تەۋەككۈلچىلەر

ئىمام ھەسەن توختى سۈرلۈك

مۇقەددىمە

هايات رەڭدارلىققا تولغان بولىدۇ، شۇ رەڭدارلىق ئىچىدە بەزى يۈز بەرگەن ۋەقەلەرنى قوبۇل قىلىشىڭىزمۇ تەس بولىدۇ. قوبۇل قىلاي دىسىڭىزمۇ تەپەككۇر چىگرىسىدىن هالقىپ ئۆتۈپ يۈز بەرگەن بەزى ئىشلارنىڭ ئۆزىڭىزنىڭ چۈشى ياكى خىيالىڭىز ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي تىڭىرقاپ قالىسىز.....سىزگە ئوخشاش مەنمۇ كۆز ئالدىمدا يۈز بىرىۋاتقان ۋەقەنىڭ ئۆزۈمنىڭ چۈشۈم ياكى ئەمەلىيەتتە يۈز بىرىۋاتقانلىقىنى پەرق قىلالماي خىيالغا چۆككەن ئىدىم.

ـ: قەهرىمان، نىمىش قىلىۋاتىسەن؟ تىز بول ئالماس گۆھەرنىڭ ئىز ئورنىنى تىپىپ جايىغا سال!.....سېلىمكامنىڭ ۋارقىرىشىدىن چۆچۈپ ئىسىمگە كىلىپ ئەتراپقا قارىدىم. يۇمۇلاق شەكىلدە سىلىنغان بۇ كەڭ ئۆينىڭ ئالتە ئىشىكى بار بولۇپ هەممە ئىشىكتىن دىگۈدەك هەرخىل ئىسكىلىت ئالۋاستى، چىرىپ كەتكەن جەسەتلەر بىز تەرەپكە يەنى مىنى نۇقتا قىلغان ئاساستا يوپۇرۇلۇپ كىلىۋاتاتتى، يىنىمدىكى ئالتە هەمرايىم بولسا بەدەنلىرى قانغا مىلەنگەن هالدا ئالۋاستىلار بىلەن جان تىكىپ ئىلىشىۋاتقاچ پۈتۈن ئۈمۈدىنى ماڭا ئاتىغان هالدا تەلمۈرۈپ قاراپ تۇراتتى. مەن دەررۇ ئىسىمگە كىلىپ تاش ساندۇقنى ئىچىشقا كىرىشتىم، ئالدىمدىكى بۇ چوڭ ساندۇق قېپلىن تاشتىن ئويۇپ ياسالغان تاش ساندۇق بولۇپ بىر كىچىك تۈۋرۈك ياسىلىپ ئۈستىگە «T» شەكىلدە قويۇلغان ئىدى. جىنىمىزنى تىكىپ ئالۋاستىلارنىڭ ئۇۋۇسىغا كىرىپ بۇيەرنى ئىزدىشىمىزگە هەقىقەتەن ئەرزىيىتتى چۈنكى هايات قىلىشىمىز مۇشۇ ساندۇقا باغلىق بولۇپ قالغان ئىدى. ساندۇقنىڭ ئىغىزىغا خەنجىرىمنى كۈچەپ سانجىپ قايرىدىم نەتىجىدە خەنجەر سۇنۇپ قالدى بىراق تاش ساندۇق ئىچىلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. مەن جىددىيچىلىكتە تاش ساندۇقنى يۆتكەشكە كىرىشتىم. شۇ تاپتا ئالۋاستىلار پۈتۈن كۈچى بىلەن بىزگە يوپۇرۇلۇپ كىلىۋاتاتتى. هايات مامات قىل ئۈستىدىلا قالغان ئىدى، بۇرادەرلىرىمۇ بۇ تۈگىمەس ئالۋاستىلار بىلەن جەڭ قىلىپ پۈتۈنلەي ماغدۇرسىزلانغان بولۇپ هەممە ئۈمۈدى مەندە قالغان ئىدى. ئالۋاستىلار بىلەن ئىلىشىۋاتقاچ پات ـ پات ماڭا قاراپ ۋارقىراپ قويياتتى. مەن ساندۇقنى يۆتكەي دەپ شۇنچە تىرىشقان بولساممۇقىمىرلىتالمىدىم. ساندۇقتىن بىرەر ئىچىلىدىغان يەرنىڭ بار بولۇشىنى ئىستەپ ئەتراپىغا ئالاقزادىلىك بىلەن قاراشقا باشلىدىم. شۇندا قولۇم ساندۇقنىڭ ئاستىدىكى بىر كامارغا كىرىپ قالدى. هايات نۇرۇم قايتىدىن چاقناپ كەتتى، چۈنكى ساندۇق ئاستىدىكى كامار دەل ساندۇقنى ئاچىدىغان ئاچقۇچنىڭ ئورنى ئىدى. مەن نىجاتقا ۋارقىرىدىم

ـ: نىجات، يىنىڭدىكى ئالتۇن ئاچقۇچنى تىز بەر! ئۇ هالسىزلانغان بەدەنلىرىنى ماڭا قارىتىپ ـ: نىم...نىمە؟ ياق ياق، مەن بۇنى ئىسكىلىت ئالۋاستىدىن تاۋكا ئويناپ ئۆتىۋالغان...هاياتلا بولسام ئۇنى هەرگىز بەرمەيمەن!...

ـ: ساراڭمۇ سەن، هاياتىڭ مۇهىممۇ ياكى ئۇ ئالتۇنمۇ؟ تىز ماڭا بەر ۋاقىت قالمىدى!...نىجات قىيمىغان هالدا يانچۇقىدىكى ساپ ئالتۇندىن ياسالغان ئاچقۇچنى ماڭا قارىتىپ ئاتتى.

«ئاللاھىم مۇشۇ شۇ بولسىدى!»...ئىچىمدە شۇنداق تىلەپ ئالتۇن ئاچقۇچنى ساندۇق ئاستىدىكى كامارغا سالدىم. گۈركىرىگەن ئاۋاز بىلەن تەك ساندۇق ئىشىكى خۇددى غارنىك ئىغىزى ئىچىلغاندەك نەرە تارتىپ ئىچىلدى. تاش ساندۇقنىك ئوتتۇرى ئويۇلغان بولۇپ قولۇمدىكى ئالماس گۆھەر دەل كەلگۈدەك قىلىپ لاھىيلەنگەن ئىدى. گەرچە خەتەر ئۈستىدە بولساقمۇ بۇنداق سىرلىق لاھىيلەرنى ياساپ پۈتتۈرگەن ئۇستىلارغا قايىل بولماي تۇرالمىدىم. قولۇمدىكى ئالماس گۆھەرنى ئىز ئورنىغا سالاي دىيىشمگە نىجاتنىك ۋارقىرىشى بىلەن تەك يان تەرىپىمدىن بىر ئىسكىلىت ئالۋاستى ماڭا قاراپ ئوقتەك ئىتىلىپ كەلدى. مەن ئۆزۈمنىك ئۆلۈمنىك يېتىپ كەلگەنلىكىنى ھىس قىلىپ بولغان ئىدىم...ۋەھشى ئالۋاستى ئىتىلىپ كىلىپ دەل ئالدىمغا كەلگەندە ئۆزۈمنى قاچۇرۇش ئۈچۈن كەينىگە ئىگىلدىم قىزىق يېرى ئۆزۈمنىك بۇنداق دەرىجىدە كەينىگە ئىگىلەيدىغانلىقىمنى تۇنجى قېتىم ھىس قىلغان ئىدىم. ئۇنىڭغىچە تىرىۋالغان قولۇمدىكى ئالماس گۆھەر ساندۇقتىكى ئىز ئورنىغا جىپسلىنىپلا ناھايىتى كۈچلۈك بىر نۇر تاراتتى، ئۇ نۇرنىك كۈچلۈكلىكىدىن جاھان ئاپئاق ھىچقانداق نەرسىنى پەرق ئەتكىلى بولمايدىغان دەرىجىدە نۇرلىنىپ كۆزلىرىم چاقنىپ ئارقىدىنلا مەلۇم زەربىنىك تەسىرىدە پۈتۈن بەدەنلىرىم قاتتىق ئاغرىپ كۆزلىرىم قاراڭغۇلىشىشقا باشلىدى. ئەتراپتا ھەمراھلىرىمنىك مىنى توۋلاشلىرى، قۇلاق يىنىمدىلا مەلۇم بىر مەخلۇقنىك خىرىلداپ تۇرغان ئاۋازلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى.....

تەۋەككۇلچىلەر(1 ـ باب 1 ـ قىسىم)

ـ : قەھرىمان، ئورنۇڭدىن تۇرە ئوغلۇم!كۇن چىقىلى نەۋاق. ھورۇن خوتۇننىك پايتىمىسىدەك سۆرۈلۈپ ياتماي، تۇرۇپ ماڭا ياردەملەش...مىھمانلار ھىلى كىپ قالسا يۈگۈرۈپ قالىمىز!.....ئانامنىك توۋلىشى بىلەن خىيالىرىم ئاللا قاياقلارغا چېچىلىپ كەتتى. ـ : ھە مانا ھازىر!.....ئۇنىڭغا جاۋاپ بىرىۋتىپ قوپاي دىدىمىيۇ لىكىن بەدەنلىرىم بىرخىل ھىرىپ كەتكەندەك ماغدۇرسىز ئىدى. ئۇيان ئۆرۈلۈپ بۇيان ئۆرۈلۈپ سۆرەلمىلىك بىلەن قوپۇپ ئانامنىك قىشىغا چىقتىم ـ : ۋاي ـ ۋوي!.....بى بىرە يەنىك زۇڭلىسى كىلەمدىكەنيا؟ ...ھەجەپ قىپ كەتتىڭغۇ مىھمانلار كىپ قالىدۇ دەپ...كىملەركەن ئۇ شۇنچە يۈگۈرۈپ ئالدىراش تەييارلىق قىلىپ كەتكۈدەك؟ ئالدىغا پاياناز سىلىپ قولىمىزدا گۈل تۇتۇپ قارشى ئالامدىكەنمىز يا!..... ئانام نارازلىق بىلەن قىلغان سۆزۈمگە كۈلۈپ قويدى ھەمدە بىشىمغا نوقۇپ قويۇپ ـ : سەن شەيتانىنزە!...تاپمايدىغان گىپىك يوق جۇمۇ!بىرەر يەرنىك زۇڭلىسى كەمەيدۇ ئاۋۇ يىراق يىزىدىكى سېلىم تاغاك ئۆيدىكىللىرى بىلەن مىھمان بولغىلى كىلىدىكەن. ئۇزۇن بولدى يا بىزلەر بارالمىدۇق، يا ئۇلار بىز تەرەپكە كىلىپ بولالمىدى شۇڭا قايسى كۈنى ئالاقىلەشكەن بۇگۈن كىلىدىغانلىقىنى بۇ يەردە نەچچە كۈن تۇرۇپ قايتىدىغانلىقىنى دېۋىدى شۇنىڭغا تەييارلىق قىلىۋاتىمەن ئوغلۇم!تۇققانلار دىگەن بارغۇ پات ـ پات كۆرۈشۈپ دىدارلىشىپ تۇرمىسا ئارلىقى يىراقلىشىپ قالىدۇ، مىھىر مۇھابىەت سۇسلايدۇ. شۇڭلاشقا بىزدىن كىيىن

قالساڭمۇ تۇققانلار بىلەن ئىزدىشىپ ئىناق ئۆتكىن ئوغلۇم! ـ : نەدىكى گەپلەرنى قىلىدىكەنسەن ئانا!سەن شۇنداق ياش ھەم تىمەن تۇرساڭ، نەدىكى ئۆلۈمكەن ئۇ. خۇدا خالىسا ئۆمرۈڭ ئۇزۇن بولۇپ نەۋرە چەۋرىلىرىڭنىمۇ كۆرسەن دەيمە!.....سۆزلىرىمنى ئاڭلىغان ئانام بىر ئۇھ تارتىۋىتىپ ـ : ھەي بالام، شۇنداق دەيدىكەنسەن ئاتاڭ رەھمىتىمۇ ئۇنچىلىك قىرى ئەمەس ئىدى، ئەجەل بىزدىن ۋاقىتسىز ئىلىپ كەتتىغۇ ئەنە!بۇ ئۆلۈم چوڭلارغىمۇ بار كىچىككىمۇ بار شۇڭا بۇگۈننىڭ ئۆزى غەنىيمەت كۈنلەر شۇڭا قەدىرلىمىسەك بولمايدۇ ئوغلۇم!... ئانامنىڭ كۆزلىرى ئىختىيارسىز نەمدەلدى. بۇ ئەھۋالدىن ئوڭايسىزلىنىپ قالدىمدە دەررۇ كەيپىياتنى ئوڭشاش ئۈچۈن ـ : ھە ھە، شۇنىڭ ئۈچۈن باغۇ تۇققانلار كىلىشتىن بۇرۇن پۈتۈن تەييارلىقلارنى تەق قىلىپ سىنى جاپادا قويماي ھەمىنى ئۆزدم قىلىمەن سەن ئاستا چىقىپ ئارام ئالىسەن ھە!ماڭە بولدى مەن قىلاي سەن چىقىپ كەت!...

ئانامنىڭ كۈلۈپ كىتىپ«مەن بولمىسام سەن قىلالمايسەن!»دىگەنلىرىگىمۇ پەرۋا قىلماستىن ئانامنى ئىتتىرىپ مېھمانخانا ئۆيگە كىرگۈزۈتىپ ئاشخانا ئۆيگە قايتا ـ باشتىن يىنىپ كىرىپ تەييارلىق قىلىشقا باشلىدىم. ـ : ۋوي راس، نىمىش قىلار بوغىيدىم؟ ...ئانا!ئانوۋ!...ما قىلىدىغان ئىشلىرىمنى دەپ بىرە نىمىش قىلىتتىم راس؟ ئانام بىر ھازا كۈلۈپ كەتكەندىن كىيىن مىنى سىرىتقا نەرسە كىرەك ستۇلىشقا بۇيرۇپ ئاشخانىدا يەنە قانداقتۇر تاماقلارنى ئىتىش ئۈچۈن تەييارلىنىپ قالدى. مەن شۇ ماڭغانچە بازارغا ئاز قالغان يەرگە كەلگەندە بىر توپ كىشىلەرنىڭ نىمىنىڭدۇر ئەتراپىغا يىغىلىۋالغانلىقىنى كۆرۈپ مەلۇم قىزىقىشنىڭ تۈرتكىسىدە ئۆزۈمۇ بىلمەيلا ئۇ يەرگە باردىم. ـ : ھە مانا، ئىككىسى قىزىل بىرسى قارا!قارىسىنى تاپقانلار ئۇتىدۇ، قىزىلىنى تاپسىڭىز ئۇتتۇرىسىز. ئويان بەك ئاددىي كۆزۈڭلار چاقچان بولسىلا ما ئويياندا ئۇتتامايسىلە جۇما دەپ قويماي!ھە چاقچان ئۇتۇپ يانچۇقىغا سالىدىغان گىرى ھارماي يانچۇقتىن ئالىدىغان ئويۇن ھە كىلىڭلا ئويناپ بىقىڭلا ھە!..... تىلەمچىنىڭ ئالدىدىن ئىلىپلا قېچىپ كەلگەندەك بوپ كەتكەن بىر قاپنىڭ ئۈستىگە ئۆچ قارتىنى شىلاپ ئەتراپتىكىلەرنى كاسىلداپ يۈرۈپ قىزىقتۇرىۋاتقان بۇ مەددىاھ بىر ئالدامچى بولۇپ ئۆتكەندە خىلى پۇلۇمنى ئالداپ ئۇتىۋالغان ئىدى. خەپ، بۇ قىتىم ئۆچۈمنى بىراقلا ئالمىسام!.....ئۇنىڭغىچە خىلى كۆپ كىشىلەر ئويناپ ئوتتۇرۇپمۇ ئۈلگۈرگەن ئىدى. ـ : ھە ھە، يەنە كىم ئويناپ باقىدۇ. ھەي شۇنچىلا ئادەمدىن بىرەر كۆزى چاقىنراق ئادەم يوقما؟ ئاددىيلا نەرسىغۇ بۇ ئۈچىلىسىنى ئاۋۋال كۆرسىتىپ قويدۇم ئاندىن ئالماشتۇردۇم شۇ. كۆزىڭىزنى ئۈزمەي قاراپ تۇرسىڭىزلا تاپالايسىز ئەمەسمۇ، دەپ بىرىۋاتسامۇ ئۇتتۇرۇۋەتسەڭلا ئەمدى مەن قاندا قىپ بىرىمە!... ـ : قايتا ئالماشتۇرە، مەن ئەللىك كوي تىكتىم!ھەمە كىشىلەر بىردىنلا كەينىگە ئۆرۈلۈپ خۇددى ماريستىن چۈشكەن تاشقى پىلانت ئادىمىنى كۆرگەندەك ماڭا ھەيرانلىق بىلەن قاراپ تۇرىشاتتى. ئالدامچى دەررۇ ـ : ھە ھە، ما ئاداشقا يول بىرىڭلا، قوپىڭا ھوي ئۇتتۇرۇەتكەن قىمارۋاز!ئويىنىسىڭىز پۇل چىقىرىڭ بولمىسا ما يىگىتكە يول بىرىڭ!...ۋوي

ئۇكام سىزنى بىرىدە كۆگەندەك قىلمىنا؟ ـ: پۇللۇرۇم يانچۇقلىرىغا موك ـ موك كىرگەندىكىن تونۇيلىدە، ئۆتكەندە خىلى پۇلۇمنى ئۇتىۋالغان يادىللىرىدا قامىاپتىدە! دىدىم سەل كايىپ. بىراق ئالدامچى چىرايىنى ھىچقانداق ئۆزگەرتمەستىن ـ: ھە ھە، يەنە سودا قىلىپ بىرەي دەپ كەپلىدە ئۇكام. كەسلە ئولتاسلا تۇزۇك بىر ئويىنايلى!ھە مانى كۆلىما مۇشۇنى تاپسىللىرى ئەللىك كويلىرى يۈز كوي بولاپ يانچۇقلىرىغا چىرىدۇ بوممىسا مەندە قەپ قاسا بولا! .....دەپلا قارتىنى ئالماشتۇرۇشقا باشلىدى. كاساپەت!پۇلغا بىر قاراپ ئۇنىڭ قولىدىكى قارتىنى كۆرۈپ بولغىچە ئالماشتۇرۇپ بوپتا چىدىماس! ـ: ئاكا خاپا بولماي قايتا ئالماشتۇرامسىز مەن كۆرۈپ بولامايلا..... ـ: چىك ئاي ئۇكام، قىزىق بالىكەنلا مەن قەرتىنى ئالماشتۇرىۋاتقاندا قىز چوكانلىنىڭ كاسسىغا قارىماي ما مىنىڭ قولامغا قارىسلا بوممىسا پۇل ما يانجۇققا چىركىتىۋىرىدۇ!.....دىگەچ يانچۇقىنى كۆرسىتىپ قويدى. ئۇنىڭ سۆزلىرىگە قىنىم قىزىپ تۇرغاندا بىر پەشۋا بىلەن جاۋاپ قىلاي دىدىمىيۇ يەنە ئەتراپتىكى كىشىلەرنى كۆزدە تۇتۇپ چىداپ ئولتۇردۇم. ـ: ھە ئوبدان قارىسلا جىما، بۇدا قايتا ئالماشتۇرسا دىيىشلەگە يوق!...ئۇ شۇنداق دىگەچ قارا قەرتىنى كۆرسىتىپ قويدى ئاندىن قارتىنى ناھايىتى چاققانلىق بىلەن ئالماشتۇرۇشقا باشلىدى. بىراق مىنىڭ كۆزۈمۇ بوش ئەمەستە، كۆزلۇرۇم چاقماق كەبى ئۇنىڭ قولىدىكى قارا رەڭلىك قارتىنى ئىلغا قىلغان ھالدا قارت بىلەن تەڭ ئالمىشۋاتاتتى. ئۇ قارتىنى قويۇپلا ـ: ھە قاسى شۇ تاپسا!...دىدى. كۆزلۇرۇم ئۇ قارتىتىن ئۇزۇلمىگەچكە كاپلا قىلىپ تۇتتۇم. شۇ ھالدا ئۇ ئالدامچى قولۇمنىڭ ئۇستىگە قولىنى قويدى ـ: توختىسلا، مۇشۇ شۇما؟ جەزىم قىلالاملا، ھىلى يىنۇىلىشقا يوق جۇما ئەمسە! ـ: ياق يىنۇالمايمە مۇشۇنى تاللىدىم دەل مۇشۇ شۇ!ھاياجانلىنىپ كەتكەچكە ئاۋازىممۇ ئۇنلۇك ھەم جىددي چىقۋاتاتتى«ئەللىك كوينى ئۇتىۋالدىغان بولدۇمدە بۇ ئالدامچىنىڭ، ئەمدى قانداق قىلارسەنكىن قېنى!»ئىچىمدە خۇشال ئىدىم. بىراق قارتىنىڭ ئىچىلىشى بىلەن بىشىمدا چاقماق چىقىلىپ كەتتى چۈنكى قولۇمدا تۇرغىنى قارا ئەمەس قىزىل رەڭلىك قارت ئىدى. ـ: بۇ قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن، مەن ئىنىق مۇشۇنىڭ قارا ئىكەنلىكىنى كۆرگەن تۇرسام قانداق بولۇپ قىزىلغا ئايلىنىپ قالدۇ!ئەمسە قارىسى قېنى؟ ئالدامچى يىنىدىكى قارتىنى ئاچقان ئىدى كارولنىڭ چىللىكى ماڭا قاپىقىنى تۇرۇپ قاراپ تۇراتتى. مەن ئىنىق كۆرىۋالغان تۇرسام يەنە كىلىپ ئالماشتۇرۇش جەريانىدىمۇ كۆزۈمنى ئۇزمەي قاراپ تۇرغان تۇرسام ئازدۇرۇتەلەرمۇ؟ يەنە بىر قىتىم ئالدانغىنىمدىن قاتتىق ئاچچىقىم كەلدى. «پوق بار دەپ كەلگەندىكىن ئۆزۈمگىمۇ ئاز، نىمە دەپ كەگەن بوغىيتىم بۇ بازارغا غىت قىسىپ ئىشمنى قىمماي!»توساتتىن ئۆزۈمنىڭ بۇ يەرگە نىمگە كەلگىنىم يادىمغا يىتىپ توشقان كەبى سۈرئەتتە بازارغا كىرىپ ئانام بۇيرىغان نەرسىلەرنى ئىلىپ ئۆيگە ئوقتەك چاپتىم. مەن ئۆيگە كەلگەندە بولسا مىھمانلار كىلىپ بولغان بولۇپ ئانام ئۇلار بىلەن سالاملىشىپ ئولتۇراتتى ئۇ منى كۆرۈپلا كايىدى ـ: ۋاي ئانام!ۋاي سەن ئەمدى كەلدىڭما؟ ئۆينى تاپالاپسەن ياخشى، داۋاملىق ئىشقا بۇيرىسام ئۆزۈڭنىڭ

ئىشى تۈگىگەندە كىلىسەن. بۇ ياققا كەل ما سېلىم تاغاڭلار بىلەن كۆرىشە!مەن سەل ئوڭايسىزلانغان ھالدا كىلىپ ئۇلار بىلەن كۆرۈشۈپ ئەھۋاللاشتىم ھەمدە ئۆزۈمنى ئاقلاپ ـ : ۋاي شۇ بالدۇرلا كىلىتىم قارىسام ساپلا تۇرۇپ قالغان كۆكتات، گۆشلەرنى ماختاپ ساتقىلى تۇرۇپتىكەن چۆرگىلەپ يۈرۈپ يېڭىسىنى ئالىمەن دەپ شۇ.....

سېلىم تاغام ماڭا قاراپ ھەيرانلىق بىلەن ـ : ۋوي بۇ رەھمەتلىك ئاكامنىڭ ئەتىۋارلىق ئوغلى قەھرىمانجانكەنغۇ!نىمانداق چوڭ بوپ كەتتى بۇ، قۇرامىغا يېتىپ ھەقىقى بىر كىلىشكەن قەھرىمان بوپ كىتىپتۇ جۇمۇ!يارايسەن ئوغلۇم ھە مەكە ئوتىرە مەيەدە! دىدى.

ـ : رەھمەت، مەن ئا ئانامغا يارەدىلىشەي سىلەر ئولتۇرىۋېرىڭلا!

سۆزۈمنى ئاڭلاپ ئانام ـ : ھەي ئولتۇر دېگەندىكىن ئولتۇرۇپ بىرەدەم مۇڭدىشە ماندا!ھەي، بۇ بالا ئەركە چوڭ بولغاچ مىجەزى تۇزلا خاپا بولمىسلا سېلىماخۇن ئۇكام!سېلىمكام كۈلۈپ كىتىپ ـ : ھەي ياقەي، ئوغۇل بالا دېگەن مۇشۇنداق تۇز كەسكىن بولغىنى ياخشى. تىخى چوڭ بولۇۋاتىدۇ ئەمەسمۇ ئۇگۈنىدۇ.....دېگەچ بىشىمنى سىلاپ قويدى.

مېھماندارچىلىقلار بىر قاتار تۇگەپ كەچمۇ بوپ قالدى، سېلىمكام ئانامنىڭ ئۇنىمىغىنىغا قارىماي ئايۇانغا ئورۇن سىلىپ بېرىشىنى تەلەپ قىلىپ تۇرۇۋالدى ـ : ئۆيۈمدىمۇ ئايۇاندا يۈلتۇز ساناپ ياتمىسام كۆڭلۈم ئۇنىمايدۇ، نىمە قىلىمىز شۇنداق ساپ ھاۋا تۇرسا ئۆيگە بېكىنىۋىلىپ!.....سېلىمكامنىڭ تەلۇى بويىچە ئىككىمىزگە ئايۇانغا ئورۇن سىپ بېرىپ ھامماملا بىلەن ئانام، سېلىمكامنىڭ قىزلىرى ئۆيگە ئورۇن سىلىپ كىرىپ كەتتى. سېلىمكام موخۇركىسىنى چەككەچ دادامنىڭ ھايات ۋاقتىدىكى باتۇرلۇقىنى، مەرتلىكىنى شۇڭا مىنمۇ ئۆزىگە ئوخشاش چوڭ بولسۇن دەپ ئىسمىمنى قەھرىمان قويغانلىقىنى ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەپ بەردى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۆزىنىڭ بىشىدىن ئۆتكەن خەتەرلىك سەزگۈزەشتىللىرىنى سۆزلەپ بەردى. نىمىشقىكىن سېلىمكام سۆزلىگەنسىرى قىزىقىپ ئاڭلاۋاتاتتىم چۈنكى ئۇ مەن ئەڭ ياخشى كۆرۈپ ئاڭلايدىغان جىنىڭ گېپىنى قىلىپ بېرىۋاتاتتى. ئۇ سۆزلەپ بولۇپ ـ : بولدى كەچ بوپتۇ ماشايىقلارنىڭ قۇلىقى قىزىپ كېچىچە يىنىمىزدا مەشرەپ قىلمىسۇن ئۇخلايلى!...دىدىدە يانغا ئۆرۈلۈپ كۆزىنى يۇمدى. مەن بىر جاۋاپقا ئىرىشىش ئۈچۈن سېلىمكامنى چاقىردىم ـ : سېلىمكا، دۇنيادا راسلا جىن ـ ئالۋاستىلار مەۋجۇتمۇ؟

سىلىمكام گاراڭ ئاۋازدا ـ : ھىم، ياق دىسەك شىرىك بولىمىز، شۇڭا مەۋجۇتلۇقىغا ئىشىنىشىمىز كىرەك!قالدىسىنى ياراتقۇچى ئۆزى بىلىدۇ، كۆرگەنلەرنىڭ كۆڭلىگە ئايان. بولدى ئارتۇق ئويلىماي ئۇيقۇڭنى ئۇخلا!

ئۆزۈمنى ئۇيقۇغا شۇنچە زورلىسامۇ ھىچ ئۇيقۇ كىلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. بىراق ئۇخلىماي تاڭ ئاتقۇزۇش بىمەنىلىكتە!شۇڭا كۆزۈمنى مەجبۇر يۇمۇپ ئۇخلاشقا تىرىشتىم، ياخشى چۈشلەرنى كۆرۈشنى تىلەپ كۆزۈمنى يۇمدۇم.....

تاڭمۇ ئاتتى، يىڭى ھايات يىڭى كۈن، ساپ ھاۋا ئادەمگە ھوزۇر بېغىشلايتتى. مەن ئويغانغاندا بولسا باشقىلار تۇرۇپ بولغان بولۇپ ئانام ئەتتىگەنلىك ناشتىلىقنىمۇ تەييار قىلىپ بولغان ئىدى. ئۇ مىنى كۆرۈپ ـ : ھە ئەركە بەگزادە ئەمدى تۇردۇڭما؟ ماڭە يۈز قولۇڭنى يۇيۇپ بولۇپ داسقانغا كەل، ناشتا قىلىمىز!...دىدى. بىز ناشتا قىلىۋاتقاچ سېلىمكامدىن تۈنۈگۈنكى سۆزلەپ بەرگەنلىرى توغۇرلۇق يەنە سورىدىم. سېلىمكام يەۋاتقان نېنىنى تەستە يۇتۇپ چايدىن ئوتلىۋىلىپ ـ : سەن يەنە شۇ گەپتىما، ئەگەر قىزىقساڭ بىزنىڭ يىزىغا بار. ئېغىزىڭ ئىچىلىپ قالغۇدەك مەنزىرىلەرنى كۆرسۈتۈپ قويىمەن قانداق بارامسە؟ دەپ سورىدى. مەن سەل ئىككىلىنىپ ئانامغا قارىدىم، ئانامۇ جاۋاپسىز ماڭا قاراپ تۇراتتى. سېلىمكام ـ : ئاناڭنىڭ كۆزىگە قارىمساڭمۇ مەن سىنى يەۋتمەيمەن، يىزىغا ئاپىرىپ پۈخانىڭدىن چىققۇدەك ئوينىتىپ ئەكىلىپ قويىمەن بۇ يەردە تۇرساڭمۇ ئىشىڭ يوق زىرىكىپ قالىسەن. قانداق بىرەر ھەپتە ئويناپ كىلەمسەن!...

ـ : مىنىڭغۇ بەك بارغۇم بار بىراق ئانام بىلەن ئىنىم ئۆيدە يالغۇز قورقىدۇ، بارمايمىكى!.....

ـ : ۋاھ ۋاھ، راسلا مەسئۇلىيەتچان بىر ئەر بوپسەن جۇمۇ!ساڭا ئامراق بوپ قالدىم ما قىزلىرىمدىن بىرنى بىرەيمىكى ساڭا!ئۆي ئىچىدە كۈلكە كۆتۈرۈلدى بىراق مەن خىجىللىقتىن يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك بوپ كەتتىم، مەنغۇ مەيلى سېلىمكامنىڭ قىزىچۇ تىخى!شۇنداق قىلىپ ئىددىيىۋى خىزمەتلەردىن كېيىن سېلىمكامنىڭ ئۆيىدە نەچچە كۈن سایاھەت قىلىپ كىلىدىغان بولدۇم. قائىدە بويىچە مەن يىزىغا بىرىپ ئويناپ كىلىدىغان سېلىمكامنىڭ ئايالى ھەم قىزلىرى بىزنىڭ ئۆيىدە تۇرۇپ تۇرىدىغان سېلىمكام مىنى ئەكىلىپ قويغاندا ئايالى باللىرىنى ئىلىپ قايتىدىغان بولۇپ مەسلىھەتلەشتۇق. شۇنىڭ بىلەن مەن ئۆيدىن خاتىرجەم بولدۇم ھەم سېلىمكام قىزىقتۇرغان قەدىمى شەھەر خارابىلىقىغا بارالايدىغىنىمدىن ئىنتايىن خۇشال ئىدىم. شۇنداق قىلىپ بىز سېلىمكامنىڭ ئۆيىگە قاراپ يول ئالدۇق، يول بويى سېلىمكامدىن سوئال سوراپ ھاردۇرۇپمۇ قويغان ئىدىم. بۇگۈن كەچكە يىقىن ئاخىرى مەن تەقەززا بولغان ئۆيگە يېتىپ كەلدۇق، سېلىمكامنىڭ ئۆيى يىزىدا بولغان بىلەن ناھايىتى ھەشەم سىلىنغان ئىدى. بۇ ئۆيلەر شەھەردە خىلى ھاللىق سەۋىيەلىك كىشىلەرنىڭ ئولتۇرىدىغان ئۆيىدىن قىلىشمايتتى. بۇنىڭدىنلا سېلىمكامنىڭ بۇ يىزىدىكى خىلى كۆزگە كۆرۈنگەن كىشى ئىكەنلىكىنى پەملىدىم. سېلىمكام كەچ بولغىنىغىمۇ قارىماستىن قازانغا گۆش سالدى. مەن بولسام مەزىلىك گۆشنىڭ تەمىنى تېتىغاچ سېلىمكامنىڭ سىرلىق شەھەر خارابىيلىقى توغرىسىدا سۆزلەپ بەرگەنلىرىنى ناھايىتى ئەستايىدىللىق بىلەن قىزىقىپ ئاڭلىدىم. ئاڭلىغانسىرى بۇ سىرلىق خارابىيلىققا بىر بىرىپ كىلىش ئارزۇسى قەلبىمنى چىرماپ ئالدى.

ـ : سېلىمكا ئەتە شۇ يەرگە بىر بېرىپ كەلسەك بوپتىكەن! سېلىمكام ئويلىنىپ تۇرۇپ كىتىپ ـ : بارساق مەيلى بارايلى بىراق بەك ئىچكىرلەپ كەتمەيسەن سىرتىدىنلا كۆرۈپ كىلىمىز قانداق؟ چوڭلارنىڭ دېيىشچە ئۇ يەردە ئالۋاستى ئەسكەرلەر بارمىش بىلمەي كىرىپ قالغان

ئىنسانلارغا قەست قىلىدىكەن، بىزلەرنىڭ كىچىك ۋاقتىمىزدىمۇ كىرىپ كىتىپ چىقمىغانلار ساماندەك ئىدى. نېمىشقا بىلىپ تۇرۇپ يەنە كىرىدۇ دېسەڭ بۇ خارابىيلىقنىڭ مەلۇم يىرىدە بىر ئالماس گۆھەر بارکەن ئۇنىڭ قىممىتىنى ھېساپلاش مۇمكىن ئەمەس تاپقانلار بىر كىچىدىلا بېيىپ كىتىدۇ بىراق بۇ بىر چۈش ئەمەلگە ئاشمايدۇ، پەقەت ساراڭلارلا بۇ يەرگە كىلىپ ئۇ گۆھەرنى ئىزدەيدۇ. ئەمەلىيەتتە بۇ ئۆلۈمدىن باشقىسى ئەمەس!.....بولدى بەك كەچ بولۇپ كەتتى ئەمدى ئۇخلا قالدىسىنى ئەتە ئۆزۈڭ بارغاندا بىلىسەن!...سىلىمكامنىڭ بۇ گەپلىرىنى ئاڭلاپ تېڭىرقاپلا قالدىم، ئويلىغانسىرى بۇ سىرلىق شەھەر ماڭا تېخىمۇ سىرلىق تۇيۇلۇپ كىتىۋاتاتتى. بۇ سىرلىق ماكان مىنى ئۆزىگە تېخىمۇ جەلىپ قىلىۋالدى. مەن شۇ سىرلىق خىيالىلار ئىچىدە ئاستا ـ ئاستا ئۇيقىغا غەرق بولدۇم. ئۇ يەردە بىزنى قانداق سىرلىق ئىشلار كۈتۈپ تۇرىدۇ داۋامىغا قىزىقسىڭىز ئەتە تاڭ ئىتىشىنى كۈتۈڭ!

تەۋەككۈلچىلەر(1 ـ باب 2 ـ قىسىم)

ـ تۇرە ئورنۇڭدىن مۇشۇ چاقچەچە ئۇخلامسەن كىلىپ يىزىنىڭ ئەتىگەنلىك ناشتىلىقىدىن ھوزۇر ئىلىپ باق!..... سىلىمكام شۇنداق دىگەچ يىنىمغىراق داستىخان ھازىرلاۋاتاتتى. مەن كۆزلىرىمنى ئۇۋۇلىۋىتىپ قوپۇپ سىلىمكام بىلەن ئەھۋاللىشىۋەتكەندىن كىيىن ئورنۇمدىن تۇرۇپ يۈز ـ كۆزۈمنى يۇيۇپ كەلدىم. دەرۋەقە داستىخان ناھايىتى مول بولۇپ زاغرا، نان، تۇخۇم.....ئىشقىلىپ ناھايىتى قۇۋۋەتلىك يىمەكلىكلەر بىلەن تولغان ئىدى. تېخى يېڭىلا تەڭشەلگەن ئەتكەن چاينىك خۇش ھىدى دىماغقا ئۇرۇلۇپ تۇراتتى. سىلىمكام چاينى قۇيىۋاتقاچ ـ : ھە ئىچە، ئەتىگەنده باغۇ مۇشۇنداق قۇۋۋەتلىك يىمەكلىكلەرنى يەپ بەرسەڭ كىسەل باسمايدۇ، كۈچلۈك چوڭ بولسەن. قارا بەدىنىڭگە پەي تارىنىڭ ئۆزىغۇ!...بۇرۇنلاردا بىز زاغرا بىلەن ئېرىق سۈيى ئىچەتتۇق، كىشىللىرىمىز شۇنداق يوغان ھەم كۈچلۈك ئىدى. ھازىرقى باللا توكتىن چىققان چۈجىدەك شۇمشىيىپلا تۇرىدۇ بويى بىزنىڭ ھويلىدىكى كىسۈتكەن كۆتەكتەكلا.....يا ئۆسكىنىنى بىلگىلى بولمايدۇ. كەتمەنىنغۇ چېپىش ئەمەس دولىسىغا ئارتىپ قويسىمۇ سىرغىپ چۈپ كىتىدۇ!سىنىڭمۇ زاغرا يىسەڭ گىلىڭغا تۇرۇپ قالامدۇيا بالام؟ .....دىدى كايىغاندەك قىلىپ. ـ : ھە؟ .....ھە ياقەي، ئانام پات ـ پات زاغرا يېقىپ بىرىدىغان شۇڭا ئانچىمۇ يات ئالمايمەن! ـ : ئانچىمۇ يات ئالمايمەن دەپ قوي!.....بىلسەڭ باغۇ مۇشۇ زاغرا دىگەنده قۇۋۋەت ناھايىتى مول، سىمىز ئادەم نورمال يەپ بەرسە ئورۇقلاپ مۇسكۇللىرى چىڭىپ خىيمەندەك بوپ كىتىدۇ دىگىنە...ھا ھا ھا! چاقچاقمۇ قىپ قويدۇم ئىشقىلىپ پايدىسى باكى زىينى يوق قىنى ئالە گەپكە تۇتماي بولدى. ناشتىلىقىڭنى قىلىۋالساڭ جاڭگالغا ئاپىرىپ توشقان تۇتۇشنى ئۆگۈتۈپ قويىمەن، تەلىيمىز كىلىپ تۇتالاپ قالساق كاۋاپ قىلىپ يەيمىز دىگىنە!... سىلىمكامنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ بىردىنلا جان كىردى ـ : راسما؟ ...ھېلىقى تۇنۇگۈن سىز گېپىنى قىلىپ بەرگەن قەدىمى شەھەرگە بارامدۇق؟ ـ قارا ھاياجانلىنىپ كەتكىنىڭنى، ئىشقىلىپ شۇ يەرگە يىقىن.....قالغىنىنى بارغاندا كۆرۈپ

قالمىسەن. بولە ناشتىلىقنى قىلىپ بولۇپ توشقان تۇتىدىغان ئەسۋاپلارنى تەق قىلىۋىلىپ ماڭىمىز...بالدۇررراق بارمىساق بەك كەچ بولۇپ كېتىدۇ، بۇ يەردىنمۇ ئارىلىقى خېلى بار دېگىنە تېخى!...ددى كۈلۈپ قويۇپ. مەن شۇ خۇشلۇقتا ناشتىلىقنى تىزلا قىلىپ تەييار بولدۇم. داستىخاننى يېغىشتۇرىۋەتكەندىن كېيىن سىلىمكام ئۆۋغا كېرەكلىك جابدۇقلارنى ئېلىپ تەق بولدى ئاندىن ماڭا ـ: ئىسىڭدە بولسۇن قەدىمى شەھەر خارابىيلىقىغا يېقىن يۈرمە، غەلىتە نەرسىلەر كۆزۈڭگە چېلىقسا ھەرگىز يېقىن بارما چۈشەندىڭمۇ؟ ...مەنغۇ يېنىڭدا بار شۇنداق بولسىمۇ ئىھتىيات قىلمىساڭ بولمايدۇ. سەن ماڭا ئامانەت قىلىنغان شۇڭا سالامەت ئاناڭغا قايتۇرۇپ بېرىش مېنىڭ مەسئۇلىيتىم، بېرەر ئىش چىقىپ قالسا ئاناڭغا يۈز كېلەلمەيمەن شۇڭا سۆزلىرىمنى قۇلۇقۇڭدا مەھكەم تۇت چۈشەندىڭمۇ؟ ...ددى كۆيۈنگەن ھالدا. مەن چۈشەنگەنلىكىمنى بىلدۇرۇپ بېشىمنى لىڭشىتتىم. سىلىمكام ـ: ياخشى ئۇنداقتا ماڭايلى، بالدۇررراق بېرىپ بالدۇر يېنىپ كەلمىسەك بولمايدۇ. چۈنكى ئۇيەر كىچىدە تېخىمۇ خەتەرلىك!... سىلىمكام شۇنچە خەتەرلىك دېگەنسىرى ئۇ خارابىيلىققا شۇنچە قىزىقىپ قىلىۋاتاتتىم. بىراق سىلىمكامنىڭ دېگىنى توغرا ئىدى ئۇ ئانامغا كاپالەت بېرىپ مېنى بۇ يەرگە ئويناتقىلى ئەكەلگەن شۇڭا سالامەت ئاپىرىپ قويمىسا بولمايتتى، مەنمۇ ھەم بۇ نۇقتىنى ئېنىق بىلەتتىم. شۇڭا سىلىمكامغا گەپ كېلىپ قالماسلىقى ئۈچۈن بۇ قېتىم تەۋەككۈل قىلىش نىيتىمدىن ياندىم ھەمدە ئۇ يەرنى ئازراق بولسىمۇ چۈشىنىۋىلىش، يەر شەكلىنى ئېگەللىۋىلىشنى كۆڭلۈمگە پۈكۈپ سىلىمكام بىلەن قەدىمى شەھەر خارابىيلىقىغا قاراپ يول ئالدىم. سىلىمكام بىلەن چىقىشمىزغىلا بېرەيلەن(بەلكىم قوشنىسى بولسا كېرەك)ناھايىتى شاش، ئويناقشىپ تۇرىدىغان ئارغىماق ئاتتىن بىرنى مىنگىشىپ يېتىپ كەلدىدە ئاتتىن چۈشۈپ سىلىمكام بىلەن ئۇزاقتىن ئۇزاق ئەھۋاللىشىپ كەتتى. ئاتمۇ كىلىپ سىلىمكام بىلەن خۇددى ئۇزاق يىللىق قەدىناسلاردەك يۈزلىرىنى سۈركەپ كۆرشۈاتاتتى. سىلىمكام ئاتنىڭ بېشىنى سىلىغاچ ـ: ھە مېنى سىغىندىڭمۇ بايقۇش! قارىماققا ناھايىتى بەلەن تۇرغاندەك قىلىسەن ئۆمەركاڭ بەلەن بىقىپتۇ جۇمۇ سېنى!...دەپ كۈلۈپ قويدى. ھەمدە ـ: ئۆمەراخۇن سىلىنى جاپاغا سېپ قويدۇم، ئېتىمغا بەلەن قاراپ قويغانلىرى ئۈچۈن سىلىگە رەھمەت ئېيتىمەن!.....ددى. ئۆمەركام كۈلۈپ قويۇپ ـ: ھەي ياقەي، شۇنچە يىللىق قوشنا تۇرۇپ بۇنچىلىك ئىشقا ئەسقاتمىساق قانداق بولىدۇ. بەربىر ئۆزۈمنىڭ ئۇلاقلىرىمغىمۇ قارايمەن ئەمەسمۇ شۇنىڭ ئارىسىدا بىقىلىپ كېتىدىكەن دېسىلە!... سىلىمكام كۈلۈپ قويۇپ ـ: ھە ماۋۇ مىنىڭ شەھەردىكى رەھمەتلىك ئاكامنىڭ ئوغلى قەھرىمان بولىدۇ، شەھەرده زىرىكىپ قاپتىكەن يىزىدا بىر نەچچە كۈن ئوينىتاي دەپ ئىلىپ كەپتىم بىر ئايلاندۇرۇپ كىلەي دەپ!..... ئۆمەركام مەن بىلەن سالاملىشۇتتىپ ـ: ھە، شەھەرگە خۇيمۇ ياراشقان كىلىشكەن بالىكەن بۇ. ئاتىسىنىڭ ئۆزىلا بوپتۇ تىرىسىنى چاپلاپ قويغاندەك ھى ھى.....شۇنداق قىلىپ نەگە ئاپىرىپ ئايلاندۇراي دەيلا؟ ما بىزنىڭ ئۆيلەر تار كەپ قالامدىكەن سىلىماخۇن؟ ...ددى خاپا بولغاندەك قىلىپ.

سېلىمكام ـ : يوغسۇ، نىملەرنى دەپ يۈرىدىغانلا ئۆمراخۇن!.... تۇنۇگۈن ما بالىغا لەۋز قىلىپ قوياپتىكەنمە ئىلىپ بارمىسام بۇنى يامان ئۇگۈتۈپ قويماي دىدىم. ئەركىشى ئىغىزىدىن چىقارغان ئىكەن ئەمەل قىلمىسا بولمايدۇ، بوممىسا خوتۇن كىشىدىن نىمە پەرقى دەيلا!...سىلەرنىڭ ئۆي بىرە يەگە قىچىپ كەتمىگەندىكىن ئەتە كىرەيلى ئوبدان داستىخان هازىرلاپ قويالا ئەمىسە هە، ها ها ها!..... ـ : ۋاي شۇندا بوممامدىكى، ئاتايىن شەھەردىن كەلسە راسا بىر مېهمان قىلىپ يولغا ساممىسام بۇ سەرالىقلارمۇ تايىنلىقكەن دەپ قالا...قانداق دىدىم بالام ها ها ها!..... ئۆمەركامنىڭ سۆزلىرى مىنى خىجىل قىلىپ قويدى. ـ : ياقەي ئۆمەرجىنىكا، بىز شەلىكلەرنىڭمۇ ئاتا بوۋىمىز سەھرالىق.....ئۇنداق دىيىشكە ھەددىممۇ مىنىڭ، شۇ مەن بەك دەپ تۇرىۋالغاچقا سېلىم دادامۇ مىنىڭ كۆڭلۈمنى ئاياپ ئاپىرىپ كىلەي دىگەن شۇڭا..... ئۆمەركام بىشىمنى سىلاپ قويۇپ ـ : ۋاھ مانا!سېلىماخۇن تەلىيىڭلا باكەن جۇما!شەھەرلىك دىمەگلىك بىلەن ئاجايىپ قائىدە ئۇقىدىغان، مېھرى ئىسسىق بالىكەن بۇ. ئى كىچىك قىزىمنى مۇشۇنىڭغا.....ھە قاندا بولا؟ ...ھا ھا ھا ھا! ئۆمەركامنىڭ گىپىدىن سېلىمكامۇ كۈلۈپ كەتتى ـ : هاي هاي، مەن قىزىم بىلەن چاي ئىچكۈزۈپ قويدۇم بۇنى بايا ئاڭلىمىدىڭلامۇ دادا دەپ چاقىرغىنىنى!.....سىلىنىڭ قىزغا مانىڭبى كىچىكى با قىزىڭلا بىلەن يىشىمۇ پەرىقلەنمەيدۇ شۇنى دىيىشلى ئەمىسە!..... ئاربدا كۈلكە كۆتۈرۈلدى بىراق مەن خىجىللىقتىن قىزىرىپ كىتىۋاتاتتىم. ـ : ئوغۇل بالا بولغاندىكىن جانلىق تۇرە ماندا!.....ئا قارا قىز بالىدەك يۈزلىرى قىزىرىپ يەگە قاراپ تۇرغىنىنى بۇنىڭ ها ها ها!...دىدى سېلىمكام. ئۆمەركام ئۇنىڭ گىپىگە قارشىدەك ـ : هاي ئۇندا دىمەيلى، مۇشۇنداقراق يۈزى تۆۋەن بالىنى قاتاغا قوشماق ئاسانمۇ دەيلا. مايەدىكى توپاق گۈيلاغبى قاراپ باقسىلا بىز خوتۇن ئالامسەن دەپ بولغىچە قىزچاقتىن بىرنى ئۆيگە ئەكىرىپلا پۇشۇلداپ«دادو!مەن ما قىزنى ئالىمەن، ئەپ بەمسەڭ ئۆيدىن چىكىتىمەن جىما دەپ قويماي!...»دەپ ئادەمگە قوقاق سالىدۇ تىخى خۇددى بىزنى چوڭ قىپ قويغاندەك. بالا دىگەن ماندا بوممامدۇ دەيمە...ئەما ئوغال قىلىۋاساڭلا ئوغلاڭلىنىڭ يوقلىقىنى چاندۇمايدىغان بالا بولىدىكەن جۇماۋە سېلىماخۇن، تەلىيىڭلا كەپتۇ!.....دەپ رەددىيە بەردى. سېلىمكامۇ كۈلۈپ كىتىپ ـ : راس تەلىيىم كەلگەندەك جۇمۇ، بۇنى ئانىسىنىڭ يىنىغا بالدۇراق ئاپىرىپ مەسلىھەتنى تىزرەك پىشۇرۇۋەتسەم بولامدۇ نىمە؟ ...دىدى. ئۆمەركاممۇ قوللاپ ـ : هە، بالدۇراق پۈتتۈرۈپ قولۇڭلارغا قول پۇتۇڭلارغا پۇت قىممامسىلە، شۇنچە بايلىقلىرىڭلا يات خەقكە كەتكۈچە تۇققىنىڭلارغا مىراس بوپ قالسا خاتىرجەم بولىسىلە ئەمەسمۇ!.....ۋوي راس گەپنى تولا قىلىپ يولدىن قويماپتىمە، بىرمۇنچە لاقا ـ لۇقنى ئىلىۋاپلا نەگە ئاپىرىپ ئايلاندۇراي دەۋاتىلا بۇنى؟ ...دىدى گەپنى يۆتكەپ. سېلىمكام ـ : شۇ تۆۋەن تەرەپكە بىرىپ توشقان ئوۋلاپ كىلەيلىمكى دەپ ماڭدۇققۇ، بۇمۇ يىزىنىڭ كۆڭۈللۈك تۇرمۇشنى كۆرۈپ باقسۇن كەشكىچە شەھەردە بىكىنىپ ياشىماي..... ئۆمەركام سەل جىددىيلەشتى ـ : نىمە دەۋاتىلا سېلىماخۇن، خارابىيلىق با يەدىكى

جاڭگالنى دىمەيۋاتقانلا؟ ـ: شۇ يەرنى دەيمە، ئەنسىرمىسلە بەك ئىچكىرلەپ كەتمەيمىز جاڭگالدا توشقان ئوۋلاپلا قايتىپ كىلىمىز بۇمۇ بويىغا يېتىپ قالدى ئازىراق يۈرەك پەيدا بوممىسا قانداق بولىدۇ. كەچكىچە يۈزىنى ئەڭلىك ئەتكەن قىزبالىدەك قىزاتىپ يۈمەي ئەركىشىدەك بەردەم چوڭ بولمىسۇنما، قاچانغىچە باللىرمىزنى قوقۇتۇپ ياشايمىز دەيلا!..... ـ: بۇ دىگەنلىرىغۇ توغرا بىراق ئۇ يەرنى بىلمەيدىغاندەك ياكى باشقا يەر تىپىلمىغاندەك شۇ جاڭگالغا ئاپىرىمەن دىگەنلىرىنى قارىسىلا!... ـ: بولدى بۇنچە ئەزۇەيلەپ كەتمىسلە قەھرىمان نىمە ئىشلاركى دەپ ھاڭۇىقىپ قالدى. ئەپسانىلەرگە ئىشىنىپلا ئۇ خارابىيلىقنى ئۇنچە سۈرلۈك قىلىۇەتمەيلى ئەمدى، بۇندىن كىينىمۇ باللىرىمىز قورقۇنچ ئىچىدە ياشاپ ئۆتەپ كەتمىگەي!..... ـ: ياق ئەمدى دىلىم سىغىپ دەپ قويدۇمغۇ، بوپتۇ قارار قىلغان بولسىللىرى بىرىپ كىلىڭلا ئاللاھ يولۇڭلارنى ئوچۇق قىلسۇن سالامەت كەلگىنى نىسىپ قىلسۇن!... سېلىمكام سەل نارازى بولۇپ ـ: ھەي ھەي، بىز بىلەن ۋىدالىشۇاتقاندەكلا سۆزلەيلىغۇ؟ بولدى پاراڭلىشىپ تۇرۇپ ۋاقىتمۇ خىلى بىر يەرگە بىرىپ قاپتۇ تىزرەك ماڭمىساق كەچتە بالدۇر يىنىپ كىلەلمەيمىز شۇڭا بىز ماڭىلى سىلى قىپ قاسىلا بولدى. ...دەپ گەپنى ئۇزدى ھەمدە قولىدىكى جابدۇقلارنى ئاتقا ئارتىپ مىنى چىقىشقا ئىشارەت قىلدى. توۋا مۇشۇ چاقچىچە ئاتقا مىنىپ باقماپتىكەنمەن يامان ئوسال بولدۇم دىسە!تەيىيا دەسسەيدىغان يەر تۇرسا ئېسلىپ چىقىمەن دەپ ھاسراپ كىتىپتىمەن ئاتمۇ يەكلىگەندەك پەقەت جىم تۇرۇپ بەرمەيۋاتاتتى. ئاخىرى سېلىمكام مىنى تۇتۇپ سەل تۇرىۋالغاندىن كىيىن ئىگەرنىڭ دەسسىگۈچىنى كۆرسىتىپ ـ: ماۋۇنى ئاتنىڭ قورسىقىنى باغلايدىغان ھالقا دەپ قالدىڭما؟ سەندەك ئاتقا چىقاممىغانلارنى كۆزدە تۇتۇپ دەسسەپ چىقسۇن دەپ ياساپ قويغان نەرسە!.....دىۋىدى خجىللىقتىن يۈزلىرىم يەنە قىزىرىپ كەتتى. ئىچىمدە«ھىچ بولمىسا ئى باغچىدىكى ئويۇنچۇق ئاتقا مىنىپ بولسىمۇ ئۆگىنىۋالغان بولسامچۇ!»دەپ كەتتىم. سېلىمكام كۆڭلۈمنى چۈشىنىپ ـ: ھە بولدى خجىل بولما شۇ سىنى مۇشۇنداق ئەنئەنىلەرنى ئۇگەنسۇن دەپ ئىلىپ كەلدىم يىزىغا، ئەگەر كۆپرەك تۇرغىلى شارائىت بولغان بولسىغۇ رەھمەتلىك ئاكامدىنمۇ نوچى ئەدەم قىلىۋىتتىم سىنى!.....دەپ قويدى. ئاندىن ئاتنىڭ يۈگىنىنى تارتىپ چىڭ تۇتۇپ تۇرۇپ چىقىشنى بۇيرىدى، ئالدىدا خجىل بولۇپ كەتكەچكىكى بۇ قىتىم ئاتقا تىزلا مىنگىشۇالدىم لىكىن تۇتىدىغان يەر يوق ئىدى شۇنىڭ بىلەن سېلىمكامغا ـ: سېلىمكا تۇتقۇچ يوقكەن نەنى تۇتىمەن؟ ...دىدىم بوش ئاۋازدا سېلىمكام قىستاپ كەتكەن كۆلكىسىنى زورىغا بىسۇىلىپ ـ: بۇنى شەھەردىكى ماشىنا، موتسىكلىت كۆرۈپ قالدىڭما رولنى تۇتۇۋىلىپ ئاياقتا مايقا بۇراپ قويسا ماڭدىغان، مايغا دەسسىسە ماڭدىغان تورموز قىلسا توختايدىغان؟ ...بۇنى ۋاغو مانىڭ بىلەن ئىغىزىمىزدا باشقۇرىمىز، «چوھا!»دىسەڭ ماڭدۇ«دىررررررر»دىسەڭ توختايدۇ، ئاندىن يۆلىنىشىنى تەڭشەش ئۆچۈن يۈگەننى تارتىپ قويسە يولنى ئۆزى تىپىپ ماڭدۇ. دىدى يۈگەننى ماڭا تەڭلىگەچ ـ: ئەما

مانىڭدىن ئەنسىرىمە بۇ يولىنى ئۆزى تېپىپ ماڭىدىغىنى يۈگەننى قويۇپ بېرىپ ئۇخلاپ قالساڭمۇ ئۆيگە سالامەت ئەكىلىپ توختايدۇ دېگىنە!...ھە ئەمدى ھەممىنى دەپ بەردىم ماڭغۇزۇپ باقە بۇ جانىۋارنى!.....دەپ ئالدى تەرەپنى ئىما قىلدى. مەن ئاتنىڭ تىز چېپىپ كېتىشىدىن ئەنسىرەپ يۈگەننى كەينىگە چىڭ تارتىپ ئاندىن ئاتقا«چوھ!»دەپ بۇيرۇق قىلدىم، بىراق ئات بىر پۇتىدا يەرنى تېپىچەكلەپ ئورنىدىن قىمىرلىماي تۇراتتى. نەچچە قېتىم بۇيرۇق قىلغان بولساممۇ بىشىنى چايقاپ ماڭغىلى ئۇنىمىدى. شۇنداى سېلىمكام تېرىكىپ ـ: ھەي ماشىنىنى تورمۇزغا دەسسۈلىپ ماي بەرسەڭ ماڭامدۇ؟ شۇنىڭغا ئوخشاش بۇمۇ!.....يۈگەننى كەينىگە تارتۇلىپ چو دىسەڭ ماڭامتى ئۇ!ئا يۈگىنىنى سەل ئەركىن قويۇپ بەر ئاندىن سەن بۇيرۇق قىلمىساڭمۇ ئۆزى ماڭىدۇ!.....دەپ چۈشەندۈردى. مەن سېلىمكامنىڭ دېگىنى بويىچە يۈگەننى قويۇپ بېرىشىم بىلەن تەڭ ئۆزۈمنى ھاۋايى مۇئەللەقتە ئاندىن يەردە كۆردۈم. كاسسام ئىيچىشىپ ئاغرىپ كېتىۋاتاتتى، نەچچىنى سىيلاپ كەتتىم خۇدى..... تۇيۇقسىزلا يۈز بەرگەن بۇ ۋەقەنىڭ قانداق ئىش ئىكەنلىكىنىمۇ ئاڭقىرالماي قالغان ئىدىم. ئەسلى يۈگەننى قويۇپ بەرگەندە ئات ئالدى ئىككى پۇتىنى كۆتۈرۈپلا ئالدىغا يۈگۈرۈپتۇ مەن ئىنىرتسىيە تۈپەيلى ئىگەردىن سىرغىپ چىقىپ يەرگە موللاق ئاتقان ئىكەنمەن. يىنىمدا سېلىمكام بىلەن ئۆمەركام كۆزلىرىدىن ياش چىقىپ كەتكۈدەك كۈلۈۋاتاتتى، ئوڭايسىزلىقتىن ئۆزۈمنى قاچۇرۇش ئۈچۈن ـ: ھەجەپ يامان ئاتكىنا بۇ؟ ...دەپ زوربىغا كۈلۈپ قويدۇم بىراق ئىچىمدىن ئۇرغۇپ چىقىۋاتقىنى كۈلكە بولماستىن ئاچچىق يىغا ئىدى. ئەگەر راسلا كېچىكەك ۋاقتىم بولغان بولسا يىغلىۋېتەتتىم! چېپىپ چىكەتكەن ئات سېلىمكامنىڭ بىر ئىسقىرتىشى بىلەن بوراندەك يۈگۈرۈپ يىنىپ كەلدى بۇنىڭغا قاراپ ھايۋانلارنىڭمۇ ناھايىتى ئەقىللىق ئىكەنلىكىنى يەنە بىر قېتىم ھىس قىلدىم. مەن بۇرۇن باققان ئىتمۇ شۇنداق ئەقىللىق ئىدى، بىراق ئانام ئىت بار ئۆيگە پەرىشتە كىرمەيدۇ دەپ باققىلى قويماي ئاخىرى بىر ئىتئاز دوستۇمغا بىرىۋەتكەن ئىدىم. بۇ ئاتنى كۆرۈپ ئىتىم يادىمغا كەپ قالدى.... ـ: ھاڭۋىقىپ قاپسەنغۇ؟ قارا قىلغان ئىشىڭنى بىر ئاتنى مىنەلمەي كۈن چۈش قىلدىڭ ئەمدى باردىغان يەرگە بىرىپ كەپ بولغىچە كەچ بولمامدۇ!.....يۈرە بولدى ئات مىنىشنى كېيىن ئۇگەن تىزرەك بىرىپ بالدۇر يىنىپ كىلەيلى، بىراق كاسساڭ يەنە ئازار يەيدىغان بولدىدە!.....ئىتتىك ئۆزۈمگە كىلىپ سېلىمكام دېگەندەك ۋاقىتتىڭ چۈشكە ئاز قالغانلىقىنى بىلدىم، بىراق سېلىمكامنىڭ«كاسساڭ يەنە ئازار يەيدىغان بولدىدە!»دېگەن گېپىنى چۈشىنەلمەي قالغان ئىدىم. بىز ئاتقا مىنگىشىپ ماڭايلى دەپ تۇرغىنىمىزدا ئۆمەركام ئۆيگە كىرىپ بىر خۇرجۇن ئىلىپ چىقتى ھەمدە ـ: ھەقىچان تاماق يەپ مىڭلا دىسەم ئۇنىمايسىلە چۈشكىمۇ ئاز قاپتۇ مانى چۈشلۈكۈڭلارغا يەسىلە، يەنە دەيدىغىنىم ئامال بار بالدۇر قايتىپ كىلىڭلا ھەم كۆپرەك دىققەت قىلىڭلا!.....دېگەچ خۇرجۇننى سېلىمكامغا بەردى. سېلىمكام ـ: رەھمەت، ئەنسىرمىسىلە ئۆمراخۇن بالدۇر يىنىپ كىلىمىز بىز ماڭدۇق

ئەمسە ئاللاھقا ئامانەت كەلگەندە كۆرشەرمىز!...دېدىدە خۇرجۇننى ئاتنىڭ ئالدىغا ئارتىپ يۈگەننى بىر تەۋرىتىپ قويۇۋىدى ئات توپا توزىتىپ دىگۈدەك مەنزىل تەرەپكە ئۇچقاندەك يۈرۈپ كەتتى. ئۆمەركام نىمىلەرنىدۇر ئويلاپ ئۇھ سىنغىنىچە ئىشىك تۈۋىدە قىپ قالدى. مەن بولسام ئاتنىڭ چېپىشىدىن كاسسامنىڭ كۆتۈرۈلۈپ پەسلىگەندە ئاتنىڭ سۆڭگۈچىگە پىتىشىدىن سېلىمكامنىڭ سۆزىنى چۈشىنىپ يەتكەندەك بولدۇم. كۆزلۈرۈمدىن تاراملاپ ياش ئىقىۋاتاتتى بۇنىڭ يىرىمى ئاغرىق سەۋەبىدىن بولسا يىرىمى ئۆزۈمنىڭ دۆتلىكىگە ئىچىنغىنىمدىن ئىدى. نىمىشقىمۇ سېلىمكامنىڭ ئۆيدىكى كۆرپىنى ئىلىۋالمىغان بولغىيتىم!.....شۇنداق قىلىپ ئارزۇ قىلغان جايغا بىرىش ئۈچۈن كاسلىرىمنىڭ ئاغرىقىغا بەرداشلىق بىرىپ دىگۈدەك مەن تەقەززا بولغان سىرلىق خارابىيلىقنى ئۇچقاندەك يول ئالدۇق.

تەۋەككۈلچىلەر(1 ـ باب 3 ـ قىسىم)

كاسامنىڭ ئاغرىقىغا زادى چىدىيالماي سەكرىۋالماقچى بولۇپ تەمشىلىۋىدىم سېلىمكام بۇنى سىزىپ قالدىمۇ ئاتنىڭ سۈرىتىنى ئاستا ـ ئاستا تۆۋەنلەتتى. ئاندىن شۇ سۈرئەتتە بىر تۆپىلىككە كىلىپ ـ: ھە كەلدۇق، سەن كۆرۈشنى ئارزۇ قىلغان يەر ئەنە ئاشۇ!...دەپ ئالدى تەرەپنى كۆرسەتتى. ئۆزۈمنىڭ ئاغرىقى بىلەن بوپ كىتىپ يوللارغىمۇ زەن سالماپتىمەن دىسە!سېلىمكامغا چاندۇرماي كاسسامنى سىلىغاچ خارابىيلىق تەرەپكە كۆز يۈگۈرتتۇم. دەرۋەقە بۇ خارابىيلىق ناھايىتى ھەيۋەت بولۇپ تۆپىلىكتىن قارىغاندىلا ئاندىن ئايىغىنىڭ نەدە توختايدىغانلىقىنى غۇۋا كۆرگىلى بولاتتى. ئەتراپىنى قويۇق يۇلغۇنلۇق باسقان بولۇپ يالغۇز كەلسە ئادەمنى ھەقىقەتەن سۈر باسقۇدەك جاي ئىدى. يەنە كىلىپ مەن خىيالىي تەسۋىر قىلغاندىن دائىرىسى نەچچە ھەسسە چوڭ ھەم جۇغراپىيىلىك يەر شەكلىمۇ ناھايىتى غەيرى ئىدى. خارابىيلىكنىڭ كىرىش ئىغىزى دۆڭلۈكتىن ھاسىل بولغان بولۇپ خۇددى بۇ قەدىمى خارابىيلىقنىڭ سېپىلىدەك ئىگىز ھەم مەزمۇت ئىدى. دۆڭلۈكتىن ئىچىلغان يول بىلەن خىلى ماڭغاندىلا ئاندىن شەھەر خارابىيلىقنىڭ چوڭ مەيدانىغا كىرگىلى بولاتتى بىراق شەھەر ئىچى يەنى ئوردىسى پۈتۈنلەي ئۈستى يىپىق ھالەتتە ئىدى. مىنىڭ ھازىر كۆرۈۋاتقىنىم بولسا پەقەت خارابىيلىقتىن نەچچە كىلومىتىر يىراقلىقتىكى تۆپىلىكتىن كۆرۈۋاتقان كۆرۈنۈش ئىدى. تۆپىلىكتىن پەسكە چۈشكەندە يەنە قانداق ھالەتلىرىنى ئىنىق بايقىيالايدىغىنىم تىخى ماڭا قاراڭغۇ!.....ـ: ھە، ئاغزىڭ ئىچىلىپلا قالدىغۇ؟ دىگىنىمدەك راسلا ھەيۋەتمىكەن! بىلىپ بىلمەي ئىغىزىم ئىچىلىپ قالغان ئىدى. شۇنىمۇ دەۋىلىش كىتەمدۇ...ياخشى شالۋىقىم ئىقىپ قالماپتۇ. مەن ئۆزۈمنى تۇزەشتۇرىۋىلىپ ـ: ھە.....ھەئە، راسلا قالتىسكەن پەسكە چۈشۈپ كۆرۈپ باقساق بولامدۇ، ھەقىقەتەن بەك قىزىقىپ قالدىم!...دېدىم ھىسياتىمنى يوشۇرالماي. سېلىمكام كۈلۈپ قويۇپ ـ: ئەلۋەتتە بولىدۇ، چۈنكى توشقاننى دەل ئاشۇ يۇلغۇنلۇقتا ئوۋلايدىغان تۇرساق چۈشمىسەك قانداق تۇتىمىز!...بىراق ئۇيەرگە بەك يىقىنلىشىشقا بولمايدۇ، بىز ئاۋۇ تەرەپتە توزاق قۇرساق كۆپ توشقان تۇتالايمىز!.....دېدى

خارابىيلىقنىڭ يىنىدىراق يۈلغۇنلىرى پەس ھەم شالاڭ ئۆسكەن جايىنى كۆرسىتىپ. شۇ تاپتا ئىچ ـ ئىچىمدىن خۇشال بولۇپ كېتىۋاتاتتىم، تۆپىلىكتىن چۈشكىچە خارابىيلىقتىن كۆزۈمنى ئۈزمەي يەر شەكلىنى مىڭەمگە ئورۇنلاشتۇرىۋالدىم. كىرىش ئىشىكى شىمال تەرەپتە بولۇپ ئادەتتە كۈن تىكلەشمىسە ئىككى قاسناقتىكى تۆپىلىك قۇياش نۇرىنى توسۇۋېلىپ كۈنمۇ چۈشمەيتتى. بارا ـ بارا تۆپىلىكتىن چۈشكەنسىرى بۇ دۆڭلۈكلەر ئىگىزلەشكە باشلىدى دۆڭلۈكتىن چۈشكەن چىغىمدىلا خارابىيلىقنىڭ قورشاۋ تىمىنىڭ ئاز دېگەندىمۇ ئون نەچچە مېتىر كېلىدىغانلىقىنى ھىس قىلدىم، دېمەك بۇ قورشاۋ تام دۆڭلۈك ئەمەس بەلكى شەھەرنى قورشاپ تۇرغان توپا تاغ ئىدى. كۆزۈمگە ئىشەنمەي كەلگەن تۆپىلىككە قاراپ دەرۋەقە تۆپىلىكمۇ بىزدىن خېلىلا يىراقتا قالغان ئىدى. سېلىمكام جابدۇقلارنى ئاتتىن چۈشۈرىۋاتقاچ ـ :

قاراڭ تويدۇڭمۇ ئەمدى ماڭا يارەملىشىپ مانى قۇرۇشۇپ بەر!.....دىدى ھەمدە قىسما قاپقاندىن بىرنى ماڭا ئۈزاتتى ـ : دېققەت قىل جۇمۇ توشقان ئۆۋلايمەن دەپ قولۇڭنى ئۆۋلىۋالما!.....بەك قاتتىق، دېققەت قىلىپ قايرىمىساك قولۇڭنى يارىلاندۇرىۋالسەن، تىخى ئۇچۇپ چىقىپ ئىڭەك چاقىدىغان ئىشمۇ با دېگىنە...يەنە مايماق ئىڭەك بولۇپ يۈرمىگىن.....ها ها ها!..... سېلىمكامنىڭ دېگىنىنى ئاڭلاپ قورقۇپ قالدىم ـ : راسلا بەك چىڭكەنغۇ؟ ...توشقان بۇنىڭغا دەسسىۋالسا پۈتىنى ئۆشتۇۋېتە!... ـ : ئەلۋەتتە شۇنداق بولىدۇدە، لېكىن ئۆشتۇلۇپ كەتسە نېمە بولماقچى؟ ـ : ئۆشتۇلۇپ كەتسە يىرىم جان بوپ قالمامدۇ يا ماڭالمىسا.....يارىدار قىلماي تۇتىدىغان ئامال يوقما؟ ـ : بار، قوغلاپ تۇتساڭ بولىدۇ. لېكىن ئۆزۈڭنى تۇلكە ياكى بۆرە چاغلاپ قالما قوغلاپ تۇتىدىغانغا...تىخى ئۇلارمۇ تۇتالمىشى ناتايىن، پەقەت پەيىت كۈتۈپ تىز ھۇجۇم قىلىپ تۇتىدۇ. سەن بىلەن بۈگۈن توشقانىنى قوغلاپ تۇتىمىز دېسەك قىرىپ ئۆلەي دەپ قاغان ياكى زەھەرلىنىپ قالغان توشقان بولسا ئاندىن تۇتالمىشىمىز مۇمكىن!.....ھامىنى كاۋاپ بولىدىغان بولغاندىكىن يارىلانسا نېمە بوپتۇ، ئۇنچىۋالا ئەستايىدىل بولۇپ كەتمە!..... سېلىمكامنىڭ بېپەرۋالىق بىلەن ئىيتقان بۇ سۆزلىرى ماڭا يەنە قايتا سوئال سوراش ئىمكانىيتى بەرمىدى. شۇڭا ئامالسىز قاپقانىنى قۇرۇپ قويۇپ سېلىمكامنىڭ ھەركىتىگە قاراپ ئولتۇردۇم. سېلىمكام ـ : ھە قۇرۇپ بولدۇڭمۇ؟ ئاشەگە قوي، بۇ ئىزلارنى كۆردۇڭمۇ تەجرىبەمگە ئاساسلانغاندا بۇ يەر ياۋا توشقانىنىڭ دائىم ماڭىدىغان يولى ئىكەن، قاپقانىنى مۇشۇ يەرگە قۇرساق ئەڭ ياخشى بولغۇدەك ئۇنىڭدىن كېيىن بىز ئاۋۇ تەرەپكە باربمىز!...دەپ كەينى تەرەپنى كۆرسەتتى. ئاندىن ئىككى دانە ئۇزۇن تاياقنى ئىلىپ ئۇچىنى چىگىپ چاسا ھالەتكە كەلتۈردى ئاندىن بىر ئۇچىنى ماڭا بېرىپ ـ : سەن ئاۋۇ ياقتا تۇرىسەن مەن سىنىڭ يان ئۇدۇلۇڭدا تۇرىمەن، مەن شەرەت قىلغان ھامان مەن بىلەن تەڭ ئولجىنى قاپقان تەرەپكە ئاستا قوغلايمىز چۈشەندىڭمۇ. ئۇنىڭ كەينىگە قىچىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن تايىقىڭنى پەسرەك قىپ ماڭدۇر.....ھەي، تور بولغان بولسىغۇ ئون نەچچىنى گەپ يوق تۇتۇپ كېتەتتۇق شۇ نەرسىنى دائىم ئالمەن دەپ ئۇنتۇپ قالمەن ئەمەسمۇ!بولدىلا مەن دېگەندەك بولسۇن چۈشەنگەنسەن بايا دېگەنلىرىمنى؟

مەن بىشمنى لىكشتتتىم. بىز ئۆزىمىزنى سەل دالدىغا ئىلىپ ئوۋنىك كىلىشىنى كۈتۈپ ئولتۇردۇق. سىلىمكامنىك بۇ ياسىغان ئاددىيغىنە توشقان ئوۋلاش ئەسۋابى مىنى قىزىقتۇرۇپ قويغان ئىدى. بۇ چاسا تاياق مەلۇم دائىرىنى قورشاشپ تۇرىدىغان بولۇپ توشقان بۇ دائىرىگە كىرىپ قالسىلا بىزنىك تاياقنى يۆتكىشمىز بىلەن تەبئىيلا قاپقان تەرەپكە قاراپ يۈرەتتى يەنە كىلىپ سىلىمكام توشقاننىك دائىملىق ماكىدىغان يولىغا قاپقاننى قۇرۇپ تەييار قىلىپ قويغاچقا دائىرىگە كىردىمۇ تۇتۇلماي قالمايتى. شۇنداق قىلىپ سىلىمكام ئىككىمىز ئوۋنى كۈتۈپ ئولتۇرغىنىمىزدا ئالاھەزەل يىگىرمە مىنۇتلاردىن كىيىن ئۇياقتىن بۇياقنا قۇيۇن تازدەك يۈگۈرىشۋاتقان توشقانلاردىن بىرى دائىرىمىزگە كىرىپ قالدى. سىلىمكام ماكا شەرەت قىلىپ تاياقنى ئاستا قاپقان تەرەپكە سۈرۈشكە باشلىدى، مەنمۇ سىلىمكامغا ئەگىشىپ ئاستا ـ ئاستا تاياقچىنى ئالدىغا سۈردۈم بىز ھەرىكەت قىلغاندىن كىيىن تىزلا بايقاپ قالغان توشقان بىزدىن ئۆزىنى قاچۇرۇش ئۈچۈن تەبىيلا قاپقان قۇرۇلغان تەرەپكە قاراپ ماكىدى. پات ـ پات توختاپ بىزنىك ھەرىكىتىمىزگە دىققەت قىلىپ قويياتتى. راس دىگەندەك ياۋا توشقان دەل قاپقان قۇرۇلغان يولىغا قاراپ ئاستا سىلجىۋاتاتتى، ئۆزۈمچە ھاياجانلىنىپ ئوۋنى قاپقان تەرەپكە قوغلاۋاتقىنىمدا ئىكىشىپرەك ماكىغاچقىمىكىن دەلدۈگىنىپ كىتىپ قولۇمدىكى تاياقچە ئالدى تەرەپكە تىزلا سۈرۈلۈپ مىكىپ كەتتى. بۇ ھالدىن قاتتىق چۆچىگەن قاپقانغا چۈشەيلا دەپ قالغان ياۋا توشقان يۆلىنىشنى تىز سۈرەتتە يۆتكەپ قاپقانىنىك يىنىدىن ئۆتۈپ كەتمەكچى بولۇۋىدى سىلىمكامنىك چاقماللىق بىلەن ئاتقان بىر دانە داكىگىلىنىك تۈرتكىسىدە ئۆزىنىك قاياقنا قىچىشنى بىلەلمىگەن توشقان ئەسلى يۆلىنىشى بويىچە قىچىپ قاپقانغا چۈشۈپ قالدى.

بۇ ھالەت كۆزنى يۇمۇپ ئاچقىچە يۈز بەرگەن بولۇپ تىل بىلەن تەسۋىرلەش قىيىن ئىدى.

خۇشاللىقتا قاپقان تەرەپكە يۈگۈردۈم، دىگەندەك توشقانىك پۇتى باسماقنا قىسىلىپ تىپىرلاپ تۇراتتى. ـ: ۋاھ، راسلا قاپقانغا چۈپ قاپتۇ!.....سىلىمكا ھەقىقەتەن بەك قالتىسكەنسىز بايا تىخى بۇنى قىچىپ كىتىدىغان بولدى دىگەنىدىم ئەمدى بولسا قاپقانغا چۈشۈپ قاپتۇ، بۇنى قانداق قىلدىكىز؟ .....دىدىم ھاياجاندا. سىلىمكام ياۋا توشقانىنى قاپقاندىن ئاجرىتىۋاتقاچ كۈلۈپ قويۇپ ـ: مەن ئادەتتە ئىچىم پۇشۇپ قالسا ئات بىلەن بۇ تەرەپكە كىلىپ توشقان ئوۋلايمەن، بەك كۆڭۈللۈك بولىدۇ دىگىنە!شۇڭا توشقانىنىك تۇيۇقسىز ئەھۋاللارغا قارىتا ئىنكاسىنى ئوبدان بىلىمەن. سەن كالامپايلىق قىلىپ ئۇنى قورقۇتۇۋەتكەندە مەن تەرەپكە قاچقان ئىدى داكىگال ئىتىش ئارقىلىق قاچقان يۆلىنىشىدىمۇ خەتەر بارلىقىنى بىلدۇرۇپ قويدۇم شۇنىك بىلەن ئۇ يەنىلا ئەسلى يۆلىنىشى بويىچە قاچتى ئاندىن قاپقانغا چۈشۈپ قالدى. .....دىدى. مەن ئۆزۈمنىك ھەقىقەتەن كالامپايلىق قىلغىنىمدىن خىجىل بولۇپ قالدىم. شۇنداق قىلىپ بۈگۈن غەلبىلىك ھالدا بىر دانە ياۋا توشقان ئوۋلىغان ئىدۇق. سىلىمكام توشقانىنى ئۇزاق تۇرغۇزمايلا قاپقاندىن ئىلىپ ئۆلتۈردى ئاندىن ئۇنىكىدىن ئاققان قانلارنى دەرھال كۆمۈۋەتتى. مەن سىلىمكامنىك بۇ ئىشىدىن ھەيران بولۇپ سەۋەبىنى

سوربغىنىمدا ئۇ ماڭا ـ : بۇ يەردە پات ـ پات بۆرە ۋە تۈلكىلەر پەيدا بولۇپ قالىدۇ ئۇلار قانغا بەك سەزگۈر شۇڭا بۇنىڭدىن ئاققان قانىنى پۈراپ قالسىلا خىلى يىراق يەرلەردىنمۇ تېپىپ كىلەلەيدۇ، ئۆزىمىزگە ئىش تېپىۋالماسلىق ئۈچۈن كۆمۈۋەتتىم يىقىن ئارىلىقتا بولمىسىلا پۈرىقىنى ئالالمايدۇ.....دەپ چۈشەندۈردى. بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ سەل قورقۇپ قالدىم، بۆرە دېگەن توپ ياشايدىغان تۈرسا راسلا كىپ قالسا بىرەسىنىغۇ بىرەر ئامال بىلەن يوقىتامىز قالغىنى مىنىڭ بۇ ۋېجىك بەدىنىمدىن سۆڭەكمۇ قالدۇرماي يەۋىتە!...مەن سەل جىددىيلىشىپ ئەتراپقا قارىدىم، سىلىمكام كۈلۈپ كىتىپ ئۆزىنىڭ بار تۈرسا قورقمىسامۇ بولىدىغانلىقىنى ئېيتىپ مىنى خاتىرجەم قىلماقچى بولدى، ئاندىن توشقانىنىڭ بويۇن قىسمىنىڭ ئۈزۈلگەن تىرىسىدىن تۈتۈپ بىرلا تارتىۋىدى خۇددى بىر كىمنىڭ چاپىنىنى سالدۇرغاندەك شۇنداق پاكىز شۇلۇنۇپ چىقىپ كەتتى. بۇنداق ماھارەتنى تۈنجى كۆرۈۋاتقاچقا سىلىمكامغا تىخمۇ قايىل بولۇپ كەتتىم. سىلىمكام ھەيران بولغىنىمنى چۈشىنىپ ـ : ھەيران قالدىڭغۇ؟ ئەمەلىيەتتە توشقانىنىڭ تىرىسى بەك ئاجىز ھەتتا سەنمۇ بىر تارتىپلا مۇشۇنداق ئالالايسەن بۇ ھەيران بولغۇدەك ئىش ئەمەس!.....دېدىدە ئۇنى ئادالاشقا باشلىدى. ـ : ھە.....ئەمدى بۇنى پاكىز ئىرىغداپ ساڭا جاڭگال كاۋىپى قىلىپ بىرەي ھە!بۇ كىچىككىنە بىر نەرسىگىغۇ تويمايسەن ئەمما بەك كۆپ بوپ كەتسىمۇ لەززىتى بولمايدۇ شۇڭا ئاز بولغىنى ياخشى، ئىشقىلىپ تەمى ئىغىزىڭدا قالدۇ!كىلە ئەمدى قۇرۇق ئوتۇن يىغىپ بۇنى پىشۇرايلى!.....سىلىمكام شۇنداق دېگەچ ئەتراپتىكى قۇرۇپ قالغان ئۇششاق يۇلغۇن بىخلىرىنى تىرىپ كەلدى ئاندىن بىز ئىلىپ كەلگەن تاياقنى ئۇچلاپ زىخ ھالىتىگە ئەكىلىپ پاكىزلىغان ياۋا توشقانىنى سانجىپ تەييار قىلدى ئاندىن ئىلىۋالغان سەرەڭگىسى بىلەن ئوت يىقىپ توشقانىنى كاۋاپ قىلىشقا باشلىدى. ئۇنىڭغىچە بىز ئۆزىمىزنىڭ پارىڭىنى قىلىپ ئولتۇردۇق، سىلىمكام بۇ يەرنىڭ بۇرۇنقى ھالەتلىرىنى ئېيتىپ بەردى. بىر ئازدىن كېيىن توشقان كاۋىپىنىڭ مەزىلىك ھىدى دىمىغىمغا ئۇرۇلۇپ ئىشتىھايىم بۆلەكچە ئېچىلىپ كەتتى. سىلىمكام كاۋاپنى ئىلىپ پىچىقى بىلەن بۆلدى ئاندىن مەزىلىك پىشقان بىر بۆلىكىنى ماڭا ئۈزاتتى، قورسۇقۇم ئېچىپ كەتكەچكىمۇ ياكى گۆش مەزىلىك پىشتىمۇ باجى ئادەمگىياھ مۇىسى يىگەندەك مەنمۇ بىردەمدىلا سوقۇپ بولدۇم. ھەقىقەتەن بۇنداق مەزىلىك ھەم يۇمشاق پىشقان گۆشنى بۇ ۋاقىچە يەپ باقمىغان ئىكەنمەن. سىلىمكام كۈلۈپ كىتىپ پاچاق گۆشتىن بىرنى يۇلۇپ بەردى بۇ قىتىم شۇنداق تىز يىگۈم بولسىمۇ بىراق سىلىمكامدىن خىجىل بولۇپ ئاستىراق يىدىم. ئىشقىلىپ بۈگۈنكى ئوۋ سەپىرى شۇنداق كۆڭۈللۈك بولغان ئىدى، سىلىمكام قوشنىسى ئۆمەركام بەرگەن خۇرجۇننى ئاتتىن ئالغاچ ـ : بۇ كىچىككىنە نىمىنىڭ گۆشى چىشنىڭ ئارىلىقىدا تۇرۇپ قالسىمۇ ياخشى ئۆمەركاڭ بۇنى سىپ قويۇپتىكەن كىلە ماۋۇنىڭدىن يەيلى!.....ۋاھ ئات گۆشى قىيزىسكەن، بىلەمسەن بۇ بەك قۇۋۋەت يىمەكلىك يىگەنسىرى يىگۈڭ كىلىدۇ بۇ ئۆمەركاڭنىزە ئىشلارنى ئەتراپلىق ئويلايدۇ جۇمۇ!.....دېگەچ قارا قىزىل

كەلگەن ئۇچەيدەك ئۇزۇن بىر نىمىنى ئالدى. ـ : نىمانداق نەرسە بۇ ئۇچەيدەكلا؟ ...دەپ سورۇدۇم مەن ئىختىيارسىزلا. سېلىمكام كۈلۈپ كىتىپ ـ : دىمىسەڭمۇ شۇ ئۇچەيغۇ بۇ، ئاتنىڭ گۆشىنى سوقۇپ ئۇچيىگە سالىدۇ ئاندىن پىشۇرىدۇ شۇنىڭ بىلەن سەن كۆرگەن ئات گۆشى قېزىسى تەييار بولىدۇ!ئادەتتە ئۇششاقراق قىيما قىلىپ سلىپ پىشەرسىمۇ بولىدۇ، ئىشقىلىپ تۈرى كۆپ!.....دىدى ھەمدە ماڭا ئازراق كىسىپ بەردى. مەن قولۇمدىكى قىزىنى تىتىپ كۆرەي دىدىمىيۇ ئاچچىق قىستىغان كىچىك تەرىتىمنىڭ دەستىدىن قولۇمدىكىنى قويۇپ سېلىمكامغا ـ : ھاجەتكە بىرىپلا كىلەي!.....دىگەن گەپنى ئاران دىيەلىدىم. بىراق ئەتراپنىڭ ھەممىسى جاڭگاللىق بولغاچ بىرەر ئەپلىكرەك يەرنى تاپالمىدىم ئاخىرى خارابىيلىق تەرەپتىكى قويۇق ئۆسكەن يۇلغۇنلۇق تەرەپكە قاراپ ماڭدىم. ھاجىتىم بەك قىستاپ كەتكەچكە سېلىمكامنىڭ ـ : بەك يىراق كەتمە!.....دىگەن گېپىگىمۇ قۇلاق سالماي يۇلغۇنلۇق ئارىسىغا چۆكتۈم. ئىشنى تۈگىتىپ ئۆزۈمنى ناھايىتى راھەت ھىس قىلىپ كەتكەن ئىدىم، شۇندا مەندىن ئانچە يىراق بولمىغان يۇلغۇننىڭ تۈۋىدە تۈگۈلۈپ ياتقان بىر ياۋا توشقانغا كۆزۈم چۈشۈپ قالدى. ئۇ مىنى كۆرگەن بولسىمۇ قاچماي قاراپ تۇراتتى، راستىمنى دىسەم بايىقى يىگەن توشقان كاۋىپى ئىغىزىمغا بەك تىتىپ كەتكەچكە ئارتۇقىنى ئويلىمايلا بۇنى تۈتۈپ كاۋاپ قىلىپ يىيىشنى ھەمدە سېلىمكامغا توشقانىنى قوغلاپ تۇتقىلىمۇ بولىدىغانلىقىنى ئىسپاتلاپ ئۆزۈمنى بىر كۆرسۈتىۋىلىش ئىدى. شۇنىڭ بىلەن يۇلغۇندىن بىرتال ئوشتۈپ ئاستا ئۇزاتقان ئىدىم جايىدىن قىمىرلاپ سەل نىرىراق بىرىپ توختىدى. يەنە ئالدىمغا ماڭسام ئالدىغىراق قاچاتتى ئورنۇمدا تۇرسام يەنە تۈگۈلگەن پىتى قاراپ تۇراتتى، شۇنداق قىلىپ ئۆزۈممۇ بىلمەيلا توشقان بىلەن ھەپىلىشىپ خارابىيلىق تەرەپكە يىقىنلىشىپ قاپتىمەن بىراق بۇنى سەزمىگەن ئىدىم. ئاخىرى ئاچچىقىم يۈزگە چىقىپ بۇنىڭ مىنى ھىلىدىن ئاخماق قىلغىنى ئۇچۈن تۈتۈپلا كاۋاپ قىلىپ يەۋەتمەكنى كۆڭلۈمگە پۈكۈپ بارلىق سۈرئىتىم بىلەن توشقانغا تاشلاندىم. ئەپسۇس توشقانمۇ پۈتۈن سۈرئىتى بىلەن قىچىشقا باشلىدى بايا كۆز ئالدىمدىكى بۇ يۇۋاش جانىۋار بىرەمدىلا يۈگۈرۈش چىمپىيونىغا ئايلانغان ئىدى مەنمۇ بوش كەلمەي ئۇنىڭغا ئەگىشىپ پۈتۈن سۈرئىەت بىلەن قوغلاۋاتاتتىم شۇندا ئۇ چاققانلىق بىلەن نەدىن پەيدا بولغان تامكىن كامىرىغا كىرىۋىلىپلا يوقاپ كەتتى. خىلىدىن بىرى قوغلىغاچقا ئۇنى بۇنداقلا قاچۇرىۋەتكۈم كەلمىدى شۇڭا قولۇمدىكى يۇلغۇن تايىقى بىلەن كامارنى كوچىلاشقا باشلىدىم شۇنچە تىركەشكەن بولساممۇ بىراق ئۇنىڭدىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى. شۇندىلا ئۇنىڭ كامارنىڭ يەنە بىر ئۇچىدىن چىقىپ كىتىپ بولغانلىقىنى ھىس قىلىپ نىيىتىمدىن يىنىپ ئەتراپقا قارىدىم بىراق قاراپلا بىشمدا چاقماق چېقىلىپ كەتكەندەك بولدى چۈنكى مەن بىلىپ بىلمەيلا خارابىيلىقنىڭ ئىچىگە كىرىپ بولغان ئىدىم. مەلۇم بىر يەرلەردە سېلىمكامنىڭ پات ـ پات مىنى ئەنسىز چاقىرىشلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى ئەمما ئەكس سادا يانغاچقا ئاۋازنىڭ قايسى تەرەپتىن چىقىۋاتقانلىقىنى پەرق ئىتەلمىدىم. مەنمۇ جاۋابەن سېلىمكامنى توۋلاشقا باشلىدىم شۇ تاپتا

كىرىش ئىغىزىدىن ئاللىبۇرۇن كىرىپ بولغان بولۇپ يەنە ئازراق ماڭساملا شەھەر مەيدانىغا يېتىپ باراتتىم. بۇ جايىنىڭ جىمجىت ھەم سۈرلۈكلۈكىدىن توخەتلىرىم ئۆرلەپ كەتتى، پۈت ـ قوللىرىممۇ ئاجىز تىترەۋاتاتتى ئۆزۈمگە يەنە قانداق خەتەرلەرنىڭ يۈزلىنىپ تۇرغىنىنى بىلمەيتتىم. قورقۇپ كېتىپ سىلىمكامنى نەچچە رەت توۋلىدىم بىراق سىلىمكامنىڭ قايتۇرما ئاۋازى مەندىن بارغانسىرى يىراقلاپ كېتىۋاتقاندەك تۇيۇلۇۋاتاتتى. مەن پۈتۈن جۈرئىتىمنى يىغىپ ئۆزۈمنىڭ ئاياق ئىزىم بويىچە كەينىمگە ئۆچقاندەك يۈگۈردۈم دەرۋەقە ئىككى تاغنىڭ ئارىسىدىكى بۇ كىرىش ئىغىزى ماڭا ئاجايىپ ئۇزۇن بىر مۇساپىدەك بىلىنىۋاتاتتى. شۇنداق يۈگۈرىۋاتقىنىمدا ئۇزۇنلۇقى ئۈچ مېتىرچە كىلىدىغان بىر بوغما يىلاننىڭ باشلىرىنى كۆتۈرۈپ يولنى توسۇپ تۇرغىنىنى كۆرۈپ خۇددى لىجىڭ تۇرغان ئەسكەردەك جايىمدا«تاق!»قىلىپ توختۇدۇم. ئۇ زەھەرلىك ھايۋانىڭ قانداق ئىنكاستا بولىدىغانلىقىنى تېخى بىلمەيتتىم شۇڭا پۈتۈن دىققىتىم بىلەن ئۇنىڭ ھەركىتىنى كۈزىتىشكە باشلىدىم. ئۇ ھېچ ئىنكاسسىز ماڭا قاراپ تۇراتتى شۇ پەيتتە چوڭلارنىڭ«يىلاننىڭ ئالاھىدە دىققىتىنى تارتمىسىلا ئادەمگە چېقىلمايدۇ»دىگەن سۆزى يادىمغا كېلىپ بۇ خەتەرگە يۈزلىنىشنى قارار قىلدىم ھەمدە ئاستا ـ ئاستا يىلان تەرەپكە مىڭىشقا باشلىدىم. گەرچە كىرىش ئىغىزى خىلى كەڭرى بولسىمۇ بىراق بۇ ئۇزۇن جانىۋار يولنىڭ يېرىمىنىلا دىگۈدەك توسۇالغان ئىدى. كۆزۈمنى ئۇنىڭدىن ھېچ بىر ئۈزمەي دىگۈدەك ئالدىمغا ئاستا قەدەملەر بىلەن كېتىۋاتىمەن بىراق ھەر ئىھتىماللىق ئۈچۈن قولۇمدىكى يۇلغۇن تايىقىنى چىڭ تۇتۇپ ماڭا ھۇجۇم قىلسا قوغدىنىش ئۈچۈن تەييار ھالەتتە يىلانغا يېقىنلاشتىم. ئارلىغىمىز پەقەت بەش مېتىرچىلا قالغان ئىدى، مەن ئاستا ـ ئاستا سەل تامغا يۆلىنىپ مىڭىپ ئۇنىڭدىن ئۆتۈپ كەتمەكچى بولدۇم بىراق يۈرۈكۈم ئىغىزىمغا تىقىلىپ خۇددى ئۇ مىنى تۇيۇقسىزلا ئېتىلىپ كىلىپ يالماپلا يۇتۇۋېتىدىغاندەك ھىسياتتا بولۇۋاتاتتىم. شۇنداق دەككە ـ دۈكىدە ئۇنىڭدىن ئۆتۈپ يۈرۈكۈم سەل ئىزىغا چۈشتىدە قايتىدىن جانلىنىپ پۈتۈن كۈچۈمنى يىغىپ ھاياتلىق يولۇمغا قاراپ يۈگۈردۈم بىراق ئىشنىڭ ئاخىرى تازا ياخشى بولماي قالدى. بوغما يىلان تىزلا ئىنكاسىمنى كۆرۈپ مىنى قوغلاشقا باشلىدى. توۋا پۈتۈم بار تۇرۇپ ئىشۇ پۈتى يوق ھايۋان ماڭا يېتىشۋالايلا دەپ قالغان ئىدى، پۈتى بولغان بولسا ئاللىبۇرۇن بەلەنلا ئۇزۇقى بوپ بولاركەنمەن. دەل شۇ ھالقىلىق پەيتتە پالاكەتلىگىمدىن مۈدۈرۈپ كېتىپ بىر موللاق ئېتىپ يىقىلدىم بوغما يىلان بولسا ئىغىزىنى كەڭ ئېچىپ ماڭا ئېتىلىپ كىلىۋاتاتتى. مەن ۋارقىرىغانچە كەينىمگە داجىۋاتاتتىم، ئىشلار بولۇنۇپ ئۆتكەن نەچچە دەقىقىدە ئۆزۈمنىڭ بىخۇدلۇقۇمغا سىلىمكامنىڭ گېپىگە كىرمىگىنىمگە قاتتىق پۇشايمان قىلىپ ئۈلگۈرگە ئىدىم، ئۆزۈمنى قوغداشقا ئېپ قالغان يۇلغۇن تايىقىمۇ يىقىلغان ۋاقتىمدا قولۇمدىن چىقىپ كەتكەن ئىدى. ھازىر بولسا ھېچقانداق قوغدىنىش قۇرالى يوق ھالدا بوغما يىلانىڭ ئېتىلىپ كىلىپ مىنى يۇتۇۋېتىشىگە قاراپ تۇرماقتىن باشقا ئامال يوق ئىدى. كۆزۈمنى يۇمۇپ ئۆلۈمگە يۈزلەندىم ئۇنىڭدىن باشقا ئامالمۇ بولمىسا

كېرەك ! .....

تەۋەككۇلچىلەر!(1 ـ باب 4 ـ قىسىم)

كۆزۈمنى چىڭ يۇمۇپ بىرەر مۆجىزىنىڭ يۈز بېرىشىنى تىلەپ كەتتىم. شۇندا ئاردىدىن نەچچە سېكۇنت ئۆتۈپ كەتتى بىراق مەندە ئالاھىدە بىرەر ئاغرىق سېزىمى بولمايۋاتاتتى. ئەجەپلىنىپ كۆزۈمنى ئېچىپلا كۆرگىنىم شۇ بولدىكى بوغما يىلان بىشىغا ئۆتكۈر بىر دانە پىچاق سانجىقلىق ھالەتتە ئالدىمدا تولغۇشۇپ تۇراتتى. ئىشىنىڭ باش ئاخىرىنى بىلىپ بولغۇچە كەينىمدىن بىر كىشى مۇرەمدىن كەينىگە ئىتتىرىۋتىپلا يىلانغا تاشلاندى بۇ دەل سېلىمكام ئىدى. ئۇ چاقچاقلىق بىلەن تولغۇشۇاتقان يىلاننىڭ بىشىغا دەسسەپ تۇرۇپ پىچىقىنى سۇغۇرۇپ ئېلىپ يىلاننىڭ بەدىنىنىڭ ئۇدۇل كەلگەن يېرىگە تىقىشقا باشلىدى، يىلان بولسا ئاچچىق تولغۇنۇپ سېلىمكامغا قارشىلىق قىلماقچى بولۇۋاتاتتى بىراق ئۇزۇلمەي تىقىلىۋاتقان پىچاقنىڭ زەربىسىدە ئىلاجسىز قالغان ئىدى. سېلىمكام تاكى بوغما يىلان ھەركەتتىن توختىغىچە ھۇجۇم قىلىشنى توختاتمىدى. ئالاھەزەل بەش مىنۇتلاردىن كېيىن يىلان ھەركەتتىن توختاپ جىم بولدى، شۇ تاپتا بولسا ئۇنىڭ بەدىنى ئۆتمۈتۆشۈك بولۇپ كەتكەن بولۇپ يارا ئىغىزلىرىدىن بىرخىل يېشىل سۇيۇقلۇق ئىقىۋاتاتتى. سېلىمكام ئۇنى تېپىپ بىقىپ جىم بولغاندىن كېيىن ئاندىن ھۇجۇم قىلىشنى توختاتتىدە ماڭا سۈرلۈك قاراپ ـ: مەن ساڭا نېمە دېدىم، مۇشۇ يەرگە يىقىنلاشما دېسەم يەنە بۇيەردە يۈرىسەنغۇ. توۋلىغان ئاۋازىڭنى ئاڭلاپ جاڭگالنى بىر چۆرگىلەپ چىقتىم سېنى بۇ يەرگە كېلىدۇ دەپ ئەسلا ئويلاپ باقماپتىمەن!...ياخشى ئەك ئاخىرىدا توۋلىغان ئاۋازىڭدىن بۇيەردە خەتەرگە ئۇچرىغىنىڭنى ھېس قىلىپ دەرھال يېتىپ كەلدىم بولمىغان بولسا بۇنىڭ بىرۋاقلىق مەزىلىك تامىقى بولغان بولاتتىڭ!.....دەپ كايىغاچ يىلاننى بىرنى تېپىپ قويدى. ـ: ئەگەر ساڭا بىرەر ئىش بولغان بولسا قانداق قىلاتتىڭ؟ ئاناڭغا نېمە دەپ جاۋاپ قىلاتتىم دەپ باقە؟ ..... ـ: كە.....كەچۈرۈڭ سېلىمكا!..... مەن شۇ گەپلەرنى ئارانلا دېيەلىدىم، سېلىمكام قېيىغان ھالدا مېنى ئاتقا مىندۈرۈپ ـ: بولدى بۇيەردىن تىزرەك كېتەيلى كۈن ئولتۇرسلا تېخىمۇ كۆپ پىشكەلچىلىكلەرگە يولۇقىمىز!...دېگەچ ئاتىنىڭ يۈگىنىنى بايىقى ئورنىمىزغا تارتتى، بىز يۈك تاقلارنى ئېلىپ بۇيەردىن ئاستا ـ ئاستا يىراقلاشتۇق. شۇ تاپتا خىجىلچىلىقتا گەپمۇ قىلالماي ئۈنسىز كېتىپ باراتتىم سېلىمكاممۇ ئۈنسىز ھالدا ئېتىنى ئۆي تەرەپكە بوراندەك چاپتۇرۇپ ماڭدى، نېمىلا دېگەن بىلەن بۇ ئۈنسىز قەھرىمان مىنىڭ جىنىمنى قۇتقۇزۇپ قالغان ئىدى مەن جاۋاپ قايتۇرىدىغان كۈنلەرنىڭمۇ كېلىپ قىلىشنى ناۋادا راسلا كېلىپ قالسا جىنىمنى تىكىپ بولسىمۇ جاۋاپ قايتۇرۇشنى ئويلاپ ئۈلگۈردۈم..... ئۆيگە كەلگەندىن كېيىنمۇ سېلىمكام بايىقى ئىشلار توغۇرلۇق ئىغىز ئاچمىدى، ئەكسىچە ئاتنى سوۋۇتقىلى باغلاپ قويۇپ بوغۇز بىرىۋەتكەندىن كېيىن كەچلىك تامىقىمىزغا تەييارلىق قىلىشقا باشلىدى بىراق مەن بولسام خىجىلچىلىقتا گەپمۇ قىلالماي ئولتۇراتتىم شۇ تاپتا بايىقى ئىشلارنى سېلىمكامغا چۈشەندۈرەي دېدىمىمۇ قانداق ئۇسۇلدا

چۈشەندۈرۈشنى بىلەلمىدىم. سېلىمكام داسقانىنى سىلىپ تائاملارنى ئىلىپ كەلگەندىن كېيىن تاماق يېگەچ ماڭا قاراپ ـ: قەھرىمان!.....راسلا ئۇ يەرگە كىرگۈڭ بارمۇ؟ .....ئۆلۈمدىن، بىرەر پاجىئەنىڭ يۈز بېرىشىدىن قورقمامسەن، بايىقى ھالىتىڭدە تىخى ئۇ يەرگە تەۋەككۈل قىلىپ كىرىشكە لايىق كەلمەيدىغىنىڭنى ئويلاپ باقمىدىڭمۇ؟ ... مەن سېلىمكامنىڭ سۆزلىرىگە نىمە دەپ جاۋاپ بېرىشنىمۇ بىلمەيتتىم شۇڭا ئۈندىمەستىن يەرگە قاراپ ئولتۇرىۋالدىم. سېلىمكام يەۋاتقان تائامنى قويۇپ قويۇپ ـ: بىلسەڭ مىنىڭمۇ سەندەك ياش ۋاقتىم بولغان، ساڭا ئوخشاش قىنىم قىزىق بىر ئىشنى ئويلىسام قىلماي قويمايدىغان ئادەم ئىدىم. شۇ سەۋەپتىن ساڭا ئوخشاش تەۋەككۈل قىلىشنى بەكلا ياخشى كۆرەتتىم ھەم قىلىپمۇ باققان. شۇنىڭدىن كېيىن تەۋەككۈل قىلغاندىمۇ مۇھىتقا، شارائىتقا قاراپ قىلىدىغان بولدۇم. بىلسەڭ ئۆزۈڭگە زىيانلىق ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ تەۋەككۈل قىلىش بىر ئاخمىقانىلىك...ئەمما ئىشەنچىڭ بولسا تەۋەككۈلچىلىكتىن يانمىغۇلۇق!.....دەپ كۈلۈپ قويدى. سېلىمكامنىڭ سۆزلىرى خۇددى مىنى قوللاۋاتقاندەكلا بىلىنۈاتاتتى، مىنىڭمۇ يۈزلىرىمگە ئىختىيارسىز كۈلكە يۈگۈردى ـ: سېلىمكا ئەمەلىيەتتە مەن ئۇ يەرگە بىر توشقانىنى قوغلاپ بېرىپ قالغان، لىكىن ئويلىمىغاندا بىلمەيلا ئىچىگە كىرىپ قاپتىمەن ھەم قانداق خەتەرنىڭ بارلىقىنى بىلمىگەچكە خەتەرنىڭ ئالدىدا ئاجىز كىپ قالدىم!..... سېلىمكام گېپىمنى قۇۋۋەتلىگەندەك ـ: توغرا دىدىڭ، سىنى قانداق خەتەر كۈتۈپ تۇرغىنىنى بىلمىگەنلىكىڭ ئۈچۈن ياخشى قۇراللىنىشىڭ ھەر قانداق خەتەرگە قارشى تۇرالىغۇدەك غەيرىتىڭ بولۇشى كېرەك!.....شۇ خەتەرگە يۈزلەنگىنىڭدە ھەرقانداق بىر خەتەرنىڭ مەۋجۇت بولىشىنى يادىڭدىن چىقارماسلىقىڭ كېرەك ھەمدە ھەر قانداق بىر ئېھتىماللىق ئۈچۈن بوشلۇق قويۇپ قويىشىڭ كېرەك!...دىگىنە سىنىڭ ئۇ خارابىيلىققا كىرىپ باققۇڭ بارمۇ؟ ...دەپ كەسكىنلىك بىلەن سورىدى. مەن نىمە دىيىشىمنى بىلەلمەي تىڭىرقاپ قالدىم چۈنكى ۋۇجۇدۇمدىن ئۇرغۇپ چىققىنى ئۇ يەرگە بىر كىرىپ بېقىش ئىدى بىراق بايىقى ئىشىكىدىن كىرمەي تۇرۇپلا يۈز بەرگەن بىر قاتار خەتەرنى ئويلاپ ئىچىگە كىرگەندىن كېيىن تىخى قانداق خەتەرنىڭ يۈز بېرىدىغانلىقىنى ئويلاشقىمۇ پىتىنالمىغان ئىدىم. يەنە كىلىپ ئۇ يەرگە كىرىپ كەتكەنلەردىن بىرەرسىمۇ ھايات چىقالمىغاچقا تىڭىرقاپ قالدىم. شۇندا ئۆزۈمنىڭ چولتا ئويلاپ قالغىنىمنى ھىس قىلىپ بىشىمنى چايقىدىم. سېلىمكام بىرەر ئىشنىڭ ئويلىغان يېرىدىن چىقانلىقىدىن خۇشال بولغاندەك مىيىقىدا كۈلۈپ قويۇپ ـ: ياخشى، ئەمدى ئادەم قوبۇل قىلالىغۇدەك گەپ قىلدىڭ!...ئۇ يەرگە كىرگەن ھىچكىشى ھايات قالمىدى ھەم ئىچىدە قانداق سىرلارنىڭ بارلىقىنىمۇ ھىچكىم بىلمەيدۇ شۇڭا بۇنداق خەتەرگە سىنى ئوڭچە ئىتتىرىپ قويۇشنى ئەسلا خالىمايمەن. بىراق بەرگەن جاۋابىڭدىن تازا قانائەت ھىس قىلمىدىم، كۆزلۈرۈڭ ماڭا ھەممىنى سۆزلەپ بېرىۋاتىدۇ. سىنىڭ تەۋەككۈل قىلىپ باققۇڭ با بىراق ئۆزۈڭ ئۈچرايدىغان خەتەرلەردىن قورقۇۋاتسەن بۇ خىياللىرىڭ بىر ـ بىرىگە زىت بوپ قالدى. ياكى قەلبىڭدىكى

ئىشتىياقنى يوقات ياكى قورقۇنۇچنى يەك!...شۇندىلا ئەركىنلىككە چىقىسەن. مەن سىلىمكامنىڭ بۇ دەرىجىدە قالتىس ئىكەنلىكىنى ھىس قىلمىغان ئىكەنمەن، دەرۋەقە ئۇ كۆڭلۈمدە ئويلىغانلىرىمنىڭ ھەممىنى بىلىپ بولغان ئىدى. بىز شۇ تەرىقىدە تاماقنى يەپ بولۇپ ئايۇانغا تاشلاندۇق. سىلىمكام ماڭا نۇرغۇن تەرىيىۋى ئەھمىيىتى بار بولغان ھېكايىلەرنى ئۆزىنىڭ بىشىدىن ئۆتكۈزگەن كۈنلىرىنى سۆزلەپ بەردى. ئۇنىڭ سۆزلىرىدىن ھەر قانداق قىينىچىلىقتا باش ئەگمەي ئالدىغا قاراپ ماڭغاندىلا چوقۇم بىر باشقا چىقىدىغانلىقىنى ھىس قىلىپ يەتتىم. سۆزلىرىمىز خىلى بىر يەرگە بارغان بولۇپ كەچمۇ بولۇپ قالغان ئىدى. سىلىمكام ئورۇن سىلىپ بولغاندىن كىيىن ئاتىنى ئىغىلغا سولۇنتىپ كىلىپ يىنىمدا ئاسمانغا قاراپ بىر ئۇھسىنىپ قويۇپ ئۈن ـ تىنسىز يىتىۋالدى. سىلىمكام نەچچە كۈننىڭياقى كۆندۈرۈپ قويغان ئادىتىم بويىچە سىلىمكامغا جىننىڭ ھىكايىسىنى سۆزلەپ بىرىشنى ئۆتۈندۈم. سىلىمكامغۇ«بايا يولۇققانلىرىڭ يەتمەپتۇدە؟ ...»دەپ قويۇپ ئارتۇق گەپ قىلمايلا قوشۇلدى ھەمدە يۇلتۇزلارغا قاراپ تاماششا قىلغاچ بۇرۇن بولغان قىسقىغىنە ۋەقەلىكلەرنى سۆزلەپ بەردى. گەرچە قورقۇپ تۇرۇپ ئاڭلاۋاتقان بولساممۇ بىراق مەن يەنىلا قانائەت ھىس قىلمايۋاتاتتىم ئاخىرى بولالماي سىلىمكامغا جاڭگالدىكى قەدىمى خارابىيلىق توغرىسىدا بىلىدىغانلىرىنى ياكى شۇ يەردە يولۇققان بىرەر ئىشنى سۆزلەپ بىرىشنى تەلەپ قىلدىم. سىلىمكام كۈلۈپ كىتىپ ـ: يامان يەردىن تۇتىۋالدىڭغۇ مىنى، شۇ يەردىن قاچۇرۇپ باشقىنى سۆزلەپ بەرسەم يەنىلا شۇيەرگە ئىلىپ باردىڭ دېگىنە؟ ...بىراق ئۇ ئىشلارنى سۆزلەپ بەرسەم كىچىچە ئۇخلىماي ئاڭلىشىڭغا توغرا كىلىدۇ ئۇيقۇڭدىن كىچىشنى خالىساڭ سۆزلەپ بەرەي!.....دىدى. مەنمۇ قوۋۇەتلەپ ـ: مەيلى مەيلى، سىزنىڭ ھىكايىڭىزنى ئاڭلاش ئۈچۈن ھىلىغۇ بىر كىچىكەن ئون كىچە بولسىمۇ ئۇخلىماي ئاڭلايمەن!...دىدىم. ـ ھا ھا ھا!قارا سىنىڭ ياسالمىلىغىڭنى، بوپتۇ بۈگۈن نۆۋىتى كەلگەن ئوخشايدۇ. ئەمىسە ساڭا بۇرۇنلاردا شۇ خارابىيلىقتا يولۇققان بىر ئىشمنى سۆزلەپ بەرەي ئۇخلاپ قالماي ئاڭلا ھە!.....دەپ ئەسكەرتىپ قويدى. مەن ماقۇللىغىنىنى بىلدۈرۈپ بىشىمنى لىڭشىتتىم، شۇندا سىلىمكام يوتقاندىن سەل چىقىپ تامغا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ ھېكايىسىنى سۆزلەشكە باشلىدى.....ـ: بۇندىن بەش يىل بۇرۇن بۇ ھالىتىمدىن خىۋلا بەردەم ھەم چاققان ئىدىم، مەھەللىدە چېلىشىش ئۆتكۈزۈلۈپ قالسىلا قاتنىشىپ بىرىنچى بولاتتىم. شۇ چاغلاردا نام ـ ئاتاق بىلەن تىلغا ئىلىنىدىغان زامانلار بولغاچقا مىنى تونۇيدىغان ھەممىسى«سىلىم نوچى»دەپ ئاتىشاتتى. شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە مەھەللىدە تۆۋەن تەرەپتىكى خارابىيلىق توغرۇلۇق غۇلغۇلا قوزغىلىپ كەتتى. دىمىسمۇ غەيرى ئىشلار پات ـ پات يۈز بىرىپ تۇرىدىغان بولۇپ قالدى. تۇرۇپلا بىراۋلار يوقاپ كەتسە بەزىلەرنىڭ پارچىلانغان، يىرىمدىن كۆپرەك قىسمى يىيىلىپ بولغان جەسەتلىرى تېپىلاتتى. بۇ باشقا يەردە ئەمەس دەل ئاشۇ خارابىيلىق ئەتراپىدا يۈز بىرەتتى. دىققەت قىلدىڭمىكى جاڭگالنىڭ يىنى تەرەپتە بىر چوڭ ئۆستەڭ بار كىشىلەر قولايلىق بولغاچقا ئۇ يەردىن خىلى كەڭرى بوز يەر ئاچقان

بىراق تەدرىجىي ھالدا ئۇ يەرلەرنىڭ مىھرىدىن كەچتى چۈنكى ئۇلارغىمۇ جان كىرەكتە!...پات ـ پات يۈز بەرگەن ئىچىنىشلىق ۋەقەلەر مەھەللىمىزدىكىلەرنى چۆچىتىپ قويدى، شۇڭا ئاچقان يەرلەرنى تاشلاپ بىخەتەرەك تۆپلىكتىن يەر ئاچتى. شۇنداق قىلىپ جەسىدىنى تاپقانلىرىنى «بۆرە يەپتۇ!» يوقاپ كەتكەنلىرىنى «ئىزىتقۇ ئىلىپ كىتىپتۇ!» دەپ يۈرىۋەردۇق بىراق بۇ يەپ كىتىش يوقاپ كىتىشلەر بارغانسىرى كۆپ يۈز بىرىشكە باشلىدى. ھەتتا شۇ جەريانىدا بىرلىرى «خارابىيلىقتا ناھايىتى كۆپ ئالتۇن باكەن، ئىلىپ كىلەلىگەنلەر بىر كىچىدىلا كاتتا بايلاردىن بولۇپ كىتەلەيدىكەن بىراق خارابىيلىقتا ئالۋاستى بار بولۇپ سىزىپلا قالسا ئىچىنىشلىق ئۆلتۈرىۋىتىدىكەن!...بۇنى مەن ئاخشام قۇتقۇزىۋالغان ئارىپ سىراك ئۆلۈش ئالدىدا ئۆز ئىغىزى بىلەن سۆزلەپ بەردى» دىگەن مىش ـ مىش پاراڭلارمۇ تارقىلىپ كەتتى، بىراق ھىچكىشى ئۇنىڭ راس ياكى يالغانلىقىنى بىلمەيتتى. كۈنلەر ئۆتىۋەردى بەزى ئەخمەقلەر بايلىق كۆيىدا خارابىيلىقنىڭ ئەتراپىدىن كىلەلمەيدىغان يەنە بەزىلىرى ئىچىگە كىرىپ كىتىپ چىقمايدىغان ئەھۋاللار يۈز بىرىۋەردى. شۇندا بىر كۈنى مەھەللىمىزنىڭ ھۆرمەتكە سازاۋەر مۆتىۋەرلىرى ئۆيۈمگە ئىزدەپ كىرىپتۇ ھەمدە بىر بۆلەك قاۋۇل ياشلارنى يىغىپ تۆۋەن تەرەپنى بىر تەكشۈرۈپ كىلىشىمنى، بولسا شۇنچە كىشىنى ھالاك قىلغان نامەلۇم ھايۋاننى تۇتۇپ يوق قىلىپ مەھەللىنى ئازاتلىققا چىقىرىشىمنى تەلەپ قىلىپ تۇرىۋالدى. مەھەللە ئاقساقاللىرىنىڭ تەلىپىنى رەت قىلىشقا يۈزۈم چىدىمىدى شۇڭا ماڭا ئىككى كۈن ۋاقىت بىرىشىنى سورۇدۇم ئۇلارمۇ ماقۇل بولۇپ چىقىپ كىتىشتى. بۇ ئىككى كۈندە نىمىش قىلغىنىمنى بىلەمسەن؟ .....كۈندۈزى پىلان تۈزدۇم كىچىسى بولسا تۆپلىكتە تۇرۇپ ئوغۇرلۇقچە خارابىيلىق ئەتراپىنى كۈزەتتىم قىززىق يىرى بۇ ئىككى كۈن جەريانىدا ھىچقانداق ئالاھىدە بىرەر ئەھۋالنى بايقىمىدىم ئەكسىچە خارابىيلىق ئەتراپى شۇنچىلىك جىمىپ كىتەتتى. ئاخىرى ئۈچىنچى كۈنى قاۋۇل كەلگەن توققۇز چېلىشچى يىگىتنى باشلاپ تۆۋەن تەرەپتىكى جاڭگالغا يولغا چىقتىم، ھەممىز پۇختا تەييارلىق قىلغان بولۇپ يىنىمىزغا بىردىن ئۆتكۈر خەنجەر ئىلىۋالغان ئىدۇق، ئەلۋەتتە بۇ ياقۇت قويۇلغان پىچىقىمنىمۇ ئىلىۋالغان ئىدىم. شۇنداق قىلىپ تولۇق تەييارلىق بىلەن يىمەكلىرىمىزنىمۇ ئىلىۋىلىپ يولغا چىقتۇق. مەھەللىدىكىلەر بولسا بىزگە ئاق يول تىلەپ سالامەت قايتىپ كىلىشىمىزنى كۈتكەن ھالدا قول پۇلاڭلىتىپ قىپ قىلىشتى. بىز مەھەللىدىن ئايرىلىپ تۆۋەن تەرەپتىكى جاڭگاللىققا قاراپ ماڭدۇق، ئۇ يەرگە يىتىپ بارغاندىن كىيىن تاكى خارابىيلىقنىڭ ئايىقى تۇگىگەن يەرگىچە ئالا قويماي تەكشۈرۈپ چىقتۇق. بىلەمسەن ئۇ خارابىيلىق تەخمىنەن بەش ئالتە كىلومىتر كىلىدۇ شۇ زامانلاردا قانداق بىر قەبىلە بۇنداق چوڭ كۆلەمدىكى شەھەرنى ياسىغان بوغىيدى. شۇنداق قىلىپ تەكشۈرۈشتە ھىچقانداق مەسىلە بايقالمىدى ئاندا ـ ساندا ياۋا توشقانلارنىڭ ۋىڭىلداپ يۈگۈرۈپ يۈرۈشلىرىنى ھىساپقا ئالمىغاندا بىز بۇ يەردە بىرەر جانۋارنىمۇ ئۇچرىتالمىغان ئىدۇق. شۇڭا ئامالسىز كەچ بولۇشنى ساقلاشقا توغرا كەلدى بىراق بەزىلەرگە بۇ گەپ ياقمىغاچقا ساقلاپ ئولتۇرماي ئۇدۇل خارابىيلىققا كىرىش

مەسلىھەتنى بەردى. يىرىمى كەچنى ساقلاشنى يىرىمى بولسا بىۋاستە خارابىيلىققا بۆسۈپ كىرىش تەرەپدارى بولدى، ئەمەلىيەتتە ئۇلارنىڭ مەقسىدى خەتەرنى يوق قىلىشلا بولماستىن بەلكى ئاتالمىش غايىبانە بايلىقتىن ئازىراق بولسىمۇ ئىلىپ چىقىۋىلىش ئىدى يەنە كىلىپ يالغۇز ھەربىرەت قىلغىنىدىن ئونبىر پالۋان بىللە كىرگىنى تىخىمۇ قولايلىق ئىلىپ كىلەتتى. شۇنداق تالىشىپ ئاخىرى كەچنى ساقلايدىغانلار خارابىيلىقنىڭ ئىغزىدا تۇرۇپ تۇرىدىغان قالغانلار خارابىيلىققا كىرىپ تەكشۈرۈپ (ئاساسىي مەقسەتتە بايلىق ئىزدەپ) چىقىدىغان بولدۇق. شۇنىڭ بىلەن بىر بۆلۈك كىشى ئايرىلىپ قەدىمىي شەھەرنىڭ ئىچىگە قاراپ يول ئالدى ھەمدە بىرەر مەسىلە كۆرۈلسە بىزنى توۋلاپ يارەدم سورايدىغانلىقىنى ئېيتتىشتى ھەتتا ئويلىغانلىرىنىمۇ يوشۇرالماستىن راستىنلا بايلىق تېپىۋىلىپ قالسا بىزلەرنىڭمۇ نىسىۋىمىزنى ئىلىپ چىقىدىغان بولدى. بايىدىن بىرى جاڭگاللىقنىڭ ھەممە يېرىنى دىگۈدەك تەكشۈرگەچكە خىلىلا ۋاقىت ئۆتۈپ بولغان ئىدى، ھازىر بولسا كۈن پىتىشقا نەچچە سائەتلا قالغان ئىدى. ئۇلار بىزدىن ئايرىلىپ ھوشيارلىق بىلەن ئەتراپنى كۈزەتكەچ خارابىيلىقنىڭ ئىچكىرىسىگە قاراپ يول ئالدى، شۇ مەزگىلتا بۇ كەڭرى كەتكەن خارابىيلىقتا ئۇلارنىڭ سايىسى ئاستا ـ ئاستا يۈتۈپ بىزمۇ پەرق قىلالمىغان ئاساستا كۆزىمىزدىن غايىپ بولدى، دەل شۇ پەيىتتە سۈپسۈزۈك ئاسماننى بىردىنلا قارا بۇلۇت قاپلاپ ئاستا سۈرۈلۈپ خارابىيلىقنىڭ ئوستىگە يىغىلىشقا باشلىدى ۋەھالەنكى بۇ بىزگە ياخشىلىقتىن بىشارەت ئەمەس ئىدى. بىز كىرىپ كەتكەنلەرنى قايتۇرۇپ چىقماق بولدۇقيۇ بىراق بۇ يەر شەكلى مۇرەككەپ بولغان خارابىيلىقتا ئازغىشىپ قىلىپ ھەممىزنىڭ ھالاك بولۇپ كىتىشمىزدىن ئەنسىرەپ ئۇلارنىڭ قايتىپ كىلىشنى كۈتۈپ تۇردۇق. قۇياشمۇ ئاستا ئولتۇرۇشۇپ ئەتراپنى قاراڭغۇ قاپلاشقا باشلىدى بىراق كىرىپ كەتكەنلەردىن خەۋەر يوق ئىدى. ئەتىگەندىن بىرى جىمجىتلىققا تولغان بۇ جاڭگاللىق ئەمدى بولسا بىردىنلا قاياناپ كىتىپ باراتتى، بىر يەرلەردە بۆرىلەرنىڭ ھوۋلاشلىرى بىر يەرلەردە غەلىتە، ئەزەلدىن ئاڭلاپمۇ باقمىغان بىر ئاۋازلار ئاڭلىنىپ تۇراتتى. شۇنچە قاۋۇل پالۋانلار بولساقمۇ بىراق سەل سۈر بىسىۋاتاتتى، تۇيۇقسىزلا ئەتراپنىڭ جىمجىتلىقىنى بۆزۈپ چىققان غەلىتە ئاۋازلارنى ئاڭلىغىنىمىزدا خەنجەرلىرىمىزنى تەڭلىشىپ شۇ تەرەپكە ئاغاتتۇق. شۇ پەيىتتە قويۇق يۇلغۇنلۇق ئارىسىدىن بىر نەرسىنىڭ شۇنداق تىز سۈرئەتتە ئۆتۈپ كەتكىنىنى غىل ـ پال كۆرۈپ قالدىم بىراق ئۇنىڭ نىمە ئىكەنلىكىنى ئىنىق كۆرەلمىدىم، شۇندا ھەممىز سەل جىددىيلىشىپ ئەتراپنى ئەستايىدىل كۈزىتىشكە باشلىدۇق. توساتتىن ئارىمىزدىكى بىرسىنىڭ ئەنسىز ۋارقىرىشى بىلەن ھەممىز چۆچۈپ شۇ تەرەپكە بۇرۇلۇپلا قاقىان قوزۇقتەك قىتىپ قالدۇق. چۈنكى بىزدىن نەچچە مىتىر يىراقتىلا قاپقارا، كۆرۈنۈشكە سەككىز توققۇز مىتىر كىلىدىغان، تىللىرىنى بىگىزدەك چىقىرىپ كىرگۈزۈپ تۇرغان غايەت زور بىر يىلان يۆگىشىپ تۇراتتى ئۇنىڭ تۇملۇقى مىنىڭ يوتامچىلىك كىلەتتى. ھەممىز پاتپاراق بولۇپ كەتتۇق ئۇنداق غايەت زور مەخلۇقنى تۇنجى كۆرگەچكە پالۋانلار شۇمشەيگەن مۇشۇككىلا ئوخشاپ قالغان

ئىدى، ئەلۋەتتە مەنمۇ شۇلارنىڭ ئىچىدە بار ئىدىم... دىمىسىمۇ بۇنداق يوغان مەخلۇقنى تۇنجى قىتىم كۆرۈشۈم ئىدى. بىز قولىمىزدىكى خەنجەرنى ئۇنىڭغا قارىتىپ شىلتىشقا باشلىدۇق بىراق ئۇ پەرۋا قىلمىغان هالدا پات ـ پات بىزگە ئېتىلىپ قويياتتى خۇددى ۋاقىت ئۆتكۈزىۋاتقاندەك يا بىزنى ئۆتكىلى قويمايتى ياكى بۇيەردىن كەتمەيتتى. دەل شۇ پەيتتە خارابىيلىقنىڭ ئاياقلاشقان تەرىپىدىن مەلۇم نەرسىلەر يۇلغۇنلۇقنى شالدىرلاتقان هالدا بىر تەرەپكە يوپۇرۇلۇپ كىلىشكە باشلىدى، بىز ئامالسىز خارابىيلىقنىڭ ئىچىگە قاراپ قاچتۇق. بايىدىن بىرى بىزنى توسۇپ تۇرغان غايەت زور يىلانمۇ قىچىشمىز بىلەن تەڭلا بىزنى قوغلاشقا باشلىدى قىچىپ خىلى ماڭغاندىن كېيىن شەھەر مەيدانىغا يېتىپ كەلدۇق قارىماققا بۇ يەر بۇرۇنقى دەۋىردە بازار قىلىنغان ياكى چوڭ تەنتەربىيە سورۇنى قىلىنغاندەك قىلاتتى. مەيدان خىلىلا چوڭ بولۇپ مەيداندىن يەنە ئۆتكەندە چوڭ بىر شەھەر دەرۋازىسى بار ئىدى، بىراق مەلۇم زەربىلەردە چوڭ ـ چوڭ كامارلار ئىچىلىپ قالغان ئىدى. بىز دەل مەيداننىڭ ئوتتۇرىغا كەلگەندە ئەتراپىمىزدىن بايىقى يىلاندىن كىچىكرەك كەلگەن بەش يىلان كامار ـ كامارلاردىن چىقىپ بىزنى يۇمۇلاق شەكىلدە قورشاپ ئالدى كەينىمىزگە يانماقچى بولغىنىمىزدا غايەت زور قارا يىلانمۇ يولىمىزنى توسۇپ ئۇلگۇرگەن ئىدى. ئۇلارنىڭ رەڭگى ئادەمنى ۋەھىمە باسقۇدەك قارا بولۇپ كۆرگەنلا ئادەمنىڭ بەدىنى تىكەنلىشەتتى. ئۇلار خۇددى دېيىشۋالغاندەكلا ئاستا ـ ئاستا بىزنى قورشاپ كىلىۋاتاتتى، يەنە دىلغۇلچىلىقتا قاراپ تۇرساق ئۇلارنىڭ ئۇزۇقى بولۇپ كېتىشىمىز ئىنىق ئىدى شۇڭا كەسكىن هالدا ئۇلارغا قارشى جەڭگە تەييارلاندۇق!.....

تەۋەككۇلچىلەر(1 ـ باب 5 ـ قىسىم)

قورشاۋدا قالغاچقا هىچياقتا قىچىش پۇرسىتىمىز يوق ئىدى شۇڭا خەنجەرلىرىمىزنى قېنىدىن چىقىرىپ جەڭ هالىتىگە ئۆتتۇق. قاراڭغۇلۇقمۇ بارا ـ بارا ئەتراپنى ئۆز ئىسكەنجىسىگە ئىلىۋاتاتتى، يىلانلارمۇ بىزگە يېقىنلاپ كەلمەكتە ئىدى. بىز بولساق پۈتۈن دىققىتىمىز بىلەن يىلانلارنىڭ هەرىكەت ئەهۋالىنى كۈزىتىۋاتاتتۇق، هازىر بولسا قورشاۋغا ئالغان يىلانلار بىلەن بولغان ئارىلىقىمىز بەش ئالتە مېتىرچىلا قالغان ئىدى ئۇلار يېقىنلاپ كەلگەنسىرى شۇنچە جىددىيلىككە چۈمگەن ئىدۇق هەمدە پات ـ پات كىشىلداپ كىلىۋاتقان يىلانلارغا خەنجەرنى شىلتىپ قويياتتۇق. مانا ئەمدى بولسا يىلانلارنىڭ سەۋرى تاقىتى توشتى بولغاي بىر ـ بىرىدىن قىزغىنىپ دىگۈدەك تىللىرىنى چىقىرىشىپ كىشىلداپ بىزگە هۇجۇم قىلىشقا باشلىدى. بىزمۇ ئۇلارغا تەن بەرمەي قىلىچ ئۇرۇپ تۇردۇق بىراق ئۇلارنىڭ چاققانلىقى تۈپەيلى خەنجەرلىرىمىز هاۋاغا كېتىپ باراتتى. بارغانسىرى يورۇقلۇقنى ئۆز ئىسكەنجىسىگە ئىلىۋاتقان قاراڭغۇلۇق بىزگە تېخىمۇ پايدىسىز ئىدى شۇڭا ئەتراپىمدىكىلەرگە ئامال قىلىپ قورشاۋدىن بۆسۈپ چىقىشنى ئويلىتىم ئۇلارمۇ خۇددى مۇشۇ گەپنى ساقلاۋاتقاندەك دەرهال قوشۇلدى. بىز ئالدى بىلەن جۇغى سەل كىچىكرەك كەلگەن بوغما يىلاننى هۇجۇم نىشانى قىلىپ شۇ يەردىن چىققان بوشلۇق ئارقىلىق بۇ قورشاۋدىن قىچىپ چىقىشنى پىلانلىدۇق بىراق قانداقلا قارىساق ئالدىدا

كۆرگەن چوڭ يىلاندىن باشقىلىرىنىڭ ھەممىسىنىڭ چوڭ كىچىكلىكى ئانچە پەرىقلىنىپ كەتمەيتتى. شۇڭا قانداقلا بولسۇن بىرىنى كەسكىن ھالدا مۇقىملاپ شۇنىڭغا بىرلىكتە ھۇجۇم قىلىش مەقسىدىگە كەلدۇق. شۇندا بىر يىلان ماڭا ئىتتىلىپلا كىلىۋىدى چاقماقنىڭ بىلەن ئۇنىڭغا قىلىچ ئۇردۇم، ئاغرىق زەربىسىدىن بولسا كېرەك ئۇ يىلان تولغىنىشقا باشلىدى. بىراق باشقا يىلانلار بولسا تېخىمۇ كۈچلۈك كىشىلداپ بىزگە يوپۇرۇلۇپ كىلىشكە باشلىدى بىزمۇ مۇڭاپىق ھالدا قوغدىنىش تەدبىرى قوللىنىشقا باشلىدۇق. خىلى تىركىشىلەردىن كېيىن تۈيۈقسىز يىنىمدىكى بىرىنى چوڭ بوغما يىلان يۆگىۋالدى شۇنچە تىركەشكەن بولساقمۇ قالغان يىلانلار بىزگە چوڭ يىلانغا ھۇجۇم قىلىش پۇرسىتى بەرمەيۋاتاتتى. بىز پەقەت ئۇنىڭ ئازاپلىق ۋارقىرىغىنىلا ئاڭلاپ تۇرالايتۇق، ئۇ قانچە تىركەشكەنسىرى بوغما يىلان ئۇنى شۇنچە قاتتىق سىقاتتى. ئاز ۋاقىتتىن كېيىن ئۇنىڭ ئىغىزىنى«غەر ـ غەر»قىلىپ چايقىغاندەك ئاۋازلاردا ئىچىنىشلىق قىلغان ناله پەريادىنى ھەمدە نىمىلەرنىدۇر ياندۇرىۋاتقانلىقىنى غۇۋا ئىلغا قىلالىدىم. ئەمدى بولسا پەقەتلا تاشلىنىپ ئۆلۈكتەكلا بوپ قالدى، دىمەك يىلان ئۇنى قىسىپ سۆڭەكلىرىنى ئۇگىۋەتكەن ئىدى. يىلان ئۇنى ئاستا ـ ئاستا يۇتماقتا بىز بولساق غەزەپ بىلەن ئۇنى توۋلىغاچ ئەتراپىمىزدىكى يىلانلار بىلەن تىركىشىۋاتاتتۇق. ئۇنىڭغىچە چوڭ بوغما يىلان ئۇ سەپدىشىمىزنى چوتلا يۇتۇپ بولدى، مەندە بولسا بۇ يەردىن تىرىك چىقىپ كېتەلمەيدىغاندەكلا بىرخىل سىزىم جۇت ئۇرۇپ تۇراتتى. جان كىكىردەككە كەلگەندە كىممۇ يەنە قاراپ تۇرىدۇ دەيسەن!...شۇنىڭدەك مەنمۇ تەلۇلىشىشكە باشلىدىم كاللامدا بولسا مۇشۇ يەردىن ساق چىقىپ كېتىشلا ئىدى، ئۆزۈم يىلانلار بىلەن ئىلىشىۋاتقان بولساممۇ خىيالىمدا ئائىلەم، باللىرىم ئەكس ئېتىپ تۇراتتى. ئۇلارنىڭ كۈلۈپ ماڭا قولىنى ئۇزۇتۇشلىرى، قەبرەم بىشىدا قان ـ زار يىغلاپ تۇرۇشلىرى كۆز خىيالىمدىن كېچىشكە باشلىدى. «ياق!.....»مەن ساق سالامەت قايتىشىم باللىرىمنى باغرىمغا بېسىشىم كېرەك بۇنىڭ ئۈچۈن ھەرقانداق قانخور مەخلۇقتىنمۇ قورقمايمەن!.....ئۆز ئۆزۈمگە خىتاپ قىلىۋاتاتتىم. كۆزلىرىمدە قايتىدىن ئۈمۈد نۇرى يالجىدى، تىنىمگە غايىۋى كۈچ قۇدرەت تولغاندەك ھىس قىلدىم قوللىرىم خەنجەرنى تېخىمۇ مۇستەھكەم تۇتۇپ قايتىدىن جەڭگە ئاتلىنىشقا تەييارلاندى. شۇ تاپتا ئۇلارنىڭ ئاجىزلىق نۇقتىسىنى ئىزدەۋاتاتتىم، ئۇلارنىڭ دۈمبە تىرىسىنى قىلىن قاسراق قاپلىغان بولۇپ ئادەتتە ھۇجۇم نۇقتىسى قىلىشقا باب كەلمەيتتى شۇڭا ئۇلارنىڭ كۆرەك قىسمى بىلەن كۆز قىسمىنى ھۇجۇم نىشانى قىلدىم. يىلانلارمۇ بۇنى سىزىۋالغاندەك كۆكرەك قىسمىنى ئالاھىدە قوغداۋاتاتتى، مەنمۇ پەيت تاپسامىلا كۆكرەك قىسمىغا ھۇجۇم قىلاتتىم. شۇنداق قىلىپ بىرەر يىلانىنمۇ ئۆلتۈرەلمەستىنلا بىر سەپدىشىمىزدىن ئايرىلدۇق باشقىلارمۇ بۇ پاجىئەدىن چۆچۈگەن ئىدى. ئۇشتۇمتۇت بىر يىلان يەنە بىر سەپدىشىمىزگە ھۇجۇم قىلىپ بىشىدىنلا چىشلىۋالدى شۇ تاپتا ئۇنىڭ بىشى يىلاننىڭ ئىغىزىدا ئىدى. مەن پەيتنىڭ كەلگەنلىكىنى ھىس قىلىپ خەنجەرنى تىكلەپ تۇرۇپ يىلاننىڭ كۆكرەك قىسمىغا ئاستى تەرەپتىن قاتتىق سانجىدىم. يىلان

بىر تولغىنىش بىلەنلا كەينىگە قاتتىق سىلكىندى بىراق سەپدىشمىزنىڭ باشسىز تېنى يەردە قانغا مىلەنگەن ھالدا تىپىرلاپ تۇراتتى. «بۇرادەرلەر ئاستىدىن كۆكرەك قىسمىغا ھۇجۇم قىلىڭلار!»مەن شۇنداق توۋلىغاچ ياردىلانغان يىلانىڭ بىخۇدلىقىدىن پايدىلىنىپ بويۇن قىسمىغا قاتتىق خەنجەر ئۇردۇم. بىشى ئۈزۈلگەن يىلان تىخچە مىدىراۋاتاتتى بىراق بىزگە ئەمدى زىيان يەتكۈزەلمەيتى. يامان بولغىنى تىخى بەش يىلان بىزنى يۇتۇش ئۈچۈن چىشلىرىنى بىلەپ زەردە بىلەن ئىتىلاتتى ھەم قاراڭغۇلۇقمۇ كۆرۈش قۇۋۋىتىمىزگە تەسىر كۆرسۈتۈپ ھۇجۇم قىلىشىمىز ۋە قوغدىنىشىمىزغا زور خەتەرلەرنى كۆرسەتكەن ئىدى. ئىچىمدە كىرىپ كەتكەن سەپداشلىرىمىزنىڭ مۇشۇ پەيتتە چىقىپ قىلىشىنى تىلەيتتىم بىراق ئۇلاردىن ھىچقانداق سادا يوق ئىدى، ئۇلارنىڭمۇ خەتەرگە ئۇچراپ ھاياتىدىن ئايرىلغانلىقىنى ھىس قىلىپ بولدۇم چۈنكى ئىچىگە كىرمەي تۇرۇپ ئۇچرىغان بۇ خەتە مەنچە بولغاندا ئىچىدىكى خەتەرگە ياماقمۇ بولامايتتى. «ئا!.....»يىنىمدىلا ۋارقىرىغان بۇ ئاۋاز خىيالىمنى بۆلدى، چۆچۈپ قارىغىنىمدا يىنىمدىكى يەنە بىرسى يىلانغا زەردە بىلەن خەنجەر ئۇرىۋاتاتتى بىراق ئۇنىڭ پۈتى ئاللىبۇرۇن يىلاننىڭ ئىغزىغا كىرىپ بولغان ئىدى. ئۇنىڭغىچە پاراسلىغان ئاۋاز بىلەن تەڭ بىر يىلاننىڭ قارنى بۆسۈلدى مىنىڭ يىقىن دوستۇم، چېلىشىشتا بىردىنبىر مەن بىلەن كۈچ ئىلىشالايدىغان ئابلا(قوتاز)بىر يىلاننى جېنىدىن جۈدا قىلغان ئىدى، ئۇ ناھايىتى بەستىلىك بولغاچقا قوتاز دەپ چاقىراتتۇق. ئۇ يىلانلار بىلەن تىركىشىۋەردى مەن يەنە بىر سەپدىشمىزنى يىلاننىڭ ئىغزىدىن تارتقاچ ئۇ يىلاننىڭ كۆز قىسمىغا قاتتىق قىلىچ ئۇردۇم، يىلان بىر خىل چىرقىراق ئاۋازدا تولغىشىپلا ئۇنى قويىۋەتتى بىراق قىلىچ ئۇنىڭ كۆزىدە قالغاچقا قورالسىز قالدىم. تارتىپ چىقىرىۋالغان سەپدىشمىنىڭ پۈتىمۇ يىلاننىڭ چىشىنىڭ زەربىسىدە تىتىلىپ كىرەككە كەلمەس بولۇپ قالغان ئىدى. ئابلا يىلانلارنى يىقىن كەلتۈرمىگەن پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ يەرنى سىيپاشتۇرۇپ يۈرۈپ ئاخىرى باشسىز جەسەتنىڭ قولىدىكى خەنجەرنى تىپىپ قايتىدىن قۇراللاندىم. ئەمدى بولسا ئەتراپ قاپقاراڭغۇ پەقەت يىلاننىڭ كۈشۈلدىغان ئاۋازىنى ۋە بەدىنىنىڭ غۇۋا سايىسىنىلا ئىلغا قىلالىدىم، ئۆزۈمنى شۇنداقلا تاشلاپ ياتاي دىدىمىمۇ بىراق جاندىن ۋاز كەچكۈم كەلمىدى ئەجەلسىز ئۆلۈپ كىتىشمىگە چىداپ تۇرالمىدىم، نەگە شىلتىۋاتىمەن نىمىگە تىگىۋاتىدۇ ئاڭقىرالمايتتىم. توساتتىن بىر نەرسە پۈتۈمنى شۇنداق قاتتىق چىشلىدىكى ئاغرىق پۈتۈمدىن كىرىپ مىڭەمدىن چىقىپ كەتتى. شۇندا پۈتۈمنى چىشلىگەن نەرسىنىڭ بىشىغا توختىماي قىلىچ ئۇردۇم بىراق تاشقا ئۇرىۋاتقاندەك قاڭقىپ كىتەتتى، ئۇنى سىيلىدىم دەرۋەقە بىر يىلان پۈتۈمدىن چىشلىۋالغان ئىدى مەن جان جەھلىم بىلەن ئۇدۇل كەلگەن يىرىگە خەنجەر ئۇرىۋەردىم ئاغرىق مىنى ناھايىتى قىينىۋاتاتتى توساتتىن يادىمغا بىلىمدىكى ياقۇت كۆزلۈك پىچاق كەلدىدە چاقىنلىق بىلەن ئىلىپ بوغۇزىغا تىقىپ نەرىگىچە قولۇم يەتسە شۇيىرىگىچە تارتتىم. نەتىجىدە ئىغزى ئاستا ئاستا بوشىدى مەن پۈتۈمنى ئاجرىتىۋالغاندىن كىيىن خەنجەرگە دىيىنىپ تۇرىۋالدىم قانىنىڭ ئىسسىقلىقىدىن

پۈتۈمدىن شۇرۇلداپ ئىقتىۋاتقانلىقىنى سىزىپ تۇراتتىم ـ : «ئابلا...!» ـ : «مەن با!...ئۆزۈك قانداقراق؟ »ئۇنىڭ ئاۋازىدىن ھاياتلىقىنى بىلىپ كۆڭلۈم جايىغا چۈشتى ھەمدە ئۆزۈمنىڭمۇ ياخشىلىقىنى ئىيتتىم. ئابلا ۋارقىراق ئاۋازدا ـ : «مەن يەنە بىرىنى ئۆلتۈرىۋەتتىم ماڭا يىقىن تۇر يىراقلىشىپ كەتسەك ھايات قالمايمىز!»دىدى مەن پۈتۈمنى سۆرىگىنىمچە ئۇنى تېپىپ يۆلىنىۋالدىم بايىقى پۈتى ئىغىر يارىلانغىنى بولسا ھۇشىدىن كەتكەنمىكىن ھېچقانداق سادا چىقمايتتى توۋلاپ باقسامۇ جاۋاپ كەلمىدى. دىمەك ھازىر ھايات قالغاندىن ئىككىمىزلا قالغان ئىدۇق. يىلانلارنىڭ ئەڭ چوڭى بىلەن كۆزى يارىلانغىنى تىخى ئۆلمىگەن ئىدى قاراڭغۇلۇقتا ئۇلارنىڭ نەدىلىكىنىمۇ ئىلغا قىلغىلى بولمايتتى. دەل شۇ پەيىتتە تۇن قاراڭغۇسى بىردىنلا سۈزۈلۈپ قارا بۇلۇتلار تاراپ ئاينىڭ ئاپئاق شولىسى جاھاننى يورۇتۇشقا باشلىدى. بىز نەرسىلەرنى ئىلغا قىلغىنىمىزدا بولسا قان ئىچىدە باشسىز ياتقان بىر جەسەت يىراقتىراق ئۆزۈلگەن بىر باش، ئۇنىڭ يىنىدا سوزۇلۇپ ياتقان بىشى ئۈزۈلگەن يىلان، يىنىمدا پۈتىنىڭ گۆشى چوتلا شۇلىۋىتىلگەن، قانغا مىلەنگەن ھالدا دۇم يېتىپ قالغان سەپدىشىمىز تۇراتتى. ئەتراپقا يەنە قايتا باشتىن نەزەر سىلىشقا باشلىدىم، قارنى چۈۋۈلغان، بەدىنىدىن توختىماي بىر خىل يېشىل سۇيۇقلۇق چىقىۋاتقان يىلانلار سوزۇلۇپ تۇراتتى. نەزىرىمنى تىخىمۇ يىراقىراق تاشلىغىنىمدا چۆچۈپ كەتتىم، چۈنكى بىزدىن ئون مېتىرچە يىراقتا يىرىم ھەزىم قىلىنغان ھالدىكى پۈتۈن بەدىنى ئېقىپ كەتكەن يەنە بىر سەپدىشىمىزنىڭ جەسىدى تۇراتتى. يىلان ئۇنى تولۇق ھەزىم قىلمايلا قۇسۇپ چىقىرۋەتكەن بولۇپ بۇنىڭدىن يەنە ئوۋ نىشانى ئىزدەۋاتقانلىقى چىقىپ تۇراتتى. مەن ئابلاغا يۆلۈنۈپ ئاستا ئورنۇمدىن تۇردۇم ئەتراپ بىر قىتىملىق قانلىق چوڭ ئۇرۇش بولغاندەك جەسەتلەر بىلەن تولغان ئىدى بىز ئىچىدىكىلەرنى ساقلاشتىن ئۈمۈد ئۈزۈپ قايتماقچى بولدۇق بىراق پۈتى ئىغىر يارىلانغان سەپدىشىمىز تىخى ھۇشسىز ياتاتتى، ئۇنى بۇنداقلا قويۇپ قويۇشقا ۋىجدانىم يول قويمىدى شۇڭا ئابلاغا دەپ ئۇنى يۈدىۋىلىشىنى مەن ئۆزۈم ماڭىدىغانلىقىمنى ئىيتتىم. ئابلامۇ ئارتۇق گەپ قىلمايلا ئۇنى يۈدىۋالدى بىز تىخى خەتەردىن قۇتۇلمىغان بولۇپ مەن كۆزىگە خەنجەر ئۇرغان يىلان بىلەن ئەڭ ئالدىدا كۆرگەن چوڭ يىلان تىخى ھايات ئىدى يەنە كىلىپ ئۇلار ئۇن ـ تىنسىز غايىپ بولغان ئىدى. بىز ھارغىنلىق ئىلكىدە ئاستا قەدەملەر بىلەن چىقىش ئىغىزىغا قاراپ يول ئالدۇق ئەلۋەتتە خەتەر تىخى ئۆتۈپ كەتمىگەچكە ھۇشيارلىقىنىمۇ بوشاشتۇرۇپ قويمىدۇق. ئالاھەزەل خىلى يول مىڭىپ چىقىش ئىغىزىغا نەچچە يۈز مېترلا قالغان ئىدى، مىڭىۋاتقاچ ئۆزىچىلا پۈتلىرىم كالۋالىشقا باشلىدى. تۇرۇپلا چۈش كۆرىۋاتقاندەك بولۇپ قالاتتىم تۇرۇپلا پۈتلۇرۇم ئۆزۈمگە بويسۇنماستىن دەلدەڭشىپ كېتەتتىم. ئابلا مەندىن ئەنسىرىگەندەك «سەن قانداراق ماڭالامسەن؟ » دەپ سورىدى، مەن ماڭالايدىغىنىمنى ئىيتىپ ئۇنى خاتىرجەم قىلدىم بىراق بىر يېقىلىپ بىر قوپۇپ دىگۈدەك كېتىپ باراتتىم ئابلامۇ پات ـ پات يۆلىۋالاتتى. تەلىيىمىزگە بىردىنلا سۈزۈلۈپ جاھاننى كېچە يورۇقىغا چىقارغان ئايدىڭ يولىمىزنى يورۇتۇپ بىرىۋاتاتتى، ئابلا كۆتۈرىۋالغان

سەپدىشمىز تىخچە ھۇشىغا كەلمىگەن بولۇپ زىيادە قانسىراپ كەتكەچكە ئەمدى ئۇنىڭ ھۇشىغا كىلىش كىلەلمەسلىكىنى بىزمۇ بىر نەرسە دىيەلمەيتۇق، بىراق نەپسى تىخى توختىمىغاچقا ئۇنى بۇنداقلا تاشلاپ قويۇش نامەردلىكتىن چىقاتتى. مانا چىقىش ئىغىزىغىمۇ نەچچە ئون مىتىر قالدى ئارىلىق قىسقارغانسىرى ھاياتلىققا شۇنچىلىك ئىشەنچ باغلاۋاتاتتىم گەرچە ياريلانغان بولساممۇ ئۇ مەن ئۈچۈن ھىچ قانچە گەپ ئەمەس ئىدى. پەقەت مەن ئائىلەمدىكىلەر بىلەن جەم بولالايدىغىنىمدىن خۇشال ئىدىم. «ئابلا كۆردۈڭمۇ چىقىش ئىغىزىغا كەپتۇق جاڭگالدىن چىقىپ كەتسەكلا ھاياتىمىز ئامان قالىدۇ!»دىدىم مەن ئابلاغا ھاياجانلىنىپ. ئۇمۇ گىپىمنى قوللاپ«كۆردۈم، كۆردۈم!.....بىراق جاڭگالدىن چىقىۋالغۇچە سالامەت بولساقلا بولاتتىغۇ!»دەپ قىتىپ قويدى. دىمىسمۇ ئەتراپتا بۆرىلەرنىڭ پات ـ پات ھۇۋلاشلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى، بۇ يولنى مەغرىپتىن مەشرىققە ماڭغاندەك شۇنداق تەستە داۋام قىلىپ ئاخىرى خارابىيلىقتىن جاڭگالغا ھايان چىقىۋالدۇق بىراق مەن بارغانسىرى بولالمايۋاتاتتىم، كاللام رۇدىمىتلىنىپ چۈش بىلەن ئەمەلىيەت ئوتتۇرىسىدا لەيلەپ قالغاندەك تۇيغۇدا بولۇپ قالغان ئىدىم، تۇرۇپلا خىيالىي سىزىم پەيدا بولۇپ يۇلغۇنلار پۈتۈن بەدىنىنى موي قاپلىغان چوڭ گىگانىت مەخلۇقتەك كۆرۈنۈپ كىتەتتى، يەنە بىردەمدە ئىسمىگە كىلەتتىم. يەنە تۇرۇپلا گىگانىت يىلان ماڭا ئىتىلىپ كىلەتتى بۇنداق چاغدا نەچچە قىتىم كەينىمگە داجىپ يىقىلىپ چۈشەتتىم. شۇنداق شىرىن ئۇيقۇم كىلىپ كۆزلىرىم يۇمۇلۇپ كىتەتتى زورىغا يۇمماي تۇرىۋالساممۇ مەلۇم بىر كۈچ كۆزلىرىمنى يۇمدۇرىۋىتەتتى. بىر كەمدە ئابلانىڭ مىنى ئەنسىزلىك بىلەن توۋلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى، خۇمالاشقان كۆزلىرىمنى ئاران تەستە ئىچىپ ئۇنىڭغا قارىدىم بىراق ئۇ بىر نەرسە بىلەن ئىلىشۋاتاتتى. بەلكىم خاتا سىزىم تۇيەيلى بولسا كىرەك، مىدىراي دىسەممۇ بەدىنىمدە جان دەيدىغاندىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى. مەن يەنىلا شۇ چۈش بىلەن ئەمەلىيەت ئوتتۇرىسىدا تىڭىرقىغان ھالدا ياتاتتىم كۆزلىرىم يەنە ئۇيقۇغا كىتىپ باراتتى. شۇنداا ئابلانىڭ ناھايىتى چىڭ ئاۋازدا مىنى توۋلىغىنىنى ئاڭلاپ سەل ئىسمىگە كەلگەندەك بولدۇم ئابلا بولسا مەلۇم بىر نەرسىلەر بىلەن ئىلىشقىنىچە ماڭا دەرھال تۆپىلىككە قاراپ مىڭىشمىنى ھىچنىمە بىلەن كارىم بولماسلىقىنى ئىيتىپ ۋارقىراۋاتاتتى، مەن نىمە ئىش بولغانلىقىنىمۇ ئاڭقىرالمىدىم پەقەت بارلىق كۈچۈم بىلەن تۆپىلىك تەرەپكە ئۆمىلەشكە باشلىدىم. قانچىلىك ئىلگىرلىيەلىگىنىمنىمۇ بىلمەيمەن، ئابلا تەرەپتە نىمە ئىشلار بولغانلىقىنىمۇ بىلمەيمەن. پەقەت ئۆزۈمنىڭ تۆپىلىككە قاراپ مىڭىۋاتقىنىمنىلا غۇۋا ھىس قىلالايمەن. شۇ تاپتا نەشە چەككەن بەڭگىدەك خىيالىي سىزىم ئىچىدە ئۆمىلەپ يۈرۈپ قەتئىي بولالماي كۆزلۈرۈم ئاستا ـ ئاستا يۇمۇلدى!.....سىلىمكام بىشىدىن ئۆتكۈزگەن بۇ قاباھەتلىك ۋەقەنى سۆزلەپ بولۇپ بىرنى ئۇھسىنىپ قويدى. مەن ـ: ئەمىسە كىيىن قانداق بولدى، ئابلاكام بىلەن يەنە بىر سەپدىشىڭىزچۇ؟ ...دەپ سورىدىم. سىلىمكام بىرەدەم جىمىپ كەتكەندىن كىيىن ـ: مەھەللە ئاقساقىلى بىزدىن ئەنسىرەپ تۇرغان ئىكەن، شۇڭا شۇ ئەتراپقا

بىرىپ باقاي دىگەن ئوي بىلەن تۆپىلىككە كەپتۇ ۋە مىنىڭ نىمجان هالدا ياتقىنىمنى كۆرۈپ دەرهال يىنىمغا كەپتۇ مەندىن قالغانلارنى سورىغان بولسىمۇ قانائەتلىنەرلىك جاۋاپقا ئىرىشەلمىگەچ دەرهال ئۆيگە ئىلىپ كىتىپتۇ هەمدە قالغانلارنى ئىزدەپ بىقىش ئۈچۈن ئادەم ئىۋەتىپتۇ. ئەسلىدە مەن يىلانىڭ زەهىرى تۈپەيلى بىهۇشلىنىپ قالغان ئىكەنمەن، زەهەر ياندۇرۇش دورىلىرىنى ئىشلىتىش ئارقىلىق هاياتىمنى ساقلاپ قاپتۇ. مەن ئويغانغاندا بولسا يۇرت ئاقساقىلىنىڭ ئۆيىدە ياتاتتىم، ئويغۇنۇپلا ئابلا ۋە قالغانلارنى سورۇدۇم. يۇرت ئاقساقىلى ئىچىنغان هالدا: ئوغلۇم مەن بارغاندا تۆپىلىكتە سەن يالغۇزلا هۇشسىز يىتىپتىكەنسەن قالغانلارنى سورىسام جاۋاپ بىرەلمىدىڭ شۇڭا ئەهۋالىڭنى كۆزدە تۇتۇپ دەرهال ياندۇرۇپ كىلىپ قالغانلارنى ئىزدىگىلى ئادەم ئىۋەتكەن. بىراق ئۇلار گۆشلىرى يىيىلىپ پەقەت ئىسكىلىتىلا قالغان جەسەتتىن بىرنى ئاندىن بىر پىچاق بىلەن بىرداىنە خەنجەرنىلا ئىلىپ كەپتۇ، باشقا هىچقانداق نەرسە يوق ئىكەن!.....دىدى. مەن ئۆكۈنگەن هالدا ئۈيەرگە بىرىپ يولۇققان تالاپەتلىرىمزنىڭ هەممىنى ئىيتىپ بەردىم ۋە شۇ چاغدا ئابلانىڭمۇ زەخمىسىز هالدا مەن بىلەن بىرگە جاڭگالغا قىچىپ چىقىنىمىزنى پۈتى ئىغىر ياربلانغان يەنە بىر سەبدىشىمىزنىڭمۇ بارلىقىنى ئىيتتىم. بىراق ئاقساقال جەسەتتىن باشقا هىچقانداق ئادەمنىڭ بايقالمىغانلىقىنى ئېيتتى هەمدە بۇ ياقۇت كۆزلۈك پىچىغمنى ماڭا قايتۇرۇپ بەردى. شۇندىلا زەهەرلىنىپ خىيالىي سىزىم پەيدا بولغان ۋاقىتتا يۈز بەرگەن ئىشلارنى ئەسلەشكە باشلىدىم، ئابلا شۇ چاغدا نىمە بىلەن ئىلىشۋاتقان بولغىيدى، يىلان ياكى بۆرە؟ .....نىمە بىلەن ئىلىشىشىدىن قەتئىي نەزەر ئۇ ئۆزىنىڭ هاياتى بەدىلىگە مىنى قۇتقۇزۇپ قالغان ئىدى، مەن ئۇنىڭغا قەرىزدار!.....دەپ كۆزلىرىدىن ئىسسىق ياشلارنى ئاققۇزدى. مەن سىلىمكامغا تەسەللىي بەردىم، ئۇ يىشىنى سۈرتىۋىتىپ يوتىسىنى ئىچىپ ماڭا كۆرسەتكەچ ـ: كۆردۈڭمۇ مانا بۇ هىلىقى يىلانىڭ چىشىنىڭ ئىزى!.....دىدى. قارىماققا تۆتتال چىشىنىڭ ئىزى بولۇپ خىلى يوغان ئويمان تاتۇقلار قەپ قالغان ئىدى. ـ: ئەينى چاغدا گۆش تىشلىپ يىلانىڭ چىشى ئۆتۈشۈپ كىتىپتىكەن هازىر گۆش ئۆسۈپ مۇشۇنداقراق بولۇپ تاتۇق قالدى.....دەپ قىتىپ قويدى. سىلىمكامۇ هىكايىسىنى ئىيتىپ هارغان بولۇپ«ئەمدى ئۇخلا ئەتە قوپالمايسەن»دىدىدە يوتقانىنىڭ ئىچىگە كىرىپ ئۇيقۇغا كەتتى، مەن بولسام سىلىمكامنىڭ ئىيتىپ بەرگىنىنى مۇلاهىزە قىلىۋاتاتتىم. گەرچە ئۇنداق خەتەرلەرگە يولۇقۇپ باقمىغان بولسامۇ سىلىمكام بىلەن ئابلا ئاكامغا ئاپىرىن ئوقۇدۇم. ئۇيقۇمۇ كەلگەن ئىدى شۇڭا كۆزلىرىمنى ئاستا يۇمۇپ خىيالەن قەدىمى خارابىيلىققا يول ئالدىم!.....

تەۋەككۈلچىلەر(1 ـ باب 6 ـ قىسىم)

كۆز ئالدىمدا قەدىمى شەهەر خارابىيلىقى قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى، نىمىنىڭ كۈچىدىنكىن ئاستا ـ ئاستا خارابىيلىققا قاراپ يول ئالدىم، بىراق كۆز ئالدىمدا نامايان بولغىنى سىلىمكام دىگەندەك چوڭ دەرۋازا بولماستىن بەلكى قويۇق كەتكەن ئورمانلىق ئىدى. ئورمانىڭ ئىچىدىن

نىملەرنىڭدۇر ئەنسىز ئاۋازلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. شۇنچە تەشۋىشلىنىپ قورقۇپ تۇرسامۇ بىراق پۈت قوللىرىمنى باشقۇرالمىغان ھالدا ئورمان تەرەپكە قاراپ يول ئالدىم، خىيالىمدا ئورمان ئىچىدە قانداق يېڭىلىق، قانداق خەتەرلەرنىڭ بارلىقىغا قىزىقىپ قالغان ئىدىم. ھەرخىل ئۆسكەن دەرەخلەر كىشىگە خۇددى قوللىرىنى سوزۇپ كىلىۋاتقان بەدبەشىرە مەخلۇقتەك كۆرۈنەتتى. ئورمان ئىچىدىكى ھەممە نەرسىنى كۆزەتكەچ ئىچكىرىسىگە قاراپ ماڭدىم، توساتتىن بىرتوپ كىشىلەرنىڭ ئۆز ئارا پاراڭلاشقان ئاۋازىنى ئاڭلاپ قالدىم. «توۋا، بۇ يەردە ئادەم زاتى يوق دەۋاتاتتى نەدىن كەلگەن كىشىلەردۇ بۇ؟ »قىزىقىپ ئاستا ئاۋاز چىققان تەرەپكە ماڭدىم. بىراق كۆرگىنىم ئادەم بولماستىن تۆت بەشتەك جەسەت ئىدى. ـ: «ھە ھە، چۈشە!...ھېي چىدىماس سەن چۈشمەيسە ئاۋۇ چۈشىدۇ. قانداق دېگەن!.....»ئۇلار شۇنداق دېيىشكەچ قارت ئويناۋاتاتتى. ئاردىدىن بىرسى ـ: ھەي باللا ئۇزۇن بولدى ئادەم كەممىگىلى بىرە قىتتىم تويۇپ ئادەم گۆشى يىگەن ۋاقىلرىمنى ئەسلىيەلمەيمەن جۇمۇ!ئوتقا تاۋلاپ، پارچىلاپ، قارىنىنى يېرىپ دېگۈدەك يىسە ئادەم ناھايىتى راھەتلىنىپ كىتىدۇ جۇمۇ!.....دىدى يوق لەۋلىرىنى يالاپ قويۇپ. يەنە بىرسى ئۇنىڭ بىشىغا بىرنى قويۇپ ـ: نەدىكى يوق گەپنى قىلمىغىناۋە!...قورساق ئىچىپ تارتىشىپ كىتىۋاتقاندا ئادەم گۆشىنىڭلا گېپىنى قىلىدىغان نىمىكەنسەن، گەپ قىلماي قارتىڭنى ئويىنىغىنە!..... ـ: دېمىسىمۇ راستقۇ، ئۇزۇن بولدى بىرەرسى ئىزىپ بىر كەپ باقمىدى. ئالدىدا كەلگەنلەرنى شۇنداق مەززە قىلىپ يەۋاپتىكەنمىز ھە، غەنىيمەت كۈنلەرتىدە ئۇ!...ھەي راس ئالتۇن پالتۇندىن ئازراق ئىلىپ بىرىپ توزاق قۇرۇپ قويساق ئۇلار قىزىقىپ كىلىدۇ شۇ ۋاقىتتا ئۇلارنى تۇتۇپ كىلىپ تازا بىر مەززە قىلىپ يىمەيمىزمۇ؟ ...ماۋۇ سوغۇق سەيگە بەك ئۇستا زاكوسكىللىرى پەچەت دېگىنە، ھى ھى ھى!.....ئۇ شالۋاقلىرىنى ئىقتىپ تۇرۇپ سۆزلەۋاتاتتى. قورسۇقۇم ئىچىپ دېگەن سۆزىگە تاس قالدىم كۈلىۋەتكىلى، چۈنكى ئۇلاردا نە قورساق نە گۆشتىن ئەسەر بولسا نىم دەپ بىرەي!.....قىزىق ئىش!...ئۇلار خۇددى بىزدەكلا سۆزلەيدىكىنا گەپلىرىمۇ شۇنداق راۋان، ئىنىق چۈشىنەلەيدىكەنمەن تىخى!..... ـ: ھېي بىرەر نەرسىنى پۈرىدىڭلارمۇ؟ ..... ئاردىدىن بىرسىنىڭ تۈيۈقسىز دېگەن گېپىدىن ھەممىسى جىمىقىشتى. ـ: نىمە دەيسەن؟ ... نىمە پۈراق، بىردىسى ئىشتانغا چىقىرۋەتمىگەندۇ؟ ..... قويىشە گۈيلا ھەممىك كەينىڭنى ئۆرۈش تەكشۈرىمە!..... دېسەم دېمىسەم سىنىك ئىشىڭغۇ دەيمە، بۇدا كەلگەندە كۆتۈڭگە قوۋزاق تۇتىۋال جۇمۇ ئادەمنى ھارام قىلماي!..... دىدى جۇغى چوڭراق بىرسى ۋىجىك قورۇلۇپ قالغان بىرىگە. تىخى«ئادەمنى ھارام قىلماي دەيدا، ھا ھا ھا!» بايىقى جەسەت يەنە سۆزىنى داۋام قىلدى ـ: ياق، ھېي قىسە سەنمۇ بىردەم! ..... ئادەمنىك ھىدىنى پۈرىمىدىڭلارما، سىزىمىگە ئاساسلانغاندا چوقۇم ئادەمنىك پۈرىقى!..... بىرسى ئۇنىك سۆزىنى بۆلدى ـ: بۇرنۇڭغا قۇرت سىيىپ قويمىغاندۇ؟ نەدىكى ئادەمنىك گېپىنى دەيسەن، بۇ يەرگە ئادەم كەلمىگىلى نەچچە يىل بولۇپ كەتكەن تۇرسا نەدىكى ئادەمنىك پۈرىقىكەن!..... سارىك!..... ـ: راست دەۋاتىمەن،

بىلىسلەغۇ مىنىڭ پۇراق ئايرىش سىزىمىم ھەممىگىلاردىن يۇقۇرى. ئۇ چوقۇم ئادەم بولۇشى مۇمكىن، بىرەرسى ئىزىپ كىلىپ قالغان بولسا بۇنىڭغا نىمە دەيسەن؟ ... ئالدىنقى جەسەت ئۇنىڭ سۆزىنى پىسەنتىگە ئالمىغان ھالدا ـ: ئالدى بىلەن سىنىڭ كۆزۈڭنى تىڭىپ قويىلى، ئاندىن قويۇپ بەرگەن يىلىمىزنى بىر پەرق قىپ باقە سەن!... كىم قانداق يەل قويۇپ بىرىدۇ!..... بەدىنىڭىنىڭ سىسىق پۇرىقىدا بۇنۇڭ پۇتەي بوپ قالغان نىمە ئادەمنىڭ ھىدىنى پۇرىيالامسەن تىخى؟ چىك ئاي، بولدى ئويۇننى ھارام قىلدىڭ جۇرىشە ئۆڭكۇرگە كىرىپ بىرە يىلاننى ياكى ئۆمۇچۇكنى تۇتۇپ قورساق باقىلى!..... دىگەچ ئورمانىنىڭ ئىچكىرىسىگە قاراپ يول ئالدى. يىنىدا تۇرغانلارمۇ «يەنە ئۆمۇچۇك بىلەن يىلان يەمدۇق؟ » دەپ قاقشاپ قويۇپ ئۇنىڭغا ئەگەشتى. ئۇ جەسەت ـ: «ئەمىسە چىقىرىندى يەمتىڭ ئۇلارنى يىمەي، مىڭىشە ساراڭ گۇيلا!» دەپ قويۇپ يولىنى داۋام قىلدى. سۆزى ئىلىنىمىغاندىن كىيىن قايىل بولمىغان جەسەت بىر نەرسىنى پۇراپ ئاستا مەن تەرەپكە كىلىشكە باشلىدى، مەنمۇ چاقماقلىق بىلەن دەرەخكە يامىشىپلا تىنماي تۇرىۋالدىم. ئۇ دەرەخنىڭ ئاستى تەرىپىگە كىلىپ ئۇيان ـ بۇيانلارنى كۆزىتىۋەتكەندىن كىيىن كەينىگە يىنىپ ئالدىدىكىلەرگە ئەگىشىپ ئورمانىنىڭ ئىچكىرىسىگە كىرىپ كۆزدىن غايىپ بولدى. مەن سەل ئىككىلىنىپ يەنە بىرەدەم دەرەخ ئۈستىدە تۇردۇم ئاندىن بىخەتەرلىكە كۆزۈم يەتكەندىن كىيىن ئاستا دەرەختىن چۈشۈپ ئۇلار كىرىپ كەتكەن قويۇق ئورمانلىق تەرەپكە قاراپ ماڭدىم. بۇ ئورمانلىق شۇنداق سۈرلۈك بولۇپ جىمجىت تۇرۇپلا ئاللىقانداق نەرسىلەرنىڭ سەت چىرقىراشلىرى، قۇشلارنىڭ ئەنسىز سايراپ پاتپاراق ئۇچۇشلىرى ئادەمنى قورقۇتۇپ جىننى جاڭگالدا قويياتتى. ھەمە ئەتراپقا قورقۇنچ بىلەن قاراپ مىڭىپ ئۆزۈمۇ بىلمەيلا بىر چوڭ ئۆڭكۈرنىڭ ئالدىغا كىلىپ قالدىم، ئىچى تەرەپ قاپقاراڭغۇ بولۇپ ئىچىدىكى ئەھۋاللارنى كۆرۈش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. باشقا ياقتا ماڭاي دىدىمىيۇ بۇ ئۆڭكۈردە قانداق نەرسىلەرنىڭ بارلىقىنى بىلىپ بىقىش ئۈچۈن ئاستا ئۆڭكۈرنىڭ ئىغىزىغا كەلدىم. بىراق قانداقلا قارىسام بۇ ئۆڭكۈر ماڭا غەلىتىلا تۇيۇلۇۋاتاتتى، سىرىتتىن چۈشۈۋاتقان يورۇقلۇق ئۆڭكۈر ئىچىنى ئازىراق بولسىمۇ يورۇتۇپ تۇرىشى كىرەكتىغۇ قانداقسىگە قاپقاراڭغۇ بولىدۇ. دەل شۇ پەيىتتە ئۆڭكۈر ئىچىدىكى قاراڭغۇلۇقنىڭ مىدىراۋاتقانلىقىنى سىزىپ قالدىمدە قەدىمىنى پاراتتىن ئۆتۈۋاتقان ئەسكەرلەردەك شاپپىدە توختاتتىم. ياق ياق!مەن خاتا كۆرمىگەن ئىدىم راستىنلا قاراڭغۇلۇق مىدىراپ سىرىت تەرەپكە ئىغىۋاتاتتى، ئاھ خۇدا، نىمە ئىش بۇ!..... كۆرگىنىم قاراڭغۇلۇق بولماستىن ئۆڭكۈرنىڭ ئىغىزىنى بىر ئالغان غايەت زور بىر قارا ئىيىق ئىدى. ئۇ بىرەر نەرسىنىڭ ھىدىنى ئالدىمۇ ئەيتاۋۇر يوغان كىلەڭسىز بەدەنلىرىنى سىرىتقا تارتىۋاتاتتى، يۈرۈكۈم ئېغىپ نىمە قىلىشنىمۇ ئۇنتۇپ قالدىم..... توغرا قىچىش كىرەك!... بىراق نەگە قاچامە، بۇ يەرگە ئەمدى كىرگەن تۇرسام ھىچىيەرنى بىلمىسەم تىخى!..... مەن ئۆز ـ ئۆزۈم بىلەن شۇنداق پاراڭلىشىۋاتقاندا قارا ئىيىق ئاللىقاچان ئۆڭكۈردىن چىقىپ شالۋاقلىرىنى ئىقىتقىنىچە ماڭا خىرىس قىلىپ تۇراتتى. ـ:

«ۋاي ئانامەي، قۇتقۇزۇڭلا!»دېگىنىمچە ئالدى كەينىمگە قارىماستىن بەدەر قاچتىم، ئىيىقمۇ تاپ باستۇرماي قوغلاپ كېلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئۇچۇن دەرەخ بىرتال يېڭى ئۇنگەن بىخقا ئوخشاش ناھايىتى ئاجىز ئىدى، ئۇ ئۇسكەن ھەرقانداق دەرەخ قاراسلاپ سۇنۇپ گۈلدۇرلەپ يىقىلاتتى، ئەسلى دەرەخ كەسكىنى سالىدىغان گۈيتىكەن!..... ھازىرقى قىچىشمدا ئالدىمغا ئەڭ يۇگۇرۇك توشقانلارنى قويۇپ بەرسمۇ تۇتۇۋلىشىم مۇقەررەر ئىدى، جاننىڭ تاتلىقلىقىدا ئىشقىلىپ بۇ زور مەخلۇققا تۇتۇلۇپ قالمىغىنىمنىڭ ئۆزىبىر مۆجىزە ئىدى، لېكىن ئۇنىڭدىن تىخچە قۇتۇلالمايۋاتاتتىم. بىز قوغلىشىپ خىلى كەڭ كۆلەمدىكى ئورمانلىقنى ۋايران قىلىپ بولدۇق بىراق يا ئۇ قوغلاشتىن ۋاز كەچمەيتتى يا مەن قىچىشتىن. قىززىق نىمكەن بۇ مىنى تۇتۇۋالسىمۇ بەربىر قۇچقاچ يىگەنددەك ھىسياتتا بولىدۇ نىمە قىلىدۇ دەيمە قوغلاۋىرىپ، ئويلىغانسىرى ئاچچىقىم كېلىپ قىچىۋاتقاچ ئارقامغا پات ـ پات قاراپ ئۇنى تىللىۋالاتتىم، ئۇمۇ گەپلىرىمنى چۈشەنگەندەك غەزەپلىك ھۆركىرەپ تىخىمۇ جان جەھلى بىلەن قوغلايتتى. شۇنداق تىركىشىپ بىر يەرگە كەلگەندە بىرسى تۇتۇۋالغاندەك جايىمدىن قەتئىي مىدىرلىيالمىدىم بىراق پۇتۇم تىخچە يۇگۇرىۋاتاتتى، ئالاقىزادىلىك بىلەن كەينىمگە قارىغان ئىدىم قارا ئىيىقمۇ شۇنداق غەزەپ بىلەن يۇگۇرىۋاتاتتى بىراق ماڭا يېتەلمىدى. ـ: «توۋا، نىمە ئىش بۇ؟ پۇتۇم شۇنداق يۇگۇرۇك بىراق ئۆزۇم نىمىشقا جايىمدىن قىمىرلىيالمايمەن، كەلمەيدىغان يەرگە كەپ قالدىممۇ نىمە!...» شۇنداق ئويلاپ ئۆزۇمنى يەرگە ئاتتىم... نىمانچە قاتتىق يەر بۇ، بوشراق ئاتقان بولسام نىم بولار ئىدىم دەيمە!... يەر بەك قاتتىق بولغاچقا پۇتۇن ئەزەيىم چىقىلىپ كەتكەندەك ئاغرىۋاتاتتى، نىمە ئامال دەيسىز... بۇ قانخور مەخلۇقتىن قۇتۇلۇش ئۈچۇن بەدەنلىرىم ئاغرىپ تۇرسىمۇ چىداپ يەردە ئۆمۈلەپ يۇرۇپ ئۇنىڭدىن خىلى يىراقلىشىۋالدىم ئاندىن سەل دىممىنى ئىلىۋىلىپ بىر تاشقا شۇنداق يۆلۇنۇشۇم بىلەن تەڭ تاشنىڭ ئىچىگە كەينىچە موللاق ئاتقان پىتى كىرىپ كەتتىم، بىراق بۇ ھەمە يىرى پۇتەي تاشنىڭ ئىچىگە قانداق كىرىپ كەتكىنىم ماڭا نامەلۇم. نىمىشقىكىن تاشنىڭ ئىچى شۇنداق سىسىق پۇرايتتى، پۇتۇمنىڭ يەرگە پىتىپ كېتىشىدىن تاشنىڭ ئىچىنى پاتقاقتەك ھىس قىلدىم بىراق نىمە ئامال قارا ئىيىقتىن قۇتۇلدىغانلا بولسام پاتقاق ئەمەس زەيكەشلىككە كىرىۋىلىشقىمۇ رازى ئىدىم. شۇنداق تاشنىڭ ئىچىدە تۇرۇپ قارا ئىيىقنىڭ جاھانىنى تىترەتكۈدەك ھۆركىرىگىنىنى ئاڭلاپ يۇرۇكۇم ئىغزىمغا تىقىلىپ قالدى، چۈنكى ئۇنىڭ ئاۋازى تاشنىڭ سىرتىدىلا ئاڭلىنىۋاتاتتى. ئۇ تاشنى ئاچمەمەن دىدى بولغاي ئۆتكۈر تىرناقلىرى بىلەن تاشنى جىجايتى، ئۈسسۈپ باقاتتى، تاشنى قومۇرۇش ئۈچۈنمۇ تىركىشىپ باقتى بىراق قەتئىي مىدىرلىتالمىغاندىن كېيىن ۋاز كەچتى بولغاي ئىغىر خىرىلدىغان ھالدا ئاستا كېتىپ قالدى. ئۇنىڭ يەنە ھىيلە ئىشلىتىپ مەن چىقاندىن كېيىن يوشۇرۇنغان يىرىدىن چىقىپلا منى پارچىلاپ يەۋېتىشىدىن قورقۇپ خىلى ئۇزۇنغىچە جىمجىت تۇرىۋالدىم، شۇ تاپتا يۇرۇكۇمنىڭ ئەنسىز سوقۇشى سەل بىسىقاچقا بۇ مۇھىتتا مەنلا ئەمەس باشقىلارنىڭمۇ بارلىقىنى ھىس قىلىپ قالدىم. چۈنكى بىر تىنسام ئۈچ

بولۇپ چىقاتتى، ئەمدى بولسا«بۆرىنىڭ ئىغىزىدىن قۇتۇلۇپ، يولۋاسقا تۇتۇلدۇم»دىگەندەك ئىش بولغان ئىدى. بىرمۇنچە كۈچۈمنى سەرپ ئېتىپ ئۇ سەت ئىيىقتىن قۇتۇلسام ئەمدى بۇ نېمە نەرسىدۇ؟ ... شۇنداق قورقۇنچ ئىچىدە يۈرۈكۈم يەنە سىلىشقا باشلىدى، چوڭقۇر بىر نەپەس ئىلىۋېلىپ نەپسىنى قىسىپ تۇرۋالدىم ئەمدى بولسا بايىقى قوش تىنىقمۇ يوق ئىدى «ئۆزۈمنىڭ تىنىقىم بولسا شۇنداق ئاڭلىنىپ كەتتىمىيا؟ » شۇنداق ئويلاپ تۇرىشىمغا قۇلاق تۈۋىمدىلا بىرسى قېقىلىپ كەتتى ـ : «ھۆھۆ!ھۆھۆ!..... ، ھېي قايسىڭ سەن ئۆزۈڭنى مەلۇم قىلىشە تۇنجۇقتۇراي دىگەنمىدىڭ مېنى!...» ئايلىنىپ كېتەي دەپ قالغان بولساممۇ بىراق يەنىلا ئۆزۈمنى زورلاپ ئۇنىڭ ئادەم ئىكەنلىكىگە ئۆزۈمنى ئىشەندۈردۈم، چۈنكى باشقا ئامال يوقتە جەسەت دەپ ئويلىۋالسام چوقۇم ئۆلۈپ قىلىشىم مۇمكىن ئىدى. شۇڭا ئۇنىڭغا ئاۋۋال تاشنىڭ ئىچىدىن چىقىرىپ قويۇشنى ئاندىن كىم ئىكەنلىكىمنى تەبىيلا بىلىپ قالىدىغىنىنى ئىيتتىم ئۇ ئاچچىقلانغان ھالدا ـ : نىمىلەرنى دەيدىغانسەن، بۇنىڭ قانداق ئىچىلىدىغىنىنى ھەممە ئادەم بىلىدۇ شۇنىڭغا قارىغاندا مۇساپىر ئوخشىمامسەن!... ئۇنىڭ ھەممە ئادەم دىگىنىنى ئاڭلاپ راستىنلا ئادەم زاتى ئىكەنلىكىنى جەزىملەشتۈردۈم ھەمدە ھاياجاندا ـ : ھەئە ئاكا مەن مۇساپىرتىم ئۇقۇشمايلا بۇيەرگە كېلىپ قاپتىمەن تاس قالدىم ئۆلۈپ قالغىلى!... دەپ سۆزلەپ كەتتىم ئۇمۇ جاۋابەن ـ : ھەي يەنە نەچچە قىتىم ئۆلەي دىگەنتىڭ، بۇدا ئەمدى ئۆلمەيسەن قارا ئىيىقنىڭ قارنىغا پارچىلانغان ھالدا كىرىپ كېتىسەن!..... ئۇنىڭ گەپلىرى سەل ئوخشمايۋاتاتتى، «قانچە قىتىم ئۆلەتتىڭ دەيدا؟ » شۇندا يەنە قايتا باشتىن يۈرۈكۈم سىلىشقا باشلىدى ـ : ھە..... ھە؟ ..... ئا...ئاكا..... مېنى ئاۋۋال چىقىرىپ قويسىڭىز...بو...بوپتىكەن!... ـ : ۋاي مانا ماۋۇيەدە ئىشكى!... ئۇ شۇنداق دىگىنىچە مەن كەينىچە مولاق ئېتىپ كىرىپ كەتكەن يەرنى شۇنداقلا ئېتىتىرىۋىدى ئىچىلىپ سىرتىتىن يۇرۇقلۇق چۈشۈپ كۆزلىرىمنى چاقنىتىۋەتتى مەن كۆزۈمنى ئۇۋۇلىغاچ سىرتقا ئۆمۈلەپ چىقىپ پۈتۈن يىرىمنىڭ لايغا مىلەنگىنىنى كۆردۈم. «ئەستا ما پىشكەلچىلىكنى، نەدە يۈيامەن ئۆزۈمنى!»دەپ ئويلاپ تۇرسام ئىچىدىكىلەردىن بىرى ـ : ما قولۇمدىن تارتىۋالە چىقالمىدىم!.....دىگەچ قولىنى سوزدى. «ئاااااااااااااااااااااااااااا!» ئۆزۈمنى باسالماي ۋارقىراپ تاشلىدىم، چۈنكى ماڭا سوزۇلغىنى چىرىپ كەتكەن بىر قول ئىدى. مەن ۋارقىرىغاندىن كەينىمگە ئۆرۈلۈپلا قىچىشمىغا كەينىمدىكى دەرەخكە قاتتىق سوقۇلۇپ كۆزلىرىمدىن ئوت چىكەتتى، باشلىرىم پىرقىراپ ھاۋادا ئۇچۇشقا باشلىدىم. «كاساپەت!بايا بۇ دەرەخ يوقتەك قىلاتتىغۇ!»..... قانچىلىك ۋاقىتتىن كېيىن ھوشۇمغا كەلگىنىمنى بىلمەيمەن بىراق ئويغانغاندا بولسا بىر ۋەيرانە ئۆيىنىڭ ئىچىدە ياتاتتىم، باشلىرىم قاتتىق ئاغرىپ كېتىۋاتاتتى، ئۆي ئىچى نىمىنىڭ يورۇقلۇقىدىنكىنتاڭ غۇۋا يورۇپ تۇراتتى. يىنىمدا كىملەردۇر مەن توغۇرلۇق مۇنازىرلىشىۋاتاتتى ـ : ھەي بىچارە، خىلى ھىرىپ كېتىپتىكەن تاشنىڭ ئىچىدىن چىقىپلا ئۇخلاپ قالدى دىسە!.....يەنە بىرسى ـ : شۇنى دىگىنە، كالىدەك ئۇخلايدىغان نىمىكەن بۇ،

بۇنداق ئۇخلىسا ئالتە كۈندىلا ھىلىقى سەت قارا ئىيىققا يەم بولىدۇ بۇ!..... ئۇلارنىڭ پاراڭلىرىدىن مېنىڭ ئادەم ئىكەنلىكىمنى تېخى سەزمىگەنلىكىنى بىلدىم، چۈنكى سىزىپ قالغان بولسا مەن ئۇلارنىڭ ياتىدىغان يېرىدە ئەمەس بەلكى قورسىقىدا ياتقان بولاتتىم. بىشىمنى تۇتۇپ ئاستا ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئۇلارنىڭ تەلەتىگە قاراپلا يەنە بىر قېتىم ۋارقىرىۋەتتىم «ئاااااااااااااااااااا!» ئۇلارنىڭ تەلەتى خۇددى كىرورەندىن تېپىۋىلىنغان مومىيالارغىلا ئوخشايتتى. ئادەم قېيقى دەمتۇقما؟ ئىشقىلىپ ئاشتا..... ئۇلار ۋارقىراپ كەتكىنىمنى كۆرۈپ ئەجەپلىنىپ سورىدى ـ: نېمىگە ۋارقىرايسەن ھوي! قارا ئىيىقنىڭ بىزنى تېپىۋىلىپ يەۋېتىشىنى خالايىدىغان ئوخشىمامسەن؟ ... ئۇلارنىڭ گېپىدىن تېخى مېنى بايقىيالمىغىنى يادىمغا كېلىپ ئۆزۈمنى تەستە بېسىۋىلىپ كىرىلگەچ ـ: ھەي ياقەي، ئەسنەۋاتىمەن!...دىدىم. ئارىدىكى بىر جەسەت ـ: قوقۇپ كەتكەن مايمۇندەك چىرايلىرىڭنى پۈرۈشتۇرۈپ ئەسنىمەي قولۇڭدا توسۇۋىلىپ ئەسنىسەك بولمامدۇ، ئاۋازىڭ ئىيىقنىڭ قۇلىقىغا يېتىپ قالسىلا ئۆمۈچۈكلەرنىڭ كۈنىگە قالمىز؟ ... ئۇنىڭ گېپىدىن ئەجەپلىنىپ سورىدىم ـ: ئۆمۈچۈك قانداق كۈنگە قاپتىكەن؟ ... ئۇ جاۋاپىنىڭ ئورنىغا قوش مۇشتۇمچىلىك كىلىدىغان، ئۆمرۈمدە تۇنجى قېتىم كۆرىۋاتقان ناھايىتى يوغان بىر ئۆمۈچۈكنىڭ پۇتلىرىنى بىر بىرلەپ ئۈزۈپ ئىلىپ مەززە قىلىپ يەپ بولۇپ ـ: مانا مۇشۇنداق كۈنگە!..... دەپ قوشۇپ قويدى. شۇ تاپتا قۇرۇق نەچچىنى يۇتۇپ بولدۇم، ئۆمۈچۈك ئۇنىڭ قولىنى زەردە بىلەن چىشلەۋاتقان بولسىمۇ جەسەتتە ھىچقانداق ئۆزگۈرۈش يوق ئىدى ئەكسىچە بىشىنى ئۈزۈپلا كاراسلىتىپ يېيىشكە باشلىدى. ئۇنىڭ ھەركەتلىرىدىن توخەتلىرىم ئۆرلەپ كەتكەن ئىدى. ـ: ھە ئالە قورسىقىڭ ئاچقاندۇ! ..... ئۇ شۇنداق دەپلا يوغان يەنە بىر ئۆمۈچۈكنى كۆزئالدىمغىلا تەڭلىدى. قانداق قىلغىنىمنى بىلمەيمەن بىراق بىر سەكرىگەن پېتى قېچىپ سىرتقا چىقىپ بوپتىمەن ئىسىمگە كىلىپ قارىغىنىمدا بولسا بىز تۇرغان جاي چوڭ بىر قەبرىستانلىق بولۇپ بايىدىن بىرى شۇنىڭ ئارىسىدىكى ھەجىمى چوڭراق بىر قەبرىدە ئۇلار بىلەن بىللە ئولتۇرغان ئىكەنمەن. تېخىمۇ قورقۇپ كېتىپ قاچماقچى بولۇپ تۇرىشىمغا قارا ئىيىقنىڭ قۇلاقنى يارغۇدەك ھۆركىرىگىنىنى ئاڭلاپ ئىككىلىنىپ قالدىم شۇنداا بىرى چىقىپ كەلدى ـ: ھوي سەكرىگۈچ، نېمىش قىلىۋاتسەن بۇ يەردە باشقىلارنىڭ ئارامىنى بۇزۇپ!... يېنىپ كىرە ھىلى باكا ئوزۇققا ئايلىنىسەن!..... قەتئىي كىرگۈم يوق بولسىمۇ قارا ئىيىقتىن قورقۇپ ئامالسىز يەنە قەبرىنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەتتىم، چۈنكى ئۇلار ئادەم ئىكەنلىكىمنى بىلمىگەچكە ۋاقتىنچە بىخەتەر ئىدىم. ئىچىگە كىرگىنىمدە ئۇلار ماڭا ھەيرانلىقتا قاراپ تۇرىشاتتى شۇڭا ـ: ھايات ۋاقتىمدا ئۆمۈچۈكتىن بەك قورقاتتىم، شۇڭا ھازىرمۇ ئۇنى كۆرسەم كۆڭلۈم ئىلىشىدۇ!..... دەپ چۈشەندۈردۈم ئۇلارمۇ ئارتۇق سۆزلىمەي بىشىنى لىڭشىتىشتى. ئارىدىن بىرى ـ: ئۇسسىغانسەن ئالە يامغۇر سۈيى!... دەپ بىر جاۋۇر سۇنى ماڭا تەڭلىدى. ئۇسساپ كەتكەچكىمكىن ئارتۇق ئويلىمايلا جاۋۇرنى قولۇمغا ئىلىپ ئىچەي دەپ تۇرۇشۇمغا سۇنىڭ شولىسىدىكى چىرايىنى كۆرۈپ قورقىنىمدىن يەنە بىرلا سەكرەپ

تورۇسقا بىرنى ئۈسسۈپ چۈشكەن پىتى جايىمغا ئولتۇرۇپ قالدىم. چۈنكى سۇنىڭ يۈزىدە چاچلىرى پاخپايغان، چىرايلىرى قاپقارا، چىشلىرى چاچ تارايدىغان تارغاقتەك بولۇپ كەتكەن بىر چىراي ماڭا قاراپ تۇراتتى. چۆچۈپ كەتكەن بىرى ۋارقىراپ كەتتى ـ: نىمە يانتاق قىستۇرىۋالغان ئىشەكتەك چىچاڭشۇرىسە! سىنى قۇتقۇزىۋالغىنىمىز گۇناھ بولدىمۇ بىزگە، ما مىنىڭ سالامەتلىگىم ياخشى ئەمەس ماڭا ئىچىڭ ئاغرىسۇن!... مىنىڭ قانداق ئۆلگەنلىكىمنى بىلەمسەن؟ ـ: كە...كەچۈرۈڭ بىلمەيدىكەنمەن، سىز... سىز قانداق ئۆلگەن؟ ... ـ: ئۇھ!..... يۈرەك كىسىلى بىلەن..... ئۇنىڭ ۋارقىراپ كىتىشى بىكار ئەمەسكەندە، يۈرەك كىسىلى بىلەن ئۆلۈپتۇ بىچارە!..... مەن ئۇنىڭغا چۈشەندۈرۈشكە باشلىدىم ـ: ياق ماۋۇ سۇدا بىرنەرسىنىڭ شولىسىنى كۆرۈپ قورقۇپ كەتتىم. ـ: سارىڭ تاز !..... باريڭ چۈشمەمدۇ شولىغا، ئۆزۈڭنى دۇنيا گۈزىلى دەپ قالغانمىدىڭ؟ ..... ئۇنىڭ سۆزلىرىدىن شولىدىكىسىنىڭ مەن ئىكەنلىكىمنى ھىس قىلدىم، شۇنداق سەتلىشىپ كەتكىنىمگە ئىشەنگۈم كەلمەيۋاتاتتى شۇڭا ئاستا چىشلىرىمنى تۇتۇپ باقتىم..... ئاھ خۇدا، راستىنلا مەن ئىكەنمەنغۇ؟ ... ئەسلى دەرەخكە ئۈسسۈپ ئايلىنىپ كەتكەندە چىشلىرىمنىمۇ تۆكۈپ ئۇلگۈرگەن ئىدىم. ئۇلارنىڭ مىنى بايقىيالماسلىقى بىكار ئەمەسكەندە! ئارىدىن بىرى دىققىتىمنى بۇزدى ـ: ئۇخلىغىنە بولدى كەچكىچە چىشىڭنى ساناپ ئولتۇرماي، ئەتە ئۆتكۈر قىلىپ تۆتتال چىش سىپ قويماي بىر نەرسە يىگەندە قىينالمايسەن، يەنە چىشىڭ يوقلىقىدىن مەيۈسلەنمەيسەن!..... ـ: بۇ دىگىنىڭىزگىغۇ رەھمەت بىراق سىز چىشچىما؟ ـ: ئاپ!..... ئۇخلىغىنەۋە سۇ تاپانچىسى جىق گەپ قىلماي! ... يەنە سوئال سورىغۇم بولسىمۇ بىراق ئۇنىڭ تەلەتىدىن قورقۇپ ئاستا بىقىنداپ كىلىپ جەسەتلەرنىڭ ئارىسىغا كىرىپ ياتتىم. نىمە، قورقمىدىڭمۇ دەمسىز؟ ... قورقۇشىنغۇ قورقتۇم لىكىن كاللامدەك كىلىدىغان ئۆمۈچۈك، ئادەمنى تىرىك يۇتىدىغان يىلانلارغا قارىغاندا مىنىڭ ئادەم ئىكەنلىكىمنى تىخى سەزمىگەن بۇ جەسەتلەر بىخەتەرەك ئىدى!.....

تەۋەككۈلچىلەر(1 ـ باب 7 ـ قىسىم)

ـ قەھرىمان!..... ھاي قەھرىمان ئوغلۇم، قېنى سەن!..... قەھرىمان!..... توساتتىن ئاڭلانغان بۇ ئاۋازدىن چۆچۈپ ئويغۇنۇپ كەتتىم، قارىماققا سىلىمكامنىڭ ئاۋازىدەك قىلامدۇ نىمە؟ ... تىخىمۇ سىنچىلاپ ئاڭلىغىنىمدا سىلىمكامنىڭ ئاۋازى ئىكەنلىكىنى جەزىملەشتۈردۇم، ئۇ مىنى ئىزدەپ خارابىيلىققا كەلگەندەك قىلاتتى. ئورنۇمدىن تۇرغىنىمدا بولسا بىر قىرى دەرەخنىڭ تۈۋىدە ئىدىم، ئىلگىرى قانداق ۋەقەلەر يۈز بەردى ھىچقايسى ئىسىمدە يوق ئىدى. شۇنداً ئاۋاز يەنە ئاڭلاندى، قارىماققا ئاۋاز بىر ئۆڭكۈرنىڭ ئىچىدىن چىقىۋاتقاندەك قىلاتتى. ـ: سىلىمكا بۇ سىزمۇ؟ ... مەن بۇ يەردە، مانا مەن سىلىمكا!... شۇنداق دىگەچ ئۆڭكۈر تەرەپكە قاراپ ماڭدىم ئاۋاز، يىقىنلاشقانسىرى ئىنىق ئاڭلىنىۋاتاتتى. بىردەمدىن كىيىن سىلىمكام ئۆڭكۈردىن چىقىپ كەلدى ھەمدە مەن بىلەن چىڭ قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈپ ـ:

ۋاي قەھرىمان بالام نىمانداق ئادەمنى ئەنسىرىتىسەن دەيمە!... بۇ نەس باسقۇر يەرگە كەلمە دىسەم يەنە كەپسەنغۇ يۈرە ئۆيگە قايتىپ كىتەيلى ئۆزۈك يالغۇز يۈرۈپ قورققانسەن، ھەرھالدا ھايات ئىكەنسەن خۇداغا شۈكرى!... دېگەچ بىللە ئىلىپ ماڭدى. مەنمۇ بۇيەرگە قانداق كىلىپ قالغىنىمنى بىلمەيدىغانلىقىمنى ۋە بۇ خارابىيلىقتا يولۇققان ئىسسىمدە قالغان ۋەقەلەرنى سۆزلەپ بەردىم، سېلىمكام ماڭا ھىسداشلىق قىلغاچ يول باشلاپ كىتىۋاتاتتى. ۋۇي توغرا ئەمەسقۇ!..... گەپ بىلەن بولۇپ كىتىپ سىلىمكام بىلەن قەيەرگە كىتىۋاتقىنىمنىمۇ ھىس قىلماپتىمەن دىسە!... بىز خارابىيلىقتىن چىقىش ئەمەس بەلكى ئۆڭكۈرنىڭ ئىچىگە ئىچكىرىلەپ كىرىپ كىتىپ باراتتۇق، ئىسىمگە كىلىپ توختىۋالدىم سېلىمكام توختىۋالغىنىمنى كۆرۈپ ـ: توختاپ قالدىڭغۇ ماڭمامسەن، بۇيەردىن تىزرەك چىقىپ كەتمىسەك بولمايدۇ!... دىدى قولۇمدىن تارتقاچ.

ـ: سېلىمكا، بىز چىقىپ كىتەمدۇق كىرىپ كىتەمدۇق؟ ـ: ئەلۋەتتە چىقىپ كىتىمىزدە؟

ـ: ئەمىسە ئۆڭكۈرنىڭ ئىچىگە ئىچكىرىلەپ كىرىپ كىتىۋاتىمىزغۇ، بۇ يەردە قانداقمۇ چىقىش ئىغىزى بولسۇن. بولدى مەن ماڭمايمەن ئەڭ ياخشىسى پىشكەلچىلىككە ئۇچقىغچە بۇيەردىن تىزرەك چىقىپ كىتىلى سېلىمكا!... مەن شۇنداق دېگەچ سىلىمكامنىڭ قولىنى سىرتقا تارتتىم بىراق سېلىمكام جاھىللىق بىلەن يەنىلا ئىچىگە سۆرەۋاتاتتى. ـ: ماڭە دەيمەن، چىقىپ كىتىدىغان يەر مۇشۇ تەرەپتە!... تىز ماڭ دىدىم ھىلى باكا!..... سېلىمكامنىڭ پوزىتسىيسى بىراقلا ئۆزگىتىشكە باشلىدى، بۇنىڭدىن بىنورماللىق ھىس قىلىپ دەرھال قولۇمنى ئاجرىتىشقا ئۇرۇندۇم. سېلىمكام ـ: نىمە، قاچماقچىمۇ سەن؟ ئۇنداق ئاسان ئىش يوق، ئاران دېگەندە بۇيەرگە ئىلىپ كەلگەن ئىكەنمەن ئەمدى سىنى قاچۇرۇپ قويمايمەن قورسۇقۇمۇ ئىچىپ تۇراتتى ھى ھى ھى!..... دېگەچ مىنى پۇتۇن كۈچى بىلەن ئۆڭكۈرگە سۆرەشكە باشلىدى. ئەمدى بولسا سىلىمكامنىڭ چىرايى بىردىنلا ئۆزگۈرۈپ بىر مەخلۇقنىڭ ئىسكەتىگە كىرىپ قالدى ئۆزگەرگەندىمۇ ئۇنىڭ چىرايىغا ئادەم قاراپ تۇرۇش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. جانىڭ تاتلىقلىقىدا ئۇنىڭغا بوش كەلمەي تىركىشۇاتاتتىم بىراق ئۇنىڭ كۈچى مىنىڭدىن ئۈستۈن كىلىپ خىلى يەرگىچە سۆرەپ ئەكىرىپ كىتىپ بولدى. مانا بارغانسىرى قاراڭغۇلۇققا كىرىپ كىتىۋاتماقتا بىز، ئەجىلىمۇ يىقىنلىشىپلا قالغاندەك تۇيغۇدا بولۇاتاتتىم بۇ غالجىر مەخلۇقتىن قۇتۇلالىشىم مۇمكىن ئەمەستەك قىلاتتى. ئەتراپ قاپقاراڭغۇ پەقەت بىر مەخلۇقنىڭ مىنى سۆرەپ كىتىۋاتقانلىقىنىلا ھىس قىلالايتىم، شۇنداق سۆرۈلۈپ دېگۈدەك كىتىۋاتقىنىمدا كەڭرەك كەلگەن غۇۋا يورۇق چۈشۈپ تۇرىدىغان بىر يەرگە كەلگەندە مەخلۇق مىنى زەردە بىلەن تارتىپلا ئىچىگە يۇمۇلىتىۋەتتى. مەن بولسام ئالاقزادىلىك بىلەن ئەتراپقا قاراشقا باشلىدىم، ئەتراپنىڭ ھەممە يىرى قۇرۇق ئۇستىخان بىلەن تولغان بولۇپ گاھىلىرى ئادەمنىڭ، گاھىلىرى ھەرخىل ھايۋانلارنىڭ ئىدى. شۇنداىلا بايىدىن بىرى مىنى ئالداپ بۇ يەرگە ئەكەلگەن ساختا «سېلىمكام» نىڭ ئادەتتىكى مەخلۇق ئەمەسلىكىنى ھىس قىلىپ يەتتىم. قاچاي دىدىمىيۇ

لىكىن بۇ قاپقاڭغۇ ئۆڭكۈردىن قانداق قىچىپ چىقىشىمنىمۇ بىلمەيتىم. مېنى ئەكىرگەن مەخلۇق بولسا ئاللىقانداقتۇر بىر نېمىلەرنى قىلىۋاتاتتى بەلكىم قىچىپ كېتەلمەيدىغانلىقىمنى بىلگەچكە مەن بىلەن هازىرچە كارى بولمىغان بولسا كېرەك!... توساتتىن يېنىمدىراق يەردىن ناهايىتى ئاجىز هەم خۇنۇك بىر ئاۋاز ئاڭلاندى ـ: مېنى قۇتقۇزىۋىلىڭ! ..... چۆچۈپ يېنىمغا قاراپلا ۋارقىراي دېدىمىۇ بىراق مەخلۇقنىڭ دىققىتىنى تارتىپ قويماسلىق ئۈچۈن ئىغىزىمنى چىڭ ئىتىۋالدىم. مەندىن بىر نەچچە مېتىر يىراقتىكى قاراڭغۇلۇقتا بىرسىنىڭ قانغا بويالغان هالدا تامغا يۆلۈنۈپ ئولتۇرغىنىنى ئىلغا قىلدىم. مەخلۇق ئۆز ئىشى بىلەن ئالدىراش ئىدى بەلكىم بىر نەرسىنى يەۋاتقان بولسا كېرەك، تۇرۇپ تۇرۇپلا شالاپ ـ شۇلۇپ، قاراس ـ قۇرۇس ئاۋازلار ئاڭلىنىپ تۇراتتى. مەن سەل دىلغۇلچىلىقتا مەخلۇققا قاراپ قويۇپ ئاستاغىنا ئۇكىشىنىڭ تۇۋىگە بارىدىم، دەرۋەقە ئۇ بىر ئادەم بولۇپ كۆكرىكىدىكى يىرىلغان يەردىن قان ئىقىپ تۇراتتى، ئۇ ماڭا قاراپ ناهايىتى بوش ئاۋازدا بىچارىلىك بىلەن ـ: مېنى قۇت... قۇزىۋىلىك!..... دېگەن سۆزنى ئاران دېيەلىدى. ئۇنىڭ هايات قالالمايدىغانلىقى ماڭا ئايان بولغاچقا يۈرۈكۈم پۈچۈلنىپ كەتتى، بىراق زورىغا ـ: «ئەنسىرىمەڭ سىزنى چوقۇم قۇتقۇزىۋالىمەن!...» دەپ ئازراق تەسەللىي بىرىپ قويدۇم، ئۇنىڭغا تەسەللىي بەرگەن بىلەن مىنىڭ كۈنۈمۇ چاغلىق ئىدى. توساتتىن مەخلۇق خىرىلدىغىنىچە بىز تەرەپكە قاراپ كەلدى يۈرۈكۈم قاتتىق سىلىپ جىددىيلىشىشلە باشلىدىم. شۇ تاپتا ماڭا هۇجۇم قىلسا قانداق قوغدىنىش توغرىسىدا ئويلىنىۋاتاتتىم شۇڭا سىيلاپ يۈرۈپ ئەتراپىمدا تۇرغان ئۇستىخانلاردىن بىجىرىمرەك كەلگەنلىرىنى تۇيدۇرماي كەينى تەرىپىمگە يوشۇرىۋالدىم. مەخلۇق كىلىپلا يېنىمدىكى نىمجان بولۇپ قالغان كىشىنىڭ چېچىدىن يۇلۇپلا كۆتۈردى جىنى قىينالغان ئۇ كىشى ئاجىز ئاۋازلىرى بىلەن توختىماي ـ: مېنى قۇتقۇزىۋىلىڭ، مېنى قۇتقۇزىۋىلىڭ!..... دەپ نىدا قىلاتتى. شۇ دەقىقىدە مەخلۇق قولىنى كۆتۈرۈپ بىرلا شىلتىۋىدى ئۇ كىشىنىڭ بىشى مەخلۇقنىڭ قولىدا تىنى بولسا گۈپپىدە يەرگە يىقىلدى. مەخلۇق دەرهال ئۈزۈلگەن باشنى ئىگىز كۆتۈرۈپ ئىقىۋاتقان قانىنى ئاچكۆزلەرە ئىچىشكە باشلىدى. جەسەتنىڭ تىنى تىخچە يېنىك مىدىراۋاتاتتى، كۆز ئالدىمدا يۈز بىرىۋاتقان بۇ ۋەقەلەرنى كۆرۈپ جىنىم چىقىپ كېتەيلا دەپ قالدى كۆڭلۈمدە «بۇ قانخور مەخلۇق جەسەتنى يەپ بولسىلا نۆۋەت ماڭا كىلىدىكەندە!» دەپ ئويلىدىم. ئۇنىڭغىچە مەخلۇق جەسەتنىڭ قىنىنى ئىچىپمۇ بولغان ئىدى ۋە قانسىراپ رەڭگى تاتارغان باش جەسەتنى يەرگە تاشلىدى. يەرگە چۈشكەن باش جەسەت ماڭا قارىغان هالەتتە تۇراتتى، يۈرۈكۈمنى تىخمۇ ئاغدۇرىۋەتكىنى بولسا باش جەسەت خۇنۇك كۆزلىرىنى ماڭا تىككىنىچە ـ: «مېنى قۇتقۇزىۋىلىڭ، مېنى قۇتقۇزىۋىلىڭ!...» دەۋاتاتتى. ئەمدى قەتئىي چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى مەخلۇقنىڭ دىققەتسىزلىكىدىن پايدىلىنىپ يوغان بەردەم كەلگەن بىر سۆگەكنى ئىلىپ پۈتۈن كۈچۈم بىلەن نەق چىكىسىگە بىرنى سالدىم، زەردە بىلەن ئۇرۇلغاچقا يۈزىنىڭ يېرىمى

پۈتۈنلەي چۈۋۈلۈپ كەتتى بىراق يىرىم يۈزى شۇنداقلا بۇزۇلۇپ كەتكەن بۇ مەخلۇق تىخمۇ غەزەپ بىلەن ئاستا ماڭا قاردى، ئۇنىڭ قاراشلىرىدىن ئۆزۈمنىڭ هايات قالمايدىغانلىقىمغا جەزىم قىلدىم. ئۇ شۇنداق سەت قارىغىنىچە خىلى تۇرغاندىن كېيىن شۇنداق سەت كۈلدىكى... هەتتا بايا تولغىشىپ ياتقان باشسىز جەسەت، باش جەسەت، ئۇستىخان پارچىللىرى ئىشقىلىپ ئۆڭكۈر ئىچىدىكى هەممە نەرسە قوراشتۇرۇلۇپ ئۆز شەكلىگە كىلىپ مەخلۇق بىلەن تەڭ قاقاهلاپ كۈلۈۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ كۈلۈشىدىن چىكىلىرىم چاراسلاپ ئاغرىپ خۇددى مېڭەم يىرىلىپلا كېتىدىغاندەك بۇپ كەتتىم. شۇ ئاغرىقتا قۇلىغىمنى چىڭ ئىتىۋالغان بارىكۈچۈم بىلەن ۋارقىراپ ئۆزۈمنى ئۆڭكۈرنىڭ تېمىغا قاتتىق ئۇستۇم. قۇلاق تۈۋىمده بولسا مەخلۇقنىڭ ـ : «سەن قاچالمايسەن!سىنى ئۆلتۈرىۋىتىمەن، سىنى چوقۇم ئۆلتۈرىۋىتىمەن!ها ها ها ها!.....» دىگەن ئاۋازلار جاراڭلاپ تۇراتتى

ـ : «ياااااااااااااااق!.....» ۋارقىراپلا ئويغۇنۇپ كەتتىم. قاتتىق تەرلەپ كەتكىنىمدىن ياتقان كۆرپىلەرمۇ يۇيۇپ ئىلىپلا سىلىپ قويغاندەك هۆل بولۇپ كەتكەن ئىدى. ئىغىر تىنغاچ ئەتراپىمغا قاريدىم، هىلىهەم تىخى سىلىمكامنىڭ ئۆيىدىن هىچ يەرگە بارمىغان بولۇپ ئاخشام سېلىمكام ئىيتىپ بەرگەن ۋەقەنى ئويلاپ يېتىپ مېڭەمگە تەسىر قىلىپ كەتكەچكە شۇنداق قورقۇنۇچلۇق چۈشلەرنى كۆرۈپ كەتكەن ئىكەنمەن. ئۆزۈمنىڭ ناهايىتى بىخەتەر تۇرغانلىقىمنى كۆرۈپ ئىنتايىن خۇشال بولدۇم هەم چوڭقۇر بىرنى تىنىۋالدىم. هىلىدىن بىرى هەركىتىمنى كۆرۈپ هەيرانلىقتا قاراپ تۇرغان سېلىمكام ـ : هوي قەهرىمانجان ياخشىمۇ ئۆزۈڭ؟ ..... دەپ سورىدى. چالا ئۇيقۇلۇقتا سېلىمكامغا قاراپ چۆچۈپ ۋارقىراپ كەتتىم.

ـ : «ئاااااااااااااااا!.....» چۈنكى سۈپىدا ئات باشلىق بىر مەخلۇق ماڭا قاراپ بىر نىمىلەرنى كۆشەۋاتاتتى. قورقۇنىمدىن كۆزلىرىمنى نەچچە ئۇۋلاپ تامغا نەچچىنى ئۇسسۇپ بولدۇم، يەنە ئۇيقۇم ئىچىلمىغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ قولۇمنى قاتتىق چىشلىدىم بىراق هەممە ئاغرىق شۇنچىلىك ئىنىق ئىدى. ـ : هوي بالىموي كىچىچە جىن ئاتلاپ قويمىغاندۇ سىنى، نىمانداق ئەمەسلا قىلىقلارنى قىلىپ يۈرىسە!مىنى تونۇمىدىڭما، مەن سېلىمكاڭغۇ!..... سېلىمكامنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ كۆزلىرىمنى قايتىدىن ئۇۋلىۋىتىپ سىنچىلاپ قارىدىم ئەسلى سېلىمكام سۈپىدا ئولتۇرۇپ ئېتىغا يەم بىرىۋاتقان ئىكەن ئەمەسمۇ، مەن ئۇيقۇچىلىقتا قوپۇپ ئاتنى كۆرۈپلا قوقۇپ بۇلۇڭغا قىچىپ بوپتىمەن. ئا هايۋانىڭمۇ كۆزۈمنىڭ تۈيىگە كىلىپ كۆشىگىچە نەراق بىرىپ يىسە بولمامدۇ دەيمەن بىرنىمىسنى قاملاشمىغان!..... شۇنچە قاباهەتلەرنىڭ چۈشۈم ئىكەنلىكىگە كۆڭلۈمده ناهايىتى خۇشال بولدۇم، سېلىمكام بىلەن قايتىدىن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈپ كېتىۋىدىم سېلىمكامۇ هەيرانلا قالدى، بەلكىم سىراڭ بولۇپ قالغىنىمدىن سەل گۇمانلىنىۋاتقان بولسا كىرەك، پات ـ پات «مىنى تونىغانسەن بالام؟ » دەپ قويىاتتى. ئاندىن مىنىڭ هازىر نەدە ئىكەنلىكىمنى، ئۆيدىكىلىرىم..... ئىشقىلىپ خىلى جىق سۆئال سوراپ بولدى. دەسلەپتە جاۋاپ بىرىۋىرىپتىمە بىلمەي كىيىن دەررۇ يادىمدىن

كىچىپ ناھايىتى تىرىكىپ كەتتىم. ئەسلى مىنى ساراڭ بولۇپ قالغانمىدۇ دەپ ئەنسىرەپ سوئال سوراپتىكەن مەن بىلمەي جاۋاپ بىرئۇرىپتىمەن دىسە، سىلىمكامنىڭ مەقسىدىنى چۈشىنىپ يەتكەندىن كېيىن تىرىكىپ تاس قالدىم راسلا ساراڭ بوپ قالغىلى!... شۇنىڭ بىلەن سىلىمكامنىڭ گۇمانىنى تۈگىتىش ئۈچۈن ئاخشام كۆرگەن چۈشلىرىمنىڭ ئىسمىدە قالغىنىڭ ھەممىنى سۆزلەپ بەردىم، شۇندىلا ئەسلى ئەھۋالنى چۈشەنگەن سىلىمكام قاھقاھلاپ كۈلۈپ كېتىپ ـ: ئەسلى مۇنداق ئىش دېگىنە، ياخشى چۈش ئاللاھ تەرەپتىن ياماندىن چۈش شەيتان تەرەپتىن ھەم بەك چارچاپ كەتكەنلىكتىن بولىدۇ. شۇڭا ياخشى چۈش كۆرسەڭ شۈكرى ئېيىت، يامان چۈش كۆرۈپ قالساڭ سول تەرىپىڭگە تۈكۈرىۋەت شەيتان قاچىدۇ!..... دەپ چۈشەندۈردى. مەن سىلىمكامنىڭ دېگىنى بويىچە ھاجەتكە چىققاچ سول تەرەپكە قاراپ تازا تۈكۈرىۋالدىم ـ: خىق...خىق تۈفى!..... ئەمدىغۇ كىلەلمەسسەن! كۆڭلۈمدە شەيتانغا تۈكۈرىۋالغىنىمدىن خۇشال ئىدىم، ھويلىغا يېنىپ كىلىپ يۈز قولۇمنى يۇيۇپ سىلىمكام راسلاپ قويغان داستىخانغا كىلىپ مەزلىك ئەتكەن چاي بىلەن ھوزۇرلۇنۇپ ناشتا قىلىۋاتاتتىم سىلىمكامنىڭ قوشنىسى ئۆمەركام ھاسراپ ھۆمۈدەپ كىرىپ كەلدى ـ: سي.....سي.....سىلىماخو!.....ھۇھ ۋايەي!..... سىلىماخۇن باما ئۆزلىرى؟ ..... ھېرىپ كەتكەنلىكىدىن تىنىقى يېتىشمەي گەپنىمۇ ئاران قىلىۋاتاتتى. سىلىمكام ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئىشىك ئالدىغا بارغاچ ـ: ھاي ھاي ئۆمراخۇن نەپەس ئىلىۋىلىپ ئاندىن گەپ قىلىڭلا دەيمە، نىمە ئىش بولدى شۇنچىلا ئالدىراش يۈگۈرۈپ كىرگىدەك؟ ..... دەپ سورىدى ئۆمەركام بىلەن كۆرۈشكەچ. ئۆمەركام ـ: سىلى ساقمۇ سىلىماخۇن، ئاۋۇ شەھەردىن كەلگەن بالامچۇ، ئىسمى نىمىتا؟ ھە ھە...قەھرىمانجان بالام تىنچ ئاماندۇ؟ ..... ئۆمەركامنىڭ باش ئايىقى يوقلا قىلغان سۆزلىرىدىن سىلىمكام ھەيران قالدى ـ: ھەئە ھەممىز تىنچلىق، قانداق گەپ بولسا ھويلىغا كىرسىلە ئولتۇرۇپ چاي ئىچىشكەچ دىيىشەرمىز، قېنى!..... سىلىمكام ئۇنى باشلاپ ئايۋانغا كەلدى مەنمۇ سالاملىشۇتكەندىن كېيىن دۇئا قىلىۋتىپ تىنچ ئامانلىق سوراشتۇق. ئىككىلىمىز ھەيرانلىقتا ئۆمەركامنىڭ ئىغزىغا قاراپ ئولتۇراتتۇق ئۇ ئۆزىگە قۇيۇلغان ئەتكەن چايدىن بىر ئوتلىۋىلىپ ـ: مۇنداق گەپ سىلىماخۇن، تۇنۇگۈن بىزنىڭ مەھەللىدىكى ھېلىقى تۇراپ باقتى باغۇ؟ ئاشۇ قۇرۇق يۇلغۇن كەسكىلى جاڭگالغا بىرىپتىكەن، كەسكەن يۇلغۇنلىرىنى باغلاپ تەييار قىلىپ بولغۇچە قاراڭغۇ بوپ كېتىپتۇ، شۇنىڭ بىلەن سەل سۇر بىسىپ تىز ـ تىز چالا بوغۇشلاپلا ئىشەككە ئارتىپ تۆپىلىككە چىقىۋاتقاندا تۇساتتىنلا سومكا ئارتىۋالغان بىرئىگىزرەك، بىر ئورتا بوي ئىككى ئادەمنىڭ ئاۋۇ نەس باسقان خارابىيلىققا كىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قاپتۇ، شۇنچە توۋلىغان بولسىمۇ ئۇلار كەينىگە قاراپمۇ قويماستىن ئەكسىچە تىز ـ تىز مېڭىپ خارابىيلىققا كىرىپ كېتىپتۇدەك باراي دەپ بولۇپ قورقۇپ بارالماپتۇ، يا مەيەگە كەلگەندە مەھەللىدىكىلەرگە دېمەپتۇ گالۋاڭ تاز!شۇنىڭ بىلەن ئەتتىگەن ئولتاسام شۇنداق دەپ كىرىپتۇ ئۆيۈمگە. تۇنۇگۈن سىلەر شۇ تەرەپكە

باربمز دەۋاتقاندەك قىلىۋاتاتتىڭلا شۇڭا بەكلا ئەنسىرەپ كەتتىم شۇزامان يىنىڭلارغا كىرىشىمتى تىخى، ھەرنىمە بولسا ساق سالامەتكەنسىلەر ئەمدى خاتىرجەم بولدۇم!..... دېگەچ يۈرىكىنى تۇتۇپ قويدى. سېلىمكام ئۆتكۈر كۆزلىرىنى ئويىنىتىپ تۇرۇپ ـ: سومكا ئاسقان دەمسىزا؟ ..... ئەمسە يەنە بىرەر بايلىق ساراڭلىرى باي بولۇشنىڭ دەردىدە جانىنى تىكىپتۇدە، ھەي!..... ئەخمەق بولمىسا بولاتتى بولىدىغان ئىش بوپتۇ ئۇلارغا سالامەتلىك تىلەيلى!..... دەپ دۇئاغا قولىنى كۆتۈردى. بۇ ئىشلاردىن ئۇ قەدىمى خارابىيلىقتىن زادى چىقىپ كەتىش مۇمكىن بولماسمۇ دېگەن ئوي خىيالىمدىن كەچتى. «خەپ، بىر كۈنلىرى ئۇ يەردىن ساق چىقىپ ھەممە ئادەمنى قايىل قىلماي قويمايمەن!» دەيىتتىم ئىچىمدە. مەن ئۇيەرنىڭ بىر سىرى بارلىقىنى شۇ سىرىنىڭ تېگىگە يېتەلىسىلا چىقىپ كەتىش مۇمكىنلىكى ھىس قىلاتتىم. ئۇنىڭدىن كىيىن خارابىيلىق توغرىسىدا ئارتۇق پاراڭ بولۇنمىدى. ئۆمەركام بىزنى ئۆيىدە راسا بىر مېھمان قىلىۋالغاندىن كىيىن چىرايلىق ئۈزىتىپ قويدى، سېلىمكام يەنە ئۆي مىلىنى ئۆمەركامغا ئامانەت قىلىپ قويۇپ مىنى ئىلىپ ئۆيىمىزگە سەپەر قىلدۇق. گەرچە نەچچە كۈنلۈكلا ساياھەت بولسىمۇ بىراق مەن ئۈچۈن ئۈنتۈلماس بىر ساياھەت خاتىرىسى بولۇپ قالغان ئىدى. .....

تەۋەككۈلچىلەر(1 ـ باب 8 ـ قىسىم)

نەچچە كۈنلۈك سەپەرنى تۈگىتىپ ئۆيگىمۇ يېتىپ كەلدۇق، ئۆيدىكىلەرنىمۇ شۇنداق سېغىنغاچقا بىرىپلا ئۇلار بىلەن خىلى ئۇزاق پاراڭلىشىپ كەتتىم. سېلىمكاملارمۇ تاماقتىن يىنىپ بىز بىلەن خوشلىشىپ يۈرتىغا قاراپ يول ئالدى، يۈرتتا بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارنىمۇ ئانامغا ئېيتمىدى، ئانامنى خاتىرجەم قىلغىنىدىن سېلىمكامغا يەنە بىر قېتىم قايىل بولدۇم. ئۇلار كەتكەندىن كىيىن ئۆيدىكىلەر بىلەن قىزغىن پاراڭلىشىپ سېلىمكاملارنىڭ يۈرتىدا ناھايىتى خۇشال ئويىنىغىنىمنى قويماي سۆزلەپ بەردىم بىراق ھىلىقى قەدىمى خارابىيلىق ۋە ئۇيەردە بولغان ئىشلار توغرىسىدا سۆزلىمىدىم چۈنكى ئانامنى خاتىرجەمسىز قىلىشنى خالىمايتتىم. ئۆيدىكىلەر بىلەن پاراڭلىشىپ بىكار بولغاندىن كىيىن ياتاق ئۆيىمگە يىنىپ كىرىپ يەنە شۇ قەدىمى خارابىيلىق توغرىسىدا خىيالغا چۆكتۇم. باشتىن ئاخىر ئۇ يەرگە بىر كىرىپ بېقىش ئارزۇيۇم بولغاچقا باشقا ئىشنى ئويلاشقىمۇ رايىم يوق، پەقەت ئۇ قەدىمى خارابىيلىققا كىرىش ۋە قانداق قىلغاندا سالامەت چىقىش توغرىسىدا مۇلاھىزە قىلىشقا باشلىدىم. باشقىلارنى بىللە بىرىشقا چاقىراي دېدىمىيۇ بىراق كىملەرنى چاقىرىشنى، ئۇنداق خەتەرلىك جايغا ھاياتىنى دوغا تىكىپ مەن بىلەن بىللە بىرىشقا كىملەرنىڭ قوشۇلىدىغانلىقى ماڭا قاراڭغۇ... پەقەت ئۇيەرنىڭ ئىسمى ۋە پىشكەلچىلىككە ئۇچرىغانلارنىڭ ئىشلىرىنى ئاڭلىسىلا مەندىنمۇ ئون كۈنلۈك جايغا قاچىدىغانلىقىنلا بىلەتتىم. ئالدىدا بارغاندا كۆرگەنلىرىم ھەم سېلىمكامنىڭ دەپ بەرگەنلىرىنى ئاساس قىلىپ تۇرۇپ خارابىيلىقنى ئانالىز قىلىشقا باشلىدىم ھەمدە كىتەرلىك ماتېريالىلار توغرىسىدا ئىزدىنىشكە باشلىدىم. بۇلارنىڭ ھەممىسى قەدىمى خارابىيلىقنىڭ سىرىنى

يەشكەچ ئۇ يەردىن ساق سالامەت چىقىدىغان ئادەمنىڭ بارلىقىنى ئىسپاتلاش ئارقىلىق ئۆزۈمنى بىر كۆرسۈتىۋىلىش ئۈچۈن ئىدى. كاللامدا «چىقالماي شۇ يەردە ئۆلۈپ كەتسەم قانداق قىلارمەن؟ » دىگەن ئۇقۇم ئەسلا بولمىغاچقا، چوقۇم سالامەت چىقالايمەن دەپ ئۆز ـ ئۆزۈمگە ئىشىنەتتىم. شۇنداق قىلىپ تەييارلىقلارمۇ بىردىن ئىككىگە كۆپىيىپ خىلى مۇكەممەللەشتى، ئەمدى بولسا ئەتراپىمدىكىلەرنى قايىل قىلىپ بىر كوللېكتىپ تەشكىللەشلا قالغان ئىدى. ئارىلىقتا نەچچە كۈن سەپەر تەييارلىقى قىلىمەن دەپ ئۆتۈپ كەتكەچكە دوسلار بىلەنمۇ كۆرۈشەلمەي قالغان ئىدىم شۇڭا بۇ پۇرسەتتە دوسلارنى يىغىپ ئۇلاردىن خارابىيلىقتا بىرىشنى خالايدىغانلارنى يىغماقچى بولۇپ بىر سورۇن تۈزدۈم. سورۇن ئاددىيلا ئۆيگە مېھمانغا چاقىرىش بولۇپ ئانامۇ مېھمان كىلىدىكەن دىسە داسقان يۆگەپ باردىغانلارنىڭ بىرى بولغاچقا قەۋەتلا خۇشال بولۇپ دوسلىرىمنىڭ كىلىشىنى ئىيتتى، تەييارلىقلار بىر قاتار تۈگەپ دوسلۇرۇمۇ بىر ئىككىدىن بولۇپ كىلىشكە باشلىدى. بىر ئازدىن كىيىن ھەممىسى يىغىلغان بولۇپ ئۆيىمىز خۇددى رىستۇرانلاردەك قىززىپ كەتكەن ئىدى، كۈلكە چاقچاق، ماختاشلار، ئۆزۈندىن كۆرۈشەلمىگەن دوسلار ئارا قىسقا پاراڭلار!..... ئىشقىلىپ بۈگۈن ئۆيىمىزدە ھەممە پاراڭ تېمىسىنى تاپقىلى بولاتتى، تاماقلار تاتلىپ ئاردىدىن ناھايىتى گەپدان، قاڭشارلىق، قاپقارا كۆزلىرى كۈلۈپلا تۇرىدىغان قوش قاپاق، ھەييارلىقتا داڭقى چىققان نىجات تاماقلاردىن يەۋەتقاچ سۆز قىستۇرۇپ قويدى ـ : ھېممم، ما تاماقلارنىڭ ئوخشاپ كەتكىنىنى دەيمە!... ئانام رەھمىتىمۇ مۇشۇنداق ئوخشىتىپ تاماق قىلىدىغان دائىم سىزنىڭ تامىقىڭزنى يىسەملا ئانام يادىمغا كىلىدۇ، قولىڭىز بەك تاتلىق جۇمۇ ھاما!..... ئانام ـ : ۋۇي ماۋۇ شەيتاننىڭ ماختاخلىرىدىن ئۆرگىلەي، سەنمۇ ئۆزەمنىڭ ئوغلىدەكلا، قاچان كەلسەڭ تاماق ئىتىپ بىرىمەن كەلسەڭ بولىدۇ!..... ـ : ۋاھ ئۇنداق دەپ قالسىڭىز كۈندە كىلىۋىلىپ تاماق يەپ كىتىمەن جۇمۇ!... ـ : مەيلى، تىخى كۆپرەك كەلسەڭ خۇشال بولىمەن!... ئاردا كۈلكە كۆتۈرۈلدى..... ئاق سىرىق كەلگەن بىزنىڭ «ئۇگىنىش ئۈلگىمىز» غىنى سۆز قىستۇرۇپ قويدى ـ : ھەي نىجات، كۈندە كىلىڭ دەپ قويسا ئۆيدىكىلىرىڭنى باشلاپ كەلمەي جىما يەنە... ۋەت!.....

نىجات ـ : سەن ئەمەسەۋە ئۆيدىكىلەر ئاز كەپ قالدى دەپ جەمەتىنى باشلاپ باردىغان... ۋەت!..... ئىككىسى بىر ـ بىرىگە گەپ بەرمەيتتى، بىراق نىجاتنىڭ گەپدانلىقى ھەممىزگە ئايان بولغاچقا غېپىنى بىسىپ تۇرىۋالدۇق. نىجات ـ : ھاما رەنجىمەڭ جۇمۇ ئۆزۈن بوپتىكەن دوسلار بىلەن كۆرۈشۈپ بىر ئەسرارلاشمىغىلى، شۇڭا چاقچاقلىشىپ قويدۇق ئەدەپسىز باللاركەن دەپ قالماڭ يەنە!... ئانام نىجاتنىڭ سۆزىگە رەددىيە بىرىپ ـ : ھەي شەيتان نىمىلەرنى دەپ يۈرىسە!... سەنمۇچۇ مىنىڭ ئالدىمدا ئۆز بالامدەك چوڭ بولغان، نىمە گەپ ئۇ رەنجىمەڭ دىگەن ھەممىڭلار ئۆز بالامدەك تۇرساڭلار!..... ئىلىۋىرىڭلار ھە! مەن ئاشخانىغا، چىقىپ باقاي!.....ئانام ئاشخانىغا چىقىپ كەتكەندىن كىيىن نىجات كۆزلىرىنى ئوينىتىپ تۇرۇپ مەندىن سورىدى ـ : ھوي پېتى قارىم، بۈگۈن ئەجەپ خوشلۇقۇڭ تۇتۇپ بىزنى زىياپەتكە

چاقىرىپ قاپسەنغۇ، بىرە مەقسىدىڭ يوقتۇ ھە؟ مەن كۈلكەمنى يوشۇرالماي ـ: سەن... ھەي سىنىزە... خۇپسەن گاس بولۇۋالىپ يەرنىڭ تېگىدە يىلاننىڭ كۆشىگىنىنى بىلىپ تۇرىدىغان نىمىدە سەن!... باشقا مەقسىدىمۇ يوق شۇ ئۈزۈن بويتىكەن كۆرۈشمىگىلى شۇڭا داستىخان ھازىرلاپ باللارنى بىر يەرگە يىغاي دەپ ئويلىدىمغۇ يامان بوپتىما؟ ...

ـ: بۇ ئىشىڭغۇ ياخشى بوپتۇ بىراق كەينىدىكى ئىشىڭنىڭ ياخشى يامانلىقى تېخى بىزگە نامەلۇم، شۇڭا جىنايىتىڭنى ۋاقتىدا ئېقرار قىلساڭ بولارمىكى!... دېگەچ ئەتراپتىكىلەرگە كۆزىنى قىسىپ قويدى. ئۇلارمۇ نىجاتىنىڭ گېپىنى قوللىغاندەك ماڭا قاراپ پاقىراپ تۇراتتى. ـ: ھەي ماڭا بۇنداق قارىمىساڭلارچۇ!... دىسەمۇ دەي بىراق بۇ يەردە دىيىش ئەپسىز شۇڭا تاماقنى يەپ بولۇپ سىرتتا دىيىشسەك قانداق؟ ..... نىجات يەنە گەپدانلىق بىلەن ـ: ھوي ئادەمنى مانداق قوقاتمىڭا!...بانكا بۇلاشقا تەكلىپ قىلمايۋاتقانسەن بىزنى؟ ... خىلى ئاڭلىق، ياخشى ئادەمنىڭ بالىۋاقىللىرى جۇمۇ بىز، راسلا ئاندا يىرى بولسا مەن ئاستا قايتاي سەنمۇ دىمىگەن بول مەنمۇ ئاڭلىمىغان بولاي قانداق؟ ..... چىرايىمغا قاراپ بىر ئىشنى سەزگەن غېنى نىجاتقا كايىدى ـ: ھوي قاچانغىچە كىچىك بالىلاردەك مىجەزىڭنى ئۆزگەتمەيسەن!گەپنىڭ بىشى چىقماي تۇرۇپ ئىشتان سالماي جىم تۇرۇپ تۇرە ئاۋۇال قەھرىمانىنىڭ گەپلىرىنى بىر ئاڭلايلى!..... ھەممىز جىمىقىپ تاماقلارنى يىيىشكە باشلىدۇق، ئۇلار گېپىمنىڭ ئايىقىغا قىزىقىپ قالدىمۇ بايا سۇلھى سالا قىلىپ ئولتۇرغانلار ئەمدى بولسا بىر ـ بىرىگە قاراشقىمۇ كۆزى يوق تاماقلارنى تالىشىپ ئولتۇرۇپ يەۋاتاتتى. ئاردا يەنە ئىغىزى قىچىشقان نىجات ئىخلاس بىلەن ئىغىزىغا لىققىدە توشقۇزۇپ تاماق يەۋاتقان ئۆزى بەستىلىك ئانچىكى ئىشلارغا پەرۋامۇ قىلىپ كەتمەيدىغان رۇسۇلغا چاقچاق ئاتتى ـ: ھوي دېۋە! نىمانداق يەيسەنوي تاماقنى؟ ئاستاراق يە، ھىلى گىلىڭغا كەپلىشىپ قىلىپ ئۆلەپ كەتسەڭ قەھرىمانىنىڭ مۇھىم گېپىنى ئاڭلىيالماي قالىسەن. يەنە ئاۋۇ تاماقنى يەۋىرىپ ئىغىرلاپ كەتسەڭ مىيىتىڭنى كۆتۈرەلمەي يىلىمىز چىكەتمىسۇن!..... ئۆي ئىچىدە يەنە كۈلكە كۆتۈرۈلدى، رۇسۇلمۇ كۈلۈپ قويۇپ بوم ئاۋازلىرى بىلەن ـ: ماڭەۋا، سەندەك تاماق يىمەي ئاۋاق بولاپ قاغاندىن، جىق ـ جىق يەپ كۆتەكتەك تۇرغان ياخشى!.....

ـ: ئۆزۈڭمۇ كۆتەكتەكلا نىمە، قارا ئا بۇرنۇڭغا ياۋا بىخىنى پۈتۈۋەتكەندە قىپ قالغان كۆتىكىدەكلا، بويۇڭغا قارىسا ئۇزۇنىغا يوغانماي توغرىسىغا كەڭرىپ كەتكەن. بۇ تۇرقۇڭ سۆگەتنىڭ كۆتىكىدىن نىمە پەرقى!... ـ: ئۆزەڭچۇ، گۈلىدەك بوپ كەتكەن چىرايىڭغا قاراپ باقماپسەندە!ئورۇقلۇقىڭنى نىمە دەي تېخى، بىر ئۈستەلنى جايلاپ كۆتۈرەلمەي بىلىڭ ئىگىلىپ كەتكىنىنى دەيمە جىماۋە ما باللىغا!..... ـ: جىڭ چىدىماس نىمىكەنسىناۋە، شۇ گەپنىمۇ باللىنىڭ ئالدىدا دەپ يۈرەمسە باشلانغۇچتىكى ئىشلارغۇ ئۇ، سەنمۇ ئىشتىنىڭغا سىيىپ قويغانتىڭغۇ باشلانغۇچتا كىمنىڭ يوق ئۇنداق ئىشلىرى!...تاۋىەن دېۋە!..... ئۈلارنىڭ قىزىق پاراڭلىرىنى ئاڭلاپ ئۆزىمىزنى توختىتالماستىن كۈلۈپ كەتتۇق. ئۇنىڭغىچە ئانام

كىرىپ ـ: ۋوي، بەك كۈلۈپ كېتىپسىلەرغۇ بايلىق تېپىۋالمىغانسىلەر؟ ..... دەپ كۈلۈپ قويدى. نىجات ـ: ياقەي ھاما، ئۇزۇن بوپتىكەن كۆرۈشمىگىلى شۇنچا ھازىرقى ۋاقتىمىز بىلەن بۇرۇنقى ۋاقتىمىزنى سېلىشتۇرۇپ شۇ!..... ـ: ھە، گەپ بىلەن بولۇپ ئېشىتەيمۇ خېلى ئىچىلىپ قاپتىكەن ھە، قاراڭلار بىردەمدە يەپ بولغىنىڭلارنى!.....يەنە با ئەكىرەي جۇمۇ!... ئانام قۇرۇقدالغان قاچىلارنى ئالاي دېۋىدى نىجات توسۇپ قويدى ـ: ياق ياق ھاما بولدى قىلىڭ ئەمدى. بىزنى قايتا كەلمەس قىلىۋېتەي دەمسىزا، يەۋىرىپ قوساق پارتىلاپ كېتەي دېدى ئەمدى ئاستا سىزگە رەھمەت ئېيتىۋېتىپ سىرتتا تاماق سېغىۋىرىدىغان ئېشىمىز بار!..... ـ: ھە مۇنداق دەڭلا، ئەسلى سىرتقا قىچىپ بولالماي تىزلا يىغىشتۇرۇپسىلەدە بۇ تاماقلارنى؟ ۋۇ شەيتانلا.....سىرتقا چىقىشقا بولىدۇ بىراق قەھرىمان دوستۇڭلا پاتراق يېنىپ كىرمىسە بولمايدۇ جۇمۇ!..... ـ: خاتىرجەم بولىڭە ھاما، بىز ئۇنداق كوچىلاردا لاغايلاپ يۈرىدىغان ناچار ئادەملەرنىڭ بالاۋاقىسى ئەمەسقۇ ئوبدان بىلىسىز!.....

ـ: سىنىڭ گەپدانلىقىڭغۇ ھېچكىمنى تەڭ كىلەلمەسمىكىن دەيمەن، بوپتۇ چىقىپ بىردەم ئايلىنىپ پاتراق يېنىپ كىرىڭلار. تاماقنى زورلىساممۇ ئۇنىمىدىڭلار دۇئا قىلىڭلار ئەمسە!..... بىز ئۇزاقتىن دۇئا قىلىۋېتىپ ئانامغا رەھمەتلەرنى ئېيتىپ ئاستا سىرتقا قاراپ ماڭدۇق. سىرتقا چىققاندى كېيىن ھەممىسى مېنى ئارىغا ئىلىۋىلىشتى ئاندىن تاقەت قىلالمىغان نىجات ـ: ھە باي غوجام ئەمدىبى دېمەنلا قانداق ياخشى ئىشلار با بىزمۇ ئاڭلاپ قالىلى!..... ـ: باشقا ئىشمۇ يوق، مەن يىقىندا بىر سىرلىق يەرگە بىرىپ كەلمەكچى شۇنداق سىلەردىن قوشۇلىدىغانلار بولسا سېپىمگە قېتىۋالاي دېگەن.

ـ: ماڭەۋە قادىخان!.....باش ئايىغى يوقلا بىر يەرگە بىرىپ كىلەي دېگەن سىلەردىن باردىغانلار بولسا!.....ۋاي قانداق سىرلىق يە دېمەمسە ئوچۇق قىلىپ، ھېچنىمىنى بىلمەيلا سىنىڭ بىلەن سىرلىق دېگەن يىرىڭگە كېتىپ قايتىپ كىلەلمەي يوقاپ كەتسەك كۆرەڭ كارامەتنى!.....دېدى نىجات تىرىكىپ. مەن يەنە سۆز قاتتىم ـ: ئالدىرىماي تۇرمامسەن ھازىر دەيمەن، نەچچە كۈننىڭ ئالدىدا تاغامنىڭ يۈرتىغا بىرىپ ئويناپ كەلدىمغۇ؟ شۇ يەردە بىر كۆز يەتكۈسىز جاڭگال بارىكەن ئۇ جاڭگالدا بىر قەدىمى خارابىيلىق بولۇپ بەك سىرلىقمىش، ئىشقىلىپ ئاڭلىغىنىمدا ئۇ يەرگە كىرىپ كەتكەنلەر تىخى چىقماپتۇدەك شۇڭا مەن بۇ كۆز قاراشنى بىراقلا چۆرۈپ تاشلاپ شۇ سىرلىق خارابىيلىقنىڭ سىرىنى ئاچماقچى، نىمىشقا كىشىلەرنىڭ شۇ يەرگە كىرىپ كەتكەنچە قايتا چىقمايدىغانلىقىنى بىر بىلىپ باقماقچى. يۈرىكى بارلار سېپىمگە قېتىلىمەن دىسە تامامەن قارشى ئالىمەن قانداق؟ .....

ـ: ۋوجو، ۋوجو!...سىيگىم كەپكەتتى سىيىپ كىلەي!..... خوش ھە باللا مېنى ساقلىماڭلا!..... نىجات شۇنداق دېگىنىچە ئاستا ئۆيى تەرەپكە قاراپ ماڭدى، ئەلۋەتتە مېنىڭ قوشۇنىمدا ئۇ بولمىسا بولمايتتى، قارىماقا ئەستايىدىل ئەمەستەك كۆرۈنىدىغان بۇ بۇرادىرىم ناھايىتى باتۇر، ئىشنى كىسىپ قىلىدىغانلارنىڭ بىرى ئىدى، ھەتتا بەزىدە يولۋاسنىڭ يۈرىكىنى

يەۋالغانمىدۇ دەپمۇ قالاتتىم. شۇڭا ئۇنى قولدىن بىرىپ قويغۇم كەلمەي دەرھاللا ئۇنىڭ يامان يىرىدىن تۇتتۇم ۋە قەستەنگە ئۇ ئاڭلىغۇددەك قىلىپ ـ: ئاڭلىسام يەنە تىخى ئىچىدە نۇرغۇن ئالتۇن ـ كۈمۈش، ئۇنچە ـ مەرۋايىتلار بارمىش!... ئەگەر راستىنلا ئىچىگە كىرىپ سالامەتلا قايتىپ چىقالىساق بىردەمدىلا كاتتا بايلاردىن بولۇپ كېتىشىمىزدە گەپ يوق. مەن ئۇ يەرنى خىلى كۈزەتتىم ھەتتا ئوردا ئالدىغىچە باردىم، كۆرگىنىم كىچىككىنە ئاق يەر يىلانلىرى خالاس، ئۇنىڭدىن باشقا ئالاھىدە بىرەر نەرسىنىمۇ بايقىمىدىم. مەن ئويلايمەن كىرگەنلەرنىڭ چىقالماسلىقىدىكى سەۋەب ئۇلار تەييارلىقنى ياخشى قىلمايلا كىرگەن بولۇشى مۇمكىن بىراق مەن يەر شەكلىنى ئومدان كۈزۈتۈپ ھەممە كېتەرلىك ئالدىنى ئالىدىغان جابدۇق، سايمانلارنى تەق قىلىپ بولدۇم شۇ پەقەت ئۆزۈم يالغۇز بارسام كۆپ ئىشتا كاللا ئىشلىتەلمەسلىگىمدىن ئەنسىرىدىم شۇ، پەقەت بارغۇڭلار بولمىسا تاغام بىلەن بىرىۋىرىمە بولدى. ئەمدى شۇ ئاغىنە بولغاندىكىن يوشۇرماي دەپلا سىلەرگە دىدىمغۇ بۇ گەپنى..... زورلاش يوق!.....گىپىمنىڭ بىشىنى ئاڭلاپلا توختاپ قالغان نىجات گىپىم تۈگىشى بىلەنلا ئاستا يىنىپ كىلىپ ئارىمىزغا قىتىلدى. رۈسۇل ـ: ھوي، سىگىڭ كەپكەتمىگەنمىتى ماڭە سىيىپ كىرىپ ئۇخلا، نىم با ساڭا بۇ يەردە!..... نىجات ـ: ئىششىڭنى قىلەۋە دېۋە!... سىيگىم قىچىپ كەتتى قانداق؟ ... قاچان سىيسەم نىم كارىڭ سەن يابى مىنىڭ دادامىتىڭ!..... ئىھ ھى ھى ھى! قەھرىمان ئاداش بايا نىم دىگەنتىڭ پەقەت ئاڭلىيالماي قالدىما؟ قايتا بىر دىگىنە، ئالتۇن ـ كۈمۈش دىگەندەك بىر گەپلەرنى ئاڭلاپ قالدىما، خاتا ئاڭلىدىمۇ توغرىمۇ؟ ..... نىجاتنىڭ ھىلىگەرلىك بىلەن ھىجىيىپ تۇرۇپ دىگەن سۆزلىرىدىنلا ئۇنىڭ خارابىيلىقتىكى بايلىققا قىزىقىپ قالغانلىقى چىقىپلا تۇراتتى ئەمدى ئۇ بارمايمەن دىيىشكە باھانە تاپالمايتتى. مەن چىرايىمنى ئۆزگەرتمەستىن ـ: شۇنداق، بىراق سەن بايا ئۆيگە ماڭدىم دەۋاتاتتىڭغۇ بۇنى سوراپ نىمە قىلىسەن؟ ... دىدىم چاندۇرماي. نىجات ـ: چىڭ ئاي، ئاداش!... ئۇ ماندا بىر چاقچاق قىلىپ دەپ قويغان گەپلە، تىز دىگىنە راسلا ئاشۇنداق يەر بامىكەن؟ ـ: ھەئە مەن ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرۈپ كەلدىم، بىراق بەك خەتەرلىك يەر دىگىنە سىلەرنى ئىلىپ بىرىپ بىرەر ئىش چىقىپ قالسا مەسئۇلىيىتىدىن چىقالمايمەن شۇڭا بۇ گەپنى دىمىگەنلا بولاي، ياخشىسى ئۆزۈم بىرىپ سىرىنى ئىچىپلا كەلگىنىم تۈزۈككەن بولدى بولدى!..... مەن شۇنداق دىگەچ ئارقامغا يىنىۋىدىم بايىاتىن ئىپادە بىلدۈرمەي قاراپ تۇرغانلارنىڭ ھەممىسى قولۇمغا ئىسىلىۋىلىشتى ـ: ھاي ئاناق قىلما دەيمە، ئاغىنە دىگەننى پاقپاق تۈگۈپ ئويىنغىلى بولمايدۇ، مۇشۇندا ئىشلاردا ئەسقاتمىز دەيمە، بىزمۇ يىنىڭدا ساڭا ھەمراھ قانداق ئىش بولسا تەڭ كۆرىمىز مانا!..... ئۇلار بىردەمدىلا ئاكتىپ ئورۇنغا ئۆتكەن ئىدى، ئىچىمدە بۇ ئىشلارنىڭمۇ بەلەنلا تۈگىگەنلىكىدىن خۇشال ئىدىم. شۇڭا قالغان گەپنى ئەتە راۋۇرۇس ئولتۇرۇپ ئاندىن دىيىشىنى ئىيتىپ ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ ئۆيگە ماڭدىم. ئۇلار بولسا بۇ سىرلىق سۆزلىرىمگە قىزىقىپ قالدىمۇ غۇدۇرغىنىچە قېپ قالدى. ئەمدى بولسا ئۇلاردىن باردىغانلار تىزىملىكىنى ئايرىپ ياخشى

تەييارلىق قىلغۇزۇشلا ئىدى، شۇ تاپتا كەيپىياتىم ناھايىتى ياخشى ئىدى. ئۆيگە كەلگەندىن كېيىن قايتا باشتىن خارابىيلىقنى تەھلىل قىلىشقا باشلىدىم خىيالىمدا خارابىيلىقنىڭ ئىچىنى تەسۋىرلەيتىم بىراق تۇرۇپلا خارابىيلىقتا يۈز بەرگەن قانلىق پاجىئەلەر ۋە سىلىمكام يولۇققان خەتەرلىك ئىشلار يادىمدىن كېچىپ ئۆزۈمنىڭ يۈزەكىيلا قىزىقىشىمنىڭ ئوتتەك قىزغىنلىقتا بىللە بىرىشقا قوشۇلغان بۇ تەۋەككۇلچى دوسلىرىمغا بىرەر زەرەر يېتىپ قىلىشىدىن ئەندىشە قىلىپ كارۋىتىمغا تاشلانغىنىمچە چوڭقۇر ئويلارغا چۆكتۇم!.....

تەۋەككۇلچىلەر(1 ـ باب 9 ـ قىسىم)

ئاخشام ئۇخلىماستىن بىر ئىشلارنى ئويلاپ ياتقاچقىمكەن بۇگۈن بىرخىل ماغدۇرسىز قوپقان ئىدىم، ئاخىرى ئۇلارنى بىكاردىنلا ئوتقا ئىتتەرمەسلىك ئۈچۈن ناشتىلىقىمنى چالا قىلىپلا دىيىشكەن جايىغا قاراپ يۈرۈپ كەتتىم. يولدا ماڭغاچمۇ مۇشۇ ھەقتە ئويلاپ مىڭىۋاتاتتىم. ـ: ھوي پۇل ئۈچراپ قالارمىكىن دەپ يەرگە قاراپ مىڭىۋاتامسەن؟ ..... نىجاتنىڭ دىگەن سۆزىدىن دىققىتىم چىچىلدى. ئۇ كەينىمدىن كۈلۈپ كىلىۋاتاتتى، بىر قاتار ئەھۋاللىشىۋتكەندىن كېيىن چىرايىمغا قاراپ بىر نەرسىنى سەزدى بولغاي سورىدى ـ: نىمە بولدۇڭ، تۈنۈگۈن جىق چىقىمدا بولۇپ كەتتىم دەپ كۆڭلۈڭ يېرىم ئوخشىمامدۇ؟ ها ها ها!..... ـ: ياقەي ئۇنداق ئەمەس، سەن قاچان كەلگەنتىڭ؟ ـ: ئۆيىمىز يىراق بولمىغاندىكىن بىللە كىلەيلى دەپ بارسام مىڭىپ بوپسەن يولدا ئۈچرىتارمەن دەپ ماڭغانتىم دىگىنىمدەك يېتىشىۋاپتىمەن مانا!..... ـ: نىجات ئاداش مەن بىر گەپنى سىلەرگە خاتا دەپ قويۇپتىمەن، ئەمەلىيەتتە خارابىيلىقنىڭ ئەسلى ماھىتى مەن دىگەندەك ئۇنداق ئاددىي ئىش ئەمەس ئۇ يەردە تالاي كىشىلەرنىڭ جەسىدى شاھىد بۇپ قالغان بىر جاي، بايلىق ئىزدەپ كىرىپ كەتكەنلەردىن تىخى بىرەرسىمۇ ھايات چىقىپ باقماپتىكەن تۈنۈگۈن ئۆز قىزىقىشىم بويىچىلا سىلەرنى قىزىقتۇرۇپ قويغانتىم ئويلاپ باقسام بۇ بىر ئەخمىقانىلىككەن، مەن ئۆزۈمنىڭ مەنپەتىنى، ئۆزۈمنىڭ قىزىقىشىنى دەپلا سىلەرنى بۇ ئىشقا سۆرەپ كىرمەكچى بوپتىمەن. مەن... مەن بەك شەخسىيەتچىكەنمەن ئاداش!..... نىجات سۆزلىرىمگە كۈلۈپلا قويدى ئاندىن ـ: ماۋۇ گەپلىرىڭ ئۆزۈڭگە ئوخشىدى، مەن ئۆزىنى ئالداپ ئۆتىدىغان ئەمەس بەلكى ئۆزىدىن ھالقىپ ئۆتەلەيدىغان قەھرىمانىنى كۆرۈشنى تولىمۇ ئارزۇ قىلاتتىم بۇگۈن كۆردۇم!... بىلسەڭ بايلىق نەچچىنچى ئورۇندىكى نەرسە، پەقەت سىنىڭ غايىلىرىڭلا بىزگە ھەقىقىي كۈچ ئاتا قىلالايدۇ، سەن بىزگە ئۇ گەپلەرنى دىمىگەن بولساڭمۇ بىز سەندىن رەنجىيتۇق. چۈنكى بىز دوستلا ئەمەس قېرىنداش، يولداش...ئارزۇلىرىمىز بىر، غايىمىز بىر شۇڭا بىزدىن يوشۇرغان ئىشىڭ ئەمەلىيەتتە بىزنى رەنجىتكەن ئىشىڭدۇر!.....دىدى. شۇ تاپتا ھەيران بولۇاتاتتىم چۈنكى نىجاتنىڭ بۇنداق سەمىمي ھالدا قىتىرقىنىپ بىرەرسىگە بۇنداق سۆزلەرنى قىلغانلىقىنى بىلمەيدىكەنمەن. ـ: نىجات، سەن ئاجايىپ قايىل قىلارلىق، بەك پاساھەتلىك سۆزلەيدىغان بوپ كېتىپسىنا؟ سىنى قايىتىدىن تونۇۋاتىمەن جۇمۇ!.....

ـ: قانداق، ۋەھشى سۆزلەيدىغان بوپ كىتىپتىمەنما؟ ھەممىسى كەسپىي سۆزلەر دىگىنە مۇشۇنداق سۆزلىمىسەك جان باققىلى بولمىدى دەيمە!..... ئۇنىڭ يەنە ھەييارلىق بىلەن دىگەن سۆزلىرىدىن كۈلۈپ كەتتىم ـ: تىزرەك ماڭايلى باللا ساقلاپ قىلىپ رەنجىپ كىتىپ قالمىسۇن يەنە!... نىجات ـ: ئەنسىرمىگىنە ئاداش، رۇسۇل دېۋىلا بولىدىكەن ھەممىسىنى تورېۋىلىپ ماڭدۇرماي تۇرىدۇ بىز بارغىچە!... ئۇنىڭ ھەييارلىقىدىن سۆزلىسىلا ھەممىز كۈلەتتۇق، ھەم سۆزلىسىمۇ يالغاننى كۆپ قاتماي ئەمەلىي ئىشلارنىلا سۆزلىگەچكە ھەممىز ئامراق ئىدۇق. ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلاشقاچ دىيىشكەن جايغا بارغىنىمىزدا بىر نەچچىسىدىن باشقا ھەممىسى كىلىپ بولغان ئىدى. ھەممىز بىر قۇر سالاملىشۇەتكەندىن كىيىن خالىي جايدىكى بىر چىملىققا ئالدىن ئىلىۋالغان ئەدىيالنى سىلىپلا چۆرىدەپ ئولتۇرۇشتۇق. بىردەم ئۈيەر ـ بۈيەرلەردىن پاراڭ بولۇنۇپ تىما ماڭا يۆتكەلدى. نىجات ـ: قەھرىمان ئاداش ھەممىزنى تۇنۇگۈن تەقەززا قىپ قويۇپ قىچىپ كىتىۋىدىڭ، بۈگۈنمۇ يەنە بىزنى گەپكە سەپ قويۇپ ئولتۇرىسەنغۇ يىغىنىڭنى باشلىيە چاققانراق!..... ـ: ئالدىرماي تۇرۇپ تۇرە، كەلمىگەن باللامۇ باكەن شۇلار يىغىلغاندا بىراقلا دىمەيمەنمۇ!... نىجات بىشىنى قاشلىۋىتىپ رۇسۇلغا ـ: ھىي دېۋە قەدىمىڭ يوغانراق بولغاندىكىن ئىككى دەسسەپلا ئاۋۇلانىڭ ئۆيىگە بىرىپ دولاڭغا ئارتىپ يىنىپ كەلمەمسە!... بۇ گەپنى ئاڭلاپ رۇسۇل تىرىكىپ ـ: نىمە مەن بىلەنلا قالىسەن ئورۇق ئاۋاق، نان پايدا قىلمايدىغان ياغاق. ساقلاپ تۇرە ھازىر كىلىدۇ مەن بىرىپ تەكلىپ قىلمىسام كەلمەمدىكەن؟ ...دىدى قاپاقلىرىنى تۇرۇپ. نىجات يەنە ئۇنى تىرىكتۇرۇپ ـ: كۆتەكتەك بويۇڭ بولغاندىكىن بەدبەشرە تەلەتىڭنى كۆرۈپ بولسىمۇ تىزرەك كىلەمدىكىن دەيمىنا!..... ئارىدا يەنە كۈلكە كۆتۈرۈلدى، ئۇنىڭغىچە قالغانلارمۇ يىتىپ كىلىپ بولدى ئۇلار بىلەن سالاملىشۇەتكەندىن كىيىن يەنە ئاساسىي نۇقتا مەن بولۇپ قالدىم، ھەممىسى مىنى ئوتتۇرىغا ئىلىۋىلىپ تۇنۇگۈن ئىيتقان ئىشلىرىم توغرىسىدا توختىماي سوئال سورايتتى ـ: ھەي ئۇ يەردە راسلا ئاشۇنداق بىباھا گۆھەرلەر بامىكەن؟ ..... ـ: كىرىپ كەتكەنلەر راستىنلا، ھايات چىقىپ باقماپتىما؟ ..... ـ: سەن باردىم دەۋاتاتتىڭ نىمىلەرنى كۆردۈڭ، ئالۋاستى بارمىكەن؟ ئۇلارنىڭ سورىغان سوئاللىرى بىشىمنى ئايلاندۇرىۋەتتى، مەن ئۇلارنىڭ جىمىقىشىغا ئىما قىلىپ ـ: بولدى قىلىڭلا!... مەن ھازىر دەپ بىرىمەن قۇلاق سىلىپ ئاڭلىساڭلارلا بولدى. تۇنۇگۈن سىلەرنى قىزىقتۇرۇش ئۈچۈن مۇنداقلا دەپ قويغان ئەمەلىيەتتە مەنمۇ ئۇ يەردە بايلىق بار ياكى يوقلىقىنى بىلمەيمەن، پەقەت ئاڭلىغانلىرىمنىلا دەپ بەرگەن ئىدىم. ئۇ يەر ھەقىقەتەن ناھايىتى سىرلىق ھەم قورقۇنۇچلۇقكەن ئۆزۈم يالغۇز بارالمىغاچقىلا سىلەرنى قىزىقتۇرۇپ قويغان بىراق ئاخشام ناھايىتى ئەستايىدىل ئويلاندىم، سىلەرنى بۇنداق خەتەرگە ئىتتىرىپ قويغۇم كەلمەي بۇ گەپلەرنى دەۋاتمەن، مەن پەقەت خارابىيلىقنىڭ سىرىنى تىپىپ چىقماقچى قانداقتۇر بايلىق ئىزدىمەكچى ئەمەس!... ئۇنىڭدىن كىيىن ئۇلارغا توشقان ئۆۋلىغىلى چىققاندىكى ئىشلارنى، سېلىمكامنىڭ بىشىدىن ئۆتكەن ئىشلارنى ھەم ئۇ يەردىكى

سىرلىق قانلىق پاجىئەلەرنى سۆزلەپ بەردىم. ھەممىسى سۆزلىرىمنى ئاڭلاپ بىردەم جىمجىتلىقا قالدى، مەن ئۇلارنىڭ نىيىتىدىن يانغانلىقىدىن بىر تۇرۇپ كۆڭلۈم يېرىم بولسىمۇ بىراق ھەقىقىي ئەھۋاللارنى ئۇلارغا ئېنىق دەپ كىينكى خەتەرنىڭ ئالدىنى ئالغىنىمدىن مەمنۇن ئىدىم. شۇنداق نىجات ئارىدىكى جىمجىتلىقنى بۇزدى ـ: قەھرىمان ئاداش، بۇ گەپلەرنى دەپ بەرگىنىڭ ناھايىتى ياخشى بولدى. دىمىسىمۇ ئەسلى ئەھۋالنى يوشۇرۇپ بىزنى ئاپىرىپ بىرەر ئىش بولغان بولسا سەنمۇ ۋىجدان ئازابى تارتقان بولار ئىدىڭ. بىز دىگەنلىرىڭنى تەپسىلىي ئاڭلىدۇق، ئۇ خارابىيلىق ھەقىقەتەن ناھايىتى بىر سىرلىق جاي ئىكەن ھەم خەتەرمۇ خىلىلا كۆپكەن. بالىلار بەلكىم بارماسلىقنى قارار قىلىپ بولغاندۇ، دىمىسىمۇ ئۇنداق چوڭ خەتەرگە تەۋەككۈل قىلىپ ئۇ يەرگە بىرىشنىڭ قانچىلىك پايدىسى بارلىقىنى مەنمۇ بىلىپ يېتەلمىدىم شۇڭا دوسلاردىن ھەرگىز رەنجىمىسەڭ!..... گەرچە كۆڭلۈم يېرىم بولسىمۇ بىراق ئۇلارنىڭ سۆزلىرى ئورۇنلۇق ئىدى شۇڭا ئۇلارنى ئارىلاشتۇرىۋالماي نىمە كۆرسەم ئۆزۈم يالغۇز بۇ تەۋەككۈلچىلىكنى قىلىش نىيىتىگە كەلدىم ھەمدە ئەتراپىمدىكىلەرگە ـ: مۇشۇ گەپلىرىمنى ئەستايىدىل ئاڭلاپ بەرگىنىڭلارنىڭ ئۆزىمۇ چوڭ ئىش، بۇ ئىشنى يەنىلا ئۆزۈم بىر قوللۇق باشقا ئىلىپ چىقماقچىمەن، ئەگەر تەلىيىم كىلىپ سىرلىق خارابىيلىقنىڭ ھەقىقى سىرىنى يېشىپ سالامەت قايتىپ چىقالىسام يەنە كۆرىشەرمىز تەلىيىم كاج كىلىپ ئىچىدە ئۆلۈپ كىتىپ قالسام روھىمغا ئاتاپ دۇئا قىلىپ قويارسىلەر!.....دىدىم بىشىمنى ساڭگىلاتقىنىمچە. ھەممىسى بىشىنى لىڭشىتىپ سۆز قىلماي ئولتۇراتتى، ئۇلارنىڭ ئىنكاسىدىنلا يالتايغانلىقى چىقىپ تۇراتتى ھەتتا نىجاتنىڭ كۆزىگە قارىغىنىمدىمۇ ئۇنىڭ باشقىلارنىڭ ماقۇللىقىنى قوللايدىغانلىقى چىقىپ تۇراتتى. ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ تەييارلىق قىلغىلى ئۆيگە قاراپ ماڭدىم دوسلىرىم بولسا ماڭا ئۇتۇق تىلەپ كەينىمدىن قاراپ قىلىشتى. ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ ئۆيگە كىتىۋاتقىنىمدىمۇ بىر خىل قىيماسلىق تۇيغۇسىغا چۆمگەن ئىدىم بىراق قەتئىي ئىرادەم بولغاچقا ئۆزۈم يالغۇز بولسىمۇ بۇ سىرنى يېشىش ئويۇمدىن ۋاز كەچمىدىم.....مان ئۆيدە نەرسە كېرەكلەرنى يىغىشتۇرۇپ ئولتۇرۇپتىمەن. بىردانە كومپاس، قولچىراق، باتارىيە، خارابىيلىقنىڭ تەسۋىرىي سىزما خەرىتىسى، ئۇزۇندىن بۇيان ئەتىۋارلاپ ساقلاپ كەلگەن دادام رەھمىتىنىڭ ئۆتكۈر پىچىقى، ۋە باشقا لازىمەتلىكلەرنى ئىلىۋالغان ئىدىم، بۇ پىچاق بىرگە مىنى قوغدىسا يەنە بىرگە ئاتامنىڭ روھى مەدەت بولغاندەك تۇيغۇدا بولۇپ باشقىچىلا روھلىنىپ كىتەتتىم. ھەممە نەرسىنى تەييار قىلىپمۇ بولدۇم ئەمدى بولسا ئانامدىن قانداق قىلىپ رۇخسەت ئىلىش بىر مەسىلە ئىدى، شۇڭا ئانامنى قايىل قىلغۇدەك بىرەر باھانە تاپمىسام بولمايتتى. خىلى ئۇزاق ئويلىنىپ ئولتۇرۇپ ئاخىرى ئانامنىڭ تۇيىگە ئاستا چىقتىم، ئۇ نىمىندۇر ياماپ ئولتۇراتتى ـ: ئانا نىمىش قىلىۋاتىسىز؟ .....دىدىم مەن دىققىتىنى ئۆزۈمگە تارتىپ، بىراق ئانام ماڭمۇ قارىماستىن ئىشىنى قىلغاچ ـ: ھەي!...نىمىش قىلاتتىم ئىنىڭنىڭ ماۋۇ پايپىغى يىرتىلىپ كىتىپتىكەن ياماپ بىرىۋاتىمەن، سىنى تۇنجى پەرزەنت دەپ ئارزۇلاپ چوڭ قىلغان

ئەمدى ئىنىك سىنىڭ ياماق كىيىملىرىڭنى كىيىپ چوڭ بولۇاتىدۇ شۇنىڭ قەدىرىگىمۇ يەتمەيسەن تىخى!...دەپ قويدى. ئۇنىڭغا قانداق چۈشەندۈرۈشنى بىلمەيلا قىلۋاتاتتىم ـ: ئانا ساڭا بىر گەپ باتتى دىسەم قوشۇلارسەنمۇ بىلمىدىم!... ـ: بىر گەپ دىدىڭما؟ سىنىڭ خىلى گەپلىرىڭ با، ھەممىسىنى ما ۋاقىچە ئاڭلاۋاتىمەن قوشۇلمىغان بىرە ئىشىم باما؟ لىكىن مىنى رەنجىتىدىغان، ئىش تىرىپ بىرىدىغان گىپىڭ بولسا بولدى دىمەيلا قوي!... ـ: ياق ياق، مەن...مەن بىر يەرگە بىرىپ كىلەي دىگەن، بەلكىم تىز بولسا ئۈچ تۆت كۈندە ئاستا بولۇپ قالسا بىرە ئىككى ھەپتىدە قايتىپ كىلەلىشىم مۇمكىن!..... «كىلەلمەسلىكىممۇ مۇمكىن»دىگەن سۆزنى يۇتۇۋەتتىم، چۈنكى بۇ ناھايىتى ئازاپلىق بىر سۆز ئىدى. ئانام سۆزلىرىمنى ئاڭلاپ قولىدىكى ئىشى توختاپ قالدى ـ: نىمە دەيسەن، بىر يەرگە بارىمەن دىدىڭما؟ ...قەيەرگە بارىسەن، تىخى قايسى كۈنى سېلىمكاڭلارنىڭكىگە بىرىپ ئويناپ كەلدىڭ يەنە نەلەرگە بىرىپ بىرە ئىككى ھەپتە يوق بولۇپ كىتىشنى ئويلىشۋاتىسەن؟ مىنى ئەنسىرەپ ئۆلسۇن دىدىڭمۇيا؟ ..... ـ: ياق ئانا، ئۇنداق ئەمەس سىزنى ئەنسىرىتىش ئويۇم يوق، باشقا يۇرتلارغا بىرىپ كۆزۈمنى ئاچقاچ بىرەر ئىش قىلايمىكى دىگەن شۇ!... ـ: ئۆز يۇرتۇڭدا كۆزۈڭ ئىتىلىپ قاپتىما؟ كۆزلىرىڭ ھىلىھەمۇ ئۇينىڭ كۆزىدەك تۇرسا نەلەرگە بىرىپ يەنە يوغانراق قىلىپ ئىچىپ كەلمەكچى؟ .....بوپتۇ بۇ گىپىڭگىغۇ ماقۇل دەي، بىراق قايسى يۇرتقا بىرىپ نىمىشلارنى قىلىپ كىلىشنى ئويلاۋاتسەن شۇنىبىر چۈشىنىشلىك قىلىپ دىگىنە ئاندىن قوشۇلاي!..... ـ: بۇ...بۇ، مەن شۇ.....مەن..... تىلمىنى چايناپ نىمە دىيىشمىنى بىلەلمەيۋاتقاندا ئاساندىن چۈشكەندەكلا نىجات پەيدا بولۇپ ـ: نەگە باراتتى ئەلۋەتتە تۇنۇگۈن يىغلىغان باللار بىلەن يازلىق دالا پائالىيىتىگە قاتنىشىش ئۈچۈن بولمامدۇ هامما!، شۇنداقمۇيا قەھرىمان ئاداش؟ .....قانداق سالامەت تۇرۇپسىزمۇ ئۇسسۇپلا كىرىپ قالدىم ئىشكىمۇ چەكمەي مەيلىمۇ؟ .....دىدى كۈلۈپ قويۇپ. ئۇنىڭ بۇنداق ھالقىلىق چاغدا كىلىپ ئىشنى توغۇرلىۋىتىشنى ئەسلا ئويلاپ باقمىغان ئىدىم شۇڭا تەمتىرەپ كىتىپ بىشمنى لىڭشىتىپ قويدۇم. ئانام نىجاتنى كۆرۈپ ـ: ۋۇي شەيتانچاق كەپتىغۇ، ياخشى ئۆزۈڭچۇ بالام...ئىشكىنى ئۆرۈۋەتمىگەن بولساڭلا چەكمەي كىرىۋەمەسەن ئۆزۈڭنىڭ ئۆيى!.....راس بالام نەگە دىدىڭا؟ دالادا پادا باقىلى دىدىڭما؟ ... ـ: ۋوي ياق هاما!...، ها ها ها ها!...نەدە پادا باقىلى بولىدۇ، بىزچۇ يازلىق لاگىرغا قاتنىشمىز ھەرخىل مۇھىتلار بىلەن ئۇچرىشمىز، ياشاش قانۇنىيىتىنىڭ ئاچقۇچىنى تاپقىلى بارىمىز هاما، مۇنداقچە ئىيتقاندا دوسلار سايا‌ھىتى!... ئانام بىشىنى تۇتۇپ قويۇپ ـ: ۋاي ئانام، بىرەدەم دوسلار يىغلىشى، بىرەدەم دوسلار سايا‌ھىتى، بىرەدەم بىرنىمىسى دەپ ئىشڭلارمۇ تولىكەن. كىچىك ۋاقتىڭلاردا تالاغا قاچساڭلار بىرلا ۋارقىراپ قويساق ئۆيدە جىملا ئولتۇراتتىڭلا ئەمدى چوڭ بولغاندا يەنە شۇ تالاغا قىچىش...ھازىرقى بالىلارنىزە پەقەت چۈشەنگىلى بولمايدۇ!.....ھە قاچان مىڭىپ، قاچان قايتىپ كىلىدىكەنسىلە ئەمسە؟ ـ: ھايال قالمايمىز، ئاز بولسا بىرە ھەپتە كۆپ بولسا ئىككى

ئۇچ ھەپتىدە!..... ـ: نىمە بايا قەھرىمان كۆپ بولسا بىرە ھەپتىدە قايتىمىز دەۋاتىتى سەن تۇغدۇرىۋەتتىڭغۇ؟ ..... ـ: ۋاي ھاما، يولغىلا نەچچە كۈن كىتىدىغان تۇرسا ھەپتىدە كىلىپ بولغىلى بولمايدۇ، قەھرىمان يولغا كىتىدىغىنىنى ھىساپلىمىغان ئوخشايدۇ، شۇنداقمۇ قەھرىمان؟ ..... نىجاتىنىڭ تۇيۇقسىزلا كىلىپ ئانامنى بۇنچە قايىل قىلىۋىتىشىنى ئويلاپمۇ باقماپتىمەن، خىلى ئۇزۇن ئويلىنىپمۇ ئانامدىن قانداق رۇخسەت ئالامە دەپ ئەندىشىدە چىققان ئىدىم نىجات بىردەمدىلا ئىشنى پۈتتۈرىۋەتتى دىسە!... ـ: ھە؟ .....ھەئە ئاشۇنداق!.....ئىشنى چاندۇرۇپ قويىشىمدىن ئەنسىرەپ نىجاتىنىڭ سۆزىنى قۇۋەتلەپ قويدۇم. ئانام بىزگە قاراپ ـ: ئۇنداق بولسا مەن بىر نىمە دىيەلمىدىم بارساڭلار بىرىڭلا بىراق مىنى ئەنسىرىتىشىدىغان بولساڭ ئاياپ قويمايمەن جۇمۇ، راس قاچان ماڭىدىكەنسىلە؟ سىلەر ماڭغىچە ئازراق تەييارلىق قىلىپ نان يىقىپ بىرەي يولدا ئاغرىپ قالماي ماڭىسىلەر!.....دىدى كۆيۈنگەن ھالدا. نىجات ماڭا قاراپ قويۇپ ـ: مۇشۇ بالا تەييارلىق پۈتتى ماڭمىز دىسلا بىز نەۋاق تەييارلىنىپ بولغىلى!...دىدى كۈلۈپ قويۇپ. ئانام بىزگە داستىخان سىلىۋىدى نىجات يەنە ئىشمىز بار ئىدى دەپ ئانامنى توسۇپ قويدى ئاندىن مىنى ئىلىپ سىرىتقا قاراپ ماڭدى. ئۇنىڭ بىلەن بىللە كىتىۋاتقاچ شۇنچە ئويلىساممۇ ئۇنىڭ پەقەت ماڭا ياردەم قىلىپ ئانامدىن رۇخسەت ئىلىپ بەرگىنىلا قوبۇل قىلالايتىم ئۇلارنىڭ مەن بىلەن مىڭىشىنى ئەسلا ئويلاپ باقمىغان ئىدىم. شۇندا نىجات بىر يەرگە كىلىپ توختىدىدە ماڭا بىر قاراپ قويۇپ ئاندىن ـ: ھە ئەمىسە تاتىنماي چىقىشىپ بىرەملا، تۆرەمنى باشلاپ كەلدىم قايدا گەپ بولسا ئۆزىگە دىيىشسىلە!... ئاڭقىرالماي تۇرغىنىمدا ھەر تەرەپتىن بالىلار يىغىلىشقا باشلىدى ئاندىن نىجات يەنە ھەييارلىق بىلەن ـ: دا دا دا داڭ!...قايدىغا باللىنىڭ يىغىلىشى؟ ...ئۆز كۆڭلۈڭدىزە خارابىيلىقنىڭ سىرىنى ئۆزەملا يىشىپ بىر داڭ قازىنىپ كىتەي دىگەنمىدىڭ؟ ئاندا پۈرسەتنى ساڭا بەرمەيمىز، ئەتىگەن ھەممىسى بامايمەن دەۋاتىتى ئەمدى نىمە دەيدىغاندۇ دەپ ھەيران قالدىڭغۇ دەيمە؟ .....بىلسەڭ ئەتتىگەن سىنى قەستەنگە ئۆينىتىپ قويغانتۇق ئەلۋەتتە ئۇمۇ مىنىڭ پىلانىمتىدە ھا ھا ھا!...ھىي بىز شۇنداق يارىماس، قورقۇنچاقما؟ شۇنچە يىل ئەل ـ ئاغىينە بولۇپ بىزنىڭ مىجەزىمىزنى تىخىچە چۈشەنمەيسەن دىگىنە؟ .....بىلسەڭ باغۇ بىز نەگە بارساق بىر جان، بىر تەن ئايرىلساق قەتئىي بولمايدۇ، شۇنىڭدەك قانىتى يوق قۇش ئۇچالمىغىنىغا ئوخشاش بىز بولمىساق سەنمۇ خارابىيلىقنىڭ سىرىنى يىشەلمەيسەن شۇڭىۋاغو ئۆزەم يالغۇز بارىمەن دىگەن خىيالدىن ۋاز كىچىشىڭ كىرەك، ۋەدە بىرىمەنكى سۇغا كىرسەڭ سۇدا، ئوتقا كىرسەڭ ئوتتا بىز ھەرۋاقىت بىللە!.....راس تىخى ئۆيدىن رۇخسەت ئىلىپ كىتەرلىك لازىمەتلىكلەرنىمۇ تەييارلاپ قويغانتۇق قاچان ماڭىدىغان بولدۇق؟ ..... نىجاتىنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ قۇلىقىمغا ئىشەنمەيلا قالدىم، بۇ جان جىگەر دوسلىرىمنىڭ شۇنچە خەتەرلەرنى ئالدىدىن ئۆتكۈزۈپ قويسامۇ كەينىگە يانماي مەن بىلەن بىللە باردىغانلىقىغا ئاپىرىن ئوقۇدۇم، ھازىرقى خۇشاللىقىمنى تىل بىلەن تەسۋىرلەپ بىرەلمەيتتىم. ئۆزۈمۇ بىلىپ

بىلمەي كۆزلىرىمدىن ياش چىقىپ كەتتى، نىجات دەرھال كەيپىياتنى ئوڭشاپ ـ: ھېي خوتۇن كىشىدەك مىشىلدىمىساڭچۇ، چوڭ ئىشلارغا تۇتۇش قىلىۋاتساق لىياڭشەندىكى پالۋانلاردەك تىك، مەزمۇت تۇرە ماندىق، قولۇڭغا كەتمەن تۇتقۇزۇپ قويسام بولامتىيا؟ ..... ئاردا يەنە كۈلكە كۆتۈرۈلدى، ئاردىن غېنى سۆز ئاچتى ـ: قەھرىمان ئاداش گەرچە سىلەر بىلەن ھەمنەپەس بولۇپ ئالدىمىزغا ئۇچقىغان يىرتقۇچلار بىلەن تۇتۇشاممىسامۇ ھەرھالدا خىلى كۆپ تىل يىزىقلارنى بىلىمەن دېگىنە شۇڭا خارابىيلىقتىكى قەدىمى يېزىق، تىلى باشقا بىرەر مىللەت ئادەملىرى بىلەن ئۇچقىشىپ قالساق ياخشى رول ئويناىالايمەن شۇڭا مىنىمۇ نەزەردىن ساقىت قىلىۋەتسەڭ بولمايدۇ جۇمۇ، راس يىقىندا بىرەر ئوبزور ئىلان قىلاي دېگەنتىم ياخشىراق بىر تىما تاپالمىغان مۇشۇ پۇرسەتتە خارابىيلىق توغرىسىدا يىزىپ بىر داڭ قازىنىپ كەتسەم ئەجەپ ئەمەس قانداق دېدىم؟ ..... ـ شۇ شۇ، بىزنىمۇ ئۇنتۇپ قالما جۇمۇ، گەرچە كاللام تازا ئىشلەپ كەتمىسمۇ پۇت قولۇم خىلى ئىشلەپ قويىدۇ، ئىككى ئۇچ ئادەمنى گەپ يوق يەر چىشلىتەلەيمەن، كۆدۈڭمۇ ما مۇسكۇلنى!.....ددى رۇسۇل مۇسكۇللىرىنى چىقىرىپ قويۇپ. نىجات ـ: كۆمەدىغان ۋە دېۋە!مەن بىكادىنلا دېۋە دېمەيمەن سىنى، ئاساسى بولغاچقا شۇڭا دېۋە دەپ ئاتايمەن ئەمەسمۇ. ئايەگە باغانداۋاغو، يىرتقۇچلارغا ئۇچراپ قالساق سىنىلا قويۇپ بېرىمىز بىرە ئىككىنى گەپ يوق تالايسەنغۇ ھە؟ ..... ـ: ھوي ئىت دېمەكچىما مىنى، ھىلى جىما ھە!..... رۇسۇل تىرىكىپ نىجاتنىڭ ئالدىغا يۈگۈرىۋىدى بىز تۇتىۋالدۇق ئۇمۇ تۇمشۇقىنى ئۇچلاپ، مەسخىرە قىلىپ كۈلۈۋاتقان نىجاتقا قاراپ ھومىيىپ تۇراتتى. ئۇلارنىڭ سۆزىدىن ناھايىتى سۆيۈنگەن ھالدا كۆڭلۈمدىكىنى دېدىم ـ: ھەممىڭلارغا رەھمەت دوسلۇرۇم، ئىشقىلىپ مەن ھازىر بەك خۇشال بولۇپ كېتىۋاتىمەن، ئەگەر بىرىشنى خالىساڭلار تامامەن قوشۇلمەن چۈنكى بىردىن ئىككى ياخشى، بىرلەشسەكلا يېڭەلمەيدىغان قىيىن ئىش يوق سىلەردەك مۇشۇنداق دوسلۇرۇمنىڭ بولغىنىدىن تولىمۇ پەخىرلىنىش ھىس قىلىۋاتىمەن رەھمەت سىلەرگە!..... نىجات ـ: ھاي ھاي، ماختاۋەرسەڭ ئۇچۇپ كېتىپ يەنە سىنى يالغۇز قويۇپ قويمايلى. ماختاش، رەھمەتلەر تۇرۇپ تۇرسۇن ئاۋۋال قاچان ماڭدىغىنىمىزنىبى دېگىنە شۇنىڭغا تەييارلىق قىلىلى!... ـ: باشقا تەييارلىقلار ئاساسەن تۈگىدى، ئانام نان يېقىپ بىرىمەن دەپ ئۆيدە قالغانتى مۇمكىن بولسا قولچىراق، يەنە ئازراق ئوزۇق تۆلۈك ئىلىۋالساق يەنە باتارىيەنىمۇ كۆپرەك ئىلىۋىلىڭلار بەلكىم ئىچىدە ئۆڭكۈر كۆپ بولۇشى مۇمكىن، يەنە باشقا ئىشلارنىمۇ نەزەردىن ساقىت قىلىشقىمۇ بولمايدۇ شۇڭا تەييارلىقنى ئامال بار پۇختا قىلىلى!.....گەپلىرىمنى ئاڭلىغان نىجات يەنە سوردى ـ: ھېي ئاداش يىرتقۇچلارنىڭ گېپىنى قىلىۋاتاتتىڭ قورال ياراغ ئىلىۋالامدۇقيا قولىمزنى بۇرنىمزغا تىقىپلا كىرىمزمۇ خارابىيلىقما؟ ... ـ: ۋاي ما ئىشنى ئۇنتۇپ قالغىنىمنى، مۇمكىن بولسا ئۆزۈڭلارنى قوغدىيالايدىغان بىرەر نەرسە بولسىمۇ ئىلىۋىلىڭلا ھەرھالدا.....تەييارلىق پۈتسە ئەتە ماڭساق بولامدىكى دەپ ئويلىدىم، ھەم خارابىيلىقما كۈندۈزدە كىرىمز، كېچىدە خارابىيلىق ئەتراپى

بەك خەتەرلىك دېگەنىدى تاغام!..... ـ: ھە ئانداۋوسا ئەتە ئەتتىگەنده بىكەتتە كۆرىشلى ئەمسە!..... دېدى نىجات. بىز يەنە بىرەدەم پاراڭلىشىپ ئاندىن ئۆيلىرىمىزگە ئالدىراش تەييارلىق قىلغىلى مېڭىشتۇق. كەيپىياتىم شۇنداق ياخشى ئىدى، دوسلۇرۇمنىڭ ماڭا مەدەت بولغىنىدىن بۇ سەپىرىمىزنىڭ ئوڭۇشلۇق بولىدىغانلىقىنى كۆڭلۈم سىزىپ تۇراتتى. شۇ كەيپىياتتا نەرسە كىرەكلىرىمنى سومكىغا قاچىلاپ تەق قىلىپ قويدۇم ھەتتا نەچچە قېتىم تەكشۈرۈپ ئۇنتۇلۇپ قالغان نەرسىلەرنىڭ بار يوقلىقىغا قاراپ باقتىم، كۇن شۇنچە ئاستا ئۆتمەكتە، ئىچىم تىتىلداپ تىزراق تاڭ ئاتسا سىرلىق خارابىيلىققا يول ئىلىشنى ئويلاپ تەقەززا بولۇپ كېتىۋاتاتتىم. شۇنداق ئويلاپ يېتىپ ئاستا ـ ئاستا ئۇيقۇغا غەرق بولدۇم!.....

تەۋەككۈلچىلەر(1 ـ باب 10 ـ قىسىم)

ئەتتىگەنده ئورنۇمدىن تۇرغىنىمدا شۇنداق روھلۇق بولۇپ كەتكەن ئىدىم، بۇگۈن ناشتىلىق ئالاھىده بولۇپ ھەرخىل قۇۋۋەت يىمەكلىكلىرى داستىخاننى بىر ئالغان ئىدى. ئانام بولسا تۇنۇگۈن خىلى بىر ۋاقىتقىچە يېقىپ تەييار قىلغان نانلىرىنى چىگىپ تەييار قىلىۋاتاتتى ئۇ مىنىڭ چىقىنىمنى كۆرۈپ ـ: ئويغاندىڭمۇ ئوغلۇم، نانلارنى چىگىپ تەييار قىلىپ قويدۇم يولدا يەرسىلەر. ئۆتەڭنىڭ تاماقلىرى قورساقنى ئاغرىتىپ سەپەر ئاغرىقى قىلىپ قويىدۇ شۇڭا يولدا ئاشخانىلارغا بەك كۆپ كىرمەي مۇشۇنىڭ بىلەن قورساق تويغۇزساڭلار باردىغان يەرگىمۇ ئاغرىپ قالماي بارىسىلەر...كىلە ئاۋۋال ماۋۇلاردا ناشتىلىق قىلىۋالغىن!..... دۇنيادا پەرزەنتىگە ئەڭ كۆيىدىغان ئاندىن باشقا يەنە بىر كىشى بولمىسا كېرەك، شۇنچە قىينالسىمۇ بالىسى ئۈچۈن باغرىنى يىرىپ بىرەلەيدۇ ھە!ئىختىيارسىز كۆزلىرىمگە ياش كەلدى بىراق ئانامغا چاندۇرماستىن داستىخانغا كىلىپ ناشتا قىلدىم، بۇگۈن ناشتىلىقنى شۇنداق ئەستايىدىل يىدىمكى بۇندىن بۇرۇنقى چالا ـ پۇچۇق ناشتا قىلىپلا سىرتقا قاراپ مېڭىشلىرىمنى ئويلاپ پۇشايمان قىلدىم ھەم خىجىل بولدۇم. ناشتىلىقنى قىلىپ بولغىنىمدا ئانام نەرسە كىرەكلىرىمنى ئىلىپ چىقىقاچ «يولدا قىينىلىپ قالمىسەن» دەپ ئۇنىمىغىنىمغا ئۇنىماي يىنىمغا ئازىراق پۇلمۇ سىلىپ قويدى، ئاندىن مەڭزىمگە سۆيۈپ قويۇپ ئۇزاقتىن ئۇزاق دۇئا قىلىۋەتكەندىن كېيىن ياخشى تىلەكلەر بىلەن ئۇزىتىپ قويۇپ ئىشىك ئالدىدا قارام يۈتكىچە قاراپ تۇردى. ئانامغا قاراپ خۇددى ئۆزۈمنى بارسا كەلمەيدىغان يەرگە كېتىۋاتقاندەك، ئانام بىلەن ۋىدالىشىۋاتقاندەك ھىس قىلىپ قالدىم، چۈنكى سېلىمكام بىلەن ماڭغاندىمۇ كۆلۈپ تۇرۇپ ئۇزىتىپ قويغان بۇنچىۋالا قىلىپ كەتمىگەن ئىدى. بىراق نىملا دېگەن بىلەن تۇنجى قېتىم ھىساپتا ئۆزۈم يالغۇز ھالدا سەپەرگە چىقىۋاتقاچقا ئانامنىڭ ئەنسىرەپ قىلىشى مۇقەررەر ئىدى شۇڭا ئارتۇقىنى ئويلىمىدىم. مەن بارغاندا بولسا تۆت بالا يىغىلغان ئىدى، تۇنجى كۆزۈمگە چىلىققىنى بولسا يەنىلا ھەييار نىجات ئىدى، يەنە بىزنىڭ ئۇگىنىش ئۇلگىمىز كىتاپ خۇمارى غېنى، رۇسۇل دىۋە، ئابلىكىملەر ئىدىنمەن ھەيران بولۇپ ئۇلارنىڭ قىشىغا بىرىپ

كۆرۈشۈۋەتكەندىن كېيىن سوردىم ـ: باللا ئازغۇ؟ قالغانلار بىرىشنى خالىمامدىكەن؟ ..... نىجات سەل خاپا بولۇپ ـ: بەك قاغانلىنى سوراپ قاللىغو؟ ...بىز بولساقمۇ يىتە تۆتىمىزنىڭ بىرىمىز ئونغا تىتىساق جەمئىي قىرىق ئوغال يىغىلغانغا باراۋەر بولا مۇشۇ؟ .....گەپ قىلەۋە دېۋە سەنمۇ، كۆتەكتەك قاراپ تۇرماي!..... رۇسۇل ـ: ھە شۇ، قالغانلار بولمىسمۇ بىز بولساق بولا؟ باشقىللىرى قورقۇپ قالغان بولسا كىرەك كەمەپتىغۇ مۇشۇ يەردە كۆرىشمىز دېگەن بولمىسا!..... بۇ تۆتىنىڭ مەسئۇلىيەتچانلىق بىلەن كىلىپ ساقلاپ تۇرغىنىدىن ئۆزۈمنىڭ ھۆرمىتىمنى كۆرىۋالغانداك بولدۇم. ـ: ئەمىسە بىرەدەم ساقلاپ باقايلى بەلكىم ئىشى چىقىپ قالغان بولسا يولدا كىلىۋاتامدىكى.....دىدىم مەن يەنە. نىجات ـ: ساقلىمامدىغان، تۆت كۆزىمىزگە يەنە تۆتىنى قوشۇپ سەككىز كىزىمىز بىلەن ساقلايمىز دەيمە!.....، ئارىدا يەنە كۆلكە كۆتۈرۈلدى، بىز پاراڭلاشقاچ ئۇلارنىڭ كىلىشىنى كۈتۈپ تۇردۇق... ھەراس مۇشۇ پۇرسەتتە دوسلىرىمنى سىلەرگە يىڭىباشتىن بىر تونۇشتۇرىۋىتەي ھە!..... «نىجات» بىز دوسلارنىڭ قىزىقچىسى، زاكا ئاغىينەم، كەسپى يوق بىراق قولىدىن كەلمەيدىغان ئىشمۇ يوق مىنىڭچە، ئۇلارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك مەن بىلەن بىر مەھەللىدە، ئوخشاش يىللىقنى ئوخشىمىغان سىنىپلاردا تەڭ پۈتتۈرۈپ ئۇقۇش تاماملىغانلار، خىزمەت قىلىشقا رايىمىز بولمىغاچقا ئۆزىمىز ئىگىلىك تىكلەيمىز دەپ مۇشۇ چاقچەچە بىكار يۈرگەن بىكار تەلەتلەر دىسەكمۇ بولىدۇ ھى ھى ھى!... نىجات سەل كەپسىز بولغاچقا چوڭ بولغاندىمۇ ھەييارلىقىنى تاشلىماي مۇشۇ كۈنگە ئۇلاشقان يەنە ئارىلاپ ئارىلاپ قىمار ئويناپ بىزنىڭ پۇلىمىزنى ئۇتۇۋلىپ ئۆزىمىزگە خەجلەپ بىرىپ يۈرىدىغان خۇيىمۇ بار!«غېنى»ئۇمۇ بىز بىلەن تەڭ يىللىقتا ئوقۇغان بىراق ئۇنىڭ ئوگۈنىشى ئالاھىدە ياخشى بولۇپ مەكتەپتە دائىملا ئەلاچى ئوقۇغۇچى بولۇپ باھالىناتتى، ئۇنىڭ ئۆيىمۇ بەلكىم تەقدىرنامە بىلەن توشۇپ كەتكەندۇ، يەنە خىلى كۆپ مىللەتنىڭ تىلى ھەم يىزىقنى بىلگەچكە مەلۇم بىر شىركەتنىڭ تەلىپى بويىچە تەرجىمھاللىق خىزمىتىنى ئىشلەۋاتاتتى، ھازىرمۇ شۇ يەردىغۇ دەيمە!...ئەمدى «رۇسۇل» دېۋىگە كەلسەك ئۇنىڭ بىلەن تولۇقسىزغا چىققاندا ئاندىن تونۇشقان، ئوقۇغاندىمۇ شۇنداق بىغەم، مۇئەللىم دەرس ئۆتسە ئۇخلايدىغان پەقەت خۇش ياقمىسا دەرس ۋاقتىدىلا مۇئەللىمنىڭ ئالدىدىن قوپۇپلا چىكىتىدىغانتى، ئۇنىڭ خۇيى تۆتسىلا بىر تەلۋە بولىدىغانلىقىنى ھەممە مۇئەللىملەر بىلگەچكە ئارتۇقچىمۇ گەپ قىلماي دەرسىنى سۆزلەۋىرەتتى. يەنە كىلىپ بىرەر ساۋاقدىشىمۇ ئۇنىڭغا ئالىيىپ قارىيالمايتى، پەقەت نىجاتلا ئۇنى تىرىكتۇرۇپ ئويىنىيالايتى. چوڭ بولغاندىمۇ بۇ ئىككىسى مانا مۇشۇنداق سوقۇشقاق خورازلاردەك تىركىشىپلا ئۆتەتتى. ئەمدى ماۋۇ«ئابلىكىم»گە كەلسەك بۇ باشلانغۇچنىمۇ مەن بىلەن بىر سىنىپتا ئوقۇغان، مىجەزى ماڭا ئوخشاش ئىغىر بىسىق بىراق ئالاھىدىلىكى ئىجاتچانلىق روھى بەك ئۈستۈن، مەكتەپتىمۇ مودىل ياساش مۇسابىقىسى بولسا ئادەمنىڭ ئەقلى يەتمەيدىغان نەرسىلەرنى ياساپ كىلىپ دائىم مۇكاپات ئالاتتى. شۇڭا ئوقۇشنى پۈتتۈرۈپ بولۇپمۇ قىزىقىشى بويىچە بىر شىركەتنىڭ

قۇراشتۇرۇش سېخىدا ئىشلەيدۇ ھا ھا ھا ھا!...قىزىق ھە؟ ... ـ: ۋۇي، بىرسى كىلىۋاتامدۇ نىمە؟ ...راسلا بىرسى كىلىۋاتىدىغۇ!قارىماققا ئۇ ئەنىۋەردەك قىلامدۇ نىمە؟ ..... نىجاتنىك سۆزى گېپىمنىك بىلىگە تەپتا ئەجەپ!.....قارىماققا ئەنىۋەر شۇنداق ھاسىرىغان ھالدا بىز تەرەپكە يۈگۈرۈپ كىلىۋاتاتتى، بىراق ئۇ ھېچقانداق تەييارلىقسىزلا ئىدى. ئۇنىڭغىچە يىنىمىزغا كىلىپ بولدى ئاندىن بىز بىلەن سالاملىشىۋىتىپ ھاسىراپ تۇرۇپ ـ: ھۇھ ھۇھ ھۇھ!ئەجەپ ھىرىپ كەتتىما...مەن...مەن!..... ـ: ھېي كەينىڭدىن ئىت قوغلىمىغاندىكىن دىمىڭنى ئىلىۋىلىپ سۆزلىگىنە، قىنى سىنىك تەييارلىقلىرىك؟ قارىسام يىغىنچاقلا تۇرىسەن سومكامغا سىلىۋالايمۇيە؟ .....دىدى نىجات ئۇنى تىرىكتۇرۇپ. ئەنىۋەر ـ: يا...ياق، ئەسلى تۇنۈگۈن ھەمە تەييارلىقلارنى قىلىپ قويغانتىم بىراق ئەتىگە ماڭاي دەپ تۇرسام ئۆيدە بىر ئىش چىقىپتۇ شۇڭا سىلەرگە يالغانچى بولۇپ قالماي دەپ كىلىشىمتى، مەن ھازىر ماڭالمايدىغان بولۇپ قالدىم بۇرادەرلەر، مۇمكىن بولسا كەينىڭلاردىن ئۇلگۈرۈپ بارسام دەيمەن. ئادىرىسىنى دەپ بەرسەڭلار ئىشمنى تۇگىتىپ بولۇپ كەينىڭلاردىن بارساممىكىن!..... نىجات ـ: ئانچىكى بولسا بامايدىغانىنىك قازىنىنى ئىسىۋاتىمەن دىگىنە قورقۇنچاق، بوپتۇ بامساك تىخى ياخشى بايلىق ئۇلۇشىدىغاندىن بىرسى ئازلىغۇدەك ئەنسىرمە سىنىك ئورنۇڭدا مەن بىر كىشىلىك كۆپرەك ئىلىۋالامە!... ـ: ياق مەن ئۇنداق دىمىدىم!.....چىك ئاي، مايىاقا ئۆتەپ تۇرە سەن!.....قەھرىمان ئاداش گېپىم راس، بەك مۇھىم ئىشمدىن بىرسى چىقىپ قالدى شۇڭا بۇگۈن ماڭالمايمەن بىراق ئىشمنى تۇگىتىپ بولسامىلا قىشىڭلارغا چوقۇم بارىمەن!..... مەن بىر نەرسە دەي دەپ بولغىچە نىجات قوشۇق سەپ بولدى ـ: ئەمىسە بامساك مەيلى بىراق ئۆيدىكىلىرىمزگە دەپ قويىدىغان بولساك مەن كەگەندە رەنجىمە جۇمۇ!، كىم سوراپ قالسا دالا سايىاھىتىگە چىقىپ كەتتى دەپ قوي، ئۆزۈڭلا بىلسەك بولدى. ھە راس!...ئەگەر بىرەر ئايغىچە كىلىپ بولالماي قالساق ئاددەم باشلاپ بىرىپ بىزنى قۇتقۇزۇپ كەل، سەن زاپاس ئەزا بولساڭمۇ بولغۇدەكقۇ بۇمۇ ياخشى بولغىنى ھەرھالدا ئىز دىرەكسىز يوقاپ كەتكىنىمزدىن ياخشىراق بولىدىكەن ھى ھى ھى!..... ـ: ئىغىزىڭنى ئۇشتىمگىنە، چوقۇم غەلبە بىلەن قايتىپ كىلىمىز!...دىدىم مەن ھەم ئەنىۋەرگە ـ: ھېچقىسى يوق، ئىشىڭنى قىلىۋەر. نىجاتنىك دىگىنىدەك بۇ ئىشنى بىرەرسىگە دىمىگىن ئانامنىك مەندىن ئەنسىرەپ قىلىشىنى خالىمايمەن چۈشەندىڭمۇ؟ ..... ئەنىۋەر بىشىنى لىڭشىتتى ھەمدە بىز بىلەن خوشلىشىپ ئۆيىگە قايىتتى، ۋاقىتمۇ بىر يەرگە بىرىپ قالغان بولۇپ باشقىلارنى ساقلاشتىن ۋاز كىچىپ ئاپىتۇبۇسقا چىقىپ چوڭ غايىلەر بىلەن سىرلىق خارابىيلىققا قاراپ يول ئالدۇق. ئاپىتۇبۇس يۇقىرى سۈرئەتلىك تاشيولغا چىقىپلا خۇددى مىنىڭ تەقەززا بولۇاتقىنىمنى سىزىۋالغاندەك تىز سۈرئەت بىلەن يۈرۈشكە باشلىدى. يول بويى نىجاتنىڭ قىزىق گەپلىرىنى ئاڭلاپ تىلىقىپ كۈلەتتۇق، سەپىرىمىز شۇنداق كۆڭۈللۈك بولۇاتاتتى. نىجات ـ: ھېي بالىلا ماناق ئولتۇرىۋەسەك ئىچىم پۇشۇپ قالىدىكەن بىرەر ئويان ئويىنمايمىزمۇ؟ ... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغان غېنى

ئەجەپلىنىپ سوردى ـ : قانداق ئويلايمىز هوي ، ئىشقىلىپ بۇرنۇمغا پۇراقلىقلىغۇ سەن ياخشى ئويان تاپمايسەن زادى!..... ـ : ماڭەۋا، سەن نېمىنى بىلەتتىڭ!...قاراڭلار هە مانداق چۈشەندۈرەي.....دىدىدە سومكىسىدىن تىخى يېشىلمىگەن كورتنى ئىلىپ ـ : بىردەم قەرت ئويناپلى، ئۇتتاغانلارنى بىردىن توشقان تەپتى قىلمىز قانداق؟ ..... ـ : ياق، قەرت ئويناساقمۇ ئويناپلى بىراق توشقان تەپتىڭنى كۆتە نىرى!.....دىدى رۇسۇل نىجاتقا..... ـ : هېي دېۋە، هەممىسى ماقۇل دەۋاتسا سەن نېمە دەيسە، قىنى قوشۇلىدىغانلار قولۇڭلارنىبى كۆتۈرۈڭلا ما دېۋەبى كۆرىۋاسۇن!..... ئابلىكىم باشقا گەپ قىلماي قولىنى كۆتۈردى، غېنى قاراپ تۇرىۋىدى نىجات بىرنى چىمداپلا ئۇنىڭمۇ قولىنى كۆتۈرگۈزىۋەتتى، مەنمۇ ئامالسىز قولۇمنى كۆتۈردۇم نىجات رۇسۇلغا قاراپ ـ : ئىنىق كۆردۈڭمۇ دېۋە، هەممىسى قولىنى كۆتۈردى ئەمدى يەنە گىپىڭ بارمۇ؟ .....دىدى مەغرۇرلۇق بىلەن. رۇسۇل ـ : ئۇلارنى زورلاپ قول كۆتۈرگۈزدۈڭ هىساپ ئەمەس بۇ!... تىرىككەن نىجات رۇسۇلغا دوق قىلىپ ـ : جىڭ چىدىماس نېمىكەنسەۋا!...دېۋە دىگەنغۇ ئەقلى يوق كىلىدۇ، هەممىسى قولىنى كۆتۈرەۋاتسا زورلاپ دەيدا!..... نىجاتقا گەپتە تەڭ كىلەلمىگەن رۇسۇلمۇ ئاخىرى ـ : هە هە نېمە؟ ... ۋاي بولدى سانىغىنەۋە بىر نېمەڭنى سەندىن قورققان جانىنى ماشىنىدىن سىرىتقا ئىتىۋىتىمە، لېكىن قولۇم قانلىقراق ، قاتتىق تىگىپ كەتسە مەندىن رەنجىمە جۇما ئاۋاق!.....دەپ قويۇپ قوشۇلدى. نىجات كورتنى يەشكەچ ـ : هە ماۋۇ گىپىڭ بولىدۇ مانا، مەندىن ئەنسىرىمەي ئۆزۈڭدىن ئەنسىرىگىنە سەن ئاۋال!..... دىگىنچە كورتنى ساناشقا باشلىدى. ـ : هە سەن چۈشە، توختا ما قاتىرىڭغا با، ئالە مانا!..... ها ها ها، مەكە دېۋە، پىشانەڭدىن ئوت چىقىرىۋەتمىسەم قاراپ تۇر!..... هەي بولدى ئويىنمايلىچۇ، بەك زىرىكىپ كەتتىم ئويناۋىرىپ..... رۇسۇلنىڭ پىشانىسىنى خىلىلا قىزارتىۋالغان نىجات ئۆزى ئۇتتۇرۇپ قويغاندا شۇنداق دەپ كورتنى يىغىشتۇرىۋەتتى. قايىل بولمىغان رۇسۇل نىجاتنىڭ قولىنى تۇتىۋىلىپ ـ : مەكەۋە ئاۋاق، ئەمدى يېڭىلدىڭمۇ بىر توشقان تەپتۇرىۋالاي ئاندىن ئويىنمايلى!..... دىگىنچە ئۇنىڭ پىشانىسىنى پەملەۋاتاتتى. نىجات ئۆزىنى قاچۇرغاچ ـ : هەي بولدى دىدىمغۇ، نىمدا قىلىدۇ ماۋۇ كىچىك بالىدەك!... ماشىنىدىكى كىشىلەر قاراۋاتىدۇ شۇك ئولتۇرە ئەدەپسىز!.....

ـ : كارىم يوق ئەكە پىشانەڭنى، بولمىسا ئوغۇل بالا ئەمەس دەۋىتىمەن سىنى!... نىجات ئاخىرى ئامال يوقلىقىنى بىلىپ پىشانىسىنى تەڭلىگەچ ـ : هە مانا بىر تەپتۇرىۋالە دېۋە، بويۇڭ بىلەن ئەقلىڭ ئۆسمىسمۇ كۆڭلۇڭ ئۆسۇپ قالا!.....دېۋىدى رۇسۇل يوغان بارماقلىرىدا تازا چىڭ تارتىپ ئەكىلىپ بىرنىلا قويۇپ نىجاتنى يوقلا قىلىۋەتتى. نىجات خىلى بىر ۋاقىتقىچە پىشانىسىنى سىيلاپ ئاپتۇبۇسنىڭ ئالدىغا ئۆچ كەينىگە ئۆچ يۈگۈرۈپ كەتتى. ئۇنىڭ ئىشلىرىنى كۆرۈپ بىزلا ئەمەس ئاپتۇبۇس ئىچىدىكىلەرمۇ كۈلۈپ تىلىقىپ قالغان ئىدى. بىز شۇنداق قىزىقچىلىقتا مېڭىپ يولمۇ ئۇزۇن بىلىنمىدى، ئەتىسى ئەتىگەندىلا ئاپتۇبۇس يىزىغا

كىلىپ بولدى. بۇگۈن بازار كۈنى بولۇپ ئەتتىگەندىلا بازار ناھايىتى قاينىاپ كەتكەن ئىدى. بىز بىردەم بازار ئايلانغان بولدۇق، ئاندىن ئۇلارنى ئىلىپ قەدىمى خارابىيلىق تەرەپكە قاراپ ماڭدۇق. خارابىيلىق بىز ئاپتۇبۇستىن چۈشكەن جايدىن خىلىلا يىراق بولغاچقا پىيادە مېڭىشقا توغرا كەلدى، بىراق نىجات يول بويى ۋاتىلداپ مېڭىپ بىزنى زىرىكتۈرمىدى. ھەش ـ پەش دېگۈچە سېلىمكامنىڭ ئۆيىگىمۇ ئاز قالغان ئىدۇق، سېلىمكام بىلەن كۆرۈشۈپ ئاندىن ماڭاي دېدىمۇ لېكىن گۇمانىنى قوزغاپ قويماسلىق ئۈچۈن ئۆيىگە كىرمەيلا باشقا يولدىن ئايلىنىپ ئۆتۈپ كەتتۇق. يەنە خىلى ماڭغاندىن كېيىن ئاخىرى مەن ئالدىدا بارغان تۆپىلىككە يېتىپ كەلدۇق مەن خارابىيلىقنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ ـ: مەن دېگەن خارابىيلىق ئەنە ئاشۇ شۇ!.....دېدىم. ھەممىسى تەڭلا ئۇ تەرەپكە قاراپ ئىغىزىنى ئېچىپلا قىلىشتى. نىجات ـ: ئاداش، سەن ئاشەنى دېگەنمىتىڭ؟ قاراشقىلا ئۇ يەرگە كىرىپ كەتسەك چىقالمايدىغاندەكلا تۇيغۇدا بولۇۋاتىمىنا...نىمانداق سۈرلۈك جاي ئۇ؟ ..... غېنى ـ: پاھ، دەل مەن تىما قىلىشقا باب كەلگۈدەكلا خارابىيلىقكەن، بىراق ئېچىگە كىرمەي تىشىنىڭ ئالاھىدىلىكىنىلا تىما قىلىپ يازسام بولغۇدەك!..... رۈسۇل ـ: قەھرىمان ئاداش، مەن خىلى نەرسىلەردىن قورقمايتىم لېكىن ماۋۇ خارابىيلىقنى كۆرۈپ تۇنىم سەل شۈركۈنۈۋاتىدۇ جۇمۇ!..... نىجات يەنە رۈسۇلنى تىرىكتۈرۈشكە باشلىدى ـ: ھەي دۈشە، ئۆيۈڭگە كىلىپمۇ تىنىڭ شۈركىنەمدا؟ مانا قاراپ باقمامسەن، سەن دۈشمەنلىرىڭ بۇ!..... ـ: ئوتىرە ئاۋاق، ساڭا گەپ يوق!... ـ: ساراڭ دۈشە!... ـ: قورۇق ئاۋاق!... ئۇلارنىڭ جىدىلىنى بىسىقتۇردۇم ـ: بولدى قىلىڭلارچۇ باللا، شۇ مەن باشتا نىمە دېدىم، بۇ يەرنى ناھايىتى يېشىلچىلىق، جەننەتتەك بىر ماكان دەپ تەرىپلەپ بەرمىگەن بولغىيتىم؟ ..... ـ: ئۇنداقتۇ دېمىدىڭ، بىراق ماناق قورقۇنۇچلۇقلىقنى خىيال قىلماپتىكەنمەن. بۇ تۇرقىدا بىرەر يىرتقۇچقا ئۇچرىمىغان تەقدىردىمۇ قوقۇپ بولسىمۇ جىنىمىز چىقىپ قالامىكى!.....دېدى نىجات چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ. ھىلىدىن بىرى گەپ قىلماي تۇرغان ئابلىكىم سۆز ئاچتى ـ: قورققان بولساڭلار ئەمىسە قايتىپ كېتىڭلار، بىز قەھرىمان بىلەن كىرىپ چىقىلى ياكى ئېچىگە كىرمەي مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇرامسىلەرياۋ؟ ..... نىجات ـ: يوۋ پانا!.....بىرى مەستىن بىرى مۆرىمەستىن قورق دەپ ماۋۇ مۆرىمەسكە تىل چىققىلى تۇردى ئەمدى. بىز قاچان كىرمەيمىز دېدۇق، شۇ ئازراق قورقۇنۇچلۇق تۈيۈلغاچقا تۈيغۇلىرىمىزنى دەپ قويدۇقمۇ!...سەندەك قورقۇش ھۈجەيرىسى تەرەققىي قىلمىغانلار نىم بىلىتىڭاۋە!..... ـ: ئەمىسە نىمىگە ساقلاپ تۇرىسىلەر ماڭمامدۇق، بىز تەشنا بولغان خارابىيلىق ئالدىمىزدىلا تۇرمامدۇ ئەنە!..... ـ: ماڭساق ماڭدۇق، كىم قوقۇپتۇ!.....يۈرە دۈشە ئالدىمىزدىراق ماڭ!...نىجات شۇنداق دېگەچ رۈسۇلنى ئالدىغىراق ئىتتىرىپ قويدى. شۇ پەيتتە ئۇلارنى توختىتۇالدىم ـ: ئالدىرىماڭلار بۇرادەرلەر، بىز تىخى ھەقىقىي قورقۇنۇچلۇق يىرىگە بارمىدۇق. ئويلاپ باقمامسىلەر سېلىمكام دېگەندەك شۇنداق قاۋۇل بەش ئادەم كىرىپ كىتىپ تىخچە ئىزدىرىكى يوق يەرگە ئالدىراپلا كىرسەك بۇ

تۇرقىمىز بىلەن دەرۋازىسىنى كۆرمەي تۇرۇپلا بىر تەرەپ بولۇپ كېتەمىزمىكى...سەل كۈزىتىۋېلىپ ئاندىن كىرەيلى بولامدۇ؟ ..... ئاردىدىن غېنى سۆز ئاچتى ـ: بۇ دېگىنىڭمىغۇ توغرا، دېمىسىمۇ ئالدىراپلا تەۋەككۈل قىلىپ كىرىشكە بولمايدۇ شۇڭا سەن دېگەندەك ئازىراق كۈزىتىپ بېقىپ بىرەر ئىش بولمىسا ئاندىن كىرەيلى، ئەمما قاۋۇل ئادەملەر كىرىپ كېتىپ چىقاممىغان تۇرسا...دېگەن گېپىڭگە مەن قارشى!چۈنكى «بىلمىكى كۈچلۈك بىرنى يېڭەر، بىلمى كۈچلۈك مېڭنى يېڭەر» دېگەن گەپ بار، بەلكىم ئۇلار كۈچىگە ئىشىنىپ كاللىسىنى ئىشلىتىشنى ئۇنتۇپ قالغان بولۇشى شۇنىڭ بىلەن خەتەرگە يولۇقۇپ هاياتىدىن ئايرىلغان بولۇشى مۇمكىن. شۇڭا ئۇلاردىن ئىبرەت ئېلىپ ھەر ئىشتا كاللىمىزنى ئىشلىتىپرەك ئىش قىلغىنىمىز ياخشى دەپ ئويلايمەن!..... ـ: ۋاھ ۋاھ!ما پەيلاسوپنىڭ دېگىنى راس، مانىڭدەك ئىينىشتىيىن بار يەردە ئۇ ئىشلاردىن غەم قىلمىساقمۇ بولىدۇ قەھرىمانىنىڭ جاسارىتى!..... ھى ھى ھى!..... دېدى نىجات يەنە ھەييارلىق بىلەن. ھەممىز غېنىنىڭ سۆزىنى قوللاشتۇق، ھەم شۇ بويىچە ئىش قىلىشنى ئۇنتۇپ قالماسلىقنى ئۆزىمىزگە نىشان قىلىۋالدۇق. بىردەم كۈزەتكەندىن كېيىن بىز ئاستا تۆپلىكتىن چۈشۈپ خارابىيلىق تەرەپكە قاراپ ماڭدۇق، يېقىنلاشقانسىرى ھەممىزدە بىرخىل ئەنسىزلىك تۇيغۇسى ئەكس ئېتىۋاتاتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە يۇلغۇنلار ئارىسىدىن تۇيۇقسىزلا يۇگۈرۈپ چىقىدىغان ياۋا توشقانلارمۇ جىنىمىزنى ئېلىپ جاڭگالدا قوياتتى. نىجاتمۇ خارابىيلىقتا يېقىنلىشىپ بولغۇچە ئون قېتىم سەكرەپ بولغاندۇ قورقۇنۇچتا. تىخى ئاچچىقى كېلىپ قورقۇتقان توشقانلارنى بىرنىمىلەرنى دەپ تىللاپ خىلى يەرگىچە قوغلاپ باقاتتى. شۇ تەرىقىدە خارابىيلىقنىڭ كىرىش ئىغىزىغىمۇ كېلىپ قالدۇق، ئەتراپ شۇنچىلىك جىمجىت، ھەم شۇنچىلىك سۈرلۈك ئىدى. بىز ئۈيان بۇيان قاراپ دېگۈدەك كېتىۋاتاتتۇق. مانا كىرىش ئىغىزىنىڭ ئالدىغىمۇ كېلىپ بولدۇق، ھەممىز دېيىشۋالغاندەكلا كىرىش ئىغىزىنىڭ ئالدىدا توختاپ بىر ـ بىرىمىزگە قارىدۇق ھەمدە ئۆز ئارا ياخشى تىلەكلەرنى ئېيتىشتۇق ھەمدە ھەممىزنىڭ ساق سالامەت مۇشۇ جايدا ئۇچرىشىشىمىزنى تىلەپ خارابىيلىقنىڭ دەرۋازىسى تەرەپكە يول ئالدۇق. نىمىشقىدۇر شۇنداق پېژغىرىم ئىسسىقتا ئادەمنىڭ تىنىنى شۇركەندۈرىدىغان بىرخىل سوغۇق شامال ئۇچۇپ يۈرەتتى، يۈزلىرىمىزگە ئۇرۇلغاندا ئىختىيارسىزلا ئەندىكىپ كېتەتتۇق. ـ: بۇنچە ئىسسىقتا نەدىن كەلگەن سوغۇق شامال بۇ بالىلا؟ .....دېدى نىجات جىمجىتلىقنى بۇزۇپ. رۇسۇل ـ: شۇنى دېگىنە، يا سىنىڭ تۇققانلىرىڭ كەلگىنىمىزنى سىزىپ يوقلاپ كەلدىمۇ!..... ـ: ئىغىزىڭنى يۇمەۋە دېۋە، كىرە كىرمەيلا ھەرقىسىم گەپ قىلماي!.....ئۇلار يوقلاپ كەلسە پىتىڭنى تىرىپ يەيسە رۇسۇل سارىڭ بولۇپ مەشەدە! بوران ئەپ قاچقان سارىڭ دەپ يوغان نامىڭ قالدۇ ئاندىن!..... نىجاتنىڭ گەپلىرىدىن كۈلۈپ كەتتىم، قىزىق ئىش ئۇنىڭ قورقۇپ كەتكەن چاغدا ئادەتتىكىدىنمۇ قىزىق گەپ قىلىدىغانلىقىنى ھىس قىلىپ قالدىم. شۇندا غېنى سەل جىددىي ئاۋازدا ـ: ھەي بالىلا جىم تۇرۇڭلا، مەندە بىر نەرسە بىزگە يېقىنلىشىپ كېلىۋاتقاندەكلا تۇيغۇ

بولىۋاتىدۇ راسمۇ سىزنىڭمۇ بىلەلمىدىم..... ـ: ۋوي ئەمدى ماۋۇ نىم دەيدىغاندۇ ئادەمنى قورقۇتۇپ، سەن بولساڭمۇ ئىغىزىڭنى يۇمساڭ بولمامدۇ، بولدى مەن چىقىپ كىتىمە!..... نىجات شۇنداق دىگىنىچە كەينىگە ئۆرۈلۈپلا ۋارقىراپ كەتتى«ۋايجان يىلان!.....يىلان باكەن!.....»

تەۋەككۇلچىلەر(1 ـ باب 11 ـ قىسىم)

نىجاتنىڭ ئەنسىز ۋارقىرىشىدىن ھەممىز چۆچۈپ كەينىمىزگە قارىدۇق، دەرۋەقە جۇغى ئادەتتىكى يىلاندىن چوڭراق كەلگەن ئىككى يىلان بىزگە قاراپ كىلىۋاتاتتى. بىز نىمە قىلارىمىزنى بىلمەي تۇرغاندا جىددىيلەشكەن نىجات سومكىسىنى يېشىپ نىمىلەرنىدۇر ئاختۇرۇشقا باشلىدى، ئۇنىڭدىن ھەيران بولغان غېنى سورىدى ـ: ھەي نىجات نىمىش قىلىۋاتىسەن، تىز قوپە ئۇلاردىن تىزرەك يىراقلاشمىساق بولمايدۇ!..... بىراق نىجات بېشىنىمۇ كۆتۈرمەستىن ـ: مۇشەدە باتتىغۇ نەدە قالغاندۇ ئەستا!...دىگىنىچە سومكىسىنى ئاختۇرۇشقا باشلىدى. غېنى يەنە چۈشەنمەي قايتا سورىۋىدى نىجات ئۇنىڭغا ـ: ئۆزىمىزنى قوغدايدىغانغا مۇشەگە بىر نەرسە سىلىۋالغانتىم تاپالمايۋاتىمەن جىددىيلەشتۈرمەي تۇرە ئەدەمنى!...دەپ كايىپ كەتتى. تۇيۇقسىز غېنىنىڭ كاللىسىغا بىر نەرسە كەلدىمۇ ئۇمۇ سومكىسىنى ئاختۇرۇشقا باشلىدى. ئۇلارنىڭ ھەركىتىنى كۆزىتىپ ئولتۇرۇپ تاقەت قىلالماي سورىدىم ـ: ھەي باللا يىلانلار كىلەيلا دەپ قالدى نىمىش قىلەۋاتىسىلەر!..... غېنى سومكىنى ئاختۇرغاچ جاۋاپ بەردى ـ: سۈتنى ئىزدەۋاتىمەن!..... ـ: نىمدەيسە؟ سۈت دىدىڭما؟ ... ـ: ھەئە سۈت، چۈنكى كۆچمىزگە تايىنىپ ئۇلارنى ئۆلتۈرۋىتەلمىشىمىز مۇمكىن بىراق نۇرغۇن يىلانلارنىڭ بىزگە ھۇجۇم قىلىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىشىمىز مۇمكىن شۇڭا ئەقلىمىزنى ئىشلىتىپ ئۇلارغا سۈت بەرسەك بىزگە چىقىلمايدۇ شۇنداق سالامەت ھالدا يولىمىزنى داۋاملاشتۇرالايمىز!.....غېنى شۇنداق دىگىنىچە سومكىدىن ئاختۇرۇپ يۈرۈپ بىر خالتىلىق سۈتنى ئالدىدە بىللە ئىلىۋالغان ياپىلاق كورىغا قۇيۇپ يىلانىنىڭ ئالدىغا ئاستا قويدى. يىلانلارمۇ بىردەم تۇرۇپ كىتىپ تارتىنماستىن سۈتنى ئىچىشكە باشلىدى. بۇ ئەھۋاللارنى كۆرۈپ غېنىنىڭ ئەقلىگە ھەممىز باركاللا ئوقۇپ كىتىشتۇق، ئاندىن يىلانلارنىڭ سۈتنى ئىچىپ تۇرغان پۈرستىدىن پايدىلىنىپ ئاستا يولىمىزنى داۋام قىلدۇق. شۇنداق مىڭىپ چوڭ مەيدانغا بىرىشقا ئازلا قالغاندا قىرىشقاندەك يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا يەنە بىر يىلانىنىڭ سوزۇلۇپ ياتقىنىنى كۆرۈپ نىجات تىرىكىپ سەكرەپ كەتتى ـ: ئاھ خۇدا!... نىمىدىن قورقسام ئالدىمدا شۇ نەرسە پارقىراپلا تۇرىدىغۇ، ما ئۆلىكىنى ساتىدىغان نەدە ساقلاپ تۇرغان بولغىيدى مىنى!... نىمانداق قىرىشقاندەك بىزگىلا ئۆچرايدىغاندۇ بۇ نىمىلەر!..... ھە ھە، راس غېنى ئاغىنە ئېچىل داستىخىنىڭدىن سۈتتىن بىرنى شاتتىدە ئىلىپ ئاۋۇ پاقىراپ تۇرغان يوبەيچى(يۆگىمە ئۇسۇلچى)گە بىرىۋىتىپ بىزنى يەنە بىر قۇتقازمامسەن؟ بولە چاققان ئاغىنە!..... غېنى سومكىسىنى ئاختۇرغاچ بىر نەرسە ئىسىگە كەلگەندەك نىجاتقا قاراپ ـ: ئاداش راس سۈت پەقەتلا تۇگىدى، ئۆيدىن چىقاندا يولدا ئىچەرمەن دەپ بىر خالتا

ئىلىۋاپتىكەنمەن قورسۇقۇم ئاغرىمىسۇن دەپ ئىلىپ قويغان سۈتنىڭ بۇنداق ئەس قىتىپ قىلىشىنى ئويلىمىغان ئىكەنمەن! ..... بىراق ئاۋۇنىڭغا ئەمدى سۈت قالماپتۇ ئاداش رەنجىمە!..... ـ: ۋاي سەن نىم دەيدىغانسەن ئەمدى، ماڭا كەلگەندە رىم دەرياسىنىڭ سۈيىمۇ قۇرۇپ كەتمىگەندۇ؟ ...قاراپ باققىنە ئى خۇرجۇنۇڭغا يادىڭدا يوق بىرەر خالتا ئارتۇق ئىلىۋالغانسەن!... غېنى سومكىسىنى يەنە ئاختۇرۇپ نىجاتقا ـ: ۋاي مانا راستىنلا تۈگەپتۇ، سۈتنىڭ بۇنداق چاغدا ئەسقىتىپ قىلىشىنى مەن نەدىن بىلەي بولمىسا بىر يەشكىلا ئىلىۋالىدىكەنمەن!..... ـ: ۋاي سىنى!.....ئەستاخپۇرۇللا، نىمانداق شەخسىيەتچى نىمە سەن!بىز بەش ئادەم بولغاندىكىن ھىچ بولمىسا ئىككى ئۇچ خالتىنى ئوشۇق ئىلىۋالساڭ بولماميتى دەيمە، قانداقلا قىلىپ بولسۇن ماۋۇنىڭغا بىرەر نەرسە بىرىپ گول قىلە دەيمە قورقۇپ پۈت ـ قوللىرىم تىترەپ كىتىۋاتىدۇ بۇنداق بولىۋەرسەم ئەمدى ماڭالماي قالغۇدەكمەن!..... غېنى ئەمدى تىرىكتى ـ: ماڭىلا دەمسەن، قانداق ئامال قىلىمەن ھىلىمۇ ئىككى يىلاننى ئالداپ يۈرۈپ سالامەت ئۆتىۋالدۇققۇ سۈت تۈگىسە ئەمدى ئۆزۈمنى سىغىپ بىرەمدىمە، مەندىن يا سۈت چىقمىسا!..... نىجات غېنىغا ئالىيىپ قويۇپ رۇسۇلغا ئۆتتى ـ: دىۋە ئاكا، قوش قاتقان بۇقىدەك قاراپ تۇرماي ما قاپاق كاللاڭنى بىر ئىشلىتە ياكى سومكاڭغا قارىغىنە سەنمۇ يولدا ئىچەرمەن دەپ ئىلىپ چىقىپ بىرەر خالتا سۈتۈك چىقىپ قالا!.....ياكى غېنى ئەقلىنى ئىشلىتىپ ئىككى يىلاننى گول قىلالىغاندىكىن سەنمۇ كۈچۈڭنى ئىشلىتىپ ماۋۇنى كۆتۈرۈپلا بىر تەرەپ قىلىۋتەمسەنيا؟ ..... رۇسۇل بوم ئاۋازلىرى بىلەن ـ: مەن سۈت ئىچمەيمە خوشۇم يوق، بىراق بىر نەرسە باتى ئەسقاتارمۇ!.....دىدىدە سومكىسىنى ئاختۇرۇشقا باشلىدى. ھەممىز رۇسۇلنىڭ سومكىسىدىكى«قۇتقازغۇچى»غا تەقەززالىق بىلەن قاراپ تۇراتتۇق، ئۇ ئاختۇرۇپ يۈرۈپ بىر بولاقنى ئالدىدە نىجاتقا ـ: مانا!.....دەپلا تۇتقۇزۇپ قويدى. كۆزلىرى پارقىراپ كەتكەن نىجاتنىڭ بىردىنلا قاپاقلىرى تۇرۇلۇپ رۇسۇلغا دوق قىلدى ـ: ھوي دىۋە پىرىم نىمەڭ بۇ؟ ..... ـ: قاراپ بىلمىدىڭما، ئىخلاس فىرىما!..... ـ: ئان!..... ئەستاخپۇرۇللا!... ھىي خۇمدان كاللا، كالامپاي دىۋە!...بۇنىڭ ئىخلاس فىرىمالىقىنى بىلدىم نىمە قىلىدىغانغا ئالدىڭ دەۋاتىمەن!.....ياكى بۇنى دەملەپ ئىچكەچ ئولتۇرۇپ ئاۋۇ يىلاننىڭ كىتىشىنى ساقلاپ تۇراي دىگەنمىدىڭ يا؟ ..... ـ: بىز دەملەپ ئىچمەيمىز ئاۋۇ يىلانغا دەملەپ بەرسەك بۇنى ئىچىپ گول بولىدۇ ئاندىن بىز يەنە خاتىرجەم يولىمىزنى داۋام قىلمامدۇق!..... نىجاتنىڭ يۈزىگە بىردىنلا كۈلكە يۈگۈردى ـ: توغرا!..... بۇنىڭدىمۇ سۈت تەركىبى بولغاندىكىن يىلان ئەلۋەتتە ئامراق بولۇشى مۇمكىن ..... شۇنداق دەپ بولۇپلا بىردىنلا تەرى تۇرۇلدى ـ: ھوي دىۋە مىنى قاپاق كۆرەپ قالدىڭما، ماۋۇ دولامنىڭ ئوتتۇرىدىكى قاپاق ئەمەس كاللا جىمۇ كىمىڭنى ئەخمەق قىلاي دەيسەن، ئۇنىڭغا فىرىما دەملەپ بىرىمىز دەپ نەدىن چاي ئىزدەپ يۈرىمىز؟ جىڭ سارائ دىۋىكەن بۇ...يەنە تىخى چاينى تاپتۇق دىگەن تەقدىردىمۇ سوۋۇتۇپ بىرىمىز دىگىنە!ۋاي سىنىڭ شۇ كاللاڭنى ئېچىپ ۋىنتىسىنى بىر كۆرۈپ باقسام!.....

ـ: ھەي بۇيەردە تارتىشپ ئولتۇرماي بىردىر ئامال تىپىڭلا، گەپ تالاشقانغا ئۇ يىلان كىتىپ قالاتتىمۇ؟ .....دىدى غېنى جىددىي تەلەپپۇزدا، شۇنداقال كاللامغا بىر ئەقىل كىلىپ قالدى ـ: توختاڭلا!مەن بىر ئامال تاپتىم.....نىجات سەن بىرىپ ئاۋۇ ئىككى يىلاننىڭ ئالدىدىكى ئىچىۋاتقان سۈتىنى ياندۇرۇپ كەل ئاندىن بۇنىڭغا بىرىپلا ئاستا يولىمىزغا راۋان بولىمىز قانداق؟ ..... نىجات ئەمدى يىغلىۋەتكىلى تاس قالدى ـ: جىنىم ئاكا مىنى نىمانداق قىينايدىغانسەن، ئۇ ئىككىسىدىن ئاران قۇتۇلغان تۇرسام يەنە ئالدىغا بارامدىم؟ يەنە كىلىپ ئىچىۋاتقان سۈتىنى تاتىۋالمىدىكەنمەن!..... ئۇلارنىڭ تامىقىنى تارتىۋالسام قاراپ تۇرارما؟ مىنى مۇشەدىلا ئىچىگە كىرەلمەي ئۆلسۇن دەيدىغان ئوخشىمامسەن! ..... دىگەندىن يۈكۈنۈپلا ئولتۇرىۋالدى. مەن يەنە ـ: ئەمىسە قانداق قىلىمىز بۇنىڭدىن باشقا ئامال بولمىسا!..... نىجات ئاچچىقىدا سومكىسىنى ئاختۇرغاچ ـ: كارىم يوق ئەمدى نىمە كۆرسەم كۆرۈپ ئاۋۇنى ئۆلتۇرىۋىتىمە، قەنە ما قۇرال نەدە قالغاندۇ!.....ئۇ بىزنىڭ توسىغىنىمىزغىمۇ پەرۋا قىلماستىن سومكىسىنى ئاختۇرۇپ يۈرۈپ بىر تاپانچىنى چىقاردى. قارىماققا ئۇ تاپانچا راستەكلا قىلاتتى، ھەممىمىز ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ ئۇنىڭغا قاراپلا قالدۇق. مەن ـ: ھەي نەدىن تاپتىڭ بۇ قۇرالنى، قۇرال ساقلاشنىڭ قانۇنغا خىلاپلىقىنى بىلمەمسەن!..... ـ: نەدىن تاپسام ئىشقىلىپ تاپتىم، بۇ ئەينى چاغدا دادام ئەتىۋارلاپ ئىشلەتكەن تاپانچا ئىدى ئوغۇرلۇقچە سومكامغا سىلىۋالغان بۈگۈن بۇنىڭ كۆچىنى بىر كۆرۈپ باقاي!...دادام ئوقمۇ با دەۋاتىتى بەتلەپ ئاتسامىلا بولىدىغان ئىشقۇ شۇ. قۇلىقىڭلانى چىڭ ئىتىڭلار ھە، ئاۋازى بەك يۇقىرى قۇلاقنى پاڭ قىلىپ قويىدۇ بۇ!... ئۇ شۇنداق دىگىنىچە تاپانچىنى يىلانغا قارىتىپ تۇرۇپ تەپكىگە بارمىقىنى ئالدى، بىز كۆزلىرىمىزنى چىڭ يۇمۇپ قۇلىقىمىزنى ئىتىۋالدۇق. «ئۆلە بىشىڭنى يەيدىغان!...» نىجات شۇنداق دىگىنىچە تەپكىنى باستى...«چىك، چىك!»قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ كۆزىمىزنى ئىچىپ كۆرگىنىمىز شۇ بولدىكى تاپانچىنىڭ ئۇچىدا ئوت كۆيۈۋاتاتتى. بىز تىخىمۇ ھەيرانلىقتا قوللىرىمىزنى چۈشۈرۈپ نىجاتقا يىقىنلاشتۇق. نىجات بولسا قولىدىكى تاپانچىنىڭ ئۇچىدا كۆيۈۋاتقان ئوتقا ھەيرانلىقتا قاراپ تۇراتتى. تەپكىنى قويۇپ بىرىپ يەنە بىسىۋىدى تاپانچىنىڭ ئۇچىدا يەنە ئوت كۆيۈشكە باشلىدى، ئەسلىدە بۇ تاپانچا بولماستىن شۇ شەكىلدە ياسالغان چاقماق ئىدى. خۇددى راس تاپانچىدەكلا ياسالغىنىدىن بىزمۇ بەكلا ھەيران قالدۇق. تىرىككەن نىجات ـ: ئاناڭنى!.....نەچچە ۋاقىتتىن بىرى تاپانچا دەپ كەلسەم ئەسلى چاقماقكەن ئەمەسمۇ!...ئاھ خۇدا مۇشۇنداقمۇ نەس باسقان بارمۇ ئادەمنى!... ھەممىمىزنىڭ كۈلكىسى قىستاپ كىتىۋاتقان بولسىمۇ لىكىن نىجاتنىڭ رەنجىپ قىلىشىدىن ئەنسىرەپ كۈلۈشكە پىتىنالمىدۇق، مەن ئۇنىڭ دولىسىغا قولۇمنى ئىلىپ تەسەللىي بەرگەچ ـ: بوپتۇ ئاداش ھىچقىسى يوق، يەنە باشقا ئامالمۇ چىقىپ قالار تۇرە ئەركەكتەك بول، ھىلىتىن بۇنداق بوشىشىپ كەتسەك بىز كۆرۈپمۇ باقمىغان، ئويلاشقىمۇ ئەقلىمىز يەتمەيدىغان بۇ سىرلىق خارابىيلىقنىڭ سىرىنى قانداق يىشىپ ساق ـ سالامەت چىقالايمىز؟ ئويلاپ باقمامسەن بىز تىخى ئەمدى كىرىش ئىغىزىدا،

خارابىيلىقنىڭ ئىشىكىگە تىخى ئۇلاشقىنىمىز يوق، بىشىدىلا بۇنداق بوشۇشپ كەتسەك بۇ يەرگە كىردۇق دېمەكچى بولغىنىمۇ ساق چىقالمىشىمىز ناتايىن!..... نىجات ئۈھسىنغان ھالدا ـ : ئاداش مەن قورقۇنچاق ئەمەس، بىلىمىمۇ بوشاپ كەتكىنى يوق، پەقەت ئۆمرۈمدە مۇشۇ يىلان دېگەن نىمىدىنلا ئاجايىپ قورقىمەن ئۇنىڭدىن باشقا ھەرقانداق نىمىنى ئالدىمغا ئەكىلىپ قويساڭ ئاغىينە بولاپ كېتىشىم...ئىشىنەمسە؟ .....دېدى قولىنى ماڭا تەڭلەپ، مەن ئۇنىڭ قولىنى تۇتقاچ ـ : بۇ گېپىڭگىغۇ ئىشىنىمەن، لېكىن بۇ يەرگە كىرگەنكەنمىز ھەرقانداق نەرسىدىن قورقمايدىغان ئادەت يېتىلدۇرىشىمىز كېرەك بولمىسا يىرتقۇچلارغا يەم بولمىغان تەقدىرىمىزدىمۇ يۈرەك كېسىلى بىلەن ئۆلۈپ كېتىشىمىز مۇمكىن قورقۇنۇچنىڭ دەردىدە!...شۇڭا ھەرقانداق ئىشتا پاراسەتلىك، قورقماس بولۇپ بىر ـ بىرىمىزگە ھەمدەم بولۇشىمىز كېرەك!..... ـ : دېگىنىڭ توغرا، ھامىنى مېڭىپ مۇشۇ يەرگە كەپتۇق، ئەمدى ئارقىمىزغا يانساق ئەركەكلىكتىن چىقمايدۇ شۇڭا نىمە كۆرسەك كۆرەپ خارابىيلىقنى بىر قوچۇپ چىقىلى قانداق دېدىم؟ .....دېدى نىجات بىردىنلا روھلىنىپ. ـ : توغرا!..... ھەممىمىز ئۇنىڭ قولىنىڭ ئۈستىگە، ئۈستى ـ ئۈستىلەپ قولىمىزنى قويۇپ قايتىدىن ئۆزىمىزگە روھىي كۈچ توپلىدۇق. ئاندىن سومكىلىرىمىزنى يېغىشتۇرۇپ سوزۇلۇپ يېتىۋالغان يىلان تەرەپكە قاراپ ماڭدۇق، بىردىنلا ھېچقايسىمىزدا ئۇ يىلانغا نىسپەتەن قورقۇنچ قالمىغان ئىدى، چۈنكى بىز بىر ـ بىرىمىزگە روھىي تۈۋرۈك بولغان ئىدۇق. شۇنداق قىلىپ يىلانغا بارا ـ بارا يېقىنلاشقىنىمىزدا يىلانمۇ بىلگەندەكلا يۇمۇلاق شەكىلده يۆگىشىپ بىر تەرەپتىنرەك بىزگە يول ئېچىپ بەردى. بىزمۇ يىلاننى چۆچىتىۋەتمەسلىك ئۈچۈن ھەربىر ھەرىكىتىمىزنى ناھايىتى ئاۋايلاپ باساتتۇق ئامال بار يىلانغا بەك يېقىن مېڭىشتىن ساقلانغان ئاساستا بۇ يىلاندىنمۇ سالامەت ئۆتىۋالدۇق. يىلانمۇ بىزنىڭ ھەربىر ھەرىكىتىمىزنى دىققەت بىلەن كۈزەتكەن ھالدا بىزگە قاراپ تۇراتتى، بىز ئۇنىڭدىن تامامەن بىخەتەر ئارىلىقتا ئۆتۈپ بولغاندىن كېيىن نىجات يىلانغا قاراپ ـ : بايىلا مۇشۇنداق قىلغان بولساڭ نۇرغۇن ۋاقتىمىز تىجىلىپ قالاتتى، بىكاردىنلا بىرمۇنچە ۋاقتىمىزنى ئىسراپ قىلدىڭ. ئەسلى سىنى ئۆلتۈرىۋېتەي دېگەن ئىدىم جىنىڭ تۈيۈپ قىلىپ يول بېرىپ قالدىڭدە!.....دەپ پو ئېتىپ قويدى. يىلانمۇ ئۇنىڭ گېپىنى چۈشەنگەندەك ئىغىزىنى يوغان ئېچىپ خىرىس قىلغان ھالدا بىر كىشىلدىۋىدى نىجات قورقۇپ ۋارقىرىغىنىچە بىزدىن نەچچە مېتىر يىراقلىققا قېچىپ بولدى. بىز ئۇنىڭ قىلىقلىرىغا قاراپ تىلىقىپ كۈلەتتۇق. ئۇ بولسا تىخىمۇ تىرىكىپ سەكرەپ كېتەتتى. بىز شۇ ھالدا مېڭىپ خارابىيلىقنىڭ ئالدىدىكى چوڭ مەيدانغا كەلدۇق، بۇ يەر سىلىمكام تەسۋىرلەپ بەرگىنىدىنمۇ كەڭرى بولۇپ سىلىشتۇرۇشقا دۆلەتلىك ئەڭ چوڭ پۇتپول مەيدانلىرىدەك چوڭلۇقتا ئىدى، بۇ كەڭ مەيدانىنى يۇلغۇن باسقان بولۇپ ماڭغانلىكى يىرىمىزده خىلى چوڭ ـ چوڭ ئۈستىخانلار دېگۈدەك ئۈچراپ تۇراتتى. بۇ كۆرۈنۈش بىزنى سەل چۆچۈتۈپ قويدى، بۇ يەردىكى ئۈستىخان پارچىلىرىنىڭ ئۆزىلا بۇ كەڭ مەيدانىنىڭ يىرتقۇچلارنىڭ ئوۋ ئوۋلايدىغان، كۈشەندىلەرنىڭ بىر ـ

بىرىنى قىرىدىغان جەڭ مەيدانى ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ بىرەتتى. كۆپىنچە ھايۋانلار كەچتە ئوۋغا چىقىدىغان بولغاچقا ھازىر بىزنىڭ بىخەتەر بولۇشىمىز كۆپرەك نىسپەتنى ئىگىلەپ تۇراتتى، شۇنداق بولسىمۇ بىز ناھايىتى ھۇشيارلىق بىلەن ئەتراپنى كۈزەتكەچ ئاستا خارابىيلىقنىڭ دەرۋازىسى تەرەپكە قاراپ ماڭدۇق. ماڭغاچ كۆڭلۈمدە «ئەينى چاغدا بۇيەر ئوردا بولغانمۇ دەيلى، بىراق بۇ چوڭ مەيداننى زادى نىمىگە ئىشلەتكەن بولغىيتى؟ سىلىمكامغۇ بۇ يەرنى بۇرۇن بازار بولۇشى مۇمكىن دەۋاتاتتى، بىراق بازار دىگەن سىپىل ئىچىدە بولسا توغرا بولاتتىغۇ!.....» دەپ ئويلايتتىم. ـ: ھەي باللا نىمانداق كەڭ مەيداندۇ بۇ، بۇرۇنلاردا قانداق ئىشقا ئىشلەتكەن بولغىيدى؟ قۇرۇلۇش قىلمىغىنىغا قارىغاندا چوقۇم مۇھىم بىر ئىشقا ئىشلەتكەن بولۇشى مۇمكىن بولمىسا بۇنچە جايىنى بىكاردىن قورشاۋغا ئېلىپ قويۇپلا بولدى قىلماس؟ .....دىدى نىجات ئويلىرىمنى بىلىۋالغاندەكلا. مەنمۇ جاۋابەن ـ: شۇنى دىگىنە، تاغامغۇ بۇيەرنى بۇرۇن بازار بوپتىكەن دەيدۇ. بۇ خارابىيلىققا نەچچە مىڭ يىل بوپ كەتكەچكە ھىچكىم ئىزاھلىق چۈشەندۈرۈپ بىرەلمەيدۇ، پەقەت ئىچىگە كىرسەكلا ئاندىن ئەسلى سىرىنى يېشەلىشىمىز مۇمكىن..... دىدىم مەن. ئۇمۇ باشقا ئارتۇق گەپ قىلمىدى، بىردەم ماڭغاندىن كېيىن شەھەر دەرۋازىسىنىڭ ئالدىغا يېتىپ كەلدۇق، قارىماققا ھازىرلا ئۆرۈلۈپ چۈشىدىغاندەكلا تۇيغۇ بىرىدىغان بۇ چوڭ ئىشىك ئەملىيەتتە خىلىلا مەزمۇت ئىدى، چۈنكى نەچچە مىڭ يىل شەھەر خارابىيلىقى ئىچىگە كىرىدىغان يولنى يوقىتىۋەتمىگەن ھالدا سىپىل تىمىنى كۆتۈرۈپ تۇرغان ئىدى، شۇنداق تۇرسا يەنە بىر نەرسە دىيەلەيتۇقمۇ؟ بىز سىپىل دەرۋازىسى ئالدىغا كىلىپ ئۈستىگە قارىغىنىمىزدا ئىغىزلىرىمىز ئىچىلىپلا قالدى، چۈنكى يىراقتىن پاكارلا كۆرۈنىدىغان بۇ سىپىل تېمى كەم دىگەندىمۇ ئون مىتىرچە ئىگىزلىكتە قوپۇرۇلغان ئىدى، سىپىل تىمىنىڭ بەزى جايلىرى مەلۇم زەربىلەر تۈپەيلى بۇزۇلۇپ كەتكەن بولسىمۇ ئاساسىي جەھەتتىن خىلى مەزمۇت تۇرغان ئىدى، شۇنچە ۋاقىتقىچە گۈمۈرۈلمەي ساقلىنىپ قىلىشىمۇ ئاسان ئەمەستە!كۆڭلۈمدە بۇنداق بىجىرىم قۇرۇلۇشنى پۈتتۈرۈپ چىققان ئۇستىلارغا قايىل بولدۇم. بىزدىن نەچچە مىڭ يىل بۇرۇن ياشىغان شۇ ئادەملەر ھازىرقىدەك تەرەققىياتقا ئىگە بولغان بولسا يەنە نىمىلەرنى ياسىۋىتەر بولغىيدى ھە؟ ..... ئىشىكىنىڭ تۆۋەن تەرىپى سىلىمكام دىگەندەك ئادەم پاتقىدەك قىلىپ نەچچە تۆشۈك ئىچىلغان بولۇپ بۇنى ئادەمنىڭ ياكى بىرەر نەرسىنىڭ قىلغانلىقىنى بىلگىلى بولمايتتى. تۆشۈكتىن ئىشىكنىڭ قىلىنلىقىغا قارىدىم، بىر مىترغا يېقىن قىلىنلىقتىكى بۇ «گىگانىت» ئىشىكتىن نىمە مۇشۇنداق تۆشۈك ئىچىۋىتىلەر؟ ...ھىلىقى سىلىمكام سۆزلەپ بەرگەن گىگانىت يىلان يادىمغا كەلدى، بىراق ھەرقانچە بولسا بۇنداق قىلىن ئىشىكتىن تۆشۈك ئىچىۋىتىلمەس، بىرەر ئادەم كىلىپ مەلۇم ئەسۋاپتا تەشكەن تۆشۈكمىدۇيا؟ ۋەياكى ئەينى چاغدا ئۇرۇش بولغان بولسا ياۋلار باستۇرۇپ كىلىپ ئاچقان تۆشۈكمىدۇ؟ بىراق دۈشمەنلەر سىپىلغا ھۇجۇم قىلغان بولسا ئىشىكنى پۈتۈنلەي چۈۋىتىشى مۇمكىنغۇ نەچچىتال تۆشۈك تىشىش ئەقىلگە سىغمايدۇ!...قانداقلا ئويلىسام ئەقلىم

يەتمەيۋاتاتتى بىراق ھەممە سىرنىڭ مۇشۇ خارابىيلىقنىڭ ئىچىگە يۇغۇرۇلغانلىقىنىلا بىلەتتىم..... ـ: ھوي قەھرىمان بايىدىن بىرى ساڭا قاراپ ساقلاپ ئولتادۇق نېمىگە ھاڭۋىقىپ قالدىڭ؟ كىرىشتىن يالتىيىپ قىلۋاتامسەنيا؟ ..... نېجاتنىڭ سۆزى خىيالىمنى بۇزدى، مەن راسلا تۆشۈككە قارىغىنىمچە ھاڭۋىقىپ قالغان ئىدىم. ئۆزۈمنى تىزلا تۇزەشتۇرۇپ ئۇلارغا ـ: دوسلۇرۇم، جان ـ جىگەرلىرىم!...بىز...شەخسەن مەن شۇنچە ۋاقىتتىن بىرى ساقلاۋاتقان كۈن ئاخىرى يېتىپ كەلدى، مەيلى ئىچىدە قانداق خەتەرلەرگە يولۇقۇپ كېتەي ئەمدى ئارمىنىم يوق، سىلەردەك قېرىنداشلىرىمنىڭمۇ بۇ خەتەرلىك يولغا مەن بىلەن بىللە ماڭغىنىڭلاردىن ئۆزۈمنى تولىمۇ پەخىرلىك ھىس قىلۋاتىمەن. بۇ ئىشىڭلار ئۈچۈن مەن سىلەرگە بىر قېتىمدى قەرزدار بولدۇم، بۇندىن كېيىن ھەرقانداق ئىش بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر جىنىمنى تىكىپ بولسىمۇ سىلەرنىڭ ئامانلىقىڭلارنى قوغدايمەن!بىراق ئويلايدىغىنىم ئىچىگە كىرىپ بىرەر خەتەرگە يولۇقساق سىلەرنىڭ مىنىڭ كەينىمدىن كەلگىنىڭلارغا پۇشايمان قىلىشىڭلاردىن ئەنسىرەيمەن...ھازىرمۇ كىچىكمەيسىلەر كۆڭلۈمنى ئاياۋاتقان بولساڭلار، مەندىن ئەنسىرەپ زورىغا بىللە كىرمەكچى بولغان بولساڭلار ھەرگىز رەنجىمەيمەن قايتىپ كەتسەڭلار تامامەن بولىدۇ، شۇندا دىلغۇلچىلىقتىنمۇ ئازراق قۇتۇلغىدەكمەن!.....دىدىم. گەپلىرىمنى ئاڭلىغان نېجاتنىڭ قۇيقا چېچى تىك تۇرۇپ كەتتى ـ: ھوي نېمە دەۋاتسەن، ئالدىدىلا سەن بىلەن بىللە باردىغانىنى قارار قىلىپ بولغان بىز!...ئەزەلدىن سەندىن ئايرىلىپ قايتىپ كېتىشنى ئويلاپ باقمىدۇق، ھەرقانداق خەتەر، پىشكەلچىلىكنى كۆرسەك تەڭ كۆرىمىز ئۆلسەكمۇ تەڭ ئۆلىمىز. ماندا گەپ قىلىپ قورسۇقۇمنى پىجۇ قىما جىمۇ!ما ئەتىتىمىزنى بوش چاغلاپ قاپسەن، شۇنچە خەتەرلىك ئاتالغان بۇ جاڭگالدا مۇشەگچە ھېچقانداق خەتەرگە يولۇقماي كىلىشىمىز بىزنىڭ قالتىس ئىكەنلىكىمىزنى كۆرسىتىپ بىرىدۇ، ئىيتىپ باقە قاسىبىر نوچى مۇشەگە خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ كىلەلەپتۇ مانا؟ ...ما بىز ئۆلۈپ كېتىشىمىز مۇمكىن دەپ تۇرساڭمۇ ئۆلۈمدىن قوقماي يەنە ئىچىگە كىرىمىز دەۋاتقىنىمىزدىنلا ئىدىيە جەھەتتە تەييارلىق بارلىقىنى بىلدۇرىدۇ، شۇڭا سەن ئارتۇقچە ئويلىماي بۇ ئەتىتىمىزگە بىر ئىسسىم قويە!...داغدۇغىلىق قوي جۇمۇ نەدىبىر ئىسسىملارنى قويماي!..... باشقىلارمۇ نېجاتنىڭ سۆزلىرىنى قوللاپ بىشىنى لىڭشىتىپ تۇراتتى، ھەممىسىنىڭ كۆزلىرىدىن بىرخىل قەتئىيلىك، مەردانىلىك جۇش ئۇرۇپ تۇراتتى. شۇنچە يىغا تۇتۇۋاتقان بولسىمۇ نېجاتنىڭ يەنە تىللىشىدىن قورقۇپ ياشلىرىنىمۇ ئىچىمگە يۇتۇۋىتىپ قايتىدىن مەيدەمنى كۆتۈردۈم ـ: ھازىر مەن بەك خۇشال، ھەم ناھايىتى قەيسەر!...شۇتاپتا ئەڭ خۇشاللىق كۈنلىرىمنى ئۆتكۈزۈۋاتقاندەك ھىس قىلۋاتىمەن رەھمەت سىلەرگە!...بۇ ئەتىتىمىزگە كۆز تەگمىسۇن، سىرلىق خارابىيلىقنىڭ ھەقىقي سىرىنى يېشىپ ساق قايتىپ چىقىدىغان غەيرەت ـ شىجائەت يار بولسۇن!.....مەن بۇ ئەتىتىمىزنىڭ نامىنى«تەۋەككۈلچىلەر» دەپ قويۇشنى لايىق تاپتىم، دىمىسىمۇ بىز ئىسما جىسمىغا لايىق بىر تەۋەككۈلچىلەر ئەتىتى. بۇ ئىسسىم

بولامدىكەن؟ ..... سۆزلىرىمنى ئاڭلىغان نىجات ھاياجانلانغان ھالدا: نىمە؟ «تەۋەككۈلچىلەر؟ »..... پاھ، پاھ، ناھايىتى جايىدا ھەم بەك ھەيۋەت ئىسسىم بوپتۇ ئاپىرىن ساڭا!... ئەمسە شۇنداق بولسۇن بۇ ئىسسىغا ھەممىز قوشۇلىمىز!..... ئۇلار چاۋاك چىلىپ كىتىشتى. بىزنىڭ «تەۋەككۈلچىلەر» ئەترىتى زور جاسارەت ھەم تەۋەككۈلچىلىك روھى بىلەن سىپىل ئىشكىدىن ئىچىلغان تۆشۈكلەر ئارقىلىق قەدىمىي خارابىيلىقنىڭ ئىچىگە قاراپ يول ئالدۇق!.....

تەۋەككۈلچىلەر(2 ـ باب 1 ـ قىسىم)

خارابىيلىققا سەپەر شۇنداق قىلىپ خارابىيلىقنىڭ ئىچىگىمۇ كىردۇق، بىراق نىمىشقىكىن ئىچىدە بىرخىل سىرلىق شامال چىقىپ تۇراتتى. تىشى بىلەن خارابىيلىق ئىچىدە بىردىنلا بۇنداق ئۆزگىرىش بولۇپ كىتىشى سەل ئەجەپلىنەرلىك ئىدى. بىز ئالدىمىزغا قارىغىنىمىزدا بولسا سىپىل ئىشكىدىن كىرگەندىن باشلاپ ئالدى تەرەپكە ماڭغانسىرى ئىگىزلەپ ماڭغان ئىدى، ئۇستى تەرەپتە راۋاقلا ئوخشاش سىلىنغان بىر سەينا تۇراتتى. خارابىيلىق ئىچىنى پۈتۈنلەي يولغۇنلار بىلەن ياۋا ئوت ـ چۆپ قاپلاپ كەتكەن بولۇپ جىمجىتلىقتىن ئۆزىمىزنىڭ تىنىقىنى ئۆزىمىز ئاڭلاپ تۇراتتۇق. يولنىڭ ئىككى قاسنىقىدا قەبرىگە ئوخشاش قىلىپ دۆۋىلەپ قويۇلغان گۈمبەز شەكىللىك توپا دۆۋىللىرى بار ئىدى، قارىماقلا كولىۋىتىلگەندە چىققان توپا ياكى قەبرە ئىكەنلىكىنى پەرق قىلغىلى بولمايتتى. بۇ ھالنى كۆرگەن غېنى دەرھال يىنىدا ئىلىۋالغان خاتىرىسىنى چىقىرىپ بىر نىمىلەرنى خاتىرلىۋىلىپ يەنە يىنىغا سىلىپ قويدى. بىز ھەممە يەرنى كۈزەتكەچ ئالغا قاراپ ئىلگىرلەۋاتاتتۇق، مەنمۇ يىنىمغا ئىسىۋالغان پىچاقنى چىڭ تۇتقان ھالدا تۇيۇقسىز خەتەرگە قارىتا تەييارلىق ھالەتتە كىتىۋاتاتتىم. بىز خىلى ماڭغاندىن كىيىن راۋاق شەكىللىك سەينىغا يىتىپ كەلدۇق، ئۇيەردىن قارىغاندا تۆۋەندە تۇرغان ھەممە نەرسىنى ئىنىق كۆرگىلى بولاتتى شۇنداللا بىز بۇ خارابىيلىقنىڭ ھەقىقەتەن تاغ قورشاپ تۇرغان بىر شەھەر ئىكەنلىكىنى بايقىدۇق، سىپىل تېمى تاشتىن قوپۇرۇلغان ئەمەس بەلكى تەبىي تاغلاردىن پايدىلىنىپ قورشالغان تام ئىدى، شۇڭا بۇ خارابىيلىق مۇشۇنداق ساق ـ سالامەت قوغدىلىپ تۇرغان ئىدى. ھەيران قالغان نىجات سۆز ئاچتى ـ: ئاداش بۇيە ھەقىقەتەن ئاجايىپ سىرلىققەن جۇما، مەن سەندىن ئاڭلاپ ئاددىيلا بىر گۈمۈرۈلۈپ چۈشكەن خارابىيلىق ئوخشايدۇ دىسەم تاغ قورشاپ تۇرغان بىر شەھەرکەن، تىخى ھەممە قۇرۇلۇشلار ئەسلىنى يوقاتماي شۇ پىتى تۇرۇپتۇ، بۇرۇن پادىشاھنىڭ ئوردىسى ئەمەس بوغىيتى بۇيە؟ ..... ـ: مەنمۇ بىلمىدىم، ئىشقىلىپ بۇنداق مۇكەممەل ساقلىنىپ قىلىشىدا چوقۇم بىر سىر بار، بولمىسا ئاللىقاچان تۇزلىنىپ كەتمەمدۇ؟ ... غېنى سۆز قاتتى ـ: توغرا دەيسەن، بەلكىم بۇيەرنى قوغداپ تۇرىدىغان ئادەم بولۇشى مۇمكىن شۇڭا كىرگەن كىشىلەر جىق زەرەر يەتكۈزەلمىگەچكە مۇشۇنداق ھالەتتە ساقلىنىپ قىلىنغان بولۇشى مۇمكىن. ئەگەر شۇنداق ئادەم راسلا بولسا ئۇلارنى تاپساق بەلكىم بۇ خارابىيلىقنىڭ سىرىنى يىشەلىشىمىز مۇمكىن!..... نىجات غېنىغا ئالىيىپ ـ:

ماڭەۋا، كىرگەن ئادەم چىقالمايدۇ دەۋاتسا نەدىكى قوغدايدىغان ئادەم بولىدۇ. نەچچە مىڭ ياشقا كىرەلەيدىغان ئادەم يوقتۇ تىخى؟ ئالۋاستى بولسا قانداكى لىكىن!..... نىجات شۇ گەپنى قىلىپ بولۇپلا خۇدى خاتا سۆزلەپ قويغاندەك ئالاقىزادىلىك بىلەن بىزگە قارىدى، بىزمۇ ھەم نىجاتقا شۇ ئىپادىدە قاراپ تۇراتتۇق. بىردەملىك جىمجىتلىقتىن كېيىن نىجات يەنە ئىغىز ئاچتى ـ: ھەي باللا بۇنداق قاراپ تۇرماڭلا، مەن شۇ مۇنداقلا يادىمغا كەلگەننى دەپ قويدۇم، ئۇنداق بولۇشى مۇمكىنمۇ!... ـ: مۇمكىن!.....دىدى كەمسۆز ئابلىكىم ئاخىرى ئىغىز ئېچىپ. ـ تامامەن مۇمكىن، چوڭلاردىن ئاڭلىشىمچە بۇنداق قەدىمى خارابىيلىق ئالۋاستىلارنىڭ ماكانىكەن، ئادەم تۇرمىغاچقا ئۇلار ماكان قىلىۋالغان ئىكەن ھەم جىنىنىڭ باربچە ماكانىنى قوغدايدىكەن، ئەگەر بىرەر ئادەم ئۇلارنىڭ ماكانىنى بۇزۇشقا ئۇرۇنسا شۇ ھامان جىنىنى ئىلىپ ئۆلگۈچىنىڭ روھى بىلەن ئۆزىنى تىخمۇ كۈچلەندۈرىدىكەن. شۇڭا ئۇ گېپىڭنىمۇ نەزەردىن ساقىت قىلىشقا بولمايدۇ!... ـ: مەن...مەن...مۇنداقلا دەپ قويغان گەپ ئۇ، يابى بىز ئۇلارنىڭ ماكانىنى بۇزغىلى كەلمىسەك...سىرىنى ئېچىش ئۈچۈن كەلدۇققۇ شۇ، ئۇلار بىلەن ئاداۋىتىمىز يوق پەقەت بۇ خارابىيلىقنىڭ سىرىنى ئاچالىساقلا قايتىپ چىقىپ كېتىمىز ھېچنىمىنى بۇزمايمىز ئەمەسمۇ!.....دىدى نىجات دۇدۇقلىغان ھالدا. غېنى ـ: شۇ شۇ، بىز بۇزۇش ئۈچۈن ئەمەس بۇ خارابىيلىقنىڭ سىرىنى ئېچىش ئۈچۈن كەلدۇق، ئۇلارنى غەزەپلەندۈرىدىغان ئىش قىلمىساقلا بىزگە چىقىلماس!..... ـ: بەلكىم شۇنداق بولار، بىراق بىزنىڭ بۇ خارابىيلىقتا كىرگىنىمىزنىڭ ئۆزىلا باستۇرۇپ كىرىش بولىدۇ شۇڭا چىقىلمايدۇ دەپ ئىشەنچ قىلغىلى بولمايدۇ.....دىدى ئابلىكىم يەنە ئۆزىنىڭ گېپىنى قۇۋەتلەپ. بۇنى ئاڭلىغان نىجات سەكرەپ كەتتى ـ: نىمە؟ ...ئەمدى خارابىيلىقتا كىرىمىز دەپ خەلق ھۆكۈمىتىدىن تامغا باستۇرۇپ، ئالۋاستىلارغا ئۇقتۇرۇش قىلىپ، كىرىدىغاندا ئىشىكنى چىكىپ كىرسەك بولامتى؟ ...نىمە كىرىپلا ئىغىزىڭنى ئۇشتۇپ يۈرسە، نەدىبىر يوقلاڭ گەپلارنى قىلماي تىنچ ئامانلىقنى تىلىگىنە!گەپ قىلمىغىنىڭ گەپ قىلغىنىڭدىن ياخشىكەن سىنىڭ!... ـ: ئىشقىلىپ ئالدىڭلاردىن ئۆتكۈزۈپ قويدۇم، شۇنداق بولغاندا ئىددىيەڭلاردا تەييارلىق بولىدۇ ئەمەسمۇ!... ـ: ھېي سەن بىز تەرەپتىمۇ ياكى ئالۋاستىلار تەرەپتىمۇ؟ سەندىن ھىلىتىن گۇمانلىنىپ قىلۋاتىمەن جۇمۇ، قەھرىمانىنىڭ بىشىنى ئايلاندۇرۇپ بىزنى بۈيەرگە ئالداپ ئەكەلمىگەنسەن ھە؟ ..... بۇنى ئاڭلاپ ھەممىز كۈلۈپ كەتتۇق، مەن نىجاتقا چۈشەندۈرۈپ ـ: ھەي نەدىبىر گەپلەرنى قىلمىغىنە، ئابلىكىم تىخى سىلەرگە دىگەندە ئاندىن ئاڭلىغان تۇرسا قانداقسىگە كاللامنى ئايلاندۇرۇپ بۈيەرگە ئەكەلسۇن، ئۇمۇ كىرگەن ئادەملەرنىڭ ھېچقانداق ئىزدىرىكى بولماي يوقاپ كەتكىنىنى ئاڭلىغاچقا ئىھتىمالغا شۇنداق دەۋاتىدۇ. سىنىبى كىلىپ بولغۇچە بۈيەردە ئالۋاستىلارغا يەم بولىدۇ دىمىدى، بەلكىم كىرىپ كەتكەن كىشىلەر مەلۇم يەرلەردە ھايات يۈرىۋاتقاندۇ، ئۇچرىشىپمۇ قالامدۇق تىخى. توغرا نۇقتىدىن ئويلىمامسەن بىر ئىش دىگەننى!..... نىجات بىشىنى قاشلاپ قويۇپ ـ: شۇنى دەيمە، كىرىپ كەتكەنلەر ھايات بولسىچۇ

راس! ئۇنداقتا قاراپ تۇرماي ئىچكىرىسىگە كىرىپ ئۇلارنى ئىزدەپ باقمايمىزمۇ، ئۆلمىگەن جاندا ئۇمۇد بار دەپتىكەن!.....دېگەچ ئىچى تەرەپكە ماڭدى. بىزمۇ ئۇنىڭغا يېتىشىپ خارابىيلىقنىڭ ئىچىگە قاراپ ماڭدۇق، خىلى ۋاقىت ئۆتكەچكە قاراڭغۇمۇ چۈشەي دەپ قالغان ئىدى، يىراقلاردىن بىرتوپ قارا بۇلۇت خارابىيلىقنىڭ ئۈستىگە كىلىۋاتاتتى شۇڭا ۋاقتىنى چىڭ تۇتۇپ بىرەر يەرگە ئورۇنلىشۋالمىساق بولمايتتى. بىراق بىز بۇيەرگە ئەمدى كىرگەچكە يەرشەكلىنى ئانچە چۈشىنىپ كەتمەيتتۇق ھەم قاراڭغۇ چۈشسىلا ئوۋچىلار ھەربىكەتكە كىلەتتى شۇڭا بىخەتەر جايىنى قاراڭغۇ چۈشكىچە تىپىپ بولمىساق خەتەرگە يولۇقاتتۇق. شۇڭا ئۇلارنى توختاتتىم ـ: ئاغىينىلە، قاراڭغۇمۇ چۈشەي دەپ قالدى بۇنداق مىڭىۋەرسەك خەتەرگە يولۇقمىز، ھەم كىچىدە ھەركەتلىنىدىغان يىرتقۇچلار بىزنى ئوزۇق قىلىۋىتىشى مۇمكىن شۇڭا بىز ئاۋۋال بىخەتەررەك جايىنى تىپىپ پاناھلانغاچ قورساقنىبى ئەستەرلىۋالايلى ئاندىن ئەتە تاڭ ئىتىشى بىلەنلا قوپۇپ داۋاملىق ھالدا ئىچكىرلەپ تەكشۈرسەكمۇ كىچىكمەيمىز ئەمەسمۇ!... ئۇلار تەكلىپىمنى توغرا تاپتى، شۇنداق قىلىپ بىز خارابىيلىقنىڭ بەك ئىچكىرىسىمۇ ئەمەس تىشىدىكى مەيدانغا بەك يېقىنمۇ ئەمەس بىر يەرنى ئىزدەشكە باشلىدۇق، چۈنكى ھەر ئىككىلى تەرەپ بىز ئۈچۈن خەتەر ئىلىپ كىلەتتى، بۇ كىچىدە تىخى قانداق ئىشلارغا يولۇقىدىغىنىمىزمۇ بىزگە قاراڭغۇ شۇڭا كۆنۇۋالغىچە ئالاھىدە ھۇشيار بولمىساق بولمايتتى. بىز سلىشتۇرۇپ يۈرۈپ ئاخىرى راۋاقنىڭ كەينى تەرىپىگىرەك سلىنغان بىر كەپە شەكىللىك ئۆينى لايىق تاپتۇق. ئۆي ئىچى يىغىنچاقلا بولۇپ ئانچە كۆزگە چىلىقىپمۇ كەتمەيتتى، تۈڭلۈكلىرىمۇ يوق، بوسوغىسىنى يۇلغۇن قاپلاپ كەتكەن بولغاچقا بىرەر نەرسىنىڭ ھۆجۇم قىلىشىدىنمۇ ساقلانغىلى بولاتتى. شۇڭا ھەممىز شۇ ئۆينى لايىق كۆرگەن ئىدۇق. شۇنداق قىلىپ ئاستا ـ ئاستا قاراڭغۇ چۈشۈشكە باشلىدى بىز يۈگۈرۈپ يۈرۈپ قۇرۇق شاخ ـ شۇمبىلارنى يىغىپ ئەكىرىپ كەچنىڭ تەييارلىشىنى بەلەنلا قىلىۋالدۇق. ئاندىن رۇسۇل سۆز ئاچتى ـ: ئاغىينىلە بۇيەرنىغۇ بەلەنلا تىپىۋالدۇق بىراق قاراڭغۇ چۈشكەنسىرى ئەتە كۈننى كۆرەلمەيدىغاندەكلا ھىس قىلىۋاتىمەن، يەنە كىلىپ بۇيەدىن پەستىلا قەبرىستانلىق باكەن ئۆزۈمچىلا قوقۇپ كىتىۋاتىمەن!..... نىجات ـ: ھوي دىۋە ما ئۇسقىنىڭغا لايىق گەپ قىلە!ھەممىزدىن يوغان تۇرۇپ قوقايدىكەنمەن دىسەڭ سەت ئەمەسمۇ!...پەستىكىسى نەدە قەبرىستانلىق بولىدۇ توپا دۆۋىلىرىكەنغۇ شۇ، يەنە كىلىپ قەبرىستانلىق بولغان تەقدىردىمۇ كىچىدە ئەڭ بىخەتەر ئىكەنلىكىنى بىلمەمسە؟ ...ھۇ كۆزدم سەتى، چار پاقىدەك قاراپ تۇرىشىنى مانىڭ!..... ھەممىز كۈلۈپ كەتتۇق، ئاندىن شاخ ـ شۇمبىلاردىن ئازىراق دۆۋىلەپ نىجاتقا دىدىم ـ: ھوي پادىچى، تاپانچاڭنى چىقىرە!..... ـ: چىك ئاي، زاڭلىق قىمىغىنە ئاداش!...تاپانچاڭنى دىمەي چاقمىقىڭنى دىمەمسە ماندا، تۈتە مانا!..... ئارىمىزدا يەنە كۈلكە كۆتۈرۈلدى. ئوت يىقىپ سەل ئىسسىدۇق، خارابىيلىقتا كىرگەندىن باشلاپ چىققان سۆرۈن شامال، كىچىنىڭ سوغۇقلىرىمۇ بىللە قىتىلىپ بىزنى خىلى توڭدۇرغان ئىدى. ئوتنىڭ ئالدىدا قىمارۋازدەك

زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ ئىسسىنىۋاتقان نىجات بۇرۇنلىرىنى تارتىپ قويۇپ ـ : ھەجەپ توڭدۇما، ئوت ياقمىغان بولساق توڭغىنىمنى تىخى ھىس قىلماپتىكەنمەن، ئىسسىنغاندا ئاندىن ئۆزەمنىڭ توڭغىنىمنى بىلدىم جۇمۇ!... ـ : قورسۇقۇڭنىڭ تويغىنىنى مىجىپ بىقىپ بىلىدىغان تۇساڭ ئەلۋەتتە شۇنداق بولىدۇدە!.....دىدى غېنى نىجاتنى تىربىكتۈرۈپ. نىجات ئۇنىڭغا ئالىيىپ قويۇپ ـ : ھېي باللا قورساق ئىچىۋاتىدۇ بىر نەرسە يەۋالامدۇق؟ يەيدىغانلىرى مانىڭ ئۈستىگە قويىلى!.....دىدىدە سومكىسىدىن بىر سولياۋ داستىخانلىرى چىقىرىپ يەرگە ئاچتى، ھەممىز سومكىنى ئاختۇرۇشقا باشلىدۇق. داستىخانغا تۈرلۈك نازۇ نېمەتلەر چىقىشقا باشلىدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئانام پىشۈرۈپ بەرگەن گۆش، باشقىلارنىڭ ئىلىۋالغان گۆشلىرى بولۇپ داسقان خىلىلا ئاۋاتلاشتى، نىجات گۆشتىن ئاجرىتىپ ئىلىپ يىگەچ ـ : ھەي باللا بايالىن يىلانغا ئۇچقاپ قالغاندا بۇ گۆشلەر يادىمىزغا ھەجەپ كەلمەپتۇ ھە؟ .....دىدى بىشىنى چايقاپ قويۇپ. رۇسۇل ـ : گۆشنى يىلانغا بەسەك سەن نېمە يەيتىك ئاندىن، قۇرۇق نان گىلىڭدىن ئۆتمەي قالاتى!... ـ : ئىشىڭنى قىلە دېۋە، سىنىك قاپاق كاللاڭنى ئىشلەمدۇ دەپ مۇندالا دەپ قويغان گەپ بۇ!.....دىدى نىجات گىپىنى ئۆزگەرتىپ، مەن ئۇلارغا چۈشەندۈرۈش بەردىم ـ : بايا ئامال تاپتىم دىگەندە مۇشۇ گۆشنى بىرىشنى ئويلىغان ئىدىم، بىراق گۆشنىك مىزلىك ھىدى باشقا يىرتقۇچلارنى باشلاپ كەلمىسۇن دەپ ئەنسىرەپ گەپنى بۇرۇۋەتتىم، شۇڭا باشقا باھانە تاپالماي سىنى سۈتنى ئىلىپ كىلىشكە بۇيرىغان!..... نىجات سۆزلىرىمنى ئاڭلاپ ھەيران بولغان ھالدا ـ : ئەسلى مۇنداق دىگىنە، مەن تىخى ئامال تاپتىم دەپ نەدە بىر بىمەنە گەپنى قىلساڭ نىمانداق قىلىدىغاندۇ دەپ ھەيران قاپتىمەن، سىنىك ئويلىغىنىڭمۇ توغرا بوپتىكەن جۇمۇ!راسلا گۆشنى چىقارغان بولساق قۇتۇلماق ئۈياقتا تۇرسۇن يىرتقۇچلارنى باشلاپ كىلىپ ئۆزىمىزنى تۇتۇپ بىرەركەنمىز!..... بىز بىردەم ئۈيەر بۇيەردىن پاراڭلىشىپ ئولتۇردۇق ئۇنىڭغىچە ئەتراپ پۈتۈنلەي قاراڭغۇلۇقلا چۈمدى، ھازىر بىزگە يورۇقلۇق بىرىۋاتقىنى مۇشۇ ئالدىمىزدىكى ئوتلا ئىدى، شۇڭا كىچىچە ئوتنى ئۆچۈرمەسلىكنى دىيىشىپ قولچىراقلارنى يىقىپ ئىزدەپ يۈرۈپ كىچىدە قالايدىغانغا خىلى كۆپ ئوتۇن تەييارلىۋالدۇق، ئاندىن ئىككىمىز يىرىم كىچىگىچە قالغان ئۆچىمىز تاك ئاتقىچە پوستا تۇرىدىغان بىرەر ئىش بولسا دەرھال ھەممىزنى ئويغىتىدىغان بولۇپ كىلىشتۇق. تۇيۇقسىز بىر ئىش يادىمغا كىلىپ كومپاسنى چىقاردىم، كومپاسنىك ئىستىرىلكىسى جەنۇپ تەرەپنى يەنى بىز كىرگەن سىپىل ئىشىكى تەرەپنى كۆرسىتىپ تۇراتتى دىمەك بىز جەنۇپ تەرەپتىن كىردۇق شۇڭا چىقىپ كىتىدىغاندىمۇ جەنۇپنى ئىزدىسەك چىقىدىغان جايىنى تاپالايمىز ئەلۋەتتە، ئەتراپىمدىكىلەر بۇنى كۆرۈپ ئاپىرىن ئوقۇپ كىتىشتى. دىمىسىمۇ بۇ قىتىم ناھايىتى چوڭ ئىشەنچ بىلەن كىرگەن ئىدىم. شۇنداق قىلىپ ھەممىز ئىلىۋالغان ئەدىياللارنى ئىلىپ ئوتقا چۆرىدەپ سالدۇق ئاندىن ئۇيقۇمىز كەلگۈچە ھوشيارراق ئولتۇرايلى دەپ بىردەم پاراڭلىشىپ ئولتۇردۇق، بىرىنلا ئۇ بۇ تىملاردا سۆزلىشىپ كىلىپ تىما جىنىڭ پاراڭلىرىغا يۆتكەلدى، ئارىمىزدا ئاساسەن ھەممىز بۇنداق پاراڭلارغا

ئامراق بولغاچقا بىلىپ ـ بىلمەيلا بىلگەن ئاڭلىغانلىرىمىزنى بەس ـ بەستە سۆزلەشكە باشلىدۇق. كەچ بولغانسىرى خارابىيلىقنىڭ ئىچى قاينىاپ تەرەپ ـ تەرەپتىن ھەرخىل ئاۋازلار ئاڭلىنىشقا باشلىدى، بىزمۇ قىزغىن ھالدا ئۆز پاراڭلىرىمىزنى قىلىۋەردۇق. بىردەمدىن كېيىن رۇسۇل ئورنىدىن تۇردى ئاندىن بالىلارغا ـ: باللا ھاجىتىم قىستاپ كەتتى بىرەرسىگىلار بىرگە چىقىڭلارچۇ!.....دەپ ئۆتۈندى. بۇنى پۇرسەت دەپ بىلگەن نىجات ـ: ھوي قوتاز، ئۆيلەپ قويسا بەش بالىنىڭ دادىسى بولغۇدەك بولغاندىمۇ ھاجەتكە چىقالمامسەن؟ ئۇيات ھەي ئۇيات!...دېگىنىچە ئۇنى زاڭلىق قىلىۋالدى. رۇسۇل ـ: شۇ يالغۇز چىقاتتىم جىنىڭ گېپىنى قىلىۋېرىپ سەل قورقۇۋاتىمەن، يەنە كىلىپ بۇيەر بەك قاپقاراڭغۇكەن، يۇلغۇنلار ئادەمگە ھەرنىمە كۆرۈنۈپ تىخىمۇ قوقۇپ كېتىدىكەنمەن!..... ئاخىرى نىجات ئۇنىمىغاچقا غېنى ئۇنىڭ بىلەن بىللە چىقىشقا قوشۇلدى، ھەمدە بىللە چىقىپ كەتتى. ئۇلار بىر ـ بىرىگە يىراقراق يەردە ھاجەت قىلىۋاتاتتى توساتتىن رۇسۇلنىڭ يىنىدا نىجات جىندەكلا پەيدا بولدى، چۆچۈپ كەتكەن رۇسۇل يىرىمىنى يەرگە يىرىمىنى ئىشتانغا چىقىرىپ دېگۈدەك ئۇنىڭغا قارىدى، قاراڭغۇدا چىرايىنى ئىنىق كۆرەلمىگەچكە ئاۋازىدىن تونۇۋالدى. نىجات ـ: نىمىگە ھودۇقسەن ئاداش، خۇددى جىن كۆرگەندەك!... رۇسۇل ـ: جىمجىتلا كەلسەك قورقمامتىم ئەمسە، يۈرۈكۈمنى چىقاردىڭغۇ خۇدى!... ـ: ھا ھا ھا، قورقۇپ ئىشتىنىڭغا سىيۇتىپسەنغۇ؟ قارا ھۆل بوپ كىتىپتۇ، ھى ھى ھا ھا ھا!..... ـ: نەدە سىيۇتىمەن، بۇ قاراڭغۇدا كۆرەلىگەندەك گەپ قىلىپ قويىدىكەن تىخى!... ـ: كۆرەتىمەنغۇ مانا، قارا ئىشتىنىڭنى يۆلدەپ بوپسەن، ماڭە كىرىپ ۋاقتىدا قۇرتىۋال!..... رۇسۇل ئىشتىنىنى ئىتىپ نىجاتتىن ـ: سەن كىرمەمسە؟ ...دەپ سوردى، نىجاتمۇ جاۋابەن ـ: سەن كىرىۋە مەن ھاجەت قىلىۋالاي.....دەپ قېپ قالدى. غېنى رۇسۇلنى توۋلاپ بىللە كەپىگە يىنىپ كىردى بىراق رۇسۇل كىرىپلا ھەيران قالدى ـ: ۋۇي، نىجات سەن بۇيەردە يۈرىسەنغۇ؟ بايا تىخى ئايەدە سىيۇاتمىغانمىتىڭ؟ ..... بايىدىن بىرى بىز بىلەن چاقچاقلىشىپ رۇسۇلنى سۆكۈپ بىرىۋاتقان نىجات رۇسۇلنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ ھەيرانلا قالدى ـ: ھەي دېۋە نىم دەپ يۈرىسە؟ نەدە مەن ھاجەتكە چىقىمە، بايىدىن بىرى مۇشەدە ئولتاسام مەن!..... ـ: نىمە؟ .....ئەمسە بايا مىنىڭ يىنىمدا تۇرۇپ ھاجەت قىلىپ قالغىنىچۇ؟ ..... ھەممىمز تەڭلا ئورنىمىزدىن تۇرۇپ كەتتۇق ـ: نىم دەيسە؟ ..... دەل شۇ پەيتتە بوسوغىدا قويۇق ئۆسۈپ قالغان يۇلغۇنلۇقنىڭ تاشقىرى تەرەپتە ھەرخىل شەپىلەر ئاڭلىنىشقا باشلىدى!.....

خارابىيلىققا سەپەر(2 ـ باب 2 ـ قىسىم)

سىرتتىن ئاڭلانغان سىرلىق شەپىدىن ھەممىمز چۆچۈپ كەتتۇق. كىرىپلا نىمە پىشكەلچىلىكلەرگە يولۇققىنىمىز بىزگە قاراڭغۇ، بايىدىن دېيىشكەن جىنىڭ پاراڭلىرى، رۇسۇل ھاجەتخانىغا چىقاندا ئۇچرىغان ئىشلار، بوسوغىدىلا ئاڭلىنىۋاتقان شەپىلەر جىنىمىزنى

ئىلىپ جاڭگالدا قويدى. شۇندا ھەممىز قوغدىنىش قۇراللىرىمىزنى تەقلىشىپ قولچىراقنى يېقىپ ئاستا-ئاستا سىرتقا قاراپ ماڭدۇق. ئىككى قەدەم.....بىر قەدەم.....«كىلىشە ئەبلەخلە!سەنلەرگە جىنىمنى تىكىپ قويدۇم!»تۇيۇقسىزلا نىجات شۇنداق دېگىنىچە قولىدا كۆتۈرىۋالغان تاياقنى ئوڭ تەتۈر شىلتىپ سىرتقا ئىتىلدى، بىزمۇ ئۇنىڭ ئارقىدىنلا ئەگىشىپ سىرتقا تاشلاندۇق. ئەتراپ پۈتۈنلەي تۇن قاراڭغۇسىغا چۆمگەن بولۇپ پەقەت قولچىراق يورۇتۇپ تۇرغان جايلارنىلا كۆرگىلى بولاتتى، بەشىمىز بەس-بەستە قولچىراقنى ئەتراپقا يېقىپ كۆزىتىۋاتاتتۇق، بىراق تۇرۇپ-تۇرۇپ قورقۇنۇچلۇق ھۇۋلاپ قويىدىغان مۈشۈك ياپىلاقنىڭ ئاۋازىدىن باشقا ھېچقانداق ئالاھىدە ئاۋاز ئاڭلانمايتتى، بىز يەنىمۇ خاتىرجەم بولالماي يۈلغۇنلارنىڭ ئارىسىدىن تارتىپ تەپسىلىي تەكشۈرۈشكە باشلىدۇق بىراق يۈلغۇنلارنىڭ ئارىسىدا بىزدىن ھۈركۈپ قېچىۋاتقان چاشقانلاردىن باشقا ھېچنىمە كۆرۈنمەيتتى. شۇندىلا بايىدىن بىرى بىزنى چۆچۈتكىنىنىڭ چاشقانلار ئىكەنلىكىنى بىلىپ يۈرىكىمىز سەل ئىزىغا چۈشتى، بىراق بايا رۇسۇل يولۇققان ئىشلار بىزنى يەنىلا سەل ئەنسىز قىلىپ قويۇۋاتاتتى. ئەتراپنى خىلى ۋاقىتقىچە كۆزىتىپ ئاندىن ئاستا ئۆزىمىز تۇرىۋاتقان ئۆيگە يىنىپ كىردۇق. ئەمدى ئۇيقۇ دېگەندىن ئەسەرمۇ بولمىغاچقا بايا نۆۋەتلىشىپ ئارام ئالىمىز دېيىشكەنلەر ئەمدى بولساق ئوتنىڭ ئالدىدا بىر-بىرىمىزگە قاراپ ئولتۇراتتۇق. بىردەملىك جىمجىتلىقتىن كېيىن نىجات ئىغىز ئاچتى:-ھەي رۇسۇل، بايا راسلا سىرتتىتا مىنى كۆردۈڭما؟ بەلكىم غېنى ساڭا چاقچاق قىلىپ قويغاندۇ قايتىدىن ئويلاپ باقە!..... رۇسۇل:-قانداقمۇ خاتالىشىپ قالاي، سىرت بەك قاراڭغۇ بولغاچقا چىرايىنى ئىنىق كۆرەلمىدىم بىراق ئاۋازى دەل سىنىڭ ئاۋازىڭ شۇ، يەنە كىلىپ سىرتقا چىققاندا غېنى بىلەن خىلى ئارىلىق تاشلاپ ھاجەت قىلغان تۇرساق ئۇنىڭ مىنى ئوينىتىشى مۇمكىنمۇ شۇنداقمۇ غېنى؟ ...دىدى غېنىغا سوئال نەزىرىدە قاراپ. غېنىمۇ ئۇنىڭ سۆزىنى تەستىقلاپ بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى لېكىن ئارتۇق سۆز قىلمىدى. بىز ئۇ غايىبانە كىشىنىڭ قەيەردىن كەلگىنىنى زادى كىم ئىكەنلىكىنى مۇنازىرلىشىشكە باشلىدۇق. نىجات:-بەلكىم ئۇ مۇشۇ يەرنىڭ سىرىنى بىلىدىغان، ھەم مۇشۇ يەرنى قوغدايدىغان كىشى بولۇشى مۇمكىن. بىزنى كۆزىتىش ئۈچۈن ئەتەي شۇنداق قىلغان نىمە، بولمىسا بىزكۆپ تۇرساق ئۆزىگە زەرەر يېتىشىدىن قورقىدۇدە!...سىلەرچىچۇ؟ ..... رۇسۇل:-بۇ دېگىنىڭمىغۇ توغرا، بىراق شۇنچە پالۋانلار چىقالماي قۇربان بولغان بۇ خارابىيلىقتا نەدىمۇ قوغدايدىغانغا ئادەم بولسۇن!.....ئەگەر راستىنلا شۇنداق بولسا بىزنى بوش قويۇۋېتەرما؟ بەلكىم دېيىشكەن گەپلىرىمىزنى ئاڭلاپ تۇرامدۇ تىخى!..... :-تۆۋە دېگىنە ئاداش نەدىبىر گەپلەرنى قىلىپ يۈرمەي!.....دىدى نىجات ئەتراپقا ئالاقزادىلىك بىلەن قاراپ-ھەي باللا سىرتقا يەنە بىر چىقىپ باقامدۇق؟ ئۇ راستىنلا سىرتتا بولمىسۇن يەنە، بىزنىڭ دېيىشكەنلىرىمىزنى ئاڭلىۋىلىپ ئادەم باشلاپ كەلسە قانداق قىلىمىز؟ ..... ئۇلار شۇنداق پاراڭلىشىۋاتقاندا مەن بولسام خىيال قىلىشقا بولمايدىغان خىياللارنى قىلىۋاتاتتىم، چۈنكى

سىلىمكام دەپ بەرگەن«خارابىيلىقنىڭ ئىچىدە قوغدىغۇچى ئالۋاستىلار بارکەن، بايلىق ئىلىپ چىقىمەن دىگەنلەرنىڭ ھەممىنى ۋەھشىيلەرچە ئۆلتۈرۈتتىدىکەن!...»دىگەن سۆزلىرى يادىمدىن كىچىپ ئۆتتى. ئەجبا رۇسۇلنىڭ كۆرگىنى ئالۋاستىمىدۇ؟ شۇنداق بولغاندا رۇسۇلنى تامامەن ئۆلتۈرۈتەلەيتىغۇ، ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىپ يەنە ئۇ يەردە قىلىشنىڭ ئورنى بارمۇ...بىزنىڭ نەدىلىكىمىزنى بىلگەندىكىن ئۇدۇللا كىلىپ ئۆلتۈرۈتەلەيتىغۇ؟ .....ئويلىغانسىرى سۇئاللار كۆپىيىپ كىتىۋاتاتتى، كىرىپلا يۈز بەرگەن بۇ ئىش گەرچە كىچىككىنە ھەم بىزگە ھازىرچە خەتەر ئىلىپ كەلمىگەن ئىش بولسىمۇ بىراق ئىچكىرلىگەنسىرى ئىشنىڭ بۇنداق ئاددىيلىق بىلەنلا تۈگىمەيدىغانلىقىنى ھىس قىلىپ يەتتىم، بەلكىم مۇشۇ ئارقىلىق بىزنىڭ يولىمىزنى مۇشۇ يەردە ئاخىرلاشتۇرۇپ قايتىپ كەتكۈزۈتۈش ئۈچۈن تۇنجى قەدەمدىكى ئاگاھلاندۇرۇشى بولۇشى مۇمكىن دەپ ئويلىدىم. ـ: ھەي قەھرىمان، نىمانداق سولۇشۇپ ئولتۇرۇپ كىتىسەن؟ ...بىرەر نەرسە دەپ باقساڭچۇ قاراپ ئولتۇرماي!.....نىجاتىنىڭ سۆزىدىن ئىسىمگە كىلىپ بالىلارغا قارىدىم ئۇلارمۇ ماڭا سوئال نەزىرىدە قاراپ تۇراتتى. مەن نىمە دىيەلەيمەن، ئۆزۈممۇ بۇنىڭ يەشمىسىنى بىلىش ئۈچۈن مۇشۇ يەرگە كەلگەن تۇرسام. ـ: مەن...مەن.....بۇ ئىشنى مەنمۇ چۈشىنەلمىدىم، پەقەت ئىچكىرلىگەنسىرى خەتەرگە تىخىمۇ كۆپ ئۇچرايدىغانلىقىمىزنى بىلىمەن شۇ!جاندىن كەچمىگۈچە جانانغا يەتكىنى بولماس دەپتىكەن شۇڭا بۇنچىلىك ئىشلارغا جىددىيلىشىپ كەتمىسەكمۇ بولا؟ .....دىدىم باشقا سۆز تاپالماي. ـ: ھەي بۇرادەر، بۇ سىنىڭ جانانىڭ ئەمەس خارابىيلىق ئىسىڭدە بولسۇن!...مەن بۇنداق يەرلەر توغۇرلۇق كۆپ ئاڭلىغان بۇنداق جايلارغا كىرگەنلەر چوقۇم ھۇشيار بولمىسا جەسىدىنىمۇ كىشىلەر تاپالمايمىش، يەنە كىلىپ بۇنداق يەرلەرگە تۇمەن خىل قاپقانلار قۇرۇلغان بولۇپ ئاشۇنداق بايلىق ئىزدەيدىغان، بىزدەك سىرىنى يىشتىم دەيدىغانلار ئۆچۈن مەخسۇس قۇرۇلغانمىش سەللا بىخەستىلىك قىلساق جەسىدىمىز بۇ يەردە مەڭگۈلۈك ئابىدىگە ئايلىنىپ قالىدۇ!شۇڭا ھەر قەدەمنى ئويلىشىپراق ماڭساقمىكىن دەيمىنا؟ ...دىدى نىجات، ئۇنىڭ گېپىدىن سەل ئاچچىقىم كەلدى ـ: نىمە؟ سەن بۇيەردىن چىكەتسەك دىمەكچىمۇ؟ ...كىچىككىنە ئىشنى كۆرۈپ يىلىك چىقتى دىگىنە، ئەمىسە سەن چىكىتىۋەر بىز داۋاملىق ئىچكىرلەپ مېڭىپ بۇ ئىشنىڭ سىرىنى تاپقىنىمىز تاپقان!..... ـ: ھەي ھەي، مەن ئۇنداق دىمىدىم جۇمۇ، پەقەت ھۇشيار بولايلى دەۋاتىمەنغۇ. ئويلاپ باقمامسەن كىرە كىرمەي بىراۋلار مىنىڭ سىياقىمدا رۇسۇلنى گەپكە ساپتۇ، بۇنىڭدىن كىيىن يەنە قانداق ئىشلار يۈز بىرىدۇ كىم بىلىدۇ دەيسەن، شۇڭا ھۇشيارلىقنى ئۆستۈرۈپ زىيان كىلىپ چىقىشنىڭ ئالدىنى ئالايلى دىدىمغۇ!..... بايىدىن بىزنىڭ گېپىمىزنى ئاڭلاپ تۇرغان ئابلىكىمۇ سەل ئويچان ھالدا سۆز قىستۇردى ـ: بەلكىم بىز بايا دىيىشكەن جىننىڭ گەپلىرى ئۇنى باشلاپ كەلگەن بولۇشى مۇمكىن، ئاڭلىشىمچە ئۇلارنىڭ گېپىنى قىلساقلا دەررۇ يىنىمىزغا كىلىپ تەڭ ئاڭلارمىش. ئۇنىڭ رۇسۇلغا چىقىلمىغىنىغا قارىغاندا ياخشى نىيەتلىك

جىن ئوخشايدۇ!..... ـ : ماڭە‌ۋا!ئەدىبىر ئەپسانىلەرنى سۆزلىمەي ، جىن ـ ئالۋاستىلارمۇ ياخشى نىيەتلىك يامان نىيەتلىك دەپ ئايرىلامدا؟ مەنچە ھەممىسىنىڭ نىيىتى بىر، ئادەمگە زىيان يەتكۈزگەندەكىن چوقۇم يامان نىمىلە!.....دىدى نىجات ئابلىكىمنىڭ گېپىنى يىرىپ. ئابلىكىم ـ : ئۇنداقمۇ دەپ كەتمە ، بۇرۇنلاردا ئاتا بوۋىللىرىمىزغا ياردەم قىلغان ياخشى نىيەتلىك جىنلارنىڭ ئىشلىرىنىمۇ ئاڭلىغانمەن ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى يامان بوپ كېتىشى ناتايىن!..... ئابلىكىمنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغان نىجات يەنە تىرىكىپ كەتتى ـ : ھوي ، سەن زادى بىز تەرەپتە تۇرامسەن ياكى ئالۋاستىلار تەرەپتىمۇ؟ باشتا كىرگەندىلا گېپىڭ سەل بىر قىسما تۇرتى يەنە مۇشۇنداق سۆزلىگىلى تۇردۇڭ ، ئەگەر راسلا بىرە جىن ـ شايا‌تۇن ئۇچراپ قالسا سىنىلا ئالدىغا چىقىرىپ قويىلى تونۇشۇپ تازا...ئاداش بولۇالە ئۇنداقتا بىزگىمۇ پايدىسى تېگەمدۇ نىمە؟ ..... نىجاتنىڭ سۆزىدىن ھەممىز كۈلۈپ كەتتۇق . ۋاقىت شۇنداق ئاستا ئۆتمەكتە ، بىز يەنىلا شۇ دىلغۇلچىلىقتا يۈلغۇنلارنى شىرىقشىتىپ يۈگۈرۈپ يۈرگەن چاشقانلاردىن چۆچۈپ ئولتۇرۇپ تاڭ ئىتىشنى كۈتۇاتاتتۇق ، ئارىدىن خىلى ۋاقىت ئۆتكەچكە بايىقى ئىشلارمۇ ئاستا ـ ئاستا خىيالىمىزدىن چىقىپ كېتىپ ئۈيقۇ باسقىلى تۇردى. بىراق يەنىلا ئەتراپتا قانداق خەتەرلەرنىڭ كۈتۈپ تۇرغىنى بىزگە قاراڭغۇ ، شۇڭا رۇسۇل بىلەن غېنىنى كۈزەتكە قويۇپ بىز بىرەدەم ئۇخلۇۋىلىشنى لايىق تاپتۇق ، ئۇلارمۇ ئارتۇق گەپ قىلماي قوشۇلدى ، بولۇپمۇ رۇسۇل بايىقى ئىشقا ئۆزى يولۇققاچقا ئۈيقۇسى قەۋەتلا قاچقان ئىدى. كىچىدىن بىرى ئەنسىزچىلىكتىلا يۈرگەچكە ئۈيقۇمۇ بەكلا كىپ كەتكەن ئىدى ، شۇڭا بىشىمنى قۇيۇشۇم بىلەنلا قاتتىق ئۈيقۇغا غەرق بوپتىمەن..... «قەھرىمان!.....قەھرىمان بالام كۆزۈڭنى ئاچە!تاڭ ئاتقىلى نەۋاق ئۇخلاۋىرەمسەن!.....»ئانامنىڭ توۋلىشى بىلەن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم ، ئاخشام بەك كىيىن ئۇخلىغاچقىمىكى كۆزلىرىمنىمۇ تەستە ئىچۋاتاتتىم ، ئۆزۈم ئويغانغان بىلەن كاللام يەنىلا ئۈيقۇ ھالىتىدە ئىدى. ئۆزۈمنىڭ قەيەردە ئۇخلاۋاتقىنىمنىمۇ سەزمىگەن ھالدا كونا ئادىتىم بويىچە ئۈياقتىن بۇياققا ئىككى ئۇچنى دومىلاپ يۈرۈپ ئورنۇمدىن تۇردۇم ـ : ھە ئانا، ئەتتىگەندىلا ئويقۇتۇپ يەنە نىمىش بولدى؟ ...بىرەدەم ئۇخلىغىلى قويساڭچۇ ئادەمنى!..... بىراق ئانامنىڭ ئاۋازى چوتلا يوقاپ كەتتى ، نەچچە قىتىم توۋلىغان بولسامۇ جاۋاپ يوق ، شۇندىلا كاللام ئۈيقۇدىن ئويغىنىپ ئەسلى ئۆزۈمنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىم دەررۇ يادىمغا كىلىپ يۈرۈكۈم ئىغىزىمغا تىقىلىپ قالدى. چۈنكى ئۈيقىچىلىقتا ھويلىغا چىقتىم دەپ بىز قونغان ئۆيدىن ئىچى تەرەپكە خىلىلا مىڭىپ بولغان ئىدىم ، ئەمدى بولسا كۆز ئالدىمدا ھەرخىل ئۆسكەن قورقۇنۇچلۇق دەرەخلەر تۇراتتى. چۆچۈپ كەينىمگە داجىپ كەتتىم ھەمدە يۈگۈرگەن پىتى قونالغۇغا يىنىپ كىردىم. ئۇلارنىڭ ھەممىسى شۇنداق تاتلىق ئۇخلاۋاتقان بولۇپ بىرەسمۇ مىنىڭ ئالاقىزادىلىك بىلەن يۈگۈرۈپ كىرگىنىمنى سەزمىدى. «ماۋۇلارنى قارا، ئۆزۈم ئويغىنىپ كېتىپ يىنىپ كەلمىگەن بولسام ھىچقايسى خىيالىدا يوق ئۇخلاكەن بۇلارنىڭ!...يەنە تىخى ماۋۇ ئىككىسىمۇ ئۇخلاپ

كىتىپتا!...»دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە. سائەتكە قارىغىنىمدا ئالتىنى كۆرسىتىپ تۇراتتى، شۇنداً بىردەم ئولتۇرۇپ سەل يۇرۇكۇم ئىزىغا چۈشۈالغاندىن كېيىن ئۇلارنى ئويغاتتىم. ئۇلارمۇ كۆزلىرىنى ئۇۋلاپ يۇرۇپ تەسلىكتە ئويغاندى، ھەمدە ماڭا قاراپ كۈلۈپ تىلىقىپ قالدى. ئۇلارنىڭ نىمىشقا بۇنداق كۈلدىغانلىقىنى بىلەلمەي ئۆزۈمگە قارىدىم.....نىم...نىمە؟ كېيىملىرىم پۈتۈنلەي توپىغا مىلىنىپ كىتىپتىغۇ!...ئەسلىدە ئورنۇمدا يېتىپ دومۇلدىم دەپ ئۇيقۇچىلىقتا توپىدا دومۇلاپ قوپقانكەنمەن. شۇ تاپتا ئۆزۈمنى نىمىلەرگە ئوخشىتىۋىتەرمەن ھە!.....ئۇلار تىخچە تىزلىرىغا ئۇرۇپ كۈلۈۋاتاتتى، ئاچچىقىم كىلىپ ـ: ھە، بەك تاماشىا بولۇپ بىرىۋاتامدا ھەرقايسىلىرىگە؟ بايا نىمىشلارنىڭ يۈز بەرگىنىنى بىلەمسىلەر، ماۋۇ ئىككىسى بىزنى قوغداۋاتىدۇ دەپ خاتىرجەم ئۇخلاپتىمەن، تاس قاپتۇ ئىزىتقۇ مىنى ئادەم ئايىاق باسمايدىغان يەرلەرگە ئىلىپ كەتكىلى!.....تىزلا ئىسىمگە كىلىپ ئەتراپقا قارىسام ئەمەسلا بىر قورقۇنۇچلۇق يەرلەردە يۈرىمەن شۇنىڭ بىلەن دەررۇ يىنىپ كىلىۋالدىم، بولمىسا مىنى مەڭگۇ كۆرەلمەسلىكىڭلار مۇمكىنتى جىمۇ!..... ھىلىتىن كۈلۈۋاتقانلار سۆزلىرىمنى ئاڭلاپ ئىغىزلىرى ئىچىلىپلا قالدى. نىجات ـ: نىم...نىم دەيسە؟ ...ئىزىتقۇ دىدىگىما؟ .....مەن چۈشەنمىدىم تۈزۈكرەك سۆزلىگىنە باش ئايىقى يوقلا پاراڭ قىلماي، نىمە ئىش بولدى زادى؟ ..... مەن ئۇلارغا بايا ئويغانغاندا بولغان ئىشلارنى سۆزلەپ بەردىم، ئۇلار ئاڭلاپ بىر ـ بىرىگە قارىشىپ ھەيران قىلىشتى. بايىدىن بىرى سۆزۈمنى تەپسىلىي ئاڭلاۋاتقان نىجات رۇسۇلغا كايىدى ـ: ھوي دۈشە!...مۇشىنچىلىك ئىشىنمۇ ياخشى قىلامامسەن ھە؟ كىچىدىن بىرى شۇنچە ئىشلارغا يولۇقۇپمۇ قانداق ئۇيقۇڭ كەلگەندۇ سىنىڭ، دۈشە دەپ راسلا دۈشە بوپ قالدىڭمۇ يا سەن!.....ھەي بىز سىنى بار دەپ خاتىرجەم ئۇخلاۋەرسەك، سەنمۇ ئۇخلاۋەسەڭ ئەگەر بىرەر ئالۋاستى كىلىپ كىلىشكەن تۈرقۇمنى كۆرۈپ ئامراق بوپ قىلىپ ئىلىپ كەتسە مەن يوق بۇ سەپەردە قانداق سالامەت قايتىپ چىقالايسىلەر دەيمە؟ .....ئەگەر تۈنۈگۈن يولۇققان ھىلىقى چوڭ يىلانلار مۇشۇ يەردىمۇ بولسا ئاستاغىنا كىرىپ ھەممىزنى يەپلاۋەتسە ئۇ چاغدا قانداق قىلاتتىڭ؟ ...خەپ بۇدا سەن دۈشىگە ئىشىنىپ كۈرەتكە قويۇپ قويغىچە ئۇخلاپ قالغىنىڭدا سىرتتقا ئاچچىقىپ يىرتقۇچلارغا يەم قىلىپ بەرمىسەم، كاللاڭ ئىشلىمىگەن بىلەن بەش ئالتە يىرتقۇچنى تويغۇزدىغان كالىدەك بەستىڭ بار ئەمەسمۇ تويۇپ قىلىپ بىز ئامان قالارمىز!..... نىجاتنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ رۇسۇل تۈمشۇقلىرىنى ئۇچلاپ ـ: ئۇنداقمۇ دەپ كەتمىگىنە، مەن يا قەستەن قىلمىسام. ئاخشام غېنى بىلەن خىلى ۋاقىتقىچە پاراڭلىشىپ ئۇخلىماي ئولتۇرغان لىكىن قاچانلاردىن ئۇخلاپ قالغىنىمنىمۇ سەزمەپتىمەن شۇ!.....غېنى سەنمۇ گەپ قىلمامسەن قاراپ تۇرماي؟ .....دىدى ئۆزىنى ئاقلىغاچ غېنىغا. غېنىمۇ بىشىنى لىڭشىتىپ ـ: شۇنداق، بىز خىلى ۋاقىتقىچە پاراڭلىشىپ ئولتۇرغان قانداق بولۇپ ئۇخلاپ قالغىنىمىزنىمۇ سەزمەپتۇق!.....دەپ رۇسۇلنىڭ سۆزىنى قوللاپ قويدى. نىجات ـ: ۋاي بولدى قىلىشە، كۆتۈڭنى سۇغا چىلاپ قويسىمۇ سەزمەي ئۇخلايدىغان نىمىلەكەنسە!...ياخشى

كىچىدىن بىرەر خەتەرگە يولۇقماپتۇق شۇكرى ھەرھالدا!..... بىز بىردەم تاپا قىلىشقاندىن كېيىن ناشرىلىقلىرىمىزنى قىلىۋىلىپ خارابىيلىقىنىڭ ئىچكىرىسىگە قاراپ يول ئالدۇق. بىز خارابىيلىقتا يەنە قانداق ئىشلارغا يولۇقىدىغانلىقىمىزغا قىزىقسىڭىز نەزىرىڭىز كىينىكى قىسىملاردا بولسۇن!...

خارابىيلىققا سەپەر(2 ـ باب3 ـ قىسىم)

ئىچكىرىسىگە كىرگەنسىرى بىزنى سەل سۇر بېسىشقا باشلىدى، ئەتراپ شۇنچىلىك مۇدھىشلىق بولۇپ قارىماققا بىزدىن باشقا ھاياتلىق يوقتەك قىلاتتى. دەسلەپتە نەگە بېرىشنى بىلەلمىگەچكە ئۆزىمىزگە سىرلىقراق تۇيۇلغان بىرەر خانىقاسىغا كىرىپ بىقىشنى توغرا تاپتۇق. ئايلىنىپ يۈرۈپ ئاخىرى ئۆزى چوڭراق كەلگەن، شۇنچە كونىراپ كەتكەن بولسىمۇ نەققاشلىرى تىخى ئۆچۈپ كەتمىگەن بىر ئۆيگە كىردۇق. ئۆي ئىچى شۇنچىلىك ۋەيرانە بولۇپ ھەممە جايىنى دىگۈدەك ئۆمۈچۈك تورلىرى قاپلاپ كەتكەن ئىدى. بەلكىم بۇ شۇ زامانىدىكى بىرەر ئەمەلدارنىڭ ئىش بېجىرىش ئورنى بولسا كېرەك، ئىشىكتىن كىرىپ ئۇدۇلدا ئۈستەل، تامدا غۇۋا پەرق قىلغىلى بولىدىغان ئەجدىرھانىڭ سۈرىتى ئويۇقلۇق ئىدى. غېنى كىلىپ تامنى سۈرتىۋىتىپ رەسمنى تەكشۈرۈپ باققاندىن كېيىن ـ: بەلكىم بۇ شۇ زامانىدىكى بىر پادىشاھلىقنىڭ سىمۋولى بولۇشى مۇمكىن بولسا بىز تىخىمۇ ئىچكىرلىگەن ھالدا تەكشۈرۈپ باقايلى!.....دىدى. بىزمۇ قوشۇلىدىغانلىقىمىزنى بىلدۈردۇق، ئاندىن ئۆي ئىچىنى ئاختۇرۇشقا باشلىدۇق. بۇيەرنىڭ تارىخىغا بەك ئۇزۇن بولۇپ كەتكەچكە بىز پايدىلانغۇدەك بىرەر نەرسىمۇ قالمىغاندەك قىلاتتى، شۇنچە ئاختۇرۇپمۇ پاتراقشىپ يۈرگەن چاشقانلار بىلەن ئاندا ـ ساندا ئۇچقاپ قالىدىغان چايانلاردىن باشقا بىرەر ئالاھىدىرەك نەرسىنى بايقىمىدۇق. ئۇمۇدسىزلىنىپ چىقىپ كېتەيلى دەپ تۇرغاندا ئابلىكىم ئىغىز ئىچىپ قالدى ـ: ھەي قاراڭلا بۇ نېمە؟ ..... ھەممىز تەڭلا ئابلىكىم تەرەپكە تاشلاندۇق، بىرىپ كۆرگىنىمىز بولسا سىسىپ داتلىشىپ كەتكەن بىر دانە قىلىچ ئىدى، بۇ قىلىچ قارىماققا تىلىۋىزورلاردا بىز دائىم ئۇچىتىپ تۇرىدىغان پادىشاھلىق دەۋىردىكى جاللاتلارنىڭ ياكى سانغۇنلارنىڭ ئىشلىتىدىغان قىلىچلىرىغا ئوخشاپمۇ قالاتتى. ـ: نەدىن تاپتىڭ بۇنى؟ .....غېنى ھەيران بولۇپ سورىدى. ئابلىكىم ـ: كەينىمگە ياناي دەپ تۇرسام توپا ئارىسىدىن پۈتۈمغا ئىلىنىپ قالدى، ئىلىپ قارىسام مۇشۇ نەرسىكەن!.....دىدى بويۇنىنى قىسىپ قويۇپ. غېنى خىلى ۋاقىت ئوڭ ـ تەتۇرىنى ئۆرۈپ قاراپ بېقىپ ـ: بەلكىم بۇ قۇرال شۇ زامانىڭ مەدەنىيەت شاھىدى بولۇشى مۇمكىن، بۇنداق نەرسىلەردىن يەنە تاپالامدۇق يوق بىلمەيمىز شۇڭا مۇشۇنى بولسىمۇ ئىلىپ چىقىپ كېتەرمىز يا!...بۇمۇ بىر مەدەنىي يادىكارلىق ئەمەسمۇ!.....دىدىدە ئۇنى بىر رەختكە يۆگەپ سومكىسىغا سىلىپ قويۇپ ـ: ماڭايلى تىخى ئالدىمىزدا كۆز يەتكۈسىز ئىمارەتلەر بار ئىكەن شۇلارنىمۇ قويماي تەكشۈرۈپ چىقايلى، بەلكىم ئىچكىرلىگەنسىرى بۇ خارابىيلىقنىڭ سىرىنى شۇنچە چوڭقۇر چۈشىنەلىشىمىز مۇمكىن!..... بىز ئۇيەردىن ئايرىلىپ يەنە ئالدىمىزغا قاراپ مېڭىۋەردۇق، بىزگە

سىرلىقراق بىلىنگەن ھەممە ئۆيلەر كۆزىمىزدىن قېچىپ قۇتۇلالمىغان ئىدى. بىراق بەزى ئۆيلەر زەنجىرسىمان بولۇپ بىر ئۆيدىن يەنە بىر ئۆيگە، ھەتتا ئالدىدا كىرىپ بولغان ئۆيلىرىمىزگىمۇ تۇتىشىپ كەتكەن ئىدى. بەزىللىرى ئادەمگە بىر خىل ۋەھىمىلىك تۇيۇلسا بەزىللىرى قەدىمى زامانلاردا ياشاۋاتقاندەك ھىس قىلدۇراتتى. شۇنداق ئايلىنىپ چۈشمۇ بولۇپ قالدى، بىزمۇ كۆزىمىزگە ئالاھىدە كۆرۈنگەن نەرسىلەرنى سومكىمىزغا سىلىۋىلىپ كىتىۋەردۇق. ـ: باللا بىردەم ئارام ئالمايمىزمۇ، بەك ھىرىپ كەتتىم مەن!...دىدى رۇسۇل قەدەملىرىنى توختىتىپ. ئۇنىڭ گېپى بىلەن بىزمۇ توختىدۇق، دىمىسىمۇ ئەتتىگەن بىر ئايلانغانچە ھازىر كۈن تىكلىشىپ كەتكەن ئىدى. ـ: بولىدۇ ئەمىسە يېنىپ چىقىپ بىردەم ئارام ئالايلى!...دىدىم مەن. ھەممىز يېنىپ چىقىپ سۇپىدەك بىر جايدا قورساقنى ئەستەرلىگەچ بىردەم ئارام ئىلىپ ئولتۇردۇق، توساتتىن ئەتراپقا قاراپ ھەيران قالدىم. چۈنكى بىز ئەتتىگەندىن بىرى شۇنچە مىڭىمۇ ئىككى يۈز مىتىرچە بۇ دائىرىدىن چىقىپ كىتەلمىگەن ئىدۇق. ئەتتىگەندە تۇنجى بولۇپ كىرگەن ئۆيمۇ بىزدىن ئانچە يىراق بولمىغان جايدىلا تۇراتتى. ـ: باللا بىز ئىزىپ قالدۇقمۇيا؟ ...ئەتتىگەندىن بىرى كەلگەن جايىمىزدىن يىراقلاپ كىتەلمەپتۇققۇ؟ ...دىدىم ئۇلارغا. نىجات ئەتراپقا بىر قارىۋىتىپ ـ: كۆزۈك تورلىشىپ قالغان ئوخشايدۇ، نەدە ئەتتىگەنكى جاي بولىدۇ شۇنچە يول ماڭغان تۇرساق بۇ ۋاقتا خارابىيلىقنىڭ ئوتتۇرىسىغىمۇ كىلىپ بولغاندۇق!.....دىدى كۈلۈپ قويۇپ. بىراق مەن خاتالاشمىغان ئىدىم، ئەتتىگەن كىرگەن ئاشۇ ئۆينىڭ نەقاشلىرى ماڭا تونۇش ئىدى. راس بۇنداق نەقاشلىق ئۆيلەر كۆپمۇيا!...بىلەلمەي ئاخىرى بىرىپ باقماقچى بولدۇم. ـ: نە ماڭدوق!.....دىدى نىجات قەشقەر پەدىسىدە سوزۇپقىنە، مەنمۇ جاۋابەن ـ: ئى سىيىپ چىرەي!.....دەپ نەقاشلىق ئۆي تەرەپنى كۆرسەتتىم. نىجات ـ: توختىسلا، بۇگەن ساھىپخان سىيسە بومايدا، سىيدىغان ئىش بولسا مانا بىز سىيىمىز!...دىگىنىچە يىنىمغا يۈگۈرۈپ كەلدى. قالغانلار پارىڭمىزغا قاراپ كۈلۈپ تۇراتتى، مەن نىجاتقا خاتالاشمىغانلىقىمنى كۆرسىتىپ قويۇش ئۈچۈن ئۇنىمۇ زورلاپ بىللە ئىلىپ بىرىپ نەقاشلىق ئۆيگە كىردۇق، دەرۋەقە بۇ ھىلىقى ئەتتىگەن بىز كىرگەن ئۆز شۇ ئىدى. نىجاتمۇ ھەيرانلىقتا قاراپلا قالدى ـ: ئاداش، مەن تىخى ئەتتىگەننىڭزى خىلى يولنى تاماملاپ ئالتۇن ـ پالتۇن بار جايغا ئاز قالدۇقمىكى دىسەم بىر ئىزىمىزدا ئايلىنىۋىرىپتۇقيا؟ ...ئىزىتتىقۇنىڭ كەينىدىن مىڭىپ كەتمىگەندۇق ھە، بىر ئىزىمىزدا چۆرگىلىتىۋەمىگەندۇ بىزنى؟ ..... ـ: ياقەي، بەلكىم ئۆزىمىزمۇ ئۇقۇشماي تەتۇر يۆلىنىشتە مىڭىۋەرگەن ئوخشايمىز. باشقىچە ئويلارنى قىلماي يۈرە بۇدا سەگەكرەك ماڭىلى!..... نىجاتقا شۇنداق دىگەچ قالغانلارنىڭ قىشقا يىنىپ كەلدۇق. غېنى ـ: ھە قانداق بولدى؟ ..... نىجات غېنىغا ئۈمۈدسىزلىك بىلەن قاراپ قويۇپ ـ: ئەتتىگەن بىز بارغان ئۆي شۇكەن ئاشۇ.....ئەتتىگەننىڭزى بىر ئىزدىن چىقماي مىڭىۋىرىپتۇق قوش قاتقان كالىدەك!... غېنى بىردەم ئويلىنىپ تۇرۇپ كىتىپ ـ: بەلكىم كىينكى ئۆيلەرنى ئىزدىگەندە بىر ـ بىرىگە تۇتاش

بولغاچقا ئۇقۇشماي يەنە كەينىمىزگە يىنىپ كەلگەن بولۇشىمىز مۇمكىن، بىراق ھېچقىسى يوق بۇدا كومپاسقا قاراپ ماڭساقمۇ بولىدۇ ئەمەسمۇ. شىمالغا قاراپ ماڭساق دەل خارابىيلىقنىڭ ئىچكىرىسىگە كىرەلەيمىز، ئۇ يەردە يەنە قانداق يېڭىلىقلار كۈتۈپ تۇرغاندۇ بىزنى تىخى!.....دىدى قولىدىكى نانىنى بىر چىشلىۋېلىپ. بىز ھەممىمىز ئۇنىڭ پىكىرىنى توغرا تاپتۇق، دىمىسىمۇ ئەتتىگەندىن بىرى ئۆزىمىز بىلگەنچە يۈرۈپ يىرىم كۈن بىكارغا ماڭغان ئىدۇق. ھەممىمىز خىلى ئارام تېپىپ قالغاندەك بولۇپ نەرسىلەرنى يىغىشتۇرىۋېتىپ سومكىمىزنى كۆتۈرگىنىمىزچە يەنىمۇ ئىچكىرلەپ يول ئالدۇق. راس گەپنى قىلساق مەنلا ئەمەس يىنىمدىكى ھەممىسى دۈمبىسىدىكى سومكىدىن بەكلا زىرىككەن ئىدى، بىراق ھاياتلىقىمىز مۇشۇ سومكىلىرىمىز بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولغاچقا قويۇپ قويۇشقا بولمايتتى، شۇڭا ئىغىر كەلسىمۇ ۋايسىماي سەپىرىمىزدە ھەمراھ قىلىپ يولىمىزنى داۋام قىلدۇق. خىلى يۇرگەندىن كېيىن ئۆيلەر بارا ـ بارا شالاڭلاپ دەرەخزارلىق باشلاندى، دەرەخزارلىق بولۇپمۇ خىلى چوڭ كۆلەملىك دەرەخزارلىق ئىدى. دەرەخلەردىن جىگدە دەرىخىدىن باشلاپ تىرەك، ئاندا ـ ساندا توغراق دەرىخى، يەنە باشقا مۇنىلىك دەرەخلەرمۇ ئارىلاش ئىدى. ھەيران قالغان نىجات ئەجەپلىنىپ سورىدى ـ: قىزىق ئىش، بۇيەر شەھەر ئوردىسىغا تەۋە يەرمۇ ياكى ئورمان بەلۈىغىمۇ؟ سۇمۇ تاپقىلى بولمايدىغان بۇ قاقاسلىقتا نەدىن كەلگەن دەرەخزارلىق بۇ؟ ..... ھەممىمىز مۇشۇ ئىش توغرىسىدا ئويلىنىۋاتاتقۇق بىراق ھېچقايسىمىز بۇنىڭ قانائەتلىنەرلىك چۈشەنچىسىنى بىلەلمىدۇق. ـ: بۇ يەرگە ئۆزاق زامانلار بولۇپ كەتتى، نەچچە قىش نەچچە يازنى بىشىدىن ئۆتكۈزگىنىنى كىم بىلدۇ دەيسەن. بەلكىم قار يامغۇردا سۇغۇرۇلۇپ مۇشۇنداق بۇك باراقسان تۇرغاندۇ، بۇنىڭغا كۆڭۈل بىلمەي ئۆزىمىزنىڭ ئىشىغا كۆڭۈل بۈلسەك ياخشىمىكى نىملا بولسۇن يولىمىزنى داۋاملاشتۇرىشىمىز كېرەك!.....بۇ ئىشنىڭ ئىنىق چۈشەنچىسىنى بىلمىگەچكە شۇنداق دەپلا گەپنى تۈگەتتىم، باشقىلارمۇ ئارتۇقچە گەپ قىلماي ماڭا ئەگەشتى. لىكىن نىمىشقىكىن بۇ دەرەخزارلىق بىرخىل قورقۇنۇچلۇق ئىدى، ھەرخىل شەكىلدە ئۆسكەن يوغان توغراقلارنىڭ ئوتتۇرى كاۋاك بولۇپ ئادەمگە ئىغىزىنى يوغان ئېچىپ تۇرغان ۋەھشى مەخلۇقتەك تۇيغۇ بىرەتتى. ئۆزىمىزنىڭ دەردى بىلەن بىر ـ بىرىمىزگە گەپ قىلغۇدەك ئىغىزىمىزمۇ يوق دەرەخزارلىقتا ئىھتىيات بىلەن كىتىپ باراتتۇق ئارىدىن رۇسۇل جىمجىتلىقنى بۇزدى ـ: قەھرىمان ئاداش، مەن سەل قورقۇۋاتىمەن!...ئاڭلىشىمچە توغراق بار يەردە جىنلار بەك كۆپ بولارمىش، تاساددىبى ئالدىمىزغا ئۇچراپ قالسا ئىشتىنىمغا سىيۋەتمىگەن تەقدىردىمۇ چېچىپ سىلىشىم مۇمكىن!..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغان نىجات ـ: ھەي پوق تەڭلىسى دېۋە، ئادەمنىڭ كۆڭلىنى ئىلەشتۇرمەي تۇزۇك گەپ قىلە!...يوغونلام بىر ئادەممۇ سەندەك گەپ قىلامدۇ ھە؟ ...جىن كۆرۈپ باقمىغان بولساڭ ئەمدى كۆرىسەن، تىخى ئىلىشىپمۇ باقسەن. بۇ يەگىبى شۇنى دەپ كەلمەي بىزگە غىجەك چىپ بەرگىلى كەلگەنمىدىڭ چېچاق گۈي!.....دىدى رۇسۇلنى بىقىنداپ قويۇپ. ئىككىسىنىڭ گېپىدىن كۈلۈپ

كەتتۇق، بىردەمدىلا كەيپىيات يۆتكىلىپ جىمجىتلىق بىراقلا بازاردەك قاينىاپ كەتتى. بىرسىمىز ئۇنى دىسەك بىرسىمىز بۇنى دەپ ئۆز ـ ئارا گەپ بەرمەيتۇق، توساتتىن گىپىمىزنى ئاڭلاپ كۈلۈپ تۇرغان ئابلىكىم كۈلكىدىن توختاپلا بىزنى جىمىقتۇردى ـ: توختاڭلا، مەن بىر ئاۋاز ئاڭلىغاندەك قىلدىمغۇ؟ ..... ھەممىمىز پاراڭدىن توختاپ ئەتراپقا قۇلاق سالدۇق، بىراق ھىچقايسىمىزغا ئالاھىدىرەك بىرەر ئاۋاز ئاڭلانمىدى. شۇنداً نىجات ـ: ھەي ئاخشام ياتقاندا قۇلقۇڭغا چىرقىرىماچ كىرىۋالمىغاندۇ؟ نەدە ئاۋاز بولىدۇ، يا بىرەر چاشقاننىڭ كىتىرلىغان ئاۋازىنى ئاڭلىغانسەن!...ئادەمنى ساراسىمىگە سىلىپ زۇڭتۇڭ كەلگەندەك قىلىۋىتىدىكەنسە!.....دىدى كايىپ. ئابلىكىم بىزنى يەنە جىمىقتۇرۇپ بايا شەپە ئاڭلىغان تەرەپكە كۆز يۈگۈرتتى، بىزمۇ ئىختىيارسىز ئۇ قارىغان تەرەپكە قارىدۇق. دەرۋەقە بىزدىن ئون مىتىرچە دەرەخنىڭ كەينىدىرەك بىر سايە ھەرىكەت قىلىۋاتقاندەك قىلاتتى. بىز بىر ـ بىرىمىزگە قارىشىپ قويۇپ سەل ھودۇقۇپ قالدۇق، گەرچە بۇ يەرگە ئادەم زاتىنىڭ بارلىقىغا ئىشەنچ قىلىپ كەلگەن بولساقمۇ بۇ يەرگە كىرگەندىن كىيىن بىرەر ھايات ئادەمنىڭ بارلىقىغا ئىشەنگۈمىز كەلمىگەن ئىدى. ھەم بىزدىن نەچچە مىتىر يىراقلىقتىلا تۇرغان ئۇ مەۋھۇم نەرسىنىڭ ئادەم ياكى باشقا نەرسە ئىكەنلىكىنى بىلەلمىگەن ئىدۇق. ئۇنى خىلى كۈزەتكەندىن كىيىن ئاخىرى يىنىغا بىرىپ قاراپ بىقىش ئۈچۈن ناھايىتى ئاستا قەدەملەر بىلەن ئۇنىڭغا بارا ـ بارا يىقىنلاشتۇق. دەرۋەقە ئۇ ئادەم بولۇپ بىزگە كەينىنى قىلىۋالغان ھالەتتە بىر ئىشلارنى قىلىۋاتاتتى، بىزدىكى قورقۇنچ سەل پەسىيىپ ئورنىنى خۇشاللىق ئىگىلىدى. چۈنكى ئۇ ئادەم بىلەن پاراڭلىشالىساقلا بۇ سۈرلۈك خارابىيلىقنىڭ سىرىنى بىلەلىشىمىز مۇمكىن ئىدى. بىز شۇنچە يىقىنلىشىپ كەلگەن بولساقمۇ ئۇ ئادەم بىزنىڭ كەلگەنلىكىمىزنى سەزمىدى بولغاي ئۆز ئىشى بىلەن مەشغۇل ئىدى، ئارىمىز ئۈچ تۆت مىتىرلا بولۇپ تۇيۇقسىزلا كىلىپ ئۇنى قورقۇتۇۋەتمەسلىك ئۈچۈن ئاۋۇال ئۇنىڭغا سالام قىلدىم ـ: ياخشىمۇسىز تاغا!..... ئاۋازىمنى ئاڭلاپلا ئۇ كىشى كەينىگە قارىۋىدى يۈرىكىم ئېغىپ كەينىمگە نەچچە قەدەم داجىپ كەتتىم. چۈنكى ئالدىمدا چىرايلىرى پۈرلىشىپ كەتكەن، چاچلىرى ئۆسۈك، قوللىرى خۇددى ئىسكىلىتشاھنىڭكىدەك بىرتىرە بىر سۆڭەك بولۇپ قالغان بىر چىراي نامايان بولدى. ئىتتىك يىنىمدىكىلەرگە قارىغىنىمدا ئۇلارنىڭمۇ سەل ھودۇققانلىقى چىقىپ تۇراتتى. ئالدىمدىكى ئۇ ئادەم بولسا بىزگە ھاڭۋاققىنىچە قاراپ تۇراتتى، شۇنداً ئۇنىڭ راسلا ئادەم ئىكەنلىكىنى ھىس قىلىپ يەتتىم، چۈنكى ئالۋاستى ياكى جەسەت بولغان بولسا ئاللىبۇرۇن بىزگە ئىتىلىپ كەلگەن بولاتتى. مەن ئۆزۈمنى سەل بىسۋىلىپ ئۇنىڭغا گەپ قىلدىم ـ: ياخشىمۇسىز، سىز كىم بولىسىز؟ ... ـ: ..... ـ: سىز...كىم...بولىسىز؟ مەن...قەھرىمان!قەھ!...رىمان!...سىزگە...بۇيەردە...تۇرىۋاتقىلى...ئۇزۇن...بولدىمۇ؟ .... چۈشەنمەي قالمىسۇن دەپ شۇنچە ئاستا سوزۇپ تۇرۇپ ھەرىكەتلىرىم بىلەن سۆزلىگەن بولساموۇ بىراق ئۇ يەنىلا بىزگە قارىغىنىچە ھاڭۋىقىپ تۇراتتى. ئارىدىن نىجات

چىقتى ـ : ئۆتەپ تۇرە ئاداش، بۇلارغاۋاغۇ مەن گەپ چۈشەندۈرۈشكە ئۇستا!ماڭا قاراپ تۇر ھە مانداق دەيسەن!.....ئۇ قوللىرىدا ھەربىتىنى ئىشلەپ تۇرۇپ ـ : ھوي، بىز ئا يەدىن كەلدۇق، ئا يەدىن...تالادىن!.....سىز مەيەدە...ماۋۇ سىز تۇرىۋاتقان يە!...بىز سىزنىڭ مەيەگە كەلدۇق ھە، كەلدۇق!.....سىز..... ـ : ھەي سەن نىم دەۋاتسەن؟ سىنىڭ دېگەن گىپىڭنى بىزمۇ چۈشىنەلمەيۋاتساق بۇ ئادەم چۈشىنەمدۇ؟ ئۆتەپ تۇرە مايماقا!.....دىدى غېنى نىجاتنى كەينىگە تارتىپ. نىجات ـ : سەن نىمنى بىلەتتىڭۇا!...بۇ ئادەم ئۇيغۇر تىلىنى چۈشەنمەيدىغان بوپ قالسا ھەركىتىمدىن بولسىمۇ چۈشىنىدۇ، ئەپتىدىن قارىغاندا بۇيەردە خىلى ئۇزۇن ياشىغاندەك قىلىدۇ شۇڭا سۆزلەشنى ئۇنتۇپ قالغان بولسا كېرەك شۇڭا ھەركەت بىلەن چۈشەندۈرمىسەك چۈشەنمەيدۇ دەيمە!... ـ : ئەگەر ئۇ باشقا مىللەتتىن ياكى باشقا دۆلەتتىن بولۇپ قالسىچۇ؟ يەنە سىنىڭ شۇنداق ئالاجوقا سۆزلىرىڭنى چۈشىنەرمۇ؟ ..... ئىككىسى تالاش ـ تارتىش قىلىۋاتقاندا ھىلىقى نامەلۇم كىشى ھەجىيىپ قويدى. غېنى ئۇنىڭغا قاراپ ـ : قاراڭلا ئەنە ئۇ ئىنىقلا گىپىمىزنى چۈشەنمىگەن گەپ!...بولمىسا سۆزلەشنى ئۇنتۇپ قالىدىغانمۇ ئىش بولامدۇ!..... ـ : ئۇنداقتا!.....دىدى نىجات بىشىنى بىر قاشلىۋىتىپ:ھەراس، سەن نەچچە خىل تىل يىزىقنى تىتىۋىتسەنغۇ، ئاشۇ بىلىدىغان تىللىرىڭدا بىر سۆزلەپ باقە مۇنۇ كىرورەن گۈزىلىنىڭ ئەرەنجىسى چۈشىنىپ قالسا ئەجەپ ئەمەس!...بولە تىز!..... ھەممىزنىڭ ئاۋاز قوشۇشى بىلەن غېنى قوشۇلدى ھەمدە گىلىنى قىرقىپ قويۇپ ـ : نىن خاۋ، نىشى نالى لەيدى رىن؟ ۋودى شوخا تىڭ دوڭ بودوك؟ ..... ئۇ كىشى يەنە قاراپ تۇراتتى، ئۇ يەنە ـ : كونىشۋا كومباۋا، ئورى يوكى ئاياناشتىۋاكورا!.....نىيۇشتى ناننىيارو؟ ..... ـ : ..... ـ : ھېللوۋ!...ئايەمىس قەھرىمان ستۇدىيو، كەنيۇھىلىپنى!...ئەندىيۇ؟ ..... ئۇنىڭ دېگەن سۆزىگە ئۇ كىشى ئەمەس بىزمۇ ھەيرانلىقتا ئىغىزىمىزنى ئىچىپلا قالغان ئىدۇق. ئۇنىڭ نىمىلەرنى دەۋاتقىنى بىزگىمۇ قاراڭغۇ، پەقەت ھەرخىل دۆلەت تىللىرىدا سۆزلەۋاتقىنىنىلا بىلىمىز خالاس!ئۇ كىشىنىڭ يەنە قاراپلا تۇرغىنىنى كۆرگەن غېنى تىرىكتى ـ : ھوي قادىكا!...ۋومىنشى قەشقەردىن لەيدى بالاڭزىلار، مايەگە يوۋشىر لەيدى. ياردەم قىلىسىڭىز بوپتىكەن ۋومىنغا!.....ھىيىيىيىيىيي!ما ئەدەم قايلاپلام تۇردىغۇ قارانچۇقتەك، قاندا تىلدا سۆزلىسەم چۈشىنە؟ .....ھەراس!.....دىدىدە يەنە باشلىدى ـ : لايلوك پاتياۋ، لىيۇساڭزىك ساملويلاۋ!.....لىيۇۋلايساڭيا؟ .....بۇنىمۇ چۈشەنمەمدۇ نىمە؟ ...تۇپ تۇرۇڭلا يەنە بىر تىلدا سۆزلەپ باقاي ھە!..... سېن قايجىردىن ، ئوسى جىرگە قايدىن كېلدىك؟ ..... شۇنچە سۆزلىگەن بولسىمۇ ئۇ كىشى يەنىلا ھەجىيىپ قاراپ تۇراتتى. ـ : ئۇھا!ساراڭمۇ نىمە بۇ، شۇنچە سۆزلىسەمۇ قاراپلا تۇرىدا؟ ...دىدى غېنى تىرىكىپ. نىجات ـ : ئەسلى ئۇ ئەمەس سەن ساراڭدەك قىلىسەن، نىمە دىدىك ھەي بايا ئۇنىڭغا؟ سىنىڭ ئىغىزىڭغا قاراپ ئولتۇرۇپ مەنمۇ ساراك بولۇپ قالغىلى تاس قالدىم، ئادەم چۈشەنمەيتقان بىرمىلەرنى

دەيسەنغۇي ئۇنىڭغا!..... ـ: ۋاي سەن قارا قورساق نىمىنى بىلەتتىڭ، مەن باغۇ دۆلەت، مىللەت تىللىرىدا سۆزلىدىم ئۇنىڭغا!بىراق ھېچقايسىنى چۈشەنمەيدىكەن، بىرەر ئىغىز گەپ قىلغان بولسىغۇ قايسى تىلدا سۆزلەيدىغىنىنى بىلەتتىم شۇ سۆزلىگىلى ئۇنىمايۋاتىدۇ!.....ددى غېنى چىچىنى سىلاپ قويۇپ. دېگەندەك ھىلىدىن بىرى ئۇ كىشى بىزدىن كۆزىنى ئۈزمەي ھېجىيىپ قاراپ تۇرغاندىن باشقا بىرەر ئىغىز سۆزمۇ قىلمىغان ئىدى. توساتتىن ئۇ كىشى كەينىدىرەك يەردىكى قانقۇشلانغا بىر يىلانىنى ئالدىدە زەردە بىلەن چىشلەپ بىرلوقما گۆشنى ئۈزۈۋۈلىپ چاينىغاج سەت ھېجىيىپ تۇرۇپ ـ: گۆش...ھىي ھى...گۆش!...ئادەم گۆشى مىزىلىك...ھى ھى ھى...ئادەم كەپتۇ، بۇ يەرگە يەنە ئادەم كەپتۇ!.....مىزىلىك ئادەم گۆشى ھى ھى ھى!.....دېگىنىچە بىزگە قوللىرىنى سوزۇپ كىلىشكە باشلىدى. بايىدىن بىرى ئۇنىڭ ھەركىتىگە ئانچە دىققەت قىلمىغاچقا ئۇنىڭ جەسەت ئىكەنلىكىنى بىلمەي قالغان ئىكەنمىز، ئۇنىڭ قولىنى سوزۇپ كىلىشى بىلەن تەڭ ھەممىمىز ئالاقىزادە بولۇپ قىچىشقا باشلىدۇق. قورقۇنچتا قاياقتا قاچقىنىمىز نامەلۇم، پەقەت جان ئامان قالسىلا شۇ كۈپايە. بىز قىچىۋاتقاچ ئۇنىڭ شۇنداق قاتتىق، ھەم ناھايىتى قورقۇنۇچلۇق كۈلگەن ئاۋازىنى ئاڭلاپ تىخىمۇ تىز قىچىشقا باشلىدۇق. بەلكىم قورقۇنۇچلۇق ئىشلار ئەمدى باشلانغان بولسا كېرەك!..... (دۆلەت تىللىرى ۋە شۇبلەرنىڭ تەلەپپۈزى توغرا ئەمەس، پەقەت كۈلكە ئۈچۈنلا ئىلىندى!)

خارابىيلىققا سەپەر(2 ـ باب4 ـ قىسىم)

قورقۇنچتا خىلى يەرگە قىچىپ بولدۇق، بۇ ۋاقتا يۈگۈرۈش مۇسابىقىسىگە قاتناشقان بولساقمۇ بىرىنچىنى ئالاتتۇقتە!...يۈگۈرۈشتىن توختىغاندا بولسا ئۆپكىلىرىمىز خولدۇرلاپ، دىممىز سىقىلىپ كەتكەن ئىدى. بىز دىلغۇلچىلىقتا كەينىمىزگە قاراپ قويۇپ شۇ يەرگىلا ئۆزىمىزنى تاشلىدۇق. ـ: ئا...ئاداش، بۇ يەردە يىرتقۇچلارلا بار دەپ ئولتۇرساق جەسەتلەرمۇ يۇرىدىغۇ يەنە كىلىپ تىرىك جەسەتكەن!.....بىزگە تىخى ئىش بارمۇ نىمە!.....ددى نىجات ھاسىراپ تۇرۇپ. ئۇنىڭ سۆزىگە دەماللىق نىمە دىيىشمىنى بىلەلمىدىم، مەنمۇ پەقەت يىرتقۇچلار تەرەپتىنلا ھۇجۇمغا ئۇچراپ تۇرىشمىز مۇمكىن دەپ ئويلىغان ئىدىم بىراق ئۆزۈمۇ ئويلىمىغان بىر ئىشقا دۇچ كەلگىنىمىزدىن مەنمۇ سەل چۆچۈپ قالدىم. ـ: بىز بايا ھودۇقۇپ كىتىپ خاتا كۆرىۋالغان بولۇشىمىز مۇمكىن، بەلكىم ئۇ ئادەمدۇ بولمىسا بىزنىڭ ھىدىمىزنى پۇراپ بىرسى ئون بولۇپ كىلىپ بولار ئىدى. ئارتۇقچە ئويلىۋالمايلى بولدى!.....ددىم ئۆلارنى بەزلەپ. نىجات ـ: شۇنداق دېگىنىڭ بىلەن كۆرمىدىڭمۇ ئۇنىڭ بەدبەشىرە تەلەتىنى، راسلا كىرورەن گۈزىلىنىڭ ئەرەنچىسىكەن ئۇ!...تىخى يىلاندىن بىرنى تۇتۇۋلىپ مەززە قىلىپ يەۋاتىدا...يامىنى جەسەتلا بولسا مەيلىتى گۆشخور جەسەتكەن ئەمەسمۇ ئاداش، شۇ تاپتا ئۇنىڭغا ئۇچقاپلا قالساق يەنە نىم بولۇپ كىتىدىغانلىقىمىزنى تەسەۋۋۇرمۇ قىلالمايۋاتىمەن مەن!..... غېنى بىر نەرسىنى ئويلىنىپ تۇرۇپ كىتىپ سۆز ئاچتى ـ: بايا شۇنچە كۆپ

تىلدا سۆزلىسەممۇ كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ ھەجىيىپ قاراپ تۇراتتى كىينىلا بىزگە ئوخشاش ئۇيغۇرچە سۆزلەۋاتىدا؟ ...قارىغاندا ئۇمۇ ئۇيغۇردەك قىلامدۇ نىمە، ھەرقانچە بولسىمۇ مىنىڭ قۇلۇقۇم خاتا ئاڭلاپ قالمىغاندۇ ھە؟ ـ: شۇنداق، مەنمۇ ئۇنىڭ ئۇيغۇرچە بىرنىمىلەرنى دېگىنىنى ئاڭلىدىم بىراق قورقۇپ كەتكەچكە نىمە دېگىنىگە ئانچە زەن سېپ كەتمەپتىمەن، بىراق نىمىلا بولسۇن ئۇ كىشى بىز ئۈچۈن بىر خەتەر، ئۇنىڭغا يەنە يولۇقۇپ قالساق ئۆلىمىزمىكى ئەمدى!.....دىدى رۇسۇل دۈگدىيىپ ئولتۇرۇپ. نىجات تىرىكىپ ـ: ماڭە دېۋە، يىسىمۇ بىزدەك ئورۇق پەيتارىلارنى يىمەيدۇ ئەڭ ئاۋال سەندەك دېۋە پىرىمنى تۇنجى بولۇپ يەيدۇ، قورسىقىنى ھەپتە تويغۇزۇشقا يېتىسەن بۇ ئەپتىگدە!..... گەرچە بىر ـ بىرىمزگە گەپ بەرمەي سۆزلەۋاتقان بولساقمۇ بايىدىن بىرى يۈز بەرگەن ئىش بىزنى خىلىلا چۆچىتىپ قويغان ئىدى. سەل ئۆزۈمگە كىلىۋىلىپ ئەتراپىقا قارىدىم، بايا جىددىيىچىلىكتە قۇتۇلۇشنىلا ئويلاپ قاياقتا قاچقىنىمزگىمۇ دىققەت قىلمىغان ئىدۇق. ئەتراپنى پەرق قىلالماي يىنىمدىن كومپاسنى چىقىرىپ ئورنىمزنى بىلمەكچى بولدۇم، ئەجەپلىنەرلىك يىرى كومپاس توختىماي ئايلىنىۋاتاتتى. ـ: ئاداش، بىز قايسى يۆلىنىشكە مىڭىپتۇق؟ ...دەپ سوردى نىجات. بىراق نىمە دەپ جاۋاپ بىرىشمنى بىلمەيتتىم ـ: بىز ھازىر جەنۇپ تەرەپتىكەنمىز...ياق شەرقتە...ياق شىمال تەرەپ...ياق ياق غەرپ!..... ـ: ۋۇي نىم دەيدۇ ماۋۇ؟ ...سارىك قىلاي دەمسەن بىزنى، ئەكىلە ئۆزۈم قاراپ باقاي!.....نىجات شۇنداق دەپ قولۇمدىكى كومپاسنى ئىلىۋىلىپ ئۇنىڭغا قارىغىنىچە قىتىپلا قالدى. ئاندىن ـ: ۋوي ۋوي، ۋوي ۋوي ۋوي!.....ما نىم بولدى بۇنىڭغا ئەمدى، نىمانداق تۇرسىناي ئىبرايىمجاندەك پىرقىراۋىرىدۇ بۇ؟ ...كومپاس بۇزۇلدىمۇ ياكى بىز چۆرگىلەۋاتامدۇق؟ .....دېگىنىچە ئەتراپىقا قارىدى. غېنى ـ: ئەكىلە مەن كۆرۈپ باقاي!.....ۋاي تۇتە بولدى كۆزلىرىم بۇنىڭ بىلەن تەڭ پىرقىراپ كەتتى بىشمنى قايدۇرۇپ!.....دەپ رۇسۇلغا تۇتقۇزۇپ قويدى. رۇسۇل ـ: ھو ھا ھا ھا!...قىزىق نىمىكەنغۇ بۇ، ئابلىكىم تۇتە سەنمۇ ئويناپ باقە!...دېگىنىچە ئابلىكىمگە تۇتقۇزۇپ قويدى. ئابلىكىم ئادەتتە ئىپى كەلمىسە گەپمۇ قىلمايدىغان مۆڭ بولۇپ ھەقىقى ئادەم قورقسىلا بولىدىغان ئادەم ئىدى. چۈنكى ئانام دەيدىغان«بىرى مەستىن بىرى مۆرىمەستىن قوق» دەپ. شۇنىڭدەك بۇ ئاغىينەممۇ قاپىقىنى تۇرۇپلا ئادەمنى سۇر باسقۇزىدىغانلارنىڭ بىرى ئىدى. ئۇ كومپاسقا قاراپلا چىرايى بىرخىل ئۆزگۈرۈپ كەتتى. قارىماققا چىرايىدىن بىرەر نەرسىنى سەزگەندەك قىلاتتى. شۇڭا ئەمەلىي ئەھۋالنى بىلىش ئۈچۈن سوردىم ـ: بۇ قانداق ئىش؟ .....چىرايىڭ ئۆزگۈرۈپ كەتتىغۇ؟ ... ئابلىكىم كومپاسنى ماڭا تۇتقۇزۇپ قويۇپ ـ: بۇ نەرسە ھازىرچە بىزگە كىرەك بولمايدۇ چۈنكى بۇ يەردە ماگنىت مەيدانى مەۋجۇتكەن، ماگنىت مەيدانىدىن چىقىپ كەتمىسەك بۇنىڭ شۇنداق ئايلىنىپ تۇرغىنى تۇرغان. ئەمدىكى مەسىلە بىز زادى قاياق تەرەپكە ماڭىمىز، قانداق ماڭغاندا خەۋپىتىن ئامان ھالدا يولىمزنى داۋام قىلالايمىز دېگەن مەسىلە. بۇنىڭغا ئەمدى كۆپچىلىك باش قاتۇرايلى!.....دىدى. ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەممىمز ئەتراپقا

قاربدۇق، ئەتراپىمىزدا ئۆڭكۈرسىمان ياسالغان ئۆيلەر، ئادەم يالغۇز تۇرۇپ قالسا قورقۇسى كەلگۈدەك ئۆزگۈرۈپ كەتكەن خارابىيلىق تۇراتتى. بۇ تۇرقىدا قەيەرگە بىرىشنى ھەممىز بىلەلمەي تېڭىرقاپ قالغان ئىدۇق، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاستا ـ ئاستا قاراڭغۇمۇ چۈشۈاتقان ئىدى. يەنە نەچچە سائەتتىن كېيىنلا قاراڭغۇلۇق باسسا بىزنىڭ يول يۈرۈشىمىز ھەم ئۆزىمىزنى قوغدىغۇدەك بىخەتەررەك يەرنى تاپمىقىمىزمۇ تەسكە توختايتى، شۇڭا ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ ئاۋۋال ئۆزىمىزگە بىخەتەر جاي تېپىۋىلىشنى پىلانلىدۇق. بىراق شۇنچە قارىغان بولساقمۇ ئۆزىمىزگە بىخەتەررەك تۈيۈلغان بىرەر ئۆيمۇ تاپالمىدۇق، ھەممە ئۆيلەر ئۆڭكۈرسىمان بولۇپ ئىچىگە كىرگەنسىرى ئىچكىرلەپ كېتەتتى بۇنداق ئەھۋالدا تىخمۇ ئىچكىرلەپ مېڭىشقا بولمايتتى چۈنكى بىز بۈيەرنى تىخى پىششىق بىلىپ كەتمەيمىز، قانداق خەتەرلەرنىڭ بارلىقىمۇ بىزگە قاراڭغۇ، شۇڭا ئالدىراپ بۇ تور باغلاپ كەتكەن ئۆڭكۈرسىمان ئۆيلەردە تۇنەش بىز ئۈچۈن خەتەرلىك ئىدى. كۈنمۇ ئولتۇردى، ئەتراپ يەنە قاراڭغۇلىشىشقا باشلىدى. بىز تىخمۇ تىزلىكتە بىخەتەر قونالغۇ ئىزدەۋاتاتتۇق ئاربدا ئابلىكىم بىزنى توۋلىدى ـ: ھەي مايەرگە كىلىڭلا تىزرەك!..... بىز ئۇ تەرەپكە يۈگۈرۈپ كەلدۇق، ـ: قاراڭلار، بۇ يەر قانداق بولا؟ ئاۋۋال ماۋۇ تاشنى يۆتكەيلى ئاندىن ئىچىگە قاراپ باقايلى!.....ئۇ شۇنداق دىگىنىچە ئىغىزى كىچىكرەك، ئادەتتىكى ئۆڭكۈر ئۆيلىرىدىن پەسرەك كەلگەن بىر يەرنى كۆرسەتتى. بۈيەرنىڭ ئىغىزىدا بىردانە قۇرام تاش قاپلاقلىق بولۇپ قارىماققا ئادەمنىڭ كۆزىگە بەك چىلىقىپ كەتمەيتتى. قورام تاشمۇ ئۆينىڭ ئىغىزىغا لىقلا چۈشكەن ئىدى. بىراق ئابلىكىم قانداق بايقاپ قالدىكىنە!رۇسۇل بىلەن نىجات ئىنجىقلاپ يۈرۈپ تاشنى يۆتكىدى، بىز قولچىراقلىرىمىزنى يېقىپ ئىچىگە ئاستا كىردۇق، ئۆڭكۈرنىڭ ئىچى يەر يۈزىدىن پەسرەك ھەم گۆرسىمان قىلىپ لاھىيلەنگەن بولۇپ تارچۇقلا ئىدى. ئىچىدە تىخى قۇرۇپ كەتمىگەن مۈڭە شۆپۈكلىرى، چالا يېيىلىپ تاشلانغان نىمىلەرنىڭدۇر گۆشلىرى تۇراتتى. بىز بۇ ھالنى كۆرۈپ سەل قورقۇپ قالدۇق، چۈنكى بۇ جاي بايىقى جەسەتنىڭ تۇرار جايى بولۇشى مۇمكىن، ئۇنداق بولمىغان شارائىتتىمۇ باشقا بىرەر يىرتقۇچنىڭ ياكى باشقا بىر جەسەتلەرنىڭ ئۈۋىسى بولۇشى مۇمكىن. بولمىسا بۇ ئادەمسىز خارابىيلىقتا بىزدىن باشقا يەنە كىملەر بولىدۇ، يەنە كىلىپ نورمال بىر ئادەم گۆشنى بۇنداق خام ھالدا يىمەيدۇ. بۇ چوقۇم بىرەر گۆشخور مەخلۇقنىڭ تۇرار جايى بولىشى مۇمكىن ئىدى. بىز ئۇ يەردە مۇلاھىزە قىلىپ تۇرغىچە قاراڭغۇمۇ چۈشۈشكە باشلىدى، شۇنىڭ بىلەن تەڭ كىچە جانلىقلىرىمۇ ئويغۇنۇشقا باشلىدى. بايا جىمجىت تۇرغان بۇ خارابىيلىقنى ئەمدى بولسا ئاستا ـ ئاستا ھەرخىل ئاۋازلار قاپلاشقا باشلىدى. بىر نەرسىلەرنىڭ ئاۋازى ناھايىتى قورقۇنۇچلۇق چىقسا، بەزىللىرىنىڭ شۇنداق سۈرلۈك، يەنە تۇرۇپلا چىققان سىرلىق شامال ئادەمنىڭ بەدىنىدىن توخەت ئۆرلىتەتتى. شۇندا ئابلىكىم ـ: قارىغاندا بىزگە مۇشۇ يەرگە كىرىۋالماقتىن باشقا ئامال يوقتەك قىلىدۇ، ئەتراپنى خەتەر قاپلاشقا باشلىدى بۇگۈن مۇشۇ يەردە تۇنەيلى!.....دىگىنىچە ئۆڭكۈرگە كىرىشكە تەمشەلدى، رۇسۇل ئۇنى تۇتۇۋىلىپ ـ: ئا...ئاداش، بۈيەر ماڭا سەل

خەتەرلىك بىلىنىۋاتىدۇ باشقا جايغا بارمايلىمۇ!...دېگىنىچە ئۇنىڭ قولىدىن تۇتىۋالدى . غېنىمۇ رۇسۇلنىڭ گېپىنى قوللاپ ـ : توغرا، بۇ ھالەتتە ئۆزىمىزنى ئۇنىڭ يېمى قىلىپ بەرگەندەكلا بۇ يەرگە ئۆزىمىز كىرىپ بۇ جايىنىڭ ئېگىسىنىڭ بىزنى ئاۋۇ گۆشلەردەك يەۋتىشىنى خالامسەن؟ ...ئىشقىلىپ مەن ماندا ئەخمىقانىلىكنى ھەرگىز قىلمايمەن كىرسەڭلار ئۆزەڭلار كىرىڭلار!..... ـ : ئەمىسە بۇ ۋاق بولغاندا قەيەردىن پاناھلىنىدىغان بىخەتەررەك يەر تاپالايمىز، قاراڭغۇمۇ چۈشۈشكە باشلىدى ئەمدى تەبىيلا كۆرۈش قۇۋۋىتىمىزگە تەسىر يېتىدۇ بۇنداق ئەھۋالدا سىرتتا لاغايلاپ يۈرسەك ھايات قىلىشىمىز مۇمكىنمۇ، بىرلا ئامال...مۇشۇ يەرگە كىرىۋالماقتىن باشقا ئامال يوق قالغىنى ئۆزەڭلارنىڭ ئىشى!.....دېدى ئابلىكىم يەنە قەتئىيلىك بىلەن . ھەمىسى ماڭا قاراپ تۇراتتى ، نىجات ـ : ئاداش قانداق قىلىمىز؟ ئابلىكىمنىڭ دېگىنىنىڭمۇ خاتاسى يوق ھازىر بۇيەرگە كىرىۋالمىساق سىرتتىا چوقۇم خەۋپكە ئۇچرايمىز، ئەگەر سىنىڭ باشقىچە پىكرىڭ بولسا ئاڭلايمىز!...سەن نېمە دېسەڭ شۇ!... ـ : ھەي ھەي ، مەن باشلاپ كەلگەنگىلا يولباشچى مەن بولۇپ قالامدىم...مەنمۇ ئەمدى كىرىۋاتسام بۇيەرگە!مىنىڭچە بولغاندا بۇيەرنىڭ ئېگىسىمۇ ھىلىغچە يىنىپ كىلىشى مۇمكىن، ئۇنىڭ تىخى قانداق نەرسىلىكىنىمۇ بىلمەيمىز. تاشتا ئۆڭكۈر ئىغىزىنى توسۇپ پاناھلىنالىغىنىدىن قارىغاندا مەنچە ئادەتتىكى بىرەر ھايۋاندەك قىلمايدۇ، شۇڭا يەنىلا باشقا بىرەر يەرنى تاپساق بولارمىكىن...بەك قاراڭغۇمۇ ئەمەسقۇ تىخى، پەقەت ئامال بولمىغاندا دەرەخنىڭ ئۈستىدە قونارمىز!.....بۇ گەپنى دەپ بولۇپ ئىختىيارسىزلا ئەتراپقا قارىدىم، بىراق ئەتراپتا ئادەم بويىدىن ئېگىزرەك بىرەر تۈپ دەرەخنى ئىلغا قىلالمىدىم. باشقىلارمۇ ماڭا ئوخشاشلا ئەتراپتىن ئۆزىگە بىخەتەرلىك تۈيغۇسى بىرىدىغان بىرەر تۈپ دەرەخنى ئىزدەۋاتاتتى. نىجات ـ : ئاداش، بۇ ئەتراپتا چاشقانمۇ يامىشىپ چىقىپ كەتكۈدەك پاكار دەرەخلەرلا بارىكەن بىزگە دالدا بولارمۇ؟ يەنە كىلىپ بۇ دەرەخلەر جىنلارنىڭ ئۆيى بولسىچۇ كىچىچە بىزنى سارىڭ قىپ قويمىسۇن يەنە!.....ما گەپنىڭ قايتۇرىۋال!... دېمىسىمۇ مەنمۇ بۇ گەپمدىن يىنىۋالغان ئىدىم. ـ : بولدى بۇ يەردە تالاش ـ تارتىش قىلىپ تۇرىۋەرسەك بارغانسىرى قاراڭغۇ چۈشۈپ كىتىۋاتىدۇ شۇڭا ئابلىكىمنىڭ دېگىنىدەك قىلماي باشقا ئامال يوقتەك قىلىدۇ!...دېدىم مەن ئۇلارغا قاراپ. غېنى سۆزۈمدىن چۆچۈپ ـ : نېمە؟ .....مۇشۇ يولۇاس ئۇۋۇسىغا كىرىمىزما، بۇ قاراپ تۇرۇپلا ئۆزىمىزنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرگەنلىك بولماي نېمە، سەن بولساڭمۇ تۈزۈك گەپ قىلە قەھرىمان!..... ـ : ھەي قورقۇتامسەن ، بىز بەش جىمۇ ئىسىڭدە بولسۇن!...بىرەر تال يىرتقۇچقا تەڭ كىلەلمىسەك نېمە دەپ كەلدۇق بۇ يەرگە؟ ئوغال بالىدەك بولە تولا نازۇكلاشماي!.....دېدى نىجات غېنىغا. ـ : پەقەت بولمىسا بۇ قۇرام تاشتا ئۆڭكۈر ئىغىزىنى توسۇپ قويىمىز ئۇ كىرىمەن دەپمۇ كىرەلمەيدۇ، سىرتتا قانداق بولسا نېمە كارىمىز، مۇھىمى بىزنىڭ ئامانلىقىمىز!..... بىز تارتىشىپ ئولتۇرۇپ قاراڭغۇمۇ چۈشۈپ بولدى، خارابىيلىق ئىچىدىن يەنە ھەرخىل قورقۇنۇچلۇق ئاۋازلار ئاڭلىنىپ تۇراتتى، بىراق تىخچە بىر

قارارغا كىلەلمەيۋاتاتىۇق. دەل شۇ پەيتتە يىراقتىن بىر قارا گەۋدىنىڭ بىز تەرەپكە كىلىۋاتقانلىقىنى غۇۋا كۆرۈپ قالدىم ـ: ھەي قاراڭلا ئاۋۇ تەرەپتىن بىر نەرسە بىز تەرەپكە قاراپ كىلىۋاتامدۇ قانداق؟ ..... ئۇلارمۇ تەڭلا مەن كۆرسەتكەن تەرەپكە قارىدى. نىجات ـ: ۋۇي راس كىلىۋتىپتۇ، ئۇ ھايۋانمۇ ياكى ئادەممۇ؟ .....ئوھ بايىقى جەسەت بوپ قالمىسۇن يەنە!..... ئۇنىڭ سۆزى بىزنى قايتىدىن ساراسىمگە سىلى قويدى. ئۇ شۇنداق دىگىنىچە قولچىراقنى ئىلىپ ياقاي دەۋدى ئابلىكىم ئۇنى توسۋالدى ـ: توختا!.....قولچىراقنى ياقساڭ بولمايدۇ، ئۇ بىزنى ئاسانلا بايقاپ قالىدۇ...تىز ئۆڭكۈرگە كىرىڭلار، تىز!.....ئابلىكىم شۇنداق دىگىنىچە بىزنى ئىچىگە ئىتتەردى، ئالدىمىزدىكى خەتەرنى كۆرۈپ تۇرغاچقا بىزگە بۇ يەرگە كىرىۋالماقتىن باشقىمۇ ئامال قالمىغان ئىدى. شۇڭا ھەممىز ئۆڭكۈرنىڭ ئىچىگە كىرىۋلىپ قۇرام تاشنى تەسلىكتە يۆتكەپ ئۆڭكۈرنىڭ ئىغزىنى مەھكەم ئىتتۇالدۇق. مەن ئۇلارغا ئاستا پىچىرلىدىم ـ: ھىچقايسىڭلار گەپ قىلماڭلار، قولچىراقنىمۇ ياقماڭلار!..... ھەممىز جىمجىت تۇرىۋالدۇق. ئازغىنە ۋاقىتتىن كىيىن بىر ئاياق ئاۋازى ئاڭلاندى، ئاڭلاشقا ئاياق ئاۋازى بىز تەرەپكە كىلىۋاتقاندەك قىلاتتى. ـ: ئاداش، بىز ئۇنىڭ ئۇۋۇسىغا كىرىۋالمىغاندۇق ھە؟ .....دىدى نىجات بوش ئاۋازدا...ئابلىكىم ـ: ئۇۇۇۇۇۇۇۇشششش!.....جىم تۇرۇڭلار!..... بىز جىمجىت تۇرۇپ سىرتتىكى ئاياق تىۋىشىنى تىڭشاشقا باشلىدۇق، ئاياق ئاۋازى بارغانسىرى يىقىنلىشىپ قورام تاشنىڭ ئالدىغا كەلگەندە توختىدى، دىمەك ئۇ ئىنىقلا مۇشۇ جايىنىڭ ئىگىسى ئىدى. ھازىر يۈرەك سوقۇشمىزنى ئىنىق ئاڭلاپ تۇراتتۇق، مەۋھۇم نەرسە كىلىپ قورام تاشنى مىدىرلىتىشقا باشلىدى، بىراق بىزمۇ ئىچى تەرەپتىن قورام تاشنى چىڭ تۇتىۋالغان ئىدۇق. ئۇ خىلى ھەپىلەشكەندىن كىيىن بىردىنلا جىمىپ قالدى. مەن ناھايىتى بوش ئاۋازدا يىنىمدىكىلەرگە ـ: ھەممىڭلار يىنىڭلاردىكى قوغدىنىش قۇراللىرىنى تەق قىلىڭلار، ئەگەر كۆچىمىز يەتمەي قۇرام تاشنى يۆتكىۋتىپ قالسا ئىلىشماي ئامالىمىز يوق!..... ئۇلار ماقۇللىقىنى بىلدۈرۈشتى، مەنمۇ بىر قولۇمدا قورام تاشنى چىڭ تۇتىۋالغاچ يەنە بىر قولۇمدا يىنىمدىكى ئۆتكۈر پىچاقنىڭ سىپىنى تۇتقان ھالدا كىيىنكى ئىشلارغا تەييارلىق ھالەتتە تۇردۇم. «قاراس ـ قۇرۇس»ئاۋازلاردىن كىيىن ھىلىقى ئاياق تىۋىشى يەنە پەيدا بولدى، ئۇ بۇ قىتىم بىرەر دەرەخنىڭ شىخىنى سۇندۇرۇپ كەلگەندەك قىلاتتى. ئاندىن قورام تاشنىڭ قىسلىچىغا سىلىپ كۆچەپ ئىتتىرىشكە باشلىدى، بىزمۇ كۆچىمىزنىڭ يىتىشچە قۇرام تاشنى چىڭ تۇتىۋالدۇق. دەل شۇ پەيتتە بىزگە يىقىنلا يەردە ناھايىتى قورقۇنۇچلۇق ئاۋاز ئاڭلاندى، بۇ ئاۋاز تۇرۇپ بىرەر ھايۋاننىڭ ئاۋازىدەك تۇيۇلسا، تۇرۇپلا كىنولاردىكى مەخلۇقلارنىڭ ئاۋازىدەك ۋەھىمىلىك ئاڭلىناتتى. ئاۋاز ئاڭلىنىشى بىلەن تەڭ سىرتتىكى مەۋھۇم نەرسىمۇ بىز بىلەن كۆچ ئىلىشىشتىن توختاپ شىپىرلىغان پىتى بۇ يەردىن ئايرىلدى. دىمەك ئۇنىڭمۇ كۆشەندىسى بۇ يەرگە يىتىپ كەلگەن ئىدى. بىزنىڭ قورقۇنچىمىز بايىقىدىن ئىككى ھەسسە ئۆرلەپ كەتتى،

چۈنكى بۇيەرنىڭ ئىگىسى ئۆز جايىدىن ۋاز كېچىپ قاچقىنىغا قارىغاندا ھۆركىرىگىنى ئادەتتىكى ھايۋان ئەمەستەك قىلاتتى. ئاۋاز يېقىنلاشقانسىرى بىز ھەتتا نەپەس ئىلىشتىنمۇ توختىۋالدۇق، ئۇنىڭ قانداق مەخلۇق ئىكەنلىكىمۇ بىزگە قاراڭغۇ پەقەت ئۇمۇ ئۆڭكۈر ئىغىزىدا توختاپ بىرەدەم تۇرغاندىن كېيىن ئاستا-ئاستا خىرىلدىغىنىچە بىزدىن يىراقلىشىپ كەتتى. ئەمدى بولسا ھەممىمىز چوڭقۇر نەپەس ئىلىۋالغاندىن كېيىن سەل پەسكويغا چۈشتۇق، ئاندىن بىرەدەم سىرتتىنى تىڭشىۋەتكەندىن كېيىن خاتىرجەم بولۇپ قولچىراقنىڭ يورۇقىنى توسۇپ غۇۋاراق يورۇتۇپ بىر-بىرىمىزگە قارىدۇق. -: ھا ھا ھا ھا ھا!.....بۇگۈن ئاجايىپ ئىشلارغا يولۇقتۇق دېسە!...ئۆمرۈمدە ئىسمىدىن چىقمىغۇدەك.....دىدى نىجات كۈلۈپ كېتىپ. غېنىمۇ قورقۇنچتا تىترەپ تۇرۇپ-: شۇ.....شۇنى دېگىنە!...جىنىم چىقىپ قالامدىكىن دىدىم خۇدى، ئۆمرۈمدە ئاندىق قورقۇنۇچلۇق ئاۋازنى تۇنجى قېتىم ئاڭلىشىم، ھەي نىمىدۇ ئۇ سىلەرچە؟ ..... -: نىمە بولىتى، ماۋۇ دېۋە پىرىمنىڭ تۇققىنىدۇ ھەقىچان!...راس بايا مۇشۇنى چىقىرىپ قويغان بولساق سۆزلىشىپ باقاكەن ھە!.....دىدى نىجات ھەييارلىق بىلەن. رۇسۇل-: ھوي ئادەمنى قوقاتمىساڭچۇ، قورقۇپ جىنىم چىقىپ قالاي دەۋاتسا چىقىپ ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىپ باقامدىم؟ سارىڭ ئەمەس مەن!... -: ئەمدى سەن تۇققىنى بولغاندىكىن تىلىنى چۈشىنەمدىكى دەيمىنا!..... -: ھىلى باكا!..... شۇنداق پاراڭلىشىۋاتقىنىمىزدا توساتتىن سىرتتا ھىلىقى ئاۋاز يەنە ئاڭلاندى، بىراق بۇ ئاۋازغا يەنە باشقا بىر ئاۋازمۇ قوشۇلغان ئىدى. بىز يەنە تىزلىك بىلەن قورام تاشنى چىڭ تۇتىۋىلىپ سىرتتىكى ئاۋازلارنى تەپسىلىي تىڭشاشقا باشلىدۇق. مەلۇم نەرسە بىرەدەم قورقۇنۇچلۇق ئاۋازدا نەرە تارتسا يەنە بىرەدەم باشقا بىر ئاۋاز جاھانىي تىترىتەتتى. يەنە كىلىپ ئۇ ئاۋاز ئادەمنىڭ ئاۋازىغىمۇ ئوخشاپ تۇراتتى. بىرەملىك ئوپۇر-توپۇردىن كېيىن بىرسىنىڭ ئىچىنىشلىق ۋارقىرىغان ئاۋازى كېيىن مەخلۇقنىڭ نەرە تارتقان ئاۋازى ئاڭلىنىپلا جاھانىي يەنە جىمجىتلىق قاپلىدى. بىز تەشۋىش ئىچىدە جىممىدە تۇرۇپ سىرتتىكى ئاۋازلارغا قۇلاق سىلىۋاتاتتۇق، ئارىدىن خىلى ۋاقىت ئۆتكەن بولسىمۇ قايتا بىرەر ئالاھىدىرەك ئاۋاز ئاڭلانمىدى. بىرەدەم تۇرغاندىن كېيىن نىجات جىمجىتلىقنى بۇزدى-: ئاغىينىلە، سىرت جىمىپ قالدىغۇ؟ يەنە نىمە ئىشلار يۈز بەرمەكتە؟ ..... -: بەلكىم سىرتتا ئۆز-ئارا چوك بىر جەڭ بولغاندەك.....ئىككىلىسى ئىغىر يارىلاندىمۇ قانداق بۇنى بىلەلمىدىم!.....دىدىم جاۋابەن. بىز يەنە بىرەدەم كۈزەتكەندىن كېيىن سىرتقا چىقىپ قاراپ باقماقچى بولدۇق بىراق سىرتنىڭ بىخەتەر ياكى ئەمەسلىكىنى بىلمىگەچكە ئىككىلىنىپ قالدۇق. -: مەن بايا سىرتتا بىر ئادەمنىڭ ئىچىنىشلىق ۋارقىرىغىنىنى ئاڭلىغاندەك قىلدىم، بىرەرسى بىزگە ئوخشاش بۇيەرگە كېلىپ بىرەر يىرتقۇچقا ئۇچراپ قالغان بولمىسۇن يەنە!.....دىدى غېنى. ئابلىكىم ئۇنىڭ گېپىنى قۇۋەتلەپ-: توغرا، مەنمۇ ئاڭلىغاندەك قىلدىم...ئەگەر راستىنلا شۇنداق بولسا ئۇنى قۇتقۇزىۋېلىش مەجبۇرىيىتىمىز بار، ئۇنى توپىمىزغا قوشۇۋالارمىز ياكى!..... بىز يەنىلا بۇ

توغرىسىدا ئىككىلىنىپ قىلىۋاتاتتۇق، ئەگەر ئۇ ئادەم بولماي قالسا بىزگە خەتەر يەتمەمدۇ. بىراق نىمىلا بولسۇن چىقىپ قاراپ بېقىشىمىز كېرەك ئىدى، شۇڭا زور غەيرەت بىلەن قولچىراق، قوغدىنىش قۇراللىرىمىزنى تەقلەپ قورام تاشنى يۆتكىدۇق. ئەتراپ مۇدھىش قاراڭغۇچىلىقىغا قاپلانغان بولۇپ قولچىراق بولمىغان شارائىتتا ھىچنىمىنى پەرق قىلغىلى بولمايتتى. بىز دەككە ـ دۈككە ئىچىدە قولچىراقنى يېقىپ قوراللىرىمىزنى چىڭ تۇتقان ھالدا ناھايىتى ھوشيارلىق بىلەن ئەتراپنى كۆزەتكەچ ئاستا بايا ئاۋاز چىققان تەرەپكە قاراپ ئىلگىرلىدۇق!.....

خارابىيلىققا سەپەر(2 ـ باب5 ـ قىسىم)

بىز ھۇشيارلىق بىلەن ئەتراپنى كۆزەتكەچ ئاۋاز چىققان تەرەپكە ماڭدۇق. بىزدىن يىگىرمە مىتىرچە ئارىلىقتا نىمىلەردۇر خىرىلداپ ياتاتتى، بىز ئىككىلىنىپقىنە ئۇ تەرەپكە كەلدۇق. نىمىشقىكىن قولچىراقمۇ ھازىرلا قىلى كۆيۈپ كېتىدىغاندەك بىر يېنىپ بىر ئۆچۈپ قالاتتى. شۇنداق خۇنۈك يورۇقتا نىمىلەرگىدۇر پۈتلىشىپ يۈرۈپ ئاخىرى ئۇ يەرگە كەلدۇق، بىراق كۆرگىنىمىز شۇ بولدىكى مەلۇم بىر كىشى قولىدا قانغا مىلەنگەن بىر خەنجەرنى تۇتقان ھالدا دۈملا يېتىپ قالغان ئىدى، ھەتتا دول قىسمىدىن قان سىرغىپ چىقىۋاتاتتى. ئۇنىڭ يېنىدىراق ئادەم دىسە ئادەمگە ھايۋان دىسە ھايۋانغا ئوخشىمايدىغان، بۆرىسىمان بىر مەخلۇق خىرىلداپ ياتاتتى، ئۇنىڭ مېڭە قىسمىدىن تۆشۈك تىشىلىپ قالغان بولۇپ جىرىلداپ قان ئىقىۋاتاتتى، ھەممىمىز بۇ كۆرۈنۈشنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتۇق. مەخلۇقنىڭ تىخى جىنى چىقمىغان بولۇپ قوپۇشقا ئۇرىناتتى بىراق ماغدۇرسىزلىقتىن قوپالماي خىرىلداپ قالغان ئىدى. بۇ بىزگە ناتونۇش بولغان ئادەمۇ ناھايىتى ئاجىز تىنىپ ياتاتتى. ئىككىلىسى بىز ئۈچۈن تىخچە خەتەرلىك باسقۇچىدا بولغاچقا دەماللىقتا يېقىن كېلەلمىدۇق. نىجات ـ: ئاداش ماۋۇ مەخلۇقنىڭ تەلەتىدىنلا ياخشى نىمە ئەمەسلىكى چىقىپ تۇرىدۇ بىراق دۈم يېتىپ قالغىنى ئادەمۇ مەخلۇقمۇ بىلەلمىدىما؟ بىرىپ ئاستا ئۆرۈپ باقامدۇق قانداق؟ ..... ـ: بارماڭلار، يالغاندىن ئۆلگەن بولۇۋىلىپ يىنىغا بارغاندا خەنجەرنى بىزنىڭمۇ مىڭمىزگە قاداپ قويسىچۇ ئاندىن؟ ...ئىشقىلىپ مەن بارمايمەن!.....دىدى غېنى جىدىيلىشىپ. دىمىسمۇ بۇ قاراڭغۇلۇقتا بىر ئادەمنىڭ بۇ يەردە يۈرىشى غەلىتىلا ئىدى، توساتتىن ئۆمەركام سېلىمكامنىڭ ئۆيىگە يۈگۈرۈپ كىرىپ دىگەن ھىلىقى سۆزلىرى يادىمغا كەلدى. ـ: راس مەن يىزىغا كىلىپ قايتىدىغان كۈنۈم ئۆمەركام ئىككى ئادەمنىڭ بۇ يەرگە كىرىپ كەتكىنىنى دىگەنىدى، شۇلاردىن بىرى بوپ قالمىسۇن يەنە!..... ئۇلار سۆزلىرىمنى ئاڭلاپ ھەيران قالدى. نىجات ـ: نىمە؟ سەن يىزىدىن يىنىپ كەلگىلى تىخى ھەپتە بولدىغۇ، ھەپتىدە بۇ ئادەم مۇشۇنچىلا چاچلىرى ئۆسۈپ جۇل ـ جۇل، ۋەيرانە بوپ كەتكەندىمۇ؟ ..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ مەنمۇ ئويلىنىپ قالدىم، دىمىسمۇ يەردە ياتقان بۇ نامەلۇم كىشىنىڭ ئۇستى بېشى ناھايىتى ۋەيرانە ئىدى. شۇڭا ئىككىلىنىپقىنە بىرىپ ئۇ كىشىنى ئاستا ئۆرۈدۇم، بىراق ئۆرىشىم

بىلەنلا ھەممىسى ۋارقىراپ كەتتى. ـ: ۋاي!.....بۇ بۇ، ھىلىقى گۆشخور شۇغۇ!..... دەرۋەقە بۇ دەرەخزارلىقتا بىزگە ئۇچقىغان، يىلاننى خاملا يەۋەتكەن ھىلىقى گۆشخور ئادەم شۇ ئىدى.ـ: مانا دىمىدىممۇ، بۇ ئىنىقلا ئۆزىمىزگە ئۆزىمىز قەست قىلغانلىق!...بولۇڭلار بۇ يەردىن چاپسان كىتەيلى!.....ددى غېنى ئەندىكىپ. بىراق مەنچە بولغاندا بۇ ئادەمنى بۇنداقلا تاشلاپ قويۇشقا بولمايتتى. مەن سەل ئويلىنىۋىلىپ ـ: توختاڭلار، بۇ جەسەت ئەمەس بەلكى ئادەمكەن!... ـ: نىم دەيسەن، ئادەمكەن؟ ..... ـ: شۇنداق ئادەمكەن...قارىمامسىلە ئۇنىڭغا، جەسەتتىن قان چىقامدۇ يەنە كىلىپ نەچچە مىڭ يىللىق بوپ كەتكەن جەسەت بۇنداق تۇرامدۇ. ئەقەللىيسى ئۇ ئۆلمەسلىك ئۈچۈن بۇ ۋەھشى مەخلۇق بىلەن جان تىكىپ ئىلىشىپتۇ شۇنىڭدىنلا ئۇنىڭ ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلىۋالغىلى بولىدۇ!...ئۇ بۇيەردە تەن بەرمەي ياشاۋاتقان بىردىنبىر ئادەم بولۇشى مۇمكىن شۇڭا بۇيەرنىڭ سىرىنى ئېچىشمىزغا چوڭ ياردىمى بولىشى مۇمكىن، شۇڭا ھازىر ئۇنى تاشلاپ قويۇپ كەتسەك بىزمۇ نەچچە كۈن ياشىيالايمىز بۇنىسىمۇ نامەلۇم. ئاۋۇ مەخلۇقنى كۆرگەنسىلەر؟ بۇنىڭدىن يەنە نەچچىسى بار ئىكەنلىكىنىمۇ بىلمەيمىز شۇڭا بۇ ئادەمنى قۇتقۇزۇپ قالساق كىينىكى ئىشلىرىمىزدا چوقۇم پايدىسى بولىدۇ ماڭا ئىشىنىڭلار!..... يىنىمدىكىلەر بىردەم ئويلىنىپ تۇرۇپ كەتكەندىن كىيىن نىجات ـ: ئاۋۇ مەخلۇقتىنمۇ قان چىقتىغۇ ئەنە!...بىراق ئاداش سەن قانداق ئويلىغان بولساڭ شۇنداق بولسۇن، بەربىر بۇ ھالىتىدە بىزگە چىقىلالىشىمۇ ناتايىن...بوپتۇ قۇتقۇزۇپ قالىلى!... نىجاتىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ غېنى ـ: سىلەر يەنىلا بۇنى قۇتقۇزىۋالماقچىما؟ ئۇنداقتا مىنىڭمۇ باشقا پىكرىم يوق، بىراق قارارىمىزنىڭ توغرا بولىشىنى تىلەيمەن ئىشقىلىپ!..... شۇنداق قىلىپ ئۇ كىشىنى قۇتقۇزىۋىلىشنى قارار قىلدۇق، بىز ئۇ كىشىنى يۆلەپ ماڭايلى دەپ تۇرىشىمىزغا يەنە نىمىلەرنىڭدۇر قورقۇنۇچلۇق ھوۋلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. ـ: قارىغاندا يەنە خەتەر بارەدەك قىلىدۇ، دوسلار تىزرەك جايىمىزغا كىرىۋالىلى بولمىسا پىشكەلچىلىككە يولۇقمايلى يەنە!.....مەن شۇنداق دېگەچ قەدىمىنى تىزلەتتىم، قالغانلارمۇ ماڭا ئەگەشتى. شۇندا نىجات توختاپ ياردار كىشىنىڭ يەرگە چۈشۈپ كەتكەن ئۆتكۈر خەنجىرىنى ئىلىپ تىخچە جان تالىشىۋاتقان مەخلۇقنىڭ بوينىغا قىلىچ ئۇردى. قاتتىق بىر ھۆركىرەش بىلەن مەخلۇق پۈتۈنلەي جىمىقىپ قالدى. ـ: نىجات تىزرەك بول!..... ـ: ھە مانا!.....نىجات خەنجەرنى ئويناتقاچ بىز تەرەپكە يۈگۈرۈپ يىنىپ كەلدى. بىز بايىقى ئۆڭكۈرنىڭ ئىچىگە كىرىۋىلىپ قورام تاش بىلەن ئىغىزىنى چىڭ ئىتىۋەتتۇق، بۈگۈن مۇشۇ يەردە قونماي ئامال يوقتەك قىلاتتى..... بىز ئۇ كىشىنى ياتقۇزۇپ كۆينىكىنى قايىرىدۇق، ئۇنىڭ دول قىسمى ئىغىر ياريلانغان بولۇپ مەخلۇق چىشلەپ گۆشىنى يىرتىۋەتكەن ئىدى. بايىدىن بىرى قان كۆپ چىقىپ كەتكەچكە ئۇ كىشى تىخچە ھۇشسىز ياتاتتى شۇڭا بىرىنچى بولۇپ قاننى توختىتىشىمىز كېرەك ئىدى. شۇڭا سومكىدىن داستىخاننى چىقىرىپ بىر پارچە يىرتىۋالدىمدە قاتلاپ يارا ئىغىزىنى بىسىپ تۇرۇپ ـ: مانى بىرىسىڭلار بىسىپ تۇرۇڭلار، مەن قان

توختىتىدىغان يەنە باشقا ئامالالارنى قىلاي!.....دەپ ئەتراپىمغا قاردىم. رۇسۇل ـ: ۋاي ئاداش ماڭا قارىما، مۇشۇ قاندىن بەك قورقمەن كۆرسەملا قۇسقۇم كىلىدۇ.....ھۆ!..... نىجاتنىڭ ئاچچىقى كىلىپ رۇسۇلنى بىر تېپىك بىلەنلا يىقىتىۋېتىپ ـ: ھۇ!.....ئاغزىمغا بىر گەپ كەگەن!...ھەي دېۋە شۇنداق يوغان ئۇستىخىنىڭ بىلەن قاندىن قورقمەن دېگىچە ئاناڭنىڭ ياغلىغىنى ئارتىۋىلىپ ئەر ئىزدەپ باقمامسە!.....دىدى زەردە بىلەن، رۇسۇلمۇ ئاچچىقى بىلەن ـ: ھىلى بىرنى قويسام ئۆزۈڭنى تاپالمايسەن، مەن بىلەن تولا ھەپىلەشمە قەھرىمانىنىڭ يۈزىنى قىلمىسام نەچچە قېتىم تايىغىڭنى يەپ بولاتتىڭ!...مەن قورقمەن دەپ بولىۋالدىغان ئىش ئەمەسكەن، تۇغۇلۇشىمدىن قاندىن قورقمە شۇ!..... نىجات ـ: مىنى ئۇرىمەن دېگىچە، مەھەللىدىكى قادى ئاۋاقنىبى يىقىتىپ بىقىپ ئاندىن گەپ قىلە سەن. پۈھ!...دەپ قويسىمۇ ئۆچۈپ كىتىدىغان ئاشۇ ئاۋاق تىللاپ كەتسىمۇ بۇقىدەك قاراپ تۇرغان سەن بويىيدىڭ قوقانچاق دېۋە!..... ـ: ھەي ئاشۇ ئاۋاقنى بىر ئۇرسام ئۆلۈپ قالسا تۆلەيمەن دەپ نەدە يۈگۈرۈپ يۈرىمە، ئۇرسامۇ مۇشتۇمنى كۆتۈرەلەيدىغانراق بىرسىنى ئۇرمامدىمەن مانداق!..... ئۇلارنىڭ پاراڭلىرى ئىچىمنى پۈشۈرىۋەتتى شۇڭا قەشقەچىلا دىدىم ـ: قايلاشسىلا غوجۇلۇرۇم، مەن ئىككىلىرىنى دىراما ئۇيناپ بەسۇن دىمىدىم ئاتا ـ ئانىلىرىمۇ پەپىلەپ ئارزۇلاپ چوڭ قىلغىنىنى بىلمە لىكىن مايەگىبى كىلىشىپ بەگەن بوسىلىرى، خاپۇلاشمىسىلا ئىشقا سەپ قويىدىغان بولدۇم!..... نىجات سۆزۈمنى ئاڭلاپ بىشىغا«پاق!»قىدە بىرنى قويۇپ ـ: ئاداش قەتئىي خاپۇمما، مەن ما دېۋە بىلەن بوپ كىتىپ يادىمدا يوقلا!، ھى ھى ھى...سىسىق گەپلىرىڭنى قاچان ھەزىم قىلىپ بولامە ئەمدى!..... ئۇنىڭغىچە بىشىمزدا قولچىراقنى يورۇتۇپ تۇرغان ئابلىكىم يارا ئىغزىنى چىڭ تۇتۇپ تۇرۇپ ـ: بۇنداق تۇتۇپ تۇرۇۋەرسەك پايدىسى يوق، بىرەرسىڭلاردا قان توختىتىدىغان دورا بارمۇ؟ ياكى ئۇن دېگەندەك نەرسە بولسىمۇ بولىدۇ!..... ھەممىز سومكىمىزنى ئالدىراپ تىنەپ ئاختۇرۇشقا باشىدۇق، بىراق ھىچ قان توختىتىدىغان نەرسە تاپالماي بىر ـ بىرىمىزگە قارىدۇق، بىراق ھىچقايسىمىزدا ئۇنداق نەرسىلەر يوق ئىدى. ـ: ھىچقايسىمىزدا ئۇنداق نەرسە يوقكەن ئاداش!...دىدىم مەن مەيۈس ھالدا. ئابلىكىم ئويلىنىپ تۇرۇپ كىتىپ ـ: بىر قېتىم قۇشنىڭ چاڭگىسىنى ئالىمەن دەپ دەرەختىن يىقىلىپ كەتكەندە، بىر شاخقا قولۇم ئىلىنىپ قىلىپ يىرتىلىپ كەتكەن ئىدى. شۇ ۋاقىتتا دادام قانىنى توختىتىش ئۈچۈن قولۇمغا سېغىز توپىنى ئۆۋاپ دەرەخ يوپۇرمىقى بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ چېپىپ قويۇپ ۋاقىتلىق قانىنى توختاتقان ئىدى، ئاندىن دوختۇرغا بارغىنىمىزدا سېغىز يارا ئىغزىنى قاتۇرۇپ قان ئاللىقاچان توختاپ قالغان ئىدى. ئاندىن دوختۇر سىغىز توپىنى ئىلىۋىتىپ تىكىپلا قويغان ئىدى، بىراق بۇ ئامالنىڭ بۇ ئىشقا ئەسقاتىدىغان ياكى قاتمايدىغانلىقىنى بىلمەيمەن!..... ـ: ئۇنداقتا نىمگە قاراپ تۇرىمىز، شۇنداق قىلمايمىزمۇ ئەمسە!...تىزدىن سىغىز توپا بىلەن دەرەخ يۈپۇرمىقى تېپىپ يارا ئىغزىغا چاپايلى!.....دىدىم بىردىنلا روھلىنىپ. ئابلىكىم سەل تۇرىۋىلىپ ـ: بىراق سىغىز

توپا بىلەن دەرەخ يوپۇرمىقىنى بۇنچە كەچتە قەيەردىن تاپىمىز؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە سىرت شۇنچە خەتەرلىك تۇرسا!.....دېگەچ ياردار كىشىگە قاراپ قويدى. ئىختىيارسىز يارا ئىغىزىغا قاردىم، ياردىن ھىلىھەمۇ قان چىقىپ بىسىۋالغان لاتىنىمۇ قانغا مىلەپ بولغان ئىدى. ئاخىرى كەسكىن قارار چىقاردىم ـ: ئۇنداقتا بىز سىرتقا چىقىپ ئابلىكىم دېگەن نەرسىلەرنى تېپىپ كىرەيلى!...بۇ يەردە رۇسۇل ياكى غېنى قىلىچلار قالغانلار سىرتتىن ئابلىكىم دېگەن نەرسىلەرنى تېپىپ كىرەيلى!..... سۆزۈمنى ئاڭلىغان رۇسۇل تۇرۇپ كېتىپ ـ: بولمايدۇ، مەن بۇنىڭ بىلەن يالغۇز قالسام ئۇادا ھوشىغا كىلىپ قالسا مىنى ئۆلتۈرۈپ يەۋەتسىچۇ؟ ...ئىشقىلىپ بۇ گۆشخور بىلەن تۇرمايمەن!...دېگەچ مەن تەرەپكە ئۆتۈۋالدى. غېنىمۇ ـ: شۇنداق، ئۇنىڭ بىلەن يالغۇز تۇرۇش بەك خەتەرلىك شۇڭا مەنمۇ قالمايمىكى!..... ـ: ئەمىسە ھەر ئىككىلىرىڭلار قېلىڭلار بىز سىرتتىن ۋاقىتلىق قان توختىدىغان نەرسىلەرنى تېپىپ كىرەيلى!.....دېدىم مەن. ئۇلار يەنە ماڭا قاراپ تۇراتتى، ئىغىزىدىن چىقارمىغان بولسىمۇ بىراق چىرايىدىن ناقايىللىقى چىقىپ تۇراتتى. ـ: نىمە؟ ...يەنە بولمامدا؟ ..... ـ: ئاداش ئويلاپ باقە، رۇسۇل قاندىن قورقىدىغان تۇرسا مەن ئۇنىڭ بىلەن بىللە قالسام بىخەتەر بولالايمەنمۇ؟ يامىنى كەلسە مىنى تاشلاپ قويۇپلا قىچىپ كەتسىچۇ ئاندىن؟ .....دېدى غېنى. بۇ گەپنى ئاڭلاپ نىجاتنىڭ قۇيقا چېچى تىك تۇرۇپ كەتتى ـ: ۋاي ۋاي ۋاي، ئاناڭ بىلەن داداڭ بىكاغا باققان نىمىلەكەنلە ئىككىلىڭ...ياريماس پوق تاغارلىرى!.....ئەسلى بىزگە ياردەم قىلغىلى ئەمەس ئادەم سانمىزنى كۆپەيتىش ئۈچۈنلا كەلگەن نىمىلەكەنسە پوققا ئەسقاتماسلا!...مىڭىشە بولدى قەھرىمان بىلەن سىرتقا چىقىپ دېگەن نەرسىلەرنى تېپىپ كىرىش بۇ يەردە مەن تۇراي!..... ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ رۇسۇل جىددىيلەشتى ـ: بولمىسا مەن بىلەن قەھرىمان ياكى ئابلىكىم قالسۇن، قالغىنىڭلار تېپىپ كىرەمسىلە؟ ..... ـ: ھېي دېۋە، سىرتقا چىقساڭ بايىقىدەك مەخلۇقنىڭ تالۋىتىشىدىن ئەنسىرەپ شۇنداق دەۋاتسەنغۇ ھە؟ ...بۇ سەپنىڭ ئالدىدىكى ئىككى يول باشچىنى سەن ئەپ قالساڭ مەن ئىسقىرىتقاچ چىقىپ تېپىپ كىرەمدىمىنا ئۇ نەرسىلەرنى ساراڭ دېۋە!.....دېدى نىجات. شۇ تاپتا بىزنىڭ پاراڭلىرىمىزدىن بۇ كىشىنىڭ جىنى مۇھىم ئىدى. شۇڭا ـ: بولدى بولدى، گەپ سىتىپ ئولتۇرساق بۇ ئادەم قانسىراپ كېتىدۇ شۇڭا تىزرەك ماڭايلى!...نىجات سەن رۇسۇل، غېنى ئىككىسى بىلەن مۇشۇيەردە تۇرۇپ تۇر، ئابلىكىم ئىككىمىز چىقىپ تېپىپ كىرەيلى، گەپ تامام!.....دەپلا گەپنى ئۇزدۇم. سۆزۈمنى ئاڭلىغان نىجات قايىل بولماي ـ: ھېي ئادىشوي، مابى قوغۇنلۇقنىڭ يولى ئەمەس چىقىپ كىرەي دەپلا ماڭىدىغان!...بايا سىرتتىكى مەخلۇقنى كۆرمىدىڭما؟ ئىككىڭلارلا يالغۇز چىقساڭلا بەك خەتەرلىك شۇڭا ما ئىككى نان قېپى نىم بولسا مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن، مەنمۇ سىلەر بىلەن چىقىپ كىرەي، ئۆڭكۈرنىڭ ئىچىگە كىرىۋىلىپ نىمىدىن قورقاتتى بۇلار!..... ـ: نىجاتنىڭ سۆزى ئورۇنلۇق، ھازىرقى خەتەرلىق ۋاقىتتا ئادەم كۆپرەك بولغىنى ياخشى شۇڭا نىجاتنىمۇ بىللە

ئىلىۋالايلى!...دىدى ئابلىكىمۇ نىجاتنىڭ سۆزىنى قۇۋەتلەپ. ـ: ئەمىسە شۇنداق بولسۇن، ئىككىڭلار تۇرۇپ تۇرۇڭلار!...بۇ نىمجان ھالىتى بىلەن سىلەرگە زىيان يەتكۈزدىشى مۇمكىن ئەمەس، بىزمۇ تىزلا يانىمىز!.....مەن شۇنداق دېگەچ بىقىنمدىكى پىچاق بىلەن قولچىراقنى قولۇمغا ئالدىم، ئابلىكىم ياردار كىشىنىڭ خەنجىرى بىلەن قولچىراقتىن بىرنى ئالدى. ئابلىكىم بولسا قولچىراقنىلا ئىلىۋالغانىدى. مەن ئەجەپلىنىپ سورىدىم ـ: نىمىشقا قۇرال ئىلىۋالمايسەن، سىرىت شۇنچە خەتەرلىك تۇرسا؟ ئالە مىنىڭ پىچىقىمنى سەن ئىشلەت!..... نىجات كۈلۈپ قويۇپ قولۇمنى ئىتتەرگەچ ـ: يىنىمدا سىلەردەك قابىل ئوۋچىلار بار تۇرسا مىنىڭ قۇرال ئىلىۋىلىشمىنىڭ زۆرۈرىيىتى بارمۇ؟ ..... ئۇنىڭ ئىشەنچ بىلەن ئىيتقان سۆزى نىجات ئىككىمىزنى ھەقىقەتەن قايىل قىلدى. بىز تەييارلىقلارنى پۈتتۈرىۋىلىپ قورام تاشنى يۆتكىدۇقتە چىقىپ قۇرام تاشنى يەنە ئۆڭكۇر ئىغىزىغا توسۇۋتكەندىن كىيىن ئىھتىياتچانلىق بىلەن ئەتراپنى كۈزەتكەچ سىغىز توپا بىلەن دەرەخ يوپۇرمىقى تاپقىلى ماڭدۇق، ئەتراپ قاپقاراڭغۇ بولۇپ ئادەمنى بىرخىل ۋەھىمە باساتتى، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئەتراپتىن يەنە ھەرخىل قورقۇنۇچلۇق ئاۋازلار ئاڭلىنىپ تۇراتتى. بىز يىنىك بىر تىنىۋىلىپ ئۆڭكۇر ئۆدىن ئاستا ـ ئاستا يىراقلاشتۇق!.....

خارابىيلىققا سەپەر(2 ـ باب6 ـ قىسىم)

ئۇچىمىز كىتىۋاتقاچ ھەمە جايغا تەپسىلىي قارايتتۇق، ھەممىزدە ئورتاق بىر تۇيغۇ بولۇۋاتاتتى يەنى ئەتراپىمىزدا بىر نەرسىلەر بارەك ھىس قىلىۋاتاتتۇق بىراق شۇنچە قارىغان بولساقمۇ ئالاھىدىرەك بىرەر نەرسە كۆزىمىزگە چېلىقمىدى، پەقەت پات ـ پات تىنىغىمىز ئارىسىدىن ئېغىر تىنىلغان تىنىقلار ئارىلىشىپ قالاتتى. نىجات بوش ئاۋازدا ـ: ئاداش، مەن يىنىمىزدا بىر نەرسىلەرنىڭ بارلىقىنى ھىس قىلىۋاتىمەن لىكىن شۇنچە قارىسامۇ ھىچنىمە كۆرۈنمەيدىيا؟ ئامال بار تاپىدىغان نەرسىمىزنى تىزرەك تېپىپ قايتىمىساق خەتەرلىكتەك قىلىپ تۇرىدۇ!.....دېگەچ يەنە ئەتراپنى كۈزىتىشكە باشلىدى. مەن ـ: توغرا دەيسەن، مەندىمۇ شۇنداق تۇيغۇ بولىۋاتىدۇ!...ئەسلى بۇ چاغدا چىقىمساق بولاتتى لىكىن ھىلىقى نامەلۇم كىشى زادى كىمۇ بۇ يەرگە نىمە ئىش ئۈچۈن كەلگەن، قانداق بولۇپ بۇ يەردە تۇرۇپ قالدى دېگەنلەرنى ئىنىق بىلمىسەك بولمايدۇ، شۇڭا قانداق بەدەل تۆلەشتىن قەتئىي نەزەر ئۇ كىشىنى قۇتقۇزۇۋالمساق بۇ سىر مەڭگۈ سىر پىتى قىلىشى مۇمكىن!...بەلكىم ئۇ بىزگە ياردەم قىلالايدىغان بىردىنبىر ئادەم بولۇشى مۇمكىن نىجات.....شۇڭا تىزرەك كىرەكلىك نەرسىلەرنى تېپىشىمىز كىرەك!..... نىجات سۆزۈمنى ئاڭلاپ بىشىنى لىڭشىتىپ قويدى. بىز شۇ ھالدا مىڭىپ ئۆڭكۇر ئۆيدىن خىلى ئۇزاپ كەتكەن ئىدۇق ـ: ھەي باللا مىڭىۋىرىپ ھىلى كەلگەن يىرىمىزنى تاپالماي قالمايلى يەنە، مۇمكىن بولسا مۇشۇ ئەتراپتىن ئىزدەپ تېپىپ ئاستا كىتىۋالمايمىزمۇ!...ماڭا بىرەر ئىش يۈز بىرىدىغاندەكلا تۇيۇلىۋاتىدۇ؟ ...دىدىم مەن ئەتراپقا قارىغاچ ئۇلارمۇ سۆزۈمنى ماقۇللاپ مىڭىشتىن توختىدى. ئەتراپ پەقەت بىزنىڭ

قولچىرىقىمىزنىڭ نۇرىدىلا يورۇپ تۇراتتى، ئەگەر قولچىراق ئۆچۈپ قالسا چوقۇم بىزنى پىشكەلچىلىك باساتتى. شۇڭا ھەر ئىھتىمالغا قارشى بىر قولچىراقنى ئۆچۈرىۋىتىپ ئىككى قولچىراق بىلەن ئىشىمىزنى داۋاملاشتۇردۇق. نىجات ئەترايقا قارىغاچ ئابلىكىمگە ـ: ئاداش، سىنىڭچە بۇ يەردىن سەن دېگەن سىغىز توپىنى تاپقىلى بولارمۇ؟ دەرەخ يوپۇرمىقىغۇ ئەنە ماڭدامدا بىر تۇرۇپتۇ، سىغىز توپا دېگەن ئاساسلىقى دەريا ئۆستەڭلەردىن تېپىلىدىغان نەرسە بۇ يەردە ئۆستەك تۈگۈل بىرەر ئىرىقمۇ تاپقىلى بولمىسا قانداق قىلىمىز؟ ..... ـ: مەنمۇ بىلمىدىم...دېدى ئابلىكىم بىزگە قاراپ. ـ: بەلكىم مۇشۇ ئەترايتىن تېپىلىپ قالار، ئىزدىنىپ باقايلى!..... بىز ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە يورۇقلۇقنى يەرگە قارىتىپ مىڭىپ سىغىز توپا ئىزدەشكە باشلىدۇق، بىراق خىلى ئۇزۇن ئىزدىگەن بولساقمۇ قارا توپىدىن باشقا ھېچنىمە يوق ئىدى. شۇتاپتا ئىس يادىم ھىلىقى كىشىدە قالغان ئىدى«ئۇ ئادەم ھوشىغا كەلگەنمىدۇ، ياكى قانسىراپ ئۆلۈپ كەتكەنمىدۇ؟ ...»شۇنداق ئويلىغانسىرى جىددىيلىشىپ ئۆزۈمنى گۇناھكاردەك ھىس قىلىپ كېتەتتىم. ئۇ كىشىنىڭ ئەھۋالى ناچارلانغان بولسا بولىدىكى ياخشىلىنىش بىزگە باغلىق بولۇپ قالغان ئىدى. رۇسۇل بىلەن غېنى قورقۇپ ئولتۇرۇپ نېمە كۈنلەرنى كۆرىۋاتىدۇ تېخى!..... ـ: ئاداش بۇياققا كېلە، ماۋۇ سەن دېگەن نەرسە شۇمۇ!.....نىجاتنىڭ سۆزى بىلەن ئىسىمگە كەلدىم، ئۇ بىزدىن سەل نېرىدا بىر ئۆرۈلۈپ چۈشكەن ئۆينىڭ يېنىدا ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ قاچانلاردىن بىزدىن ئايرىلىپ ئۇ يەرگە بارغىنىنىمۇ بىلمەپتىمەن دېسە!...ئابلىكىم بىلەن ئىككىمىز ئۇنىڭ تۈۋىگە باردۇق. نىجات ـ: قاراڭلار ماۋۇ تام سېغىز لايدىن قوپۇرۇلغاندەك قىلىدۇ، قېرىپ سىلاپ باقسام شۇنداق سىلىق ھەم يۇمشاق تۇرىدۇ مۇشۇ بوپ قالمىسۇن يەنە!..... ئابلىكىم ئۆرۈلۈپ چۈشكەن بۇ پۇچۇق تامنى قېرىپ ئىلىپ سىلاپ بېقىپ ـ: شۇنداقكەن، سىغىز توپىكەن!.....بايىدىن بېرى مۇشۇ ئىش ھەجەپ كاللىمىزغا كەلمەپتا؟ بەلكىم بىز كەلگەن يەردىمۇ بۇنداق سىغىز توپىلىق قۇرۇلۇشلار كۆپ بولغىيدى. كاللىمىزنى بالدۇرراق ئىشلەتكەن بولساق بۇيەرگە كىلىمىز دەپ ئاۋارىمۇ بولماسكەنمىز!.....دېدى ئەپسۇسلىنىپ. دىمىسىمۇ سىغىز توپىنى قۇرۇپ كەتكەن ئىرىق ئۆستەڭلەردىنلا تاپقىلى بولىدۇ دېگەن ئوي كاللىمىزغا سىڭىپ كەتكەچكە بۇ ئىش يادىمىزغا كەلمەي ئوشۇق يول يۈرىۋالغان ئىدۇق، يەنە كىلىپ شۇنداق خەتەرلىك ۋاقىتتا.....نىجات تامنى قېرىۋاتقاچ بىزگە ـ: بولۇڭلار توپىنى ئالىدىغان نەرسە بېرىڭلار، ئىلىپلا ئاستا جايىمىزغا قايتىلى!...دېۋىدى شۇنداللا ئۆزىمىزنىڭ توپىنى ئالىدىغان نەرسە ئۇنتۇپ قالغانلىقىمىزنى بىلدۇق. مەن ـ: نىم دەيسە؟ بايا ئالدىراشچىلىقتا بۇنى ئويلىماپتىمەن، بولمىسا قولۇمغىلا قېرىپ بىرە كۆتۈرۈپلا ماڭايلى!.....دېگەچ چاڭگىلىمنى ئاچتىم. نىجات ماڭا قاراپ قويۇپ ـ: ماڭغىنەۋاي بولدى، تازنىڭ ئەقلى چۈشتىن كېيىن دەپ قىلىپ يۈرگەن ئىشلىرىمىزنى نىمە دەي!.....دېگەچ قېرىپ چىقارغان سىغىز توپىلارنى يانچۇقىغا سالغىلى تۇردى ـ: ياخشى يانچۇقۇم بوپ قاپتىكەن، ئەمدى يابچۇققا بىر نەرسە سالسامىلا سىغىز بولۇپ چىقىدىكەندە ھە! ھى ھى ھى !..... ئۇنىڭ

كۈلكىسى بىلەن تەڭ بىزمۇ كۈلۈپ كەتتۇق. سىغىز توپىدىن خىلى كۆپ قىرىپ يانچۇقنى توشقۇزىۋالغاندىن كېيىن دەرھال كەلگەن جايىمىزغا قاراپ يۈگۈردۇق. كىتىۋاتقاچ نىجات ـ : ھەي توختاڭلا!...نىمىلا بولسۇن ھامىنى كەپتۇق، دەرەخ يوپۇرمىقىمۇ لازىمغۇ؟ ئاۋۇ دەرەختىن ۋاچچىدە بىر شاخنى سۇندۇرۇپلا ئىلىۋالمايمىزمۇ؟ ...دىگەچ بىزدىن ئانچە يىراق بولمىغان جايدىكى نەچچە تۈپ دەرەخنى كۆرسەتتى. ئۇنىڭ سۆزى بىلەن تەڭ دەرەخ يوپۇرمىقىنىڭمۇ لازىم ئىكەنلىكى يادىمغا كەلدى ـ : بولىدۇ تىزرەك كەلگىن ئەمىسە!.....مەن شۇنداق دەپ بولغۇچە ئۇ ئاللىقاچان دەرەخ تەرەپكە كىتىپ بولغان ئىدى. ـ : قارا بۇنىڭ چاقچاقلىقىنى!...دىدىم ئابلىكىمگە، ئابلىكىمۇ كۈلۈپ قويدى. بىردەم تۇرغان بولساقمۇ نىجات ھىچ كەلمىدى، شۇنىڭ بىلەن سەل ئەنسىرەپ نىجاتنى توۋلىدىم بىراق نىجاتتىن جاۋاپ يوق ئىدى. سەل نورمالسىز ھىس قىلىپ نىجات تەرەپكە ماڭغاچ يەنە ئۇنلۇكرەك ئاۋازدا توۋلاشقا باشلىدىم. توساتتىن نىجات تەرەپتىن بىر ۋارقىرىغان ئاۋاز ئاڭلاندى، بۇ دەل نىجاتنىڭ ئاۋازى ئىدى. ئابلىكىم بىلەن ئىككىمىز ئىشنىڭ چاتاقلىقىنى سىزىپ دەرھال ئاۋاز چىققان تەرەپكە ئوقتەك يۈگۈردۇق. لىكىن بۇ يەردە نىجات كۆرۈنمەيتتى ـ : قانداق ئىش بۇ، نىجات بايا مۇشۇ دەرەخنىڭ تۈۋىگە كەتكىنىنى ئىنىق كۆرگەن تۇرسام نىمىشقا يوق بولىدۇ!...چوقۇم بىر خەتەرگە يولۇققتى، نىمىشقىمۇ بىللە كەلمىگەندىمەن!.....شۇ تاپتىكى پۇشايمىنىمنى تىل بىلەن تەسۋىرلەپ بەرگىلى بولمايتتى. بىز نىجاتنى توۋلىغاچ شۇ ئەتراپنى ئىزدەشكە باشلىدۇق، ئۇنى تاپالمىغانسىرى يۈرۈكۇم ئىيچىشىپ كۆزلىرىم ياشقا تولدى. كۆڭلۈمدە«نىمىشقىمۇ بۇ نەس باسقۇر جاينى بىلىپ تۇرۇپ يەنە ئۇلارنى ئىلىپ كەلگەن بولغىيتىم!»دەپ ئۆز ـ ئۆزۈمنى ئەيىپلەيتتىم. بىراق قانداق ئەيىپلىگەن بىلەن ئورنىغا كەلمەيدۇ ھازىر بولسا نىجاتنى تېپىش ئەڭ مۇھىم!...ئابلىكىم ئىككىمىز كانىيىمىز يىرتىلغىچە توۋلاپ نىجاتنى ئىزدەشكە باشلىدۇق. «قەھرىمان!...ئابلىكىم!...مەن بۇيەردە تىز كىلىڭلار!...»كەينى تەرەپتىن ئاڭلانغان بۇ ئاۋاز بىزدىن ئانچە يىراق بولمىغان جايدىلا ئاڭلىنىۋاتاتتى ـ : نىجات!...ئۇ نىجاتكەن، ئۇنىڭ بىزنى توۋلىغىنىنى ئاڭلىدىم، ئابلىكىم تىز بول بۇ نىجاتنىڭ ئاۋازى!.....مەن شۇنداق دىگەندىن ئاۋاز چىققان تەرەپكە ئوقتەك يۈگۈردۇم، ئابلىكىمۇ تاپ باستۇرماي يىتىشىپ كىلىۋاتاتتى. يۈگۈرۈپ كىتىۋاتقىنىمدا ئالدىمىزدا چىراقنىڭ نۇرى كۆرۈندى. مەن چىراقنى شۇتەرەپكە يورۇتقاچ نىشانىنى شۇياققا يۆتكىدىم. بىز بارغاندا نىجات قولچىراقنى بىز تەرەپكە تۇتقان، يەنە بىر قولىدا چىرىپ ئىسكەتىمۇ قالمىغان بىر باشسىز جەسەتكە خەنجىرىنى سانجىغان ھالدا تۇراتتى. ئۇنىڭ خەنجەر تۇتقان قولىدىن سىرغىپ چۈشۈاتقان قانغا قاراپ چۆچۈپ كەتتىم ـ : نى...نىجات، قولۇڭدىن قان چىقىپتىغۇ؟ بۇ جەسەتنى نەدىن بايقىدىڭ، تىخى بىشىمۇ يوقكەنغۇ؟ .....ئۇ ھاسىراپ تۇرۇپ ـ : شۇنداق ئازىراق يارىلاندىم، بۇنىڭ بىشى ئەنە!...دەپ نىرىراقتىكى بىر باشنى كۆرسەتكەچ ـ : قالغىنىنى قايتىپ بىرىپ ئاندىن دەپ بىرەي، بۇيەر ناھايىتى خەتەرلىككەن!.....دىدى. يەنە سوئال سوراي دىگەن ئىدىم بىراق ئۇنىڭ تىترەپ

تۇرغان بەدىنى، ئۆزگىرىپ كەتكەن چىرايى ماڭا ھەممىنى دەپ بەرگەندەك بولدى. مەن ئارتۇقمۇ سۆز قىلماي ئۇنىڭ قولتۇقىدىن يۆلەۋالدىم. ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنى جاغلىداپ تىترەپ تۇراتتى، نېمە سەۋەبتىنكىن چېپ ـ چېپ تەرلەپ كەتكەن ئىدى. مەن قايتىدىن كەينىمگە ئۆرۈلۈپ چىراقنىڭ يورۇقىدا يەردىكى جەسەتكە قاراپ تىنىم شۇركىنىپ كەتتى ۋە دەرھاللا ئالدىمغا قارىۋالدىم. تۈن قاراڭغۇلىقىدا يولنى پەرق قىلماق ناھايىتى تەس بولۇۋاتاتتى، شۇ تۇرقىدا جايىمىزغا بىرئۇلىشمۇ بىر مەسىلە ئىدى. يەنە كىلىپ نېمىشقىكىن بايىقى جەسەتنى كۆرۈپ قورقۇنچۇم نەچچە ھەسسە ئۆرلەپ كەتتى، مەنغۇ جەسەتنىلا كۆرۈپتىمەن نىجاتلىنىڭ يەنە نېمىلەرنى كۆرگىنى بىزگە قاراڭغۇ، پەقەت ئۆزىلا بىلىدۇ. شۇ تاپتا ئادەتتە ناھايىتى كۆپ گەپ قىلىدىغان نىجاتلىنىڭ ئەمدى بولسا پەقەت چوڭقۇر تىنىشلىرىنىلا ئاڭلىيالايتىم. شۇنداق كىتىۋتىپ توساتتىن ئالدىمىزدا ئىككى يول پەيدا بوپ قالدى، بابا شۇنچە قارىسامۇ بىرلا يول بارەدەك قىلاتتى قانداق بولۇپ يىرىلىپ كىتىدۇ؟ ..... ـ: ھەي باللا، ئىزىپ قالدۇقمۇ نېمە؟ بابا ھىچ ئىككىگە ئايرىلغان يول كۆرمەيۇاتاتتىم ئەمدى بۇ يول ئىككىگە بۆلۈنۈپ كەتتىغۇ؟ ...دىدىم مەن. ئابلىكىمۇ ئەتراپقا قاراپ پەرق قىلالمىدى، شۇندا بايىدىن جىملىشىپ كەتكەن نىجات ئاستا كىلىپ تامنى سىلاپ باقماندىن كېيىن ـ: مۇشۇ يول شۇ، مەن بابا كەلگۈچە ئىزىپ قالماسلىق ئۈچۈن خەنجەر بىلەن تامنى جىجاپ ماڭغان، تامدىكى خەنجەر ئىزى مەن جىجىغان يەرشۇ!.....دىدى. بىزمۇ قاراپ باقماندىن كېيىن راسلا يىڭىدىن جىجىلغان ئىز ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ نىجاتلىنىڭ ئەقلىگە قايىل بولدۇم. بىز شۇ يۆلىنىشتە كىتىۋاتقىچە نىجات ـ: ئاداش، جايىمىزغا قايتقىچە ئىككىڭلارنىڭ ئوتتۇرىدا ماڭاي بولامدۇ؟ ...دىگەچ ئابلىكىم ئىككىمىزنىڭ ئوتتۇرىغا سۆڭدەلدى. بۇرۇندىن شۇنداق جىگەرلىك بۇ دوستۇمنىڭ نېمىشقا بۇنداق دەيدىغانلىقىنى تېخى تولۇق چۈشىنىپ بولمىغان بولسامۇ لېكىن ئۇ ئادەتتىكىدەك ئىشقا يولۇقمىغان ئىدى، ھەتتا بۇنىڭغا قولىدىن چىققان قان گۇۋاھ بولۇپ تۇراتتى. مەن ـ: بولىدۇ، ئوتتۇرىمىزدا ماڭغىن سىنى قوغداپ ماڭمىز ئەنسىرىمە!...قولۇڭ قانداقراق؟ ..... ئۇ قولىغا قارىۋىتىپ ـ: چوڭ ئىش يوق ئازىراق يارىلاندى خالاس!.....دەپ قويدى، ئۇنىڭ قولى ئازىراق تىلىنىپ كەتكەن بولۇپ پىچاقنىڭ ئىزىغا ئوخشاپمۇ قالاتتى. ـ: بايىقى سىغىز توپىدىن چىپىۋال پايدىسى بولىدۇ!...دىدى ئابلىكىم. نىجات ئۇنىڭ سۆزى بويىچە يانچۇقىدىن سىغىز توپىدىن ئىلىۋاتقاچ ـ: كاساپەت، بابا يىرىمى يەرگە تۆكۈلۈپ قاپتۇ ئەمەسمۇ!.....دىگىنىچە ئاچچىقلاپ كەتتى. مەن:ھىچقىسى يوق، سەنلا ھايات بولساڭ يەنە تاپىمىز ئەنسىرىمە!.....دەپ ئۇنىڭغا تەسەللىي بەردىم. بىز شۇ تەرىقىدە مىڭىپ ئاخىرى جايىمىزغا يىتىپ كەلدۇق. مەن ھاياجاندىن سۆزلەپ كەتتىم ـ ئۇھا!...ئاخىرى يىتىپ كەلدۇق، ئىشقىلىپ بۇدا قەيەرگىلا بارمايلى بەلگە سىپ قويۇپ بارساق بولىدىكەن جۇمۇ، تۈنجى قىتىم بۇ خارابىيلىقتا ئىزىپ قالماي كىلىپ ناھايىتى خۇشال بولۇپ كىتىۋاتىمەن!..... ئىككىسى كۈلۈپ قويدى، بىز ئۆڭكۈرسىمان ئۆينىڭ ئالدىغا كىلىپ قورام تاشتىن پەرق قىلىۋالدۇق

ئاندىن كىلىپ تاشنى يۆتكەيلى دەپ تۇرغاندا توساتتىن قولچىراقنىڭ يورۇقىدا قورام تاشتىكى قانلارنى كۆرۈپ يۈرۈكۈم ئىغىزىمغا تىقىلىپ قالدى. ـ: رۇسۇل، غېنى!...سىلەر بارمۇ!.....جىددىيلىشىپ ئىچىگە توۋلىدىم. بىردەمدىن كېيىن ئىچىدىن ناھايىتى بوش ئاۋازدا ـ: بىز با، قەھرىمانمۇ سەن ئاداش؟ كەلدىڭلارما، ئەجەپ ياخشى بولدى!.....دېگەن يىغا ئارىلاش ئاۋاز ئاڭلاندى. بىز دەرھال تاشنى يۆتكەپ ئىچىگە كىردۇق، ياردار كىشى جايىدا ياتقان بولۇپ رۇسۇل بىلەن غېنى تاشنىڭ قىشقدا ئىدى. كىرىشىمىز بىلەنلا ئىككىسى بىزنى قۇچاقلاپ كەتتى، غېنى يىغلىغان پېتى ـ: ئاداش، ئەمدى سىلەرنى كۆرەلمەيدىغان بولدۇق دەپتىمەن، خۇدايىم يەنە بىر قېتىم ئۇچراشتۇردى بىزنى!...ھەرنىمە بولسا ھاياتكەنسىلەر، بىزتىخى ئاللىقاچان!.....ھۇ ھۇ ھۇ!.....ئۇنىڭ چۈشىنىكسىز سۆزلىرىدىن يەنە بىر قېتىم ھاڭۇنقىپ قالدىم. ـ: نىمىلەرنى دەۋاتىسىلەر، بىز سىلەردىن ئەنسىرەپ كېتىپتۇق تېخى!...نىمە ئىش بولدى، نىمانداق كىچىك بالىلاردەك يىغلاپ ئولتۇرىسىلەر؟ ..... ـ: بىز...بىز شۇ.....ئىككىلىسىنىڭ ئىغىزى گەپكە كەلمەيۋاتاتتى، ھەممىمىزنىڭ ھالى ئۆزىمىز بىلەن بولغاچقا ئەجەپلىنىپ تۇرۇشتىن باشقىنى قىلالمىدۇق. ـ: توختاڭلار ئاۋۋال بۇ كىشىنى قۇتقۇزىلى ئاندىن سىلەرنىڭ گېپىڭلارنى ئاڭلاي!.....دىدىم مەن ئۇلارغا. غېنى ـ: ياق ياق، ئاۋۋال ئۆڭكۈر ئىغىزىنى ئىتىۋىتەيلى ئاندىن بىرگەپ بولسۇن!.....دېگەچ قورام تاشنى يۆتكەشكە ئۇرۇندى، بىز بىرلىكتە قۇرام تاشنى يۆتكەپ ئۆڭكۈر ئىغىزىنى چىڭ ئىتىۋەتكەندىن كېيىن نىجاتنىڭ يانچۇقىدىكى سېغىزلارنى ئالدۇق، بىراق دەرەخ يوپۇرمىقىنى يەنە ئۇنتۇپ قالغان ئىدۇق. ـ: ئاپلا يەنە دەرەخ يوپۇرمىقىنى ئۇنتۇپ قاپتۇق ئەمەسمۇ!.....دىدىم ئەپسۇسلىنىپ، نىجات ئاستا يەنە بىر يانچۇقىدىن پوملىشىپ كەتكەن دەرەخ يوپۇرمىقىنى چىقىرىپ ماڭا تەڭلىدى. شۇ تاپتا بۇ دوستۇم كۆزۈمگە خۇددى پەرىشتىدەك كۆرۈنۈپ كېتىۋاتاتتى، مەن تىزدىن ئۇنىڭ قولىدىكى يوپۇرماقلارنى ئىلىپ ئەزگەندىن كېيىن يەنە بىر پارچە لاتا كىسىپ چىقىرىپ سىغىز بىلەن يوپۇرماقنى ئارىلاشتۇرۇپ لاتىغا قويۇپ تەييارلىۋالغاندىن كېيىن يارىلانغان كىشىنىڭ مۇرىسىدىكى لاتىنى تارتتىم، بىراق لاتا پۈتۈنلەي قان بولۇپ كەتكەچكە يازا ئىغىزىغا چاپلىشىپ قالغان ئىدى. بۇنداق قويۇپ قويساق كېيىن يارا يۇقۇملىنىپ سىسىپ كېتىشى مۇمكىن ئىدى، شۇڭا ئاۋايلاپ يۈرۈپ بىر ئامالالارنى قىلىپ يارا ئىغىزىغا چاپلىشىپ قالغان لاتىنى تارتىۋەتتىم. بىراق لاتىنى تارتىشىم بىلەنلا يەنە قان ئىقىشقا باشلىدى شۇنداتىزلا ئالدىن تەييار قىلىۋالغان يەرلىك دورىنى يارا ئىغىزىغا لاتا بىلەنلا چىچىپ تېڭىپ قويدۇم، ئەمدى بولسا مەسىلە بۇ نەرسىلەرنىڭ راسلا رولى بارمۇ يوق شۇنىڭدا قالغان ئىدى. يارىنى تېڭىپ بولۇپ ئۇ كىشىگە ئازىراق ئۇسسۇزلۇق بەرگەندىن كېيىن يىنىمزدىراق ياتقۇزۇپ قويدۇم، شۇنچە ۋاقىت ئۆتكەن بولسىمۇ بۇ كىشى تىخچە ھوشىغا كەلمەيۋاتاتتى، بەلكىم قان بەك كۆپ چىقىپ كەتكەن بولسا كېرەك. بىز سەل ئارىمىمزنى ئىلىۋالغاندىن كېيىن ئۇلار بىلەن بىللە كەچلىك غىزالانغاچ سوردىم ـ: نىجات ئاداش بايا

نىمىش بولغىنىنى ئەمدىغۇ سۆزلەپ بېرەرسەن؟ .....دىدىم ئۇنىڭغا قاراپ. ھەممىمىز ئۇنىڭغا سوئال نەزىردە قاراپ تۇراتتۇق، ئۇ بىرەدەم تۇرۇپ كىتىپ مىنرال سۇدىن تازا بىر ئىچىپ سەگەكلىشۇالغاندىن كېيىن بايا بولغان ئىشلارنى سۆزلەشكە باشلىدى!..... ۋاقىت مۇناسىۋىتى بىلەن مۇشۇنچىلىك تەھرىرلەپ تۇردۇم!...

خارابىيلىققا سەپەر(2 ـ باب7 ـ قىسىم)

نىجات ـ : سىلەردىن ئايرىلىپ يۈگۈرۈپ بىرىپ بىر دەرەخنىڭ تۈۋىگە كىلىپ قارىسام يوپۇرماق دەيدىغاندىن ئەسەر يوق قۇرۇپ كىتىپتۇ. «بايا قارىسام بۇك باراقساندەك كۆرۈنىۋاتاتتى بىرەر تال يوپۇرماقمۇ يوققۇ بۇنىڭدا؟ ...ياكى خاتا كۆرۈپ قالغاندىمەنمۇ يا؟ .....»دەپ ئويلاپ يەنە بىر دەرەخنىڭ تۈۋىگە كەلدىم. ئۇنىڭدىمۇ بايا ساڭا بەرگىنىمدەك ئاز ـ تولا يەرلىرىدىلا بارىكەن، ئالاي دەپ تۇرۇشۇمغا سەن توۋلىدىڭ شۇڭا ئالدىراپلا قولۇمغا چىققىنىنى ئىلىپ يانچۇقۇمغا تىقتىم، توساتتىن دەرەخ شىخىغا ئوخشاش قۇرۇپ كەتكەن بىر نەرسىنى كۆرۈپ قالدىم قانداقلا قارىسام باشقىچىلا كۆرۈنىۋاتاتتى. ئىككىلىنىپ تۇرغىنىمدا سەن يەنە ئەنسىز توۋلىدىڭ، شۇنىڭ بىلەن سىلەر تەرەپكە ماڭاي دەپ تۇرۇشۇمغا بىر نەرسە قولۇمدىنلا تارتىپ قاراڭغۇلۇققا ئەكىرىپ كەتتى، ئۇنىڭ قانداق نەرسىلىكىنىمۇ بىلەلمىدىم. لىكىن ئۇنىڭ قولۇمغا تىرنىقىنى پاتۇرىۋالغانلىقىنىلا هىس قىلالايتىم، ئاغرىق پۈتۈن بەدىنىمگە تاراپ ۋارقىراپ تاشلىدىم قارشىلىق قىلاي دىسەمۇ تۇيۇقسىزلا يۈز بەرگەچكە ئامالسىز قالغان ئىدىم. ئاخىرى غەيرەتكە كىلىپ پۈتۈن كۈچۈم بىلەن قاتتىق سىلكىندىم، ئۆزۈمنى تارتىشىپ بىلەنلا ئۇنىڭ تىرنىقى قولۇمدىن ئاجراپ كەتتى. ئاغرىقنىڭ دەستىدىن مىڭەم چاراسلاپ ئاغرىپ كىتىۋاتاتتى، مەن قىچىشقا ئۇرۇنۇپ كەينىمگە ئۆرۈلگىنىمدە ئۇ يەنە يىپىشىپ كىلىپلا پۈتۈمدىن تۇتىۋالدى ھەمدە نەلەرگىدۇ سۆرەپ مىڭىشقا باشلىدى. مەن كۈچەپ يەردە قولۇمغا چىققانلىكى نەرسىنى تۇتىۋىلىشقا ئۇرۇنغان بولسامۇ غايىپ بىر كۈچ مىنىڭ ئۇنداق قىلىشىمنى توسۋاتقاندەك ھەربىر قىتىم بىرەر نەرسىنى تۇتىۋالغىنىمدا قاتتىق سىلكىپلا قولۇم ئاجراپ كىتەتتى. ئاخىرى ئۆزۈمنىڭ كىم تەرىپىدىن ئىلىپ كىتىلىۋاتقىنىمنى بىلىش ئۈچۈن بىقىنىمدىكى قولچىراقنى ئىلىپ ئاياق تەرىپىمگە يورۇتتۇم. قولچىراقنىڭ يورۇقىدا كۆرگىنىم شۇ بولدىكى مىنى سۆرەپ كىتىۋاتقىنى بايا سىلەر كۆرگەن چىرايىنى پەقەتلا پەرق ئەتكىلى بولمايدىغان ئاشۇ چىرىپ كەتكەن جەسەت ئىكەن، ئۇنىڭ چىرايىنى كۆرۈپ هوشۇمدىن كەتكىلى تاسلا قالدىم. ئەمدى بولسا بارلىق كۈچۈم بىلەن ئۇنىڭ قولىدىن قۇتۇلۇشقا تىرىشتىم، تىپىرلاشلىرىم كارغا كەلدىمۇ ياكى باشقا بىرەر سەۋەپتىنمۇ ئۇ پۈتۈمنى قويۇۋىتىپ بىشىنى تۇتقان پىتى ناھايىتى قورقۇنۇچلۇق چىرقىراپ كەتتى. مەن بۇنى پۈرسەت بىلىپ خەنجەرنى ئىلىپلا ئۇنىڭغا قىلىچ ئۇردۇم، ئۇ زەربىدىن يەنە چىرقىراۋاتاتتى مەن يەنە ئۇنىڭ بويۇنىغا قىلىچ ئۇردۇم، ئۇنىڭ بىشى ئۆزۈلۈپ تىنى يەرگە يىقىلدى، بىراق بىشى ئۆزۈلۈپ كەتكەن بولسىمۇ تىنى هەربىكەتتىن توختىمىدى شۇنىڭ بىلەن تىخىمۇ قورقۇپ كىتىپ

كەينى ـ كەينىدىن قىلىچ تىقتىم، شۇ ئەسنادا سىنىڭ قاتتىق توۋلىغان ئاۋازىڭنى ئاڭلاپ قالدىم.....ئىشقىلىپ ئۆزۈمنىڭ هايات قالغىنىمغا ئىشەنگۈم كەلمەيدۇ، مەن هىلىغىچە بۇ يەردە ئالۋاستى يوق پەقەت يىرتقۇچلارلا بار دەپ بىلەتتىم بىراق بۇ قىتىم ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرگەندىن كېيىن نېمىشقا بۇ خارابىيلىقتىن هېچقانداق ئادەمنىڭ تىرىك چىقىپ كېتەلمىگەنلىكىنى ئاخىرى چۈشىنىپ يەتتىم. ...ئۇ سۆزىنى تۈگىتىپ بولۇپ ماڭا خۇددى كىچىك بالىلاردەك تەلمۈرۈپ قاراپ ـ: ئاداش سىنىڭچە بۇ يەردىن هايات چىقىپ كېتەلەرمىزمۇ؟ .....دەپ سورىدى، مەن نېمىمۇ دىيەلەيمەن ـ: نېمىلەرنى ئويلاپ كەتتىڭ، خۇدا خالىسا چوقۇم هايات چىقىپ كېتىمىز يەنە كىلىپ بۈيەردىكى هەممىمىز دىگىنە!.....ئۇنداق قالايمىقان ئويلارنى قىلما، قارا ئەنە بايىقى جەسەت ئالۋاستىنى ئۆلتۈرىۋىتىپسەنغۇ؟ بۇنىڭدىنلا چوقۇم هايات چىقىپ كېتەلەيدىغانلىقىمىز چىقىپ تۇرىدىغۇ!.....دىدىم ئۇنىڭغا تەسەللىي بولسۇن ئۈچۈن، بىراق ئۆزۈمۇ قورقۇنچ ئىچىده قالغان ئىدىم. ياخشى يىرى هەممىمىز تىخى ساق ـ سالامەت، پەقەت نىجاتلىڭ ئازىراق يارىلانغىنىنى هىساپقا ئالمىغاندا. مەن نىجاتلىڭ قولىنى تىڭشۇاتقاچ رۇسۇل بىلەن غېپىدىن ـ: هە تەۋەككۈلچىلەر ئەترىتىنىڭ سابىق ئەزالىرى، ئەمدى ئىككىلىرى دەپ بىقىشسىلا بايا زادى نىمە ئىش يۈز بەردى؟ ...قورام تاشنىڭ ئۈستىگە چاچرىغان قان قانداق ئىش، بۇ يەرگە كىملەر كەلدى ئۇنىڭدىن كېيىن قانداق ئىشلار يۈز بەردى ئىنىق دەڭلارچۇ، تىڭىرقاپلا قالدۇق!.....دەپ سورىدىم. ئىككىسى بىر ـ بىرىگە قارىۋىتىپ بىرەدەم يەرگە قاراپ تۇرۇپ كەتتى ئاندىن رۇسۇل غېپىغا ـ: سەن دىگىنە مەن قوقۇپ كىتىپ هازىرغىچە ئىسمىگە كىلەلمەيۋاتىمەن، بايا يۈز بەرگەن ئىشنى يەنە قايتا ئىسمىگە ئالسام ئەمدى ئايلىنىپ قىلىشىم مۇمكىن!..... ـ: سەن دىسەڭ بولمامدۇ، مەنمۇ قورقۇنچتا ئاران تۇرسام...قورقۇپ كىتىپ جىق ئىشلارنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن يەنىلا سەن دىگىنە!..... ئۇلارنىڭ تالاش تارتىشى نىجاتنى تىرىكتۇرۇپ قويدىمۇ ئاچچىقلىنىپ كەتتى ـ: دىمىسەڭ دىيىشمىگىنە، هىلىمۇ ئۇچرىغان ئىشمىز ئازمۇ؟ مەن يولۇققان ئىشقا ئىككىڭ يولۇقۇپ قالساڭ گەپ سۆزسىزلا يەم بولىشاكەنسەن!...قورام تاشنىڭ ئىچىده بىخەتەر ئولتۇرۇپمۇ قورقۇپ كەتتىم دىگىنىنى قارا بۇلارنىڭ!..... شۇندا غېپنى سۆز ئاچتى ـ: بى...بىز...سىلەر چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئۆزئارا !بى...بىردەم پاراڭلىشىپ...ئولتۇرغان!..... ـ: كىكەچتەك گەپ قىلماي ئۆزۈڭنى توختىتىپ دىمەمسە زادى نېمىش بولدى؟ .....دىدى نىجات يەنە تىرىكسىپ. ـ: بىز سىلەر چىقىپ كەتكەندىن كېيىن بۇ ئادەمگە قارىغاچ بىردەم پاراڭلىشىپ ئولتۇرغان ئىدۇق، سەل قورقۇنچ بىسىۋىلىپ قولچىراقنى ياندۇرۇپ قويدۇق. تۈيۈقسىز سىرتتا بىرسىنىڭ گۈلدۈرلەپ يۈگۈرگەن ئاۋازى ئاڭلاندى، شۇنىڭ بىلەن سىلەرگە بىرەر خەتەر يەتكەن ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپتۇق. دۈپۈرلىگەن ئاۋاز بىردەم ئۈياقتىن بىردەم بۈياقتىن ئاڭلىنىۋاتاتتى، ئەهۋالدىن قارىغاندا بىرسى بۈيەردە يۈگۈرۈپ يۈرىۋاتقان بولسا كېرەك!...ئۇنى سىلەردىن بىرىڭلارمىكى

دەپمۇ ئويلىدۇق بىراق سىلەر بولغان بولساڭلار يۈگۈرۈپ يۈرمەي دەرھال يېنىپ كىرگەن بولاتتىڭلار شۇڭا دەككە ـ دۈككىدە بىرىپ قورام تاشنى چىڭ تۇتىۋالدۇق. بىردەمدىن كېيىن بىرسىنىڭ ۋارقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى، چىقىپ باقايلى دېگەن بولساقمۇ بايىقى ئۆلگەن مەخلۇقنىڭ ئىشى يادىمىزغا يېتىپ چىقىشقا پېتىنالمىدۇق، شۇ ئەسنادا يەنە باشقا ئاۋازلارمۇ ئاڭلىنىشقا باشلىدى. بىرنەرسىلەر خۇددى ئورانگوتاندەك چىرقىراپ ئەتراپنى بىشىغا كەيدى، بىراق ئۇلارنىڭ قانداق نەرسە ئىكەنلىكىنى بىلەلمىدۇق. شۇ ئەسنادا بىرسى قورام تاشقا قاتتىق ئۇسسۇدى ئاندىن ـ : «مىنى قۇتقۇزۇڭلار، مىنى قۇتقۇزىۋىلىڭلار!.....ياق ئۇنداق قىلماڭلار!...مىنى.....»ئۇ شۇنداق دېگىنىچە ئىچىنىشلىق ۋارقىراپ كەتتى، بۇ ئاۋازلارنى ئاڭلاپ قورام تاشنى تىخىمۇ چىڭ تۇتىۋالدۇق، بىر ۋاقىتتا ئۇ ئادەمنىڭ ئاۋازى يوقاپ ئورنىنى غاراچ ـ غۇرۇچ قىلغان ئاۋازلار بىسىپ كەتتى. ھەتتا سۆڭەكلەرنىڭ قاراسلاپ سۇنغان ئاۋازىنىمۇ ئىنىق ئاڭلاپ تۇردۇق، بىراق چىقىشقا جۈرئەت قىلالمىدۇق شۇڭا قولچىراقنىڭ يورۇقىنى ئۆچۈرىۋىتىپ جىمجىت تۇرىۋالدۇق، بىردەمدىن كېيىن مەلۇم نەرسىلەر بىر ـ بىرىگە خىرىس قىلىپ سوقۇشقىنىچە ئاستا ـ ئاستا بۇ يەردىن يىراقلاپ كەتتى. بىز خېلى ۋاقىت قورام تاشنى چىڭ تۇتقىنىمىزچە جىمجىت تۇرىۋالدۇق بىردەمدىن كېيىن يەنە ئاياغ تىۋىشى ئاڭلاندى، ئاندىن دەل بىز تەرەپكە كېلىپ بىرنىمىلەرنى دېيىشىپ قورام تاشنى يۆتكەشكە ئۇرۇندى، بۇ چاغدا جىنىم چىقىپ كېتەيلا دەپ قالغان ئىدى. دەل شۇ پەيىتتە قورام تاش يۆتكىلىپ سىلەر كىرىپ كەلدىڭلار!...بۇ چاغدىكى خۇشاللىقىمنى ئىپادىلەپ بىرەلمەيمەن، ئىشقىلىپ سىلەر چىقىپ كەتكەندىن كېيىن بولغان ئەھۋاللار مۇشۇ!...ئۇنىڭدىن كېيىن نىجاتىنىڭ دېگەنلىرى مىنى تىخىمۇ بەك قورقۇنۇچقا سېپ قويدى!..... غېنى شۇنداق دېگىنىچە تۇگۈلۈپ ئولتۇراتتى. مەن ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ ھەيران قالدىم ـ : مىنى قۇتقۇزىۋىلىڭلار، دەپ ئۇيغۇرچە سۆزلىدىما؟ ... ـ : ھەئە، ئۇيغۇرچە سۆزلىدى!..... ـ : ئۇنداقتا بۇيەردە بىزلا ئەمەس خېلى كۆپ ئادەم بارمۇ قانداق؟ ...بايىقى قۇرام تاشنىڭ ئوستىدىكى چاچراندى قانلار ۋە سىنىڭ دېگىنىڭ بويىچە بولغاندا ئۇ ئادەم ئاللىقاچان ئالۋاستىلارنىڭ يېمىكى بولۇپ بوپتۇدە!.....ئۇ كىم بولغىيتى ئەمدى، راس ھىلىقى مەن يىزىدىن يېنىپ كېلەشمىدە كىرىپ كەتكەن ئىككىسىنىڭ بىرىمىدۇيا؟ شۇنداق بولغاندا ئىككىسى مەلۇم سەۋەپلەردىن بىر ـ بىرىدىن ئايرىلىپ كەتكەن تېپىشالمىغاندىن كېيىن ئوخشىمىغان جايدا پاجىئەلىك ئۆلتۈرۈلگەن بولۇشى مۇمكىن، يەنە بىر نۇقتىدىن ئويلىغاندا ئىككى ئادەمنىڭ بىرى تىخچە ھايات بولۇشنىمۇ نەزەردىن ساقىت قىلىشقا بولمايدۇ!...ئۇنداقتا بىز ھازىر مۇشۇ يەردە تۇنەپ ئەتە تاڭ ئاتقاندا ئەتراپنى ئىزدەپ باقساق ھايات قالغانلار بولسا بىرلىشىپ بۇ يەردىن چىقىپ كەتسەك قانداق بولا؟ .....سۆزۈمنى ئاڭلىغان غېنى ناقايىل ھالدا ـ : ئاداش ئەتە باشقا ھايات قالغانلارنى ئىزدەپ ئەمەس، تاڭ ئاتسىلا مەن بۇ نەس باسقۇر جايدىن چىقىپ كېتىمەن!...ئالدىدا تىخى يىلان بىلەن چايان، بۆرە تۈلكىلەرلا بار دەپ ئويلىغان ئىدىم بىراق بۇ يەر جەسەتلەرنىڭ ماكانىكەن

ئەمەسمۇ!...شۇڭا تىخى ماۋاققىچە بىرەر ئادەم ھايات چىقىپ كېتەلمەپتىكەن.....كىم بىلىدۇ ئەتىگىچە ھايات قالمايدۇق يوق!.....دېگەنچە تۇگۈلۈپ ئولتۇرىۋالدى. بىر ھىساپتا ئۇنىڭ دېگىنىمۇ خاتا ئەمەس ئىدى، مەنمۇ تۇنجى قېتىم غېنىدەك ئويلىغان بىراق بۇجايغا كىرگەندىن باشلاپ ئۇ ئويۇمنىڭ خاتا ئىكەنلىكىنى ھىس قىلغان بۇگۈن تىخمۇ ھىس قىلىپ يەتكەن ئىدىم. ئابلىكىم ياردار كىشىنىڭ مۇرىسىنى تىڭشۋاتقاچ دېدى ـ: قاراڭلار بۇ ئادەمنىڭ بەدىنىگە، قارىماققا نۇرغۇن خەتەرلەرنى بىشىدىن ئۆتكۈرگەندەك قىلىدۇ!...بەدىنىنىڭ ھەممە يېرى يارا بىلەن تولۇپ كېتىپتۇ!...ئۇ شۇنداق دېگەچ ئۇ ئادەمنىڭ يېڭىنى قايرىپ بىلىكىگە قارىدى ـ: ئەھۋالدىن قارىغاندا بايىقىدەك مەخلۇقتىن ئۆلتۈرگەن سانى ئاز ئەمەستەك قىلىدۇ، قاراڭلار جىنى چىڭلىقىغا مۇشۇنداق بوپ كېتىپمۇ يەنىلا ھايات ياشاۋېتىپتۇ!..... بىز ئابلىكىمنىڭ كۆرسەتكەن يېرىگە قاراپلا ھەيران قالدۇق، بۇ كىشىنىڭ قولىنىڭ بىغىشىدىن تارتىپ بىلىكىگىچە تىلىنغان چوڭ ـ چوڭ تارتۇقلار بار ئىدى. ـ: توۋا، شۇنداق ئىشلارنى بىشىدىن ئۆتكۈزۈپمۇ يەنە بۇ يەردە ياشاشنى تاللىغىنى نىمىسى؟ ئەھۋالدىن قارىغاندا مۇشۇ يەرگە قارايدىغان مۇئەككەلمۇ بۇ قانداق؟ .....دېدى غېنى ھەيران قىلىپ. نىجات ـ: ماڭغىنەھوي ئوقۇغاندەك گەپ قىلە!...تىرىك ئادەم مۇئەككەل بولمايدۇ، بەلكىم بۇ ئادەمنىڭ مۇشۇ يەردە ياشاشنى تاللىشىدا مەلۇم بىر سەۋەپ بولۇشى مۇمكىن، مەسىلەن:بۇ ئادەم مۇشۇنداق تۇرمۇشنى ياخشى كۆرىدۇ، بۇ ئادەم بۇرۇنقى زامانلاردىكى ياۋايى ئادەم، بۇ ئادەم ئۇلارنىڭ شىرىكى!.....ياق ياق، ما ئاخىرىدىكىسى ھىساپ ئەمەس!...ئىشقىلىپ بۇ ئادەم نورمال ئەمەس ئۆتكەندە كۆرمىدىڭلارمۇ قىلىپ يۈرگەن ئىشنى، بىر يىلانىنى تىرىكلا يەۋەتتى يەنە تىخى بىزنى قوغلىغان...ئىشقىلىپ ھەزەر ئەيلىمىسەكمۇ بولمايدۇ جۇمۇ!..... مەن ئۇ كىشىگە قارىغانسىرى بىر تونۇش كىشى چىقىپ قالمىغاندەكلا تۇيغۇدا بولۇپ كەتتىم، كۆڭلۈمدە ئەتە ھوشىغا كەلسە بىر سوراپ بېقىشنى ئويلاپ ئۇنىڭ تىزرەك ئىسىگە كىلىشىنى تىلىدىم. ـ: باللا سىرىتتا غەيرى ئاۋازلار ئاڭلىنىۋاتىدۇ، ماڭلام ئاڭلىنىۋاتامدۇ ياكى سىلەرگىمۇ ئاڭلىنىۋاتامدۇ؟ .....دېدى نىجات سىرىتتىنى كۆرسەتكەچ. ـ: سەنلا ئاڭلىمايۋاتىسەن ھەممىز ئاڭلاۋاتىمىز، بىراق ئاڭلىساقمۇ نىمە پايدىسى يا ئۇلار بىلەن چىقىپ كۈچ ئىلىشالمىساق. شۇڭا ئولتۇرغىنىمىز ياخشى مۇشۇ يەردە!..... غېنىنىڭ جاۋابىدىن تىرىككەن نىجات ـ: كاللاڭنىڭ سۈيى بامۇ قانداق؟ مەن نەدە ساڭا چىقىپ كۈچ ئىلىشىپ باقايلى دېدىم، سىرىتتىكى ئاۋازنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ھۇششاررراق ئولتۇرىلى دېگەن مەقسەتتە دەۋاتىمەن!...، ھېي قارا ئەپتىگە، نەرىڭ ئالىي بىلىم يۇرتلىرىدا ئوقۇغان چىراي سىنىڭ!..... ـ: مەكتەپ دېگەننى چىراي ئوقۇمايدۇ، كاللا ئوقۇيدۇ!.....دېدى غېنى ياندۇرۇپلا.. نىجات ـ: شۇ ھەئە، قاپاق كاللاڭنى ئوقۇتمەن دەپ شۇ مۇئەللىم خانىملارنىڭ ئىسراپ بولغان ۋاقتىغا ئىچىنىمەن!.....ۋۇ دۆت!... ـ: ئۆرەڭ دۆت!... ئۇلارنىڭ چاقچاقلىرىنى كۆرۈپ ھەممىز كۈلۈشۈپ كەتتۇق. بايىدىن بىرىقى قورقۇنۇچلار سەل

بىسىقاندىن كېيىن داستىخانلارنى سىلىپ كىچىلىك تامىقىمىزنىمۇ يەپ ئۈلگۈردۇق. ـ: باللا، بۇگۈن بەك كۆپ غەيرى ھەم قورقۇنۇچلۇق ئىشلارغا يولۇقتۇق، شۇڭا ھۇشيارلىقنى ئۆستۈرۈپ ئۇخلىماي ئولتۇرمىساق ۋاقتى كەلسە ماۋۇ ئۆڭكۈرگە ئىشەنچ قىلغىلى بولمايدۇ، غەپلەتتە يېتىپلا ئۆزىمىزنىڭ قانداق ئۆلگىنىمىزنىمۇ بىلەلمەي قالمايلى يەنە!.....دىدىم مەن، ئانام يىقىپ بەرگەن نانىنى يىگەچ. ھەم شۇتاپتا ئائىلەمدىكىلەرنىمۇ شۇنداق سىغىنىپ كەتكەن ئىدىم.....نىجات چاينىاۋاتقان نانىنى كۈچەپ يۇتۇۋتىپ ـ: ھىم ھىم، قەھرىمانىنىڭ دىگىنى توغرا!...بىز بۇيەرنى بىخەتەر دەپ بۇخاراغا كىتىپ ئاندىن ئالۋاستىلار ياكى يوغان مەخلۇقلار بىزنى تىپىۋلىپ باشقا يەرگە يولغا سىپ قويمىسۇن يەنە!.....دىگىنىچە بىگىز بارمىقىنى گىلىدىن قورسىقىغا سىيرىپ يۇتۇۋەتكەنىنىڭ ئىپادىسىنى قىلىپ قويدى. باشقىلارمۇ بايىدىن بىرى ئۆز كۆزى بىلەن بىرمۇنچە ئىشلارنى كۆرگەچكە گىپىمنى قۇۋۋەتلىدى. غېنى ـ: شۇنداق بولماي ئەلۋەتتە!.....بايىدىن قورقۇپ جىنىم چىقايلا دەپ قالغان تۇرسا قانداق ئۇيقۇ كىلىدۇ ئاداش، بۇگۈن كۆزۈمنى يۇمدۇرۇپ قويساڭلارمۇ مۇمكىن ئەمەس ئۇخلىيالمايمەن!..... رۇسۇل ـ: مەنغۇ ئۇخلاش ئەمەس، مۇشۇ يەردە ئولتۇرۇپمۇ بىرخىل قورقۇپ تۇرىمەن كىچىچە مايمۇنىدەك ئولتۇرىمەنده ئەمدى!..... ـ: يا، مايمۇنىدەك ئەمەس دۈيدەك ئولتۇرىسە، تورۇسقا قاراپقىنە!.....دىدى نىجات چىرايىنى ھەزىلكەشتەك قىلىپ. ئۇنى كۆرۈپ ھەممىز كۈلۈپ كىتىشتۇق، ئۆز ـ ئارا قىزغىن چاقچاقلارنى قىلىشىپ قورقۇنچىمىزمۇ خىلىلا بىسىپ قالدى. ئۇلار بىلەن چاقچاقلاشقاچ تۇرۇپ ـ تۇرۇپ بۇ جان جىگەر دوسلىرىمغا مەسلىگىم كىلىپ قاراپ تۇرۇپ كىتەتتىم، گەرچە قورقۇنچتا ئۇنداق ـ بۇنداق دەپ قويغان بىلەن لىكىن ھىچقايسى ماڭا مەن ئەڭ قورقىدىغان، ھەم ئازاپلىنىدىغان«بۇ يەرگە سەن ئەكەلگەن!.....سىنىڭ كاساپىتىڭ!.....»دىگەندەك سۆزلەرنى قىلمىغىنىدىن چەكسىز سۆيۈنۈپ كىتەتتىم. ئۇلارمۇ سىزىپ قالغاندەكلا شۇ تەرەپكىرەك گەپ قىلساملا گىپىمنى پۈتلاپ گەپنى باشقا ياققا يۆتكىۋىتەتتى. بىز بۇگۈن كەچنى ئۇخلىماي ئۆتكۈزدۇق، شۇنچە كۆپ پاراڭلارنى قىلغان بولساقمۇ لىكىن ھىچ تاك ئاتاي دىمەيتتى. نىجات تىرىكىپ نەچچىنى سەكرەپ، سۆزلەپ دىگۈدەك بىزنى كۈلدۈرۈپ ئۇچەيلىرىمىزنى تارتىشتۇرىۋىتەتتى. بىز شۇنداق پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ تاك ئىتىشىنى كۈتتۇق!..... ـ: ھەي باللا، تۇرۇڭلار تۇرۇڭلار!.....تىز تۇرۇڭلار دەيمەن، ھىلىقى كىشى يوقاپ كەتتى، قورام تاشمۇ غۇۋا ئوچۇق تۇرىدۇ!.....ئابلىكىمنىڭ سۆزىدىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم، ـ: نىمە؟ ...تۇرۇڭلار چاپسان تۇرۇڭلار!...ئابلىكىم باللاغا قارا ساقمىكىن!.....مەن شۇنداق دىگەچ ئۇيقۇچىلىقتا دەلدەڭشىپ يۈرۈپ ئۆڭكۈر ئىغىزغا كەلدىم، دەرۋەقە قورام تاش ئازىراق يۆتكەلگەن بولۇپ ئادەم پاتقۇدەك يوچۇق تۇراتتى. ئۆزۈمنىڭ قاچانلاردىن ئۇخلاپ قالغىنىمنىمۇ سەزمەي قاپتىمەن، ماڭا ئوخشاشلا باشقىلارمۇ ئۇخلاپ قالغان چىغى!... ـ: نىمىش بولدى؟ ئادەمنى ئۇخىغىلى قويماي!..... ئاخشام«ئەمدى ئۇيقۇ كىلەمدۇ، قورقۇپ ئاران

ئولتاسام»دىگەن رۇسۇل ئەمدى بولسا ئۇيقۇنىڭ كويىدا ئىدى. توۋلاپ يۈرۈپ ھەممىسىنى ئويغاتتىم ئۇلار كۆزلىرىنى ئۇۋۇلىغىنىچە ئۆزىنىڭ قانداق ئۇخلاپ قالغىنىغا ھەيران بولۇپ تۇراتتى. ئۇلارغۇ ھەممىسى ساق ـ سالامەتكەن يامان يېرى ئاخشامقى يارىلانغان كىشى يوق تۇراتتى، ئۇنىڭ قەيەرگە قانداق ۋاقىتتا چىقىپ كەتكىنىمۇ بىزگە نامەلۇم، ئاخشامدىن بېرى ھوشسىز ياتقان بىر كىشى قانداقسىگە شۇ ئىغىر يارىلانغان ھالىتىدە چىقىپ كېتەلىگەندۇ؟ .....ئويلىغانسىرى ئەقلىم يەتمەيتتى. ـ: ھەي باللا ئاخشامقى ئادەم چىقىپ كەتكەندەك قىلىدۇ، نەگە كەتكىنىنى بىلمىدىم بىراق ئۇ ھالىتىدە يىراققا ماڭالمايدۇ. يەنە بىرەر پىشكەلچىلىككە يولۇقمىسۇن تىزدىن ئىزدەپ تاپايلى بولۇڭلار چاپسان!.....دىدىم ئۇلارغا، نىجاتمۇ ئۇيقۇسىز كۆزلىرىنى ئاران ئىچىپ ماقۇلالمىنى بىلدۇرۇپ مىڭىشقا تەمشىلىۋىدى سوردىم ـ: نە ماڭدىك؟ ..... ـ: ھىلىقى كىشىنى ئىزدىگىلىغۇ!..... ـ: ئانداۋوسا مايىاققا مىڭىپ بىرەمسەن ئىشىك مايىاقتا!..... شۇندا نىجات كۆزلىرىنى قايتىدىن ئىچىپ ـ: ۋوي خاتا بوپقاپتۇ!.....دىگىنىچە مەن تەرەپكە قاراپ ماڭدى، ھەممىز قاھقاھلاپ كۈلگىنىمىزچە سىرتقا چىقىپ قورام تاشنى ئۆڭكۈرنىڭ ئىغىزىغا توسۇتىپ ھىلىقى يارىدار كىشىنى ئىزدەپ ماڭدۇق!.....

خارابىيلىققا سەپەر(2 ـ باب8 ـ 9 ـ قىسىم)

بىز سىرتقا چىقىپ ھىلىقى يارىدار كىشىنى ئىزدىگەچ ئىختىيارسىزلا ئاخشامقى غەلىتە مەخلۇق ئۆلگەن جايغا كەلدۇق، ئەجەپلىنەرلىكى ئۇ مەخلۇنىڭ جەسىدى تۆگۈل تۆكۈلگەن قانلارمۇ يوق ئىدى. بىز ھەيرانلىقتا ئۈياق بۇياقلارنى ئىزدەپ باققان بولساقمۇ ھىچنىمە كۆرۈنمىدى. نىجات ھەيران بولۇپ ـ: ھەي باللا، ئاخشامقى جاي مۇشۇمۇيا بىز خاتا كىلىپ قالدۇقمۇ؟ ..... ـ: مۇشۇ جاي شۇ، ئاخشام يولۇققان نەرسىنى ئۇنتۇپ قالدىڭمۇ ئۇنداق نەرسىلەر بار يەردە ئۇنىڭ جەسىدى تۇراتتىمۇ؟ .....دىدى ئابلىكىم چۈشەندۈرۈپ. بىز ئەتراپقا گۇمان نەزىردە قارىغاچ يارىدار كىشىنى ئىزدەشكە كىرىشتۇق. مەن ـ: يارىلانغان ئادەم شۇنچە تىزلا بىزدىن يىراقلاپ كەتكەنمىدۇ؟ ئۇ بىزنى كۈزىتىۋاتقاندەكلا، مۇشۇ ئەتراپتا باردەك ھىس قىلىۋاتىمەن!.....دىدىم ئەتراپقا قارىغاچ. باشقىلارمۇ ئەتراپقا قاراپ تۇراتتى، نىجات ـ: قىزىق ئىش، كۈندۈزدە ھىچ نەرسە ئۇچرىتالمايمىز كەچ بولغاندا ھەمە نەرسە ئۆزىنى كۆرسىتىدۇ دىسە!...ياكى كۈندۈزدە ئۇلارنى كۆرەلمەمدۇقىيا؟ ..... ـ: توغرا دەيسەن، بەلكىم ئۇلار يورۇقلۇقتىن قورقىشى مۇمكىن شۇڭا كۈندۈزدە ئاساسەن ھەرىكەت قىلمايدىغان ئوخشايدۇ!...شۇڭا ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ ھىلىقى كىشىنى تېپىۋالساق بىزنىڭ پاناھلىنىشىمىزغا ھەم بۇيەردىن تىزرەك كىتىشىزگە يارىدىمى بولارمىكىن مەنچە!..... ئابلىكىمنىڭ بۇ سۆزى ئورۇنلۇق ئىدى، شۇڭا بۈگۈن كەچ چۈشۈپ كەتكىچە ئۇ كىشىنى نەدىن بولمىسۇن تېپىشىمىز كىرەك ئىدى، شۇڭا ئۇ كىشىنى توۋلىغاچ ئەتراپنى ئىزدەشكە باشلىدۇق. يوللاردا ئۆسۈپ قالغان يۇلغۇن، ياۋا ئوت ـ چۆپلەر يول مىڭىشىمىزغا ھەم كۆرۈش سىزىمىزگە تەسىر كۆرسىتەتتى.

نىجات تىرىكىپ ـ : ھىلىقى كىشى خەنجىرىنىمۇ ئىلىپ كىتىپتۇ دىسە، شۇ تاپتا بىرەر ھايۋانغا ئۇچقاپ قالساق سوكال پىچاق بىلەن پۇت قولىمىزدىن باشقا قوغدانغۇدەك بىرەر نەرسىمىزمۇ يوق مانا!...ئۇ قىرىمۇ ياريلانغاندىكىن غىت قىسىپ ساقايغىچە ياتماي چىقىپ كەتكىنى نىمىسى دەيمە!...ياۋايى ئادەم دېگەنغۇ زادى شۇنداق كىلىدۇ، ياخشى بىزنى ئۆلتۈرۈپ مەزلىك يىمىكى قىلىۋەتمەپتۇ خۇداغا شۈكرى!..... ـ : ھەي ئۇنداقمۇ دەپ كەتمە، ئۇ ئادەم دەماللىققا بىزنى تونۇمىغاندىكىن ئۆزىگە خەۋپ يىتەرمىكى دەپ ئويلاپ قالغان نىمە، بولمىسا بىز ئۇخلاپ قالغاندا تۈيدۈرماي چىقىپ كىتەتتىمۇ!...يەنە كىلىپ ھىچنىمىمزگە چىقىلماپتۇ، مەنچە بولسا ئۇ يامان ئادەم ئەمەس جۇمۇ!..... نىجات سۆزۈمنى ئاڭلاپ ئويلانغاچ يولىنى داۋام قىلدى. بىز خىلى ماڭغاندىن كىيىن تۈيۈقسىز كومپاس يادىمغا كىلىپ قالدىدە ئىتتىك ئىلىپ قارىدىم، دەرۋەقە كومپاس ئوڭشىلىپ قالغان ئىدى. ـ : ھەي قاراڭلار كومپاس ئوڭشىلىپتۇ!...ئۇلار قولۇمدىكى كومپاسقا قاراشتى ـ : قاراپ باقە، بىزنىڭ يۆلىنىشىمىز قاياقتىكەن!..... مەن كومپاسقا قارىغاندىن كىيىن ـ : شەرق تەرەپكە مېڭىپتۇق!...دىدىم. بۇ سۆزۈمنى ئاڭلاپ ھەيران قالغان ئابلىكىم ـ : نىمە، شەرققە؟ ..... ـ : ھەئە شەرىقە قاراپ مېڭىپتۇق مانا!... ، ـ : ئۇنداق ئەمەستۇ، بىز خارابىيلىققا كىرگەندە يىلانسىمان بۇ خارابىيلىق جەنۇپتىن شىمالغا سوزۇلغان ھالدا تۇرسا قانداقسىگە شۇنچە يولنى بىسىپ بولساقمۇ يەنە شەرىقتە بولىمىز؟ ...راسلا شەرىقە ماڭغان بولساق بۇچاقتا سىپىل تىمىغا يىتىپ بولمايمىزمۇ؟ .....كومپاس يەنە بۇزۇلمىغاندۇ؟ .....دىدى. ئۇنىڭ سۆزىدىن مەنمۇ ھەيران قالدىم ـ : ھەي توختاڭلار، بىز كىرگەندە ھەقىقەتەن جەنۇپتىن كىرگەن بىراق ئابلىكىم دېگەندەك شەرىق تەرەپكە خىلى مېڭىپ بولدۇق دېمەك كومپاس يەنىلا ماگنىت مەيدانىنىڭ تەسىرىگە ئۇچراۋاتقانمىدۇ؟ .....ياكى بولمىسا شىمال تەرەپنى بويلاپ مېڭىپ باقامدۇقيا؟ ..... سۆزلىرىمنى ئاڭلاپ ھەممىسى تېڭىرقاپ قىلىشتى، بىرسىمىز ئۇنى بىرسىمىز بۇنى دەپ يۈرگەن بولساقمۇ بىراق ھىچقايسىمىز قايسى يولنىڭ توغرا ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتۇق، شۇڭا تەۋەككۈلسىگىلا كومپاسنىڭ يۆلىنىشى بويىچە شىمال تەرەپكە قاراپ ماڭدۇق. ماڭغاچ توختىماي ھىلىقى كىشىنى چاقىراتتۇق، بىراق ئۇ كىشىنى تىپىش ئەمەس قارىسىنىمۇ ئۇچقىتالمىدۇق. خىلى مۇساپىنى تۇگەتكەچكە ھىرىپ ھالىمىزمۇ قالمىغان ئىدى، شۇڭا بىردەم ئارام ئالغاچ ئەتراپنى كۈزىتىشكە باشلىدۇق. نىجات ـ : باللا بىز كۆرگەندە نەچچە كىلومىتىرلا كەلگۈدەك قىلىۋاتاتتى، ئۈچ كۈن بولدى ھىچ ئايىقىغا يىتىپ بولالمايمىزيا؟ يولدىن ئىزىقىپ بىر جايىمىزنى ئايلىنىۋەرمىگەندىمىز ھە!...يادىڭلاردا بارمۇ تۇنجى كۈنىمۇ بىر دائىرىنى يىرىم كۈن مېڭىپتىكەنمىز، شۇنىڭغا ئوخشاش نەچچە كۈندىن بىرى مەلۇم بىر دائىرىنى چۆرگىلەۋاتقاندەكلا ھىس قىلىپ قالدىما؟ ..... نىجاتنىڭ سۆزىنىمۇ نەزەردىن ساقىت قىلىشقا بولمايتتى، دىمىسىمۇ بۇ يەرگە كىرگەندىن باشلاپ ھەممە نەرسە نورمال ئەمەس ئىدى. قاقاس جاڭگالدىكى بۇ قەدىمى خارابىيلىقتا ئۆسۈپ كەتكەن ياۋا ئوت ـ چۆپ، بۈك باراقسان دەرەخلەر،

ئاخشامدىن بىرى ئۇچقىغان قورقۇنۇچلۇق ئىشلارنىڭ ھەممىسى بىر سىر ئىدى. ئۇلارنىڭ تۇپ يىلتىزىنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى بىلىش ئۇنچە ئاددىي ئەمەستەك قىلاتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن ھىلىقى كىشىنى تاپساق خارابىيلىق توغرىسىدا ئازىراق بولسىمۇ چۈشەنچە بولغان بولاتتى. بىراق ئەتتىگەندىن بىرى شۇنچە ئىزدەپمۇ ئۇ كىشىنى ھېچ يەردىن تاپالمىدۇق، كۆڭلۈمدە ئۇ كىشىنى ئادەمگە ئۆزگىرىۋالغان بىرەر ئالۋاستىمىكىن دەپمۇ ئويلاپ باقتىم، ئۇنىڭ بىزگە تۇنجى قېتىم ئۇچرىغىنىدا ھەقىقەتەن شۇنداق ھېسىياتتا بولغان ئىدىم، بىراق تۇنۈگۈن يۈز بەرگەن ئىشلار ھەم ئۇنىڭ يارىلىنىشىدىن ئالۋاستى دېگەن كۆز قارىشىم بىلەن قارمۇ ـ قارشى چىقىپ قالدى. تىخى بىز شۇنچە قاتتىق ئۇخلاپ كەتكىنىمىزدىمۇ بىزگە سەزدۈرمەي چىقىپ كېتىپتۇ لېكىن ھېچقايسىمىزغا چىقىلماپتۇ، بۇنىڭدىن يەنىلا ئادەم ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىشقا بولىدۇ. بىراق ھېچ ئەقلىم يەتمەيدىغىنى ئۇكىشى زادى كىم، قەيەردىن كەلگەن، بۇ يەرگە زادى قانداق بولۇپ ماكانلىشىپ قالدى نىمىشقا شۇنچە خەتەرلەرنى بىشىدىن ئۆتكۈزۈپ تۇرۇپمۇ بۇ يەردىن ئايرىلماي ياشايدۇ؟ ...دېگەن بىر قاتار مەسىلەر ئىدى. ئويلىغانسىرى بۇ سىرلىق ئادەمنىڭ ئادەتتىكى ئادەم ئەمەسلىكىنى ھېس قىلىپ يەتتىم. ـ: بەك خىيالغا چۆكۈپ كەتتىڭغۇ؟ بىرەر ئىشنى ئويلاۋاتامسەن؟ .....نىجاتنىڭ سۆزىدىن خىياللىرىم بۆزۈلدى. ـ: ياقەي، ئولتۇرۇپ بىرەدەم خىيال سۈرۈپ قاپتىمەن!...ئەقلىم يەتمەيدىغىنى ئۇ كىشى شۇنچە خەتەرلىك بولغان بۇ خارابىيلىقتا ياشاپ كېلىۋىتىپتۇ، ئۇنىڭ ئادەم ياكى باشقا نەرسە ئىكەنلىكىنى بىلەلمىدىم. پەقەت ئۇنى خارابىيلىقتىكى ناھايىتى قىممەتلىك بولغان بايلىقلارنى ئىزدەش ئۈچۈن مۇشۇ يەردە ياشاۋاتامدىكى دەپ ئويلاۋاتىمەن، سىنىڭچىچۇ؟ ..... نىجات بىرەدەم ئويلىنىپ تۇرۇپ كېتىپ ـ: بىر نىمە دەپ بولمايدۇ، بۇيەردىكى بايلىقلار ھەقىقەتەن ئادەمنى جەلىپ قىلىدۇ بىراق ھېچكىم تىخى ئۇ بايلىقلارنىڭ قەيەردىلىكىنى، قانداق بايلىقلار ئىكەنلىكىنى، تېپىش جەريانىدا قانداق خەتەرلەرگە يولۇقىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ. شەخسەن مەن شۇنداق!...ئۇ كىشىمۇ بەلكىم بايلىق ئىزدەش جەريانىدا تەدرىجىي ھالدا بۇيەرگە ئۆزلىشىپ قالغان بولۇشى مۇمكىن بولمىسا بۇ نەس باسقۇر جايدا كىمنىڭ ئارتۇق تۇرغۇسى كېلىدۇ دەيسەن!..... ـ: سىنىڭچە بۇيەر سەل غەلىتىمۇ قانداق؟ مەن بۇ يەرگە كىرگەندىن بىرى سىرتى بىلەن پەقەتلا ئوخشىمايدىغان باشقا بىر دۇنياغا كېلىپ قالغاندەك ھىس قىلىپ قالدىم، پۈتۈن شەئىيلەر ماڭا يېڭىلىق تۇيۇلۇۋاتىدۇ. ئەگەر بىز بۇيەردىن ساقلا چىقىپ كېتەلىسەك مەن بۇ ھەقتە چوقۇم ھېكايىدىن بىرنى يازىمەن!..... نىجات دولۇمغا ئۇرۇپ قويۇپ ـ: نىمىلەرنى دەيدىغانسەن، چوقۇم ساق ـ سالامەت چىقىپ كېتىمىز!...مەسىلەن ھازىرمۇ كەينىمىزگە يېنىپلا چىقىش ئىغىزىغا بىرىۋالساق بۇ يەردىن چىقىپ كېتىش تەس ئەمەس، لېكىن ھېكايەك چولىيا بولۇپ قالىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ خارابىيلىقنىڭ ھەممە سىرىنى يېشىپ بولغاندىن كېيىن ئاندىن يازىسىڭ ھەقىقەتەن ئوقۇغۇچىلىكى بار بىر مەزمۇن بولمامدۇ، ھازىر يازىسىڭ ئۆرۈلۈپ كەتكەن ئۆيلەر، يۇلغۇن ئۆسۈپ كەتكەن يول، ئاخشام كۆرگەن جەسەت

ئالۋاستى، غەلىتە مەخلۇق، ھىلىقى ياۋلانغان كىشى، ئاندىن بىزنىڭ ئۈچ كۈننىڭ بىر جايىنى ئايلىنىۋەرگىنىمىزنى يازامسەن؟ ...ئۇنداق يازساڭ خەق ئىشەنمەيلا قالماستىن ساراڭ دېيىشى مۇمكىن شۇڭا خارابىلىقنىڭ سىرىنى تەلتۆكۈس يېشىپ بولۇپ ئاندىن تەپسىلىي يازساڭ باشقىلار ئىشەنمىگەن تەقدىردىمۇ خاتىرە بولۇپ قالىدۇ ئەمەسمۇ!..... ـ: ئۇغۇ شۇ!...ئىشقىلىپ نەچچە كۈندىن بىرى قايمۇقۇپلا قالدىم. ھەراس قولۇڭ قانداقراق، خىلى ساقيىپ قالدىمۇ؟ ..... ـ: ھەئە، تىرىنقى سەل چوڭقۇرراق پىتىپ كىتىپتۇ شۇ، چوڭ مەسىلە يوق مىكروپلىنىپ قىلىشىدىن ساقلانسامىلا تىزلا ئوڭشىلىپ كىتىدۇ ئەنسىرىمە!..... يەنە بىر نەرسىلەرنى دېمەكچى ئىدىم ئارىدا غېنى گەپنى بۇزدى ـ: ھەي ما ئىككىڭلار كۈسۈلدىشىپ نېمە دېيىشۋاتىسىلەر بىزنى ئايرىپ قويۇپ!.....ياكى مەخپىي پىلاندىن بىرەنى تۇزىۋاتمايدىغانسىلەر ھە؟ ..... نىجات ـ: ھە، ئاخشاملىققا يەنە بىرەر مەخلۇق ئۇچقاپ قالسا سىنى تاشلاپ بىرىپ قۇتۇلۇشنى ئويلاۋاتىمىز!..... ـ: يوۋ، دۈشمەن دىگەن يىراقتىن كەلمەيدۇ بىقىنىمىزدىلا بار ھە!...خۇش بولاسە شۇنداق قىلساڭ!..... ـ: ۋۇي، خۇش بومماي ئۇنى!...سىنى يەۋلىپ بىلمىلىك بوپ كىتىپ قالسا دۇنيا كۆرگەزمىسىگە قاتناشتۇرمامدۇق!...ۋەت!.....نىجاتنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ كۈلۈپ كەتتىم ـ: ھەي سىنىزە!.....مۇشۇنداق ۋاقىتتىمۇ چاقچاق قىلىشقا رايىڭ بارامدۇ دەيمەن!...ئاخشام كۆرگەنلىرىمىز ئازىراقمۇ تەسىر قىلماپتۇدە ساڭا!..... ـ: يوغسۇ ئاداش، ئاخشام شۇنداق بەك تەسىر قىلىپ كەتكەن ئىدى. ئەتتىگەن قوپۇپلا تەسىرىنى يوقۇتۇپتۇ ھى ھى ھى!...بەربىر بۇ ئىشقا دۇچ كىلىپ بولدۇق دىگىنە ئەمدى شۇنىڭغا يۈزلەنمەي ئامال قانچە، سەن قورقۇپ بەرگەنسىرى قورقۇتىدۇ بۇ گۇيلا!...شۇڭاۋاغو ئۇلاردىن قوققىچە قانداق تاقابىل تۇرۇشنى ئويلىشىمىز كىرەك، شۇنىڭدا ھايات قىلىش نىسپىتىمىز ئاشىدۇ دەيمە!..... ئۇنىڭ سۆزلىرىدىنلا قانچىلىك قەيسەر، يۈرەكلىك ئىكەنلىكىنى بىلىۋالغىلى بولاتتى. گەرچە ئۇنىڭ شۇنچە كۆپ گەپ قىلىدىغان خۇيى بولسىمۇ بىز ئۇنداق ھىس قىلمايتتۇق ئەكسىچە ئۇ بىزنىڭ كۈلكە، رىغبەت دورىمىز بولۇپ كىلىۋاتاتتى. ـ: ئارامنىمۇ ئىلىپ بولدۇق، ئەمدى داۋاملىق ئىزدەشنى باشلىساق بولارما؟ ... دىدىم ئورنۇمدىن تۇرۇپ سومكىنى ئاسقاچ، ئۇلارمۇ قوشۇلۇپ نەرسىللىرىنى يىغىشتۇرۇپ مىڭىشقا تەييارلىق قىلدى. ـ: ھامىنى بۇ مۇساپىنى بىسىپتۇق، شۇڭا باشقا تەرەپكە يول ئۆزگەرتمەي مۇشۇ يول بويىچە ماڭايلى، كىيىن ئىزىپ قالغۇدەك بوپ قالساق باشتىكى جايىمىزنى تىپىش ئاسان بولىدۇ، قانداق دىدىم؟ ..... ـ: توغرا دىدىڭ قەھرىمان، مەنچە بولغاندىمۇ بۇ سىرلىق جايدا مۇرەككەپ مىڭىشتىن ساقلىنىشىمىز كېرەك، ئەگەر راسلا ئىزىپ قالساق بۇدا خەق راسلاپ قويغان ئۆڭكۈر ئۇچقاۋەرمەسلىكى مۇمكىن. يەنە كىلىپ كەچ بولۇپ كەتسە ئۇچرايدىغان خەتىرىمىزمۇ كۆپىيىپ كىتىدۇ، يەنە تىخى ئاخشامقىدەك مەخلۇقلار بىلەن جەسەتلەرمۇ بار!..... غېنىنىڭ بۇ سۆزلىرى ئورۇنلۇق ئىدى، كەچ بولۇپ كەتسىلا ئۇ كىشىنى تاپالمايلا قالماستىن بەلكى ئۆزىمىزگىمۇ ئاۋارىچىلىك

تىپىۋالاتتۇق، تىخى بىزنى كۆزلەپ چىشنى بىلەپ، شالۋىقىنى ئىقتىتىپ تۇرغان جەسەت، مەخلۇقلاردىن قانچىسى بارلىقىمۇ بىزگە نامەلۇم. شۇڭا ۋاقىتنى چىك تۇتۇپ ئۇ كىشىنى تاپىدىغان ئەگەر تاپالماي قالساق قاراڭغۇ چۈشكىچە تىزدىن ھىلىقى ئۆڭكۈر ئۆيگە يىنىپ كىلىدىغان بولۇپ مەسلىھەتلەشتۇق. بىز يەنىلا شۇ ئاۋازىمىزنى قويۇپ بىرىپ ئۇ كىشىنى توۋلاپ ماڭاتتۇق، بىراق ئەتراپتىن ئاۋازىمىزنىڭ ئەكىس ساداسى بىلەن ھۇۋقۇشلارنىڭ يىرگىنىچلىك ھۇۋلاشلىرىدىن باشقا بىرەر ئالاھىدە ئاۋاز ئاڭلانمايتتى. بۈگۈن بىر كۈن ھىچ ئىش بىلەن كارىمىز يوق ئۇ كىشىنى ئىزدەپ يۈردۇق بىراق كۈنىمىز بىكارغا ئۆتۈپ كەتكەندەكلا ئىسراپ بولۇپ كەتتى، بەش ئادەمنىڭ ئاۋازى قوشۇلۇپ چىقىقان تۇرسا ئۇ كىشىنىڭ ئاڭلىماي قىلىشىغا ئىشەنگۈم كەلمىدى. بەلكىم بىزنى خەتەرلىك دەپ ئۆزىنى ئاشكارلىماي بىزدىن قىچىۋاتقان بولسا كېرەك دەپ ئويلىدىم. شۇڭا ئىزدەشتىن ۋاز كىچىپ ـ: باللا بولدى قىلايلى، ئۇ كىشىنى تاپالايدىغان بولساق بۈچاققا تىپىپ بولاتتۇق ئەمدى تىپىلمايدۇ، پەقەت تاساددىبىي پۈرسەتتە ئۇچقاپ قالسا قانداق بولاركى!...ھازىر ۋاقىتمۇ بىرىەرگە بىرىپ قاپتۇ، شۇڭا تىزدىن كەينىمىزگە يىنىپ ئۆڭكۈر ئۆيگە بىرىۋالمىساق قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتسىلا يولنى پەرق قىلالمىغاندىن سىرت يەنە جىنىمىزغىمۇ خەۋپ يىتىشى مۇمكىن!..... ئۇلار تۇرۇپ كەتتى ئاندىن ـ: ئەتتىگەندىن بىرى ئىزدىگىنىمىز نۆل بولدىما؟ ھىچ بولمىسا تاپقاندىن كىيىن بىللە قايتمايمىزمۇ، ئۇ كىشى تىخى تولۇق ساقايمىغان تۇرسا!.....ددى نىجات ئىككىلىنىپ. شۇندا ئابلىكىم ـ: قەھرىمانلىقى دىگىنى توغرا، بالدۇرراق قايتمىساق ئۆزىمىزگە ئىش تىپىۋالمىز!...يەنە كىلىپ قولىمىزدا ئۆزىمىزنى قوغدىغۇدەكمۇ بىر نەرسە يوق، بۇنداق شارائىتتا كۈشەندىلەر بىلەن تۇتىشىپ قالساق ئىنىقلا يەم بولىمىز شۇڭا بالدۇرراق قايتايلى ، بەلكىم كەچكىچە ئۇ كىشى ئۆزى يىنىپ كەپ قالار. بەرىبىر ئۆڭكۈر ئۆي ئۇ كىشىنىڭ تۇرار جايى ئەمەسمۇ!..... ئابلىكىمنىڭ بۇ سۆزلىرىمۇ خاتا ئەمەس ئىدى، شۇڭا بىز قايتىشنى توغرا تىپىپ كەينىمىزگە ياندۇق. قايتىۋاتقىچىمۇ ئۇ كىشنى توۋلاپ مىڭىشنى ئۇنتۇپ قالمىدۇق. بىز گەرچە شۇنچىلىك تىز ماڭغاندەك قىلساقمۇ لىكىن تىخىچە مەنزىلىمىزگە يىتىپ كىلەلمىگەن ئىدۇق. ھىرىپ كەتكەن نىجات يەنە گەپ باشلىدى ـ: باللا بىز ئەتتىگەن كەلگەن يولدا قايتىۋاتامدۇقىيا؟ نىمانداق كىلىپ بولالمايمىز، ياكى ئىزىپ باشقا تەرەپكە كىتىۋاتامدۇقىيا؟ ..... مەن ئەتراپقا قارىغاچ كومپاسنى چىقاردىم، ـ: خاتا ئەمەس، بايا شامالغا ماڭغان ھازىر جەنۇپنى بويلاپ يىنىپ كىلىۋاتىمىزغۇ شۇ!.....مەن شۇنداق دەپ بولۇپلا جىددىيلىشىپ كەتتىم ـ: توختاڭلار!...بايا شەرق تەرەپكە خىلى مىڭىپ بولغاندىن كىيىن ئاندىن شىمالنى بويلاپ ماڭغان ئۇنداق بولغاندا بىز جايىمىزدىن ئۆتۈپ كەتتۇقمۇ قانداق؟ ..... ھەممىسى تەڭلا ـ «نىمە؟ .....»دەۋەتتى. بىز دۆتلۈكىمىزدىن رەنجىشىپ كەتتۇق، ھازىر تۇرالغۇمىزدىن ئۆتۈپ كەتكەن بولساق كەينىمىزگە يىنىپ يەنە غەرپ تەرەپكە ئاندىن يەنە شىمالغا قاراپ مىڭىشقا توغرا كىلەتتى، ھازىرقى ئىزىپ قالغان ھالىتىمىزدە ئۇنداق

مىڭىۋەرسەك تىخمۇ ئىزىپ قىلىشىمىز مۇمكىن ئىدى، يەنە كىلىپ بارغانسىرى قاراڭغۇ چۈشۈشكە باشلىغان ئىدى. ھەممىمىز دىلغۇلچىلىقتا قالدۇق، بىراق نىمىلا بولمىسۇن كەچ كىرگۈچە ئۆزىمىزگە بىخەتەرەك بىر جاي تېپىۋالمىساق بولمايتتى. بىز يەنە كومپاسنىڭ يۆلىنىشى بويىچە قەدىمىمىزنى تىزلەشتۈرۈپ يولىمىزنى داۋام قىلدۇق، قاراڭغۇ چۈشىشىگە ئەگىشىپ خارابىيلىق ئىچىدە بارا ـ بارا ھەرخىل ئاۋازلار ئاڭلىنىشقا باشلىدى، دىمەك كىچە جانلىقلىرى ئويغىنىشقا باشلىغان ئىدى. بىز تىخمۇ جىددىيلىشىپ سۈرىتىمىزنى تىخمۇ تىزلىتىشكە باشلىدۇق. شۇنداق ئابلىكىم ئىغىز ئاچتى ـ : باللا، بۇنداق مىڭىۋەرسەك ئۆڭكۈرنى تاپالمايلا قالماستىن نۇرغۇن خەتەرلەرگە ئۇچرىشىمىز مۇمكىن، شۇڭا جىددىيلەشمەي ئەتراپتىن بىخەتەرەك ئۆيدىن بىرنى تېپىپ شۇ يەردە بىر كىچە پاناھلىنىپ تۇرۇپ ئاندىن قالدى ئىشنى كۆندۈزدە قىلمايمىزمۇ؟ ..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ يەنە بىر ئەقىلگە كەلدۇق، شۇنداق ھازىر كاللىمىزدا ھىلىقى ئۆڭكۈرنى تېپىشنىلا ئويلىۋىلىپ باشقىسى ئىسىمىزگە كەلمىگەن ئىدى. ئابلىكىمنىڭ سۆزى بويىچە ئۇ ئۆڭكۈرنى تېپىشتىن باشقا بىخەتەرەك پاناھ جاينى ئىزدەشنى توغرا تاپتۇق. ئەتراپ بارغانسىرى قاراڭغۇلىشىشقا باشلىدى، قاراڭغۇ چۈشكەنسىرى ئەتراپىمىزدا بىر نەرسىلەر يولغۇنلار ئارىسىدىن ۋىژىلداپ ئۆتۈپ بىزنى قورقۇنچقا سىلىپ قويدى. ھەربىر شەپە ئاڭلانغاندا ھودۇقۇپ شۇ تەرەپكە قاراپ تۇرۇپ كىتەتتۇق. شۇنداق قورقۇنچ ئىچىدە تولىسى تاملىرى ئۆرۈلۈپ كەتكەن ئۆيلەرنىڭ ئىچىدىن بىر قەدەر بىخەتەرەك ھىس قىلغان بىر ئۆينى تاپتۇق، بۇ ئۆي گەرچە كونىراپ توپا بىسىپ كەتكەن بولسىمۇ دەماللىققا ياغاچ ئىشىكى خىلى مەزمۇت ئىدى، ئىشقىلىپ سىرتقا قارىغاندا بىر قەدەر بىخەتەر ئىدى. بىز ئۆيگە كىرىپ ئىچى تەرەپتىن تاقۇتتىپ ئۆي ئىچىگە نەزەر سالدۇق، خىلى كەڭرى بۇ ئۆي سۇپۇرىلىق قىلىپ سىلىنغان بولۇپ چوڭ داداملارنىڭ بۇرۇنقى زامانىكى خام كىسەك ئۆيلىرىنى ئەسلىتىپ قويدى، يەنە تىخى تۈگىلۈكمۇ چىقىرىلغان بولۇپ بەك كەچ بولۇپ كەتمىگەچكە غۇۋا يورۇق چۈشۈپ تۇراتتى. ـ : سىلەرچە بۇ ئۆي بىخەتەرمىدۇ؟ .....دىدى غېنى ئۆي ئىچىگە بىر قۇر كۆز يۈگۈرتىۋتتىپ. ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغان نىجات قاپىقىنى تۇرۇپ ـ : بۇ سىنىڭ مېھمانخانىڭ ئەمەس خاتىرجەم ئۇخلايدىغان، ئىشقىلىپ سىرتتىن بىخەتەرەك كەچتە ئۇخلىماي ھۇشىرىراق ئولتۇرساق بولىدىغۇ!...بولمىسا يەنە نەدىن بۇنداقراق ئۆينى تاپىمىز دەپ يۈگۈرۈپ يۈرىمىز، قاراڭغۇ تولۇق چۈشۈپ بولسا بۇمۇ يوق، ئۇمۇ يوق بولۇپ ئولتۇرمايلى يەنە، مەنچە بولسا بۇ يەرمۇ خىلى بوپ قالغۇدەك!.....دىدى سومكىسىنى سۈپۈرىغا قويغاچ. دىمىسمۇ مۇشۇ ئۆينى تاپقىنىمىزمۇ چوڭ ئىش ئىدى. بولمىسا كەچ بولۇپ كەتسىلا ئىشىمىز چاتاق بولاتتى. بىز ئىلىۋالغان ئەدىياللىرىمىزنى سىلىپ سەل ئارام ئىلىۋالدۇق. ئاردا رۇسۇل ئىغىز ئاچتى ـ : كەچتە توڭلاپ قالمايلى يەنە، سىرتتىن ئازىراق ئوتۇن ئەكىرىۋالامدۇق؟ ..... ـ : يوڭ، باشقا ئىشقا كاللاك ئىشلىمىگەن بىلەن ئۆزۈڭنى كۆتىدىغان ئىش بولسا ئىينىشتىيىندىنمۇ ئەقىللىق بولۇپ كىتىسەن ھە!.....ماڭە بوپتۇ

قاراڭغۇ پۈتۈنلەي چۈشۈپ كەتكەچە ئازىراق ئوتۇن راسلىۋالىلى!...ددى نىجات ئۇنىڭ بىشىغا نوقۇپ ـ: تۇرۇپ تۇرۇڭلار، بىز چىقىپ ئازىراق ئوتۇن ئەكىرىۋالىلى!..... بىز ئۇلاردىن خاتىرجەم بولالماي ھەممىمىز بىرگە چىقتۇق، سىرتتا خىلىلا قاراڭغۇ چۈشكەن بولۇپ بۇ ھالەتتە ئۇزاق تۇرۇشقا بولمايتتى شۇڭا تىزدىن ھەربىرىمىز كىلىپ خىلى كۆپ ئوتۇن راسلىۋالدۇق، نىجات بىردانە يوغانراق كالتەكنى تېپىۋىلىپ خۇشال بولۇپ كەتتى ـ: ۋاھ، قاراڭلا ماۋۇ ئوتۇنغا!...تەڭ كىچىدە سىلىپ قويساق خىلى ۋاقىتتىچە كۆيىدۇ بۇ!.....ئۇ شۇنداق دېگىنىچە يەنە ئوتۇن تىرىشكە باشلىدى. قالغانلىرىمىزمۇ خىلى كۆپ ئوتۇن تىرىۋالدۇق بىراق قىزىقچىلىقتا ئۆزىمىزمۇ تۈيمايلا ھىلىقى ئۆيدىن ئاستا ـ ئاستا يىراقلاپ كەتكەن ئىدۇق. ـ: ھەي باللا چاپسان كىتەيلى، ئاۋۇ ئۆيدىن يىراقلاپ كىتىپتۇق ھىلى بىكار بىرەر ئىش چىقسا قىچىپ كىرىۋىلىشقا ئۇلگۈرەلمەيمىز!.....غېنى شۇنداق دېگەچ تىرىۋالغان ئوتۇنلىرىنى كۆتۈرۈپ ئۆي تەرەپكە ماڭدى. باشقىلارمۇ تىزلا كەينىگە يىنىپ ئۆي تەرەپكە ماڭدى. ـ: قەھرىمان بولە تىز، ھىلى بىرەر ئىش چىقمىسۇن يەنە!..... ـ: ھە مانا ھازىر!.....نىجاتنىڭ سۆزىگە جاۋاپ بىرىۋىتىپ كەينىمگە ياناي دەپ تۇرغاندا توساتتىن يۇلغۇن ئارىسىدىكى بىر قۇرۇق ئوتۇنغا كۆزۈم چۈشۈپ قالدى ئىچىمدە:«ماۋۇنىمۇ ئىلىۋالايچۇ، كىچىدە ئىسسىقراق ئولتۇرامىز»دەپ ئويلاپ ئوتۇننى شۇنداق كۆتۈرۈپلا ۋارقىراپ كەتتىم«ئاااااااااااااااااااااااااا!»چۈنكى ئوتۇننى كۆتۈرگىنىمدە بىر جەسەت ئوتۇن بىلەن بىللە چىقىپ كىلىۋاتاتتى، مۇنداقچە قىلىپ ئېيتقاندا ئوتۇن دەل جەسەتنىڭ قۇرۇپ تاراقشىپ كەتكەن قولى ئىدى. مەن قورقۇپ كىتىپ جەسەتنىڭ قولىنى سىلكىۋىتىپ كەينىمگە ئۆرۈلۈپلا قاچتىم بىراق جەسەتمۇ كەينىمدىن تاپ باستۇرماي قوغلاپ كىلىۋاتاتتى. «قۇتقۇزۇڭلار!...»مەن ئىختىيارسىز ھالدا توۋلاپ كەتتىم، شۇ پەيتتە نىجاتنىڭ ئاتقان كالتىكى مەندىن ھالقىپ ئۆتۈپ جەسەتكە تىگىپلا تىك موللاق چۈشۈرىۋەتتى. مەن ئۇنىڭ بىخۇدلىغىدىن پايدىلىنىپ ھەمراھلىرىمنىڭ تۈيىگە قىچىپ كىلىۋالدىم ھەمدە تىزلىكتە ئۆينىڭ ئىچىگە كىرىپ ئىشىكنى چىڭ تاقىۋالدۇق. شۇ تاپتا ھەممىمىز قورقۇنچ ئىسكەنجىسىدە قالغان ئىدۇق، ئۇ قانداقسىگە بىزنى شۇنچە تىز بايقاپ قالغاندۇ؟ ياكى ھەمە يەر مۇشۇنداق ئالۋاستىلار بىلەن توشۇپ كەتكەنمىدۇ؟ ...ئازلا ۋاقىتتىن كىيىن نىمىلەردۇر ئىشىككە قاتتىق ئۇسسۇشكە باشلىدى، بىز بارلىق كۈچىمىز بىلەن ئىشىكنى مەھكەم تورىۋالدۇق بىراق قاتتىق ئۇسكەچكە بەشىمىز تىرىۋىلىپ تۇرۇپمۇ كەينىمزگە داجىپ كىتىۋاتاتتۇق، دىمەك ھازىر بايىقى بىر جەسەتلا ئەمەس ئۇنىڭغا ئوخشاش جەسەتتىن نەچچىسى ئولىشىپ بولغان ئىدى. ئۇلار يەنە بىردەملا شۇنداق ئۇسسىگىلى تۇرسا ئىشىك ئىچىلىپ كەتمىگەن تەقدىردىمۇ قومۇرۇلۇپ كىتىشى مۇمكىن ئىدى. ئۇلار قورقۇنۇچلۇق ئاۋازلاردا ۋارقىراپ ئىشىكنى بار كۈچى بىلەن تاتىلايتتى ئۇسسەتتى. مەن جىددىي تەلەپپۇزدا نىجاتقا دىدىم ـ: نىجات تىزدىن سومكىدىكى قولچىراقلار بىلەن قۇراللارنى تەقلە، پەقەت ئامال بولمىغاندا ئۇلار بىلەن ئىلىشماي ئامال يوق چاپسان بول!.....

نىجات بىرىپ سومكىلارنى ئاختۇررۇپ يۈرۈپ نەرسىلەرنى ئىلىپ كەلدى، بىز ئىشىكنى تىرەپ تۇرۇپ بولالماي«باشقا كەلگەننى كۆرەيلى!»دەپ تۇرىشىمىزغا ئۇسسۇش بارغانسىرى ئاجىزلىشىپ كەتتى شۇ تۇرقىدا ئىشىكنى تورىمىساقمۇ سىرتتىكى زەربىگە بىمالال بەرداشلىق بىرەلەيتتى. ـ: قىزىق ئىش، ئۇلار ئۇسسۇشتىن توختاپ قالدىغۇ؟ ئەجبا ئىشىكنى ئاچالماي كىتىپ قالغانمىدۇ؟ ..... نىجاتلىك دېگىنىدەك ئەمدى بولسا ئەتراپ جىمجىت بولۇپ كەتتى. شۇنداقتىمۇ خاتىرجەم بولالماي پۈتۈن زېھنىمىز بىلەن ئەتراپتىكى ئاۋازلارنى تىڭشاشقا باشلىدۇق. بىردەملىك جىمجىتلىقتىن كېيىن تورۇس تەرەپ گۈلدۈرلەشكە باشلىدى، ھەممىمىز تورۇسقا قاراپ ھەيرانلىقتا تۇراتتۇق. ئەمدى بولسا ئۇلار ئۇستى تەرەپتىن ھۇجۇم قىلماقچى بولغانمۇ قانداق؟ .....ھەر بىر ئايال تىۋىشى ئاڭلانغاندا ئۇستى تەرەپتىن ئازراقتىن توپا چۈشەتتى ئاۋاز ئاستا ـ ئاستا يۇتكىلىپ تۇڭلۇك تەرەپكە كىلىشكە باشلىدى شۇنداللا ھەممىمىز ئۇلارنىڭ تۇڭلۇكتىن ھۇجۇم قىلماقچى بولغىنىنى بىلىپ يەتتۇق. ـ تىز نەرسە كىرەكلەرنى يىغىشتۇرۇڭلار!..... مىنىڭ ۋارقىرىشىم بىلەن تەڭ ھەممىمىز سومكا تەرەپكە تاشلاندۇق، دەل شۇ پەيتتە تۇڭلۇكتىن گۈلدۈرلىگەن ئاۋاز بىلەن تەڭ بىر جەسەت توپىلارنى توزۇتقىنىچە ئۆي ئىچىگە«پوك!»كىدە چۈشتى. ھەممىمىز جىددىيلىشىپ قولچىراقنى ئۇنىڭغا قاراتتۇق. ئۇنىڭ چىرايىنى تەسۋىرلەپ بىرىشكە تىلمۇ ئاجىزلىق قىلاتتى، يىرىم چىرىگەن جەسەت بەدەنلىرى تىتىلىپ كەتكەن ھالدا كۆزىنى توسۋالغىنىچە قاتتىق چىرقىراۋاتاتتى. ئۇنىڭغىچە ئۈستى تەرەپتە يەنە دۈپۈرلىگەن ئاۋازلار ئاڭلىنىشقا باشلىدى. بىز تىزدىن سومكىلىرىمىزنى ئىسىپ ئىشىك تەرەپكە يۈگۈردۇق ئۆي ئىچىدىكى جەسەت ئالۋاستىمۇ بىزگە ئىتىلىپ كەلدى، ئۇنىڭ سوزۇپ كىلىۋاتقان قولىدىن تىرناقلىرى خۇددى بۈركۈتنىڭكىدەك بۆرتۈپ چىققان بولۇپ ئىنتايىن ئۆتكۈر ھەم مەزمۇت كۆرۈنەتتى. ئىشىنىڭ چاتاقلىقىنى ھىس قىلىپ يىنىمدىكى پىچاقنى ئالدىمدە ئىتىلىپ كىلىۋاتقان جەسەتكە كۈچەپ شىلتىدىم. ئۆتكۈر پىچاق ئۇنىڭ بىر قولىنى ئۈزۈپ ئالدى، شۇندا جەسەت ناھايىتى سەت چىرقىرىغىنىچە يەنە بىزگە تاشلاندى. ئۇنىڭغىچە تۇڭلۇكتىن يەنە ئوخشىمىغان شەكىلدىكى جەسەتلەردىن ئىككى ئۈچى گۈلدۈرلەپ چۈشۈپ كەلدى. مەن ئۇ جەسەتكە توغۇرلاپ يەنە بىر پىچاق ئۇردۇم، بۇ قىتىم ئۇنىڭ بىشىنىڭ ئوتتۇرىسىدىن بويلاپ تىلىپ ئىككىگە بۆلىۋەتتى. گەرچە پىچاقنى ئۆزۈم ئۇرغان بولسامۇ قورقۇنچتا ئىشتانغا چىقىرىۋەتكىلى تاسلا قالدىم. دېمىسىمۇ بۇ ئۆمرۈمدە تۇنجى قىتىم جەسەتلەرنىڭ يۈگۈرۈپ، ئادەمگە ئىتىلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈشۈم ئىدى. ـ: تىز چىقىڭلار!.....نىجات شۇنداق ۋارقىرىغىنىچە ئىشىكنى چوڭ ئېچىۋەتتى. ھەممىمىز تۇڭلۇكتىن كېيىن چۈشكەن جەسەتلەر كىلىپ بولغىچە سىرتقا ئۆزىمىزنى ئاتتۇق. ـ: كۆپچىلىك قانداقلا ئىش بولسۇن بىر ـ بىرىڭلارنى يوقىتىپ قويماڭلار!.....دەپ ۋارقىرىدىم. بىز ئۆز ـ ئارا نازارەت قىلغان ئاساستا قىچىشقا باشلىدۇق لىكىن قايسى تەرەپكە قاچقىنىمىزنى بىلمەيتتۇق، پەقەت قولچىراق يورۇتۇپ بىرىۋاتقان تەرەپكە ماڭغىنىمىز راس!...قورقۇنچىڭ

دەستىدىن ھارغىنىمزنىمۇ سەزمەستىن پۈتۈن كۈچىمىز بىلەن قىچىۋاتاتتۇق، نىجات كەينىگە قولچىراق تۇتۇپ قىچىۋاتقاچ ـ: باللا ئۇلاردىن خىلى يىراقلاپ كەتكەندەك قىلىمىز، ئەمدى سەل بىخەتەر بولغاندىن كېيىن ئازراق ئارام ئىلىۋالساق بولاتتى. ھەممە كۈچىمىزنى خورىتىۋىتىپ ھىلى قاچالماي ئۇلارغا يەم بولۇپ بەرمەيلى يەنە!.....دىگەچ قەدىمنى سەل ئاستىلاتتى. ـ نىمە دەيسەن؟ ...ئۇلار ھازىرلا يىتىشىۋالىدۇ، مۇشۇنداق چاغدىمۇ ئارام ئىلىشنىڭ گېپىنى قىلامسەن!.....دىدى بار كۈچى بىلەن يۈگىرەۋاتقان غېنى. ـ: ئۇلار بىزنى تۇتىۋالسا قانداق ئاقىۋەتنىڭ كىلىپ چىقىدىغانلىقىنى بىلەمسەن، تۈگىلۈكتىن ئۆيگە كىرىشكە كاللىسى ئىشلىگەن يەردە تۇتىۋالسا قانداق يىيىشكىمۇ كاللىسى بەك ئىشلەيدۇ مىنىڭچە!.....ئۇ ھىرىپ كەتكەنلىكتىن سۆزلىرى ئۇزۈلۈپ ـ ئۇزۈلۈپ چىقىۋاتاتتى. بىز خائىشىمىز بويىچە يەنە خىلى قاچتۇق ئاندىن ماغدۇرىمىز قالماي سۈرئىتىمىزنى بارغانسىرى ئاستىلىتىشقا باشلىدۇق. نىجات توختاپ دىمنى ئىلىۋالغاندىن كېيىن ـ: ھۇف ۋايەي!...مەكتەپتە يۈگۈرۈش چېمپىيونى ئىدىم، ئەمدى كىچىككىنە يۈگۈرۈپ قويغانغا ئۆپكەم خولدۇرلاپ كەتتا!.....دىدى ھاسراپ تۇرۇپ. بىزمۇ ھەم ھىرىپ ھالىمىز قالمىغان ئىدى، شۇڭا ئەتراپنى جايىمىزدىلا ئولتۇرۇپ قالدۇق، بىراق ئەتراپنى كۈزىتىشنى ئۇنتۇپ قالمىغان ئىدۇق. ـ: باللا!...دىدى رۇسۇل ـ: مەن بۈگۈن تەلىيىم كىلىپ ھاياتلا قالسام ئەتە تاك ئاتقاندا چوقۇم بۇيەردىن چىقىپ كىتىمەن!...بولدى بۇنداق ئۆلۈم پۇراپ تۇرغان خارابىيلىقنىڭ سىرىنى ئاچىمەن دىگۈچە بىرىپ ناۋايخانا ئاچاي، بۇ يەردە قانچە ئۇزاق تۇرسام ھاياتىم شۇنچە قىسقىراپ كەتكۈدەك، مەن تىخى تويمۇ قىلمىدىم بويتاق كىتىپ قالماي يەنە!..... ـ: ماڭەۋا دېۋە، ئۇنداقتا بىز نەۋرىلىك بولاپ بوپتۇقتە؟ ...دەۋاتقان گېپىنى، بىزمۇ بويتاققۇ تىخى!ياڕىماس قورقۇنچاق، شۇنچىلىك ئىشقىمۇ ۋايساپ ئىشتان سىلىپ بولغان بامۇ؟ .....دىدى نىجات كايىپ. رۇسۇل يەنە كايىدى ـ: شۇنداق مەن قورقۇنچاق، سەن بەك باتۇر!...ئۇنداقتا بىرىپ بايىقى ئالۋاستىلار بىلەن ئىلىشىپ يىڭىپ باقمامسەن نوچىكەنسەن. ياڕىماس بولمىساڭ نىمىشقا بىز بىلەن بىللە قاچىسەن؟ ساڭىمۇ جان لازىم بولغاچقا قاچقانسەن شۇ!.....تىخى مىنى ياڕىما، قورقۇنچاق دەيدا!... ـ: ئان!.....ئۇلار نەچچە تۇرسا ئۆزۈم يالغۇز كۈچ ئىلىشالامدىمەن، تۈنۈگۈن بىرنى ئۆلتۈرگىنىم يادىڭدىدۇ؟ ئاشۇمۇ شۇ مەنتىم بىراق كۆپ بولسا كۈچۈم يىتەتتىمۇ!... ـ: ئۇلار ئەسلىدىنلا ئۆلگەن نەرسىلەر تۇرسا يەنە ئۆلەمتى، ھەقىچان بىرىدەملىك جىم بولۇپ قالغاندۇ شۇ!.....سەن كەتكەندىن كېيىن يەنە ئورنىدىن تۇرۇپ بۈگۈن باشقىلارنى باشلاپ كەلدىمۇ كىم بىلىدۇ؟ ..... ئۇلار شۇنداق تاكاللىشۋاتقاندا ئابلىكىم گەپنى توختاتتى ـ: گەپ قىلماي تۇرۇڭلار!..... ئۇنىڭ سۆزى بىلەن تەڭ ھەممىز جىمجىت بولدۇق. ـ: ئاڭلىدىڭلارمۇ بىر شەپە يىنىمزدىلا ئاڭلىنىۋاتىدۇ!..... ئابلىكىمنىڭ سۆزى بىزنى قايتىدىن ساراسىمگە سىلىۋەتتى، ھەممىز قولچىراقنى ئەتراپقا يورۇتۇشقا باشلىدۇق. دەل شۇ پەيتتە رۇسۇلنىڭ ناھايىتى زەئىپ توۋلىغان ئاۋازى بىلەن تەڭ ھەممىز ئۇ تەرەپكە قارىدۇق.

بىزدىن بەش مىنۇت بىراقلىقتىكى بىر يۇلغۇنىڭ ئارىسىدىن قىپقىزىل پارقىراپ تۇرغان ئىككى كۆز بىزگە تىكىلىپ تۇراتتى. ـ: قاچايلى!..... بىز كەينىمىزگە ئۆرۈلۈپلا قاچتۇق، بىراق رۇسۇل قول چىرىقىنى تۇتقىنىچە ئۇ تەرەپكە ھاڭۇقىپ قالغان ئىدى. شۇنداً يۇلغۇن ئارىسىدىن تۇنۇگۈنكى مەخلۇققا ئوخشاش بۆرىسىمان مەخلۇقتىن بىرى ئاستا چىقىپ كەلدى. ئۇنىڭ ئىغىزلىرىدىن شۆلگەي ئىقىپ تۇرغان بولۇپ كۆرۈنۈپ قالغان چىشلىرى ئۆتكۈرلىكىدىن قاراپ قويىسىمۇ يارىلىنىپ قالغۇدەك دەرىجىدە ئىدى. بارماقلىرىنىڭ تىرناقلىرى ھەر ـ بىر قەدەم باسقاندا يەرنى قومۇرۇپ چىقاتتى. بوي بەستى ئىگىز كەلگەن بۇ يۇڭلۇق مەخلۇق قەدىمنى ئىتتىكلەتمەستىن بىرخىل قەدەمدە رۇسۇل تەرەپكە كىلىۋاتاتتى. بىز رۇسۇلغا ۋارقىرىدۇق ـ: رۇسۇل تىز قاچ!..... بىراق ئۇ گىپنوزلانغان ئادەمدەك مەخلۇققا قاراپلا تۇراتتى. نەچچە مىتىر قالغانداً مەخلۇق بىردىنلا رۇسۇلغا ئىتىلدى. «رۇسۇل ل ل ل ل !...»بىزنىڭ توۋلىغان ئاۋازىمىز ئەتراپنى زىل ـ زىلىگە سىلىۋەتتى. شۇنداق توۋلىغىنىمىزچە رۇسۇل تەرەپكە تاشلاندۇق بىراق كىچىككەن ئىدۇق. رۇسۇل جايىدا قىمىز قىلماي تۇراتتى بىراق ئۇنىڭ ئالدىدا قانغا مىلەنگەن مەخلۇقنىڭ بىش تىلىنى چىشلەپ قالغان ھالەتتە تۇراتتى. قانداق مۆجىزە يۈز بەرگىنىنى بىلمەيمىز بىراق رۇسۇل ھاڭۇاققىنىچە مىدىرلىماي تۇراتتى. ھەممىمىز ئۇنىڭ يىنىغا كەلدۇق ـ: رۇسۇل سەن ساقمۇ، بىرە ئىش بولمىغاندۇ؟ ..... ـ: يا.....ياق!..... ئۇ ئاران سۆزلەۋاتاتتى، ئۇنىڭغا زەخىم يەتمىگىنىدىن خۇشال بولۇپ ئۇنى قۇچاقلاپ كەتتىم. قانداق ئىشلىقىنى بىلەلمەي ھەيران بولۇپ تۇرغىنىمىزدا قان تىمىپ تۇرغان خەنجىرىنى دولىسىغا ئىلىۋالغان ھىلىقى ياردار كىشى قاراڭغۇلۇقتىن چىقىپ كەلدى. ئۇنىڭ شۇ تاپتىكى ھالىتى رىۋايەتتىكى قەھرىمانلاردەك شۇنچىلى ھەيۋەت ھەم سۈرلۈك ئىدى. ئۇ كىشى ئارتۇق سۆزلىمەي ـ: بۇ يەر بەك خەتەرلىك چاپسان مەن بىلەن مىڭىلار!..... دىگىنىچە بىزگە يول باشلاپ ماڭدى، بىزمۇ ئارتۇق ئويلاشماي ئۇ كىشىنىڭ ئارقىدىن مىڭىپ قاراڭغۇلۇقتا شۇڭغۇدۇق!.....

خارابىيلىقتا سەپەر(2 ـ باب10 ـ قىسىم)

بىز ئۇ كىشىنىڭ كەينىدىن كىتىۋاتاتتۇق، گەرچە ئۇ رۇسۇلنى قۇتقۇزىۋالغان بولسىمۇ دەماللىقتا ئۇنىڭغا ئىشىنىپ كىتىشكە بولمايتتى شۇڭا ھوشيارلىقنى يوقاتمىغان ھالدا ئەتراپنى كۈزەتكەن يولىمىزنى داۋام قىلدۇق. رۇسۇل بايا بەك قورقۇپ كەتكەچكىكى تىخچە رەڭگى جايىغا چۈشمىگەن ئىدى. ـ: چاتاق يوقتۇ؟ .....دىدىم مەن رۇسۇلغا، ئۇ گەپ قىلىشنىڭ ئورنىغا بىشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ جاۋاپ قايتۇردى. بۇ تۈن قاراڭغۇسىدا بىزگە پەقەت قولچىراقلا يورۇقلۇقنى ھەقىقي ھىس قىلدۇرالايتتى، بىزنىڭ قەيەرگە كىتىۋاتقىنىمىز نامەلۇم پەقەت ئۇ كىشىنىڭ كەينىدىن مەلۇم جايغا كىتىۋاتقىنىمىزنىلا بىلەتتۇق. كۆڭلۈمدە ئۇ كىشىنىڭ مۇشۇنداق قاراڭغۇلىقتىمۇ ئىزىپ قالماي يول يۈرۈشلىرى ھەم بىزنى تىپىۋالغىنىغا ھەيران بولاتتىم. ئويلىغانسىرى ئۇ كىشىنى بىزدەك بورمال بىر ئادەمدەك ھىس قىلالمىدىم،

توساتتىن خىيالىمدىن شۇم بىر خىيال كەچىپ ئۆتتى. ـ: توختاڭ، بىزنى قەيەرگە ئېلىپ ماڭدىڭىز؟ ..... ئۇ كىشى جاۋاپ بەرمىدى. ـ: مەن سىزدىن گەپ سوراۋاتىمەن، بىزنى قەيەرگە ئېلىپ ماڭدىڭىز؟ ئەگەر دەپ بەرمىسىڭىز سىزنىڭ كەينىڭىزدىن مېڭىپ ئۆزىمىزنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرىشنى خالىمايمەن!.....مەن شۇنداق دېگەچ بىقىنمىدىكى پېچاقنى تۇتۇپ تەييارلىق هالەتكە ئۆتتۈم. شۇندا ئۇ كىشى هەركىتىمگە قاراپ كۈلۈپ قويۇپ ـ: سىلەرنى بىخەتەر بولغان جايغا ئېلىپ بارىمەن ئەنسىرىمەڭلار!.....دېگەچ يولىنى داۋام قىلدى. ـ: ئۇنداقتا بىز پاناهلانغان هىلىقى ئۆڭكۈرگىما؟ ... ـ: ياق، ئۇ يەر هازىر ئىنتايىن خەتەرلىك!ئۇلار ئۇ جاينى بىلىپ بولدى ئەمدى بارساق ئۆلۈمدىن باشقا يول يوق!..... ئۇ كىشىنىڭ«ئۇلار»دېگەن سۆزى بايىقى جەسەتلەرمۇ ياكى هىلىقى بۆرىسىمان مەخلۇقمۇ بىلەلمىدىم، بەلكىم هەر ئىككىسىگە قارىتىلغان بولسا كېرەك. ـ: ئۇنداقتا بىز هازىر قەيەرگە ماڭدۇق؟ ... ـ: ئىنىم، گەپنى ئاز قىلىپ كەينىمدىن ماڭساڭلا بولدى...سىنىڭ ئاۋازىڭ ئۇلارنى يەنە چاقىرىپ كىلىشى مۇمكىن، قالدىسىنى شۇ جايغا بارغاندا بىلىسەن!.....راس، تۇنۇگۈن مىنى قۇتقۇزىۋالغىنىڭلارغا رەهمەت، بۈگۈن شۇنىڭ ئۈچۈن مەنمۇ سىلەرنى قۇتقۇزىۋالماقچى بەلكىم بۇيەردىن چىقىپ كېتىش سىلەر بىلەن تاماملانسا كېرەك...ماڭا شۇنداق بىشارەت بولىۋاتىدۇ!..... ئۇ كىشىنىڭ بۇنداق چۈشىنىكسىز گەپلىرى بىزنى گاڭگىرىتىپ قويدى. بىراق مۇشۇنداق خەتەرلىك ۋاقىتتا بۇ كىشىگە تايانمايمۇ ئامال يوقتە، تەۋەككۈل قىلىپ باقمىساق ئۇنىڭ سۆزىنىڭ راس ياكى يالغانلىقىنى قانداق بىلىمىز...ئۇن ـ تىنسىز ئۇ كىشىنىڭ ئارقىدىن ئەگىشىپ كېتىۋاتاتتۇق تۇيۇقسىز ئۇ كىشى مېڭىشتىن توختاپ هەممىزنى جىم تۇرۇشقا ئىشارەت قىلدى. بىزمۇ ئارتۇق سۆزلىمەيلا ئۇنىڭ ئىشارىتى بويىچە جايىمىزدا قىمىرلىماي تۇردۇق. ئۇ كىشى يان ئۇدۇل تەرەپكىرەك تېكىلىپ قاراپ تۇراتتى، مەن ئۇ كىشى قارىغان يەرگە قارىدىم بىراق هىچنىمىنى كۆرەلمىدىم. قىزىق ئىش ئۇ نىمىشقا ئۇ تەرەپكە شۇنچە قارايدۇ؟ ...ئىختىيارسىز ئۇ ئادەمدىن سورىدىم ـ: نىمىگە قاراۋاتىسىز؟ ..... ـ: ئاۋۇ يەردە ئالۋاستىلار بىزنى يوشۇرۇن كۈزىتىۋاتىدۇ!..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ جان پەيمانىمىز چىقىپ كەتكىلى تاسلا قالدى، بىراق ئۇ قىلچە هودۇقماستىن ئۇ تەرەپكە قاراپ تۇراتتى. ئاندىن دەرهاللا ـ: بىز يۆلىنىشنى ئۆزگەرتەيلى، مەندىن نۇرغۇن گەپ سورىماقچى بولىۋاتقانلىقىڭلارنى بىلىمەن لىكىن ئاۋۋال بۇلاردىن قۇتۇلۇۋالىلى ئاندىن ئۇلتۇرۇپ هەممىنى قويماي سۆزلەپ بېرىمەن. شۇڭا هازىر تىزدىن مەن بىلەن مېڭىلار!.....ئۇ شۇنداق دېگىنىچە يۆلىنىشنى يان تەرەپكە ئۆزگەرتتى. بىز باشتا نورمال، كېيىن سەل تىز، ئۇنىڭدىن كېيىن بار كۈچىمىز بىلەن يۈگۈرۈشكە باشلىدۇق، بىراق بۇ بىر قىتىملىق مۇكۈشمەك ئويۇنى ئىدى. بىز خىلى يەرگە بارغاندىن كېيىن ئۇ كىشى بىزنى بىر دالدىغا ئەكىلىپلا ئۇلتۇرغۇزىۋالدى، ئۇنىڭدىن كېيىن قولچىراقتىن تارتىپ ئۆچۈرۈپ جىمجىت تۇرىۋالدۇق. هازىر بولسا هىچنىمىنى ئىلغا قىلالمىدىم، پەقەت يىنىمدىكىلەر بىلەن

بىللە سۆڭدىشىپ ئولتۇرغىنىمىلا ھىس قىلىپ تۇرالايتىم. ئالاھەزەل بىر ـ ئىككى مىنۇتلاردىن كېيىن ھىلىقى كىشى بوش ئاۋازدا ـ: ئۇلار كەلدى، ئەمدىدىن باشلاپ ھېچقانداق ھەرىكەت قىلماڭلار!.....دىدى، بىزمۇ ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە قىمىر قىلماي ئولتۇردۇق، قىستىلىشىپ كەتكەچكە ئىسسىپ كەتتىممۇ ياكى قورقۇنچتىنمۇ پۈتۈن ئەزايىم چىلىق ـ چىلىق تەرلەپ كەتتى. ئىچىمدە ئۇلارنىڭ بىزنى بايقىماي تىزرەك كېتىشىنى تىلەيتتىم. بىراق ئەھۋال مەن تىلىگەندەك بولمىدى، ئەتراپىمىزدا خىرىلدىغان ئاۋازلا كۆپىيىشكە باشلىدى يەنە كىلىپ بىزدىن ئانچە يىراق بولمىغان جايدىلا ئاڭلىنىۋاتاتتى. مەن ھىلىقى كىشىنى توۋلاي دىدىمىۇ يەنە پىتىنالماي جىمجىت تۇرىۋالدىم، قالغانلارمۇ ماڭا ئوخشاشلا جىمجىت تۇرىۋالغان ئىدى. ئەمدى بولسا ئۇ كىشىنى توۋلىماي ئامال قالمىدى، چۈنكى ئاۋاز بىزگە يېقىنلىشىپ ئەترايىمىزنى قورشاپ بولغان ئىدى. مەن ئىشىنىڭ سەل نورمالسىزلىقىنى ھىس قىلىپ يېنىمدىكىلەرگە ئۇنلۈك ۋارقىرىدىم ـ: دەرھال قولچىراقلارنى يېقىپ جەڭ ھالىتىگە ئۆتۈڭلار!..... بىز قولچىراقلارنى يورۇتۈپلا بۇتتەك قىتىپ قالدۇق. دەرۋەقە خىرىلداپ تۇرغانلىرى ئالۋاستىلار بولۇپ بىزنى تاپالماي ئەتراپىنى چۆرگىلەپ كەينىگە يېنىۋاتقان ئىكەن دەل شۇ پەيىتتە مەن تەخىر قىلالماي ئىشنى بۇزۇپ قويۇپتىمەن، ئەمدى بولسا ئۇلار بىزنى تولۇق ھالدا تىپىۋالغان ئىدى. ھىلىقى كىشىمۇ بىرنىمە دېمىدى. چاتاق يىرى بىزنىڭ قولىمىزدا قولچىراقتىن باشقا مەندە پىچاق، قالغانلاردا توقماق ھەتتا ھېچنىمە يوق!.....شۇ ھالىتىمىزدە ئۇلار بىلەن ئىلىشماق بولۇپ چاچراپ قوپقان ئىدۇق. بىراق قوپۇپ بولۇپلا ئۆزۈمنىڭ ئالدىراڭغۇلۇق قىلغىنىمدىن پۇشايمان قىلىپ كەتتىم، ئادەتتىكۈ خىلى ئىغىر بىسىق ئىدىم بىراق بۇ قېتىم سەل سەزگۈرلىگىم ئىشىپ كەتكەن بولسا كېرەك. ئىشقىلىپ بۇنداق ئىشقا يولۇققاندا كىم سەزگۈرلەشمەيدۇ دەيسىز!...ئەمدى نەق گەپكە كەلسەك ھازىر ئۆلگۈسى كىلىپ مۇشۇكنىڭ قۇيرىقىنى چىشلىگەن چاشقانغىلا ئوخشاپ قالغان ئىدۇق. جەسەتلەر بولسا قولچىراقنىڭ يورۇقىدىن ئۆزىنى قاچۇرغاچ ھۆركىرىگىنىچە بىز تەرەپكە سۈرۈلۈپ كىلىۋاتاتتى، ئەمدى باشقا كەلگەننى كۆرمەي ئامال يوق ئىدى. بىز دۈمبىمىزنى بىر ـ بىرىمىزگە چاپلىغىنىمىزچە يۈمۈلاق شەكىلدە سەپ ھاسىل قىلدۇق، تىخى ئۆز ـ ئارا رازىلىق ئىلىشىپمۇ ئۈلگۈرگەن ئىدۇق. توساتتىن بىر ئىش ئەقلىمدىن كېچىپ ئۆتتى، توغرا شۇنداق قىلىش كېرەك!مەن دەرھال ئۇلارغا دىدىم ـ: كۆپچىلىك، قولچىراقنى ئۇلارنىڭ كۆزىگە تۇتۇڭلار!..... بىز قولچىراقنى جەسەتلەرنىڭ كۆزىگە تەڭلىدۇق، دەرۋەقە ئۈنۈمى بولۇپ ئۇلار كۆزىگە يورۇق چۈششى بىلەن تەڭ چىرقىراپ كەينىگە داجىيىتتى، يورۇقلۇق ئۈزۈلگەن ھامان يەنە ئىتىلاتتى. ئۇلار بىلەن تىركەشكەچ ھىلىقى كىشىنى توۋلىدىم، بايا ئالدىراشچىلىقتا كىمنىڭ بار كىمنىڭ يوقلىقىغىمۇ دىققەت قىلماپتىمەن. ئەمدى بولسا ئۇ كىشى ئارىمىزدىن ئىزدىرەكسىزلا غايىپ بولغان ئىدى. ئەمدى بولسا ئۆزۈمنىڭ بايىقى ئويۇمنىڭ توغرا ئىكەنلىكىنى ھىس قىلدىم، دىمەك ئۇ ئادەم قەستەن ياخشى قىياپەتكە كىرىۋىلىپ ئاقىۋەتتە

يەنىلا ئالۋاستىلارغا تۇتۇپ بەرگىنىدىن ئاچچىقىم كىلىپ ئۇ ئادەمنى نەچچىنى تىللىۋەتتىم(ئەلۋەتتە ئىچىمدە). ـ: دىققەت قىلىڭلار، هايات ئۇچۇن قورقۇنچنى بىر تەرەپكە تاشلاپ قويۇپ ئۇلار بىلەن جان تىكىپ ئىلىشايلى!..... مەن شۇنداق دىگىنىمچە پىچىقىمنى كۆتۈرۈپ ئالۋاستىلارغا ئىتىلدىم، بىراق كىتىۋاتقىچە ئۆزۈمنىڭلا ئالۋاستىلار تەرەپكە يۈگۈرىۋاتقانلىقىمنى سىزىپ قىلىپ يۈرىكىم قاتتىق ئىغىپ كەتتىدە دەرهال توختاپ كەينىمگە قىچىپ كەلدىم ـ: تەڭ هۇجۇم قىلىمىز دەۋاتسام هەممىڭلار جىم تۇرىۋاپسىلەرغۇ؟ ..... نىجات سۆزۈمگە جاۋابەن ـ: هەي، سىنىڭ قولۇڭدىغۇ پىچاق بار، بىراق بىزنىڭ قولىمىزدا نىمە بار؟ ئۇلارنىڭ ئاشۇ ئۆتكۈر تىرناقلىرىغا بىزنىڭ بۇ ئاچقۇچتەك قوللىرىمىز دالدا بولارما سىنىڭچە؟ ..... ـ: ئۇنداقتا ئۆلۈمنى كۈتۈپ تۇرامدۇق؟ هىلىقى كىشى بىزنى بۇيەرگە باشلاپ كىلىپ ئالۋاستىلارغا تۇتۇپ بىرىپ قىچىپ كەتتى، ئەمدى ئۆزىمىزگە تايانماي ئامال يوق!... ـ: نىمە؟ ئالۋاستىلارغا تاشلاپ قويۇپ؟ .....دىدى نىجاتنىڭ چىرايى ئۆزگۈرۈپ ـ: ئۇ ئەبلەخ بايا قۇلىقىمغا مەن ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن هوجۇم قىلاي سىلەر مۇشۇ جايدا قىمىرلىماي تۇرۇپ تۇرۇڭلار دىگەنتىغۇ؟ راسلا جىم تۇرغان بولساق بەلكىم بۇلارمۇ كىتىپ قالاتتىكەن، لىكىن ئاۋۇ ئەبلەخنىڭ قىلغىنى پەقەتلا توغرا بولماپتۇ جۇمۇ!..... ـ: هەي قاراڭلار!.....ئاۋۇ هىلىقى!.....غېنىنىڭ ئۈزۈك، چۈشىنىكسىز سۆزلىرىدىن ئەجەپلىنىپ ئالدىمىزغا قاردۇق...قاردۇقىمۇ ئىغىزىمىز يەنە بىر قىتىم ئىچىلىپ قالدى، چۈنكى بايىدىن بىزگە خىرىس قىلىپ يىقىنلىشىپ كىلىۋاتقان جەسەت ئالۋاستىلار ئىغىر تالاپەتكە ئۇچقىغان ئىدى. بىرلىرىنىڭ بىشى يوق، بىرلىرى ئىككىگە بۆلۈنگەن، بىرلىرى.....ئىشقىلىپ ئۇلارنىڭ بايىقى هەيۋىسىدىن ئەسەرمۇ قالمىغان ئىدى. ئۇلارنىڭ يىنىدا بولسا ناهايىتى چاققان هەرىكەت قىلىۋاتقان هىلىقى كىشى جەسەتلەرنىڭ بىزگە هۇجۇم قىلماقچى بولۇپ تۇرغىنىدىن پايدىلىنىپ كۈچەپ قىلىچ ئۇرىۋاتاتتى. ئالتە يەتتە جەسەتتىن بىراقلا تۆتى يەر چىشلىدى، قالغىنى بىزدىن ۋاز كىچىپ هىلىقى كىشىگە هۇجۇم قىلىش ئۈچۈن تەييارلاندى، ئەمدى بولسا قالغان جەسەتلەر ئۇ كىشىگە خىرىس قىلىۋاتاتتى. جەسەتلەرنىڭمۇ هەركىتى ئادەتتىكىدىن خىلى چاققان بولۇپ ئەگەر بەدىنىنىڭ بىر يېرىگە ئىلىنىشۋالسىلا ئۇ ئادەمنى گەپ يوق سۆرەپ ئەكىرىپ كىتەلەيتتى. ئۇ كىشى قىلىچ ئۇرغاندا جەسەتنىڭ تىرناقلىرى بىلەن سۈركىشىپ ئوت ـ چىقىن هاسىل بوپ كىتەتتى. شۇ پەيتتە بىزمۇ هۇجۇمغا ئۆتتۇق، قانداقلا بولسۇن ئۇ كىشىنى خاتا ئەيىپلەپ قالغاندەل هىس قىلىپ قالدىم. بەشىمىز بىرلىكتە بىرىپ قالغان جەسەتلەر بىلەن تەڭ ئىلىشىپ بەردۇق. ئاربىمىزدا رۇسۇل بىلەن غېنى يىراقتىن بىزگە چاۋاك چىلىپ مەدەت بەرگەندىن باشقا ئابلىكىم، نىجات، مەن ئۇ كىشى بىلەن بىرلىشىپ ئالۋاستىلار بىلەن ئىلىشىش ئارقىلىق ئاخىرى ئۇلارنى مەغلۇپ قىلدۇق. ئەمدى بولسا قورقۇنچنىڭ ئورنىنى باتۇر بىر يۈرەك ئىگىلىگەن ئىدى، تۇنجى قىتىم كۆرگىنىمده جىنىم چىقىپ قالاي دىگەن ئىدى بىراق بۇ قىتىم خۇددى ئۇلاردىن ئالالمىغان كونا ئۆچۈم

باردىكىدەك ناھايىتى يۇرەكلىك ھالدا ئۇلار بىلەن جەڭ قىلىپ يېڭىۋالدۇق. ئۆزەمچە ناھايىتى پەخىرلىنىش ھىس قىلاتتىم. ـ: ئۇھ، ئاخىرى ئۇلارنى تەل تۆكۈس يوقتىۋەتتۇق ھە!.....دىدىم پەخىرلەنگەن ھالدا، بىراق ھىلىقى كىشى ناقايىل ھالدا ـ: سەن شۇنداق ھىس قىلامسەن؟ ..... ـ: شۇنداق، مانا ھەممىسنى يوقتىۋەتتۇققۇ!... ئۇ كىشى كۈلۈپ قويۇپ ـ: بىز ئەمدى تىخى تەكلىماكانىڭ قۇملۇقىدىن بىر سىقىم قۇمنى ئالالىدۇق!.....مىنىڭكىنىمۇ قاتقاندا!.....دەپ قىتىپ قويدى. ئۇنىڭ بۇ سۆزىنى دەماللىققا چۈشىنەلمىگەن بولساممۇ لىكىن سۆز تۇراقسىغا قارىغاندا ھازىر خۇش بولىدىغان ۋاقىت ئەمەس ئىدى. ـ: كەچۈرۈڭ ئاكا، بايا سىزنى خاتا چۈشىنىۋىلىپ بىكاردىن ئەيىپلەپتىمەن!.....دىدىم يەرگە قارىۋالغاچ، ئۇ كىشى ـ: ھىچقىسى يوق، ئەگەر سەن بايا ئىشنى بۇزمىغان بولساڭ ھەممىز ھايات قالمايتتۇق، بايا ئۇلار سىلەرنى سىزەلمەي ئەكسىچە مىنى سىزىپ قىلىپ مەن تەرەپكە كىلىۋاتقان شۇ پەيتتە ئۇلارنىڭ دىققىتىنى چىچىۋەتتىڭلار، شۇڭا مەن ئۇلارنىڭ سىلەرگە ھۇجۇم قىلماقچى بولغان پۇرستىدىن پايدىلىنىپ بىر يولىلا خىلى كۆپنى يوقتىۋەتتىم، بولمىسا بۇگۈنكىدەك ياريلانمىغان ھالەتتە ئۇلارنى يېڭەلىگەن ئەمەسمەن!.....شۇڭا ساڭا يەنە بىر قىتىم رەخمەت ئېيتماقچى!..... ئۇ كىشى شۇنداق دىگىنىچە ئۆتكۈر خەنجىرىنى ئۇدۇل مەن تەرەپكە قارىتىپ ناھايىتى كۈچەپ ئاتتى. «ئاااااااااااااااااااااا!...»مەن شۇنداق دىگىنىمچە جايىمدا قىتىپلا تۇرۇپ قالدىم، ھەتتا باشقىلارمۇ ئۇنى توسۇۋۇلىشقا ئۇلگۈرەلمەي ئىغىزى ئىچىلغان ھالدا تۇرۇپ قىلىشقان ئىدى. مەن ئۇ كىشىنىڭ چىرايىغا قارىغىنىمدا پەقەت كۈلۈپ تۇرغان چىراي ئىپادىسىنىلا ئىلغا قىلالىدىم. قالغانلار بولسا ماڭا قاراپ ھاڭۋاقىقىنىچە تۇرىشاتتى، بىردەملىك سۈكۈتتىن كىيىن ئۆزۈمدە ھىچقانداق ئاغرىق ھىس قىلمىدىم بىراق كەينىمدىن خىرقىراپ تۇرغان بىر ئاۋازنى ئاڭلاپ قورقۇپ كىتىپ دەرھال كەينىمگە قارىدىم. دەرۋەقە ئارقامدا مېڭىسىدىنلا خەنجەر سانچىقلىق ھالدا بىر جەسەت خىرىلداپ تۇراتتى. ئۇ كىشى كىلىپلا خەنجەرنى تارتىپ ئىلىپ يەنە بىر قىلىچ ئۇرۇپلا بىشىنى تىنىدىن جۇدا قىلدى. ـ: قانداق، رەخمەت ئېيتىشىم ساڭا يارىدىمۇ؟ ..... مەن گەپ قىلالماستىن بىشىمنى لېڭشىتىپ قويدۇم، يامان يىرى ھىلى ئىشتان قۇرتىدىغان ئىش چىقتىدە مانا!..... ئۇ كىشى ئەمدى بىخەتەر بولغانلىقىمىزنى ئېيتىپ يەنە بىر يەرلەرگە يول باشلاپ ئىلىپ ماڭدى. ئۆزىمىزمۇ بىلەلمىگەن ھالدا ئۇ كىشىگە ئەگىشىپ خىلى يول ماڭغاندىن كىيىن بىر يەرگە كىلىپ توختىدۇق. بۇ كىچىك خارابىيلىق قارىماقتا ھازىرقى دەۋىردىكى داچا ئۆيلەردەك سىلىنغان بولۇپ بىر ئۆيىنىڭ ئۆگزىسىنىڭ يېرىمىغا ئۇستى قەۋىتىنى قوندۇرغاندەك ئاجايىپ ئۆزگىچە بىر خىل كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭغىچە ھىلىقى كىشى سۆز ئاچتى ـ: كەلدۇق!...مۇشۇ يەر شۇ!..... ئۇ شۇنداق دىگىنىچە بىر يەرگە قولىنى سىلىپ بىر قانداق قىلىۋىدى بۇ يەرنىڭ چوڭ تاش ئىشىكى كۈنجۈت غارىنىڭكەدەك نەرە تارتىپ ئىچىلدى. شۇ تاپتا ئۆزۈمنى كىنو ئىشلەۋاتقاندەكلا ھىس قىلىۋاتاتتىم، چۈنكى مەن بۇنداق كۆرۈنۈشلەرنى پەقەت

كىنولاردىلا كۆرگەن ھەم بۇنداق يەرلەرنىڭ بارلىقىغا ئىشەنمەيتتىم. بىز ئۇ كىشىنىڭ يول باشلىشىدا ئىچىگە كىردۇق، ئىچىنىڭ مەلۇم دائىرىدە بىرىدىن مەشئەل بار بولۇپ بۇ كىچىك خارابىيلىقنى يورۇتۇپ تۇراتتى. سەل ماڭغاندىن كېيىن يولنىڭ ئوتتۇرىدا يوغان قىلىپ بىر مەخلۇققا ئوخشايدىغان شەكىلدىكى تاش ھەيكەل بارئىدى. ئۇنىڭدىن ئۆتكەندىن كېيىن پەشتاق بار بولۇپ ئۈستى تەرەپكە قاراپ سوزۇلغان ئىدى. بىز يەنىلا شۇ كىشىنىڭ يول باشلىشىدا نۇرغۇن ئۆيلەردىن ئۆتۈپ ئارىلاپ، چۆرگىلەپ يۈرۈپ يەنە پەسكە قاراپ چۈشتۇق بىراق بۇ يەردە چىقىش ئىغىزى يوق بولۇپ پەقەت بىر ئىشىكلا بار ئىدى. بىز ئىشىكتىن كىرگىنىمىزدە بولسا ھۇجرىغا ئوخشايدىغان بۇ ئۆيدە يەيدىغان نەرسىلەر، ھەرخىل قۇراللار، كىملەرنىڭدۇر خۇددى بىزنىڭكىدەك ساياھەتكە چىقىدىغاندا ئىلىۋالىدىغان يۈك ـ تاق سومكىللىرى تۇراتتى. بۇلارنى كۆرۈپ ئىغىزىمىزنى ئېچىپ تۇرۇپلا قالدۇق. ئۇ كىشى بىزنىڭ ھەيران قالغىنىمىزنى كۆرۈپ ـ : مانا بۇ مىنىڭ ئەڭ بىخەتەر تۇرالغۇم، بايا بىز باشقا يۆلىنىشكە ماڭمىغان بولساق كەينىمىزدىن كەلگەنلەر بۇ جايدا تۇرىدىغانلىقىمىزنى بىلىپ قالسىلا بۇيەرنىمۇ ۋەيران قىلىپ ھەممىزنى ئېچىنىشلىق ئۆلتۈرۈتەتتى، شۇڭا قەستەن خاتا يولغا مېڭىپ ئۇلارنى تازىلىۋەتكەندىن كېيىن ئاندىن سىلەرنى ئىلىپ كىردىم. بۇلار بۇ نەس باسقۇر شەھەرگە كىرىپ جىنىدىن جۇدا بولغانلارنىڭ نەرسىللىرى. ئارىسىدا تېپىۋالغانلىرىمۇ بار، قۇتقۇزۇشقا ئۇلگۈرەلمەي جىنىدىن ئايرىلغانلىرىنىڭمۇ بار، ئىشقىلىپ تېپىۋالغىنى بولسۇن ياكى ئۆلگىنىنىڭكى بولسۇن بەربىر ئۇلارغا ئىشلىمەيدۇ شۇڭا ھەممىسىنى يىغىپ مۇشۇ جايغا ئەكىلىپ قويدۇم، مەن ئادەتتە بۇ جايغا بەك ئاز كىلىمەن بىراق بۇگۈن سىلەرنى بۇيەرگە ئەكەلمىسەم بولمايدىغانلىقىنى ھىس قىلىپ قالدىم. چۈنكى بۇ جايغا كىرىپ ئۇزاقراق ياشىيالىغان ھەم ئالۋاستىلار بىلەن جەڭ قىلىپ غەلبە قىلالىغانلاردىن پەقەت سىلەر بار!شۇڭا سىلەر كىرگەندىن باشلاپ ئىزچىل مەن سىلەرنىڭ كەينىڭلاردا!..... ئۇ كىشىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتۇق، بىز ھىچنىمىنى بايقىيالماي پىرقىراپ يۇرگەنده بۇ كىشى بىزنىڭ كەينىمىزده يۇرۇپتىكەنده!..... ـ : سىز، سىز.....زادى كىم؟ ..... ئۇ مىنىڭ سوئالىمغا كۈلۈپ قويۇپ ـ : مەن مۇشۇ جايىنىڭ ئەڭ ئۇزۇن ياشىيالىغان روكورتچىسى، ئۆلمەي ھازىرغىچە ياشاپ كىلىۋاتقان بىرىنبىر ئادەم بولۇشۇم مۇمكىن، ھازىر سىلەرمۇ قىتىلدىڭلار بىراق سىلەر تىخى يېڭى، ماڭا بۇ جايدا ياشىغىلى قانچىلىك بولدى بىلەمسىلەر؟ ... بىز بىشىمىزنى چايقىدۇق، شۇندا ئۇ كىشى ـ : توختاپ تۇرۇڭلار ھە!...ئاۋۋال ئوت ياقاي ئاندىن غىزا يەپ ئىسسىنغاچ سىلەرگە ھەممىنى تەپسىلي سۆزلەپ بىرەي!.....ئۇ شۇنداق دىگىنىچە سۇۋالما ئوچاققا ئوتۇن سىلىپ ئوت يىقىشقا باشلىدى، ھەم قولىدىكى بىردانە چاقماقنى كۆرسەتكەچ ـ : بۇنى مەن ئۆتكەنده تېپىۋالغاندىن باشلاپ ئوتۇننى ئوتۇنغا سۈركەپ ئوت يىقىشتىن پۈتۈنلەي قۇتۇلدۇم، ھازىر مۇشۇنىڭ بىلەنلا بىرەدمده ئوت ياقالايمەن، سەرەڭگىمۇ بۇنىڭ ئالدىغا ئۆتەلمەيدىكەن دەيمە.....ياخشى نەرسىكەن بۇ!.....دىگەچ ئوتنى يىقىپ بولۇپ يىنىمىزغا كىلىپ ئولتۇردى ئاندىن ـ : سىلەرگە دىسەم،

مەن بۇ جايدا ياشاۋاتقىلى توغرىلا ھىساپلاۋاتقان بولسام بەش يىل بولدى، بۇ بەش يىل جەريانىدا شۇنچە كۆپ كىشىلەر كىردى بىراق ھېچقايسىسى ھايات قالمىدى. ھەتتا تولۇق قۇراللىنىپ كىرگەنلەرمۇ بار، بىراق ئۇلارمۇ ئالۋاستىلارنىڭ ئۆتكۈچ تىرنىقى ئاستىدا يەنچىلىپ كەتتى، بۆرىلەر يەپ كەتتى.....ئىشقىلىپ بۇ جايىنىڭ ھەممە يېرى خەتەرگە تولغان، ھېچقانداق ئادەم بۇ خەتەردىن مۇستەسنا ئەمەس!..... ئۇ كىشىنىڭ سۆزلىرىدىن ھەيران بولۇپ بىر- بىرىمىزگە قارىشىپ قالدۇق. - : ئۇنداقتا سىز نېمىشقا بۇنداق نەس باسقۇر جايدىن چىقىپ كەتمەي شۇنچە يىل ياشايسىز؟ ...دېدىم ئۇ كىشىگە. ئۇ كىشى خۇددى مۇشۇ سوئالنى سورىشىمنى ساقلاپ تۇرغاندەك يىغلاپ كەتتى - : سىلەرچە مۇشۇ نەس باسقۇر يەردە ياشىغۇم بارمۇ مىنىڭ!...ئەلۋەتتە چىقىپ كەتكۈم بار بىراق چىقىدىغان يىرىنى تاپالمايۋاتىمەن، مۇشۇ جايدىن چىقىپ كىتىش ئۈچۈن بەش يىل تىرىشتىم، ھاياتىمنى بىر ئامالالارنى قىلىپ ساقلاپ قالدىم، بىراق بەش يىل ئىزدەپمۇ چىقىش ئىشكىنى زادىلا تاپالمىدىم، ھازىر بولسا بايىقىدەك قاپقاراڭغۇ كېچىدە ماڭسامۇ ھەرقانداق يەرنى بىمالال تېپىپ بارالايدىغان ھالەتكە يەتتىم بىراق تىخىچە چىقىش ئىشكىنى تاپالمايۋاتىمەن، ھەم تاپالمايمىز!چۈنكى بۇ جايغا كىرىش بار چىقىش يوق، شۇڭا ھەرقانداق ئادەم كىرىپ كەتتىمۇ مەڭگۈ چىقالمايدۇ!..... ئۇ كىشىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ يۈرۈكۈم ئىغىزىمغا تىقىلىپ قالدى. - : نېمە، چىقالمايمىز دەمسىز؟ .....بىراق بىز بىلىمىز چىقىش ئىشكىنى بىز بىلىمىز، قاراڭ بىزدە كومپاس بار، جەنۇپقا قاراپ ماڭساقلا بۇ جايىنىڭ چىقىش ئىشكىنى تاپالايمىز!..... شۇندا ئۇ كىشى بىر ساندۇقتىن ئىزدەپ يۈرۈپ كومپاستىن نەچچىنى ئېلىپ ئالدىمىزغا قويدى - : مۇشۇنى دەمسىلەر؟ مەن مۇشۇ بىر نەرسىنى كۆتۈرۈپ يۈرۈپ تۆت تەرەپنىڭ ھەممىسگە نەچچە كۈن مېڭىپ باقتىم، لېكىن چىقىش ئىشكىنى تاپالمىدىم. بۇ بىر سەھرىلەنگە خارابىيلىق بايا دېدىمغۇ كىرىش بار چىقىش يوق. بىز پەقەت شۇ سەھرانىڭ ماھىتىنى بىلەلىسەكلا ئاندىن بۇيەردىن چىقىپ كېتەلىشىمىز مۇمكىن!...بولمىسا مەڭگۈ چىقالمايمىز!..... - : بۇ بۇ.....بىز كىرگەندە نەچچە كىلومېتىرلا كېلىدىغان خارابىيلىققۇ بۇ!.....سىز نەچچە كۈن ماڭدىم دەمسىز؟ ئۇ كىشى گېپىمگە جاۋابەن - : شۇنداق، سىرتتىن قارىغاندا كىچىككىنە كۆرۈنىدۇ، بىراق ئىچى بىز ئويلىمىغان دەرىجىدە كەڭ ھەم سىرلىق، ئىشەنمىسەڭلار ئەتە كۈندۈزدە بىر يۆلىنىشنى بەلگىلەپ مېڭىپ بېقىڭلار نەچچە كۈندە ئايىقىغا چىقالايسىلەركىن!..... بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغانسىرى ھەممىمىز قايمۇقۇپ قالدۇق، ئەجىبا بۇ جايدىن چىقىپ كېتىش راسلا مۇمكىن بولماسمۇ؟ ئۇنداقتا بىزنىڭ ئائىلىدىكىلىرىمىز؟ .....ئاخىرىنى ئويلاشقا چىدىمىدىم، ئاچچىق ئىككى تامچە يىغا مەڭزىمدىن ساقىپ چۈشتى - : كەچۈرۈڭلار دوسلىرىم، سىلەرنى مەن قەسلىدىم...مەن جاۋاپكار، ھەممە ئىشقا مەن جاۋاپكار!...بۇ جايغا ئەسلىدىنلا كەلمىسەك بوپتىكەن ھەممىنى قىلغان مەن!..... ئۇلار نە يىغلىشىنى نە كۈلۈشىنى بىلمەي قاراپ ئولتۇراتتى، پەقەت ماڭا ئانچە - مۇنچە تەسەللي بېرىپ قويدى خالاس، لېكىن كۆڭلىدە

بۇ يەردىن زادى كىتەلەيدىغان كىتەلمەيدىغانلىقىدىن ئەنسىرەپ قالغان ئىدى. بىزنى يەنە بىر قىتىم چوڭ بىر ۋەھىمە ئىسكەنجىسىگە ئىلىۋالدى، چۈنكى بىز ئۇنىسىنى ئويلىماستىنلا بۇيەرگە قەدەم باسقان ئىكەنمىز ھەتتا ھازىر مۇشۇ سۆزنى ئاڭلىغىچە بولغان ئارىلىقتا بۇ يەردىن چىقىپ كىتەلمەيدىغىنىمىزنى خىيالمۇ قىلىپ قويمىغان ئىدۇق. بىزنىڭ ئىنكاسىمىزنى كۆرگەن ھىلىقى كىشى بىزگە تەسەللىي بەردى ـ: كۆڭلۈڭلارنى يېرىم قىلماڭلار، بىز پەقەت بۇ جايىنىڭ سىرىنى يېشەلىسەكلا ئاندىن بۇ جايدىن چىقىپ كىتەلەيمىز شۇڭا ھەمكارلىششىمىز كىرەك!..... شۇنداً بۇ كىشىنىڭمۇ بىزگە ئوخشاش بۇ جايىنىڭ سىرىنى يېشىشكە مۇھتاج ئىكەنلىكىنى ھىس قىلىپ يەتتۇق. ئۇ كىشى ئالدىمىزغا يەيدىغان نەرسىلەرنى ئەكىلىپ ـ: بۇنىڭدىن يەڭلار تەييار يىمەكلىك، بۇنداق نەرسىلەر خىلى يىغىلىپ قاپتىكەن كۆنلىرىمنى مۇشۇنداق يىمەكلىكلەر بىلەن ساقلاپ كىلىۋاتىمەن!.....دىگەچ يېيىشكە باشلىدى، بىزمۇ تەڭ يېيىشكە باشلىدۇق. شۇنداً ئۇ غىزا يەۋاتقاچ ئۆزىنىڭ كەچۈرمىشلىرىنى سۆزلەشكە باشلىدى، بىز بولساق قىتىرقىنىپ ئاڭلاشقا باشلىدۇق بولۇپمۇ مەن. قىززىق ئىش تۇنجى كۆرگىنىمدە جەسەتتەكلا تاتىراڭغۇ ھەم قورۇلۇپ كەتكەندەك كۆرۈنگەن بۇ كىشى ئەمدى بولسا كۆزلىرىدىن قەتئىيلىك، چىرايىدىن نۇر يىغىپ تۇرغان پالۋان بىر كىشى بولۇپ كۆرۈنۈشكە باشلاۋاتاتتى. بىز تائاملارنى مەززە قىلىپ يىگەچ بۇ كىشىنىڭ كەچۈرمىشىگە قۇلاق سالدۇق!.....

پالۋاننىڭ كەچۈرمىشى(3 ـ باب1 ـ قىسىم)

ياردار كىشى ئوتنى كوچىلاپ قويۇپ سۆزىنى باشلىدى ـ: مىنىڭ ئۆيۈم مۇشۇ خارابىيلىقنىڭ يۇقىرىسىدا ئىدى. كۈنلىرىمىز شۇنداق ئاسايىشلىق ئۆتۈۋاتقان كۈنلەرنىڭ بىرىدە بۇ جاڭگالدا دائىم ئادەم يوقاپ كىتىش، ۋەھشى ئۆلتۈرۈلۈش ۋەقەلىرى ئارقا ـ ئارقىدىن يۈز بىرىشكە باشلىدى، شۇنىڭ بىلەن مەھەللىدىكىلەر مەسلىھەتلىشىش ئارقىلىق ئۇ ۋەھشى ھايۋاننى يوقۇتۇش ئۈچۈن ئون پالۋان بۇ جاڭگالغا كەلگەن. بىراق ئويلىمىغاندا تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايدىغان بىر خەتەرگە دۇچ كەلدۇق!..... ئۇنىڭ سۆزى ماڭا ناھايىتى تونۇشلۇق ئىدى ـ: نىم دەيسىز؟ ...ئون پالۋان دىدىڭىزما؟ ...ئۇلارنىڭ ئىچىدە«سېلىم»ئىسىملىك بىرەيلەنمۇ بارمىدى؟ ..... ئۇ كىشى ماڭا قاراپ ھەيرانلىقتا ـ: سەن قانداق بىلىسەن؟ ئەجىبا ئۇ!..... ـ: شۇنداق سېلىم نوچى دىگەن كىشى مىنىڭ تاغام بولىدۇ ھازىرمۇ ھايات، دىمەك ئۇنىڭ سۆزلەپ بەرگەن ھىكايىسى راسكەندە!...ئۇنىڭ بىلەن يىقىندا مۇشۇ جاڭگالغا كىلىپ توشقان ئوۋلىغان ئىدۇق، بۇ يەردىن قايتىپ كەتكەندىن كىيىن سىلەرنىڭ يولۇققان پاجىئەلىك كەچۈرمىشلىرىنى سۆزلەپ بەرگەن ئىدى، ئەجىبا سىز بايلىق ئىزدەپ كىرىپ كەتكەنلەرنىڭ بىرىكەنسىزدە؟ ..... ئۇ كىشى بىشىنى چايقاپ ـ: ئۇ ئۆزى بىلەن بىللە جەڭ قىلغانلارنى سۆزلەپ بەرمىگەنمۇ؟ .....دەپ سورىدى. مەن ـ: سۆزلەپقۇ بەرگەن، بىراق بىرسىنىڭلا ئىسمىنى دەپ بەرگەن، تاغامنىڭ ئىيتىشچە ئۇ قۇتۇلۇپ چىققان ۋاقىتتا

ئۇنىڭ جان جىگەر بىر دوستى ئۇنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ھاياتىدىن ئايرىلغان ئىكەن، تاغام ئۇ دوستىنى مەڭگۈ ئۇنۇتمايدىغاندەك قىلىدۇ، ھەر دائىم«ئۇنىڭ جىنىغا مەن زامىن بولدۇم، ئۇ مىنى قۇتقۇزىمەن دەپ ھاياتىدىن ئايرىلدى!»دەيدۇ. ...شۇ سۆزلەرنى دەۋىتىپ ئىختىيارسىز بىر ئىش ئىسسىمگە كىلىپ قالدى ـ : نىم...نىمە؟ ...سىز سىز...ھىلىقى ئابلا پالۋان!؟ .....بۇ بۇ قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن!..... ئۇ كىشىنىڭ يۈزىگە كۈلكە يۈگۈردى ـ : شۇنداق، مەن دەل ئاشۇ ئابلا پالۋان. سىلىمنىڭ چىلىشتىكى بىردىنبىر رىقابەتچىسى ئابلا قوتاز مەنشۇ!..... ئۇ كىشىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ تىغلىۋەتكىلى تاسلا قالدىم، سىلىمكام گىپىنى قىلىپ بەرگەن ھەم مەندە كۈچلۈك ھۆرمەت قوزغىغان قەھرىمان كىشى دەل ئالدىمدا تۇراتتى، مەن ئۇنىڭ قولىنى چىڭ سىقىمدىغىنىمچە خىلى ئۇزاققىچە ئۇ كىشىگە ھاڭۋىقىپ قاراپلا قالدىم. ـ : سىلىمكام سىزنى ئۆلۈپ كەتتى دىگەن ئىدى. ئەتىسى ئادەم ئۈەتكەندە بىر ئادەمنىڭ ئۆلۈكىنىلا تىپىپ كەپتىكەن لىكىن سىزنىڭ جەسىدىڭىزنى تاپالماپتۇ. شۇنىڭ بىلەن سىزنى ھىلىقى يىلانلار يۈتۈۋەتكەن ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ قاپتۇ، ھەم ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ سىز كەلمىگەندىن كىيىن ئۆزىنىڭ خىيالىنىڭ توغرىلىقىنى ھىس قىلىپ سىزنى ياد ئىتىپ ياشاپ كەپتۇ. مەنمۇ بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ بەك ئىچىنغان ھەم سىزنى بىر كۆرىۋالغان بولسامچۇ...دىگەن ئويدا يۈرەتتىم مانا بۈگۈن ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرۈپ تۇرۇپتىمەن. ھەقىقەتەن ئىسمى جىسمىڭىزغا لايىق پالۋان كىشىكەنسىز.....ئۇنداق بولغاندا ئەينى چاغدا زادى نىمە ئىشلار يۈز بەرگەن ئىدى؟ .....دەپ سوريدىم، شۇ تاپتا ناھايىتى ھاياجانلىنىپ كىتىپ باراتتىم. ئابلاكام بىزگە قارىۋىتىپ ـ : باشتىن سۆزلەي دىسەم سىلىمكاڭدىن ئاڭلاپ بوپسەن، ئەمىسە مەن شۇ كۈنى سىلىمدىن ئايرىلغان ۋاقىتتىن باشلاپ سۆزلەپ بىرەي!.....ئابلاكام سۈدىن بىر يۈتۈم ئوتلىۋىلىپ سۆزىنى داۋام قىلدى ـ : ئۇ كۈنى مەن ئىغىر ياريلانغان يەنە بىر سەپدىشىمىزنى كۆتۈرىۋالغان ئىدىم، سىلىم بولسا پۈتىنى سۆرەپ دىگۈدەك كىتىۋاتاتتۇق. جاڭگالغا چىققاندا توساتتىن گىگانىت يىلان غايىپتىن كەلگەندەكلا پەيدا بولۇپ ماڭا ئىتىلدى، شۇ پەيىتتە كۆتۈرىۋالغان سەپدىشىمنى دەررۇ ئۇنىڭدىن قاچۇرۇپ يەرگە قويۇپ ئۇ يىلان بىلەن ئىلىشتىم. ئۇ چاغدا سىلىم پەقەتلا بولالمىغان ئىدى، ھەتتا قوپقۇدەكمۇ مادارى قالماپتىكەن. مەن يىلان بىلەن قارشىلاشقاچ ئۇنى نەچچە قىتىم توۋلىدىم بىراق ئۇ يەنىلا بىھۇش بولۇپ قالغان ئىدى، قايتا ـ قايتا توۋلىغاندىنكىيىن ئۇ ئازراق ئىسسىگە كەلدى. مەن ئۇنىڭ بولسىمۇ ھايات قىلىشى ئۈچۈن ئۇنىڭغا بارلىق كۈچى بىلەن يۇقۇرىدىكى مەھەللىگە قاراپ مىڭىشنى ئىيىتتىم ئۇمۇ گىپىمنى چۈشەنگەندەك بار كۈچى بىلەن يۇقۇرى تەرەپكە ئۆمىلەپ مىشقا باشلىدى، ئىغىر ياريلانغان سەپدىشىمزدىن ئەمدى ئۈمۈد يوق بولغاچقا پۈتۈن كۈچۈمنى سىلىمنى قوغداشقا قاراتتىم. يىلان پات ـ پات سىلىم تەرەپكە ئىتىلىپ قوياتتى مەن بولسام بار كۈچۈم بىلەن ئۇنى قوغداش ئۈچۈن يىلاننى ئۇنىڭغا يىقىن كەلتۈرمىدىم. شۇنداق تىركىشىپ يۈرۈپ سىلىم بىزدىن خىلى يىراقلاشقاندىن كىيىن ئاندىن

خاتىرجەم بولدۇم، كۆڭلۈمدە ھايات قىلىشتىن ئۈمۈد ئۈزگەن ئىدىم. خىلىدىن ئۇلار بىلەن تىركەشكەچكە كۈچۈمۈ بارغانسىرى خوراشقا باشلىدىم، ھالسىرىدىم.....قارشىلىق قىلماي يىلانغا ئۆزۈمنى تاشلاپ بىرەي دەپ ئويلىغان بولسامۇ بىراق ھاياتلىققا قىيالمىدىم. شۇڭا تىركىشەلىگەن جايغىچە مەدەت قىلىش نىيتىدە يىلان بىلەن داۋاملىق قارشىلاشتىم، ئەمدى بولسا يىلان پۈتۈنلەي ئۈستۈنلۈككە ئىرىشتى، چۈنكى ئەمدى تولۇق ھالدا ھالسىرىغان ئىدىم. شۇ پەيىتتە يىراقلاردىن بۆرىنىڭ ئەنسىز ھۇۋلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى، ئىچىمدە يىلان بىلەن تىركىشىپ بولالمايۋاتقاندا ئۇ جانۋارنىڭمۇ ئۈلگۈرۈپ كەلگىنىگە كۈلگۈم كەلدى. ئەمدى راستىنلا ئۆلەرمەنمۇ، بۇ ھايۋانلار مېنى نىمىلەرنى قىلىۋتەر!...دېگەنلەرنى ئويلىدىم. گىگانىت يىلان مېنى پۈتۈن يۈتۈش ئۈچۈن ئۈستى تەرەپتىن زەردە بىلەن چوقۇيتتى مەن بولسام قىلىچ بىلەن ئۈنۈملۈك ھالدا قوغدىنىۋالاتتىم، بىراق بۇ ھالەت ئۇزۇنغا بارمىدى. يىلان زەردە بىلەن ھۇجۇم قىلىپ قولۇمدىكى خەنجەرنى چۈشۈرىۋەتتى، ئەمدى بولسا قايتىدىن بىشىنى ئىگىز كۆتۈرۈپ ئىغىزىنى يوغان ئېچىپ زەردە بىلەن ماڭا تاشلاندى، ھازىر بولسا ھايات ـ مامات قاش بىلەن كىرپىكنىڭ ئوتتۇرىسىدىلا قالغان ئىدى. شۇنداً ئىتىلىپ كىلىۋاتقان يىلان ئاچچىق تولغۇشۇپ غەيرىئاۋازدا چىرقىراپ كەتتى. ئەسلى ھىلىقى سەبدىشىمىز ھوشىغا كەلگەن بولۇپ يىلان ماڭا ھۇجۇم قىلماقچى بولغاندا قۇيرۇق قىسمىغا خەنجەر تىقىۋەتكەن ئىكەن. ئۆزىچىلا بىر كۈچ ۋۇجۇدۇمنى چىرماپ ئالدى، يىلاننىڭ تولغىشۋاتقان پۈرستىدىن پايدىلىنىپ يەرگە چۈشۈپ كەتكەن خەنجىرىمنى تىپىپ ئىلىپ پۈتۈن كۈچۈم بىلەن يىلاننىڭ قارنىغا قىلىچ ئۇردۇم، ئۆتكۈر خەنجەر يىلاننىڭ قارنىنى بۆسۈپ ئىچ باغرىنى سۇغۇرۇپ ئالدى. گىگانىت يىلان بولسا ئاچچىق تولغاشقىنىچە يەرگە يىقىلىپ جىنىدىن جۇدا بولدى. مەن يۈگۈرۈپ كىلىپ ئۈنى يۆلىدىم، ئۈنىڭ پۈتى ئۈزۈلۈپ كەتكەچكە خىلىلا قانسىراپ كەتكەن ئىدى. ئۈنى كۆتۈرمەكچى بولۇپ تەمشىلىۋىدىم يىقىنلا ئەتراپتا نۇرغۇن بۆرىلەرنىڭ قاۋىغان پىتى يۈگۈرۈپ كىلىۋاتقانلىقىنى سېزىپ قالدىم، ئۈنى مەنلا ئەمەس سەپدىشىمۇ سەزگەن ئىدى. ئۇ ئاران قالغان بارلىق كۈچىنى يىغىپ تۇرۇپ ماڭا مۇنۇلارنى ئېيتتى ـ: ئەۋارە بولماڭ، مەن ئەمدى ھايات قالسامۇ بەربىر ئۆلگەننىڭ ئورنىدا ياشايمەن!...ئەمدى پۈتۈنلەي كىرەكسىز بولۇپ بولدۇم، يەنە تۇرىۋەرسىڭىز ئۇلار سېزنى ھايات قويمايدۇ شۇڭا خارابىيلىققا قاراپ قېچىڭ، ھېچ بولمىسا ئۇيەردە بەش پالۋان بار بىرلەشسەڭلار يەنە ھايات قىلىش ئىھتىماللىقى بولىدۇ، يۇقۇرىغا قاراپ قاچسىڭىز ئۇلارنىڭ ئالدىغىلا چىقىپ قالسىز شۇڭا دەرھال قېچىڭ ۋاقىت قالمىدى تېز قېچىڭ!.....ئۇ شۇلارنى دېگەچ مېنى ئېتتىرىۋەتتى، مەن كۆزۈم قىيمىغان ھالدا ئۈنىڭغا قاراپ تۇراتتىم. شۇنداً ئۇ بىر سۆزنى ماڭا ئامانەت قىلدى ـ: بۈيەردىن قۇتۇلۇپ مەھەللىمىزگە بارغاندا ئاتا ـ ئانامدىن ماڭا ۋاكالىتەن ئەپۇ سوراپ قويۇڭ، مەن ئۇلارغا يۈز كىلەلمەيمەن، ئايالىمغا ئۈنى ناھايىتى ياخشى كۆرىدىغانلىقىمنى ئېيتىپ قويۇڭ، مۇشۇ چاقچەچە بۇ سۆزنى ئىغىزىمدىن بىر قېتىممۇ چىقىرىپ باقمىغان ئىكەنمەن، مەن ئۇلارغا ئۇ ئالەمدە تۇرۇپ مەدەت

تىلەيمەن، سىزگىمۇ ھەم!..... ئۇ ماڭا ناھايىتى چوڭ ئامانەتتىن بىرنى تاپشۇرغان ئىدى، شۇڭا ئامانىتىگە خىيانەت قىلماسلىق ئۈچۈن ئاۋۋال خارابىيلىققا قىچىپ قالغانلار بىلەن ئۇچرىشىپ ئاندىن بىرلىكتە يېنىپ چىقماقچى بولدۇم، دىمىسىمۇ مەھەللە تەرەپكە ماڭسام دەل بۆرىلەرنىڭ ئالدىغا چىقىپ قالاتتىم، ھەم بۇ ھالىتىمدە ئۇلار بىلەن كۈچمۇ ئىلىشالمايتتىم، شۇڭا ئۇ سەبدىشمىنى شۇ جايدىلا قويۇپ خارابىيلىققا قاراپ پۈتۈن كۈچۈم بىلەن قاچتىم. قىچىۋاتقاچ پات ـ پات كەينىمگە قاراپ قويياتتىم، ھىلىھەمۇ ئۇ سەبدىشمىنىڭ تەلمۈرۈشتە قارىغان چىرايى كۆز ئالدىمدا ئىدى، بىراق ھىچقانداق ئامال يوق ئىدى. كۆزلىرىمدىن ياش تاراملاپ ئاقاتتى، مەن خىلى ئۇزىغاندىن كېيىن بۆرىلەرنىڭ غىڭشىشلىرى ئازدىن كېيىن سەبدىشمىنىڭ ئىچىنىشلىق نالىسىنى ئاڭلىدىم. بۇ ئاۋازغا ھەرقانداق ئادەم چىداپ تۇرالمايتتى، قەدىمىنى ئاستىلىتىپ نىمە كۆرسەم كۆرۈپ كەينىمگە يانماقچى بولۇپ تۇرغىنىمدا ئۇنىڭ ئاۋازى پۈتۈنلەي ئۆچتى، دىمەك ئۇ ئۆلۈپ بولغان ئىدى. ئەمدى ئاچچىقىنىڭ كەينىگە كىرىپ بارساممۇ ئۆزۈمنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرمەكتىن باشقا ئامال يوق ئىدى شۇڭا ھايات قىلىش ئۈچۈن داۋاملىق ھالدا ئالدىمغا قاراپ يۈگۈردۈم. يەنە بايىقى قانغا مىلەنگە مەيدان، يىيىلىپ ياتقان جەسەتلەر كۆز ئالدىمدا تۇراتتى. مەن ئۇلاردىن ئۆتۈپ خارابىيلىقنىڭ چوڭ دەرۋازىسىنىڭ تۆشۈكىدىن خارابىيلىقنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەتتىم. .....مىنىڭ ئەڭ خاتا قىلغان ئىشىم دەل مۇشۇك ئىدى، بىراق مەن بۇيەرگە كىرگەندە چىقىپ كېتەلمەيدىغىنىمنى ئەسلا ئويلاپ باقمىغان ئىكەنمەن. كۆڭلۈمدە پەقەت قالغان سەپداشلىرىمنى تىپىۋالسامىلا ئۇلار بىلەم بىللە چىقىپ كېتىشنىلا ئويلىغان ئىكەنمەن، بىراق ئىش مەن ئويلىغاندەك بولماي قالدى. بۇيەرگە كىرىشىم بىلەنلا ناھايىتى سوغۇق بىر شامال بەدىنىمدىن توخەت ئۆرلىتىۋەتتى. مەن ئىككىلىنىپقىنە ئىچى تەرەپكە ماڭدىم بەلكىم ئىچىنىڭ تەسۋىرىنى مەن دەپ بەرمىسەممۇ كىرگەن ۋاقتىڭلاردا كۆرگەن بوغىيتىڭلار، مەنمۇ دەل شۇ مەنزىرىلەرنى كۆرگەن ئىدىم. شۇتاپتا باشقىنى ئەمەس پەقەت بۇ ئايدىڭنىڭ جۇت قاراڭغۇلۇقىغا چۈمىمەسلىكىنىلا ئۈمۈد قىلاتتىم، چۈنكى ماڭا يول باشلاپ بىرىۋاتقىنى ھەم ئەتراپىنى كۆرەلمىشىمگە سەۋەپ بولۇۋاتقىنى دەل مۇشۇ ئايدىك كىچە ئىدى، ئەتراپ قاراڭغۇلۇقتا چۆكسىلا ھىچياقتا مىڭىش ئىمكانىيىتىم قالمايتتى، شۇڭا مۇشۇ پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ بۈگۈنچە بولسىمۇ پاناھلانغىدەك بىر جاي ئىزدىدىم لىكىن قانداقلا قارىسام ئۆيلەرنىڭ ئىچى قاپقاراڭغۇ بولغاچقا يوشۇرۇن خەۋىپلەرنىڭ بار يوقلىقىنى بىلەلمەي ئامالسىز بىخەتەررەك دەرەخ ياكى ئوچۇقچۇلۇق جايىنى تىپىش ئۈچۈن ئىچكىرىلەپ مىڭىشقا باشلىدىم. خەنجىرىم تۇيۇقسىز ھۇجۇملارغا ھەرۋاقىت تەييار ھالەتتە قولۇمدا چىڭ سىقىمداقلىق تۇراتتى، ئەتراپىتا ھەربىر قىتىم شەپە ئاڭلانسا دەرھاللا شۇ تەرەپكە تەڭلەيتىم. شۇنداق تەشۋىش ئىچىدە يۈرۈپ ئىگىزرەك كەلگەن بىر دەرەخنى پاناھلىنىش ئوبىكتى قىلىپ بىكىتتىم، ئەتراپنى بىر قۇر تەكشۈرىۋەتكەندىن كېيىن دەرەخكە يامىشىپ چىقىپ ئاچماقراق كەلگەن بىر جايغا ئورۇنلىشىۋالغاندىن كېيىن چوڭ بىر نەپەس ئىلىۋالدىم.

شۇ تاپتا بايىدىن يۈز بەرگەن شۇنچە كۆپ ئىشلارغا ھېچ ئىشەنگۈم كەلمەيتتى، شۇتاپتا بۇلارنىڭ بىر چۈش بولۇپ قىلىشىنى تىلەيتتىم بىراق بۇ چۈش ئەمەس بەلكى ئەمەلىيەت ئىدى. مەن دەرەخ ئاچمىقىغا يۆلەنگىنىمچە خىيالغا چۆكتۈم، ئەمدى بۇ ھالەتكە كەلگەندە مەندە قورقۇش دېگەندىن ئەسەرمۇ قالمىغان ئىدى. قانداق قورقۇنۇچلۇق ئىشلارنى بېشىمدىن ئۆتكۈزمىدىم دەيسىلەر، ھەتتا ئۆلۈمنىڭ ئىغىزىدىنمۇ قۇتۇلۇپ ئامان قالغان تۇرسام ئەمدى قورقۇش نە ھاجەت.....پەقەت ئۆتمۈشلىرىمدىكى خۇشال كۈنلىرىمنىڭ كانتىنىسى بىر-بىرلەپ كۆز ئالدىمدىن ئۆتۈۋاتاتتى. بايىدىن يىلانلار توپى بىلەن ئىلىشىپ ناھايىتى چارچاپ كەتكەچكىمكىن ئۆزۈمۇ بىلمەيلا كۆزلىرىم ئۇيقۇغا ئىلىنىشىپ قاپتۇ، بىردەمدىن كېيىن بىرسىنىڭ يىراقتىن مېنى چاقىرغان ئاۋازىنى غۇۋا ئاڭلىدىم بىراق كۆزلىرىم يۇمۇلۇپ قىلىۋاتاتتى، ھەرقانچە قىلسامۇ كۆزۈمنى ئاچالمىدىم. شۇندا ئاۋاز تىخمۇ يېقىنلاپ كىلىشكە باشلىدى!.....

پالۋاننىڭ كەچۈرمىشى(3 ـ باب2 ـ قىسىم)

ئاۋازنىڭ تىخمۇ يېقىنلاپ كىلىشى بىلەن تەڭ ئۆزۈمنىڭ چۈش كۆرمەيۋاتقىنىمنى ھېس قىلدىم. كۆزلىرىم ئىلىشىپ كىتىۋاتقان بولسىمۇ غەيرەتكە كىلىپ كۆزلىرىمنى چالا ئېچىپ ئەتراپقا قارىدىم، بىراق ئەتراپتا ھېچقانداق نەرسە كۆرۈنمەيتتى. شۇندا ئۇيقۇم ئېچىلىپ كەتتى، چۈنكى ھېچكىم بولمىغان ئەھۋال ئاستىدا بىرىنىڭ مېنى تۇۋلىشى ئەجەپلىنەرلىك ئىشتە!...مەن يەنە ئەنسىزلىككە چۆكتۈم، بۇ كىمنىڭ ئاۋازىدۇ؟ ئەجەپ ئاۋاز يېقىنلا يەردە ئاڭلىنىۋاتىدۇ لېكىن ئەتراپتا ھېچنىمە كۆرۈنمەيدىغۇ؟ .....شۇنداق خىيال قىلىپ تۇرغىنىمدا دەرەخنىڭ ئاستىدىلا بىرسىنىڭ ماڭا قاراپ تۇرغىنىنى كۆرۈپ جىنىم چىقىپ كەتەيلا دەپ قالدى. ئۇ كىشىنىڭ ماڭا قاراپ تۇرغىنىنى ئېنىق كۆرگەن بولسامۇ بىراق چىرايىغا بىرنەرسە تارتىۋالغاندەك يۈز قىسمى قاپقاراڭغۇ ئىدى. مەن دەرەخقە تىخمۇ چىڭ چاپلاشتىم، ھەمدە ئېچىمدە ئۇنىڭ تىزرەك كەتكىنى تىلەيتتىم. تۇيۇقسىز چوڭلارنىڭ«قەدىمكى دەل ـ دەرەخلەر جىنلارنىڭ ماكانىدۇر، شۇڭا كىچىدە دەرەخزارلىقلاردا، ئورمانلاردا يالغۇز يۈرمە!»دەپ نەسىھەت قىلىشلىرى يادىمدىن كىچىپ ئۆتتى. ئەجبا ئۇ دادام دەپ بىرىدىغان ھىلىقى جىن دېگىنى شۇمىدۇ، مەن تۇرغان بۇ دەرەخنى ئۆنىڭ ئۆيىمىدۇ؟ .....دېگەنلەرنى ئويلاپ تىخمۇ قورقۇنچقا چۈشۈپ قالدىم. ئەگەر ئۇ راسلا جىنلار قەۋمىدىن بولسا مېنى ساق قويامدۇ يوق بۇنى بىلمەيتتىم. شۇتاپتا«بۆرىدىن قۇتۇلۇپ، يولۋاسقا تۇتۇلۇپتۇ...»دېگەنگە نەقلا چۈشۈپ قالغان ئىدىم. ئاران دېگەندە جاننى ساقلاپ قالغىنىمدا يەنە بۇنداق خەتەرگە ئۇچرىشىمنى ئويلاپمۇ باقمىغان ئىكەنمەن، نىمە قىلىشىمنى بىلمەي تۇرغىنىمدا ئۇ يوچۇن كىشى سۆز ئاچتى ـ: ھەي ئىنسان بۇ يەردە نىمە ئىش قىلىپ يۈرىسەن؟ .....ئۇنىڭ ئاۋازىمۇ ناھايىتى سۈرلۈك بولۇپ ئاڭلاۋاتقىچە بەدەنلىرىم تىترەپ دەرەختىن يىقىلىپ چۈشكىلى تاسلا قالدىم. مەن دۈدۈقلاپ تۇرۇپ ـ: مە...مەن.....ئۆ.....ئۆيۈم يۇقۇرى تەرەپتە، يىلان قو...قوغلاپ كىتىپ مۇشۇ جايغا

پاناھلانغىلى كەلگەن...شۇنداق، پاناھلانغىلى كەلگەن... ھىلىھەمۇ تىترەشتىن توختىمىغان ئىدىم. ئۇ كىشى يەنە ـ: ئۇنداقتا ساڭا مىنىڭ ئۆيۈمدىن باشقا پاناھلانغىدەك جاي چىقمىدىما؟ ... ـ: نىم.....نىمە!.....مە...مەن!.....ئەمدى بولسا ئۇنىڭ راستىنلا جىنلار قەۋمىدىن ئىكەنلىكىنى چۈشىنىپ يېتىپ تىللىرىم كالۋالاشتى. نىمە قىلارىمنى بىلمەيتتىم، قىرىشقاندەك مەنمۇ كىلىپلا ئۇنىڭ ئۇۋۇسىغا كىلىپ قالغىنىمنى دىسە!قورقۇنچتا بىلىدىغان ئايەتلىرىمنىڭ ھەممىسىنى ئوقۇشقا باشلىدىم.....تۈيۈقسىز قۇلاق تۈۋىمدىلا قاتتىق ۋارقىرىغان ئاۋاز ئاڭلاندى ـ: تېز چۈشۈپ كەت!..... ـ: «ئاااااااااااا، ۋايجان!.....»..... ئۆزۈمنىڭ قانچىلىك ھۈشسىز ياتقىنىمنى بىلمەيمەن بىراق ئويغانغىنىمدا تاڭ سۈزۈلگەن بولۇپ دەرەخنىڭ يىنىدا ياتقان ئىدىم، بەدىنىم ھىلىھەم قاتتىق يىقىلىپ كەتكەنىڭ دەستىدىن ئاغرىپ تۇراتتى. مەن پۇت ـ قوللىرىمنى سەل تۇزىۋىلىپ قويۇپ دەرھاللا ئەتراپقا قارىدىم، شۇنچە ئۈمۈدلىنىپ بۇلارنىڭ بىر چۈشۈم بولۇپ قىلىشىنى ئارزۇ قىلغان بولسامۇ لىكىن بۇ ئەملىيەت ئىدى. مەن ھەقىقەتەن خارابىيلىقنىڭ ئىچكىرىسىدە ئىدىم، ئىچكىرىسىدە بولغاندىمۇ تۇنۈگۈن مەن كىرگەن كىرىش ئىغىزى ئەمەس باشقا بىر جايدا ئىدىم. بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ چۆچۈپ تۇرۇپ كەتتىم ھەمدە ئاخشامقى ئىشلارنى يادىمغا ئالدىم. ـ: قانداق ئىش بۇ...ئاخشام ئالدىمغا ئازىراقلا ماڭغاندەك قىلىۋىدىم بىراق قانداقسىگە بۇنچىۋالا ئىچكىرىلەپ كەتكەندىمەن؟ .....لىكىن ئاخشام ئۈستىگە چىقىۋالغان دەرەخ دەل مۇشۇ شۇ...تىخى بۇ دەرەختىنمۇ يىراقلاپ كەتمەپتىمەن بولمىسا!.....دەپ ئۆز ئۆزۈمگە سۆزلەيتتىم. بىراق دەرەخنىڭ ئۈستىگە چىققىنىم يادىمدا، قانداق بولۇپ دەرەخنىڭ ئاستىدا يېتىپ قالغىنىم نامەلۇم. شۇڭا بەدەنلىرىمنىڭ ئاغرىپ تۇرىشىدىن دەرەختە يېتىپ ئۇخلاپ قىلىپ چۈشۈپ كەتكەن بولۇشۇم مۇمكىن دەپ ئويلىدىم. مەن بەدەنلىرىمنىڭ ئاغرىپ تۇرىشىغا قارىماي مەستەك دەلدۈگىنىپ يۈرۈپ ئاخشام كىرگەن جايىمنى ئىزدەشكە باشلىدىم، مەقسىتىم پەقەت ئۆيگە قايتىپ ئائىلەمدىكىلەر بىلەن دىدارلىشىۋالغاچ بولغان ئەھۋاللارنى يۇرتتىكىلەرگە سۆزلەپ بېرىش ئىدى. يەنە كىلىپ سىلىمنىڭ ھايات قالغان ياكى بۆرىلەرگە يەم بولغىنىمۇ ماڭا قاراڭغۇ، پەقەت ئۆيگە قايتالىسامىلا ئاندىن قالغان ئىشلارنى بىلەلەيتىم. مەن ئادەتتە كۈنگە قاراپلا يۆلىنىشنى بىلەلەيمەن، شۇڭا كۈننىڭ چىقىش ئولتۇرىشى بويىچە يۆلىنىشنى توغۇرلاپ كەلگەن جايىمغا قاراپ ماڭدىم. بۇ چاغدىكى باسقان مۇساپەمنى ھىس قىلالىساڭلار ئىدى ماڭا ھەقىقەتەن ئىچىڭلار ئاغرىغان بولاتتى. مەن كۈن سۈزۈلگەندىن باشلاپ ماڭغىلى تۇرغان بىراق كۈن ئولتۇراي دىگۈچە ئارىلىقتا يول يۈرگەن بولسامۇ بۇ خارابىيلىقنىڭ ئاخىرىغا يېتەلمىدىم، ماڭغانسىرى يول ئۆزىراپ كېتەتتى، ئاخىرى مەنمۇ سىلەردەك ئىزىپ قىلىپ بىر جايىمنى چۆرگىلەۋەرگەن ئوخشايمەن دىگەن ئويغا كىلىپ قالدىم بىراق ھەر ـ بىر ماڭغان يېرىمدىكى يول، ئىمارەتلەرمۇ بىر ـ بىرىگە تۇپتىن ئوخشمايتتى. ماڭغانسىرى ئۇسسۇزلۇق ھەم ئاچلىق مىنى ھالسىرىتىشقا باشلىدى. ئويلىغانسىرى مۇشۇ جايدا ئۆلۈپ كېتىدىغاندەك

ھىس قىلىشقا باشلىدىم، ئۆلۈدىغىنىمنى ئويلىغىنىمدا ئۆزۈمچە تەن بەرگۈم كەلمەيتى. شۇڭا ئۆزۈمنى ئالدۇرۇپ قويماسلىق ئۈچۈن ئەتراپتىن يىگىلى بولىدىغان بىرەر نەرسە ئىزدەپ ماڭدىم بىراق قانداقلا قارىسام بۇ جايدا قەدىمكى خام كىسەك خارابىيلىق بىلەن قۇيۇق ئۆسۈپ كەتكەن يۇلغۇنلاردىن باشقا ھىچنىمە كۆرۈنمەيتتى. شۇندىمۇ ئۈمۈدۈمنى ئۈزمەي داۋاملىق ئالدىمغا قاراپ ماڭدىم، خىلى ۋاقىت ماڭغاندىن كىيىن ئالدىمدا بىر دەرەخزارلىق كۆرۈندى، ئىچىمدە«نەدىن كەلگەن دەرەخزارلىقتۇ بۇ!...»دەپ ئويلاپ شۇ تەرەپكە قاراپ ماڭدىم. بىرپىلا كۆرگىنىم شۇ بولىدىكى خىلى كەڭ كۆلەمدىكى بۇ دەرەخزارلىقتا ھەرخىل دەرەخلەرنى ئۈچراتقىلى بولاتتى. تاكى قۇملۇقتا ئۆسىدىغان توغراقتىن تارتىپ تىرەك، مۇنبىك دەرەخ.....ئىشقىلىپ دەرەخلەرنىڭ تۈرى كۆپ ئىدى. بۇنچە كۆپ دەرەخلەرنىڭ يەنە كىلىپ ئوخشىمىغان مۇھىتتا ئۆسىدىغان بۇ دەرەخلەرنىڭ بىر جايدىلا شۇنداق باراقسان ئۆسۈشى مىنى ھەقىقەتەن ھەيران قالدۇردى. لىكىن ھازىر بۇلارنى مۇلاھىزە قىلىپ ئولتۇرىدىغان ۋاقىت ئەمەس، بەلكىم بۇ خارابىيلىق گۈللەنگەن دەۋرلەردە شۇنداق ئۆستۈرۈلگەن بولۇشى مۇمكىن دەپ ئويلىدىم. ئارىلاپ يۈرۈپ بىلمىدىكى پوتامغا(ئاتا ـ بوۋىللىرىمىز بىلىگە چىگىۋالىدىغان لاتا بەلباغ، ھازىرقى يانچۇقلارنىڭ رولىنى ئۆتەيتتى. ئۇلار شۇنى چىگىۋالغاچقا ناھايىتى ھەيۋەت ھەم باتۇر كۆرۈنەتتى) ئالما، جىگدە، نەشپۈت دىگەندەك مۇبىلەردىن خىلى كۆپ ئۇزۇۋالدىم، كۆڭلۈمدە مۇشۇ مۇبىلەر بىلەن ھاياتىمنى ساقلاپ قىلىپ بۇ يەردىن تىزرەك چىقىپ كىتىشنى ئويلايتتىم. گەرچە شۇنچە كۆپ مىڭىپ ھىرىپ كەتكەن بولسىمۇ، ئۆيۈمگە قايتىش ئۈچۈن تىركىشەتتىم. شۇنداق قىلىپ مۇبىلەردىن يەپ ئۈسسۈزلۇقۇمنى ھەم ئاچلىقىمنى بىسىقتۇرغاچ يولۇمنى داۋام قىلدىم، بىراق بارغانسىرى قاراڭغۇ چۈشۈشكە باشلاۋاتاتتى. كۈننىڭ ئولتۇرىشىغا ئەگىشىپ بۇ جايدا ھەرخىل ئاۋازلار ئاڭلىنىشقا باشلىدى، ئەتتىگەندىن بىرى ھىچقانداق شەپە يوق بۇ خارابىيلىقنىڭ كىچە بولۇشى بىلەن بۇنداق جانلىنىپ كىتىشى مىنى سەل ئويغا سىلىپ قويدى. مەن جاڭگالدا تولا يۈرگەچكە كۈندۈزى پات ـ پات ئوتۇن تىرىپ كىلەتتىم، شۇ چاغلاردا كۈندۈزدە جىمجىتلىقتا چۆككەن جاڭگاللىق كىچە بولۇشى بىلەن ھەرخىل ئاۋازلار بىلەن تولاتتى، شۇنداً خەتەرنىڭ باشلانغىنىنى بىلىپ ئىشنى توختىتىپ يىنىپ كىلەتتىم بىراق قانداق خەتەر ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتىم، ئەمدى بولسا خارابىيلىقنىڭ ئىچىدە خەتەرنىڭ باشلانغىنىنى ھىس قىلدىم. بۇنداق قارىغۇلارچە مىڭىۋەرسەم بۇگۈندىن ئۆتەلمىشىم ناتايىن ئىدى شۇڭا تولۇق قاراڭغۇ چۈشۈپ بولغىچە پاناھلانغىدەك بىرەر يەرنى تىپىپ تۇنەپ تاڭ سۈزۈلگەندە ئاندىن يولۇمنى داۋاملاشتۇرمىسام بولمايتتى...مەن يولۇمنى مۇشۇ يەردە توختىتىپ ئەتراپتىن بۇگۈن كىچىدىن ئۆتىۋالغۇدەك بىرەر پاناھ جاي ئىزدەشكە باشلىدىم. تىزدىن تىپىۋالمىسام قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتسىلا كۆرۈش قۇۋىتىمگە تەسىر يىتىپ پاناھ جاي تىپىش ئەمەس ئۆزۈمنىمۇ قوغدىيالماسلىقىم ئىنىق ئىدى. ئەتراپىنىڭ ھەممە يىرى ئىمارەت بولسىمۇ بۇ ئىمارەتلەرنىڭ شەكلى ئۆزگىرىپ ئۆڭكۈرلەرگە ئوخشاپ قالغان ئىدى، ئىشكىلىرىمۇ يوق بۇ ئۆيلەر مىنى

قۇتقۇزۇش ئەمەس قاراپ تۇرۇپلا يىرتقۇچلارغا ئۆزۈمنى تۇتۇپ بەرگەنگە ئوخشاش بولاتتى. نەگىلا بارسام كۆز ئالدىمدا شۇ ئىشىك تۈكلۈكلىرى يوق ئۆكۈرسىمان ئۆيلەر تۇراتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە كۈن ئولتۇرۇپ بارغانسىرى قاراڭغۇ چۈشۈشكە باشلىدى، ئەمدى بولسا باشقا كەلگەننى كۆرمەي ئامال قالمغان ئىدى. ئامالسىز ئالدىمغا قاراپ مىڭىۋەردىم ھەم بىخەتەرلىكىم ئۈچۈن يىنىمدىكى خەنجىرىمنى چىڭ تۇتقان ھالدا ئەتراپنى كۈزەتكەچ يوشۇرۇن، تۇيۇقسىز يۈز بىرىش ئېھتىماللىقى بولغان خەۋىپلەرگە دىققەت قىلىپ كىتىۋاتاتتىم. ئەتراپتا پات ـ پات يۇلغۇنلارنى شىلدىرلىتىپ ئۇششاق جانىۋارلارنىڭ ئۈيان ـ بۇيان ئۆتۈشلىرىنى ھىساپقا ئالمىغاندا ھازىرچە خىلى بىخەتەر ئىدى. شۇنداق نىشانسىز ئايلىنىپ يۈرۈپ كەچمۇ بولدى ئەمدى بولسا نەرسىلەر قاراڭغۇلۇقتا كۆزۈمگە ھەرخىل شەكىلدە كۆرۈنۈپ مىنى گاڭگىرىتىپ قويۇۋاتاتتى، ھەرخىل شەكىلدىدە كۆرۈنىۋاتقان بۇ جىسىملارنىڭ قايسىنىڭ دەرەخ، قايسىنىڭ ئۆرۈلۈپ كەتكەن ئۆيلەر، قايسىنىڭ ئابىدە قىلىپ تىكلەنگەن ھەيكەللەر ۋەياكى ئەتراپتىن ئۆزۈقلۇق ئىزدەۋاتقان يىرتقۇچلار ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولمايتتى. شۇنداق دىلغۇلچىلىقتا كىتىۋاتقىنىمدا تۇيۇقسىز يىقىن ئەتراپتىن ناھايىتى جاراڭلىق ھەم سۈرلۈك بىر ئاۋاز ئاڭلاندى، بۇ ئاۋاز بۆرىنىڭ ھوۋلىشىغىمۇ ئوخشاپراق كىتەتتى. قىززىق يىرى ئۇنىڭ ھوۋلىشى بىلەن تەڭ ھەرخىل ئاۋازلار جىمىقىپ قالدى. شۇندا يۈرۈكۈم ئەنسىز سوقۇپ ماڭا بىر خەتەردىن بىشارەت بەردى، يەنە كىلىپ ئادەتتىكىچە خەتەردەك قىلمايتتى. مەن دەرھال بىر قويۇق يۇلغۇنلۇقنىڭ ئارىسىغا يوشۇرۇندۇم، گەرچە يۇلغۇنلارنىڭ ئارىسى بىخەتەر بولمىسىمۇ يىرتقۇچلارنىڭ كۆزىنى غەلەت قىلىپ ۋاقىتلىق يوشۇرۇنۇشقا ئەس قاتاتتى. شۇنداق قىلىپ يۇلغۇننىڭ ئارىسىغا كىرىپ قىمىرلىماي ئولتۇرۇپ ئەتراپنى ئىنچىكىلىك بىلەن كۈزەتتىم، دىگەندەك ئەتراپىمدا تۈش ئاڭلاندى ئاڭلانغاندىمۇ يالغۇز ئەمەس بەلكى ئۆچ تۆت جانلىقنىڭ تۈشى ئىدى. كۆڭلۈمدە«راسىنلا توپلىشىپ ئوۋ ئوۋلاۋاتقان بۆرىلەركەندە، ئۇلار مىنى سىزىپ قالسا نىمە قىلۈتەر!»دىگەنلەرنى ئويلاپ ئىختىيارسىز تىترەشكە باشلىدىم. توساتتىن يان تەرەپتىكى يولدىن گۈلدۈرلىگىنىچە ھاسىراپ دىگۈدەك تۆت ـ بەشچە قارا سايە يۈگۈرۈپ ئالدىمدىن ئۆتۈپ كەتتى. ئۇلارنىڭ تەققى تۇرقى ئادەملەرگە ئوخشاپمۇ قالاتتى، ئۇلارنى كۆرۈپ چىقاي دىدىمىيۇ بىراق قاراڭغۇدا خاتا كۆرۈپ قىلىپ ئۆزۈمنى خەتەرگە ئىتتىرىپ بەرمەسلىك ئۈچۈن چىقىشقا جۈرئەت قىلالمىدىم. ئىككىلىنىپ تۇرغىنىمدا بايىقى سايىلەر كەلگەن تەرەپتىن يەنە نىمىلەردۇر خىرىس قىلغىنىچە ئالدىدىكىلەر ماڭغان تەرەپكە ئوقتەك يۈگۈرۈپ كىتىپ قالدى. مەن تىخىمۇ دىلغۇلچىلىقتا قىرمىلىماي ئولتۇرۇپ ئەتراپنى كۈزىتىۋاتاتتىم، قولۇم بولسا يەنىلا شۇ خەنجىرىمنى چىڭ تۇتقان ھالدا ئىدى، ئەمدى بولسا ئەتراپ بىردىنلا جىمىقىپ ناھايىتى سۈرلۈك بىر مۇھىت ھاسىل بولدى. شۇ تاپتا چىقىشنى ياكى مۇشۇ يەردە بىكىنىپ ئولتۇرۇشنى بىلەلمەيۋاتاتتىم، چىقسام يەنە قانداق خەتەرلەرنىڭ مىنى ساقلاپ تۇرغانلىقىنى بىلمەيمەن، چىقمىسام بۇ يەردە كىچىچە يوشۇرۇنۇپ ئولتۇرسام يىرىم كىچىلەردە

چوقۇم بىرەر يىرتقۇچلار تەرىپىدىن سىزىلىپ قېلىپ خەتەرگە يولۇقىشىم مۇمكىن. .....ئويلىغانسىرى گاڭگىراپ قالدىم شۇڭا كەسكىن قارار چىقىرىپ ئەتراپىنى راۋۇرۇش بىر كۈزىتىۋەتكەندىن كېيىن دەرھال بۇ جايدىن ئايرىلىشنى توغرا تېپىپ ئەتراپىنى يەنە بىر قېتىم ئىنچىكىلىك بىلەن كۈزىتىشكە باشلىدىم. بىراق بەك قاراڭغۇ بولغاچقا پەقەت سايىسىدىنلا ھەركەتچان ياكى ھەركەتسىز جىسىم ئىكەنلىكىنى يەكۈنلىگىلى بولاتتى، شۇڭا ھەر بىر نەرسىگە ئىنچىكىلىك بىلەن بىرەمدىن قاراپ تۇردۇم، ئاندىن ھەممىسىنىڭ ئەتراپتىكى يۇلغۇن، دەرەخلەر ئىكەنلىكىنى ھىس قىلىپ يوشۇرۇنغان يىرىمدىن ئاستا چىقتىم. دەرۋەقە ئەتراپ تىپتىنچ بولۇپ بايىقى مەخلۇق، قارا سايىلەرنىڭ شەپىسىدىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى. شۇنداً سەل خاتىرجەم بولۇپ يولۇمنى داۋام قىلاي دەپ تۇرىشىمغا ئۇدۇلىمدىلا بىر نەرسىنىڭ ناھايىتى ئاستا ھەرىكەت قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم، خاتالىشىپ قالدىممىكىن دەپ كۆزلىرىمنى ئۇۋۇلىۋىتىپ يوغان ئىچىپ قايتا قارىدىم، دەرۋەقە ئادەم سىياقتىكى بىر نەرسە يۇلغۇننىڭ يىنىدىلا ماڭا قاراپ تۇراتتى، دىمەك ئۇ مەن يوشۇرۇنغاندىن باشلاپ ياكى بىرەمدىن كېيىن مېنى بايقاپ قېلىپ ئۇركۈتۈپ قويماسلىق ئۈچۈن قىمىرلىماي مېنى كۈزىتىپ تۇرغان ئىكەن، ئەمدى بولسا مەن يۇلغۇنلۇقتىن چىقىشمغىلا ئۇمۇ مەن بىلەن تەڭ ھەرىكەتكە كەلدى. جىددىيلىشىپ ئۇرۇش ھالىتىگە ئۆتۈپ خەنجىرىمنى سۇغارغان بولساممۇ لېكىن ئۇنى«ئادەم بولۇپ قالمىسۇن يەنە!»دەپ ئويلاپ ئاستا ئۇ تەرەپكە سىلجىدىم ـ: كىمسەن!...ئۇيەردە نېمىش قىلىسەن ئادەم بولساڭ گەپ قىل!..... بىراق ئۇنىڭدىن ئىنجا چىقمىدى، يەنە بىر قېتىم سورىدىم بىراق ئوخشاشلا جاۋاپ كەلمىگەندىن كېيىن سەل نورمالسىز ھىس قىلىپ خەنجىرىمنى قىنىدىن سۇغۇرۇپ ئالدىم، بۇ چاغدا مەن ئۇنىڭ يىنىغىلا كىلىپ قالغان بولۇپ ئۇنىڭ چىرايىنى كۆرۈپ يۈرۈكۈم ئىغىزىمغا تىقىلىپلا قالدى. چۈنكى كۆز ئالدىمدا چىرىپ يۇلغۇنلار بىلەن بىر شەكىلدىلا بوپ كەتكەن، ئىغىز، كۆز، بۇرۇنلىرىنىڭ ئورنىدا تۆشۈكلا قالغان بىر ئادەمنىڭ جەسىدى تۇراتتى. ـ: بايا تىخى ئۇنىڭ مىدىرلىغىنىنى ئىنىق كۆرگەن ئىدىمغۇ...ئەجبا ئۇ!..... شۇنداق دەپ تۇرۇشۇمغا ئالدىمدىكى جەسەت قورقۇنۇچلۇق ھۆركىرىگىنىچە ماڭا تاشلاندى. ..... ـ: «ئاااااااااااااااااااااااا!.....»

پالۋاننىڭ كەچۈرمىشى(3 ـ باب3 ـ قىسىم)

مەن ۋارقىرىغىنىمچە قاچماقچى بولدۇم، قىلىچمۇ قولۇمدىن چۈشۈپ كەتتى. دەماللىققا بۇنداق ھالەت مېنى بەكلا چۆچۈتىۋەتكەن ئىدى شۇڭا ئىنكاسىم قىچىشقا تىز كەلگەن ئىدى. بىراق ئۇنىڭ ئىنكاسى مەندىنمۇ تىز كىلىپ مۇرەمگە ئۆتكۈر تىرناقلىرىنى پاتۇرۇپلا تۇتۇۋالدى، ئاغرىقىنىڭ دەستىدىن قاتتىق ۋارقىراپ كەتتىم ھەم بۇ تۇيۇقسىز يۈز بەرگەن ئىشقا ئەقلىم يەتمەيلا قالدى. خىيالىمدا پەقەت«قانداق بولۇپ ئۆلگەن جەسەت ھەرىكەت قىلالايدۇ؟ »دىگەنلەرنىلا ئويلايتتىم، ئويلىغانسىرى يۈرۈكۈم قىپىدىن چىقىپ كېتىدىغاندەك بولۇپ كېتىۋاتاتتى. شۇنداً ئىسىمگە كىلىپ ئۇنىڭغا قارشىلىق كۆرسۈتۈش ئۈچۈن مۇرەمنىڭ

ئاغرىقىغا قارىماي ئۇنىڭغا مۇش ئاتتىم، بىراق زەردە بىلەن تەككەن مۇشلىرىم ئۇنىڭغا قىلچە تەسىر قىلمىغاندەك قىلاتتى، ئەمدى بولسا ئۇنىڭ سەھرىلەنگەن ئالۋاستى ئىكەنلىكىگە ھەقىقىي ئىشەندىم. ئۇ توختىماي مىنى ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلاتتى لېكىن مەنمۇ ھايات قىلىش ئۈچۈن ئالۋاستى بىلەن تىركىشەتتىم، بىراق قانداقلا قىلسام ئۇنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرىنى مۇرەمدىن ئاجرىتالمىدىم. ئاخىرى غەيرەتكە كېلىپ يەرگە چۈشۈپ كەتكەن خەنجىرىمنى پۈتۈمدا ئىلىپلا كۆتۈرۈپ چاققانلىق بىلەن تۇتىۋالدىمدە جەسەت ئالۋاستىنىڭ مۇرەمگە پاتۇرىۋالغان قولىغا شىلتىدىم...ئالۋاستى قۇلاقنى يارغۇدەك قاتتىق چىرقىراپ كەتتى لېكىن ئۇنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىق ئۇزۇلگەن قولى ھىلىھەمۇ مۇرەمگە پاتۇرۇقلۇق ئىدى. مەن ئالۋاستىنىڭ بىخۇدلىقىدىن پايدىلىنىپ ئۇنىڭغا يەنە بىر قېتىم قىلىچ ئۇردۇم، ئەمدى بولسا جەسەت ھەرىكەتتىن توختاپ، ئىككى پارچە بولغان ھالدا ئالدىمدا ياتاتتى. مەن تەسلىكتە مۇرەمگە پاتۇرۇلۇپ قالغان جەسەتنىڭ قولىنى يۇلۇپ ئىلىپ تاشلىۋېتىپ بار كۈچۈم بىلەن قاچتىم، قىچىۋاتقاچ نىملەرنىڭدۇر چىرقىرىغان، ۋارقىرىغان ئاۋازلىرىنى ئاڭلاپ قالدىم. يەنە كېلىپ ئۇ ئاۋازلار ئەتراپىمدىلا ئاڭلىنىۋاتاتتى. مەن جىددىيلىشىپ تىخىمۇ تىز قىچىشقا باشلىدىم، قىچىۋاتقاچ تۇيۇقسىز بىر نەرسىگە قاتتىق سوقۇلۇپ يىقىلىپ چۈشتۈم. «ۋايجان!.....»دىگەن ئاۋاز بىلەن تەڭ بىر سايە مەن بىلەن تەڭ يەرگە يىقىلدى. ھودۇقۇپ كېتىپ دەرھال ئورنۇمدىن تۇرۇپ قاچاي دىيىشىمگە ئۇ كىشى ـ: مەندىن يىراق تۇر، يىقىن كەلمە!.....دىگىنىچە يەرنى تىپىچەكلەشكە باشلىدى. مەن دەرھال توختاپ ـ: كىم سەن، ئادەمۇ ياكى ئالۋاستىمۇ؟ ..... دەپ سورۇدۇم، ئۇ كىشى بىرەدەم ئولتۇرۇپ كېتىپ ـ: مەن ئادەم، مەن ئادەم!.....دىگىنىچە ئاستا ئورنىدىن تۇردى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ ئادەم ئىكەنلىكىگە تازا ئىشەنگۈم كەلمەيتتى. «بىرەر جەسەت مىنى ئازدۇرۇپ يەم قىلىشنى ئويلاۋاتقان بولمىسۇن يەنە!...»دەپ ئويلىدىم ئىچىمدە...ھەمدە ئۇنىڭدىن سورىدىم ـ: ئۇنداقتا ئىسمىڭ نىمە، قەيەردىن كەلدىڭ؟ ..... ـ: ئىسمىم سەمەت، تۇنۇگۈن بەشەيلەن بۇ جايغا كىرگەن ئىزىپ قىلىپ تىخىچە چىقىپ كېتەلمەيۋاتىمىز...مىنى قۇتقۇزىۋىلىڭ ئاكا!.....ئۇنىڭ ئاۋازىدىن ھەم ئىسمىدىن تۇنۇگۈن بىز بىلەن كىلىپ خارابىيىلىققا بايلىق ئىزدەش ئۈچۈن كىرىپ كەتكەنلەر يادىمغا كەلدى ـ: ۋوي، سەمەتمۇ سەن!.....مەن ئابلا.....ئابلا قوتاز، مىنى تونۇدۇڭمۇ؟ ..... ـ: ئابلاكاممۇ سىز، تونۇدۇم تونۇدۇم!..... ئۇ شۇنداق دىگىنىچە ئورنىدىن تۇرۇپ مەن تەرەپكە كەلدى، دىگەندەك ئۇنىڭ چىرايىنى غۇۋا كۆردۇم. ئۇ راستىنلا بىز بىلەن بىللە كەلگەن سەمەت ئىدى. مەن ـ: قالغانلار قېنى، قانداق بولۇپ بۇيەردە تەمتىلەپ يۈرىسەن؟ ..... ئۇ يىغلاپ كېتىۋاتاتتى ـ: ھۇ ھۇ ھۇ...باشقىلارنى بىلمەيمەن، ئارىمىزدىن روزىنى بىر غايەت زور ھايۋان تۇتۇۋىلىپ ۋەھشىيلەرچە ئۆلتۈرىۋەتتى، بىز ھەرقانچە قىلىپمۇ ئۇنى قۇتقۇزالمىدۇق.....دەپ كەلسەم گەپ بەك جىق!..... ئۇ يىغلىغاچ شۇنداق دەۋاتاتتى، مەن ئۇنى بەزلەپ ـ: بولدى

يىغلىما، ئاۋازىڭنى ئاڭلاپ قالسا ئۇلار بىزنى تىپىۋىلىشى مۇمكىن شۇڭا بىز ئاۋال بىخەتەر جايدىن بىرنى تىپىپ شۇ يەردە پاناھلىنايلى ئاندىن قالغان گەپلەرنى ماڭا سۆزلەپ بەر بولامدۇ؟ ..... ـ: ماقۇل ئاكا، ماقۇل..... ـ: يۇرە ئاۋۋال ھاياتىمىزنى ساقلاپ قىلىشىمىز كېرەك!..... مەن شۇنداق دېگەچ ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇپ ئىلىپ ماڭدىم. بىراق شۇ تاپتا قەيەرگە ماڭغىنىم، نەدىن بىخەتەر جاي تاپالىشىم ماڭا قاراڭغۇ پەقەت بىرەر مۆجىزىنىڭ يۇز بىرىشىنى تىلەيتتىم، مۇرەمنىڭ ئاغرىقىمۇ مىنى قىيناۋاتاتتى. بىز شۇ يوسۇندا خىلى يۇگۈردۇق، قىچىۋاتقىچە كەينىمدىن بىرسى قوغلاپ كىلىۋاتقاندەكلا ھىس قىلىپ پات ـ پات كەينىمگە قاراپ قوياتتىم. بىراق نىمە پايدىسى...ھەمە نەرسە ئالۋاستىدەك كۆرۈنۈپ، قوللىرىنى سوزغان ھالدا بىزگە ئەگىشىۋالغاندەك ھىس قىلىپ تىخىمۇ قورقۇپ كېتەتتىم. شۇنداق قىچىپ توساتتىن بىزدىن خىلى يىراق بولغان جايدا بىر يورۇقلۇقنى كۆرۈپ قالدىم ھەمدە سەمەتتىن ـ: توختا، ئاۋۇ جايدا يورۇقلۇق كۆرىنىۋاتامدۇ مەن شۇنداق ھىس قىلدىممۇ؟ .....دەپ سوردىم، ئۇمۇ توختاپ بىر قارىۋەتكەندىن كېيىن ـ: ياق خاتا ئەمەس ئۇ ئېلىدەك قىلامدۇ نىمە؟ ... ـ: نىمە، ئېلىنى دەمسەن؟ بۇنى قانداق بىلدىڭ؟ ..... ـ: ھەئە ئېلى شۇكەن، ئۇ بۇ جايغا كەلگەن ۋاقتىمىزدا قولچىراقتىن بىرنى ئىلىۋاپتىكەن بىز ئىچىگە كىرىپ ئىزىپ قالغاندا كەچ بولۇپ كەتتى شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ قولچىرىقىنىڭ يورۇقىدا ئىزدەپ يۈرۈپ بىر ئۆيدە پاناھانغان لىكىن يىرىم كىچە بولغاندا بىر بۆرىگە ئوخشايدىغان لىكىن ناھايىتى يوغان كۆزلىرى قىپقىزىل بىر مەخلۇق تىپىۋىلىپ بىزگە ھۇجۇم قىلدى، ئاندىن روزىنى ئىچىنىشلىق ئۆلتۈرىۋەتتى. بىز ئۇنىڭ روزىنى تالاۋاتقان پۇرستىدىن پايدىلىنىپ قىچىپ چىققان لىكىن قىچىۋاتقۇچە بۆلۈنۈپ كەتتۇق. شۇڭا ئەتتىگەندىن بىرى ئۇلارنى ئىزدەۋاتاتتىم...ئۇ چوقۇم ئېلى!..... ـ: ئۇنداقتا يۈرە ئۇنىڭ بىلەن دەرھال تىپىشۋالايلى!..... بىز يورۇقلۇق چىققان تەرەپكە يۈگۈردۇق، يورۇقلۇق بىردەم يەرگە بىردەم ئاسمانغا چۈشەتتى ھەم يۆتكىلىشى ئىنتايىن تىز ئىدى، بىز يورۇقلۇقنى قوغلاپ يۈگۈردۇق...يورۇقلۇق يىقىنلاشقانسىرى بىرسىنىڭ تىترەك ئاۋازىدا توۋلاۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدۇق، دىمەك ئۇ باشقىلار بىلەن تىپىشالماي قورقۇنچتا بىزنى ئىزدەپ يۈرگەن ئىدى. مانا ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىشقىمۇ ئاز قالدۇق بىز بىرتەرەپتىن توۋلىغاچ ئۇنىڭغا تىخىمۇ يىقىنلىشىشقا باشلىدۇق. دەرۋەقە ئۇ كۆز ئالدىمىزدىلا ۋارقىرىغىنىچە يۈگۈرۈپ كېتىۋاتاتتى، ئۇ شۇ توۋلىغىنىچە بىزنىڭ«مانا بىز، تىز بۈيەرگە كەل!...»دىيىشلىرىمىزگىمۇ پەرۋا قىلماستىن يۈگۈرگىنىچە بىزدىن ئۆتۈپ كەتتى. ـ: ھوي، ئۇ ساراڭ بوپ قالدىمۇ نىمە، بىز مايەدە دەپ توۋلاۋاتساقمۇ ئۆتۈپ كەتتىغۇ بۇ؟ .....مەن شۇنداق دېگىنىمچە تىرىكىپ كەتتىم. سەمەت ـ: بەلكىم ئۇ تىز يۈگۈرىۋاتقاچقا ھەم ئارلىقىمىز بەك يىقىن بولمىغاچقا بىزنى كۆرمەي ئۆتۈپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن، ئۇنىڭ ئەپتىدىن قارىغاندا بەك قورقۇپ كەتكەنلىكى مانا مەن دەپلا چىقىپ تۇرىدۇ. بۇنداق چاغدا كىمنىڭ قۇلىقىغا گەپ كىرىدۇ دەيسىز!..... سەمەتنىڭ دېگىنىمۇ بىر

ھىساپتا توغرا ئىدى، ئېلى يۈگۈرۈپ كەلگەندە ئارىلىقىمىز يەتتە سەككىز مېتىرچە بار ئىدى، ھەم ئۇ ناھايىتى تىز يۈگۈرىۋاتقاچقا دەمالىلىق بىزنى كۆرمىگەن بولۇشى مۇمكىن ئىدى. بىز تېگىرقاپ تۇرغاندا نىمىلەرنىڭدۇر گۈلدۈرلەپ كىلىۋاتقانلىقىنى سېزىپ قالدىمدە دەرھال سەمەتنى تارتىپلا يۇلغۇنىنىڭ ئارىسىغا مۆكتۈم. دەرۋەقە ھىلىقى بۆرىگە ئوخشايدىغان قىزىل كۆز مەخلۇقتىن بىرسى ئۇچقاندەك يۈگۈرۈپ ئېلى قاچقان تەرەپكە كەتتى. ئەمدى بولسا ئېلىنىڭ نىمە ئۈچۈن بىزگە قاراپمۇ قويماستىن جىنىنىڭ بارچە قېچىشىنىڭ سەۋەبىنى بىلدىم ـ: سەمەت تىز بول، ئېلىغا يېتىشۋالايلى ئۇنىڭ ئەھۋالى خەتەرلىك!..... مەن شۇنداق دېگىنىمچە سەمەتنى ئىلىپ ئېلى قاچقان تەرەپكە ئۇچقاندەك يۈگۈردۈم، بىزنىڭ ئۇنى تاپالىشىمىزغا قولچىرىقىنىڭ يورۇقى ئەڭ ئاساسلىق ئامىل ئىدى. شۇڭا نۇرنى يوقۇتۇپ قويمىغان ئاساستا ئۇنىڭ كەينىدىن قوغلاپ ماڭدۇق. نۇرمۇ بارغانسىرى يىراقلاۋاتاتتى، بىزمۇ بارلىق كۈچىمىز بىلەن كەينىدىن يۈگۈرگەچ ئۇنى توۋلايتتۇق. توساتتىن ۋارقىرىغان ئاۋاز بىلەن تەڭ نۇر غايىپ بولدى، دىمەك مەخلۇق ئۇنىڭغا يېتىشۋىلىپ تۇتىۋالغاندەك قىلاتتى، مەن بىر سەپدىشىمىزدىن بولسىمۇ ئايرىلىپ قالماسلىق ئۈچۈن بار كۈچۈم بىلەن نۇر يوقاپ كەتكەن جايىنى ئىلغا قىلىۋىلىپ شۇ يۆلىنىشكە قاراپ يۈگۈردۈم. ھاسىراپ دېگۈدەك كەلگىنىمدە بولسا قولچىراق يەرگە چۈشۈپ كەتكەن يىنىدىراق كىمىلەردۇر ئىلىشىۋاتاتتى. مەن يۈگۈرۈپ بېرىپ قولچىراقنى ئىلىپ ئۇلارغا تۇتۇپلا تۇرۇپ قالدىم. چۈنكى ئېلى بەدىنىدىن سۆڭەكە ئوخشاش قاتتىق شاخچىلار ئۆسۈپ قالغان، ئىغىزلىرىدىن شۆلگەي ئېقىتىپ تۇرغان، چىشلىرىنىڭ ئۆتكۈرىكىدىن چىشلەپلا قالسا شۇ جايىنى يۇلۇپ ئالغۇدەك ئەلپازدىكى قىزىل كۆزلۈك بىر مەخلۇقنىڭ ئاستىدا تىپىرلاپ ياتاتتى. ئېلى ئىككى پۇتى بىلەن مەخلۇقنىڭ مەيدىسىگە چىڭ تىرىۋالغان بولۇپ مەخلۇق ئۇنى چىشلەشكە ئۇرىناتتى، شۇندا خەنجىرىمنى قىنىدىن سۇغۇرۇپ ئىلىپ مەخلۇققا تىقتىم بىراق قىلىچىم ئۇنىڭغا ئۆتمىدى، مەن نەچچە رەت خەنجەر ئۇرغان بولساممۇ ئۇنىڭ قاتتىق مۇداپىيە قېپىنى يارالمىدى. ئەمدى بولسا ئېلى بىلەن تىركىشىۋاتقان مەخلۇق بىردىنلا ماڭا تاشلىنىپ ئالدى ئىككى پۇتى بىلەن مەيدەمدىن ئىتتىرىپلا يەرگە بىسىۋالدى، بەلكىم بۇ مەخلۇقنىڭ بويسۇندۇرۇش تاكتىكىسى مۇشۇنداق بولسا كېرەك. قوتازدەك كۈچۈمۇ بۇ مەخلۇقنىڭ ئالدىدا كارغا كەلمەي قالدى، شۇنچە تىركىشىپمۇ ئۇنىڭ تىگىدىن قوپالمىدىم مەخلۇق بولسا كانىيىمنى چەنلەپ ھۇجۇم قىلاتتى ئەگەر ئۇنىڭغا پۈرسەت بېرىپ قويسامىلا جاندىن جۈدا بولاتتىم. ئېلى بولسا ئۆزىنىڭ ھالى بىلەن يېتىپ قالغان سەمەت بولسا تىخچە كىلىپ بولالمىغان ئىدى، ئاخىرى ئۆزۈمگە تايانمىسام ئۆلۈپ كېتىدىغانلىقىمنى ھىس قىلىپ پۈتۈن كۈچۈم بىلەن ئۇنىڭ يوغان ئىغىزىنى ژىرىپلا تۇتۇۋالدىم. بۇ قانداق ئىسىمگە كەلگەن دىسەكلار مەن جاڭگالدا ئوتۇن تەرگىچە ھەم كىچىلەردە ئېتىزغا سۇ ئاچقىچە داۋاملىق لالما ئېتىلارنىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچراپ تۇراتتىم. ئۇلار داۋاملىق ماڭا ھۇجۇم قىلغاندا ئاستى ـ ئۈستى قوۋزىنى ئىككى تەرەپكە ژىرىپ تۇتۇۋالسام ئۇلار

ماڭا ئاسانلىقچە ھۇجۇم قىلالمايتتى. بىر قېتىم تېخى بىر لالما ئېتىنىڭ ئىغىزىنى شۇنداق تۇتۇۋېلىپ ئاستى ـ ئۈستىگە قارشى ھالدا كۆچەپ تارتىپ ئىغىزىنى ئىككى پارچە قىلىپ تاشلىغان ئىدىم. كېيىن بىرسىدىن ئېتىلارنىڭ ئاجىزلىق نۇقتىسىنىڭ بىشى ئىكەنلىكىنى قاتتىقراق بىسىمغا ئۇچرىسىلا شۇ ھامان ئۆلىدىغانلىقىنى بىلىۋېلىپ مەخسۇس، ناھايىتى تورى بار ھەم ئەپلىك كەلگەن بىر كالتەكنى ياسىۋېلىپ شۇ بويىچە نۇرغۇن لالما ئېتىلارنى ئۆلتۈرگەن ئىدىم. ئەمدى گەپكە كەلسەك بۇ مەخلۇقمۇ ئېتىسمان مەخلۇق بولغاندىكىن بۇ ئامالمۇ چوقۇم ئەس قېتىپ قىلىشى مۇمكىن، بىراق ئەڭ ئاۋال مەن بۇنىڭ ئاستىدىن قوپۇۋېلىشىم كېرەك ئىدى. شۇڭا بار كۈچۈم بىلەن ئىغىزىنى ژىرىشقا باشلىدىم، دەرۋەقە ئازراق ئۈنۈمى بولۇپ مەخلۇق كەينىگە قاتتىق سىلكىنىپ ئىغىزىنى قولۇمدىن ئاجرىتىۋالدى مەنمۇ ئۇنىڭ ئاستىدىن دەرھاللا قوپۇۋالدىم ھەمدە خەنجىرىمنى قايتا باشتىن قولۇمغا ئېلىپ مەخلۇققا قارىتا جەڭ ھالىتىگە ئۆتتۈم. مەخلۇقمۇ ئۆزىنى تۈزىۋالغاندىن كېيىن ماڭا قايتا باشتىن ھۇجۇم قىلدى، بۇ قېتىم مەن چاققانلىق بىلەن ئۆزۈمنى ئۇنىڭدىن قاچۇرغاچ قىلىچ ئۇرىۋاتاتتىم، ئۇنىڭ بەدىنىگە قىلىچ ئۆتمىگەندىن كېيىن باشقا يېرىنى نىشانلاشقا باشلىدىم، ئۇ ماڭا ئېتىلغاندا ئۆزۈمنى قاچۇرغاچ ئۇنىڭ مەن «ئاجىز يېرى»دەپ ئويلىغان ھەر بىر ئەزاسىغا ھۇجۇم قىلدىم، دەرۋەقە ئۇنىڭ پۈتىغا قىلىچ ئۇرغىنىمدا ئۈنۈمى بولۇپ بىر پۈتى ئۈزۈلۈپ چۈشتى. مەخلۇق بولسا تېخىمۇ ئەسەبىيلىشىپ ماڭا جان ـ جەھلى بىلەن ھۇجۇم قىلىۋاتاتتى. ئېتىلىپ كەلگەن مەخلۇقتىن ئۆزۈمنى قاچۇرىۋاتقىچە ئۇنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرى مەيدەمنى تىلىۋەتتى، شۇ تاپتا بەدىنلىرىم قانغا مىلەنگەن ئىدى. ھەم قان چىقىۋەرگەچكە ھالسىزلىنىشقا باشلىدىم، شۇندا ئۇ مەخلۇق بىلەن ئۇزۇن تىركەشسەم ئۆزۈمگە پايدىسىزلىقىنى ھىس قىلىپ ئۇنىڭ ئاجىز نۇقتىلىرىغا بار كۈچۈم بىلەن ھۇجۇم قىلىشقا باشلىدىم، بۇ پەيتتە سەمەتمۇ يېتىپ كەلدى بىراق بولۇنۇۋاتقان ئىشلارغا قاراپ قېتىپلا قالغان ئىدى. مەن ئۇنىڭغا ـ: سەمەت تىز بول ماڭا يارىدەملەش، ئۇنىڭ پۇتىغا ھۇجۇم قىل!.....دەپ ۋارقىرىغاچ مەخلۇققا ئېتىلدىم، سەمەتمۇ دېگىنىم بويىچە قىلىچىنى چىقىرىپ مەخلۇقنىڭ پۇتىغا ھۇجۇم قىلىشقا باشلىدى. مەخلۇق بولسا بىزگە خىرىس قىلىپ ئېتىلىپ چىكىندۈرۈشكە تىرىشاتتى، بىراق مەن چىكىنسەكلا ئۇنىڭ يۇقىرى ئورۇنغا ئۆتۈۋالىدىغانلىقىنى سېزىپ ئۇنىڭغا داۋاملىق ھۇجۇم قىلدىم. مەخلۇق پۇتىغا ھۇجۇم قىلىشقا تىرىشۋاتقان سەمەتكە ھۇجۇم قىلىشقا باشلىدى، سەمەت بولسا قارشىلىق قىلالماي كەينىگە چىكىنىۋاتاتتى. مەن مەخلۇقنىڭ سەمەتكە ھۇجۇم قىلىۋاتقان پۇرسىتىدە ئۇنىڭغا قىلىچ ئۇردۇم بىراق ئۇ چاققانلىق بىلەن ئۆرۈلۈپ مەن ئۇرغان خەنجەرنى چىشلەپلا تۇتىۋېلىپ كەينىگە قاتتىق سىلكىدى. زەربىدىن قولۇمدىكى خەنجەر مەخلۇقنىڭ ئىغىزىدا قېلىپ قۇرۇق قول قالدىم. مەخلۇق بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئىغىزىدىكى خەنجەرنى يەرگە چۆرۈۋېتىپ ماڭا ئېتىلىپ كەلدى، شۇ تاپتا ھاياتىم قىل ئۈستىدىلا قالغان ئىدى، مەخلۇق مىنى تۇتۇپلىۋالسا قېيما ـ چېيما قىلىۋېتىشى ئىنىق ئىدى. شۇ پەيتتە سەمەتكە ۋارقىرىدىم ـ: سەمەت قولۇڭدىكى

خەنجەرنى تىز ئىتىپ بەر!..... بۇ قاراڭغۇدا خەنجەرنى تۇتالىسام ھايات قالىمەن ئەگەر تۇتالماي قالسام ئىنسقلا ئۆلىمەن، شۇڭا خەنجەرنى چوقۇم تۇتۇۋلىشىم كىرەك ئىدى. سەمەتنىڭ خەنجىرىنى ئىتىپ بىرىشى بىلەن تەڭ مەخلۇقمۇ ئىتىلىپ كەلدى. سەزگۈم بويىچە چاقماقلىق بىلەن خەنجەرنى تۇتۇۋلىپ ئىككى قوللاپ ئىگىز كۆتۈرۈپ مەخلۇقنىڭ كىلىشى بىلەن تەڭ مىڭىسىگە كۈچەپ قىلىچ ئۇردۇم. مەخلۇق بىسمىنىڭ تۇپەيلى ئۆزىنى توختىتالماي مۇدۇرۇپ كىلىپ خەنجەرنىڭ سىپىگە كەلگەندە ئاندىن قاتتىق ھۆركىرىگىنىچە توختىدى، بىراق تىخى جىنى چىقمىغان بولۇپ يەردە خىرىلداپ ياتاتتى. مەن خەنجەرنى مەخلۇقنىڭ مىڭىسىدىن سۇغۇرۇپ ئىلىپ قولچىراقنى تىپىپ ئۇنىڭغا يورۇتتۇم، شۇ تاپتا مەخلۇق ھىلىھەم خىرىس قىلغان ھالدا سۇنايلىپ ياتاتتى شۇندا ئۇنىڭ بويۇنىغا قىلىچ ئۇرۇشۇم بىلەن تەڭ بىشى ئۇزۇلۇپ دومىلاپ كەتتى. ئەمدى بولسا ئۇ ھەرىكەتتىن پۈتۈنلەي توختىغان ئىدى، مەن ئېلىنىڭ تۇيىگە باردىم ئۇنىڭ بويۇن قىسمى ئازىراق يىرتىلغان بولۇپ قان ئىقىۋاتاتتى. ـ: سەمەت ئۇنى تىز يۆلەيلى، بىخەتەر جايغا ئاپىرىپ قانىنى توختاتمىساق ئۇنىڭغا خەتەر يىتىشى مۇمكىن!..... ـ: بولىدۇ ئاكا!..... ئۇ شۇنداق دىگىنىچە مەن بىلەن بىللە ئېلىنى يۆلىدى، بىز ئۇنى يۈدىگىنىمىزچە قولچىراقنىڭ يورۇقىدا بىخەتەر جايغا ئورۇنلىشۇلىش ئۈچۈن يۈرۈپ كەتتۇق!.....

پالۋاننىڭ كەچۈرمىشى(3 ـ باب4 ـ قىسىم)

ھازىر بولسا باشتىكىگە قارىغاندا خىلى ياخشى ئىدى، چۈنكى قولىمىزدا قولچىراق بولغاچقا يوللارنى ئىنىق پەرق قىلىپ ماڭالايتتۇق، بۇنداق بولغاندا ھەم ئالۋاستىلارنىڭ بىزگە يوشۇرۇن ھۇجۇم قىلىشىدىنمۇ ساقلىنالايتتۇق. بىز خىلى ئىزدىگەندىن كىيىن سىلەر پاناھلىنىۋالغاچ مىنى قۇتقۇزۇۋالغان ھىلىقى ئۆڭكۈرنى بايقىدۇق، دەسلەپتە بىز ئۇنىڭ ئىچىدە قانداق نەرسىلەرنىڭ بارلىقىنى بىلەلمەي سەل گۇمانسىراپ قالغان شۇڭا قولچىراقنى يورۇتۇپ خەنجەرلىرىمىزنى تەقلەپ ئاستا ئىچىگە كىردۇق لىكىن خۇشاللىنارلىق يىرى بۇ جايدا ئۇششاق يىلانلاردىن باشقا ھىچقانداق نەرسە بايقالمىدى. ئالدىدا كۆرگەن ئالۋاستىلارغا سىلىشتۇرغاندا بۇ يىلانلار نىمىتى دەيسىلەر، ئۇلارنى ئۆڭكۈردىن قوغلاپ چىقىرىۋىتىپ مۇشۇ يەردە پاناھلانماقچى بولدۇق بىراق ئىشىك بولمىغاچقا بۇ جاي يەنىلا خەتەرلىك ئىدى. شۇڭا ئەتراپىدىكى تاشلاردا ئۆڭكۈرنىڭ ئىغىزىنى ئەتمەكچى بولۇپ تۇرغاندا توساتتىن ئۆڭكۈرنىڭ ئىغىزىنى توسۇشقا ئىشلەتكەن ھىلىقى يوغان قورام تاشقا كۆزۈم چۈشۈپ قالدى، ئاندىن سەمەت بىلەن خىلى ھەپىلىشىپ يۈرۈپ ئۇ قورام تاشنى يۆتكەپ ئەكىلىپ ئۇستىگە يۇلغۇنلاردىن ئازراق ئارتىپ ئاندىن ئۆڭكۈرنىڭ ئىغىزىنى ئەتتۇق. سىرتتىن قارىغاندا بۇ جايدا ئۆڭكۈر بارلىقى ئانچە چىلىقىپ كەتمەيتتى شۇنداق تۇرۇپ سىلەر قانداق تىپىۋالدىڭلاركىن!...ددى ئابلاكام. ـ: ئاندىن ئىچىگە كىرىپ پاناھلانغاچ ئۆزۈم ۋە ئېلىنىڭ يارىسىنى تېڭىشقا باشلىدىم، يارىمزنى تېڭىپ بولۇپ ماغدۇرغا كىلىۋىلىش ئۈچۈن بەلۋىغمنى يىشىپ ئىچىدىكى مۇيلەرگە

قاراپ ئىچىم ئاچچىق بولدى. چۈنكى تەڭدىن تولىسى چۈشۈپ قاپتۇ ھەم بايا مەخلۇق بىلەن ئىلىشقاندا كۆپىنچىللىرى يەنجىلىپ كېتىپتۇ. نېمىلا بولسۇن مۇشۇلارنىڭ قالغىنىمۇ چوڭ ئىش ئىدى، ئاردىدىن سەمەت مۇئىلەرنى كۆرۈپ ھەيران بولۇپ سورىدى ـ: ۋۇي، ئاكا بۇ مۇئىلەرنى قەيەردىن تاپتىڭىز؟ ..... ـ: ھە، مەن بۇيەردىن چىقىپ كېتىدىغان يەرنى ئىزدىگەچ كېتىۋاتقىنىمدا ئالدىمغا بىر دەرەخزارلىق ئۇچىقىدى، كۆلىمى خىلى چوڭكەن...شۇنىڭ بىلەن قارىسام توغراقمۇ تۈرىدۇ ئۇ يەردە، تىرەكمۇ تۈرىدۇ، سۆگەتمۇ تۈرىدۇ، مۇئىلىك دەرەختىن ئالما، ئامۇت يەنە تېخى جىگدە دەرىخىمۇ بارىكەن مانا ئاچ قالماي دەپ ئۈزۈۋالغان ئىدىم راسلا ئەس قاتتى!..... ئۇ سۆزلىرىمنى ئاڭلاپ ھەيران قالدى ـ: چاقچاق قىلمىڭە ئاكا، بىز ئىككى كۈندىن بىرى بۇ يەرنى چۆرگىلەپ يۈرۈپ بىزگە ئۇچقىمىدىغۇ بۇ مۇئىلىك دەرەخلەر؟ ..... ـ: ئۇنى بىلمىدىم بىراق مەنمۇ شۇ كۈنى كەچتە بۇ جايغا قىچىپ كېلىۋالغان ئۇنىڭدىن كېيىن ئايلىنىۋاتىمەن، ئايلىنىۋاتىمەن ھېچ ئايىقىغا چىقىپ بولالمىدىم!.....كۈندە نەچچە قېتىم كۆرىدىغان بۇ خارابىيلىق قارىماققا نەچچە كىلومېترلا كىلىدىغاندەك تۇيۇلىۋاتاتتى بىراق ئىچىگە كىرىپ قالغاندىن بىرى بىر كۈن توختىماي يول مېڭىپمۇ ئاخىرىغا چىقالمىدىم. تېخى قورقۇنۇچلۇق ئالۋاستىلارنى، مەخلۇقلارنى كۆردۈم يەنە تېخى ئىلىشىپمۇ باقتىم. ھەيتاك بۇ جاي سەھرىلىۋىتىلگەن قەلئەنىڭ ئۆزىلا ئىكەن!..... كايىشىمنى سەمەتمۇ قوللاپ قويدى ـ: توغرا دەيسىز ئاكا، بۇ جاي ھەقىقەتەن بەند قىلىۋىتىلگەن قەلئە ئوخشايدۇ، بىزمۇ بۇ جايغا كىرگەندىن باشلاپ توختىماي مېڭىۋاتىمىز لېكىن بۇ جايدىن چىقىپ كېتىش تۈگۈل بىر بۇرادىرىمىزدىن ئايرىلدۇق، ئېلىنىغۇ تاپتۇق لېكىن قالغانلار نېمە كۈننى كۆرۈۋاتقاندۇ شۇ تاپتا!.....دىدى مەيۈسلەنگەن ھالدا ھەمدە ـ: راس سىز بىلەن قەپ قالغان سېلىمكاملارچۇ؟ ئۇلارغا نېمىش بولدى؟ ..... مەن ئۇھسىنغان ھالدا بولغان ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇنىڭغا سۆزلەپ بەردىم، ئۇمۇ كەچۈرمىشلىرىمىزنى ئاڭلاپ ئىچىندى. ـ: بوپتۇ ئاكا كۆڭلىڭىزنى يېرىم قىلماڭ، ھېچ بولمىغاندا سىز ھايات قاپسىز سېلىمكاممۇ ھاياتتۇر ئىنشائاللاھ!...ئەمدى بىز بىرلىشىپ بۇ قۇرقۇنۇچلۇق جايدىن بىللە چىقىپ كېتەيلى!..... ئۇنىڭ سۆزى ماڭا خىلى تەسەللىي بولدى ـ: راس، سىلەر شۇ كىرىپ كەتكەنچە شۇنچە ساقلىساقمۇ يېنىپ چىقمىدىڭلار، زادى نېمىش بولدى؟ ..... ئۇ ئىچىنغان ھالدا ـ: ھەي!.....دەپ كەلسەم گەپ جىق!.....بىز سىلەردىن ئايرىلىپ بۇ جايغا كىرگىنىمىزگە ناھايىتى پۇشايمىنىمىز بار، بايلىقنىڭ كەينىگە كىرىپ چوڭ خاتالىق سادىر قىپتۇق!.....بىز كىرىشتە سىلەرگە يولۇققان ئۇنداق يىلانلارمۇ ئۇچرىمىغان، بىز كىرىپ بايلىقلارنى ئىلىپلا يېنىپ چىقىشنى ئويلىغان بىراق ئىش ئويلىغىنىمىزدەك بولماي قالدى. شۇنچە ئىزدىگەن بولساقمۇ ھېچنىمىنى ئۇچرىتالمىدۇق، شۇڭا ئاتايىن كىرگەندىكىن بىرەر نەرسە بولسىمۇ ئىلىپ چىقىپ كېتىش ئۈچۈن داۋاملىق چۆرگىلەپ يۈردۇق ئويلىمىغان يەردىن كەچ بولۇشقا باشلىغاندا چىقىپ كېتىش ئۈچۈن كەينىمىزگە يانغىنىمىزدا باشتا كىرگەن جاينى تاپالمىدۇق. شۇ ئىزدىگەنچە چىقىپ

كىتىدىغان يەرنى تاپالمايۋ قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتتى ھەم ئەتراپتا ھەرخىل ئاۋازلار ياڭراشقا باشىدى، بىز ئامالسىز بىرەر جاينى تېپىپ بۇ كىچىدىن بىخەتەر ئۆتۈش ئۈچۈن ئەتراپتىن ئىزدەپ بىر خارابى ئۆينى تاپقان شۇ جايدا ۋاقىتلىق پاناھلىنىپ ئەتە ئەتىگەندە چىقىپ كىتىشنى ئويلىدۇق. ئۇ جايغا ئورۇنلىشۋالغاندىن كېيىن بىرەدەم ئىچىدىكى بايلىقلار توغرىسىدا ئاندىن سىلەر تەرەپنىڭ قانداق ئىشلارغا يولۇققانلىقىڭلار توغرىسىدا پاراڭلىشىپ ئولتۇردۇق، بۇ جايدا كىچە ناھايىتى قاباھەتلىك، قورقۇنۇچلۇق بولىدىكەن قولىمىزدا قولچىراقتىن بىرسى بولمىغان بولسا ھەممىمىز ئۆلۈپ كىتەركەنمىز!.....ئۇ سەل تۇرتۈلىپ سۆزىنى داۋام قىلدى ـ: ئاندىن سىرىتتا ئازراق شەپە ئاڭلانغاندەك بولدى، بىز سەل ئەنسىرەپ بىرلىكتە چىقىپ ئەتراپنى كۆزىتىپ باقتۇق بىراق ھىچقانداق ئەھۋالنى بايقىمىدۇق. شۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ ئاستا ـ ئاستا مۆگدەشكە باشلىدۇق، ئەسلى بۇنداق جايدا ھىچ بولمىسا ئىككىمىز بولسىمۇ كۆزەتتە تۇرغىنىمىز ياخشى ئىدى بىراق ھەممىزنىڭ ئۇيقۇسى قىستاپ كۆزەت قىلىش خۇش ياقماي ئۇخلاپ قاپتۇق. يېرىم كىچە بولغاندا بىرسىنىڭ قاتتىق ۋارقىرىغان ئاۋازىدىن چۆچۈپ ئويغىنىپ قارىسام ئۆي ئىچىدە بىرسىنىڭ ئىچىنىشلىق ۋارقىرىغان ئاۋازى يەنە نىمىنىڭدۇر بىر نەرسىنى قاراسلىتىپ چىشلىگەن ئاۋازى ئاڭلاندى ھەممىز پاتپاراق بولۇپ دەرھال قولچىراقنى ئۇ تەرەپكە يورۇتتۇق. دەرۋەقە بايا بىز ئۆلتۈرگەن بۆرىسىمان مەخلۇق روزىنىڭ پۇتىدىنلا چىشلەپ تۇتىۋالغان ئىدى، روزى بولسا ئىچىنىشلىق ۋارقىراۋاتاتتى. بىز تۇيۇقسىز يۇز بەرگەن بۇ ئىشقا قانداق تاقابىل تۇرۇشنى بىلمەي گاڭگىراپ قالدۇق، شۇندا ھەممىز قىلىچىمىزنى چىقىرىپ مەخلۇققا قاتتىق قىلىچ ئۇرۇشقا باشلىدۇق بىراق شۇنچە ئۆتكۈر قىلىچلار ئۇ مەخلۇققا ھىچ ئۆتمەيتتى. ئۇنىڭغىچە مەخلۇق روزىنىڭ بويۇنىدىن چىشلەپلا ئۈزۈۋەتتى، ئەمدى روزى ئۆلگەچكە ھەم ئۇنىڭغا قىلىچ ئۆتمىگەچكە ئامالسىز ئۆزىمىزنىڭ جىنىنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن قىچىشقا باشلىدۇق، قىچىۋاتقىچە ھودۇقۇپ كەتكەچكىمىكى ھەممىز ئۆزىمىز بىلگەن تەرەپكە قىچىشقا باشلاپتۇق شۇنىڭ بىلەن مەن ئۇلار بىلەن ئايرىلىپ باشقا تەرەپكە قىچىپتىمەن، خىلى بىر يەرگە بىرىپ بولغاندىن كېيىن ئاندىن باشقىلار بىلەن بۆلۈنۈپ كەتكەنلىكىمنى ھىس قىلدىم. ئۇ چاغدا تىخىمۇ قورقۇشقا باشلىدىم، چۈنكى ئەتراپىمدىن ھەرخىل قورقۇنۇچلۇق ئاۋازلار چىقىشقا باشلىدى. شۇ چاغدا مەن ئۆزۈمنى ئۆلىدىغان بولدۇم دەپ ئويلاپ ھاياتتىن ئۈمۈدىمنى ئۈزگەن ئىدىم، ھەتتا ئۆزۈمنىڭ ھازىر قەيەردە ئىكەنلىكىمنىمۇ بىلمەيتتىم شۇڭا گاڭگىراپ يۈرۈپ ئەتراپتىن سەپداشىرىمنى تېپىۋىلىش ئۈچۈن چۆرگىلەپ يۈرگەچ ئۇلارنى توۋلىدىم بىراق ھىچقايسىسىدىن خەۋەر بولمىدى ئامالسىز يولۇمنى يالغۇز داۋاملاشتۇردۇم. كىچە بەك قاراڭغۇ بولغاچقا ھەمە نەرسە ماڭا قاراپ تۇرغاندەكلا تۇيۇلۇپ ئۆزۈمچە قورقۇپ كىتەتتىم، شۇنداق كىتىۋاتقاندا تۇيۇقسىز مەندىن ئانچە يىراق بولمىغان جايدا بىر قارا سايىنىڭ ناھايىتى تىزلىكتە يۇلغۇنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ كەتكىنىنى كۆرۈپ قالدىم. دەسلەپتە مەن بىلەن بىللە قاچقانلارنىڭ بىرى ئوخشايدۇ دەپ ئويلىدىم بىراق ئۇلاردىن بىرى بولغان بولسا مىنى كۆرەتتى

ياكى توۋلاپ ماڭغان بولاتتى شۇڭا سەل ھۇشيار بولدۇم. ئاستا ئۇ كىرىپ كەتكەن يۇلغۇننىڭ يېنىغا كېلىپ كۆزەتتىم بىراق قاراڭغۇ بولغاچقا ھېچنىمنى پەرق ئېتەلمەي يەنىمۇ يىقىنلاپ كېلىشىمگە بىر نەرسە خىرىلداپلا مەن تەرەپكە تاشلاندى. تۇيۇقسىزلا بولغاچقا قورقۇپ ۋارقىراپ كەتتىم، قاچاي دەپ كەينىمگە ئۆرۈلىشىمگە بىر نەرسىگە پۇتلىشىپ يىقىلىپ چۈشتۈم. مۇشۇنداق چاغدىمۇ پالاكەتلىك قىلامدىمەن دەيمە، بەلكىم بۇ پىشانەمگە پۈتۈلگەندۇ.....ئۇنىڭ نىمىلىكىنى بىلمىسەممۇ لېكىن ياخشى نەرسە ئەمەسلىكى ئېنىق ئىدى، مەن يەرنى تېپىپ كەينىمگە داجىشقا باشلىدىم..... ئۇنىڭ سۆزىگە ئارىلىشىپ قويدۇم ـ: مەن بىلەن سوقۇشۇپ كەتكەندە«ماڭا چىقىلما» دەپ تېپىچەكلەپ كەتكىنىڭدەكما؟ ..... سەمەت كۈلۈپ كېتىپ سۆزىنى داۋام قىلدى ـ: ھەئە شۇ، سىزمۇ توساتتىنلا ئۇسسۇۋۇتكەن تۇرسىڭىز مېنى قورقىمتىم.....شۇنىڭ بىلەن ئۇ نەرسە پۈتۈمگا ئىسىلىۋالدى مەنمۇ بوش كەلمەي يەنە بىر پۈتۈم بىلەن ئۇنى كۈچەپ بىرنى تېپىشىپ بىلەن تەڭ خىلى يەرگە موللاق ئېتىپ كەتتى، مەن شۇ پۇرسەتتە دەرھال ئورنۇمدىن تۇرۇپلا قېچىپ كەتتىم. ئۇ نەرسە بولسا مېنى قاچۇرۇپ قويغىنىدىنمۇ ياكى تېپىكنىڭ زەربىسىدىنمۇ قاتتىق ھۆركىرەپ كەتتى. مەن قېچىپ خىلى جايغا بىرىۋالغاندىن كېيىن سۈرىتىمنى ئاستىلىتىپ سەل ھاردۇق ئىلىۋالدىم بىراق قاياقتا مېڭىشمنى بىلمەيتتىم. راستىمنى دېسەم بۇ جايغا كىرگىنىمگە ئونمىڭ پۇشايمان قىلىپ كەتتىم، بايلىق دېگەن ئادەمنى ھەر جايغا باشلايدىكەن جىمۇ، بىكارغا كېلىپ قالىدىغان بايلىققا بۇنداق جاننى سىلىپ بىرىپ دىلغۇلچىلىقتا تاپقىچە يەر تىرىپ ھالالدىن تاپقان مېڭ ياخشىكەن، بىر پوق يەپ قاپتىمەن ئەمەسمۇ!.....ھالىمدىن كەتكەن بوسامۇ جان دېگەن تاتلىق نىمىكەن ئۇمۇد ئۈزگۈم كەلمىدى، شۇڭا قىلچىمنى چېڭ تۇتۇپ يەنە ئەتراپنى چۆرگىلەشكە باشلىدىم. بىر ۋاقىتتا ئۈستىلەپ سىلىنغان ئېگىز بىر قەلئەگە كېلىپ قاپتىمەن دەماللىققا ئىچىنىڭ بىخەتەر ياكى ئەمەسلىكىنى بىلەلمەي تېڭىرقاپ قالدىم، ئاخىرى سىرىتتا يىرتقۇچ مەخلۇقلارغا يەم بولغىچە بىر كىرىپ باقماقچى بولدۇم، ئەگەر مەخلۇققا ئۇچراپ قالسام جىنىم يەتكەن يەرگىچە ئىلىشارمەن بولمىسا پاناھلىنىپ تۇرارمەن دېگەن ئوي بىلەن قەلئەنىڭ ئىچىگە كىردىم. نەلەرگە كىرىپ كەتكىنىمنىمۇ بىلمەيمەن ئىشقىلىپ ھۇشيارلىق بىلەن ئالدىمغا قاراپ مېڭىۋەردىم، بىر كەمدە بىر تارچۇق ئۆيگە كىرىپ قاپتىمەن كۆڭلۈمدە ئۆي كېچىك بولغاندىكىن دەماللىققا بىرەر نەرسە كىرسە ئاسان سىزەلەيدىكەنمەن دەپ ئويلاپ بىر بۇلۇڭدا تامغا يۆلىنىپ ئولتۇردۇم، شۇ تاپتا ئۇيقۇ دېگەندىن ئەسەرمۇ يوق ئىدى، يەنە بايىقىدەك بىرەر مەخلۇقنىڭ تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلىشىدىن ئەنسىرەپ ناھايىتى ھۇشيارلىق بىلەن قىلچىمنى تۇتقان ھالدا ئولتۇردۇم. قوققانغا قوش كۆرۈنەر دېگەندەك ھەرخىل ئاۋازلار جىنىمنى ئىلىپ جاڭگالدا قوياتتى، گەرچە ئاۋاز يىراقتىن ئاڭلانسىمۇ يەنىلا ھوشيارلىقنى يوقتىپ قويمىدىم. شۇنداق ئولتۇرۇپ يامان تەستە تاڭ ئاتقۇزدۇم، يەنە سىيلاشتۇرۇپ يۈرۈپ سىرىتقا چىققىنىمدا

قاراڭغۇلۇقتا ئۆزلىشىپ قالغان كۆزلىرىم قامىشىپ كەتتى، كۆزلىرىمنى ئۇۋۇلىۋىتىپ ئەترايتا قاريدىم...بۇ جاي ماڭا ناتونۇشلا ئىدى، ئۆزۈمنىڭ قەيەرگە كېلىپ قالغىنىمنىمۇ بىلمەيتتىم ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاچلىقمۇ بىر تەرەپتىن قىينايتتى، شۇنداق قىلىپ ئۇلارنى ئىزدەپ بۇ جايىنى قىزىۋەتتىم بىراق ھىچقايسىسىنى تاپالمىدىم. شۇنداق ئايلىنىپ يۈرۈپ كەچمۇ بولدى تۈنۈگۈن پاناھلانغان جايىنى ئىزدەپمۇ تاپالمىدىم ئامالسىز باشقا جايىنى ئىزدەپ كېتىۋاتقىنىمدا قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتتى، شۇچاغدا مەخلۇقلاردىن ئۈركۈپ قىچىپ يۈرۈپ ئويلىمىغاندا سىز بىلەن ئۇچرىشىپ قالدىم. ئىشقىلىپ سىزنى خۇدا ئۇچراشتۇردى، مانا قاراڭ سىز بىلەن تېپىشىپلا ئېلىنمۇ تېپىۋالدۇق مانا!..... ئۇ سۆزلىگەچ خۇشاللىقى مانا مەن دەپلا چىقىپ تۇراتتى، ئۇنىڭغىچە ئېلى ئويغاندى. مەن ـ: ھە ئويغاندىڭمۇ؟ ياراڭ ئاغرىۋاتامدۇ؟ .....دەپ سوردىم، ئېلى ئەتراپقا بىر قارىۋەتكەندىن كېيىن ـ: بىز ھازىر نەدە، قانداق بولۇپ بۇ يەرگە كېلىپ قالدىم؟ .....دېگەچ ئورنىدىن تۇرماقچى بولۇۋىدى ياىسى ئاغرىپ كېتىپ قوپالماي قالدى. مەن ئۇنى جايىغا ياتقۇزغاچ ـ: ئەنسىرىمە سەن ھازىر بىخەتەر جايدا، مىنى تونۇدۇڭمۇ مەن يۇقۇرى مەھەللىدىكى ئابلا...سىلەر بىلەن بىللە كەلگەن ئابلا!..... ئۇ بىشىنى سەل كۆتۈرۈپ ماڭا سىنچىلاپ قاراپ ـ: ۋۇي، ئابلاكاممۇ سىز؟ .....قانداق بولۇپ بۇ جايىغا كېلىپ قالدىڭىز، بىزنى قانداق تاپتىڭىز؟ .....دەپ سوردى. مەن كۈلۈپ قويۇپ بولغان ئىشلارنى قىسقىچىلا سۆزلەپ بەردىم، ئېلى دېگەنلىرىمنى ئاڭلاپ ئۆكۈنۈپ كەتتى ئاندىن ـ: ئەسلى تۇنۇگۈن سىلەر بىلەن بىللە تۇرساق بوپتىكەن، بەڭباشلىق قىلىپ ئىچىگە كىرىپ قاپتۇ بۇ جايدا كۆرمىگەننى كۆرۈپ كەتتۇق، ھەقىچان سەمەت سۆزلەپ بەردىغۇ دەيمە؟ ...روزىنى بىر مەخلۇق ئۆلتۈرۈپ قويدى بىز قىچىۋاتقىچە بۆلۈنۈپ كەتتۇق ئاردا بەك قورقۇنۇچلۇق ئىشلار يۈز بەردى!..... ـ: ھەئە، بايا سەمەت ماڭا ھەمىنى سۆزلەپ بەردى...ھەمىسىدىن خەۋەردار بولدۇم، بايا مەخلۇق سىنى قوغلاۋېتىپتىكەن بىز كەينىڭدىن قوغلاپ بارغان، ساڭا يېتىشىپ بولغۇچە مەخلۇق سىنى ياىلاندۇرۇپتۇ!.....دېدىم مەن. ئېلى ئويلىنىپ تۇرۇپ كېتىپ ـ: شۇنداق مىنى بىر مەخلۇق قوغلىغان مەن ھىچنىمىگە قارىماي قاچتىم ئارقىدىن بىر نەرسىگە پۇتلىشىپ يىقىلىپ كەتتىم شۇ چاغدا مەخلۇق ماڭا ئېتىلىپ كېلىپ مەيدەمدىنلا چىشلەپ تۇتۇۋالدى، ئاندىن بىر ئاغرىق مىڭەمدىن تۇتۇن چىقىرىۋەتتى ۋارقىرىغىنىمنىلا بىلمەن قالغىنى ئېسىمدە يوق.....بۇ چاقتا ئۆلۈپ بولدۇم دەپ ئويلىغان ئىدىم. راس ئۇ مەخلۇق قانداق بولدى؟ ..... ـ: ئۇنى مەن ئۆلتۈرىۋەتتىم!.....ئۆلدى..... ـ: نىمە؟ بىز شۇنچە قىلىپمۇ قىلىچ ئۆتكۈزەلمىگەن ئۇ مەخلۇقتا سىز قامداق تاقابىل تۇردىڭىز!.....ئېلىنىڭ چىرايىدىن ھەيرانلىق چىقىپ تۇراتتى، مەن كۈلۈپ قويۇپ ـ: بىلگىنكى ھەرقانداق ۋەھشى ھايۋاننىڭ بىر ئاجىز تەرىپى بولىدۇ، ئەگەر سەن ئۇنى بايقىيالىساڭلا ئۇنىڭ ئۈستىدىن غالىپ كېلەلەيسەن!.....ئۇ مەخلۇقنىڭ ئاجىزلىقى بويۇن قىسمى بىلەن باش قىسمىكەن...بۇدا يەنە ئۇچقىتىپ قالساڭ بىشىغا ھۇجۇم قىل بولامدۇ؟ ..... ئېلى بىشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ

يىتىۋالدى، مەن ئۇنىڭغا مۇنداق بەرگەچ ـ: راس، سىلەر بۆلۈنۈپ كىتىپتىكەنسىلەر بۇ جەريانداا قانداق خەتەرگە يولۇقتۇڭ، بىز چىرىقىڭنىڭ يورۇقىنى كۆرۈپ ساڭا يېقىنلا كىپ قالغان، توۋلىساقمۇ ئىنكاسسىزلا قىچىپ كىتىۋىتىپتىكەنسەن كەينىڭدىنلا ھىلىقى مەخلۇق قوغلاپ كىتىپ قالدى، ئىشىنىڭ چاتاقلىقىنى بىلىپ كەينىڭدىنلا سىنى قوغلاپ ماڭغان ئىدۇق!.....دەپ سورىدىم، ئۇ مۇنىنى قولۇمدىن ئىلىپ تۇتۇپ تۇرۇپ قالدى ئاندىن ـ: بۇ گەپنى دىسەم ئىشەنمەسلىكىڭلار مۇمكىن، مىنى قۇتقۇزۇۋالغىنىڭىزغا رەھمەت.....ئۇنداقتا مەن بۆلۈنۈپ كەتكەندىن كېيىنكى ئىشلارنى سۆزلەپ بېرەي!..... ئۇ شۇنداق دېگىنىچە مۇنىنى يىگەچ ئۆزىنىڭ بۆلۈنۈپ كەتكەندىكى كەچۈرمىشىنى سۆزلەشكە باشلىدى.....

پالۋاننىڭ كەچۈرمىشى(3 ـ باب5 ـ قىسىم)

ئېلى ـ: بىز ئۇخلاپ قالغاندا تۇيۇقسىز بىر مەخلۇق بىزگە ھۇجۇم قىپتۇ، بىز سىزىپ ئويغانغاندا بولسا ئاللىقاچان روزى ئۇنىڭ تاللاش ئوبىكتى بولۇپ بولغان ئىكەن. شۇنچە قارشىلىق كۆرسەتسەكمۇ پايدىسى بولماي ئاخىرى قىچىشنى لايىق تاپتۇق، بۇ چاغدا روزىمۇ جان ئۈزۈپ بولغان ئىدى. بىز قاچقاندا بەك قورقۇپ كەتتىممۇ«قالغانلارمۇ ماڭا ئەگىشىپ قىچىۋاتىدىغۇ!» دېگەن ئويدا كەينىمگىمۇ قارىماستىن قىچىۋرىپتىمەن، بىر چاغدا ھىرىپ كىتىپ بىردەم توختىدىمدە ئەتراپىمغا قارىدىم، بىراق يىنىمدا ھىچكىم يوق ئىدى. تۇيۇقسىزلا مىنى تىخمۇ قورقۇنچ قاپلىۋالدى، چۈنكى ئۇلار مەن بىلەن بىرگە بولغاندىكىن ھىچ بولمىسا ھازىرچە يەنىلا بىخەتەر دەپ ئويلىغان ئىدىم، بىراق يىنىمدا ئادەم يوقلىقىنى كۆرۈپ بايىقى قورقۇنچۇم بىرھەسسە ئىشىپ كەتتى. نىمە قىلارىمنى بىلمەي ئەنسىزچىلىكتە ئۇلارنى توۋلاپ باقتىم، بەكراق ۋارقىراپ باقاي دىدىمۇ لىكىن ھىلىقى مەخلۇقنى چىللاپ كىلىشتىن قورقۇپ توۋلاشقا پىتىنالمىدىم. ئەمدى بولسا يولۇمنى ئۆزۈم يالغۇز مېڭىشتىن باشقا ئامال قالمىغان ئىدى. تەلىيىمنىڭ كاجلىقىغا، ھىچ بولمىسا ئۇلارنىڭ كەينىمدىن كىلىۋاتقان ياكى باشقا تەرەپكە ماڭغىنىغا دىققەت قىلمىغىنىمغا پۇشايمان قىلدىم. ئەمدى پۇشايمان قىلسامۇ نىمە پايدىسى دەيسىز، بەربىر بۇ ھەقىقەتتىن قىچىپ قۇتۇلالمايمەندە!.....شۇنداق قىلىپ ماڭا قولچىرىقىم بىلەن خەنجىرىملا ھەمراھ بولۇپ بۇ قاباھەتلىك كىچىدە، يەنە كىلىپ قاق يىرىم كىچىدە بۇ خەتەرلىك جاينى ئۆزۈم يالغۇز ئايلىنىشقا باشلىدىم. كۆڭلۈمدە ئۇلارنىڭ ئايلىنىپ كىلىپ يەنە مەن بىلەن تېپىشىشنى ئۈمۈد قىلاتتىم، بىراق ئىش مەن ئۈمۈد قىلغاندەك بولماي قالدى. ئەتراپىمدا نىمىلەرنىڭدۇر چىرقىرىغان، ھۆركىرىگەن ئاۋازلىرى ئاڭلىنىپلا تۇراتتى. مەن سەل قورقۇپ ئەتراپىنى كۆزىتىشكە باشلىدىم، بىراق ماڭا يېقىن ئەتراپتا بىرەر خەتەرنىڭ بارلىقىنى سەزمىدىم. ياخشىمۇ قولچىراق ئىلىۋالغان ئىكەنمەن، بولمىسا بۇ تۇن قاراڭغۇسىدا يولنى قانداق پەرق قىلار بولغىيتىم. مەن شۇنداق تەمتىلەپ يۈرۈپ ئايلىنىشقا باشلىدىم، ھەمە جاي ماڭا ناتونۇشلا ئىدى. توساتتىن قولچىراقنىڭ يورۇقىدىن بىر نەرسە ئۆتۈپ كەتتى، ئۇنىڭ

نىملىكىنى كۆرەلمەي يۈرۈكۈم تىخمۇ ئىغىشقا باشلىدى ـ: كى...كىم؟ .....ئۇ يەردىكى قايىسىڭلار!..... ئەتراپتىن ھىچقانداق سادا كەلمىگەندىن كېيىن بىر خەتەرنىڭ بارلىقىنى ھىس قىلىپ يەتتىمدە ئاستاغىنە خەنجىرىمنى ئېلىپ ئۇ ئۆتۈپ كەتكەن يۈلغۇنلۇق تەرەپكە ماڭدىم. قولچىراقنىڭ يورۇقى يۈلغۇنلۇققا چۈشۈگلۈك ئىدى، مەن بولسام پۈتۈن دىققىتىم بىلەن يۈلغۇننىڭ كەينىگە مۈككەن نەرسىنى كۆزەتكەچ يۈلغۇننى ئاستا قايىرىدىم. قىزىق ئىش، ھازىرلا بۇنىڭ ئارقىسىغا بىر نەرسىنىڭ ئۆتۈپ كەتكىنىنى كۆرگەن ئىدىمغۇ، ئەجىبا خاتا كۆرۈپ قالغاندىمەنمۇ؟ ياكى ئۇ قىچىپ كىتىپ بولغاندىمۇيا!.....شۇ ئويدا تۇرغىنىمدا مەن تۈتۈپ قايىرىغان يۈلغۇن ھەرىكەت قىلىپ قولۇممۇ ئۇنىڭ بىلەن تەڭ تارتىلىپ كەتتى. مەن چۆچۈپ قولچىراقنى قولۇمغا يورۇتۈپ قورقۇپ كەتتىم، چۈنكى مەن يۈلغۇن بىلەن قىتىپ بىر ئىسكىلىت قولنى تەڭ قايىرىغان ئىكەنمەن. چۆچۈپ ئىسكىلىت قولنى سىلكىۋىتىپ كەينىمگە داجىدىم، بىراق ئىش بۇنىڭلىق بىلەن تۈگىمىدى. يۈلغۇننىڭ ئارىسىدىن رەڭگى مۇشۇ يۈلغۇنلارنىڭ رەڭگى بىلەن بىرلىشىپ ئادەم دەماللىقا پەرق ئىتەلمەيدىغان ھالەتتىكى ئىسكىلىتتىن بىرسى چىقىپ كەلدى. قولچىراقنى ئۈنىڭغا يورۇتقان قىسقىنە ۋاقىت ئىچىدە ئۈنىڭ تەسۋىرىنى تولۇق كۆرۈپ بولغان ئىدىم. ئىسكىلىتنىڭ قولى، پۇتى، باش قىسمى پۈتۈنلەي سۆڭەك ھالەتتە بولۇپ قورساق قىسمى ئازراق سىسىغان ئىدى. ئۆمرۈمدە بۇنداق كۆرۈنۈشنى كۆرۈپ باقمىغاچقا ھەيران قالدىم، دىمىسىمۇ بۇ ئىسكىلىتنىڭ باش، قول ـ پۇتلىرىدىكى گۆشلەر پۈتۈنلەي تۈگەپ سۆڭىكلا قالغىنى بىلەن قورساق قىسمىنىڭ قالغان ئەزايى بىلەن تەڭ سۆڭەكە ئايلانماي تىخى چىرىش باسقۇچىدا تۇرغانلىقى مىنى ھەيران قالدۇرغان ئىدى، يەنە كىلىپ ئۇ ھەركەتلىنىۋاتاتتى. زىيادە قورقۇپ كەتكەچكىمۇ ياكى ھەيرانلىقتىنمۇ ئۇنىڭغا قولچىراقنى تەڭلىگەن پىتى خىلى ئۇزۇن تۇرۇپ قالدىم. ئۇ بولسا قولچىراقنىڭ يورۇقىدىن قىچىپ باش قىسمىنى توسىغىنچە قاراڭغۇلۇق ئىزدەيتتى. شۇنداق ھاڭۇنقىپ تۇرغىنىمدا ئۇ بىر يۈلغۇننىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپلا غايىپ بولدى، مەن دەرھال قولچىراقنى تەڭلىگىنىمچە يۈلغۇننىڭ ئارقىسىغا قارىدىم بىراق ھىچ نەرسە يوق ئىدى. مەن ئەنسىرەشكە باشلىدىم، قاراپ تۇرۇپ ئۇنى كۆز ئالدىمدىلا يوقۇتۇپ قويدۇم ئەمدى ئۇنىڭ ماڭا تۇيۇقسىز ھۇجۇم قىلىشىدىن ئەنسىرەشكە باشلىدىم. ئەمدى بۇ جايدا ئۇزۇن تۇرۇش مەن ئۈچۈن خەتەر ئېلىپ كىلەتتى، شۇڭا ئارقامغا ئۆرۈلۈپلا قاچاي دىيىشىمگە ھىلىقى ئىسكىلىت ئالدىمدىلا پەيدا بولۇپ ماڭا ئىتىلدى. ئىش تۇيۇقسىز يۈز بەرگەچكە ئۆزۈمنى قوغداشقا ئۈلگۈرەلمەي قولۇمدىكى قولچىراق بىلەن خەنجەر تەڭلا يەرگە چۈشۈپ كەتتى، ئۇنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرىمۇ كۆزۈمنىڭ ئالدىدىلا يۈرەتتى. ئەگەر كۈچ جەھەتتە سەللا ئاجىز كەلسەم ئۇنىڭ بىگىزدەك تىرناقلىرى كۆزۈمدىن كىرىپ كەينى مىڭەمدىن چىقىپ كىتىشى ئىنىق ئىدى. بىراق پۈتۈن كۈچۈم بىلەن ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋالغان ئىدىم، ئۇ بىردىنلا ئىغىزىنى چوڭ ئېچىپ ھۆركىرەشكە باشلىدى، شۇتاپتا ئېچىلغان ئىغىزىغا بىشىم ئوڭچىلا كىرىپ كىتىدىغاندەك

قىلاتتى. بۇنداق تۇرىشەرسەم ئۆلۈپ كەتكىدىغانلىقىمنى ھىس قىلىپ پۈتۈن كۈچۈم بىلەن ئۇنىڭ قولىنى قايرىدىم. «قارس!»قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ ئۇنىڭ بىر قولىنىڭ سۆڭىكى سۇنۇپ قولۇمدا قالدى، ئەمدى بولسا ئىسكىلىت تېخىمۇ قاتتىق ھۆركىرەپ كەينىگە داجىدى، مەن بۇ پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ دەرھال يەردىكى قولچىراق بىلەن خەنجەرنى ئالدىمدە ئۇنىڭ نەرى ئۇدۇل كەلسە شۇ يەرگە چاپتىم. ئىسكىلىت ئالۋاستىنىڭ بەدىنى پۈتۈنلەي پارچىلىنىپ ئىچىنىشلىق چىرقىراپ كەتتى، ئۇنىڭ بۇ نالىسىنىڭ يەنە باشقا نەرسىلەرنى چاقىرىپ كىلىشىدىن ئەنسىرەپ دەرھال بۇ يەردىن ئايرىلدىم. خىلى ماڭغاندىن كېيىن سەل بىخەتەر بولغىنىمغا كۆزۈم يېتىپ بىخەتەررەك جايدىن بىرنى تېپىپ پاناھلىنىش ئۈچۈن ئەتراپنى ئىزدەشكە باشلىدىم. يۇلغۇنىنىڭ ئارىسىغا مۆكۈنەي دېسەم ئۇ جاي مەن ئەمەس بايىقىدەك ئىسكىلىتلار مۆكۈنۈشكە كۆنگەن يەر بولغاچقا بىخەتەر ئەمەس ئىدى، شۇڭا ئۆيدىن بىرەرنى تېپىپ پاناھلىنىپ تۇرۇش ئۈچۈن ئۆرۈلۈپ چۈشكەن ئۆيلەرنىڭ ئارىسىدىن بىخەتەررەكنى ئىزدەشكە باشلىدىم. شۇنداق ئىزدەپ يۈرۈپ ئىچكىرىسىدىرەك جايلاشقان بىر خارابى ئۆيگە كۆزۈم چۈشۈپ قالدى، قارىماققا ئىشىكلىرى يوق بولسىمۇ پاناھلانغىلى خىلى بولىدىغاندەك تۇراتتى. مەن ئاستا ئۇ ئۆي تەرەپكە باردىم، دىگەندەك بۇ ئۆينىڭ ئىچى خىلى كەڭ بولۇپ يەنە نەچچە ئىغىز ئۆيگە تۇتاشقان ئىدى. كۆڭلۈمدە سەل مۇرەككەپرەك جايغا مۆكۈنىۋالسام ئۇلار مىنى تاپالمايدىغۇ دەپ ئويلاپ ئىچكىرىلەپ كىرىشكە باشلىدىم، بىراق ئىچكىرىكى ئۆيدە بىر ئاۋازلار ئاڭلىنىشقا باشلىدى. مەن سەل تەشۈشلىنىپ ئۇ تەرەپكە يىقىنراق باردىم، دەرۋەقە ئۆينىڭ ئىچى تەرىپىدىن شالاپ ـ شۇلۇپ ئاۋازلار، بىر نەرسىلەرنىڭ ئۆز ـ ئارا خىرىس قىلىشىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ قىلىپ ئىختىيارسىزلا قولچىراقنى تەڭلەپ سالدىم. ـ: «ئاااااااااااااااااااااااااا!.....» كۆز ئالدىمدا قارنى يىرىلىپ ئېچ باغرى يېيىلىپ بولغان، گۆشلىرى، تىل بىلەن تەسۈرلەپ بەرگۈسىز ناھايىتى بەدبەشىرە ئۈچ ئادەمنىڭ، ياق ئۇلارنى چىرىپ بولغان جەسەت دېسەك توغرا بولىدۇ. شۇلارنىڭ تالاش ـ تارتىشىدا قالغان، ئاخشام قىچىۋاتقىچە بىز بىلەن بۆلۈنۈپ كەتكەن سەپدىشىمىز سوزۇلۇپ ياتاتتى. جەسەتلەر بولسا جەمئىي ئۈچ بولۇپ بىر ـ بىرىدىن تالىشىپ دىگۈدەك يەۋاتاتتى، بۇ ھالەتنى كۆرۈپ قورقىنىمدىن ۋارقىرىغىنىمدا ئادەم گۆشىنى مەززە قىلىپ يەۋاتقان جەسەتلەر ھەركىتىنى توختىتىپ دىققىتىنى ماڭا قاراتتى. ئۇلارنىڭ ھازىرقى تۇرقىدىن ئۆز ـ ئارا ـ: «ھوي، يەنە بىر تەييار يىمەكلىك كەلدى!...»دېيىشىۋاتقاندەك بىلىنىپ كەتتى. مەن نىمە قىلارىمنى بىلەلمەي كەينىمگە ئۆرۈلۈپلا بۇ ئۆيدىن قىچىپ چىقتىم، ئۇلار كەينىمدىن قوغلاپ چىقتىمۇ يوق بۇنىسى ماڭا قاراڭغۇ، بىراق ۋەھشىلەرچە ئۆلتۈرۈلۈپ جەسەتلەرنىڭ تامىقى بولۇپ كەتكەن سەپدىشىمىز مىنى قايتىدىن ئويغاتقاندەك بولدى. بايا ئىسكىلىت ئالۋاستىغا ئۇچراپ ئىشەنگۈم كەلمىگەن ئىدى، ئەمدى بولسا بايىقىدەك گىرىلىك قىلىپ ھاڭۇنقىپ تۇرساق ئالۋاستىلارغا يەم بولۇشمىزنىڭ ئىنىق ئىكەنلىكىنى چۈشىنىپ يەتتىم. ھازىر بولسا قەيەرگە بىرىشىمنىمۇ بىلمەيتتىم، چۈنكى مەن بىخەتەر دەپ ئويلىغان

جاينىڭ بۇنداق خەتەرلىك ئىكەنلىكى ماڭا بۇ خارابىيلىقتا بىخەتەر جاينىڭ يوقلىقىنى يەنە بىر قېتىم ئىسپاتلاپ بەرگەن ئىدى. شۇڭا نىشانسىز ھالدا ئايلىنىشقا باشلىدىم، كۆڭلۈمدە پەقەت ئەتىگە ئۇلىشىۋالسامىلا قالغانلار بىلەن تېپىشىپ ھەر يەردىن بولسۇن بۇ نەس باسقۇر جايدىن چىقىپ كېتىشنى پىلانلىدىم، بىراق ئويلىغىنىمدەك ئۇلارنى تېپىپ بۇ جايدىن چىقىپ كېتەلمەدىم يوق بىلمەيتتىم. شۇنداق قىلىپ ھەربىر شەپە چىقسا، ئۆۋچىدىن قاچقان توشقاندەك قىچىپلا يۈردۈم. قانداقلا بولسۇن بۈگۈن ناھايىتى ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئىش كۆرۈپ ھايات قىلىشنىلا ئويلايتىم. ھىلىقى جەسەتلەرمۇ سەپدىشىمىزنى يەپ قورسىقى تويغان بولسا كېرەك ماڭا قايتا ئۇچرىمىدى، تىركىشىپ يۈرۈپ ئىشقىلىپ تاڭمۇ ئاتتى، شۇ تاپتا ئۇيقۇمۇ بىراقلا قىچىپ كەتكەن ئىدى. تاك ئىتىشى بىلەن تەك بۇيەر قايتىدىن جىمجىتلىققا چۈمدى، مەن شۇ خۇشاللىقتا پۈتۈن كۈچۈم بىلەن سەمەتلەرنى توۋلاشقا باشلىدىم، ئۆزۈمنىڭ ھازىر قەيەردە ئىكەنلىكىمنى بىلمىگەچكە ئاخشام بۆلۈنۈپ كەتكەن جايىمنى تېپىشمۇ تەسكە توختىدى. شۇنچە ئىزدىگەن بولساممۇ ھېچقايسىسىنى تاپالمىدىم، ئاخىرى ئامالسىز ئۆزۈم يالغۇز بۇ جايدىن چىقىپ كېتىش ئۈچۈن بىز كىرگەن چوڭ ئىشىكنى ئىزدەشكە باشلىدىم، بىراق بىر كۈن يول يۈرۈپمۇ كىرگەن جاينى تاپالمىدىم. شۇنداق قىلىپ بىر تەرەپتىن ھالسىرىسام يەنە بىر تەرەپتىن كۈنمۇ ئولتۇرۇشقا باشلىدى، ئۆزۈمچە بۇ خارابىيلىقتا چوڭ بىر سىرنىڭ بارلىقىنى ھىس قىلىپ يەتتىم، بىراق قانداق سىرنىڭ بارلىقى ھەممىمز ئۈچۈن قاراڭغۇ ئىدى. شۇڭا يەنە ئاخشامقىدەك ئىشىنىڭ يۈز بېرىپ قالماسقى ئۈچۈن كۈندۈزدىرەك ياخشىراق بىر جايغا ئورۇنلىشۇلىپ تاساددىبى پۈرسەتتە قالغانلار بىلەن ئۈچرىشالسام بار مەسلىھەت ئىش قىلارمەن دېگەن ئويدا يەنە بىخەتەر تۇرالغۇدىن بىرنى تېپىۋلىش ئۈچۈن ئەتراپنى ئىزدەشكە باشلىدىم، قانداقلا بولسۇن بىز بۇ جايدىلا بولىدىكەنمىز پاناھىنىدىغان بىر جاي بولمىسا زادى بولمايتتى. ئىزدەپ يۈرۈپ ئۈستى ـ ئۈستىلەپ سىلىنغان بىر تۇرالغۇغا كۆزۈم چۈشتى، ئىچى بىخەتەرمىدۇ؟ دەپ ئويلاپ خەنجىرىمنى قىنىدىن سۇغۇرۇپ ئىلىپ ئاستا ئىچىگە كىردىم، گەرچە سىرت تىنچ يورۇق بولسىمۇ لېكىن ئۆيلەرنىڭ ئىچكى قىسمى قاپقاراڭغۇ ئىدى، مەن قولچىراقنى يورۇتۇپ ئىچىگە كىردىم...كىرگەنسىرى بۇ ئۆيلەر ئىچكىرىلەپ كېتىۋاتاتتى، مەنمۇ ئۆينىڭ يۆلىنىشى بويىچە ئىچكىرلەۋەردىم، بەلكىم ئىچكىرلىگەنسىرى مەن ئويلىغان بىخەتەر جاينى تاپالىشىم مۇمكىن ئىدى، شۇڭا ئارتۇقىنى ئويلىماي مېڭىۋەردىم. بىراق ئىشلار مەن ئويلىغاندەك چىقمىدى، ئەكسىچە ئىچكىرلىگەنسىرى يەردە چىچىلىپ ياتقان ھەرخىل جانلىقلارنىڭ سۆڭەكلىرىنى كۆرۈپ ئۆزۈمنىڭ خاتا ھالدا كىلىپ قالغانلىقىمنى ھىس قىلدىم. ئەمدى پۈتۈنلەي ئۈمۈدۈم ئۈزۈلۈپ«بىخەتەر جاي تېپىش»دېگەن ئۇقۇمنى كاللامدىن چىقىرىۋەتتىم، بىشىمغا نېمە كەلسە ئەمدى شۇنى كۆرمەي ئامال يوقتەك قىلاتتى. بۇنداق خەتەرلىك جايلاردا پاناھلانغاندىن يۇلغۇن باسقان بۇ كەڭ كەتكەن خارابىيلىقتا يۈگۈرۈپ يۈرگەن ياخشىراق ئىكەن، ھېچ بولمىسا بىرەر نەرسىگە يولۇقۇپ قالساقمۇ سىرتتا قىچىش

پۇرستى بولىدىكەن بىراق ئۆينىڭ ئىچىدە خەتەرگە يولۇققاق تۆت تامدىن ھالقىپ ئۆتەلمەي ھىلىقى سەپدىشىمىزدەك ئىچىنىشلىق ھالدا يەم بولىدىغان گەپكەن. شۇڭا ئارىلاپ يۈرۈپ بەك كەچ بولۇپ كېتىپ قالسا دەرەختە پاناھلىنىشنى لايىق تاپتىم، ھېچ بولمىسا جەسەتلەر، مەخلۇقلار دەرەختە يامىشالماس!.....شۇنداق ئوي بىلەن داۋاملىق ھالدا سەپداشلىرىمنى توۋلىغاچ، چىقىپ كېتىدىغان ئىشىكنى ئىزدەشكە باشلىدىم. مانا ئەمدى بولسا كۈن كەچمۇ بولۇشقا باشلىدى، سەپداشلىرىمنىمۇ تاپالمىدىم، يەنە كىلىپ كىچە بولۇشىغا ئەگىشىپ جىمجىتلىق باسقان بۇ خارابىيلىقنى ھەرخىل ئاۋازلار قاپلاشقا باشلىدى. مەن يەنە خەتەرنىڭ باشلانغىنىنى ھىس قىلىپ ئەندىشىگە چۈشتۈم، شۇنداقتىمۇ نىمە كۆرسەم كۆرەي دەپ بار ئاۋازىم بىلەن سەمەتلەرنى توۋلاشقا باشلىدىم، بىراق جاھاننى قاراڭغۇلۇق قاپلىشىغا ئەگىشىپ ئەتراپىمدا نىمىلەرنىڭدۇر ئۈياقتىن ـ بۇياققا ئۆتۈشۈپ يۈرگىنىنى ھىس قىلالايتىم. خەتەر يېنىمدىلا ئەگىپ يۈرگەچكە دەماللىققا نىمە قىلىش كېرەكلىكىنى بىلەلمەي قالدىم. بىراق بىر نۇقتا ئىنىقكى ئۇلار مەندە قولچىراق بولغاچقىلا يورۇقلۇقتىن قىچىپ ماڭا يېقىن كىلەلمەيۋاتقاندەك قىلاتتى، مەن بۇ ئەۋزەللىكىمدىن پايدىلىنىپ خىلى يەرگىچە بىخەتەر يۈرىۋالدىم ئەمما بۇ ئۇزاققا بارمىدى، توساتتىن ھەمراھلىرىمنى توۋلىغاچ كېتىۋاتقىنىمدا مەندىن ئانچە يىراق بولمىغان يۇلغۇنلۇقنىڭ ئارىسىدا قىپقىزىل پارقىراپ تۇرغان نۇرنى كۆرۈپ قالدىم. مەن دەماللىققا ئۇنىڭ قەيەردىن تارالغان نۇر ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي قولچىراقنى شۇ تەرەپكە يورۇتقىنىمدا نۇرنىڭ كەينىدىكى قارا گەۋدىگە كۆزۈم چۈشۈپ قالدى، ئۇ بىر يەردىن تارالغان نۇر بولماستىن بەلكى روزىنى ئۆلتۈرىۋەتكەن يوغان مەخلۇق ئىدى، مىنىڭ يىقىنراق كىلىشىمنى كۈتۈپ ھۇجۇم قىلىش ھالىتىدە تۇرغان ئىكەن. مەن سىزىپ قىلىپ دەرھال كەينىمگە ئۆرۈلۈپلا قاچتىم، ئۇمۇ كەينىمدىن تاپ باستۇرماي قوغلاشقا باشلىدى. قەيەرگە قىچىشنى بىلمىگەچكە ئالدىمغا كەلگەن جايغا قىچىشقا باشلىدىم، ئۇنىڭغا تۈتۈلۈپ قالسامىلا روزىغا ئوخشاش ئىچىنىشلىق ئۆلۈپ كېتىشمىنى ئويلاپ بارلىق كۈچۈم بىلەن قاچتىم، ئويلىمىغان يەردىن دەپ بەرگىنىمدەك بىر نەرسىگە پۇتلىشىپ كېتىپ يىقىلىپ چۈشتۈم ئاندىن مەخلۇق مەيدەمدىن قاتتىق چىشلىشى بىلەن تەڭ ھوشۇمدىن كەتكەنچە ئەمدى ئويغىنىپتىمەن، سىز بولمىغان بولسىڭىز نىمە ئىشلار يۈز بېرەركىن تاڭ!..... ئېلى شۇنداق دېگىنىچە چوڭقۇر بىر نەپەس ئىلىۋالدى، مەن ئۇنىڭغا تەسەللىي بېرىپ ـ : ھېچقىسى يوق، ئەمدى يالغۇز قالمايسەن!شۇنداق بولغاندا ئاراڭلاردىن ئىككىسى ئۆلۈپ كەتكەن بولسا سەن بىلەن سەمەت ھايات قاپسىلەر بەلكىم يەنە بىرسىمۇ ھاياتتۇ، بىز تاڭ ئاتقاندا ئۇنى ئىزدىگەچ بۇ جايدىن چىقىپ كېتىدىغان جايىنى ئىزدەيلى بولامدۇ؟ .....ھازىرچە بۇ جاي بىخەتەرەك، نەچچە كۈندىن بىرى تۈزۈكمۇ ئۇخلىيالماي چارچاپمۇ كەتكەنسىلەر شۇڭا ياخشى ئارام ئىلىپ ئەتە تاڭ ئىتىشى بىلەن تەڭ ھەركەتلىنەيلى، بۇ جايغا كىرىپ نىمە كۈننى كۆرمىدۇق دەيسىلەر شۇڭا قەيسەر بولمىساق ھايات قالالمايمىز...بولدى ئارام ئىلىڭلار، ئاندىن ئەتە ئەتىگەندە ئىشمىزنى

باشلايلى!..... دىدىم، دىگەندەك ئۇلارمۇ ماقۇللىقىنى بىلدۈرۈپ يېتىپلا قاتتىق ئۇيقۇغا غەرق بولدى، قارىماققا ھەقىقەتەن چارچاپ كەتكەن ئىدى. مېنىڭ بولسا ھېچ ئۇيقۇم كەلمەيتتى، تۇرۇپلا تامغا يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ ئائىلەمنى، يارەنلىرىمنى ئەسلەپ قالدىم. ئويلىغانسىرى يىغا تۇتاتتى، لېكىن ياش ئاققۇزغىچە قان ئاققۇز دىگەندەك، ئەجىلىم توشقىچە جەڭ قىلىپ ئالۋاستىلاردىن كۆپەرەك ئۆلتۈرۈپ كېيىن ئۇقۇشماي كىرىپ قالغانلارنىڭ قىينىچىلىقىنى، خەتىرىنى ئازراق بولسىمۇ يەڭگىلىتىشنى ئويلىدىم. شۇنداق ئويلاپ ئولتۇرۇپ ئۆزۈمۈمۇ سەزمەيلا ئاستا ـ ئاستا كۆزلىرىم يۇمۇلۇشقا باشلىدى!.....

پالۋاننىڭ كەچۈرمىشى(3 ـ باب6 ـ قىسىم)

ـ ئابلاكا!...ئابلاكا كۆزىڭىزنى ئېچىڭ، تاڭ ئېتىپ كېتىپتۇ!... سەمەتنىڭ توۋلىشى بىلەن ئۇيقۇمدىن ئويغىنىپ كەتتىم، دىگەندەك كۈن سۈزۈلۈپ بولغان ئىدى. ئورنۇمدىن تۇرأي دىدىمىمۇ نېمىشقىكىن ماغدۇرۇم يوق ھەم ئاخشام يارىلانغان جاي ئاغرىپ تۇراتتى. شۇنداق بولسىمۇ بىر ئامالالار بىلەن ئورنۇمدىن تۇردۇم. ـ: ياريڭىز قانداقراق، ئاغرىۋاتامدۇ؟ ... ـ: يا...ياق...ئانچە ئاغرىمىدى، لېكىن پەقەتلا ماغدۇرۇم يوق تۇرىدۇ، ئېلى قانداقراق؟ سەمەت ئېلىنى نوقۇپ بىقىپ ـ: قارىماققا ياريسى خىلى ياخشىلانغاندەك تۇرىدۇ لېكىن قوپماي ياتىدىغۇ تاڭ!.....سەمەت شۇنداق دىگىنىچە ئېلىنى ئويغاتتى، ئېلىمۇ كۆزلىرىنى ئاچالمىغان ھالدا ئىرىنچەكلىك بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ مەيدىسىدىكى تېڭىقلىق يارىسىنى ئاستا مۇجۇپ بىقىپ ـ: تۇنۇگۈن جىددىيچىلىكتە ئانچە بىلىنمىگەن ئىدى، بۈگۈن ئەجەپ ئاغرىپ كېتىۋاتىدا!.....دەپ ۋايساپ قويدى. بىز بۇ غارسىمان ئۆينىڭ ئىغىزىدىكى تاشنى يۆتكەپ ئىلىۋتىپ سىرتقا چىقتۇق. ئەتراپ يەنىلا شۇنداق جىمجىت مۇدھىشلىق ئىدى، بىرەر جانلىقنىڭ ئىزناسىنىمۇ تاپقىلى بولمايدىغاندەك قىلاتتى. ـ: توۋا، ئاخشام شۇنچە كۆپ جەسەت ئالۋاستى ھەم مەخلۇقلار بىلەن ئىلىشىۋاتاتتۇق، كېچىدىن بىرىمۇ ھەرخىل ئاۋازلار بۇ جاينى بىر ئالغان ئىدى، ئەمدى بولسا ھەممە جاي شۇنداق تىمتاسلىقا چۆكۈپ كېتىپتا؟ .....دىدى سەمەت ھەيران بولۇپ. مەن جاۋابەن ـ: ئۇلار يورۇقلۇقتىن قورقىدىكەن، بولمىسا بىز بۇ چاققا ھايات قالاتتۇقمۇ!شۇڭا كۈندۈز بىز ئۇچۇن بىخەتەر، ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ بۇ جايغا كىرگەن ئىغىزنى تېپىشىمىز كىرەك، بولمىسا يەنە قاراڭغۇ چۈشۈشى بىلەن كۈشەندىللىرىمىز ئاۋۇپ كېتىدۇ. ـ: ئەمىسە ئۇلار كۈندۈزدە قەيەرگە كېتىدىغاندۇ؟ سەمەتنىڭ سوئالى كاللامنى يورۇتقاندەك بولدى، توغرا ئۇلار كۈندۈزدە قەيەرگە كېتىدىغاندۇ؟ نەچچە كۈندىن بىرى خارابى ئۆيلەرگىمۇ كىرىپ چىقتىم لېكىن ئۇلارنىڭ قارىسىنىمۇ كۆرمىدىم، دىمەك ئۇلارنىڭ چوقۇم كۈندۈزدە يوشۇرۇنىدىغان بىر ئۇۋىسى بار، يەنە كېلىپ ھېچقانداق يورۇقلۇق بولمىغان شۇلارنىڭ ياشاش ئادىتىگە ماس كېلىدىغان بىر چوڭ ئۇۋىسى بولۇشى مۇمكىن. شۇ خىياللارنى قىلىپ بىر ئىشقا ئەقلىم يەتمەي قالدى. ئاخشامقى جەسەتلەر بىلەن مەخلۇقلار زادى قەيەردىن كەلگەن، ئۆلۈكلەر قانداق بولۇپ ئادەمگە ھۇجۇم قىلىدۇ يەنە كېلىپ

بۇ جايىنىڭ مەخلۇقلىرىمۇ شۇنچە يوغان ھەم ۋەھشىيكەن. ئۇلارنى قانداق قىلغاندا يوقاتقىلى بولىدۇ، نىمىشقا كۆرۈنۈشتە نەچچە كىلومېتر كىلىدىغان بۇ خارابىيلىقنى ئۈچ كۈن توختىماي ئايلانسامۇ چىكىگە يېتەلمەيمىز.....ئويلىغانسىرى بۇ خارابىيلىققا بىر سىرنىڭ يوشۇرۇنغانلىقىنى شۇ سىرنى يېشەلمىسەك بۇ جايدىن مەڭگۈ چىقىپ كېتەلمەيدىغانلىقىمىزنى ھىس قىلدىم. ـ: ئابلاكا خىيالغا چۆكۈپ كەتتىڭىزغۇ؟ ... ئېلىنىڭ سۆزى بىلەن ئىسمىگە كەلدىم ـ: ھە، ھىچنىمە.....مەن ئويلايمەن بىز بۇنداق نىشانسىز ھالدا چىقىش ئىغىزىنى ئىزدەۋەرسەك بەلكىم تاپالماسلىقىمىز مۇمكىن، ماڭا بۇ خارابىيلىقتا بىر سىر يوشۇرۇنغاندەك تۇيغۇ بولۇاتىدۇ. بىز ئاۋۇال چىقىش ئىغىزىنى ئىزدەشتىن ۋاز كىچىپ بۇ جايىنىڭ ھەقىقى سىرىنى يېشىپ چىقساق بولارمىكىن دەيمەن!...شۇنداق بولغاندا ئاندىن قۇتۇلالمىسىمز مۇمكىن. ـ: نىم دەيسىز، سىر؟ .....قانداق سىردۇ، بىزغۇ ھىچ ئۇنداق ھىس قىلمىدۇق. پەقەت ئادەم يەيدىغان ۋەھشى ئالۋاستىلار بىلەن كۆزلىرىدىن قىزىل نۇر تارىلىدىغان يىرتقۇچ مەخلۇقلارنىلا كۆردۇق!..... ـ: ئۇنداقتا ئۇلارنىڭ قەيەردىن قانداق بولۇپ كەلگىنى سىر ئەمەسما؟ ئۆلۈكنىڭ ھەرىكەت قىلىپ ئادەملەرگە ھۇجۇم قىلىپ ئۆلتۈرۈپ يىيىشلىرى سىر ئەمەسما؟ ...ياكى ئۆلۈك ئادەملەرنىڭ بىزگە ئوخشاش چېپىپ يۈرۈشلىرى ئادەتتىكى ئىش ھىساپلىنامدۇ؟ سەمەت بىلەن ئېلى بىردەم ئويلىنىپ تۇرۇپ قالدى ـ: ئەجبا!..... ـ: شۇنداق، ئۇلارنى كونتىرول قىلىۋاتقان بىر سىھرلىك نەرسە بولۇشى مۇمكىن، ئۇ نەرسە جەسەتلەر ھەم مەخلۇقلارنىڭ بىزگە ئوخشاش ھەرىكەت قىلىشىغا ھەم بۇ جايىنىڭ سىھرلىنىۋتىلىشىگە ئاساسلىق سەۋەپ بولغان نەرسە بولۇشى مۇمكىن، بىراق ئۇ قانداق نەرسە، قەيەردە ساقلاقلىق بۇنىسى نامەلۇم. پەقەت ئۇ نەرسىنىڭ ئالۋاستىلار تەرىپىدىن قاتتىق قوغدىلىدىغانلىقى ئىھتىمالغا ناھايىتى يېقىن، چۈنكى سىھر يوقالسا ئالۋاستىلارمۇ ھەم شۇ ھامان يوقىلىدۇ، ئۇلار بۇنداق بولۇشنى ھەرگىز خالىمايدۇ پۈتۈن جەھلى بىلەن ئۇ نەرسىنى قوغدىشى ئىنىق!... ـ: ئۇنداقتا بىزمۇ سىھرلەنگەن دائىرىگە كىرىپ قاپتۇقتە؟ ...دىدى سەمەت ھەيرانلىق بىلەن. ـ: ئىھتىمال...بەلكىم ئۇ جەسەتلەر ئۆزلىرىنىڭ ئەڭگۈشتىرىگە خەۋپ يېتىپ قىلىشىدىن ئەنسىرەپ، بۇ جايدىكى بارلىق جانلىقلارنى يوقىتىشقا ئۇرۇنغان بولۇشى مۇمكىن. شۇڭا بىز ئۇلارنىڭ ھۇجۇم ئوبىكتى، مۇنداقچە قىلىپ ئىيتقاندا بىز ئۇلارغا تاجاۋۇز قىلىپ كەلگۈچىلەر ھىساپلىنىمىز. ئېلى سۆزۈمنى ئاڭلاپ تىرىكتى ـ: قۇرۇق گەپ!...ئۇلار بىزگە ھۇجۇم قىلىۋاتسا، تىخى بىز ئۇلارغا تاجاۋۇز قىلغان بولامدۇق، بىزيا ئۇلارغا چىقىلمىساق!..... ـ: ئۆپكەڭنى باس، ئىيتە ئۇلار بىزنىڭ شەھرىمىزگە ھۇجۇم قىلدىمۇ ياكى بىز ئۇلارنىڭ دائىرىسىگە بۆسۈپ كىردۇقمۇ؟ ـ: ئەلۋەتتە بىز كىردۇق، لىكىن ئۇلارغا چىقىلمىساق نىمىشقا بىزگە ھۇجۇم قىلىدۇ!..... ـ: مەسىلە دەل مۇشۇ يەردە، بىز ئاڭلىق ھالدا ئوي پىكىر قىلالايمىز بىراق ئۇلار مەلۇم بىر كۈچنىڭ قوماندانلىقىغا ھەم باشقۇرۇشىغا بويسۇنىدۇ، ئۇلاردا ئاڭ ـ پىكىر دەيدىغان نەرسە يوق پەقەت باشقۇرۇش بويىچە ئىش

قىلىدۇ. بەلكىم ئۇلار بىزلەرنى ئوزۇقلۇق قىلىش ئارقىلىق ئۆز كۈچىنى ئاشۇرىشى مۇمكىن... ـ: ۋۇي، سىز ئەجەپ ھەممىنى بىلىدىغاندەكلا سۆزلەپ كەتتىڭىزغۇ ئابلاكا، ئەجبا راستىنلا شۇنداقمىدۇ؟ ..... سەمەتمۇ ئېلىنىڭ سۆزىنى قوللىغاندەك ماڭا ئەجەپلىنىپ قاراپ تۇراتتى. ـ: بىلمەيمەن، بۇ پەقەت مىنىڭ ئويۇم. راسلا شۇنداق دەپ كەسكىن ئېيتالمايمەن لېكىن شۇنداق بولۇشىمۇ ئىھتىمالغا يېقىن، ئويلاپ باقمامسىلەر بۇ جايغا كىرگەنلەرنىڭ كۆپىنچىسى بايلىق تاماسىدا كىرگەنلەر، بەلكىم بىلىپ بىلمەي بىرەر نەرسىگە چىقىلىپ قويغان بولۇشى مۇمكىن شۇ سەۋەپتىن جەسەتلەر ئويغىنىپ كېتىپ ھازىرقىدەك ئەھۋال يۈز بەرگەن.....بۇنداق ئىش ئەپسانىلەردە كۆپ دېيىلىدىغۇ!... ـ: بىراق بۇ ئەپسانە ئەمەستە، بىز راستىنلا بۇ جايغا كىرىپ ئادەم تەسەۋۋۇر قىلالمايدىغان ناھايىتى قورقۇنۇچلۇق ئىشلارغا يولۇقتۇق. ئۇنداق بولغاندا بىزمۇ ئەپسانىلەردىكى چۆچەكلەرگە ئايلىنىپ كېتەرمىزمۇ؟ ..... ـ: ئۇنداق بولمايدۇ ئەنسىرىمە، بىز چوقۇم بۇ يەردىن ھايات چىقىپ كېتىمىز!...ئەمدى قۇرۇق خىياللارنى قويۇپ ئۆزىمىزگە نىشان بەلگىلەيلى، ئاۋۋال بۇ سىرنىڭ زادى قەيەردە ئىكەنلىكىنى ئېنىقلىشىمىز كېرەك ئاندىن ئامال قىلىپ بۇ جايدىن چىقىپ كېتەيلى. شۇڭا كۈندۈزنىڭ ئەۋزەللىكىدىن پايدىلىنىپ ئەتراپنى تېخىمۇ ئېچكىرىلەپ تەكشۈرەيلى بەلكىم مۇھىم نەرسىلەرنى تېپىۋېلىشىمىز مۇمكىن. راس ماڭغان يولۇڭلارغا بەلگە قويۇپ مېڭلار، كېيىن بىرەر ئەھۋالغا يولۇقساق توغرا تېپىپ كىلەلىشىمىزگە پايدىسى بولىدۇ..... شۇنداق قىلىپ بىز كۈندۈزنىڭ ئەۋزەللىكىدىن پايدىلىنىپ بۇ نەچچە مىڭ يىللىق خارابىيلىقتا زادى قانداق سىرنىڭ بارلىقىنى ئېنىقلاش ئۈچۈن ئاتلاندۇق، ھەمدە ماڭغان ھەربىر يولىمىزغا بەلگە سىلىپ ماڭدۇق. مەن تۇنجى قېتىم ئۇچراتقان ھەم ھاياتىمنى ساقلاپ قىلىشقا تۇرتكە بولغان ھىلىقى دەرەخزارلىقنى يادىمغا ئالدىم ـ: توختاڭلار، بىز بۇنداق ماڭغىلى تۇرساق بەلكىم ئاچلىق ھەم ئۇسسۇزلۇق قىينىاپ قويۇشى مۇمكىن. ئاۋۋال ھىلىقى دەرەخزارلىققا بېرىپ مۇنىلەردىن ئازراق ئىلىۋالايلى ئاندىن ئوزۇق ھەم ئۇسسۇلۇق يېتەرلىك بولغاندا ئاندىن ماڭساق ناۋادا ئىزىپ قالساقمۇ ھاياتىمىزغا خەۋپ يەتمەس!..... ـ: بۇ جايدا ئىزىقىپ بىر بارغان جايىنى ئىككىنچى قېتىم تاپالمايۋاتساق سىزنىڭ ئۇ دەرەخزارلىقنى تاپالىشىڭىز مۇمكىنمۇ؟ .....ددى ئېلى ھەيران بولۇپ. مەن جاۋابەن ـ: شۇنداق، بۇ جاي ھەقىقەتەن مۇرەككەپ يەر شەكلىگە ئىگە ئىكەن. لېكىن مەن دەرەخزارلىققا بارغاندا كۈننىڭ چىقىش ئولتۇرۇش ئەھۋالىنى ئوبدان كۈزەتكەن، ئۇ چاغدا كۈن چىقىۋاتقان ئىدى شۇڭا كۈن چىقىش تەرەپكە ماڭساق دەرەخزارلىقنى چوقۇم تاپالايمىز يۈرۈڭلار!..... ـ: ۋاھ، چوڭنىڭ چوڭقى بادە!...سىزگە قايىل بولدۇم جۇمۇ ئابلاكا.....ددى سەمەت كۈلۈپ قويۇپ. بىز شۇ تەرىقىدە كۈن چىقىش تەرەپكە قاراپ ماڭدۇق، دەرۋەقە يىگىرمە مىنۇتچە ماڭغاندىن كېيىن ئالدىمىزدا قويۇق دەرەخزارلىق كۆرۈندى. ـ: قاراڭلار!...ھىلىقى دەرەخزارلىقكەن، راسلا تېپىپ كەپتۇق. ئابلاكا سىزگە بەك قايىل بولدۇم جۇمۇ ھەقىقەتەن يول باشلىغۇچى بولۇشقا مۇناسىپكەنسىز، مۇشۇنداق سىرلىق جايدىن بۇ

دەرەخزارلىقنى تىپىپ كىلەلىگەندىكىن. ئەمدى مەن ئۆزۈمنى ھايات چىقىپ كېتەلەيمەم دەپ يۈزدە ـ يۈز ئىيتالايمەن...چۈنكى سىز بار ئەمەسمۇ!..... سەمەت ھاياجانلىنىپ سۆزلەۋاتاتتى. مەنمۇ ئۆزۈمنىڭ راستىنلا توغرا ھۆكۈم چىقىرالىغىنىمدىن خۇشال بولدۇم، دىمىسىمۇ بۇ جايىنى تاپقىنىمدىن مەنمۇ ھەيران ئىدىم، قارىغاندا كۈننىڭ ئولتۇرۇش چىقىش يۆلىنىشى بويىچە بىكىتىۋالسام ئاسانغا توختامدۇ نىمە؟ ..... شۇنداق قىلىپ مۇئىلەردىن خىلى كۆپلەپ ئىلىۋلىپ يەنە يولىمىزنى داۋام قىلدۇق. بىزنىڭ يولىمىز ئەمدى بۇرۇن كىرگەن ئىغىزنى تىپىش ئەمەس بەلكى بۇ جايىنى بەند قىلىپ قويغان سىرلىق جايىنى تىپىپ شۇ ئارقىلىق ئازەدلىققا ئىرىشىش ئىدىق، چۈنكى بىر غايىپ كۈچ بۇ ئالۋاستىلارنى كونترول قىلىپ تۇرمىغان بولسا بۇنداق ئىشەنگۈسىز ۋەقەلەر يۈز بەرمىگەن بولاتتى، ئويلىسىمۇ جەسەتلەرنىڭ ھەربىرى قىلىشى يەنە كىلىپ ئىنسانلارنى قىرىشى ھېچكىم قوبۇل قىلالمايدىغان ئىش ئىدى. شۇڭا مەن بۇ ئىشنىڭ ئارقىسىدا چوقۇم سىھىرلەش ۋاستىسى بولۇشى مۇمكىن دەپ ئويلايتىم. مەن كۈننىڭ چىقىش ئولتۇرۇش ھالىتىگە ئاساسەن بۇ جايىنىڭ ئايىقى توختىغان يېرىنى شىمال تەرەپتە دەپ پەرەز قىلدىم ـ: ئىنىلار، ئەمىسە مۇساپە ئۆزۈن بولۇشى مۇمكىن...قانچىلىك بەدەل كىتىشىدىن قەتئىي نەزەر ئۆز يۆلىنىشىمىز بويىچە يانماي مېڭىپ بۇ خارابىيلىقنىڭ ئايىقىغا يىتىشىمىز كېرەك، بەلكىم ئاخىرلاشقان يېرى دەل بىز ئىزدىمەكچى بولغان جاي شۇ بولۇشى مۇمكىن. شۇڭا مۇئىلەردىن كۆپرەك ئىلىۋىلىڭلار، ئەگەر يۈرۈش جەريانىدا كەچ بولۇپ كىتىپ قالسا شۇ ئەتراپتىكى بىخەتەر جايدا پاناھلىنىپ ئاندىن داۋامىق يولىمىزنى داۋاملاشتۇرىمىز، قالغىنىنى مۇھىت ئۆزى بەلگىلەيدۇ بىز پەقەت پۈتۈن كۈچىمىزنى چىقارساقلا كۇپايە!..... ـ چۈشەندۇق!...مەيلى قانداقلا ئىش بولسۇن ئەمدى سىزدىن ھەرگىز ئايرىلىپ كەتمەيمىز، ھەر قانداق خەتەرگە يولۇقساقمۇ ئۆز ـ ئارا ھەمدەمدە بولىمىز ئەنسىرىمەڭ ئابلاكا بىز ئۆلگىچە سىز تەرەپ!..... ئۇلارنىڭ سۆزلىرىدىن سۆيۈنۈپ كەتتىم، ھەم كۈچ ـ قۇۋۋىتىم قايتىدىن ئۇرغۇپ تاشتى. بىز شۇ ھالدا خىلى كۆپ يول يۈردۇق، ئەلۋەتتە ماڭغان يولىمىزغا بەلگە سىلىپ قويۇشنى ئۇنۇتمىغان ئىدۇق. خىلى ئۇزۇن ماڭغاندىن كېيىن يىشىلچىلىقتىن ئەسەرمۇ قالمىدى، ئەمدى بولسا ئالدىمىزدا توپىغا بىر تۈتاش بولۇپ كەتكەن قەدىمى ئۆيلەر، توپا دۆڭلۈكلىرى، قاقشال بولۇپ كەتكەن توغراقتىن باشقا ھېچنىمە كۆرۈنمەيتتى. ھاۋا شۇنچىلىك ئىسسىق بولۇپ قۇياش خۇددى بىشىمىزدىلا تۇرغاندەك كۆرۈنەتتى. بىر تەرەپتىن چىلىق ـ چىلىق تەرگە چۈمسەك بىر تەرەپتىن ئۇسساپ قاغجىراپ كېتەتتۇق، كۆزلىرىمىز قۇياش نۇرىدا چاقنىپ يولنىمۇ ئىگىز پەس دەسسەپ يۈرۈپ داۋام قىلىۋاتاتتۇق. زىيادە ئىسسىق بولغاچقىمىكى مۇرەمنىڭ، ھەم كۆرىكىمنىڭ يارا ئىغىزى ھەربىر قېتىم تەر تەپچىگەندە ۋىژىلداپ ئىيچىشىپ كېتەتتى. قارىماققا ئاغرىق ئازابىدا قالغان مەنلا ئەمەس ئىدىم، ئېلىمۇ مەيدىسىدىكى يازا ئىغىزنى تۇرۇپ ـ تۇرۇپ تۇتۇپ قويياتتى. توساتتىن كاللامغا بىر ئەقىل كىلىپ قالدىدە ئۇلارنى توختاتتىم ـ: توختاپ تۇرۇڭلار، بۇ چىدىغۇسىز ئىسسىقتا ئېلى بىلەن ئىككىمىزنىڭ يارىسى

تىخىمۇ كىڭىيىپ كىتىدۇ شۇڭا بىرەر ئامالىنى قىلاي!..... ـ: ئامال دەمسىز؟ ...دىدى ئېلى ھەيران بولۇپ ـ: قانداق ئامال قىلاي دەيسىز، مىنىڭغۇ شۇ تۇرقىدا ئىيچىشىپ پەقەتلا ماڭغىلى قويمايۋاتىدۇ. دىمىسىمۇ نىمانداق ئىسسىق جاي بۇ، مۇشۇ تۇرقىدا يەنە ئازراقلا ماڭسام يىقىلىپ قالغۇدەك قىلىمەن. ئامال بولۇپ قالسا ياردىمزغا داۋا قىلىڭە ئاكا!..... مەن ئېلىنىڭ ياردىسىدىكى تىڭىقنى ئىلىۋىتىپ تازا ئاپتاپ چۈشۈپ تۇرغان توپىلىقتىن بىر سىقىم توپىنى ئىلىپ ئۇنىڭ ياردىسىغا چىڭ باستىم. ـ: «ئاااا!.....ۋايجان، نى.....نىمىش قىلىۋاتىسىز ئابلاكا!.....»قىززىققا چىدىمىغان ئېلى ۋارقىراپ كەتتى. مەن ـ: جىم تۇر، يارا ئىغىزى سۇلىشىپ كەتسىلا ساقايمىقى تەس بولىدۇ، بۇ قىززىق توپا يارا ئىغىزىدىكى ھۆللۈكنى ئالسا يەنە بىر تەرەپتىن قىززىق تەپتى يارا ئىغىزىدىكى مىكروپلارنى ئۆلتۈرۈش ھەم تىز قاتۇرۇش رولىنى ئويناىدۇ. بۇنداق بولغاندا تەرلىگەندە يارىنىڭ ئىيچىشىپ ئاغرىشىنى كونترول قىلغىلى بولىدۇ! ..... ئېلى چىرايىنى بىرەدەم پۈرۈشتۈرۈپ تۇرغاندىن كىيىن ئەركىن بولۇپ قالدى ئاندىن ـ: ۋۇي، راسلا ئاغرىقى يوقاپ كەتتىغۇ!...مانا ھازىر بەك خۇش يىقىۋاتىدۇ، راسلا قالتىس مۆجىزىكەن بۇنى قانداق ئويلاپ تاپتىڭىز ئابلاكا؟ ..... ـ: ھا ھا، قارا سىنى!...قانداق ئەمدى خۇش ياقتىمۇ؟ ...بىرەدەم ئاغرىغاندىن كىيىن ئۆزلىشىپ قالىسەن ھەم ئۇنۇمى ناھايىتى يۇقىرى. بۇ ئىش ئەزەلدىن ئاتىللىرىمىز قوللىنىپ كەلگەن يەرلىك ئۇسۇل، بىزنىڭ يىزىنىڭ توپىللىرىنىڭ شىپالىق رولىنى سىلەر تىخى بىلمەيسىلەر، ھەر قانداق كەڭىرىشكە باشلىغان جاراھەتكە، كۆيۈككە مۇشۇنداق سىغىز توپىدىن ئارىلاشتۇرۇپ مەلھەم قىلىپ چىپىپ بىرىدىغان بولساڭ ئۇزاق ئۆتمەيلا كارامىتىنى كۆرسەن. شۇڭا يىزاڭنىڭ توپىسىنى قەدىرلە جۇمۇ!..... ئېلى بىلەن سەمەت سۆزۈمنى ئاڭلاپ كۈلۈپ كەتتى. ئېلىنىڭ ياردىسىغا تازا قىززىغان توپىدىن ئىككى قىتىم چىپىپ، ئاندىن ياردىسىنى تىڭىپ قويدۇم. ئۆزۈمنىڭ ياردىسىنىمۇ شۇ ئۇسۇلدا قىلىپ تىڭىۋالدىم، ئەمدى بولسا خىلى ئارام بەرگەندەك قىلاتتى. بىز مۇىلەردىن بىر ـ ئىككىدىن يەپ ئۇسۇزلىقىمىزنى قاندۇرىۋالغاندىن كىيىن داۋاملىق ھالدا يولىمىزنى داۋاملاشتۇردۇق. ماڭغانسىرى بۇ كەڭ توپىلىق تىخىمۇ ئاۋۇپ كىتىپ باراتتى، كۈن چىقىۋاتقاندا ماڭغان ئىدۇق ھازىر بولسا كۈن ئۆرۈلۈپ بولغان ئىدى بىراق شۇنچە ماڭساقمۇ بۇ كەڭ كەتكەن توپىلىقتىن چىقىپ بولالمايۋاتاتتۇق. ئاپتاپتىن دالدىلىنىدىغان ھىچقانداق سايە جاي بولمىغاچقا قىقىرچىلىقتا بارا ـ بارا ھالسىزلىنىشقا باشلىدۇق، كۈننىڭ ئىسسىق تەپتى تىرىلىرىمىزنى كۆيدۈرەتتى..... ـ: مەن پەقەت چىدىمىدىم، شۇنچە يول ماڭساقمۇ بۇ توپىلىقتىن چىقىپ كىتەلمىدۇق، قارىغاندا ئىزىتقۇغا ئۇچراپ قالغان ئوخشايمىز. ئەمدى مۇشۇ يەردە ئۆلۈپ كىتەمدۇق نىمە؟ .....دىدى سەمەت ھاسراپ تۇرۇپ. ئېلى ئۇنىڭ سۆزىگە رەددىيە بىرىپ ـ: يوق گەپنى قىلمىغىنە، ئابلاكام بىلەن ئىككىمىز ئىغىر يارىلانغان تۇرۇپ غەيرەتلىك بولۇۋاتساق سەن ھىچقانداق يارىلانمىغان بەرەدەم ئادەم شۇنداق گەپ قىلىشقا نۇمۇس قىلمىدىڭمۇ؟ .....ئۆلۈپ كىتەمدۇق دىگەن نىمە گەپ ئۇ، بايا نىمە دىيىشكەن غەيرەتلىك

بولساقلا بۇنداق توپىلىقتىن ئەمەس تەكلىماكاندىنمۇ بۆسۈپ ئۆتۈپ كېتىمىز جۇمۇ، قۇرۇق گەپنى قويۇپ تىز ماڭ!..... سەمەت ئېلىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ باشقا گەپ قىلماستىن سۆرىلىپ دىگۈدەك مېڭىشقا باشلىدى، مەن بولسام يىراقلارنى كۆزىتىۋاتاتتىم. ئۆزۈمنىڭ توغرا كۆرگىنىمنى ياكى خاتا كۆرگىنىمنى بىلەلمەي ئېلىدىن سورىدىم ـ: ئېلى، ئاۋۇ تەرەپكە قارىغىنە يېشىلچىلىق كۆرگەندەك قىلىمەنغۇ ياكى خاتا كۆرۈپ قالدىممىيا؟ ..... ئېلى بېشىنى سەل سوزۇپ بىرەدەم قاراپ تۇرغاندىن كېيىن ـ: ياق خاتا ئەمەس راسلا يېشىلچىلىق بارکەن، دېمەك يەنە بىر تەرەپتىكى خارابىيلىق شەھرىگە بارالايدىغاندەك قىلىمىز!.....دىدى خۇشا بولۇپ، بىراق مەن قانداقلا ئويلىسام بىر قىسىملا تۇراتتى، قانداقسىگە بىر خارابىيلىقنىڭ ئىچىدە شەھەر خارابىيسىنى ئىككىگە بۆلۈپ تۇرىدىغان بۇنداق كۆز يەتكۈسىز توپىلىق بولىدۇ، يەنە كېلىپ نەچچە كىلومېتىر كېلىدىغان خارابىيلىقتا!.....ئويلىغانسىرى ئەقلىم يەتمەيۋاتاتتى. بەلكىم بۇ توپىلىق شەھەرنىڭ پاسىلى بولسا كېرەك، ھەم شەھەرنى بەرپا قىلغاندا يۆتكىۋىتەلمىگەچكە ھەم قۇرۇلۇش قىلىشقا ئەپسىز بولغاچقا بەلكىم مۇشۇنداق قويۇپ قويغان بولۇشى مۇمكىن دەپ ئويلىدىم. مەيلى قانداقلا بولسۇن يەنە بىر ناتونۇش شەھەر بۆلۈمچىسىگە بىرىپ قانداق ئىشلارنىڭ يۈز بىرىدىغانلىقىنى بىر كۆرۈپ باققۇم كەلدى. ـ: تىز بولۇڭلار، تىزرەك ئۇ جايغا بىرىۋالايلى!.....مەن شۇنداق دېگەچ ئۇلارنى ئىلىپ يېشىلچىلىق كۆرۈنگەن تەرەپكە قاراپ مېڭىشقا باشلىدىم!.....

پالۋاننىڭ كەچۈرمىشى(3 ـ باب7 ـ قىسىم)

ئالاھەزەل ئون مىنۇتچە ماڭغاندىن كېيىن دېگەندەك يېشىللىق قاپلىغان يەنە بىر بۆلۈم شەھەر كۆز ئالدىمىزدا نامايان بولدى. بۇ تەرەپ بىز كەلگەن تەرەپكە تۇپتىن ئوخشىمايدىغان بولۇپ ھەممە قەلئەلەر تاشتىن قوپۇرۇلغان ئىدى. بىز يەنە بىر قىتىم ھەيرانلىقتا ھەممە يەرگە نەزەر سالدۇق. ئەتراپنى پۈتۈنلەي تىكەنگۈل بىلەن يېشىل چىم قاپلاپ كەتكەن ئىدى، ئوتتۇرىدا تاشتىن ياسالغان يول بولۇپ ئىچكىرى تەرەپكە سوزۇلۇپ قارىماققا ئەگرى ـ بۈگرى بىغىرلاپ كېتىۋاتقان يىلانغا ئوخشاپمۇ قالاتتى. بىز ئەتراپنى كۆزەتكەچ ئىچكىرىلەپ كىردۇق، تۇرۇپ ـ تۇرۇپ ئەنسىز سايراپ قويىدىغان قۇشلارنى ھىساپقا ئالمىغاندا بۇ جايمۇ بىز كەلگەن توپا خارابىيلىقتىن كۆپ پەرقى يوق ئىدى. ـ: ئابلاكا، بۇ جاي نىمانداق سۈرلۈك!..... دىدى سەمەت ئەتراپقا تەشۋىشلىك قاراپ. ئېلىمۇ سەمەتنىڭ سۆزىنى قوللاپ قويدى ـ: شۇنى دېگىنە، جىمجىتلىق ئەسلىدىنلا خەتەرنىڭ بىشارىتى...ئۇ جايدىن بۇياقتا كېلىپ يەنە قانداق خەتەرلەرگە يولۇقارمىزكىن. لېكىنغۇ بۇ جاينىڭ ھەممە يېرى تاش ئۆڭكۈر، تاش قەلئەكەن، ھېچ بولمىسا يوشۇرۇنۇۋالساقمۇ خىلى بىخەتەر بولىدىغاندەك!.....قاراڭلار تېخى ئۆڭكۈرلەرمۇ بار ئىكەن، قارىغاندا تاغدىن تەبىي شەكىللىنىپ قالغان ئۆڭكۈرلەر بولسا كېرەك.....راس ئابلاكا بىز قەيەرگە بارىمىز؟ ..... ئېلىنىڭ سۆزىگە مەنمۇ نىمە دەپ جاۋاپ بېرىشىمنى بىلمەيتتىم، مەنمۇ بۇ جايغا تېخى يېڭىلا كەلگەن تۇرسام، شۇڭا ئاددىيلا جاۋاپ

بەردىم ـ : مەنمۇ بىلمەيمەن ، لىكىن بىز مەلۇم بىر سەھرىي كۆچنى ئىزدەپ كەلدۇق شۇ ئارقىلىق بۇ جايدىن چىقىپ كېتەلمىشىمىز مۇمكىن . ئاۋۋال يەنە ئىچكىرلەپ باقايلى نىمىلا دېگەن بىلەن ھازىر تېخى كەچ بولمىدى شۇڭا ئالۋاستىلار سىرتقا چىقالمايدۇ ، شۇ پۇرسەتتە بۇ جايىنىڭ يەر شەكلىنى ئىنىق بىلىۋالايلى ئاندىن كەچ چۈشەرگە يېقىن بېخەتەررەك پاناھ جايدىن بىرنى تېپىۋىلىپ شۇ جايدا پاناھلىنىپ تۇرايلى ، قالغىنىنى كېيىن بىر نىمە دەرمىز!..... ئۇلارمۇ قوشۇلىدىغانلىقىنى بىلدۈردى ، شۇ ھالدا كېتىۋاتقىنىمىزدا سول قاسناقتىكى تىكەنلىكنىڭ ئارىسىدىن بىر نەرسىنىڭ يىنىمىزدىن ناھايىتى تىز ئۆتۈپ كېتىۋاتقىنىنى كۆرۈپ قالدىم ـ : قاراڭلار ئاۋۇ نىمە!..... ئىككىسىمۇ مەن كۆرسەتكەن تەرەپكە چاقماقنىلىق بىلەن قاراپلا تۇرۇپ قالدى ـ : قايسى؟ .....بىز ھىچنىمە كۆرمىدۇققۇ؟ ... مەن سەل گۇمانلىنىپ ئۇ كىرىپ كەتكەن قويۇق تىكەنلىك ئالدىغا كەلدىم ، مەن بايا مۇشۇككە ئوخشايدىغانراق بىر نەرسىنى كۆرۈپ قالغان ئىدىم ، ھەم كۆڭلۈمدە ئالۋاستى ئەمەس بەلكى بۇ جايدا ھايات جانلىقنىڭ بارلىقىغا ھەيران ئىدىم . يىنىمدىن خەنجىرىمنى سۇغۇرۇپ ئىلىپ تىكەنلىك ئارىسىغا تىقىشىمغا ئۇ ھايۋان ئۈركۈپلا باشقا تەرەپكە قېچىشقا باشلىدى . ـ : چىك ئاي ئابلاكا!.....توشقانكەنغۇ شۇ!...ئادەمنى شۇنداقمۇ قورقۇتقان بارمۇ ، مەن تېخى بىرەر جەسەتنى كۆرۈپ قالغان ئوخشايدۇ دەپ ئىشتانغا چىقىرىشقا تەييارلىق قىپ بولۇپتىمەن!.....ددى سەمەت كايىپ . ئېلى ـ : ھېي ، داۋاملىق ئىشتانغا چىقىرىشقا ئاران تۇرىدىكەنسەن . ھىلىمۇ بىرەر يىرىك ياريلانماي ساق ـ سالامەت يۇرىۋاتقىنىڭ ، مەندەك ئىغىررراق ياريلانغان بولساڭ بۇ چاقما ئۆلۈپ بولاركەنسەن!.....بۇنىڭغا ئابلاكامنىڭ بىرەر ئويلىغان ئىشى بولغاچقا شۇڭا دېگەندۇ ، ئاۋال ئاڭلاپ باقمامدۇق!...دېگەچ ماڭا قاراپ قويدى . مەن ـ : توغرا ، مەن بۇ جايدا ھاياتلىقنىڭ مەۋجۇت ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ ھەيران قىلىۋاتىمەن . ئەجىبا بۇ جايدا ھاياتلىققا خەۋپ يەتكۈزىدىغان مەخلۇقلار ، جەسەت ئالۋاستىلار يوقمىدۇ؟ ..... ئۇلارمۇ ماڭا قاراپ جىم بولۇپ قىلىشتى ، ئاندىن ئېلى ـ : بەلكىم بۇ جاڭگال مۇشۇنداق قېچىپ يۈرۈپ ھاياتنى ساقلاپ قالغان بولۇشى مۇمكىن ، بولمىسا مۇشۇنداق قورقۇنۇچلۇق خارابىيلىقتا ئۇ ئالۋاستىلارنىڭ بولماسلىقى مۇمكىنمۇ . بۇ پەقەت يۈزەكى كۆرۈنۈشتۇ ئابلاكا!...ئاۋۋال بۈگۈن كېچىنى ساقلايلى ، كېچە كىرىشى بىلەن يەنە قانداق ئىشلار بىزنى كۈتۈپ تۇرىدۇ ئۇنىسى تېخى بىزگە نامەلۇم ، ئەگەر راسلا كېچىچە بىرەر ئەھۋال كۆرۈلمىسە ئاندىن تېخىمۇ ئىچكىرلەپ كىرسەك بولىدىغۇ . قالغان ئىشلارنى شۇ چاغدا ئەھۋالغا قاراپ قىلمايمىزمۇ! ..... ئېلىنىڭ سۆزى ئورۇنلۇق ئىدى ، دىمىسىمۇ بىر بىردانە توشقانغا قاراپلا ھەممىسىنى بىلىش قىيىن ، ئۇلار يەنە كىلىپ كەچتە ئوۋ قىلىدىغانلار كۈندۈزدە يورۇقلۇققا چىقالمايدۇ . شۇڭا مەنچىمۇ ئېلىنىڭ دېگىنى بويىچە قىلىش كېرەك ئىدى . ـ : ئەمىسە شۇنداق بولسۇن ، كەچ كىرگۈچە ئارىلىقتا ياخشىراق جايدىن بىرنى تېپىپ پاناھلىنىپ تۇرايلى ئاندىن ئەھۋالغا قاراپ باشقا ئىشلارنى ئورۇنلاشتۇرارمىز . ئۇنداقتا ئاۋۇ توشقاننى ئوۋلىۋالامدۇق كەچتە كاۋاپ قىلىپ يەرمىز!.....ددىم

مەن. ئۇلارمۇ خۇشال بولىپ كەتمەكتى ـ: بولسا شۇنداق قىلىلى، مۇشۇ دەمالىلىقتا دالدا بولغان بىلەن يەنىلا مۇندە. يەنە كىلىپ يەۋەرسە ئادەمنىڭ تولا ھاجىتى قىستاپ!.....دىدى سەمەت. بۇنى ئاڭلىغان ئېلى ئۇلاپلا ـ: ھە، شۇڭا كىچىككىنە ئىش بولۇپ بولغىچە ئىشتانغا چىقىرىدىغانغا ئارانلا تۇرىمەن دىگىنە!..... ـ: قويغىنەۋاي سىنى!...ئالدىڭدا بىر ئىغىزمۇ گەپ قىلغىلى بولمايدىغۇ زادى!.....دىدى سەمەت تىرىكىپ، ھەممىمز كۈلۈپ كەتمەكتۇق ـ: بولدى بۇ جايدا قاراپ تۇرۇۋەرمەي ئاۋۇال ياخشىراق بىر جاي تاپايلى ئاندىن بىرەر توشقانىنى ئولجا ئىلىپ ئاستا كاپمىزغا كىرىۋالمايمىزمۇ؟ .....دىدىم مەن. شۇنداق قىلىپ يىقىن ئەتراپتىكى تاش ئۆڭكۈرلەرگە، قەلئەلەرگە قاراپ ماڭدۇق. بىر نەچچىسىنى كۆرگەن بولساقمۇ تازا قاملاشمايدىغاندەك كۆرۈندى، چۈنكى ئىچىنى پۈتۈنلەي ناھايىتى چوڭ ـ چوڭ تور قاپلاپ كەتكەن بولۇپ ئادەم ئۇ تورغا قاراپلا تورنى توقۇغان ئۆمۈچۈكنىڭ قايسى دەرىجىدە يوغان ئىكەنلىكىنى بىلىۋالغىلى بولاتتى، ھەتتا تورغا ئىلىنىپ قالغان نىملەرنىڭدۇر قۇرۇپ چىرىپ كەتكەن جەسەت سۆڭەكلىرى خەتەرنىڭ قانچىلىك دەرىجىدە چوڭ ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىپ تۇراتتى. بۇ جايدا جەسەتلەر يوق دىگەندىمۇ ئادەمنىڭ قىنىنى شورايدىغان گىگانىت ئۆمۈچۈك، چوڭ ئورمان يىلانلىرىنىڭ بارلىقىنى نەزەردىن ساقىت قىلىشقا بولمايتتى. ھەم ئېلى ئىككىمىز يارىلانغاچقا دەمالىلىقا ئۇلارغا تاقابىل تۇرۇپ بولمىقىمىز تەس ئىدى. ـ: بۆرىدىن قىچىپ يولۇاسقا تۇتۇلدۇقمۇ نىمە، نىمانداق قورقۇنۇچلۇق جاي بۇ...ياخشى بىزدە قولچىراق بارىكەن بولمىسا ئۆمۈچۈكنىڭ تورىغا ئىلىنىپ قىلىپ چاتاق چىقاكەن!.....دىدى ئېلى. سەمەتمۇ ـ: شۇنى دىمەمسەن، ئۇ جايدىن ئاران قۇتۇلۇپ مايەردە قانداق ئىشلارغا يولۇقمىز دىگىنە تىخى!.....دىدى ئەتراپقا قاراپ قويۇپ. مەن ئۇندىمەستىن ئەتراپنى كۆزىتەتتىم ھەم تەھلىل قىلاتتىم، يىراقلارغا قارىغىنىمدا خىلى ئىگىز سىلىنغان بىر چوڭ قەلئە كۆرۈندى. ـ: قاراڭلار ئاۋۇ قەلئەگە، بىز ئۇ جاينىڭ ئىچىگە كىرىپ باقايلى، بەلكىم شۇ جايدىن بىرەر جاۋاپقا ئىرىشەلىشىمىز مۇمكىن!...دىدىم مەن ئۇلارغا. سۆزۈمنى ئاڭلىغان سەمەتنىڭ چىرايى ئۆزگەردى ـ: نى...نىمە!...يەنە ماڭامدۇق؟ .....قارىماققا ئۇ جاي يىراقتەك قىلامدۇ نىمە، ھەم ئەقلىمدىن ئۆتمەيۋاتقىنى يۇقىرى مەھەللىدىن قارىغاندا بۇنداق جايلار بارده قىلمىغانتى ئىچىگە كىرگەنده بولسا ئاتام كۆمىگەن يەرلەر تۇرىدۇ، شۇڭا ئويلىشۇراق ئاندىن ماڭساق بولارمىكى. ھىلى ئىزىتقۇغا ئەگىشىپ مېڭىپ ھاياتىمزنى جەسەتلەرگە ئىچىنىشلىق تۇتۇپ بەرمەيلى!..... ـ: مەيلى قانداقلا بولسۇن بىز بۇ جايغا تەييارلىق بىلەن كەلگەن، شۇڭا ئۇنداق ئىشلارنىڭ يۈز بىرىشىگە ئەجەپلىنىپ كەتمىسەكمۇ بولىدۇ. سىلەرگىمۇ ئايانغۇ كىرگەندىن باشلاپ بۇ سىرتتىن كىچىككىنە كۆرۈنىدىغان خارابىيلىقتىن چىقىپ كېتەلمەيۋاتىمىز. مەن كىرىشتىن بۇرۇن ئىككى سائەتتىلا پۈتۈن ئايلىنىپ بولىدىكەنمەن دەپ ئويلىغان ئىدىم، ئەمدى بولسا تۆت كۈن بوپ قالدى تىخچە چىقىپ كېتىدىغان جايىنى تاپالماي يۈرمەمدىمەن مانا!.....شۇڭا ئويلايمەن بۇ جاي شۇنداق سىھرلىۋىتىلگەن گەپ، بىز توغرا

ماڭساقمۇ سىھىر تۇپەيلى يول شۇنچىلىك ئۇزىراپ كېتىۋاتىدۇ، بۇ ئۆزلۈكتىن ئەمەس!..... ـ: ئىشقىلىپ بۇنداق بولىۋەرسە ھايات قىلىشتىن ئۈمۈدۈمۇ قالمىدى مېنىڭ، بەلكىم پەسىل بۇ ھالەتتىلا تۇرىۋەرمەس ھەقىچان، ھازىرغۇ ياز بوپتۇ...قىش كەلسە قانداق قىلىمىز، ئوزۇقنى نەدىن تاپىمىز قەيەردە تۇنەيمىز، قىشنىڭ نەشتەردەك سانجىلىدىغان جۇت سوغۇقىدىن قانداق پاناھلىنىمىز!..... ئېلى شۇلارنى دەۋاتقاندا گەپنى تارتىۋالدىم ـ: ھوي، سېنىڭ دېمەكچى بولغىنىڭ بۇ جايدا قىشقىچە تۇرىمىز دېمەكچىما؟ .....نېمىلەرنى ئويلاپ كەتتىڭ ساقام، ئەگەر مۇشۇ جايدىن سەھرىنىڭ ئىشى توغۇرلۇق بىرەر نەرسىگە ئىرىشىپ قالساقلا نەچچە كۈنگىچە بۇ جايدىن چىقىپ كېتىپ بولمىز، ئۇنچىۋالا ئەنسىرەپ كەتمەسەڭمۇ بولىدۇ.....دېدىم ئۇنىڭغا تەسەللىي بېرىپ. ئېلى، سەمەت ئېكىلىسى بىر نەرسىنى ئويلىغىنىچە تۇرۇپ قالدى. ـ: بولدى، ئارتۇق ئويلىماي تىز مېڭلار!.....مەندە ئاشۇ قەلئەدە بىر ئىش بارەكلا سىزنىم بولۇۋاتىدۇ. ئەگەر راسلا شۇنداق بولسا تىزرەك بۇ جايدىن چىقىپ كېتىۋالىلى.....دېگەچ ئۇلارنى ئىلىپ ماڭدىم، ئۇلارمۇ ئارتۇق گەپ قىلماي كەينىمدىن مېڭىشقا باشلىدى. بىز شۇ يوسۇندا ئازراق ماڭغاندىن كېيىن يولنىڭ ئېكىي تەرىپىدىكى تاقىر جايدا قەبرىلەر شالاڭ ياسالغان بىر كىچىك قەبرىستانلىقنى كۆردۇق، قەبرىلەرنىڭ كۆپىنچىللىرى بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىغان بولۇپ گۈمبەزلىرى يېرىلىپ تۆشۈك ئېچىلىپ قالغان ئىدى. ـ: توۋا، بۇ جايدىكى قەبرىلەر ئۇيغۇرلارنىڭ قەبرە قاتۇرۇش قائىدىسىگە ئوخشاش ياسالغانكەنا!.....ئەجبا ئۇيغۇرلارنىڭ ياشىغان شەھەرلىرى بولغىيمىتى بۇ جاي. قاراڭلار ئىنىقلا بىزنىڭ قەبرە قاتۇرۇش ئۇسۇلىمىزغۇ بۇ گۈمبەزسىمان قەبرىلەر!.....دېدى سەمەت قولىدا ئۇ تەرەپنى كۆرسىتىپ. ئېلى دەرھاللا ـ: ھەي قەبرىگە قولۇڭنى تەڭلىمە يامان بولىدۇ، كىچىك ۋاقتىمدا مەنمۇ قەبرىگە قولۇمنى تەڭلەپ گەپ قىلغان ئىدىم شۇ چاغدا بوۋام ماڭا«ئوغلۇم، قولۇڭنى قەبرىگە تەڭلەپ گەپ قىلما!...قەبرە ئەھلىگە ھۆرمەتسىزلىك بولىدۇ، ھەم سېنىڭ شۇ قىلمىشىڭ ئۈچۈن سېنىڭمۇ بۇ جايغا تىزرەك كېلىشىڭنى تىلەيدۇ...يەنى ئۆلىمىڭنى تىلەيدۇ!»دەپ بەرگەن ئىدى. شۇنىڭدىن تارتىپ ئۇنداق قىلىپ باقمىدىم. سەنمۇ بۇندىن كېيىن ئۇنداق قىلما!.....دېدى. سەمەت ـ: ۋاي ئادەمنى قورقۇتمىغىنە، مەن پەقەت سىلەرگە كۆرسىتىش ئۈچۈن قولۇمنى تەڭلىگەن. بۇنداق بولارىنى بىلسەم ئۇنداق قىلامتىم، ئەمدى بىلدىم ئۇنداق قىلمايمەن!.....دېدى جىددىيلىشىپ، ئاندىن قولىنى كەينىگە تۇتىۋىلىپ ـ: ئۇ جايغا بېرىپ باقامدۇق ئەمسە، ئىچىدە بىز ئىزدەۋاتقان بىرەر نەرسە بوپ قالسا ئەجەپ ئەمەس!.....دېدى بىشىدا ئىشارەت قىلىپ. ئۇنىڭ دېگىنىنىڭمۇ خاتاسى يوق ئىدى، بۇ شالاڭ قەبرىلەر كىملەرنىڭ، قانداق بولۇپ بۇ جايدا قويۇلغان بۇمۇ بىر سىر ئىدى. بەلكىم سەمەتنىڭ دېگىنىدەك قەبرىنىڭ ئىچىگە مېيىت بىلەن بىللە قويۇلغان ئالاھىدە بىرەر نەرسە بار بولۇپ قالسا شۇنى يېپ ئۇچى قىلغان ئاساستا بۇ جايدىن بالدۇرراق چىقىپ كېتەلىشىمىز مۇمكىن ئىدى. ھەم ئاساسلىقى بۇ جاينىڭ سەھرىلەنگەندىن كېيىنكى چىقىش ئىغىزىنىڭ

ياكى ئىچكى قۇرۇلمىسىنىڭ خەرىتىسىنى تېپىش ئەڭ مۇھىم ئىدى. شۇڭا بىز بىر ـ بىرىمىزگە قارىشىپ قويۇپ ئاستا قەبرىستانلىق تەرەپكە قاراپ ماڭدۇق. قەبرىلەرگە ئاز قالغاندا توساتتىن مەن دەسسىگەن جاي ئولتۇرۇشۇپلا گۈلدۈرلىگەن ئاۋاز بىلەن تەڭلا ۋارقىرىغان پېتى يەرنىڭ تىگىگە كىرىپ كەتتىم. ..... ـ: ئابلاكا!.....ئابلاكا بامۇ سىز؟ .....قانداقراق.....ئابلاكا!..... قۇلقۇمنىڭ تۈۋىدە بىر يەرلەردە غۇۋا ئاڭلىنىۋاتقان بۇ ئاۋازنىڭ قەيەردىن چىقىۋاتقانلىقىنىمۇ بىلەلمەيتتىم، كۆزلىرىمنى تەسلىكتە ئېچىپ ئەتراپقا قاراپ چۆچۈپ كەتتىم. يىنىمدىلا كىيىمى بىلەنلا دەپنە قىلىنغان لېكىن ئانچە بەك چىرىپ كەتمىگەن بىر جەسەت بار بولۇپ، يىلانلار تۆشۈك كۆزلىرىدىن كىرىپ ئىغىزىدىن چىقىپ يۈرىشەتتى. بۇ ھالنى كۆرۈپ مىنى بىرخىل قورقۇنچ چىرمىۋالدى. ئۇنىڭغىچە ئۇستىدىن يەنە ئاۋاز ئاڭلاندى ـ: ئابلاكا!.....سىز ياخشىمۇ، ئاڭلىغان بولسىڭىز جاۋاپ بىرىڭ!..... ـ: ھە.....مەن...خىلى ياخشى.....ماڭا قولچىراقنى تاشلاپ بىرە!..... دېدىم ئۇنىڭغا. يورۇق چۈشۈپ تۇرغان بۇ جەسەتنى كۆرىلىگەن بولساممۇ بىراق ئەتراپتا يەنە باشقا جەسەتلەرنىڭمۇ بارلىقىنى ھىس قىلىپ قالغان ئىدىم. بىشىم سەل ئاغرىپ تۇراتتى، ئۆزۈمنىڭ قانداق بولۇپ چۈشۈپ كەتكىنىمنىمۇ بىلەلمەيلا قالغان ئىدىم. ـ: ئەمسە تاشلىدىم يىراقراق تۇرۇپ تۇرۇڭ ھە!..... ـ: ھە تاشلاۋە!.....مەن شۇنداق دېگەچ كەينىمگە قەدەم ئىلىشىم بىلەن تەڭ بىر نەرسىگە دەسسەپ سالدىم. ئۇنىڭغىچە قولچىراقمۇ چۈشتى، مەن دەرھال بىرىپ قولچىراقنى ئالدىمدە ئەتراپقا يورۇتتۇم. دېگەندەك بۇ يۇمۇلاق كەڭ قىلىپ سىلىنغان بىر قەبرە بولۇپ، بايىقىدەك جەسەتتىن يەنە بەشى بار ئىدى. ئۇلارمۇ ئوخشاشلا كىيىمى بىلەن دەپنە قىلىنغان بولۇپ، يۈز قىسمى سەل بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىغانىنى ھىساپقا ئالمىغاندا بەدەنلىرى ئۆز شەكلىنى ساقلاپ قالغان ئىدى، ھەتتا كىيىملىرىمۇ بەدەنگە چاپلىشىپ كەتكەن بولۇپ كىيىملەردىمۇ كۆپ چىرىش ئەھۋاللىرى يوق ئىدى. بۇ ھال مىنى ھەيران قالدۇردى، چۈنكى نەچچە مىڭ يىللىق تارىخقا ئىگە بۇ خارابىيلىقتا بۇنداق مۇكەممەل ساقلىنىپ قالغان جەسەتنى ئۇچرىتىش ئادەتتىكى ئىشمۇ دەيسىلەر!..... ـ: ئابلاكا بۇنى تۈتۈپ ئۇستىگە چىقىڭ!..... جەسەتلەرگە ھەيران بولۇپ تۇرغىنىمدا ئۇستىدىن سەمەتنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى. ھەم قەبرە ئىچىگە بىر يۆگىمەچ ئۆسۈملۈكنىڭ پىلىكىنى تاشلىدى. ـ: چىڭ تۈتۈڭ، ئېلى بىلەن ئىككىمىز سىزنى تارتىپ چىقىرىمىز!.....دېدى ئۇ يەنە. مەن بولسام بۇ جەسەتلەرگە قىزىقىپ قالغان ئىدىم. بىراق قاراڭغۇ چۈشەي دەپ قالغاچقا بۇلارنى تەكشۈرۈپ ئولتۇرۇشقا ۋاقىت يار بەرمەيتتى، شۇڭا ئەتىگىچە كىلىپ قايتا بىر تەكشۈرۈشنى ئويلاپ پىلەككە ئىسىلدىم.....ئۇستىگە چىققاندىن كېيىن كۆردۈمكى، ئەملىيەتتە تۈزلا كۆرۈنگەن بۇ جاي چوڭقۇر كولىنىپ قاتمۇقات يىپىلىش ئارقىلىق قەبرە قىلىنغان ھەم گۈمبەزمۇ قاتۇرۇلمىغان ئىدى. كۆپ كىشىلىك بۇ قەبرىنى شۇ زامانىكى ئۆلۈپ كەتكەن ئەسكەرلەرگە ئاتاپ كولانغانىدەك ھىس قىلدىم، چۈنكى ئۇلارنىڭ ئۇچىسىدىكى كىيىم بىرخىل

ئىدى، خۇددى فورما كىيگەندەكلا.....ئۇلارغا يامغۇر ياكى ئاپتاپ تەسىر قىلىپ بۇزۇلۇپ كەتمىشىدىن ئەنسىرەپ ئۇستىگە تىكەنگۈللەردىن، شاخ ـ شۇمبىلاردىن تاشلاپ دەمالىلىقتا مۇداپىيە ھالىتىنى شەكىللەندۈرۈپ قويدۇم. ھەم ئەتە كەلگەندە تاپمىقىممۇ ئاسانغا توختايتتى. ئىش تۈگىگەندە ئىككىسى مەندىن سورىدى ـ: ئابلاكا، ئىچىدە نېمە بارکەن؟ ھەجەپ ئۇستىللىرىنى يېپىپ، ئاۋايلاپ كەتتىڭىزغۇ!..... ـ: باشقا ئالاھىدىرەك نېمىغۇ يوقكەن، شۇ يىلانلار بىلەن ئالتە جەسەت بارکەن!...لېكىن شۇنچە ئەسرىلەردىن بۇيان ناھايىتى مۇكەممەل ساقلىنىپ كەپتۇ، ھازىر بولىدىغان بولسا نەچچە يىلدىلا تۈپراقتا ئايلىنىپ بولاتتى. شۇڭا ھەيران قىلىۋاتىمەن، ئۇلار جەسەتنى زادى نېمىدە قاندىق ئۈسۈلدا دەپنە قىلىدىغاندۇ، ھەم قانداق قىلىپ مۇشۇنداق مۇكەممەل ساقلىنىپ قالغاندۇ؟ .....دېدىم ھەيرانلىق بىلەن. ـ: ئابلاكا بۇنىڭغا باش قاتۇرماي كەچ كىرگىلى تۇردى ئاۋۋال بىرەر بىخەتەر جايىنى تېپىپ پاناھلىنىۋالمايلىمۇ، قالغىنىنى ئەتە يەنە كىلىپ تەكشۈرۈپ باقمامدۇق!.....دېدى سەمەت. ـ: توغرا، كەچمۇ بولاي دەپتۇ ئەمىسە ئاۋۋال ياخشىراق جايدىن بىرنى تېپىپ پاناھلىنىپ تۇرايلى، كەچتە قاناق ئىشلار بولىدۇ تىخى!..... مەن شۇنداق دېگەچ ئۇلارنى ئىلىپ ئەتراپتىن بىخەتەرەك جايىنى تېپىش ئۈچۈن يۈرۈپ كەتتىم، بىراق كاللامدا يەنىلا بۇ جەسەتلەرنىڭ يېڭى جەسەت ياكى نەچچە مىڭ يىلدىن بۇيان مۇشۇ جايدا مۇكەممەل ساقلىنىپ قالغان جەسەت ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي تىڭىرقاپ قالغان ئىدىم.....

پالۋاننىڭ كەچۈرمىشى(3 ـ باب8 ـ قىسىم)

ـ: ئابلاكا ئاۋۇ يەر بىخەتەرمىدۇ؟ ... دېدى سەمەت ئۇدۇل تەرىپىمىزدىكى بىر تاش ئۆڭىنى كۆرسىتىپ. ـ: بىلمىدىم، بولمىسا ئىچىگە كىرىپ قاراپ باقامدۇق؟ .....ئۇلارنىڭمۇ شۇنداق ئويى بارەڭ قىلاتتى. بىز بىر بىسىپ ئىككى بىسىپ ئۇ تاش ئۆڭىنىڭ ئالدىغا كەلدۇق. ـ: پاھ، ئىچى نىمانداق قاراڭغۇ بۇ جايىنىڭ!.....ئېلى ھەيرانلىقتا تاش ئۆڭىنىڭ ئىچىگە قاراپ تۇراتتى. ـ: ئېلى قولچىراقنى ياقە، بىز ئىچىگە كىرىپ قاراپ باقايلى...ھەر ئېھتىمالغا قارشى خەنجىرىڭلارنى ئىلىپ ھۇشىار ھالەتتە تۇرۇڭلار. بۇ جاي بىزگە يېڭى شۇڭا ھەممە جايغا ئالاھىدە دىققەت قىلمىساق بولمايدۇ!.....دېدىم مەن ئۇلارغاقاراپ. ئېلىلارمۇ بىشىنى لىڭشىتىپ يىنىدىكى خەنجەرلىرىنى ئىلىپ تەق بولدى. «يۈرۈڭلار ئەمىسە!»مەن شۇنداق دېگەچ ئېلىنىڭ قولىدىكى قولچىراقنى ئىلىپ ئىچىگە يورۇتتۇم. ئۆيىنىڭ ئىچىدىن شۇنداق مۇدھىشلىق چىقىپ تۇراتتى. بىز ئاستا قەدەملەر بىلەن ئۆيىنىڭ ئىچىگە كىرىپ ئەتراپقا قارىدۇق، بۇ تىخى كارىدورسىمان يول بولۇپ بىرئاز ماڭغاندىن كېيىن ئاندىن كەڭرى ئۆي ئىچىگە كىرگىلى بولاتتى. بىز ئىچكىرىلەۋاتقاندا تۈيۈقسىز تاش ئۆيىنىڭ ئىغىزى گۈلدۈرلىگەن ئاۋاز بىلەن تەڭ ئېتىلىپ قالدى. چۆچۈپ كەينىمىزگە ئۆرۈلگىنىمىزدە بولسا چوڭ بىر تاش ئىشىك ئۆيىنىڭ ئىغىزىنى ئاللىقاچان توسۇپ بولغان ئىدى. قولچىراقنى سەمەتكە تۇتقۇزۇپ قويۇپ ـ: تېز!...ئىشكىنى ئاچايلى!...، دېدىم مەن جىددىي قىياپەتتە تاش ئىشىك بىلەن ھەپىلەشكەچ،

بىراق ھەرقانچە قىلساقمۇ تاش ئىشكىنى مىدىرلىتالمىدۇق. شۇ پەيتتە ئىچى تەرەپتىن بىر ئاۋاز ئاڭلاندى. «ئۇشششششش!...ئاۋاز چىقارماڭلار ئىچىدىن ئاۋاز كىلىۋاتقاندەك قىلىدۇ!»ئۇلار سۆزۈمنى ئاڭلاپ جىممىدە بولۇشتى. بىردەم تۇرغاندىن كېيىن دىگەندەك ئىچى تەرەپتىن بايىقى ئاۋاز يەنە ئاڭلاندى. ـ: ئابلاكا بۇ نىمىنىڭ ئاۋازىدۇ؟ ...ددى سەمەت بوش ئاۋازدا. ـ: بىلمىدىم، ئىشقىلىپ ئادەمنىڭ ئاۋازى ئەمەس...بىز بىر ئامال قىلىپ بۇ يەردىن چىقىپ كەتمىسەك بىرەر خەتەرگە يولۇقىشىمىز مۇمكىن، ئىشكىنى يەنە بىر قوزغاپ باقايلى كىلىڭلار!.....مەن ئۇلار بىلەن بىرلىكتە تاش ئىشكىنى يەنە قوزغىتىشقا باشلىدىم، بىراق قانداقلا قىلساق ئۇ ئىشىك شۇ پىتى تۇراتتى. ـ: بولدى ئاۋارە بولمايلى، بىز باشقا جايدىن چىقىپ كەتمىسەك بۇ ئىشكىنى ئەمدى ئاچقىلى بولمىغۇدەك!.....

سەمەت سۆزۈمنى ئاڭلاپ ئۆزىمۇ بىلمەيلا ئاۋازىنى قويۇۋىتىپ سۆزلەپ كەتتى ـ: نىمە؟ ...باشقا جايدىن دىدىگىزما؟ .....بۇ جاي شۇنداق قاراڭغۇ تۇرسا يەنە كىلىپ ئىچى تەرەپتىن نىمىلەرنىڭدۇر ئاۋازى چىقىۋاتسا قانداق ئىچكىرلەيمىز؟ ... ـ: ئۇشششششش!...ئاۋازىڭنى بوش قىل كالۋا، بىرەر نەرسىنىڭ دىققىتىنى تارتىپ قويساق تۇغىشمىز.....ئىبلىنىڭ سۆزى بىلەن سەمەت ئىغىزىنى يۇمۋالدى. مەن ـ: ھازىر شۇنداق قىلماي باشقا ئامال قالمىدى، ئەسلى باشتىلا بىلمەي كىرىپ قاپتۇق. بۇ بەلكىم ئالۋاستىلارنىڭ قۇرغان قىلتىقى بولۇشى مۇمكىن شۇڭا بەك ئىھتىيات قىلمىساق بولمايدۇ.....شۇ گەپنى قىلىپ تۇرۇشۇمغا يىقىنلا ئەتراپتىلا ھىلىقى ئاۋاز يەنە چىقتى، بىز جىددىيلىشىپ نىمە قىلىشىمىزنى بىلمەي تۇرغاندا توساتتىن قولچىراق ئۆچۈپ قالدى. ـ: ۋۇي نىمە ئىش بولدى، قولچىراقنىڭ توكى تۇگىدىما؟ ...

ـ: ياق مەن ئۆچۈرىۋەتتىم...بۇ سەمەتنىڭ ئاۋازى ئىدى ـ: شۇنداق قىلسام ئۇلار بىزنى بايقىيالمايدۇ!..... مەن جىددىي تەلەپپۇزدا ـ: كالۋا، ئۇلار قاراڭغۇدا تىخمۇ ئوچۇق كۆرەلەيدۇ، تىز چىراقنى ياق!.....

قولچىراقنىڭ يىقىلىشى بىلەن تەڭ ئالدىمىزدىلا بىزگە قاراپ كىلىۋاتقان بىر جەسەت ئالۋاستىنى كۆرۈپ ئالاقزادە بوپ كەتتىم، ئۇ ئاللىقاچان بىزگە ئىتىلىپ بولغان ئىدى. مەن چاققانلىق بىلەن خەنجىرىمنى يانتۇ قىلىپلا ئۇنى تورىۋالدىم، ئالۋاستى بار كۈچى بىلەن ماڭا ئىتىلىپ چىشلەش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىۋاتاتتى. ـ: تىز ماڭا يارەملىشىڭلار!.....ددىم مەن ۋارقىراپ تۇرۇپ، ئۇ ئىككىسىمۇ ئىسىنى يىغىپ دەرھاللا خەنجەرلىرىنى ئالۋاستىغا شىلتىشتى. ئالۋاستى بارلىق كۈچى بىلەن ئىنتىلىۋاتقاندا ئۆزۈمنى قاچۇرۇپلا ئالۋاستىنىڭ كۈچ يۆلىنىشى بويىچە ئۇنى قاتتىق ئىتتەردىم. ئۇ كەينىمىزدىكى تاش ئىشىككە زەردە بىلەن سوقۇلۇپ سەنتۈرۈلۈپ كەتتى، مەن شۇ پۇرسەتتە ئۇنىڭ بىشىغا قىلىچ ئۇردۇم. ئالۋاستىنىڭ بىشى يەردە دومۇلاپ تۇراتتى، ئۇچىلىمىز ھەيرانلىقتا بىر ـ بىرىمىزگە قاريدۇق. ـ: بىز چاتاق يەرگە كىلىپ قاپتۇق، يورۇق شارائىتتىمۇ ئۇلار ئۆڭكۈر، تاش ئۆيلەرنىڭ ئىچىدە يورۇقلۇقتىن قىچىپ ياشىيالايدىكەن دىمەك ئىچىدە يەنە بار دىگەن گەپ!..... ـ: ئۇنداقتا قانداق قىلىمىز

ئابلاكا؟ ... ـ: ئىلىشايلى!.....مۇشۇنىڭدىن باشقا ئامال يوق.....سەمەتنىڭ رەڭگى ئۆزگەردى ـ: نىمە، ئىلىشايلى؟ .....بۇ ئالۋاستىلار بىلەن ئىلىشالامدۇق، ئۇلار بەك ۋەھشى تۇرسا...يەنەكىلىپ قانچىلىك ئالۋاستى بار بۇنىسىمۇ بىزگە قاراڭغۇ. ئەگەر راسلا تەۋەككۈل قىلساق ھېچقايسىمىز قۇتۇلالماستىن ئالۋاستىلارغا ئېچىنىشلىق يەم بولىمىز!.....

ـ: ئەمىسە بۇ جايدا تۇرساڭ يەم بولمايدىكەنسەنده؟ ...بۇ تارچۇقتا قاپسىلىپ قالساڭ قاچىدىغان يېرىڭ يوق ئىنىقلا يەم بولسەن، شۇڭا تىزدىن ئېچىگە كىرەيلى بەلكىم شۇ جايدىن تاش ئىشكىنى ئاچىدىغان جايىنى تاپالىشىمىز مۇمكىن!.....سەمەتنىڭ قوشۇلغىسى يوقتەك قىلسىمۇ بىراق ئامالسىزلىقتىن يەنىلا بىز بىلەن مېڭىشقا مەجبۇر بولدى. ـ: ئۇلار ۋەھشى بولغىنى بىلەن بەك ئاسانلا يوقاتقىلى بولىدىكەن، ئامال بار ئۆزۈڭلارنى تۇتقۇزۇپ قويماي پەيتىنى تاللاپ بىشقىغا ھۇجۇم قىلىڭلار، بىشى ئۇزۇلۇپ كەتسىلا ھەرىكەتتىن توختايدىكەن!.....دىدىم ئۇلارغا. بىز بىرتال قولچىراقنىڭ يورۇقلۇقىغا تايىنىپ ئېچىكىرلەشكە باشلىدۇق، ئازغىنە ماڭغاندىن كېيىن ئوڭ سول تەرەپكە ماڭغىلى بولىدىغان يول ئاندىن ئۈستى تەرەپكە چىقىدىغان پەشتاقتا دۇچ كەلدۇق. بىراق بۇلارنىڭ قايسىسىنىڭ چىقىپ كېتىدىغان جايىغا تۇتىشىدىغانلىقىنى قايسىسىنىڭ خالتا يول ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي تېڭىرقاپ قالدۇق. ـ: ئەمدى قايسى يولدىن ماڭىمىز؟ ...دەپ سوردى سەمەت يوللارغا قولچىراقنى يىقىپ باققاچ. ئۇنىڭ سوئالىغا جاۋاپ بەرمەك قىينىغا توختايتى، ھەممىمىز تۇنجى كەلگەن يەنە كىلىپ بۇنداق مۇرەككەپ يەر قۇرۇلمىسىدىن توغرا يولنى تېپىپ چىقماق ئۇنداق ئوڭاي ئەمەس ئىدى. ـ: ئاۋۋال مەسلىھەتلىشىپ قايسى يولغا مېڭىشىمىزنى بېكىتەيلى، ئەگەر ماڭغان يولىمىز ئېتىك بولسا ۋاقتىتىن ئۇتتۇرۇپ قويىمىز شۇڭا ياخشىراق ئويلىنىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ.....دىدىم ئۇلارغا. دىمىسمۇ كەچ بولۇشقا باشلىغان ئىدى، بىز بۇ قاراڭغۇ تاش ئۆيدىن ۋاقتىدا چىقىپ كېتەلمىسەك چوڭ ئاۋارىچىلىككە ئۇچرايتتۇق. ئاخىرى قانداقلا بولسۇن سول تەرەپتىكى يولغا قاراپ ئىلگىرلىدۇق، شۇتاپتا ئۇچلىمىز تەشۋىشلىنىپ قالغان بولۇپ خۇددى ئالۋاستىلار بىزنى قورشاۋغا ئېلىۋالغاندەكلا تۇيغۇدا بولۇپ بار كۈچىمىز بىلەن يۈگۈرەيتۇق. ـ: ئابلاكا ئالدىمىزدىكى يول كەڭرىپتۇ قاراڭ!.....سەمەت شۇنداق دېگەچ قولچىراقنى ئالدى تەرەپكە يورۇتتى. دەرۋەقە تارچۇق يول ئاخىرلىشىپ ئازادە ئۆي ئېچى كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئوتتۇرىغا سۇپا چىقىرىلغان بولۇپ بۇ ئۆيدە بەك ئالاھىدە كۆزگە چىلىقىپ كەتكۈدەك نەرسە يوق بولۇپ پەقەت سۇپىنىڭ ئەتراپىدا توپا بىسىپ كەتكەن چوڭ كىچىك ساندۇقلارلا تۇراتتى. مەن بىر ساندۇقنىڭ ئۈستىدىكى توپىلارنى پۈۋلىۋېتىپ سىرتىغا نەزەر سالدىم. ساندۇق ئالاھىدە قىلىپ ياسالغان بولۇپ ھەرخىل نەققاشلار ئويۇلغان ئىدى. ـ: ئېچىدە نىمە باردۇ؟ .....ئېلى ھەيران بولۇپ سوردى. ـ: بىلمىدىم ئېچىپ باقامدۇق؟ .....

مەن شۇنداق دېگەچ خەنجەردە بۇرجىكىنى ئىلىپ تۇرۇپ ئىغىزنى ئاستا ئاجراتتىم. ساندۇق ئېچىلىشى بىلەن تەڭ قولچىراقنىڭ قايتقان نۇرى كۆزلىرىمىزنى چاقنىتىۋەتتى. ـ:

ۋاھ!، ، ، ، .....ئېلى بىلەن سەمەتنىڭ ئىغىزى ئىچىلىپلا قالغان ئىدى، ھەتتا مىنىڭمۇ شۇ. چۈنكى ساندۇقنىڭ ئىچىدە ھەرخىل ئۇنچە ـ مارجانلار تۇراتتى. ـ: ۋاھ، ئابلاكا ئەمدى بىز باي بولۇپ كېتىدىغان بولدۇق!...قاراڭ نېمە دېگەن چىرايلىق ئۇنچىلەر بۇ!.....بۇنى ئىلىپ چىقىپ كېتەلىسەك چوقۇم نۇرغۇن پۇلغا يارايدۇ، ئەسلى مەقسەتتىمۇ مۇشۇ بايلىقلارنى دەپ كىرگەن ئەمەسمىدۇق. مانا ئاخىرى تاپتۇق ها ها ها ها!.....سەمەت ئۇنچىلەرنى كۆرۈپ ھەممىنى ئۇنۇتقان ئىدى. مەن ئۇنىڭغا ـ: بۇ جايدىن ئۆزەڭنىمۇ ئىلىپ چىقىپ كېتەلمەيۋاتساڭ بۇ نەرسىلەرنى قانداق ئىلىپ چىقىپ كېتىسەن؟ ...يەنە كىلىپ ئاز بىر نەرسە ئەمەسكەن، ئىغىرلىقىمۇ خېلى بار. يەنە كىلىپ ئالۋاستىلار بىزگە ھەرۋاقىت تەھتىت ئىلىپ كىلىدىغان تۇرسا بۇ نەرسىلەرنى ئىلىۋالساڭ يۈك بولۇپ قالمامدۇ؟ .....

سەمەت بىشىنى قاشلاپ تۇرۇپ كېتىپ ـ: مەيلى، نېمە بولسا بولسۇن بۇلاردىن ئىلىپ كېتەلىگىنىمنى ئىلىپ كېتىمەن. ئالۋاستىلار ئىشىنى قىلسۇن!.....

سەمەت بايلىقلارنى كۆرۈپلا خۇددىنى يوقاتقان ئىدى، ئۇ ئۇنچە ـ مەرۋاتىتلارنى ئالدىراش قويانلىرىغا، يانچۇقلىرىغا قاچىلاۋاتاتتى. ئۇنىڭ ھەركەتلىرىنى كۆرۈپ ئېلى ئىككىمىز قاراپلا قالدۇق، خۇددى بۇ جايغا كىرگەندىن باشلاپ ھېچ ئىشنى كۆرمىگەندەك بايلىقنىڭ ھەلەكچىلىكىگە چۈشكەن سەمەتنىڭ ھازىرقى تۇرقىدىن جانمۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن بۇ بايلىقلارغا يەتمەيتتى. ـ: بولدى قىل، بەك كۆپ ئىلىۋالساڭ قولايسىز بولىدۇ...ئەگەر ئالۋاستىلارغا يولۇقۇپ قالساق قاچمىقىمىز تەس بولىدۇ!..... ئېلىنىڭ

دېگەن سۆزى ئۇنىڭ خىيال پىكرىگە كىرمىدى، شۇنداق قىلىپ بىر ساندۇق ئۇنچىلەر سەمەتنىڭ قوينىغا كىرىپ بولدى. ـ: ۋاھ، قاراڭلار ھەممىسنى ئىلىپ بولدۇم...مەنچە باشقا ساندۇقلاردىمۇ چوقۇم بۇنىڭدىن قىممەت بايلىقلار بار، قاراپ باقامدۇق؟ ..... ـ: بولدى قىلە، ھىلىمۇ كۆپ ئىلىۋالدىڭ شۇمۇ يەتمىدىما؟ ..... ـ: ئۇنداق دېگىنىڭ بىلەن بۇ تېپىلغۇسىز بىر پۇرسەت، بۇنداق بايلىقلارنى سەن ئۆمرۇڭدە كۆرۈپ باققانمىدىڭ؟ .....ئەمدىچۇ بۇ جايدىن چىقىپ كەتسەكلا مەن يىزىدىكى ئەڭ كاتتا بايلاردىن بۇپ قالىمەن، ئۇ چاغدا يىزىدا ياشاپ نېمە كەپتۇ ئۇدۇل شەھەرگە بىرىپ چوڭ بايلار قاتارىدا بایاشات ياشايمەن...ها ها ها ها!...بۇگۈن بەك ئامەتلىك كۈنكەن ئەسلى!...

ئۇنىڭغا گەپ ئاڭلىتىپ بولالمىغاندىن كېيىن ئامالسىز قاراپ تۇردۇق. بىراق مەن بىر شەپىنى سىزىۋاتاتتىم، لېكىن قەيەردىن چىقىۋاتقان شەپىلىكىنى بىلەلمەي ئەتراپقا سىنچىلاپ قاراشقا باشلىدىم. ئەتراپ يەنىلا ئۆزىپىتى بىرەر ئالاھىدە ئەھۋال يوق ئىدى. كۆڭلۈمدە خاتا ھىس قىلىپ قالغانلىقىمنى ئويلاپ تۇرغىنىمدا سەمەت يەنە بىر ساندۇقنىڭ ئىغىزىنى ئېچىشقا تەمشەلدى، ئۇنىڭ بۇ قىلىقىدىن ئاچچىقىم كىلىپ ـ: ئۇكام، ئىشەك ئۆلسە كۆتى غىجەك تارتىپتۇ دېگەندەك ئىش قىلماي ئەمدى بولدى قىلغىن. ھىلىمۇ جىقلا نەرسىلەرنى ئىلىۋالدىڭ شۇمۇ كۆپ پۇلغا يارايدۇ، ئەمدى بۇ جايدا كۆپ تۇرساق بىزگە

پايدىسىز!..... سەمەت يەنە مۇغەمبەرلىككە چۈشتى ـ : ماقۇل ماقۇل، مۇشۇنىلا ئاكا.....مۇشۇ بىر ساندۇقنىلا ئىچىپ باقاي مانىڭدىنمۇ بەلەنرەك نەرسە چىقىپ قالسا ئارماندا قالمايلى يەنە!..... ئۇ شۇنداق دېگىنىچە ئۆزى ئىگىز ئەمما ئالدىنقى ساندۇقتىن قىسقىراق بىر ساندۇقنىڭ ئىغىزىنى ئاچتى. بىراق بۇ قىتىم سەمەتنىڭ دېگىنىدەك چىقماي قالدى. ساندۇقنىڭ ئىچىدە بايلىق بولماستىن بەلكى بىر باش ئىسكىلىتى تۇراتتى. ـ : ۋايجان!.....سەمەت شۇنداق دېيىنچە كەينىگە ئولتۇرۇپ قالدى. ـ : بۇ قانداق گەپ ئەمدى، باش ئىسكىلىتىنىمۇ ساندۇقتا ساقلىغان بارمۇ؟ .....مەن باش ئىسكىلىتىگە سىنچىلاپ قاريدىم، ئەمەلىيەتتە بۇ مەلۇم ئادەمنىڭ ئۆزۈڭۈلىنىغان باش جەسىدى بولۇپ چىرىش جەريانىدا بارا بارا ئىسكىلىتىلا قالغان ئىدى. مەن بۇ ئىشتىن بىر نەرسىنى سەزگەندەك بولۇپ باشقا ساندۇقلارنىمۇ ئىچىپ باقتىم. دەرۋەقە ئۇچ ساندۇقتا ئۇنچە ـ مارجان بار بولۇپ قالغىنىنىڭ ھەممىسىدە ئوخشاشلا باش ئىسكىلىتى بار ئىدى. بۇ قانداق ئىشتۇ؟ ...نىمىشقا ئۇنچە مارجانلار بىلەن بۇ باش جەسەتلىرىنى بۇ جايغا قويۇپ قويغاندۇ، يەنە كىلىپ نەقاشلانغان ساندۇقنىڭ ئىچىگە سىلىپ ئالاھىدە قىلىپ قويۇپتۇ!.....شۇنداق يۈرۈكۈم«قارت!»تىدە قىلىپ قالدى. دەل شۇ پەيىتتە ئۆينىڭ ئوتتۇرىغا چىقىرىلغان سۇپا تىترەشكە باشلىدى، سۇپا تىترەپ توپىللىرى چۈشۈپ كەتكەندە بولسا بۇ سۇپىنىڭ بىر قەبرە ئىكەنلىكىنى سىزىپ يەتتىم بىراق بىز كىچىكىپ ھىس قىلغان ئىدۇق. تاش قەبرىنىڭ ئۈستى تىترەپ ئاستا ـ ئاستا يان تەرەپكە سۈرۈلۈۋاتاتتى، دېگەندەك ئۈستى سۈرۈلگەنسىرى ئىچى كاۋاك تاش سۇپا ئۆزىنى ئىنىق كۆرسەتتى ئىچىدە يەنە نىمىلەردۇر بارەدەكمۇ قىلاتتى. مەن ئىشنىڭ چاتاقلىقىنى ھىس قىلىپ ۋارقىرىدىم ـ : دەرھال قېچىڭلار، تېز...تېز!.....

شۇنداق دېيىشىم بىلەنلا ھاڭۇنقىپ قالغان ئىككىسى ئىسىگە كىلىپ ئالدىمدا قېچىپ بولدى. بىز بار كۈچىمىز بىلەن قېچىۋاتقاندا ئىچىدىكى تاش ساندۇق قاتتىق گۈمۈرۈلۈپ ئاندىن ناھايىتى جاراڭلىق ھەم قورقۇنۇچلۇق بىر ھۆركىرىگەن ئاۋاز ئاڭلاندى. قولچىراق سەمەتتە بولغاچقا كەينى تەرەپنى كۆزىتىش دەماللىققا تەسكە توختىدى. بىز شۇنداق قېچىپ بايا ماڭغان يەرگە يېتىپ كەلدۇق. ـ : ئابلاكا ئەمدى قاياققا ماڭىمىز؟ .....

ئېلىنىڭ سوئالىمۇ قۇلۇقۇمغا كىرمەيۋاتاتتى، كەينىمدىن بىر نەرسە ئىتىلىپ كىلىۋاتقاندەكلا ھىس قىلىپ قاراڭغۇلۇققا ئۆزمەي قارايتتىم. ـ : ئابلاكا، ئەمدى قاياققا ماڭىمىز؟ ..... ـ : ھە؟ ...ھە، دەرھال ئۈستىگە چىقىڭلار!.....مەن شۇنداق دېگەچ پەشتاقنى كۆرسەتتىم، بىز پەشتاق بىلەن ئۈستىگە چىقىشقا باشلىدۇق لېكىن كەينىمدىن بىر نەرسە قوغلاۋاتقاندەكلا تۇيۇلۇپ پۈت ـ قوللىرىمۇ كالۋالىشىپ كېتىۋاتاتتى. ئاخىرى مۈدۈرۈپ يۈرۈپ ئۈستى تەرەپكە چىقىۋالدۇق، بىراق ئەمدى قاچىدىغانغا يەر قالمىغان ئىدى. توساتتىن ئېلى توۋلىدى ـ : ئابلاكا مايەردە تۆشۈك بارکەن، يورۇق چۈشۈاتىدۇ!.....مەن ئۇتەرەپكە قاراپ راسلا بىر تۆشۈكنىڭ بارلىقىنى كۆردۇم، ئەمەلىيەتتە

بۇ تۆشۈك بولماستىن دەرىزىنىڭ ئۈرنى ئىدى. ئەينى زامانلاردا بىزلەرنىڭ ئۆيدىكىدەك دەرىزە بولمىغاچقا مۇشۇنداق چاسا تۆشۈك ئىچىپ ئۆينى يورۇتاتتى. مەن ئالدىراپلا ـ: ھە تىز سەكرەڭلار!.....دىگەچ يەنە كەينىمگە قارىدىم. ـ: نىمە، مۇشۇ يەردىن سەكرەمدۇق؟ ...بەك ئىگىزمۇ قانداق بۇيەر، سەكرىسەك پۇت ـ قولىمىز سۇنۇپ كەتكۈدەك!.....

سەمەت شۇنداق دىگەچ تۆشۈكتىن بىشىنى چىقىرىپ پەستىكە قارىدى. مەن بولسام يەنىلا كەينىمزدىن ئەگىشىپ كىلىۋاتقان بىر نەرسىنىڭ بارلىقىنى ھىس قىلىپ تۇراتتىم. دىگەندەك قاراڭغۇلۇقتىن بىر نەرسىنىڭ ئۈستىگە چىقىۋاتقانلىقىنى ناھايىتى غۇۋا كۆرۈپ قالدىمدە تىخىمۇ جىددىيلىشىپ كەتتىم. ـ: ۋاقىت قالمىدى تىز سەكرەڭلار!.....مەن شۇنداق دىگەچ پەسكە قاراپ تۇرغان ئىككىسىنى ئىتتىرىپلا ئارقىدىن پەسكە قاراپ سەكرىدىم!...«ئاااااااااااااااااا!.....»قاراس ـ قۇرۇس!قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ يەرگە خام كاۋىدەكلا چۈشتۈم، قېقىلىپ كەتكەچكە كۆكرىكىمدىكى يارا قايتىدىن يىرىلىپ قان تەپچىشكە باشلىدى. ـ: سەمەت، ئېلى سىلەر قانداقراق؟ ...تىز ئورنۇڭلاردىن تۇرۇڭلار!..... ئۇلارمۇ ئۆز نۆۋىتىدە خىلى قاتتىق چۈشكەندەك قىلاتتى، ۋايجانلا يۈرۈپ ئۇلارمۇ ئاستا ئورنىدىن تۇردى. ئىككىسىگە زەخمە يەتمىگىنىدىن خۇش بولدۇم ـ: خۇداغا شۈكرى سىلەرگە ھىچنىمە بولماپتۇ!.....

ـ: ئابلاكا كۆكرىكىڭىزدىن قان چىقىۋاتىدۇ!..... مەن كۆكرىكىمدىن چىقىۋاتقان قانلارنى سۈرتىۋەتكەچ ـ: ھىچقىسى يوق، قاتتىق چۈشۈپ يارا ئىغىزى ئىچىلىپ كىتىپتۇ، تىزلا ساقىيىپ قالىدۇ، بولدى بۇ جايدىن تىز كىتەيلى!.....دىدىمدە ئۇلارنى ئىلىپ ماڭدىم، بىراق ئىختىيارسىز بىز سەكرىگەن جايغا قاراپ تىنىم شۈركىنىپ كەتتى. چۈنكى ناھايىتى بەدبەشرە بىر چىراي قاراڭغۇلۇق ئىچىدە بىزگە قاراپ تۇراتتى.....

پالۋاننىڭ كەچۈرمىشى(3 ـ باب9 ـ قىسىم)

بىزگە قاراپ تۇرغان ئۇ نەرسىنىڭ ئالۋاستى ئىكەنلىكىنى جەزىملەشتۈردۈم، يەنە كىلىپ ساندۇق بار ئۆيدىكى تاش قەبرىدىن چىققان بولۇشى مۇمكىن ئىدى. ئۇنىڭ قاراشلىرىدىن بىزنى بوش قۇيۇۋەتمەيدىغانلىقى چىقىپ تۇراتتى، ھىلىمۇ ياخشى ھازىر تىخى قاراڭغۇ چۈشمىدى لىكىن تىزلا قاراڭغۇ چۈشۈشكە باشلايتتى. ـ: ئابلاكا نىمىگە قاراۋاتىسىز؟ ..... ئېلى مەن قاراپ تۇرغان تەرەپكە قارىغاچ سورىدى ـ: بىرەر نىمىنى كۆرۈپ قالدىڭىزما؟ بايا بىزنى تۇيۇقسىز ئىتتىرىۋىتىشىڭىز شۇ سەۋەپتىن شۇنداقمۇ؟ ..... ـ: توغرا، لىكىن ھازىر بۇنى دىيىشىدىغان ۋاقىت ئەمەس، بىز تىزدىن بىخەتەر جاي تېپىۋىلىشىمىز كىرەك، بولمىسا بۇ كىچىدىن ئۆتەلمەسلىكىمىز مۇمكىن!.....دىدىم مەن قەدەملىرىمنى تىزلەتكەچ. ئېلىمۇ بىر نىمىنى چۈشەنگەندەك گەپمۇ قىلماستىن ماڭا ئەگەشتى. بىراق سەمەت كەينىدە قىلىۋاتاتتى، ئۇنىڭغا سەپ سىلىپ قارىغىنىمدا ئازراق ئاقساۋاتقانلىقىنى سىزىپ قالدىم ـ:

سەمەت پۈتۈكۈغا نىمە بولدى؟ ..... سەمەت نىمە دېيىشنى دەماللىققا بىلەلمەي دۈدۈقلاپ تۇرۇپ ـ: شۇ...شۇ...بايا سەكرىگەندە يانچۇقۇمغا سلىۋالغان نەرسىلەر پۈتۈمغا پىتىپ كىتىپ...تۇ!..... ئۇنىڭ ئاخىرقى گەپلىرى ناھايىتى بوشاپ كەتتى. ـ: ھەيىيىيي!...مەن ساڭا بايا نىمە دىگەن ئىدىم، ئۇ نەرسىلەر بىز ئۈچۈن ئاۋارىچىلىك، بۇ جايدىن چىقىپ كىتىدىغان چارىنى تاپقاندا ئاندىن كىلىپ ئىلىپ چىكەتسەكمۇ بولىدۇ دىمىگەنمىدىم. قارا بىردەمدە پۈتۈكۈنى ئاقىستىپ قويۇپتۇ كىيىن يەنە نىمە ئىشلار يۈز بىرىدۇ تىخى...بولدى يىنىكىدىكى نەرسىلەرنى تىزدىن تاشلىۋەت، ئۆزىمىزنى قۇتقۇزۇش ھەممىدىن مۇھىم!..... سەمەت سۆزلىرىمنى ئاڭلاپ يانچۇقىنى مەھكەم تۇتىۋالدى ـ: ياق، ياق...خەتەردىن ئۆتۈپ كەتكەن تۇرساق جىنىمنى تىكىپ قويۇپ تاپقان بۇ بايلىقلارنى ھەرگىز تاشلىۋەتمەيمەن، چوقۇم بىللە ئىلىپ چىقىپ كىتىمەن!..... ئۇنىڭ بۇ جاھىللىقىنى كۆرۈپ ئاچچىقىم كەلگەن بولسىمۇ لىكىن ھازىر بۇ ئىشنى تالىشىش ئاساسىي ئىشىمىز ئەمەس ئىدى. شۇڭا ئۇنىڭغا ئالىيىپ قويۇپ يولۇمنى داۋاملاشتۇردۇم ـ: ئۇنداقتا بىزگە يىتىشىپ ماڭ، بولمىسا ئالۋاستىلارغا يەم بولىسەن!.....سەمەتمۇ ئارتۇق سۆزلىمەي كەينىمىزدىن تىز ـ تىز ئەگىشىپ مىڭىشقا باشلىدى. شۇ تاپتا ئۆزىمىزنىڭ قەيەرگە كىلىپ قالغىنىمىزمۇ نامەلۇم ئىدى، پەقەت بايىقى تاش ئۆينىڭ ئارقا قىسمى دەپلا ئويلىدىم. ـ: ئابلاكا بۇ يەردە نەدىمۇ بىخەتەر جاي بولسۇن، بىر ـ بىرىدىن خەتەرلىك يەرلەر بارکەنغۇ!..... دىدى ئېلى ئەتراپقا قاراپ قويۇپ. مەن ـ: ئامال يوق، ئەگەر مۇشۇنداق چۆرگىلەپ يۈرسەك قاراڭغۇ چۈششىلا قاتتىق ھۇجۇمغا ئۇچرىشىمىز مۇمكىن!..... شۇنداق دىگەچ توساتتىن ھىلىقى مەن چۈشۈپ كەتكەن قەبرە ئىسمىگە كەلدى ـ: راس بىز ھىلىقى مەن چۈشۈپ كەتكەن قەبرىنى ئىزدەپ تاپايلى!..... ـ: چاقچاق قىلمىڭە ئابلاكا، مۇشۇنداق ۋاقىتتىمۇ يەنە شۇ قەبرىدىكى جەسەتلەرنى ئويلاۋاتامسىز؟ ... ـ: ياق مەن شۇ يەردە پاناھلىنايلىمىكىن دەيمەن!... ـ: نىمە؟ ...ئاشۇ قەبرىنىڭ ئىچىگە چۈشىمىز دىمەكچىما؟ ياق ياق، مەن كىرمەيمەن. ئەگەر ئۇ جەسەتلەرمۇ تىرىلىپ قىلىپ بىزگە ھۇجۇم قىلسىچۇ، ھەممىمىز ئۆلۈپ كەتمەمدۇق؟ بولمايدۇ، بولمايدۇ، ئىشقىلىپ مەن بارمايمەن!... ـ: ئۇكام ئەقىللىكرەك بولساڭچۇ!...ئۇلار تىرىلىپ قالىدىغان ئىش بولسا ئاللىقاچان تىرىلىپ بولاتتى، مەن ئىچىدە خىلى ئۇزاق تۇردۇم ھىچنىمە بولمىدىغۇ ئەنسىرىمە ھىچنىمە بولمايدۇ، يەنە كىلىپ ئۇنىڭدىن باشقا ئامالىمىز يوق، ئەگەر يەنە بىر قىتىم تاش ئۆيگە سولىنىپ قالساق بۇ قىتىم ئۆلۈشىمىز مۇمكىن، بىزگە لازىمى يورۇقلۇق بىلەن بىخەتەر جاي...ئەگەر بىز قەبرىنىڭ ئىچىگە كىرىۋالساق ئۇلارنىڭ بىزنى بايقىيالماسلىقىغا ئىشىنىمەن!..... ـ: ئېلى بىلەن سەمەت خېلى ئويلىنىپ كەتكەندىن كىيىن ـ: بوپتۇ مۇشۇنداق قىلمايمۇ ئامال يوق ئوخشايدۇ، ئەمىسە شۇنداق قىلىلى!..... دىگىنىچە ماڭا قارىدى. بىز چۆرگىلەپ يۈرۈپ خىلى يول يۈرگەن بولساقمۇ بىراق ئۇ جاينى تاپالمىدىم، بۇ جايمۇ ئۇ تەرىپىدەك شۇنداق سىرلىق ھەم يەر شەكلى ئىنتايىن مۇرەككەپ ئىدى. ھەربىر قىتىم يول ماڭغىنىمىزدا تىكەنگۈلنىڭ ئۇچلۇق تىكەنلىرى

بەدىنىمىزگە سانجىلىپ ئىختىيارسىز تولغىشىپ كېتەتتۇق. ـ: ئۇھ!...بولدى مەن ماڭمايمەن، ئۇ جاينى تاپمايلا قوياي بولدى...بەك ھىرىپ كەتتىم نەچچە كۈننىڭ ياقى ياخشى ئارام ئالالمايۋاتقىنىمىز يەتمىگەندەك ئەتتىگەندىن بىرى مىڭىپ يەنە بۇ جايدىن بىر يەرلەرنى ئىزدەپ يۈرۈشكە پەقەتلا چىدىمىدىم. نېم بولسا مەيلى ئالدىمغا ئۇچرىغان بىر جايغا كىرىپ ئالۋاستى بولسا ئۆلتۈرۈپ، ئۆينى بىكارلاپ شۇ جايدا ئارام ئالمەن!..... ددى سەمەت كايىپ. ئۇنىڭ دىگىنىنىڭمۇ ئاساسى بار ئىدى، دىمىسىمۇ بىز كىرگەندىن باشلاپ ئارام خۇدا بىر ئارام ئىلىپ باققان ۋاقتىمىز يوق ئىدى. ـ: ئۇنداق بولسا يەنە بىر تەۋەككۈل قىلىپ باقامدۇق؟ ... ددىم مەن ئۇلارغا قاراپ. ئېلى ئەجەپلىنىپ ـ: قا...قانداق تەۋەككۈل دەيسىز؟ ..... ـ: ھامىنى بۇ ئالۋاستىلاردىن قىچىپ قۇتۇلالمىغۇدەكمىز، شۇڭا ئۇيەرنى بۇ يەرنى تىمىسىقلاپ يۈرمەي يەنە بىرەر ئۆيگە كىرىپ باقامدۇق، بەلكىم بۇ قىتىم تەلىيىمىز ئوڭدىن كېلەر؟ ..... سۆزۈمنى ئاڭلاپ ئىككىلىسى ئويلىنىپ قالدى. ـ: ئۇنداق قىلساقمۇ بولىتى، بىراق يەنە ئالۋاستىلارغا ئۇچراپ قالساق قانداق قىلىمىز؟ يەنە كىلىپ سىزنىڭ ياركىز يەنە ئىغرىلىشىپ كەتتى، سەمەت بولسا ئاقساق، مىنىڭ ھالىممۇ چاغلىق...بۇنداق چاغدا ئۇلارغا تاقابىل تۇرالارمىزمۇ؟ ..... ـ: مىنىڭ يارامدا چاتاق يوق، ئالۋاستىلارمۇ ھەم بەك ئاجىزكەن. ئىشقىلىپ ئۆزىمىزنى تۇتقۇزۇپ قويمىساقلا يوقىتالايدىكەنمىز!...قانداق كىرىپ باقامدۇق، ئەمدى ئويلىشۇەرسەك قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتسە ئۇ چاغدا تىخمۇ چوڭ ئاۋارىگەرچىلىككە يولۇقىشىمىز مۇمكىن!..... سۆزۈم ئۇلارنىڭمۇ ئىددىيەسىدىن ئۆتتى بولغاي ـ: ئەمسە شۇنداق قىلىلى، بەلكىم بۇنىڭدىن باشقا ئامال يوقتەكمۇ قىلىدۇ!..... شۇنداق قىلىپ بىز يەنە قايتىدىن بىر تاش ئۆيگە كىرىپ بىقىش قارارىغا كەلدۇق، بەلكىم تاش ئۆڭكۈر دىسەكمۇ توغرا بولار!..... ـ: ئابلاكا، مۇشۇ يەردە تۇنەمدۇق؟ ...مەن سەل غەلىتىلىك ھىس قىلىۋاتىمەن، بۇ چوڭ كىچىك تاش ئۆيلەرنىڭ ھەممىسىدە ئاساسەن دىگۈدەك تاش سۇپا باركەن، بۇمۇ جەسەت سىلىنغان تاش سۇپا بولۇپ قالمىسۇن يەنە!..... ددى ئۇ تاش ئۆڭكۈرنىڭ ئىچىدىكى سۇپىنى كۆرسىتىپ. بايا بىر قىتىم دۇچ كەلگەچكە بۇنىمۇ يوق دىگىلى بولمايتتى. ـ: ئۇنداق بولسا بۇ سۇپىنى ئىچىپ باقايلى، ئەگەر راسلا جەسەت ئالۋاستى بار بولسا ئۇنى يوقىتىپ ئاندىن خاتىرجەم تۇرساق بولىدۇ ئەمەسمۇ!..... ـ: شۇنداق دىگىنىڭىز بىلەن ئۇلار بىزدەك ئادەم بولغان بولسىغۇ كارائىتى چاغلىق ئىدى، لىكىن ئۇلار ئالۋاستىدە!...تاساددىبى بىرەرسىمىزگە زەخىم يېتىم قالسا!..... ـ: بەك كۆپ ئويلاپ كەتمە، بۇ جايغا كىرگەندىن بىرى نىمە ئىشلارنى كۆرمىدۇق. شۇنداق تۇرسا يەنە قورقۇپ يۈرەمسەن؟ ئەمدى بارغۇ ئۇلارغا يۈزلەنمىسەك بولمايدۇ، قورققانسىرى ئاجىزلىشىپ ئۇلار تەرىپىدىن ۋەھشىلەرچە ئۆلتۈرىلىسەن. شۇڭا قورقۇنچنى بىر تەرەپكە قايرىپ قويمىساڭ بولمايدۇ!..... ئېلى بىلەن سەمەت ئۇندىمىدى، بىراق چىرايىدىن ناقايىللىقى چىقىپ تۇراتتى. ئەمەلىيەتتە مەنمۇ ئالۋاستىلارغا خۇشتار ئەمەستە، مەنمۇ ئۇلارنىڭ بەدبەشىرە تەلەتىنى كۆرگەندە قورقۇپ نىمە قىلارىمنى بىلمەيمەن. بىراق بۇنداق چاغدا مەن پەقەت ھايات قىلىشنىلا ئويلايمەن،

ئۆزۈم ئۈچۈن ئەمەس ئائىلەمنى كۆرۈش ئۈچۈن ھايات قىلىشىم كېرەك!... شۇنداق قىلىپ قولچىراقنى ئېلىغا تۇتقۇزۇپ قويۇپ سەمەت بىلەن تاش سۈپىنى يۆتكىمەكچى بولدۇق. بىراق شۇنچە كۈچسەكمۇ تاش سۈپىنى مىدىرلىتالمىدۇق. سەمەت تىرىكىپ ـ: ئەبلەخ!...نىمانداق ئىغىردۇ بۇنىڭ ئىغىزى، ئابلاكا سىزنىڭچە بۇنىڭ ئىچىدە راسلا جەسەت بارمىدۇ؟ ...دەپ سورىدى. مەن ـ: بىلمىدىم، بىراق قانداقلا بولسۇن بىر قاراپ بىقىشمىز كېرەك، ئەگەر راسلا بار بولسا ئۇ بىزگە خەتەر ئېلىپ كېلىدۇ، شۇڭا تازلىۋىتىپ ئاندىن خاتىرجەم بولغىنىمىز ياخشى...بولدى ۋايساشنى قويۇپ قايتا سىناپ باقايلى، بۇنىڭ ئىچىلمايدىغانلىقىغا ئىشەنمەيمەن!..... بىز قايتا ـ قايتا سىنىغان بولساقمۇ بىراق تاش سۈپىنىڭ ئىغىزى ئىچىلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. ـ: ياكى بۇ جاي پۈتۈنلەي قۇيما يەر ئوخشايدۇ بولمىسا بۇ چاقما چوقۇم ئىچىلىپ بولاتتى... دىدى سەمەت ئۇمۇدىنى ئۆزۈپ. لېكىن مەن قانداقلا قارىسام بىر غەلىتىلىك بار ئىدى. ـ: ئۇنداقلا يەكۈن چىقىرىۋەتمە، بەلكىم ئىچىش قائىدىسى بولىشى مۇمكىن!..... ـ: نىمە؟ ئىچىش قائىدىسى دىدىگىزما؟ ...بۇنى ئىچىشقىمۇ قائىدە كېتەمدا؟ .....دىدى سەمەت ئەجەپلىنىپ. ـ: ئەلۋەتتە شۇنداق بولماي!... گىپىمنىڭ ئايىقىنى دىمەكچى بولۇپ تۇرغىنىمدا سەمەت تىزلا ـ: ھە، مەن بىلدىم. يەنى ئاۋۇال بەدەن قىزىتىش، ئاندىن مەشىق قىلىش، ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇرۇنۇپ بىقىش، ئەڭ ئاخىرىدا ئىنجىقلاپ تۇرۇپ ئىچىش، شۇنداقمۇ!..... ئويلىمىغاندا دېيىلگەن بۇ سۆز قىنىمنى قىزىتىۋەتتى. ـ: ئاغزىڭغا بىرنى سالسام!.....مۇشۇنداق ۋاقىتتىمۇ چاقچاق قىلامسەن، مەن ئەمەلىي سۆزلەۋاتىمەن!..... ـ: چىچىلماڭە ئابلاكا، مەنمۇ ئەمەلىي سۆزلەۋاتىمەنغۇ!...بايىدىن بىرى شۇنچە كۈچەپمۇ ئاچالمىغاچقا شۇنداقمىكىن دەپ ئويلىدىم..... بەربىر ھازىر ئۇنىڭ بىلەن جىدەللىشىپ ئولتۇرىدىغان ۋاقىت ئەمەس ئىدى، شۇڭا ئېلىدىن قولچىراقنى ئېلىپ تاش سۈپىنىڭ ئەتراپىنى ئىزدەشكە باشلىدىم. ـ: نىمىش قىلىۋاتىسىز ئابلاكا؟ ..... ئىككىسى ھەيرانلىق بىلەن مەندىن سوئال سورايتتى. مەن جاۋاپ بىرىشنىڭ ئورنىغا سۈپىنىڭ ئەتراپىنى سىلاپ يۈرۈپ بىر تۆشۈكنى تېپىۋالدىم ھەمدە قولۇمنى تىقىپ ۋىكلىيۇچالتىلغا ئوخشاش بىر نەرسىنى سىزىپ قالدىم، ئۇنى شۇنداقلا مىدىرلىتىشمىغا غولدۇرلىغان ئاۋاز بىلەن تەڭ سۈپىنىڭ ئىغىزى ئىچىلىشقا باشلىدى. ئىش تۈيۈقسىز يۈز بەرگەچكە چۆچۈپ كەينىمگە داجىپ خەنجىرىمنى سۇغاردىم، بۇ چاغدا سەمەت بىلەن ئېلىمۇ خەنجەرلىرىنى ئېلىپ تەييارلىق ھالەتتە تۇرۇپ بولغان ئىكەن. سۈپا ئىغىزى تولۇق ئىچىلىپ بولغاندىن كېيىن توپا ـ چاڭ ئارىسىدىن بوشلۇق كۆرۈلدى، بىز سەل گۇمانلىنىپ قولچىراقنى يورۇتقاچ ئاستا سۈپا يېنىغا كەلدۇق. بىراق كۆرگىنىمىز جەسەت بولماستىن بەلكى قاراڭغۇلۇقتا سوزۇلغان بىر پەشتاق بولدى. ـ: بۇ بۇ...ئابلاكا بۇ جاي يەر ئاستىغا تۇتىشىدىغان ئىغىزكەن، مەن تىخى جەسەت ساندۇقمىكىن دەپ قاپتىمەن!.....دىدى ئەجەپلەنگەن ئېلى. شۇ تاپتا ئېلىلا ئەمەس مەنمۇ ئەجەپلىنىپ قالغان ئىدىم. ـ: شۇنداق، بۇ يەر ئاستىغا تۇتاشقان كىرىش ئىغىزكەن!.....سىلەرچە بۇ جاي قەيەرگە تۇتىشىدىغاندۇ؟ .....دىدىم پەسكە قارىغاچ.

سەمەت ـ : ئىشقىلىپ ياخشى جايغا تۇتاشمايدۇ، بۇ قاراڭغۇلۇقتىن قارىغاندا نەق ئالۋاستىلارنىڭ ئۇۋۇسىغا تۇتىشىدىغاندەك!..... ـ : ئابلاكا ئەمدى قانداق قىلىمىز، كىرىپ باقامدۇق ياكى چىقىپ كېتەمدۇق؟ ..... ـ : ئېلىنىڭ سورىغان سوئالىغا كەسكىنلا جاۋاپ بەردىم ـ : ئەلۋەتتە كىرىپ باقىمىزدە، بۇنداق يوشۇرۇن يەر ئاستى يولى بارلىقىغا قارىغاندا چوقۇم بىرەر يېپ ئۇچى تاپالىشىمىز مۇمكىن!..... ـ : دىمەك راسلا كىرىشنى قارار قىپسىزدە؟ ..... ـ : شۇنداق، ئالۋاستىنىڭ ئۇۋۇسىغا كىرمەي تۇرۇپ ئەسلى ئەھۋالنى بىلگىلى بولمايدۇ. بەلكىم بىز بۇ جايدىن چوڭ بىر ئىشنى بىلىپ چىقىشىمىز مۇمكىن!..... ئۇلارمۇ مىنىڭ كەسكىن قارارىمنى كۆرۈپ ئارتۇق سۆزلىمىدى. شۇنداق قىلىپ قولىمىزدىكى بىرتال قولچىراقنا تايىنىپ يەرئاستىدىكى قاراڭغۇلۇقنا شۇڭغىدۇق. بۇ جاي ئويلىغىنىمىزدىنمۇ قورقۇنۇچلۇق بولۇپ ماڭغان يولىمىزدىكى تاملاردا ئادەمنىڭ باش ئىسكىلىتلىرى پاتۇرۇقلۇق ئىدى. بۇنىڭ بىزەش ئۈچۈن ئىشلىتىلگىنى ياكى ئەينى چاغدا ئادەملەرنى كۆمگەن بولسا بۇ يەر ئاستى يولىنى كولىغاندا چىقىپ قالغانلىقىنى بىلگىلى بولمايتى. ـ : بۇ جاي نىمانداق قورقۇنۇچلۇق، ئەسلى كەلمىسەك بوپتىكەن ئابلاكا!..... دىدى سەمەت تامدىكى باش ئىسكىلىتلارغا قاراپ سەل قورقۇمسىرىغان هالدا. ـ : قورقۇۋاتامسەن؟ ئۇنداقتا ماڭا يېقىن ماڭ، شۇنداق بولغاندا قورقۇنچتىن ئازراق خالىي بولسەن!...دىدىم ئۇنىڭغا. بىز يولنىڭ يۆلىنىشى بويىچە ئەگرى بۈگرى يوللارنى داۋام قىلىۋاتاتتۇق. ئاردا ئېلى سۆز ئاچتى ـ : ئابلاكا سىزنىچكە بۇ جاي ئەينى ۋاقىتلاردىكى ئۇرۇشلاردا لەخمە قىلىنغان بولغىيمىدى؟ ..... ـ : بەلكىم، مەنمۇ ئىنىق چۈشەندۈرۈپ بىرەلمەيمەن. چۈنكى بۇ خارابىيلىق توغرىسىدا هەتتا چوڭلارمۇ ئىنىق چۈشەنچە بىرەلمەيدۇ، پەقەت خەتەرلىك ئىكەنلىكىنىلا بىلىدۇ. بۇ خارابىيلىقنىڭ قانداق پەيدا بولۇپ قالغىنى، قاچان ۋەيران بولغانلىقىمۇ تارىخىي كىتاپلاردا دىيىلمىگەن هەم بۇ توغرىسىدا ئىنىق چۈشەنچە يوق. لىكىن مىنىڭ بىلىدىغىنىم نەچچە يىللاردىن بۇيان بۇ جايدىن بىرەر ئادەمنىڭمۇ هايات چىقىپ كېتەلمىگەنلىكى!.....بىزمۇ قانچە كۈن بەرداشلىق بىرەلەيمىز بۇنىسى ماڭا قاراڭغۇ!.....لىكىن شۇنىسى ئىنىقكى كىرگەنلەر بىزدەك قىچىپ يۈرۈپ جىنىنى ساقلاپ قالغان بولسىمۇ ۋاقىتنىڭ ئۇزىرىشىغا ئەگىشىپ چىقىپ كېتىدىغان يەرنى تاپالماي مۇشۇ جايدا جان تەسلىم قىلغان بولۇشى مۇمكىن..... ـ : ئۇيىيۇ، شۇنداق خەتەرلىكما؟ يەنە كىلىپ بۇ هالىتىمىزدە دىگىنىڭىز ئۈچۈن ماڭا تىخمۇ قورقۇنۇچلۇق تۇيۇلۇپ كېتىۋاتىدۇ. تەلىيىمىز كىلىپ چىقىپ كېتىدىغان يەرنى تىزرەك تېپىۋالغان بولساق قانچە ياخشى بولاتتى هە!..... بىز شۇنچە يول ماڭغان بولساقمۇ بۇ يوللار تۈگىمەيۋاتاتتى. ئىچىمدە بۇنداق ئۇزۇن لەخمىنى كولىغانلارنى مىڭنى تىللاپ كەتتىم، شۇ تاپتا كەينىمىزگىمۇ هەم يانغىلى بولمايتتى خىلى ئۇزۇپ كېتىپ بولغان ئىدۇق. ـ : ئابلاكا بۇ چاقنا كەچمۇ بوپ بولغاندۇ هە!..... دىدى سەمەت ئىختىيارسىزلا. ـ : بەلكىم قاراڭغۇ چۈشۈپ بولغاندۇ، بىز ماڭغىلىمۇ خىلى بولدى. بۇنداق ئۇزۇن ئىكەنلىكىنى بىلگەن بولسام باشتىلا كىرمەسكەنمەن!.....دىدىم

ۋايساپ...ئىككىسىمۇ كۈلۈپ قويدى. ـ: ھەي ھەي، ئالدىمىزدا پەشتاق بارداكمۇ قانداق؟ ... ئېلىنىڭ سۆزى بىلەن تەڭ قولچىراقنى يىراققىراق يورۇتتۇم، راس دېگەندەك نىرىراقتا ئۈستىگە سوزۇلغان بىر پەشتاق تۇراتتى. بىز تىزلىكتە ئۇ جايغا بىرىپ ئۈستىگە قاراپ ماڭدۇق. بۇ يەرنىڭمۇ ئۈستى تەرىپى ئىتنىڭ بولۇپ تاش سۇپىنى يۆتكەشكە توغرا كىلەتتى. بىراق تۆشۈكنىڭ جىقلىقىدىن قايسى تۆشۈكتىن ئىچىلىدىغان يەرنى تاپقىلى بولىدىغانلىقىنى بىلەلمىدىم. ـ: تۆشۈك بەك جىقكەن، بولمىسا ئۈستىگە ئىتتىرىپ باقايلى بىۋاستە ئىچىلىپ كىتىپ قالسا ئەجەپ ئەمەس!.....دىدىم مەن يىپىقلىق تاشنى ئۈستىگە ئىتتىرغاچ. ئىككىسىمۇ ماڭا يارداملىشىپ ئۈستىگە ئىتتىرىشكە باشلىدى. ـ: غەيرەت قىلىڭلار تاش مىدىرىدى، چوقۇم ئىچىلىدۇ مەنچە!..... تاش ھەر ـ بىر مىدىرلىغاندا بىرمۇنچە توپا پەسكە چۈشەتتى.

«پۇف!...تۇف!...»دەپ يۇرۇپ توپىدىنمۇ يىگىنىمىزنى يەپ قالغىنىنى تۆكۈرۈپ يۇرۇپ ئازراق يوچۇق ئاچتۇق، ئۈستى تەرەپمۇ قاراڭغۇ بولغاچقا ھىچنىمنى ئىلغا قىلغىلى بولمايتتى. بىز يەنە تىركىشىپ يۇرۇپ ئۆزىمىز پاتقۇدەك قىلىپ قوزغىتىۋالدۇق ئاندىن بىر ـ بىرلەپ چىقىپ ئەتراپقا قولچىراقنى يورۇتتۇم. بۇ بىر قاۋاق ئۆي بولۇپ تۆتىلى ئەتراپى تام ئىدى، پەقەت ئۈستىدە بىر تۈگلۈكلا بار ئىدى. ئۆي ئىچى قويۇق توپىغا مىلەنگەم بولۇپ پارچىلانغان ئادەم سۆڭەكلىرى چېچىلىپ ياتاتتى، مەن قولچىراقنى ئەتراپقا يەنىمۇ ئىنچىكىلىك بىلەن تۇتتۇم. شۇ چاغدا بىر جەسەتنى كۆرۈپ قالدىم، ئۇ قارىماققا ئولتۇرۇپ قالغان بولۇپ، ھىچقانداق زەخمىگە ئۇچىمىغاندەك قىلاتتى ھەم يانچە ئىسىۋالغان سومكىسىنى چىڭ تۇتقىنىچە قۇرۇق ئۈستىخانغا ئايلىنىپ كەتكەن ئىدى. مەن قىزىقىپ ئۇ جەسەتنىڭ قىشىغا ئاستا ماڭدىم. ـ: ئابلاكا خەتەرلىك!..... ئېلى شۇنداق دېگىنىچە قولۇمنى تۇتىۋالدى ـ: بەلكىم ئۇ جەسەت ئالۋاستى بولۇشى مۇمكىن، تەييارلىقسىزلا بارسىڭىز!..... ئۇنىڭ سۆزى توغرا بولغاچقا ئارتۇق سۆزلىمەي خەنجىرىمنى قىنىدىن سۇغۇرۇپ ئىلىپ ئاندىن جەسەتنىڭ يىنىغا ئاستا كىلىپ ئۇنى مىدىرلىتىپ باقتىم. دەرۋەقە ئۇ ھەركەتتىن توختىغان بولۇپ بەلكىم مۇشۇ جايدا قاپسىلىپ قىلىپ چىقالماي ئۆلگەن بولۇشى مۇمكىن ئىدى. مەن ئاستا ئۇنىڭ سومكىسىنى خەنجىرىمدە ئىلىپ ئالدىم بىراق ئۇنىڭ قولى سومكىنى چىڭ تۇتىۋالغان ئىدى. مەن سەل كۈچىشىمگە ئۇنىڭ قولى بىلىلا ئۆزۈلۈپ چىقتى، ئۇنىڭ بۇنداق چىڭ تۇتقان ھالدا ئۆلۈشىگە قارىغاندا بۇ سومكىدا چوقۇم چوڭ يىپ ئۇچى بولۇشى مۇمكىن ئىدى. مەن سومكىدىكى توپىلارنى قىقىشتۇرىۋىتىپ ئىغىزىنى ئاچتىم، سومكىنىڭ ئىچىدە بىردانە قەلەم، قۇلۇپ سىلىنىدىغان بىردانە قاتتىق تاشلىق خاتىرە، كىچىك پىچاق، لومپا ئەينەك قاتارلىق نەرسىلەر تۇراتتى. بۇ نەرسىلەردىنلا جەسەتنىڭ بىرەر تەكشۈرگۈچى ئىكەنلىكىنى ھىس قىلدىم. لىكىن ئۇ قاچان قانداق ۋاقىتتا ئۆلگەن بولغىيدى؟ .....دېگەن سوئال مىنى ئەجەپلەندۈردى. خاتىرىدە بىرەر مۇھىم يازمىلارنىڭ بارلىقىغا ئىشىنىپ ئىچىشقا ئۇرۇندۇم. بىراق قۇلۇپ سىلىنغان يىرى داتلىشىپ كەتكەچكە قاتتىق تىشىنى سويۇشقا توغرا كەلدى. قىلىچىم بىلەن كىسىپ يۇرۇپ

تاشنى ئاجراتقىنىمدا ئىچى تەرەپتە شۇنداق مۇكەممەل ساقلانغان بىر نېپىز تاشلىق خاتىرىنى كۆرۈپ قالدىمدە ۋاراقلاشقا باشلىدىم. ئەسلىدە زور ئىشەنچ بىلەن بىرەر نەرسىنى بىلىمەن دەپ ئاچقان ئىدىم لېكىن ھېچقانداق ئەھمىيىتى بولمىدى، چۈنكى ئۇ خەتلەر باشقا يىزىقتا يىزىلغان ئىدى. ھەممە بەتلىرىنى ئاختۇرۇپ باقتىم بىراق خەت يىزىقى ئوخشاشلا باشقا يىزىق، ئىچىمدە «مۇشۇ يىزىقلارنى ئوقۇيالايدىغان خىسلەتكە ئىگە بولسامچۇ!»دەپ، ئويلاپ كەتتىم. ھېچنىمىنى ئوقۇيالمىغاچقا قايتىدىن مەيۈسلىنىپ خاتىرىنى سومكىغا سلىۋەتتىم. ھەمدە چوڭقۇر ئۇھ!...تارتىپ كەتتىم. سەمەت بىلەن ئېلىمۇ ماڭا قارىغىنىچە قاراپ تۇراتتى. ـ: ئابلاكا ئەمدى قانداق قىلىمىز، شۇنچە جايدىن لەخمە كولاپ بۇ تۆتىلى تەرىپى تام بىلەن قورشالغان بىر ئۆيگە تۇتاشتۇرۇپ قويغىنىڭ زادى سەۋەبى نىمە؟ .....بۇ قاپقان ئەمەستۇ ھە!..... ـ: ئۇف!...ياق بۇ قاپقان ئەمەس بەلكى ئۇرۇش يىللىرىدىكى ئۆزىنى قوغدايدىغان ئۆيكەن، ھەر قانداق بىرى بۇ جايىنى ئىزدەپمۇ تاپالمايدىغاندەك قىلىدۇ، چۈنكى بۇ يەرنىڭ ئىشكى يوقكەن پەقەت بىز باشتا كىرگەن ئۆيدىن يەر ئاستىنى تاپالىسا ئاندىن بۇ ئۆينى تاپالايدىكەن. بىراق ئاۋۇ جەسەت بۇ جايدىن چىقىپ كىتەلمەي ئامالسىز ئۆلگەندەك قىلىدۇ، ئۇنىڭ بۇ سومكىنى چىڭ تۇتۇۋالغىنىغا قارىغاندا خاتىرىدە چوقۇم مۇھىم ئىشلار قالدۇرۇلغان، ھازىرقى ئىش بۇ خەتلەرنى ئوقۇش لېكىن قىرىشقاندەك بۇ خەت بىزنىڭ يىزىقتا ئەمەسكەن.....ئەبلەخ!... ئويلىغانسىرى ئاچچىقىم كىلىۋاتاتتى، بىزدىنمۇ باشقا مىللەتلەرنىڭ بۇ خارابىيلىققا كىرىپ باققىنى مىنى ئەجەپلەندۇرەتتى. ئۇلار بەلكىم بۇ جايىنىڭ سىرلىرىنى بىلىش ئۈچۈن كىرگەن بولۇشى مۇمكىن، بىراق مەغلۇپ بولۇپ ھەممىسى ئۆلگەن. بۇ جەسەتمۇ شۇلارنىڭ بىرى بولۇشى مۇمكىن.....ئاچچىقىم كەلگەنسىرى خاتىرىگە لىققىدە يىزىلغان بۇ خەتلەرنى ئوقۇيالماي تىت ـ تىت بولۇپ كەتتىم ھەمدە ۋاراقلىرىنى يىرتىشقا باشلىدىم. شۇ چاغدا ئېلى بىلەن سەمەت قولۇمنى تۇتۇۋالدى ـ: ئابلاكا ئۇنداق قىلماڭ بەلكىم بۇ خەتلەرنى ئوقۇيالايدىغان ئادەم چىقىپ قىلىشى مۇمكىن، مۇنداقلا يىرتىۋەتسەڭىز چوڭ بىر سىرنى يىشەلمەي قالمايلى يەنە!..... ئۇلارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ سەل بوشىغان بولسامۇ لېكىن ئاچچىقىمدا خاتىرىنى كۆچەپ ئاتتىم. ـ: بولدى ئابلاكا، بىز دەرھال بۇ جايدىن چىقىپ كىتەيلى. بەلكىم تەلىيىمىزگە بۇنى ئوقۇيالايدىغان بىرسى چىقىپ قالار، بۇنى تاشلىۋىتىپ كىيىن پۇشايمان قىلىدىغان ئىش چىقىپ قالمىسۇن يەنە. ھەم سىزنىڭ يارىڭىزغىمۇ كۆڭۈل بۆلمىسەك بولمايدۇ قانداق دىدىم!..... دىدى ئېلى. بىراق ھازىر بۇ جايدىن چىقىپ كەتسەك بولمايتتى، چۈنكى قاراڭغۇ چۈشۈپ بولغان بولۇپ سىرتتقا چىقساقلا نۇرغۇن خەتەرلەر بىزنى كۈتۈپ تۇراتتى. مەن ئۆزۈمنى سەل بىسۋىلىپ ئىككىسىگە ـ: ھازىر چىقىپ كەتسەك بەك خەتەرلىك، شۇڭا بۈگۈن مۇشۇ جايدا تۇنەيلى ئاندىن تاڭ ئاتقاندا يىمىزنى داۋام قىلايلى، ئېلى دىگەندەك بۇنى ئوقۇيالايدىغان بىرەرسى چىقىپ قالسا ئەجەپ ئەمەس.....دىدىم. ئۇلارمۇ ئويلىشىپ ئولتۇرۇپ ئاخىرى توغرا تاپتى. شۇنداق قىلىپ

كىرگەن تاش ئىغىزنى توسۇنتىپ بۇگۈن كىچىنى مۇشۇ جايدا ئۆتكۈزمەكچى بولدۇق. ھەم بۇ جاي بىزگە نىسپەتەن ئەڭ بىخەتەر جاي ئىدى چۈنكى كىرىپ قالارمۇ دەيدىغانغا ئىشكىمۇ يوق تۆت ئەتراپى تاملا، يەنە كىلىپ تۇڭلۇك بەك كىچىك ئالۋاستىلارنىڭ پاتمايدىغانلىقى ئىنىق ئىدى. شۇنداق قىلىپ سۆڭەك قاپلىغان بۇ ئۆيدە ھىلىقى جەسەتكە ھەمراھ بولۇپ قونىدىغان بولدۇق. بىز جىمىغاندىن كېيىن ئۆينىڭ ئەتراپىدىن بىر ئاۋازلارنىڭ چىقىۋاتقانلىقىنى ھىس قىلدۇق ئەمما ئۇلار قانداقلا قىلسا بىزنى تاپالمايتتى. شۇڭا خاتىرجەم ھالدا نەچچە كۈنلۈك چارچاشنى بىراقلا تۇگىتىش ئۈچۈن ئۇيقۇغا غەرق بولدۇق!.....

پالۋاننىڭ كەچۈرمىشى(3 ـ باب10 ـ قىسىم)

ئابلاكامنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ ھەيرانلىقتا قاراپ ئولتۇرۇپلا قالدۇق. نىجات ھەيرانلىق بىلەن ـ : كىيىن قانداق بولدى، ھىلىقى خاتىرە دەپتەر قېنى؟ .....دەپ سورىدى. بىزمۇ ھەيرانلىق بىلەن ئابلاكامغا قاراپ ئولتۇراتتۇق. ئابلاكام ـ : خاتىرە دەپتەرنى بىر قەلئەگە يوشۇرۇپ قويغان، ئۇ دەل مەن شۇ جايدىن قىچىپ كەلگەن ۋاقىرىمدا بولغان ئىش ئىدى. بۇ جاينى بالدۇرراق تاپقان بولسام مۇشۇ يەرگە ئەكىلىۋالغان بولاتتىم بىراق ئۇلگۈرمىدى...بەلكىم خاتىرە ھىلىھەممۇ شۇ جايدا بولۇشى مۇمكىن. ئابلاكامنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ باشقا بىر سەۋەپلەر تۈپەيلى خاتىرىنى ئىلىۋالالمىغانلىقىنى چۈشەندۇق. نىجات ـ : ھەي ئىسىت!...ھازىر بولغان بولسا ما غېنى ئوقۇپ تەرجىمە قىلالايتى، ئۇ چاغدا بىزمۇ تىزرەك قۇتۇلالىغان بولاتتۇقتە!.....دىدى مەيۈسلىنىپ. دىمىسىمۇ ئۇ خاتىرە بىزگە نىسپەتەنمۇ ناھايىتى بىر مۇھىم يىپ ئۈچىدەك بىلىنىپ كەتكەن ئىدى. ـ : بولدى، ئۇ خاتىرىنىڭ نەدىلىكىنى بىلگەندىكىن بىرىپ تاپساق بولىدۇ، ئابلاكامنىڭ كەچۈرمىشىنىڭ داۋامنى ئاڭلايلى...داۋاماشتۇرىڭە ئابلاكا كىيىن قانداق بولدى؟ .....دىدى رۇسۇل. ئابلاكام چوغقا ئوتۇندىن بىر نەچچىنى تاشلاپ قويۇپ كەچۈرمىشىنىڭ داۋامنى سۆزلەشكە باشلىدى. ... ـ : ئۇ كىچە ئۇخلاۋىتىپ تۇيۇقسىز چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم، قارىسام بىر ئورماندا ئىكەنمەن، لىكىن ئېلى بىلەن سەمەت يىنىمدا يوق ئىدى. ئەتراپقا قاراپ بۇ جاينى پەقەتلا بىلەلمىدىم قانداق بولۇپ كىلىپ قالغىنىمۇ ھەم نامەلۇم ئىدى. ئېلىلارنى توۋلىغاچ ئىچكىرلەپ مىڭىشقا باشلىدىم. توساتتىن ئېلىنىڭ توۋلىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ قالدىم بىراق ئەتراپتا ھىچكىم يوق ئىدى. مەن ئاۋاز چىققان تەرەپنى بويلاپ مىڭىپ بىر يوغان توغراقنىڭ كەينىگە ئۆتكىنىمدە كۆرگىنىم شۇ بولدىكى مەلۇم بىر نەرسە ئېلىنىڭ يىرىلغان قارنىدىن ئىچ باغرىلرىنى ئىلىپ ئاچكۆزلۈك بىلەن يەۋاتاتتى، بىراق ئېلى تىخى ئۆلمىگەن بولۇپ جان تالاشقاچ مىنى توۋلاۋاتاتتى ـ : ئاب...لاكا!...مىنى...مىنى قۇتقۇزىۋىلىڭ!.....ئۇنىڭ ئاۋازى ناھايىتى زەئىپ بولۇپ ئارانلا ئاڭلاۋاتاتتىم. شۇ تۇرقىدا نىمە قىلىشىم كىرەكلىكىنىمۇ بىلەلمەي بۇ ۋەھشى پاجىگە قاراپ تۇرۇپ قالدىم. توساتتىن ئىغىزلىرى قانغا مىلەنگەن بايىقى نەرسە ئۆرۈلۈپلا ماڭا گەپ قىلدى ـ : كىلىڭە ئابلاكا بۇنىڭدىن تىتىپ بىقىڭ بەك مىزىلىك!.....ئۇ شۇنداق دىگەچ قولىدا ماڭا ئېلىنىڭ

يۈرىكىنى تەڭلەپ تۇراتتى. ئۇنىڭ چىرايىنى كۆرۈپلا ۋارقىراپ تاشلىدىم چۈنكى ئۇ باشقا بىرى بولماستىن دەل سەمەت ئىدى. ئۇ كۈلگەن چىغىدا خۇددى يىڭنىدەك ناھايىتى ئۆتكۈر ئۇچلۇق چىشلىرى كۆزگە چېلىقىپ تۇراتتى. ـ: سەن...سەن!..... مەن ئۇنىڭدىن ئارتۇقىنى دېيەلمىدىم، يىنىمنى ئاختۇرغان بولساموۇ لېكىن ئۆزۈمدىن قەتئىي ئايرىمايدىغان خەنجىرىمۇ يوق ئىدى. نېمە قىلارىمنى بىلەلمەي تۇرغاندا سەمەت قورقۇنۇچلۇق ھۆركىرىگىنىچە ماڭا تاشلىنىپ كەلدى!..... ـ: «ئاااااااااااااااااا!...» ئويغانغاندا بولسا پۈتۈن بەدىنىم چېلىق ـ چېلىق تەرلەپ كەتكەن ئىدى. مەن خېلى ۋاقىتقىچە ھاسىراپ كەتتىم، ئاندىن سىلاشتۇرۇپ يۈرۈپ قولچىراقنى تېپىپ يىنىمغا يورۇتتۇم. «ئاااااااااااااااااا!.....»تۇيۇقسىز يۈز بەرگەن بۇ ئىش مېنى يەنە بىر قېتىم ۋارقىرىۋىتىشكە مەجبۇر قىلدى. چۈنكى يىنىمدا تامغا يۆلۈنۈپ ئولتۇرغان ئېلى ماڭا قاراپ تۇراتتى. ـ: ئابلاكا سىزگە بىرەر ئىش بولمىغاندۇ؟ ..... دىدى ئېلى ئۆزىنى سەل تۇزەپ. ..... ـ: يا...ياق، مەن ياخشى بىراق قارا بىسىپ قاپتۇ...سەن ئۇخلىمىغانما؟ ... ـ: ئۇخلاي دەپ شۇنچە تىرىشسامۇ پەقەتلا ئۇيقۇم كەلمىدى، ھەم سىرتتا ھەرخىل ئاۋازلار، تىۋىشلار ئۈزۈلمىگەچكە خاتىرجەم بولالماي ئۇخلىيالمىدىم!...ئابلاكا سىزچە بۇ جايدىن چىقىپ كېتەلەرمىزمۇ؟ ..... دىدى ئېلى مەيۈس ھالدا. ـ: نېمىلەرنى دەيدىغانسەن، چوقۇم ئامالى بولىدۇ. ئاۋۋال بۇ جاينىڭ يەرشەكلى بىلەن ئوبدانراق تونۇشۇالايلى ئاندىن تىخىمۇ ئېچىكىرلەپ باقايلى بەلكىم مۇھىم بىر چىقىش يولىنى تېپىشىمىز مۇمكىن... ئېلى سۆزۈمنى ئاڭلاپ بىر ئۇھسىنىپ قويۇپ ـ: خەيىيىيي!.....مەن بۇ جايدىن چىقىپ كېتەلمەي مۇشۇ يەردە ئۆلۈپ كېتىدىغاندەكلا ھېس قىلىۋاتىمەن، ئۆيۈمنى بەك سېغىندىم. شۇنداق ئىللىق ئۆيۈم بار تۇرۇپ كۈنۈم ـ كۈنۈم سىرتتا ئېچىپ ـ چېكىپ ئۆيگە قايتىپ كەلمەسلىرىمنى، ئاتا ـ ئانام، ئايالىمنىڭ نەسىھەت قىلىشلىرىغا پەرۋامۇ قىلماستىن ئۇلارغا رەددىيە بىرىپ كۆڭلىنى ئاغرىتقىنىمنى ئويلىسام بەكمۇ پۇشايمان قىلىمەن. ھازىر شۇلار بولغان بولسا چىن كۆڭلۈمدىن چىقىرىپ بىر ئەپۇ سورىۋالغان بولسام!..... ـ: ھېچقىسى يوق، ئۇلار چوقۇم سەندىن رەنجىمىدى. سىنىڭ ھەم سالامەت ئۆيگە يىنىپ كىلىشىڭنى كۈتىۋاتقاندۇ ھەقىچان!..... ئېلى سۆزۈمنى ئاڭلاپ ماڭا مەنىلىك كۈلۈپ قويۇپ تۇڭلۇكتىن ئاسمانغا قارىدى ـ: مەن كىچىدىن بىرى تۇڭلۇككە قاراپ ئولتۇردۇم، بىراق بۇگۈن ئەڭ تەستە تاڭ ئاتقان كىچە بولدى. ھەقىقەتەن بەك تەستە تاڭ ئىتىۋاتىدۇ..... ئۇ شۇنداق دېگەچ نىمىلەرنىدۇ خىيال قىلىۋاتاتتى، سەمەت بولسا بۇ دۇنيا بىلەن كارى يوق خورەكنى بوك تاتىپ ئۇخلاۋاتاتتى. مەنمۇ ئۆزەمچە خىياللارغا چۆكتۇم، بايىقى كۆرگەن قورقۇنۇچلۇق چۈشۈمنى ئويلاپ ئولتۇراتتىم توساتتىن ئېلى ـ: ئابلاكا چىراقنى ئۆچۈرۈڭ!..... دىدى جىددىي قىياپەتتە، گەرچە نېمە ئىشلىقىنى بىلمىسەممۇ قولچىراقنى دەرھال ئۆچۈردۇم. ـ: نېمە ئىش بولدى ئېلى، تۇيۇقسىز جىددىيلىشىپ كەتتىڭغۇ؟ .....دىدىم ناھايىتى بوش ئاۋازدا. ئۇمۇ جاۋابەن ـ: ئۇستىگە قاراڭ، مەن خاتا كۆردۈممۇ ياكى بىر قارا سايە مىدىرلاۋاتامدۇ؟ ..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ

مەنمۇ سەل جىددىيلىشىپ تۇڭلۇككە قاردىم، بىراق قولچىراقنى يېڭىلا ئۆچۈرۈپ قاراڭغۇلۇققا ئۆتكەچكە كۆزلىرىم چىمىرلاپ بىرەر نەرسىنى ئىلغا قىلالمىدىم. ـ: ھېچنىمە يوقتەك قىلامدۇ نىمە؟ ..... ـ: ياق، مەن ئىنىق كۆردۈم!...بىر قارا نەرسە تۇڭلۇكنىڭ ئەتراپىدا ئەگىپ يۈرىۋاتىدۇ، ئابلاكا ئامال بار سەمەتنى ئويغىتىپ ئۇنىنى ئۆچۈرۈپ بۇلۇڭغىراق يۆتكىلىڭ!..... مەن ئېلىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ تۇڭلۇككە تىكىلگىنىمچە سىيلاپ يۈرۈپ «سەمەت»نى نوقۇشلىدىم ـ: ھەي تۇرە ئويغان، ھەي سەمەت ئويغان دەۋاتىمەن!..... شۇنچە سىلىكىسەمۇ ئۇنىڭ خورىكى تىخمۇ كۈچىيىپ كىتىپ باراتتى، مەن يەنەغسەل جىددىيلىشىپ ئۇنىڭ قولىنى قاتتىق سىلىكىشىم بىلەن تەڭ قولۇمغىلا چىقىپ قالدى. قورقمىنىمدىن دەرھال قولچىراقنى يورۇتتۇم. ـ: ئابلاكا قولچىراقنى يورتىۋاتىسىزغۇ؟ ..... دىدى ئېلى ئاۋازىنى بوغۇۋېلىپ. مەن...مەن...سەمەتنى ئويغىتاي دەپ!..... قولۇمدىكى سىسىپ كەتكەن قولغىنى دەرھال چۆرىۋىتىپ يىنىمغا قارىغىنىمدا ھىلىقى چىرىپ كەتكەن جەسەت يىنىمدىلا ئولتۇراتتى. ئەسلى قاراڭغۇدا سىيپاپ يۈرۈپ ئۇنىڭ قىشىغا بىرىپ قالغان ئىكەنمەن. سەمەت بولسا سەل ئۇياقتىراق خورەك تارتىپ ياتاتتى. مەن ئۇنىڭ ئورنىنى بىكىتىۋېلىپ دەرھال قولچىراقنى ئۆچۈردۈمدە سەمەتنىڭ يىنىغا يۆتكەلدىم ـ: ھوي سەمەت، ئويغانغىنە سادىغان كىتەي!.....دىۋىدەك ئۇخلاۋەرمەي تىز ئويغان دەيمە!... ـ: خوق!خوق!.....خىيوق!...چۈششششششش!...خىيوق!...چۈششششششش!..... ـ: ئەستا، ماۋۇ نىمانداق خورەك تارتىۋىرىدىغاندۇ!..... ئۇنىڭ خورەك تارتىۋىرىشىدىن بىزار بولۇپ ئىغىز ـ بۇرنىنى چىڭ ئىتىۋالدىم، بىر ئازدىن كېيىن نەپەس ئالالمىغان سەمەت تىپىرلىغىنىچە ئويغىنىپ كەتتى ـ: ئاللا كاللا!...نىمە كارامەت بۇ!.....ھۇھ، ھۇھھھ!..... ـ: بوشراق گەپ قىل، دىۋىدەك ئۇخلايدىغان نىمىكەنسەن!.....دىدىم ئۇنىڭغا كايىپ، سەمەت بولسا چوڭ ـ چوڭ نەپەس ئىلىۋىلىپ ـ: ھۇھ!...ناھايىتى سەت بىر ئالۋاستى مىنى قوغلاپ تۇتۇۋىلىپ سۇغا تىقىپ تۇنجۇقتۇرۇپ ئۆلتۈرمەكچى بولدى، ھىلىمۇ چۈشۈمكەن بولمىغا بولسا ئاللىبۇرۇن تۇنجۇقۇپ ئۆلەركەنمەن!..... ـ: ھېي چۈشۈڭنى قويۇپ ئاۋازىڭنى پەس قىل، بولمىسا راسلا ئۆلۈپ كىتىمىز!..... سەمەت سۆزۈمنى ئاڭلاپ تىزلا جىمىقتى، كۆزۈمۇ قاراڭغۇلۇققا ماسلىشىۋالغانسىرى نەرسىلەرنى پەرق ئىتەلىگىلى تۇردۇم. كۆزۈم يەنىلا تۇڭلۇككە تىكىلگەن ئىدى. سەمەت قولۇمنى تارتىپ ـ: ئابلاكا نىمە ئىش بولدى؟ ..... دىدى ناھايىتى بوش ئاۋازدا. ـ: ئۇششششششش!...گەپ قىلماي تۇر!... مەن شۇنداق دىگەچ تۇڭلۇككە تىكىلىپ قاراپ تۇردۇم. توساتتىن ئاينىڭ يورۇقىدىن بىر قارا گەۋدىنىڭ بىشى كۆرۈندى. ئەلۋەتتە بۇنى ئېلىمۇ كۆرگەن ئىدى. مەن سەمەتنىڭ ئىغىزىنى توسۇالغاچ تامغا تىخمۇ چىڭ چاپلاشتىم، تۇڭلۇكتىن كۆرۈنگەن باشنىڭ سايىسى مىدىراۋاتاتتى، ئىھتىمال ئىچى تەرەپكە قاراۋاتقان بولسا كىرەك. بىردەمدىن كېيىن قارا گەۋدە كىتىپ قالدى، بىراق بىز تىخچىلا تۇڭلۇككە قارىغىنىمىزچە جىمجىت ئولتۇرغان ئىدۇق. ئارىدا نەچچە مىنۇت ئۆتتىكىن تۇڭلۇكتىن قايتا

بىرەر نەرسىنىڭ سىماسى كۆرۈنمىدى، مەن سەل خاتىرجەم بولۇپ سەمەتنىڭ ئىغىزىنى قويىۋېتىم. ـ: تۈفە، تۈفە!...ھۆۋۆۋۆق!.....ئۇھ...خىق تۈفە!.....ئوجون!...ئابلاكا نىمە قىلغىنىڭىز بۇ، ئىغىزىمغا بىر چاڭگال توپىنى تىقىۋەتتىڭىزغۇ!... ـ: نىمە؟ .....ئۇنداق ئەمەستۇ؟ ... مەن ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەيران قالدىم. ـ: ئۇنداق ئەمەس، نەق شۇنداق!...تۇيۇقسىزلا ئەمدى گەپ قىلاي دەپ ئىغىزىمنى ئىچىپ تۇرۇپتىكەنمەن، بىر سېقىم توپىنى ئىغىزىمغا تىقىۋەتكەن پىتى چىڭ تۇتىۋالدىڭىز بايىدىن بىرى يا گەپ قىلالماي بەك قىيىلىپ كەتتىم!..... ئەمەلىيەتتە سەمەتنى ئۇنداق دېگىنىگە ئالدىدا ئىشەنگۈم كەلمىدى، چۈنكى مەن پەقەت ئۇنىڭ ئىغىزىنىلا تۇتىۋالغان تۇرسام قانداق بۇپ بىر سېقىم توپىنى تىقىۋەتكەن بولىمەن؟ ...بىراق ئويلاپ ئاخىرى توغرا ئىكەنلىكىنى ھىس قىلدىم. چۈنكى بايا تۇڭلۇكتىن قارا گەۋدىنى كۆرگەندە جىددىيلىشىپ كېتىپ ئىختىيارسىزلا يەردىن بىر سېقىم توپىنى ئىلىپ چىڭ مۇجۇالغان ئىدىم، سەمەتنى گەپ قىلىپ قالمىسۇن دەپ ئويلاپ دەرھاللا توپىنى چىڭ سىققان پىتى ئۇنىڭ ئىغىزىنى توسۇالغان ئىكەنمەن. ئۆزەمچە ئوڭايسىزلىنىپ قالدىم ـ: كەچۈرگىن ئىنىم، بايا ئۇقۇشمايلا شۇنداق بولۇپ قاپتۇ!...بەك جىددىيلىشىپ كېتىپتىمەن... سەمەت ھەيرانلىق بىلەن سوردى ـ: شۇنچە جىددىيلىشىپ كەتكۈدەك نىمىش بولدى زادى؟ ... ـ: نىمىش بولدى دەۋاتقىنىنى!...سەن خورەك تارتىپ ئۇخلاۋاتقاندا تۇڭلۇكتىن بىر نەرسە ئىچىگە قاچىغان ئىدى شۇڭا بەك جىددىيلىشىپ كەتتۇق. ـ: نىمە، شۇنداقمۇ ئىش بولدىما؟ ...يەنە تىخى مەن ئەزلدىن خورەك تارمايتىمغۇ، قانداق بولۇپ!..... ـ: ئۇخلاۋاتقىنىڭدا ئۆزۈڭ بىلەتتىڭمۇ، بەئەينى بۇقدەك پۇشۇلداپ ئۇخلايدىكەنسەن، قارا ئابلاكام قوتاز تۇرۇپ خورەك تارتمايدۇ!..... ئېلىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ كۈلۈپ كەتتۇق ـ: ئېلى ئۇكام، سىنىڭچە ئۇ قارا سايە نىمدۇ؟ يەنە قايتىپ كەلمەس ھە بۇ كاساپەت!..... ـ: بىلمىدىم، لېكىن تۇرقىدىن ئالۋاستىدەك قىلىدۇ. بىزنى بايقىيالمىغىنىغا ھەيران بولۇپ قالدىم، ئۇلار كەچتە ھەربىكەت قىلغاچقا كېچىدە بىز يورۇقلۇقنى كۆرگەندەك ئىنىق كۆرەرمىكى دېسەم بىزنى بايقىيالمىدى بولغاي!..... ـ: بىز جىمجىت تۇرىۋالغاچقا پەرق قىلالمىدىمۇيا؟ ..... ـ: ئۇنداق ئەمەستۇ، كۆزى ئىنىق كۆرىدىغان تۇرۇپ جىمجىت تۇرىۋالغانغا كۆرەلمەيدىغان ئىش يوق. چوقۇم ئۇلارنىڭمۇ كۆرۈش سەزگۈسى قاراڭغۇدا توسقۇنلۇققا ئۇچرايدىكەن، پەقەت يورۇقلۇقتىن قورققاچقىلا ئامالسىز قاراڭغۇدا ھەربىكەت قىلىدىغان ئوخشايدۇ. ..... ـ: مەيلى قانداقلا بولسۇن بۇ قېتىم بايقىلىپ قالمىدۇق، ئۇلار يەنە كىلىشى مۇمكىن تۇرغان يېرىمىزنى ئۆزگەرتىشىمىز كېرەك!..... ئىككىسى بۇ سۆزۈمنى ئاڭلاپ تەڭلا ـ: نىمە، يەنە جاي ئۆزگەرتەمدۇق!...ددى ئەجەپلىنىپ. ئېلى ـ: ئابلاكا، بۇ كېچىدە سىرتقا چىقساق بەك خەتەرلىك. يەنە كىلىپ بۇ چاغدا قەيەردىن پاناھلىنىدىغان يەر ئىزدەيمىز؟ ... ـ: شۇنداق، ئېلىنىڭ دېگىنى توغرا. ئۇلار كەتكەن بولسا ئەمدى قايتىپ كەلمەسلىكى مۇمكىن...مۇشۇ جايدا تاڭ ئېتىشنى كۈتۈپ يورۇق

چۈشكەندىنكىيىن ئاندىن چىقساق بولارمىكى دەيمەن!..... دىدى سەمەت ئېلىنىڭ سۆزىنى قۇۋەتلەپ. لىكىن مەن نىمىشقىدۇر بىر پىشكەلچىلىكنى سىزىپلا تۇراتتىم، كۆڭلۈم ئەمدى بۇ جايدا تۇرۇشقا گۇۋاھلىق بەرمىدى. ـ: شۇنداق قىلساقمۇ بولاتتى، بىراق ماڭا ئۇلار يەنە كىلىدىغاندەكلا تۇيىلىۋاتىدۇ. بۇ قىتىم قايتا كىلىپ بىزنى بايقاپ قالسىلا قېچىشقا ئۇلگۈرەلمەيمىز، شۇڭا بۇ جايدا ئۇزاق تۇرمايلى!..... ـ: سىز شۇنداق ئويلىغان بولسىڭىز بوپتۇ ئەمىسە. نەرسىلەرنى يىغىشتۇرۇپ بۇ جايدىن چىقىپ كىتەيلى!..... ئىددىيەسىدىن ئۆتكەن ئېلى پىكىرىمگە قوشۇلدى. بىز ھىلىقى جەسەتنىڭ سومكىسىنى بىللە ئىلىپ تاش سۇپىنىڭ ئىغىزىنى يۆتكەشكە باشلىدۇق. مەن ئالدىدىكىسىگە ئوخشاش تاش سۇپىنىڭ ئەتراپىدىن ئاچىدىغان يىرىنى ئىزدەۋاتاتتىم، شۇ پەيتتە تۇڭلۇكتىن يەنە ئاۋاز ئاڭلاندى. ـ: ئۇششششش!...جىم تۇرۇڭلار!..... مىنىڭ ئاۋازىم بىلەن تەڭ قولچىراق ئۆچۈرۈلۈپ جىمجىت تۇرىۋالدۇق، بىراق بۇ قىتىم ئۇنداق قىلىشىمىز ئاقمىدى. تۇڭلۇكىكە قارىغىنىمىزدا بىر ئەمەس نەچچە قارا گەۋدىنىڭ بىشى كۆرۈندى، ئۇلار بىر ـ بىرىگە خىرىس قىلىپ ھۆركىرەپ قويياتتى. بىردەمدىن كىيىن ئۇلار چۈرقىراشقىنىچە تۇڭلۇكتىن چۈشۈشكە ئۇرۇنۇشقا باشلىدى. مەن ئىشنىڭ چاتاقلىقىنى ھىس قىلىپ دەرھاللا ـ: تىز، بۇ جايدىن تىز چىقىپ كىتەيلى!.....دىگىنىمچە سۇپىنى ئاچىدىغان كامارنى ئىزدەشكە باشلىدىم. قارا سايىلەرمۇ تۇڭلۇكتىن چۈشۈشكە ئۇرۇنۇۋاتاتتى، ئەمدى بولسا قاراڭغۇلۇقتا تۇرىشىمىزنىڭ ھاجىتى قالمىغان ئىدى. ئاشكارلىنىپ قالغاندىن كىيىن ئېلى دەرھال قولچىراقنى يىقىپ ئۇلارغا تۇتۇپ بىزگە ۋارقىراپ كەتتى ـ: ئۇلار جەسەت ئالۋاستىلاركەن، ئىشكىنى تىزرەك ئېچىڭلار تىز بولۇڭلار!..... مەن جىددىيلىشىپ تىترەك قوللىرىمدا سۇپىنى ئاچىدىغان تۆشۈكنى تاپتىمدە ئېچىدىكى نەرسىنى كۆچەپ باستىم. تاش سۇپىنىڭ ئىغىزى نەرە تارتىپ ئېچىلىشقا باشلىدى ـ: سۇپا ئېچىلدى، تىزدىن ئېچىگە كىرىۋىلىڭلار!..... مەن شۇنداق دىگەچ پەشتاقتىن پەسكە چۈشۈشكە باشلىدىم، نىمە سەۋەبتىنكىن تاش سۇپا ئازىراق ئېچىلىپلا بىر نەرسىگە قادىلىپ توختاپ قالدى، ھەر قانچە ئىتتىرىپ باققان بولسىممۇ قىمىرلىمىدى. ياخشى يىرى ئاددىم پاتقۇدەك ئېچىلىپ بولغان ئىدى، مەن توختىماي ئۇلارنى چاقىراتتىم. ـ: سەمەت تىز بول ۋاقىت قالمىدى!..... ئېلىمۇ سەمەتنى ئالدىرىتىۋاتاتتى، بىراق سەمەت يەردىن نىملەرنىدۇر تىيىپ ئاۋارە ئىدى. ـ: نىمىش قىلىۋاتسەن تىز بول!..... ـ: ھە ھە مانا!...مارجانلىرىمنى تىرىۋالاي!..... ـ: ئان!.....ۋاقىت قالمىدى دەۋاتىمەن، ئۇنداق نەرسىلىرىڭ يەنە ئۇچرايدۇ. ئالۋاستىلار چۈشۈپلا قالسا تۇگىشىمىز بولە چاقان!..... ئېلى تىرىكىپ، يەردىن چىچىلىپ كەتكەن ئۇنچى ـ مەرۋايىتلىرىنى تىرىۋاتقان سەمەتنى سىلكىپ تارتتى. سەمەتمۇ دەلدۇگىنىپ كىلىپ يەر ئاستىغا چۈشۈاتاتتى بىراق يانچۇقىغا پوملاپ سىلىۋالغان ئۇنچىلەرنىڭ سەۋەبىدىن قىسىلىپ قالدى. ـ: قىسىلىپ قالدىم، ۋايجان!.....تىز تارتىۋىلىڭلار!..... بۇ چاغدا ئالۋاستىلارمۇ تۇڭلۇكتىن تىپىرلاپ يۇرۇپ ساڭگىلاپ بولغان

ئىدى. ـ: تىز، يانچۇقۇڭدىكى نەرسىلەرنى ئىلىپ تاشلىۋەت!..... ـ: نېمە، ئاران تاپقان تۇرسام تاشلىۋېتەمدىم؟ ...ياق تاشلىمايمەن!..... ـ: دۆت ئەبلەخ!.....ئۇنى تاشلىۋەتمىسەڭ قىسىلىپ قالدىڭ، ئۇلار سېنى تۇتۇۋالسىلا يەپ تۈگىتىۋېتىدۇ...تىز تاشلىۋەت!..... سەمەت ئىلىنىڭ دېگىنى بويىچە قويۇندىكى ئۈنچىلەرنىڭ يېرىمىنى ئىلىپ تاشلىۋېتىپ يەنە قىسىلىپ قىلىپ تېپىرلاشقا باشلىدى. ئېلى بىلەن مەن بولسام ئۇنى بار كۈچىمىز بىلەن تارتىۋاتاتتۇق، ئۇ كىرەيلا دەپ قالغاندا بىر جەسەت قاتتىق يۇلقۇنۇپلا پەسكە«پوك!...»كىدە قىلىپ چۈشتى. قاتتىق چۈشكەچكە ئۆزىنى ئوڭشۇلىپ بولغىچە بىز سەمەتنى تارتىپ ئىچىگە ئەكىرىپ بولدۇق. «ۋايجان، قولۇمنى تۇتۇۋالدى!...»تۇساتتىن سەمەتنىڭ ۋارقىرىشىدىن چۆچۈپ كەتتىم. دەرھال خەنجەرنى ئىلىپلا ئېلىغا بىرىپ ـ: تىز بول ئالۋاستىنىڭ قولىنى چاپ!.....دەپ ۋارقىردىم. ئېلىمۇ چاققانلىق بىلەن قىلىچ ئۇرىشىغا ئالۋاستى چىرقىرىغىنىچە كەينىگە داجىدى. پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ كەينىمىزگە ئۆرۈلۈپلا قىچىشقا باشلىدۇق، سەمەتنىڭ«ۋايجان»لىغان ئاۋازىنىڭ ئارىسىدىن جەسەت ئالۋاستىلارنىڭ گۈپۈرلەپ پەسكە چۈشكەن، ھەرخىل ئاۋازدا سەت ھۆركىرەۋاتقىنىنى ئىنىق ئاڭلىيالمىدۇق. دېمەك قالغان جەسەتلەرمۇ كەينى ـ كەينىدىن پەسكە چۈشكەن ئىدى. بىز شۇ قاچقانچە يەنە بىر چىقىش ئىغىزىغا ئازلا قالغان ئىدۇق. ـ: ئېلى ئارقا تەرەپنى نازارەت قىلغاچ ماڭ، ئۇلار يېتىشۇالمىسۇن!.....دېدىم ۋارقىراپ تۇرۇپ. ـ: بولىدۇ، ئامال بار تىزرەك چىقىپ كېتەيلى!..... مەن بار كۈچۈم بىلەن يۈگۈرۈپ پەشتاقا ئۇلىشۋالدىم، ئەمدى بولسا سۇپىنىڭ ئىغىزىنى ئاچىدىغان ئىشلا قالغان ئىدى، بىراق بۇ جايىدىمۇ نۇرغۇن كامارلار تۇراتتى. سىيلاپ يۈرۈپ نۇرغۇن كامارلارنىڭ بارلىقىنى بىلىپ تەقدىرگە يەنە بىر قېتىم ئىچىندىم. «باشقا كەلگەندە باتۇر» دەپ قولۇمنى ھەمە كامارغا تىقىشقا باشلىدىم. «زادى قەيەردە بولغىيتى!»دەيتتىم ئىچىمدە. شۇنداق ئاختۇرۇپ يۈرۈپ ئاخىرى تاش سۇپىنى ئاچىدىغان كامارنى تاپتىم. بىسىشىم بىلەن تەڭ بۇ سۇپىمۇ نەرە تارتىپ ئىچىلىشقا باشلىدى. بىراق ئىچىلىشى بەك ئاستا بولغاچقا ئالۋاستىلارمۇ يېتىشەيلا دەپ قالغان ئىدى. ـ: تىز تىز!..... مەن شۇنداق دېگەچ ئىچىلۇاتقان تاش سۇپىنىڭ قىسىلچىقىدىن ئۇستىگە قاراپ چىقىشقا باشلىدىم ـ: قولۇڭنى بەر!..... مەن شۇنداق دېگەچ قولۇمنى سەمەتكە ئۇزاتتىم، ئۇ بىر قولىدا قولۇمدىن چىڭ تۇتۇۋلىپ ئۇستىگە چىقىشقا ئۇرىنىۋاتاتتى. ـ: ئابلاكا ئۇلار كەلدى، تىز بولايلى!..... ئېلىنىڭ ۋارقىرىشى بىلەن تىخىمۇ جىددىيلىشىپ كەتتىم، ھەمدە بارلىق كۈچۈم بىلەن سەمەتنى تارتىشقا باشلىدىم. ئېلىنىڭ ئىچىدىن ئىتتىرىشى مىنىڭ ئۇستىدىن تارتىشىم بىلەن تەڭ يۇلقۇنۇپلا چىقىپ كەلدى. ـ: ئېلى تىز بول!..... مەن شۇنداق دېگەچ ئېلىنىڭ قولىدىن تارتىشقا باشلىدىم، ئۇمۇ تىزلىك بىلەن ئۇستىگە چىقىۋىتىپ تۇيۇقسىز ئىچىگە تارتىلىپ كەتتى ـ: «ئاااااا!»پوتۇمغا ئىسىلىۋالدى!..... ئۇ شۇنداق دېگەچ تېپىچەكلەيتتى. ـ: چىداپ تۇرغىن ھازىرلا تارتىۋالىمەن!..... مەن شۇنداق دېگەچ ئۇنى پوتۇن كۈچۈم بىلەن تارتىشقا باشلىدىم ـ: سەمەت تىز ماڭا يارەملەش!..... سەمەتمۇ بىر قولىنى

سۆرەپ يۈرۈپ كۈچەپ تارتىشقا باشلىدى. شۇنداق قىلىپ ئۇلىنى يامان تەسلىكتە تارتىپ چىقتۇق بىراق ئۇنىڭ پۈتىغا چىڭ ئىسىلغان ھالدا بىر جەسەت ئالۋاستىمۇ بىللە چىقىپ كەلدى. مەن دەرھال سۇپىنىڭ ئىچىزنى ئىتىۋەتتىم، مۇشۇنداق بولغاندا ئىچىدىكى قالغان جەسەتلەر چىقالماي قاپسىلىپ قالاتتى. جەسەت ئالۋاستى ئۇلىنىڭ پۈتىنى ئىككى قولىدا چىڭ تۇتىۋالغان بولۇپ پۈتىدىن بىر لوقما گۆشنى ئۈزۈپ ئىلىپمۇ ئۈلگۈرگەن ئىدى. ئۇلى بولسا ئاغرىقىغا چىدىماي قاتتىق ۋارقىرايتتى. مەن دەرھال ئۇلىنىڭ قولىدىكى خەنجىرىمنى ئىلىپلا جەسەتنىڭ بىلىدىن چاپتىم، ئىككى پارچە بولۇپ كەتكەن ئالۋاستى تىخچە قاتتىق چىرقىراپ تىپىرلاۋاتاتتى. تاش ئىشىك يېپىلۇاتقاندا جەسەتنىڭ ئاستى بۆلىكى دەقىقە ئىچىدە شىددەت بىلەن پەسكە تارتىلىپ پەستىكى قاراڭغۇلۇقتىن يەنە بىر جەسەت ئالۋاستى ئىتىلىپلا چىقتى. مەن چاقماقلىق بىلەن ئۇنى خەنجەردە چىڭ تورۇۋالدىم، ئالۋاستى ئۇستىگە چىقىش ئۈچۈن شۇنچە تىپىرلاۋاتقان بولسىمۇ بىراق تاش ئىشىك تاقىلىپ كىلىپ ئۇنى قىسۋالدى. ئەمدى بولسا مىنىڭ توسۇشمىسزمۇ ئۇ پۈتۈنلەي قىسىلىپ بولغان ئىدى، تاش ئىشىك قاتتىق گۈركىرىگىنىچە تاقىلىپ كىلىپ ئالۋاستىنى مىجىپ قەغەزدەك قىلىۋەتتى. قالغان جەسەتلەر ئىچىدە قالغان ئىدى، بىز دەرھال ئۇلىنىڭ پۈتىدىكى جەسەتنى ئاجرىتىۋىتىپ ئۇنى سۆرىگىنىمىزچە نىشانسىز ھالدا بۇ تاش ئۆيدىن سىرتقا قاراپ قاچتۇق!.....

پالۋاننىڭ كەچۈرمىشى(3 ـ باب11 ـ قىسىم)

سىرتتىمۇ تاڭ سۈزۈلەيلا دەپ قالغان ئىدى. بىز ئۇلىنى سۆرىگىنىمىزچە خىلى جايغا ئۈزاپ بولغاندىن كېيىن ئاندىن ئۇنى ئاستا ياتقۇزدۇق. ئۇنىڭ پۈتى ئىغىر يارىلانغان بولۇپ پاقالچەك گۆشىدىن بىر لوقما ئۈزۈۋىلىنغان ئىدى، ھىلىدىن قان چىقىۋاتقان بولۇپ بۇنداق بولۇۋەرسە ئۇ قانسىراپ ئۆلۈپ كىتىشى مۇمكىن ئىدى. سەمەت بولسا ئالۋاستىنىڭ ئۈزۈلگەن قولى تىخچە بىلىكىگە پاتۇرۇقلۇق ھالدا بولۇپ ئۇمۇ ئۆز ھالى بىلەن ئاران تۇراتتى. مەن تەستە ئۇنىڭ ۋارقىراپ ـ جارقىراشلىرىغىمۇ قۇلاق سالماستىن جەسەتنىڭ قولىنى كۈچەپ تارتتىم. بىر ۋارقىراش بىلەن تەڭ سەمەتمۇ جىمىپ قالدى. ـ: مۇشۇ جايدا تۇرۇپ تۇر، مەن قان توختىتىدىغان نەرسە تېپىپ كىلەي!..... مەن شۇنداق دىگىنىمچە ئەتراپتىكى يىشىللىقتىن قان توختاتقىلى بولىدىغان دورىلىق ئۆسۈملۈكنىڭ ئۇچقاپ قىلىشىنى ئۈمۈد قىلىپ ئاتلاندىم. بىر ئازدىن كېيىن سەمەتنىڭ قاتتىق ۋارقىرىشىدىن چۆچۈپ كەتتىم. ـ: ئابلاكا، قېنى سىز دەرھال يېنىپ كىلىڭ...ئابلاكا!..... مەن ئاۋازنى ئاڭلاپلا ئۇلار تەرەپكە ئوقتەك يۈگۈردۈم، مەن بارغاندا بولسا سەمەت قولىغا قىلىچنى ئىلىۋالغان بولۇپ نەگىدۇر تىكىلگىنىچە يىغلاپ ئولتۇراتتى، لىكىن ئېلى كۆرۈنمىدى. شۇنداا كۆڭلۈم بىر شۇملۇقنى سىزىپ سەمەتنىڭ يېنىغا يۈگۈرۈپ باردىم ھەمدە ئۇنىڭدىن سورىدىم ـ: ئىيتە ئېلى قىنى؟ .....سەندىن گەپ سوراۋاتىمەن ئېلى قىنى؟ ..... سەمەت گەپمۇ قىلماستىن ئالدى تەرەپكە قاراپ يىغلاپ ئولتۇراتتى، مەنمۇ ئىختىيارسىزلا ئۇ قارىغان تەرەپكە قارىدىم. يەردىكى قان بىز تۇرغان جايدىن باشلانغان بولۇپ

بىز قاراۋاتقان تەرەپكە سوزۇلۇپ ماڭغان ئىدى. ـ: سەندىن سوراۋاتىمەن، ئېلىغا نىمە ئىش بولدى!..... سەمەت يىغلاپ تۇرۇپ ـ: ھازىر تىخى ئىككى جەسەت ئالۋاستى ئېلىنىڭ پۇتىدىن ئاققان قانىنى بويلاپ كەپتىكەن بىزگە ھۇجۇم قىلدى، مەن قىلىچ بىلەن ئۇلارغا قارشى تۇردۇم بىراق ئۇلار جانسىز ياتقان ئېلىنىڭ گىلىدىن بوغۇپلا كۆتۈرۈپ بىر ـ بىرىدىن تالاشقىنىچە ئۇ تەرەپكە ئەكىرىپ كەتتى!.....دىگىنىچە ئالدى تەرەپنى كۆرسەتتى. ـ: ھۇ ياڭماس نان قېپى!.....ئۇ سىنى قوغدايمەن دەپ شۇنداق ئىغىر ياڭلانغان تۇرسا ئەكسىچە سەن ئۇنى قوغدىيالماي ئالۋاستىلارغا تۇتۇپ بەردىڭما؟ .....ھايۋانكەنسەن!... ـ: ئابلاكا، ئىللا بىللا ئۇنداق مەقسىدىم يوق. مەنمۇ شۇنداق كۈچىگەن بىراق ئۇلارنىڭ ئېلىغا ئۇنداق تىز ھۇجۇم قىلىپلا ئىلىپ قىچىشىنى ئويلىماپتىمەن، مىنى كەچۈرۈڭ ئابلاكا مەن قەستەن قىلمىدىم!..... ـ: كۆزۈمدىن يوقال ياڭماس!...تۇتە بۇنى ياراڭغا تىڭۋال قانىنى توختىتىدۇ!..... مەن شۇنداق دىگەچ قولۇمدىكى جىغان مۇسىنى ئۇنىڭغا تۇتقۇزۇپ قويۇپ قان ئىزىنى بويلاپ ئېلى تەرەپكە قاراپ ماڭدىم. كىتىۋاتقاچ سەمەتكە ـ: بۇ جايدىن دەرھال ئايرىلىپ بىخەتەر جاينى تىپىپ شۇ يەردە تۇرۇپ تۇر!...ئەگەر كىلەلىسەم سىنى چاقرىمەن شۇ چاغدا چىقساڭ بولىدۇ، كىلەلمەي قالسام قالغان يولنى ئۆزۈڭنىڭ كۈچىگە تايىنىپ داۋاملاشتۇر بىلدىڭمۇ؟ .....دىدىم. سەمەت ـ: ئابلاكا مەنمۇ سىز بىلەن بىللە باراي، ئۆزىڭىز يالغۇز بارغاندىن بىللە بارساق ياخشىراق!..... ـ: جىق گەپ قىلماي مەن دىگەندەك قىل!...ئىككىلىرىمىز بارساق ھاياتلىق پۈتۈنلەي يوقلىدۇ، شۇڭا سەن بولساڭمۇ بۇ يولنى داۋاملاشتۇرىشىڭ كىرەك!..... مەن سەمەتنىڭ سۆزلەۋاتقىنىغا پەرۋامۇ قىلماستىن قان ئىزىنى بويلاپ يۈگۈرۈشكە باشلىدىم. ئىچىمدە ئۇنىڭ تىخى ھايات بولىشىنى تىلەپ ئىچكىرلەپ مىڭۇەردىم، ھايات دىگەن ئۇقۇم ئاللىقاچان كاللامدىن يۇيۇلۇپ بولغان ئىدى، پەقەت ئېلىنى سالامەت قايتۇرۇپ كىلىشنىلا ئويلايتتىم. شۇنداق خىيال ئىلكىدە كىتىۋاتقىنىمدا قان ئىزىنىڭ بىر تاش ئۆڭكۈرنىڭ ئىچىگە بويلاپ كىرىپ كەتكىنىنى كۆرۈپ كۆڭلۈمدە قولچىراقنى ئىلىۋالمىغىنىمغا ئەپسۇسلاندىم. بىراق بۇ تۇرقىدا ماڭا قولچىراق ئەسلا كىرەك ئەمەس ئىدى. مەن چوڭقۇر بىر نەپەس ئىلىۋىلىپ بۇ قاپقاراڭغۇ تاش ئۆڭكۈرنىڭ ئىچىگە قاراپ ماڭدىم. ئۆڭكۈرنىڭ ئىچى ھەقىقەتەن قاراڭغۇ بولۇپ ئەمدى قان ئىزىنى پەرق قىلىش تەس ئىدى، شۇنداق بولسىمۇ بىر ئامالىلار بىلەن يولۇمنى داۋام قىلىۋاتاتتىم. شۇنداق كىتىۋاتقىنىمدا تامغا بىرنى ئۈسسۈپ توختاپ قالدىم، بىشىم ئاغرىپ تۇرسىمۇ بىراق ئېلىنى قۇتقۇزۇش ئەڭ مۇھىمى ئىدى. شۇڭا تامنى سىيلاپ يۈرۈپ يول ئىزدەشكە باشلىدىم. يول ئىككىگە بۆلۈنگەن بولۇپ مىنىڭ ئۈسسىگىنىم بولسا يولنى ئىككىگە بۆلۈپ تۇرغان ئوتتۇرا تام ئىدى. بۇ ئاچا يولدىن قاياقتا مىڭىش كېرەك، ئەگەر خاتا ماڭساملا ۋاقىت ئۇزىراپ كىتىدۇ ئۇنداق بولغاندا ئېلى ھايات قالماسلىقى مۇمكىن، ئويلىغانسىرى تىت ـ تىت بولاتتىم. شۇنداق قىلىپ ئىككىلىنىشته تۇرۇپ قالدىم، مۇشۇنداق چاغدىمۇ قىلىنغان بۇنداق چاقچاق مىنى تىرىكتۈرەتتى. توساتتىن سىرت

تەرەپتىن ئىچىگە يورۇق چۈشۈشكە باشلىدى. چۆچۈپ كەينىمگە قاراپ بىرسىنىڭ قولچىراقنى تۇتۇپ كېلىۋاتقىنىنى غۇۋا ئىلغا قىلدىم، بۇ دەرۋەقە سەمەت ئىدى. ئۇ كېلىۋاتقاچ ـ: ئابلاكا سىز ئىچىدىمۇ؟ ...مەن سەمەت!... دەپ ۋارقىراۋاتاتتى. ـ: ھەئە، مەن بۇيەردە!..... سەمەتمۇ ئاۋازىمنى ئاڭلاپ تىزلا كىرىپ كەلدى. ـ: سەن يەنە نىمگە كەلدىڭ؟ ..... ـ: بايا قولچىراقنىمۇ ئىلىۋالماي ماڭغان ئىدىكىز شۇنچە توۋلىساممۇ قارىماي كېتىپ قالدىكىز شۇڭا سىزگىمۇ بىردىر ئىش بولۇپ قالمىسۇن دەپ كەينىكىزدىن قان ئىزىنى بويلاپ ئەگىشىپ كەلگەنتىم!... دېگەچ قولچىراقنى ئىچىگە تۇتتى ـ: ئابلاكا، بۇ يول ئىككىگە بۆلۈنۈپ كېتىپتىغۇ؟ قايىسىغا ماڭىمىز؟ ... ـ: بۇنى مەندىن سورىساڭ مەن كىمدىن سورايمەن!...بايىلا ئۇنى ياخشى قوغدىيالىغان بولساڭ بۇنداق ئىشمۇ يۈز بەرمىگەن بولاتتى!..... سەمەت نۇمۇسىڭ كۆچىدىن يەرگە قارىغىنىچە بىشىنى كۆتۈرەلمىدى. ـ: بولدى ئۆتكەن ئىشقا سالىۋات، ئەمدى قانداق قىلىپ ئېلىنى ئىلىپ ماڭغان تەرەپنى تېپىشنى ئويلىشايلى!..... ـ: ئابلاكا قاراڭ قان ئىزى!..... دىدى سەمەت قولچىراقنى يەرگە تۇتۇپ. دېگەندەك يەردە قان ئىزى تۇراتتى...مەن خۇددى چوڭ بىر بايلىق تېپىۋالغاندەك خۇشال بولۇپ كەتتىم ـ: سەمەت ياراڭ قانداقراق؟ ... ـ: چاتاق يوق، ئازىراقلا تىتىلىپ كېتىپتۇ شۇ! ـ: ئۇنداقتا ۋاقىت قالمىدى، تىز مەن بىلەن ماڭ!..... مەن شۇنداق دېگىنىمچە قولچىراقنى تۇتۇپ قان ئىزىنى بويلاپ ئىچىگە قاراپ يۈگۈردۈم. بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن ئىچى تەرەپتە بىر ـ بىرىگە خىرىس قىلىشقىنىچە قاراسلىتىپ بىر نەرسىلەرنى يەۋاتقان ئاۋاز قۇلۇقۇمغا چۈشۈپ قالدى. يۈرۈكۈم بىر شۇملۇقنى سىزىپ ئاۋاز چىققان تەرەپكە ئوقتەك يۈگۈردۈم. دەرۋەقە ئىككى ئالۋاستى ئېلىنىڭ جەسىدىنى تارتقۇشلاپ يەۋاتاتتى، ئېلى ئاللىقاچان ئۆلگەن بولۇپ قارنى پۈتۈنلەي يىرتىپ ئادەم كۆرگۈسىز دەرىجىدە بولۇپ كەتكەن ئىدى. جەسەتلەر بولسا ۋەھشىلەرچە ئۇنىڭ گۆشلىرىنى تىتىپ يەۋاتاتتى. بۇ مەنزىرىنى كۆرۈپ مىڭەمدىن كىرگەن ئاچچىق تاپىنىمدىن چىقىپ كەتتى ـ: ھۇ مەرەز ئالۋاستىلار، ئۇنى قويۇپ بىرىش!..... مەن شۇنداق ۋارقىرىغىنىمچە ئالۋاستىلارغا تاشلاندىم. ھازىرقى ئاچچىقىمدا ھېچقانداق نەرسە مىنى قورقۇتالمايتتى، غەزەپتىن بەدەنلىرىم تىترەپ كۆزۈمگە قان تولغان ئىدى. پۈتۈن زەھرىم بىلەن خەنجىرىمنى ئىلىپ ھىلىھەم ۋارقىراشلىرىمغا پەرۋامۇ قىلماستىن ئېلىنىڭ جەسىدىنى تالىشىپ يەۋاتقان ئالۋاستىلارغا قىلىچ ئۇردۇم. ئالۋاستىلار چىرقىراق ئاۋازدا ھۆركىرەپ قايتۇرما ھۇجۇمغا ئۆتتى، بىراق مىنىڭ غەزىپىمنىڭ ئالدىدا ئۇلارنىڭ ھەيۋىسى ھېچنىمە ئەرزىمەيتتى. قانچىلىك چاپقىنىمنى ئۆزۈمۇ بىلمەيمەن، پەقەت سەمەت قولۇمغا ئىسىلىۋالغىنىدىلا چېپىشتىن توختىمىدۇم. ھىرىپ كەتكەچكە تىنىقىم يېتىشمىگەن ھالدا ھاسىراپ كېتىپ باراتتىم، بىردەم ئۆزۈمنى بىسىۋىلىپ ئالۋاستىلارغا نەزەر سالغىنىمدا بولسا ئۇلار ئاللىقاچان پارچە ـ پارچە بولۇپ كەتكەن ئىدى. ـ: ئابلاكا بولدى قىلىڭ، ئەمدى قايتىپ چىقىپ كېتەيلى!..... سەمەتنىڭ ئاۋازى تىخىمۇ غەزىپىمنى ئۆرلىتىۋەتتى ـ: ئاغزىڭنى يۇم!.....ھەممىنى قىلغان سەن،

ئەگەر ئىلىغا ياخشى قارىغان بولساڭ بۇنداق پاجىئەمۇ كىلىپ چىقمىغان بولاتتى!..... مەن ئاچچىقتىن ئۇنىڭغا قاتتىق سۆزلەپ بولۇپ ئۆزۈم ئوڭايسىزلىنىپ قالدىم. سەمەت يەرگە قارىغان ھالدا ـ : توغرا، مەن ياريماسلىق قىپتىمەن!...بايا قورقۇپ كەتكەچكە ئېلىنى ئۇلارنىڭ قولىدىن قۇتقۇزۇشقا جۈرئەت قىلالمىدىم ھەممىسگە مەن ئەيىپلىك، مەن ئېلىنىڭ جىنىغا زامىن بولدۇم!..... تۈيۈقسىز بايا كۆرگەن چۈشۈمنى ئەسلەپ قالدىم. ئەسلى ئۇ چۈش بىر بىشارەت ئىكەنتۇق ئويلىمىغاندا راسلا ئەمەلىيەتتە يۈز بەردى. ـ : بولدى قىل، بولار ئىش بولدى. ئەمدى مىڭ ئاھ ئۇرساقمۇ ئورنىغا كەلمەيدۇ...كىلە ئۇنى ئىلىپ چىقىپ كىتەيلى!..... ـ : نىمە؟ ...ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنى تىتىلىپ كەتكەن تۈرسا قانداق كۆتۈرىمىز؟ ... مىنىڭ قايىتا غەزەپ بىلەن قارىغىنىمدا مەلۇم نەرسىنى چۈشەنگەن سەمەت ئارتۇق سۆزلىمەي يىنىمغا كەلدى. بىز ئېلىنىڭ تىتىلىپ چېچىلىپ كەتكەن بەدەنلىرىنى تىرىپ كىلىپ قىپ قالغان تىنى بىلەن بىللە كۆتۈرۈپ ئۆڭكۈردىن سىرىتقا قاراپ ماڭدۇق. بىز سىرىتقا چىققاندا تاڭ سۈزۈلۈپ بولغان بولۇپ بىر كىچىدىن ئۆتۈش ئۈچۈن ئېلىدىن ئايرىلىپ قالغان ئىدۇق. ئەمدى بۈگۈن كىچىنىڭ يەنە كىمنىڭ ئۆلۈمى بەدىلىگە ئاندىن ئۆتۈدىغانلىقى بىزگە قاراڭغۇ. ئۆڭكۈردىن چىقىپ يىشلىچىلىقا باردۇقتە يەرنى كولاپ ئېلىنىڭ پارچىلىنىپ تىتىلىپ كەتكەن جەسىدىنى كۆمۈشكە باشلىدۇق. ئۆمرۈمدە يىغلاپ باقمىغان ئىدىم بىراق بۇ قىتىم ئېلىنىڭ ئۆلۈمىگە كۆزلىرىمدىن ياش تاراملاپ كەتتى. ئىچىمدە«جىنىم تىنىمدىلا بولسا ئۇچرىغان ئالۋاستىلارنىڭ بىرىنمۇ قويماي يوقتۇتتىمەن!»دەپ قەسەم قىلدىم. ئېلىنىڭ بىشىدا ئۇزاقتىن ـ ئۇزاق دۇئا قىلۇەتكەندىن كىيىن ئۈستىگە ئوت ـ چۆپلەردىن سانجىپ قويۇپ ئۇنىڭدىن ئاستا ـ ئاستا يىراقلاشتۇق. سەمەت كىتۇاتقاچ ئىختىيارسىز ـ : ئابلاكا، ئەمدى بۇ جايدىن كىتەيلى. ھىلىمۇ يارىلانغىنىمىز يارىلاندۇق، ئۆلگىنى ئۆلگەن بولدى. بۇ جايدا تۇرۇۋەرسەك ھايات قالمىمىز تەسكەن شۇڭا ئالدىدا كەلگەن جايغا كىتەيلى بەلكىم بىزگە ئوخشاش ئۇقۇشماي كىرىپ قالغان كىشىلەردىن بىرەرسى بۇ خاتىرىدىكى خەتلەرنى ئوقۇيالىسا بىزمۇ چىقىش يولى تېپىشىمىز مۇمكىن!.....دىدى ماڭا قاراپ قويۇپ. مەن ـ : ياق، مەن ئەمدى كەتمەيمەن!...ھاياتلا بولسام ئالۋاستىلارنى بىرىنى قويماي يوقىتىپ ئاندىن چىقىپ كىتىمەن، بۇنىڭدا ئۆلۈپ كەتكەن ھەربىر قىرىنداشلىرىمىزنىڭ روھى خۇشال بولىدۇ. بىلسەڭ ئۇ ئالۋاستىلارنى يوقاتمىساق بىزگىمۇ ئارامچىلىق يوق، بەلكىم بىر كۈنلەردە ۋەھشىيلەرچە ئۆلىدىغىنى بىز بولۇشىمىز مۇمكىن!..... ـ : نىمە، سىز راسلا شۇنداق قىلماقچىمۇ؟ ..... ـ : شۇنداق، نەچچە كۈندىن بىرى ھايات قىلىش ئۈچۈن تىركىشۋاتاتتىم، بىراق بۈگۈندىن باشلاپ ئالۋاستىلارنى يوقۇتۇش ئۈچۈن تىرىشمەن!..... ـ ئابلاكا ئۆزىڭىزگە كىلىڭ، بۇ ھەرگىزمۇ ئويۇنشىدىغان ئىش ئەمەس!...ئۇنداق قىلسىڭىز ھاياتىڭىزغا خەۋپ يىتىدۇ!..... ـ : ئەمدى قانداق بولۇشى بەربىر ئۇكام...بۈگۈندىن باشلاپ مەن ئولجا ئەمەس بەلكى ئوۋچى!...مۇشۇ جايدا ھاياتلا بولىدىكەنمەن ئالۋاستىلار مىنى ئەمەس مەن ئالۋاستىلارنى ئوۋلايمەن، تاكى مۇشۇ

جايدىن چىقىپ كېتىدىغان يەرنى تاپقىچە ئالۋاستىلاردىن قېچىپ يۈرمەيمەن بەلكى ئالۋاستىلارنى قوغلاپ يوقىتىمەن!..... سۆزلىرىمنى ئاڭلاپ سەمەتمۇ ئارتۇق سۆز قىلالمىدى، ئۆزۈمگە بۇ جاسارەتنىڭ قەيەردىن كەلگىنىنىمۇ ھەم بىلمەيتتىم. ئېلىنىڭ ئۆلۈمى بىلەن تەڭ مەندىكى قورقۇنچ بىراقلا يوقاپ ئورنىنى غەزەپ ئىگىلىگەن ئىدى. ـ: بولدى ئارتۇق سۆزنى قوي، ئاۋۋال ئەتراپتىن بىرەر ياۋايى ھايۋاننى تۇتۇپ قورسىقىمىزنى توقلىۋالايلى ئاندىن كەچ كىرگەندە ھەربىكەتنى باشلايلى. بەلكىم تەلىيىمىز بولسا كۈندۈزلەردىمۇ ئالۋاستىلارنى ئۇچرىتىپ قالارمىز!..... شۇنداق قىلىپ ئەتراپنى ئىزدەپ يۈرۈپ ياۋا توشقاندىن ئۈچ تۆتنى تۇتىۋالدۇق، ھەمدە ئۇلارنى پاكىزلاپ يۇلغۇنلارغا ئۆتكۈزۈپ تەييار قىلدۇق. بىراق ئۇلارنى خام يېگىلى بولمايدۇدە يەنە كىلىپ بىزدە ئوت يوق. ئاخىرى دەرەخنى يالپاقلاپ ئىلىپ ئاندىن يەنە ئۇششاق پۈزەكلەرنى تەييار قىلدىم. سەمەت بولسا ھەيرانلىقتا قىلىۋاتقان ئىشىمغا قاراپلا قالغان ئىدى. ـ: نىمە ئىش قىلىۋاتىسىز ئابلاكا، مەن چۈشەنمەيدىغانلا ئىشلارنى قىلىۋاتىسىزغۇ؟ ..... ـ: ھازىرلا بىلىپ قالىسەن!.....دىدىم ئۇنىڭغا كۈلۈپ قويۇپ. بىراق سەمەت يەنىلا چۈشەنمەي ماڭا ھاڭۋاققىنىچە قاراپ تۇراتتى. مەن نەرسىلەرنى تەييار قىلىۋالغاندىن كېيىن بىز تۇنىگەن ئۆيدىن ئىلىپ چىققان سومكىنى ئاختۇرۇپ لومپا ئەينەكنى ئالدىم. ـ: قارا ھە، مەن ساڭا بۇنىڭدىن پايدىلىنىپ ئوت ھاسىل قىلىپ بېرىمەن!..... مەن شۇنداق دېگىنىمچە لومپا ئەينەكنى قۇياشقا تۇتۇپ ئۇنىڭدىن ئۆتۈشكەن نۇرنى پۈزەككە قاراتتىم. بىردەمدىن كېيىن پۈزەكلەردىن ئىس چىقىشقا باشلىدى، بۇنى كۆرۈپ ھەيران قالغان سەمەت سەكرەپ كەتتى ـ: ۋوي، ۋوي، ۋوي!.....ئالامەت ياخشى نەرسىكەنغۇ بۇ!...بۇنىڭدا خەتنى چوڭلىتىپ كۆرگىنىلا بولىدۇ دەپ ئويلىسام تىخى ماناقمۇ ئارتۇقچىلىقلىرى بارىكەندە!.....راس ئابلاكا سىز بۇنى قانداق بىلىۋالغان؟ ... ـ: ھا ھا ھا!...دادامنى بىلىسەن رەھمەتلىك مەھەللىنىڭ ئىمامى ئىدى. شۇ چاغدا ئۇنىڭ مۇشۇنداق لوپا ئەينىكى بار بولۇپ كىتاپتىكى خەتلەرنى كۆرەلمىگەندە شۇنى ئىشلىتىپ خەتلەرنى ئوقۇيتتى. مەن بۇنىڭ نەرسىلەرنى چوڭايتىپ كۆرسىتىدىغان ئالاھىدىلىكىگە قىزىقىپ قالدىم، شۇنىڭ بىلەن بىر كۈنى دادامنىڭ كىتاپىنى ھويلىغا ئىلىپ چىقىپ خەتلىرىنى چوڭايتىپ كۆرۈپ ئۆيناۋاتاتتىم تۇيۇقسىز بۇنىڭدىن كىتاپ يۈزىگە چۈشكەن نۇرغا قىزىقىپ قالدىم، ئۇ نۇر ناھايىتى نۇرلۇق بولۇپ مىنى ئالاھىدە جەلىپ قىلىۋالدى مەن شۇ نۇرنى ئۇزاقراق كۆرۈش ئۈستىكىدە كىتاپقا تۇتۇپ ئۇزاق قاراپ تۇردۇم، بىراق ئويلىمىغان يەردىن ۋاراقلار قارىداپ ئىس چىقىشقا باشلىدى، ئالدىدا پەرق قىلماپتىمەن كېيىن كۆيگەن جاي كەڭرىشكە باشلىدى. مەن دەررۇ لومپا ئەينەكنى تارتىۋىلىپ كىتاپنىڭ كۆيگەن يېرىنى چاندۇرماي يېپىپ ئۆيگە ئەكىرىپ قويدۇم، بىراق دادام بايقاپ قىلىپ مىنى راسا ساۋىغان. شۇنىڭدىن كېيىن بۇنىڭ ئوت ياقىدىغانغا ئەسقاتىدىغانلىقىنى بىلىپ بەزىدە ئۆزۈمنىڭ كىتاپلىرىغا ئوت قويۇپمۇ بېرەتتىم دېگىنە!...بۇ قىتىم بۇنداق ئەس قىتىپ قالىدىغانلىقىنى ئويلاپمۇ باقماپتىكەنمەن!..... ـ: ھا ھا

ھا!...تىخى مۇنداق ئىشلىرىمۇ بار دەڭە ئابلاكا!.....شۇ ۋاقىتتا تاياق يەپ تۇرۇپ بىلىۋالغىنىڭىز مانا بۇگۈنكى كۈندە جانغا ئەسقاتتى، بولمىغان بولسا گۆشنى ئالۋاستىلاردەك خاملا يېيىشكە مەجبۇر بولاتتۇقتە!..... سەمەتنىڭ بۇ سۆزى ئېلىنىڭ ۋەھشى ئۆلىمىنى ئەسلىتىپ قويۇپ كۆڭلۈم يەنە يېرىم بولۇپ كەتتى. بۇنى دەررۇ سىزىۋالغان سەمەت گەپنى يۆتكىدى ـ : ھە، ئوت تۇتاشتى توشقانىنى كاۋاپ قىلامدۇق؟ .....ئەكىلىڭ مەن قىلاي، مەن بەك ئۇستا بۇ جايدىن ھايات چىقالاپ قالسام شەھەرگە كىرىپ كاۋاپچىلىق قىلمەن!..... دەپ كۈلۈپ قويدى. لېكىن كۆڭلۈم يەنىلا پەرىشان ئىدى، ئوت ئالدىدا ئولتۇرغاچ كىينىكى كۈنلەر توغرىسىدا ئويلىنىش ئىلىپ بېرىۋاتاتتىم. بىر ئازدىن كىيىن توشقان كاۋىپىنىڭ مەزلىك ھىدى دىمىغىمغا ئۇرۇلۇشقا باشلىدى. سەمەت ـ : ۋاھ ۋاھ!...نېمىدېگەن مەزلىك، ھە ئىلىگە ئابلاكا قانداقراق بوپتۇ باھالاپ بېرىڭ!... مەن بىر توشقان كاۋىپىنى ئىلىپ يەپ بىقىپ ئۇنىڭغا ـ : ھىممم!...راسلا بەك مەزلىك پىشىپتۇ، كاۋاپ قىلىشقا ھەقىقەتەن ئۇستا ئىكەنسەن جۇمۇ!... دەپ ئۇنى ماختاپ قويدۇم. بىز ئولتۇرۇپ قورساقنى تويغۇزىۋەتكەندىن كىيىن بۇ جاينىڭ يەرشەكلىنى پىششىقراق ئىگەللىۋىلىش ئۈچۈن نىشانسىز ئايلىنىشقا باشلىدۇق!.....

ئالۋاستى ئۆۋچىسى (4 ـ باب 1 ـ قىسىم)

يىشىللىق قاپلىغان بۇ تاش خارابىيلىقنىڭ يەر شەكلى ناھايىتى مۇرەككەپ بولۇپ بىركۈن كەچكىچە يۈرۈپ ئازراق بولسىمۇ تونۇشۇالدۇق. يۈرۈش جەريانىدا ھىلىقى مەن چۈشۈپ كەتكەن قەبرىستانلىقنىمۇ تاپتىم، بىراق ئىچىدىكى جەسەتلەر كۆرۈنمەيتتى. ئۇلارنى ئالۋاستىلار يەپ كەتتىمۇ ياكى تىرىلىپ قەبرىدىن چىقىپ كەتتىمۇ بۇنىسى نامەلۇم، بىراق تىرىلىپ قالغان ھالەتتىمۇ بۇنچە چوڭقۇر جايدىن قانداق چىقىپ كېتەلىشى منى ھەيران قالدۇردى. شۇنداق كېتىۋاتقاندا سەمەت مەندىن سورىدى ـ : ئابلاكا، سىز راستىنلا بۇ جايدا قېپ قىلىپ ئالۋاستىلارنى يوقاتماقچىمۇ؟ ... ـ : ئەلۋەتتە شۇنداق، بۇنى سوراپ قالدىڭغۇ؟ .....

ـ : مەنچە ئاچچىقىڭىز يىنىپ قالغاندا يەنىلا بۇ جايدىن كەتسەك بولارمىكى دەيمەن. گەرچە ئېلىدىن ئايرىلىپ قالغان بولساقمۇ بىز ئامال قىلىپ بۇ جايدىن چىقىپ كەتمىسەك بولمايدۇ، بولمىسا بىزمۇ ئۆلۈپ كېتىشىمىز مۇمكىن!... ـ : گېپىڭدىن قارىغاندا قورقۇۋاتقان ئوخشىمامسەن؟ ...راسلا شۇنداق بولسا بىز كەلگەن تەرەپنى ئىزدەپ تېپىپ سىنى يولغا سېپ قويايلى، بىر ئامال قىلىپ بۇ جايدىن چىقىپ كەت قانداق؟ ..... ئۇ سەل جىددىيلەشتى ـ : يا...ياق، مەن ئۇنداق دىمەكچى ئەمەس. مېنىڭ دېگىنىم سىز بىلەن بىللە كەتسەم ئامال قىلىپ بۇ جايدىن چىقىپ كەتسەك دىمەكچى. سىزدىن ئايرىلسام مەنمۇ ئۆلۈپ كېتىشىم مۇمكىن شۇڭا بىردىن ئىككى ياخشى دەپتىكەن مۇمكىن بولسا قوشۇلسىڭىز بىللە كەتسەك...ئۇ تەرەپ ھېچ بولمىسا بۇيەردەك خەتەرلىك ئەمەسكەن!...

سەمەتنىڭ سۆزىدىن ئىككىمىزنىڭ ئەمەس بەلكى ئۆزىنىڭ ھاياتىنىڭ خەۋىپىكە ئۇچرىشىدىن

قورقۇۋاتقاندەك ھىس قىلىپ قالدىم، بىراق ئۇنىڭغا شۇنداق دېگىلى بولاتتىمۇ. ـ: قانداق ئويلىغان بولساڭ ئۆزۈڭنىڭ ئىشى، بىراق مەن مۇشۇ يەردە بىر سىرنىڭ بارلىقىنى بىلىمەن شۇڭا شۇ سىرنى يەشمىگۈچە بۇ جايدىن ھەرگىز كەتمەيمەن. ماڭا نىسپەتەن ھاياتلىقتىن ئەمدى ئۈمۈدۈم قالمىدى، بەربىر ئۆلۈپ كېتىدىغان ئىش بولغاندىكىن ياكى چىقىدىغان جايىنى تاپىمەن ياكى ئۆلۈپ كەتكۈچە ئالۋاستىلاردىن نەچچىنى ئۆلتۈرىلىسەم شۇنچىنى ئۆلتۈرىمەن!.....سەمەت مىنىڭ گەپ يىمەيدىغانلىقىمغا كۆزى يېتىپ ئارتۇق سۆزلىمىدى. مەن ئۇنىڭغا يەنە ـ: قانداق، بۇ جايدىن كېتىشنى ئويلاۋاتقان بولساڭ بىر كەلگەن توپلىقنى تاپايلى شۇ جايدىن مېڭىۋىرسەڭ ئۇ تەرەپكە بارىسەن. سەن دېگەندەك بىرەر كىشى كىرىپ قالسا شۇلار بىلەن بىللە چىقىدىغان جايىنى ئىزدەپ تاپساڭ بولىدۇ!.....سەمەت ئۇندىمەي يولىنى داۋاملاشتۇرىۋاتاتتى، بىز شۇ تەرىقىدە ئەتراپنى بىرقۇر كۆرىۋالدۇق. ئەمدىكى مەسىلە مەن ئالۋاستىلارنى يوقىتىمەن دېگەن ئىكەنمەن بۇنى ئىغىزدىلا دەپ قويۇش ئۆزۈمنى ئالدىغاندەك ئىش بولاتتى. شۇڭا يولۇمنى ئۆزگەرتىپ دەرەخلەر ئارىسىغا قاراپ ماڭدىم. يولۇمنى ئۆزگەرتكىنىمنى كۆرگەن سەمەت تېڭىرقىغان ھالدا ـ: ئابلاكا نەگە بارىسىز؟ ...دەپ سورىدى.

ـ: بىر ئىش يادىمغا كېلىپ قالدى، يۈرە ماڭا يارەملەش!.....سەمەت سۆزۈمنى ئاڭلاپ ھەيران قالغىنىچە ماڭا ئەگەشتى. بىز دەرەخلىككە كېلىپ توختىدۇق، كۆزۈم بولسا بەلەن نىشانىنى تېپىش ئىدى. ـ: ئابلاكا زادى نېمىش بولدى؟ ...دىدى تاقەت قىلالمىغان سەمەت. ـ: دەرەخلەردىن پايدىلىنىپ قاپقان قۇرايلى، ئاندىن ئالۋاستىلارغا ئۇچقاپ قالساق مۇشۇ جايغا باشلاپ كېلەيلى ئۇ چاغدا ئالۋاستىلارنى كۆپ كۈچىمەيلا يوقىتالايمىز. مەن دەيمەن سەن مەن دېگەن بويىچە قىلساڭلا بولدى!.....

شۇنداق قىلىپ سەمەت ئىككىمىز قاپقان قۇرۇشقا باشلىدۇق. بىردەم ھەپىلەشكەندىن كېيىن ئويلىغىنىمدەك بەلەن قىلتاقتىن تۆت ـ بەشنى قۇرىۋالدىم، بۇ چاغدا چارچاپمۇ قالغان ئىدۇق. ـ: ھارىدىڭمۇ؟ ...دىدىم تەرلەپ كەتكەن سەمەتكە. ئۇ بىر تىنىۋىلىپ ـ: ياق ئانچە ھارمىدىم، بىراق بۇ نەرسىلەرنى جاپا تارتىپ ياسىغانغا لايىق ئەسقاتارمۇ؟ .....دەپ سورىدى. ـ: ئەلۋەتتە ئەسقاتىدۇ، بولمىسا ۋاقتىم بىلەن كۆچۈمنى ئىسراپ قىلاتتىممۇ. قاراپ تۇر ئالۋاستىلارنى بۇ جايغا ئالداپ ئەكىلەلىسەكلا چوقۇم ئۇنۇمنى كۆرىمىز!..... ـ: شۇنداق بولسىلا بولاتتىغۇ!.....سەمەت بوش ئاۋازدا شۇنداق دەپ قويدى. مەن بولسام كەچ بولۇشنى كۈتىۋاتاتتىم، نېمىشقىكىن بۇ جايغا كىرىپ ئالۋاستىلار بىلەن يۈز كۆرۈشۈپ نەچچىسىنى يوقاتقاچقا ئۇلار مەن ئۈچۈن ئانچە قورقۇنۇچلۇق بىلىنمەيدىغان بولۇپ قالدى، ئەكسىچە ئۇلار ماڭا كېچىدە ئۇخلاتمايدىغان مەرەز چاشقانلاردەكلا بىلىنىدىغان بولۇپ قالغان ئىدى. سەمەت ـ: ئابلاكا بۈگۈن ئەمدى قەيەردە پاناھلانساق بولار؟ .....بۇ جايىنى تۈزۈك بىلمىگەچكە قەيەرگىلا بارساق ئالۋاستىلارنىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچراپ تۇرىۋاتىمىز شۇڭا ئۇلار تىخى بايقىيالمىغان جاي بولسا

ئىزدىنىپ باقساق بولاتتى. ...ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ئويلىنىپ قالدىم، دىمىسىمۇ بىخەتەرەك پاناھلىنىدىغان جاي تاپساق ئۆزىمىزگىمۇ پايدىسى بولاتتى. ـ: ئۇنداقتا مۇشۇ پۇرسەتتە ئىزدەپ باقامدۇق!...دىدىم مەن. سەمەتمۇ مۇشۇ سۆزۈمنى كۈتۈپ تۇرغاندەك تىزلا قوشۇلدى. بىز ئارىلاپ يۈرۈپ كۆپلىگەن تاش خارابىيلىقلارنى ئۇچراتقان بولساقمۇ ئەمما ھېچقايسى بىزنىڭ ئويلىغىنىمىزدەك بىخەتەر ئەمەس ئىدى. ـ: سەمەت شۇنچە يول يۈرۈپتۇق كەچمۇ بولاي دەپ قالدى، پەقەت بولمىسا ئۆزىمىز بىخەتەرەك قىلىپ بىر چىدىر قۇرامدۇقيا؟ ... ـ: نىمە؟ ھازىر كەچ بولاي دەۋاتسا چىدىرنىڭ گىپىنى قىلىسىزغۇ!...ئۇنى ياساپ بولغۇچە قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتسە بىز يەنە خەتەردە قالمايمىزمۇ؟ ..... ـ: دېگىنىڭغۇ توغرا، لېكىن مەن ئالۋاستىلارنىڭ بىزنى ئىزدەپ كېلىشىنى ئۈمۈد قىلىمەن، شۇ چاغدىلا ئۇلارنى يوقىتالايمەن ئەمەسمۇ. بولمىسا ئىزدەپمۇ تاپقىلى بولمايدىكەن!..... ـ: ئابلاكا تېخچە ئىسڭىزگە كەلمىدىڭىزما؟ ئۇلار دېگەن ئۆلگەن جەسەتتىن ئۆزگەرگەن ئالۋاستىلار، ھەرگىزمۇ يىرتقۇچ ياكى بىزدەك جانلىق ئەمەس. ئەگەر بەش ئالتىسى بىر كىلىپ قالسا ئۇ چاغدا جاننى سىپ بەمەي ئامال يوق، يەنە كىلىپ ئۇلار ناھايىتى ۋەھشىيكەن تۇتۇۋالدىمۇ بەدەنلىرىمىزنىڭ قايسى دەرىجىدە پارچىلىنىپ كېتىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇرمۇ قىلالمايمەن!..... ـ: بۇلارنى ئىنىق بىلىمەن، لېكىن مېنىڭ قېچىپلا كۇن ئۆتكۈزگۈم يوق. يوقاتقان يىرىگىچە يوقىتىمەن قالغىنىنى ئويلاپ باقمىدىم...ئەگەر سەن راسلا كېتىمەن دىسەڭ مەيلى مەن مۇشۇ جايدا قىلىپ ئۇلار بىلەن ئاخىرىغىچە ئىلىشىمەن!.....

قانداقلا قىلىپ مېنى قايىل قىلالمىغان سەمەت ئاخىرى مەن بىلەن بىللە قىلىشنى تاللىدى. بىز ئىگىزرەك كەلگەن بىر دەرەخنىڭ ئۈستىگە چىدىر تىكىشنى قارار قىلدۇق. ھەمدە تەييارلىق قىلىشقا باشلىدۇق. ـ: سەمەت سەن بىرىپ بىجىرىمرەك كەلگەن ئوتۇنلاردىن تىرىپ كەل، مەن بۇ دەرەخنىڭ شاخلىرىنى پۈتاپ كەڭەرتكەچ تۇراي!...دىدىم دەرەخقە ياماشقاچ. سەمەت ماقۇل بولۇپ ئوتۇن تىرىشكە ماڭدى. بىز تاللىغان بۇ دەرەخنىڭ غولى ناھايىتى چوڭ بولۇپ خىلى كەڭرى قىلىپ چىدىر سىلىۋالغىلى بولاتتى. مەن شاخچىغا بۆلۈنگەن يىرىدىن باشلاپ يۇمىلاقلاپ ئوشۇق غوللىرىنى كېسىۋەتتىم، ھازىر قارىماققا بۇ دەرەخنىڭ ئۈستى قۇشلارنىڭ چاڭگىسىغا ئوخشاپ قالغان ئىدى. سەمەت كەلگۈچە پەسكە چۈشۈپ يۆگىمەچ غوللۇق ئۆسۈملۈكلەردىن كېسىپ ئەكىلىپ ئارغامچىنىڭ ئورنىدا ئىشلەتتىم، ئاندىن كېسىپ ئىلىۋەتكەن دەرەخ غوللىرىدىن بىجىرىمرەكلىرىنى تاللاپ چىدىرنى قورشاۋغا ئىلىشقا باشلىدىم. ئۇنىڭغىچە سەمەتمۇ خىلى يوغان ياغاچلارنى سۆرىگىنىچە ئىلىپ كەلدى.

ـ: بۇلار بولامدىكەن ئابلاكا!.....سەمەت شۇنداق دېگەچ ياغاچلارنى دەرەخ تۈۋىگە ئىلىپ كەلدى. مەن ـ: ھە بولىدىكەن، لېكىن بۇ قانچىلىك يىرىگە يېتىدۇ بۇنىسى نامەلۇم، پەقەت بولمىسا ئەتراپتىن قۇرۇپ قالغان دەرەخلەرنى كېسىپ ئەكەلسەكمۇ بولىدۇ، ئاۋۇال ئۇلارنى ئۈستىگە ئىلىپ چىق!..... ـ: مەن بۇلارنى كۆتۈرۈپ ئۈستىگە قانداق

چىقىمەن؟ ..... ـ: ئۇنداق بولسا تۇرۇپ تۇر مەن چۈشەي!...مەن پەسكە چۈشۈپ سەمەت تىرىپ كەلگەن ياغاچلارنى ئۈستىگە ئىلىپ چىقىپ چاسا شەكىلدە قىلىپ راۋۇرۇس باغلىۋەتتۇق. ئاندىن يېپىنچا ئۆسۈملۈكلەردىن تىرىپ ئەكىلىپ ئۈستىنى يېپىشقا باشلىدۇق. شۇنداق قىلىپ قاراڭغۇ چۈشۈشكە يېقىن كۆڭلىمىزدىكىدەك قىلىپ بىر چىدىر ياساپ پۈتتۈردۇق. ـ: ۋاھ بەك قالتىس ياسىلىپتۇ بۇ چىدىر، هازىر ئۆزۈمنى خۇددى ياۋايى ئادەملەردەكلا هىس كىلىۋاتىمەن دىسە!... دىدى سەمەت باغلىغان ياغاچلارنى مىدىرلىتىپ باقماچ ـ: ئاجىز بوپ قالدىمىكى دىسەم شۇنداق مەزمۇت بوپتۇ بۇ!.....

ـ: قانداق، كەچ كىرگۈچە ياساپ بولمىز دىگەنتىمغۇ راسمىكەن؟ .....راسلىقىغۇ راسكەن، بىراق بۇ جايدا قانچىلىك تۇرالارمىز ئابلاكا!.....سەمەتنىك سوئالىغا قانداق جاۋاپ بىرىشنىمۇ بىلمەي قالدىم ـ: مەنمۇ بىرنىمە دېيەلمەيمەن، ئىشقىلىپ ئۆلۈپ قالغۇچە تۇرارمىز!.....سەمەت سۆزۈمدىن كۈلۈپ كەتتى ـ: كەچمۇ كىرەي دەپتۇ ئەگەر قاراڭغۇ چۈشۈپ قالسا ئالۋاستىلار بىزنى بايقاپ قىلىپ بۇ جايغىمۇ هۇجۇم قىلسا قانداق قىلىمىز؟ .....

ـ: توغرا بۇ دىگىنىڭمۇ ئورۇنلۇق، شۇڭا ئالۋاستىلار ئۇۋىسىدىن چىققۇچە بىز ئازراق تەييارلىق قىلىۋالىلى يۈرە ئاۋۋال پەسكە چۈشەيلى!.....مەن سەمەتنى پەسكە ئىلىپ چۈشۈپ تاش ئۇنىڭدىن كېيىن يۆگمە ئۆسۈملۈكتىن ئازراق تېپىپ كەلدۇق. ئىشلىرىمنى چۈشەنمەي قالغان سەمەت ئەجەپلىنىپ سوردى ـ: ئابلاكا بۇلارنى نىمە قىلىمىز؟ ...

ـ: هازىر بىلىسەن!..... مەن شۇنداق دىگەچ تاشنى چىدىرغا ئىلىپ چىقتىمدە مۇڭاپىق بىر جايغا ئورۇنلاشتۇرۇپ ئۇنىڭغا يۆگمە ئۆسۈملۈكنى چەگدىم ۋە يىنىغا قىلىچنى مۇقىملاشتۇردۇم. يۆگمەچ ئۆسۈملۈكنىك يەنە بىر ئۇچىنى پەسكە ساڭگىلىتىپ قويدۇم. سەمەت بولسا يەنىلا چۈشەنمەي ماڭا قاراپ تۇراتتى، مەن ئۇنىڭغا چۈشەندۇرۇپ ـ: ئاۋۋال سەن ئۈستىگە چىق، ئاندىن چۈشىنىسەن!.....دىدىم. سەمەتمۇ قىزىقىپ تىزلا ئۈستىگە چىقىپ بولدى. مەن ساڭگىلاقلىق ئۆسۈملۈكنى تارتىپ قويدۇم ئاندىن ـ: قانداق بىرەر ئەهۋالنى چۈشەندىڭمۇ؟ ..... ـ: هەئە چۈشەندىم، سىز غولنى تارتقاندا تاش قىلىچىڭىزغا تىگىپ ئاۋاز چىقىرىۋاتىدۇ!.....

ـ: ئەمىسە بۇنىڭدىن نىمىنى چۈشەندىك؟ ..... سەمەت ئويلىنىپ تۇرۇپ كىتىپ ـ: تاپتىم!...بۇ ئارقىلىق دەرەخقە ياماشماقچى بولغان ئالۋاستىلارنى سىزدىن توغرىمۇ؟ ..... ـ: ها ها ها، توغرا دەيسەن. بىز بۇ ئارقىلىق بىزگە هۇجۇم قىلماقچى بولغان ئالۋاستىلارنى سىزدىن هەم هۇشيار تۇرىشىمىزغا پايدىسى بولدۇ!..... ـ: پاھ!...ئابلاكا مەن سىزنى قايتىدىن تونۇۋاتقاندەك بولۇۋاتىمەن جۇمۇ!.....بۇ ئامالالارنى نەدە يۈرۈپ ئويلاپ تاپتىڭىز دەيمە؟ ... ـ: نەدە بولاتتى، مۇشۇ جايغا كىرىپ قالغاندىن باشلاپ جاننى ساقلاپ قىلىش ئۈچۈن كاللا ئىچلىپ كەتتى ئۇكا!...گەرچە بۇ بەك مۇكەممەل بولۇپ كەتمىسمۇ ئىشقىلىپ مەلۇم نىسپەتتە ئۇنۇمى

بولىدۇ... ـ: ياقەي، ھېچقانداق مۇڭاپىق ماتېرىيال يوق شارائىتتا بۇنچىلىك قىلماقمۇ ئاسان ئەمەس جۇمۇ، قاراڭ شۇ تۇرقىدىمۇ ناھايىتى ياخشى بولغاندەك...ئەمدى ئازراق بولسىمۇ ئارام ئالالايدىغان بوپتۇقتە!..... ئۇ شۇنداق دېگەچ يېراقلارغا نەزەر سالغان نىمىلەرنىدۇر ئويلاپ ئولتۇرۇپ كەتتى. مەن بولسام ئۆزۈمنىڭ لاھىيەسىگە قاراپ بىر تۇرۇپ كۈلگۈم كەلسە بىر تۇرۇپ مەنۇن بولاتتىم، ھازىرقى بۇ ھالىتىمدە ئۆزۈمنى خۇددى ياغاچ قۇراللار دەۋرىگە بىرىپ قالغاندەكلا ھېس قىلىپ قالدىم. ـ: سەمەت چۈشە، ئەتراپنى ئايلانغاچ ئوۋ ئوۋلاپ كىلەيلى. كەچتە ئاچ قىلىشنى خالىمايدىغانسەن؟ ..... ـ: ياق ياق، خالىمايمەن. مانا ھازىرلا چۈشەي!.....ئۇ قويۇنلىرىغا تېقىپ جاننى ئالقانغا ئېپ قويۇپ ساقلاۋاتقان ئۇنچىلەرنى چىدىرىڭ ئىچىگە ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇپ پەسكە چۈشتى ئاندىن ـ: ئابلاكا ماۋۇ دەرەخكە ياماشماق بەك تەسكەن، شۇڭا ئاددىيراق يامىشىدىغان ئامالدىن بىرنى قىلساق بولىتى!.....دىدى دەرەخكە قاراپ قويۇپ. مەن ـ: شۇ يامىشىش تەس بولسۇن دەپ مۇشۇ ئىگىز دەرەخنى تاللىغان، سەن ئاسان يامىشالايدىغانىنى تاپسام ئالۋاستىلار يامىشالماسما؟ ...شۇڭۇاغۇ مۇشۇنداق تەستە ياماشساقمۇ بىخەتەررەك ماۋۇ!.....سەمەت بىشىنى قاشلاپ تۇرۇپ كىتىپ«توغرا»دېگەندەك قىلىپ بىشىنى لىڭشىتىپ قويدى. مانا قاراڭغۇمۇ چۈشەي دەپ قالدى، كىچە جاندارلىرى ئويغىنىشقا باشلىدى. يېراق ـ يېراقلاردىن نىمىلەرنىڭدۇر ئەنسىز ھۇۋلىغان، سايرىغان ئاۋازلىرى ئاڭلىنىۋاتاتتى. بىزمۇ ھەم تىز ـ تىز قەدەملەر بىلەن ئەتراپتىن ياۋا توشقاندىن بىر نەچچىنى تۇتۇۋلىپ ئاستا چىدىرىمىزغا كىتىشكە ئالدىراپ تەقەززالىق بىلەن تىزرەك ئوۋنى تېپىۋلىش ئۈچۈن يۈلغۇنلۇق ئارىسىغا شۇڭغۇدۇق!.....

ئالۋاستى ئوۋچىسى(4 ـ باب2 ـ قىسىم)

ئايلىنىپ يۈرۈپ بىرەر ئوۋ نىشانىنىمۇ ئۈچرىتالمىدۇق، شۇنداق كىتىۋاتقىنىمىزدا سەمەت سۆز قىلىپ قالدى ـ: ئابلاكا، بايا نەچچە توشقانىنى بىرلا يەۋالغاندىكىن ئەمدى بولدى قىلىپ قايتىپ كىتەيلىچۇ، ھازىرمۇ كەچ بولۇشقا باشلىدى ھېلى ئاۋارىچىلىككە ئۈچقارمىزمىكىن دەپ بەك ئەندىشە قىلىۋاتىمەن!..... ـ: ھا ھا، كەچ كىرمەستىنلا قورقىلى تۇردۇڭغۇ سەن. ئەنسىرىمە يېقىن ئەتراپتىلا ياۋا توشقانلارنىڭ شەپىسىنى ئاڭلاپ قالدىم يۈرە كەچ كىرىپ ئالۋاستىلار ئويغىنىپ بولغىچە بىزمۇ ئىشىمىزنى تۈگىتىپ كىتىپ بولىمىز!..... ئەمەلىيەتتە مىنىڭ بۇ دېگەنلىرىم پەقەت سەمەتنى خاتىرجەم قىلىپ قويۇش ئۈچۈنلا ئىدى. ئاساسىي مەقسىدىم بولسا ئالۋاستىلارنىڭ ئويغۇنۇپ ھەرىكەت قىلىشىنى كۈتۈۋاتاتتىم. كەچ كىرىشكە باشلىدى بىز ياۋا توشقاندىن بىر نەچچىنى ئۈچراتقان بولساقمۇ ئۇلارنى تۇتالمىدۇق، بۇ ۋاقىتتا ئەتراپتىنمۇ ھەرخىل ئاۋازلار چىقىشقا باشلىدى. تاقەت قىلالمىغان سەمەت ئاخىرى يەنە سۆز ئاچتى ـ: ئابلاكا ئالۋاستىلار ئويغانغاندەك قىلىدۇ خۇش بوپ كىتەي قايتىپ كىتەيلىچۇ...ئۆزىمىزگە ئاۋارىچىلىك تېپىپ نىمىمۇ قىلارمىز!..... سەمەتنىڭ ھازىرقى ھالىتىدىن راسلا ئەنسىرىگەنلىكى چىقىپ تۇراتتى. يەنە بىر نۇقتىدىن ئىلىپ ئىيتقاندا ئۆزۈمنىڭ پىلانى ئۈچۈن

سەمەتنىمۇ بۇ خەتەرگە سۆرەپ ئەكىرىشنى تازا لايىق كۆرمىدىم. شۇ تاپتا بىرەر ئالۋاستىنى ئۈچرىتىپ قالسام تازا بىر ئىلىشۋالغۇم بار بولسىمۇ سەمەتنى كۆزدە تۇتۇپ هازىرچە قايتىپ كېتىشنى لايىق تاپتىم، ھەم بىردەم ئويلىنىپ تۇرۇپ كېتىپ سەمەتكە ـ: بولىدۇ، يۈرە ئەمسە!..... دېگىنىمچە كەينىمىزگە ياندۇق. چىدىر تەرەپكە ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىپ كېتىۋاتاتتىم توساتتىن سەمەتنىڭ يان تەرىپىدىكى قويۇق ئۆسكەن تىكەنگۈل ئارىسىدىن بىر نەرسىنىڭ ناھايىتى تىزلىكتە ئۆتۈپ كەتكىنىنى كۆرۈپ قالدىمدە ۋارقىرىدىم ـ: سەمەت قارا توشقان!...تىز بول ئۇنى بولسىمۇ تۇتۋالايلى!..... تۇيۇقسىز ۋارقىرىغاچقىمىكىن سەمەت چۆچۈپ كېتىپ قولىدىكى قولچىراق چۈشۈپ كەتتى. ـ: ھەي نېمىش قىلىپ يۈرسەن، قولچىراقنى ئۇياقتا يورۇت تىز بول!..... مەن شۇنداق دېگىنىمچە قىلىچىمنى سۇغۇرۇپ تىكەنگۈللۈكى تەرەپكە ماڭدىم، سەمەتمۇ تىترەپ يۈرۈپ قولچىراقنى ئىلىپ مەن تەرەپكە يورۇتتى. دېگەندەك تىكەنلەر ئارىسىدا بىر قارا گەۋدە جىممىدە تۇرىۋالغان ئىدى. مەن سەمەتكە ئىشارەت قىلىپ ئاۋاز چىقارماسلىقنى بۇيرۇدۇم ھەمدە ناھايىتى ئاستا قەدەم بىلەن ئۇنىڭغا يېقىنلاشتىم!.....قارا گەۋدە ھىلىمۇ قىمىرلىماي تۇراتتى يېقىنلاشقانسىرى ئۇنىڭ گەۋدىسىنىڭ چوڭلىقىغا قاراپ توشقان ئەمەس بەلكى.....«ھاۋۇۋۇۋۇۋۇ!...» مەن ئاخىرىنى پەرەز قىلىپ بولغىچە بىر جەسەت ھۆركىرىگىنىچە ماڭا ئېتىلىپ چىقتى. تۇيۇقسىزلا يۈز بەرگەچكە دەمالىلىق ئۆزۈمنى قوغدىيالماي كەينىمگە يېقىلىپ چۈشتۈم، سەمەت بولسا ۋارقىراپ ئالەمنى بىر ئالدى. ـ: ئالۋاستى، ئۇ ئۇ توشقان ئەمەس ئالۋاستىكەن!...ئابلاكا قاچايلى تىز تۇرۇڭ قاچايلى!..... ئۇ شۇنداق دېگەچ يۈگۈرۈپ كېلىپ قولۇمدىن تارتىشقا باشلىدى، بۇ چاغدا جەسەتمۇ قايتا باشتىن ماڭا تاشلىنىپ كەلگەن ئىدى. مەن سەمەتنى ئىتتىرىۋېتىپ چاقماقلىق بىلەن ئۆزۈمنى يانغا تارتقاچ ئالۋاستىغا قىلىچ ئۇردۇم، بىراق خەنجەر ئۇنىڭ ئېچىلىپ قالغان قوۋۇرغىللىرى ئارىسىدىن ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ كەينىگە ئۆرۈلۈپ شۇنداق قورقۇنۇچلۇق ھۆركىرەشكە باشلىدى، شۇ تاپتا ئۇنىڭ ئىچىلغان ئىغىزى خۇددى يىلاننىڭ ئىغىزىدەك تۈز تاناسىپ ھالەتتە ئىچىلىۋاتاتتى، قارىماقتا بىشىم پۈتۈنلا كىرىپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى. جەسەت ئۆتكۈر تىرناقلىرىنى ماڭا شىلتىغىنىچە يەنە ئېتىلىپ كەلدى بىراق بۇ قېتىم ئۇنىڭ بويۇنىغا قىلىچ ئۇرۇپ بىشىنى ئۆزۈۋالدىم. ئالۋاستى چىرقىرىغىنىچە يەرگە يىقىلدى، گەرچە بىشى ئۆزۈلۈلىنىغان بولسىمۇ بەدىنى تىخى ھەرىكەتتىن توختىمىغان ئىدى. بۇ ھالەتنى كۆرگەن سەمەت تىخىمۇ قورقۇپ كەتتى بولغاي قولچىراقنى بىر نۇقتىغا يورۇتۇپ تىترىگەن ھالدا تۇرۇپ قالغان ئىدى. مەن ئۇنى ئاستا نوقۇدۇم سەمەت چۆچۈپ ماڭا قاراپ تىترەپ تۇراتتى. ـ: نېمە بولدۇڭ، بەزگەك كېسىلى بار ئادەمدەك تىترەپ كەتتىڭغۇ. ئۇنىڭ ئېلىنى قانداق ۋەھشى ئۆلتۈرىۋەتكەنلىكىنى ئويلىغىنىڭدا بۇ تىترەش قورقۇپ ئەمەس بەلكى غەزەپتىن تىترەشكە ئۆزگىرىدۇ، ئۇنچە قورقۇپ كەتمە بۇندىن كېيىن تەبىيلا كۆنۈپ قالىسەن. مەنمۇ تۇنجى قېتىم يولۇققاندا جىنىم چىقىپ كەتەيلا دەپ قالغان بىراق ھازىر دەل ئەكسىچە ئۇلارنى ئىزدەپ بىرىپ

يوقاتسام دىگەننىلا ئارزۇ قىلىدىغان بولۇپ قالدىم!.....بولدى ئۇنىڭغا قاراپ تۇرىۋەرمەي يۈرە قايتىپ كىتەيلى بۇ قىتىم بىزنى نەس باسقان ئوخشايدۇ توشقاندىن بىرنىمۇ تۇتالمىدۇق!..... مەن شۇنداق دىگەچ ئۇنىڭ مۇرىسىدىن تارتىپ چىدىر تەرەپكە ئىلىپ ماڭدىم. بىراق سەمەت تىخچە تىترەپ تۇراتتى، ئۇ ئازراق مىڭپلا توختىۋالدى. ـ: نىم بولدۇڭ توختىۋالدىڭغۇ؟ ..... سەمەت كىكەچلەپ تۇرۇپ ـ: ئالۋاستى.....يەنە.....يە...نە با!... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭقىرىپ بولغۇچە تىكەنلىك ئارىسىدىن يەنە نىملەرنىڭدۇر شالدىرلىغان ئاۋازلىرى ئاڭلىنىشقا باشلىدى. ـ: نېمە؟ .....مەن شۇنداق دىگىنىمچە سەمەتنى كۆچەپ تارتىپ دەرەخلىك تەرەپكە يۈگۈردۈم ـ: تىز مەن بىلەن ماڭ، كەينىڭگە ھەرگىز قارىما دەرەخلىككە يۈگۈر!..... بىز بار كۈچىمىز بىلەن دەرەخلىك تەرەپكە قاراپ يۈگۈردۇق، كەينىمىزدىنمۇ ھەم بىر نەرسىلەر ئىز قوغلاپ كىلىۋاتاتتى. بەلگە قىلىۋالغان نىشانىمىز بويىچە قىچىپ دەرەخلىككە يىتىپ كەلدۇق ھەمدە ئەتتىگەن قاپقان قۇرغان دەرەخلەر تەرەپكە قاراپ يۈگۈردۇق. مەن يۈگۈرۈپ كىتىۋاتقاچ سەمەتكە ـ: ئەتتىگەن قىلتاق قۇرغان دەرەخلەر ئىسسىڭدىمۇ، ئۇلارنى شۇ تەرەپكە باشلاپ بارايلى لىكىن بارغاندا دىققەت قىل بولمىسا قىلتاقلا ئۆزۈڭ چۈشۈپ قالىسەن!..... سەمەت بىشىنى لىڭشىتىپ قويدى. بىز بىر قىلتاقنىڭ ئالدىغا كەلگەندە سەمەتنى يەنە بىر قىلتاق تەرەپكە يۈگۈرۈشىنى بۇيرۇپ ئۆزۈم توختىۋالدىم. سەمەت گىپىمنىڭ ئايىقى ئۈزۈلۈپ بولغۇچە يەنە بىر قىلتاق تەرەپكە قاراپ قىچىشقا باشلىدى. مەن جايىمدا تۇرۇپ ئالۋاستىلارنىڭ كىلىشىنى كۈتۈپ تۇردۇم، دىگەندەك يىراقتىن تۆت ـ بەشتەك جەسەت بىز تەرەپكە قاراپ كىلىۋاتاتتى ھەم دىيىشۋالغاندەكلا ئىككىسى مەن تەرەپكە ئايرىلىپ قالغىنى سەمەتنى قوغلاپ كىتىپ قالدى. ئۇلار ماڭا يىقىنلا جايدا ناھايىتى ۋەھشىيلىك بىلەن مەن تەرەپكە ئىتىلىپ كىلىۋاتاتتى. دەل شۇ پەيىتتە قەددىمنى تىك تۇتقان ھالدا ساناشقا باشلىدىم. «ئۇچ، ئىككى، بىر!» ئۇلار ئىتىلىپ كىلىپ ئارىلىقىمىز بەش مىتىرچە قالغاندا قايرىپ تىرەپ قويغان دەرەخ غولىنى ئاجرىتىۋەتتىم. قاتتىق ھۆركىرەپ كىلىۋاتقان جەسەتلەر قىلتاقلا چۈشۈپ قىلىپ قايرىپ يەنە بىر دەرەخكە تىرەپ قويۇلغان دەرەخ غولىنىڭ قايتىپ كەلگەن بىسىمدا كەينىدىكى چوڭ دەرەخ غولىغا قاتتىق سوقۇلۇپ چىرقىرىغىنىچە يەردە دومۇلاشقا باشلىدى. مەن بولسام ئۇلارنىڭ بىخۇدلىغىدىن پايدىلىنىپ بىشىنى تىنىدىن جۇدا قىلدىم. ھەمدە«ئۇچ!...»دەيتىم ئىچىمدە. چۈنكى بۇ ئالۋاستىلارنى يوقىتىشقا قەسەم قىلغاندىن باشلاپ يوقاتقان ئۇچ ئالۋاستى ئىدى. ئۇلارنى بىرتەرەپ قىلىپ بولۇپ سەمەت تەرەپكە قاراپ يۈگۈردۈم، بىراق ئۇنىڭ قايسى قىلتاق تەرەپكە كىتىپ قالغىنىنى بىلەلمىگەچكە تىڭىرقاپ قالغان ئىدىم ـ: سەمەت قېنىسەن؟ ... توساتتىن سەمەتنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى ـ: ئابلاكا مەن بۇ يەردە!..... دىگەندەك مەندىن ئەللىك مىترچە يىراقلىقتا قولچىراقنىڭ يورۇقى كۆرۈندى ـ: توختا مەن ھازىرلا بارىمەن!..... مەن شۇنداق دىگىنىمچە سەمەت تەرەپكە قاراپ يۈگۈرگەچ ۋارقىرىدىم ـ: تىز بول، قىلتاقنى قويىۋەت!..... ـ: ياق ياق، دىققەت قىلىڭ

ئۇلار سىز تەرەپكە كەتتى!..... ئۇنىڭ سۆزى تۇگىشى بىلەن تەڭ غايىپ بىر كۈچنىڭ تەسىرىدە يان تەرەپكە نەچچىنى مولالاق ئىتىپ يىقىلدىم. شۇ پەيىتتە بىر جەسەت تاشلىنىپ كىلىپلا ئۈستۈمگە چىقىۋالدى ھەمدە ئىغىزىنى چوڭ ئېچىپ مىنى چىشلەشكە ئۇرۇنۇۋاتاتتى. مەن بولسام ئۇنىڭغا قارىتا مۇڭاپىق ھالدا قوغدىنىۋاتاتتىم. بايا قاتتىق يىقىلغاندا قولۇمدىكى خەنجەر چۈشۈپ كىتىپ قۇرۇق قول قالغان بولغاچقا ئۇنىڭغا قايتۇرما ھۇجۇم قىلىشقا ئاجىز كىلىپ قالدىم. شۇنداق تىركىشىۋاتقىنىمدا يەنە بىر جەسەت ئاستى تەرەپتىن كىلىپ پۇتۇمغا تىرنىقىنى پاتۇرغىنىچە پەسكە تارتىشقا باشلىدى. شۇ تاپتا پۇتۇمدىن كىرگەن ئاغرىق مىڭەمگە چىقىپ ۋارقىراپ كەتتىم. بەدىنىمگە ئاغرىق تاراش بىلەن تەڭ ماغدۇرۇممۇ يوقىلىشقا باشلىدى، ئۈستۈمدىكى جەسەت بار كۈچى بىلەن مىنى چىشلەشكە ئۇرىناتتى، يەنە بىرسى بولسا پۇتۇمدىن پەسكە تارتاتتى. شۇنداً مەن تولۇق ھالسىزلىنىپ ئۈستۈمدىكى جەسەتكىمۇ قارشىلىق كۆرسىتىش ئىقتىدارىمدىن قالدىم. قارشىلىقسىز ئاچچىق تولغىنىۋاتقىنىمدا جەسەت مىنى چىشلەش ئۈچۈن تاشلاندى...شۇ دەقىقىلەردە ئۆزۈمنىڭ ئاران ئۈچ ئالۋاستىنى يوقۇتۇپلا مۇشۇنداق ئۆلۈپ كىتىدىغانلىقىمغا ئىچىنىپمۇ ئۈلگۈردۈم. جان قاش بىلەن كىرپىكنىڭ ئارىسىدا قالغاندا غايىپتىن كەلگەن بىر قىلىچ ئالۋاستىنىڭ ئوڭ چىكىسىدىن كىرىپ سول چىكىسىدىن چىقىپ كەتتى. جەسەت ئالۋاستى بولسا تولغانغىنىچە يان تەرەپكە يىقىلدى. دىمەك بىرسى يەنى سەمەت مىنى قۇتقۇزۇپ قالغان ئىدى. سەمەت يەنە نىمىلەرنىدۇر ۋارقىرىغىنىچە قىلىچنى ئىگىز كۆتۈرۈپ پۇتۇم تەرەپكە ئۆتۈپ كەتتى، شۇ تاپتا ئاغرىق دەستىدىن مىنىڭ بىشىمنى كۆتۈرۈپ قارىغۇدەكمۇ مادارىم قالمىغان ئىدى. كۆزلىرىم ئاستا ـ ئاستا يۇمۇلۇشقا باشلىدى. ئەڭ ئاخىرىدا ھىس قىلغىنىم سەمەتنىڭ مىنى توۋلىغىنىچە سىلكىشلىرى، يۈزۈمگە كاچاتلاشلىرىلا ئىدى!..... چۆچۈپ ئويغىنىپ ئەتراپقا قارىغىنىمدا چىدىرنىڭ ئىچىدە بولۇپ، ئاللىقاچان تاڭ ئىتىپ بولغان ئىدى. قوپاي دىدىمىمۇ بىراق پۇتۇمنىڭ ئاغرىقىدا قوپالمىدىم. ھەمدە ئاخشامقى ئىشلارنى ئويلاشقا باشلىدىم ـ : «ئاخشام دەرەخلىكتە ئىدىم قانداق بولۇپ بۇ جايغا كىلىپ قالغاندىمەن؟ ...» شۇنداق ئويلاپ مۇدۇرۇپ يۈرۈپ چىدىرىدىن پەسكە قارىدىم ـ : سەمەت قېنىسەن!..... نىمىلەرنىدۇر قىلىۋاتقان سەمەت ئاۋازىمنى ئاڭلاپ ئۈستىگە قارىدى ـ : ۋۇي ئابلاكا ئويغاندىڭىزما؟ توختاڭ مەن ھازىرلا چىقىمەن!...ئۇ شۇنداق دېگەچ لاتىغا يۆگەلگەن بىر نەرسىنى ئىلىپ چىقىپ كەلدى ـ : قاراڭ سىزنىڭ يەرلىك رىتسىپىڭىز بويىچە جىغان مۇسى تىپىپ كەلدىم، ياڭىزنى مۇشۇنىڭ بىلەن تىڭىپ قويسام تىزلا ساقىيىپ كىتىسىز!..... ئۇ شۇنداق دېگىنىچە كۆلۈپ قويۇپ پۇتۇمدىكى لاتىنى ئىلىۋىتىپ قايتا باشتىن جىغان مۇسى بىلەن تىڭىشقا باشلىدى. پۇتۇم پاقىنىڭ ئىغىزىدەك ئىچىلىپ قالغان بولۇپ قاراشقا ئىككى تەرىپىدە تۆتتىن سەككىز سىزىق«مانا مەن!»دەپلا تۇراتتى، يارا ئىغىزىمۇ خىلى چوڭقۇر ئىدى. دەرۋەقە ھوشۇمدىن كىتىشىم بىكار ئەمەسكەندە!.....سەمەت تىڭىۋاتقۇچە ئۇنىڭ دولىسىدا قان ئۇيۇپ قالغانلىقىنى بايقاپ قالدىم ـ : ۋوي سەمەت ساڭا نىمە

ئىش بولدى؟ .....دېگىنە ئاخشام زادى نېمە ئىشلار يۈز بەردى، مەن ئاغرىقتا چىدىيالماي ھوشۇمدىن كېتىپتىمەن ئۇنىڭدىن كېيىن يەنە قانداق ئىشلار يۈز بەردى!..... سەمەت پۇتۇمنى تىڭشۇاتقاچ ـ : توختاك، ئاۋۋال ياڭىزنى تىڭشۇالاي، قورسىقىڭزمۇ ئاچقاندۇ بىرىپ توشقان ئوۋلاپ كىلىپ تۇنۇگۈنكىدەك بىر كاۋاپ قىلاي ئاندىن كاۋاپ يېگەچ ئولتۇرۇپ تەپسىلىي دەپ بەرمەيمەنمۇ، راستىنى دېسەم سىزنى دەرەخنىك ئۈستىگە ئىلىپ چىقىش بەك قىيىن توختىدى جۇمۇ!.....دېدى كۈلۈپ قويۇپ. ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ئارتۇق گەپ قىلمىدىم، ئۇمۇ پۇتۇمنى تىڭىپ بولۇپ ـ : ئەمىسە مەن پەسكە چۈشۈپ توشقان ئوۋلاپ كىلەي سىز پەسكە چۈشمەي مۇشۇ جايدا ئارام ئىلىپ تۇرۇڭ، نەچچە كۈن ياخشى كۈتۈنسىڭىز ياخشى بوپ كېتىسىز!..... دېدىدە قىلىچىنى ئىلىپ پەسكە چۈشۈپ يۇلغۇنلار تەرەپكە قاراپ يول ئالدى!.....

ئالۋاستى ئوۋچىسى(4 ـ باب3 ـ قىسىم)

سەمەت ئوۋغا چىقىپ كەتكەندىن كېيىن چىدىرىدا ئۆزۈم يالغۇز قالدىم ھەم تۇرۇپلا سەمەتنىڭ بۇنداق يۈرەكلىك بولۇپ كەتكىنىگە ھەيران قالدىم. ئۇنى بىر كىچىدىلا بۇنداق قورقماس قىلىۋەتكەن نەرسە زادى نېمە؟ .....ئاخشام نېمە ئىشلار يۈز بەرگەن بولغىيتى؟ ...بىراق شۇنچە ئويلىسامۇ ھېچ ئىشنى ئەسكە ئالالمىدىم. پۇتۇمۇ ئاغرىپ سەل بېئارام قىلىۋاتقاچقا پەسكە چۈشەلمەي چىدىرىدا ئولتۇرۇشقا مەجبۇر بولدۇم، بىراق ئىچىم بەك سىقىلىپ تۇراتتى. ئۆزۈمۇ تۇيمايلا بۇرۇنلارغا خىيال سەپىرى قىلغان ئىدىم. مەنىلىك ياشاۋاتقان ھايات، بىردىنلا نەس بىسىش، ئالۋاستىلار بىلەن جەڭ قىلىش..... ـ : ئابلاكا ئويغاندىڭىزمۇ؟ ..... پەستىن سەمەتنىڭ ئاۋازى چىقىشى بىلەن تەڭ خىياللىرىم ئاللىقاياقلارغا ئۇچۇپ كەتتى. دەرھال ئىسمىگە كىلىپ ـ : ھەئە مەن ئويغاق!... دېدىم ئاددىيلا قىلىپ. سەمەت پەستە ئالدىراش بىر نەرسىلەرنى قىلىۋاتاتتى. قوپاي دېدىمیۇ پۇتۇمنىڭ ئاغرىقىدىن مىدىرلىيالماي قالدىم، سەمەتمۇ ئالدىراش نىمىلەرنىدۇر قىلىۋاتاتتى. بىر ئاز ۋاقىتتىن كېيىن ئۇ ئۈستىگە مىزىلىك پىشقان توشقان كاۋىپىدىن ئۈچنى كۆتۈرۈپ چىقتى ـ : ھە ئابلاكا قورسىقىڭزمۇ ئاچقاندۇ، مانى ئىسسىغىدە بىر يەۋىلىگە!..... دېدىدە جۇغى چوڭراق كەلگەن توشقان كاۋىپىنى قولۇمغا تۇتقۇزۇپ قويدى ھەمدە ئۆزىمۇ بىرنى قاساپ ـ قاساپ يېيىشكە باشلىدى. ـ : بۇ نەس باسقۇر جايدىن قورساق تويغۇزغۇدەك بىرەر نەرسىمۇ تاپماق تەسلىشىپ كېتىۋاتىدۇ دېسە، لېكىنغۇ مۇشۇنىڭ بولغىنىمۇ ھاياتىمىز ئۈچۈن ناھايىتى مۇھىم ئولجا بوپ قالدى. ھىلىمۇ شۇكرى!.....دەپ قويدى كاۋاپنى يەۋاتقاچ. مەن ئەتتىگەندىن بىرى كاللامدىن ئۆتمەيۋاتقان ئۇ سوئالنى سەمەتتىن قايتا سوردىم ـ : سەمەت ئىيقىنە ئاخشام مەن ھوشۇمدىن كەتكەندىن كېيىن نېمە ئىشلار يۈز بەردى، سەن قانداق بولۇپ يارىلاندىڭ؟ ... سەمەت ئىغىزىدىكى گۆشنى يۇتۇۋېتىپ ـ : ئىشقىلىپ ئاخشام ئۇنتۇلغۇسىز بىر كۈن بولدى، بولۇپمۇ مەن ئۈچۈن.....دەپ بولۇپ ئىغىر بىرنى تىنىۋەتتى ئاندىن ـ : ئاخشام سىز بىلەن

ئايرىلىپ يەنە بىر قىلتاق تەرەپكە قاراپ يۈگۈردۈم بىراق ئۇ يەرگە بېرىپ بولۇپ كەينىمگە قارىغىنىمدا ئالۋاستىلار كۆرۈنمىدى، شۇنىڭ بىلەن قولچىراقنى ئۇلار تەرەپكە تۇتۇپلا سىز تەرەپكە كىتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم. سىز ماڭا گەپ قىلىۋاتقاندا ئاللىقاچان سىزنىڭ يېنىڭىزغا بېرىپ بولغان ئىكەن، ئۇنىڭدىن كېيىن سىزنىڭ ئىچىنىشلىق ۋارقىرىغان ئاۋازىڭىزنى ئاڭلاپ سىزنىڭمۇ هايات قالمايدىغانلىقىڭىزنى پەملەپ جىنىمنى ئىلىپ قاچماقچى بولدۇم بىراق تۇرۇپلا ئۆزۈمنىڭ نىمىلەرگە ئوخشاپ قالغىنىمنى هىس قىلىپ قالدىم. سىزنى ئۇلارغا تۇتۇپ بېرىپ جىنىمنىغۇ بۇگۈن قۇتقۇزارمەن كېيىن سىزنىڭ كۈنىڭىزنى كۆرىدىغانلىقىمنى ئويلاپ قىچىش نىيتىمدىن ياندىم. راستىمنى دىسەم ئادىمىيلىكىم بۇنىڭغا يول قويمىدى شۇڭا نىمە كۆرسەم كۆرەي!...دەپ ئويلاپ سىز تەرەپكە يۈگۈردۈم. ئۇ چاغدا بىر ئالۋاستى سىزنى چىشلەش ئۈچۈن تەمشىلۈتىپتىكەن ئۇنىڭ نەق چىكىسىگە قىلىچ ئۇردۇم. ئالۋاستى چىرقىرىغىنىچە ئۈستىڭىزدىن پەسكە دومۇلاپ كەتتى، ئۇنىڭغىچە پۈتىڭىزدىن تارتىۋاتقان ئالۋاستى بىلەن ئىلىشتىم قارىماققا ئۇ تىرناقلىرىنى پۈتىڭىزدىن ئاجرىتىدىغاندەك ئەمەس ئىدى شۇڭا خۇددى ئەينى چاغدا سىز قىلغاندەك ئۇنىڭ ئىككى قولىنى ئۆزۈۋەتتىم. ئۇ ئالۋاستىمۇ چىرقىرىغىنىچە كەينىگە داجىدى، مەن ئۇنىڭ بىخۇد هالىتىدىن پايدىلىنىپ بىشىنى ئۆزۈۋەتتىم. دىمەك هازىرچە بىز جەڭنى ئاياقلاشتۇرۇپ هايات قالغان ئىدۇق، شۇ ۋاقىتتا سىزگە قارىسام هوشىڭىزدىن كېتىپسىز، يۈزىڭىزگە ئۇرۇپ باقتىم توۋلاپ باقتىم بىراق ئويغانمىدىڭىز شۇنداڭ سىزنى يۆلەي دەپ تۇرۇشۇمغا تۇيۇقسىز مۇرەمگە بىر نەرسە سانجىلىپ قاتتىق ئاغرىغانلىقتىن توۋلاپ كەتتىم. ئەسلى يەنە بىر ئالۋاستى سىزنى يۆلەۋاتقىنىمدا تۇيۇقسىز هۇجۇم قىلغان ئىكەن. هەر قانچە قىلىپمۇ ئۇنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرىنى مۇرەمدىن ئاجرىتالمىدىم، ئۇ ماڭا يېپىشقىنىچە هۆركىرەپ منى چىشلەشكە ئۇرۇندى. دەمالىق ئارقا تەرىپىمنى قوغداشقا ئاجىز كىلىپ قالدىم، شۇنداقتىمۇ توختىماي قارشىلاشتىم كۆڭلۈمدە قاتتىق سىلكىنىش ئارقىلىق ئۇنىڭ قولىنى مۇرەمدىن ئاجرىتىۋىلىش ئىدى، بىراق ئۇخل ئۇسۇل كار قىلمىدى. ئاخىرى ئامالسىز بارلىق ئىغرىم بىلەن ئۆزەمنى كەينىمگىلا تاشلىدىم. دەرۋەقە ئۇنۇمى بولۇپ ئالۋاستى ئاستىمدا مىجىلىپ قالدى...هى هى، ئىشقىلىپ ئۆزۈمنىڭ يوغان بەستىمنىڭ مۇشۇ ئىشقا بولسىمۇ ئەس قىتىپ قالغىنىدىن خۇشال بولدۇم. ئاستىمدا قالغان ئالۋاستى تىپىرلا كەتتى، مەن يەنە تارتىشىپ يۈرۈپ ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئۇنى دەرەخلەرگە ئۇستۇردۇم. بىر ئازدىن كېيىن ئالۋاستىمۇ پەس كويغا چۈشۈپ قالدى بەلكىم ئۇمۇ هالسىزلانغان بولسا كېرەك. گەرچە مۇرەم قاتتىق ئاغرىپ تۇرسىمۇ چىداپ پۈتۈن كۈچۈم بىلەن خەنجەرنى ئىككى قوللاپ تۇتۇپ بىشىمدىن ئۆتكۈزۈپ كەينىمگە سانجىدىم. بەلكىم نەق بىشىغا سانجىغان بولسام كېرەك ئالۋاستى قاتتىق بىر چىرقىراپلا ئۆزىنى تاشلۇەتتى. ئامال قىلىپ ئالۋاستىنىڭ قولىنى مۇرەمدىن ئاجرىتىۋىلىپ ئاچچىقىنىڭ دەستىدە سۇنايلىپ ياتقان ئالۋاستىنى چېپىپ پارە ـ پارە قىلىۋەتتىم، ئاندىن شۇ يەرگىلا ئۆزۈمنى تاشلاپ بىردەم يېتىۋالدىم. بىراق

ئەتراپتىن يەنە نىملەرنىڭدۇر قورقۇنۇچلۇق ئاۋازى ئاڭلىنىشقا باشلىدى، شۇڭا يەنە ھۇجۇمغا ئۇچراپ قىلىشىمىزدىن ئەنسىرەپ ئۇلارنىڭ قانىنى پۈراپ يېتىپ كەلمەسلىكى ئۈچۈن دەرھال كىيىمىنى يىرتىپ پۈتىڭىزنى چىڭ تېڭىۋەتتىم، ئاندىن سىزنى مۈرەمگە ئارتىپ دەلدۈگىنىپ يۈرۈپ چىدىر تەرەپكە قاراپ ماڭدىم. سىزنى مۈرەمگە ئارتىۋالغاچقا مۈرەمنىڭ يارىسىمۇ بىسىلىپ قان ئاقماپتۇ، خىلى جاپالاردا سىزنى چىدىرنىڭ ئالدىغا ئەكىلىۋالدىم بىراق ئۈستىگە ئىلىپ چىقىشقا قەتئىي ماغدۇرۇم يەتمىدى ئەتراپىمۇ ھەم بىزگە نىسپەتەن خەتەرلىك ئىدى شۇڭا ئويلاپ ئولتۇرمايلا يۆگىمەچ ئوت بىلەن بىلىڭىزدىن باغلاپ يەنە بىر تەرىپىنى دەرەخ شېخىدىن ئارتىلدۇرۇپ ئۈستىگە تارتتىم، لېكىن خىلى ئىغىركەنسىز نەچچە قېتىم سىيرىلىپ چۈشۈپ كېتىپ يۈرۈپ تەسلىكتە ئۈستىگە چىقىرىۋالدىم. لېكىن ئىشەنسىڭىزمۇ ئىشەنمىسىڭىزمۇ مەيلى ئۆزۈمنىڭ ئۈستىگە قانداق چىققانلىقىمنى بىلمەيمەن، بىر چۈش كۆرگەندەك ھېسياتلا بار قالغىنىنى ئەسلىيەلمەيمەن. پەقەت سەھەرگە يېقىن ئۆزۈمنىڭ سىزنىڭ يېنىڭىزدىراق دەرەخ شېخىدا ئىسىلىقلىق ئىكەنلىكىمنىلا بىلىمەن. ئويغانغىنىمدا باش قىسىم بىلەن پۈتۈم تەرەپ ھاۋادا لەيلەپ تۇرىدۇ مۈرەم بىلەن قورسۇقۇم چىڭىپ ئاغرىپ كەتتى شۇڭا تىزلا ئۆزۈمنى ئوڭشۇبلىپ سىزگە قارىسام چىدىرغا يۆلەنگىنىڭىزچە ئويغانماي يېتىپسىز ئاستا يۆتكەپ ياتقۇزۇپ قويدۇم ئاندىن ئاغرىقىمغا چىداپ پەسكە چۈشۈپ دەلدەڭشىپ يۈرۈپ جىغان مۇسى تىرىپ كەلدىم، يىنىپ كىلىپ شۇنى سوقۇۋاتقىنىمدا ئاندىن ھوشىڭىزغا كەلدىڭىز بولغان ئەھۋال مانا مۇشۇ. بىراق ئاخشامقى ئىشتىن باشلاپ مەن قايتىدىن باشقىچە بىرخىل ئادەم بولۇپ قالدىم. ھەم سىزنىڭ ئېلى ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن نىمىشقا بۇ جايدىن كەتمەي ئالۋاستىلارنى يوقتىشنى تاللىغانلىقىڭىزنى ھىس قىلىپ يەتتىم. ئادەم ئۆز مەنپەتى ئۈچۈنلا ياشاۋەرسە ئۇنىڭ ھايۋاندىن پەرقى قالمايدىكەن، ھەم ھامان بىر كۈنى تىگىشلىك جازاسىنى تارتماي قالمايدىكەن. شۇڭا چۈشەندىمكى يىنىمزدىكى ھەربىر ئادەمنى قەدىرلىشىمىز، كۈچىمىز يېتىشىچە ياردەم قىلىشىمىز كېرەك ئىكەن. بۇرۇن بايلىقنى دەپ ئېلىنىڭ ئۆلىشىگە سەۋەپچى بولدۇم ئەمدى پۈشايمان قىلسامۇ ئورنىغا كەلمەيدۇ، شۇڭا ئەمدىدىن باشلاپ سىزنى بولسىمۇ جىنىم بىلەن قوغداپ گۈناھىمنى يۇيىمەن ئىلگىرىكى ئىشلىرىم ئۈچۈن ئەپۇ سورايمەن!..... دىدى ئۇھسىنغان ھالدا. ئىشىنىڭ ئەسلى ماھىيىتىنى بىلگىنىمدىن كېيىن سەمەت كۆزۈمگە بىر خىل يېقىشلىق كۆرۈنۈپ قالدى. ئىلگىرى بايلىق ئۈچۈن ئېلىنىڭ ئۆلۈشىگە سەۋەپچى بولغان سەمەت ئەمدى بولسا بىشىدىن كۆپ ئىش ئۆتۈپ ئىشىنىڭ ئەسلى ماھىتىنى ھىس قىلىپ يەتكەن ئىدى. مەن يەرگە قاراپ خىجىل بولۇپ تۇرغان سەمەتنىڭ مۈرىسىدىن يىنىك تۇتۇپ تۇرۇپ ـ: ھېچقىسى يوق، كەچۈرۈم سورايدىغانلار كەتتى ئەمدى كەلمەيدۇ. سەن كەچۈرۈم سوراشنى جىنىڭ بىلەن مىنى قۇتقۇزۇپ تاماملىدىڭ، ئىشلارنىڭ ئەسلى ماھىيىتىنى چۈشىنىپ يەتكىنىڭدىن خۇرسەنمەن. ئەمدى كەچۈرۈم، ئەپۇ قىلىش دەيدىغان ئىش يوق پەقەت ئابلا ئاكاڭ بىلەن سەن بىرلىكتە بۇ جايدىن بىخەتەر قۇتۇلۇپ چىقىش

ئىشلا بار!...چىقىپ كەتكۈچە قانچىلىك ئالۋاستىنى يوقىتىشقا قۇربىمىز يەتسە بىرلىكتە شۇنچىنى يوقىتىمىز، ئەگەر بىرەرسىمىزگە خەتەر يېتىپ قالسا يەنە بىرسىمىز بۇ ئىشنىڭ ئايىقىنى داۋاملاشتۇرىدۇ بۇنىڭغا قوشۇلامسەن؟ ..... سەمەت كۈلۈپ قويۇپ ـ: ئەلۋەتتە قوشۇلىمەن، جىنىم بىلەن دەڭە!.....بىر مۇنچە بايلىقلارنى ئاچكۆزلۈك قىلىپ ئىلىۋالغان ئىدىم بىراق پوقتا ئەسقاتمىدى. سىلەردىن پايدىلىنىش ئۈچۈن قوشۇلىۋالغان ئىدىم ئەكسىچە جىنىمنى ئۆزۈڭلارنىڭ جىنى بەدىلىگە قۇتقۇزۇپ قالدىلار، بۇ ئىشتا سىلەرگە قەرزدارمەن شۇڭا قەرزىمنى چوقۇم قايتۇرىدىغان بىر كۈنلەرنىڭ كىلىشىگە ئىشىنىمەن!..... سەمەتنىڭ بۇ سۆزىنىڭ چوڭقۇر مەنىسى باردەك ھىس قىلىپ قالدىم. بىراق نېمىلا بولسۇن ئۇنىڭ سەمىمي ساداقەتمەنلىكى مېنى راسلا قايىل قىلغان ئىدى. ئۇنىڭ بىلەن ھەرخىل تېمىدا پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ كەچمۇ كىرىپ قالدى. مەن ـ: ھەي!.....بۇگۈن ھىچ ئىش قىلالمايلا كەچ بولۇپ كەتتىدە!.....دىدىم ئۇھسىنىپ قويۇپ. سۆزۈمنى ئاڭلىغان سەمەت ـ: ھىچقىسى يوق، ئاۋۇال سىزنىڭ ياخشىز سەللىمازا ساقىيىۋالسۇن ئاندىن بىر گەپ بولار، ئۇنىڭغىچە قورساقنىڭ غېمىنى مەن قىلىپ تۇرارمەن. بىراق ئەنسىرەيدىغان ئىشىم ئالۋاستىلار بۇ چىدىرنى تېپىۋالارمۇ دەپ ئەنسىرەۋاتىمەن!.....دىدى سەل مەيۈسلىنىپ. مەن ـ: پەقەت قان ئىزىلا بولمىسا تاپالمايدۇ، ئۇلار ئادەتتە يەردىكى نەرسىلەرنى ھۇجۇم ئوبىكتى قىلىدىكەن. بەلكىم دەرەخنىڭ ئۈستى ئۇلارنىڭ كۈزىتىش دائىرىسىنىڭ سىرتىدا بولىشى مۇمكىن شۇڭا بەك ئەنسىرەپ كەتمە، سەنمۇ ياراڭغا ئوبدان پەرۋىش قىل كۈندۈزدە ھاۋا بەك ئىسسىق تىزلا يالۇغلىنىپ يارا ئىغىزى كىڭىيىپ كېتىدۇ!..... ـ: چۈشەندىم ئابلاكا، شۇڭا بىرىپ جىغان مۈسى يەنە ھىلىقى شېپالىق توپىلاردىن تېپىپ كىلەيمىكىن دەيمە، دىگەندەك ئۇ توپا يارىنى بەك تىزلا ساقايتۇتىدىكەن. سىزنىڭ مەيدىڭزدىكى يارىمۇ تىزلا ساقىيىپ كېتىپتۇ، چاقسى چۈشۈپ كەتسىلا ئوڭشىلىدىكەن!.....دىدى مەيدەمدىكى قوماچ باغلاپ قالغان يارا ئىغىزىنى كۈزەتكەچ. ـ: شۇنداق، بولسا دىگىنىڭدەك ئۇ توپىلىق تەرەپتىن بىر ئاز توپا ئىلىپ كەلسەڭ ھاۋا بەك ئىسسىپ كەتكەندە يارىغا چىپۇالساق سۈلىشىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئالاتتى. لىكىن ھازىر قاراڭغۇ چۈشۈشكە باشلىدى، بۇ ھالىڭ بىلەن ماڭساڭ مەن خاتىرجەم بولالمايمەن شۇڭا ئەتە تاڭ ئاتقاندا ئاندىن بارغىن، بەلكىم شۇ ئاربدا بۇ خارابىيلىق بىلەن تىخمۇ قويۇق چۈشەنچە ھاسىل قىلالىشىڭ مۇمكىن!..... ـ: بولىدۇ، ئەتە تاڭ ئاتقاندا ئاندىن باراي. كەچتە ما بىرتال توشقان كاۋىپى بار شۇنى يەپ تۇرارمىز!..... دىدى زىخى بىلەن يۆلەپ قويۇلغان توشقان كاۋىپىنى كۆرسىتىپ. شۇنداق قىلىپ ئۆلۈمنىڭ ئىغىزىدىن يەنە بىر قىتىم قۇتۇلۇپ چىقتىم، ئەلۋەتتە بۇنىڭدا سەمەتنىڭ ئالاھىدە تۆھپىسى بار ئىدى. سەمەت ئىككىمىز ئولتۇرۇپ ئەسلىمىلەرنى بىر ـ باشتىن سۆزلىشىشكە باشلىدۇق، دىمىسىمۇ بۇ جايغا كىرىپ قالغاندىن باشلاپ بۇنداق پاراڭلىشىشقا ۋاقىتمۇ چىقمىغان ئىدى ھەم بىشىمزدىن ئۆتكۈزگەن ئادەمنىڭ ئەقلى يەتمەيدىغان ئىشلار كۆپ ئىدى. شۇنداق پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ يىرىم كىچىلەردە ئويقۇم

قىستاپ ئۆزۈمنۇ بىلمەيلا ھىرىقچىلىقتا ئاستا ـ ئاستا ئۇيقۇغا غەرق بولدۇم!.....

ئالىۋاستى ئوۋچىسى(4 ـ باب4 ـ قىسىم)

ھىرىقچىلىقتا تاتلىق ئۇخلاۋاتقىنىمدا يىنىمدىلا نىمىلەرنىڭدۇر ئىغىر تىنغىنىچە گاراچلىتىپ بىر نەرسىلەرنى يەۋاتقاندەك ئاۋازى ئاڭلىنىشقا باشلىدى. كۆڭلۈمدە«سەمەتنىڭ قورسىغى ئىچىپ توشقان كاۋىپىنى يەۋتىپتىدە!...»دەپ ئويلىدىم بىراق چىقىۋاتقان ئاۋازلارغا قاراپ سەل گۇمانلىنىپ قالدىم. سەمەت ھەرقانچە بولسىمۇ ئۇنداق ئىغىر تىنمايدىغاندۇ، يەنە كىلىپ توشقانىنىڭ گۆشىنى يىمەي سۆڭىكىنى قاراسلىتىپ يىگىنى نىمىسى!... تۇيۇقسىز كۆڭلۈم بىر شۇملۇقنى سىزىپ ئورنۇمدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتىم. دەرۋەقە بىز چىدىردا ئەمەس بەلكى كەڭ كەتكەن بىر مەيداندا ئىدۇق، بۇ مەيدان باشقا جاي بولماستىن خارابىيلىقنىڭ كىرىش ئىغىزىدىكى چوڭ مەيدان ئىدى. ئەتراپىمدا نۇرغۇنلىغان جەسەتلەر بار بولۇپ ئادەم قىياس قىلغىلىمۇ بولمايدىغان دەرىجىدە پارچىلىۋىتىلگەن ئىدى. بىرلىرىنىڭ باش قىسمى تەنسىز ھالدا ئىغىزلىرى ئازاپتىن ئىچىلىپ قالغان ھالەتتە بولسا بىرلىرىنىڭ پۇت ـ قول ۋە باشقا ئەزالىرى مەيداننى بىر ئالغان ئىدى. ئەتراپتا بولسا نۇرغۇن جەسەتلەر سۆرەلمىلىك بىلەن لاغايلاپ يۈرۈپ ئۆزلىرىنىڭ كام ئەزالىرىغا ماس كەلگەنلىرىنى بەدىنىگە جىپسىلىۋالاتتى، ماس كەلمىگەنلىرىنى ئاچكۆزلۈك بىلەن يەۋاتاتتى. مەندىن ئانچە يىراق بولمىغان يەردە سەمەتمۇ نەچچىلىگەن جەسەتلەرنىڭ ئارىسىدا قانغا مىلەنگەن ھالدا ياتاتتى. جەسەتلەر بولسا ئۇنىڭ قارنىنى پۈتۈنلەي يىرىۋەتكەن بولۇپ تارتقۇشلاپ دىگۈدەك يەۋاتاتتى. بىزنىڭ بۇ چايغا قانداق كىلىپ قالغىنىمنىمۇ بىلەلمىدىم، تۇرۇپلا ئۆزۈمنىڭ خاتا پەرەز قىلىپ قالغىنىمنى، چىدىرنى بىخەتەر ئويلاپ خاتىرجەم ئۇيقۇغا كەتكىنىمنىڭ پۈتۈنلەي خاتا بولغىنىنى ھىس قىلىپ قالدىم. دىمەك ئۇلار بىزنىڭ قاتتىق ئۇيقۇغا كەتكىنىمزنى پۈرسەت بىلىپ بۇ جايغا ئىلىپ چىققاندەك قىلاتتى. خىياللار ئىلكىدە تۇرغىنىمدا سەمەتنىڭ زەئىپ ئاۋازى قۇلۇقۇمغا كىرىپ قالدى ـ : ئابلاكا!.....مىنى...قۇتقۇزىۋىلىڭ!...مەن...مەن...بىشىمنى تاپالمايۋاتىمەن!.....

ئۇنىڭ شۇ سۆزلىرىنى ئاڭلىغاندىلا بىشىنىڭ يوق ئىكەنلىكىنى بايقاپ يۈرۈكۈم قاتتىق ئېغىپ كەتتى. قانداق بولۇپ بىشى يوق ھالەتتىمۇ يەنە گەپ قىلالايدۇ!.....شۇندىلا ئۆزۈمنى چۈش كۆرۈۋاتقان ئوخشايمەن دەپ ئويلاپ بىشىمنى قاتتىق سىلكىدىم بىراق ھىچ ئىش ئۆزگەرمىدى، كۆز ئالدىمدا جەسەتلەر شۇ پىتى تۇراتتى. دىمەك چۈش كۆرمەيۋىتىپتىمەن بۇ ئوڭۇمكەن!..... شۇ تاپتا يۈز بىرىۋاتقان ئىشلارنى دەماللىققا ئاڭقىرالماي تۇرغىنىمدا يەردىكى پارچىلانغان بىر قول پۈتۈمغا ئىسىلىۋالدى. چۆچۈپ كىتىپ پۈتۈمنى قاتتىق سىلكىپ ئۇنى ئاجرىتىۋەتتىم ھەمدە قىلىچىمنى قىنىدىن سۇغۇرۇپ ئىلىپ جەڭ ھالىتىگە ئۆتتۈم. بۇ چاغدا جەسەتلەر سەمەتنى يەپ قانقۇشلانغان سۆڭىكىنىلا قالدۇرۇپ قويغان ئىدى. بۇ پاجىئەنى كۆرۈپ قاتتىق ئازاپلاندىم، ئەمدى بولسا ئۆزۈم يالغۇزلا قالغان ئىدىم. شۇ چاغدا سەمەت بىلەن دىيىشكەن سۆزلەر يادىمغا كەلدى ـ : «توغرا، قايسىمىزغا بىرەر ئىش بولۇپ قالسا يەنە بىرسىمىز

ئالۋاستىلارنى يوقۇتۇشنى داۋاملاشتۇرىشىمىز كېرەك!...شۇنىڭ بىلەن بىرگە سەمەتنىڭ ئىنتىقامىنىمۇ ئالماي قويمايمەن!...» شۇنداق ئويلىغىنىمچە پۈتۈن كۈچۈمنى يىغىپ جەسەتلەر بىلەن ئىلىشىشقا تەييارلاندىم. قىززىق يىرى پۈتۈم هىلىهەم تىڭشىلىق بولۇپ بىراق ئاغرىقىنى هىس قىلمايۋاتاتتىم، بەلكىم بۇمۇ ماڭا بىرىلگەن بىر خاسىيەت بولسا كېرەك!...بۇ ئىش بىلەن تەڭ هاياتىي كۈچۈم تىخىمۇ ئۇرغۇپ تاشتى، جەسەت ئالۋاستىلارمۇ خۇددى جەڭگە ئاتلانغىنىمنى سەزگەندەك يەۋاتقان نەرسىللىرىنى قويۇپ مەن تەرەپكە يوپۇرۇلۇپ كىلىشكە باشلىدى. مەن جەڭنىڭ باشلانغىنىنى هىس قىلىپ پۈتۈن كۈچۈم بىلەن ئالۋاستىلارنى قىرىشقا باشلىدىم. خەنجىرىم مەخسۇس ئالۋاستى يوقىتىش ئۈچۈنلا ياسالغاندەك هەربىر جەسەتكە قىلىچ ئۇرغىنىمدا خۇددى بولكا كىسۋاتقاندەك تۇيغۇدا بولاتتىم. خەنجەر تىخىمۇ ئۆتكۈرلىشىپ يوپۇرۇلۇپ كىلىۋاتقان جەسەتلەرنى قىلچە كۈچمەيلا پارچە ـ پارچە قىلىۋىتەتتى. بىراق جەسەت ئالۋاستىلارنىڭ پارچىلانغان بەدەنلىرىمۇ هەرىكەتلىنىپ داۋاملىق هالدا مەن تەرەپكە يوپۇرۇلۇپ كىلەتتى. مەن كەينىمگە داجىغاچ يىقىنلاپ كەلگەن جەسەتلەرنى ئۇدۇللۇق پارچىلاپ تۇراتتىم، شۇ تاپتا ماڭا يوقاتقانسىرى ئۇلار تىخىمۇ كۆپىيىپ كىتىۋاتقاندەك تۇيۇلۇۋاتاتتى. بۇ كەڭ كەتكەن مەيداندا پەقەت مەنلا تىرىك ئادەم ئىدىم قالغان هەممىسى دىگۈدەك جەسەتكە ئايلىنىپ بولغان ئالۋاستىلار ئىدى. ئەتراپىمغا قارىدىم، بىزنىڭ مەهەللە تەرەپمۇ پۈتۈنلەي ئۆزگىرىپ كەتكەن بولۇپ دەماللىقا تونۇيالمايمۇ قالغان ئىدىم، نەچچە هەپتىدىلا بۇنچىلىك ئۆزگۈرۈپ كەتكىنىنى كۆرۈپ هەيران قالدىم. شۇ تاپتا هىچنىمگە قارىماي مەهەللە تەرەپكە قىچىشنى ئويلىغان بولسامۇ بىراق منى قورشۇالغان بۇ ئالۋاستىلارنىڭ ئارىسىدىن بۆسۈپ چىقىش ئۇنچىلىك ئاددىي ئەمەس ئىدى. هازىر باشقىسىنى ئويلىماي پۈتۈن كۈچۈم بىلەن هالسىزلانغان يىرىمگىچە بۇ ئالۋاستىلارنى كۆپرەك يوقىتىۋىلىشنى ئۈمۈد قىلاتتىم. ئۇلارمۇ هەم بارغانسىرى يىقىنلاپ كىلىشكە باشلىدى، مەنمۇ پۈتۈن كۈچۈم بىلەن ئىلىشىشقا باشلىدىم. توساتتىن پارچىلاۋاتقان جەسەتلەرنىڭ چىرايىدىن ئۆزۈمگە ناهايىتى تونۇشلۇق بولغان هەم بۇرۇن كۆرۈپ باققان ئادەملەرنى كۆرگەندەك بولدۇمدە دەرهال توختىۋالدىم، دەرۋەقە ماڭا يوپۇرۇلۇپ كىلىۋاتقان جەسەت ئالۋاستىلارنىڭ قىسمەن جايلىرى چۈۋۈلۇپ بۇزۇلۇپ كەتكەن هەم چىرايلىرى تاتىرىپ كەتكەننى هىساپقا ئالمىغاندا كۆپىنچىسى مەن تونۇيدىغان كىشىلەر ئىدى يەنە كىلىپ بەزىللىرى...مەسىلەن:ئېلى، روزى دىگەندەك بۇرۇن ئۆلۈپ كەتكەن كىشىلەرمۇ بار ئىدى. ـ: «دىمەك ئۇلار ئۆلگەندىن كىيىن ئالۋاستىغا ئايلىنىپ قاپتۇدە!...»دىدىم ئىچىمدە. ئۇلار هىچبىر منى تونۇماستىن قان ئىقىپ تۇرغان چىشلىرىنى هىڭگايتقىنىچە ماڭا قاراپ كىلىۋاتاتتى، بەربىر ئالۋاستىغا ئايلىنىپ بولغاندىن كىيىن قىرىۋتەي دىدىمىيۇ بىراق قولۇم بارمىدى. شۇنچە ۋاقىت بىللە بىر مەهەللىدە ياشاپ، چىلىشىپ يۈرگەن بۇ كىشىلەرنى بۇنداقلا پارچىلىۋتىشكە قىيمىدىم، لىكىن ئۇلار بولسا منىڭ ئويلىغانلىرىمدىن خەۋەرسىز هالدا منى پارچىلاپ بىر ۋاقلىق ئوزۇقى قىلىش ئۈچۈن هىچنىمنى ئويلىيالمىغان هالدا يوپۇرۇلۇپ

كىلىۋاتاتتى. بىردەم ئىككىلىنىپ قىلىپ قول سالالماي كەينىمگە داجىشقا باشلىدىم بىراق داجىغانسىرى كەينىمدىن قورشاپ كىلىۋاتقان جەسەتلەرگە يېقىنلاپ قالدىم. ھايات ـ مامات ئايرىلىدىغان بۇ ۋاقىتتا يەنە ئىككىلىنىپ ئولتۇرسام ئۆزۈمنىڭمۇ شۇلاردەك كۈنگە قالىدىغىنىمنى ئويلاپ قەتئىي نىيەتكە كەلدىمدە قىلىچىمنى قايتىدىن چىكىۋ تۇتقىنىمچە جەسەتلەر ئارىسىغا شۇڭغۇدۇم. پۈتۈن كۈچۈم بىلەن چىپىۋاتىمەن، پارچىلانغان ئالۋاستىلارنىڭ ئەزالىرى دۆۋۈلىنىپ كەتتى باراتتى، مەنمۇ ھېچياققا قارىماستىن ئالدىمغا قاراپ چىپىپ مېڭىۋەردىم، بىرلىرىنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرى بەدىنىمنى تىلسا بىرلىرىنىڭ قاتتىق چىشلىشىدىن بەدەنلىرىم پۈتۈمنى قوشۇپ قاتتىق سىقىراپ ئاغرىپ كەتەتتى. بۇ ئەھۋالدا ئۆزۈمنىڭ ھايات قالالىشىمغا ئىشەنچىم قالمىدى، بىراق بىرلا نۇقتا ئىنىقكى ھاياتىم ئاخىرلاشقۇچە قانچىلىك ئالۋاستىنى يوقىتالىسام شۇنچىلىك يوقۇتۇپ ئاندىن ئۆلسەمۇ ئارمىنىم يوق ئىدى. شۇ مەقسەتتە قانغا بويالغان بەدەنلىرىمنىڭ ئاغرىشلىرىغىمۇ پەرۋا قىلماستىن چىپىپ مېڭىۋەردىم، جەسەتلەر بولسا ئاچچىق ھۆركىرەپ يەر چىشلەشكە باشلىدى. شۇنداق چىپىپ مېڭىپ ئۆزۈمۇ بىلمەستىن يەنە خارابىيلىقنىڭ ئىچىگە كىرىپ قالدىم. نەچچە ۋاقىتتىن بىرى ئاران سىرتىغا چىقالىغاندا يەنە بىلىپ ـ بىلمەيلا ئىچىگە كىرىپ قالغىنىمدىن بەكلا ئەپسۇسلاندىم، بايا خارابىيلىق تەرەپكە قاراپ جەڭ قىلغۇچە مەھەللەم تەرەپكە قاراپ يول ئىچىپ چىقىپ كەتسەملا بولىدىغانلىقىنى ئويلاپ ئۆزۈمنىڭ دۆتلۈكىمگە ئاچچىقىم كەلدى. ئەمدى ئىچىگە كىرىپ قالغاندىكىن يەنە چىقىپ كېتىدىغان يەرنى تاپقۇچە قانچىلىك ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى ماڭا قاراڭغۇ ئىدى. ئاچچىقنىڭ دەستىدىن كۆزلىرىمگە قان تولۇپ جەسەتلەرگە قارىدىم ئۇلارمۇ پەرۋاسىزلارچە ماڭا قاراپ سۆرەلمىلىك بىلەن كىلىۋاتاتتى. ھەممىنى قىلغان مۇشۇ جەسەتلەر بولغاچ ئاچچىقىم ئىچىمگە پاتماي پۈتۈن ئاچچىغىمنى مۇشۇ جەسەتلەردىن چىقىرىۋىلىش ئۈچۈن تەلۈلەرچە ئۇلارغا ئېتىلدىم. شۇ تاپتا بەدىنىمدىن ئىقىۋاتقان قان، يارىلانغان جايلار مەن ئۈچۈن ھېچقانچىلىك ئىش ئەمەس ئىدى. سەمەتنىڭ ھىلىكا كۆچ ئالدىمدا ئىچىنىقلىق ئۆلتۈرىلىشى، ئېلىنىڭ ئۆلۈمى، بۇ خارابىيلىقتا ئۇچرىغان تۈرلۈك تۈمەن خەتەرلەر كۆز ئالدىمدىن بىر ـ بىرلەپ ئۆتۈپ قورقۇنچقا سەۋەپ بولالىغۇدەك ھېچقانداق ئىش قالمىغان ئىدى. غەزەپ بىلەن ماڭا يېقىنلىشىۋاتقان جەسەتلەرگە قىلىچ ئۇرۇشقا باشلىدىم، ئۇلارمۇ مىنى تۇتۇشقا قەتئىي نىيەتكە كەلگەندەك چىكىنمەي يوپۇرۇلۇپ كىلىۋاتاتتى. شۇ ئارىلىقتا ناھايىتى تونۇش بولغان بىر ئاۋازنى ئاڭلاپ قىلىپ ھەركىتىمدىن توختاپ قىلىچىمنى ئىگىز كۆتۈرگىنىمچە بۇتتەكلا قىتىپ قالدىم. ئالدىمدا بولسا سېلىم تۇراتتى ـ: ئابلا، ئەمدى بولدى قىل!...قارا ھىلىمۇ نۇرغۇن ئادەملەرنى ئۆلتۈرىۋىتىپسەن، گۈناھ ئەمەسمۇ گۈناھ!..... ـ: ياق سېلىم بۇرادەر، بۇلار ئادەم ئەمەس ھەممىسى جەسەت ئالۋاستى ئۇلارغا ئىشىنىپ قالما ئۇلار ئادەم ئەمەس ئالۋاستى دەۋاتىمەن!..... ـ: بىلدىم، بىلدىم. بىراق ئوبدانراق قاراپ باقە ئۇلار راستىنلا ئادەم، ئالۋاستى روھ ئۇلارنى كونترول قىلىۋىلىپ سەن ئارقىلىق ئۆلتۈرۈپ ئۆز روھىنى

كۈچلەندۈرىۋاپتۇ سەن ئەسلى ئالۋاستىنىڭ دامىغا چۈشۈپ قىلىپ، ئادەملەرنى ئۇنىڭغا يارىدەملىشىپ ئۆلتۈرۈپ بىرىپسەن!...ئەمدى بولدى قىل قىلىچنى ماڭا بەر، ئادەملەرنى يەنە ئۆلتۈرىشىڭنى خالىمايمەن ئەكەل!..... سېلىم شۇنداق دېگىنىچە قولۇمدىكى خەنجەرنى تارتىۋالدى. مەن ـ : سەن...سەن بۇ جايغا قانداق بولۇپ كەلدىڭ، سىنى مەھەللە تەرەپكە يولغا سىلىۋەتكەن ئىدىمغۇ؟ ..... ئۇ قاتتىق كۈلۈپ كىتىپ ـ : نەدىكىنى دەيسەن، مەن مۇشۇ جايدا يارىلىپ نەچچە مىڭ يىلدىن بىرى ياشاپ كىلىۋاتسام قانداقسىگە سىنىڭ مەھەللەڭدە بولىمەن!..... ـ : نىمە؟ .....ئەجىبا سەن!..... سېلىم قاتتىق كۈلگىنىچە توپىدەك توزۇپ يوقاپ كەتتى، بىراق ئەڭ ئاخىرىدا توزىۋاتقان بېشىدىن ئىككى قېپقىزىل كۆزنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتىم. «ئەجىبا سېلىممۇ ئالۋاستىغا ئۆزگۈرۈپ قالغانمىدۇ؟ ...»ئەمدى بولسا نۇرغۇن جەسەت ئالۋاستىلارنى يوقۇتۇشقا تۇرتكە بولغان ئۆتكۈر خەنجىرىممۇ يوق بولغان ئىدى. قۇرۇق قول هالىتىمده يەنە قانچە جەسەتنى يوقىتالىشىم ماڭا قاراڭغۇ ئىدى. سېلىمنىڭ سىياقىغا كىرىۋالغان ئالۋاستىغا ئاسانلا ئالدىنىپ قۇرالىمدىن ئايرىلىپ قالغىنىمغا ئەپسۇسلاندىم، نىمىشقىمۇ بالدۇرراق بۇ جايدا ئۆزۈمنىڭلا قالغىنىمنى ئەسلىيەلمىگەندىمەن نىمانداق دۆتلۈك قىلغاندىمەن!...شۇ تاپتا ئاچچىقىم يەنە بىر پەللە يۇقىرى كۆتۈرۈلۈپ كەتتى. قاراپ تۇرۇپ ئالۋاستىغا قىلىچىمنى تارتقۇزۇپ قويۇپ قۇرۇق قول قالغىنىمغا ئىچىندىم. مەن شۇلارنى خىيال قىلىپ بولغۇچە قۇرۇق قول قالغىنىمنى كۆرگەن ئالۋاستىلار سوغۇق ھىجايغان هالدا ماڭا داۋاملىق يوپۇرۇلۇپ كىلىشكە باشلىدى. ئامالسىز ئۇلار بىلەن قۇرۇق قول ئىلىشىشقا باشلىدىم، بىراق مۇشتلىرىم ئۇنۇمنى يوقاتتىمۇ ھىچبىر تورلۇق تەگمەيتتى. شۇنچە كۈچەپ مۇشت ئاتسامۇ بىراق ئاتقان مۇشلىرىم ساپلا زەردە بىلەن مىڭىپ جەسەتلەرگە يىقىنلاپ قالغاندىلا توختاپ قالاتتى. جەسەتلەر بولسا ئاللىقاچان مىنى قورشاپ كىلىپ بولغان بولۇپ ھەممىسى يوپۇرۇلۇپ كىلىپ مىنى ئارىسىغا ئىلىۋىلىپ بارغانچە قىسىشقا باشلىدى. ھەتتا قىسلىپ كەتكەنىڭ دەردىگە نەپەسمۇ ئالالماي قالدىم، بەدەنلىرىم زىڭىلداپ ئاغرىپ كىتىۋاتاتتى. دەل شۇ پەيتتە سەنتۈرۈلۈپ كىتىپلا يىقىلىپ چۈشتۈم جەسەت ئالۋاستىلار بولسا تەرەپ ـ تەرەپتىن كىلىپ ماڭا تاشلاندى. ئارىدىن بىر جەسەت ئۈستۈمگە مىنىۋىلىپ گىلىمدىنلا بوغۇشقا باشلىدى، تىنىقىم يېتىشمەي خىرقىراپ قالدىم لىكىن ھەرقانچە كۈچەپمۇ ئۇنىڭ قولىنى ئاجرىتىۋىتەلمىدىم. ئاخىرى«هامىنى ئۆلىدىغان ئىش بولغاندىكىن!...»دەپ ئويلاپ پۈتۈن كۈچۈمنى يىغىپ ئۇ جەسەتنىڭ يۈزىگە قاتتىق بىر مۇش سىلىشىم بىلەن تەڭ ئۇنىڭ قولى ئاجراپ نەپسىم قايتىدىن ئەسلى هالىتىگە قايتتى، مەن ئورنۇمدىن چۆچۈپ قوپۇپ چوڭ ـ چوڭ نەپەس ئىلىشقا باشلىدىم. هازىر بولسا مەن چىدىرنىڭ ئىچىدە ياتقان بولۇپ تەرلەپ چىلىق ـ چىلىق بولۇپ كەتكەن ئىدىم. بىردىنلا چىكەم قاتتىق بىر چىڭقىلىپلا ئۇنىڭدىن كىيىن ئەتراپ جىمجىت بولۇپ قالدى. شۇندىلا ئۆزۈمنى قارا بىسىپ قالغانلىقىمنى ھىس قىلىپ ئەتراپقا قاراپلا چۆچۈپ كەتتىم، چۈنكى چىرايى قانغا مىلەنگەن بىرسى كۆز ئالدىمدىلا ماڭا قاراپ تۇراتتى.

سۇرئىتىم تىز كىلىپ ئۇ«ئالۋاستى»نى كۆچەپ يەنە بىرنى سالدىم. ـ: ئابلاكا نىمانداق قىلىسىز، مەندىن ئالالمىغان ئۆچىگىز بولسا ئۇدۇللا دىسكۈز بولمامدۇ ئۇرۇپ يۈز كۆزۈمنى قانغا مىلەپ بولدىگىز، بوپتۇ دەپ قاراپ تۇرسام يەنە ئۇرىۋاتىسىزغۇ!..... بۇ باشقا بىرى بولماستىن دەل سەمەت ئىدى. مەن ھەيران بولۇپ ـ: ۋوي سەمەت، قانداق بولۇپ يۈزلىرىك قان بولۇپ كەتكەن ئىدى. مەن تىخى تۇيۇقسىزلا ئالدىمدا قاراپ تۇرساك ئالۋاستى بولسا كېرەك دەپ چالا ئۇيقۇچىلىقتا بىلمەيلا!..... سەمەت سۆزۈمنى ئاڭلاپ بۇرنىدىن ئىقىۋاتقان قانىنى سۇرتىۋىتىپ ـ: قارىسام ھىلىدىن بىرى ئۇيان ـ بۇيان ئۆرۈلۈپ پەقەتلا ياتالمىدىگىز، شۇڭا ئەنسىرەپ سىزنى مىدىرلىتىپ باققان ئىدىم، ئويلىمىغان يەردىن بۇرنۇمغا بىرنى ئۇرۇپ تاس قالدىگىز ئايلاندۇرۋەتكىلى!...يەنە بوپتۇ دەپ قاراپ تۇرسام چۆچۈپ ئويغىنىپ يەنە بۇرنۇمغا ئۇرىۋاتىسىزغۇ!..... سەمەتنىك سۆزىنى ئاڭلاپ كۈلۈپ كەتكىلى تاسلا قالدىم بىراق تىخمۇ تىرىكىپ كەتمىسۇن دەپ روزىغا ئۆزۈمنى بىسۋىلىپ تۇرۋالدىم. ـ: كە...كەچۈرگىن، مىنى بەكلا قورقۇنۇچلۇق قارا بىسىپ قاپتىكەن ئويغىنىپمۇ ئۆزۈمنى كونترول قىلالماي قاپتىمەن!..... دىدىم تەرلىرىمنى سۇرتكەچ. سەمەتمۇ بۇنى سەزگەندەك ـ: مەنمۇ شۇنداق ھىس قىلغان لىكىن بۇنچە تەلۋىلىشىپ كەتكىنىگىزنى خىيالىمغىمۇ كەلتۈرمەپتىمەن، ھەرنىمە بولسا خەنجىرىگىز قوڭغۇراقنىك ئورنىدا بىزدىن يىراقراق يەردە ئىكەن بولمىسا ئۆلەتتىكەنمەن!.....دىدى كايىغان ھالدا. ئۇنىك سۆزىنى ئاڭلاپ راستىنلا خەنجىرىمنىك يىنىمدا بولۇپ قالمىغانلىقىغا شۈكرى ئىيتتىم. بىر نىمىلەرنى دەپ يۈرۈپ سەمەتنى بەزلەپ سەل پەسكويغا چۈشۈردۇم ھەمدە خىجىللىقتا ئارقامنى قىلىپلا يالغاندىن ئۇخلىغان بولۇپ يىتىۋالدىم، سەمەت بولسا ـ: ئەمدى سەگەكرەك ياتاي جۇمۇ بولمىسا بۇداقى قىتىم ئىڭىكىم چىقىلىپ كەتمىسۇن يەنە!.....دەپ غودۇرىغىنىچە بۇرنىنى تارتىپ قويۇپ يىتىپ ئۇيقۇغا كەتتى. مىنىك ئەمدى ئۇيقۇم كىلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى، يىتىپ بايىدىن كۆرگەن چۈشلىرىمنى بىر ـ بىرلەپ ئەسلەشكە باشلىدىم ھەمدە ئۆزۈمچە«تۆۋە!...»قىلىپ قالدىم. قانداق بولۇپ بۇنداق چۈشلەرنى كۆرۈپ كەتكەندىمەن، يەنە بىر تۇرۇپ سەمەتنىك ئىشىغا كۈلگۈم كىپ كىتەتتى. خىلى ۋاقىتقىچە ئۇيقۇم كەلمەي يەنە نىمىلەرنىدۇر ئويلاپ چوڭقۇر خىياللارغا پاتقىنىمچە تاك ئىتىشىنى كۈتۈشكە باشلىدىم!.....

ئالۋاستى ئوۋچىسى(4 ـ باب5 ـ قىسىم)

بىر نەرسىلەرنى ئويلاپ ياتقىنىمدا سەمەت ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ بىردەم جىمىپ كەتتى، بەلكىم مىنىك ئويغاق ياكى ئۇخلاۋاتقىنىمنى كۆزىتىۋاتقان بولسا كېرەك!...ئۇنىڭدىن كىيىن ئاستا پەسكە چۈشۈپ كەتتى. مەنمۇ ئورنۇمدىن تۇرۇپ پەسكە قارىدىم، لىكىن سەمەت بولسا ئاللىقاچان توشقان كاۋىپىنىك يىرىمنى قاسىغىنچە بىز كەلگەن توپىلىق تەرەپكە قاراپ يول ئالغان ئىدى. كۆڭلۈمدە«ئۇ بەلكىم توپا ئىلىپ كەلگىلى ماڭغان بولسا كېرەك!...»دەپ ئويلىدىم. پۇتۇمدىكى يارا تىخى ساقايمىغان بولغاچقا ھەرىكەت قىلىشمىغا سەل قولايسىزلىق

ئىلىپ كىلىۋاتاتتى، شۇڭا دەمالىلىق ھەربىرىمىزگە تىنىنغا توختايتتى. مەنمۇ ئۆزۈمنى سوراپ چىدىرىدىن پەسكە چۈشمەي ئارام ئىلىشنى مۇۋاپىق كۆردۈم. ھەمدە قالغان يىرىم توشقاندا ناشتا قىلغاچ چىدىرىنىڭ ئىچىدە مىدىرلىماي ئولتۇردۇم. خىلى ۋاقىتتىن كېيىن سەمەت يېنىپ كەلدى، ئۇ كەلگەندە بولسا توپىلىقتىن ئازراق توپا ئىلىۋالغان بولۇپ قولىدا يەنە ساقچىلىتىۋالغان ئۇچ تۆتچە ياۋا توشقان بار ئىدى. يېنىراق كەلگەندە ئۇنىڭ مۇرىسىگە ئېسىۋالغان ئوقياسىنىمۇ كۆرۈپ قالدىم. سەمەت بولسا خۇشال ھالدا مەن تەرەپكە كىلىۋاتاتتى. ئۇ ئۈستىگە چىقىقاندىن كېيىن قولىدىكى نەرسىلەرنى قويۇپ ـ: ھە ئابلاكا مانا قاراڭ توشقان دېگەننىۋاغۇ ئەمدى مۇنداق ئوۋلايمىز!..... دېگىنىچە مۇرىسىگە ئېسىۋالغان ئوقيانى ئىلىپ ماڭا كۆرسەتتى. مەن ئوقيانى كۆرۈپ بېقىپ ـ: بۇنى قەيەردىن تاپتىڭ؟ .....دېدىم ھەيران بولۇپ. سەمەت ـ: قەيەردىن تاپاتتىم، ئۆزۈم ياسىدىم. قاراپ بېقىڭە خىلى ياخشى بوپتۇمۇ!..... مەن ئوقيانى تەكشۈرۈپ بېقىپ ـ: ھەئە ياخشى ياساپسەن!...ماۋۇ تۈتقۇچىنىغۇ دەرەخلەردىن ئوشتۇپ ياسىغانسەن، لېكىن ماۋۇ كەرگۈچىنى قەيەردىن تاپتىڭ؟ ... سەمەت كۈلۈپ كېتىپ ـ: تامبىلىمىڭ رىزىنكىسىنى ئىشلەتتىم!... ـ: نىمە؟ ...ۋاي قارا سىنى!...تامبىلىڭنىڭ رەزىنكىسى بولمىسا چۈشۈپ قالمىدىما؟ ـ: ھى ھى!...شۇ چۈپ قالمىسۇن دەپ چۈنقتا باغلىۋالدىم، خىلى چىڭ دەڭە!..... ـ: ھا ھا ھا!.....ياخشى ياخشى، خىلى ئىشلار قولۇڭدىن كىلىدىغان بوپ كېتىپتۇ جۇمۇ!... سەمەت سۆزۈمنى ئاڭلاپ كۈلۈپ قويدى ئاندىن ـ: شۇ بۇ جايغا كىرگەندىن باشلاپ خۇددى سىزگە ئوخشاش بۇيەرنىڭ مۇھىتىغا ماسلىشىپ ياشاشنى ئۆگىنىۋاتىمەن. بايا خەنجەردە قوغلاپ يۈرۈپ بىرتالمۇ توشقان تۇتالمىدىم شۇنىڭ بىلەن ئاچچىقىمدا ئوقيادىن بىرنى ياساپ ئىشلىتىپ بېقىۋىدىم قاراڭ مانا بىرمۇنچە توشقانىنى تىزلا تۇتىۋالدىم دەڭە!.....راس ماۋۇ توپا بىلەن پۈتىڭزنى تىڭىۋىلىڭ تىزرەك ساقايسا مەنمۇ يالغۇز قالمايمەن. بىلەمسىز نەچچە كۈندىن بىرى ئۆزۈم يالغۇز ئايلىنىپ يۈرۈپ بەكلا زېرىكىشلىك ھىس قىلىپ كەتتىم شۇڭا سىز تىزرەك ساقايمىسىڭىز بولمىغۇدەك!..... سەمەتنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ كۈلۈپ كەتتىم، ھازىر سەمەتلا ئەمەس مەنمۇ شۇنداق زېرىكىپ كەتكەن ئىدىم. شۇ تاپتا قويۇپ بەرسە پۈخادىن چىقىۋچە بىر يۈگۈرىۋالغۇم بار ئىدى. باشتىن ئاياق جىددىيچىلىكتىلا ئۆتكەچكە بۇنداق مىدىرلىماي ياشاش ئاسانمۇ دەيسىلەر!...شۇنىڭ بىلەن پۈتۈمدىكى تىڭىقنى ئىلىۋتىپ سۇلاشقان جايغا توپىدىن ئازراق ئىلىپ چىڭ بىسىپ تۇردۇم. ـ: ھەي!.....قاچانمۇ ساقىيار بۇ پۇتۇم، شۇ تاپتا پەسكە چۈشۈپ يەنە ئۆڭكۈر ئارىلىغۇم كىلىۋاتىدۇ مىنىڭ!.....دېدىم ئۇھسىنىپ قويۇپ. سەمەتمۇ كۆڭلۈمنى چۈشەنگەندەك ـ: ئالدىرىماڭ ئابلاكا، ھەممە ئىش ئاستا ـ ئاستا بولىدۇ. پۈتىڭز راۋۇرۇس ساقىيىۋالسا ئاندىن ئامال قىلىپ بۇ جايدىن چىقىپ كېتىدىغانىنىڭ ئىشنى قىلساق بولاتتى...ئويلاپ باقمامسىز ئالۋاستىلاردىن ئىككىنى يوقتىپ بولغۇچە بۇنداق ئىغىر يارىلانغىلى تۇرساق كېيىن قانداق قىلىمىز!...يەنە كىلىپ تەلىيىمىز دائىم ئوڭ كىلىپ نەچچە

ئالۋاستىنى يوقىتىپلا يۈرىۋىرىشىمىز مۇمكىنمۇ. ناۋادا بىر كۈنلەردە نۇرغۇن ئالۋاستىلار بىر توپ بولۇپ كېلىپ قالسا ئۆلىكىمىز ئەمەس سۆڭەكلىرىمىزمۇ قالماسلىقى مۇمكىن. شۇڭا ئامال قىلىپ تىزرەك چىقىپ كەتسەك بولىتى!.....دېدى غەمكىن هالدا. ـ: نېمىسىنى دەيسەن!...بۇ چاققىچە چىقىپ كېتەلمىگەنكەنمىز ئەمدى ئۈمۈد كۈتمە. بۇ جاي سېھرلىۋىتىلگەن دەپ ساڭا ئېنىق دېدىمغۇ چوقۇم شۇنداق، بولمىسا بىز كىرگەن جاي ئېنىق تۇرۇپ مۇشۇ چاققىچە ئۇ جاينى تاپالمامدۇق؟ ...هامىنى مۇشۇ يەرگە كەلدۇق ئەمدى كەينىمىزگە قارىماي باشقىچە يول تۇتۇشنى ئۈگۈنۈۋىلىشىمىزكېرەك!.....دېدىم مەن قەتئىيلىك بىلەن. سەمەتىمۇ ئارتۇق سۆز قىلمايلا پەسكە چۈشۈپ ياخشىراق دەرەخ شاخلىرىدىن كېسىپ كۆپرەك يا ئوقى ياسۇۋىلىشنى ئېيتىپ پەسكە چۈشۈپ كەتتى. ئۇنىڭ پوزىتسىيەسىدىن يەنىلا نارازىلىقى چىقىپ تۇرسىمۇ ئارتۇق سۆزلىمىدى. سەمەت پەسكە چۈشۈپ كەتكەندىن كېيىن ئۆزۈمۇ ئويلىنىپ قالدىم، بىردەملىك ئاچچىقنى دەپ بۇ جايدا بۇنداق خەتەرلەر ئىچىدە ياشاشقا ئەرزىمدۇ؟ ...خىلى ئۇزۇن ئويلاشقاندىن كېيىن ئاخىرى يارام ساقايغاندىن كېيىن سەمەت بىلەن ئەك ئاخىرىقى چوڭ خەتەرنى يېڭىپ بۇ جايدىن چوقۇم چىكىنىشنى كۆڭلۈمگە پۈكۈپ خىياللار ئىلكىدە پىلان تۈزۈشكە باشلىدىم.....كۈنلەر شۇنداق ئۆتۈشكە باشلىدى، مەن سەمەتكە ئۆزۈمنىڭ ئويلىغانلىرىمنى دېمىگەن ئىدىم. سەمەتمۇ ماڭا قايتىلاپ ئۇ سۆزلەرنى قىلمىدى، پەقەت كۈندە دېگۈدەك پالاقشىپ يۈرۈپ ئوۋ ئوۋلاپ كىلەتتى يارامۇ ھەم تولۇق ساقىيىپ بولالمىغاچقا پەسكىمۇ چۈشەلمىدىم. تەلىيىمىزگە يارىشا ئالۋاستىلارمۇ خىلى كۈندىن بىرى بىزنى بايقىيالمىغاچقا نەچچە كۈن ياخشى ئارام ئىلىۋالدۇق، بىراق بۇ خاتىرجەم كۈنلەر ئۇزاققا بارمىدى. ئاردىدىن ئۈچ ـ تۆت كۈن ئۆتكەندە سەمەت ئەتىگەندە ئەتراپنى كۈزىتىپ بېقىش ئۈچۈن چىقىپ كەتكىنىچە قاراڭغۇ چۈشكىچە قايتىپ كەلمىدى. ئادەتتە ئۇ كۈن ئولتۇرۇپ بولغۇچە دەرھال يېنىپ كىلىدىغان بولغاچقا كۆڭلۈم بىر شۇملۇقنى سېزىپ ئۇنىڭدىن ئەنسىرەپ قالدىم. يارامۇ بۇرۇنقىدەك ئىغىر بولمىغاچقا قانداقلا بولسۇن پەسكە چۈشۈپ ئۇنى ئىزدەپ باقماقچى بولدۇم. شۇنداق قىلىپ پۈتۈمنى ئاقساپ يۈرۈپ پەسكە چۈشۈپ سەمەت ماڭغان يۇلغۇنلۇق تەرەپكە قاراپ يول ئالدىم. بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن پۈتۈم سەل ئاغرىشقا باشلىدى بولالماي بىجىرىمرەك دەرەخ شىخىدىن بىرنى ئوشتۇپ هاسىنىڭ ئورنىدا ئىشلەتتىم. كېتىۋاتقاچ توختىماي سەمەتنى چاقىرىپ ماڭاتتىم، بىراق خىلى ئۇزاق يۈرگەن بولسامۇ سەمەتنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمىدى. ئادەتتە ئۇ بۇنداق ئۇزاققا كەتمەيتتى، توۋلىساملا دەررۇ ئاۋازىمنى ئاڭلاپ يېنىپ كىلەتتى بۇ قېتىم كانىيىم يىرتىلغۇدەك توۋلىغان بولسامۇ ئۇنى تاپالمىدىم. شۇنداكۆڭلۈمدە«بەلكىم ماڭا گېپىنى ئاڭلىتىپ بولالماي ئۆزى يالغۇز توپا خارابىيلىق تەرەپكە كېتىپ قاپتۇدە!.....»دەپمۇ ئويلىدىم. لېكىن سەمەتنىڭ بۇرۇنقى هالىتى بولغان بولسا شۇنداق قىلار بولغىيتى بىراق سەمەتنىڭ هازىرقى هالىتى بىلەن بۇرۇنقى هالىتى تۇپتىن چوڭ پەرىقلىق ئۆزگۈرۈپ كەتكەچكە سەمەتنىڭ ئۇنداق قىلىدىغانلىقىغا ئىشەنگۈم كەلمىدى.

بەلكىم توشقان قوغلاپ بىرەر تاش ئۆڭكۈرگە كىرىپ قالغان بولسا شۇ جايدا خەتەرگە يولۇققانمىدۇيا!.....ئويلىغانسىرى بىئارام بولۇپ كەتتىم، يەنە بىر تەرەپتىن«مەن چىدىردىن ئايرىلغاندىن كېيىن سەمەت يېنىپ كېلىپ قالغان بولسىچۇ؟ ...»دېگەنلەرنىمۇ ئويلاپ ئۆلگۈردۈم. كەينىمگە ياناي دېدىمىيۇ كۆڭلۈم ئۇنىماي يەنە نەچچە قېتىم توۋلاپ باقتىم بىراق ئەتراپتىن سەمەتنىڭ ئاۋازى ئەمەس بەلكى باشقا بىر نەرسىلەرنىڭ ئاۋازلىرى ئاڭلىنىۋاتاتتى، دېمەك خەتەر باشلانغان ئىدى. شۇڭا ئۇقۇشماسلىق بولۇپ قېلىپ ئىككىلىمىز تەڭ خەتەرگە يولۇقماسلىق ئۈچۈن كەينىمگە يېنىپ چىدىر تەرەپكە قاراپ ماڭدىم. كۆڭلۈمدە سەمەت چىدىرغا يېنىپ كەلگەندەكلا تۇيغۇدا بولۇپ پۇتۇمنىڭ ئاغرىشىغا چىداپ تىز-تىز مېڭىشقا باشلىدىم. شۇنداق قىينىچىلىقتا ئاقساپ مېڭىپ چىدىرغىمۇ كىلىۋالدىم بىراق چىدىر جىمجىت تۇراتتى، مەن دەرەخنىڭ ئاستىدا تۇرۇپ سەمەتنى توۋلاشقا باشلىدىم بىراق چىدىردىن ھېچقانداق سادا كەلمىدى. ئەمدى بولسا سەمەتنىڭ راسلا خەتەرگە يولۇققىنى ئىسپاتلىنىپ تۇراتتى. مەن دەرھال ئۈستىگە چىقىپ قولچىراقنى ئالدىم ھەمدە قىلىچمىنى قىنىدىن سۇغۇرۇپ ئېلىپ جەڭ ھالىتىگە ئۆتۈپ خەتەر باشلانغان بۇ كېچىدە سەمەتنى ئىزدەپ يولغا چىقتىم. بىراق ئۇنىڭ قايسى تەرەپتە ئىكەنلىكى ماڭا قاراڭغۇ بولغاچقا بۇنداق چوڭ كۆلەمدىكى جايدىن ئۇنى تېپىش بەسى مۇشكۈل ئىدى. ئىككىلىنىپقىنە يەنىلا ئۇ ئەتتىگەن ماڭغان يۇلغۇنلۇق تەرەپكە مېڭىشنى توغرا تاپتىم. ئۇنى تېپىش ئۈچۈن يىشىللىق قاپلىغان كېچىك ئورماننى ئەمەس بەلكى ئالۋاستىلار دائىم يوشۇرنىۋالىدىغان تاش ئۆڭكۈرلەنى ئىزدەشكە توغرا كەلەتتى. لېكىن ئۆڭكۈرلەر كۈندۈزگە قارىغاندا ھازىر ئىككى ھەسسىلا خەتەرلىك بولۇپ كەتكەن ئىدى. شۇڭا ئالاھىدە ھۇشيار بولمىسام مەنمۇ ۋاقتىسىز جىنمدىن ئايرىلىپ قالاتتىم. ئېلىدىن ئايرىلىپ قالغاچقا ئەمدى سەمەتتىنمۇ ئايرىلىپ قىلىش مەن ئۈچۈن چوڭ تەھدىت ئىدى، شۇڭلاشقا قانداق خەتەر يۈز بېرىشىدىن قەتئىي نەزەر سەمەتنى تېپىشنى كۆڭلۈمگە پۈكۈپ ئاتلاندىم. ئالاھەزەل نەچچە يۈز مېتىرچە يولنى بىسىپ بولۇپ ئاقسىغىنىمچە كېتىۋاتقىنىمدا يىراقتىن بىر نەرسىنىڭ ھەرىكىتى كۆزۈمگە چېلىقىپ قېلىپ يۈرۈكۈم «قارت»تىدە قېلىپ قالدى. ئۇ نەرسە ئەگەر ئالۋاستى بولۇپ قالسا چوقۇم ئەتراپىدا يەنە نەچچىلىگەن ئالۋاستىمۇ بار دېگەن گەپ ئۇنداق بولغاندا مەن پۇتۇمنى سۆرەپ يۈرۈپ ئۇلار بىلەن كۈچ ئىلىشالمايدىغىنىم ئىنىق ئىدى، شۇڭا تىزلىكتە ئۆزۈمنى دالدىغا ئېلىپ ئۇ نەرسىنى تەپسىلىي كۆزىتىشكە باشلىدىم. قاراڭغۇ تولۇق چۈشۈپ بولالمىغان بولسىمۇ بىراق يىراقتىكى نەرسىلەر يەنىلا خىرە كۆرۈنەتتى. شۇڭا دەمالىلىقا ئۇ نەرسىنىڭ سەمەت ياكى ئالۋاستى ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي تېڭىرقاپ قالدىم. شۇ چاغدا ئۇ نەرسە مەن كەلگەن تەرەپنى نىشانلاپ يېقىنلاپ كېلىشكە باشلىدى، لېكىن سۈرىتى بەك ئاستا بولۇپ كېلىۋاتقىچە بىردەم تۇرۇپ كېتەتتى. ئۇ كېلىپ بولالمىغاندىن كېيىن تېت-تېت بولۇپ ئۆزۈم ئۇ تەرەپكە بىرىپ باقماقچى بولۇپ ناھايىتى ئېھتىياتچانلىق بىلەن گىياھلار ئارىسىنى بويلاپ ئۇ نەرسىگە يېقىنلاشقا باشلىدىم. ئارىمىز يىگىرمە مېتىرچە قالغاندا ئۇنىڭ ھالسىراپ

ئىغىر تىنىغان ئاۋازىنى ئىنىق ئاڭلىدىم، ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ بىردەم ماڭغاندىن كېيىن يەنە نېمە سەۋەپتىندۇر يېقىلىپ كېتەتتى. كۆڭلۈم بىر ئىشنى سېزىپ ئۇنىڭغا يەنىمۇ يېقىنلاپ باردىم، ئەمدى بولسا ئۇنى ئىنىق كۆرگەچكە ئىختىيارسىز ۋارقىراپ تاشلىدىم ـ: «سەمەت؟ .....» بايىدىن بېرى كۆرگىنىم ئالۋاستىن بولماستىن سەمەت ئىدى، ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنى قانغا بويالغان بولۇپ ماغدۇرىدىن كەتكەن ئىدى. مېنىڭ توۋلىشىم بىلەنلا ئۇ ماڭا قاراپ ناھايىتى بوش ئاۋازدا ـ: ئابلاكا!..... دېگىنىچە يەرگە يېقىلدى. مەن تېزدىن بېرىپ ئۇنى يۆلەپ ئاستا گىياھلىق ئارىسىغا ئېلىپ كىردىم ئاندىن جىددىي تەلەپپۇزدا ـ: سەمەت سەمەت، نېم بولدى ساڭا؟ ...ئىيتە زادى نېمە ئىش بولدى قانداق بولۇپ بۇنداق ئىغىر يارىلاندىڭ؟ .....دېگەچ ئۇنىڭ يۈزلىرىنى ئۇۋۇلاشقا باشلىدىم. سەمەت بولسا پۈتۈن كۈچىنى يىغىپ ـ: ئابلاكا!...تېز...تېز... قى...چىڭ!.....دېگىنىچە ھوشىدىن كەتتى. ئۇنىڭ سۆزىنىڭ ۋەزنىدىن قارىغاندا چوقۇم چوڭ بىر خەتەرگە ئۇچرىغانلىقىنى سېزىۋالدىم، قانداقلا بولسۇن ئاۋۋال ئۇنى قۇتقۇزۇش ئەڭ مۇھىمى ئىدى. ئەتراپتا ھەرخىل ئاۋازلار، ھوۋقۇشلارنىڭ ئەنسىز سايراشلىرى ئادەمنىڭ تىنىنى شۇركەندۈرەتتى. شۇنچە چىدىغان بولساممۇ سەمەتنى كۆتۈرۈپ نەچچە مېتىر يەرگە ئاران ئاپىرالىدىم، شۇتاپتا پۈتۈم سىقىراپ ئاغرىپ كېتىۋاتاتتى. مەن ئاخىرى ئۇنىڭ ئاستىغا كىيىمىمنى سېلىپ شۇنىڭ بىلەن سۆرەپ مېڭىشقا باشلىدىم، بۇ ئامال دەماللىققا ئەسقاتسىمۇ لېكىن سەمەتنىڭ يارىسىنى تېخىمۇ ئىغىرلاشتۇرىۋېتىدىغاندەك ئىدى. ئامالسىز قانداقلا بولسۇن شۇ بويىچە سۆرەپ مېڭىشقا باشلىدىم، ئويلىنىپ ئولتۇرسام يەنە باشقا خەتەردىن قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايتتى شۇڭا پۈتۈن كۈچۈم بىلەن سەمەتنى سۆرەپ چىدىر تەرەپكە قاراپ ماڭدىم. كېتىۋاتقىچە ئۇنىڭدىن ئاققان قان يول ھاسىل قىلىپ قويۇۋاتاتتى بۇنداق ماڭغانچە چىدىرغا ئېلىپ بارسام ئالۋاستىلار قان ئىزىنى بويلاپ نەچچە كۈندىن بىرى پاناھلىنىۋاتقان بىخەتەر جايىمىزنى تېپىۋېلىشى ئىنىق ئىدى. شۇڭا ئۇنى بىۋاستە چىدىر تەرەپكە ئېلىپ بارماي دەرەخزارلىق تەرەپكە ئېلىپ ماڭدىم. سەمەتنىڭ بۇ ھالىتىدىن تىزلا ھاياتىدىن ئايرىلىپ قېلىش خەۋپى بار ئىدى، شۇڭا ھېچنىمە كۆزۈمگە كۆرۈنمەي ئاخىرى يەنە چىداپ ئۇنى مۇرەمگە ئالدىمدە پۈتۈن كۈچۈم بىلەن ئۇنى كۆتۈرۈپ چىدىر تەرەپكە قاراپ ماڭدىم. ئۇنىڭ ھازىرقى ھالىتىدە ئاسانلىقچە ھۇشىغا كېلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. ھەم نېمىنىڭ ئۇنى مۇشۇنداق ھالغا كەلتۈرۈپ قويغانلىقىنىمۇ بىلەلمەيلا قالدىم. بىردەم ماڭغاندىن كېيىن ئاخىرى چىدىرغا يېتىپ كەلدۇق، مەن ياردىمىگە كۈننىڭ ئەتىسى سەمەت«مۇشۇنداق جىددىي ئىشلار بولۇپ قالسا ئۇستىگە چىقماق تەس بولىدىكەن»دەپ ياساپ قويغان ئاددىي شوتا ئەمدى بولسا ئۆز كارامىتىنى كۆرسىتىۋاتاتتى. مەن سەمەتنى كۆتۈرۈپ تىزلىك بىلەن ئۇستىگە يامىشىشقا باشلىدىم. سەمەت يۇنۇپ چىقىرىپ قويغان ئاددىي پەشتاقنىڭ يارىمىدە ئۇنى تىزلا ئۇستىگە ئېلىپ چىقىۋالدىم ھەمدە ئۇنى ياتقۇزۇپ قويۇپ دەرھال پەسكە چۈشۈپ ئىزلاپ ئاققان قانلارنى جىددىي كۆمۈشكە باشلىدىم. شۇ بويىچە قېلىپ خىلى يەرگىچە قانىنىڭ ئىزىنى

يوقىتىۋەتكەندىن كېيىن دەرھال ئۇستىگە يېنىپ چىقىپ سەمەتنىڭ يېنىغا كەلدىم. ھازىر بولسا قولچىراقنىڭ يورۇقىدا كۆردۈمكى ئۇنىڭ دۈمبە قىسمىدا خۇددى بىرسى قىزىق لوم تۆمۈرنى تىقىۋەتكەندەكلا كۆيۈك ئىزى تۇراتتى. يەنە مۇرە قىسىملىرىدا ئالۋاستىلارنىڭ «يالداما»سىمۇ قىپ قالغان ئىدى. ئۇنىڭ دۈمبىسىگە دەرھال توپىدىن يىقىپ قانىنى توختاتقاچ جاراھەتنى تېڭىۋەتتىم. بىراق ئۇنىڭ قاچان ھۇشىغا كىلىشى نامەلۇم ئىدى، شۇڭا كىچىچە ئۇنى قوغدىغان ئاساستا تىزرەك تاڭ ئېتىشىنى كۈتۈپ تۇردۇم!.....

ئالۋاستى ئۈۋچىسى(4 ـ باب6 ـ قىسىم)

ئاخىرى تاڭمۇ ئاتتى، كىچىچە ئۇخلىمىغاچقىمىكىن كۆزلىرىم ئىلىشىپ كېتىۋاتاتتى. تاڭ سۈزۈلۈشى بىلەنلا ئورنۇمدىن تۇرۇپ دەلدەڭشىپ يۇرۇپ دورىلىق ئۆسۈملۈكلەرنى تېرىپ كىلىش ئۈچۈن يول ئالدىم. بىر ئازدىن كېيىن ئىزدىگەن نەرسىلىرىمنى تېپىپ، توكۇر جىنىدەك سەكرەپ يۈرۈپ بېرتال توشقاننى ئاران تۇتۇپ چىدىر تەرەپكە قاراپ يول ئالدىم. ئادەتتە مەھەللىدىكى چىغىمدا ياۋا توشقان تۇتۇپ كۆنۈپ كەتكەچكە بۇ قېتىم بېرتال توشقاننى شۇنچە تەستە تۇتىشىم بەك ئىغىر كەلدى. شۇنداق بولسىمۇ شۇكرى قىلىپ چىدىرغا قاراپ يول ئالدىم. بىراق بۇ نەرسىلەرنىڭ قانچىلىك دەرىجىدە مەنپەئەت قىلىشىنى مەنمۇ ئىنىق بىلمەيتىم پەقەت ھىچقانداق لازىمەتلىك نەرسىلەر بولمىغاچقا مۇشۇ ئۇسۇلدا جاننى ساقلاپ قالماقتىن باشقا ئامالمۇ قالمىغان ئىدى. مەن چىدىرغا يېتىپ بېرىپ ئىلىپ كەلگەن نەرسىلەر بىلەن سەمەتنىڭ يارىسىنى ئەستايىدىللىق بىلەن تېڭىپ قويدۇم. كۈتىدىغىنىم پەقەت ئەجىر قىلىپ ئەكەلگەن بۇ نەرسىللىرىمنىڭ ئۆز كارامىتىنى كۆرسىتىپ سەمەتنى تىزرەك ساقايتىۋېتىشى ئىدى، ھەم شۇنداق بولۇشىغا ئىشىنەتتىم. شۇنداق قىلىپ ئەمدى جان ساقلاش ۋەزىپىسى ماڭا قالدى، بىر تەرەپتىن سەمەتنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالسام يەنە بىر تەرەپتىن دېگۈكلاپ يۈرۈپ توشقان قوغلايتتىم. ئەجىرنىڭ تېگى ئالتۇن دېگەندەك سەمەت ئاخىرى ئىككى كۈندىن كېيىن رەسمىي ھۇشىغا كىلىپ مېنى تونۇدى، بۇ ۋاقىتتىكى خۇشاللىقىمنى تەسۋىرلەپ بېرەلمەيتىم. شۇ كۈنى مەن سەمەتنىڭ تېڭىقىنى يېڭىلا ئالماشتۇرۇپ قويۇپ يىنىدا ئۇنىڭغا قارىغاچ خىيالغا چۆككەن ئىدىم، توساتتىن سەمەتنىڭ ئاجىز توۋلىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ قالدىم. دۈمبە قىسمى ئىغىر يارىلىنىپ دۈم قىلىپ ياتقۇزۇپ قويغاچقا ئاۋازى يىراقلاردىن كىلىۋاتقاندەك بەك بوش ئاڭلىناتتى. مەن ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ قەۋەتلا خۇش بوپ كەتتىم ـ: سەمەت ھۇشۇڭغا كەلدىڭمۇ، ئادەمنى ھەجەپ خۇش قىلىۋەتتىڭغۇ...ماڭا قارىغىنە مېنى تونۇدۇڭمۇ!..... مەن شۇنداق دېگەچ سەمەتنى ئاستا ئۆرۈدۈم. ئۇ ئىغىرلاشقان كۆزلىرىنى تەسلىكتە ئېچىپ ماڭا قاراپلا تونۇدى ـ: ئابلاكا!...سىز...سىزنى تونۇدۇم..... ئۇنىڭ نەپسى قىسىلىپ كېتىۋاتاتتى. مەن ـ: بولدى بولدى، تونۇغان بولساڭلا خۇداغا شۇكرى. كۆپ گەپ قىلماي ئارام ئال، مەن سېنىڭ يېنىڭدا سېنى قوغداۋاتىمەن ئەنسىرىمە!..... سەمەت يەنە نىمىلەرنىدۇر دىدى بىراق ئاۋازى بەك بوش چىققاچقا قۇلۇقۇمنى شۇنچە يېقىن ئەكەلسەمۇ نىمە دەۋاتقانلىقىنى

ئاڭلىيالمىدىم. ـ: بولدى كۆپ سۆزلىمەي ياخشى ئارام ئالغىن، قانداق گىپىڭ بولسا ساقايغاندا ئاندىن دىسەڭمۇ بولىدۇ!.....دېگەچ ئۇنى سۆزدىن توختۇتۇپ يانچە قىلىپ ياتقۇزۇپ قويدۇم. شۇ تاپتا ئۇنىڭ زادى قانداق بولۇپ بۇنداق پىشكەلچىلىككە ئۇچرىغىنىنى شۇنچىلىك بىلگىم بار بولسىمۇ يەنىلا ئۇنىڭ ئەھۋالىنى كۆزدە تۇتۇپ چارچىتىپ قويماسلىق ئۈچۈن ھىچنىمە سورىمىدىم. شۇنداق قىلىپ ئۇنىڭ ھالىدىن يەنە نەچچە كۈن ئەستايىدىل خەۋەر ئالدىم. بۇ كۈنلەردە ئۇ گەپ قىلىشقا شۇنداق تەقەززا بوپ كەتكەن بولسىمۇ لىكىن ئاۋازى تىشىغا چىقمايۋاتاتتى، ئاۋازى چىقمىغانسىرى ئۇ شۇنچە چىڭقىلىپ كىتەتتى. مەن ئۇنىڭ تىخىمۇ چارچاپ يەنە ئىغرىلىشىپ قىلىشىدىن ئەنسىرەپ گەپ قىلغىلى قويمىدىم، بىر تۇرۇپ ئۇنى ئەمدى سۆزلىيەلمەس بولۇپ قالارمۇ دەپ ئەندىشە قىلىپ قالدىم. نەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن سەمەتنىڭ يارىسىدا خىلى چوڭ ئۆزگۈرۈش بولۇشقا باشلىدى، ئۇ مىنىڭ يارىدىمىدە تىينىپ ئولتۇرالايدىغان بولدى، بىراق يەنىلا ئاۋازى چىقماي قىينىلاتتى. مەن بۇنىڭ سەۋەبىنى دۈمبە قىسمى ئىغىر زەخمىلەنگەچكە شۇنداق بولغان بولۇشى مۇمكىن دەپ پەرەز قىلدىم. شۇنداق داۋا قىلىپ يۈرۈپ ئارىدىن ھەپتە ئۆتۈپ كەتتى. بۈگۈن سەمەت ئىلگىرىكىدىن ناھايىتى ياخشى بولۇپ تۇنجى قىتىم مىنىڭ يارىدىمسىز ئورنىدىن تۇرالىدى. بۇ ھال مىنى ناھايىتى خۇشال قىلدى، سەمەتمۇ ئۆزىنىڭ ياخشى بولۇپ كەتكىنىنى كۆرۈپ قەۋەتلا خۇشال بولۇپ كەتتى ھەتتا كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياش ئىقىپ كەتتى. بەلكىم شۇ كۈنى ئۇ ئۆزىنىڭ ھايات قالىدىغانلىقىغا، يورۇق دۇنيانى يەنە كۆرەلەيدىغانلىقىغا ئىشەنمىگەن بولسا كېرەك!...يارىسىمۇ توپا بىسىۋەرگەچكە قۇرۇپ قوماچ بولۇپ قالغان ئىدى، دىمەك شۇ قوماچ قىتىپ ئۆزلۈكىدىن چۈشۈپ كەتسىلا بەدىنى يىڭىدىن ئەتلىنەتتى. مەن ئۇنى سەل كۈن كۆرسۇن دەپ بىر كۈن تەرلەپ ئولتۇرۇپ چىدىرنىڭ ئۈستىنى ئىچىلىپ يىپىلىدىغان قىلىپ ئۆزگەرتتىم، ئادەتتە كۈن چىقماندا ئۈستىنى ئىلىۋەتسەك ئادەم ناھايىتى راھەتلىنىپ كىتەتتى، يەنە قاراڭغۇ چۈشۈشى بىلەن ئۈستىنى يىپىۋىتىپ خەتەرلەردىن دالدىلىناتتۇق. بۇ نەچچەكۈن ئىچىدە تەلىيىمىزگە يارىشا بىرەر نەرسە بىزنى بايقاپ قالمىدى، بولۇپمۇ ئالۋاستىلار. چۈنكى مەن بۇنىڭ ئۈچۈن ئاز ئەجىر قىلمىدىم، تاڭ يورۇشى بىلەنلا پەسكە چۈشۈپ ئەتراپتىكى قان تامچىپ قالغان بارلىق جايلارنى كۆمۈۋەتتىم، مىنىڭ نەزىرىمدە ئالۋاستىلار قان ئىزىنى بويلاپ بىزنى تىپىۋىلىشى ئەڭ ئاساسىي ئورۇندا تۇراتتى شۇڭا ئۇلارغا يوچۇق قالدۇرمىدىم، سەمەت خەتەرگە يولۇققاندىن باشلاپ كەچلەردىمۇ ئۇلارنىڭ بىزنى تىپىۋىلىشىدىن ئەنسىرەپ ناھايىتى ھۇشيار تۇردۇم. شۇنىڭغا يارىشا ئالۋاستىلار ھەقىقەتەن بىزنى بايقىيالمىدى. سەمەتنى كۈتۈش جەريانىدا تولا يول يۈرۈپ پۇتۇمۇ ساقىيىپ كەتتى، شۇڭا كۆپ ئىشلاردا بۇرۇنقىدەك قىينالمايدىغان بولدۇم. ئەمما مىنىڭ ساقىيىشىمغا دىيىشىپ قويغاندەكلا سەمەتنىڭ ئىغىر يارىلىنىپ يىتىپ قالغىنى قىزىق تۇيۇلاتتى. بۇ بەلكىم«ئالدىرىماڭ يارەي، سىزگىمۇ بارەي!...»دېگەن سۆز شۇ بولسا كېرەك. نەچچە كۈن خاتىرجەم ئارام ئىلىپ ئەمدىلىكتە توكۇراخۇندەك دىكوسلاپ يۈرۈپ پۇتۇمنىمۇ

ساقايتىۋەتكەن ئىدىم. ئەمدى ما سەمەت تىزرەك بىر ساقايسا بولاتتى، پىلانلىرىمنى پىلان پىتى قىپ قالماس ئىدى. شۇ كۈنلەردە سەمەتمۇ ياخشىلىنىپ ئورنىدىن تۇرالمىغۇدەك بولدى بىراق يەنىلا سۆزلىگەندە ناھايىتى قىينىلاتتى. ئادەتتە نەچچە جۈملە ئاددىي سۆزلەرنىمۇ دۈدۈقلاپ يۈرۈپ ئاران قىلاتتى، ئىھتىمال دۈمبە قىسمىنىڭ ئىغىر زەربىگە ئۇچرىشى سۆزلىشىگە چوڭ تەسىر كۆرسەتكەن بولسا كېرەك!...شۇڭا ۋاقتىنچە ئۇنىڭدىن كۆپ نەرسىلەرنى سورىمىدىم. كۈنلەر شۇ پىتى نەچچە ھەپتە ئۆتۈپ كەتتى، بىزمۇ تاپالمىغىنىمىزدا يەپ بولمىسا ئۆسۈملۈكنىڭ سۈيىنى ئىچىپ يۈرۈپ جان ساقلاشقا مەجبۇر بولدۇق. گەرچە ئۆسۈملۈك سۈيى قىرتاق بولسىمۇ ئەمما بۇ ئەتراپتىن سۇ دىدارى تاپالمىغاچقا شۇنداق قىلماي ئامال يوق ئىدى. ھەم نەچچە ۋاقىتتىن بىرى ئۇسسۇزلىقىمىزنى مۇشۇ خىل ئۇسۇلدا قاندۇرىۋاتقان ئىدۇق. مەلۇم بىر كۈنى ھاۋا بىردىنلا تۇتۇلۇپ ئاسمانىنى قاپقارا بۇلۇتلار چىرماپ ئالدى، قارىماققا يامغۇر يېغىش ئىھتىماللىقىمۇ بار ئىدى. تۇرۇپلا ھاۋانىڭ بۇنداق ئۆزگۈرۈپ كېتىشگە ھەيران قالدىم، ھەم مەن كىرگەندىن باشلاپ بۇ جايدا بىرەر قېتىم بۇنداق ھاۋا تۇتۇلغانىنىمۇ ھەم كۆرۈپ باقمىغان ئىدىم. كۆڭلۈم بىرەر چوڭ ئىش چىقىدىغانلىقىنى سېزىپ قالدى، شۇنداق بولسىمۇ سەمەتنى ياخشى كۈتۈش ئۈچۈن ئۇۋۇغا چىقىشنى توغرا تاپتىم. ھەمدە سەمەتنى ئاستا ئويغىتىپ ـ: سەمەت...مەن يىگۈدەك بىرنەرسە تىپىپ كەلەي، سەن سىرتقا ھەرگىز چىقما بىلدىڭمۇ. ئەگەر بىرەر ئىش بوپ قالسا بار ئاۋازىڭ بىلەن ۋارقىرا مەن تېزلا يېتىپ كېلىمەن!.....دىدىم بوشقىنە. سەمەتمۇ كىكەچلەپ تۇرۇپ ـ: ما...ما...م...ماقۇل، با...با...با...بالدۇر.....راق كى...كى...كى!..... ئۇنىڭ سۆزلىيەلمەي قىينىلىپ كېتىۋاتقىنىنى كۆرۈپ گەپ قىلىشتىن توسۇپ قويدۇم ـ: بولدى كۆپ گەپ قىلماي ياخشى ئارام ئال، چوقۇم بالدۇر قايتىپ كېلىمەن!..... مەن شۇنداق دەپ خەنجىرىمنى يىنىمغا ئېسىپ يۇلغۇنلۇق تەرەپكە يول ئالدىم. ئەپسۇس بۇ خوشلىشىشىمنىڭ مەڭگۈلۈك بولۇپ قالىدىغانلىقىنى ئويلاپمۇ باقمىغان ئىكەنمەن!...مەن چىدىردىن ئايرىلىپ خىلى ماڭغاندىن كېيىن دائىم ئۇۋۇ ئىزدەيدىغان دائىرىگە يېتىپ كەلدىم بىراق نەچچە سائەت چۆرگىلىگەن بولساممۇ ئەمما بۇگۈن بىرەر تال توشقانىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى. ئاخىرى تاقەتسىزلىنىپ جايىمنى يۆتكەپ باشقا جايغا قاراپ ماڭدىم. بۇ تەرەپتىمۇ پاكارراق ئۆسكەن يۇلغۇنلار ھەم تىكەنگۈللەر قويۇق ئۆسكەن بولۇپ ياۋا توشقانلار ئادەتتە مۇشۇنداق جايلارغا كۆپرەك يوشۇرنىۋالاتتى. بىراق بۇگۈن قىرىشقاندەك بۇ جايدىمۇ توشقانىڭ ئىزناسىنى ئۇچقىتالمىدىم. قىزىق ئىش!...ئادەتتە دائىملا ئۇركۈپ ئۇياقتىن بۇياققا ئۆتۈپ يۈرىدىغان توشقانلار بۇگۈن نەسلى قۇرۇپ كەتمىگەندۇ؟ ...تۇرۇپلا بۇ ئىشلارنى ھاۋارايى بىلەن مۇناسىۋەتلىكتەك ھىس قىلىپ قالدىم. دىمەك ئۇلار ناچار ھاۋارايىدا ئۇۋۇسىدىن چىقمايدىكەندە!.....شۇنداق خىياللارنى قىلىپ تۇرغىنىمدا ئالدى تەرەپتىكى بىر ـ بىرىگە يۆگىشىپ زىچ ئۆسۈپ كەتكەن تىكەنگۈلنىڭ ئارىسىدا بىر نەرسىنىڭ تىزلىك بىلەن ئۆتۈپ كەتكىنىنى كۆرۈپ قالدىم. خىيالىمدا ئۇ چوقۇم ياۋا توشقان ئىدى، چۈنكى

ئالۋاستىلارنىڭ بۇنداق كۈندۈزدە سىرتتىتا يۈرۈشى مۇمكىن ئەمەستە!...شۇئان ئامىتىمنىڭ كەلگىنىدىن خۇشال بولۇپ مۇشۇ بىرسنى بولسىمۇ ئامال قىلىپ تۇتۇۋلىش كويىدا شەپە چىقارماي ئاستا ـ ئاستا ئىگىشىپ تىكەنگۈل تەرەپكە قاراپ ماڭدىم، چاقىنلىق بىلەن ئۇنى تىز تۇتۇۋلىش ئۈچۈن خەنجەرنىمۇ قولۇمغا ئىلىپ بولغان ئىدىم. ئۇنى چوقۇم شۇ جايدا مىدىرلىماي تۇرۇۋالدى دەپ پەرەز قىلىپ يىقىنلاپ كەلگەندە چاقىنلىق بىلەن قىلىچمنى چاپتىم بىراق ئۇ ئاللىقاچان قېچىپ بولغان ئىدى. ئىنكاسىمنىڭ ئاستا كىلىپ قالغانلىقىدىن ئەپسۇسلىنىپ تۇرغاندا تۇيۇش ئارقا تەرىپىمدىن كىلىپ قالدى، سەزگۈمگە ئاساسلانغاندا ئۇ مىنىڭ ئارقامدىلا ئىدى. ئۆرۈلەي دىدىمىۋ بىراق نىمىنىڭ تەسىرىدىنكىن دەمالىققا ئارقامغا ئۆرۈلەلمەي دەقىقىلىك خىيالغا چۆكتۇم«ئەگەر ئارقامدىكىسى ياۋا توشقان بولسا ئۇ ھەرگىز قېچىپ كەتمەي بولۇپ يەنە ئۆزىنى ئۆلۈمگە ئىتتىرمەيدۇ، ياكى بولمىسا ئۇ!...»بىر شۇم خىيالنىڭ كاللامدىن چاقماق تىزلىكىدە ئۆتۈشى بىلەن تەڭ ئارقامغا ناھايىتى تىز ئۆرۈلدۇم، ئەمما ئارقامدىكى نەرسىمۇ ماڭا تاشلىنىپ بولغان ئىدى. ئۇ باشقا نەرسە بولماستىن دەل چىرىپ كەتكەن جەسەت ئىدى. ئارقامغا ئۆرۈلۈش بىلەن تەڭلا ئۇنىڭغا قىلىچ ئۇردۇم، تاشلىنىپ كىلىۋاتقان جەسەت ئالۋاستى ئىككى پارچە بولۇپ ئالدىمغا چۈشتى. بۇ ھالنى كۆرۈپ جىددىيلىكىم يەنە نەچچە ھەسسە ئىشىپ كەتكەن ئىدى. چۈنكى خىيالىمدا ئۇ ئالۋاستىلارنى كۈندۈزدە سىرتتقا چىقالمايدۇ دەپ ئويلىغان ئىكەنمەن ئەمما ئۇلار بۈگۈن كۈندۈز بولسىمۇ سىرتتقا بىمالال چىقالىغان ئىدى. دىمەك ئۇلارنىڭ جىسمىنى كۆيدۈرىدىغان كۈن نۇرىنى بۈگۈن قارا بۇلۇتلار قاپلاپ كەتكەن ئىدى. نىمە قىلىشىمنى بىلمەي تۇرغاندا ئەتراپتىكى يۇلغۇنلار ئارىسىدىن توختىماي ئاۋاز ئاڭلىنىشقا باشلىدى، دىمەك ئەتراپىمدا نرغۇنلىغان ئالۋاستى بارلىقى ئىنىق ئىدى. مەن دەرھاللا چىدىر تەرەپكە قاراپ قاچتىم، بايىدىن بىرى ئولجىنىڭ ئۆز دائىرىسىگە كىرىشىنى كۈتۈپ تۇرغان ئالۋاستىلار بىردىنلا يوشۇرۇنغان جايلىرىدىن قۇتراپ چىقىپ كەينىمدىن قوغلاشقا باشلىدى. چىدىر تەرەپكە قېچىۋاتقۇچە يارىلىنىپ نىمجان ياتقان سەمەت يادىمدىن كىچىپ ئۆتتىدە ئالۋاستىلارنى ئۇنىڭ تۈيىگە باشلاپ بارماسلىق ئۈچۈن يۆلۈنۈشۈمنى ئۆزگەرتىپ ئالدىدا قاپقان قۇرۇپ قويغان دەرەخلىك تەرەپكە قاراپ قاچقاچ كەينىمدىن كىلىۋاتقان ئالۋاستىلارغا پات ـ پات قاراپ قويدۇم. ئۇلار مىنى قوغلىغانسىرى سانى كۆپىيىپ كىتىۋاتاتتى، ئۇ جايغا ئالداپ ئاپارغان بىلەنمۇ ھەممىسىنى تەلتۆكۈس يوقىتالىشىم مۇمكىن ئەمەس ئىدى. شۇنداق بولسىمۇ ئارتۇقىنى ئويلىماي بار كۈچۈم بىلەن يۈگۈرۈپ دەرەخلىك ئارىسىغا شۇڭغۇدۇم...ئالۋاستىلارمۇ تاپ باستۇرماي قوغلاپ كىلىۋاتاتتى. ئۇلارنى باشلاپ بىر قىلتاقنىڭ تۈيىگە كىلىپ يۈگۈرىۋاتقاچ تىرەپ قويۇلغان دەرەخ غولىنى ئاجرىتىۋەتتىم. دەرۋەقە ئارقامدىن قوغلاپ كىلىۋاتقان ئالۋاستىلاردىن ئالتە يەتتىسى بىراقلا كەينىگە قاڭقىپ كەتتى، لىكىن يوقالغان يوقالمىغانلىقى نامەلۇم.....يەنە داۋاملىق قېچىپ چوڭقۇر كولاپ ئۇستىنى يىپىپ قويغان قاپقان تەرەپكە يىتىپ كەلدىم. ئورەك چوڭقۇر كولانغاندىن سىرت ئىچىگە

ئۇچلۇق ياغاچلارنى سانجىپ قويغان ئىدۇق. مەن پۈتۈن سۈرئىتىپ بىلەن يۈگۈرۈپ كېلىپ كۆچەپ سەكرەپلا قاپقاندىن ئۆتۈپ كەتتىم بىراق ئارقامدىن ئىز قوغلاپ كېلىۋاتقان ئالۋاستىلار ئارقا ـ ئارقىدىن قاپقانغا چۈشۈپ ئۇچلۇق ياغاچلارغا مىقلىنىپ قالدى. كېلىپ قارىغىنىمدا بولسا ئۇلار ھەرخىل ئاۋازدا چىرقىرىغىنىچە ياغاچلارغا مىقلانغان ھادا ياتاتتى، مەن دەرھال بۇ جايدىن ئايرىلىپ چىدىر تەرەپكە قاراپ يول ئالدىم، يەنە نىمىلەردۇر مىنىڭ ئەتراپىمدا ئۇياقتىن بۇياقتا ئۆتۈشۈپ تۇراتتى. كىتىۋاتقىچە كۆڭلۈم بىر ئەنسىزچىلىكنى سىزىپ قالدى، شۇ تاپتا خىيالىم سەمەتتە قالغان ئىدى. مەن سۈرئىتىمنى تىخىمۇ تىزلىتىپ چىدىرغا يېتىپ كەلدىم ئەمما كۆرگىنىم قانلىق مەنزىرە ئىدى. تىخىمۇ جىددىيلىشىپ سەمەتنى توۋلىغاچ دەرەخنىڭ يېنىغا كەلدىم، ئەتراپ قانغا مىلەنگەن بولۇپ قانمۇ تىخى تولۇق قېتىپ بولمىغان ئىدى، دىمەك سەمەتكە خەتەر يەتكەندەك قىلاتتى. ئۇستىگە قاراپ شۇنچە توۋلىغان بولسىمۇ جاۋاپ كەلمىگەندىن كېيىن گۇمانىمنىڭ توغرىلىقىنى ھىس قىلىپ دەرھال ئۇستىگە يامىشىپ چىقتىم، بىراق سەمەت يوق تۇراتتى. شۇندا ئېلىنىڭ ئۆلۈمى يادىمغا يېتىپ پەسكە چۈشۈپ قان ئىزىنى بويلاپ سەمەتنى ئىزدەشكە ئاتلاندىم!.....

ئالۋاستى ئوۋچىسى(4 ـ باب7 ـ قىسىم)

مەن قان ئىزىنى بويلاپ بارغىنىمدا ماڭا ئانچە يىراق بولمىغان جايدا سەمەت قىلىچىنى شىلتىپ ئالۋاستىلار بىلەن تىركىشىۋاتاتتى. بۇ ھالنى كۆرۈپ غەزەپ بىلەن ئالۋاستىلارغا ئېتىلدىم، ئاچچىقىمدا ئۇلارنىڭ ئالدىمغا كەلگەنلىكى ھەمىسىنى پارچىلاپ تاشلىدىم. سەمەتنىڭ يېنىغا كەلگىنىمدە بولسا ئۇ قانغا مىلەنگەن ھالدا ئولتۇراتتى، بىر قولى ئۈزۈلگەن بولۇپ يارىدىن شۇلدۇرلاپ چىقىۋاتقان قانغا قاراپ ئىچىم ئىيىشىپ كەتتى. مەن دەرھال ئۇنى يۆلەپ تۇرغۇزدۇم، سەمەت تىترەك ئاۋازدا ـ: ئوت...ئوت چىقىرىدىغان.....ئالۋاس...تىدىن، ھە...ھەزەر ئەيلەڭ ئاكا...ئۇ ئۇ!..... ـ: بولدى كۆپ سۆزلىمە، سېنى ئىلىپ كېتىپ تولۇق ساقايتىمەن. يەنە بۇرۇنقىدەك ناھايىتى تىمەن ھەم پالۋان بولۇپ كېتىسەن قوقما، سېنى چوقۇم ساقايتىمەن!..... مەن شۇنداق دېگەچ ئۇنى يۆتكىمەكچى بولدۇم، بىراق سەمەت قولۇمغا چىڭ ئېسىلىپ ـ: يا...ياق، مەن...مەن ئەمدى ساقىيالمايمەن...سى...سىز ئۆزىڭىزگە دىققەت قى...قىلىڭ!.....ب...بىز ئۆچۈن...ئىنتىقام ئىلىڭ...چو...قۇم...شۇنداق قىلىڭ!..... ئۇ شۇنداق دەپلا ئاستا ـ ئاستا بوشىشقا باشلىدى. مۇرەمدىن چىڭ تۇتقان قوللىرى ئاستا بوشاپ پەسكە ساڭگىلاپ قالدى، مەن تىخىمۇ جىددىيلىشىپ كەتتىم ـ: سەمەت، ئۇخلاپ قالما...ھەرگىز كۆزۈڭنى يۇممىغىن!...مەن سېنى ھازىرلا ئىلىپ كېتىپ داۋالايمەن، بىز توپا خارابىيلىققا قايتىپ كەتمىز شۇ جايدىن ئامال قىلىپ ئۆيگە قايتىمىز، بۇنداقلا بەل قويۇۋەتسەڭ ھەرگىز بولمايدۇ...ئۇخلاپ قالما، كۆزۈڭنى ئاچ ئۇخلاپ قالما!..... سەمەت سۆزلىرىنى ئاڭلاپ گەپ قىلاي دىدىيۇ لىكىن سۆز قىلىشقا ماغدۇرى يەتمىدى، پەقەت مەنىلىكىنە كۈلۈپ قويۇپ ئۆزىنى پۈتۈنلەي تاشلىۋەتتى. شۇنداق ئۇ، بۇ دۇنيا بىلەن

مەڭگۈلۈك خوشلاشقان ئىدى. شۇ تاپتىكى غەزىپىمنى تىل بىلەن تەسۋىرلەپ بىرەلمەيتتىم، مەن ئۇنى توۋلىغىنىمچە قاتتىق يىغلاپ تاشلىدىم. ئەلۋەتتە بۇ چاغدا ئەتراپتىكى ئالۋاستىلارمۇ بارغانسىرى كۆپىيىۋاتاتتى، بىراق مىنىڭ خىيالىمدا سەمەتنىڭ ئۆلۈمىدىن باشقا ھىچقانداق ئىش يوق ئىدى. نىمىلەر كىلىۋاتىدۇ، نىمىلەر قىچىۋاتىدۇ ئەسلا خىيالىمغا كىرىپ چىقمايتتى. سەمەتتىن چىققان قان ئەتراپىمىزنى قىپقىزىل بويىاپ بولدى، شۇنداً ئۇنىڭ جەسىدىنى كۆتۈرۈپ بىر ئويمانغا قويدۇم ھەمدە ئۇستىگە يوپۇرماقلارنى تاشلاپ قويغاندىن كىيىن ئورنۇمدىن تۇرۇپ چوڭ بىر ئۇرۇشقا تەييارلىق قىلدىم. بەلكىم بۇ ئۇرۇش ئۆمرۈمدىكى ئەڭ چوڭ جەڭ بولۇپ قىلىشى مۇمكىن ئىدى. قولۇمغا سەمەتنىڭمۇ خەنجىرىنى ئالدىمدە ئەتراپقا قارىدىم، ئالۋاستىلارمۇ ئەتراپىمنى پۈتۈنلەي قورشاپ بولغان بولۇپ ماڭا بارغانسىرى يىقىنلىشىۋاتاتتى. ئۇلارنىڭ يىقىنلاپ كىلىۋاتقىنىنى كۆرۈپ كۆزلىرىمگە قان تولدى، ئىككى قولۇمدا ئىككى خەنجەرنى چىڭ تۇتقان ھالدا تەلۋىلەرچە ۋارقىراپ ئالدى تەرەپكە ئىتىلدىم، ئالۋاستىلارمۇ خۇددى شۇنى كۈتىۋاتقاندەك بىراقلا مەن تەرەپكە يوپۇرۇلۇپ كەلدى، ئاسماندىمۇ قاتتىق چاقماق چىقىپ يامغۇر تامچىلاشقا باشلىدى. مەن پۈتۈن كۈچۈم بىلەن ئالۋاستىلارغا تاشلاندىم، ھەر بىر ئۇرغان خەنجىرىم بىر ئالۋاستىنى پارچىلايتتى، ھىچ بىر قۇرۇپ شىلتىپمۇ قالمىدى. قىرىنداشلىرىمنىڭ ھەممىسى مۇشۇ ئالۋاستىلار تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلگەچكىمىكىن غەزىپىم چىكىگە يەتكەن ئىدى. كۆڭلۈمدە ھايات قىلىش دەيدىغاندىن ئەسەر يوق، پەقەت ھاياتىم ئاخىرلاشقىچە بولغان ئارىلىقتا پۈتۈن كۈچۈم بىلەن كۆپلىگەن ئالۋاستىلارنى ئۆلتۈرۈپ ئاچچىقىمنى چىقىرىۋىلىشنىلا ئويلايتتىم. ئىلىشۋاتقىچە تۇرۇپلا كۆكرىكىم، تۇرۇپلا قولۇم، يەنە تۇرۇپلا مۇرەم قاتتىق ئاغرىپ كىتەتتى بىراق ئاچچىقىنىڭ دەستىدىن بۇلارغىمۇ پەرۋا قىلمىغان ئىدىم. بىر ئازدىن كىيىن بەدىنىمدىن قان ئىقىشقا باشلىدى، شۇنداً ئۆزۈمنىڭمۇ ئۇلار تەرىپىدىن يارىلانغانلىقىمنى بىلدىم، بۇ چاغدا تىخىمۇ ۋەھشىلىشىپ كەتكەن ئىدىم. ئالۋاستىلارغا قەھرىم بىلەن ئىتىلىپ كىلىپ قىلىچ ئۇراتتىم. شۇنداق ئىلىشىپ يۈرۈپ خىلى ۋاقىت ئۆتۈپ كەتتى، يامغۇرمۇ كۈچىيىپ شارقىراپ يىغىۋاتاتتى. يامغۇر كۈچەيگەنسىرى قاتتىق ھارغىنلىق ھىس قىلىشقا باشلىدىم، ئالۋاستىلارغا شىلتىغان قىلىچىممۇ بىردىنلا ئاستىلاشقا باشلىدى. شۇ چاغدىلا ئەتراپقا كۆز يۈگۈرتتۇم، ئەتراپىم پۈتۈنلەي جەسەتلەرگە تولغان بولۇپ بىرلىرى ماڭا قاراپ يوپۇرۇلۇپ كەلسە، يەنە بىرلىرى پارچىلانغان ھالدا يەردە چېچىلىپ ياتاتتى. يىنىمدىراق ئۈچ ـ تۆت جەسەت مىنىڭ جەڭ قىلىۋاتقان پۈرسىتىمدىن پايدىلىنىپ سەمەتنىڭ جەسىدىنى تارقۇشلىشىۋاتقان ئىدى. شۇئان مىڭەم چاراسلاپ غەزەپ بىلەن ئۇلار تەرەپكە ئىتىلىپ بىرىپ چانىغانچە مانىغا توغرالغان قىيمىدەك قىلىۋەتتىم. بىراق سەمەتنىڭ بەدىنىنىڭ خىلى كۆپ قىسمى يىيىلىپ بولغان ئىدى. يامغۇر ئۇنىڭ قىنىنى ئىقىتىپ كەتكەن بولۇپ گۆشسىز قالغان سۆڭەكلىرى چېچىلىپ تۇراتتى. ئۇنى ياخشى قوغدىيالمىغىنىم ئۈچۈن قاتتىق ئەپسۇسلاندىم، بىراق ھىچ ئىش بۇنىڭلىق بىلەن ئەسلىگە

كىلىپ قالمىدى. ھازىر مەن پەقەت ئادەمنى يىيىشنىلا بىلمىدىغان بۇ كاللىسى تورمۇزلانغان غەلىتە مەخلۇقلارغا لەنەت ئوقۇغىنىمچە ئولتۇرۇپ قالغان ئىدىم. تىنىقلىرىم ناھايىتى ئىغىر چىقاتتى، قاتتىق ياققان يامغۇر ياشلىرىم بىلەن قوشۇلۇپ مەڭزىمنى بويلاپ ئاقاتتى. مەن قايتىدىن يەنە كۈچ قۇۋۋەتكە تولغاندەك بولۇپ ئورنۇمدىن دەس تۇرىدۇم ھەمدە ماڭا ئىتىلىپ كىلىۋاتقان ئالۋاستىلار تەرەپكە قايتىدىن ھۇجۇمغا ئۆتتۈم. ئۇرۇشنىڭ قانچىلىك داۋاملاشقىنىنى بىلمەيمەن ئەمما ناھايىتى قىزغىن بىر ھارارەت قۇلۇقۇمنى كۆيدۈرۈپ ئۆتكەندىلا دەرھال ئىسسىغە كەلدىم. مەندىن ئانچە يىراق بولمىغان جايدا بىر قارا تۇمان، يەنى ئىككى كۆزى قىپقىزىل يىنىپ تۇرغان لىكىن نە قولى ياكى پۇتى يوق، ھاۋادا لەيلەپ تۇرغان، ئۇستىگە قارا يىپىنچا ئارتىۋالغان بىرى تۇراتتى. بىراق قانچە قارىسامۇ بۇ تۇمانغا ئوخشاش ھاۋادا لەيلەپ تۇرغان نەرسىنىڭ نىمە ئىكەنلىكىنى بىلەلمىدىم. ئەتراپىم پۈتۈنلەي جەسەتلەرنىڭ پارچىلىرى بىلەن تولغان بولۇپ يەنە بىر تۇركۈم جەسەتلەر ئۇ قارا نەرسىنىڭ ئارقىدا خۇددى بۈيرۇق كۈتىۋاتقان ئەسكەرلەردەك تىزىلىپ ماڭا خىرىس قىلىپ تۇراتتى. شۇ تاپتا ئۆزۈمنىڭ نىمە قىلىشىم كېرەكلىگىنىمۇ بىلمەي تىڭىرقاپ قالدىم. دەل شۇ پەيتتە تۇمانسىمان قارا نەرسە يىپىنچىسىنىڭ ئىچىدىن ئىككى قولىنى چىقىرىپ بىر-بىرىگە يۇمۇلاق ھالەتتە تۇتىۋىدى ئوتتۇرىسىدا قىپقىزىل چوغدەك نەرسە ھاسىل بولدى، ئۇ شۇئان قولىدىكى ئوت شارچىسىنى ماڭا كۈچەپ شىلتىۋىدى ئۆزۈمنى قاچۇرۇشقا ئاران ئۈلگۈردۈم، ئەمما قولۇمغا سۈركىشىپ ئۆتۈپ كىيىمىنى كۆيدۈرۈپ قويدى. شۇنداللا ئۇنىڭ ئادەتتىكى نەرسە ئەمەسلىكىنى ھىس قىلىپ يەتتىم. بىراق بۇ كەيپىياتىمدا ئالدىمدىكى بۇ نەرسىدىنمۇ يانمىدىم، چۈنكى مەن ھايات قىلىشنى ئەسلا ئويلاپ باقمىغان ئىدىم. شۇڭا ئۇنىڭغا پۈتۈن كۈچۈم بىلەن ھۇجۇم قىلدىم، بىراق ئىش مەن ئويلىغاندەك بولمىدى. قىلىچىمنى ئۇنىڭغا توغۇرلاپ ئىتىلىپ بارغىنىمدا ئۇنىڭ پىلاچىنى يىرتىپ ئۆتۈپ كەتتىم بىراق ئۇ تۇمانسىمان نەرسە بىر توزۇپلا يەنە ئەسلىگە كىلىپ قالدى، بۇ چاغدا جەسەت ئالۋاستىلارمۇ ماڭا ھۇجۇم قىلىشقا باشلىدى. مەن قۇربىم يەتكەنلىرىنى چاناپ پارچىلاپ ئۈلگۈردۈم بىراق ھالسىزلانغانسىرى ئۈلار كۈچلۈك كىلىشكە باشلىدى. ئاخىرى شۇنچە تىركەشكەن بولسامۇ ئۈلارنىڭ چاڭگىلىغا چۈشۈپ قالدىم، شۇ تاپتا ئىغىزىدىن قان تىمىپ تۇرغان جەسەتتىن بىرسى ئۈستۈمگە چىقىۋىلىپ ئۆتكۈر چىشلىرىنى ھېڭگايتىپ مىنى چىشلەشكە تەييارلىق قىلىۋاتاتتى، ئۇنىڭغا قارشى تۇراي دەپ شۇنچە تىركەشكەن بولسامۇ ئەمما كۈچۈم يەتمىدى. شۇ تاپتا ئۈلارنىڭ مىنى ۋەھشىيلەرچە يەۋتىشىنى كۈتۈپ تۇرماقتىن باشقا ئامال يوق ئىدى. مىنى بىسىۋالغان ئالۋاستى زەردە بىلەن چىشلەشكە ئۇرۇنىۋاتاتتى، جان ھەلقۇمغا يەتكەن شۇ دەقىقىدە نۇرغۇن ئىشلارنى ئويلاپ ئۈلگۈردۈم ھەمدە ئاستا كۆزۈمنى يۇمدۇم. بىراق قاتتىق بىر ھۆركىرەك ئاۋاز چىقىشى بىلەن تەڭ ئالۋاستىلار توختاپ قالدى ھەمدە ئاستا كەينىگە يىنىپ ھىلىقى قارا نەرسىگە يول ئىچىپ بەردى شۇنداللا ئۇنىڭ ئالۋاستىلار شاھى ئىكەنلىكىنى ھىس قىلىپ يەتتىم. ئۇ ئاستا ئۇچۇپ يىنىمغا كىلىپ ماڭا بىرەم قاراپ

تۇرغاندىن كېيىن ئالۋاستىلارغا بۇيرۇق قىلدى، ئالۋاستىلارمۇ شۇئان مېنى تۇرغۇزۇپ مىدىرلاتماي چىك تۇتۇپ تۇردى. ئالۋاستى شاھى ماڭا تىخىمۇ يېقىنلاشتى ئارىلىقىمىز نەچچە سانتىلا قالغاندا ئۇنىڭ قىپقىزىل يېنىپ تۇرغان كۆزىنىڭ نۇرىدا يۈز قىسمىنىڭ پۈتۈنلەي چىرىپ سۆڭىكىلا قالغانلىقىنى ھىس قىلدىم، شۇنچە يۇلقۇنغان بولساممۇ ئەمدى كىچىككەن ئىدىم. ئالۋاستى شاھىنىڭ بىر نىمىلەرنى دەپ ھۆركىرىشى بىلەن تەڭ بەدىنىمدە ئۆزۈمۈ تەسۋىرلەپ بىرەلمەيدىغان بىر خىل سىزىم تاراشقا باشلىدى، خۇددى بىرسى تىنىمنى ئۆزىگە تارتىۋاتقاندەك پۈتۈن بەدىنىم ئۆزۈمگە بويسۇنماستىن مەندىن ئاجراپ چىقىۋاتقاندەك تۇيغۇدا بولۇشقا باشلىدىم. شۇنداق بولغانسىرى تىنىم ئاجىزلاپ قوللىرىم قۇرۇشقا باشلىدى، كاللامدىكى ساقلانغان پۈتۈن ئەسلىمىلەرمۇ بىر ـ بىرلەپ يۇيۇلۇۋاتاتتى. دەل شۇ چاغدىلا ئۇنىڭ روھىنى شوراۋاتقانلىقىنى ھىس قىلىپ يەتتىم، بىراق ھىچ قارشىلىقسىز قاراپ تۇراتتىم، ئۆزۈمۇ تۇيمايلا بىھۇشلىنىشقا باشلىدىم. بىردىنلا مەلۇم بىر كۈچنىڭ قاتتىق سىلكىشى بىلەن چۆچۈپ ئىسىمگە كىلىپ ئۇنىڭ تىنىمدىن شامالغا ئوخشاش بىر نەرسىنى شوراتۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ پۈتۈن كۈچۈم بىلەن ئالۋاستىلارنىڭ قولىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىپ قولۇمدا چىك تۇتۇالغان خەنجەرنى ئالۋاستىنىڭ چىرايىغا زەردە بىلەن سانجىدىم. دەرۋەقە بۇنىڭ ئۇنۇمى بولۇپ ئالۋاستى شاھى قاتتىق ھۆركىرىگىنىچە ئۆزىنى تەرەپ ـ تەرەپكە ئۇرۇشقا باشلىدى. مەن ئۇنىڭ بىخۇدلىغىدىن پايدىلىنىپ يولۇمنى توسۇپ تۇرغان ئالۋاستىلارنى ئۆلتۈرۈپ يول ئېچىپ توپلىق تەرەپكە قاراپ قاچتىم. ئارقامدىن ئۇلارنىڭ كىلىۋاتقان ياكى كىلىۋاتمىغانلىقىنى بىلمەيمەن، كاللام قۇيقۇرۇق ھەم ئۇنىڭ ئۈستىگە بايىقى جەڭدە يارىلانغاچقا پۈتلىرىمۇ گالۋاڭلىشىپ كېتىۋاتاتتى. شۇنداق ئېگىز پەس مېڭىپ كېتىۋاتقاچ قوللۇرۇمنىڭ تىرىسى سۆڭۈكە چاپلىشىپ ئېسكىلىتتەكلا بولۇپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ ھودۇقۇپ كەتتىم، بىراق ھازىر بۇلارنى ئويلايدىغان ۋاقىت ئەمەس ئىدى. خىلى ئۇزاق يۈرگەندىن كېيىن بىز كەلگەن توپا خارابىلىققا تۇتىشىدىغان كەڭ كەتكەن توپلىققا يېتىپ كەلدىم، يامغۇرمۇ ھىچ توختايدىغاندەك ئەمەس ئىدى، ئەكسىچە تىخىمۇ قاتتىق يېغىشقا باشلىدى. شۇنداق مېڭىپ ئاخىرى پۈتۈنلەي ماغدۇرۇمدىن كەتتىم كۆڭلۈمدە«نىمە كۆرسەم كۆرەي!...»دەپلا پاتقاقلىققا ئۆزۈمنى تاشلىدىم. شۇ تاپتا بىرەر مۆجىزىنىڭ يۈز بىرىشىنى تىلەيتتىم، ئۇنىڭغىچە ئالۋاستىلارمۇ پالاقشىغىنىچە يېتىپ كىلىشكە باشلىدى. ئەمدى مۆجىزىدىن ئۈمۈد كۈتۈشمۇ ئەخمىقانىلىك ئىدى. بۇنداق جانسىز ھالدا ياتسام قانداقمۇ مۆجىزە يۈز بىرىدۇ دەيسىلەر!...شۇندا ھەقىقەتەن مۆجىزە يۈز بىرىپ ماڭا يېقىنلا كىلىپ قالغان ئالۋاستىلار تۈۋىمدىن خۇددى مېنى كۆرمىگەندەك پالاقشىپ ئۆتۈپ كەتتى. ئۇلارنىڭ مېنى كۆرمىگىنىدىن ھەيران قالدىم، ئۇلار خىلى ئۇزاپ كەتكەندىن كېيىن جانسىز بەدىنىمنى تەسلىكتە مىدىرلىتىپ يۈرۈپ ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئۇلارنىڭ كەينىدىن قاراپ ئۇزاق تۇرۇپ كەتتىم، ئۇلار نىمىشقا مېنى كۆرمەي ئۆتۈپ كېتىدۇ؟ بۇ ئىشقا ھىچ ئەقلىم يەتمەيۋاتاتتى، تۇرۇپلا ئۇستى ـ بېشىمغا قارىدىم...ھەمە

يىرىم لايغا مىلەنگەن بولۇپ ئۆزۈمگىمۇ ئوخشمايلا قالغان ئىدىم. شۇنداللا ئۇلارنىڭ مىنى بايقىيالماسلىقىنىڭ سەۋەبىنى چۈشىنىپ يېتىپ چوڭ بىرنى تىنىۋالدىمدە شارقىراپ يىغىۋاتقان يامغۇرغا قايتىدىن ئۆزۈمنى تاشلىدىم. بىشىم هىلىمۇ قاتتىق قىيىپ كېتىۋاتاتتى، خۇددى چۈش كۆرۈۋاتقاندەكلا هىسياتقا كىلىپ قالدىم. هەم ئۆزۈممۇ سەزمەستىن كۆزلىرىم ئاستا-ئاستا يۇمۇلۇشقا باشلىدى!.....

ئالۋاستى ئوۋچىسى(4-باب8-قىسىم)

ئۆزۈمنىڭ قانچىلىك ۋاقىت ياتقىنىمنى بىلمەيمەن ئەمما ئويغانغىنىمدا بولسا يەنىلا شۇ توپىلىقتا ئىدىم. ئاللىقاچان يورۇقمۇ چۈشۈپ بولغان بولۇپ بىر كۈنلۈك قاتتىق يامغۇردىن كېيىنمۇ هەمە جاي قىقىرچىلىققا تولغان ئىدى. مەن تەسلىكتە ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئۈستى-بىسىمغا قارىدىم، شۇ تاپتىكى هالىتىم لاي قونچاققىلا ئوخشاپ قالغان بولۇپ بىر قارىغان ئادەم مىنىڭمۇ ئادەم ئىكەنلىكىمنى بىلمەيلا قالاتتى. ياخشى يىرى لاي قىتىپ جاراهەتلىرىمدىن چىققان قانىنى توختىتىپ مىنى قانسىراپ كېتىشتىن قۇتقۇزغان ئىدى. ئۆزۈمنىڭ ئاخشامقى شۇنداق چوڭ قاباهەتلىك جەڭدىن ئامان قالغىنىمغا ئىشەنگۈم كەلمەيتى هەم بۇ هايات قىلىشنىڭ چوقۇم بىر سەۋەبى بارلىقىنى چۈشىنىپ يەتتىم. دىمەك بۇ خارابىيلىقنىڭ سىرىنى يېشىدىغان«ئاخىرلاشتۇرغۇچى»كەلگۈچە مەن هايات قىلىشىم كېرەك ئىدى. چۈنكى بۇ جايىنى بىردىنبىر ئىزىپ قالماي تولۇقى بىلەن بىلىدىغان هەم بۇ جايدا ئەڭ ئۇزۇن ياشىيالىغان بىردىنبىر ئادەم ئىدىم. شۇنداق قىلىپ ئۈستى بىشمدىكى قىتىپ قالغان لايلارنى پاكىزە تازلىۋىتىپ تاش خارابىيلىق تەرەپكە ئۆزاقتىن-ئۆزاق قاراپ كەتكەندىن كېيىن نىمىلەرنىدۇر كۆڭلۈمگە پۈكۈپ باشتا كىرگەن خارابىيلىق تەرەپكە قاراپ يول ئالدىم..... مەن يىتىپ كەلگەنده بولسا بۇ جاي يەنىلا شۇ پىتى تۇراتتى. قورسۇقۇم ئىچىپ، چاڭقاپ كەتكەچكە ئۇدۇل دەرەخزارلىققا باردىم هەمده ئۇ جايدىكى مۇىلەردىن ئۆزۈپ تازا يەۋالدىم. ئۇنڭدىن كېيىن يەنە ئازراق مۇنى ئۆزۈۋۈلىپ سىلەر مىنى يارىلانغاندا ئەكىرىۋالغان ئۆڭكۈرگە يىنىپ كىلىپ ئۇزاقتىن ئۇزاق خىيالغا چۆكتۈم. باشتىن-ئاخىر هەممىسى بىر چۈشتەكلا بىردەمدىلا يۈز بىرىپ ئۆتۈپ بولغان ئىدى، مانا هازىر بولسا يەككە-يىگانە هالدا بۇ ۋەهىمىلىك خارابىيلىقتا ئۆزۈم يالغۇز قالغان ئىدىم. مۇڭدىشىدىغان، خەتەرلەرگە بىللە هەمنەپەس بولىدىغان هىچكىمىم قالمىغان ئىدى، بۇلارنى ئويلىسامىلا ئىچىم ئاچچىق بولۇپ بوغۇزۇمغا يىغا قاپلىشاتتى. ئەمدى قەيەرگە بىرىش كېرەك؟ ...مۇشۇ جايدا ئۆلۈم يىتىپ كەلگۈچە ياشاش كېرەكمۇ ياكى ئالۋاستىلار بىلەن ئېلىشىپ مەنىلىك ئۆلۈپ كىتىش كېرەكمۇ؟ .....ئويلىغانسىرى هىچ ئىش كاللامغا كەلمەيۋاتاتتى. شۇنداق قىلىپ بىر كۈن ئۆڭكۈرگە سولۇنۇۋلىپ نۇرغۇن ئىشلارنى خىيال قىلىپ چىقتىم، كەچ كىرەردە بەك چارچاپ كەتكەچكىمكىن هەم سەل بىئارام بولۇپ ئۆزۈممۇ تۈيمايلا ئۇيقۇغا غەرق بوپتىمەن. كىچىچە شۇنداق غەيرى چۈشلەرنى كۆردۈم، چۈشۈمده مەن بىر ئالۋاستى بولۇپ قاپتىمەن هەم ئالدىمغا ئۇچقىغان ئادەملەرنى ۋەهشىيلەرچە ئۆلتۈرۈپ

يەۋاتقۇدەكمەن، ئۇلارنىڭ ئىچىنىشلىق نالىلىرى خىيال پىكىرىمگىمۇ كىرىپ چىقماپتۇ. ئۆزۈمنىڭ ھەم بۇنداق ۋەھشىيلىشىپ كېتىشىمنى نورمال ئەھۋال ھىساپلايتىم، ھەتتا ئەتراپىمدىكى ئالۋاستىلارمۇ مەندىن ھىچقانداق ئولجا ئالالماي ماڭا قارشى تۇرغان بولسىمۇ نەتىجىدە ھەممىسىنى دېگۈدەك پارچىلاپ ئۆلتۈرىۋەتتىم، بۆرىسىمان مەخلۇقمۇ شۇنچە ئىلىشقان بولسىمۇ نەتىجىدە يەنىلا مىنىڭ قولۇمدا جان بەردى. مەن ئۆزۈم ئولجا ئالغان ئادەمنىڭ كاللىسىنى ئۈزۈۋۈلىپ جىرتىلداپ چىقىۋاتقان ئىسسىق قانلارنى زوق بىلەن ئىچىشكە باشلىدىم..... كىچىچە قارا بىسىپ چىققاچقا نىرۋام قالايىمقانلىشىپ چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم ھەمدە ئەتراپقا ئالاقىزادىلىك بىلەن قارىدىم. بىراق ھەممە ئىش چۈش بولۇپ ھىلىھەمۇ ئۆڭكۈرنىڭ ئىچىدە ئىدىم. كىچىچە كۆرگەن چۈشلىرىمنى ئويلاپ بەدەنلىرىم تىكەنلىشىپ كەتتى. «شۇنداقمۇ چۈش كۆرگەن بارمۇ!...»دەپ ئۆزۈمگە غودۇراپ قويۇپ ئورنۇمدىن تۇرۇشقا تەمشىلىۋىدىم مۇرەمنىڭ ئاغرىشى بىلەن تەڭ يەنە جايىمغا ئولتۇرۇپ قالدىم. ـ: قىزىق ئىش، يارىلىرىم خىلى ساقىيىپ قالغان تۇرسا يەنە قانداق بولۇپ ئاغرىيدىغاندۇ؟ ...دەپ ئويلاپ ئاستا مۇرەمنى تۇتتۇم، ئەمما چۆچۈپ كەتتىم. مۇرەمدە يىرتىلغان يارا ئىغىزى بار بولۇپ ھىلىھەم ئىسسىق قان قولۇمغا ئۇرۇلۇۋاتاتتى. دەرھال سىرىتقا چىقتىم بۇ چاغدا ئالالىقاچان يورۇق چۈشۈپ بولغان بولۇپ كۆزلىرىم قۇياش نۇرىدا قامىشىپ كەتتى. كۆزلىرىمنى ئۇۋلىۋىتىپ ئۈستى ـ بىشىمغا قايتىدىن نەزەر سالدىم. دەرۋەقە قوللىرىم قانغا بويالغان ئىدى، بۇ ھالنى كۆرۈپ بىر مەھەل ھاڭۋىقىپ قالدىم. يارىلىنىشىمنىڭ سەۋەبى قولۇمدىكى قانلارنىڭ كىلىش مەنبەسىنىڭ نىملىكىنى بىلەلمىدىم. شۇڭا ئاخشامقى ياردىن چىققان قان بولسا كىرەك دەپ ئويلاپ پەرۋاسىزلاچە دورا ئۆسۈملۈكى ئىزدەپ ماڭدىم. دىمىسىمۇ ھەرخىل خەتەرلەرگە ئۇچراۋەرگەندىن كېيىن بۇنچىلىك قان چىقىش مەن ئۈچۈن ئادەتتىكى بىر ئىش بولۇپ قالغان ئىدى. خىلى ماڭغاندىن كېيىن ئۆسۈملۈك قويۇق ئۆسكەن جايغا يىتىپ كەلدىم، بۇ دەل دەرەخزارلىقنىڭ ئەتراپى ئىدى. شۇ ئاردا دورىلىق ئۆسۈملۈك ئۇزۇۋاتقىنىمدا نەچچە دانە چاچقانىنىڭ ۋىچىرلاشقىنىچە شۇ ئەتراپتا چىپىپ يۈرگىنىنى كۆرۈپ قالدىم... ـ: ئەبلەخلەر!...قەيەرگە قارىسا مۇشۇنىڭ نەسلى قىپ قالىدىكەن دىسە!...يوقۇلۇش، يوقۇلۇش!... مەن شۇنداق دېگىنىمچە پۈتۈمنى شىلتىشىم بىلەن تەڭ قويۇق چۆپلۈكتىن ئالاھەزەل بىرەر يۈزتال چاشقان ئالاقىزادە بولغىنىچە چىقىپ كەلدى. تۈيۇقسىزلا يۈز بەرگەچكە ئۆزۈمۇ كەينىمگە سەنتۈرۈلۈپ كەتتىم. شۇنچە كۆپ چاشقان ئولىشۇالغۇدەك بۇ جاي ئۇلارنىڭ ئۇۋۇسىمىدۇ ياكى بىرەر نەرسە بارمىدۇ!.....مەن شۇ خىياللار بىلەن ئاستا ئۇلار قىچىپ چىققان جايغا كىلىپ ئوت ـ چۆپلەرنى قايرىپلا ئىختىيارسىز توۋلاپ سالدىم. چۈنكى چۆپلۈكتە بىشى يىنىدىراق يەردە ئۈزۈلۈپ چۈشكەن بىر باشسىز جەسەت پۈتۈن ئەزايى تىتىلىپ سۆڭەكلىرى ئىچىلىپ قالغان ھالدا ياتاتتى. چاشقانلار ئۇنىڭ بەدىنى ھەم باش قىسمىنى يەپ بولايلا دەپ قالغان ئىدى. بۇ پاجىئەنى كۆرۈپ يەنە بىر قىتىم ئۇھسىندىم. ئۇنى كىچىچە ئالۋاستىلارنىڭ ئۆزىۋاتقىنىمدا نەچچە دانە چاچقانىنىڭ

تۇرۇپلا كىچىچە كۆرگەن چۈشۈم يادىمدىن كىچىپ ئۆتتى. ـ: توغرا، ئاخشام مەن دەل بىرسىنىڭ ئۈزۈپ قىنىنى ئىچىپ چۈش كۆرۈپ قالغان، ھەم بۆرىسىمان مەخلۇق بىلەن ئېلىشىپ مۇرەم يارىلانغان ئىدى!..... شۇلارنى ئويلاۋىتىپلا تۇيۇقسىز بېشىمدا قاتتىق چاقماق چىقىلغاندەك بولۇپ كەتتى. ھەمدە ئۆزۈمۇ ھىس قىلالمىغۇدەك تىزلىكتە مۇرەمدىكى يارىنى تۇتتۇم. دەرۋەقە بۇ يارا ئىزى دەل بۆرىسىمان مەخلۇقنىڭ تىرناق ئىزى ئىدى. مەن بۇرۇن ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشقاندا مەيدەم ئىغىر يارىلانغان. ئۇ قىتىمىلىق تىرناق ئىزىمۇ دەل ھازىرقىغا ئوپمۇ ـ ئوخشاش ئىدى. بىر مەھەل ئۆزۈمنىڭ نىمە قىلىشىم كېرەكلىكىنى بىلەلمەي جايىمدا تۇرۇپلا قالدىم. «ئەجىبا ئاخشامقى ئىشلار ئوڭۇمىدۇ؟ ...قانداق بولۇپ بىر كىچىدىلا بۇنداق ۋەھشى مەخلۇققا ئايلىنىپ قالغاندىمەن!...»ئويلىغانسىرى تىنىم شۇركىنىپ كېتەتتى، ئۆزۈمنىڭ قانداق بولۇپ بۇ ئىشلارنى سادىر قىلغىنىمنىمۇ بىلەلمەيلا قالدىم. ئەس يادىم بۇ سىرلىق قاتىللىق دىلوسىدا ئىدى، يەنە كىلىپ ئۆزۈمنىڭ قاتىل ئىكەنلىكىمنى ئويلىغىنىمدا ئىلىشىپ قالايلا دەپ قالغان ئىدىم. خىلى ئۇزاق ئويلىنىش ئارقىلىق بۇ ئىشنى راسلا ئۆزۈمنىڭ قىلغانلىقىمنى ئىتىراپ قىلدىم، ئەمما ناھايىتى ئازاپلىنىپ كېتىۋاتاتتىم، گەرچە ئىتىراپ قىلغان بولسامۇ ئۆزۈمنىڭ بۇنداق ۋەھشى ئىشلارنى قىلغىنىم كاللامدىن پەقەتلا ئۆتمەيتتى. نىمە سەۋەپتىن شۇنداق بولۇپ قالغىنىمنىمۇ ھەم بىلمەيتتىم. بىردەملىك تىڭىرقاشتىن كېيىن جەسەتنى بىشى بىلەن قوشۇپ شۇ جايغا كۆمۈۋەتتىم ھەمدە خارامۇشلۇق ئىلكىدە نىشانسىز ھالدا قاياقلارغىدۇر يول ئالدىم. كېتىۋىتىپ تۇيۇقسىز ئالدىمدىراق توپىغا مىلىنىپ كەتكەن بىر سومكا كۆزۈمگە چىلىقىپ قالدى، مەن دەرھال بىرىپ سومكىنى ئۆرۈپ ـ چۆرۈپ قاراپ بېقىپ بۇنىڭ ھىلىقى كۆمۈۋەتكەن جەسەتنىڭ سومكىسى ئىكەنلىكىنى جەزىملەشتۈردۇم ھەمدە ئىختىيارسىزلا سومكىنىڭ ئىغىزىنى ئاچتىم. سومكا ئىچىدە نەچچە قۇر كىيىم ـ كېچەك، يىمەك ئىچمەك، كولاش قۇراللىرى، بىردانە خاتىرە بىلەن قەلەم...ھەم باشقا نەرسىلەر تۇراتتى. خاتىرىنى ئاچقىنىمدا ئىچىدە مەلۇم بىر مىللەتنىڭ يېزىقىدىكى نەچچە بەتلا خەت بار بولۇپ ئايىقىنى يېزىشقا ئۇلگۈرمەيلا مىنىڭ قولۇمدا ئىچىنىشلىق ئۆلۈپ كەتكەن ئىدى. بۇلارنى ئويلاپ ئۆزۈمنى تىخىمۇ گۇناھكاردەك ھىس قىلىپ كەتتىم. لىكىن نىمە ئامال دەيسىلەر بۇ ياكى مىنىڭ ئىختىيارلىقىمدىكى ئىش بولمىسا، مەن چۈشۈپ دەپ ئويلاپ ھەممە ئىشنى ئەملىيەتتە قىلغان ئىدىم. ئامالسىز سومكىنى ئىلىپ ئۆڭكۈر تەرەپكە قاراپ يول ئالدىم، بۇ چاغدا كۈنمۇ قايرىلىپ بولغان ئىدى!..... بىز ئابلاكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتۇق. نىجات جىددىيلىك بىلەن ـ: ئابلاكا نەچچە كۈندىن بىرى كەچۈرمىشىڭىزنى شۇنداق قىزىقىپ ئاڭلاۋاتاتتۇق، بىراق بۈگۈن ئوخشىمايدىغانلا گەپلەرنى قىلىۋاتىسىزغۇ!...ئەگەر راسلا سىزمۇ ئالۋاستى بولۇپ قالغان بولسىڭىز ئۇنداقتا نەچچە كۈندىن بىرى بىز ھايات قالغىنىمىزغا شۈكرى قىلساق بولامدۇ نىمە؟ .....دىدى ئۆزىنى سەل تاتىپ. ئابلاكام كۈلۈپ كېتىپ ـ: ياقەي ئەنسىرىمە، بۇ پەقەت ۋاقىتلىق ئىش. شۇنىڭدىن كىيىن ئۆزۈمنىڭ قاچان شۇنداق ئۆزگۈرۈپ

قالىدىغىنىمنى بىلدىم ھەم ئالدىنى ئالىدىغان بەلەن تەدبىرلەرنىمۇ قىلىپ كىلىۋاتىمەن...ئۇخىل ئۆزگۈرۈش پەقەت نەچچە ئايدا بىر قېتىملا بولىدۇ، قالغان ۋاقىتلاردا ھەرزامان ئۆز ئەسلىمدە...شۇلاردىن ئەنسىرەپ كەتتىڭما؟ ھەرقانچە بولسىمۇ سىلەردەك قۇتقازغۇچىلارنى ئۆلتۈرىۋەتمەسمەن!...ھا ھا ھا..... ئابلاكام شۇنداق دەپ بولۇپ كۈلۈپ كەتتى. رۇسۇل ئابلاكامغا قاراپ قويۇپ ـ : ئۇنداقتا ھىلىقى كۈنى سىزنى تۇنجى كۆرگەندە سىز ئالۋاستىغا ئايلىنىپ قالغان ۋاقتىڭىزكەندە؟ ...دەپ سوربدى ئەجەپلىنىپ. ئابلاكام ـ : شۇنداق، سىلەر مىنى قۇتقۇزۇپ ئۆڭكۈرگە ئەكىرىۋاپتىكەنسىلەر. ئەتتىگەندە ئويغىنىپ قارىسام ئەتراپىمدا قاتتىق ئۇيقۇغا چۈشۈپ كىتىپسىلەر، يەنە يارامنىمۇ تىڭىپ قويۇپسىلەر شۇڭا رەھمەت ئېيتاي دەپ ئۇۋ ئۇۋلىغىلى چىقىپ كەتكەن ئىدىم، كىم بىلسۇن مەن كەلگەندە ئاللىقاچان كىتىپ قاپسىلەر. ئاران بىر سىلەرنى تاپقاندا بۇنداقلا تاشلاپ قويغۇم كەلمەي سىلەرنى كۆپ ئىزدىدىم ئەمما تاپالمىدىم، شۇ چاغدا كەچ بولۇپ كىتىپ تىخىمۇ ئەنسىرەشكە باشلىدىم، چۈنكى بۇ ئالۋاستىلار ئويغۇنىدىغان ۋاقىت ئىدى. تىت ـ تىت بولۇپ ئىزدەۋاتقىنىمدا ئاخىرى ئۆزۈڭلار ماڭا ئۇچراپ قالدىڭلار، ئەھۋال مۇشۇ!..... ـ : ياق، بىز سىزنى كىچىدە يارىلانغىنىڭىزدا ئەمەس، شۇ كۈنى ئەتتىگەندە دەرەخزارلىقتا ئۇچراتقان. ئۇ چاغدا سىز بىر يىلاننى يەۋاتقان ئىكەنسىز، تىخى بىزنى قوغلىماقچى بولغان!..... دىدىم مەن ئالدىراپلا. باشقىلارمۇ بىشىنى لىڭشىتقىنىچە ئابلاكامنىڭ جاۋابىنى ساقلاپ قاراپ تۇراتتى. ئابلاكام ئەجەپلىنىپ ـ : ئۇ كۈنى مەن پەقەت سىمايىڭلارنىلا كۆرەلىدىم، ئادەتتە مەن چۈش كۆرگەندەك ھىس قىلىدىغان بولغاچقا ئۇ چاغدا چىرايىڭلارنى ئىنىق كۆرەلمەيمەن!.....دىدى جاۋابەن. بىز ئەھۋاللارنى چۈشەنگەندىن كىيىن ئازراق قانائەت ھىس قىلدۇق. ئابلاكام يەنە ـ : بولدى بۈگۈنمۇ كەچ بولۇپ كىتىپتۇ قالغىنىنى ئەتە دەپ بىرەي ئۇنىڭدىن كىيىن قالغان ئىشلارنى مەسلىھەتلىشەرمىز!..... دىدىدە كىرلىشىپ كەتكەن ئورنىغا كىلىپ ياتقاچ نىمىلەرنىدۇر خىيال قىلىشقا باشلىدى. بىزمۇ ئارتۇق سۆزلىمەي يېتىشقا تەمشەلدۇق شۇ چاغدا نىجات مىنى يىنىغا تارتىپ بوش ئاۋازدا ـ : ئاداش مەن ئابلاكامنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ سەل قورقۇپ قالدىم، كىچىچە ھۇشيارراق ياتىلى جىمۇ بىزنىمۇ غىقىدە!.....دىدى كانىينى قولىدا سۈركەپ قويۇپ. ـ : نەدىبىر قالايمىقان گەپلەرنى قىلماي ئۇخلا، ئابلاكام دىدىغۇ ئۇ ئۆزگىرىدىغان چاغنى بىلەلەيدىكەن...يەنە كىلىپ نەچچە كۈننىڭ ئالدىدىلا ئۆزگىرىپ ئەسلىگە كەپتۇ دىمەك نەچچە ئايغىچە خاتىرجەم بولساڭ بولىدۇ!..... نىجات ـ : ياق ئەمدى دەيمىنا ئاداش!...ناۋادا قانخورلىقى تۇتۇپ مۇددەتتىن بۇرۇن ئۆزگۈرۈپ قالسا چاتاق بولامىكى، ئۇ چاغدا نەچچە يۈزلىگەن ئالۋاستىلارنى ئۆلتۈرىۋەتكەن بۇ ئەدەم تۆتىمزنى قۇشقاچنى بوغقاندەك بوغۇپ قويامىكى دەيمەنغۇ!..... ـ : نەدىبىر خىياللارنى قىلماي ئۇخلا، ئەتە داۋامنى ئاڭلىغاندا ئاندىن بىلىمىز ئەگەر راس سۆزلىگەن بولسىلا!..... شۇنداق قىلىپ ئابلاكامنىڭ ھىكايىسىنىڭ داۋامنى ئاڭلاش ئۈچۈن تىزرەك تاڭ ئېتىشنى كۈتۈپ ئاستا ـ ئاستا ئۇيقۇغا

كەتتىم!.....

ئالۋاستى ئوۋچىسى(4 ـ باب9 ـ قىسىم)

ـ قەھرىمان، ھەي قەھرىمان!...تۇرە...تىز تۇرە دەيمەن، ئابلاكام يوق تۇرىدۇ!..... نىجاتنىڭ ئەنسىز ئاۋازىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم. ـ: نىم دەيسە؟ ...ئاخشام تىخى ئارام ئىلىپ ياتمىغانمىتى!... دىدىم مەن كۆزلىرىمنى ئۇۋلىۋتتىپ. دىگەندەك مەشئەلنىڭ غۇۋا يورۇقىدا ئابلاكامنىڭ ئورنىنىڭ قۇرۇق تۇرغانلىقىنى كۆردۈم. نىجات ـ: شۇ ئاخشام بىرگە ئۇخلىغان ئىدۇق، لىكىن بايا سەل قارا بىسىپ قاپتىكەن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم قارىسام ئابلاكام جايىدا يوق تۇرىدۇ. ياكى ئالۋاستىغا ئۆزگۈرۈپ قىلىپ چىقىپ كەتتىمىيا؟ .....دىدى ئويلانغان ھالدا. رۇسۇل بىلەن غېنىمۇ قاراپلا تۇراتتى. مەن ـ: يوق گەپنى قىلمىغىنە، بەلكىم بىر ئىش ئۈچۈن چىقىپ كەتكەندۇ. بىزنى ئارام ئىلىۋالسۇن دەپ ئويغاتمىغان نىمە...ساقلاپ تۇرايلى ھىلىگىچە كىرىپ قالار!..... قالغانلارمۇ شۇنداق قىلىشنى توغرا تاپتى، بىز ئەتتىگەنلىك ناشتىلىقىمىزنى قىلغاچ ئابلاكام سۆزلەپ بەرگىنى بويىچە خارابىيلىق ئۈستىدە قىزغىن مۇلاھىزىگە چۈشۈپ كەتتۇق، شۇ پەيتتە ئابلاكام ئۈچ ـ تۆت ياۋا توشقاننى ساڭگىلىتىپ كۆتۈرگىنىچە كىرىپ كەلدى ـ: ھە ئويغاندىڭلارمۇ؟ ...سىلەرنى بىر خۇش قىلىۋتەي دەپ ئەتتىگەندىلا ياۋا توشقاندىن نەچچىنى ئوۋلاپ كىردىم. بۇلارنى كاۋاپ قىلىپ تازا بىر ھوزۇرلۇنۇپ يەۋىلىڭلار!..... ھەممىمىز بۇنى كۆرۈپ قەۋەتلا خۇشال بولۇپ كەتتۇق. بولۇپمۇ مەن ياۋا توشقان كاۋىپىغا ئالاھىدە ئامراق بولۇپ قالغاچقا كۆڭلۈمدىكىدەك ئىش بولغان ئىدى. بىز تەرەپ ـ تەرەپتىن قول سىلىپ توشقانلارنى تازىلاپ بىردەمدە تەييار قىلىپ بولدۇق. ئابلاكام توشقانلارنى پىشۇرۇشقا باشلىدى، شۇ تاپتا كاۋاپتىن شۇنداق مەزلىك بىر ھىد تاراۋاتاتتى. نىجات تاقەتسىزلىنىپ ـ: ئابلاكا ئەمدى ھىكايىڭىزنىڭ داۋامىنى سۆزلەپ بىرىڭە كاۋاپ يىگەچ ئاڭلايلى، بەكلا خۇمار قىلىپ قويدىڭىز ھىكايىڭىزگە. شۇنىڭدىن كىيىن يەنە قانداق ئىشلار بولدى، بەش يىلنى قانداق ياشاپ ئۆتكۈزدىڭىز مۇشۇلارنى سۆزلەپ بىرىڭە!..... ئابلاكام كۈلۈپ قويۇپ كاۋاپنى تاۋلىغاچ ـ: قىزىقىپ قاپسىلەردە، ئۇنداقتا داۋامىنى سۆزلەپ بىرەي!.....دىدى. بىز ھەممىمىز ئوچاق بىشىغا ئولىشىپ قىزغىنلىق بىلەن ئابلاكامنىڭ ھىكايىسىنىڭ ئاخىرىنى ئاڭلاشقا باشلىدۇق. ئابلاكام بىر تىنىۋىلىپ كەچۈرمىشىنى داۋام قىلدى ـ: شۇ كۈندىن باشلاپ ئۆزۈمدىنمۇ ئىھتىيات قىلىدىغان بولۇپ قالدىم، كۈنلەر ئۆتكەنسىرى مەندە چوڭ ئۆزگۈرۈشلەر پەيدا بولۇشقا باشلىدى. ئاردىن بىر ئاي ئۆتكەندە بولسا كېرەك، بىر كۈنى كەچتە يىرىم كىچە بىلەن قاتتىق قارا بىسىپ چۆچۈپ ئويغۇنۇپ كەتتىم، ئەتراپ چىراغنىڭ يورۇقى چۈشۈپ يورۇپ كەتكەن ئىدى. ئۆزۈمچە ھەيران قالدىم، تاڭ ئاتتىمۇ ياكى بىرەر يەردىن چىراق يورۇقى چۈشۈاتامدۇ بىلەلمەيلا قالدىم. ئاستا ئورنۇمدىن تۇرۇپ قورام تاشنىڭ يوچۇقىدىن سىرتقا قاردىم. سىرتىمۇ ئوخشاشلا يورۇق ئىدى، لىكىن نەرسىلەر رەڭسىز كۆرۈنەتتى. قىززىق ئىش، مەن تىخى يىرىم كىچە بولدى دەپ ئويلىسام

بىردەمدە تاك ئىتىپ بوپتىغۇ!.....شۇنداق تۇيۇقسىز بىر بۆرىسىمان مەخلۇقنىڭ ئۆڭكۈردىن سەل يىراق جايدا تىمسىقلاپ يۈرگەنلىكىنى كۆرۈپ قىلىپ چۆچۈپ كەتتىم. ئۇ مەخلۇق ئادەتتە كىچىدىلا ھەرىكەت قىلىدىغان تۈرسا قانداق بولۇپ كۈندۈزدە مىڭىپ يۈرىدىغاندۇ!...ئۇنى يەنىمۇ چوڭقۇر كۈزىتىشكە باشلىدىم، قارىماققا ئۇ بىر نەرسىنىڭ پۈرىقىنى ئىزدەۋاتقاندەك قىلاتتى. ئۇ شۇنداق ئىزدەپ يۈرۈپ بىر يىلاننى چاقماقلىق بىلەن تۇتۇۋالدى، يىلان بولسا ئۇنىڭ تىرناقلىرى ئاستىدا تولغىشۋاتاتتى. ئۇ يىلانمۇ كىچىك ئەمەسكەن، چوڭلۇقىمۇ يوتامدەك با دەڭلا!.....بىراق مەخلۇق تىرنىقىنى ئۇنىڭغا سانچىۋالغاچقا دەماللىققا قارشىلىق قىلالمىدى. بىردەمدىن كېيىن بىر توپ جەسەت ئالۋاستىلار سەت ھۆركىرەشكىنىچە يىتىپ كەلدىدە مەخلۇقتىن يىلاننى تالىشىشقا باشلىدى. بىراق مەخلۇق ئۇلارغا قىلچە پىسەنت قىلماي يىلاننى ئۇلاردىن تارتىۋالاتتى. شۇ ئاردا مەخلۇق بىلەن ئالۋاستىلار قاتتىق تىركىشىپ قالدى، قارىماققا ئولجا تالىشىش جېڭى باشلىنىدىغاندەك قىلاتتى. مەخلۇق ئالۋاستىلار بىلەن تىركەشكەچ يىلاننى چىشلەپلا ئۆلتۈرۈپ ئۆتكۈر تىرناقلىرىنى قايتىدىن يىلانغا پاتۇرۋالدىدە بىر پۇتىدا يىلاننى دەسسەپ تۇرۇپ ئالۋاستىلار بىلەن قاتتىق سوقۇشۇشقا باشلىدى. دىمەك ئالۋاستىلار بىلەن بۇ قىزىل كۆز مەخلۇق دۈشمەن ئىدى. گەرچە مەخلۇق ئالۋاستىلارنى ئۆزىگە يېقىن يولاتماسلىققا تىرىشقان بولسىمۇ ئالۋاستىلار ئۇنىڭغا تەرەپ ـ تەرەپتىن ھۇجۇم قىلىپ ئۆتكۈر تىرناقلىرىنى مەخلۇقنىڭ بەدىنىگە سانجۇلىپ بار كۈچى بىلەن چىشلەيتتى. ئۇلار شۇ تەرىقىدە قاتتىق ئېلىشقاندىن كېيىن ئالۋاستىلار سانى كۆپ بولغاچقا ئۇستۈنلۈككە ئېرىشتى. بەدىنىنىڭ پۈتۈن يېرى ئىغىر جاراھەتلەنگەن مەخلۇق قاتتىق ھۆركىرىگىنىچە يەر چىشلىدى. ئالۋاستىلار بولسا يىلاننى قويۇپ مەخلۇقنى ياۋۇزلارچە پارچىلاپ يەۋاتاتتى. بۇ ھالنى كۆرۈپ بىر تۇرۇپ شۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ بۇ ئالۋاستىلارنىڭ ھەممىسىنى ئۆلتۈرىۋېتەي دېدىم، بىراق يەنىلا چىقماسلىقنى قارار قىلدىم. چۈنكى ئەتراپ يەنىمۇ خەتەرگە تولغان ئىدى، مەخلۇقنىڭ قىنىنىڭ پۇرىقى ئەتراپتىكى يەنە باشقا قانخور ھايۋانلارنى بۇ جايغا باشلاپ كېلىشى مۇمكىن ئىدى. ئازغىنە ۋاقىت ئىچىدە بۇ ئالۋاستىلار مەخلۇقنى پارچىلاپ قۇربانلىققا سويۇپ پارچىلانغان گۆشتەك قىلىۋەتتى. شۇ پەيتتە يەنە بىر قۇلاقنى يارغۇدەك ھۆركىرەك ئاۋاز ئاڭلاندى. ئاۋاز چىقىشى بىلەن تەڭ ئالۋاستىلار ئالاقزادىلىك بىلەن ئەتراپقا قاراپ تەرەپ ـ تەرەپكە قېچىپ كېتىشتى. دىمەك بۇ مەخلۇق ئالۋاستىلاردىنمۇ قورقۇنۇچلۇق ھەم كۈچلۈك ئىدى. ئەتراپ بىردىنلا بىر مەھەل جىمجىتلىققا چۆككەن ئىدى، مەنمۇ جىممىدە تۇرۇپ قانداق نەرسىنىڭ ئۇلارنى شۇنچە قورقۇتۇپ قاچۇرىۋەتكەنلىكىنى بىلىپ بېقىش مەقسىدىدە يوچۇقتىن كۆزۈمنى ئۈزمەي قاراپ تۇردۇم. بىرنەچچە مىنۇتتىن كېيىن ناھايىتى ئىغىر تىنغان ئاۋاز ئاڭلاندى، بۇ قارىماققا كالىنىڭ پۇشۇلدىشىغىمۇ ئوخشاپ قالاتتى. تۇيۇقسىز تىرناقلىرى كىچىك بالىنىڭ بىلىكىدەك تومۇلۇقدا كىلىدىغان، ھەم ناھايىتى يوغان بىر پۇت مەخلۇقنىڭ پارچىلانغان گۆشىنى ئىلىپلا كەينىگە ياندى. يوچۇقتىن كۆرىنىدىغان بوشلۇق كىچىك بولغاچقا ئۇنىڭ قانداق نەرسە

ئىكەنلىكىنى كۆرەلمىدىم پەقەت پۈتۈنلۈك تۈزۈلۈشىگە قاراپ ئۇنىڭ ناھايىتى چوڭ بىر مەخلۇق ئىكەنلىكىنى يەكۈنلىدىم. ھىلىمۇ ياخشى چىقماپتىكەنمەن بولمىسا مەنمۇ ئۇنىڭ بىر ۋاقلىق غىزاسى بولۇپ كېتىشىم مۇقەررەر ئىدى. ياخشى يىرى ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسى مېنى بايقىمىدى لېكىن كاللامدىن ئۆتمەيدىغىنى مەن بۇ مەنزىرىلەرنىڭ كىچە ياكى كۈندۈزدە يۈز بېرىۋاتقانلىقىنى بىلەلمەي قالغان ئىدىم. كۈندۈزمىكىن دېسەم ئالۋاستىلار ھەم مەخلۇقلار پەقەت ھاۋا تۇتۇق كۈنلىرىلا ئاندىن كۈندۈزدە ھەرىكەت قىلالايدۇ، بولمىسا مۇمكىن ئەمەس! ...كىچىمىكىن دېسەم شۇ تاپتا خۇددى كۈندۈزدە كۆرگەندەك كۆرىۋاتاتتىم. ئۆزۈمدىكى بۇ ئۆزگۈرۈشنىڭ ئالۋاستىغا ئۆزگۈرۈپ قىلىشىم بىلەن مۇناسىۋىتى بارلىقىنى ھىس قىلدىم، بىراق ئالۋاستىغا يەنە ئۆزگۈرۈپ قالامدىم يوق بۇنىسى ماڭا قاراڭغۇ ئىدى. ئۆزۈمدىكى ئۆزگۈرۈشلەرنى تاك ئاتقۇچە ئويلاپ چىقتىم، ئاخىرى ئالۋاستى شاھىنىڭ روھىنى ئەسىر قىلىۋالغانلىقىنى لېكىن تولۇق ئەسىر قىلالمىغاچقا تۇراقسىز ھالدا بەدىنىمنىڭ ئۆزگۈرۈپ تۇرىدىغانلىقىنى چۈشىنىپ يەتتىم. شۇ كۈنى ئۇ روھىنى سۈمۈرىۋاتقان ئىكەن ئەمما تولۇق سۈمۈرۈپ بولمايلا مەن ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلىپ قېچىپ قۇتۇلغان ئىدىم. دېمەك ئۇ يەنىلا مەلۇم ۋاقىتتا مېنى كونترول قىلالايتى. ئۇ كۈنى تاك ئاتقاندا ھەممە جاي يەنىلا شۇنداق جىمجىتلىقتا چۈمدى، مەن، ئۆڭكۈردىن چىقىپ دەرەخزارلىققا بىرىپ مۇنلەردىن خىلى كۆپ ئۇزۇۋالدىم ئاندىن ئەتراپتىن باشقا بىخەتەرەك جاي ئىزدەپ ماڭدىم. گەرچە بۇ جاي ماڭا تونۇشلۇق بولۇپ كەتكەن بولسىمۇ ئەمما كۆرۈپ باقمىغان جايلىرىنىمۇ كۆپ ئىدى. نەچچە كۈنلەپ ئىزدەپ يۈرۈپ ئويلىمىغاندا بىر كۈنى كىچىدە بۇ جاينى ئۇچرىتىپ قالدىم. ئۇ كۈنىمۇ ئوخشاشلا بىخەتەر تۇرالغۇ ئىزدەپ چىققان ئىدىم، ئويلىمىغان يەردىن كىچىدىمۇ نورمال كۆرىدىغان بولۇپ قالغاچقا كەچ بولغىنىنى سەزمەي يۈرۈپ تېپىتىمەن شۇ چاغدا ئاغلۇاستىلارغا يولۇقۇپ قالدىم. نەچچىسىنى يوقاتقان بولساممۇ ئەمما ئۇلار بارغانسىرى كۆپۈيۈشكە باشىدى، شۇڭا تۇرۇۋاتقان جايىمنى بىلىپ قالماسلىقى ئۈچۈن ئىزىقتۇرۇپتىشنى ئويلاپ ئالۋاستىلاردىن قېچىپ بۇ جاينىڭ ئالدىغا كىلىپ قالدىم. تىشىدىكى ئىشىكنىڭ ئاچىدىغان يىرى يوشۇرۇن ئىكەن مەن ئۇلار كەلگۈچە بۇ جايغا يوشۇرۇنۇۋالدىم كېيىن مىنىڭ ئەڭ بىخەتەر بولغان تۇرالغۇمغا ئايلىنىپ قالدى. بىراق بۇ جاي بەك چەت بولغاچقا ئوۋ ئوۋلاشق قولايسىز ھەم دەرەخزارلىققا بەك يىراق بولغاچقا يىمەكلىكتىن ئۇزۇلۇپ قالدىم شۇڭا داۋاملىق ھالدا ئاشۇ ئۆڭكۈردە تۇردۇم. ئالاھىدە ئەھۋال بولۇپ قالمىسلا بۇ جايغا ئاساسەن كەلمەيمەن، ئۇلار بۇ جايدا ئادەمنىڭ ياشاۋاتقانلىقىنى بىلىپ قالسىلا چوقۇم تىپىپ كىلىپ ھەر كۈنى ئاۋارە قىلىدۇ. نەچچە يىل ئۆتۈپ كەتتى، بۇ جايغا كىرگەنلەردىن ھايات ئۇچراپ باققىنى بەكلا ئاز، مەن ئۇچراتقاندا كۆپىنچىسى ئىچىنىشلىق ھالدا ئۆلتۈرۈلگەن ھالدا ئۇچرايتتى. ھەتتا بەزىللىرىنىڭ پەقەت ئۇستىخىنىلا قىپ قالاتتى. مەن ئۇلارنىڭ سومكىللىرىنى يىغىپ مۇشۇ جايغا ئەكىلىپ قويىاتتى. ئادەتتە بۇ جايغا يالغۇز كىرەلمەيدۇ ئەڭ ئاز بولغاندىمۇ ئىككى ئۈچ ئادەم بىللە كىرمىسە قورقىدۇ، بىراق بىللە كىرگەن

بىلەن ئوخشىمايدىغان جايلاردا جەسىدىنى بايقايتتىم. كىرگەنلەرنىڭ ھەممىسى دىگۈدەك بۇ جاينىڭ خەتىرىنىڭ ئۆزى ئويلاپمۇ باقمىغان دەرىجىدە خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى بىلمەي بايلىق ئىزدەش ئۈچۈنلا ئاددىي خىيال بىلەن كىرىدۇ ئەمما ئەڭ ئۇزۇن ياشىيالىغىنى پەقەت ئۈچ ـ تۆت كۈنلا ھايات ياشىيالايدۇ چۈنكى ئۇلار بۇ جايدا نىمىلەرنىڭ بارلىقىنى بىلمەيدۇ، ئالۋاستى دىگەن ئۇقۇم خىيالىغىمۇ كىرىپ باقمىغان. پەقەت نەچچە مىڭ يىل تاشلىنىپ قالغان بۇ خارابىيلىقتا تۈگىمەس بايلىقلارنىڭ بارلىقىغا ئىشىنىدۇ، شۇ بايلىقلار تۈپەيلى ھەممىسى ئىچىنىشلىق ھالدا ئۆلۈپ كېتىدۇ. ھەي!...كاشكى بۇ ئىشلارنى ئۇلار بىلگەن بولسىچۇ، ئۇ چاغدا ھىچكىم ئۆزىنى بىھۇدە ئۆلۈمگە تۈتۈپ بەرمەس ئىدى. شۇنداق قىلىپ كۆزۈمىمۇ ئۆزىچىلا كىچىدىمۇ شۇنداق ياخشى كۆرىدىغان بولۇپ كەتتى، بىراق ئالۋاستىغا ئايلىنىدىغان ئىشىم يوقالمىدى. ھەر قېتىم ئالۋاستىغا ئۆزگىرىدىغان چىغىمدا قاتتىق چاڭقايمەن، ئۇنىڭدىن كىيىن بەدەنلىرىم قۇرۇپ قورۇلۇشقا باشلايدۇ، تەڭ كىچىدە قاتتىق بىئارام بولىمەن. بۇنداق ئىش ئۇدا ئىككى كۈن داۋامىشدۇ ئۇنىڭدىن كىيىن بىر چۈش كۆرگەندەك بولغان بىلەن تەڭ ھەممە ئىش خۇددى چۈشۈمدە يۈز بىرىۋاتقاندەكلا بولىدۇ، ئەمما ئۇ دەل مىنىڭ ئۆزگەرگەن ۋاقتىم. نەچچە قېتىم شۇنداق ئۆزگۈرۈپ قىلىش جەريانىدا ئاخىرى ئالدىن بىشارەتلەرنى سىزىۋالىدىغان بولدۇم، ئۆزگۈرۈش گاھى بىر ـ ئىككى كۈن داۋاملىشىدۇ گاھى بىر كىچىدىلا ئۆتۈپ كېتىدۇ. ئۆزگەرگەن چىغىمدىكى كۆپ ئىشلار ئاساسەن يادىمدا قالمايدۇ، پەقەت تەسىر قىلغان ئىشلارنىلا غۇۋا ئىسىمگە ئالالايمەن!..... ھەي، ئىشقىلىپ بۇ بەش يىلنى قانداق ئۆتكۈزگىنىمنى پەقەت ئۆزۈملا ھىس قىلالايمەن. بولدى كاۋاپمۇ تەييار بوپتۇ يەۋىلىپ ئۇنىڭدىن كىيىن سىرىتقا چىقساق چىقارمىز بولمىسا داۋامىنى يەنە سۆزلەپ بىرەي ھە!..... ئابلاكام سۆزىنى تۈگىتىپ مەزىلىك پىشقان توشقان گۆشلىرىنى ھەممىزگە تەقسىملەپ بەردى. بىز كاۋاپنىڭ مەزىلىك تەمىدىن ھوزۇرلانغاچ ئابلاكامنىڭ كەچۈرمىشىنىڭ داۋامىنى تىزرەك ئاڭلاش ئۈچۈن تەقەززالىق بىلەن ساقلاشقا باشلىدۇق!.....

ئالۋاستى ئوۋچىسى(4 ـ باب10 ـ قىسىم)

توشقان كاۋىپىنى يەپ بولغاندىن كىيىن ئابلاكام ـ : سىرىتقا چىقىۋاتقان بارمۇ، نەچچە كۈندىن بىرى بۈيەردە بىكىنىپ ئولتۇرۇپ زىرىكىپمۇ قالغانسىلەر، سىرىتقا ئەپچىقىپ باشقا جايلارنىمۇ ئايلاندۇرۇپ كىلەيمۇ؟ ..... دىدى بىزگە قاراپ قويۇپ. رۇسۇل ـ : ياق بولدى، شۇنداق قورقۇنۇچلۇق كەچۈرمىشىڭىزنى ئاڭلاپ تۇرۇپ يەنە سىرىتقا چىقىشقا پىتىنالايتۇقمۇ!...ياخشىسى مۇشۇ جايدا سىزنىڭ كەچۈرمىشىڭىزنى ئاڭلاپ ئولتۇرغان تۈزۈككەن!.....دىدى سەل تەشۈشلىنىپ. ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغان نىجات سەكرەپ كەتتى ـ : ھوي دىۋە پىرىم، ئۇسقىنىڭغا لايىق بىر گەپ قىلغىنە!...سەندە با ئۇسقاننىڭ يىرىمى مەندە بولغان بولساۋاغو جىق ئىشلىرىم باتى مىنىڭ!..... ـ : كىم ساڭا گەپ قىپتۇ سۇن ئەۋلىيا ئەزەم!.....شۇڭىمچۇ ئىشەككە بىلىپ مۇڭگۈز بەمەپتىكەن..... ـ : ھەئە، سەندەك

دۇنيادىكى ئىشلارنى پىششىقراق بىلىۋالاتتۇق، شۇنىڭدا خارابىيلىقتىن قۇتۇلۇشنىڭ يېڭى يولى چىقارمىكىن دەيمەن!..... ـ: ھەئە، ھەئە!...ما قەھرىمانچۇ مۆڭدەپ ئولتۇرغان بىلەن ھەممە ئىشنى ئەتراپلىق ئويلايدىغان يىراقنى ئالدىن كۆرەر بالا دەيمە...شۇ چاغدا بۇيەردە سىزنى كۆرۈپ قاپتىكەنمە دەيمە بىزنى ئالداپ يۈرۈپ ئەكىرگەن مەشەگە...ۋە خە خە خە!چاقچاق ئاداش..... ـ: يائاللا نىجات، سىنىڭ مۇشۇ ۋات ـ ۋاتلىقىڭنىزە!.....دېدىم ئۇنىڭغا كۈلۈپ قويۇپ. نىجاتمۇ مۇغەمبەرلىك بىلەن ـ: شۇنى دېمەمسە، ئەينى چاغدا ئانام مېنى زۇۋاندازلىق قىلىۋاتقىنىدا تولغاق يەپكا تۇغۇپ قويغانمىكىن كىچىكىمدىن مۇشۇنداق بىلمىسەنغۇ!...ھە مىنىڭۋاغو ۋات ـ ۋاتلىقىم هامىنى بىر يەردە ئەسقاتىدۇ ئەنسىرمىگىنە!.....دەپ مۇرەمگە ئىسىلىۋالدى. شۇ چاغدا قۇلۇپ ئولتۇرغان ئابلاكام ـ: ئۇنداق بولسا سىرتقا چىقماي كەچۈرمىشىمنى سىلەر بىلەن ئۇچرىشىپ قالغان يىرىگىچە سۆزلەپ بېرەي، بەلكىم قەھرىمان دېگەندەك ئازراق بولسىمۇ پايدىسى تېگىپ قالسا ئەجەپ ئەمەس!..... ھەممىز ئابلاكامنىڭ سۆزىگە قوشۇلۇپ دىققىتىمىز بىلەن ئۇنىڭ كەچۈرمىشىنىڭ داۋامىنى ئاڭلاشقا باشلىدۇق. ئابلاكام كەچۈرمىشىنى سۆزلەشكە باشلىدى ـ: شۇنداق قىلىپ بۇ جايدا ياشاش جەريانىدا نۇرغۇن كىشىلەرنى ئۇچراتتىم بىراق پەقەت جەسىدىنلا...كىرىش ئىغىزىدا تۇرۇپ ئۇلار كىرىشى بىلەنلا بۇ جاينىڭ خەتىرىنى ئاگاھلاندۇرۇپ بىللە ئىلىپ كەتەي دېگەن بولساموۇ ئەمما ئىچىدىن كىرىش ئىغىزىنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى تېپىش مۇمكىن ئەمەس، بولمىسا مەن ئاللىقاچان چىقىپ كېتىپ بولمامتىم. شۇڭا كۈندۈزدە ئاساسەن ھەممە جايىنى قويماي ئارىلاپ چىقاتتىم، ئۇقۇشماي كىرىپ قالغانلار بولسا ئىمكانقەدەر هايات قالسا دېگەنلەرنى ئويلايتىم. كۈنلەر شۇنداق ئۆتىۋەردى، مەنمۇ ئارىلاپ ـ ئارىلاپ كىشىلەرنىڭ سۆڭىكىكە ئايلانغان جەسەتلىرىنى ئۇچقىتىپ تۇراتتىم، ئىچىمدە«كاشكى بالدۇرراق بۇلار بىلەن تېپىشقان بولسامچۇ!...»دەپ مەيۈسلىنەتتىم. ھەتتا پاراڭلىشىدىغان ئادەم بولمىغاچقا گەپ قىلىشنىمۇ ئۇنتۇپ قالاي دەپ قالغان ئىدىم. گاھىدا ئۆزۈم بىلەن ئۆزۈم قىزغىن پاراڭغا چۈشۈپ قاقاھلاپ كۈلۈپ كەتكەن ۋاقىتلىرىمۇ بار.....ئەڭ ئەجەپلىنەرلىك يېرى مەن بۇ جايغا كىرگەندىن باشلاپ قىش كۈنلىرىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنىمۇ ئەسلىيەلمەيمەن. ھەممە نەرسە ئۆز پېتى، مەن ئەڭ خۇشال بولىدىغان ئىش يامغۇر يېغىش. گەرچە ئۇنداق كۈنلەردە هاۋا تۇتۇق ھەم ئالۋاستىلار كۈندۈزدىمۇ ھەركەت قىلالىغان بىلەن مەن ئۇچۇن بەربىر، چۈنكى مەن ئاشۇ ئالۋاستىلار بىلەن بىللە بەش يىل ياشىدىمدە!...ۋاقىت ئۆتكەنسىرى بۇ تۇرمۇشقىمۇ كۆنۈپ قالدىم. گاھى ئالۋاستىلارغا ئۇچراپ قالسام ئىلىشىپمۇ قويماتتىم، بەدەنلىرىم شۇنچە يارىلانسىمۇ هازىر مەن ئۇچۇن هەرە چاقماندەكلا تۇيغۇ بار ئىدى. راس سىلەر بىر نەرسىنى هىس قىلدىڭلارمۇ؟ .....

دىدى ئابلاكام ئارىلىقتا. ھەممىز ھەيران بولۇپ ئۇنىڭغا قاراپ بىشىمزنى چايقىدۇق. ئۇ مۇرىسىنى كۆرسىتىپ ـ : بۇ يەردىكى جاراھەتنى دەيمەن، قاراڭلار سىلەر مىنى تىپىۋالغان كۈنى بۇ جاي ئىغىر جاراھەتلەنگەن ھازىر بولسا ساقىيىپ بولدى. ھەيران قالماڭلار مەندە شۇنداق ئۆزگۈرۈشمۇ بار!.....ھەر قىتىم ئىغىر يارىلانغىنىمدا جاراھىتىم نەچچە كۈنگە قالمايلا ساقىيىپ بولىدۇ، بۇ ئىشتىن ئۆزۈمۇ ھەيران. بەلكىم بۇ جايدىكى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ تەركىبىدە شۇنداق ئىلمىنتلار بولۇشى مۇمكىن، ئادەتتە مەن ئۆسۈملۈكلەرنىڭ سۈيىنى ئىچىپ ئۇسسۇزلۇقۇمنى قاندۇرىدىغان بولغاچقا بەدىنىمگە تەسىر قىلىپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن. دائىم شۇنچە ئىغىر يارىلانسامۇ تىزلا ساقىيىپ كېتىدۇ، بۇنىڭغا ئۆزۈمۇ ھەيران. شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە بىركۈنى كىچىسى ئۆڭكۈردىن خىلىلا يىراقلاپ كەتتىم، ئۇ كۈنى يەنىلا بۇ جايدىن تىزرەك چىقىپ كېتىشنى ئويلاپ چىقىپ كېتىدىغان جايدىن ئۇمۇدلىنىپ چىققان ئىدىم ئەپسۇس يەنىلا ئوخشاش نەتىجە بىلەن مەيۈسلىنىپ يىنىپ كىلىۋاتاتتىم. بۇ چاغدا قاراڭغۇمۇ چۈشۈشكە باشلىغان ئىدى، مەن شۇ ھالدا مىڭىپ تىزرەك ئۆڭكۈرگە بىرىۋىلىشنى ئويلايتتىم. كېتىۋاتقىنىمدا يىراقتىن ئالۋاستىلارنىڭ ھۆركىرەشكىنىچە بۇ تەرەپكە كىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ قالدىم، ئاڭلاشقا ئۇلار بىر توپ...كام دىگەندىمۇ بەش ئالتە ئەتراپىدا بار ئىدى. مەن دەرھال ئۆزۈمنى چەتكە ئىلىش ئۈچۈن ئەتراپىنى ئىزدەۋىتىپ جىغانلارنىڭ قورشاۋىغا ئىلىنغان كىچىك بىر قەبرىستانلىقنى كۆرۈپ قالدىم. ئالۋاستىلارمۇ بارغانسىرى يىقىنلاپ كىلىۋاتاتتى شۇڭا ئىككىلەنمەستىن قەبرىلەر تەرەپكە يۈگۈردۈم. ئادەتتە ئۇلارنىڭ قانداق جايدىن ئولجىنى تىز تاپالايدىغانلىقى ماڭا بەش قولدەك ئايان ئىدى، شۇڭا قەبرىستانلىق مەن ئۈچۈن ئەڭ ياخشى يوشۇرۇنىدىغان جاي ئىدى. يۈگۈرۈپ بىرىپ ئارىسىدىكى بىر يامغۇردا ئىچىلىپ قالغان قەبرىنىڭ ئىچىگە كىرىۋالدىم. قەبرىنىڭ ئىچىدە قۇرۇپ قاقشال بولۇپ كەتكەن بىر جەسەت بار بولۇپ يىنىدا داتلىشىپ كەتكەن بىر ئايپالتا بار ئىدى. بەلكىم ئەينى چاغدىكى ئوردا قوغدىغۇچىسىدىن بىرى بولسا كېرەك!...قەبرىنىڭ ئىچىنى ئۆمۈچۈك تورلىرى قاپلاپ كەتكەن بولۇپ ئاندا ساندا نەچچە تال چاشقان ئوپۇر ـ توپۇر يۈگۈرىشىپ يۈرەتتى. مەن كىرگەندىن كىيىن قەبرىنىڭ ئىچىدە مەن بىلەن جەسەتتىن باشقا ھىچنىمە قالمىدى. مەن شۇ ئارىدا قەبرىدىن بىشىمنى چىقىرىپ ئالۋاستىلار كىلىۋاتقان تەرەپنى كۈزىتىشكە باشلىدىم. دىگەندەك نەچچە مىنۇتلاردىن كىيىن بەش ئالۋاستى ئەلەڭ ـ سەلەڭ يۈگۈرۈشكىنىچە يېتىپ كەلدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئۈچى يىرىم چىرىغان جەسەت بولۇپ ئىككىسىنىڭ كىيىملىرى جۇل ـ جۇل بولۇپ كەتكەن پەقەت باش قىسمىدىنلا ئۇ ئىككىسىنىڭ ئىسكىلىت ئالۋاستى ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولاتتى. ئۇلار بىر نەرسىنىڭ پۇرىغىنى ئىلىپ بۇ ئەتراپقا كەلگەن ئىدى، بىراق شۇنچە ۋاقىت ئۆتكەن بولسىمۇ ئۇلار شۇ ئەتراپتا ئايلىنىپ يۈردى. چىقىپ ئۇلار بىلەن جەڭ قىلىشنى ئويلىغان بولسامۇ ئەمما ھەر قىتىمدىكىدەك مەلۇم بىر زور مەخلۇقنىڭ مەن ئىلىشىۋاتقاندا تۇيۇقسىز ماڭا ھۇجۇم قىلىشىدىن ئەنسىرەپ باشقا پەيىتنى تاللاپ ئۇنىڭدىن

كىيىن جەك قىلىشنى لايىق تاپتىم ھەمدە داۋاملىق ھالدا قەبرىنىڭ ئىچىدە ئۇلارنىڭ كىتىشىنى ساقلاپ تۇردۇم. ئەمما شۇنچە كۆپ ۋاقىت ئۆتكەن بولسىمۇ ئۇلار بۇ ئەتراپتىن كەتمەيۋاتاتتى، مەنمۇ ئۇلارنىڭكىتىشىنى ساقلاپ قەبرىنىڭ ئىچىدە تۇرىۋەردىم. شۇنداق قىلىپ پەرەز قىلىشىمچە يېرىم كىچە ئەتراپىدا تۇيۇقسىز جىغانلار قاراسلاپ سۇنۇپ مەلۇم نەرسىلەرنىڭ ئاۋاز تۇشى قەبرىستانلىق تەرەپكە كىلىشكە باشلىدى. مەن دەرھاللا خەنجىرىمنى تەقلەپ جەك ھالىتىگە ئۆتۈپ ئۇلارنىڭ تىخمۇ يېقىن كىلىشىنى كۈتۈپ ھۇشيارلىق بىلەن ئۇلارنىڭ ئاۋاز تۇشىنى ئاڭلاشقا باشلىدىم. ئۇلارنىڭ مىنىڭ ھىدىمنى پۇرىۋىلىشىنى ئويلاپمۇ باقماپتىكەنمەن، ئاياغ تۇشى بارغانسىرى يېقىن كىلىشكە باشلىدى، مەن خەنجەرنى چىڭ تۇتقان ھالدا كىرىپ قالسىلا بىشىغا قىلىچ سىلىش ئۈچۈن تۇراتتىم. ھەقىقەتەن بىرسى قەبرىنىڭ ئالدىغىلا كەلدى، مەن قىلىچىمنى ئىگىز كۆتۈرۈپ چىپىشقا تەمشىلىۋاتقىنىمدا تۇيۇقسىز ئۇلاردىن سادا كەلدى ـ: ھەي، بۇياقتا كىلىڭلار!...بۇ قەبرىنىڭ ئىغىزى ئوچۇقكەن!..... ـ: ئوچۇق بولسا نىمە بوپتۇ، خىيالىڭدا بۇ ئىشنى قىلىدىغانلاردىن بىزلا بار دەپ ئويلاپ قالدىڭما؟ .....بەلكىم باشقىلار ئاللىقاچان ئىچىپ ئىچىدىكى نەرسىلەرنى ئوغۇرلاپ كەتكەندۇ، ئۇ يەردە ھاڭۇنقىپ قاراپ تۇرماي تىز بۇياقتا كىلە ماۋۇ قەبرىنى ئاچمىز!..... ئۇلار بىر ـ بىرى بىلەن پاراڭلىشىۋاتاتتى، سۆزىنىڭ ئورامىغا قارىغاندا ئۇلار كىپەن ئوغرىلىرى ئىدى. ئارىدا مەن بار قەبرىنىڭ ئالدىدا تۇرغىنى قولچىراقنى ئىچىگە يورۇتۇپ بىقىپ ـ: ھەي بۇ باشقىلار ئاچقان قەبرە ئەمەسكەن، قاراپ باقە يامغۇرنىڭ تەسىرىدە ئىچىلىپ قاپتۇ. ئۇنى ئاچمىز دەپ ئاۋارە بولغۇچە ئاۋۇال بۇ ئوچۇق گۆرگە قاراپ باقمامدۇق يانشى نەرسىلەر ئۇچراپ قالسا ئەجەپ ئەمەس!..... ئۇ شۇنداق دىگىنىچە قەبرىگە كىرىشكە تەمشىلىۋىدى مەن دەرھاللا ئۇنىڭ پۇتىغا ئىسىلىپ سىرىتقا چىقىپ ئۆزۈمنى ئاشكارىلىماقچى بولدۇم. بىراق ئىش مەن ئويلىغاندەك بولمىدى. مەن ئۇنىڭ پۇتىغا ئىسىلىشىم بىلەن تەڭ ئۇ ـ: ۋايجان!...جەسەت باركەن، ئىچىدىكى جەسەت پۇتۇمغا ئىسىلىۋالدى.....چاپسان قاچايلى بولە تىز، ئىچىدىكى جەسەت تىرىلىپ قالدى!..... دىگىنىچە بەدەر تىكىۋەتتى. مەن بولسام قەبرىدىن تەستە يامىشىپ چىقىپ ئۇلارنىڭ كەينىدىن توۋلىغىنىمچە قوغلاشقا باشلىدىم ـ: ھەي، مەنمۇ سىلەردەك ئادەم قوقماڭلار تىز قايتىپ كىلىڭلار ئۇ تەرەپ خەتەرلىك، تىز قايتىپ كىلىڭلار دەيمە!..... مەن شۇنچە توۋلىغان بولسامۇ بىراق ئۇلار گەپلىرىمگە پەرۋامۇ قىلماستىن قىچىپ كۆزۈمدىن غايىپ بولدى. شۇ تاپتا ئۆزۈمنىڭ ئالدىراقسانغۇلۇق قىلغىنىمغا پۇشايمان قىلدىم، ھەم ئۇلارنىڭ ھاياتىدىن ئەنسىرەپ قالدىم. چۈنكى ئۇلار ئالۋاستىلار تەرەپكە ئىچكىرىلەپ كىرىپ كىتىپ كۆزدىن غايىپ بولغان ئىدى. ئۇلار جاننىڭ تاتلىقلىقىدا شۇنداق تىز يۈگرەيدىكەنكى شۇ تۇرقىدا ئاۋازسىز ئايروپىلاندىن قىلىشمايىتتى. ھەش ـ پەش دىگۈچە ئۇلار قىچىپ يوقاپ كەتتى، قاياقتا قاچقىنىنى بىلەلمەي ئۇلار كۆزدىن غايىپ بولۇشتىن ئىلگىرى قاچقان يۆلىنىش بويىچە كەينىدىن داۋاملىق قوغلاشقا باشلىدىم. خىلى ئۇزۇن ئىزدىگەن بولسامۇ ئەمما ئۇلارنىڭ

قارىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى، شۇنداللا قوغلاشتىن توختاپ ئۆزۈمنىڭ ئالىقاچان چەكلەنگەن دائىرىگە كىرىپ بولغىنىمنى بايقىدىم، ئەمما كىچىككەن ئىدىم.....ئەتراپىم پۈتۈنلەي ئالۋاستىلار بىلەن بۆرىسىمان مەخلۇقنىڭ ئوۋ قىلىدىغان ئەڭ چوڭ دائىرىسى ئىدى. دىمەك ئۇ ئىككى كىپەن ئوغرىسى ئىنىقلا ئۇلارنىڭ بىر ۋاقلىق مىزلىك ئوزۇقى بوپ كىتەتتى. مەن ئۇ ئىككىسىنى قۇتۇلدۇرۇش ياكى ئۆزۈمنى قۇتۇلدۇرۇش توغرىسىدا تىڭىرقاپ قالدىم. ئەگەر ئۇلارنى ئالۋاستىلار تۇتىۋالغان بولسا مەن قۇتۇلدۇرماقتا يوق ئۆزۈمنىمۇ ئالۋاستىلارغا تۇتۇپ بېرىمەن، ئەگەر ئۇلار تىخى ھايات بولسا كىتىپ قالسام ئۇنداقتا ئۇ ئىككىسى ئىنىقلا ئۆلۈپ كىتىدۇ...زادى قانداق قىلىش كېرەك!.....ئاخىرى نىمىلا بولسۇن ئۇ ئىككىسىنى قۇتۇلدۇرۇشنى تاللاپ داۋاملىق ئىچكىرىلەپ كىردىم. ئەتراپتا ئالۋاستىلار چاقنانلىق بىلەن ئۇياق ـ بۇياققا يۈگۈرۈپ ئۆزىنى دالدىغا ئالاتتى، ئەلۋەتتە ئۇلار مىنى بايقاپ بولدى پەقەت ئۇلارنىڭ ئوۋ دائىرىسىگە كىرىشىمنى ساقلاپ مىنى چۆچۈتۈپ قويماسلىق ئۈچۈن يوشۇرۇنۇپ تەييار بولغان ئىدى. لىكىن ئۇلار قانداقلا قىلسۇن مەنمۇ كىچىدە شۇنداق ياخشى كۆرىمەندە!.....مەن ئەتەي ئۇلارنىڭ ئۆۋ دائىرىسىگە كىرگىلى ئۇنىمىدىم، ئۇلارمۇ مىنىڭ يۆلىنىشىم بويىچە ئوۋ دائىرسىنى ئۆزگەرتىۋاتاتتى. بىراق توساتتىنلا ئۇلار مەندىن يىراقلىشىشقا باشلىدى، دىمەك ئۇلار باشقا بىر ئولجىنى ئاللىقاچان ئۆزىنىڭ ئوۋ دائىرىسىگە ئىلىپ بولغان ئىدى. ئىشىنىڭ چاتاقلىقىنى بىلىپ ئۇلار نىشانىنى ئۆزگەرتكەن تەرەپكە ئىز قوغلاپ ماڭدىم. لىكىن كىچىككەن ئىدىم ـ: ھوي، يىنىڭغا قارا!..... مىنىڭ شۇنداق ۋارقىرىشىم بىلەن تەڭ بىشى قايغان ئوغلاقتەك ماڭدىغان يولىنى تاپالماي پىرقىراپ يۈرگەن كىپەن ئوغرىسىنىڭ بىرىنى ئالۋاستى ئۆتكۈر تىرناقلىرى بىلەن كەجگىسىدىن سانجىپلا يەرگە باستى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ ئازاپتىن ۋارقىرىغان ئاۋازى خارابىيلىقنىڭ ئىچىنى بىر ئالدى. يەنە بىرى بولسا يۈز بىرىۋاتقان ۋەقەلەرگە ئىشەنمىگەندەك كۆزلىرىنى چەكچەيتىپلا قاراپ قالغان ئىدى. مەن يەنە ۋارقىردىم ـ: تىز بۇياققا قاراپ يۈگۈر تىز بول!..... ئۇنىڭغىچە ئۇ ئىسىگە كىلىپ بار كۈچى بىلەن پالاقشىپ يۈگۈرۈپ مەن تەرەپكە قىچىپ كەلدى. مەنمۇ قىلىچىمنى قىنىدىن سۇغۇرۇپ ئىلىپ ئۇ تەرەپكە قاراپ يۈگۈردۈم. ئالۋاستىغا تۇتۇلۇپ قالغىنى بولسا ئىچىنىغلىق ۋارقىراپ تىپچەكلەۋاتاتتى. يەنە بىرى مەن تەرەپكە ئازلا قالغاندا ياندىن يەنە بىر ئالۋاستى ئىتىلىپ چىقتى، شۇندا قىلىچىمنى ئۇنىڭغا توغۇرلاپ زەردە بىلەن ئىتىشىم بىلەن تەڭ قىلىچ ئالۋاستىنىڭ كۆكرىكىگە سانچىلىپ بىسىم بىلەن ئالۋاستىنى قاتقىتىۋەتتى. مەن چاقنانلىق بىلەن قىلىچنى ئۇنىڭ كۆكرىكىدىن سۇغۇرۇپ ئىلىپ بىشىنى ئۆزىۋەتتىم، كىپەن ئوغرىسى قورقۇپ كەتكەنلىكتىن قاقاقان قوزۇقتەك قاراپلا تۇراتتى. مەن دەرھال يەنە بىرىگە قارىدىم ئەمما ئالۋاستىلار تىرناقلىرىنى ئۇنىڭ ئىغزىغا پاتۇرىۋالغان بولۇپ قارىنىنى يىرىپمۇ ئۆلگۈرگەن ئىدى، ھەم ئىغزىدىن تارتقۇشلىغىنىچە ئاللىقاياقلارغىدۇر سۆرىگىنىچە بىرەمدە كۆزدىن غايىپ بولدى. ئۇنىڭ ھايات قالمايدىغانلىقىغا كۆزۈم يەتتىپ بىزمۇ خەتەرگە ئۇچرىماسلىق

ئۇچۇن يەنە بىرىنى ئىلىپ بۇ جايدىن دەرھاللا ئايرىلدىم!.....

ئالۋاستى ئوۋچىسى(4 ـ باب11 ـ قىسىم)

ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئۆڭكۈرگە يىنىپ كەلدۇق، شۇ تاپتا ئۇ قورقۇپ كەتكەنىكى دەردىگە بەزگەك كىسىلى باردەك تىترەپ كېتىۋاتاتتى. قۇلۇمنى ئۇنىڭ مۇرىسىگە ئالغىنىمدا چۆچۈپ ئۆزىنى مەندىن ئىلىپ قاچتى. مەن ـ: قورقما، مەنمۇ ساڭا ئوخشاشلا ئادەم. بۇ جايغا قانداق كىردىڭلار سىلەر ئىككىلا ئادەمما؟ ..... ئۇ گەپ قىلماستىن ماڭا گۇمانسىراپ قاراپ تۇراتتى، ئۇنىڭدىن كىيىن تىترەك ئاۋازدا ـ: سىز...سىز مىنى ئۆلتۈرمەمسىز؟ ...دەپ سورىدى. ـ: ها ها ها، بۇ قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن!...مەنمۇ ساڭا ئوخشاش ئادەم، پەقەت ئالۋاستىلارنىلا ئۆلتۈرىمەن!..... ـ: ئۇنداق بولسا سىز بۇ جايىنىڭ گۆركاسىكەنسىزدە گۆرگە قارايدىغانچۇ!..... ئۇنىڭ بىمەنە سوئاللىرىغا چىدىيالمىدىم ـ: ماڭا قارا ئۇكام، مەن گۆركا ئەمەس...بۇ جايغا ساڭا ئوخشاش ئۇقۇشماستىن كىرىپ قىلىپ تا ھازىرغىچە چىقىپ كېتەلمەي ئامالسىز مۇشۇ جايدا ياشاۋاتقان بىر ئادەم. مەن بىلەن بىللە كىرگەنلەرنىڭ ھەممىسى بايىقى ھەمراىڭدەك ئىچىنىشلىق ئۆلتۈرۈلدى، پەقەت مەنلا ئۇلار بىلەن ئاخىرىغىچە ئىلىشىپ بىردىنبىر ھايات قالغۇچى. يەنە قانچىلىك ۋاقىت ھايات ياشىيالايمەن بۇنىسى نامەلۇم، بىراق شۇنىڭغىچە سەندەك بايلىق تاماسدا كىرگەن«بايلىق ئوغۇرلىرى»دىن قانچىلىكىنى ھايات قالدۇرالىسام شۇنچىلىكىنى قوغداپ قالمەن دەيدىغان ئارزۇيۇم بار!..... ئۇ سۆزۈمنى ئاڭلاپ سەل خىجىل بولۇپ گەپمۇ قىلماستىن يەرگە قارىۋالدى. مەن ـ: ئىسمىڭ نىمە؟ ـ: مىنىڭ غولام، بايىقى ھەمراىمنىڭ مەمەتئىلى!..... ـ: ھە، قانداق بولۇپ بۇ جايدىكى قەبرىلەرنى ئوغۇرلاشنى ئويلاپ قالغانسىلەر دەيمە!..... شۇنداق دىيىشىم بىلەن تەڭ ئۇ قاينىاپ كەتتى ـ: ھەممىنى قىلغان ئاشۇ مەمەت دىگەن لاتا غىلاپ!...ئاشۇ خارابىيلىقتىكى قەبرىلەرگە ھىساپسىز بايلىقلار بىللە كۆمۈلگەنىكەن، ئازراق خەتەرلىك لىكىن قورقمايدىغان يۈرەك بولسا ئىچىگە كىرىشكە جۈرئەت قىلالىساڭلارلا بىر كىچىدىلا كاتتا بايلاردىن بوپ قالسىلەر ئۇ چاغدا يەنە كىپەن ئوغۇرلاپ يۈرىشىڭلارنىڭ ھاجىتى قالمايدۇ!.....دەپ بىزنى ئالداپتۇ. بىزمۇ ئۇنىڭ سەنىمىگە ئۇسسۇل ئويناپ تۇگىمەس بايلىق كويىدا بۇ جايغا كىرىپ قاپتۇق، كىم بىلسۇن جەسەتلەرنىڭ تىرىلىپ قالىدىغانلىقىنى!..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ بۇلارنىڭمۇ بايلىق قۇربانلىرى ئىكەنلىكىنى ھىس قىلىپ يەتتىم. ھەي!.....ئەينى چاغدا بىزمۇ بايلىق ئۈچۈن ھەقلىمىز بۇلغۇنۇپ بۇ جايغا كىرىپ قالغان مانا ئەمدى بولسا مەنلا ھايات يۈرىۋاتىمەن، كىيىن مىنىڭ تەقدىرىممۇ قانداق بولاركىنتاڭ!.....مەن ئۇنىڭغا ـ: بوپتۇ، ئەمدى پۇشايمان قىلساڭمۇ ئورنىغا كەلمەيدۇ. بۇ جايدا بىرمەزگىل ياشاپ پۇرستى كەلگەندە بىللە چىقىپ كېتەيلى!...ئەينى چاغدا بىزنىڭ بىر تۇركۈم ئادىمىمىز بۇ جايغا بايلىق ئىزدەش ئۈچۈن كىرگەن، مەنمۇ مەلۇم سەۋەپلەردىن بۇ جايغا كىرىپ قالدىم...بايلىقنىغۇ تاپتۇق ئەمما شۇنچە كۆپ ئۇنچە ـ مەرۋايىتلار جىنىمىزنى قۇتقۇزالمىدى، ئەكسىچە ھەممىسى ئۆلۈپ پەقەت مەنلا قىپ

قالدىم.....دىدىم ئەپسۇسلىنىپ. بىراق بۇ غولام دىگەننىڭ كۆزلىرى باشقىچە يورۇپ كەتتى ـ: نېم...نېمە!.....بايلىقلارنى تاپقانمىتىڭلار؟ ..... ـ: شۇنداق تاپقان ئىدۇق!..... ـ: ئەمىسە ئۇ بايلىقلار ھازىر قەيەردە، مەن كۆرۈپ باقسام بولامدۇ؟ ..... ئۇنىڭ سوئاللىرىدىن ھىلىھەم ھىچنىمىنى كۆرمىگەندەكلا ھىس قىلىپ قالدىم. بايىدىن شۇنچە ئىشلارنى كۆرۈپ بەزگەكتەك تىترەپ ئولتۇرغان ئادەم بايلىقنىڭ گېپىنى ئاڭلاپلا بىردىنلا روھلىنىپ كەتتى. مەن ئۇنىڭغا دەپ بەرمەي دىگەن بولسامۇ ئەمما يەنىلا ئۇنى ئاگاھلاندۇرۇپ قويدۇم ـ: بايلىقلار ھازىر يىنىمدا ئەمەس، ئۇ بايلىقلار يەنە بىر تەرەپتە...يەنى تاش خارابىيلىق تەرەپتە. بىراق ئاۋارە بولما مەن ئۇ تەرەپتىن ئۆزۈمنىڭ جىنىنى ئارانلا قۇتقۇزۇپ چىققان، سەن بارساڭ ئىنىقلا ھەمرايىڭدەك ئىچىنىشلىق ھالدا ئالۋاستىلارغا يەم بولىسەن!..... ئۇ مۇغەمبەرلىك بىلەن سەت ھىجىيىپ ـ: بىلىمەن بىلىمەن...مەنىيا ساراڭ بولمىسام، ئۇ جايىغا بىرىپ نېمىش قىلىمەن. راس سىز مۇشۇنداق ئۆلۈكلەر قاپلاپ كەتكەن جايدا قانداقسىگە ھىلىھەم ياشاۋاتىسىز؟ ... ـ: مەن ئادەتتە كۈندۈزدە كۆپرەك ھەركەت قىلىمەن، جەسەتلەر كۈندۈزدە سىرتتقا چىقمايدۇ پەقەت كىچىدىلا ھەركەت قىلىدۇ!..... ـ: ھە ئەسلى مۇنداقكەنده، ئەمدى چۈشەندىم. بولسا مىنى بۇ جايدىن تىزرەك ئەپچىقىپ كېتىڭە ئاكا!..... ئۇنىڭ مۇلايىم سۆزلىرىگە ئىشىنىپ بىرمۇنچە سۆزلەپ كېتىپتىمەن، بىراق كىم بىلسۇن تاڭ ئاتقاندا ئۇ مىنىڭ ئارزۇلۇق ھەم بىردىنبىر يىقىن ھەمرايىم بولۇپ مىنى ئالۋاستىلاردىن قوغداۋاتقان خەنجىرىمنى يەنە يىغىپ قويغان مۇللىرىمنى ئىلىپ ئۈن ـ تىنسىزلا قىچىپ كېتىپتۇ. ئۇنىڭ بۇ قىلىغىدىن ناھايىتى غەزىپىم كەلدى، ئۇ چوقۇم مەن دەپ بەرگەن بويىچە تاش خارابىيلىقنى ئىزدەپ ماڭغان بولۇشى مۇمكىن ئىدى. ئۇغرى دىگەن يەنىلا ئۇغرى تەبىيتى ئۆزگەرمەيدىدە چۈنكى قىلىپ كۆنۈپ كەتكەن...ئامالسىز قۇرالمىدىن ئايرىلىپ قىلىپ ئۇنى نىشانسىز ھالدا ئىزدەپ چىقتىم. بىراق توپىلىققىچە بارغان بولسامۇ ئۇنىڭ قارىسىنىمۇ ئۇچرىتالمىدىم، بەلكىم ئۇ ماڭىدىغان يولنى تاپالماي ئايلىنىپ يۈرگەن بولىشى مۇمكىن. ئەمدى قۇرالىم يوق ئالۋاستىلار بىلەنمۇ قورقماي جەڭگە چۈشەلمەيتىم، خەنجىرىم ئۆلارنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرىغا تاقابىل تۇرالايدىغان بىردىنبىر قۇرالىم ئىدى. ئەمدى ئۇ يوق بولغان ئىكەن ئۆزۈمنى قوغداشمۇ تەسكە توختايتتى، بۇنداق بولغاندا ئۆڭكۈردىن سىرتقا چىقماي ياشىشىمغا توغرا كېلەتتى. ئويلىغانسىرى ئىچ ـ ئىچىمدىن غەزىپىم تىشىپ كەتتى. شۇنداق قىلىپ ئۇ كىپەن ئوغرىسىنى تاپالماي قۇرۇق قول ئۆڭكۈرگە يىنىپ كەلدىم. ئارىدىن ئىككى كۈن ئۆتكەندە خارابىيلىقنى ئايلىنىۋىتىپ ئۆزۈمنىڭ ئارزۇلۇق خەنجىرىمنى تېپىۋالدىم. بىر قول سۆڭكى ئۇنى چىڭ تۇتقان ھالدا ئۈزۈپ تاشلانغان ئىدى. دىمەك ئۇ كىپەن ئوغرىسىمۇ مۇرادىغا يېتەلمەي ئالۋاستىلار تەرىپىدىن يەپ كېتىلگەن ئىدى، جەسىدىنىمۇ ھەم تاپالمىدىم. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن بۇ جايغا ئادەم ئايىاق باسماسلا بولدى، مەنمۇ ئالۋاستىلارغا ئۇچراپ قالسام ئىلىشىپ بولمىسا چىقىپ كېتىدىغان يەرنى ئىزدەپ يۈرىۋەردىم. مانا توپتوغرا بەش يىل بوپتۇ

ئەڭ ئاخىردا سىلەرنى ئۇچرىتىشتىن بۇرۇن ئىككى ئادەمنى ئۇچراتقان ئىدىم. ئۇلار باشقا مىللەتتىن ئىكەن، شۇنچە سۆزلەپمۇ گېپىمنى ئۇقتۇرۇپ بولالمىدىم ئاخىرى ئۇلارنى ئۆڭكۈرگە ئىلىپ كىلىپ شۇ جايدا تۇرۇپ تۇرىشىنى مەن ئۇلارغا بىر نەرسە تېپىپ كىلىشنى ئېيتتىم، ئۇلارمۇ بىشىنى لېڭشتىپ چۈشەنگەنلىكىنى بىلدۈرگەن لېكىن مەن چىقىپ كەتكەندىن كېيىن ئۇلارمۇ مىنىڭ ئارقامدىنلا چىقىپ كېتىپتۇ. كېيىن يېنىپ كىرىپ قارىسام ئۇلار يوق ئىكەن، شۇنچە ئىزدەپمۇ تاپالمىدىم. ئاردىدىن نەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن قاتتىق بىئارام بولۇپ ئۆزگۈرۈشكە باشلىدىم، ئۇ سىلەر بىلەن ئۇچرىشىپ قىلىشتىن بىت كۈن ئاۋالقى يېرىم كېچە ئىدى. ئەنسىرەيدىغىنىم ئۇ ئىككىسىنىڭ مەن ئۆزگۈرۈپ قالغاندا ماڭا ئۇچراپ قىلىشى ئىدى. شۇڭا ئۇلاردىن يىراق كېتىش ئۈچۈن كاللام جايىدا ۋاقىتتا دەرھاللا ئۆڭكۈردىن ئايرىلدىم، كېچىچە قانداق ئىشلار يۈز بەرگىنى ماڭا قاراڭغۇ ئەمما ئۆزگەرگەندىن كېيىنكى كېچىسى مەن بۆرىسىمان مەخلۇق بىلەن قاتتىق ئىلىشقىنىمنى غۇۋا ئىسىمگە ئالالايمەن، ئۇنىڭ بىلەن بىر ئولجىنى تالىشىپ ئۇرۇشقان بولۇشۇمۇ مۇمكىن...كېيىن ئويغانغاندا سىلەرنى كۆرۈپ دەسلىپىدە چۈشۈمىمكىن دەپ ئالدىم ئەمما خوشلۇقۇم ئىچىمگە پاتمايلا قالدى. شۇڭا سىلەرنىمۇ يوقىتىپ قويماسلىق ئۈچۈن ئويغاتمايلا سىرتقا ئوۋ ئوۋلىغىلى چىقىپ كەتتىم. ۋە ئاخشامقى ئىشلارنىڭ سەۋەبىنى بىلىش ئىستىكىدە تىزلا يېنىپ كەلدىم، ئەمما سىلەر ئاللىقاچان كېتىپ بوپسىلەر. شۇ چاغدا تاشقا چاچرىغان قانىنى كۆرۈپ قالدىم ھەمدە سىلەرنىڭمۇ چوڭ خەتەر ئىچىدە ئىكەنلىكىڭلارنى ھىس قىلىپ تەرەپ ـ تەرەپتىن ئىزدەشكە باشلىدىم. بىراق قاراڭغۇ چۈشكىچە سىلەرنى تاپالماي تىت ـ تىت بولۇشقا باشلىدىم. سىلەرنى يەنە ئۆڭكۈرگە كىلىپ قالارمۇ دېگەن ئويدا كېتىۋاتقىنىمدا رۇسۇلنىڭ دەل بۆرىسىمان مەخلۇقنىڭ ئالدىدىلا تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ يۈرۈكۈم ئىغىزىمغا تىقىلىپلا قالدى. سىلەر قاراڭغۇدا ھېچنىمنى كۆرەلمىگەچكە بىلىپ ـ بىلمەي ئۇنىڭ ئوۋ دائىرىسىگە كىرىپ قاپسىلەر، شۇندا ئۆزۈمنىڭ قانداق يۈگۈرگىنىمنىمۇ بىلمەيمەن مەخلۇقنىڭ رۇسۇلغا ئېتىلىشى بىلەن تەڭ ئۇنىڭ بىشىنى ئۈزىۋەتتىم. قالغان ئىشلارنى بىز بىللە باشتىن كەچۈردۇق...ئاندىن سىلەرنى بۇ جايغا ئىلىپ كەلدىم. مانا مىنىڭ بەش يىللىق ھاياتىم مۇشۇنداق داۋاملاشماقتا!..... ئابلاكام بەش يىللىق كۈچۈرمىشىنى بىزگە ھارماستىن سۆزلەپ پۈتۈنلەي تامام قىلدى، ھەمدە چوڭقۇر بىر تىنىۋىلىپ ـ : ھۇھ!.....ئۆزۈمنى لەيلەۋاتقاندەك ھىس قىلىۋاتىمىنا!...بەش يىل بوپتۇ مەن بىر كىم بىلەن بۇنداق قىنىپ بىر پاراڭلاشمىغىلى، ھەم كەچۈرمىشىمنى قويماي دەۋالىدىغان بىر ئادەم بولغان بولسا ئىچىمدىكىنىڭ ھەممىنى تۆكۈپلاۋالسام ئۆلۈپ كەتسەمۇ ئارمىنىم قالماس ئىدى!...دەيتتىم خۇدا مۇرادىمنى ھاسىل قىلىپ سىلەرنى ئۇۋەتىپتۇ، مەنمۇ كەچۈرمىشلىرىمنى ئىچىم بوشىغىدەك بىر سۆزلىۋالدىم. ئەمدى راستىنلا ئارمىنىم يوق، ماڭا سىلەر ھايات چىقىپ كېتىدىغاندەكلا تۇيغۇ بولىۋاتىدۇ. بۇرۇن بۇنداق تۇيغۇدا بولۇپ باقمىغان ئىدىم، لېكىن سىلەرنى كۆرۈپ كۆڭلۈم ماڭا شۇنداق دىدى، سىلەر چوقۇم بۇ خارابىلىقنىڭ سىرىنى ئېچىپ

هايات چىقىپ كېتىسىلەر!.....چۈنكى ئالۋاستىلاردىن ئامان ئىسەن قۇتۇلغاندىن پەقەت سىلەرلا بار!يەنە كىلىپ قەھرىمان سەن سىلىم پالۋاننىڭ جىيەنىكەنسەن، دېمەك سەندىمۇ سىلىمكاشىدەك باتۇرلۇق بار. كونىلار بىكاغا دېمىگەن«ئوغۇل تاغىسىنى قىز ھامماسىنى دورايدۇ»دەپ.....دېدى مەنىلىك كۆلۈپ قويۇپ. بىز ئابلاكامنىڭ كەچۈرمىشىنى ئاڭلاپ بۇ پالۋانغا ھەقىقەتەن قايىل بولدۇق. بەش يىل بىر نىشان بىلەن يەنى چىقىپ كېتىش ئارزۇسى بىلەن ياشاپ ئۆتۈپتۇ، بۇ بەش يىل ئىغىزدا ئاسان چىققان بىلەن ئەمەلىيەتتە ناھايىتى ئۇزۇن ۋاقىت ھىساپلىنىدۇ. ئابلاكامنى يالغان ئىيتتىمى دېسەم سىلىمكامنىڭ دېگەن ۋاقتى بىلەن ئوپمۇ ئوخشاش چىقىۋاتاتتى، دېمەك ئابلاكام راسلا بەش يىل مۇشۇ جايدا ھايات ياشاپ مۆجىزە ياراتقان ئىدى. بەلكىم ئابلاكام بولمىغان بولسا بىزمۇ بۇ جايدا ئۇنتىنسىز ئۆلۈپ كەتكەن بولاتتۇق. شۇنداً نىجات ئابلاكامنىڭ بەدىنىنى تۇتۇپ باقتى. ئابلاكام ـ: ھوي نىمە قىلەۋاتىسەن ئۇيە بۇيەلىرىمنى مۇجۇپ؟ ..... ـ: ياق ئەمدى دەيمىنا، بەش يىل مۇشۇنداق قورقۇنۇچلۇق ئۆلۈم پۇراپ تۇرغان جايدا ياشاپ كەپسىز، تىنىڭىزنى تاشتىن ياسالغانمىكىن دەپ تۇتۇپ باقتىم!..... ئارىمىزدا كۆلكە كۆتۈرۈلدى. ئابلاكام كۈلكىسىنى توختىتالمىغان ھالدا ـ: سەن راسلا بىر شەيتانكەنسەن جۇمۇ، ئۇزۇن بوپتىكەن مۇنداق ئىچىلىپ كۈلۈپ باقمىغىلى...سىلەر بىلەن ئۇچرىشىپ قالغاندىن باشلاپ دىلىمدىن چىقىرىپ كۈلۈپ بىقىپتىمەن!..... ـ: شۇ شۇ، ئەمدى كۈلدىغان كۈنلىرىڭىز باشلاندى، مەنلا بولىدىكەنمەن ئۇچىيىڭىز توشمايدۇ تىخى!.....ھى ھى ھى!... ئارىدا مەن سورىدىم ـ: راس ئابلاكا، سىز بىر خاتىرىنىڭ گېپىنى قىلىۋاتاتقىڭىز ئۇ خاتىرە قەيەردە؟ ..... ـ: ھە، ئۇ خاتىرە بارلا بولسا ھىلىھەم مەن ياسىغان دەرەخ ئۈستىدىكى چىدىرنىڭ ئىچىدە. سەمەت پاجىئەگە يولۇققاندىن كېيىن مەن قىچىپ قۇتۇلدۇم، كېيىن قايتا ئۇ تەرەپكە بىرىپ باقمىدىم. بەلكىم خاتىرە شۇ جايدا بولۇشى مۇمكىن!..... ـ: ئۇنداقتا ھىلىقى ئۇنچە ـ مەرۋايىتلارچۇ؟ ..... دېدى نىجات ئابلاكامنىڭ گېپى تۇگىشىگىلا ئۇلاپ. ئابلاكام ـ: ھوي بۇ گېپىڭدىن قارىغاندا سەنمۇ كېپەن ئوغرىسىمۇ نىمە؟ يەنە بىزنى ئالداپ قۇرالىمىزنى ئوغۇرلاپ قاچما جۇمۇ، مەن بىللە بارمىسام توپىلىقنى تاپالماي ئالۋاستىلارغا يەم بولسەن!..... ھەممىمىز يەنە پاراققىدە كۈلۈشۈپ كەتتۇق، نىجات بولسا يۈزى قىزارغىنىچە بىشىنى قاشلاپ تۇراتتى. ـ: بولدى خىجىل بولما، چاقچاق قىلىپ قويدۇم. بايىلىقلارمۇ ئاشۇ چىدىردا، لىكىن ئۇ جايغا ناھايىتى پۇختا تەييارلىق بىلەن بارمىساق ھەممىمىز ئۆلۈپ كېتىمىز. ئالۋاستىلارغۇ نەچچىنچى مەسىلە لىكىن ئالۋاستى شاھى ھەممىدىن چوڭ كۈشەندىمىز، ئۇچراپ قالساقلا تۈگەشكىنىمىز شۇ!...شۇڭا نەچچە كۈن ياخشى تەييارلىق قىلىپ ئىشەنچىمىز بولغاندا ئاندىن ئۇ جايغا بارمىساق بولمايدۇ، قالغان ئىشلارنى مەن سىلەرگە يەنە ئۈگىتىمەن. ئالۋاستىلارنى يوقىتىپ بۇ جايدىن ئامان ـ ئىسەن چىقىپ كېتىمىز دەيدىكەنسىلەر مىنىڭ دەپ بەرگەن ھەربىر سۆزلىرىمنى ئىنىق ئەستە ساقلىشىڭلار كېرەك!...شۇ چاغدىلا خارابىيلىقنىڭ سىرىنى بىللە يېشىپ بۇ جايدىن چىقىپ

كىتەلەيمىز!..... ھەممىمىز قوشۇلدىغانلىقىمىزنى بىلدۈرۈشۈپ ئابلاكام باشچىلىقىدا چوڭ ھايات ـ ماماتلىق جەڭگە تەييارلىق قىلدۇق!.....

يېڭى سەپەر(5 ـ باب1 ـ قىسىم)

بىر كۈنىمىزنى يەنە شۇ قەلئەدىن چىقماي ئۆتكۈزىۋەتتۇق، ئەتىسى ئەتتىگەندىلا ئابلاكام ھەممىمىزنى ئويغاتتى ـ : قوپۇڭلار، قوپۇڭلار!...تاڭ ئاتقىلى نەۋاق تىخچە بەخىرامان ئۇخلاپ كەتكىنىنى بۇلارنىڭ!..... ئابلاكامنىڭ ئويغىتىشى بىلەن ھەممىمىز ئېرىنچەكلىك بىلەن ئورنىمىزدىن تۇرۇپ ئۈنۈڭغا قاريدۇق. ئابلاكام ـ : ھە قوپۇڭلار، بۈگۈن مەن سىلەرگە ئالاھىدە بىر ئىشلارنى ئۈگىتىمەن، بۇ ئۈگەتكەنلىرىم چوقۇم سىلەرگە چوڭ پايدا ئېلىپ كىلىدۇ!..... ئۇ شۇنداق دىگىنىچە ھەر بىرىمىزگە قۇرالدىن بىرىپ بىزنى ئېلىپ سىرتقا چىقتى. خىلى ماڭغاندىن كېيىن بىر يەردە توختاپ ـ : بۈگۈندىن باشلاپ ھەپتە مۇشۇ يەردە مەشىق ئېلىپ بارىمىز. ئالۋاستىلار بىلەن ئېلىشىش ئۈچۈن قورقماس يۈرەك بولغاندىن سىرت كۈچ ـ قۇۋۋىتى بولۇش، جەڭ ماھارىتى ئىگەللەش ھەممىدىن مۇھىم. چاققان تۇرمىساڭلار ھەرۋاقىت ئالۋاستىلارنىڭ ئۇزۇقى بولۇپ كىتىسىلەر خالاس!...شۇڭا سىلەرنى ھەپتىگىچە قانچىلىك تەربىيلىيەلىسەم شۇنچىلىك تەربىيلەيمەن، ئۈنىڭدىن كېيىن ئەڭ مۇشەققەتلىك بىر يولنى تاماملاشقا ئاتلىنىمىز. مەيلى ھايات قالايلى ياكى ئۆلۈپ كىتەيلى ئۆزىمىزنىڭ ئادىمىيلىكىنى يوقاتمىغان بولىمىز!...قېنى مەن بىلەن بۇ مۇشكۈل سەپەرگە ئاتلىنايلايدىغانلار بارمۇ؟ ..... مەن بىلەن نىجات، ئابلىكىم ئۈچىمىز تەڭلا ۋارقىرىدۇق ـ : بار!.....ئۆلۈپ كەتسەكمۇ مەغرۇرلۇق بىلەن ئۆلىمىز، جىنىمىزنىڭ ئاخىرىغىچە ئالۋاستىلار بىلەن ئېلىشقىنىمىز ئېلىشقان!..... بىزنىڭ سۆزلىرىمىزنى ئاڭلىغان رۇسۇل بىلەن غېنىمۇ قوشۇلا ـ قوشۇلماس بىزگە ئاۋاز قوشتى. ئابلاكام ـ : ياخشى، ئۈنداقتا مەن ئۈگەتكەنلەرنى پۈتۈن زېھنىڭلار بىلەن ئىگىلەڭلار!...ئەمدى مەن بىلەن بىللە بۇ خارابىيلىق بىلەن تونۇشۇپ چىقىڭلار، بۇ سىلەرنىڭ كىينىكى چىقىش يولۇڭلار بولۇپ قىلىشى مۇمكىن!..... ئابلاكام شۇنداق دىگەچ بىزنى ئېلىپ خارابىيلىقنى ئايلاندۇرۇشقا باشلىدى ـ : مانا بۇ يەردىن سول تەرەپكە ئۈدۈل مېڭىۋەرسەڭلار دەرەخزارلىققا بارىسىلەر، ئۈدۈل ماڭساڭلار ئۆڭكۈرگە يېتىپ بارىسىلەر، ئوڭ تەرەپكە كۈن قايرىلغىچە ماڭساڭلار دەل توپىلىققا يېتىپ بارىسىلەر!..... دىدى قولىدا كۆرسۈتۈپ تۇرۇپ ـ : لىكىن ھازىر سىلەر پەقەت دەرەخزارلىق بىلەن، بۇ يۈلغۇن قاپلىغان جايىنىلا ئايلانساڭلار بولىدۇ، توپىلىق تەرەپكە تەييارلىق تولۇق پۈتكەنده ھامىنى بارىسىلەر، ئۇ تەرەپتە تىخى سىلەر ئويلاپمۇ باقمىغان خەتەرلەر بىزنى كۈتۈپ تۇرىدۇ شۇڭا ۋاقىتنى چىڭ تۇتىشىمىز كېرەك!..... ئابلاكامنىڭ سۆزىگە ھەممىمىز قوشۇلدۇق، ئۇ بىزنى ئېلىپ خارابىيلىقنىڭ ئىچىنى پۈتۈنلەي ئايلاندۇرۇپ چىقتى، يېيىشكە بولىدىغان ئۆسۈملۈك، زەھەرلىك ئۆسۈملۈك، دورىلىق ئۆسۈملۈك دىگەنلەرنىڭ ھەممىسىنى بىزگە ئىنىق قىلىپ سۆزلەپ قانداق ئايرىش ئۇسۇلىنى ئۈگۈتۈپ قويدى. بىزمۇ ئايلىنىۋاتقاچ ئۆز ئىقتىدارىمىزنى سىناپ باقتۇق. شۇنداق

قىلىپ بىر كۈن پىرقىراپ يۇرۇپ خارابىيلىقىنىڭ يەر شەكلى بىلەن ئاساسىي جەھەتتىن تونۇشۇپ چىقتۇق، ھەمدە جىددىي پەيىتلەردە قانداق يوشۇرۇنۇش تاكتىكىسىنى ئۇگەندۇق. ئالۋاستىلار كەچتە ئىنىق كۆرەلىگەن بىلەن ئەما ئاجىزلىقى شۇكەنكى بەدىنىمىزنى توپىغا مىلەپ جىممىدە تۇرىۋالساق ئاسانلىقچە بىزنى بايقىيالمايدىكەن. بۇ ئىشلارنىمۇ ئابلاكام بۇ جايدا ياشاش جەريانىدا بىلىۋالغان سىر ئىدى. ئەمدى بولسا بىز ھېچ قىينالمايلا، خەتەرگىمۇ ئۇچراپ باقماستىن بۇ ئىشلارنى ئاسانلا بىلىۋالغان ئىدۇق، ئەلۋەتتە بۇنىڭ ھەممىسى ئابلاكامنىڭ تۆھپىسى ئىدى. ئابلاكام بىزنى بىر جىغانلىققا ئىلىپ كىلىپ ـ: مانا بۇ ياۋا توشقان ئەك كۆپ جاي، قېنى بىرەر توشقانىنى تۇتۇپ بىقىڭلار!...ئەگەر تۇتالىساڭلار يەنە كەچتە سىلەرگە مەزىلىك توشقان كاۋىپى قىلىپ بىرىمەن!..... دىدى كۈلۈپ قويۇپ. نىجات ئابلاكامنىڭ سۆزىگە جاۋابەن ـ: ۋاي بۇ ئاسانلا ئىشقۇ!...قاراپ تۇرۇڭ ھە، قولۇمدىكى ما نەرسىنى ماندىقلا ئاتىمەن توشقاندىن بىرنى تۇتىدۇ!.....ۋوي ۋوي ۋوي!..... نىجات شۇنداق دىگىنىچە قولىدىكى قىلىچنى بىرلا شىلتىۋىدى قولىدىن قاچقىپ چىقىپ جىغانىنىڭ ئارىسىغا كىرىپ كەتتى. بىز بولساق تېلىقىپ ـ تېلىقىپ كۈلۈۋاتاتتۇق. ـ: ھە نىمىگە كۈلىسىلەر، قىزىق تۇيىلىۋاتامدا؟ ...قاملاشمىغان...ماۋۇ ھىساپ ئەمەس، قولۇمدىن چىقىپ كەتتى قايتا بىر قېتىم كىلەيلى ئەمدى راسلا توشقاندىن بىرنى تۇتىۋالمەن قاراپ تۇرۇڭلار ھە!..... نىجات يەنە شۇنداق دىگىنىچە جىغانلىقنىڭ ئارىسىدىن قىلىچنى تېپىپ ئىلىپ يىنىمىزغا كەلدىدە قايتىدىن تەييارلىق ھالىتىگە ئۆتتى. يوشۇرۇنۇپ قاراپ تۇرغىنىمىزدا بىر ياۋا توشقان بىزگە ئەللىك مېتىرچە جايدا قۇلاقلىرىنى دىڭگايتىنىچە ناھايىتى ئەستايىدىل كۈزىتىپ چىقىپ كەلدى، ئۇ ناھايىتى سەزگۈر بولۇپ كىچىككىنە تۇيۇقسىلا دەرھال ئەتراپقا قاراپ ئۆزىنىڭ بىخەتەر يېكى ئەمەسلىكىنى تەكشۈرەتتى. ئابلاكام بىزنى«قانداق قىلىدۇ قېنى!...»دىگەنچىلاپ گەپ قىلماي قاراپ تۇراتتى. ئابلاكامدىن سادا چىقمىغاندىن كېيىن نىجات ئۆزىنىڭ كۈچىگە تايانمىسا بولمايدىغانلىقىنى ھىس قىلىپ ئاستا ئۆمىلەپ دىگۈدەك توشقان تەرەپكە قاراپ ماڭدى. ئۇ ئەمدى ئىككى قەدەم ئىلىشىغا يېقىن توشقان سېزىپ قىلىپ بىزدىن ئاستا يىراقلىشىشقا باشلىدى. ھەمدە توختاپ ئەتراپنى كۈزىتىۋەتكەندىن كېيىن يەنە جىغان مۇيىسىنى يېيىشكە باشلىدى، ئەما ئۇنىڭ قۇلىقى ئەتراپتىكى ھەرقانداق ئاۋازنى تىڭشاپ تۇراتتى. نىجات يەنە ئازراق مىڭىۋىدى توشقانمۇ سىزىپ قىلىپ يەنە ئازراق يىراقلىشىپ ئاندىن توختىدى. بۇ ھالنى كۆرگەن قېنى قىزىق نىجات تېرىكىپ كىتىپ ئورنىدىن تۇرۇپلا قولىدىكى قىلىچنى توشقانغا قارىتىپ ئاتتى.....ئۇنداق دىگەندىن كۆرە چۆرىۋەتتى دىسەك توغرا بولار!.....ئۇ ئاتقان قىلىچ توشقانىنىڭ يىنىغىمۇ بارماستىن ئەكسىچە باشقا بىر ياقتا ئىتىلغان ئىدى. تۇيۇقسىز چىققان شەپىدىن چۆچۈگەن ياۋا توشقان بىردەمدە قېچىپ كۆزدىن غايىپ بولدى. بىز بولساق يىنىلا ئۆزىمىزنى باسالماي كۈلۈۋاتاتتۇق. ئاچچىقتىن بوغۇلغان نىجات تىرىكىپ باشقىلارغا سۆزلىيەلمەي رۇسۇلغا نەشتىرىنى سانجىدى ـ: ھوي دېۋە نىمە ئىشتانىنىڭ بىغىدەك

ھىجاراۋىرىسەن، مەنبى كەسپىي ئۇۋچى بولمىسام بۇنچىلىك ئىش بولۇپ تۇرىدىغۇ، ئاستا-ئاستا ئۆگەنمەندىمەن!.....دىدى تەرىنى تۇرۇپ. رۇسۇل-: نىمە ماڭىلا سۆزلەيسەن، كۆلگەندىن مەنلا بولمىسام يا!..... -: باشقىلار نەدە كۆلدى، قارىسام ماكاكا مايمۇنىدەك ئىغىزلىرىڭنى قاس چىكەتكۈچە ئىچىپ كۆلۈۋتىپسەنغۇ!...ھىلى سىنىمۇ كۆرىمە، مەنغۇ ماقا ئاياقتا ئىتىۋتىپتىمە سەن بىرەرسىمزگە سانجىپ قويىمساڭلا بولىدىغۇ تىخى!..... شۇندا مەن كۆلكەمنى توختىتىپ ئىغىز ئاچتىم-: ھوي بولدى قىلىڭلا، چۈجە خورازلاردەك سوقۇشۇپ ئولتۇرماي تىزرەك توشقان تۇتايلى بولمىسا كەچتە توشقان كاۋىپى يىيەلمەيمىز!...بىرىمزلا چىقماي ھەممىز بۆلۈنۈپ ئۇلارنى قورشاۋغا ئىلىۋالايلى ئاندىن بارا-بارا دائىرىنى كىچىكلىتىپ ئۇ قاچالمىغاندا ئاندىن تۇتىۋالمايمىزمۇ!..... سۆزۈمنى ئاڭلاپ نىجات سەكرەپ كەتتى-: راس، راس!...يەنىلا بۇ مۆڭدەپ تۇرغىنى بىلەن كاللىسى بەك ئىشلەيدۇ جۇمۇ ئارىمىزدا، قەھرىمان دىگەندەك قىلساق تۇتمىقمىز ئاسان بولىدىكەن ئەمەسمۇ!، شۇنداق قىللى، ئاۋۋال توشقاندىن بىرەرسى يەنە كەلسۇن شۇ چاغدا ئۇنى قورشۇلىپ تۇتىۋالمايمىزمۇ!..... ئابلاكاممۇ كۆلۈپ قويۇپ ئارتۇق سۆزلىمىدى. مەقسىدى بولسا بىزنى ئۆزى يوق شارائىتتىمۇ يەنىلا جىنىمىزنى ساقلاپ قالالايدىغان ھالەتكە ئەكەلمەكچى ئىدى. شۇڭا ئابلاكامغا بىر كۆرسىتىپ قويۇش ئۈچۈن يىڭى بىر پىلان تۈزدۇم، بىردەم تەكشۈرۈش ئارقىلىق راسلا بۇ جايدا ياۋا توشقانلارنىڭ كۆپلىكىنى ھىس قىلدىم. ئاندىن بىر توشقاننى نۇقتا قىلىپ قالغانلارنى تارقاقلاشتۇردۇم، ئۇلارمۇ كۈتكىنىمدەك توشقاننى قورشاپ ئالدى. بارا-بارا دائىرىنى كىچىكلىتىشكە باشلىدۇق، ياۋا توشقان بولسا ھەر تەرەپكە قىچىپ بىقىپ ئۆزىنىڭ قورشاۋدا قالغىنىنى ھىس قىلدى بولغاي ئوتتۇرا نۇقتىغا كىلىپ تۈگۈلۈپلا تۇرىۋالدى. كۆڭلۈمدە ئۇنى تۇتۇپ بولدۇق دەپ تۇلۇق ئىشەنچ قىلىپ بولغان ئىدىم. شۇڭا ئىككى قولۇمنى كەڭ ئىچىپ ئۇنىڭغا يەنمۇ يىقىنلاپ كەلدىم، باشقىلارمۇ مەن بىلەن تەڭ ئۇنى بارغانسىرى قىستاپ كىلىۋاتاتتى. توساتتىن ياۋا توشقان شۇنداق چاققانلىق بىلەن ناھايىتى تىز يۈگۈرگەن پېتى نىجات بىلەن مىنىڭ ئارىلىغمىدىنلا قىچىپ چىقىپ كەتتى، بىز بولساق ۋارقىراشقىنىمىزچە ئۇنىڭ قىچىپ كىتىشىگە قاراپلا قالدۇق. تۇتۇلايلا دەپ قالغان توشقان كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە قولىمىزدىن قىچىپ كەتكەن ئىدى. -: ئاننىڭنى!...تۇتۇلۇپ بولغان نىمە قىچىپ كەتتىغۇ!..... دىدى نىجات يەرگە بىرنى تىپىپ قويۇپ. مەنمۇ ئۇنىڭ قانداق قىچىپ كەتكىنىنى ئاڭقىرالماي ھاڭۋىقىپ قالغان ئىدىم. شۇندىلا ئابلاكامنىڭ ماھارىتىگە ھەقىقەتەن قول قويماي تۇرالمىدىم، بەش ئادەم بىرلىشىپ بىر توشقاننى تۇتالماي قاچۇرۇپ قويدۇق، ئابلاكام يالغۇز بىر ئادەم تۇرۇپ ئۇچ-تۆت توشقاننى بىرلا ئوۋلاپ كەلگەنلىكى مىنى ھەيران قالدۇردى. -: ئابلاكا، ھەقىقەتەن سىزگە قول قويدۇم!...شۇ ماھارەتلىرىڭنى بىزگە ئۆگۈتۈپ قويسىڭىز بوپتىكەن، چوقۇم پۈتۈن زېھنىم بىلەن ئۆگىنىمەن!.....دىدىم ئۇنىڭغا...ئابلاكام كۆلۈپ قويۇپ-: ئەسلى ئەتتىگەنلا سىلەرگە بىر قىسىم ماھارەتلەرنى ئۆگەتمەكچى ئىدىم، بىراق زېھنىڭلارنى يىغالماسلىقىڭلاردىن ئەنسىرەپ

يەنىلا ئاۋۋال ئۆزۈڭلارنىڭ قول سىلىپ ئىشلەپ بىقىشىڭلارنى توغرا تاپتىم، شۇنداق بولغاندىلا ئاندىن ئۇگەنگەن نەرسەڭلارغا سەل قارىمايدىغان بولىسىلەر!.....دىدى. دىگەندەك بىزمۇ ياخشى بىر دەرىسنى ئۆزلەشتۈرىۋالغان ئىدۇق. شۇندا ئابلاكام ـ: ئەمىسە ئاۋۋال جان ساقلاشنى ئۇگىنىۋىلىڭلار، بۇ ھەممىسىدىن مۇھىم. ياۋا توشقان ئادەتتە بەك سەزگۈر، ھەر قانداق ئاۋازنىڭ ھەم خەتەرنىڭ ئۆزىنىڭ قايسى تەرىپىدە ئىكەنلىكىنى ئىنىق ئايرىيالايدۇ، شۇڭا ئۇلارغا ئازراق ئۇستىلىق ئىشلىتىشكە توغرا كىلىدۇ. بۇ چاغدا بىز ئىشلەتكەن ئۇسۇلنىڭ توغرا چىقىشى ئىنتايىن مۇھىم رول ئويناىدۇ، مەسىلەن مەن ھازىر بىر قىتىم سىناپ بىرىمەن ئوبدان قاراپ تۇرۇڭلار ھە!..... ئابلاكام شۇنداق دىگىنىچە جىغانلىقنىڭ قويۇق ئۆسكەن يىرىگە كىلىپ يوشۇرۇندى، بىز بولساق يىراقتىراق ئۇنىڭ ھەركەتلىرىگە قاراپ تۇردۇق. ئابلاكام ئادەتتە ناھايىتى سەۋىرچان بولۇپ ئوۋنى خۇددى بۇركۇتتەك كۈزىتىپ تۇراتتى. بىر ئازدىن كىيىن ئابلاكامغا يىقىنراق جايدا بىر توشقان پەيدا بولدى، ئەمدى بىز ئابلاكامنى قانداق قىلار دەپ سەپسىلىپ قاراپ تۇراتتۇق. ئاردا ئابلاكام يەردىن بىر داڭگالنى ئالدىدە نىشانلاپ تۇرۇپ توشقاننىڭ دەل كەينىگە قارىتىپ ئاتتى، تۇيۇقسىز چىققان شەپىدىن چۆچۈگەن توشقان كەينىدە خەتەر بارلىقىنى سېزىپ دەل ئابلاكام تەرەپكە قاراپ قاچتى، ئون مىتىر، بەش مىتىر!.....بىز شۇنداق ھاياجانلىنىپ كۆزلىرىمىز چەكچىيىپ كەتتى بىراق ئابلاكام شۇنداق ئىغىر ھالدا قىمىر قىلماي توشقاننى پۈتۈن دىققىتى بىلەن كۈزىتىپ تۇراتتى، شۇندا توشقان دەل ئابلاكامنىڭ يىنىغىلا كىلىپ قالدى جىممىدە تۇرغان ئابلاكام خەنجىرىنى ئىشلەتمەستىن چاقماق تىزلىكىدە توشقاننىڭ بويىنىدىن بوغۇپلا ئالدى. بۇ كۆرۈنۈشنى كۆرۈپ بىلمەيلا چاۋاك چىلىشىپ كەتتۇق. ـ: «ئاپىرىن ئابلاكا، ئاپىرىن!.....» ئابلاكام تىپىرلاپ تۇرغان توشقاننىڭ بىشىغا بىرنى ئۇرىۋىدى توشقان جىمىپ قالدى، بۇنى كۆرۈپ نىجات ۋارقىراپ كەتتى ـ: ۋۇي بۇ نىم قىلغىنىڭىز، ئاران تۇتقان توشقاننى ھارام قىلىپ قويدىڭىزغۇ؟ ..... ئابلاكام ـ: ئەنسىرىمە ئۇكام، ئۇ ئۆلمىدى ھوشىدىن كەتتى. ۋاقتىدا پىچاق سالمىساق ھۇشىغا كەلسىمۇ شۇنداق ئۆلگەن بولۇۋىلىپ بىخۇددلىقىمىزدىن پايدىلىنىپ قىچىپ كىتىدۇ، مەن نەچچە قىتىم بۇرنۇمغا سۇ كىرىپ ھازىر ئادەتتىكى ئىشلار بولۇپ قالدى بۇلار!.....ئۇ شۇنداق دىگەچ توشقاننى نىجاتقا تۇتقۇزۇپ قويدى ـ: چىك تۇت جىمۇ ھىلى قىچىپ كىتىدۇ!..... بىز ئابلاكامنىڭ يەنە نىمە قىلىدىغىنىغا قاراپ تۇراتتۇق. شۇندا ئابلاكام يەنە جىغانلىققا شۇڭغۇدى، بىز بولساق ئۇنىڭ ھەر بىر ھەركەتلىرىنى دىققەت بىلەن كۈزىتىۋاتاتتۇق. ئابلاكام ئۇياق بۇياق يۈرۈپ بىر نەرسىلەرنى ئىزدەشكە باشلىدى، ھەمدە قىلىچىنى بىر جايدىكى جىغانلارغا مۇقىملاشتۇرۇپ باشقا بىر جايغا بىر نەرسىلەرنى ئىزدەپ ماڭدى، ئۇنىڭ نىمە ئىشلارنى قىلىۋاتقىنىنى بىلەلمەي بىر ـ بىرىمىزگە قاراپ قويۇپ يەنە داۋاملىق ئابلاكامنى كۈزەتتۇق، شۇندا ئۇ يۇلغۇنىڭ شېخىدىن بىرنى ئوشتۇۋىلىپ بىر كامارغا كىرگۈزۈشكە باشلىدى، شۇندا ھەيران قالدۇقكى ئابلاكام قىلىچىنى مۇقىملاشتۇرۇپ قويۇپ قويغان جايدىن بىر ياۋا توشقان

ئىتىلىپ چىقىپلا قىلىچقا سانجىلىپ قالدى. ئابلاكام چاققانلىق بىلەن يېنىپ كىلىپ ئۇنىڭ بېشىنى ئۈزدى ئاندىن ساڭگىلاتقىنىچە كۆتۈرۈپ بقز تەرەپكە يېنىپ كەلدى ۋە ـ: قانداق، ئوغۇل بالىغا يەتمىش ئىككى خىل ھۈنەرمۇ ئازلىق قىلىدۇ دېگەن سۆزنىڭ مەنىسى مانا مۇشۇ، ئالدىدىكى ئۇسۇلنى ئىشلىتىۋەرسەم ئەمدى ئۇنداق تۇتۇلۇپ بىرىدىغان توشقان بولىۋەرمەيدۇ شۇڭا يېڭى ـ يېڭى ئامىللارنى ئىشقا سىلىش كېرەك، ياشاش ئۇنچىلىك ئاددىي ئىش ئەمەس!.....دىدى بىزگە قاراپ قويۇپ، ئاندىن ـ: نىجات ئۇكام، سەن ئەمدى ئۇنداق قىززى قانلىقىڭنى تاشلا. بۇ جايدا ھايات قالمەن دەيدىكەنسەن چوقۇم ئىغىر بىسىق بولىشىڭ كېرەك، ئالدىراپ كەتسەڭ چوقۇم زىيان تارتىدىغىنى سەن بولۇپ قالىسەن، بۇ جايدا يوشۇرۇن خەۋىپلەر ناھايىتى كۆپ شۇڭا ئالدىدىكىسىنى كۆرۈپلا ئالدىراپ كەتمە، ئۇنىڭ ئارقىغا تىخمۇ چوڭ خەۋىپلەر يوشۇرۇنغان بولىدۇ بۇنى ئىسىڭدە چىڭ تۇت!..... نىجاتمۇ بېشىنى لىڭشىتتى، بىز بۇگۈن ناھايىتى چوڭ تەجرىبىلەرگە ئىگە بولۇپ خۇشال ھالدا ئابلاكام بىلەن قەلئەگە قاراپ يول ئالدۇق.

يېڭى سەپەر(5 ـ باب2 ـ قىسىم)

ئەتتىگەندىلا ئابلاكام ئويغانماستىن ھەممىز ئورنىمىزدىن تۇرۇپ بولدۇق. چۈنكى ھەممىزنىڭ روھى كۈچى ئۇرغۇپ تاشقان ئىدى، ئابلاكامنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ياخشى مەشىق قىلىپ ئالۋاستىلارغا جەڭ ئېلان قىلماقچى ئىدۇق. ئۇنىڭغىچە ئابلاكاممۇ ئورنىدىن تۇردى ۋە ھەيران بولۇپ ـ: ۋۇي، بۈگۈن كۈن قاياقتىن چىقاندۇ؟ ھەممىلار ئورنۇڭلاردىن تۇرۇپ بوپسىلەرغۇ، كىچىچە قارا بىسىپ قالمىغاندۇ؟ ... دىدى كۈلۈپ قويۇپ. نىجات ـ: ھەي ياقەي!...ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ ياخشى مەشىق قىلايلى دىدۇققۇ شۇ، ھەممىزنىڭ روھى شۇنداق كۆتۈرەڭگۇ...شۇ تاپتا مەشىق دېگەننى ئالامەت قىلىۋتىمىز!.....دىدىدە مۇشلىرىنى ھاۋاغا شىلتىپ قويدى. ئابلاكام ـ: ھا ھا ھا، روھىمىز ئۇرغۇپ تۇرىدۇ دېگىن!...ئۇنداقتا چىقىپ سىناپ باياىلى راسمۇ يالغانمۇ!... ـ: چاتاق يوق، تۈنۈگۈن ئۈگەنگەن ماھارەتلىرىمنى بىر كۆرسۈتۈپ قويايي، ھەيران قالماڭ ھە ئەمىسە!... ھەممىز كۈلۈشۈپ كەتتۇق. ئابلاكام بىزنى باشلاپ سىرتقا ئىلىپ چىقتى ھەمدە ماڭغاچ يولدا ئۇچرىغان ھەرخىل نەرسىلەرنى بىزگە چۈشەندۈرۈپ ماڭدى. بىزمۇ ھەم ئەستايىدىللىق بىلەن ئۈگۈنۈپ ماڭدۇق. ئابلاكامنىڭ زىرىكمەي ئۈگۈتىشى نەتىجىسىدە بۇ خارابىيلىقنىڭ يەر شەكلى بىلەنمۇ خىلى تونۇشۇپ قالغان ئىدۇق. ئابلاكام كىتىۋاتقاچ ـ: مىنىڭ سىلەرگە بۇلارنى ئۈگۈتىشىمدىكى سەۋەپ، ئالاھىدە ئەھۋاللارغا يولۇققاندا چىقىش يولى تېپىشتىن ئىبارەت. دائىم يېنىڭلاردا بولالماسلىقىم مۇمكىن، مەن يوق چاغلاردىمۇ سىلەر يەنىلا بۇ يولنى داۋام قىلىشىڭلار كېرەك. دەل شۇ ۋاقىتتا ئۈگەتكەنلىرىم سىلەر ئۈچۈن ناھايىتى مۇھىم بولىدۇ. شۇڭا قىتىرقىنىپ ئۈگۈنىشىڭلارنى ئۈمۈد قىلىمەن!..... دىدى بىزگە قاراپ. ـ: خاتىرجەم بولۇڭ ئابلاكا، بىز چوقۇم ياخشى ئۈگىنىشكە تىرىشىمىز!... ئابلاكام مەمنۇن بولۇپ يولنى داۋام قىلدى. بىز ئابلاكامنىڭ

يىتەكلىشىدە ھۇجۇم تاكتىكىسى، ھەم پەيتى...خەتەرگە ئۇچرىغاندا قانداق جايدا پاناھلىنىش، ئاچلىق ھەم ئۇسسۇزلۇق مەسىلىسىدىن قانداق قۇتۇلۇش جەھەتلەردە ياخشى ھاسىلاتقا ئىگە بولدۇق. ھەمدە ئۆگىكۈرلەرگە كىرىپ يىلان، ئۆمۈچۈكلەر بىلەن بىر قەپەستىن جەڭ قىلىپمۇ چىقتۇق، ھەتتا بەزى ئۆگىكۈرلەردە ئۇچرىغان جەسەتلەرنىڭ ھالىتىدىن قانداق ئۆلگەن، قاچان ئۆلگەن دېگەنلەرنى ئانالىز قىلىپ چىقتۇق، بۇ ئەلۋەتتە بىزنىڭ كىينىكى يولىمىزدا ئىنتايىن زور روللارنى ئويناپتتى، بىزنىڭ خەتەردىن ساقلىنىشىمىزغا چوڭ پايدىسى تېگەتتى. ھەم بۇ جەريانداا يۈرىكىمىز خېلى پىشىپ ئانچىكى ئىشلارغا قورقۇپ كەتمەيدىغان بولدۇق. ئەلۋەتتە بۇنىڭ ھەممىسى ئابلاكامنىڭ تۆھپىسى ئىدى. بىز شۇنداق ئارىلاپ يۈرۈپ يۈلغۇنلۇقتا يېتىپ كەلدۇق. ئابلاكام ـ: ھە نىجات ئۇكام، قېنى ساڭا بىر شارائىت ھازىرلاپ بېرەي، ئۆزۈڭنى تازا بىر كۆرسىتىۋالە!..... ـ: ماقۇل، ماقۇل، ھازىر تىخىمۇ يۈرەكلىك بوپ كەتتىم قانداق ئىش بولسا دەۋىرىڭ ۋايىغا يەتكۈزۈپ بىجىرىۋېتىمە!...دەڭە نېمىش قىلىمەن؟ ... ئابلاكام جىغانلىقنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ ـ: ئاۋۇ جايغا بىرىپ ئۇگەتكەنلىرىم بويىچە قىلىپ توشقاندىن بىرنى تۇتۇپ كەلگىنە!.....دىدى نىجاتقا. نىجات بولسا ئۆزىنى بىر تۈزىۋىلىپ ـ: بولىدۇ، قاراپ تۇرۇڭ ھە، ھازىرلا نەچچىنى تۇتۇپ كىلىمەن!.....دىدىدە جىغانلىقنى شۇڭغۇدى. بىز بولساق ئۇنىڭ ھەرىكەتلىرىگە قاراپ تۇراتتۇق. ئابلاكام ـ: ئۇ بىرمۇ توشقان تۇتالمايدۇ دىسەم ئىشىنەمسىلەر؟ ...بۇ بالا بەكلا ئالدىراڭغۇكەن، سىلەرگە دىسەم بۇ بىرنىمنى تۇتۇش ئۈچۈن ھەرگىز ئالدىراقسانلىق قىلىشقا بولمايدۇ، ناھايىتى ئىغىر بىسىقلىق بىلەن ئۆۋنىڭ نىشانىنى ئىنىق بەلگىلىۋىلىشىڭلار كېرەك، بولمىسا ھەرگىزمۇ تۇتالمايسىلەر!...قاراڭلار ئۇ قەيەردە ئۆۋنىڭ بار يوقلىقىغا قارىمايلا كىرىپ كەتتى. جىغانلىقنىڭ ئارىسىدا ئۆۋنى تىخىمۇ پەرق قىلالمايدۇ. ياۋا توشقانىنى تۇتۇشتا ئاۋۇال ئۆۋنى تېپىش كېرەك، ئاندىن شۇ نۇقتا بويىچە بارا ـ بارا يىقىنلىشىپ مەلۇم دائىرىدىن ئۇنىڭغا چاقماق تىزلىكىدە ھۇجۇم قىلىمىز، ئۇنىڭ يۆلىنىشى ناھايىتى تۇراقسىز، سەللا بىخەستىلىك قىلساق قىچىپ كېتىدۇ شۇڭا ئارىلىقىنى توغرا مۆلچەرلىشىمىز كېرەك!..... ئابلاكامنىڭ سۆزلىرىنىڭ ئاساسى بار ئىدى. چۈنكى تۈنۈگۈن ئۇنىڭ ماھارىتى ئۆز كۆزىمىز بىلەن كۆرگەندە!...ئۇنىڭغىچە نىجات ئىزدەپ يۈرۈپ بىر تۆشۈكنى تېپىۋالدى ئاندىن قىلىچىنى خۇددى ئابلاكامدەك تۆشۈكنىڭ ئالدىدىكى جىغانلارغا يۆگەپ مۇقۇملاشتۇرۇپ يەنە بىر تەرەپتىكى بىر تۆشۈكنى كوچىلاشقا باشلىدى. بىردەمدىن كىيىن تۈيۈقسىزلا سەكرەپ ۋارقىراپ كەتتى ـ: ۋايجان، يىلان!...يىلان باكەن قۇتقۇزۇڭلا!..... ئۇ شۇنداق دىگىنىچە قىلىچىنىمۇ ئالماي بىز تەرەپكە ئۆچقاندەك يۈگۈرۈپ كەلدى. بىز بولساق تېلىقىپ كۈلۈۋاتاتتۇق. ـ: ئۇھ، جېنىمنى ئىلىپ جاڭگالدا قويدا!...ئۆمرۈمدە مۇشۇ نەس باسقۇردىن قورقتىم، قورقىنىغا قوش كۆرۈنەر دېگەندەك توشقان قوغلاپ كىرسەم يىلان قوغلاپ كەتتى دېسە!..... ئۇ شۇنداق دىگىنىچە ھاسىراپ تۇراتتى ـ: نەدىن كەلدى دەيمە، توشقانىنىڭ ئۇۋىسىدا نىمە بار

ئۇنىڭغا!..... ئابلاكام كۈلكىسىنى توختىتىپ ـ : ئىنىم نەچچە قېتىم دېدىم ئالدىراقسانلىق قىلما دەپ، بەك قىزىققانكەنسەن!...ئۇ ئەسلىدىنلا يىلانىنىڭ ئۇۋىسى، مەن سىلەرگە بۇ جايدىكى شەيئىلەرنى بىكاردىن بىكار ئۈگۈتىۋاتقىنىم يوق، شەكلى ئوخشاپ كېتىدىغان ئۆسۈملۈكلەر بار ئۇلارنىڭ بىر خىلىنىڭ غولىدىكى سۈنى ئىستېمال قىلىشقا بولىدۇ، يەنە بىر خىلىنىڭ غولىدىكى سۈيۇقلۇق ناھايىتى زەھەرلىك، يىنىكى سىزىمىڭنى يوقىتىسەن، ئىغىر بولغاندا زەھەرلىنىپ ئۆلىسەن!...ئوخشاشلا توشقانىنىڭ ئۇۋىسى بىلەن يىلانىنىڭ ئۇۋىسى كامار بولىدۇ. ئەمما شۇنىمۇ ئىنىق پەرق قىلالمىساڭ ۋاقتى كەلگەندە بايىقىدەك يىلان چىقىپ چىقىۋالسا ئوخشاشلا ھاياتىڭغا خەۋىپ يېتىدۇ. شۇڭا قىزىقىنىڭ ياخشى توسمايمەن، ئەمما قىزىقىشىڭمۇ يولى بولىدۇ. سەن ئەستايىدىل ئۈگىنىسەن مەن ھەممىنى قويماي ساڭا ئۈگىتىمەن قانداق؟ ..... نىجات خىجىل بولۇپ يەرگە قارىۋالدى ئۇنىڭدىن كېيىن ـ : كەچۈرۈڭ، ئانامنىڭ قورسىغىدىمۇ جىم ياتماي سەككىز ئايدىلا تۇغۇلۇۋاپتىكەنمەن، ھازىرغىچە شۇنداق ئالدىراقسان!..... ـ : لېكىن مەن بىر قاراپلا سىنىڭ نۇرغۇن ئىشلارنى قىلالايدىغانلىقىڭنى ھىس قىلىپ يەتتىم، سىنىڭ قولۇڭدىن چوڭ ئۇشلار كېلىدۇ!...بەلكىم بۇ جەڭدە سىنىڭ تۆھپەڭمۇ چوڭ بولۇشى مۇمكىن!... نىجات يەنە ھاياجانلىنىپ كەتتى ـ : بىلىۋاپسىزدە!...مەن راسلا ھەممىنى قىلالايمەن...مۇشلىشىش دەمسىز، قىمار ئويناش دەمسىز قاندىقى بولسا ژېتىۋېتىمەن دەڭە!..... ـ : ھا ھا ھا، قارىسامۇ ژېتىۋېتىدىغاندەك!...ئەجىبا ياخشى ئىشلار قولۇڭدىن كەلمەمدا، دەپ بولغىچە مۇش ـ پەشۋا، ئالدامچى قىما!...دىگەندىن چۈشتۈڭغۇ!... نىجات دەپ بولۇپ ئۆزىمۇ كۈلۈپ كەتتى. ئاندىن يەنە توشقان تۇتۇش ئۈچۈن مىڭىشقا تەمشىلۈدى، ئابلاكام توختىتىپ ئوۋ ئوۋلاش باسقۇچلىرىنى سۆزلەپ بەردى. نىجات بىلىۋالغاندىن كېيىن ناھايىتى ئىشەنچ بىلەن چوڭ قەدەم ئىلىپ ئوۋ ئوۋلاشقا ئاتلاندى. ئۇنىڭ بۇ ئەلپازىدىن بۈگۈن بىرنى ئەمەس بەش ئالتىنى تۇتۇۋېتىدىغاندەك قىلاتتى. ئۇ جىغانلىق ئارىسىغا بارغاندىن كېيىن بىزگە قاراپ كۈلۈپ قويۇپ قويۇقراق كەلگەن جايغا كېلىپ يوشۇرۇندى، ئاندىن توشقانىنىڭ پەيدا بولۇشىنى ساقلاپ تۇردى. بىزمۇ ئۇنىڭ قانداق قىلىدىغانلىقىغا قىزىقىپ قاراپ تۇراتتۇق. ئاردىدىن نەچچە مىنۇت ئۆتۈپ دىگەندەك نىجاتقا ئانچە يىراق بولمىغان جايدا ئوتلاشقا باشلىدى، پەيىتنىڭ يېتىپ كەلگىنىدىن خۇشال بولغان نىجات ئاستا يەردىن داڭگالدىن بىرنى ئالدىدە نىشانلاپ تۇرۇپ توشقان تەرەپكە ئاتتى. ئەمما ئاتقان داڭگال نەق توشقانىنىڭ بىشىغا تېگىپ چۆچۈپ كەتكەن توشقان بەدەر تىكىۋەتتى. بۇ ھالنى كۆرۈپ توختىماي كۈلەتتۇق، ھەتتا غېنى كۈلۈپ بولالماي كۆزلىرىدىن ياش چىقىپ كەتتى. نىجات بىزگە قاراپ قويۇپ يەنە باشقا جايغا ئورۇن يۆتكىدى ھەمدە توشقانىنىڭ پەيدا بولۇشىنى ساقلاپ تۇردى. بۇ قېتىم خىلى ئۇزۇنغىچە توشقانىنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمىدى. ئۇزاق ساقلاشلاردىن كېيىن ئاخىرى ئوۋ پەيدا بولدى. تاقىتى تۈگىگەن نىجات ئۆزىنى تەستە بىسۋىلىپ يەنە داڭگالدىن بىرنى ئىلىپ توشقان تەرەپكە نىشانلاپ ئاتتى...بىراق داڭگال توشقانىنىڭ يېنىغا

چۈشكەن بولسىمۇ چۆچۈپ ئەتراپقا قاراپ قويۇپ يەنە ئۆزىنىڭ ئىشىنى قىلىۋەردى، ئىككىنچى داڭگالنى ئاتتى ئوخشاشلا ئازراق يۈگۈرۈپ قويۇپ يەنە توختاپ قالدى. ئاخىرى چىدىمىغان نىجات يوشۇرۇنغان جايىدىن چىقىپلا توشقاننى قوغلاپ كەتتى. ئۇنىڭ بۇ قىلىغىدىن ھەممىمىز كۈلكىمىزنى توختىتالماستىن دومىلىنىپ كىتىۋاتاتتۇق. ئۇنىڭ توشقاننى قوغلاۋاتقاندىكى ھالىتىمۇ شۇنداق قىزىق بولۇپ، توشقانمۇ ئۇنىڭ بىلەن قىرىشقاندەك يۆلىنىشىنى ناھايىتى تىز ئۆزگەرتىپ قاچاتتى. نىجات بولسا تۇتىمەن دەپ جىغانلارغا ئىلىنىشىپ يىقىلىپ قوپۇپ يەنە قوغلايتتى. بىز ئۇنىڭ توشقاننى تۇتالىشىدىن ئۈمۈدىمىزنى ئۈزۈپ تۇرغاندا ئۇ ۋارقىرىدى ـ: تۇتتۇم!.....قاراڭلار مانا ئاخىرى تۇتۇۋالدىم، يەنە تىخى تىرىك پىتى، ھىچقانداق قورال ئىشلەتمەي قوغلاپ تۇتتۇم!..... ھەممىمىز ئۇنىڭغا ئاپىرىن ئوقۇپ چاۋال چىلىشىپ كەتتۇق.

ـ: يارايسەن باتۇر!... دىدى ئابلاكام ۋارقىراپ تۇرۇپ. نىجات بولسا يۈگۈرگىنىچە قولىدا تىپىرلاپ تۇرغان توشقاننىڭ قۇلىقىدىن تۇتۇۋلىپ ئىلىپ كىلىۋاتاتتى. ـ: قاراڭلار، ئاخىرى تۇتۇۋالدىم!...قانداق ئەمدىغۇ يامانلىقىمغا ئىشەنگەنسىز ئابلاكا!..... ـ: ئىشەندىم، ئىشەندىم!...سىنىڭ يامانلىقىڭنى بىلەتتىم زادى، ئاخىرى تۇتۇۋاپسەن مانا...لىكىن ئۆلۈپ قالدىمۇ نىمە بايا تىپىرلاۋاتاتتى ئەمدى جىمىپ كەتتىغۇ!... ـ: ئۇنداق ئەمەستۇ، بەلكىم ئۆلگەن بولۇۋلىپ بىزنى ئالداۋاتامدىكى...قويۇپ بەرسەملا يەنە قىچىپ كىتىدۇ ھەقىچان!.....دىدى نىجات ھاسراپ تۇرۇپ. ئابلاكام ـ: مەيلى يەرگە قويە!..... ئۇنىڭ سۆزىدىن نىجات ناقايىل بولۇپ ـ: نىمە، ئاران تۇتسام يەنە قويۇپ بىرەمدىم؟ بۇ جانۋار چوقۇم يالغاندىن ئۆلگەن بولۇۋالغان نىمە!...قويۇپ بەرسەم قىچىپ كەتمەمدۇ؟ ... ـ: مەيلى، ئىشقىلىپ سەن تۇتقانغا ھېساپ، قىچىپ كەتسە يەنە تۇتىمىز ئاۋۋال ئۇنى يەرگە قوي!..... نىجات ئىككىلىنىپقىنە توشقاننى يەرگە قويدى. بىراق توشقان ناھايىتى تىز نەپەس ئالغىنىچە قىمىرلىماي ياتاتتى. شۇنداا ئابلاكام توشقاننى قايتىدىن تۇتۇۋلىپ قاھقاھلاپ كۈلۈپ كەتتى، بىز ھەيران بولۇپ ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتۇق. ئابلاكام بىردەم كۈلۈپ كىتىپ ئاندىن كۈلكە ئارىلاش ـ: ها ها...قاراڭلار بۇ جاڭۋاغا!...نىجات قوغلاۋىرىپ ھالسىرىتىپ ماڭالماسلا قىلىۋتىپتۇ بۇنى شۇڭا نىمە كۆرسەم كۆرەي دەپ ياتقان يىرىكەن ها ها ها ها!..... ئابلاكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەممىمىز كۈلۈپ كەتتۇق، نىجاتمۇ بىز بىلەن تەڭ كۈلۈپ كەتتى ئاندىن ـ: ئىشقىلىپ قانداق قىلسام تۇتۇۋالدىم ھىساپ!...بۇنى تۇتقىچە مەنمۇ باشلىرىم قىيىپ تاس قالدىم ئايلىنىپ كەتكىلى!..... دىدى بىشىنى سىلكىپ قويۇپ. ئابلاكام ـ: توغرا، توغرا...بەل قويۇۋەتمىسلا قىلغىلى بولمايدىغان ئىش يوق، بۇ روھىڭنى ئۈگۈنۈشكە ئەرزىيدۇ!...كەچمۇ بولاي دەپتۇ قالغان ئىشلارنى ئەتە يەنە داۋاملىق ئۈگىتەي يەنە بىرە ئىككى توشقان تۇتۇپ بىراقلا ئىلىپ كىتىپ كاۋاپ قىلايلى قانداق؟ ...قاراڭغۇ چۈشكىچە ئاستا قەلئەگە قايتمىساق ئۇ جاي ئاشكارلىنىپ قالمىسۇن يەنە!.....دىدى ئابلاكام. بىزمۇ قوشۇلدۇق ھەمدە ياۋا توشقاندىن يەنە ئىككىنى تۇتۇپ، چاقچاقلاشقاچ قەلئەگە قاراپ يول ئالدۇق!.....

يېڭى سەپەر(5 ـ باب3 ـ قىسىم)

قەلئەگە يېنىپ كەلگەندىن كېيىن، ھەممىمىز بىرلىكتە ئالدىراشچىلىق بىلەن تۇتۇۋالغان توشقانلارنى پاكىزلەپ تەييار قىلدۇق. ئابلاكام بولسا ئوتنى راسا بەلەن چوغدىتىپ بولدى ئاندىن توشقانلارنى پىشۇرىۋاتقاچ بىزگە ـ: قانداق، بۇگۈنكى ئۇگىنىشتىن قانداقراق ھاسىلاتقا ئىگە بولدۇڭلار؟ .....دىدى بىزگە قاراپ قويۇپ. يەنە نىجات ۋاتىلداپ كەتتى ـ: ۋاھ، ئۇنى بىر دىمەك ئابلاكا!...بۇگۈن ھەرھالدا توشقان قوغلاشنى بولسىمۇ ياخشى مەشىق قىلۋالدىم. قىلىچ ئوينىتىشقا كەلگەندىزە يەنىلا ئازراق خام...بولسا ئەتىلەردىن مۇشۇ ئاساسىي جەڭ ماھارەتلىرىنى بىر ئۇگەنمەيمىزمۇ؟ نەچچە كۈندىن بېرى شەيئىيلەرنى خىلى پىششىق بىلۋالدۇق، خارابىيلىقنىمۇ ھازىر خىلى ئوبدانلا بىلىمىز بۇرۇنقىدەك ئىزىقىپ قىلىشلار يوق، مەھەللىمىزدە ماڭغاندەك مىڭىلىۋېرىمىز دەڭە!...ھا ھا ھا!... نىجاتنىڭ دىگەن سۆزلىرىدىن ھەممىمىز مەمنۇنلۇق بىلەن كۈلدۇق. ئابلاكام ـ: ئۇنداق بولسا ناھايىتى ياخشى، ئەمىسە ئەتە مەن سىلەردىن چوڭ بىر ئىمتىھان ئېلىپ باقىمەن ئۇگەنگىنىڭلار زادى قانچىلىك بولدى، دەپ بەرگەنلىرىمدىن قانچىلىك بىلىم ئالالىدىڭلار قېنى!..... ئابلاكامنىڭ سۆزىدىن ھەممىمىز ئەجەپلىنىپ سورىدۇق ـ: ئەجىبا نەچچە كۈن مەشىق قىلىپلا ئىمتاھانغا چۈشۈپ كەتتۇقما؟ ھېچ بولمىسا يەنە نەچچە كۈن مەشىق قىلۋېلىپ ئۇنىڭدىن كېيىن بىر گەپ بولمىسۇنمۇ ئابلاكا!..... ـ: نەچچە كۈن يەنە بىكاردىن بىكار ئايلىنىپ يۈرسەك قاملاشمايدۇدە!...شۇڭا ئەمەلىيەتتى قول سېلىپ ئىشلەش كېرەك، شۇ چاغدىلا ئاندىن تىخمۇ چوڭقۇر بولغان ھاسىلاتلارغا ئىگە بولىسىلەر!..... ئابلاكامنىڭ سۆزلىرىدىن ئۇنىڭ مۇددىئاسىنىڭ نىمە ئىكەنلىكىنى يەنىلا چۈشىنەلمىدۇق. قول سېلىپ ئىشلەش دىگىنىنىڭ قايسى مەنقىدە دېيىلگىنىنى بىلەلمەي تېڭىرقاپ قالغان ئىدۇق. ئۇنىڭغىچە ئابلاكام سۆز ئاچتى ـ: بەك كۆپ ئويلىۋالماڭلار، ۋاقتى كەلگەندە تەبىيلا ھەممە ئىشلار ئۆز ئىزىغا چۈشىدۇ!...ھە، كاۋاپمۇ تەييار بولدى قېنى قورساقنىبىر تويغۇزۇڭلار ئاۋۋال، ئۇنىڭدىن كېيىن سىلەرگە ناھايىتى قىزىقارلىق ھېكايىلەرنى ئېيتىپ بېرىمەن!..... دىگەندەك مەزىلىك كاۋاپنىڭ ھىدى ھەممىمىزنىڭ ئىشتىھاسىنى ئېچىۋەتكەن ئىدى، بىز ئابلاكامنىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلاشقا قىزىقىپ ئۇنىڭغا تەلمۈرۈپ تۇراتتۇق. ئابلاكام بىزگە گۆش تەقسىم قىلىپ بەرگەچ ـ: ئۇزۇن بوپتۇ بۇنداق كۆپ ئادەملەر بىلەن بىللە تاماق يىمىگىلى، ھەم سىلەرگە ئېچ باغرىمدىكىنى راسا تۆكۈۋېلىپ بەكلا يىنىكلەپ كەتتىم. يەنە شۇنداق بولسىمۇ سىلەرگە كۆپ ئىشلارنى سۆزلەپ بەرگۈم كىلىۋاتىدۇ، ئاڭلاشنى خالامسىلەر؟ ..... ھەممىمىز يايراپ كەتتۇق، مەن ـ: خالايمىز، خالايمىز!...ئابلاكا دەپ بىرىدىغىنىڭىز يەنە قورقۇنۇچلۇق ئىشلارما؟ ..... ئابلاكام بىرەدەم تۇرۇپ كىتىپ ـ: ياق، بۇ مەن ياشاۋاتقان مەھەللىدىكى ئىشلار، سېلىم تاغاڭ بىلەن بولغان ئىشلار!...يەنە كېلىپ ناھايىتى كۆڭۈللۈك ئۆتكەن كۈنلەر!..... ئابلاكام شۇلارنى دەۋىتىپ بىرەدەم جىمىپ كەتتى، ئۇنىڭ ھالىتىدىن ناھايىتى ئازاپلىنىۋاتقانلىقى چىقىپلا تۇراتتى. ئابلاكام كۆزلىرىگە كەلگەن

ئىسسىق ياشنى بىزدىن قاچۇرۇپ سۆزنىى داۋام قىلدى ـ : ئەمسە دەپ بىرەي قۇلاق سىلىپ ئاڭلاڭلار ھە!..... بىزنىڭ باش لىڭشىتىشىمىز بىلەن ئابلاكام ھېكايىسىنى باشلىدى ـ : ئۇ چاغلاردا چېلىشچىلىق بىزنىڭ ئەنئەنىۋى تەنھەرىكەت تۈرلىرىمىزنىڭ ئەڭ ئالدىنقى ئورۇندىكىللىرى ئىدى، ھەم شۇ ئارقىلىق ئۆزىمىزنىڭ باتۇرلىقىنى نامايەن قىلاتتۇق. شۇڭا قەيەردە نوچى چېلىشچى بولسا شۇيەرگە ئىزدەپ بېرىپ سىنىشىپ كىلەتتۇق، بۇ ئەلۋەتتە قانداقتۇر نوچىلىق تالىشىش بولماستىن رىقابەتلىشىش ئارقىلىق ئۆزىمىزنى تونۇش ئۈچۈن ئىدى. ھەم شۇ ئارقىلىق ئۆز ـ ئارا چۈشىنىش ھاسىل قىلاتتۇق. مەن ئۇ چاغلاردا كىچىك بولغاچقا ئادەتتىكى، مەھەللىلەردە ئورۇنلاشتۇرغان كىچىك تىپتىكى مۇسابىقىلەرگە قاتنىشىپ يۈرەتتىم. قانات ـ قۇيرۇقۇمۇ تېخى پىشىپ يېتىلمىگەن ئىدى. دائىم چوڭ چېلىشچىلارغا ھەۋەس بىلەن قاراپ كېتەتتىم، ھەتتا ھەرىكەتلىرىنى ئوغۇرلۇقچە ئۆگىنەتتىم. ئۇلار مىنىڭلا ئەمەس مەھەللىدىكى ھەممە كىشىلەرنىڭ ھۆرمەت قىلىشىغا سازاۋەر بولغان ئېسىل پالۋانلار ئىدى. ئۇلارنىڭ بىرى دەل ھازىرقى مەھەللە ئاقساقىلىمىز شۇ، ياش ۋاقتىدا«مانا مەن!...»دېگەن نوچىلارنى بىرلا كۆتۈرۈپ يانپاشلاپ باساتتى. ئۇ چاغلاردا مەن تىخى كىچىك بولغاچقا چوڭلاردىن ئەيمىنىپ يىنىغا بىرىشقا پېتىنالمايتتىم، لىكىن چېلىشىش ئورۇنلاشتۇرغاندا ھەممە ئىشىمنى تاشلاپ قويۇپ ئۇلارنىڭ رىقابىتىنى كۆرەتتىم، ھەمدە يوشۇرۇن ھالدا چېلىشىشنى مەشىق قىلاتتىم. بارا ـ بارا چوڭ بولۇشقا ئەگىشىپ كۆپ مۇسابىقىگە چۈشتۈم ھەمدە ياشلار ئارىسىدا خېلىلا شۆھرەتكە ئېرىشتىم. ئەمما بىز مەھەللە بويىچە ئىككى قۇتۇپقا ئايرىلغان ئىدۇق، ئۇنىڭ بىرى دەل سېلىم تاغاڭ بولىدۇ. ئۇنىڭغا مەھەللە پالۋىنى ئاقساقال ناھايىتى ئامراق بولغاچقا يېنىغا تارتىپ ئۆزى بىر قوللۇق مەشىقلەندۈرگەن، شۇڭا ھەر قانداق چېلىشچى ئۇنىڭ بىلەن چۈشسە سەرتسىز يىڭىلەتتى. سېلىمنىڭ ھەرىكەتلىرىمۇ شۇنداق چاققان ھەم زەردىلىك ئىدى، ھەتتا بىر قىتىم مۇسابىقىدە باشقا مەھەللىدىكى بىر پالۋانىڭ سېرىق ئېتىنى يىرتىۋەتكەن!...چېلىشچىلار يىقىلماي تىك چۈشكەن تەقدىردىمۇ ئۇنىڭ زەردە بىلەن يەرگە قېقىشىدىن بەدىنى بەرداشلىق بىرەلمەيدۇ. شۇڭا كۆپىنچىلەر ئۇنى مەھەللىنىڭ كەلگۈسى ۋارىس پالۋىنى دەپ ئالقىشلايتتى، مەن بولسام ئۇستا كۆرمىگەن شاگىرتتەك، چېلىشچىلارغا قاراپ ئۆگىنىۋالغىنىم بويىچىلا ئۆزۈم يەنە ئازراق ماھارەت قوشۇالغان ئىدىم. شۇنداقتىمۇ بەدەن قۇۋۇتتىم ئالاھىدە ياخشى بولغاچقا تىزلا كۆزگە كۆرۈنۈشكە باشلىدىم. خىلى چېلىشچىلارنى مەغلۇپ قىلىپ مەلۇم نىسپەتتە شۆھرەتكە ئېرىشكەن بولسامۇ يەنىلا قانائەت ھېس قىلمىدىم. مەقسىدىم سېلىمغا جەڭ ئېلان قىلىش ھەم ئۇنى يېڭىپ ئۆزۈمنى كۆرسىتىپ قويۇش ئىدى. شۇنداق قىلىپ بىر تۈركۈم ياشلار مىنى ئالقىشلاشقا باشلىدى، كۆپرەكى يەنىلا سېلىمنى مەھەللە پالۋىنى دەپ ئىتىراپ قىلاتتى. شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە نەۋرۈز بايرىمىلىق كاتتا بىر مەيدان چېلىش ئۆتكۈزۈلدى، بۇ مۇسابىقە ئادەتتىكى مۇسابىقە ئەمەس بولۇپ بىرىنچى بولغانلارغا كاتتا مۇكاپات بۇيۇمى سوۋغا قىلىنىشتىن سىرت ھەقىقى مەھەللە پالۋىنى شەرپىگە مۇيەسسەر

بولاتتى، ھەمدە ھەرقايسى مەھەللە يىزىلاردىن پالۋانلار بەس ـ بەستە كېلىشكە باشلىدى. ئادەمنىڭ كۆپلىكىدىن مۇسابىقە ئۇدا ئۇچ كۈن داۋاملاشتى، بۇ مۇسابىقىنىڭ ئۆزۈم ئۇچۇن ناھايىتى يانشى پۇرسەت بولغىنىدىن خۇش بولدۇم، سېلىمنىمۇ ھەم يېڭىشقا ئىشەنچىم بار ئىدى. مۇسابىقە باشلىنىپ پالۋانلار بىر ـ بىرلەپ مەيدانغا چۇشۇپ رەقىبلىرىنى يەر چىشلىتىپ كېينىكى تاللاش باسقۇچلىرىغا قەدەم قويدى، ئۆز نۆۋىتىدە سېلىم بىلەن مەنمۇ بۇ قاتاردا بار ئىدىم. شۇنداق قىلىپ ماھىرلار بارا ـ بارا خىللىنىشقا باشلىدى، ھەم بۇرۇنقىدەك ئوڭايلا رەقىبىنى يەر چىشلىتىدىغان ئىش قالمىدى. بەزىدە ھەتتا يېرىم سائەت، بىرەر سائەتكىچە رەقىبلىرىنى يېقىتالمايدىغان ئىشلار يۈز بېرىپ تۇراتتى. بۇنداق بولغانسىرى ماھىرلارمۇ خېلىلا ھالسىراپ قالغان ئىدى. مەن بىلەن سېلىم ئۆز نۆۋىتىدە رەقىبلىرىمىزنى بىر ـ بىرلەپ يەر چىشلىتىپ ئۇچىنچى كۈنى ئەڭ ئاخىرىدىكى ھەل قىلغۇچ جەڭگە تاللاندۇق. دىمەك ئارزۇيۇم ئەمەلگە ئېشىپ سېلىم بىلەن رىقابەتكە چۇشىدىغان چوڭ پۇرسەتكە ئېرىشكەن ئىدىم، شۇڭا مۇشۇ پۇرسەتتە ئۇنى مەغلۇپ قىلىپ مەھەللىنىڭ پالۋىنى بولۇشنى كۆڭلۈمگە پۈكتۈم. ھەل قىلغۇچ مۇسابىقە باشلىنىپ ئىككىمىز مەيدانغا چۇشتۇق، سېلىم قارىماققا شۇنداق سالماق كۆرۈنەتتى، نىملا دېگەن بىلەن كۆپ چېلىشلارنى كۆرگەنىدە!.....مەيدان نازارەتچىسى ئىككىمىزنى قول ئېلىپ كۆرۈشتۇرگەندىن كېيىن تەييارلىق قىلىشقا بۇيرۇق قىلدى. بىزمۇ بىر ـ بىرىمىزنىڭ بەللىرىنى ئامبۇردەك قىسقان ھالدا تۇتۇپ تەييار تۇردۇق. ـ : «باشلاندى!...» دېگەن ئاۋاز بىلەن تەڭ ئەتراپتىن گۈلدۇر ـ قاراس ئاۋازلار ئاڭلىنىشقا باشلىدى ـ : «باسە!.....پۈتلىيە ھە!.....ئالە يانپاشقا!.....»بىز تىركىشۋاتقاندا ئەتراپتىكىلەر بىزدىنمۇ بەك جىددىيلىشىپ ھاياجانلىنىپ سۆزلەپ كېتىۋاتاتتى. مەن شۇنچە كۈچەپ ئۇنى ئاتماقچى بولغان بولسامۇ ئۇنىڭ چاققان ھەرىكەتلىرى توسقۇنلۇق قىلىۋاتاتتى، خېلى تىركەشكەن بولسامۇ ئۇنىڭ ئاجىز يېرىنى بىلەلمەيۋاتاتتىم. ئۇمۇ ئۆز نۆۋىتىدە ماڭا بوش كەلمەي زەردە بىلەن قاڭقىتاتتى، لېكىن مەنمۇ چاققانلىق بىلەن يەرگە تىك چۈشەتتىم. ئارىدىن يېگىرمە مىنۇتچە ۋاقىت ئۆتكەن بولسىمۇ بىر ـ بىرىمىزنى باسالمىدۇق، لېكىن ۋاقىت ئۆتكەنسىرى جانسىزلىشىپ كېتىۋاتاتتىم. سېلىمنىمۇ مەندەك ھالسىرىدى دەپ ئويلاپ ئۇنى زەردە بىلەن يانغا ئاتماقچى بولۇپ كۈچەۋاتقىنىمدا ئۆزۈمۇ تۇيماستىنلا يەردىن يۇلۇنۇپ ھاۋايى مۇئەللەقتە بىر پىرقىرىۋەتكەندىن كېيىن يەرگە«گۇپ!»پىدە چۈشتۈم. بىردىنلا ئەتراپتا ئالقىش ـ ساداالر ياڭرىدى. بەزىللىرى«خو!...ئەركەك مانا!...داداڭنىڭ بالىسى داداڭنىڭ، يېگىت!.....»دەپ ئاپىرىن ئوقۇشسا بەزىللىرى ھەيرانلىقتا ـ : «يوۋ!.....ئا ئۆزىدىن يوغان نىمىنى دەس كۆتۈرۈپ پىرقىرىتىپ تاشلىدى ماۋۇ!...راس يامان نىمىكەن جۇما!...»دېگىنىچە ئىغىزىنى ئېچىپ تۇراتتى. دىمىسمۇ سېلىمنىڭ بەستى مىنىڭكىدىن كىچىكرەك ئىدى. ـ : «نەتىجە بىردە نۆل!...ئەمدى ئىككىنچى مەيدانغا تەييارلىق قىلىڭلار!»نازارەتچىنىڭ سۆزى بىلەن قايتىدىن بىر قول ئېلىشىپ كۆرىشۈتتىپ ئىككىنچى مەيدانغا تەييارلاندۇق.

نازارەتچىنىڭ باشلىشى بىلەن ئەتراپتا يەنە ھاياجانلىق سادالار ياڭراشقا باشلىدى. مەن ئۆزۈمنىڭ كەتكۈزۈپ قويغان يىرىنى ئويلىغاچ سىلىم بىلەن قاتتىق تىركىشۋاتاتتىم، ھەم سىلىمنى ئۇنچە ئاددىيلا يېڭىۋلىشىنىڭ ئاسان ئەمەسلىكىنى چۈشىنىپ يەتتىم. بىردەم تىركىشىش جەريانىدا ئۇنىڭ مىنى نەچچە قېتىم كۆتۈرىمەن دەپ كۆتۈرەلمىگەنلىكىدىن ئۇنىڭ خىجىلا ھالسىرىغانلىقىنى سىزىۋالدىم ھەمدە شۇنى پۈرسەت بىلىپ ئاجىزلىقىغا ھۇجۇم قىلدىم. ئەمما سىلىمۇ ھۇجۇم شەكلىنى ئۆزگەرتىپ مىنى يانپاشلاپ بىسىشقا تىرىشۋاتاتتى. مەن بولسام ئۇنى كۆتۈرۈپ بېسىش تەرەپدارى بولۇۋاتاتتىم، توساتتىن سىلىم پۈتۈمنى چاتاپلا يانپېشىغا ئىلىپ يەرگە ئاتتى، بۇ چاغدا ھەممىسى ھاياجاندىن سۆزمۇ قىلالماي نەتىجىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىغا ھاڭۇنقىپ قاراپ تۇراتتى. بىراق مەن شۇنداق چاقچاقلىق بىلەن ئۆرۈلۈپ يەرگە دەسلا چۈشتۈم!... ـ : «ئاپىرىن!.....»بىردىنلا ئەتراپتىن قۇقاس كۆتۈرۈلدى. قولۇم يەنىلا سىلىمنىڭ بىلىدە ئىدى. ئەمدى ئۆزۈمنىڭ ھۇجۇمغا ئۆتمىسەم بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ پۈتۈن كۈچۈم بىلەن سىلىمنى دەس كۆتۈردۈم ـ : «يېئاھ!...ئاللاھ ئۆزەڭ با!.....»شۇنداق نەرە تارتىپ يەرگە ئىتتىشىم بىلەن تەڭ سىلىم چاقچاقلىق بىلەن يەرگە ئىككى پۈتلاپلا چۈشتى. ئۇنىڭ ئۆزىنى تۇزلۇبلىشىغا پۈرسەت بەرمەي ئۇلاپلا زەردە بىلەن تارتىپ يانپىشىمغا ئىلىپلا يەرگە باستىم.....ئەتراپ جىمجىتلىققا تولغان ئىدى. ـ : «نەتىجە بىردە بىر!...»نازارەتچىنىڭ سۆزى بىلەن قايتىدىن چۈقان كۆتۈرۈلدى ـ : «پاھ، بىر ـ بىرىدىن قېلىشمايدىغان پالۋانلارکەن!...ياشاپ كېتىڭلار، يېگىت، يېگىت!.....»ھەممىسى چاۋاك چېلىشىپ تۇراتتى. سىلىمۇ ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ ماڭا قولىنى تەڭلىدى ـ : ھەقىقەتەن پالۋانکەنسىلە، مۇنداق كۆچلۇك رەقىبىم بار دەپ ئويلاپ باقماپتىكەنمەن، كۆپرەك پىكىرلىشىپ ئۆتەرمىز!..... ئۇنىڭغا نىمدەپ جاۋاپ بىرىشنىمۇ بىلەلمەي قالدىم. بۇ ئۇنىڭ تەنە قىلغىنىمدۇ ياكى كەمتەرلىك قىلىۋاتقانلىقىمدۇر بىلەلمىدىم. نازارەتچى يەنە سۆزىنى داۋام قىلدى ـ : «ۋاقىت بەك سوزۇلۇپ كەتكەچكە يەنە ئازراق ئۇزارتتۇق...بۇ قېتىم كىم يەڭسە شۇ مەھەللىنىڭ پالۋانى بولغاندىن سىرت كاتتا مۇكاپاتلىنىدۇ!.....»ئەتراپتا ئالقىشلار ياڭرىدى. نازارەتچى ـ : «ئەمسە تەييارلىق قىلىۋىلىڭلار، ئون مىنۇتتىن كېيىن مۇسابىقە يەنە داۋاملىشىدۇ!.....»شۇنداھەممە كىشىلەر ئەتراپىمىزغا يىغىلىۋالدى، بەزىلىرى جەڭ تاكتىكىسىنى ئۇگەتسە بەزىللىرى ئىغىزى ـ ئىغىزىغا تەگمەي ماختاپ كېتەتتى. ـ : «ھەي نىمىش قىلىۋاتسىلەر، بۇلارنى ئارام ئالغىلى قويۇڭلار مۇسابىقە ھىلىلا باشلىنىدۇ!...مىڭلار، مىڭلار مەيداندىن چىقىپ كېتىڭلار!...»نازارەتچى شۇنداق دېگىنىچە ئۇلارنى مەيداندىن چىقىرىۋەتتى. بىز ئاز ئارام ئىلىۋالغاندىن كېيىن يەنە قايتىدىن مەيدانغا چۈشتۇق، بۇ قېتىم ئەڭ ئاخىرقى پۈرسەت بولۇپ يېڭىلىپ قېلىشقا بولمايتتى. مۇسابىقە باشلىنىشى بىلەن تەڭ ئەتراپ قايتىدىن جانلاندى، چىرقىراش، ۋارقىراش، ئىسقىرتىش دېگەنلەر مەھەللىنى بىر ئالغان ئىدى. بىزمۇ قارشى تەرەپنى مەغلۇپ قىلىش ئۈچۈن قاتتىق تىركىشىشكە باشلىدۇق، بۇ قېتىم

ھەممە ھۇنەرلىرىمىز دىگۈدەك ئىشلىتىلىپ بولدى ئەمما بىر-بىرىمىزنى يېقىتالمىدۇق، بەلگىلەپ بەرگەن ۋاقىتتىنمۇ ئاللىقاچان ئېشىپ كەتتى. بىراق بىز تىخىچە ئىلىشۋاتاتتۇق، بىردە ئۇ بىردە مەن كۆتۈرۈپ باساتتىم بىراق ھەر قېتىم يەرگە تىكلا چۈشۈالاتتۇق. باھالىغۇچىلارمۇ نەتىجىسىنى ئېلان قىلىشقا ئامالسىز قالدى. ئاخىرى ھەممىسى ئۈمۈدىنى ئۈزۈپ تۇرغاندا ئادەمنىڭ ئەقلى يەتمەيدىغان بىر ئىش يۈز بەردى. ماغدۇرى قالمىغان سېلىم ھەرقانچە قىلىپمۇ يېقىتالمىغاندىن كېيىن قەيەردىن كەلگەن كۈچنىڭ تەسىرىدىنكىن مىنى يەردىن يۇلۇپلا ئالدى. شۇ تاپتا ھاۋادا لەيلىگىنىمچە ئۇنىڭ قانداق يۆلىنىشتە تاشلايدىغانلىقىغا دىققەت قىلىپ تۇراتتىم. ئۇ مىنى ناھايىتى زەردە بىلەن كۈچەپ يەرگە ئاتتى، مەن يۆلۈنىشىمنى توغۇرلاپ چاققانلىق بىلەن يەرگە تىكلا چۈشۈالدىم، ئەمما بىرخىل ئازاپلىق ئاغرىق پۈتۈمدىن كىرىپ مىڭەمدىن تۇتۇن چىقىرىۋەتتى. زەردە بىلەن چۈشكەچكە پۈتۈم قېقىلىپ كىتىپ ئاغرىق قوزغالغان ئىكەن. يەرگە چۈشۈپلا ئۇنىڭ بېلىنى قويۇۋېتىپ كەينىمگە داجىغىنىمچە يەرگە يېقىلدىم. چۈنكى ئاغرىقنىڭ دەستىدىن يەرگە دەسسىيەلمىدىم. شۇ چاغدا ئەتراپتىكىلەر چۇقان سېلىشقىنىچە مەيدانغا يۈگۈرۈپ كىرىپ سېلىمنى ئاسمانغا ئېتىشقا باشلىدى ـ: «ۋوي، ۋوي!...بىزنىڭ پالۋان ۋوي، ۋوي!...»نەتىجە ئېلان قىلىنىپ بۇ كاتتا مۇسابىقىدە سېلىمنىڭ يەڭگەنلىكىنى ھەمدە مەھەللە پالۋىنى بولغانلىقى جاكارلاندى. مەن بولسام ئىچىنىشلىق مەغلۇپ بولغانىنىڭ ئۈستىگە ئوشۇقۇم چىقىپ كىتىپ بىرەر ئاي ماڭالماي ئۆيدە ئارام ئالدىم. مۇسابىقىنىڭ ئەتىسى مەھەللىدىكىلەر راسا بوردالغان كۆك قوچقاردىن بىرنى ئۆيىمىزگە ئېلىپ كەپتۇ، ئارىسىدا مەھەللە ئاقساقىلى پىشقەدەم چېلىشچى پالۋان بىلەن مەھەللىنىڭ يېڭى پالۋىنى سېلىممۇ بار ئىدى. سېلىم مەن بىلەن كۆرۈشۈپ تۇرۇپ ـ: تۇنۈگۈنكى نەتىجە پەقەت مەيداندىكى نەتىجە خالاس، ئەمەلىيەتتە سىلىمۇ بىرىنچى بولدۇڭلار، مەن ئاتقاندا يەرگە تىك دەسسەپ چۈشتۈڭلار شۇڭا يېڭىلگەنگە ھېساپ ئەمەس. بۈگۈن ئاتايىن سىلىنى يوقلىغاچ بۇ مۇكاپاتنى سىلىگە ئېلىپ كەلدىم، بالدۇرراق ساقىيىڭلار بولمىسا مەن بىلەن ئېلىشىدىغان ئادەم قالماي زېرىكىپ قالىدىكەنمەن!..... دىدى كۈلۈپ قويۇپ، باشقىلارمۇ كۈلۈپ كىتىشتى. شۇنداىلا سېلىمنىڭ ناھايىتى مەرد، ھەقىقىي پالۋان ئاتىلىشقا لايىق ئىكەنلىكىنى ھىس قىلىپ يەتتىم ھەمدە شەخسىيەتچىلىكىمدىن خىجىل بولدۇم. شۇنىڭدىن ئىتىبارەن سېلىم بىلەن قان ـ قېرىنداشتەك ئىجىل بولۇپ كەتتۇق، ھەممە مۇسابىقىلەردە ئۆز ـ ئارا كۈچ سىنىشىپ مەھەللىدىكىلەرگە زوق ئاتا قىلدۇق، ھەممىسىنىڭ بىزلەرگە مەستلىگى كىلەتتى. ئېلىشمىغۇچە تېپىشماس دىگەن مۇشۇ بولسا كېرەك!...كېيىن مەھەللە ئاقساقىلى مىنمۇ سېلىم بىلەن بىللە مەشقىلەندۈرۈپ مەھەللىدىكى ئەڭ تىلغا كۆپ ئىلىنىدىغان سېلىم«پالۋان» بىلەن ئابلا«نوچى»غا ئايلاندۇردى. بەزى كىشىلەر جۇغۇمغا قاراپ«قوتاز!»دەۋالاتتى، مەنمۇ بارا ـ بارا بۇ لەقەمگە كۆنۈپمۇ قالدىم. شۇنىڭدىن كېيىن مەھەللىدىكى ھەممە كىشىلەر بىزنى باشقىچە ھۆرمەت قىلىدىغان بولۇپ كەتتى. ھەي!...شۇ

كۈنلەرنى ئەسلىسەمزە.....هازىر بولسا مانا بۇ جايدا بەند بولۇپ ياشاپ كەپتىمەن، ناھايىتى مەنىسىز ھەم خەتەرلەرگە تولغان!..... ئابلاكامنىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلاپ كەچ بولۇپ كەتكىنىمۇ تۈيمايلا قاپتۇق، ھەم ئابلاكامغا بولغان ھۆرمىتىمىز يەنە بىر پەللە يۇقىرى كۆتۈرۈلدى. ئۇنىڭ بۇنداق خەتەرلىك، سەھرلەنگەن خارابىيلىقتا بەشىيل ياشىشى ئەجەپلىنەرلىك ئەمەسكەن!..... ـ: كەچ بولۇپ كېتىپتۇ، بولدى ئۇخلاڭلار!...ئەتە سىلەرنى چوڭ ئۆتكەل كۈتۈپ تۇرىدۇ، چوقۇم مەردانىلىك بىلەن يۈزلىنىشىڭلار كېرەك!... ددى ئابلاكام يانپاشلانغاچ. بىز قانداق ئۆتكەل ئىكەنلىكىنى بىلمىسەكمۇ لېكىن ناھايىتى مۇھىم ئىكەنلىكىنى ھىس قىلالايتتۇق. شۇڭا سەھەردە قوپۇپ ياخشى تەييارلىق قىلىش ئۈچۈن يېتىپ ئارام ئالدۇق!.....

يېڭى سەپەر(5 ـ باب4 ـ قىسىم)

تاڭ ئېتىشى بىلەن تەڭ ھەممىز ئورۇنلىرىمىزدىن تۇردۇق، ئابلاكامۇ ئاللىقاچان تۇرۇپ بولغان ئىدى ھەمدە قىلىچلارنى بىلەۋاتاتتى. بىزنى كۆرۈپ ئىشىنى قىلغاچ ـ: ئورنۇڭلاردىن تۇردۇڭلارمۇ؟ ...بۈگۈن ئالاھىدە بىر مەشىق بار شۇڭا ياخشى تەييارلىق قىمىساق بولمايدۇ!...ددى. ئۇنىڭ«ئالاھىدە مەشىق»دىگىنىنىڭ نىمىدىن دېرەك بېرىدىغانلىقىنى بىلەلمەي تېڭىرقاپ قالدۇق. ئابلاكام ھەممە قىلىچلارنى بېلەپ بولۇپ ئىتتىك بولغان بولمىغانلىقىنى سىناپ باققاچ يەنە ـ: ھەممىڭلار جىمىپ قالدىڭلارغۇ، ئەجبا قانداق مەشىق ئىكەنلىكىگە قىزىقمامسىلەر؟ ... ـ: قىزىقىشىنغۇ قىزىقمىز، لېكىن قىلىچلارنى بېلەپ تەييار قىلغىنىڭىزغا قارىغاندا ئادەتتىكى مەشىق ئەمەستەك قىلىدۇ!... ددىم ئابلاكامنىڭ سۆزىگە جاۋابەن. ئابلاكام ـ: شۇنداق، بىز بۈگۈن كەچ سىرتتا ئالۋاستىلار بىلەن بىر مەيدان جەڭ مانۇرى ئېلىپ بارىمىز، شۇڭا ئالاھىدە تەييارلىق قىلمىساق بولمايدۇ!... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەممىز بىر ـ بىرىمىزگە قارىشىپ ھەيرانلىقتا تۇرۇپ قالدۇق. ـ: نىمە ددىڭىز؟ ...بۈگۈن كەچ ئالۋاستىلار بىلەن جەڭ قىلغىلى بارامدۇق؟ ...بۇ سەل بالدۇر بولۇپ قالدىمۇ نېمە، بىز تىخى مەشىق قىلغىلى ئىككى كۈن بولۇپلا ئالۋاستىلار بىلەن جەڭ قىلىشقا چىقساق تازا قاملاشمىغان ئىش بولامدۇ قانداق؟ ...يەنە كىلىپ بىرەر قېتىم ئالۋاستىلار بىلەن ئىلىشىپ كۆرۈپ باقمىغان تۇرساق بۇنداقلا چىقساق ئېغىر ئاقىۋەتلەر كىلىپ چىقارمىكى!..... ددى نىجات جىددىيلىشىپ. ئابلاكام پەرۋاسىزلا ـ: ئۇنداق بولسا ھەربىكەتتىن قالغان ئالۋاستىدىن بىرنى ئېلىپ كىلىپ ئالدىڭغا قويۇپ، مۇشۇنى چېچىپ ئۇيناڭلا دىسەم بولىدىكەندە؟ ...سىلەرگە ددىمغۇ بۇ ئەلۋەتتە ئالاھىدە مەشىق، سىلەر چوقۇم ئالۋاستىلار بىلەن يەكمۇ ـ يەك ئېلىشىپ كۆرۈپ شۇ ئارقىلىق ئۆزۈڭلارنى مۇكەممەللەشتۈرەلەيسىلەر، ھامىنى شۇ ئىشقا ئۇچرايدىغان گەپ شۇڭا ددىمغۇ ھەرقانداق بىر خەتەرگە يۈزلىنەلەيدىغان يۈرەكلىك بولۇشۇڭلار كېرەك!...مەن دائىم يىنىڭلاردا بولالمايمەن، شۇ ۋاقىتلاردا ئۆزۈڭلارنىڭ ھالىدىن ئۆزۈڭلار خەۋەر ئالغۇدەك دەرىجىگە بېرىپ بولىشىڭلار كېرەك...شۇڭا بۇ قېتىملىق مەشىقنى

ئادەتتىكىدەكلا ئىش ئورنىدا كۆرمەستىن بەلكى ئالۋاستىلار بىلەن بىر قىتىملىق جەڭ دەپ چۈشەنسەڭلار بولىدۇ!..... ئابلاكامنىڭ بۇ سۆزلىرى بىزنى قايتىدىن ئويغا سىپ قويدى. ـ: نىمە دېگىنىڭىز بۇ ئابلاكا، مەن يوق چاغلاردىمۇ دەيسىزغۇ؟ ...بىز، سىز بولمىسىڭىز ھىچ ئىش قىلالمايمىز. شۇڭا ئاخىرىغىچە بىز بىلەن بىللە جەڭگە ئۆتۈشىڭىز كېرەكتە!...ئۇنداق بولمىغاندا بۇ نەچچەيلەن بىكارانلا ئالۋاستىلارغا يەم بولمايمىزمۇ؟ ... دىدىم مەن سەل جىددىيلىشىپ. ئابلاكام سۆزۈمنى ئاڭلاپ كۈلۈپ قويدى ھەمدە مۇرەمگە قولىنى قويۇپ تۇرۇپ ـ: ئۇنداق بولمايدۇ، مەن سىلەرنىڭ چوقۇم ئالۋاستىلار ئۈستىدىن غەلبە قىلىدىغانلىقىڭلارغا ئىشىنىمەن!...قانداقلا بولسۇن ھەرگىز باش ئەگمەي مەغرۇر ھالدا ئالدىڭلارغا قاراپ مېڭىشىڭلارنى ئۈمۈد قىلىمەن. مەن سىلەرگە قانچىلىك بىللە ھەمراھ بولۇپ ماڭالىسام شۇ يەرگىچە ماڭىمەن، ئەگەر بىرەر ئالاھىدە ئەھۋال بولۇپ قالسا سىلەرنىڭ قولۇڭلاردا جان بېرىشىم مۇمكىن!... ـ: نېمە؟ ...بىزنىڭ قولىمىزدىما؟ ...بۇ...بۇ قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن، قاراپ تۇرۇپ سىزنى باكاردىنلا ئۆلتۈرەمدۇق...ياق، ياق...بىز ئۇنداق ئادەم قېلىپىدىن چىققان ئىشنى ھەرگىز قىلمايمىز!..... مەن سۆزلىگەنچە دۈدۈقلاپ كېتىۋاتاتتىم. ئابلاكام گېپىمگە ئۇلاپلا جاۋاپ بەردى ـ: چوقۇم شۇنداق قىلىسەن، ھەم شۇنداق قىلىشىڭ كېرەك!.....مىنىڭ ئۆزگۈرىدىغان ۋاقتىمغىمۇ كۆپ قالمىدى، ناۋادا ئالۋاستىلارغا ھۇجۇم قىلىۋاتقۇچە ئارىلىقتا ئۆزگۈرۈپ قالسام سىلەرگە چوڭ تالاپەت ئېلىپ كىلىشىم مۇمكىن. شۇڭا قانداق بوىشىدىن قەتئىي نەزەر مەن ئۆزگۈرۈپ قالغاندا چوقۇم ئۆلتۈرىۋېتىڭلار، مىنى ئايىساڭلار مەن سىلەرنى ئايىمايمەن...چۈنكى ئۇ چاغدا مەن ھىچكىمنى تونۇماي قالىمەن، ئالدىمغا ئۇچرىغانلىكى جانلىقنى قىرىپ ماڭىمەن. بۇ مىنىڭ ئەڭ ئەنسىرەيدىغان يېرىم، شۇڭا ئۆزگۈرۈپ قالغىنىمنى سەزگەن هامان ئويلىشىپ ئولتۇرماي قىلىچ ئۇرۇڭلار!..... ئابلاكامنىڭ بۇ سۆزلىرى بىزنى قايمۇقتۇرۇپلا قويدى، ئاران تېپىپ خۇشال بولغىنىمىزدا بۇ سۆزلىرىنى قوبۇل قىلالمىدۇق، بىراق ئابلاكامنىڭ قەتئىيلىكى نەتىجىسىدە ماقۇل بولدۇق. شۇندا ئابلاكام بىزنى ئېلىپ سىرتقا ماڭدى، ھەم ئېلىپ كىتىۋاتقاچ كەچتىكى چوڭ بىر مەيدان«مانۇبر»ھەققىدە كۆپ سۆزلەپ بەردى. بىز ئابلاكامنىڭ يىتەكلىشىدە ئالۋاستىلار پەيدا بولۇشقا باشلايدىغان ۋاقىت، ئۇلارنىڭ ھۇجۇم ئەھۋالى، ئاساسلىق يوشۇرۇنىدىغان جايلىرى قاتارلىقلارنى پۈختا ئىگەنلەشكە باشلىدۇق، ھەمدە شۇ ئاساستا قىلىچ ئويىنىتىش ماھارەتلىرىنى پىششىقداشقا باشلىدۇق. نىجات مەشىق قىلىۋاتقاچ ـ: ئابلاكا سىزنىڭچە مۇشۇ مەشىقلىرىمىز بىلەن ئالۋاستىلارنى مەغلۇپ قىلالارمىزمۇ؟ ...دەپ سورىدى. ئابلاكام ـ: ئەلۋەتتە!...پەقەت ئۆزۈڭگە ئىشەنسەڭلا بۇ مەشىقلەرنى قىلماي تۇرۇپمۇ ئۇلارنى مەغلۇپ قىلالايسەن، بۇ پەقەت ئۇلارنى مەغلۇپ قىلىشقا تېخىمۇ ئاسانلىق بولسۇن ئۈچۈن قىلىنىۋاتقان مەشىقلەر. ئەمەلىيەتتە چاقماقنىلا بولۇپ ئۇلارغا تۇتۇق بەرمەسەڭلا ئالۋاستىلار سىنى ھىچنىمە قىلالمايدۇ. روھى كونترول قىلىنغان ئالۋاستىلارنىڭ قانداقتۇر ئالاھىدە ئىقتىدارى يوق، پەقەت سىنى تۇتۇۋلىپلا قالسا ئىقتىدارلىرىنى

بىر ـ بىرلەپ كۆرسىتىپ قويىدۇ. سەن پەقەت ئۇنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرىغىلا دىققەت قىلساڭ بولدى، بەدىنىڭگە پىتىپلا قالسا سۆڭەكلىرىڭنىمۇ تىشۈتىدۇ، شۇڭا ئامال بار ئۇنىڭغا تۇتۇلۇپ قىلىشتىن ساقلانغىن!..... ھەممىمىز بىر نۇقتىنى چۈشىنىپ يەتتۇق، ئۇ بولسىمۇ ئابلاكام بۇ ئارقىلىق بىزنىڭ ئىرادىمىزنى سىنىماقچى ئىدى. ئەمەلىيەتتە نۇرغۇن ئالۋاستىلارنىڭ، ھەتتا ئالۋاستى شاھنىڭ قولىدىن قىچىپ قۇتۇلغان بۇ پالۋان ئەلۋەتتە بىزنى بۇنداقلا ئوتقا ئىتتىرمەيتتى. پەقەت ئۆزىنىڭ قوغدىشى ئاستىدا ئالۋاستىلار بىلەن ئىلىشىپ بىزنى تىخىمۇ يۇرەكلىك قىلماقچى ئىدى. شۇنداق قىلىپ ئابلاكامنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە مەشىق قىلىپ خىلىلا ئىلگىرلىدۇق، بۇرۇن چاپقان قىلىچىمىز ئۇياق ـ بۇياقلارغا كىتىپ قالغان بولسا ھازىر نەق نىشانغا قىلىچ ئۇرىدىغان سەۋىيگە يەتكەن ئىدۇق. دىمەك بىزنىڭ قانات ـ قۇيرۇقىمىزمۇ خېلىلا يىتىلىپ قالغان ئىدى. ـ: ئەمدى تەييارلىق قىلىڭلار، ھازىر ئۆڭكۈرگە باريمىز. شۇ جايدا يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپ ئالۋاستىلارنىڭ پەيدا بولىشىنى ساقلايمىز، ئىسىڭلاردا شۇ چىڭ تۇرسۇنكى مەن ھۇجۇم قىلىشقا بۇيرىمىغىچە ئۆڭكۈردىن چىقىشىڭلارغا رۇخسەت يوق. بۇ جايدا ئالۋاستىلاردىن باشقا يەنە بۆرىسان مەخلۇق ھەم گىگانىت مەخلۇقمۇ بار، لىكىن گىگانىت مەخلۇقنى بىر نەچچە قىتىم كۆرگەنچە قايتا كۆرۈپ باقمىدىم. بەلكىم ئۇ كۆپىنچە ۋاقتىنى ئۇيۇسىدىن چىقماي ئۆتكۈزىدىغان بولسا كېرەك!...لىكىن يەنىلا ئىھتىيات قىلمىساق بولمايدۇ. كەچ كىرگەندە مەن سىلەرنى ئالۋاستىلارنىڭلا ھەركەت قىلىدىغان جايىغا ئىلىپ باريمەن، ۋاقتى كەلگەندە ئۇگەنگەنلىرىڭلارنى ئەمەلىيەتتە كۆرسىتىپ بىقىشىڭلار كېرەك!..... ھەممىمىز ماقۇللىقىمىزنى بىلدۈردۇق. ھەمدە ئابلاكامغا ئەگىشىپ ئۆڭكۈرگە يىتىپ كەلدۇق...ئۆڭكۈر يەنىلا شۇ پېتى تاش توسۇپ قويۇلغان بولۇپ ئۇستىدىكى قان داغلىرى كۆرۈنمەيتتى. ـ: ما تاشنىڭ ئۇستىدىكى قانلار يوقاپ كىتىپتا، يامغۇردا يۇيلۇپ كەتتىمۇ نىمە؟ ... دىدى غېنى ھەيران بولۇپ. ئابلاكام ـ: يامغۇردا يۇيۇلۇپ كەتكىنى يوق، ئالۋاستىلار بىلەن مەخلۇق كىلىپ يالاپ تۇگەنكەن نېمە!...ئۇلار قانىنىڭ ھىدىنى بەك تىز بىلىۋالىدۇ، بۇ جەھەتتە بۆرىگە ئوخشاش كىتىدۇ. لىكىن ئادەمنىڭ ھىدىنى پەرق قىلالمايدىغاندەك...بەش يىل ياشاش جەريانىدا ئۇلارنىڭ ئادەمنىڭ ھىدىنى سىزىۋالالايدىغانلىقىنى بىلەلمىدىم، بىراق قانىنىڭ ھىدىنى خىلى يىراقتىنمۇ سىزىۋالالايدۇ. ئابلاكام شۇنداق دىگىنىچە ئۆڭكۈرنىڭ ئىغىزىغا توسۇپ قويغان قورام تاشنى يۆتكىدى. ھەمدە ـ: سىلەر تۇرۇپ ـ تۇرۇڭلار، مەن ئاۋۇال كىرىپ بىخەتەر ياكى ئەمەسلىكىنى بىلىپ چىقاي ئاندىن كىرىڭلار!...، دىدى ھەمدە ئۆڭكۈرنىڭ ئىچىگە كىرىپ كىتىپ بىردەمدىن كىيىن توۋلىدى ـ: بىخەتەركەن كىرىۋىرىڭلار!..... بىز ئابلاكامنىڭ ئاۋازى چىققاندىن كىيىن قولچىراقنى يورۇتۇپ ئىچىگە كىردۇق. ئىچى پۈتۈنلەي تور باغلاپ كەتكەن بولۇپ تامنىڭ ئاستى تەرەپلىرى كامارغا تولغان ئىدى. ئابلاكام ـ: بۇ جايغا ئالۋاستىلار كىرمەپتۇ ئەمما يىلانلارنىڭ بەلەن ئۇۋۇسى بولۇپ قالغاندەك قىلىدۇ!..... دىدى تۆشۈكلەرنى كۆزىتىپ بېقىپ. بۇنى ئاڭلىغان نىجات سەل ئەنسىزلىنىشكە باشلىدى ـ: ئۇنداق

بولسا باشقا جايدا يوشۇرۇنۇپ تۇرساق بولمامدۇ؟ ...ناۋادا يىلانلار مىغلداپ كەتسە بەرداشلىق بىرەلمەي ئۆلۈپ قىلىشىم مۇمكىن!..... ـ: ۋۇي، راس سەن يىلاندىن قورقىسەن ھە؟ .....ھا ھا ھا، ئەنسىرىمە ئۇلار بۇ جايدا شەپە بارلىقىنى ئاڭلىسىلا كىرمەيدۇ. ياكى بولمىسا سەن ئوتتۇرىمىزدىراق ئولتۇرساڭمۇ بولىدۇ، بىز سىنى قوغدايمىز قانداق؟ ..... ـ: مەن...مەن.....ياكى باشقا يوشۇرۇنغىدەك جاي بامۇ؟ ... ـ: يوق، پەقەت مۇشۇ جايلا بىخەتەرەك جاي. قالغانلىرى ئالۋاستىلارنىڭ يوشۇرىنىدىغان جايى!...قورقمىغىن مۇشۇنداق ئۇچرىشىپ تۇرساڭ بارا ـ بارا كۆنۈپ كىتىسەن!.....دىدى ئابلاكام نىجاتنى خاتىرجەم قىلىش ئۈچۈن. بىراق نىجات يەنىلا خاتىرجەم بولالمىدى ـ: بۇ ئۆزلۈكتىن ئەمەس، كىچىكىمدىن تارتىپ يىلان كۆزۈمگە ئالاھىدە سۈرلۈك كۆرۈنىدۇ. شۇڭا ئۆزۈمنى ھەرقانچە بىسۋالسامۇ بىكار!..... ـ: ئۇنداق بولسا دىدۇققۇ ئارىمىزدىراق ئولتۇرغىن دەپ!..... ھەممە گەپلەرنى دەپ بىقىپ ئاخىرى نىجاتنى قايىل قىلدۇق. ھەمدە ئۆڭكۈردە ئولتۇرۇپ كەچتىكى ھۇجۇم پىلانىمىزنى تۈزۈشكە باشلىدۇق. ئابلاكام ـ: قانداق ئىش بولىشىدىن قەتئىي نەزەر بىر ـ بىرىڭلاردىن ئايرىلماڭلار، مەن سىلەرگە يىتەكچىلىك قىلىمەن، يوشۇرۇن خەۋىپلەرگە مەن بار، كۆزۈمنى بىلىسىلەرغۇ ئاتمىشتا يەتمىش بولۇپ كەتتى ھازىر!...قانداق ئىش بولسا مەن داۋاملىق يىنىڭلاردا، ئەگەر بۈگۈنكى جەڭدىن رازى بولسام تىزلا تەييارلىقلارنى پۈتتۈرۈپ تاش خارابىيلىققا ئاتلىنىمىز، بولمىسا داۋاملىق ھالدا مەشىق قىلىمىز ئەمما جەڭگە سىلەر ئۆزۈڭلار بارىسىلەر، چۈنكى ۋاقىت ئۇزىراپ كەتسە مەن ئۆزگۈرۈ قالمەن ئۇ چاغدا سىلەر بىلەن بىللە جەڭگە ئاتلىنالماسلىقىم مۇمكىن!..... ئابلاكامنىڭ سۆزلىرى يەنە بىر قىتىم كۆڭلىمىزنى يىرىم قىلىپ قويدى. شۇڭا بۈگۈنكى مانۇبردا پۈتۈن كۈچىمىز بىلەن ئۈگەنگەنلىرىمىزنى بىر قىتىم يەكۈنلەپ بىقىشنى كۆڭلىمىزگە پۈكتۈق. شۇنداق پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ كەچ كىرىشكە باشلىدى، ئابلاكام ئۇنىڭدىن باشقا يەنە نۇرغۇن ئىشلارنى بىزگە قايتا ـ قايتا جېكىلەپ ھەممىزگە ئۇتۇق تىلىدى. بىزمۇ قەيسىرانە روھ بىلەن بۈگۈنكى جەڭگە ئاتلىنىش ئۈچۈن تەييار بولدۇق. ئابلاكام ـ: يۈرۈڭلار، ئەمدى بۇ جايدىن ئايرىلىپ ئۇلارنىڭ دائىم باربىدىغان يىرىگە ئورۇنلىشۇالايلى!..... بىز ئابلاكام بىلەن بىرگە مېڭىپ ناھايىتى چەت بىر جايغا يىتىپ كەلدۇق. ئابلاكام توختاپ ـ: ھە مۇشۇ يەرشۇ، ئۇلار دائىم مۇشۇ جايدىن ئولجا ئىزدەيدۇ. بىز يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپ ئۇلار كەلگەندە پەيتىنى تاللاپ ھۇجۇم قىلايلى، كىلىڭلار ئاۋۇال ئورۇنلىشۇالايلى!..... ئۇ شۇنداق دىگىنىچە بىزنى باشلاپ كىچىك قەبرىستانلىققا باشلاپ كەلدى. بۇنى كۆرۈپلا بىلىۋالدىم ھەمدە ئابلاكامغا ـ: ۋۇي، بۇ سىز بىر ۋاقىتتا سۆزلەپ بەرگەندىكى ھېلىقى كىپەن ئوغرىلىرىنى ئۇچقاتقان قەبرىستانلىقمۇ نېمە؟ ..... ئابلاكام كۈلۈپ كەتتى ئاندىن ـ: ھەقىقەتەن بەك ھۇشياركەنسەن جۇمۇ، شۇ گەپلىرىم يادىڭدا قىلىپ بۇ جاينى بىردەمدىلا تونۇۋالدىڭ!..... دىدى مەمنۇن بولۇپ ـ: توغرا بۇ جاي دەل كىپەن ئوغرىلىرىنى ئۇچراتقان قەبرىستانلىق، ئالۋاستىلار دائىم دىگۈدەك بۇ جايغا كىلىپ تۇرىدۇ،

شۇڭا مۇشۇ جاينى تاللىدىم. يۈرۈڭلار بىرەر قەبرىنىڭ ئىچىگە كىرىۋالايلى!..... ئابلاكام شۇنداق دېگەچ قەبرىلەرنى كۆزىتىشكە باشلىدى ئاندىن ئوچۇق تۇرغان قەبرىدىن بىرنى تېپىپ ـ : هە، مانا ماۋۇ جايغا يوشۇرىنىۋالساق ئەپلىكرەك بولغۇدەك، ھەم بىخەتەر، ھەم ئالۋاستىلارنىڭ ھەركىتىنى كۆزىتىپ تۇرالايدىكەنمىز!.....دىددىدە ئىچىگە كىرىشكە تەمشەلدى. بۇنى كۆرگەن نىجات سەل ئىككىلىنىپ قالدى ـ : ئابلاكا، مۇشۇ قەبرىنىڭ ئىچىگە كىرەمدۇق؟ ئەگەر ئالۋاستىدىن بىرەرسى بولۇپ قالسا ياكى يىلان بولۇپ قالسا قانداق قىلىمىز؟ ..... ـ : ھا ھا ھا...سەن يەنە شۇ گەپتىمۇ، توختاپ تۇر ھە مەن ئاۋۋال كىرىپ قاراپ بېقىپ چىقاي!..... ئابلاكام شۇنداق دېگىنىچە كىرىپ كىتىپ بىردەمدىن كېيىن بىزنى چاقىردى ـ : كىرىۋېرىڭلار جەسەتتىن باشقا ھىچنىمە يوقكەن!..... ـ : نېمە؟ ، جەسەتتىن باشقا ھىچنىمە يوقكەن؟ ...بىز دەل شۇنداق بولۇپ قىلىشىدىن قورقۇۋاتساق ئابلاكامنىڭ نىم دېگىنى بۇ!... دىدى رۇسۇل غودۇراپ...ئابلاكام يىنىپ چىقىپ ـ : پەقەت چىرىپ كەتكەن جەسەتلا بارىكەن، باشقا نەرسە يوقكەن، لېكىن قەبرىنىڭ ئىچى سەل تار ئىكەن، ئىككىگە بۆلۈنۈپ ئىككى قەبرىدە ساقلاپ تۇرساق بولارمىكىن!.....دىدى ئابلاكام. بۇنى ئاڭلاپ ھەممىمىزنىڭ ئەرۋاھى ھۇركىدى ـ : نېمە، ئىككىگە بۆلۈنۈپ؟ ...بۇ...بۇ... ـ : ھەي قوقماڭلار، ناھايىتى شۇ جەسەتقۇ، ئالۋاستى بولمىسا يە!...كىرىۋېرىڭلار قوقماي، بىردەم تۇرساڭلارلا كۆنۈپ قالىسىلەر!... ئابلاكام شۇنداق دېگەچ يەنە بىر ئوچۇق قەبرىنى تاپتى ـ : ھە مانا، كىرىپ قاراپ باقاي بىخەتەر بولغاندىن كېيىن كىرىڭلار ھە!... ئابلاكام كىرىپ كىتىپ بۇ قەبرىنىڭ قۇرۇق ئىكەنلىكىنى، ھەمدە خاتىرجەم يوشۇرۇنساق بولىدىغانلىقىنى ئېيتتى، شۇنداق نىجات، مەن، ئابلىكىم ئۈچىمىز ئىككىلىنىپقىنە ئۇ قەبرىگە كىردۇق، رۇسۇل بىلەن غېنى ئابلاكام بىلەن جەسەت بار قەبرىگە يوشۇرۇندى. شۇنداق قىلىپ ياخشى ئورۇنلىشىۋالغاندىن كېيىن تاقەتسىزلىك بىلەن ئالۋاستىلارنىڭ پەيدا بولۇشىنى كۈتۈپ تۇردۇق!.....

يېڭى سەپەر(5 ـ باب5 ـ قىسىم)

ـ ئاداش، مەن سەل قورقۇۋاتىمەن!...ئابلاكام ئىچىدە ھىچنىمە يوقكەن دەۋاتاتتى، راستۇ ھە؟ ... نىجات بىئارام بولۇپ ماڭا سوئال تاشلىدى. ـ : مەن نەدىن بىلەي، ئىشقىلىپ ئابلاكام بىخەتەر دېگەندىكىن بىخەتەر!...ھىلىتىن بۇ قۇرۇق قەبرىدىن قورقىلى تۇرساڭ ئالۋاستىلار يېتىپ كەلگەندە قانداق ئىلىشالايسەن!... ـ : ئۇلاردىنغۇ ئانچە قورقۇپ كەتمەسمەن، ئەمما مايەردە بىرەر يىلان ئۇچراپلا قالسا نىمە ئىش بولىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايمەن ئاداش!...پەقەت بولمىسا قولچىراقنى يېقىپ قاراپ باقايمىيا؟ ..... ـ : ياقما!...ئالۋاستىلار كىلىپ بايقاپ قالسا ئىش چاتاق، ئابلىكىمۇ ھىچ ئىش بولمىغاندەك تۇرسا سەن نىمىدىن قورقاتتىڭ توخۇنىڭ يۈرىكىنى يېگەن!..... نىجات سۆزۈمنى ئاڭلاپ ئارتۇق گەپ قىلماي ئابلىكىم بىلەن ئىككىمىزنىڭ ئوتتۇرىسىغا قىسىلدى. ـ : ھەي نىمىش قىلىۋاتسەن، بىردەم جىم تۇرساڭ بولمامدۇ دەيمە!..... ـ : ھى ھى ھى...چىچىلمىغىنە، ئوتتۇرىكىلاردا تۇرسام ئۆزۈمنى بىخەتەرەك ھىس

قىلىدىكەنمەن!..... نىجاتلىك بالىلارچە قىلىقلىرى بەزىدە كۈلكەمنى قىستايتتى. بىز شۇ يوسۇندا خىلى ساقلىغاندىن كېيىن بارا ـ بارا قاراڭغۇ چۈشۈشكە ئەگىشىپ كىچە جانلىقلىرى ئويغىنىشقا باشلىدى، ھەمدە ئەتراپنى ھەرخىل مۇدھىش ئاۋازلار قاپلاشقا باشلىدى. ئۇلارنىڭ ئاۋازلىرى جاراڭلىغانسىرى بەدەنلىرىمىز ئىختىيارسىز تىترەپ كېتىۋاتاتتى، بىراق ئۆزىمىزنى تۇتۇۋلىپ قوراللىرىمىزنى تەقلەپ تەييار ھالەتتە تۇردۇق. شۇندا ئابلاكام تەرەپتىن بوشقىنە ئاۋاز كەلدى ـ: تەييارلىق قىلىڭلار، ئۇلار كىلىدىغان ۋاقىت بولۇپ قالدى!..... ئابلاكامنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ تىخىمۇ جىددىيلىشىشكە باشلىدۇق. بۇ چاغدا نىجات تىترەپ كېتىۋاتاتتى. مەن ـ: تىترىمىگىنە ھوي، ئەركىشىدەك بولمامسەن!...ھىلىتىن تىترىگىلى تۇرساڭ ئۇلار كەلگەندە سەندىن ئۈمۈدمۇ كۈتكىلى بولمىغۇدەك!..... نىجات سۆزۈمگە رەددىيە بەردى ـ: مەن نەدە تىترەيمەن!.....قىلىچىم بەلۋىغىمغا قىسىلىپ قاپتۇ ئالالمايۋاتىمەن شۇ!...نەچچە قېتىم تارتسامۇ چىقىرالمىدىم!..... ـ: ئەكىلە، ئەمىسە مەن تارتىپ باقاي!.....سەنمۇ قىززىقكەنسەن، ئۇنداق چىك باغلىۋالغۇچە ئاسان چىقىدىغان قىلىۋالساڭ بولمامتى!..... ـ: مەن نەدىن بىلەي، ھەم مايەر بەك تار بولغاچقا قولىشالمايۋاتىمەن.....ھەي، ھەي!...نىمىش قىلىۋاتسەن، نەلىرىمنى سىيلاپ يۈرسەن دەيمە يۈزى قېلىن...ئۇ مىنىڭ كاسام!..... نىجاتلىك سۆزى بىلەن ئىتتىك قولۇمنى تارتىۋالدىم ـ: ۋوي خاپۇما ھە، قاراڭغۇدا ھىچنىمىنى كۆرەلمەي!..... ئاربىغا ئابلىكىم قوشۇلدى ـ: ھوي، ما ئىككىلار قاراڭغۇدا نىمىشلارنى قىلىپ يۈرىسلەر؟ ...كاسسا سىيلاش مودا بولدىمۇ نىمە، ئەمدى مىنىڭكىنى سىيلاپ يۈرىسلەرغۇ؟ ...قولۇڭنى تاتىشە قېلىن تازلا!... ئابلىكىمنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ئاۋازىمىزنى چىقىرىپ كۈلۈشكە پىتىنالماي بوغۇلۇپ ـ بوغۇلۇپ كۈلۈشكە باشلىدۇق. مەن ـ: ھى ھى...خاپۇما ئاداش، ما نىجات دېگەن لەقۋا قىلىچىنى جايلاپ ئاساماي ھەممىزگە قولايسىزلىق ئېلىپ كېلىۋاتىدۇ. ياردەم قىلاي دىسەم ئابلاكامدەك كىچىدىمۇ ئىنىق كۆرىدىغان ئىقتىدارىم بولمىسا يە!...شۇڭا كۆرەلمەي شۇنداق بولۇپتۇ... نىجات گېپىمنى يىردى ـ: قۇرۇق گەپ!...ماقا مىنىڭ كاسسامنى سىيلاپ قىلىشىڭنىغۇ دىققەت قىلماپتۇ دەيلى، مەندىن ھالقىپ ئۆتۈپ ئابلىكىمنىڭ كاسسىسىنى سىيلىغىنىڭنى نىمە دەيمىز؟ ...ئىشقىلىپ سەن بۇزۇق گۇيىنىڭ نىمە ئويلىغىنىنى كىم بىلىدۇ!..... ـ: ھي ئادەمدەك گەپ قىلە، مەن ئاشۇنداق ناچارما؟ .....قاراڭغۇدا قولۇمنى قەيەرگە ئۈزاتقىنىمنىمۇ كۆرەلمەيۋاتسام نىماندا قىلىسەن!..... ـ: ھۇھ، ھاھ، ھى!...تىرىكمىگىنە ئاداش چاقچاق قىلىپ قويدۇم. بولە چاققان ما قىلىچىمنى تارتىپ بىرە!..... ئاچچىقىم كىلىپ تۇرغاندا ئۇ گېپىنى ئوڭشۇالدى، نىجاتلىك قىلىچىنى تارتۇاتقىنىمزدا ئابلاكام تەرەپتىن ئاۋاز كەلدى ـ: تەييارلىنىپ بولدۇڭلارمۇ، ئەمىسە ناھايىتى ئاۋايلاپ چىقىپ قەبرىلەرنىڭ كەينىگە دالدىلىنىپ تۇرۇڭلار!... ـ: ھە مانا، مانا!..... مەن شۇنداق دېگەچ نىجاتلىك قىلىچىنى تارتىشقا باشلىدىم. ـ: ھوي، ھوي، ئاستىراق!...نىمانداق قىلىسەن، بەلۋىغىم ئۈزۈلۈپ كېتىدۇ ئۇنداق تارتساڭ!...نەچچە پۇللۇق

بەلۋاغلىقىنى بىلىۋىلىپرەك ئاندىن تارتاسەن جىما!..... ئۇنىڭ كوت ـ كوت گەپلىرىدىن زىرىكىپ قولۇمنى قويۇپ بىرپىلا ئۇنىڭغا دوق قىلدىم ـ: ۋاي ئالە ئۇنداق بولسا!...ھىلى قىلىچمىنى تارتىپ بەرگىن دەيسەن ماقۇل دىسەم بەلۋىغىم ئۇزۇلۇپ كىتىدۇ دەيسەن!...نىماناق كوت ـ كوت نىمە سەن...ئۆزەڭ چىقىرە بولدى!..... نىجات ـ: تىرىكمىگىنە، قارىسىغىلا تارتساڭ راسلا ئۇزۇلۇپ كەتمەمدۇ بەلۋىغىم. بوپتۇ ئۇزۇلۇپ كەتسمۇ پۇلى تايىنلىق دەپ تۇرايلى، ناۋادا ئالۋاستىلار بىلەن ئىلىشۋاتقاندا ياكى قىچىپ كىتىۋاتقاندا ئىشتىنىم چۈشۈپ قالسا ئاخىرىنى ئويلاپ باقە!..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ كۈلۈپ تاشلىدىم، چۈنكى ھازىر كۆز ئالدىمدا نىجاتنىڭ قىچىپ كىتىۋاتقاندا ئىشتىنى چۈشۈپ قىلىپ ئىشتىنىنى كۆتۈرىۋالغىنىچە كەينىمىزدىن توۋلاپ كىلىۋاتقان ھالىتى نامايان بولدى. ـ: بەك قىززىق تۇيۇلىۋاتامدا؟ ... دىدى نىجات تىرىكسىپ. ـ: ھەي ما ئىككىڭلار نىمە چۈجە خورازدەك سوقۇشۇپ يۈرىسىلە، سوقۇشىدىغان رەقىپ ئەنە ئاۋۇ يەردە!..... ئابلىكىمنىڭ سۆزى بىلەن نىجات ئىككىمىز تەڭلا ئۇ كۆرسەتكەن تەرەپكە قاربدۇق. ـ: ۋۇجۇ!...ئا قاراڭلار، بىر نەرسە تۈربدۇ ئايەدە، ئالۋاستى ئەمەستۇ!..... نىجات ھاياجانلىنىپ سۆزلەپ كەتتى. ئۇنىڭغىچە ئابلاكام رۇسۇل بىلەن غېنىنى ئىلىپ يىنىمىزغا كەلدى. ـ: مەن سىلەرنى تەييارلىق قىلىڭلار دىسەم تاماشا كۆرۈۋاتامسىلەر!...ئۇلار ئاللىقاچان كىلىپ بولدى دىققەت قىلىڭلار، ئەگەر ئىلىشالمىغۇدەك بولۇپ قالساڭلار دەرھال مەن ئۇگەتكەن ئۇسۇل بويىچە يوشۇرۇنۇۋىلىڭلار بىلدىڭلارمۇ؟ ..... ھەممىز بىشىمىزنى لىڭشىتتۇق. :ئەمىسە ئاتلىنايلى، ئارقامدىن يوشۇرۇنۇپراق مىڭلار!..... ئابلاكام شۇنداق دىگىنىچە سەل ئىڭشىپ دىگۈدەك بىزگە يول باشلاپ ماڭدى. بىزمۇ ئابلاكامنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ئىڭشىپرەك دىگۈدەك ئاتالمىش ئالۋاستىلار تەرەپكە قاراپ ئىلگىرلىدۇق، لىكىن ئەتراپنى قاراڭغۇلۇق قاپلىغاچقا ئالۋاستىلارنىڭ ئىنىق ئورنىنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى بىلەلمىدۇق. ـ: ئابلاكا، ئالۋاستىلارنى كۆرمىدىمغۇ؟ ..... دىدىم مەن پەس ئاۋازدا. ئابلاكام قەدىمنى توختىتىپ ـ: راس سىلەرنىڭ كىچىدە ياخشى كۆرمەيدىغانلىقىڭلارنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن...ئوبدان قاراڭلار ھە، ئاۋۇ جىغانلىقنىڭ ئۈيىنىدا ئىككىسى بار، يەنە ئاۋۇ يەردە تۆتى بارکەن، ئۇلار بىر نىمىلەرنى ئىزدەۋاتقاندەك قىلىدۇ. ئامال بار ئاۋۇال مەن چىقاي، ئۇلار مىنى كۆرۈپ توپلىشىپ ھۇجۇم باشلايدۇ شۇ چاغدا سىلەر ئۇلارنى ئىنىق كۆرىۋىلىپ ئاندىن ھۇجۇم قىلساڭلار بولىدۇ!.....دىدى ئابلاكام ئۇ تەرەپنى كۈزەتكەچ. ـ: يەنە ئىسىڭلاردا بولسۇنكى مەن ئۇلار بىلەن رەسمي ھالدا ئىلىشىقا باشلىغاندا ئاندىن چىقىڭلار بولمىسا يوشۇرۇنۇپ تۇرغان ئالۋاستىلارنىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچرايسىلەر!..... بىز ئابلاكامنىڭ دىگىنى بويىچە ئالۋاستىلار تەرەپكە سەپ سىلىپ قاراپ ئۇلارنىڭ ئورنىنى ئازراق يەكۈنلىۋالدۇق. دىگەندەك بىزدىن ئەللىك مىترچە جايدا بىر توپ قارا كۆلەڭگە ئۇياق ـ بۇياقتا مىڭشىپ يۈرەتتى. گەرچە ئۇلارنىڭ چىرايىنى ئىنىق كۆرەلمىگەن بولساقمۇ يەنىلا يۈرىكىمىز ئەنسىز سوقۇپ، قوللىرىمىز تىترەشكە باشلىدى. بىراق ئابلاكام بولسا

ھېچقانداق قورقۇنچ ھىس قىلمىغان ھالدا ئاۋايلاپ مېڭىپ ئالۋاستىلارغا يېقىنلىشىۋاتاتتى. ـ: قەھرىمان، قولچىراقنى ئىشلىتەمدۇق؟ ... دىدى نىجات تاقەتسىزلىنىپ. ـ: ياق، تۇرۇپتۇر!...قولچىراقنى يېقىپ قويساقلا ئۇلار شۇ ھامان بىزنى بايقاپ قالىدۇ، شۇڭا ئابلاكامنىڭ دېگىنى بويىچە ئۇلار ئابلاكام بىلەن جەڭ قىلىۋاتقاندا ئاندىن چىقايلى!..... ـ: ھىم، بولىدۇ!..... بىز ئەستايىدىللىق بىلەن كۆرۈش قۇۋۇتىمىز يەتكەن يەرگىچە تەپسىلىي كۆزىتىشكە باشلىدۇق. شۇندا ئابلاكام ئالۋاستىلارغا يېقىنلاپ كىلىۋاتقاندا ئالۋاستىلار ھەر خىل چىرقىراق ئاۋازلارنى چىقارغىنىچە يىغىلىشقا باشلىدى، بەلكىم ئابلاكامنى بايقاپ بولغان بولسا كېرەك!...ئابلاكاممۇ قىلىچىنى تەق قىلىپ يوشۇرۇنغان جايىدىن چىقىپ قاتتىق ۋارقىرىغان پېتى ئالۋاستىلارغا تاشلاندى. ئەمدى بولسا ئۇلارنىڭ نىمە ئىشلارنى قىلىۋاتقانلىقى بىزگە نامەلۇم، قارا كۆلەڭگىلەر ئىلىشىپ كەتتى، بىزمۇ ئابلاكامنى پەرق قىلالمىدۇق. ـ: قەھرىمان، ئەمدى چىقامدۇقيا؟ .....ھىلى بىكا ئابلاكامنى ئالۋاستىلار يەپ كەتمىسۇن!..... مەن ئۆتكۈرلۈك بىلەن بىر قارىۋەتكەندىن كېيىن دىدىم ـ: چىقايلى!..... بەشىمىز سۈرەن ـ چۈقان سىلىشقىنىمىزچە قىلىچلىرىمىزنى ئوينىتىپ ئالۋاستىلار تەرەپكە قاراپ يۈگۈردۈق ـ: نىجات قولچىراقنى ياق تىز بول!.....مەن يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقاچ نىجاتقا ۋارقىرىدىم. ـ: بولىدۇ مانا ھازىرلا!.....ۋايجان!..... نىجات شۇنداق دېگىنىچە موللاق ئېتىپ كەتتى. ـ: نىجات.....نىجات، سەن ساقمۇ؟ ..... ـ: ۋاي كاسسام، كاسسام ئاغرىپ كەتتى!..... نىجات شۇنداق دېگەچ ئۆمۈلەپ يۈرەتتى. مەن ـ: ئەستا، نىمانداق پالاكەتلىك قىلىدىغانسەن دەيمە، مۇشۇنداق چاغدىمۇ.....تازىزمۇ بىر!...تۇرە ئورنۇڭدىن... شۇنداق دېگەچ ئۇنى يۆلەپ تۇرغۇزدۇم. ـ: بىر نەرسىگە پۇتلىشىپ كەتتىم، ئەمدى ياقاي ھە!..... ئۇ شۇنداق دېگەچ قولچىراقنى يورۇتتى. دەرۋەقە بىر توپ ئالۋاستىلار ئابلاكامنى قورشىۋالغان بولۇپ تۇرقى ئىنتايىن بەدبەشىرە ئىدى. ئابلاكاممۇ ھەم ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىرىنى جەھەننەمگە يولغا سېلىپ ئۇلگۈرگەن ئىدى، ئۇنىڭغىچە بىزمۇ يېتىپ كەلدۇق. ئالۋاستىلار بولسا قولچىراقنىڭ يورۇقىدىن ئامال بار ئۆزىنى قاچۇراتتى. شۇندا ئۇلارنىڭ چىرايىنىمۇ ئىنىق كۆرۈپ يۈرىكىم ئىگىز ـ پەس سوققىلى تۇردى. ئۆمرۈمدە بۇنداق بەدبەشىرە چىرايلارنى تۇنجى قېتىم كۆرۈشۈم بولغاچ دەماللىققا نىمە قىلىشىمنى بىلەلمەي تۇرۇپ قالدىم. ـ: قەھرىمان دېققەت قىل!..... ئابلىكىم شۇنداق دېگىنىچە ماڭا ئېتىلىپ كىلىۋاتقان جەسەت ئالۋاستىنى تېپىپلا ئۇچۇرىۋەتتى ھەمدە ـ: ساڭا بىرەر ئىش بولمىغاندۇ؟ .....دەپ سورىدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ سوئالىغىمۇ جاۋاپ بىرەلمەي قالغان ئىدىم. قىزىق!.....ئابلىكىممۇ خۇدى ئابلاكامغا ئوخشاش ھېچقانداق ئېپادىسىز ھالدا ئالۋاستىلار بىلەن ئىلىشىشقا كىرىشىپلا كەتكەن ئىدى. بۇنى كۆرۈ سەل غەلىتىلىك ھىس قىلىپ قالدىم، ھەر قانچە يۈرەكلىك بولسىمۇ بۇنداق مەنزىرىنى كۆرسە تىترىمەي قالامدۇ، چوقۇم بىر گەپ بار!..... ـ: ئامال قىلىپ ئۇلارنىڭ باش قىسمىغا ھۇجۇم قىلىڭلار!..... ئابلاكامنىڭ ۋارقىرىشى بىلەن ئىسمىنى يىغىپ ئۇلارغا قارىدىم. نىجات ئۆزى

بىلگەنچە ئالا ـ تاغىل توۋلاپ قىلىچلىرىنى ئوك تەتۇر شىلتاۋاتاتتى، رۇسۇل بىلەن غېنى بىرلىشۋالغان بولۇپ بىر ئالۋاستىنى ئوتتۇرىغا ئىلىۋىلىپ پوپوزا قىلىۋاتاتتى. ئابلاكام بىلەن ئابلىكىم بولسا قالغان ئالۋاستىلار بىلەن ئىلىشۋاتاتتى ـ: ئۇلارنىڭ تىرناقلىرىغا دىققەت قىلىڭلار، تۈيۇقسىز ھۇجۇم قىلىشىدىن ساقلىنىڭلار!..... ئابلاكام ئېلىشقاچ شۇنداق ۋارقىرايتتى. ئۇلارنى كۆرۈپ ماڭمۇ باشقىچىلا يۈرەك پەيدا بولۇپ قالدى، ھەمدە قىلىچىمنى ئىگىز كۆتۈرگىنىمچە سېپىگە قوشۇلدۇم!... ـ: كەلدىڭمۇ!...دىدى غېنى قىلىچىنى ئالۋاستىغا شىلتىغاچ ـ: قارا، ماۋۇ كۆزەم سەتىنى قورشاۋغا ئىلىۋالدۇق، ئەما قىلىچ ئۇرۇشتىن قورقىۋاتىمەن...ناۋادا قىلىچىم تەگمەي قالسا بىر قامانلاپلا تىرنىقىنى پاتۇرىۋالىدۇ بۇ كاساپەت!..... دەل شۇ پەيىتتە ئابلىكىمنىڭ ئارقىدىن ئىتىلىپ كىلىۋاتقان بىر ئالۋاستىنى كۆرۈپ قالدىمدە قىسچىمنى ئۇنىڭغا توغۇرلاپ كۆچەپ ئاتتىم. قىلىچ زەردە بىلەن ئۇچۇپ بېرىپ ئالۋاستىنىڭ بىشىغىلا سانجىلىپ ئۇنى يانغا داجىتىۋەتتى. ـ: پاھ!...ھازىر قانداق قىلدىڭ؟ ... دىدى ئابلىكىم ھەيران بولۇپ... ـ: بىلمەيمەن، پەقەت قىلىچىمنى توغۇرلاپ ئاتتىم!... ـ: ئۇنداقتا بولە قىلىچىڭنى ئىلىپ جەڭگە ئاتلان!..... شۇتاپتا ھەممىز ناھايىتى قەيسەر ھالدا بۇ ئالۋاستىلار بىلە جەڭ قىلىۋاتاتتۇق. مەن بىرىپ قىلىچىمنى ئالماقچى بولغىنىمدا مەن تەرەپتىن يارىلانغان ئالۋاستى ھىلىھەم قىلىچىم بىشىغا سانجىقلىق ھالەتتە تىپىرلاۋاتاتتى. شۇندا قىلىچىمنى سۇغۇرۇپ ئىلىپ ئۇنىڭ بىشىنى توغۇرلاپ چاپتىم..... بىر مەھەللىك جەڭدىن كېيىن بىر توپ ئالۋاستىلارنىڭ كاللىسىنى تىنىدىن جۇدا قىلدۇق. جەڭ ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ئابلاكام ھەممىزگە بىر قۇر قارىۋىتىپ ـ: قانداقراق، يارىلانغانلار يوقتۇ؟ .....دەپ سورىدى. نىجات ـ: ياق يوق، مىنىڭ ئالۋاستى بىلەن ئۇسسۇشۇپ كەتكىنىمنى ھىساپقا ئالمىغاندا ھەممىز ناھايىتى ياخشى!..... دىدى بىشىنى سىلاپ قويۇپ. ھەممىز كۈلۈپ كېتىشتۇق. ئابلاكام ـ: ئۇنداقتا ياخشى، بۇگۈنكى ئېپادەڭلاردىن شۇنى ھىس قىلدىمكى سىلەر ھەقىقىي ئالۋاستى يوقاتقۇچىلاردىن بولالايسىلەر!...بۇگۈن مەن ناھايىتى خۇشال بولدۇم، ئەسلى كۆڭلۈمدە سىلەرنى بىر مەھەل قورقۇپ كېتىپ چاتاق تىرىپ قويىدىغان بولدى دەپ ئويلىغان لىكىن ئويلىغىنىمدەك بولماي ئەكسىچە مىنى ناھايىتى خۇرسەن قىلدىڭلار!.....ھەممىڭلار باتۇر دىيىلىشكە ھەقلىق، ياشاپ كېتىڭلار باتۇرلىرىم!..... شۇنداق دېگەچ بىزنى قۇچاقلىۋالدى. نىجات ـ: ئابلاكا ئەمدى قايتىمىزمۇ ياكى يەنە ئالۋاستى يوقتامدۇق؟ ..... ئابلاكام ئەتراپقا قارىۋىتىپ ـ: بۇ جايدا باشقا يوشۇرۇن خەۋپىنى كۆرمىدىم، قارىغاندا تىنىچلانغاندەك قىلىدۇ...مەيلى سىلەر قايتىمىز دىسەڭلار قايتىمىز، بولمىسا يەنە باشقا جايلارغا بىرىپ باقساقمۇ بولىدۇ. كەچتە كۆپرەك مېڭىپ بەرسەك كېينكى ئىشلىرىمىزغا چوك ياردىمى بولىدۇ، چۈنكى ئالۋاستىلار بىلەن قاراڭغۇلۇقتا ئىلىشىمىز، شۇڭا كەچتە ھەربىرىمىز قىلىشقا كۆنۈشكىلار كېرەك!..... ـ: ئاندا يىرى بولسا مەيلى، يەنە باشقا جايلارغا بىرىپ كەلمەيمىزمۇ!...بەربىر كۆزىڭىز كۈندۈزدەك كۆرىدىغان بولغاندىكىن قولچىراق

يورۇتۇشنىڭمۇ ھاجىتى يوق، يوشۇرۇن خەتەرلەرنى بايقىسىڭىز بىزنى ئاگاھلاندۇرۇپ تۇرسىڭىزلا بولىدىغان ئىشقۇ!...ھەي مەنمۇ كىچىدە سىزدەك كۆرەلەيدىغان بوپ قالغان بولسام جىق ئىشىم بارتىدە!..... دىدى نىجات. ئابلاكام ياندۇرۇپلا ـ: كۈندۈزدەك كۆرەلىسەڭ كېپەن ئوغرىسى بولامتىڭ؟ ...ھا ھا ھا!... ھەممىز كۈلۈشۈپ كەتتۇق. ـ: بولدى يۈرۈڭلار، بۈگۈن سىلەردىن رازى بولدۇم، ئەسلى بۇنچىلىك قىلالايدىغىنىڭلارغا ئىشەنچ قىلالمىغان ئىدىم. لىكىن مىنى بەكلا ھەيران قالدۇردۇڭلار!...ئەمدى دەرەخلىك تەرەپكە بىرىپ باقايلى، ئەمما نەتىجەڭلاردىن پەخىرلىنىپ بىخۇدلۇق بىلەن مىڭىشقا بولمايدۇ، ئۇ جايدا بۆرىسىمان مەخلۇقمۇ بار، كۈچ ئىلىشمىقىمىز تەس...شۇڭا بەك دىققەت قىلىڭلار!..... دىدى ئابلاكام بىزنى ئەسكەرتىپ. شۇنداق قىلىپ پەس ئاۋازدا پاراڭلاشقاچ دەرەخلىك تەرەپكە قاراپ ماڭدۇق. نىمىشقىكىن كۆڭلۈم ناھايىتى ئىچىلىپ قالغاندەك بولدى، چۈنكى تەشۋىشلىك، ئىككىلىنىشتىن قۇتۇلۇپ ئالۋاستىلار بىلەن دادىل ھالدا ئىلىشالايدىغان يۈرەكلىك بولغان ئىدىم. شۇڭا مەغرۇر ھالدا ھىچ قورقۇنۇچسىز يولىمىزنى داۋام قىلىشقا باشلىدۇق!.....

يېڭى سەپەر(5 ـ باب6 ـ قىسىم)

شۇنداق بەخىرامان كىتىۋاتقىنىمدا ئابلاكام توساتتىنلا بىزنى توختىتىپ جىممىدە تۇرۇپ ئەتراپنى كۈزىتىشكە باشلىدى. بىزمۇ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ئەتراپتىكى تىۋىشلارنى تىڭشاشقا باشلىدۇق. ئابلاكام بوش ئاۋازدا ـ: قىلىچىڭلارنى ئىلىپ تەق بولۇڭلار!...دىددىدە خەنجىرىنى قېنىدىن سۇغۇرۇپ ئىلىپ ئەتراپقا ھۇشيارلىق بىلەن قاراشقا باشلىدى. شۇندا يىراقلاردىن ئۆسۈملۈكلەر ھەم دەرەخ يوپۇرماقلىرىنىڭ شالدىرلىغان ئاۋازى ئاڭلىنىشقا باشلىدى. ئەھۋالدىن قارىغاندا بۇ تەرەپكە بىر نەرسە ناھايىتى تىز يۈگۈرۈپ كىلىۋاتسا كېرەك!...ئابلاكام بىر نەرسىنى كۆرۈپ قالدى بولغاي بىزنى دەرھال دالدىغا ئالدى. ـ: نىمىنى كۆرۈپ قالدىڭىز ئابلاكا!..... ئۇ يىراقلارغا نەزەر سالغاچ ـ: بىلمىدىم...ئارىلىق يىراق بولغاچقا ئىنىق كۆرەلمىدىم، لىكىن خەتەردىن دىرەك بىرىدىغانلىقى چىقىپلا تۇرىدۇ!..... ئابلاكام شۇنداق دەۋاتقاندا بىزدىن يىراق بولمىغان جايدىن بىر نەرسە ئۇچقاندەك يۈگۈرۈپ ئۆتۈپ كەتتى، كەينىدىنلا يەنە بىر توپ نەرسە يۈگۈرگىنىچە ئۆتۈپ كەتتى. بىز ھەيرانلىقتا تۇرغىنىمىزدا بەستى يوغان خۇددى قارا ئېيىقتەك كۆرۈنىدىغان بىر نەرسە ئۇلارنىڭ كەينىدىن قوغلاپ كىتىپ قالدى. بىز بۇ ئەھۋاللارنى چۈشىنەلمەي ھاڭۇنقىپلا قالدۇق. بەلكىم ئابلاكاممۇ كۆرۈپ باقمىغان بىرە مەخلۇق ئالۋاستىلارنى قوغلاپ كەتكەن بولسا كېرەك!...شۇندا جىمىپ كەتكەن ئابلاكام جىددىيلىك بىلەن ـ: ئەھۋال ياخشى ئەمەستەك قىلىدۇ، تىز مەن بىلەن مىڭلار!.....دىگىنىچە بايىقى قارا كۆلەڭگىلەرنىڭ كەينىدىن قوغلاپ ماڭدى، بۇ چاغدا بىز تىخمۇ ھەيران قىلۇاتاتتۇق، ئەمما ئابلاكامنىڭ بىر نەرسىنى بايقاپ قالغىنى ئىنىق ئىدى، بەلكىم ئالدىدا قاچقىنى ئىزىپ كىرىپ قالغان ئادەم بولۇشى مۇمكىن، كەينىدىكىلىرى ئۇنى قوغلاپ ماڭغان ئالۋاستىلار بولسا كېرەك!...ئابلاكام ئۇلارنىڭ يۆلىنىشىنى ئىنىق كۆرەلىگەچكە ئىزىپ قالماستىن كەينىدىن

قوغلاپ كىتىۋاتاتتى، بىزمۇ ھەم ئابلاكامغا يىتىشىپ يۈگۈرىۋاتاتتۇق. تۇيۇقسىز قاتتىق ۋارقىرىغان ئاۋاز چىقىپلا توختاپ قالدى. ئاندىن ئالۋاستىلارنىڭ ھۆركىرىگەن، بىراۋلارنىڭ توۋلىغان ئاۋازلىرى ئاڭلاندى. بىز يىتىپ بارغاندا ئالۋاستىلار نىملەر بىلەندۇر قاتتىق ئېلىشىۋاتاتتى. نىملا بولسۇن ئالۋاستىلار بىلەن ئىلىشقانىكەن بىز تەرەپ بولۇشى مۇمكىن ئىدى. بىزمۇ چاقماقلىق بىلەن بىرىپ ئۇنىڭغا قىتىلدۇق، قاتتىق بىر مەيدان جەڭدىن كېيىن ئالۋاستىلارنىڭ ھەممىسى يەر چىشلىدى. شۇندا ئالدىمىزدىراق ھىلىقى قارا يوغان گەۋدە ئەك ئاخىرقى ئالۋاستىنىڭ بىشىنى ئۈزۈپ قىلىچىنى ساڭگىلاتقىنىچە بىزگە ئارقىنى قىلىپ ئېغىر ھاسىراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي بىر مەھەل جىممىدە تۇرۇپ قالدۇق، يەردە كىمدۇر بىرى ئىڭىرىغىنىچە ياتاتتى. ئۇنىڭغىچە قارا گەۋدە بىرىپ ئۇنى يۆلىدى. شۇندا ئابلاكام ـ: بۇ سىلىمۇ؟ .....كۆزۈمگە ئىشەنمەيۋاتىمەن راسلا سىلى شۇكەنسىلەرغۇ!..... ئابلاكامنىڭ ھاياجاندىن سۆزلەشلىرى بىزنى ھەيران قالدۇردى ھەمدە دەررۇ قولچىراقنى ئۇنىڭغا يىقىپلا ۋارقىراپ كەتتىم ـ: سىلىمكا!..... ھازىرقى ھاياجىنىمنى تىل بىلەن تەسۋىرلەپ بەرگىلى بولمايتتى. قولچىراقنى تاشلاپلا ئۇنىڭغا ئۆزۈمنى ئاتتىم ـ: سىلىمكا ھەرنىمە بولسا كەپسىز!...مەن قەھرىمان، جىيەنىڭىز قەھرىمان!..... سىلىمكامۇ ھاياجانلىنىپ كەتتى ـ: ۋۇي، قەھرىمان بالامۇسەن!...ھىلىھەم ھاياتكەنسەن، شۇنچە ۋاقىتتىن بېرى نىمىش قىلدىك، ئادەمنى شۇنداقمۇ ئەنسىرىتەمسەن ھەي بەڭۈاش بالا!..... سىلىمكامۇ شۇنداق دىگىنىچە مىنى چىك قۇچاقلىدى. شۇ تاپتا ياشلىرىم تارىلاپ ئىقىپ كىتىۋاتاتتى، ئىغىزىمغا گەپمۇ كەلمەي قالدى. ـ: ئىيتە باشقىلارمۇ ھاياتمۇ؟ ...سىلەرگە بىر ئىش بولمىغاندۇ؟ .....سىلىمكام جىددىيلىشىپ سۆزلەيتتى. ـ: ھەئە...نىجات، ئابلىكىم، رۇسۇل، غېنى.....ھەممەز ھايات شۇنداق يانىشى تۇردۇق سىلىمكا!..... ئۇنىڭغىچە قالغانلارمۇ كىلىپ سىلىمكام بىلەن چىك قۇچاقلىشىپ ئەھۋاللاشتى. بۇلارنى كۆرۈپ تۇرغان ئابلاكام كۆز ياشلىرىنى ئېيتقىنىچە ـ: كۆرۈشۈشنى كىيىن كۆرىشۈالايلى، ئاۋۇ ئىنىمىز ياربلىنىپتۇ ئاۋۇال ئۇنى داۋالاش مۇھىم!..... شۇندا سىلىمكام قاراڭغۇلۇقتا ئابلاكامغا سىنچىلاپ قاربدى لىكىن تونۇيالمىدى بولغاي سوربدى ـ: بۇ كىشى كىم بولىدۇ؟ ...سىلەر بىلەن بىللە كەلدىما؟ ..... ـ: ھەئە، ئۇ ئابلاكام بولىدۇ...ئابلا قوتاز!..... ـ: نېمە؟ ..... سىلىمكامنىڭ قوللىرى تىترەپ كەتتى ـ: ئابلا.....ئابلا پالۋانمۇ!..... ـ: شۇنداق سىلىماخۇن، مەن دەل بەش يىل ئىلگىرى سىلى بىلەن بىللە بۇ جايغا كىلىپ ئۆلدىگە چىقىپ كەتكەن ئابلا قوتاز شۇ!..... ـ: ئاھ خۇدا!.....مەن چۈش كۆرۈۋاتامدىم نېمە؟ .....سىلى راسلا ئابلا پالۋانمۇ، قېرىندىشىم سىلىنىڭ يوقاپ كىتىشكىلار سەۋەبلىك ئۆلدى دەپ ئويلاپ ئىچ ئاغرىقى تارتىپ كەتكەن ئىدىم، بۇگۈن كۆرۈشكەندە قىلغىلى گەپ تاپالمايۋاتىمەن!..... سىلىمكام شۇنداق دىگىنىچە ئابلاكام بىلەن ئۇزاقتىن ـ ئۇزاق قۇچاقلىشىپ ھۆكۈرەپ يىغلاپ كەتتى. سىلىمكامنىڭ يىغلىغىنىنى ئۆمرۈمدە تۇنجى قىتىم كۆرۈشۈم ئىدى. دادامنىڭ

ئۆلۈمدىمۇ بۇنچىلىك يىغلىمىغان بولغىيدى...ئۇنىڭغىچە بىز ياردار كىشىنىڭ ياردىسىنى لاتا بىلەن تېڭىپ ۋاقتىنچە قانىنى توختاتتۇق. ئاندىن قولچىراقنى ئۇنىڭغا يېقىپلا ھەممىمىز تەڭلا توۋلاپ كەتتۇق ـ : ئەنۋەر!..... بۇ بىزنىڭ خارابىلىققا سەپەر قىلغان بىرىنچى كۈنى بىكەتتە ئىشىم چىقىپ قالدى دەپ سەپتىن چۈپ قالغان دوستىمىز ئىدى. ئۇنىڭ كىلىدىغانلىقىنى چۈشىمىزدىمۇ ئويلاپ باقمىغان ئىدۇق. ھەممىمىز تىزلىكتە ئۇنى يۆلەپ تۇرغۇزۇپ ئاندىن قىنىشماي دىدارلىشۋاتقان ئابلاكام بىلەن سېلىمكامغا دىدىم ـ : ئاكىلار ئەنۋەر بولالمىدى، ئۇنى تىزرەك بىخەتەر جايغا يۆتكىمىسەك بولمايدۇ!..... شۇندا ئابلاكام ـ : توغرا، ئاۋۋال ئۇ ئىنىمىزنى قۇتقۇزايلى ئاندىن تازا دىدارلىشۋالساقمۇ كېچىكمەيمىز!...يەنە كىلىپ ئۇنىڭ قىنى ئەتراپتىكى يەنە باشقا ئالۋاستىلار ھەم مەخلۇقلارنى قىزىقتۇرۇپ كىلىشى مۇمكىن، شۇڭا بۇ جايدىن ۋاقتىدا ئايرىلىشىمىز كېرەك!..... ـ : توغرا، توغرا!...ئاۋۋال ئەنۋەر ئىنىمنى قۇتقۇزايلى قالغان گەپلەر بولسا كىيىن دېيىشەرمىز!.....دىدى سېلىمكام ئابلاكامنىڭ سۆزىنى قۇۋەتلەپ. بىز ھەممىمىز بەس ـ بەستە ئەنۋەرنى كۆتۈرۈپ قەلئەگە قاراپ يول ئالدۇق. يولدا ماڭغۇچە قانىنىڭ ھىدىنى ئىلىپ كەلگەن ئالۋاستىلارنىمۇ ئۇدۇللۇق يوقىتىپ ماڭدۇق. بۇ ھالنى كۆرۈپ سېلىمكام ھەيرانلا قالدى. ـ : نىمانداق خەتەرلىك جاي بۇ؟ ..... ـ : ھا ھا ھا، تىخى خەتەر دىگەننى بۇندىن كىيىن كۆرىسىلە سېلىماخۇن!..... دىدى ئابلاكام كۈلۈپ كىتىپ. ئۇنىڭغىچە بىز ئالۋاستىلارنى تازىلاپ يول ئىچىپ پىنھان ساقلانغان قەلئەرىمزگە يىتىپ كەلدۇق. سېلىمكام بولسا ھەيرانلىق ئىچىدە ھەمە يەرگە تەپسىلىي قاراپ جاۋابىنى ئىزدەيتتى. ئابلاكام ـ : ھە، ئۇ ئىنىمىزنى بۇيەرگە يېتەلمەيدىغۇ...ئاستىراق ھە، ئاستىراق!..... ئابلاكام تېڭىپ قويغان يىرىمىزنى ئىلىۋىتىپ يارىنى تەكشۈرىۋاتقىنىدىن كىيىن ـ : ئانچە چوڭ مەسىلىمۇ يوق، ئالۋاستىلار گۆشىنى تىلىۋىتىپتۇ...بەك قورقۇپ كەتكەچكە ماغدۇرسىزلىنىپ كىتىپتۇ، ھىچقىسى يوق تېڭىپ قويساق ئەتىلەتىن ياخشى بولۇپ قالىدۇ!..... دىدىدە ئەنۋەرنىڭ ياردىسىنى تۈجۈپىلەپ ياخشى تېڭىپ قويدى. بىز بەشىمىز ئەنۋەرنىڭ يىنىدا ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇپ ئولتۇردۇق، ئابلاكام بىلەن سېلىمكام بولسا قايىتىدىن قانىمىغان ھالدا دىدارلىشىپ قىزغىن پاراڭ باشلاپ كەتتى. شۇ تاپتا مەن ئۇنىڭ خىيالىغىمۇ كىرىپ چىقمىغاندەك قىلاتتىم. بۇ ھالدىن سەل ئاچچىقىم كىلىپ قالدى...ئىچىمدە ـ : «ھەقىچان مىنى قۇتقۇزىمەن دەپ كەلگەن بولغىيتى، بىرەدەمدىلا مىنى ئۇنتۇپ قىلىپ ئابلاكام بىلەن پاراڭغا چۈشۈپ كەتتىغۇ...قاملاشمىغان!.....»دەپ ئويلاپ ئۆزۈمۇ بىلمەيلا تۇمشۇقلىرىم ئۇچلىنىپ كەتتى. بۇنى نىجات سىزىپ قىلىپ ـ : ھە ئۆردەكتەك تۇمشۇقلىرىڭنى ئۇچلاپ كەتتىڭغۇ، ئىچىڭ قاينىۋاتامدا!..... دىدى بىقىنىمنى چىمداپ قويۇپ. ـ : ۋاي ماڭە، كىچىك بالا بولمىسامىيا...نىمىگە ئىچىم قاينايتتى!..... ـ : ئىغىزىڭدا ئۇنداق دەپ قويغىنىڭ بىلەن كۆڭلۈڭدە نىمە ئويلاۋاتقىنىڭنى بىلمەن جىما دەپ قويايا!..... ھەممىسى كۈلۈپ كەتتى. نىمىلا دىگەن بىلەن بۇگۈن كېچە مەن ئۇچۇن ناھايىتى خۇشاللىق بىر كىچە بولۇپ

قالغان ئىدى. سېلىمكامنىڭمۇ بۇ جايغا يېتىپ كىلىشى بىلەن تەڭ ھەممىز قايتىدىن جانلىنىپ كەتتۇق، بولۇپمۇ مەن...ھازىرقى تۇرقۇمدا ھەرقانداق ۋەھشى مەخلۇق كەلسىمۇ يانماي ئىلىشقۇدەك ئەلپازىم بار ئىدى. ئابلاكام بىلەن سېلىمكام ئىككىسى بىرەدەم ئەھۋاللاشقاندىن كېيىن ھەممىز ئولاشتۇق. سېلىمكام يۈزۈمنى سىلاپ قويۇپ ـ: بۇ جاي ساڭا ياقتىمۇ نىمە، سەمىرىپ قاپسەنغۇ!.....دىدى كۈلۈپ كېتىپ. ـ: ھەي ياقەي، نەدىكى سەمىرىشكەن ئۇ!...ئېچىشمىزگە ئۆسۈملۈك سۈيى، يېيىشمىزگە ياۋا توشقان بىلەن ياۋا مېۋە يەپ ياشاۋاتساق...ئورۇقلاپ كەتتىم تىخى!..... سېلىمكام ھەيران قالدى ـ: نىمە؟ ...تىخى ئاشۇنداق ئىشمۇ باما!..... ـ: شۇنداق بولماي!.....تەلىيىمىزگە ئابلاكامغا يولۇقۇپ قالدۇق، ئابلاكام ئىزچىل بىزنى قوغداپ كىلىۋاتىدۇ، بولمىسا ئۆلۈكىمىز تۈگۈل سۆڭەكلىرىمىزمۇ قالماس بولغيتى!..... سۆزۈمنى ئاڭلاپ سېلىمكام ھەيران بولدى ھەمدە ئابلاكامنىڭ قولىنى چىڭ سىقىپ تۇرۇپ ـ: رەھمەت ئابلاجان، ئەگەر سىلى بولمىغان بولساڭلا ئۇنىڭ ئانىسىغا نىمە دەپمۇ جاۋاپ بىرەر بولغيتتىم!.....سىلىگە كۆپ قەرىزدارمەن، مىنىڭ جىنىمنىمۇ سىلى قۇتقۇزۇپ قالغانتىڭلار!.....دىدى ھاياجانلىنىپ. ئابلاكام ـ: ھەي نىمىلەرنى دەپ يۈرىسىلەر، سىلىنىڭ جىيەنىڭلار ئوخشاشلا مىنىڭ جىيەنىم...ئۇنىڭ سېلىم پالۋانىنىڭ جىيەنى ئىكەنلىكىنى بىلگەن چىغىمدىلا پۈتۈن كۈچۈم بىلەن ئۇنى قوغداشنى نىيەت قىلغانمەن...ھىلىمۇ ياخشى تىلىكىم ئىجابەت بولۇپ سىلىنىڭ قولۇڭلارغا ساق ـ سالامەت تاپشۇرۇپ بەردىم. ئەمدى ھىچقانداق ئارمىنىم قالمىدى!..... سېلىمكام ئابلاكامنىڭ قولىنى چىڭ سىقتى ـ: رەھمەت سىلىگە، كۆپتىن ـ كۆپ رەھمەت!..... شۇ تاپتا ھەممىزنىڭ يۈزىگە كۈلگە يۈگۈرگەن ئىدى. مەن ھەيران بولۇپ سېلىمكامدىن سورىدىم ـ: سېلىمكا بىزنى قانداق تاپتىڭىز، بۇ يەردە ئىكەنلىكىمىزنى سىزگە كىم ئېيتىپ بەردى!... سېلىمكام كۈلۈپ قويۇپ ـ: دەۋاتقان گېپىڭنى قارا، يەنە كىم ئېيتىپ بىرەتتى...ئەلۋەتتە ئەنۋەر ئېيتىپ بىرىدۇدە!...ئۇنى كەلمە دەپ شۇنچە ئېيتساممۇ لىكىن بىللە باريمەن دەپ چىڭ تۇرىۋالدى شۇڭا ئامالسىز ئۇنىمۇ بىللە ئىلىپ كىردىم. بۇ يەرنىڭ خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى شۇنچە ئېيتساممۇ«مەيلى، دوسلىرىمنى سىز بىلەن بىللە قۇتقۇزۇپ چىقىمەن...قانداق خەتەر بولسىمۇ ھەرگىز قورقمايمەن!...»دەپ ماڭا مەھكەم ئىسىلىۋالدى، شۇڭا ئامالسىز ئۇنىمۇ بىللە ئىلىپ كىردىم..... سېلىمكام بىز كەتكەندىن كېيىنكى بولغان ئىشلارنى باشتىن باشلاپ سۆزلەشكە باشلىدى!.....

يېڭى سەپەر(5 ـ باب7 ـ قىسىم)

سېلىمكام ـ: ئۇ كۈنى سىلەر يىغىلغاندا ئەنۋەر ئىشىم چىقىپ قالدى دەپ كېتىپ قاپتىكەن ئەمەسمۇ، شۇ كۈندىن باشلاپ ھەپتىگىچە كەلمىگەندىكىن ئاناڭ سەندىن بەكلا ئەنسىرەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن سىنىڭ ئىز ـ دېرىكىڭنى قىلىپ ئۆزى بىلىدىغانلىكى ئادەملەر بىلەن ئالاقىلىشىپتۇ لىكىن يەنىلا خەۋرى بولماپتۇ. بۇ چاغدا اناڭ مەن بىلەن ئالاقىلەشتى، ھەم سىنىڭ

تىخچە قايتىپ كەلمىگەنلىكىڭنى ئېيتتى. شۇندا يۈرۈكۈم بىر نەرسىنى سەزگەندەك بولۇپ باشتا سىلەرنىڭ ئۆيگە باردىم ھەم ئاناڭدىن سىنىڭ ساياھەتكە چىقىمەن دەپ چىقىپ كەتكىنىڭچە تىخچە قايتىپ كەلمىگەنلىكىڭنى بىلدىم، باشتا سىنىڭ بۇ جايغا كىلىدىغىنىڭ يادىمغىمۇ يەتمەپتۇ باشقا جايلارنى ئىزدەپ يۈرۈپتىمەن كېيىن بىر كۈنى ئەنۋەر مەن بىلەن كۆرۈشتى ھەم سىلەرنىڭ بارلىق پىلانىڭلارنى ماڭا تەپسىلىي سۆزلەپ بەردى. شۇنداللا دەررۇ يادىمغا كىلىپ ئەنسىرەشكە باشلىدىم، چۈنكى بۇ جاي سەن ئويلىغاندەك ئۇنداق ئاددىي يەر ئەمەس ئىدى. ئاناڭنى تىخمۇ ئەنسىرەپ كەتمىسۇن دەپ يالغان سۆزلەپ سىلەرنىڭ بىر ساياھەت رايونىدا ساياھەت قىلىۋاتقىنىڭلارنى ئۆزۈمنىڭ بىرىپ سىلەرنى ياندۇرۇپ كىلىدىغانلىقىمنى ئېيتىپ خاتىرجەم قىلدىم ئاندىن شۇ ھامان بۇ تەرەپكە يول ئالدىم. لىكىن بىكەتتە ئاپتۇۋۇزغا چىقاي دەپ تۇرغىنىمدا ئەنۋەر يۈگۈرۈپ دىگۈدەك يېتىپ كەلدى ھەم ئۆزىنىڭمۇ بىللە بارغۇسى بارلىقىنى ئېيتتى. ئۇنىڭغا چۈشەندۈرىمەن دەپ ئىككى ئاپتۇبۇستىن قالدىم. ئاخىرى بۇ جاھىل قەدىناس دوستۇڭلارنى قايىل قىلىپ بولالماي ئامالسىز ئۇنىمۇ بىللە ئىلىپ ماڭدىم. بىز يىزىغا يېتىپ كەلگەندە قاراڭغۇ چۈشۈشكە باشلىغان ئىدى، شۇڭا بىر كۈن ئۆيدە قونۇپ تاڭ سۈزۈلىشى بىلەنلا يولغا چىقتۇق. كۆڭلۈمدە سىلەرنىڭ چوقۇم ھايات ئىكەنلىكىڭلارنى سىزىپ تۇراتتىم...شۇڭا تىزرەك تېپىلىش ئۈچۈن بۈيەرگە ئۇدۇللا كىردۇق، ئەمما بۇنداق مۇرەككەپ جايىنى ئۆمرۈمدە كۆرۈپ باقماپتىكەنمەن، كەچكىچە مىڭىپمۇ ئۆزىمىزنىڭ قەيەرگە كىلىپ قالغىنىنى بىلەلمەيلا قالدۇق. ئەتراپ تېپتىنىچ بولغاچقا ئادەمنى سۈر باساتتى، ئىچىمدە سىلەرنى تىزرەك ئۇچرىتىپ قالسام دەپ تىلەپ كەتتىم ئەمما ئىنسى ـ جىنمۇ ئۇچرىمىدى. بىر تەرەپتىن سىلەرنى توۋلىغاچ ئالدىمىزغا قاراپ مىڭۈردۇق، چارچىدۇق.....كۆڭلۈمگە ھەرخىل پاجىئەلەر كىلۈپلىپ منى بىئارام قىلاتتى. ئىچكىرلەپ ئويلىغانسىرى سۈرئىتىمنى تىخمۇ تىزلىتىپ سىلەرنى ئامان ـ ئىسەن تېپىلىشنى ئويلايتىم. لىكىن كەچ كىرىپ كەتتى سىلەرنى ھىچ يەردىن تاپالمىدۇق. ئۇمۈدسىزلىنىپ كىتىۋاتقىنىمدا ئەنۋەر ئىغىز ئاچتى ـ : سېلىمكا قاراڭ!.....ئاۋۇ يەردە ئادەم بار ئىكەن!... ئۇنىڭ سۆزى بىلەن ئالدى تەرەپكە قارىدىم ھەمدە راسلا نەچچە قارا سايىنى كۆرۈپ قالدىم. ئۇلار ئادەمگە ئوخشاش ھەرىكەت قىلغاچقا ئىنىقلا ئادەم دەپ ئويلاپتىمەن، ئەمەلىيەتتە بۇ جايدا ئالۋاستى بارلىقى چۈشۈمگىمۇ كىرىپ چىقماپتۇ، ھەم بۇ بىر قوبۇل قىلغىلى بولمايدىغان ھەقىقەتتە...كىممۇ بىر كۆرۈشىدىلا جەسەتلەرنىڭ ھەرىكەت قىلغىنىنى قوبۇل قىلالايدۇ دەيسىلەر!...بۇ ياكى كىنو بولمىسا!... شۇنىڭ بىلەن توۋلىغاچ ئۇلار تەرەپكە قاراپ ماڭدۇق، يىقىنلاشقانسىرى بىر خىل غەيرىلىك ھىس قىلىپ قالدىم. ئۇلار تەرەپتىن بىرخىل ۋەھىمىلىك خىرىلداش ئاۋازى ئاڭلىنىپلا تۇراتتى. شۇندا دەرھال ئەنۋەرنى توختىتىپ ئۇلارنى تەپسىلىي كۆزىتىشكە باشلىدىم، ئەمما بىز كىچىكىپ قالغان ئىدۇق. ئالۋاستىلار بىزنى بايقاپ بوپتۇ، بىز توختىۋىلىپ دىققەت بىلەن كۆزىتىۋاتقاندا يىنىمىزدىنلا بىر ئالۋاستى ئېتىلىپ چىقتى. مەن ھىچقانداق تەييارلىقسىز

تۇرغاچقا قۇرۇق قول بىلەنلا ئۇنى تۇتۇۋلىپ يانپاشلاپلا باستىم. بىراق ئۇنىڭ چىرايىنى كۆرۈپ ژارقىراپ سالغىلى قىل قالدىم. تىگىمدە ياتقىنى ئاددىم بولماستىن بەدبەشىرە بىر جەسەت ئىدى، كۆرۈپلا تىزلىكتە ئورنۇمدىن تۇرۇپ خەنجىرىمنى قىنىدىن سۇغاردىم. ئۇلار بىزنى قورشاپ بولغان بولسىمۇ يەنىلا خىيالىي سىزىمدەك ھىس قىلىپ كۆرگەنلىرىمگە پەقەتلا ئىشەنگۈم كەلمەيۋاتاتتى. ئەنىۋەرمۇ بۇتتەكلا قىتىپ قالدى، بەلكىم بەك قورقۇپ كەتكەن بولسا كېرەك!...شۇئان مەن ژارقىراپ تۇرۇپ ئەنىۋەرگە كەينىگە قارىماستىن پۇتۇن كۈچى بىلەن قىچىشىنى ئىيتتىم. ئۇمۇ گېپىم تۈگىشى بىلەنلا ئۇچقاندەك يۈگۈرۈو ئالدى تەرەپكە كەتتى. مەن تىخى ئالۋاستىلارنى مەن بىلەن ئىلىشىدىغۇ دەپ ئويلاپتىمەن ئەپسۇس ئۇلار ئەنىۋەرنىڭ قىچىشى بىلەنلا ئۇنى قوغلاپ كىتىپ قالدى. شۇ چاغدا ئۆزۈمنىڭ خاتا سۆزلەپ قويغىنىمنى ھىس قىلىپ دەرھال ئالۋاستىلارنىڭ كەينىدىن مەن قوغلاشقا باشلىدىم...شۇ تاپتا ئۇلارغا يېتىشەلمىسەم ئەنىۋەر بىكارىدىن ـ بىكارلا ئۆلۈپ كىتەتتى. مەن بۇ جايىنىڭ يەرشەكلىنى بىلمىگەچكە كەينىدىن قوغلاش بەك تەسكە چۈشتى، ئەنىۋەر ياش ھەم جەزبىدار، مەن بولسام يېشىم بىر يەرگە بىرىپ قالغان تۇرسام قانداقمۇ ئۇنىڭ بىلەن تەڭ يۈگۈرەلەيمەن!.....بىراق ئادەمدە يوشۇرۇن كۈچ بار دېگەنگە ھەقىقەتەن شۇ چاغدا ئىشەندىم، ئەنىۋەر كۆز ئالدىمغا كېلىۋلىپ بىكارىدىن ـ بىكارلا ئۇنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرەمدىم. شۇنىڭ بىلەن قانداق يۈگۈرگىنىمنىمۇ بىلمەيمەن ئالدىمدىكى قارا سايىنى ئىلغا قىلىپ تۇرۇپ قوغلاۋاتقىنىمدا ئەنىۋەرنىڭ قاتتىق ژارقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى، شۇنىڭ بىلەن تىخىمۇ جىددىيلىشىپ كەتتىم. قارىسام ئۇلار ئەنىۋەرگە ئولاشقىلى تۇرۇپتۇ بىرىپلا ئۇلارغا قىلىچ ئۇردۇم، ئارىدىن بىرسىنىڭ كاللىسى ئۇزۇلۈپ چۈشتى...كىيىن قانداق بولدى بىلمەيمەن، ئاللا كىملەرنىڭ مەن بىلەن بىللە ئالۋاستىلارنى ئۆلتۈرىۋاتقانلىقىنى ھىس قىلدىم، ئەما كىملىكىنى بىلەلمىدىم...ھازىرقى شارائىت ناھايىتى جىددي بولغاچقا ئۇلارنىڭ كىملىكىنى سۈرۈشتۈرۈپ ئولتۇرىدىغان ۋاقىت ئەمەس ئىدى. ئىشقىلىپ ماڭا ياردەم قىلغانكەن چوقۇم ياخشى ئادەم دەپ ئويلۇدۇم.....ئالۋاستىلار يوقىتىلغاندىن كىيىن بىرىنچى بولۇپ ئويلىغىنىم يەنىلا ئەنىۋەرنىڭ ئەھۋالى بولدى...قالغان ئىشلار سىلەر تونۇشلۇق بەرگەندىن كىيىنكى ئىشلار شۇ!.....ھەي!.....مەن تىخى سىلەرنى تاپالماسمەنمىكىن دەپ بەكلا ئەپسۇسلانغان ئىدىم، كۆڭلۈمگە ھەرخىل يامان ئىشلار كىلىۋلىپ تۇرغاندا بۇ ئالۋاستىلارنى كۆرۈپ تىخىمۇ چۆچۈپ كەتتىم. سىلەرنى ئۆلۈپ كەتكەن ئوخشايدۇ دەپمۇ ئويلىدىم، ئەما بۇنداق تاساددىبى ئۇچرىشىپ قىلىشىمىز ئىگىمىزنىڭ ئورۇنلاشتۇرىشى بولسا كېرەك!.....ھەر ھالدا سىلەرنى كۆرۈپ كۆڭلۈم خىلى تىنجىدى!..... دىدى سېلىمكام بولغان ئىشلارنى بىر قۇر سۆزلەپ.

ـ : پالۋان دېگەن يەنىلا پالۋاندە!...ئەگەر بۇگۈن ئۇ ئالۋاستىلارنى باشقا بىرلىرى كۆرۈپ قالغان بولسا ھەمرايىغىمۇ قاراپ قويماستىن بەدەر تىكشۈتكەن بولاتتى، سىلى يەنىلا كۆپنى كۆرگەن بولغاچقا ەنىلا جاننى تىكىپ قويۇپ ئەنىۋەر دېگەن ئىنىمىزنى قۇتقۇزماقچى

بوپسىلە!...ھەقىقەتەن ئېسىل پاكىزان جۇمۇ سىلە!..... ـ: يۇغسۇ، نەدىكىنى دەيلا!...گىگانىت يىلانلار بىلەن ئىلىشالىغان ئادەم ئۇ ئالۋاستىلاردىن قورقۇپ قالاتتۇقمۇ؟ .....ھە راس، سىلى ھايات قالغان تۇرۇپ يەنە بۇ خارابىيلىقتىن چىقماي بەش يىل ياشىغىنىڭلا نىمىسى ئابلاجان؟ ...بۇ جايدىكى ئالۋاستىلار سىلىنى كۆيدۈرىۋالمىغاندۇ ھە؟ ياكى مۇشەدە ئۆيلۈك ـ ئوچاغلىق بولۇپ.....ھا ھا ھا!..... ـ: چىك ئاي، قېرىغاندا چاقچاق قىلمىسا‌ڭلىچۇ!...سارا‌ڭمۇ مەن بۇ جايدىن چىقىپ كېتەلىسەم بۇ يەردە ياشايدىغانغا...شۇ چاغدىلا چىقىپ كېتەلىگەن بولسام بۇنداق نەس باسقۇر يەردە بىر دەقىقىمۇ تۇرغۇم يوقتى دە‌ڭلا!..... سېلىمكام ھەيران بولدى ـ: نېمە؟ ...چىقىپ كېتەلمىسەم دەمسىلە؟ ئەجىبا بەش يىلدىن بىرى بۇ جايدىن چىقىپ كېتەلمىدىنڭلار؟ ..... ـ: ھەئە!.....دەپ كەلسەم گەپ بەك ئۇزۇن، سىلىگە مۇناقىلا چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيمەن...بۇ جاي سېھرلىۋىتىلگەن ئوردا، كىرگەن ئادەمنىڭ چىقىپ كېتەلىشى مۇمكىن ئەمەس!...مەنمۇ بەشىلىنىڭ ياقى توختىماي ئىزدەۋاتىمەن لىكىن چىقىپ كېتىدىغان يەرنى تىخچە تاپالمىدىم. بۇ جايدا ئالۋاستى شاھ بار كارامىتىنى ئىغىزدا دەپ چۈشەندۈرۈپ بولغىنى بولمايدۇ، بايىقى ئۇششاق ئالۋاستىلارمۇ ئاشۇ ئالۋاستى شاھنىڭ كونترول قىلىۋالغان جەسەتلىرى، شۇ ئارقىلىق ھەرىكەت قىلىپ ئادەملەرنى كۆرسىلا ۋەھشىيلەرچە ئۆلتۈرىۋېتىدۇ!.....مەن بۇ جايدا بىردىنبىر ھايات قىلىپ بەش يىل ياشىغان ئادەم، ياشاش جەريانىدا نۇرغۇن ساۋاقلارنى يەكۈنلىدىم، ھايات قىلەش ئۈچۈن تىرىشتىم، نەچچە قېتىم چىقىپ كېتىشكە ئۇرۇنغان بولساممۇ ئەما يەنىلا مەغلۇپ بولدۇم...ئىشقىلىپ بۇ جاينىڭ سىرىنى يەشمىگۈچە چىقىپ كېتەلىشىمىز خام خىيال!..... سېلىمكام بۇ گەپلەرنى ئا‌ڭلاپ ھا‌ڭ ـ تا‌ڭ قالدى، قۇلىقىغا ئىشەنمەي ئابلاكامدىن قايتا سورىدى ـ: مەن بەكلا قايمۇقۇپ قالدىم، سىلىنىڭ بۇ جايدىن چىقىپ كەتكىلى بولمايدۇ دېگىنىڭلا قانداق گەپ ئۆزى؟ .....بىز كىرگەن چوڭ ئورا ئىشىكى تەرەپنى بەشىلدىن بېرى تاپالمىدىڭلارما؟ بۇ قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن!..... ـ: ئەستا!...ھازىر دەۋاتىمەنغۇ، تاپالىغان بولسام ئاللىبۇرۇن چىقىپ كەتمەمدىمەن!...ھازىر مەن بۇ جاينى خۇددى ئۆز ئۆيۈمنى بىلگەندەك بىلىمەن، ھەر قانداق يەردە بىمالال ما‌ڭالايمەن، ھەرگىز ئېزىپ قالمايمەن...ئەمما چىقىش ئىشىكىنى تىخچە تاپالىغىنىم يوق!.....بۇگۈن بەشىلدىن كېيىن ئاران دېگەندە دىدارلىشىپتۇق، ئولتۇرۇ‌ڭلا سىلى بىلەن قانغۇچە بىر مۇ‌ڭدىشاي. گەپ ئارىلىقىدا سىلىگە ھەممە كەچۈرمىشىمنى سۆزلەپ بېرىمەن!..... ـ: ھە، ما گەپ جايىدا بولدى، قېنى ئولتۇرۇ‌ڭلا ھە!...بۇگۈن ئۈيقۇمۇ يوق ما‌ڭا، شۇ‌ڭا كىچىچە سىلى بىلەن قانغۇچە بىر مۇ‌ڭدىشاي!.....دىدى سېلىمكام. شۇنداق قىلىپ ئۇ ئىككى دوست ئولتۇرۇپ ئۆزلىرىنىڭ پارا‌ڭلىرىغا چۈشۈپ كەتتى، بىزمۇ ھەم ئەنسۈرىنىڭ ھۇشىغا كىلىشىنى ساقلاپ ئۆز ـ ئارا بەس مۇنازىرىگە چۈشتۇق. ئەمدى يىنىمىزدا ئىككى ئە‌ڭ يامان قوغدىغۇچى ھەم يېتەكچى بولغان يەردە نېمىدىن ئەنسىرەيتتۇق دەيسىلەر!...شۇ تاپتا تىخى بىزنىڭ جان ـ جىگەر دوستىمىز

ئەنسۇرمۇ بىزنىڭ سىپىمىزگە قوشۇلغان ئىدى، بىز بۇنىڭدىن ئىنتايىن خۇشال ئىدۇق. ھازىر بىزنىڭ كوللېكتىپ ھەقىقەتەن ئىسمى جىسمىغا لايىق بىر«تەۋەككۈلچىلەر!»قوشونىغا ئايلانغان ئىدى.....

يېڭى سەپەر(5 ـ باب8 ـ قىسىم)

ئابلاكام بىلەن سېلىمكام پاراڭلىرىنى قىلىشىپ قاچانلاردىن ئۇخلاپ قالدىكىن، بىز تاقەت قىلىپ بولالماي ئۇيقۇغا غەرق بوپتۇق. بۇگۈن شۇنداق خاتىرجەم ئۇخلىدىمكىن خۇددى مەخسۇس ئىككى قوغدىغۇچى يىنىمدا مىنى ئۇخلىماستىن مۇھاپىزەت قىلىۋاتقاندەكلا ھېس قىلاتتىم. شېرىن چۈشلەرنى كۆرۈۋاتقىنىمدا بىرىنىڭ ئىڭىرىغان ئاۋازى بىلەن ئۇيقۇمدىن ئويغىنىپ كەتتىم. ئەنسۇر قاچانلاردا ھوشىغا كەلدىكىن ياريسىنىڭ تەسىرىدە ئويغىنىپ كېتىپتۇ، ھەم يارىسىنى تۇتقىنىچە ئولتۇراتتى. ـ: ئويغاندىڭمۇ؟ ... مىنىڭ سۆزۈم بىلەن ئۇ چۆچۈپ مەن تەرەپكە قارىدى ـ: ھە.....ھەئە!.....بۇ قەيەر، سەن كىم؟ ..... غۇۋا يورۇقتا ئۇ مىنى تونۇيالمىغاندەك قىلاتتى. ـ: مېنى راسلا تونۇيالمىدىڭما؟ ... دىدىم ئەتەي ئۇنىڭدىن سوراپ. ئەنسۇر بولسا ماڭا سىنچىلاپ قارىغىنىچە جاۋاپ بەردى ـ: يا...ق!...بۇ جاي بەك قاراڭغۇكەن، مەن بۇيەرگە قانداق كېلىپ قالدىم...مەن بىلەن بىرگە كەلگەن ئادەم قېنى؟ ... ـ: سېلىمكامنى دەمسەن؟ ..... ئۇ ھەيران قالدى ـ: سەن ئۇنىڭ ئىسمىنى قانداق بىلىسەن؟ ... ـ: ھا ھا ھا!...ئۇنىڭ ئىسمىنىلا ئەمەس سېنىڭ ئەنسۇر ئىكەنلىكىڭنىمۇ بىلىمەن!...بۇ جايدا يەنە كۆپ خەتەرلەرگە ئۇچرايدىغانلىقىڭلارنىمۇ بىلىمەن!..... دېدىم سۈرلۈك ئاۋازدا. ئەنسۇر ھودۇقۇپ كېتىپ مەندىن ئۆزىنى قاچۇرغاچ ۋارقىراشقا باشلىدى ـ: قۇتقۇزۇڭلار!...سېلىمكا سىز نەدە، مېنى قۇتۇلدۇرىۋېلىڭ!..... ئەنسۇرنىڭ ۋارقىرىشىدىن ھەممىسى چۆچۈپ ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشتى ـ: نېمىش بولدى؟ .....چىراقنى يېقىڭلار، تېز چىراقنى يېقىڭلار!..... ئۇلار ئالاقزادىلىك بىلەن قولچىراقنى ئىزدەۋاتقاندا مەن كۈلۈپ ئايلىنىپ قالايلا دېگەن ئىدىم...ئۇلار قولچىراقنى ياققاندا ئەنسۇر سېلىمكام تەرەپكە قاراپ قاچتى ـ: سېلىمكا ئالۋاستى بارىكەن!..... ئۆزۈمنىڭ ئۇلارنى ساراسىمىگە سېلىۋىتىشىمنى ئويلاپمۇ باقمىغاچقا ئوڭايسىزلىنىپ ئويۇنىنى توختاتتىم ـ: ھەي بولدى قىلغىنە!...مەن قەھرىمان تازەك!... ھەممىسى بىر مەھەل نېمە ئىشلارنىڭ يۈز بەرگىنىنى ئاڭقىرالماي ماڭا قاراپ تۇرىشاتتى. ئەنسۇر قولچىراقنىڭ يورۇقىدا ماڭا يەنە بىر قارىۋەتكەندىن كېيىن ـ: قەھرىمان؟ .....ۋۇي، راسلا سەنكەنسەنغۇ!...ئادەمنى قورقۇتۇپ جېنىمنى ئالاي دېگەنمىدىڭ!... دىگىنىچە ماڭا ئۆزىنى ئاتتى ـ: ھەرنىمە بولسا ھاياتكەنسەن، تىخى سىنى ئەمدى كۆرەلمەيدىغان بولدۇم دەپ ئويلاپتىكەنمەن!..... ـ: مەنمۇ سىنى بەك سىغىندىم، بىزنى ئىزدەپ كەپسەن بەك خۇش بولدۇم...دوست دىگەن مۇنداق بولمامدۇ!.....دىگەچ دىققەت قىلمايلا ئۇنىڭ يارىسىغا يىنىك مۇشلاپ سالدىم. ـ: ۋايجان!..... ـ: ۋوي، كەچۈرگىن ھە!...يارىلانغىنىڭ ئىسسىدە يوقلا!...قانداق خىلى ياخشى بوپ قالدىڭمۇ؟ كىلە ئولتۇرۇپ مۇڭدىشايلى!... بىزگە ھاڭۋىقىپ قالغانلاردىن نىجات ئىغىز

ئاچتى ـ : ھەي ، ھەي!...مۇشۇنداق چاغدىمۇ دىرامىا ئويناملسلەر دەيمە!...قورقۇپ تاس قالدى جېنىم چىقىپ قالغىلى!...ددى تىرىكسىپ . ـ : نىجات!...بۇ سەنغۇ؟ ... ئەنىۋەر ئىسسگە كەلگەندىن كېيىن ھەممەيلەن بىلەن بىرەدم ھال ئەھۋاللاشتى . ئۇنىڭدىن كېيىن نىجات ـ : ياخشى كىلىپسەن ، ئەمدى بىز بىلەن مايەددىبى ياشاپ باق قانداق بولىدىكىن!...ئەينى چاغدا ئىشىم بار دەپ غىمىسسىدىلا قىچىپ كەتكەن ئىدىك ، ئەمدى قاچىمەن دەپمۇ قاچالمايسەن ...ھى ھى ھى!... ددى مۇغەمبەرلىك بىلەن ھىجىيىپ:راس بايا يۈگۈرۈپ يۈرەتتىك نىمە ئىش بولغانتى؟ ئەنىۋەر نىجاتنىك سۆزىگە جاۋابەن ـ : ھەي ، توغرا چۈشىنىڭلارچۇ!...مەن ئۇكۈنى قاچمىدىم ، ئەمەلىيەتتە مىنىڭمۇ بەك بارغۇم بار ئىدى ، لىكىن ئۆيدە راسلا چوك ئىش چىقىپ سىلەردىن ئايرىلغان ...لىكىن مانا كەلدىمغۇ گىپىمدە تۇرۇپ!.....ددى چۈشەندۈرۈپ ، ھەم بايىدىن بىرى مەن بىلەن بولغان ئىشلارنى ئۇلارغا سۆزلەپ بەردى . ئۇلارمۇ ئەھۋالنى چۈشەنگەندىن كېيىن كۈلۈپ كەتتى . شۇ تاپتا بىز بۇ جايدىكى ھەممە ئىشلارنى ئۇنۇتقان ھالدا قىزغىن پاراڭغا چۈشۈپ كەتكەن ئىدۇق . شۇندا ئابلاكام ئورنىدىن تۇرغاچ ـ : سىلەر پاراڭلاشقاچ تۇرۇڭلار ، ئۇزۇن بولدى ئەمەسمۇ كۆرۈشمىگىلى!...مەن چىقىپ ياۋا توشقاندىن نەچچىنى تۇتۇپ كىلەي ئاندىن سىلەرگە ئوخشۇتۇپقىنە مەززىلىك كاۋاپ قىلىپ بېرەي قانداق؟ ..... ئابلاكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەممىز چاۋاك چىلىشىپ كەتتۇق ـ : ۋاھ، بەك ياخشى بولدى...قورساق تارتىشىپ كەتكەن دىمىسمۇ!..... ددى رۇسۇل قورسىقىنى سىلاپ قويۇپ . نىجات ـ : ۋاي چوك بولمايدىغان دېۋە!...قاچان قارىسا باجىغا ئوخشاش يەيدىغانىنىڭلا كويدا يۈرگەن!...بىكارغا يوغانمىغان ئۇسقان دىگىنە ئۇ ، جىق تاماق يەۋرىپ ئەقلىڭ ماتىركوشاڭ بولۇپ كەتكەن نېمە سەن زادى!..... رۇسۇل نىجاتنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ غەزىپى تاشتى ـ : نىم كارىڭ سۇن مايمۇن!...سەنمۇ يەلىسەڭ يە.....سەن بارغۇ مەندىن كۆپ تاماق يىسەڭمۇ يەنىلا مۇشۇنداق ئاۋاق يۈرىسەن ئىسكىلىت ئالۋاستىغا ئوخشاش!..... ـ : ئىششىڭنى قىل دېۋە!..... ـ : سەنمۇ ئىششىڭنى قىل ، چېكەتكە!..... ـ : نىمە دىدىڭ؟ ...يەنە بىر دىگىنە ، چېكەتكەڭنى كۆزەڭگە كۆرسىتىۋىتىمەن سېنىڭ!..... نىجات تېرىكسىپ سەكرەپ كەتتى . بىز بولساق ئۇ ئىككىسىنىڭ بالىلارچە ئۇرۇشۇشلىرىغا قاراپ تېلىقسىپ كۈلەتتۇق . ئابلاكام ـ : ھا ھا ھا!...ھوي بولدى قىلىڭلار چۈجە خورازلار...ئەتتىگەندە نىمە تۇگىمەس جېدەل بۇ ، ئۆزۈڭلارنى بىسۇلىڭلار بولدى!... رۇسۇل بىلەن نىجات تۇمشۇقلىرىنى ئۇشلىغىنچە بىر ـ بىرىگە ئالىيىپ قويۇپ تەتۇر قاراپ ئولتۇرىشاتتى . ئابلاكام خەنجىرىنى ئېسىپ مىڭىشقا تەمشىلۇاتقاندا سېلىمكام ئىغىز ئاچتى ـ : ھوي ئابلاۋاي ، سىلىلا تۇتامسىلە ئۇ توشقانىنى؟ ...بىزمۇ قېرىپ قالمىدۇق ماغدۇرىمىز بار جۇمۇ...توشقان دىگەننى بىزمۇ تۇتۇۋتىمىز ئۆزىمىز بىلىپ!..... ددى كۈلۈپ قويۇپ . ئابلاكام ـ : ۋوي ، ئۇنداق ئەمەس!...سىلى مېھمان ، مەن ساھىپخان شۇڭا سىلىنى ئىشقا سالامدىغان!...ھا ھا ھا..... ـ : يوغسۇ...تۇنۇگۈن مىھمان ئىدۇق ، بۈگۈن بىر تۇققان بولدۇق . يۈرۈڭلا مۇڭداشقاچ چىقىپ ئوۋ ئوۋلاپ بالىلىرىمىزنىڭ قورسىقىنى توقلايلى!.....

دىدى سىلىمكاممۇ خەنجىرىنى ئاسقاچ. ـ: بولىدۇ، بىللە بارساق بارايلى...ئۇنداقتا سىلەر پاراڭلاشقاچ تۇرۇپ تۇرۇڭلار، بىز كەلمىگۈچە سىرىتقا چىقماي ئولتۇراسىلەر ھە!...دېدى ئابلاكام بىزگە قاراپ. ـ: ئەنسىرىمەڭ، سىرىتقا چىقمايمىز...تاماشىنىڭ ھەممىسى مۇشۇ يەردە تۇرسا... دېدى نىجات ھازىر جاۋاپلىق بىلەن. ئابلاكام بىلەن سىلىمكام كۈلۈپ قويۇشقىنىچە بىللە ئوۋ ئوۋلاشقا چىقىپ كەتتى. بىز بولساق قەلئەدە قېلىپ ئەنىۋەرنىڭ ئىشلىرىنى ئاڭلىغاچ ئۆزىمىزنىڭ بۇ جايدا يولۇققان خەتەرلىك سەزگۈزەشتىللىرىمىزنى ئەنىۋەرگە بەس ـ بەستە سۆزلەپ بېرىشكە باشلىدۇق. ئەنىۋەرمۇ ھەيران قالغان ھالدا كەچۈرمىشىمىزنى قېتىرقىنىپ ئاڭلاۋاتاتتى. ھەم گەپ تۈگىگەندە بىردەم ئولتۇرۇپ كىتىپ ـ: ھەقىقەتەن بەكلا خەتەرلىك كۈنلەرنى باشتىن كەچۈرۈپسىلەر، مەن بۇنداق ئىشلارنىڭ بولۇپ كىتىدىغانلىقىنى خىيالىمغىمۇ كەلتۈرمەپتىكەنمەن...ھەقىقەتەن ئويلىغىنىمدىنمۇ قورقۇنۇچلۇق ئىكەن!.....ئەجىبا بىز بۇ جايدىن ئەمدى چىقىپ كىتەلمەمدۇق؟ .....دىدى ئەجەپلىنىپ. نىجات ـ: ھەي خۇمدان كاللا، بايا ئىيتىپ بەرگەنلىرىمىزنى تەپسىلي ئاڭلىمىدىڭمۇ نىمە؟ ئىنىق دىدۇققۇ تاش خارابىيلىق تەرەپكە بېرىپ ھېلىقى خاتىرىنى تاپالىساقلا بۇيەرنىڭ سىرى يېشىلىدۇ دەپ!... ـ: بىكاردىنلا ئۇنداق تىللىمىغىنە، شۇنچە كۆپ ئىشلارنى دەپ بەرگەن تۇرساڭلار ئىسسىمدە تۇتۇپ بولالايتىممۇ!..... دىدى ئوڭايسىزلىنىپ ـ: يەنە كىلىپ گىپىڭلارنىڭ ئورامىدىن قارىغاندا تاش خارابىيلىق بەكلا خەتەرلىككەن، ئۇ جايغا بارغان تەقدىردىمۇ خېلى كۆپ دىشۋارچىلىقلارنى تارتىۋالغۇدەكمىز ئەمىسە!..... ـ: كىرە ـ كىرمەيلا قورقۇپ ئىشتانغا چىقارغىلى تۇردۇڭغۇ!...مانا بىزدەك باتۇر بولمامسەن دەيمە!...بۇنداق قىلغىلى تۇرساك بىزنىڭ تەشكىلنىڭ نامىنى بۇلغاپ قويىسەن جۇما!...راس بىزنىڭ تەشكىلاتنىڭ نامىنىڭ نىمە ئىكەنلىكىنى بىلەمسەن؟ ..... دىدى نىجات ئەنىۋەرگە. ئەنىۋەر ـ: بىلمەيدىكەنمەن!... ـ: شۇ، شۇ...بىلمەسلىكىڭ توغرا، سەندەك ساپاسىزلار بىزنىڭ ئۇنداق پاساھەتلىك تەشكىلات نامىمىزنى قانداقمۇ ئويلاپ يېتەلىسۇن!...بىزنىڭ تەشكىلاتنىڭ نامىچۇ..... مەن نىجاتنىڭ سۆزىنى بۆلۈپلا ـ: ھەي ئۇنداقمۇ دەپ كەتمە، ئۆزۈڭ قانچىلىك بىلەرمەن ئىدىڭ!...دىدىم. نىجات ـ: چىك ئاي ئاداش چاقچاق قىلغىلىمۇ بولمامدۇ ئەمدى. ئەنىۋەرنى كۆرۈپ ھاياجاندا مۇنداقلا قېرىشىپ قويۇاتىمەن سەن ئارىلاشماي تۇرغىنە گاڭگۇدەك!..... ـ: ئۇنداقتا بوپتۇ، لىكىن بىزبى قارا جەمئەتنىڭ ئەزالىرى بولمىغاندىكىن تەشكىلات دىمەي گورۇپ دىمەمسەن!... نىجات يەنە سۆزلەپ كەتتى ـ: قويغىنەۋا سېنى، ب د ت مۇ تەشكىلاتقۇ...ئۇلارمۇ قارا جەمئەتنىڭ كاتتىباشلىرىما ئەمىسە؟ تەشكىلاتنىڭ ھەممىسى قارا جەمئەتتىكىلەر بولسا ئۇنداقتا يەرشارى قارا جەمئەت بىلەن توشۇپ كەتمەمدۇ؟ ..... ـ: ۋاي بولدى، بولدى...نىمە دەپ ئاتىغىڭ كەسە ئاتاۋەرگىنە...ساڭىغۇ گەپ تىپىپ بەرگىلى بولمايدۇ زادى!.....مەنمۇ ئامالسىز بولدى قىلدىم. شۇنداق نىجات يەنە ئىغىز ئاچتى ـ: ھە، ئەمدى نەق گەپكە كىلىلى...بىزنىڭ تەشكىلاتنىڭ نامى بولسا ئىسمى جىسمىغا لايىق

كەلگەن «تەۋەككۈلچىلەر!» قوشونى!...قانداق يامانمىكەن؟ ... ئۇنىڭغىچە رۇسۇل سۆز قاتتى ـ : تۇزۇك گەپ قىلغىنە ھەي ، قوشون دىگەن نەچچە مىڭ كىشىدىن تەركىپ تاپىدۇ ، ئالتە ئادەمنى تىزىۋىلىپ قوشۇن دەپ كەتكىنىنى بۇنىڭ!..... ـ : ۋاي سارىڭ دېۋە ، يەنە سەنمۇ!.....بۇنداق ئىشلارغا كاللاك ئىشلىمىگەندىكىن ئىشىڭنى قىلىپ ئوچاققا ئوت قالىغىنە ئابلاكام بىلەن سېلىمكام توشقان تۇتۇپ كىلىپ قالسا ئەس قاتىدۇ!..... ـ : نىم كارىڭ تاش مايمۇن!...ئوچاققا ئوتنى سەندىن سوراپ قالامتىم ، سەنمۇ ئىشىڭنى قىلە!..... ـ : ما لايدۇمباق نىمدا ئىچىمنى پۇشۇرىدىغاندۇ ، ھىلى باكا مانا ئەمسە دەپ ، ۋۇسۇڭ يولۇاسنى دۇمبالىغان پەددە بىر دۇمبالايمەن ما دىۋىنى!..... نىجات شۇنداق دىگىنىچە رۇسۇل تەرەپكە دېۋەيلىدى . بىز ئۇنى تۇتىۋىلىپ ئۇنىڭغا تەربىيە قىلدۇق...مەن ـ : نىجات ئۆزەڭنى سەل بىسۇىلىشنى ئۇگەن ، رۇسۇلنىڭ دىگىنىمۇ خاتا ئەمەسقۇ!...مەيلى قوشۇن بولسۇن ، ياكى تەشكىلات بولسۇن ، ۋەياكى ئەترەت بولسۇن بىز ئۆچۈن بەربىر...مۇھىم بولغىنى بىز ئىجىل ـ ئىناق بولۇپ بىرلىكتە بۇ جايدىن قۇتۇلۇپ چىقىپ كىتىش خالاس...كىچىككىنە ئىشقىمۇ شۇنچىۋالا قىلىش كېتەمدۇ!... نىجات سەكرەپ كەتتى ـ : كىچىك ئىش؟ مۇشۇ كىچىك ئىشما؟ ...بىز باغۇ ھازىر مانامەن دېگەن نوچىلار كىرىشكىمۇ پىتىنالمايدىغان خەتەرلىك جايدا باتۇرلارچە ئالۋاسلار بىلەن جەڭ قىلىۋاتىمىز!...شۇڭا ئۇنىڭدىن يوغان ئاتاشقىمۇ تامامەن ھوقوقىمىز بار بىزنىڭ!...ما قورقۇنچاق دىۋىدىن باشقا... دەپ رۇسۇلغا دوق قىلىپ قويدى . ـ : بولدى قىل ئەمدى ، رۇسۇلنىڭ دىگىنىنىڭمۇ خاتاسى يوققۇ ، ئۇمۇ بىز بىلەن بىللە جەڭ قىلىۋاتىدىغۇ قانداقسىگە قورقۇنچاق بولغۇدەك...ھەممىز ئوخشاشلا باتۇرلۇق قىلدۇق ، ئارىمىزدا قورقۇنچاق يوق...قالايمىقان سۆزلىمە ھە سەن!..... نىجات ئەلپازىمنى كۆرۈپ جىمىپ قالدى . ئۇنىڭغىچە سېلىمكام بىلەن ئابلاكاممۇ كۈلۈشكىنىچە ئىككىلى قولىدا لىقمىدە توشقاننى كۆتۈرگەن ھالدا كىرىپ كەلدى . بۇنى كۆرۈپ ھەيرانلا قالدۇق ـ : پاھ ئاكىلار ، توشقانلارنىڭ نەسلىنى قۇرىتىۋەتتىڭلارمۇ نىمە!...نىمانداق كۆپ توشقان بۇ؟ دىدى نىجات ھاياجىنىنى باسالماي توشقانلارنى ئۇلارنىڭ قولىدىن ئالغاچ . ئابلاكام كۈلۈپ قويۇپ ـ : ھە ، ئىككى پالۋان بىر يەرگە كەلگەندە بۇنچىلىك توشقان نىمىتى دەيسەن ئۇكام...تىخى خارابىيلىقتىكى ئالۋاستىلارنىمۇ تىرە ـ پىرەن قىلىۋتىمىز دىگىنە!...سېلىماخۇننى توشقان تۇتالمامدىكى دېسەم مەندىن ئۇستىكەن ئەمەسمۇ ، بەشىيل توشقان تۇتۇپ ياشاپ تۇرۇپمۇ ئۆزەمدىن خىجىل بولۇپ قالدىم مەن..... دىدى سېلىمكامغا قاراپ قويۇپ . سېلىمكام ـ : نەدىكىنى دەيسىلە ، شۇ ئانچە ـ مۇنچە جاڭگالغا كەلگەندە تۇتۇپ قوياتتىم . بۇگۈن ئەسقېتىپ قالدى مانا!... دىدى كەمتەرلىك بىلەن . شۇنداق قىلىپ ھەممىز خۇشال ھالدا يىغىلىپ كۆڭۈللۈك پاراڭلاشقاچ توشقان كاۋىپى پىشۇرۇشقا باشلىدۇق.....

يېڭى سەپەر(5 ـ باب9 ـ قىسىم)

ئەتتىگەندىلا خۇشال ھالدا ئولتۇرۇپ توشقان كاۋىپىنى مەززە قىلىپ يەپ قورساقنى

تويغۇزىۋەتكەندىن كېيىن ئابلاكام ئىغىز ئاچتى ـ: ھە، قورساق تويغان بولسا بۇگۈن خارابىيلىقنى يەنە بىر ئايلىنىپ چىقامدۇق؟ بۇگۈن سىلەرگە توپلىقنىك يولىنى مۇكەممەل ھالدا كۆرسىتىۋەتمىسەم بولمايدۇ، ۋاقتى كەلگەندە يولنى تاپالماي قىينىلىپ قالىسىلەر!.....راس سىنىك ياراك قانداقراق؟ .....دىدى ئەنىۋەرگە قاراپ. ئەنىۋەر ـ: خىلى ياخشى، بىر نەرسە تەگمىسلا ئانچە ئاغرىمايدۇ!..... ـ: ھە ئۇنداقتا ياخشى، ئەمىسە چىقىپ توپىلىق تەرەپكە بېرىپ بىر كۆزدىن كەچۈرۈپ كېلەيلى قانداق؟ ..... ھەممىز ئابلاكامنىك سۆزىنى ماقۇلىدۇق. سېلىمكام ـ: ئابلاجان، سىلى مەن چۈشەنمەيدىغان بىر گەپنى قىلىۋاتىسىلەرغۇ؟ ياكى مەن خاتا ئاڭلاپ قالدىممۇ...كېيىن يىنىپ كىلىشىڭلاردا ئەس قاتىدۇ دېگەندەك بىر گەپلەر بولۇنىۋاتىدا!..... ئابلاكام دەرھال گەپنى بۇرىدى ـ: ھە، ھە...بۇنى سىلى بىلەن يەنە دىيىشىمىز، ئاۋۋال شۇ جايىنىك يولىنى پىششىق بىر بىلىۋلىڭلار قالغىنىنى ماڭغاچ دىيىشەرمىز ھە!..... ئابلاكام شۇنداق دېگىنىچە خەنجىرىنى يېنىغا ئېسىپ بىزلەرنى باشلاپ سىرتقا ئىلىپ چىقتى. بىر كىچىكلەر ئابلاكام بىلەن سېلىمكامنىك كەينىدىن ئەگىشىپ ماڭغاچ ئۆز ـ ئارا چاقچاقلىشىپ كىتىۋاتاتتۇق، ئابلاكام بىلەن سېلىمكام بولسا ئۆز ـ ئارا پاراڭلىشىپ كىتىۋاتاتتى. شۇ چاغدا ئۇ ئىككىسىنىك پارىڭىغا دىققەت قىلىپ مېڭىۋاتاتتىم. سېلىمكام ماڭغاچ يەنە ئابلاكامدىن سورىدى ـ: ئابلاجان، بايا دېگەن گەپلىرىڭلا ماڭا سەل غەلىتە بىلىنىۋاتىدۇ!...«كېيىن چىقىپ كىتىشىڭلارغا ئەس قاتىدۇ»دېگىنىڭلار نىمە گەپ ئۆزى؟ ..... شۇئان ئابلاكام كەينىگە ئۆرۈلۈپ بىزگە قاراپ قويدى، مەنمۇ چاقچاقلىق بىلەن يىنىمدىكىلەرگە چاقچاق قىلغان بولۇپ تۇرىۋالدىم. ئابلاكام يەنە يولنى داۋاملاشتۇرغاچ ـ: نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ناھايىتى ئەنسىرەپ تۇراتتىم...سېلىماخۇن، ئۆتكەنده مەن سىلىگە دېگەندەك مىنىك روھىم ئالۋاستى شاھ تەرىپىدىن كونترول قىلىنغان، شۇنچە كۈچ ئىلىشىپ باققان بولساممۇ ئەمما مەلۇم ۋاقىتتا ئۆزگىرىشتىن قېچىپ قۇتۇلالمىدىم. ھەم مىنىك ئۆزگۈرىدىغان ۋاقىتمغمۇ ئاز قالدى، شۇڭا بۇگۈن توپىلىقنى بىر كۆرۈپ كىلەيلى ئۇنىڭدىن كېيىن بولسا بالدۇرراق تاش خارابىيلىق تەرەپكە بېرىپ ئالۋاستى شاھنى يوقاتمساق بولمايدۇ. نەچچە كۈندىن بېرى كۆڭلۈمگە بىر گۇمان چۈشۈپ قېلىۋاتىدۇ، بۇنداق سۆرىلىپ يۈرىۋەرسەك ھەممىزنىك ھالاك بولۇپ كىتىشىدىن ئەنسىرەۋاتىمەن!.....ئالۋاستى شاھ ئۆزىگە كۈچ توپلاۋاتقان بولۇشى مۇمكىن، ئۇ تىخىمۇ كۈچلىنىپ كەتكۈچە تىزرەك ئۇنى يوقاتمساق بولمايدۇ!... ئابلاكامنىك سۆزىنى ئاڭلاپ سەل جىددىيلىشىشكە باشلىدىم. راسلا شۇنداق بولۇپ قالسا بىزنى چوڭ پىشكەلچىلىك ساقلاپ تۇراتتى. ئۇنىڭغىچە سېلىمكام ئىغىز ئاچتى ـ: بولىدۇ، مىنىڭمۇ ئويۇم ئۇ ئالۋاستى شاھ دېگەننى يوقىتىپ بالىكارنى ئىلىپ بىخەتەر ھالدا بۇ جايدىن چىقىپ كېتىش!...مەنچىمۇ قانچە بالدۇر بولسا شۇنچە ياخشىمىكىن دەيمە!... ـ: شۇنداق...لىكىن بىز ئۇلار توغۇرلۇق ھىچقانداق چۈشەنچە ھاسىل قىلمىدۇق، ئۇلارنى يوقتىمىز دەيدىكەنمىز چوقۇم بېرىپ ھېلىقى خاتىرىنى

تىپىشمىز كېرەك، بەلكىم ئۇ خاتىرە ئالۋاستىنى يوقىتالىشىمىزدىكى بىردىنبىر نەرسە بولۇشى مۇمكىن!..... ئابلاكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ سېلىمكام تېڭىرقاپ قالدى ـ: ئۇنداق بولسا ھازىرلا شۇ خاتىرىنى ئىزلەپ تاپساق بولمىدىمۇ، بۇ جايدا يۈرىشىمىزنىڭ نېمە ھاجىتى بار؟ ...ھازىرلا ماڭايلى ئۇنداقتا، تىخى كۈندۈز بولغاندىكىن ئۇلگۈرەلەيمىز... ئابلاكام قوشۇلمىدى ـ: بولمايدۇ، ھازىر بارساق خەتەرلىك. چۈنكى سىلەرگە بۇ يولنى چوقۇم پىششىق بىلىدىغان قىلىشىم كېرەك، ئۇنداق بولمىغاندا ئالۋاستى شاھ يوقالغاندىن كېيىنمۇ سىلەر بۇ جايدا ئېزىقىپ قىلىپ مەڭگۈ چىقىپ كېتەلمەيسىلەر!.....بۇ جاينىڭ يەر شەكلى سىلى ئويلىغاندىنمۇ مۇرەككەپ، ئەگەر يۆلىنىشنى خاتا باسساڭلارلا يىنىپ كىلىش مۇمكىن ئەمەس، ئەسلى جاينىمۇ تاپالماسلىقىڭلار مۇمكىن!...شۇڭا ماڭغان يۆلىنىشىمىز بويىچە ئىسىڭلاردا مەھكەم تۇتۇپ بەلگە قىلىپ مېڭىڭلار، شۇنداق بولغاندىلا يۆلىنىشتىن چەتنەپ كەتمەيسىلەر...ئەمما توپلىقا بەلگە قويۇپ مېڭىش بىر مەسىلە، بەلگە قويساڭلارمۇ تىزلا يوقاپ كېتىدۇ. شۇڭا ئەتتىگەندە يولغا چىقىپ كۈننىڭ يۆلىنىشىدىن پەرق قىلىشىمىز كېرەك!...قالغان نۇرغۇن گەپلەر بار، بۇنى ئايرىم ئولتۇرۇپ سىلىگە بىر ـ بىرلەپ سۆزلەپ بېرەي!... سېلىمكام، ئابلاكامنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئىددىيەسىدىن ئۆتۈپ ئارتۇق سۆز قىلمىدى. ـ: ۋۇيىيۇ!...نىمانداق ئۇزۇن يول بۇ، قاچان يېتىپ بارىمىز ئابلاكا!..... نىجات تاقەتسىزلىنىپ ئاخىرى ئابلاكامدىن سورىدى. ئابلاكام ـ: ئالدىرىما، بۇ سىنىڭ ئىشىكىڭنى ئېچىپلا چىقسا بازارغا كىلىدىغان جاي ئەمەس، تىخى سەپەرنىڭ ئەڭ ئۇزۇنىنى ئالدىڭدا كۆرىسەن!.....دىدى كۈلۈپ قويۇپ. بىز شۇ تەرىقىدە خېلى ماڭغاندىن كېيىن خارايبىيلىق زىچ جايلاشقان بىر جايغا يېتىپ كەلدۇق. شۇندا ئابلاكام قىستۇرۇپ قويدى ـ: مانا، دەل مۇشۇ خارابىيلىقتا كەلگەندىن كېيىن يۆلىنىشنى مۇشۇ بويىچە توغۇرلاپ ھېچياقتا ئۆزگەرتمەستىن ئۇدۇل ماڭساق تاش خارابىيلىق تەرەپكە يېتىپ بارىمىز، قالغىنىنى تاش خارابىيلىق تەرەپكە بارغاندا كۆرسىتىپ قويىمەن!..... بىز بىشىمىزنى لىڭشىتتۇق. بۇ چاغدا سېلىمكام يىنىدىن مەرۋايىت كۆزلۈك پىچىقىنى چىقىرىپ بىر تامغا چوڭقۇر قىلىپ كۆرسەتكۈچ ئىستىرىلكا سىزىپ قويدى. ھەمدە ـ: ئەمدى بولدى، بۇ ئۆچۈپ كەتكۈچە بىزمۇ تاش خارابىيلىق تەرەپكە بېرىپ بولمىز قانداق دېدىم!...دىگىنىچە كۈلۈپ قويدى. ئابلاكامۇ كۈلۈپ كېتىپ ـ: چوڭ دىگەننىڭ يەنىلا چوڭلىقى بارده، ھەممە ئىشنى ئەستايىدىل قىلىدۇ!.....دىگىنىچە سېلىمكامنى ماختاپ قويدى. بىز بۇ جاينىمۇ بىر قېتىم كۆرىۋالغاندىن كېيىن قايتماقچى بولۇپ تەمشەلدۇق، بۇ چاغدا ئابلاكام توپلىق تەرەپكە تىكىلگىنىچە خېلى ئۇزۇن قاراپ تۇرۇپ كەتتى. ـ: نىمىلەرنى ئويلاۋاتىسىلەر؟ ...دىدى سېلىمكام ئۇنىڭ دىققىتىنى بۇزۇپ. ئابلاكام ئۇھسىنىپ قويۇپ ـ: ھەي!.....ئۇ جاي نۇرغۇن ئەسلىمىلىرىمنىڭ شاھىدى، ھەمراھلىرىمنىڭ قاتىلى بولۇش سۈپىتىدە ھېلىھەمۇ شۇنداق قان پۈرىغان ھالدا تۇرغانمىدۇ!...شۇنچە خەتەرلەردىن كېيىن جېنىم ئامان قېلىپ شۇنىڭدىن ئىتبارەن بۇ جايغا

قەدەمۇ بېسىپ باقمىغان ئىدىم. ھازىر بولسا سىلەرنى باشلاپ يەنە شۇ ۋەھىمە باسقان جايغا بارغۇلۇغاتىمەن!.....دېگىنىچە سۆزىنىڭ ئاخىرىنى يۇتۇۋەتتى. بىراق ھۇشيار سېلىمكام ئۇنىڭ نىمە دېمەكچى بولغىنىنى ئاللىقاچان چۈشىنىپ بولغان ئىدى ـ: جاندىن كەچمىگۈچە جانانغا يەتكىلى بولماس!...بىزنىڭ شۇنچە خەتەرلەرگە تەۋەككۈل قىلىشىمىزنىڭ ئۆزىمۇ بۇ جايدىن قۇتۇلۇپ چىقىپ كېتىش ئۈچۈن، شۇڭا ئۆزۈڭلارنى ئەيىپلىمەڭلار!...بۇنىڭدىن باشقا چارە بولغان بولسىمۇ نىمە قىلىمىز ئۆزىمىزنى خەتەرگە ئېتىتىرىمىز دەپ...شۇڭا ئارتۇقنى ئويلىماي بۈگۈن قايتىپ كېتىپ ياخشى تەييارلىق قىلايلى، مەنچە بولغاندا ئەتە سەھەردىلا ئۇ جايغا قاراپ يولغا چىقايلى، ئامال بار تىزرەك ھىلىقى خاتىرىنى تاپمىساق كۈندىن ـ كۈنگە چوڭ خەتەرلەرگە مۇپتىلا بولىشىمىز مۇمكىن!..... ئابلاكام يەنە چۈشكۈنلەشتى ـ: مەسىلە بۇلا ئەمەس!...بىز ئۇ تەرەپكە بارغان تەقدىردىمۇ خاتىرە ھېلىھەم شۇ جايدا بارمىدۇ، بار بولغاندىمۇ ئارىمىزدىن ئۇنى ئوقۇيالايدىغان بىرەرسى چىقارمۇ!...مىنىڭ ئەنسىرەۋاتقىنىم دەل مۇشۇ، ئەگەر ئالۋاستى شاھنى يوقىتىدىغان ئۇسۇلنى تاپالمىساق ئۇنى ھەرقانچە قىلىپمۇ ئۆلتۈرگىلى بولمايدۇ، ئۇ چاغدا بەلكىم ھەممىزنىڭ روھى ئۇنىڭ كونتىرولىلىقىغا چۈشۈپ قېلىشى مۇمكىن!...ئۇ چاغدا مەن قاراپ تۇرۇپ سىلەرنى ئۆلۈمگە ئىتتىرىپ بەرگەن بولمامدىم!.....ئابلاكام شۇنداق دېگىنىچە بېشىنى تۆتۈپ ئولتۇرۇپ قالدى. ـ: ئۇنداق دېمەڭلا، بىز ھەممىمىز ئۈيۈل بىر قوشۇن، ئارىمىزدىن بىرىمىز كەم بولساقمۇ ھەرگىز بولمايدۇ. خاتىرىنىڭ ئىشىغا كەلسەك، ئۇنى ئارىمىزدىن چوقۇم بىرسى ئوقۇيالايدۇ ئۇ ئىشلاردىن ئارتۇقچە غەم قىلماي بىز بىلەن بىللە ئالۋاستى شاھقا قارشى جەڭگە ئۆتۈڭلا!... ـ: شۇنداق!...دېدى غېنى ئوتتۇرىغا چىقىپ ـ: گەرچە بەك يۇقىرى سەۋىيەلىك بولمىساممۇ ئىشقىلىپ خىلى كۆپ يىزىقنى بىلىمەن، ئىشقىلىپ ئۇ خاتىرىنى ئوقۇيالايدىغانلىقىمغا ئىشىنىڭلار!..... ـ: ۋاھ، ئۇنداقتا سەن ھازىر باش قەھرىمان بولۇپ قالدىڭ جۇمۇ، سىنى يانشى قوغىمساق ئۆزىمىزمۇ ھالاك بولغۇدەكمىزدە ھە!..... نىجاتىنىڭ سۆزى بىلەن ھەممەيلەن كۈلۈشۈپ كەتتۇق. سېلىمكام ـ: راس، دېمىسىمۇ غېنى بولمىسا بىز ئۇخاتىرىنى تاپقان بىلەنمۇ بىكاركەن ئەمەسمۇ!.....دەپ قوشۇپ قويدى. شۇندا نىجات يەنە ـ: مانا قارا، بىردەمدە ئاساسىي پىرسۇناژ بولۇپ كەتتىڭ!...پوقتىن سۆزىڭالغان ئالتۇن دەمتۇقما؟ ... ـ: ھېي تۈزۈك گەپ قىلغىنە، ئادەمنى شۇنداقمۇ ئوخشىتامسەن دەيمە!..... ھەممىمىز قاقاھلاپ كۈلۈپ كېتىۋاتاتتۇق. نىجات ـ: ۋوي، رەنجىمىگىنە ئاداش، بىلەسەنغۇ مەن شۇ تۈزلا سۆزلەيدىغان ئادەم، سەندەك پاساھەتلىك ئوخشىتىشنى بىلمەيمەن!... ـ: ۋاقىتمۇ بىر يەرگە بېرىپتۇ، بۇ جايىنى سىلەرگە بىر قۇر كۆرسىتىپمۇ بولدۇم، ئەمدى قايتىپ ئەتىنىڭ سەپەر تەييارلىقىنى باشلىۋالامدۇق؟ .....دېدى ئابلاكام بىزگە قاراپ قويۇپ. ئابلاكامنىڭ بۇنداق تىزلا قارار چىقىرىشىدىن ھەممىز ھەيرانلا قالغان ئىدۇق. مەن ھېچ بولمىسا يەنە نەچچە كۈندىن كېيىن ئاندىن ماڭمىزمىكىن دەپ ئويلىغان ئىدىم، ئەمما ئابلاكام ئەتىنى سەپەرگە ئاتلىنىدىغان

كۈن قىلىپ بېكىتىپ بولغان ئىدى. مەن ئابلاكامدىن ھەيران بولۇپ سورىدىم ـ: ئابلاكا، شۇنداق تىزلا سەپەرگە ئاتلىنامدۇق؟ بىز تىخى جەڭ ماھارەتلىرىنى تولۇق ئۆگۈنۈپ بولالمىغان تۇرساق!... ـ: ھا ھا ھا، جەڭ ماھارەتلىرىنى ئۆگۈنۈپ بولالمىدى دەپ كىم دەيدۇ؟ ...ئەمەلىيەتتە ئۆگۈنۈپ بولدۇڭلار، يەنە كىلىپ سىلىماخۇن بىلەن ئەنۋەر ئىنىممۇ بۇ سەپكە قېتىلىپ بولدى. سىلىم تاغاڭ بار يەردە يەنە نىمىدىن ئەنسىرەيسەن!..... ـ: ئۇغۇ شۇ!.....دەپ قويدۇم. دىمەك ئابلاكامغا چوقۇم بىر ئىشتىن دېرەك بېرىلىۋاتاتتى، ئۇنىڭ بۇنچىلىك تىزلا سەپەرگە ئاتلىنىشىنى تاللىغانلىقى بەلكىم ئۆزگىرىدىغان ۋاقتىنىڭ قىستاپ كېلىۋاتقانلىقىدىن بولسا كېرەك دەپ ئويلىدىم. شۇنداق قىلىپ بىز يەنە قەلئەگە يېنىپ كەلدۇق، بۇ چاغدا قاراڭغۇ چۈشەي دەپ قالغان ئىدى. بىز ئەتە تاڭ سۈزۈلۈشى بىلەنلا يولغا چىقىشنى مەقسەت قىلىپ تەييارلىقلارنى پۈتتۈرىۋالدۇق، ئۇنداق بولمىغاندا بىز تاش قەلئەگە يېتىپ بىرىپ بولغىچە قاراڭغۇ چۈشۈپ كېتىپ ئالۋاستىلارنىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچرىشىمىز مۇقەررەر ئىدى. شۇڭا تەييارلىقلارنى پۈختا قىلىپ قويۇپ، خاتىرجەم ھالدا بالدۇرراق ئارام ئىلىشنى ئويلىدۇق. بۇ چاغدا ئابلاكام بىلەن سىلىمكام بىزدىن نېرىدىراق ئولتۇرۇپ مۇڭدىشىۋاتاتتى. كىچىكلەر بولساق ئۆز ـ ئارا چاقچاقلىشىپ ھىچنىمىدىن خەۋەرسىزدەكلا كۈلۈشۈپ ئولتۇراتتۇق. شۇ چاغدا نىجاتلاردىن ئايرىلىپ ئابلاكام بىلەن سىلىمكام تەرەپكىرەك سۈرۈلۈپ كىلىپ ئۇلارنىڭ پاراڭلىرىغا قۇلاق سالدىم. ئابلاكام سۆزلەۋاتاتتى ـ: سىلىماخۇن، مىنىڭ ئۆزگۈرىدىغان ۋاقتىمدىن ئالدىن بېشارەت بولىۋاتقاندەك قىلىدۇ، ئۆزگۈرۈپ قىلىپ سىلەرگە زىيان سىلىشمىدىن ئەنسىرەپ نەچچە كۈندىن بېرى ئۇيقۇمۇ يوق. شۇڭا ئەتىدىكى ئىشقا ئالدىراپلا قارار چىقىرىۋەتتىم، ئەگەر راستىنلا ئۇ جايغا بارغاندىن كېيىن ئۆزگۈرۈپ قالغۇدەك بولۇپ قالسام ئىككىلەنمەيلا مىنى يولغا سىلىپ قويۇڭلار، بولمىسا ئۇ چاغدا سىلەرگە چوڭ ئاۋارىچىلىك بولىدۇ. مەن ئۆزگەرگەندە ھەتتا ئاتا ـ ئانامنىمۇ تونۇيالماس ھالەتتە قانخورلىشىپ كېتىمەن، ھەم يوقاتمىقىڭلار تەسكە چۈشىدۇ. شۇڭا مەن ئۆزگۈرۈشىڭ ۋاقىت ئەڭ مۇۋاپىق ۋاقىت..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ يۈرۈكۈم ئېيىچىشىپ كەتتى. بىر ئادەم ئۇچۇن ئۇنداق قىلىش ئاسانمۇ، بىچارە ئابلاكام بىزنى دەپ ئۆز ھاياتىنى قۇربان قىلماقچى بولىۋاتىدۇ. نىمىلا بولسۇن ئۇ بىزنىڭ نىجات يۇلتۇزىمىز قانداقمۇ ئۆز قولىمىز بىلەن ئۆنى ئۆلتۈرۈشكە چىدايمىز!...شۇنداق ئويلاۋىتىپ ئىختىيارسىز ئاچچىق بىر يىغا بوغۇزۇمغا كەپلىشىپ قالدى. شۇنداقتىمۇ چىداپ ئولتۇرۇپ ئۇلارنىڭ پاراڭىنىڭ ئايىقىغا قۇلاق سالدىم. سىلىمكام ـ: ئۇنداق دىمەڭلا ئابلاجان، بۇ ئىشنىڭمۇ ئامالى بوپ قالار!...بەلكىم ئالۋاستى شاھنى يوقاتساقلا سىلىدىكى بۇ ئىشمۇ تەڭلا يوقاپ كېتەر...سىلىگە قول سىلىشقا قانداقمۇ قولۇم بارىدۇ، يوق گەپنى قىلماي قانداق ئىش بولسا باشقا كەلگەندە كۆرەرمىز!.....دىدى سەل قاپاقلىرى تۇرۇلۇپ مەيۈس ھالدا. ئابلاكام ـ: ئۇغۇ شۇنداق بولارمىتىكى، ئەمما مەن ئۆزگۈرۈشكە ئازلا ۋاقىت قالدى سىزىپ تۇرىمەن...ئۇزۇن بولغاندا بىر ھەپتە، قىسقا بولغاندا ئىككى ـ ئۈچ كۈن ئىچىدە ئۆزگۈرۈپ قېلىشىم مۇمكىن، شۇڭا ۋاقىتنى

چىك تۇتۇپ يولغا چىقمىساق نۇرغۇن ئىشلار ئۆزگۈرۈپ كېتىدۇ. ئۇ چاغدا ئەسلىمگە كەلدىم دىمەكتىمۇ ئۆزۈمنى ئۆزۈم ھالاك قىلىۋالمەن!..... ـ: نېمە، شۇنداق تېزما؟ ..... ھاياجاندىن يادىمدا يوقلا ۋاقىراپ سالدىم. ھەممىسى ماڭا قاراپ تۇراتتى، شۇندا سېلىمكام ـ: سەن قاچان كىلىۋالدىك بۇ يەرگە؟ ماڭە دوسلىرىڭنىڭ يىنىغا بىرىپ ئۇخلاش، ئەتە سەھەردىلا يولغا، چىقىمىز!..... مەن ئۆزۈمنىڭ ھاياجانلىنىپ كېتىپ ئىشنى بۇزغىنىمنى ھىس قىلىپ ئۆز ـ ئۆزۈمنى ئەيىپلەپ كەتتىم ھەمدە ئاستا جايىمغا بېرىپ قالغانلارنىڭ سوئال سورىشىغىمۇ پەرۋا قىلماستىن يېتىۋالدىم. باشقىلار ھەيران بولۇپ قاراپ ئولتۇرىشاتتى، سېلىمكامنىڭ بۇيرۇقى بىلەن ھەممىسى ئورۇنلىرىغا كىلىپ يېتىشتى. شۇندا ئابلاكام بىلەن سېلىمكام بىزنى ئۇخلىتىۋەتكەندىن كېيىن ئاندىن دېيىشىشنى ئويلاشتىمۇ پاراڭنى يۆتكەپ باشقا بىر پاراڭلارغا چۈشۈپ كەتتى. مەن بولسام ئۇلارنىڭ گېپىنىڭ ئايىقىنى ئاڭلاش مەقسىدىدە ئۇخلىغان بولۇپ جىم يېتىۋالدىم، ئەمما دىققىتىم ئۇلارنىڭ پاراڭلىردا ئىدى!.....

يېڭى سەپەر(5 ـ باب10 ـ قىسىم)

قوپۇڭلار، قوپۇڭلار!...سەھەردە ماڭمىز دەۋاتسا تاتلىق ئۇخلاپ كەتكىنىنى بۇلارنىڭ!..... ئابلاكامنىڭ ئاۋازى بىلەن تەڭ چاچراپ تۇرۇپ كەتتىم ـ: كاساپەت!...تاڭ ئېتىپ بولاپتۇ ئەمەسمۇ!..... ـ: نېم دەيسە؟ ..... ئابلاكام سۆزۈمنى ئاڭقىرالماي ئەجەپلىنىپ سورىدى. مەن دەررۇ ـ: ھە، ھىچنىمە...تىخى بايىلا ئۇخلىغاندەك قىلغان بىردەمدە تاڭ ئېتىپ بوپتۇ شۇنىڭغا دىدىم!..... ئابلاكاممۇ چۈشەنگەندەك ـ: ھە!..... دەپ قويدى، ئەمما مىنىڭ دىمەكچى بولغىنىم ئەسلى بۇ ئەمەس ئىدى. ئاخشام ئۇلارنىڭ پاراڭلىرىنى ئاڭلايمەن دەپ قەستەنگە ئۇخلىغان بولۇپ يېتىۋالغان ئىدىم، ئەمما ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ پاراڭلىرىنى قىلىپ كېتىشتى. ئالدىدىكى ئىشلارنى قاچان سۆزلىشەر دەپ يېتىپ ئۆزۈمۇ تۈيماستىلا ئۇخلاپ كېتىپتىمەن، مانا ئەمدى تاڭمۇ ئېتىپ بولغان ئىدى. ئەمما ئابلاكام بىلەن سېلىمكامنىڭ كېچىدىن بىرى نىمىلەرنى دېيىشكىنىنى ئاڭلىيالمىغىنىمغا بەك ئاچچىقىم كەلدى. ئۇ ئىككى قېرى بىزنى ئەللەي ئېتىپ ئۇخلىتىپ قويۇپ پاراڭلىرىنى بەخارامان قىلىشىۋالغان ئىدى. ـ: ھاڭۋېقىپ قالدىڭغۇ؟ ..... ئابلاكامنىڭ سۆزى بىلەن دەررۇ ئىسىمگە كەلدىم ـ: ھېچ...ھېچنىمە!..... مەن شۇنداق دېگەچ سومكامنى ئېسىپ مىڭىشقا تەييارلاندىم. ئابلاكام ـ: قىزىق بالىدە بۇ، ئۇيقۇڭ ئېچىلماپتۇدە!..... دەپ قويۇپ ئىشىنى قىلىۋەردى. بۇگۈن بىز ئۇچۇن جەڭ سەپىرى باشلانغان بولۇپ، ھاياتىمىزدىكى ئۇنتۇلماس دەقىقىلەرنى باشتىن كەچۈرۈش ئۇچۇن سەپەرگە تەييارلانغان ئىدۇق. ئۆزىمىزنىڭ ھايات قېلىش ياكى ئۆلۈپ كېتىشىمىزنىمۇ ھەم ئەسلا بىلمەيتتۇق. ئەمما شۇ نۇقتا ئېنىقكى ھەممىمىزنىڭ بۇ جايدىن ساق ـ سالامەت چىكەتكۈمىزلا بار ئىدى، بۇنىڭ ئۇچۇن ھەم تاش خارابىيلىقتا بېرىپ ئالۋاستى شاھ بىلەن بىر مەيدان قاتتىق جەڭ قىلىش بىزنى كۈتۈپ تۇراتتى. ـ: ھەممىڭلار تەييار بولدۇڭلارمۇ؟ ..... ئابلاكامنىڭ سۆزى بىلەن بىز بىرلىكتە ۋارقىردۇق ـ: تەييار

بولدۇق..... ـ: ئۇنداقتا ياخشى!...ئۆزىمىز ئۈچۈن جاننى ئالقانغا ئېلىپ قويۇپ ئالۋاستىلار بىلەن بىر مەيدان قانلىق جەڭ قىلىشقا تەييارلىنىپ تۇرۇپتىمىز، ۋاقتى كەلگەندە بىر ـ بىرىمىزگە ئوبدان كۆز ـ قۇلاق بولۇپ بىرلىكتە ئالۋاستىلارنى يوقىتايلى، غەلبە بىزگە مەنسۇپ!.....ئابلاكام شۇنداق دېگىنىچە خەنجىرىنى ئېگىز كۆتۈردى. بىزمۇ ھەم ئۇنى دوراپ خەنجىرىمىزنى ئېگىز كۆتۈردۇق. شۇندا سېلىمكام ـ: شۇنداق، بىز بىر مەيدان چوڭ جەڭگە تەييارلاندۇق، بۇ دېمىسىمۇ ئاسان ئەمەس. بۇپمۇ سىلەر ياشلارغا نىسپەتەن ئۇنداق ئاددىيلا ئىش ھىساپلانمايدۇ. مەن دەيمەنكى ھازىر مۇشۇ جايدا تۇرغان سىلەر ياشلار ھەقىقىي باتۇر تەۋەككۈلچىلەر!.....سېلىمكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەممىمىز پەخىرلىنىپ كۈلۈپ قويدۇق. سېلىمكام يەنە ـ: ئېگىمىز ئىشلىرىمىزنى ئاسان قىلغاي، بىز بۇ جايدىن چىقىپ كېتىش ئۈچۈن جەڭ قىلىۋاتقىنىمىز ئىسكىلاردا چىڭ تۇتۇڭلار، ھېچكىمنىڭ ئۆلۈپ كېتەرمەنمۇ ياكى قانداق بولار دەپ ئۆزىنى ھالاك قىلىۋىلىشىغا ھەرگىز بولمايدۇ، ھەر قانداق ئىش بولسا ۋاقتى كەلگەندە بىرلىكتە ئامال تاپىمىز...بىر ـ بىرىڭلارغا كۆپرەك ھەمنەپەس بولۇڭلار قالغىنىغا ئابلاكاڭلار بىلەن مەن بار!..... سېلىمكام شۇنداق دېگەچ ئابلاكامغا قاراپ قويدى. سېلىمكامنىڭ مەقسىدىنى چۈشىنىپ سەل خاتىرجەم بولدۇم، ئىشقىلىپ ئاخشام سېلىمكام ئابلاكامنىڭ تەلىپىگە قوشۇلمىغانلىقى گىپىدىنلا چىقىپ تۇراتتى. شۇڭا كۆڭلۈمدە ئابلاكامغۇ بىز بىلەن بىللە چىقىپ كېتىدىكەندە!...دەپ ئويلاپ ئۆزۈمچە خۇش بولۇپ كەتتىم. ـ: باشقا ئىشلار تۈگىگەن بولسا ماڭامدۇق؟ ..... دىدى سېلىمكام ئابلاكامغا قاراپ. ئابلاكامغۇ ـ: بولدۇ، ئەمىسە سەپەرگە ئاتلاندۇق، كەينىمدىن مېڭلار!... دېگىنىچە بىزنى باشلاپ ھاياتىمىزدىكى ئەڭ خەتەرلىك بۇ سەپەرگە ئاتلاندى. بىز ئابلاكامنىڭ يول باشلىشىدا خېلى ئۇزاق ماڭغاندىن كېيىن ئاخىرى تۈنۈگۈن سېلىمكام بەلگە قىلىپ قويغان يەرگە يېتىپ كەلدۇق. بۇ جايغا كەلگەندە ھېچقايسىمىز ئارتۇق سۆزلىمىدۇق پەقەت ئالدى تەرەپكە...بىزنى كۈتۈپ تۇرغان خەتەر تەرەپكە بىرەدەم قاراپ تۇرۇپ كەتتۇق. شۇندا ئابلاكام چوڭقۇر بىر نەپەس ئېلىۋىلىپ ئىچىدە بىر نەرسىلەرنى دېگەچ توپىلىققا قەدەم ئالدى. بىزمۇ ھەم ئۇنىڭغا ئەگىشىپ توپىلىققا قەدەم قويدۇق. سەل ماڭغاندىن كېيىن ئابلاكام بىزگە ئاسمانىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ ـ: كۆردۈڭلارمۇ!...ھازىر كۈن چىقىۋاتىدۇ، كۈننىڭ يۆلىنىشى ماۋۇ تەرەپتە!...كۈن بۈياقتىن چىقىپ ئۇ يۆلىنىش بويىچە ئولتۇرىدۇ. شۇڭا سىلەر كۈننىڭ كۆتۈرۈلۈش ۋە ئولتۇرۇش يۆلىنىشىنى ئايرىۋالساڭلار ئېزىپ قالمايسىلەر!..... دېگىنىچە بىزگە ھەممىسىنى كۆرسىتىۋاتاتتى. سېلىمكامغۇ ئاسمانغا قاراپ ئۇزاق تۇرۇپ كەتتى، ھەم ئىچىدە پىلانىنمۇ تۈزۈپ بولغان ئىدى. بىز شۇ تەرىقىدە بەدەننى كۆيدۈرىدىغان بۇ قېقىر ئاپتاپتا يولىمىزنى داۋام قىلىۋاتاتتۇق. ئابلاكامغۇ توختىماستىن بىزگە يەرشەكلىنى دەپ بىرىپ ماڭاتتى، سېلىمكام بولسا ماڭغان يەردە تۆپىلىك ئۈچراپ قالسا چوڭقۇر ئىزنالارنى قالدۇرۇپ ماڭاتتى. كېتىۋېتىپ ئابلاكام ئەنىۋەرنىڭ يارىسقىغا توپىدىن بىر سقىم ئېلىپ چاپقاندىن كېيىن يەنە تۈجۈپىلەپ

تېڭىپ قويدى. ئاندىن ـ: بۇ ياراڭنى تىزلا ساقايتىدۇ!... دەپ كۈلۈپ قويدى. بىز شۇ تەرىقىدە قانچىلىك ماڭغىنىمىز نامەلۇم، بىراق كۈن تىكلىشەي دەپ قالغان ئىدى. ئىسسىققا بەرداشلىق بېرەلمەي ھالسىراشقا باشلىغاندا ئابلاكام ۋارقىرىدى ـ: قاراڭلار تاش خارابىيلىق!..... ھەممىز بىردىنلا تىكلىشىپ ئالدى تەرەپكە نەزەر سالدۇق. دېگەندەك يىراقلاردىن بىر يېشىلچىلىق كۆزىمىزگە تاشلاندى، ھەم قەدەملىرىمىزمۇ تىزلەشكە باشلىدى. ـ: تېزراق بولايلى، بالدۇرراق بىرئالمىساق قاراڭغۇ چۈشكىچە پاناھلىنىدىغان جاي تېپىپ بولالمايمىز!..... ئابلاكام شۇنداق دېگەچ قەدەملىرىنى يوغان ـ يوغان ئىلىشقا باشلىدى، بىزمۇ ھەم ئۇنىڭغا يېتىشىپ مىڭئاتاتتۇق. يەنە يىگىرمە مىنۇتچە ماڭغاندىن كېيىن ئالدىمىزدا يېشىللىققا پۈركەنگەن ناھايىتى بەھەيۋەت، ئادەمنى بىرخىل سۈر باستۇرىدىغان بۇ تاش خارابىيلىققا يېتىپ كەلدۇق. ئابلاكامنىڭ دەپ بەرگىنى يادىمىزدا بولغاچقىمىكىن بۇ جايدىن بىرخىل مۇدھىشلىق چىقىپ تۇراتتى. بىز مېڭىپ ـ مېڭىپ تاش خارابىيلىقنىڭ دائىرىسىگە كىرىپ بولدۇق، ھەم ئەتراپنى تەشۈىشلىك ئىچىدە كۆزىتىشكە باشلىدۇق. بۇ جاي مەن پەرەز قىلغانغا تۇپتىن ئوخشىمايتتى. ئابلاكام دەپ بەرگەندەك ھەممە ئەتراپنى دېگۈدەك تىكەنگۈل بىلەن يۇلغۇن قاپلاپ كەتكەن ئىدى. ـ: قانداق، قورقۇنۇچلۇقمىكەن؟ .....دىدى ئابلاكام سۈكۈتنى بۇزۇپ. سېلىمكام ـ: ھەقىقەتەن سۈرلۈككەن!...سىلىنىڭ مۇشۇنداق جايدىمۇ ياشىيالىغىنىڭلىغا ھەقىقەتەن قول قويدۇم جۇمۇ...ئورنىڭلىدا مەن بولغان بولسام ئاللىقاچان توپىغا ئايلىنىپ كېتەركەنمەن!.....دىدى ئەتراپقا نەزەر سالغاچ ـ: بۇ جايدا ئالۋاستىلار كۈندۈزدىمۇ ھەركەت قىلامدا؟ ..... ـ: ھا ھا ھا...نىم دەيدىغانسىلە، ئەگەر كۈندۈزلەردىمۇ ھەربىكەت قىلىدىغان بولۇپ قالسا مەن ئاللىقاچان باردىغان يېرىمگە بېرىپ بولمامتىم. ئۇلار پەقەت ھاۋا ناھايىتى تۇتۇق بولغان قاتتىق يامغۇر ياققان كۈنلىرىدىلا كۈندۈزدە ھەربىكەت قىلالايدۇ، ئۇنىڭدىن باشقا ۋاقىتتا ھەرگىز يورۇقلۇققا چىقالمايدۇ!.....دىدى ئابلاكام چۈشەندۈرۈپ. شۇنداق ھەممىزنىڭ يۈرىكى ئىزىغا چۈشتى، ھەم سەل ئەركىن بولالىدۇق. ـ: راس ھېلىقى خاتىرە قەيەردە تىزرەك بېرىپ ئۇنى تاپساق بولاتتى، ھىلىھەمۇ چېدىرنىڭ ئىچىدىمىدۇ؟ ..... دىدىم مەن ئالدىراپ. ئابلاكاممۇ ـ: توغرا، بىز تىزرەك بىرىپ ئۇ جايغا قاراپ باقايلى. ئەگەر يوق بولۇپ قالسا چوڭ ئاۋارىچىلىككە قالىمىز!..... شۇنداق قىلىپ بىز دەرھاللا چېدىر تەرەپكە قاراپ يول ئالدۇق، ئابلاكام كىتىۋاتقىچە ئەتراپنىڭ ھەممە يېرىنى بىزگە چۈشەندۈرۈپ قويدى، بۇ جاي ھەقىقەتەنمۇ ناھايىتى سىرلىق ئىدى. يولدا كىتىۋىتىپ غۇلاچ يەتمەيدىغان ناھايىتى يوغان ھەم قورقۇنۇچلۇق دەرەخلەرنى كۆرگىنىمدە ئىختىيارسىز توخەتلىرىم ئۆرلەپ كەتەتتى. ئۇياق ئەگىلىپ بۇياق ئەگىلىپ مېڭىپ ئاخىرى ئابلاكام دېگەن دەرەخنىڭ ئالدىغا يېتىپ كەلدۇق. ئابلاكام ـ: ئەنە قاراڭلار، ئاشۇ يەرشۇ!.....دېگەچ ئۇستىنى كۆرسەتتى ـ: بۇ جاينىڭ ئۇنچىۋالا ئۆزگىرىپ كىتىشىنى ئويلاپمۇ باقماپتىكەنمەن!..... بىز ئۇنىڭ كۆرسەتكىنى بويىچە ئۇستىگە قاراپ ھەيرانلا قالدۇق. قارىماققا ئۇ جاي چېدىر ئەمەس

دەرەخنىڭ ئاساسىي غولىدەك كۆرۈنەتتى، ئەتراپىنى پۈتۈنلەي يۆگىمەچ ئۆسۈملۈكلەر ئورىۋالغان بولۇپ ئارا ـ ئارىسىدىن شاخچىلار بۆرتۈپ چىققان ئىدى. مۇنداقلا قارىغان ئادەم ئۇ جايىنىڭ چېدىر ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي ئىنىقلا دەرەخ غولى دەپ ئويلاپ قالاتتى. بىز دەرەخنىڭ تۈۋىگە بېرىپ ئۈستىگە سىنجىلاپ قارىدۇق، ھەقىقەتەن دەرەخ چېدىرنى يەپ كەتكەن بولۇپ شۇ تاپتا دەرەخ بىلەن بىر تەن بولۇپ كەتكەن ئىدى. ـ : سىلەر تۇرۇپ تۇرۇڭلار، مەن چىقىپ قاراپ باقاي. ھازىرچە ئۇ جايىنى بىخەتەر دەپ جەزىملەشتۈرەلمەيمەن!... ئابلاكام بىزگە شۇنداق دىگەچ پەسكە ساڭگىلاپ دەرەخنىڭ ساقلىدەكلا بولۇپ قالغان يۆگىمەچ ئۆسۈملۈككە ئېسىلىپ ئۈستىگە يامىشىقا باشلىدى. سېلىمكامۇ خاتىرجەم بولالمىدى بولغاي ئابلاكامنىڭ ئارقىدىنلا يامىشىپ چىقىپ كەتتى. بىز بولساق پەستە سەل قورقۇنچ بىسىپ ئەتراپقا ئالاقزادىلىك بىلەن قاراپ تۇراتتۇق. بىرھازادىن كېيىن ئۈستىدىن بىر قارا سومكا پەسكە«گوپ!...»پىدە قىلىپ چۈشتى، بىز تۈيۇقسىز تۇرغاچقا ھەممىمىز چۆچۈپ ئالاقزادە بولۇپ كىتىشتۇق. سومكا ئۇزاق يىل يامغۇرلاردا قالغاچقا چىرىپ كەتكەن بولۇپ يەرگە چۈشۈپلا يىرتىلىپ كەتتى ھەمدە ئىچىدىكى ھەممە نەرسە چېچىلىپ كەتتى. بىز بولساق يەرگە قارىغىنىمىزچە ھاڭۇبقىپ تۇراتتۇق. ئۇنىڭغىچە ئابلاكام بىلەن سېلىمكامۇ پەسكە يىنىپ چۈشتى ـ : ھەر نىمە بولسا شۇ پېتى تۇرۇپتۇ ياخشى، مەن تېخى ئالۋاستىلار بايقاپ قالغاندىن كېيىن بۇ نەرسىلەرنىمۇ بوش قويماي يوقىتۇۋەتتىمكىن دىگەنتىم!..... دىدى ئابلاكام. ۋە بىزنىڭ ھاڭۇنقىپ قالغىنىمىزنى كۆرۈپ ئەجەپلىنىپ سورىدى ـ : ۋۇي، قاراپ تۇرسىلەرغۇ؟ تىزدىن بۇ نەرسىلەرنى سومكىغا سېلىپ قاراڭغۇ چۈشكىچە بىخەتەرەك جايدىن بىرنى تېپىۋالايلى بولۇڭلار چاققان!..... ـ : ئاب...ئابلاكا!...ماۋۇ ئۇنچە ـ مەرۋايىتلارنىمۇ ئىلىۋالامدۇق؟ ... دىدى رۇسۇل دۇدۇقلىغان ھالدا. دىگەندەك ئالدىمىزدا بىر توقام ئۇنچە ـ مەرۋايىتلار يالىت ـ يۇلىت!...قىلىپ كۆزنى چاقنىتىپ تۇراتتى. ئابلاكام ـ : ھە، شۇنچە يىل ئۆتكەن بولسىمۇ بۇ نەرسىلەر شۇنداق پارقىراق ھەم يېڭى پېتى تۇرۇپتۇ. ئەگەر خالىساڭلار ئېلىۋىلىڭلار بولمىسا مۇشۇ جايغا تاشلاپ قويۇپ قالغىنىنى ئىلىپ مېڭلار!..... دىدى تەبىيلا. بىز بىر ـ بىرىمىزگە قاراشقىنىمىزچە ئاستا يىغىپ تۆشەپ ئەكىلىپ سومكىمىزغا قاچىلاشقا باشلىدۇق. دىمىسىمۇ بۇنداق ئېسىل بايلىقلارنى كۆرسە ھەقىقەتەن ئادەمنىڭ ئىلىۋالغۇسى كىلىدىكەن ئەمەسمۇ!...ئۇ نەرسىلەرنى يىغىشتۇرىۋاتقىچە كىچىك قۇتىدىن بىرنى كۆرۈپ قالدىم ۋە ـ : ۋۇي ماۋۇ نىمە نەرسە؟ ..... دىگەچ ئۇنى ئۆرۈپ ـ چۆرۈشكە باشلىدىم. ئابلاكام ـ : بىزنى قۇتقۇزىدىغان ئەڭ مۇھىم نەرسە!...ھېلىقى خاتىرە دەپتەر شۇ. مەن ئۇنى بۇزۇلۇپ كەتمىسۇن دەپ ئۇ قۇتىنىڭ ئىچىگە سېلىپ قويغان، ئۇنى بەكرەك ئاۋايلاڭلار...نۇرغۇن يىل ئۆتتى بەلكىم قەغەز چىرىشكە باشلىغان بولۇشى مۇمكىن، دىققەت قىلمىساق ئۇنىمۇ ئوقۇيالماي قالىمىز!..... بۇنى ئاڭلاپلا قولۇمدىكى قۇتىنى دەرھال ئاۋايلاپ تۇتتۇم. چۈنكى ھەقىقەتەن بۇ خاتىرە قۇتۇلۇشىمىزدىكى بىردىنبىر مۇھىم نەرسە ئىدى. بىز شۇ ھالدا بۇ

چېدىردىن ئايرىلىپ ئابلاكامنىڭ ئارقىدىن ماڭدۇق . سېلىمكام بولسا بىزنىڭ ئارقىمىزدىن بىزنى قوغدىغان ئاساستا مىڭ‌ئاتاتتى . كىتىۋاتقاچ ئابلاكام ـ : سىلەرنى قەيەرگە ئاپارسام بولار، ياكى بۇ خاتىرىنى تاپقان ھېلىقى ئۆيگە بارساق بولارمۇيە؟ ..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ئۆزىمىزمۇ بىلمەيلا ۋارقىراپ كەتتۇق ـ : ياق، ياق!... مەن دەررۇ ـ : ئىشقىلىپ بىخەتەرەك جاي بولسا بەك ياخشى بولاتتى. ئۇ جاينى ئالۋاستىلار تاپالايدىكەن، يەنە كېلىپ تۈگلۈكى بار بولغاچقا خەتەرلىكمىكىن دەيمىز!..... ئابلاكام سۆزىمىزنى ئاڭلاپ رەددىيە بەردى ـ : ھەي، ئۇنداق دەپ تۇرىۋالساڭلار قانداق قىلىمىز ئەمىسە؟ ياكى بولمىسا پاناھ جاي ياسامدۇق؟ ـ : دەرەخنىڭ ئۈستىگىما؟ ...دىدى نىجات ئەجەپلىنىپ. ئابلاكام نىجاتنىڭ بالىلارچە ئېيتقان سۆزلىرىنى ئاڭلاپ كۈلۈپ كەتتى ـ : ھەي بالا، دەرەخنىڭ ئۈستىگە چېدىر ياسىساڭ بىز سەككىزەيلەن سىغامدۇق؟ ... ـ : ھەراس ھە!.....راس، ئۇچ ـ تۆتنى ياسىساق بولىدىغۇ!..... ئابلاكام يەنە كۈلۈپ كەتتى ـ : چاقچاق قىلىۋاتامسەن؟ چېدىر ياساشنى لاي ئىتىپ ئويىنىغاندەك ئاسان دەپ قالدىڭما؟ ...بىر چېدىرنى ياساش ئۈچۈن خېلى ۋاقىت كىتىدۇ، شۇ بويىچە ھىساپلىغاندا ئۇچ ـ تۆت چېدىرنى قاراڭغۇ چۈشكىچىمۇ ياساپ بولغىلى بولمايدۇ، ھەم بۆلۈنۈپ كەتسەك تىخىمۇ بولمايدۇ!..... نىجات ئىغىز ئىچىپ بولغۇچە سېلىمكام ئوتتۇرىغا چىقتى ـ : ئۇنداقتا سىلى قانداق قىلىشنى ئويلىشۋاتىسىلەر؟ .....دىدى ئابلاكامغا. ئابلاكام بىردەم ئويلىنىپ تۇرۇپ كىتىپ ـ : مەن بۇ جايدا ئۇزۇن ياشىمىدىم، شۇڭا بىلىدىغان جايلىرىم بەكلا ئاز...مەن ئويلايمەن قانداقلا بولسۇن بىر ئۆڭكۈرگە كىرىپ باقايلى ئەگەر خەتەر بار بولغۇدەك بولسا تازىلىۋىتىپ شۇ جاينى پاناھ جايغا ئايلاندۇرمامدۇق. ئۇنداق بولمىغاندا قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتسە بالىلارنى سۆرەپ بۇ خەتەرلىك جايدا يۈرگىلى بولمايدۇ!..... ـ : بۇ بولىدىغان گەپكەن...ئۇنداقتا سىلى يول باشلاڭلار مەلۇم نىشاننى بېكىتىپ شۇ جايغا تۇتۇش قىلايلى!.....دىدى سېلىمكامۇ بۇ پىكىرنى قوللاپ. شۇنداق قىلىپ بىز قاراڭغۇ چۈشكىچە تىزرەك پاناھلانغىلى جاي تېپىۋلىش ئۈچۈن نىشانسىز ئايلىنىشقا باشلىدۇق.....

يېڭى سەپەر(5 ـ باب11 ـ قىسىم)

بىز خېلى ئايلانغاندىن كېيىن چەتكىرەك جايلاشقان تاش قاپتىلىدىكى بىر ئۆڭكۈرگە كۆزىمىز چۈشتى. ئابلاكام ـ : ئاۋۇ ئۆڭكۈر قارىماققا خېلى بىخەتەردەك قىلىدۇ، مەنچە ئۇ جاي كىچىدىن ئۆتىشىمىزگە ماس كەلگۈدەك!.....دىدى ئۆڭكۈرنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ. سېلىمكام ئۆڭكۈزگە نەزە سېلىۋەتكەندىن كېيىن ـ : سىلىچە ئۇيەر بىرەر مەخلۇقنىڭ ياكى ئالۋاستىلارنىڭ ئۇۋىسى ئەمەسمىدۇ؟ ...دىدى ئابلاكامغا سوئال نەزىرىدە قاراپ. ئابلاكام بولسا كۈلۈپ كىتىپ جاۋاپ بەردى ـ : مەيلى مەخلۇقنىڭ ئۇۋىسى بولسۇن ياكى ئالۋاستىلارنىڭ ئۇۋىسى بولسۇن كىرىپ تازىلاپ چىقمايمىزمۇ!..... ـ : بۇ بولىدىغان گەپكەن، لېكىن ئۇجاي بىزنىڭ كىچىچە پاناھلىنىشىمىزغا ماس كېلەرمۇ؟ ئىغىزى ئوچۇق تۇرسا...ئالۋاستىلارنىڭ كىچىدە كېلىپ ھۇجۇم قىلىشى تۇرغانلا گەپ!..... ـ : ھا ھا ھا!.....كىچىچە بىز كۈزەتچىلىك قىلماي

نىمىش قىلىمىز سىلىماخۇن؟ ئابلاكامنىڭ سۆزنىنى ئاڭلاپ سىلىمكامۇ كۈلۈپ كەتتى. ـ: سىلىنىزە!.....ئۇنىڭدا چوڭ مەسىلىغۇ يوق، ئەمما ئالۋاستى شاھى دىگىنىڭلار بىلەن ئۇچرىشىپ قالساق ئۆزىمىزگە مالامەت يەتكۈزىۋىلىپ قالارمىزمىكى!..... ـ: بۇ دىگىنىڭلىمىغۇ توغرا!...ئۇنداق بولسا يەنىمۇ بىخەتەررەك جايىنى تاپامدۇق ئەمىسە؟ .....دىدى ئابلاكام ئويلىنىپ تۇرۇپ كېتىپ. سىلىمكامنىڭ مەقسىدىمۇ شۇ ئىدى ـ: بولسا ئالۋاستىلار ئاسانلىقچە بايقىيالمايدىغان ھەم بىزگە قولايلىقراق بولىدىغان جايدىن بىرنى تاپساق بەك ياخشى بولاتتى..... ئابلاكام خىلى ئويلىنىپ تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن ـ: ئۇنداق جايىنى تاپساققۇ بەك ياخشى بولاتتى، ئەمما بۇ جاي ئەسلىدىنلا ئالۋاستىلارنىڭ ماكانىغا ئايلانغان، شۇڭا ئۆزىمىز رازى بولغۇدەك جايىنى تاپماق تەسكە چۈشەرمىكى...يا بولمىسا قەلئە، ئۆي دىگەندەكلەرگە قاراپ باقامدۇقيا؟ ..... ئابلاكامنىڭ بۇ سۆزى بىزنىڭ يەنە نىشانسىز ئايلىنىشىمىزدىن دېرەك بىرەتتى. ئاخىرى يەنىلا باشقا ئورۇننى نىشان قىلىپ ماڭدۇق، ئالدىمىزغا نۇرغۇن قۇرۇلۇشلار ئۇچرىغان بولسىمۇ ئەمما ھەممىسى دىگۈدەك ئېغىر دەرىجىدە ۋەيران بولۇپ پاناھلانغىلى بولماس بولۇپ كەتكەن ئىدى. ئايلىنىپ يۈرۈپ قاراڭغۇ چۈشەي دەپمۇ قالغان ئىدى، شۇڭا تىزرەك بىخەتەر جاي تېپىپ ئورۇنلىشۋالمىساق بىكاردىنلا ئاۋارىچىلىككە ئۇچرايتتۇق. ئابلاكام بىزنى باشلاپ بىر جايغا باشلاپ كەلدى، قارىماقتا بۇيەردىكى ئىمارەتلەر خېلى مەزمۇت بولۇپ كىچىك سېپىل تام بىلەن قورشالغان ئىدى. بەلكىم ئۆز ئىچىدە قوغدىنىش ئۈچۈن ياسالغان بولسا كېرەك!... ـ: قىزىق، سېپىلنىڭ ئىچىدە يەنە سېپىل بولامدا؟ .....دەپ سوردى سىلىمكام بۇ جايغا قاراپ ھەيران بولغىنىچە. ئابلاكام جاۋابەن ـ: بەلكىم بۇ پادىشاھنىڭ ئالاھىدە قوغلىدىلىغان ساريىي بولسا كېرەك، بۇنچە سېپىللارنى ياسىغىنىغا قارىغاندا شۇ زامانلاردا ئوردا ئىچىمۇ تىنچ ئەمەس بولسا كېرەك!.....قانداقلا بولسۇن ئاۋۋال كىرىپ باقايلى، راسلا بىخەتەر بولۇپ قالسا مۇشۇ جايدا پاناھلىنىپ تۇرۇپ پىلانىمىزنى مۇكەممەللەشتۈرىۋالمامدۇق!.....يەنە تېخى خاتىرىگە قەيت قىلىنغان مەزمۇنلارنى ئوقۇپ ئەمەلىي ئەھۋالنى بىلىشىمۇ بىز ئۈچۈن ناھايىتى مۇھىم. شۇڭا مۇشۇ جايدىنمۇ ياخشىراق يەرنى ئەمدى تاپالمايمەن!.....دىدى سېپىلغا يەنە بىر قارىۋەتكەندىن كېيىن. بىز ئابلاكامنىڭ دىگىنى بويىچە بۇ كىچىك سېپىلنىڭ ئىشىكى تەرەپكە كەلدۇق، ئەجەپلىنەرلىك يېرى سېپىل دەرۋازىسى بۇزۇلۇتىلگەن بولۇپ ئىچىدىكى ئىمارەتلەر كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ـ: قارىغاندا بۇ جايدا چوڭ ئۇرۇش مالىمانلىقى يۈز بەرگەندەك قىلىدۇ، شۇ سەۋەپتىن بۇ پادىشاھلىق ۋەيران بولۇش گىردابىغا بىرىپ قالغان بولۇشى مۇمكىن!..... دىدى ئابلاكام ئىچىگە كىرىۋاتقاچ. بىزمۇ ئابلاكامغا ئەگىشىپ كىرىپ ئەتراپقا نەزەر سىلىشقا باشلىدۇق. بۇ ئىمارەتلەرنىڭ تاغنى ئويۇپ ياسالغان ياكى يوغان تاشلارنى يۆتكەپ ئىشلىتىش ئارقىلىق ياسالغانلىقىنى بىلەلمىدىم. كىرىش ئىشىكىگە ھەرخىل نەققاشلار ئويۇلغان بولۇپ ئۇلارنى كۆرۈپ چۈشەنگىلىمۇ بولمايتتى. بىز ئەنسىزلىك ئىچىدە قورالىرىمىزنى تەقلىشىپ ئەتراپنى

ھۇشيارلىق بىلەن كۈزەتكەچ تىخمۇ ئىچكىرىلەپ كىردۇق. ئىچى تەرەپ كەڭ زالدىن باشلانغان بولۇپ ئايىغىغا ماڭغانسىرى كىچىك ئۆيلەرگە بۆلۈنگەن ئىدى. ئۆي ئىچىدە يەنە شۇ زامانلاردىكى لازىمەتلىكلەرمۇ بولۇپ توپىنىڭ ئاستىدا قالغان ئىدى. ـ: ھۇشيار تۇرۇڭلار بالىلار، ئىچى خەتەرلىك بولۇشى مۇمكىن!..... دىدى ئابلاكام خەنجىرىنى چىڭ تۇتقان ھالدا. سىلىمكام بولسا يىنىمىزدا سۆڭدىشىپ بىزنى ھمايە قىلىپ كىتىۋاتاتتى. بىز ئاستا قەدەملەر بىلەم مېڭىپ ئۆيلەرنىڭ ھەممىنى دىگۈدەك تەكشۈرۈپ چىقتۇق ئەمما تەلىيىمىزگە يارىشا ھىچقانداق نەرسىنى بايقىمىدۇق. شۇنداً ئابلاكامنىڭ كۆڭلى جايىغا چۈشۈپ ـ: ھەرنىمە بولسا پاناھلانغىدەك جايدىن بىرسى چىقتى. بۇ جايغا ئالۋاستىلار كىلىدىغاندەك ئەمەس، شۇڭا ۋاقتىنچە مۇشۇ جايدا پاناھلىنىپ تۇرساقمۇ بولغىدەك!.....ئامال بار بەك بۇلۇڭ ياكى سىرتقا يىقىن ئۆيدە تۇرمايلى خەتەرلىك..... دىدىدە مۇڭاپىق بىر ئۆينى تىپىش ئۈچۈن ئۆيلەرنىڭ ئورنى، چوڭ ـ كىچىكلىكى، كىچىدە ھۇجۇمغا ئۇچرىمايدىغان دىگەندەك جەھەتلەردە قايتا ئارىلاشقا باشلىدى، ھەم بىر قاڭاق ئۆينىڭ ئىچىگە كىرىپ ـ: بۇ يەر ياخشىراق ئىكەن. ئىشىكنى توسۇۋىتىپ مۇشۇ جايدا پاناھلانساق بولغۇدەك، ئەمما يەنىلا ھۇشيار تۇرمىساق بولمايدۇ. بۇ جايغا مەنمۇ ئەمدى كەلدىم، خەتەرلىك ياكى بىخەتەر ئىكەنلىكىنى مەنمۇ ئىنىق بىلمەيمەن، شۇڭا ھەرھالدا تەييارلىق بىلەن ئولتۇرايلى!.....كىلىڭلار، ئاۋۋال بۇ جاينى ئازراق تازىلىۋىتەيلى!.....دىدى. بىزمۇ بۇ ئۆينى لايىق كۆرۈپ بەس ـ بەستە ئۆينى بىر قاپلىغان ئۆمۈچۈك تورلىرىنى، توپىلىرىنى بىر قۇردىن تازىلىۋەتتۇق. ئەمدى بۇ جاي خىلى ئىللىق، ئادەم ئولتۇرغىلى بولىدىغان ھالەتكە كەلدى. شۇنداً ئابلاكام سىلىمكامغا ـ: سىلىماخۇن يۈرۈڭلا، ئەمدى بىز چىقىپ بۇ ئۆينىڭ ئىغىزىنى توسىدىغانغا بىرەر نەرسە تېپىپ كىلەيلى!.....دىدى. سىلىمكاممۇ كۈلۈپ قويۇپ ـ: بولىدۇ، يەنە توشقانمۇ ئوۋلىغاچ كىلمىزمۇيە؟ باللا كىچىچە ئاچ قالمىسۇن يەنە!..... بۇنى ئاڭلاپ ئابلاكام قوشۇلمىدى ـ: بولمايدۇ، بىز ھازىر ناھايىتى خەتەرلىك جايدا تۇرىۋاتىمىز...ئەگەر ئوت يېقىپ قالساقلا ئۇلارنىڭ دىققىتىنى تارتىپ قويىشىمىز مۇمكىن شۇڭا بارىنى يەپ تۇرايلى قانداق دېدىم؟ ..... دىمىسمۇ ئابلاكامنىڭ ئېيتقانلىرى توغرا ئىدى. مەن ـ: شۇنداق ، شۇنداق!...بۇ جايدا ئوت يېقىش مەنچە بولسىمۇ توغرا ئەمەس، شۇڭا ئانام يېقىپ بەرگەن نان بار، ئاز قالغان بولسىمۇ يىتىدۇ ئىشقىلىپ!.....دىدىم جاۋابەن. بۇنى ئاڭلىغان نىجات سەكرىدى ـ: ماڭغىنەۋە ئاداش!ئاناڭ ئۇ ناننى قاچان يىقىپ بەرگەن ساڭا، بۇ چاققا قېتىپ كۆكۈرۈپمۇ كەتكەندۇ!..... ـ: ئۆينىڭ نېنى كۆكۈرۈپ قالامدۇ كالۋا، ئانام بۇنى تۇجۇپلەپ يىقىپ بەرگەن. ئىشقىلىپ يىگىلى بولىدۇ، سەن يىمىسەڭ ئاچ قېلىپ ئولتا ئەمسە!..... سىلىمكام بىلەن ئابلاكام پاراڭلىرىمىزنى ئاڭلاپ كۈلۈپ كەتتى ئاندىن سىلىمكام ـ: بولدى، بولدى...نان بولسىلا بولدى، ئىشقىلىپ ئاچ قالمىساڭلارلا يىگىلى بولىدىغانلىكى نەرسىنى يەپ جان ساقلاپ تۇرساق بولىدۇ ئەمەسمۇ!...ئۇنداقتا ئابلاجاننىڭ دىگىنى بويىچە ئاۋۋال بۇ جاينى بىخەتەر قىلايلى ئۇنىڭدىن كىيىنكى ئىشلارنى يەنە

بار مەسلىھەت قىلارمىز!.....دىگەچ ئابلاكام تەرەپكە ماڭدى ئابلاكام ـ : سىلەر بىز قايتىپ كەلگۈچە ھەرگىز سىرتتقا چىقماڭلار، ھەم ھۇشيار ئولتۇرۇڭلار بولامدۇ؟ ...دىدى بىزگە قاراپ. ھەممىز بىرددك ماقۇللۇقمىزنى بىلدۈرۈشتۇق. ئابلاكام بىلەن سىلىمكام چىقىپ كەتكەندىن كىيىن بۇ جاي بىردىنلا جىمىپ سۈرلۈك ھالەتكە كىلىپ قالدى. شۇنداق ئولتۇرغاندا نىجات ئىغىز ئاچتى ـ : ھەي باللا، بىكا تۇرغىچە ھىلىقى خاتىرىنى ئىلىپ ئوقۇپ باقمايمزمۇ قانداق سىرلار يوشۇرۇنغان...دىدى ماڭا قاراپ. مەن ـ : بولمايدۇ، ئابلاكام بىلەن سىلىمكام كەلگەندە ئاندىن ئوقۇيلى. ھازىر ئوقۇساقمۇ بەرىبىر ھىلى يەنە ئوقۇشقا توغرا كىلىدۇ، ئىش تاپماي جىم ئولتۇرە!..... نىجات قاشلىرىنى ئويىنىتىپ ـ : ۋايجانىمەي!...ھىلى ئۇلار قايتىپ كەلگەندىكىن بىز ئوقۇپ تۇرساق بولمامدۇ قاراپ ئولتۇرغىچە...سەنمۇ ناھايىتى سادىق بوپ كەتتىڭ ئەمدى. ھامىنى ئوقۇيمىزغۇ، ھازىر ئوقۇپ تۇرساق نىمە بولىدۇ؟ .....دىدى. ـ : بولمايدۇ دىدىم بولمايدۇ، ئۇلار قايتىپ كەلگەندە ئاندىن ئوقۇيمىز، جىم ئولتۇرۇپتۇر بىرددم!... تىت ـ تىت بولغان نىجات قوشۇلمىغانلىقىمنى كۆرۈپ بىرنىمىلەرنى دەپ غودىرىغىنىچە بىرددم ئولتۇردى ئاندىن ـ : ھەراس، ئابلاكام ئۇ خەتلەرنى باشقا يىزىقتا ئىكەن دەۋاتاتتى غېنى ئوقۇيالامدۇ يوق قاراپ باقمايمزمۇ!...ئەگەر ئۇ ئوقۇيالمىسا بۇنى ساقلاپ ئولتۇرغانىڭ نىمە پايدىسى!...دىدى جانلىنىپ. ئۇنىڭ دىگىنىمۇ خاتا ئەمەس ئىدى، ئەگەر راسلا ئوقۇيالمىسا بىزنىڭ ئۇ خاتىرىنى ساقلىشمىزنىڭ ئورنى يوق، ھەم شۇ خەتنى ئوقۇيالايدىغان ئادەملەرگە قالدۇرۇپ قويىشمىز مۇمكىن ئىدى. شۇڭا مەنمۇ سەل ئىرىدىم ـ : ئۇنداقتا بوپتۇ...غېنى كۆرۈپ باقىدۇ ئەگەر ئوقۇيالىسا سىلىمكاملار كەلگەندە ئاندىن ئوقۇيمىز، ئوقۇيالمىسا جايىغا قويۇپ قويىمىز قانداق؟ ...دىدىم سومكىغا قولۇمنى ئۇزاتقاچ. نىجات ـ : ئىككىلىسىلا ئوخشاش گەپ بولمىدىمۇ، ئوقۇيالىسىمۇ ئوقۇيالمىسىمۇ ئوخشاشلا ئۇلارنى ساقلاپ ئولتۇرىدىغان ئىشكەنغۇ شۇ!..... ـ : چىك ئاي!...ئالامدىم ئامامدىم؟ ... ـ : ئاللە، ئاللە!...ئىشقىلىپ كۆرىۋالساقمۇ ھېساپ!..... مەن سومكىنى ئاقتۇرۇپ قۇتىغا سىلىنغان خاتىرىنى ئاۋايلاپ ئالدىم ھەمدە ئوتتۇرىغا قويۇپ خاتىرىنى ئالدىم. خاتىرە قاتتىق تاشلىق توم كەلگەن بولۇپ، كۆرۈشكىلا نۇرغۇن يىل بولغانلىقى چىقىپلا تۇراتتى. مەن خاتىرىنى ئىلىشقا جۈرئەت قىلالماي ئۇلارغا دېدىم ـ : ۋى باللا، بۇ خاتىرە قاراپ قويىسمۇ يىرتىلىپ كەتكۈدەك بولۇپ قاپتۇ، ياخشىسى ئابلاكام بىلەن سىيمكام قايتىپ كەلگەندە ئۆزىگە كۆرسىتىپ تۇرۇپ ئاچايلىمىكىن، ھىلى تارتتىدىلا يىرتىلىپ كەتسە قاق بالاغا قامايلى يەنە!...يەنە كېلىپ بىزنىڭ خەتەرگە تەۋەككۈل قىلىپ كىلىشمىزمۇ مۇشۇ خاتىرىنى تېپىش ئۈچۈن تۇرسا...مەن مانى ئالالمىغۇدەكمەن جۇمۇ ياخشىسى ئۇلار كەلگەندە بىرگەپ بولسۇن!..... نىجات سۆزۈمنى ئاڭلاپ تېرىكتى ـ : ۋاي ۋوي!...نىمانداق بارغانسىرى يۈرىكىڭ يوق بولۇپ كىتىدۇ سىنىڭ!.....ناھايىتى بىر خاتىرىغۇ، مەنبى ئۇرۇشۇپ تالىشىپ ئاندىن ئاچايلى دىمىدىم ئاۋايلاپ ئالساقلا بولمىدىمۇ...سەن ئالمىغان بولساڭ ئەكىلە مەن ئالاي!... ئۇ شۇنداق دىگىنىچە خاتىرىگە قولىنى ئۇزاتتى، مەن بولسام ئۇنىڭ

خاتىرىنى ئىلىشىغا يول قويمايۋاتاتتىم. بۇ چاغدا غېنى ئىككىلىنىپ ئىغىز ئاچتى ـ: ۋى بالىلا، بۇ خاتىرە راسلا بەك نېپىزلەپ كېتىپتۇ. ئەگەر مەن تەرجىمە قىلىۋاتقاندا يىرتىلىپ كەتسە باش جىنايەتچى بولۇپ قالامدىم نىمە؟ ..... ـ: ياق، باش رىياسەتچى بولسەن!...جىق گەپ قىلماي ئاستا ئىلىپ قاراپ باقە ئوقۇيالامسەن تىخى بۇ خەتلەنى...ئەگەر ئوقۇيالمىساق بۇ يىزىقنى ئوقۇيالايدىغان ئادەم كىرگۈچە مۇشەدە ساقلاپ قېرىپ كېتىمىز دەڭلا؟ .....ۋاي ئانامەي، قانداق ئىش بولۇپ كەتتى بۇ. تىرىشقانسىرى ئاستىن ـ ئۈستۈن بولۇپ كېتىۋاتىدا؟ .....دىدى نىجات بىشىنى سىلاپ قويۇپ. بۇ ئۇنىڭ ئامالسىز قالغاندا قىلىپ قويىدىغان ئادىتى ئىدى. بىز ئىككىلىنىپ ئولتۇرغاندا سىرتتا سېلىمكامنىڭ بىزنى توۋلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى ـ: ھوي بالىلار چىقىڭلار نىمانداق ئىغىر نىمە بۇ!..... بىز يۈگۈرۈپ چىققاندا ئابلاكام بىلەن سېلىمكام يوغان بىر قورام تاشنى كۆتۈرۈپ كىرىۋاتاتتى. ـ: ئۇھ...بىلگەن بولسام سىلەردىن بىر قانچىنى ئىلىۋالاركەنمىز، بەك ئىغىر تاشكەن مۇنۇ!.....دىگىنىچە تاشنى يەرگە قويدى. تاشنىڭ چوڭلىقىغا قاراپ ئىغىزىمنى ئىچىپلا قالدىم، بۇ ئىككى پالۋان ھەقىقەتەن ئويلىغىنىمدىنمۇ كۈچلۈككەن ئەمەسمۇ...يەنە تېخى نەلەردىن تېپىپ كەلدىكىن ياغاچ ئىشىكتىن بىرنى قومۇرۇپ كەلگەن ئىدى. بىز ئاقسالىق قىلىپ قورام تاشنى كۆتۈرمەكچى بولدۇقيۇ ئەمما كۆتۈرۈشكە ماغدۇرىمىز يەتمىدى، ئالتە كىچىك بىرلىشىپ ئىنجىقلاپ ئاران كۆتۈرگەن تاشنى بۇ ئىككى پالۋان نەلەردىنكىن كۆتۈرگىنىچە ئىلىپ كەلگەن ئىدى، يەنە كېلىپ يوغان بىر ياغاچ ئىشىكنى ئۈستىگە ئېلىپ دەڭلا!...ھەقىقەتەن قالتىس ھە!...بىز ئۇلارنىڭ كۈچىگە ئاپىرىن ئوقۇشۇپ ئۇلارنىڭ ياردىمىدە قورام تاشنى يۆتكەپ ئۆينىڭ ئالدىغا ئەكەلدۇق ئۇنىڭدىن كېيىن ئازراق سېسىغان ياغاچ ئىشىكنى ئەكىلىپ ئۆينىڭ بوسوغىسىغا سىلىشتۇرۇپ باقتۇق، دەرۋەقە ئۆلچەپ قويغاندەكلا ئىككى قىرغا تاقىشىپلا تۇردى. بۇنى كۆرۈپ سېلىمكام ـ: ۋاھ نەقلا تېپىپ كەپتۇق جۇمۇ، بۇ ئىشكىنى تامغا تاقاپ ئارقىغا بۇ قورام تاشنى يۆلەپ قويساق مەزمۇت بولۇپ كەتكۈدەك!.....دىدى كۈلۈپ قويۇپ. بىراق ئابلاكام سەل ئويلۇنۇپ تۇرۇپ قالدى ـ: ئىشىكنىغۇ ئەكىرەمىز، لىكىن بۇ قورام تاشنى ئىچىگە قانداق ئەكىرىمىز، تاقىشىپ قالارمىكى!.....دىدى تاشنى ئۆلچەپ بېقىپ. سېلىمكام ـ: ھا ھا ھا!...ئابلاجان قانداق سوئال بۇ؟ تاشنى يانتۇ قىلساقلا پاتىدىغۇ بۇ ئارىلىقتىن!.....دىگىنىچە كۈلۈپ كەتتى. ئابلاكام بىشىنى تۇتۇپ قاقاھلاپ كۈلۈۋاتاتتى. بىز قورام تاشنى يۆتكەپ ئەكىرىۋىلىپ ئىشىكنى تامغا يۆلىگەندىن كېيىن كەينىگە تاشنى مۇقىملاشتۇرىۋەتتۇق. شۇ تاپتا خىلى بىخەتەرلىك تۇيغۇسىدا بولۇۋاتاتتۇق. ئۇنىڭغىچە ھەممىز يىغىلىپ بىز تۆت كۆز بىلەن كۈتكەن خاتىرە دەپتەرنى ئېلىپ قورسىقىمىزنى لىقلىغاچ ئوقۇشقا تۇتۇندۇق. ـ: پاھ، چىرىپ كەتكىنى تۇرۇپتىغۇ بۇ خاتىرە!... دېدى ئابلاكام خاتىرىگە قاراپ قويۇپ ـ: شۇنچە ئاسرىساممۇ يەنىلا ئامال بولماپتىدە، بوپتۇ غېنى ئۇكام خاتىرىدىكى خەتلەرنى تىزرەك بىزنىڭ تىلغا تەرجىمە قىلغىنە!...نەچچە يىلدىن بۇيان مۇشۇ بىرمىنى ساقلىغىنىمنىڭ

ھۆرمەتلىدىن بولسىمۇ ئوقۇيالاسەن ئىنشائاللاھ!..... غېنى ئابلاكام تەكلىگەن خاتىرىنى ئىككىلىنىپقىنا ئېلىپ ئاۋايلاپ ۋارىقىنى ئۆرۈپ قاراپ بېقىپ بىزگە ئۇمۇدسىزلىك نەزىرىدە قارىدى. ھەممىمىز نائۇمۇدتە ئۇنىكىدىن سورىدۇق ـ: نېمە، ئوقۇيالمامدىكەنسەن؟ ..... غېنى ـ: ياق، بۇ.....بۇ..... ـ: تىلىكىنى چاينىماي دېگىنە، ئوقۇيالامدىكەنسەن ياكى ئوقۇيالمامدىكەنسەن؟ ... ـ: ئوقۇيالايدىكەنمەن، بۇ روس تىلىدا يىزىلىپتۇ!..... ئويلىمىغان يەردىن چىققان بۇ جاۋاپ بىزنى ئىنتايىن خۇشال قىلىۋەتتىكى، ھازىرقى خۇشاللىقىمىزنى تىل بىلەن تەسۋىرلەپ بەرگىنى بولمايتتى. ھەممىمىز غېنىنى قۇچاقلاپ كەتتۇق. شۇندا ئابلاكام ـ: بولدى، بولدى...ئاۋۇال ماۋۇنى بىر ئوقۇپ بۇ جاينىك سىرىنى يىشەيلى ئۇنىكىدىن كىيىن قۇچاقلاشساقمۇ كېچىكمەيمىز قانداق دېدىم...ھە ئوقۇغىنە ئۇكام، خاتىرىگە نىمىلەر يېزىلىپتۇ؟ ..... ھەممىمىز غېنىغا تەلمۇرۇپ قاراپ تۇراتتۇق، شۇندا غېنى خاتىرىنىك بېتىنى ئاۋايلاپ ئېچىپ تەرجىمە قىلىشقا باشلىدى!.....

كۇندىلىك خاتىرە(6 ـ باب1 ـ قىسىم)

ـ Σarë эьясг.....(مەزكۇر يېزىق ئەسەر ئىھتىياجى ئۈچۈن ئېلىندى) ـ: ۋوي ۋوي قادى!.....بىز سىنى ئايەت ئوقۇپ بەر دېمىدۇق تەرجىمە قىلىپ بەر دەۋاتىمىز!.....دىدى نىجات غېنىنىك روسچە سۆزلەپ كەتكىنىنى كۆرۈپ. ئۇنىك سۆزىنى ئاڭلاپ ھەممىمىز كۈلۈشۈپ كەتتۇق. غېنى خاتىرىدىن بېشىنى كۆتۈرۈپ نىجاتقا قاراپ قويۇپ ـ: بۇ ئايەت ئەمەس روسچە يېزىق، سەن نىمىنى بىلەتتىك!.....شۇ ئاۋۇال ئوقۇپ ئاندىن تەرجىمە قىلمامدىمەن!...دىدى تىرىكىپ. نىجات يەنە ـ: ھە...ئانداۋوسا سەن بۇنى روسچىسىغا ئوقۇپ تۈگەتكەندە ئاندىن تەرجىمىسىنى ئاڭلايدىكەنمىزدە؟ ئەمدى سەنلام ئوقۇيالىغاندىكىن نىمە دىسەك ماقۇل دەپ ئولتۇرىمىزدە!.....بوپتۇ ئوقۇپ زىرىككەن ۋاقتىدا ئاندىن تەرجىمە قىلىپ بىرەرسەن بىز مۇشتا ئولتۇرۇپ تۇرىلى!.....دىدى تەنە ئارىلاش. غېنى بولسا نىمە دىيىشىنى بىلەلمەي بىر ھازا تۇرۇپ كىتىپ ئاندىن ـ: مەنبى تۇغما روس ئەمەس، تەرجىمە دىگەننى ئېلىپبەنى يادلاپ بەرگەندەك قىلغىلى بولمايدۇ، ئاۋۇال ئوقۇپ مەنىسىنى چۈشىنىپ ئاندىن تەرجىمە قىلىپ بىرەرمە؟ ..... ـ: ۋاي ۋاي ۋاي، نىمە قىلساك قىلىپ، مانىكدىكى خەتلەرنى بىزگە چۈشەندۈرۈپ بەرسەكلا بولىدۇ ئارتۇق تەلىپىمىز يوق!..... غېنى نىجاتنىك سۆزىنى ئاڭلاپ خاتىرە دەپتەرنى قايتىدىن ئاۋايلاپ ئاچتى ئۇنىكىدىن كىيىن ئىچىدىكى خەتلەرنى ئىچىدە بىر قۇر ئوقۇۋەتكەندىن كىيىن مۇقاۋىسىنىك ئىچى تەرىپىگە لىق يىزىلغان خەتلەرنى تەرجىمە قىلىشقا باشلىدى ـ: ياخشىمۇ سىز..... غېنى گىپىنى باشلىشىغا نىجات قايتۇرۇپلا جاۋاپ بەردى ـ: ۋاي بىز ياخشى، سەن ئۇنىك بىلەن قالماي خاتىرەڭنى ئوقە!..... ـ: چىك ئاي، جىم تۇرۇپ تۇرە!...ساقال تاغاقلىق قىلىپ ئۇيەر ـ بۇيەرلىرىگە ئارلىشۋالماي...مەن ساڭا دېمىدىم مانىك ئىچىدىكىنى تەرجىمە قىلىۋاتىمەن!..... بۇنى ئاڭلىغان نىجات ـ: ۋوي، ھە بوپتۇ ئوقۇرە ئەمدى گەپ قىلمايمەن!...دىگىنچە سەل كەينىگە سۈرۈلۈپ ئولتۇردى. غېنى ـ: ياخشىمۇ سىز...(نىجاتنى

يەنە گەپ قىلىپ قالامۇ دەپ توختىۋىلىپ نىجاتقا قارىۋىتىپ يەنە داۋاملاشتۇردى)ئالدى بىلەن بۇ خاتىرىنى تاپقىنىڭىز ئۈچۈن سىزنى كاتتا تەبرىكلەيمەن، ھەم بۇ يازمىلارنى ئوقۇيالىشىڭىزنى ئۈمۈد قىلىمەن!...مەيلى سىز بۇ خاتىرىنى تاپقۇچىلارنىڭ نەچچىنچىسى بولۇڭ، ياكى قايسى مىللەت قايسى دىندىن بولۇڭ سۆزلەنگەن ۋەقەلەرگە چوقۇم ئىشىنىشىڭىز كېرەك!...ئەڭ مۇھىمى مۇشۇ خاتىرىگە يىزىلغىنى بويىچە بۇ جايدىن سالامەت چىقىپ كېتىشىڭىزگە تىلەكداشمەن!.....ئالدى بىلەن سىزدىن كەچۈرۈم سورايمەن، نېمىشقا دېسىڭىز بۇ جاينىڭ مۇشۇنداق سېھرلىنىپ قىلىشى تۇيۇتتىن بىزنىڭ سەۋەنلىكىمىز!..... غېنى خەتلەرنى تەرجىمە قىلىپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە نىجات يەنە ھاياجانلىنىپ سۆزلەپ كەتتى ـ: ئاننىڭىنى ئورۇس...ئەسلى ھەممە ئىشنى تىرىغان شۇ كاززاپكەندە...ياخشىمۇ ھايات قالماپتۇ بولمىغان بولسا ئۇچرىتىپ قالغان بولسامىلا كومشىرىغا بىرنى سېلىۋالاكەنمەن!..... ھەممىز نارازى بولغان ھالدا ئۇنىڭغا قارىدۇق. نىجات ئوڭايسىزلىنىپ ـ: ھى ھى...ئەمدى گەپ قىلمايمەن جىڭ گەپ، ئاغزىمنى ئىتىۋالسامغۇ بولار!.....دېگىنىچە ئىغىزنى توسۇۋىلىپ تەتۇر قاراپ ئولتۇردى. بۇ چاغدا غېنى داۋاملاشتۇرۇشقا باشلىدى ـ: سىز قانچە ئادەم بولۇشىڭىزدىن قەتئىي نەزەر ئالدى بىلەن زور غەيرەت ـ شىجائەتكە تولغان روھىڭىز، قورقماس يۈرىكىڭىز بولۇشى كېرەك...شۇنداللا قۇتۇرغان ئەرۋاھنى يوقۇتۇپ بۇ جايدىن ئامان ئېسەن چىقىپ كېتەلەيسىز!.....ئەمدى ھەقىقي جەريانىنى بىلمەكچى بولسىڭىز كۈندىلىك خاتىرىنى تەپسىلي ئوقۇشىڭىزنى تەۋسىيە قىلىمەن!..... .....يىلى.....ئاينىڭ.....كۈنى(ئىنىق ئىزاھات بېرىلمەيدۇ) مەن بىر تارىخشۇناس...شۇ ئوتتەك ئىشتىياقىم بىلەن دۇنيا خەرىتىللىرىنى ئانالىز قىلىپ مەلۇم دەرىجىدە شان شەرەپلەرگىمۇ ئىرىشكەن ئىدىم، شۇ كۈنلەردە جۇڭگودىكى مەزكۇر خارابىيلىقنىڭ تارىخىنىڭ ئىنتايىن ئۇزۇن ئىكەنلىكىنى ئاڭلاپ بۇ خارابىيلىققا قەۋەتلا قىزىقىپ قالدىم، ھەمدە بىر تەكشۈرۈش ئەترىتىنى قۇرۇپ شۇ ئەترەت بىلەن بىرلىكتە بۇ جاينىڭ قايسى دەۋىرگە تەۋە خارابىيلىق ئىكەنلىكىنى ئىنىقلىماقچى بولدۇم، ھەمدە ئەتراپىمدىكى كۈچلەرنى توپلاشقا باشلىدىم. كۈنلەر شۇ تەرىقىدە ئۆتۈپ تەييارلىقلارمۇ پۈتۈپ قالدى. مەن ئون كىشىلىك ئەترەتتىن بىرنى تەشكىللەپ روسىيەدىن جۇڭگوغا قاراپ يول ئالدىم. ئەترىتىمىز تۆت نەپەر ئىكىسپىدىتسىيەچى، ئالتە نەپەر قوغدىغۇچىدىن تەركىپ تاپقان ئىدى. ھەم ئۇلار بىزنى قوغدىغاندىن سىرت ئىشلىرىمىزغا يارەدەم قىلاتتى. نەچچە كۈنلۈك مۇساپىنى داۋام قىلىپ ئاخىرى بۇ «نەس باسقان»قارابىيلىقتا يېتىپ كەلدۇق، قوغدىغۇچىلار تولۇق قۇراللانغان بولۇپ ھەر ئىھتىمالغا قارشى ئاسانلىق بولسۇن ئۈچۈن تاغ پارتىلىتىدىغان پارتلاچقۇچلارنىمۇ بىللە ئېلىۋالغان ئىدى. بىز بۇ جاينىڭ گىگانىت ئىشىكىنى ھېچقانداق قىلىپ ئاچالماي ئاخىرى پارتىلىتىپ تۆشۈك ئاچقاندىن كېيىن ئىچىگە قەدەم ئالدۇق. بۇ جاي ھەقىقەتەنمۇ ئۇزۇن تارىخقا ئىگە بولۇپ ئۆزۈمچە يېڭى بىر بايقاش ھاسىل قىلدىم دەپ ئۆز ـ ئۆزۈمدىن ناھايىتى پەخىرلىنىپ

كېتىپتىمەن. ئەمما تەكشۈرۈش جەريانىدا ئادەمنىڭ ئەقلىگە سىغدۇرالمايدىغان قورقۇنۇچلۇق ئىشلارنىڭ بىزنى كۈتۈپ تۇرغىنىنى ئەسلا بىلمىگەن ئىكەنمىز!.....كىرىشكىلا جىمجىتلىق قاپلىغان بۇ خارابىيلىقتا بىزدىن باشقا ئىنسى ـ جىنمۇ كۆرۈنمەيتتى، بىز تەكشۈرۈپ كىتىۋىتىپ خارابىيلىقنىڭ ئەڭ ئاخىرىغا سېلىنغان ناھايىتى ھەيۋەت بىر ئىمارەتنى بايقىدۇق، بەلكىم بۇ شۇ زامانلاردىكى شاھلارنىڭ ياكى ئاتامانلارنىڭ تۇرالغۇسى بولسا كېرەك!...ئۇ جايغا كىرگەندە بولسا تىخمۇ ھەيران قالدۇق، بۇ شاھانە تۇرالغۇ بولماستىن بەلكى يەر شەكلى ئىنتايىن مۇرەككەپ سېلىنغان چوڭ بىر قەبرىستانلىق ئىدى. كۆز يەتكۈسىز چوڭ بۇ قەبرىستانلىقتا نۇرغۇن قەبرىلەر قاتۇرۇلغان بولۇپ چوڭ كىچىكلىكى جەھەتتە پەرىقلىنىپ تۇراتتى. بىزنى ئەڭ ھەيران قالدۇرغىنى شۇ بولدىكى بۇ قەبرىلەر پەشتاقسىمان سېلىنغان ئىدى. بۇ چوڭ قەبرىگاھنىڭ تاملىرىنى قانلىق خەتلەر ھەم سۈرەتلەر قاپلاپ كەتكەن بولۇپ بىر قاراشتا قايسى زامانغا تەۋە يېزىق ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولمايتتى. شۇندا بېشىمىزغا چوڭ بالايى ئاپەت كېلىپ ئۆز ئىچىمىزدىن زىددىيەت تۇغۇلدى...چۈنكى بۇ جايغا جەسەتلا ئەمەس ھەددى ھېساپسىز بايلىقلار بىلله كۆمۈلگەن ئىدى. مەن يەنىلا تەكشۈرۈش بىلەن ئاۋارە ئىدىم، ئەمما بىلله كەلگەن قوغدۇغۇچىلار سەۋەپلىك ئارىمىزدا چوڭ ئىختىلاپ كۆرۈلدى. بىز قىلىشقا قەتئىي بولمايدىغان ئىشتىن بىرنى قىلىپ قويۇپ ئەرۋاھنىڭ قايتا ئويغىنىشىغا سەۋەپ بولۇپ قالدۇق. شۇنداقلا ئۇنىڭ نۇرغۇن ئەسكەرلىرىنى ئويغۇتىۋەتتۇق، ئەمدى بولسا ئۇلار بىزنى جەھەننەمگە يولغا سېلىش ئۈچۈن قايتىدىن قۇتراپ خارابىيلىقنى بىر ئالدى، ئەمما بىز ھەتتا چىقىپ كىتىدىغان يولنىمۇ بىلىپ ـ بىلمەستىن مەڭگۈلۈك ئىتىۋەتكەن ئىدۇق!.....ھېچ ئىشنى چۈشەنمەستىنلا ئۆزىمىز قوبۇل قىلالمايدىغان بىر ھەقىقەتكە يۈزلەندۇق، ئالتۇن ـ بايلىقلار، قوغدۇغۇچىلار ھېچقايسىسى بىزنى ئەمەس ھەتتا ئۆزىنىمۇ قۇتقۇزۇپ قالالمايتتى. توغرا، بۇ بىر قانلىق پاجىئە...نەچچە ئەسىرلەردىن بېرى تىۋىشسىز ياتقان ئەھۋاللارنىڭ قايتا ئويغىنىشى، ھەمدە بالايى ئاپەتنىڭ باشلىنىشىدۇر!..... بۇلارنى ئاڭلاپ ئۆزەمچە تىترەك ئولىشىپ ئەتراپىمغا نەچچىنى قارىۋەتتىم، ھالبۇكى باشقىلارمۇ شۇكلەپ قالغان ئىدى. ئابلاكام بىلەن سېلىمكام بولسا قاپاقلىرىنى تۇرۇشكىنىچە چوڭقۇر خىيالىلارغا بەند بولغان ئىدى. ئارىمىزدا خېلى ۋاقىت جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈرگەندىن كېيىن غېنى جىمجىتلىقنى بۇزدى ـ : بۇنى ئوقۇپ بەدەنلىرىم تىكەنلىشىپ كەتتى، يەنىمۇ ئىچكىرىلەپ ئوقۇشقىمۇ پىتىنالمايۋاتىمەن!.....سىلەرچىچۇ؟ يەنە ئوقۇمدىمىيا؟ .....دىدى سوئال نەزىرىدە بىزگە قاراپ. ئابلاكام خۇال سۈرىۋاتقاچ غېنىغا ـ : داۋاملىق ئوقۇ، تاكى خاتىرە ئاياقلاشقىچە تەپسىلىي ئوقۇپ ئىنىق تەرجىمە قىل!...بۇنىڭدا سېنىڭ تۆھپەڭ ئەڭ مۇھىم، سەن بىر خەتنى خاتا تەرجىمە قىلساڭلا ھەممە ئىش پۈتۈنلەي ئۆزگۈرۈپ كىتىدۇ. شۇڭا ئالاھىدە دىققەت بىلەن تەرجىمە قىلىشىڭ كېرەك!..... غېنى چۈشەنگەنلىكىنى بىلدۈرۈپ خاتىرىگە بىرەدەم قاراپ تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن چوڭقۇر بىر نەپەس ئىلىۋىلىپ خاتىرىنى داۋاملىق ئوقۇشقا

باشلىدى.....

كۇندىلىك خاتىرە(6 ـ باب2 ـ قىسىم)

بۇگۈن ھاۋا ناھايىتى ئوچۇق، نەچچە كۈنلۈك جاپالارنى تارتىپ ئاخىرى خارابىيلىققا يىتىپ كەلدۇق. ئۆز ـ ئۆزەمچە شۇنداق خۇشال ئىدىم. چۈنكى نۇرغۇن قەدىمى خاتىرىلەر مىنىڭ كىرىپ ئېچىشمىنى كۈتۈپ تۇراتتى. بىز بۇ تاغ قاپتىلىغا جايلاشقان قەدىمى شەھەرنىڭ تار كىرىش ئېغىزىدىن ئىچىگە قاراپ ماڭدۇق. دەرۋەقە ئىچكىرلىگەنسېرى ھەيران قالدىم، چۈنكى تار يولدىن ئىچىگە كىرگەندە ناھايىتى كەڭ بىر مەيدان كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. ھەممە يېرىنى ئۆسۈملۈك قاپلاپ كەتكەن بولۇپ بۇ جاي بېغىرلىغۇچى ھايۋانلارنىڭ ياخشى ماكانى بولۇپ قالغانىدەك قىلاتتى. ھەيرانلىق ئىچىدە ئىلگىرلەپ مېڭىۋەردۇق، مەيداننى كىسىپ ئۆتكەندىن كېيىن ئالدىمىزدا قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان گىگانىت ئىشىك تۇراتتى. مەن شىياڭشاۋغا(قوغدىغۇچىلارنىڭ باشلىقى، ئۆزىنى شۇنداق ئاتىۋالغان) ـ: شىياڭشاۋ، بۇ ئىشىكنى ئاچالاسىزمۇ؟ ...دېدىم. ئۇ بولسا ئىگىزلىكى ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدىغان بۇ ئىشىككە تەپسىلىي قارىۋەتكەندىن كېيىن ـ: بىلمىدىم، ئەمما ئاچالايدىغانلىقىمىزغا ئىشىنىمەن!...كېلىڭلار بۇرادەرلەر، بۇ گىگانىت ئىشىكنى ئېچىپ ئۆز كارامىتىمىزنى بىر نامايەن قىلايلى!.....دېدىدە ھەمراھلىرىنى يىغىپ ئىشىكنى ئېچىشقا كىرىشىپ كەتتى. ئەمما خېلى ۋاقىت ئۆتكەن بولسىمۇ ئىشىك جايىدىن ئازراقمۇ مىدىرلاپ قويمىغان ئىدى. خېلى تىركىشىپ ئاچالمىغاندىن كېيىن شىياڭشاۋ يىنىمغا كەلدى ـ: بۇ ئىشىك ئويلىغىنىمىزدىنمۇ مۇستەھكەمكەن!.....ئەڭ ياخشى ئامالى پارتىلىتىپ ئاچساق بولغۇدەك!..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ قوشۇلمىدىم ـ: بولمايدۇ، بۇ دىگەن نەچچە ئەسىردىن بۇيان مۇكەممەل ساقلىنىپ كېلىۋاتقان ئاسار ئەتىقە تۇرسا، ئۇنى بۇزۇۋەتسەڭلار تارىخقا ھۆرمەتسىزلىك قىلغان بولىسىلەر!...سىزنىڭ قىلالايدىغانلىقىڭىزغا ئىشىنىمەن شىياڭشاۋ، ئامال قىلىپ ئىشىكنى بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراتمىغان ئاساستا ئېچىشىڭىزنى تەۋسىيە قىلىمەن!..... شىياڭشاۋ ماڭا قاراپ تۇرۇپ كىتىپ قايتىدىن ئەزالىرىنى يىغىپ ئىشىكنى ئېچىشقا ئۇرۇندى، ئەمما نەتىجە ئوخشاشلا بولۇپ ئىشىك ھېچ ئېچىلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. شۇنداً شىياڭشاۋ يىنىمغا يەنە يىنىپ كىلىپ قوپال تەلەپپۇزدا ماڭا ـ: پىرافېسسور ئەپەندىم، بۇ ئىتتىرسىلا ئېچىلىدىغان ئۇنداق ئادەتتىكى ئىشىك ئەمەسكەن، بۇنى ياكى پارتىلىتىپ ئېچىشىمىز كېرەك، بولمىسا ئۆزىڭىز ئېچىڭ...بىزنىڭ بۇ جايدا ۋاقىت ئىسراپ قىلغۇمىز يوق!.....دېدى ئوچۇقلا قىلىپ. كۆپ ئويلاش ئارقىلىق ئاخىرى ئېچىدىكى تارىخ شاھىدلىرىنى قېدىرىپ چىقىش ئۈچۈن بۇ ئىشىكتىن ۋاز كەچمەكچى بولدۇم. ھەمدە ئۇنىڭغا ـ: ئەمىسە ئىشىكنىڭ بۇزۇلۇش دەرىجىسىنى ئەڭ تۆۋەن چەككە چۈشۈرگەن ئاساستا پارتىلىتىڭ، بۇنىڭغۇ قىلالايدىغانسىز؟ .....دېدىم. شىياڭشاۋ بىردەم ئويلىنىپ تۇرۇپ كېتىپ ـ: ئەمىسە شۇنداق بولسۇن، سىلەر يىراقراق تۇرۇڭلار!.....دېدىدە ئادەملىرىنى قايتىدىن تەشكىللەپ پارتىلىتىش ئىشىغا كىرىشىپ كەتتى.

بىر ئازدىن كېيىن پارتىلاتقۇچلار ئورنىتىلىپ ئۇنىڭ بىردەك قۇماندانلىقى بىلەن ئىشىك پارتىلىتىلدى. پارتىلىغان چاغدا خۇددى يۈرۈكۈم پارتىلاۋاتقاندەك ئازاپلىنىپ كەتتىم. ئىس تۈتەكلەر تارالغاندىن كېيىن يىنىغا بېرىپ قارىدۇق، دەرۋەقە ئىشىكتىن ئادەم پاتقۇدەك قىلىپ نەچچە تۆشۈك تىشلىگەن ئىدى. شىياڭشاۋ ئىشىكنىڭ قېلىنلىقىغا قاراپ ھەيران بولغان ھالدا ـ: پاھ، نىمانداق قېلىن ياسالغان ئىشىك بۇ، بايا پارتىلاتمىغان بولساق راسلا ئېچىش مۇمكىن ئەمەس ئىكەن!.....دىدى. بىراق مەن يەنىلا ئازاپلىنىپ كىتىۋاتاتتىم، لېكىن ئامال قانچە؟ ...كەيپىياتىمنى كۆرگەن شىياڭشاۋ مۇرەمگە ئاستا ئۇرۇپ قويۇپ ـ: ھېچقىسى يوق ئەپەندىم، ئېچىدە تىخى بۇنىڭدىنمۇ ئېسىللىرى بار بولۇشى مۇمكىن...بىزمۇ ئامالسىز شۇنداق قىلىشقا مەجبۇر بولدۇق، ئارتۇق ئويلىماي ئېچىگە كىرەيلى!...دېگەچ ئېچىلغان تۆشۈكتىن ئېچىگە كىرىپ كەتتى. قالغانلىرىمىزمۇ بىر ـ بىرلەپ ئېچىگە كىردۇق. نىمىشقىكىن ئېچى ناھايىتى جىمجىت بولۇپ پات ـ پات سايراپ قويىدىغان ھۇۋۇقۇشلارنىڭ ئاۋازى ئادەمنى شۇركەندۈرەتتى. ئەتراپقا نەزەر سالغىنىمدا ئالدىمىزدىكى يول ئۈستىگە قاراپ سوزۇلغان بولۇپ ئىككى تەرىپىدە قاتار قەبرىستانلىق بار ئىدى. قەبرىلەرنىڭ گاھىلىرى قار ـ يامغۇردا ئېغىر بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراپ چۈشۈپ كەتكەن، گاھىلىرىدىن«تۆڭلۈك»ئېچىلىپ قالغان ئىدى. مەن ئالدى بىلەن يارەمچىلىرىمنى ئېلىپ ئۇ قەبرىلەرنى تەكشۈرمەكچى بولدۇم. ئەمما بېرىپ قارىغىنىمىزدا بولسا قەبرىلەردە بىرمۇ جەسەت كۆرۈنمەيتتى. بۇ ئىشتىن ئەجەپلەنگەن بولساممۇ بىراق نەچچە ئەسىردىن بۇيانقى جەسەتلەرنىڭ چىرىپ توپىغا ئايلىنىپ كىتىشىمۇ ئېھتىمالغا يېقىن بولغاچقا ئارتۇقنى ئويلىمىدىم ھەم قەبرە توپىسىدىن ئەۋرىشكە ئىلىۋالدىم. ئۇنىڭدىن كېيىن دۆڭلۈك يولدىن ئۈستىگە چىقىپ ئەتراپنى كۈزىتىشكە باشلىدىم. ئويلىغىنىمدەك خارابىيلىق ناھايىتى ئۇزۇن تارىخقا ئىگە بولۇپ كۆز ئالدىمدىكى قۇرۇلۇشلار ئۇنىڭ شاھىدى بولۇپ تۇراتتى. قىسمەن جايلىرى بۇزۇلۇپ كەتكەن بولسىمۇ يەنىلا ئۇلارنىڭ مەلۇم قىسمى شۇنداق ياخشى ساقلىنىپ قالغان ئىدى. ـ: بۇ جاي ھەقىقەتەن ئۇزۇن يىل تاشلىنىپ قالغان ئوردىكەن، پەرىزىڭىزچە قانچىلىك ۋاقىت بولغاندۇ؟ ...دىدى شىياڭشاۋ ئەتراپقا نەزەر سالغاچ. مەن ـ: مەنمۇ ئېنىق بىلمەيمەن، بىر قاراشقىلا تارىخنى قىياس قىلىش تەس...قالغىنىنى تەكشۈرۈپ ئاندىن ئىنىقلىيالايمىز!..... ـ: ئۇنداق بولسا بۇ جايدا راستىنلا شۇنداق كۆپ بايلىق بارمىدۇ؟ ..... ئۇنىڭ نىمە سەۋەبتىن بۇ سوئالنى سورىغىنى ماڭا نامەلۇم، بەلكىم ھەرقانداق بىر كىشى بايلىققا شۇنچە قىزىقىدىغان بولسا كېرەك...ئۇنىڭغا قانداق جاۋاپ بېرىشىمنى بىلەلمىدىم شۇڭا ـ: بەلكىم باردۇ، ياكى يوقتۇ...بىزنىڭ مەقسىدىمىز بايلىق بولماستىن بۇ جايىنىڭ قەدىمكى تارىخى، شۇڭا بايلىقنى چەتتە قويۇپ قويۇپ تەكشۈرۈشنى ئاساسىي ئورۇنغا قويساق قانداق دەيسىز، بەلكىم تەكشۈرۈش جەريانىدا چىقىپمۇ قالار!..... سۆزۈمنى ئاڭلىغان شىياڭشاۋ دەررۇ ئۆزىنى تۇزىتىۋېلىپ ـ: توغرا، توغرا...مەقسىدىمىز بۇ جايىنى تەكشۈرۈش، سىز دېگەندەك بايلىقلارمۇ ئوچراپ كېلىشى مۇمكىن، قالغىنى يولىمىزدا ئايان بولىدۇ قېنى

ماڭايلى!..... دىدى بىزگە يول باشلىغاچ. ئەجرىمىزگە يارىشا بارغانلىكى جايدا ياخشى تەكشۈرۈشلەر بولدى. ئىشكىلەرنىڭ ئۈستىدىكى يېزىقلاردىن بۇ جايىنىڭ ئوردا ئىكەنلىكى ئېنىقلاندى. يەنە خۇشاللىنارلىق يېرى شۇكى يېزىقلارنىڭ ھەممىسى چىغاناق تاغاق يېزىقلىرى ئىدى. دىمەك بۇ جاي ئاز دېگەندىمۇ مىڭ يىل ياكى ئۇنىڭدىن ئارتۇق تارىخقا ئىگە ئىدى. شۇنداق قىلىپ خېلى كۆپ جايلارنى تەكشۈرۈپ بولدۇق، ھەممىسى دېگۈدەك بۇ جايىنىڭ نەچچە مىڭ يىللىق قەدىمى خارابىيلىق ئىكەنلىكىنىڭ گۇۋاھچىسى سۈپىتىدە ياخشى ساقلىنىپ قالغان ئىدى. بىر قاتار ئەۋرىشكە ئېلىپ ساقلىۋالغاندىن كېيىن داۋاملىق ئىچكىرىگە قاراپ ئىلگىرلىدۇق. بۇ جايىنىڭ يەر شەكلىمۇ ناھايىتى مۇرەككەپ بولۇپ سېلىنىشىمۇ بىر سىر ئىدى.

ـ: تەكشۈرۈپمۇ چارچىغانسىز، بىرەدەم ئارام ئېلىۋالامدۇق؟ ... دىدى شىياڭشاۋ. ئۇنىڭ دېگىنىمۇ ئورۇنلۇق ئىدى، كىرگەندىن تارتىپ تەكشۈرۈش ئىلىپ بارىمىز دەپ ئارامىمۇ ئالمىغان ئىدۇق. ـ: بولىدۇ، ئەمىسە بىرەدەم ئارام ئىلىۋالايلى!..... دىدىم مەن سومكامنى يىغىشتۇرغاچ.

ـ: كۆپچىلىك بىرەدەم ئارام ئىلىۋىلىپ ئاندىن ماڭمىز، ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇڭلار!..... شىياڭشاۋنىڭ بۈيرۇقى بىلەن ھەممىسى سومكا ـ بوغچىلىرىنى قويۇپ ئارام ئالغىلى تەمشەلدى. مەن بولسام ئەۋرىشكە ئىلىۋالغان نەرسىلەرنى رەتلىگەچ خۇلاسە دەپتىرىمگە تەكشۈرگەن نەرسىلەرنىڭ ئارخىپىنى قالدۇرىۋاتاتتىم. ـ: قەھۋە ئىچىۋىلىڭ..... بىشىمنى كۆتۈرۈپ قارىغىنىمدا يارەمچىم ئالىننا يىنىمدا قەھۋەنى تۇتۇپ تۇراتتى. ئۇنىڭغا رەھمەت ئېيتىپ قەھۋەنى ئىچكەچ ئۇنىڭدىن سورىدىم ـ: سىزچە بۇ جايىنى تەكشۈرۈپ يېڭى نەتىجىلەرگە ئېرىشەلەرمىزمۇ؟ ئۆزى ئاق كەلگەن سېرىق چاچلىق بۇ قىز يارەمچىم كۈلۈپ كېتىپ ـ: ئەلۋەتتىدە!...ئىنىقلا تۇرمامدۇ، بۇ جايىنى تەكشۈرسەك چوقۇم بىز ئويلىمىغان نەتىجىلەرگە ئېرىشىشىمىز مۇمكىن!..... ئۇنىڭ سۆزىدىنلا قەتئىيلىكى چىقىپ تۇراتتى. بىز بىرەدەم ھاردۇق ئىلىۋالغاچ قورسىقىمىزنى تويغۇزىۋالغاندىن كېيىن يەنە ئىشىمىزنى داۋاملاشتۇردۇق. ئالدىمىزدا يەنە تېخى نۇرغۇن تەكشۈرۈش ئوبىكتلىرى بار ئىدى، شۇڭا بەلگىلىگەن كۈنىمىزدىنمۇ ئېشىپ كېتىشى مۇمكىن ئىدى. بۇلارنى كۆزدە تۇتۇپ تەكشۈرۈش ۋاقتىنى ئۇزارتىشنى قارار قىلدىم. بىز يەنىمۇ ئىچكىرىلەپ تەكشۈرۈش ئېلىپ بارىدۇق، ھەر بىر جايىنى تەكشۈرگەندە ئادەمنى ھاياجانلاندۇرىدىغان نەتىجىلەر چىقاتتى، بۇلارنى كۆرۈپ كەلگىنىمگە ھېچقانداق پۇشايمىنىم قالمىدى. بىز تەكشۈرۈش قىلىۋاتقاندا قوغدىغۇچىلارمۇ تەڭ بىز ـ بىلەن بىللە«تەكشۈرۈش»ئېلىپ بېرىپ كۆزىگە غەلىتە كۆرۈنگەن نەرسىلەرنى سومكىسىغا قاچىلاپمۇ ئۆلگۈردى. ئۇ نەرسىلەرنىڭ مەن ئۇچۇن قىممىتى بولمىغاچقا ئارتۇق سۆزلىمىدىم. شۇنداق قىلىپ بارا ـ بارا قاراڭغۇ چۈشۈشكە باشلىدى، بىراق بىز تېخى ئوندىن بىر قىسمىنىمۇ تەكشۈرۈپ بولالمىغان ئىدۇق. ـ: ئەمدى تەكشۈرۈشنى توختىتىپ چىدىر ياسىغدەك مۇۋاپىق جايىنى تاپساق بولارمىكى، قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتسە بۇ توپا باسقان يېرىم تاملىق ئۆيلەردە تۇنىمەيلى يەنە!.....دىدى شىياڭشاۋ. ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ سائەتكە قارىدىم، كەچ بولۇشقىمۇ ئاز

قالغان ئىدى. ـ: بولىدۇ، چارچاپمۇ قاپتىمەن قالغىنىنى ئەتە يەنە داۋاملىق تەكشۈرەيلى!.....مەن شۇنداق دەپ كۆزۈمنى ئۇۋۇلىغاچ ئۇلارنى ئىلىپ سىرتقا چىقتىم، دىگەندەك ئەتراپنى خېلىلا قاراڭغۇلۇق قاپلىغان ئىدى. ـ: ۋۇي، راسلا قاراڭغۇ چۈشۈپ كېتىپتىغۇ!..... شىياڭشاۋ سۆزۈمنى ئاڭلاپ كۈلۈپ قويۇپ ـ: بۇ جايغا چۈش ۋاقتىدا كەلگەن تۇرساق ئەلۋەتتە تىزلا قاراڭغۇ چۈشۈپ كىتىدۇدە...ھىلىمۇ خىلى جايلارنى تەكشۈرۈپ بولدۇق، قالغىنىنى ئەتە تەكشۈرۈپ چىدىر تەييارلىقىنى قىلايلى!.....دىدىدە ئەزالىرىنى يىغدى. بىز چىدىر ياساشقا مۇۋاپىق كىلىدىغان جايىنى تاپقاندىن كېيىن چىدىر ياساش ئىشلىرىنى باشلىۋەتتۇق. ـ: ئالىننا، سىز ئايال كىشى بولغاندىكىن چوقۇم يالغۇز يىتىشتىن قورقىسىز...بولمىسا مىنىڭ چىدىرىمدا بىللە قونامدۇق؟ خى خى خى!..... شىياڭشاۋنىڭ بىمەنە چاقچىقىدىن ئاچچىقى كەلگەن ئالىننا رەددىيە بەردى ـ: ئىشىڭزنى قىلىڭە!...مىنىڭ كۈنۈم ئاساسەن دىگۈدەك مۇشۇنداق يەرلەردە ئۆتىدۇ، شۇڭا مەندە بۇنداق جايلارغا نىسپەتەن قورقۇنۇچ مەۋجۇت ئەمەس. يەنە كېلىپ ئېشىپ ـ تېشىپ سىزنىڭ يىنىڭزدا پاناھلىنامدىمەن...ئۇخلاپ چۈشىڭز!..... ـ: ھا ھا ھا!.....ئۇنداقتا يىرىم كىچىدە ئالۋاستى كىلىپ قالسا مەندىن رەنجىمەڭ جۇمۇ!...ئۇچەيلىرىڭز دەرەخنىڭ غوللىرىغا ئېسىلىپ قالغاندا پۇشايمان قىلىسىڭز كېچىكسىز!..... ـ: ناھايىتى بىمەنە ئادەمكەنسىز، قانداق چاقچاق بۇ؟ ...خەپ شۇ چاغدا ئۇچەيلىرىم ساڭگىلاپ قالغان ھالدا سىزنىمۇ بىللە ئېلىپ كىتىمەن بىلىۋىلىڭ!..... ئالىننانىڭ بۇ سۆزىدىن تىرىككەنلىكى چىقىپلا تۇراتتى. شىياۋشاۋ بولدى قىلماي يەنە ـ: ۋاھ، سىز ئالۋاستى بولۇپ كەتسىڭزمۇ ماڭ دىسىڭز بىللە كىتىشكە رازى جۇمۇ مەن!...دەپ قويدى. بىز شۇ تەرىقىدە چىدىرلارنى تەييار قىلىۋىلىپ خاتىرجەم بولغاندىن كېيىن ئوتۇنلارنى تېرىپ كىلىپ گۈلخان يىقىپ چۆرىدەپ ئولتۇرۇپ پاراڭغا چۈشتۇق. ئارىدا قوغدىغۇچىلاردىن بىرى مەندىن سورىدى ـ: پىرافېسسور ئەپەندىم سىزچە دۇنيادا ئالۋاستى بارمىدۇ؟ ..... ـ: مەنچە يوق...چۈنكى پەن ـ تېخنىكا جىن ـ ئالۋاستىلارنى ئىتراپ قىلمايدۇ. ئۇنداق نەرسىلەرنى كۆرگۈچىلەر پەقەت بېسىم تۈپەيلى چۈش كۆرۈش نەتىجىسىدە چۈشىدە كۆرگەنلىرىنى ئەملىيەتتە كۆرگەندەك ئويلاپ قېلىشى ياكى زىيادە چارچاش سەۋەپلىك كۆزىگە شۇنداق نەرسىلەر كۆرۈنۈپ كىتىشىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. قانداقتۇر روھلارنىڭ، ياكى ئۆلگەن ئادەملەرنىڭ تىرىلىپ بىزلەرگە ھۇجۇم قىلىشى ياكى يەرشارىدا ئېقىپ يۈرىشى بىر بىمەنە سەپسەتە!...ئۇ پەقەت خىيال قىلىش ئېچىدىن ئىشىپ كەتكەن بىر قىسىم رىئالىزىمچىلارنىڭ ئويدۇرمىسى خالاس!..... ئۇ مىنىڭ جاۋابىمنى ئاڭلاپ يەنە ھەيران بولۇپ سورىدى ـ: ئۇنداقتا دۇنيادا راسلا ئالۋاستىلار مەۋجۇت بولمىسا، شۇ گەپ سۆزلەرنى تارقاتقۇچىلار«ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۇم»دەپ سۆزلەيدىكەنغۇ؟ ... ئۇنىڭ سۆزى كۈلكەمنى قىستاپ كەتتى ـ: ھا ھا ھا.....مەن ھازىر دىدىمغۇ، خىيال قاينىمىغا زىيادە كىرىپ كەتكەندە ئادەمدە خاتا سېزىم پەيدا بولىدۇ. ئۇ كىشى كۆرگەن ئويلىغانلىرىنى راستەك ھىس قىلىدۇ. بۇمۇ

ئەمەلىيەتتە بىرخىل كېسەللىك ھېسابلىنىدۇ. ساڭا دېسەم ئادەمنىڭ مېڭىسىنىڭ ئىشلەش ۋاقتى بولىدۇ، خۇددى ھازىر سەن ئارام ئېلىشقا مۇھتاج بولۇپ چىدىر تىككىنىڭگە ئوخشاش...مىڭە ئارام ئالماي ئىشلەۋەرگەندە تەبىيلا نىرۋا سىستېمىسى قالايمىقانلىشىپ ساختا سېزىم پەيدا بولىدۇ، بۇ دەل مېڭە چارچاپ ئارام ئىلىشنى تەلەپ قىلىۋاتقان ۋاقتى، ئەگەر سەن ئارام ئىلىشقا يول قويماي داۋاملىق ئىشقا سالساڭ ئۇ چاغدىكى ئاقىۋىتىنى تەسەۋۋۇر قىلماق تەس...ھەممە ئىش خىيالىڭنىڭ بۇيرۇقىغا بويسۇنىدۇدە ئۆزۈڭ خالىمىغان نۇرغۇن ئىشلارنى قىلىپ سېلىشىڭ مۇمكىن. مەسىلەن ئېلىشىپ قىلىش، ئۇقۇشماي ئادەم ئۆلتۈرۈش...قالغىنىنى دېمەي ئىشقىلىپ ياخشى بولمايدۇ چۈشەندىڭمۇ؟ ..... ئۇ بىشىنى لىڭشىتتى، ئەمما يەنىلا قايىل بولمىغاندەك قىلاتتى..... ـ: ئۈششششششششششششش!..... غېنى خاتىرىنى ئوقۇپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە ئابلاكام بىزنى شۇكلىتىپ ئەتراپقا قۇلاق سالدى. ـ: بىر ئاۋاز ئاڭلىغاندەك قىلدىم، ھېچقايسىڭلار مىدىرلىماڭلار...چىراقنى ئۆچۈرۈپ جىم تۇرۇڭلار... بىز قولچىراقنى ھاپىلا ـ شاپىلا ئۆچۈرۈپ سىرتتىكى ئاۋازغا قۇلاق سېلىشقا باشلىدۇق.....

كۈندىلىك خاتىرە(6 ـ باب3 ـ قىسىم)

دېگەندەك سىرتتىن مەلۇم ئاۋازلار ئاڭلىنىۋاتقان بولۇپ ئالۋاستىلارنىڭ ئويغانغانلىقىدىن دېرەك بېرەتتى. ـ: ئۇلار بۇ جايىنى تېپىۋالارمۇيا؟ ... دىدى نىجات بوش ئاۋازدا. ئابلاكام:ئۈششش!...گەپ قىلما، بۇ جايىنى توسۇۋەتتۇق كىرگەن تەقدىردىمۇ بىزنى بايقىشى تەس..... دىدى جاۋابەن. دېگەندەك تاراق ـ تۇراقلاردىن كېيىن ئاۋازلار بارا ـ بارا يىراقلاپ يوقاپ كەتتى. بىز بىردەم تۇرىۋالغاندىن كېيىن ئەتراپنىڭ بىخەتەرلىكىنى ھىس قىلىپ قولچىراقنى قايتىدىن ياقتۇق. ئابلاكام غېنىدىن ـ: ھە داۋاملىق ئوقۇ، بايا كەلگەن يىرىڭنى تاپالارسەن ھە؟ ...دەپ سوردى. غېنى ـ: تاپالايمەن، شۇ جايىنى قولۇمدا تۇتۇۋالغان ئەمسە داۋامىنى ئوقۇي ھە!.....دېگىنىچە خاتىرىنى ئېچىپ داۋامىنى تەرجىمە قىلىشقا باشلىدى ـ: بىز شۇ تەرىقىدە قەدىمدىن تىلغا ئىلىنىپ كىلىۋاتقان روھ، ئالۋاستىلار ئۈستىدە بىردەم پاراڭلاشتۇق ئۇنىڭدىن كېيىن بارا ـ بارا ئۆچەي دەپ قېلىۋاتقان چوغقا ئازراق ئوتۇن تاشلىۋېتىپ ئۇخلاشقا تەمشەلدۇق. شۇندا ھاجىتىم سەل قىستاپ قېلىپ ئورنۇمدىن تۇرۇپ ھاجەت قىلىشقا ئەپلىكرەك جايىنى ئىزدەپ ماڭدىم. ئارىدىن بىرى ئورنۇمدىن تۇرغىنىمنى كۆرۈپ سوردى ـ: پىرافېسسور، بۇ كەچ بولغاندا يەنە قەيەرنى تەكشۈرمەكچى بولۇۋاتىسىز؟ ... ـ: ھاجەت قىلىغىلى ئەپلىكرەك جايىنى تەكشۈرۈپ كېلەي دەيمەن!..... سۆزۈمنى ئاڭلاپ ھەممىسى كۈلۈپ كېتىشتى ھەمدە بىرى ـ: دېققەت قىلىڭ ئالۋاستىدىن بىرەرسى ئۇچراپ قېلىپ يەپ كەتمىسۇن سىزنى، ھېچ بولمىغاندا چىشلىۋالسا سىزمۇ مۇردا بولۇپ قالمىسىز جۇمۇ.....بىلىسىزغۇ جۇڭگو موردا ئەڭ كۆپ چېقىدىغان جاي ھا ھا ھا!..... ئۇنىڭ سۆزىگە كۈلۈپلا قويدۇم، ئەمما ئىچىمدە راسا تىللىۋالدىم. چۈنكى بۇنداق قاراڭغۇدا يەنە كېلىپ نەچچە مىڭ يىللىق خارابىيلىقنىڭ ئىچىدە

ئالۋاستىنىڭ گېپىنى قىلسا ئادەمنىڭ قورقۇسى كىلىدۇدە!...ئۇنىڭ ئۈستىگە بايىلا مۇشۇ توغرىسىدا پاراڭلاشقان تۇرساق. ئورنۇمدىن تۇرۇپ بوپتىكەنمەن يانالمىدىم، ئەگەر تېخى قوپمىغان بولسام ئاستا ئۇخلىۋالاتتىم. شۇڭا ئۆز ـ ئۆزۈمگە «بايا ئېنىقار قىلغان تۇرۇپ يەنە نېمىدىن قورقاتتىڭ!...»دەپ تەسەللىي بېرىپ قاراڭغۇلۇققا شۇڭغۇدۇم. ھاجەت قىلىۋاتقاچ يېرىتقۇچ ھايۋانلارنىڭ بولۇپ قىلىشىدىن ئەنسىرەپ ئەتراپنى كۈزىتىۋاتقىنىمدا توساتتىن يېنىمدىراق بىرىنىڭ قارا گەۋدىسىنى كۆرۈپ قالدىم. چۆچۈپ كەتكەن بولسامۇ يەنىلا ئۆزۈمنى بىسىۋىلىپ بەلكىم قوغدۇغۇچىلار ياكى ياردەمچىمدىن بىرەرسى ھاجەت قىلغىلى كەلگەن بولۇشى مۇمكىن دەپ ئويلىدىم. بىراق يەنىلا ئەس يادىم شۇ قارا گەۋدىدە ئىدى. مەن بۇياقتا ماڭغاندا بىرەرسى كەينىمدىن كەلگەندەك قىلمىغانغۇ؟ ...شۇبھىلىنىپ تۇرغىنىمدا قارا گەۋدىدىن سادا كىلىپ مېنى چۈچىتىۋەتتى ـ: ھاجەت قىلىپ بولغاندىن كېيىن قايتىپ كەتمەي نېمە تۇرىسىز؟ ..... چۆچۈپ ئىشتىنىمنى چالا ئىتىپ سورىدىم ـ: سىز...سىز...قاچان كەلگەنتىڭىز؟ ... بۇ ئېنىقلا شىياڭشاۋنىڭ ئاۋازى ئىدى. ئۇ ئېغىر ئاۋازدا ـ: مەن كەلگىلى خېلى بولدى، سىز ئەمدى كۆردىڭىزما؟ ... دىدى جاۋابەن. ـ: شۇ...شۇنداق ئەمدى كۆردۈم. ئادەمنى قورقۇتقىچە بايىلا مەن بىللە كەلسىڭىز بولماسمىدى!..... ئۇنىڭدىن جاۋاپ كەلمىدى. مەن ھاجىتىمنى قىلىپ بولۇپ چىدىرغا ماڭغىنىمدا ئۇنىڭدىن يەنە سادا كەلدى ـ: مەن بۇ جايدا بىر ئىش چىقىدىغاندەكلا ھېس قىلىۋاتىمەن...مۇمكىن بولسا تەكشۈرۈشنى تىزرەك تامامлاڭ، ئامال بار چېقىلىشقا تېگىشلىك بولمىغان نەرسىلەرگە چېقىلماڭ!..... مەن ئۇنىڭ تۇرۇپلا بۇنداق سۆزلەپ قالغانلىقىدىن ھەيران بولدۇم، ئەزەلدىن مەن چېقىلما دىسەم پەرۋا قىلماستىن ئالدىغا ئۇچرىغانىنى سومكىغا قاچىلاپ ماڭغان ئادەمنىڭ تۇرۇپلا بۇنداق دېيىشى سەل بىنورمال ئىدى. مەن گەپ قىلماي چىدىرغا يېنىپ كىلىپلا چۆچۈپ كەتتىم، چۈنكى شىياڭشاۋ تېخچە قول ئاستىدىكىلەر بىلەن كۈلۈشۈپ ئولتۇراتتى. شۇنداً دەرھال بايىقى جايغا قايتىدىم ئەمما ھېچنىمىنى ئىلغا قىلغىلى بولمايتتى. ـ: ھە پىرافېسسور ئۇ جايدا ھاڭۋېقىپ قاپسىزغۇ؟ نىماندىق ئۇزاق يوقاپ كەتتىسىز..... شىياڭشاۋنىڭ ئاخىرىدا نېمە دېگەنلىكىنى ئۇقالمىدىم، بىراق ئۇلار تېلىقىپ كۈلۈشۈپ كەتكۈاتاتتى. مەن بولسام پۈت ـ قولۇم تىترىگىنىچە ئاستا جايىمغا يېنىپ كەلدىم ھەمدە ـ: ھېچ ئىش يوق، مەن ئارام ئالاي!..... دېگەچ چىدىرىمغا يېنىپ كىردىم، ئۇلار يەنە نېمىلەرنىدۇر دېيىشىپ كۈلۈشۈپ ئولتۇراتتى، بىراق ھېچقايسىسى قۇلۇقۇمغا كىرمىدى. چىدىرغا يېنىپ كىرىپ يەنە بايىقى ئىشنى ئويلىنىشقا باشلىدىم. ئويلىغانسىرى ئەقلىم يەتمەيۋاتاتتى، قانداق بولۇپ شىياڭشاۋنىڭ ئاۋازىغا ئوخشاش ئاۋازدا بىرسى ماڭا گەپ قىلىدۇ...يەنە قانداق بولۇپ مىنىڭ كەينىمدە قالغان ئادەم مەندىن بۇرۇن يېنىپ كىلىپ بولىدۇ؟ ...بايىقى ئىشلارنى چۈشىنەلمەي ئولتۇرغىنىمدا ئالىننا چىدىرغا كىرىپ كەلدى ـ: ئۇيقۇڭىزنى بۇزۇپ قويدۇممۇ؟ ... ـ: ھە ياق، ئولتۇرۇڭ...سىزمۇ ئۇخلىماپسىزدە؟ ..... ئالىننا بىرەدەم تۇرۇپ كېتىپ ـ: راستىنى دېسەم بۇ قوغدىغۇچىلارنىڭ

مەقسىدى باشقىدەك قىلىدۇ، ئەمەلىيەتتە ئۇلار بۇ جايدىكى پۇلغا يارايدىغان نەرسىلەرنى كۆزلەپ كىرگەندەك!.....قارىمامسىز يەنە تېخى ئەدەپسىزلىكىنى، تەپ تارتماستىن ماڭا چاقچاق قىلىپ يۈرسە ئادەم قانداقمۇ خاتىرجەم بولىدۇ!.....دىدى ئۇھسىنىپ قويۇپ. ئەمەلىيەتتە مەنمۇ ئۇلارنىڭ مەقسىدىنى چۈشەنگەندەك قىلغان ئىدىم، ئۇلارنى ھەر ئىھتىمالغا قارشى ئامانلىقىمىز ئۈچۈنلا ياللىغان ئىدۇق بىراق ئۇلارنىڭ مەقسىدىنىڭ باشقىچە ئىكەنلىكىنى دەسلەپتە مەنمۇ ھىس قىلمىغان ئىكەنمەن. شۇڭا ئۇنىڭغا تەسەللىي بېرىپ ـ: ھېچقىسى يوق، ئۇلار قوغدىغۇچى بولغاچقا ئەشۇنداق كۆڭلىدىكىنى تۈزلا ئېيتىپ كۆنۈپ قالغان بولۇشى مۇمكىن...تەكشۈرۈشمۇ تۈگەي دىدى، چىداپ تۇرۇڭ بولامدۇ...قالغىنىغا سىزنى مەن ھمايە قىلىمەن!.....دىدىم. مالىنىنامۇ ئارتۇق سۆزلىمەي بىشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ ـ: بولىدۇ، ئەمىسە مەن چىقىپ ئارام ئالاي سىزمۇ بالدۇرراق ئارام ئېلىڭ!.....دىگەچ سىرتقا ماڭدى.

مەن ـ: قورقۇمدىكەنسىز؟ ...ئەگەر قورقۇدەك بولۇپ قالسىڭىز ئورۇنىڭىزنى يۆتكەپ كىرىڭ، بۇ جايمۇ كەڭرى بولغاندىكىن!...دىدىم ئۇنىڭغا كۆيۈنۈپ، ئۇمۇ جاۋابەن ـ: ھېچقىسى يوق پىرافېسور، مەن سىز بىلەن تەكشۈرۈشكە چىقىش جەريانىدا يۈرۈكۈممۇ پىشىپ قاپتۇ، ئانچىكى جايلاردىن قورقۇپمۇ كەتمەيمەن!.....دىدى مۇرىسىنى قىسىپ قويۇپ. ئەمىسە مەن چىقىپ كەتتىم ياخشى ئارام ئېلىڭ!..... ـ: بولىدۇ سىزمۇ شۇ!..... ئالىننا ئايال كىشى بولغان بىلەن ھەقىقەتەن يۈرەكلىك ئىدى، مەنمۇ ئۇنىڭ شۇ مىجەزىنى ياقتۇراتتىم. بىللە خىزمەت قىلىش جەريانىدا ئۇ خۇددى مىنىڭ قىزىمدەكلا بولۇپ قالغان ئىدى، گاھىدا خۇشلىقى تۇتسا ماڭا ئەركىلەپمۇ قوياتتى. ئالىننا چىقىپ كەتكەندىن كېيىن قولۇمغا قەلەمنى ئېلىپ ئۆزۈمنىڭ ئەڭ ياقتۇرۇپ قىلىدىغان ئىشىم كۈندىلىك خاتىرەمنى ئېلىپ بۈگۈنكى باشتىن ئۆتكۈزگەن ئىشلارنى تەپسىلىي يېزىشقا باشلىدىم!..... ـ: ئۇھ!...ئەجەپ تەسكەن بۇ تەرجىمە قىلماق!...دىدى غېنى بېلىنى رۇسلىۋىلىپ. نىجات ـ: راس، راس...سىنىڭ بىر نەرسە تەرجىمە قىلمىقىڭ ئېشەكنىڭ ئالتۇن ساڭقىمىقىدىنمۇ تەسكەن!...بىرخەتنى تەرجىمە قىلغۇچە ئون قېتىم«ھە»نى ئارىلاشتۇرىۋىلىپ گەپنىڭمۇ پەيزىنى قويمىدىڭاۋە!..... نىجاتنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ كۈلۈپ كەتتۇق. شۇندا رۇسۇل ـ: ھېي باللا، بىز تۇنجى كۈنى كىرگەندە بولغان ئىش ئىسىڭلاردا بارمۇ؟ مەنمۇ ھاجەت قىلغىلى بېرىپ نىجاتنىڭ سىياقىدا بىرسى بىلەن پاراڭلاشقانتىم. مانى ئاڭلاپ شۇ ئىسىمگە كىلىپ سەل قورقۇپ قالدىم جۇمۇ!..... رۇسۇلنىڭ سۆزىگە ئۇلاپلا نىجات سۆزلىدى ـ: ئىسىمىزدە بولمامدىغان، شۇ چاغدا سەن قورقۇپ ئىشتىنىڭغا سىيۇەتكەن...ۋەتتتتتتت!..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەتتا ئابلاكام بىلەن سېلىمكاممۇ ئۆزىنى باسالماي كۈلۈپ كەتتى. رۇسۇل بولسا ئۆپكىدەك قىزىرىپ ئۆزىنى ئاقلاشقا كىرىشتى ـ: ماڭەۋاي مىراخور!...تۇيۇقسىز ھاجەت قىلۋاتسام گەپ قىلغاندىكەن شۇنداق بولمامدۇ، بەلكىم ھېلىقى ئورۇسمۇ شۇنداق بولغان بىراق خاتىرىسىگە نۇمۇس قىلىپ يازالمىغان نىمە!..... ـ: سەن خۇددى شۇ چاغدا ئۇ ئورۇس بىلەن بىللىدەكلا سۆزلەيسەنغۇي!...ئۇ

ھەرھالدا ساڭا ئوخشاش قورقۇپ كەتتىم دەپ ئىشتانىبىغىنى قويۇپ بەرمەپتۇ!..... ئاردا يەنە كۈلكە كۆتۈرۈلدى، شۇندا ئابلاكام بىزنى توختىتىپ ـ: ئۇنتۇپ قالماڭلار، بىزمۇ ھازىر دەل شۇلارنىڭ كۈلى كۆككە سورۇلغان خارابىيلىقتا. يەنە كۈلكە چاقچاق بىلەن ئولتۇرۇپ ئالۋاستىلارنى چاقىرىپ كەلمەيلى، ئامال بار ئاستىراق پاراڭلىشايلى!.....دىدى پەس ئاۋازدا. بىز كۈلكە بىلەن ئولتۇرۇپ ئۆزىمىزنىڭ قەيەردىلىكىنىمۇ ئۇنتۇپ قالغان ئىدۇق، ياخشى ئابلاكام ئىسىمىزگە سەپ قويۇپتۇ.....ئاردا غېنى يەنە سۆزلىدى ـ: ئوقۇيمەنمۇ ياكى بۇگۈن ئۇخلىۋىلىپ ئەتە ئوقۇيمەنمۇ؟ ..... ـ: ۋاي ئوقۇغىنە، ئەمدى خۇما تۇتقاندا ئۇخلايمەن دەيدىيا مۇنۇ!...ماڭ قارا، «ھە» بىلەن«ھى »نى تولا قىتىلۋالماي خاتىرىدە بارىنى ئوقۇ جىما!.....دىدى نىجات قولىدا خەتلەرنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ. غېنى تىرىكىپ ـ: ھېچكىمنىڭ پىكرى چىقمىسا سىنىڭلا گېپىڭ تولىكەن، مەنبى روس تىلىنى ئوقۇپ چوڭ بولمىغان ئېلىپبە ئۇگۈنۇپ چوڭ بولغان...روسچىنى ئالىي مەكتەپتە ئاندىن ئۇگەنگەن تۇرسام راۋان ئوقۇيالايتىمۇ!.....دىدى كايىپ. نىجات بولسا ـ: ھە بوپتۇ، قانداقلا قىلساڭ خىلى بەلەن ئوقۇۋاتسەن...ئىشقىلىپ مۇشۇنىڭدىكىنى بىزگە تولۇق ئوقۇپ بەرسەڭ بولدى، بىلەلمىگەن يىرىڭ بولسا«ئاكا!...»لا دەيسە ئۆزەم چۈشەندۈرۈپ قويىمە قانداق؟ ..... نىجاتنىڭ سۆزى تۈگىمەيلا غېنى خاتىرىنى ئۇنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ قويدى ـ: ئالە مانا«ئاكا!...»...ئۆزەڭ بىر قوللۇق تەرجىمە قىلە!..... ئىش ئويلىمىغان يەردىن چىققاچقا نىجات دەررۇ ئۆزگەردى ھەمدە خاتىرىنى غېنىنىڭ قولىغا مەجبۇر تۇتقۇزغاچ ـ: يا، يا...ئوبدان ئاكا، ئاكا...ئاكا...مانا جىق دەۋەتتىم چېچىلماي ئولتۇرۇپ تەرجىمەڭنى قىلىۋىرە!.....ماڭا تۇتقۇزۇپ قويساڭمۇ بەربىر ئېشەككە.....ياق ساۋاتسىزغا خەت ئوقۇتقاندەكلا بىر ئىش بولىدۇ، شۇڭا چۈنىن بولسىمۇ قاسساپنىڭ سويغىنى ياخشى!...ھە تەرجىمەڭنى قىلەۋەر بىز چاۋاك چېلىپ ساڭا مەدەت بىرىمىز!..... نىجاتنىڭ قۇۋلۇق بىلەن قىلغان خۇشامىتى ھەممىزنى كۈلدۈرۈپلاۋەتتى.....ئابلاكام كۈلكىسىدىن توختىۋىلىپ ـ: ھوي شەيتان بىردەم جىم ئولتۇرساڭ بولمامدۇ، بىرمۇنچە ۋاقىتتىنى يىدىڭ سەن گەپ قىلىپ ئولتۇرۇپ. بۇ چاقتا ئىككىنچى كۈنىدىكى ئىشنىمۇ بىلىپ بولار ئىدۇق...ھە ئۇكام ئوقۇيىرە ئۇنى، بەش يىل تەقەززالىق بىلەن ساقلىغان نەرسىتى يۈرۈكۈم سەل قانغاندەك بولۇۋاتىدۇ ھە ئوقە داۋامنى!.....دىدى غېنىغا ئىشارەت قىلغاچ. شۇنداق قىلىپ غېنى چىراق يورۇقىدا خاتىرىنىڭ داۋامنى تەرجىمە قىلىشقا باشلىدى.....

كۈندىلىك خاتىرە(6 ـ باب4 ـ قىسىم)

ئورنۇمدىن چۆچۈپ تۇرۇپ كەتتىم، چۈنكى چۈشلىرىم شۇنچىلىك قالايمىقان بولۇپ ئىنتايىن قورقۇنۇچلۇق ئىدى. ئاخشام كۆرگەن قارا گەۋدىنىڭ چىرايىنى چۈشۈمدە كۆردۈممىكىن تاڭ شىياڭشاۋنىڭ بەدبەشىرە چىرايى ئىدى. چىدىردىن چىققىنىمدا ئاللىبۇرۇن تاڭ ئېتىپ كەتكەن بولۇپ قوغدىغۇچىلار ئەتتىگەنلىك ناشتىلىقلىرىغا تەييارلىق قىلۋاتاتتى. كىچىچە كۆرگەن

قورقۇنۇچلۇق چۈشلىرىمنى«بەلكىم زىيادە چارچاپ كەتكەنلىكىمدىن بولسا كېرەك!»دەپ ئويلىدىم. ـ: ئويغاندىڭىزمۇ پىرافېسسور!...كىلىشكە بىزنىڭ ناشتىلىقلاردىنمۇ ئازراق تېتىپ بېقىڭ!.....شىياڭشاۋ شۇنداق دېگىنىچە زىققا ئۆتكۈزۈلگەن ئۇزۇن نەرسىنى چوغدىن ئىلىپ ماڭا ئۇزاتتى. مەن ئۇنىڭ قولىدىكى قاقلانغان نەرسىگە قاراپ ھەيران بولۇپ سورىدىم ـ: نېمە بۇ؟ ..... ـ: بىلمىدىڭىزما؟ ...بۇ دېگەن بوغما يىلان، سەھەردىلا چىدىرىنىڭ ئەتراپىدا يۈرۈپتىكەن تۈتۈنلىپ كاۋاپ قىلىۋەتتۇق. تېتىپ بېقىڭە بەكلا يېيىشلىك!..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپلا كۆڭلۈم ئېلىشىپ كەتتى ـ: ياق، ياق...نېرى ئاپىرىڭ ئۇنى!...يىلاننى قانداقمۇ يېگىلى بولسۇن، بۇ ئادەم قېلىپىدىن چىققانلىققۇ!..... ـ: ۋوي، پىرافېسسور!...بۇ سىزنىڭ نېمە دېگىنىڭىز؟ ...يىلاننى يېسە ئادەم قېلىپىدىن چىققان بولامدا...سىز بىر پىرافېسسور تۈرۈپ يىلان گۆشىنىڭ مىدىتسىنادا ئىشلىتىلىدىغانلىقىنى بىلمەي قالماسسىز ھە؟ ..... شىياڭشاۋ سەل خاپا بولۇپ سۆزلەپ كەتتى. مەن ـ: مەن ئۇنداق دېمەكچى ئەمەس...مەن پەقەت...مەن..... سۆزلۈرۈمنىڭ ئاخىرىنى دېيەلمەيۋاتاتتىم، ھەم شىياڭشاۋغا نېمە ئۈچۈن ئۇنداق گەپلەرنى قىلغىنىمنىمۇ بىلمەيتتىم. پەقەت شىياڭشاۋنىڭ«يىلان گۆشى»دېگىننى ئاڭلىغان ۋاقتىمدا ئاخشام كۆرگەن چۈشلىرىم كۆز ئالدىمدا نامايان بولغان ئىدى. شۇنىڭ تەسىرىدىنمىكىنتاك ئويلاشمايلا ئۇنىڭغا شۇنداق سۆزلەرنى قىلغان ئىدىم. ـ: پىرافېسسور ئەپەندى سىز بۈگۈن باشقىچىلا بولۇپ قاپسىزغۇ، چىرايىرىڭىزمۇ شۇنداق تاتىراڭغۇ...سىزگە بىرەر ئىش بولمىغاندۇ؟ .....دىدى شىياڭشاۋ ماڭا قاراپ تۇرۇپ كېتىپ. مەن يۈزۈمنى سىلىغاچ ئۇنىڭغا يۈزەكىلا جاۋاپ بەردىم ـ: ھە ياق، سەپەر ھاردۇقى يېتىپ شۇنداق بولۇپ قالغان ئوخشايمەن...مەن بىردەم ھاۋا يەپ كېلەي!..... مەن شۇنداق دېگىنىمچە نىشانسىز ھالدا ئۇلاردىن يىراقلاشتىم. شىياڭشاۋ بولسا ماڭا قاراپ ھاڭۋېقىپ قالغان ئىدى. مەن ئۇلاردىن ئايرىلىپ يىراقراق جايدا يالغۇز ھالدا بىر نېمىلەرنى خىيال قىلىۋاتاتتىم، ھىلىھەم كۆرگەن چۈشلىرىم مېنى سەل ئىككىلەندۈرۈپ قويدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاخشام يۈز بەرگەن ۋەقە ھەچبىر كاللامدىن ئۆتمەيتتى. ـ: پىرافېسسور، بۇ جايدا ئۆزىڭىز يالغۇز نېمىش قىلىۋاتىسىز؟ ..... ئالىننانىڭ سۆزى بىلەن خىيالىم بۆلۈندى ـ: ھېچ نېمە.....بىردەم ھاۋا يەي دەپ تۇرۇشۇم!...كىلىپ قاپسىزغۇ؟ ـ: ھە، قارىسام چىدىردا يوقكەنسىز شۇڭا قەيەردىكىن دەپ كىلىشمىتى. ئۆزىڭىز يالغۇز تۇرۇپ كىتىپسىز بىرەر ئىش بولمىغاندۇ؟ ... ئالىننانىڭ ماڭا سوئال نەزىرىدە قاراپ تۇراتتى. مەن جاۋابەن ـ: ياق ھېچ ئىش يوق، كىچە بەك چارچاپ كەتكەن ئوخشايمەن تازا ياخشى ئۇخلىيالمىدىم...سىزچۇ، كىچە قورقتىڭىزمۇ؟ ... ـ: ھە، ياقەي...كۆنۈپ قاپتىمەن ئۇيقۇم نورمال.....مەنچە ئۆزىڭىزگە بەك بېسىم قىلىۋالماڭ، ياشىنىپ قالغاندا ئارام ئېلىش ئەڭ مۇھىم!..... ئۇ كۈلۈپ قويۇپ ـ: ئەمىسە مەن قايتاي سىز بىردەم ھاۋا يەپ بولۇپ كىلەرسىز!.....دېگىنىچە چىدىر تەرەپكە قايتىپ كەتتى. مەن ئۇنىڭ ماڭا كۆيۈنۈپ قىلغان سۆزلىرىدىن ئۆزۈمگە ئازراق بولسىمۇ تەسكىنلىك

تاپتىم، ھەمدە يەنە بىرەدەم تۇرىۋتتىپ چىدىرغا يېنىپ كەلدىم. مەن كەلگەندە ئۇلار نەرسىلەرنى يىغىشتۇرىۋاتقان ئىكەن. شىياڭشاۋ كەلگىنىمنى كۆرۈپ ـ: پىرافېسور، چىدىر مۇشۇ جايدا تۇرسا بولارمۇ ياكى بۈگۈن كەچ باشقا جايغا قۇرامدۇق؟ .....دەپ سورىدى. مەن ـ: بۈگۈن يەنىمۇ ئىچكىرىلەپ تەكشۈرىشىمىز مۇمكىن شۇڭا چىدىرنى يۆتكەپ ئىلىپ كىتەيلى...بۇ جايىنىڭ مۇساپىسىمۇ خىلى ئۇزۇنكەن!.....دىدىم سومكىنى دولۇمغا ئاسقاچ. شىياڭشاۋ قول ئاستىدىكىلەرگە بۇيرۇق قىلدى ـ: چىدىرنى سۆكۈپ ئېلىڭلار، يەنە باشقا جايغا تەكشۈرۈشكە بارىمىز!..... بىز يۈك ـ تاقلارنى ئىلىپ خارابىيلىقنىڭ يەنىمۇ ئىچكىرىسىگە تەكشۈرۈشكە ئاتلاندۇق. ھەربىر جايىنى تەكشۈرگەندە ئوخشىمىغان يېڭى بايقاشلارغا ئىگە بولاتتۇق. بەلكىم بۇندىن بۇرۇن بىرەر تەكشۈرۈش ئەتىرىتى بۇ جايىنى قېىدىرىپ باقمىغان بولسا كېرەك، ھەمە نەرسە ئەينى يىللاردىكى ھالىتىدە نەچچە مىڭ يىل ساقلىنىپ تۇرغان ئىدى. بىر خېلى كۆپ جايىنى تەكشۈرۈپ بولغاندىن كىيىن ئارام ئالغاچ چۈشلۈك غىزالىرىمىزنى يېيىشىپ پاراڭغا چۈشتۇق.

ـ: پىرافېسور سىز بۇ جايىنى قانداق بايقاپ قالدىڭىز؟ ...دىدى قوغدىغۇچىلاردىن بىرى. مەن جاۋاپ بىرىپ بولغۇچە شىياڭشاۋ ئېغىز ئاچتى ـ: قانداق بايقاپ قالاتتى، بۇ ساھەدىكى كىشىلەرنىڭ قۇلىقى بەك ئۇزۇن شۇنداقلا يىپ ئۈچىنى تۇتىۋالسا قويۇپ بەرمەيدۇ...شۇنداقمۇ پىرافېسور!... شىياڭشاۋ شۇنداق دىگىنىچە ماڭا قاراپ كۈلۈپ قويدى. مەنمۇ ھەم ئارتۇق سۆزلىمەي بىلىنەر ـ بىلىنمەس كۈلۈپ قويدۇم. ـ: پىرافېسور!...دىدى شىياڭشاۋ يەنە ئۇلاپلا ـ: ئەگەر بۇ جايدىن بايلىق چىقىپ قالسا قانداق قىلىشنى ئويلىشىۋاتىسىز؟ ... ئۇ مەندىن بىرەر ئۆزىگە پايدىلىق بولغان جاۋاپنى كۈتىۋاتقاندەك قىلاتتى. مەن ـ: سىز قانداق بايلىقنى دېمەكچى؟ ...كۆرۈپ تۇرۇپسىز بىز تەكشۈرۈپ چىققان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى دىگۈدەك چوڭ بايلىق. بۇ خارابىيلىقنىڭ ئۇزۇن يىللىق تارىخىنىڭ ئۆزىمۇ تېپىلغۇسىز چوڭ بايلىق، يەنە قانداق بايلىقلارنى دېمەكچى سىز؟ ..... شىياڭشاۋ كىنايىلىك كۈلۈپ قويۇپ ـ: بۇلار پەقەت سىز ئۈچۈن بايلىق ھېسابلىنىدۇ، بىزدەك بۇ ساھەدىن ئازىراقمۇ خەۋرى يوق كىشىلەرگە نىسپەتەن بۇلارنىڭ قىلچە ئەھمىيىتى يوق. مىنىڭ دېمەكچى بولغىنىم ئالتۇن ـ كۈمۈشلەرنى دەيمەن!.....مىنىڭچە بۇنداق چوڭ خارابىيلىقتىن ئازىراق بولسىمۇ بايلىق چىقماسلىقى مۇمكىن ئەمەسقۇ دەيمەن!..... ئۇنىڭ مەقسىدىنى ئىنىقراق چۈشەنگەنىدەك بولدۇم ـ: ئۇنداق بولغاندا نىمە قىلماقچى سىز؟ ... ئۇ ئاۋازىنى يۇقىرى كۆتۈرۈپ سۆزلەشكە باشلىدى ـ: نىمە قىلماقچى سىز؟ ...بۇ بىر بىمەنە سوئال بولغىنىنى ھىس قىلمىدىڭىزما؟ ...بايلىق بولغانىكەن ئەلۋەتتە نىمە قىلىشنى ھەمە ئادەم بىلىدۇ. كىم تاپقان بولسا شۇنىڭ بولىدۇ، دېمەك بىز تېپىۋىلىپ قالساق ئىنىقلا بىزگە تەۋە...شۇڭا راستىنلا بايلىق ئۈچراپ قالسا ھەممىمىز تەڭ بۆلۈشسەك توغرا بولىدۇ دەپ ئويلايمەن. سىزنىڭ توپا، چېقىق بۇيۇملارنى تەكشۈرىشىڭىزنىڭ مەن بىلەن قىلچە ئالاقىسى يوق ھەم ئۇلارغا قىزىقمايمەن، مەن پەقەت بايلىققىلا قىزىقمەن بىلدىڭىزمۇ پىرافېسور!..... ئۇنىڭ سۆزلىرىدىن ماڭا تەھدىت

سىلىۋاتقانلىقى چىقىپلا تۇراتتى، ئەتراپتىكىلەر بۇ ھالدىن ھاڭۋىقىپ قېلىشقان ئىدى. مەن ئۆزۈمنى سەل بېسىۋىلىپ سوغۇققانلىق بىلەن ئېيتتىم ـ: ئىختىيارىڭىز...مەن سىزنى بىزنىڭ ئامانلىقىمىزنى قوغداش ئۈچۈن ياللىغان، ۋەزىپىڭىزنى ئۇنتۇپ قالمىسىڭىزلا ئارتۇق پىكرىم يوق!..... ھازىر شۇنداق دېمەكتىن باشقا ئامال يوق ئىدى. ئۇ بۈگۈن ئۆزىنىڭ ھەقىقىي ئەپتى بەشىرىسىنى ئاشكارلاپ ماڭا ئوچۇق ـ ئاشكارە تەھدىت سىلىۋاتاتتى. ـ: تۇرۇڭلار بۇرادەرلەر، يولىمىزنى داۋاملاشتۇرايلى!.....دېدى شىياڭشاۋ قول ئاستىدىكىلەرگە بۇيرۇق قىلىپ. ئاندىن ماڭا ـ: پىرافېسسور ئەپەندى، سىزگە ئالاھىدە ھۆرمىتىم بار. شۇڭا ئارتۇقچە ئىشلارغا ئارىلاشماي ئۆز خىزمىتىڭىزنى قىلىڭ، بىزمۇ ئۆز ئىشىمىزنى قىلايلى...ئەلۋەتتە سىلەرنى قوغداش ۋەزىپىسىنى ئىسىمىزدىن چىقىرىپ قويمايمىز، بۇ كەسپىي ئەخلاق مەسىلىسى!...ئەگەردە ئۇنداق بولمىسا سىزگە بولغان ھۆرمىتىمنى قايىرىپ قويۇشۇم مۇمكىن!.....دېدى قورالىنى تاراقلىتىپ قويۇپ. ئۇنى ياللىغىنىمغا پۇشايمان قىلغان بولسامۇ ئەمما بولىدىغان ئىش بولۇپ بولدى، ئەمدى ئىچىنغانىنىڭ پايدىسى يوق ئىدى. ئامالسىز ئەزالىرىمنى ئىلىپ داۋاملىق ھالدا تەكشۈرۈش ۋەزىپىسىنى تاماملاش ئۈچۈن ئاتلاندىم. بىز خېلى كۆپ قىسىم جايلاردا تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىپ خۇشاللىنارلىق نەتىجىلەرگە ئېرىشتۇق. بۇ جەريانداا خارابىيلىقنىڭ ئۈچتىن ئىككى قىسمى پۈتۈنلەي تەكشۈرۈلۈپ بولغان ئىدى، ئەمدىكى نىشانىمىز بولسا ئەڭ ئاخىرىغىچە تەكشۈرۈپ ئاخىرقى يەكۈننى چىقىرىش ئىدى. كۆپ جايلارنى ئىنچىكە تەكشۈرۈپ ماڭغاچقا يەنە قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتتى، بىز ئامالسىز تەكشۈرۈشنى توختىتىپ شۇ جايدا چىدىر قۇرۇشنى قارار قىلدۇق. قوغدىغۇچىلار بولسا چىدىر قۇرۇش ئىشلىرى بىلەن مەشغۇل بولۇپ كەتتى. ـ: جاپا چەكتىڭىز پىرافېسسور!..... دېدى ئالىننا يېنىمغا كېلىپ ـ: بەك چارچاپ كەتمەڭ، بەربىر چارچاپ نەتىجە ھاسىل قىلىسىڭىزمۇ ئۇ ئەبلەخلەرگە پايدىسى بارىكى زىينى يوق!...چۈنكى بايلىق قازىدىغان كانى بولۇپ قالدۇق ئەمەسمۇ!..... دېدى چىدىر قۇرۇش ئۈچۈن قول ئاستىدىكىلەرگە قوماندانلىق قىلىۋاتقان شىياڭشاۋغا قاراپ. ئۇمۇ گېپىمىزنى ئاڭلاپ قالغاندەكلا بىزگە قاراپ قويۇپ يەنە ئۆز ئىشىنى قىلىۋەردى. مەن ئالىننىغا ـ: ھېچقىسى يوق، ئۇلار نېمىنى خالىسا ئېلىۋەرسۇن...ھازىر ئۇلارنىڭ چىشىغا تېگىدىغان ۋاقىت ئەمەس، ئاچچىقىنى كەلتۈرۈپلا قويساق مەنغۇ مەيلى بىراق سىلەرگىمۇ زىيانكەشلىك قىلىپ قالارمىكىن دەپ قورقىمەن. بوپتۇ باشقا كەلگەننى كۆرمەي ئامال يوق، سىزمۇ ئارتۇق ئويلىماي ئۆز ئىشىڭىزنى قىلىڭ ھە.....دېدىم. ئالىننا يەنە قايىل بولماي ـ: ئۇ ئەبلەخلەردىن كىم قورقاتتى، ناھايىتى شۇ قۇرالىغا ئىشىنىدۇ ئۇ تەييار تاپلار!...قۇرالى بولماي قالسۇنچۇ بىزنى ئەمەس ئۆزىنىمۇ قوغدىيالمايدۇ ئۇلار!..... ـ: بولدى، ئۇلار بىلەن تەڭ بولمايلى، ئۆز ـ ئارا ئارازلاسساق ھېچقانداق پايدىسى يوق، ئۇلارمۇ ئۆزى بىلگىنىنى قىلسۇن، بىزمۇ ئۆزىمىزنىڭ ئىشىنى قىلايلى...كېلىڭ غىزالىنىۋىلىپ بالدۇرراق ئارام ئالايلى، ئەتە بۇ جايىنىڭ ئاخىرقى تەكشۈرىشىنى تاماملاپ قايتىمىز!..... بىز كېچىلىك

تاماقنى يەپ بولۇپ ئارام ئالغىلى چىدىرلىرىمىزغا كىرىپ كېتىشتۇق، قوغدىغۇچىلار بولسا خىيالىدىكى بايلىقلارنى ئۇلۇشۇش بىلەن ئاۋارە بولۇپ تىخىچە گۇلخان يېقىپ قويۇپ پاراڭلىشىپ ئولتۇراتتى. مەن چىدىرغا يېنىپ كىرىپ كۇندىلىك خاتىرەمنى يېزىشقا باشلىدىم. خۇشاللىنارلىق يېرى بىز ئەتە ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ بۇ جايىنىڭ پۈتۈن تەكشۈرۈشىنى تاماملاپ دۆلىتىمىزگە يۈزىمىز يورۇق هالدا قايتاتاتتۇق!..... ـ: بۇ شاڭشو دىگىنى ئەجەپ قارا نىيەت نېمىكىنا، هىلىتىن بايلىقنى دەپ پىرافېسسورغا تەھدىت سالغىنى نېسى دەيمە!..... دىدى نىجات ئۆزىنى بىسىۋالالماي. غېنى ـ: شاڭشو ئەمەس، شىياڭشاۋ دىگىنە هەي...ئۇنىڭ مەنىسى قۇماندان دىگەندەك مەنىدە، ئۇنىڭ ئىسمى ئۇنداق ئەمەس پەقەت تەخەللۇس قويۇۋاپتۇ شۇ!..... ـ: ۋاي نېمە شاۋ بولسا ئىشقىلىپ ياخشى نېمە ئەمەسكەن، چوقۇم ئاشۇ شاڭجونىڭ قىلغان ئىشى مۇشۇنىڭ هەممىسى!.....دىدى نىجات يەنە. غېنى بولسا ئۇنىڭغا چۈشەدۇرۇپ بولالماي كۈلۈپ كېتىۋاتاتتى ـ: ها ها ها، تىلى چىقمىغان بالىلاردەك گەپ قىلىدىكەن، نېمە ئۇ شاڭجو دىگەن؟ ...ها ها ها!..... ـ: شۇ بۇ ئورۇسلارنىڭ ئىسمى ئادەمنىڭ ئىغىزىغا كەلمىسە قانداق قىلىمەن، ئاجايىپ ئىسىملارنى قويۇۋالىدىكەن ئەمەسمۇ كاساپەتلەر!..... ئۇنىڭغىچە ئابلاكام بىز قاراپ قويۇپ ـ: ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنىمۇ ئۇقتۇق، ۋاقىتمۇ بىر يەرگە باردى هەقىچان...بۈگۈن ئارام ئېلىۋىلىپ ئەتە يەنە تەرجىمە قىلغىن، سەنمۇ قولچىراقنىڭ نۇرىدا بۇ ئىمىر ـ چىمىر خەتلەرگە قاراۋىرىپ كۆزۈڭمۇ تالغاندۇ ئارام ئالايلى!...دىدى. نىجات ـ: ئەجەپ بىر هېكايە ئاڭلىغاندەك بولغانتىم...كىچىك ۋاقتىمدا مومامۇ هىكايىنىڭ يىرىمىنى سۆزلەپ بېرىپ قالغىنىنى ئەتە سۆزلەپ بېرەي دەپ مەجبۇر ئۇخلىتىپ قويىدىغان!.....دېۋىدى غېنى قوپتى ـ: هە، مەنبى ساڭا هېكايە ئېيتىپ بىرىپ ئۇخلىتىپ قويغىلى مومالا بولغىيتىم!..... ـ: هى هى هى...سىنىڭ مۇشۇ قورۇق چىرايىڭنى كۆرسەملا مومامنى ئەسلەپ قالىمەن دىگىنە ئاداش!..... ئابلاكام كۈلۈپ كېتىپ ـ: بولدى شەيتانلار، ئەمدى ئۇخلاپ خاتىرىنىڭ داۋامنى ئەتە ئاڭلايلى. هېلىمۇ چارچاپ قالدىڭلار بالدۇرراق ئۇخلاڭلار!..... شۇنداق قىلىپ خاتىرىنىڭ داۋامنى تىزرەك ئاڭلاش ئىستىكىدە يېتىپ ئۇيقۇغا غەرق بولدۇق. ئابلاكام بىلەن سېلىمكام بولسا نىمىلەرنىدۇر دىيىشكىنىچە پاراڭلاشقاچ بىزنى مۇھاپىزەت قىلىۋاتاتتى.....

كۇندىلىك خاتىرە(6 ـ باب5 ـ قىسىم)

ئويغانغىنىمدا باشقىلارنىڭ هەممىسى ئۇخلاۋاتقان ئىدى. ئابلاكام بىلەن سېلىمكام بولسا تامغا يۆلەنگىنىچە ئولتۇرۇپ ئۇخلاپ قالغان ئىدى، ئۇلارنى كۆرۈپ«مەسئۇلىيەت» دىگەن سۆزنىڭ قانچىلىك ۋەزنى ئېغىرلىقىنى چۈشىنىپ يەتكەندەك بولدۇم. تۇرۇپلا ئۇلارغا بولغان هۆرمىتىم تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتى. كىچىچە بىزنى قوغداپ بەك چارچاپ كەتكەن بولسا كېرەك هىچنىمىنى تۇيمايستىن ئۇخلاۋاتقاندەك قىلاتتى. مەن ئۇلارنى ئويغۇتىۋەتمەسلىك ئۈچۈن ئاستا شەپە چىقارماي ئورنۇمدىن تۇردۇم..... ـ: ئويغاندىڭما!..... تۇيۇقسىز چىقىقان بۇ ئاۋازدىن

چۆچۈپ كىتىپ جايىمغا ئولتۇرۇپ قالدىم ھەمدە ئاۋاز چىققان تەرەپكە قارىدىم، سېلىمكام ماڭا قاراپ تۇراتتى. ـ: ھە...ھەئە!...قارىسام ئۇخلاۋاتقاندەك قىلاتتىڭلار شۇڭا ئويغۇتىۋەتمەي دەپ..... سېلىمكام كۆزىنى ئۇۋلىۋىتىپ ئاستا بېلىنى رۇسلىۋالغاندىن كېيىن قالغانلارغا قاراپ قويۇپ ـ: ئۇلار تىخى ئويغانماپتۇ، ئابلاكاڭمۇ قاچانغىچە ئولتۇردىكىن سەزمەيلا ئۇخلاپ كېتىپتىمەن...بوپتۇ ئۇلار بىرەدم ئۇخلىۋالسۇن، سەن قەيەرگە ماڭغىلىۋاتاتتىڭ؟ ... مەن يەرگە قاراپ جاۋاپ بەردىم ـ: ھا...جەت...كە، چىقاي دېگەن!..... ـ: ھا ھا ھا، قارا سىنى...شۇنىڭغىمۇ خىجىل بولۇش كېتەمدۇ!...كىلە بۇ تاشنى يۆتكىۋىتىپ چىقىپ كىر، بۇ چاقتا تاڭمۇ ئىتىپ بولغاندۇ!.....دېگەچ تاشنى يۆتكەشكە ئۇرۇندى. مەنمۇ بىرىپ ياردەملىشىپ تاشنى يۆتكىۋىتىپ ئىشكنى ئاچتۇق. سېلىمكام ـ: توختا، سىرت بىخەتەرمۇ قاراپ باقاي!.....دېگىنىچە خەنجىرىنى قېنىدىن سۇغۇرۇپ ئىلىپ ئاستا سىرىتقا قاراپ ماڭدى. مەن بولسام سېلىمكامغا قاراپ تۇراتتىم، ئۇ سىرىتقا بىر چىقىپ كىرگەندىن كېيىن خەنجىرىنى غىلاپقا سېلىپ قويۇپ ـ: بىخەتەركەن، ئاللىبۇرۇن تاك ئېتىپ بوپتۇ ماڭە تىزرەك چىقىپ كىر...بالدۇر كەل جۇمۇ!.....دەپ قويدى. مەن بولسام بىشىمنى لىڭشىتقىنىمچە ئىشتىنىمنىڭ بېغىنى چىڭ تۇتقان ھالدا سىرىتقا قاراپ يۈگۈردۈم..... ـ: ھا ھا ھا!...بۇ بالىنىزە!..... مەن ھاجىتىمنى قىلىپ بولۇپ كىرگەبدە ھەممىسى ئويغۇنۇپ كۆزلىرىنى ئۇۋلاپ ئولتۇرىشاتتى. نەچچە ۋاقىتتىن بىرى دىققەت قىلمىغاچقىمىكىن ھىچقانداق ئەمەس ئىدى، بىراق بۈگۈن قارىغىنىمدا ئۇلارنىڭ ناھايىتى ئېغىر دەرىجىدە چارچاپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىلدىم. ھەممىسىنىڭ چىرايىدىن توپا ئۆرلەپلا تۇراتتى. ـ: ۋۇي، ئەتتىگەندە قەيەرگە بىرىپ كەلدىڭ؟ ... دىدى ئابلاكام ماڭا قاراپ. سېلىمكام ـ: كىچچە سىرىتقا چىقالماي بۇرۇختۇم بوپ كىتىپتۇ بۇ، ئىشكنى ئىچىپ بولغۇچە ئىشتانىبېغىنى كۆتۈرگىنىچە چىقىپ كەتتى!.....دىدى كۈلۈپ كىتىپ. شۇ ئاساستا ھەممىز يىغىلىپ ئەتتىگەنلىك ناشتىلىقىمىزنى قىلىۋالغاندىن كېيىن نىجات غېنىنى ئالدىرىتىشقا باشلىدى ـ: ئاداش بولە ھېكايەڭنىڭ داۋامىنى ئوقە!...يامان قىززىق يىرىگە كەلدى جىما ئەمما!..... ـ: ماڭەۋاي، قۇلۇقۇڭغا غېجەك چالغاندەك ھىس قىلدىڭما؟ ...بۇ ھېكايە ئەمەس كۈندىلىك خاتىرە، راس بولغان ۋەئىقە ماناق!..... نىجات غېنىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ـ: ۋوجون!...ۋەئىقە دەپ كەتكىنىنى قاناق قىلاي ما ساختا پەيلاسوپنىڭ...ۋەقە دىسەڭمۇ بولىدۇ پاساھەتلەشتۈرۈپ سۆزلىمىسەڭماۋە!..... ئارىغا ئابلاكام كىردى ـ: ھە چۈجە خورازلار، ئەمدى گەپ تالىشىشنى قويۇپ خاتىرىنىڭ داۋامنى ئاڭلىساق بولارما؟ ..... نىجات ـ: بومامتىكى!...مەنمۇ شۇنداق دېگەن، لىكىن ما روس گېپىمنى چۈشەنمىدى بولغاي لىكسىيە سۆزلەپ ئولتۇرىدىغۇ تاك!..... ـ: ئوتىرە مىراخور، رۇسۇلدىن ئۆتۈپ ئەمدى ماڭا ھۇجۇم قىلىۋاتامسەن!..... ئۇلارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەممىسى كۈلۈشۈپ كىتىۋاتاتتى. مەن ـ: نىجات گەپنى جىقاتماي جىم تۇرە ۋاقتىمىز قىس بىلىسەنغۇ!.....دىدىم. شۇنداڭ نىجاتمۇ ئارتۇق گەپ قىلماي ئولتۇردى. ئۇنىڭغىچە غېنى

خاتىرىنى ئېچىپ كەلگەن يىرىدىن باشلاپ تەرجىمە قىلىشقا باشلىدى ـ : ئويغانغىنىمدا يەنىلا كەيپىياتىم شۇنداق تۇراقسىز بولۇپ كېچىچە قورقۇنۇچلۇق چۈشلەرنى كۆرۈپ ھېرىپمۇ كەتكەن ئىدىم. بۈگۈن كۆرگەن چۈشلىرىمۇ تۈنۈگۈن كۆرگەن چۈشلىرىمگە ئاساسەن ئوخشاپ كېتەتتى. يەنىلا شۇ شىياڭشاۋ بەدبەشىرە چىراي بىلەن كۆز ئالدىمدا نامايەن بولدى، بەلكىم بۇ ماڭا بېرىلگەن بېشارەت بولسا كېرەك!...كۆڭلۈمدە بىر ئىش چىقىدىغاندەكلا ھېس قىلىۋاتاتتىم، لېكىن نېمە ئىشلىقى ماڭا قاراڭغۇ ئىدى. بەلكىم ئارىمىزدا ئىختىلاپ يۈز بېرىپ قېلىش ئېھتىماللىقىمۇ بار ئىدى، چۈنكى ئۇ تۈنۈگۈن ماڭا ئوچۇق ئاشكارە تەھدىت سېلىپمۇ ئۈلگۈرگەن ئىدى. شۇڭا ئۈنىڭدىن ئالاھىدە ئېھتىيات قىلىپ ئامال بار قارشىلىشىپ قالماسلىقنى توغرا تاپتىم. مەن چىدىردىن چىقىقاندا ئۇلار بەدەن چېنىقتۇرىۋاتاتتى، شىياڭشاۋ مىنى كۆرۈپ ـ : ئويغاندىڭىزمۇ پىرافېسسور، تىزرەك ناشتىلىقىڭىزنى قىلىپ تەكشۈرىشىمىزنى داۋاملاشتۇرامدۇق؟ ...ھېلىمۇ بۈگۈن ئۈچىنچى كۈنى، شۇڭا ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ تەكشۈرۈشنى تاماملىسىڭىز دەيمەن!.....دىدى ھەربىرەت قىلىۋاتقاچ. مەن ـ : بولىدۇ، مەنمۇ شۇنداق پىكىردە...ئەمىسە ناشتىلىقىمىزنى قىلىۋالايلى!.....دىدىم. شىياڭشاۋ ئۈلاپلا ـ : بىز ناشتىلىق قىلىپ بولدۇق، مەشىق قىلغاچ سىزنى ساقلاۋاتىمىز...ئۈنداقتا چىدىرلارنى يىغىشتۇرغاچ تۇرايلى سىلەر ناشتىلىقنى تىزرەك قىلىپ تەييار بولۇڭلار ئەمىسە!.....دىدى ھەربىرەتتىن توختاپ. مەن يارەمچىللىرىم بىلەن ئەتتىگەنلىك ناشتىلىقنى قىلىپ بولۇپ تەييار بودۇق، ئۈنىڭغىچە قوغدىغۇچىلارمۇ چىدىرنى يىغىپ سومكىلارغا قاچىلاپ بولدى. شۇنداق قىلىپ بۈگۈنكى ۋەزىپىمىز باشلىنىپ كەتتى. بىز يەنە ئوخشاشلا خارابىيلىقنىڭ ئىچكى قىسمىغا يۈرۈش قىلدۇق، تەكشۈرۈش خېلى ئۇزۇن داۋام قىلدى. ئاردا توساتتىن بىرسى ۋارقىرىدى ـ : ھەي قاراڭلار بۇ نېمە؟ ..... ئۈنىڭ ئاۋازى بىلەن تەڭ ھەممىز شۇ تەرەپكە باردۇق. ئۇ قوغدىغۇچى قولىدا بىر دانە ئورغاقتا ئوخشايدىغان كىچىك نەرسىنى كۆتۈرىۋالغان ئىدى. ئۇ نەرسە قولىدىن قولغا ئۆتۈپ غۇلغۇلا پەيدا قىلىشقا باشلىدى. بىرلىرى ـ : مەلۇم نەرسىگە ئىشلىتىدىغان كىچىك قۇرالكەن دىسە، بەزىلىرى دەرەخنىڭ قوۋزىقى، يەنە بەزىللىرى بۆزىنىڭ تىرنىقىكەن دەۋاتاتتى. شۇنداً شىياڭشاۋ قولىغا ئېلىپ قاراپ باققاندىن كېيىن ئۈنى ماڭا تەڭلەپ ـ : قاراپ بېقىڭ، بەلكىم بۇمۇ چوڭ بايقاش بولسا كېرەك!.....دىدى. مەن ئۇ نەرسىنى قولۇمغا ئېلىپ كۈزەتكىنىمدە ئۈنىڭ راستىنلا تىرناق ئىكەنلىكىنى بايقىدىم ھەمدە بۈنى تېپىۋالغۇچىدىن ـ : بۈنى قەيەردىن تاپتىڭ؟ .....دەپ سورىدىم. ئۇ بىر جايىنى كۆرسىتىپ ـ : ئاۋۇ جايدىن تاپقان، دەسلىپىدە يەردىن ئۈنۈپ قالغان قۇرۇق ئوت ـ چۆپ ئوخشايدۇ دەپتىمەن، كېيىن بىرنى تەپسەم ئاجراپلا چىقتى، شەكلىگە قاراپ قىزىقىپ قالدىم!.....دىدى مىنى باشلاپ ماڭغاچ. بىز ئۇ جايغا بېرىپ قارىغىنىمىزدا توپا ئارىسىدىن قۇرۇپ كەتكەن بىر نەرسە ئازراق نەسىپەتتە چىقىپ تۇراتتى. شىياڭشاۋ بۈنى كۆرۈپ ـ : ئۇ قانداق نەرسە، بىرەر ئۆسۈملۈكنىڭ يىلتىزىمۇ نېمە؟ .....دەپ سورىدى. مەن ئۇ يەرنى كولىغاچ ـ : بەلكىم شۇنداق بولۇشى مۇمكىن ۋەياكى ئۈنداق ئەمەس

بولۇشى مۇمكىن!.....دېدىم بىشىمنى كۆتۈرمەي. ھەمدە ئۇ جايىنى كولاشقا باشلىدىم، ئەتراپتىكىلەر بولسا«نېمە چىقاركىن»دېگەندەك ھاڭۋىقىپ قاراپ تۇراتتى. دېگەندەك كولىغانسىرى يەر ئاستىدىكى بۇ نەرسىنىڭ دائىرىسى كەڭرىشكە باشلىدى. مەن يارەمچىللىرىمنى سەپەرۋەر قىلىپ بۇ نەرسىنى بۇزۇپ قويماسلىق ئۈچۈن ناھايىتى ئېھتىياتچانلىق بىلەن قېدىرىشقا باشلىدىم. ئالاھەزەل ئىككى، ئۈچ سائەتلەردىن كېيىن ئۇ نەرسىنىڭ شەكلى كۆز ئالدىمىزدا نامايان بولدى. بۇنى كۆرۈپ ھەممىز بىر-بىرىمىزگە قارىغىنىمىزچە قېتىپ قالغان ئىدۇق. مەن بۇنى ئۆزۈمنىڭ غەلبەم دېيىشنى ياكى ئاۋارىچىككە يولۇققتۇق دېيىشنى بىلەلمەي تۇرۇپلا قالدىم. ـ: ئۇ قانداق نەرسە؟ .....دېدى شىياڭشاۋ ئەجەپلىنىپ. مەن بىردەم تۇرۇپ كېتىپ ـ: بۇ...شۇ زامانىدا ياشىغان ئادەمنىڭ جەسىدى بولسا كېرەك!.....دېدىم. بىراق ئۇنىڭ ئادەم ياكى ھايۋان ئىكەنلىكىنى پەرق ئىتەلمىدىم. چۈنكى ئۇنىڭ بەدەن شەكلى ئادەملەرگە ئوخشىسىمۇ ئەمما ئۆتكۈر چىشلىرى بىلەن ئۆتكۈر تىرناقلىرى مىنىڭ پەرىزىمنىڭ ئەكسىچە چىقىۋاتاتتى. بايىقى كىچىك ئەۋرىشكە دەل ئۇنىڭ بارمىقىدىن ئوشتۈلۈپ چىققان ئۇزۇن ھەم توم تىرناق ئىدى. ئۇنىڭ بۇ جايىغا قانداق كۆمۈلۈپ قالغانلىقى، چىش ۋە تىرناقلىرىنىڭ نىمىشقا بۇنچە ئۆتكۈر ئىكەنلىكى تىخچە بىر سىر ئىدى.

ـ: دېمەكچى بولغىنىڭىز.....دېدى شىياڭشاۋ ئۇ جەسەتكە بىر قارىۋىتىپ گۇمان نەزىرىدە ـ: سىز ئۇنى ئادەم دېمەكچىمۇ؟ ..... ـ: شۇنداق، ئۇنىڭ بەدەن قۇرۇلمىسىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا ئۇ ئادەم!..... ـ: ئۇنداقتا شۇ دەۋىردە ياشىغان ئادەملەرنىڭ مۇشۇنداق ئۆتكۈر چىشلىرى ھەم ئۆتكۈر تىرناقلىرى بار دېمەكچىمۇسىز؟ ..... شىياڭشاۋ سورىغان سۇئال دەل مەنمۇ ئايرىيالمايۋاتقان نۇقتا ئىدى. ـ: بۇنى مەنمۇ ئىنىق بىلەلمىدىم، بەلكىم تىرناق بىلەن چىش ئۇ كۆمۈلگەندىن كېيىن ئۇنۇپ چىققان بولۇشى مۇمكىن!..... شىياڭشاۋ گېپىمگە ناقايىل بولغان ھالدا دېدى ـ: بۇ قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن!...چىشقۇ تۇرۇپ تۇرسۇن، تىرناق دېگەن ئادەم ئۆلگەندىن كېيىن تەبىيلا ئۆسۈش ئىقتىدارىدىن قالىدىغان تۇرسا قانداقسىگە ئۇ كۆمۈلۈپ كەتكەندىن كېيىنمۇ شۇنداق تۇم ئۇزۇن ئۇنۇپ چىقسۇن بۇ ھەرگىزمۇ مۇمكىن ئەمەس!..... ـ: ئۇنداقتا سىز قانداق ئويلاۋاتىسىز؟ .....دەپ سورىدىم ئۇنىڭدىن. شىياڭشاۋ ماڭا قاراپ ـ: بۇنى مەن نەدىن بىلەي، سىز مۇشۇ ساھەدە تۇرۇپ ئىنىق چۈشەنچە بىرەلمەيۋاتسىڭىز مەن قانداقسىگە چۈشەنچە بىرەلەيمەن!.....بولسا بۇنى تەكشۈرۈپ باقسىڭىز ئاندىن نەتىجىسى چىقارمىكىن دەيمەن، سىزچىچۇ؟ ..... مەن بىردەم ئويلىنىپ قالدىم، دېمىسىمۇ بۇنىڭغا يۈزەكىلا چۈشەنچە بېرىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. شۇڭا ئالاھىدە تەتقىق قىلىش ئارقىلىقلا ئىسپاتلىغىلى بولاتتى. ـ: بۇنى بۇنداقلا تەكشۈرۈش مۇمكىن ئەمەس...دېدىم مەن ـ: سەۋەبىنى تاپمىز دەيدىكەنمىز چوقۇم ئىلىپ كىتىپ مەخسۇس تەتقىقات ئېلىپ بىرىشىمىز كېرەك، بۇنداقلا ئاددىي تەكشۈرۈش ئارقىلىق بۇنىڭ سەۋەبىنى تاپالىشىمىز مۇمكىن ئەمەس!..... سۆزۈمنى ئاڭلاپ شىياڭشاۋ خوش ياقمىغان

تەلەپپۇزدا ـ : قانداق قىلسىڭىز بۇ ئۆزىڭىزنىڭ ئىشى، بىز بىلەن ئالاقىسى يوق. شۇڭا ئىلىپ كىتىمەن دەپ قالسىڭىز ئۆزىڭىز بىر تەرەپ قىلىڭ، بىز پەقەت سىلەرنى قوغداش ۋەزىپىسى بىلەن بىللە كەلگەن تەتقىقات قىلىشىپ بىرىمىز دەپ ئەمەس!.....دەپ گەپنى ئۈزدى. بىراق مەن ئۈچۈن بۇ تەتقىقات ئىنتايىن مۇھىم ئىدى، شۇڭا جەسەتنى مەلۇم دەرىجىدە پارچىلاپ ئەۋرىشكە سومكىسىغا قاچىلىدىم. شىياڭشاۋ ـ : بۇنى راستىنلا ئېلىپ كەتمەكچىمۇ سىز؟ ...ئەگەر ئۇنىڭ ئەرۋاھى كەينىڭىزدىن بىللە بېرىپ قالسا قۇتۇلالمايسىز جۇمۇ!.....دىدى مەسخىرىلىك كۈلۈپ قويۇپ. مەن يەنىلا ئۇنىڭغا رەددىيە بەردىم ـ : سىزگە يەنە بىر قىتىم دەپ قويايي، ئىلىم ـ پەن ھەرگىزمۇ جىن ئالۋاستىلارنى ئىتىراپ قىلمايدۇ، پەقەت ئەمەلىي نەتىجىنىلا ئىتىراپ قىلىدۇ. بۇنداق دەپ مىنى قورقۇتالمايسىز، شۇڭا سىزمۇ ئۆز ۋەزىپىڭىزنى ئادا قىلىسىڭىزلا بولىدۇ!..... ـ : خوپ پىرافېسسور!.....دىدى شىياڭشاۋ ماڭا كىنايە تەلەپپۇزدا ھۆرمەت بىلدۈرۈپ ئاندىن قول ئاستىدىكىلەرگە ـ : تەييارلىنىڭلار، تەكشۈرۈشنى داۋاملاشتۇرىمىز...ئەگەر يەنە مۇشۇنداق نەرسىلەرنى بايقاپ قالساڭلار پىرافېسسورنى توۋلاڭلار، ئۇ بۇلارغا بەك ئېھتىياجلىق!.....دىدى ماڭا قاراپ قويۇپ. بىز شۇ تەرىقىدە تەكشۈرۈشىمىزنى داۋاملاشتۇرۇپ ماڭدۇق. ئۇ جەسەتنى قېدىرىش ئۈچۈن خىلى ۋاقىت سەرپ بولغاچقا چۈشلۈك تاماق ۋاقتىدىن ئاللىقاچان ئۆتۈپ كەچمۇ بولاي دەپ قالغان ئىدى. بىز بىردەم ئارام ئالغاچ غىزالىنىۋىلىپ يەنە تەكشۈرۈشىمىزنى داۋاملاشتۇردۇق. ئۈچ كۈن جەريانىدا بىز ئاز دېگەندىمۇ يەتتە سەككىز كىلومېتىر دائىرىدىكى جايلارنى ئالا قويماي تەكشۈرۈپ بولغان ئىدۇق. دىمەك خارابىيلىقنىڭ ئاخىرىقى نۇقتىسىغىمۇ يېتىپ كەلگەندەك قىلاتتۇق. كەچكە ئاز قالغاندا ھەمە جايىنىڭ تەكشۈرۈشى تاماملىنىپ ھەممىز غەلىبىمىز ئۈچۈن خۇشال بولۇشاتقاندا تۇيۇقسىز شىياڭشاۋنىڭ ئاۋازى بىزنىڭ دىققىتىمىزنى تارتتى ـ : ھوي، قاراڭلار!...ئاۋۇ يەردە ئۆڭكۈر تۇرامدۇ نېمە؟ ..... بىز ئۇنىڭ كۆرسەتكىنى بويىچە ئالدى تەرەپكە قارىدۇق، دەرۋەقە تاغ قاپتىلىدا چوڭ بىر قاپقارا جاي تۇراتتى. يىراقتىن قاراشقا ئۇ يەر مەلۇم بىر نەرسىنىڭ ئىغىزىنى چوڭ ئېچىپ تۇرغان ھالىتىگىمۇ ئوخشاپ قالاتتى. شىياڭشاۋ بىزگە ـ : نېمە، ئۇيەرنى تەكشۈرمەيلا قايتماقچىمۇ؟ بەلكىم ئۇ جايدا بىز ئويلاپمۇ باقمىغان چوڭ نەتىجىلەر، ھەم بىزنى تىڭىرقىتىپ قويغان سىرلىق سوئاللارنىڭ جاۋابى بولۇشى مۇمكىن!...كىرىپ قاراپ باقامدۇق؟ ...دىدى. كەسپىي كېسىلىم قوزغىلىپ تۇرۇپلا ئۇ جايدىكى شەيئىلەرگە قىزىقىشىم كۈچىيىپ قالدى. ـ : قانداق پىرافېسسور، بىزنى قوغدىغۇچىلىقتا ياللىغاندىكىن قورقۇشىڭىزنىڭ ھاجىتى يوق، قارا ئېيىق ياكى باشقا يىرتقۇچلار بولۇپ قالسا بىزنىڭ قوراللىرىمىزدىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ. ئۇلارنىڭ تىرىسىنى شۇلۇغلىپ قايتىمىز، سىزمۇ بىرەر نەتىجىگە ئىرىشىپ قالسىڭىز ئەجەپ ئەمەس...كىرىپ تەكشۈرۈپ باقامدۇق؟ ...دىدى شىياڭشاۋ. مەنمۇ ئارتۇق ئويلاشمايلا قوشۇلدۇم، ھەمدە تەكشۈرۈش تەييارلىقلىرىنى تولۇق قىلغۇلىپ قولچىراقلارنى تەقلىشىپ ئۆڭكۈر تەرەپكە قاراپ يول ئالدۇق.....

كۇندىلىك خاتىرە(6 ـ باب6 ـ قىسىم)

ئۆتكۈرنى ئالدىغا كەلگەندە نىمىشقىدۇر كۆڭلۈمنى بىرخىل ئەنسىزچىلىك قاپلىۋالدى. چۈنكى ئىككى كۈندىن بېرى چۈشلىرىم مەن ئويلىيالمايدىغان دەرىجىدە قورقۇنۇچلۇق ئىدى، شۇڭا خاتىرەمگىمۇ چۈشلىرىمنى تەپسىلىي بايان قىلغۇم كەلمىدى. ئىككىلىنىش ئىلكىدە ئۆتكۈرگە قاراپ كىتىۋاتاتتۇق، قوغدىغۇچىلار قولچىراقلارنى يورۇتۇپ بىزنىڭ ئالدىمىزدا يول باشلاپ ماڭدى. ئۆتكۈرگە كىرگىنىمىزدە بولسا ئىچىنى بىرخىل مۇدھىش پۇراق قاپلاپ تۇراتتى.

ـ: ئاننىڭنى، ئۆتكۈرگىمۇ ئىشىك بىكىتىپ قويغان بارمۇ ئەمدى؟ ..... شىياڭشاۋنىڭ ئاۋازى بىلەن تەڭ قولچىراقنىڭ يورۇقى چۈشكەن جايغا قارىدىم. دەرۋەقە ئۆتكۈردىن كىرىپ نەچچە مېتىر يىراقلىقتىلا سېسىپ ئارانلا قالغان ئىشكتىن بىرسى تۇراتتى. شىياڭشاۋ كېلىپ بىسىم بىلەن بىرلا تېپىۋىدى گۈلدۈر ـ قاراس ئاۋازلار بىلەن تەڭ ئىشىك يېمىرىلىپ كەتتى. ـ:

قارىغاندا ئۇ ئىشىكنىڭ ئېچىلمىغىنىغا خىلى ئۇزۇن يىللار بولغاندەك قىلىدۇ، لىكىن نېمىنىڭ تەسىرىدىن بۇنداق چىرىپ كەتتىكىنە!.....دىدى شىياڭشاۋ ئىشىكنىڭ قېلىنلىقىنى دەڭسەپ بېقىپ. ئىشىك ھەقىقەتەن خېلى قېلىن بولۇپ مەلۇم سەۋەپلەر تۈپەيلى مۇشۇنداق چىرىپ كەتكەن ئىدى. بىردەملىك توپا ـ چاڭدىن كېيىن ئالدىمىزدىكى قاراڭغۇچىلىقتىن ناھايىتى كەڭ بىر زال نامايان بولدى. بىز قولچىراقلارنى ئىچىگە يورۇتۇپ ھەيرانلا قالغان ئىدۇق.

ـ: پاھ!.....بۇ ئۆتكۈر ئەمەس شاھ سارىيىنىڭ ئۆزىكەنغۇ!.....ياكى بولمىسا مۇشۇ پادىشاھلىقنىڭ غەزىنىسىمىيا؟ ..... شىياڭشاۋ خۇشاللىقىدا ھاياجانلىنىپ سۆزلەۋاتاتتى. دەرۋەقە كۆز ئالدىمىزدىكى كاتتا بىر ئىمارەت بولۇپ، بىر قاراشتىلا ناھايىتى تۇجۇپىلەپ ياسالغانلىقى چىقىپ تۇراتتى. زالنىڭ ئوتتۇرىسىدا چوڭ بىر تاش ھەيكەل قاتۇرۇلغان بولۇپ قارىماققا ئادەم سىياقتىكى يىرتقۇچتەكلا كۆرىنەتتى. شۇئان يادىمغا بىز قېزىۋالغان ھېلىقى نامەلۇم جەسەت كەلدى، توغرا!...بۇ ھەيكەل شۇ جەسەتكە بەك ئوخشايدىكەنا...مەن دەررۇ ئەۋرىشكە يىغىدىغان سومكىنى ئېلىپ جەسەتنى ئۇنىڭ بىلەن سېلىشتۇردۇم، ھەم كاللام پىرقىرىغاندەك بولۇپ كەتتى. ـ: نېمىش بولدى پىرافېسور، بىرەر نەرسىنى بايقىيالمىدىڭىزمۇ؟ ...دىدى شىياڭشاۋ ھەيرانلىق بىلەن ماڭا قاراپ. مەن بولسام نېمە قىلارىمنى بىلەلمەي تۇرۇپلا قالغان ئىدىم. مەندىن جاۋاپ چىقمىغىنىنى كۆرگەن شىياڭشاۋ تاقەتسىزلىنىپ يېنىمغا كەلدىدە سومكىدىكى جەسەتكە بىر قارىۋىتىپ ئاندىن ھەيكەلگە قاراپ بىردەم تۇرۇپ كەتتى. ـ: ئاۋۇ ھەيكەل راسلا بۇ جەسەتكە ئوخشايدىكەنغۇ؟ ...ئۇنىڭ ھەيكىلى قاتۇرۇلغىنىغا قارىغاندا بۇ جەسەت ئالاھىدە بىر ئادەم بولۇشى مۇمكىن!.....ياكى پادىشاھ شۇ ئەمەستۇ ھە!..... شىياڭشاۋنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ كاللام يورۇغاندەك بولدى. توغرا، بۇ چوقۇم ئالاھىدە بىر ئادەمنىڭ جەسىدى بولۇشى مۇمكىن...لىكىن قايسى دەرىجىدىكى ئەمەلدارىدۇ؟ پادىشاھ بولۇشى مۇمكىن ئەمەس، چۈنكى پادىشاھنىڭ قەبرىسى ئەڭ ئالاھىدە جايغا دەپنە قىلىنىشى كېرەك، بۇنداق يەر ئاستىغىلا كۆمۈپ قويماس...ياكى قەبرىسىنىڭ ئورنىنى يوشۇرۇش

ئۇچۇن شۇنداق قىلغان بولسىچۇ!..... ئويلىغانسىرى كاللام ئىلىشىپلا كېتىپ باراتتى. شۇڭا ھەرقانداق مۇمكىنچىلىككە بوشلۇق قويۇپ يەنىمۇ ئىچكىرىلەپ تەكشۈرمەكچى بولدۇم. ـ: شىياڭشاۋ، بىزنى تىخىمۇ ئىچكىرىلەپ ئىلىپ كىرسىڭىز بولامدۇ!.....دىدىم مەن ئۇنىڭغا. شىياڭشاۋ دولىسىنى قىسىپ قويۇپ ـ: ئەلۋەتتە.....بۇ بىزنىڭ ۋەزىپىمىز تۇرسا ياق دىيەلەيتىممۇ!.....دىدى جاۋابەن. بىز ئۇنىڭغا رەھمەت ئېيتىپ قوغدىغۇچىلارنىڭ يول باشلىشىدا تىخىمۇ ئىچكىرىلەپ تەكشۈرۈشكە باشلىدۇق. چوڭ زالدىن ئىچكىرىگە كىرگەنسىرى ناھايىتى كۆپ ئاچا يولغا بۆلۈنگەن بولۇپ، خۇددى خاتا ماڭسا ھالاكەت ئىغىزىغا بىرىپ قالىدىغاندەكلا تۇيغۇ بېرەتتى. ـ: ئەمدى قاياقتا ماڭساق بولار؟ .....دىدى شىياڭشاۋ بۇنچە كۆپ بۆلۈنمە يوللارنى كۆرۈپ تېڭىرقىغان ھالدا. قالغانلارمۇ ھاڭۋېقىپ بىرەرسىنىڭ مەلۇم يولغا باشلىشىنى كۈتۈپ قاراپ تۇراتتى. شۇنداً شىياڭشاۋ ـ: بەلكىم بۇ يوللارنىڭ ھەربىرى بىزنى مەلۇم ئوخشىمايدىغان جايلارغا باشلاپ بېرىشى مۇمكىن، قانداقلا بولسۇن بىز بىردىن ـ بىردىن كىرىپ بۇ يوللارنىڭ بىزنى قەيەرلەرگە باشلايدىغانلىقىنى بىر بىلىپ باقايلى!.....دىگىنىچە ئۇدۇلدىكى بىر ئاچا يول تەرەپكە قاراپ ماڭدى ـ: يۈرۈڭلار مۇشۇ يولدىن مېڭىپ باقايلى، بەلكىم ئويلىمىغان ياخشى ئىشلارغا يولىقىشىمىز مۇمكىن...بەلكىم بايلىق ئۇچراپ قالامدۇ تېخى!.....ئۇ بىلەر بىلىنمەس كۈلۈمسىرەپ قويۇپ بىزگە يول باشلاپ ماڭدى. كېتىۋاتقاچ قول ئاستىدىكىلەرگە ـ: ھەر ئېھتىمالغا قارشى قۇرالىڭلارنى بەتلىۋىلىڭلار، ئىككىڭلار مەن بىلەن، قالغان ئۇچۇڭلار تەكشۈرگۈچىلەرنىڭ ئارقىدىن مۇھاپىزەت قىلىپ مېڭىلار!.....دەپ بۇيرۇق چۈشۈردى. شۇنداق قىلىپ بىز قوغدىغۇچىلارنىڭ مۇھاپىزىتى ئاستىدا بۇ يولدىن ئايىقىغا تۇتىشىدىغان مەلۇم نىشاننى ئىزدەپ ئىچكىرىلەپ ماڭدۇق. بۇ تار ئاچا يولنىڭ بىر تەرەپ تامدا مەلۇم ئارىلىق تاشلاپ مەشئەل بېكىتىلگەن ئىدى. شىياڭشاۋ مېڭىۋاتقىچە ھەممە مەشئەلنى يورۇتۇپ قويۇپ ماڭدى ھەمدە كېتىۋاتقاچ ـ: مۇشۇنداق قىلساق قايتىدىغان يولنى ئاسانلا تېپىۋالغىلى بولىدۇ!.....دەپ قويدى. بىز ئىچكىرىلەپ مېڭىۋەرگەنسىرى بۆلۈنمە يوللار شۇنچە كۆپىيىپ كەتتى، شۇ تاپتا بىز«سىرلىق قەلئە»گە كىرىپ قالغاندەكلا ھېس قىلىۋاتاتتۇق. ھەربىر بۆلۈنمە يولغا دۇچ كەلگەندە ئۆزىمىز پەرەز قىلىپ مېڭىۋەردۇق، ئەمما بۇ يول بىزنى بىرەر جايغا ئىلىپ بارىدىغاندەك قىلمايتتى. خېلى ئايلانغاندىن كېيىن مەن سەل بىنورمال ھېس قىلدىم ـ: توختاڭلار، بۇ كىچىككىنە يولنىڭ بۇنچە ئۇزۇن بولۇشى مۇمكىن ئەمەس، بىز چوقۇم مەلۇم دائىرىنى ئايلىنىۋاتقان بولۇشىمىز مۇمكىن!..... شىياڭشاۋ ئەجەپلىنىپ ماڭا قاريدى ـ: نىم دەيسىز؟ ...بىر جايىمىزنى ئايلىنىۋەرگەن بولساق ئەمىسە مەن يورۇتۇپ ماڭغان مەشئەللەر قېنى، مەن ماڭغاندىن تارتىپ مەشئەللەرنى يورۇتۇپ مېڭىۋاتقان تۇرسام قانداقسىگە بىر جاينى ئايلىنىۋەرگەن بولىمىز..... مەن قانداق چۈشەندۈرۈشنى بىلمەيتتىم، لېكىن كۆڭلۈمدە شۇنداق گۇمان بار ئىدى. ـ: مەنمۇ ئىنىق بىلمەيمەن...دىدىم مەن ـ: لېكىن بۇنچە ئۇزۇن مېڭىپمۇ بىر جايغا

چىقالماسلىقىمىز ئەجەپلىنەرلىك ئەمەسمۇ!...يەنە كېلىپ بۇ مۇرەككەپ يەر شەكلىگە ئىگە خارابىيلىقتىكى يوللارنىڭ ھەممىسى ماڭا ئوخشاشتەكلا تۇيۇلۇۋاتىدۇ..... شىياڭشاۋ مەسخىرىلىك كۈلدى ـ : خى خى...ئۇنداقتا سىز يول باشلاپ مېڭىپ باقامسىز؟ .....ئاساسسىزلا گەپ قىلماي ئىلمىي ئاساسى بار گەپلەرنى قىلىڭ بولامدۇ...ئىشقىلىپ نۇقتىغا ئاز قالدۇق دەپ ئويلايمەن. بولدى دوسلار داۋاملىق ئالدىغا مېڭىۋىرەيلى!..... سۆزۈم ئېلىك ئىلىنمىغاندىن كېيىن ئامالسىز ئۇنىڭ ئارقىدىن مېڭىشقا مەجبۇر بولدۇم، شىياڭشاۋمۇ مەشئەللەرنى ياندۇرۇپ مېڭىۋەردى. بىر ئازدىن كېيىن شىياڭشاۋ قولچىراقنى ئالدىغا يورۇتۇپ ـ : قاراڭلار، مانا دېمىدىمۇ ئاز قالدۇق دەپ. يولنىڭ ئايىقىغا چىقتۇق مانا!.....دىدى قەدىمنى تىزلىتىپ. دىگەندەك ئالدىمىزدا چوڭ بىر سەينا تۇراتتى، بىراق بىز ئۇ جايغا چىقىپ ئىغىزىمىزنى ئىچىپلا تۇرۇپ قالدۇق. چۈنكى بۇ جاي بىز بايا كىرگەن ھەيكەل قوپۇرۇلغان چوڭ زال ئىدى. بىز بايا ماڭغان يول بولسا ئۇدۇلىمىزدا تۇراتتى. دىمەك بايىدىن بېرى بىز قۇرۇق ئايلىنىپ يەنە بۇ يەرگە يېنىپ كەلگەن ئىدۇق. ـ : ئاننىڭنى!...قانداق جاي بۇ.....دىدى شىياڭشاۋ تېرىكىپ ـ : بايا مەن مەشئەللەرنى يېقىپ قويۇپ ماڭغان تۇرسام يەنىلا قاپقاراڭغۇ تۇرىدىغۇ ئۇجاي!..... دىگەندەك بىز بايا يورۇتۇپ قويۇپ ماڭغان مەشئەللەر يەنە ئۆچۈپ قالغان ئىدى. كۆڭلۈمگە بىر گۇمان كەلگەن بولسىمۇ ئۇنى ئىتىراپ قىلغۇم كەلمىدى پەقەت«مۇمكىن ئەمەس»دىگەنلا ئوي كاللامدا ئەكىس ئېتەتتى. ـ : بۇ جاي ھەقىقەتەنمۇ بىر سىرلىق ئوردىكەن!...دىدى شىياڭشاۋ ئويلىنىپ تۇرۇپ كېتىپ ـ : بۇنداق مۇرەككەپ سېلىنغىنىغا قارىغاندا ئادەتتىكى جاي ئەمەس، چوقۇم ياخشى نەرسىلەر بار!...بولدى ھاڭۋېقىپ تۇرماي داۋاملىق ئىزدىنەيلى يۈرۈڭلار!..... شىياڭشاۋ شۇنداق دىگىنىچە يەنە بىزگە يول باشلاپ ماڭدى. ۋاقىت ئۆتىۋەرگەن بولسىمۇ ئەمما بىز ھەممە يولدىن مېڭىپ بېقىپمۇ نەتىجىدە يەنىلا چوڭ زالغا چىقىپ قالدۇق، بۇ ئىشلار كاللامدىن پەقەتلا ئۆتمەيۋاتاتتى. «ھەرقانچە بولسىمۇ ئاچا يوللارنى بىزنى زىيارەت قىلىش ئۈچۈن ياساپ قويمىغاندۇ؟ ...»دەپ ئويلايتتىم ئىچىمدە. تۇيۇقسىز كاللامدا«مەخپىي يول»دىگەن ئۇقۇم چاقماق تىزلىكىدە ئۆتۈپ كەتتى ھەمدە ئىختىيارسىزلا توۋلاپ سالدىم ـ : توغرا مەخپىي يول!..... مىنىڭ توساتتىن ۋارقىرىشىم بىلەن تەڭ ھەممىسى ھەيرانلىقتا ماڭا قاراپلا قالدى. شىياڭشاۋ ـ : سىزگە بىرەر ئىش بولمىغاندۇ؟ نېمە مەخپىي يول؟ .....دەپ سورىدى ھەيران بولۇپ. مەن ـ : بۇ جاينىڭ ھەممە يولى مۇشۇ چوڭ زالغا تۇتىشىدىكەن، بۇنداق بولۇشى ئەسلا ئەقىلگە سىغمايدىغان بىر ئىش...بۇ جايدا چوقۇم مەخپىي كىرىش ئىغىزى بار بولۇشى مۇمكىن، شۇ يەرنى تاپالىساقلا ئاندىن سىرلىق ئوردىنىڭ ئىچىگە كىرەلىشىمىز مۇمكىن!..... يېنىمدىكىلەر بىردەم بەس ـ مۇنازىرە قوزغىدى، دەل شۇ چاغدا شىياڭشاۋ ئىغىز ئاچتى ـ : سىزنىڭ دىگىنىڭىزنىڭمۇ ئاساسى بارىدەك قىلىدۇ. دىمىسىمۇ بۇنداق سىرلىق بولمىغان بولسا ئاللىبۇرۇن سىرى ئېچىلىپ بىزگىمۇ ئاشمىغان بولاتتى. ئۇنداقتا بىز قارىغۇلاچە ماڭماي، شۇ مەخپىي كىرىش ئېغىزىنى تاپساق ئاندىن توغرا بولغۇدەك!..... شۇنداق قىلىپ

بىزدە يېڭى نىشان پەيدا بولدى، بىز قايتا باشتىن بۆلۈنمە يوللارنى تەكشۈرۈپ مەخپىي كىرىش ئېغىزىنى ئىزدەشكە باشلىدۇق. ـ: بايا بەلكىم ھاۋا ياخشى ئۆتۈشمەسلىك سەۋەبىدىن مەشئەللەر ئۆچۈپ قالغان بولسا كېرەك!... دىدى شىياڭشاۋ مەشئەللەرگە قايتىدىن ئوت ياققاچ ـ: ھەممە تاملارنى تەكشۈرۈپ غەيرى ئەھۋال بايقىساڭلار بىزنى توۋلاڭلار!..... بىز ئونىمىز بىرلىكتە ھەربىر ماڭغان يولىمىزنى ئىنچىكىلىك بىلەن تەكشۈرۈپ مەخپىي يولنى ئىزدەشكە باشلىدۇق. نەچچىلىگەن گۇمانلىق جايلارنى بايقىغان بولساقمۇ نەتىجىدە يەنىلا مەخپىي ئىغىزنى تاپالمىدۇق. بۇ چاغدا قاراڭغۇمۇ چۈشەيلا دەپ قالغان ئىدى. ـ: قارىغاندا تەلىيىمىز كاج ئوخشايدۇ، ياكى بۇ جايدا ئەسلا مەخپىي كىرىش ئىغىزى مەۋجۇت ئەمەس!...بەلكىم بۇ يوللارنى قىچىش ياكى پاناھلىنىش ئۈچۈن ياساپ قويغان بولسا كېرەك، بولدى قاراڭغۇمۇ چۈشەي دەپتۇ بۇ جايدىن چىقىپ كىتىپ بۇگۈنچە چىدىرىدا قونۇپ ئەتە تاڭ ئاتقاندا قايتايلى!..... دىدى شىياڭشاۋ ئۇمۇدسىزلەنگەن ھالدا. بىراق مىنىڭ كۆڭلۈمگە بۇ جايدا ئۇزۇن يىل ئىچىلمىغان بىر سىر بارەكلا ئايان بولىۋاتاتتى. شۇڭا بۇنداقلا بولدى قىلغۇم كەلمىدى ـ: مىنىڭچە بۇ جايدا چوقۇم مەخپىي كىرىش ئىغىزى بار، ئاسانلا تاپالايدىغان بولساق مەخپىي ھېساپلىناتتىمۇ. ھامىنى كەچمۇ بويتۇ دۆلىتىمىزگە تاك ئاتقاندا قايتىدىغان بولغاندىكىن بۇگۈن بارلىق كۈچىمىزنى ئىشقا سېلىپ ئۇ جاينى تاپساقمىكىن!.....دىدىم مەن. شىياڭشاۋ سۆزۈمنى ئاڭلاپ سەل نارازى بولغان ھالدا ـ: ھېلىمۇ بىر كۈن ۋاقتىمىز مۇشۇ نەس باسقۇر جايدىن ئاتالمىش«مەخپىي ئىشىك»نى ئىزدەپ ئۆتۈپ كەتتى، سىز بىزنى يەنە قۇرۇقتىن ـ قۇرۇق ئايلىنىشقا ئۈندەۋاتامسىز؟ ...ئەگەر راستىنلا مەخپىي ئىشىك بولسا قېنى ئەمىسە؟ ...دەپ ۋارقىراپ كەتتى، ھەمدە ئۆزىنى سەل بىسىۋىلىپ ـ: ماڭا قاراڭ پىرافېسور، سىزنىڭ بۇ كەسپىكە ناھايىتى ئىشتىياق باغلىغانلىقىڭىزنى ئوبدان بىلىمەن. لېكىن كەسپىي ئىش ئۈچۈن بىزنىمۇ تەڭ يۈگۈرتۈپ يۈرسىڭىز قاملاشمايدۇدە!...ھېلىمۇ بۇ يوللارنىڭ ھەممىسىنى ئالا قويماي تەكشۈرۈپ چىقتۇق، بىراق سىزمۇ كۆردىڭىز مەخپىي ئىشىكنى تاپالمىدۇق. مەن ئويلايمەن يەنە ئىزدىسەك يەنە شۇ، نەتىجە ئوخشاشلا.....ئاۋارە بولماڭ بۇ جايدا ئەزەلدىن مەخپىي ئىشىك مەۋجۇت ئەمەس، شۇڭا ياخشىسى قايتىپ كېتەيلى بولامدۇ!..... گەرچە شىياڭشاۋنىڭ دىگىنى ئورۇنلۇق بولسىمۇ لىكىن مىنىڭ پەقەتلا قايىل بولغۇم كەلمىدى ـ: ئۇنداقتا سىز، بىز بايقىغان بۇ نامەلۇم جەسەت بىلەن ئاۋۇ ھەيكەلنىڭ مۇناسىۋىتىنى قانداق چۈشەندۈرۈپ بېرەلەيسىز؟ ...دىدىم زالدىكى ھەيكەلنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ ـ: بەلكىم بۇ جايدا مۇشۇنداق جەسەتلەردىن يەنە بولۇشى مۇمكىن، ياكى ئۇنىڭ ھەيكىلى قاتۇرۇقلۇق بولغىنىدەك بۇ جەسەتنىڭ سىرى مۇشۇ جايدا بولۇشى مۇمكىن. بىز ئەڭ ئاخىرقى چوڭ بايقاشنى تاپايلا دەپ قالغاندا بۇنداقلا بەل قويۇۋەتسەك ھەرگىز بولمايدۇ!...مەن ئىشىنىمەن بۇ جايدا چوقۇم مەخپىي يول بار، ھەيكەل بىلەن جەسەتنىڭ ھەقىقىي سىرىنى يېشىدىغان پاكىتلار چوقۇم شۇ جايدا...سىلەر ئەمدى بولدى قىلمەن

دىسەڭلار مەيلى كىتىۋىرىڭلار، لىكىن مەن ئۆزۈم يالغۇز بولسىمۇ بۇ سىرنى يەشمەي قويمايمەن!..... مەن ھاياجانلىنىپ سۆزلەۋاتاتتىم. سۆزۈم تۈگىشى بىلەن ئۆڭكۈرنى بىردەملىك جىمجىتلىق قاپلىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن شىياڭشاۋ قول ئاستىدىكىلەرگە : نەرسە كېرەكلەرنى يىغىشتۇرۇڭلار ماڭمىز!.....دەپ بۇيرۇق چۈشۈردى. ئەمدى قوغدىغۇچىلار يوق بۇ يولنى داۋاملاشتۇرۇش مۇشكۈلگە چۈشىدىغاندەك قىلاتتى، ئەما كەسپىي جەھەتتىن بۇنى يىرىم يولدا تاشلاپ قويۇش مەن ئۈچۈن ھاقارەت ئىدى. جان چىقىپ كىتىدىغان ئىش بولسىمۇ بۇ سىزنى چوقۇم يىشىشنى كۆڭلۈمگە پۈكتۈم. ھەمدە نەرسىلەرنى يىغىشتۇرۇپ «سىرلىق قەلئە»گە قاراپ ماڭدىم. : مەن ئالدىدا ماڭسام بولارمىكىن، بولمىسا ئاۋارىچىلىككە ئۇچراپ قالمىسىز!.....دىدى شىياڭشاۋ. : سىز بىلەن بىر يولدا بولمىساق قانداقسىگە ماڭا يول باشلاپ ماڭغۇدەكسىز؟ ... شىياڭشاۋ مىنىڭ ھەيرانلىق بىلەن سورىغان سوئالىمغا كۈلۈپ قويۇپ جاۋاپ بەردى : مەن بۇ جايدىن چىقىپ كىتىمىز دەپ ئەمەس، ئاشۇ سىرلىق جاينى تىپىش ئۈچۈن نەرسىلەرنى يىغىشتۇرۇڭلار دىدىم. بەربىر مۇشۇ جايغا مەن باشلاپ كەپتىمەن، ئايىقىغا ئىچىقىۋەتمىسەم بولماس!.....يەنە كېلىپ ناۋادا راسلا تېپىۋىلىپ قالسىڭىز بايلىقلار سىزنىڭلا بوپ كەتمەمدۇ، ئۇ چاغدا ئىچىم ئىيچىشىپ قالسۇن يەنىلا ئاخىرىغىچە بىللە ماڭايلى!..... شىياڭشاۋنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ يۈزۈمگە كۈلكە يۈگۈردى : خاتىرجەم بولۇڭ، ناۋادا راسلا بايلىق ئۇچراپ قالسا ئۇنى سىز ئىلىپ كەتسىڭىزمۇ تامامەن بولىدۇ، ماڭا پەقەت بۇجاينىڭ تەكشۈرۈش نەتىجىسىلا كېرەك، شۇ زامانىڭ تەرەققىيات تارىخى كېرەك...بايلىقلارغا قىزىقىپ كەتمەيمەن!..... : ئۇنداقتا ياخشى، ئەمىسە شۇنداق بولسۇن ماڭايلى!.....دىدى شىياڭشاۋ قۇرالىنى دولىسىغا ئارتىپ. بىز يەنە بىرلىككە كېلىپ قەتئىي نىيەت بىلەن مەخپىي ئىشىكنى قايتىدىن ئىزدەشكە باشلىدۇق. نۇرغۇن جايلارنى تەپسىلىي تەكشۈرۈش ئارقىلىق گۇمانىم ئەڭ كۈچلۈك بولغان بىر بۆلۈك يولدا توختىدىم. : تاپقاندەك قىلامسىز؟ .....دىدى ئالىننا ئىختىيارسىز بىر تامغا قاراپ تۇرغىنىمنى كۆرۈپ. مەن تامنى تەكشۈرگەچ : بەلكىم تاپقاندىمەن، بۇ تام ماڭا تەكشۈرگەندىن تارتىپلا غەلىتە تۇيىلىۋاتىدۇ، مۇشۇ جاينى ئىنچىكە بىر تەكشۈرۈپ باقايمىكىن دەيمەن!.....دىدىم. مەن بايقىغان بۇ تامدا نۇرغۇن كامار بار بولۇپ چوڭ كىچىكلىكى ئوخشىمايدىغان دەرىجىدە نۇرغۇن تۆشۈكلەر بار ئىدى. ھەركىتىمنى كۈزىتىۋاتقان شىياڭشاۋ نەزەرگە ئىلمىغاندەك قىلىپ : مۇشۇنى تەكشۈرۈپ ئولتۇرامسىز؟ ...بۇ ئىنىقلا يىلانلار بىلەن چاشقانلار تەشكەن تۆشۈكلەر ئەمەسمۇ!...ئۇنىڭ تەكشۈرگىدەك نىمىسى بار.....دىدى. بىراق مەن كۆپ جايلارنى تەكشۈرۈش جەريانىدا بەزىبىر جايلاردىن پىشاڭ نەزەريىسى ئاساسىدا ياسالغان ھەرخىل ئىشىكلەرنى بايقىغان ئىدىم. بۇ قېتىمىمۇ شۇنداق ئەھۋالغا دۇچ كەلگەندەك قىلاتتىم. مەن تۆشۈكلەرگە قولچىراقنى يېقىپ تەكشۈرۈپ باققاندىن كېيىن ئارىسىدىكى چىغناق تاغاق يېزىقىنىڭ شەكلىگە ئوخشاپ كىتىدىغان بىر تۆشۈكنى بايقاپ قالدىم ھەمدە ئاستا قولۇمنى ئاپاردىم. دەل

شۇ پەيتتە شياڭشاۋ ۋارقىردى ـ: نېمىش قىلىۋاتىسىز، ئۇ تۆشۈكتە بەلكىم زەھەرلىك جانلىقلار بولۇشى مۇمكىن قارىغۇلاچسىغىلا قولىڭىزنى سىلىپ نېمىنى بىلمەكچى؟ ..... مەن شياڭشاۋغا ـ: بىر ئىشنى ئېنىقلاش ئۈچۈن مەلۇم بەدەل تۆلەشكە توغرا كېلىدۇ، شۇڭا چوقۇم سىناپ بېقىشىم كېرەك!.....دېدىم قەتئىيلىك بىلەن. شياڭشاۋ ـ: مۇشۇنداق قىلىشىڭىزغا ئەرزىمەيدۇ؟ ..... ـ: شۇنداق، ئەرزىيدۇ.....كەسپىي جەھەتتىن دېسەم بۇنىڭدىن چوڭ خەتەرلەرگىمۇ ئەرزىيدۇ..... مەن شۇنداق دېگەچ قولۇمنى كامارغا تىقتىم. دەرۋەقە قولۇمغا مەلۇم بىر نەرسە ئۇرۇلدى، ئۇنى تولغىنىمدا قاتتىق گۈركىرىگەن ئاۋاز بىلەن تەڭ تام يېرىلىشقا باشلىدى، ئاۋازنىڭ كۈچلۈكلىكىدىن ئۆڭكۈر ئىچى تەۋرەپ كېتىۋاتاتتى. تۇيۇقسىز يۈز بەرگەن ۋەقەدىن چۆچۈگەن ھەمراھلىرىم ئەنسىزلىك بىلەن قىچىشقا تەييارلا تۇرغان ئىدى. شۇنداً تام تولۇق يېرىلىپ بىر يول ھاسىل بولدى. ھەممىمىز ئىغىزىمىزنى ئېچىپلا قىلىشقان ئىدۇق. بىردەملىك ھەيرانلىقتىن كېيىن سەل تەشۋىشلەنگەن ھالدا قوغدىغۇچىلارنىڭ يول باشلىشى بىلەن ئېچىگە قاراپ يول ئالدۇق.....

كۈندىلىك خاتىرە(6 ـ باب7 ـ قىسىم)

بۇ يول ئېچىرىسىگە خېلى ئۇزۇن سوزۇلغان بولۇپ بىزنى ئەڭ ۋەھىمىگە سالغىنى ئىككى تەرەپتىكى تاملار ئادەمنىڭ باش ئىسكىلىتى بىلەن قاتۇرۇلغان ئىدى. ـ: پاھ، بۇلار كاھىشىنىڭ ئورنىغا ئادەمنىڭ بېشى بىلەن تام قوپاردىمۇ نېمە؟ ...نېمانداق كۆپ ئىسكىلىت باشلىرى بۇ!.....دېدى شياڭشاۋ تامدىكى ئىسكىلىت باشلارغا قاراپ. ھەممىمىز شۇبھىلىنىپ ئەتراپىمىزغا ئەنسىزلىك بىلەن قاراپ ماڭاتتۇق، ئىسكىلىت باشلىرىمۇ خۇددى بىزنىڭ كەلگىنىمىزگە قارشى چىقىۋاتقاندەك ناھايىتى قورقۇنۇچلۇق شەكىللەردە بىزگە قاراپ تۇراتتى. سانى زىيادە كۆپ بولغاچقا كېتىۋاتقۇچە ئىسكىلىتلار بىزنىڭ كەينىمىزدىن قاراۋاتقاندەك تۇيغۇدا بولۇپ ئىختىيارسىز كەينىمىزگە ئالاقزادىلىك بىلەن قاراپ كېتەتتۇق. ئەما كۆپنى كۆرگەن شياڭشاۋ خىيالى ھالدا بىزگە يول باشلاپ كېتىۋاتاتتى. ئىچكىرىلەپ كىرگەنسىرى بۇرنىمىزغا بىرخىل بەدبۇي ھىد ئۇرۇلۇشقا باشلىدى، بۇ پۇراق سېسىپ كەتكەن جەسەتلەردىن تارقىلىدىغان پۇراق بولۇپ تەكشۈرۈش جەريانىدا دائىملا ئۇچرىتىپ تۇراتتىم، شۇڭا ئالدىمىزدا جەسەتلەر دۆۋىسى ياكى چوڭ بىر قەبرىستانلىقنىڭ بارلىقىنى ھىس قىلدىم. بەلكىم مىنىڭ تەجرىبە نەتىجەمنىڭ يېغىندىسى مۇشۇ جايدا بولسا كېرەك!.....شۇ خىياللار بىلەن كېتىۋاتقىنىمدا شياڭشاۋ ئەنسىز توۋلىدى ـ: قاراڭلار، ئالدىمىزدا يەنە كەڭ زال بارەك قىلىدۇ!..... بىز قەدىمىمىزنى تىزلىتىپ ئۇ جايغا چىقىپلا داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالدۇق. چۈنكى ئالدىمىزدا كۆز يەتكۈسىز چوڭ بىر قەبرىستانلىق تۇراتتى، بۇ بەلكىم ئۆمرۈمدە تۇنجى قېتىم كۆرگەن كۆلىمى ئەڭ چوڭ قەبرىستانلىق بولۇشى مۇمكىن ئىدى. ئۆزۈمنىڭ تەلىيىمدىن ئىنتايىن خۇشال بولدۇم، چۈنكى بۇ قەبرىستانلىقنى قېدىرىپ تەكشۈرگەندىكى نەتىجىسى بەلكىم چوڭ بۆسۈش ھاسىل قىلىشى مۇمكىن ئىدى. بىز خۇشاللىقتا نېمە قىلارىمىزنى

بىلەلمەيلا قېلىشقان ئىدۇق، ئۇنىڭغىچە قوغدىغۇچىلار تاملارغا ئورۇنلاشتۇرۇلغان مەشئەللەرگە ئوت يېقىپ ئىچىنى يورىتىۋەتتى. بىراق بۇ چاغدا خۇشاللىقىمىز قېچىپ ھەيرانلىق ئىچىدە يەنە بىر قېتىم تېڭىرقاپ قالغان ئىدۇق. مەشئەللەر قەبرىستانلىقنى يورۇتقاندىن كېيىن تاملارنىڭ پۈتۈنلەي قانلىق خەتلەر بىلەن تولغانلىقىنى بايقىدۇق. ئۇزۇن يىل ئىنسى ـ جىن بايقىيالمىغان بۇ قەبرىستانلىقتىكى قانلىق خەتلەر قېتىشىپ تېخىمۇ ئوچۇق ھالەتتە كۆرۈنۈپ تۇراتتى. بۇلارنىڭ كۆپىنچىسى چىغناق تاغاق يېزىقلىرى بولۇپ بەزى جايلىردا رەسىملىك كۆرۈنۈشلەرمۇ بار ئىدى. بىز ئىككىلىنىپقىنە بىر ـ بىرىمىزگە قاراپ تۇرۇپ قالدۇق. شۇ چاغدا ئارىمىزدىن بىرى ئىغىز ئاچتى ـ: تامدىكى بۇ خەتلەر ئادەمنىڭ قېنىدا يېزىلغانمىدۇ؟ ...ئەجبا بايىقى كىرىش يولىدا كۆرگەن ھېلىقى ئىسكىلىت باشلىرى..... ئۇ گېپىنىڭ ئايىقىنى يۈتىۋەتتى. مەن بولسام تىخىمۇ غەيرىلىك ھىس قىلىشقا باشلىدىم، بۇلارنى دەپنە قىلىش ئۈچۈن شۇنچە كۆپ ئادەملەرنى قۇربانلىق قىلغۇدەك بۇلار زادى قايسى تەبىقىدىكى كىشىلەر بولغىيتى!.....ئويلىغانسىرى ئەقلىم يەتمەي ھەرخىل ئۇسۇلدا ئانالىز قىلىۋاتاتتىم.

ـ: تۇرۇپ قالدىڭىزغۇ پىرافېسور، سىز ئارزۇ قىلغان مەخپىي قەبرە تېپىلدى. لېكىن خۇشال ئەمەستەك قىلىسىزغۇ؟ ..... دىدى شىياڭشاۋ ئەتەي مەندىن گەپ ئىلىش ئۈچۈن. لېكىن مىنىڭ ئۇنىڭغا جاۋاپ بەرگۈدەكمۇ رايىم يوق ئىدى. چۈنكى كىچىدە كۆرگەن ھېلىقى قارا گەۋدە، ئۇلاپلا كۆرگەن قورقۇنۇچلۇق چۈشلەر، قېزىۋىلىنغان چىش تىرناقلىرى ئەقلگە سىغمىغۇدەك دەرىجىدە ئۆسۈپ كەتكەن سىرلىق جەسەت، يەنە تېخى چوڭ زالدىكى ھەيكەل، مەخپىي يولدىكى ئىسكىلىت باشلىرى، قەبرىستانلىقنىڭ تاملىرىدىكى قانلىق خەتلەر كۆز ئالدىمدىن بىر ئۇلانما لېنتىدەك ئارقا ـ ئارقىدىن ئۆتۈۋاتاتتى. شۇلارنى خىيال قىلىپ ئۆزۈمۇ بىلمەستىن بەدەنلىرىم تىترەپ كەتتى، نەپەس ئېلىشىم تىزلىشىپ كىتىۋاتاتتى. مەن بۇنىڭ مۇنداقلا توغرا كىلىپ قىلىش ئىكەنلىكىگە ئۆزۈمنى ئىشەندۈرمەكچى بولسامۇ ئەمما خىيالىم ماڭا بويسۇنمايتتى. ـ: پىرافېسور سىزگە بىرەر ئىش بولمىغاندۇ؟ ...ياكى بىردەم ئارام ئىلىۋالامسىزيا؟ .....دىدى ئالىننا مىنى يۆلىۋالغاچ. مەن گەپمۇ قىلماي ئولتۇرۇپ قالدىم، نۇرغۇن كىشىلەرنى قۇربانلىق قىلىش بەدىلىگە تاملارغا قانلىق خەتلەرنى يېزىپ قالدۇرۇش پەقەتلا ئەقلگە سىغمايدىغان ئىش ئىدى. شىياڭشاۋ يىنىمغا كىلىپ ھەيرانلىق بىلەن سورىدى ـ: پىرافېسور سىزگە بىرەر ئىش بولمىغاندۇ، تۇيۇقسىزلا چىرايلىرىڭىز ئۆزگۈرۈپ كەتتىغۇ؟ ..... مەن ئۇنىڭغا ئويلىغانلىرىمنى دەي دىدىمىيۇ ئەمما ئۆزۈم ئىنكار قىلىۋىتىپ يەنە ئۆزۈم شۇنداق سۆزلىسەم ئۇلار چوقۇم مىنى ئالجىپ قاپتۇ دەپ ئويلىشى مۇمكىن ئىدى. شۇڭا گەپنى يۆتكەپ ـ: بايا كىرگەندە سېسىق پۇراقلار ئۆپكەمگە تەسىر قىلغان ئوخشايدۇ، سەل نەپەس ئالالماي قالدىم، بەلكىم ئازراق زەھەرلىك بولسا كېرەك...لېكىن ھېچقىسى يوق!.....دىدىم ئۆزۈمنى سەل تۇزىۋالغاچ. شىياڭشاۋمۇ ئارتۇق سۆزلىمەي ـ: ئۇنداقتا تەكشۈرىشىڭىزنى قىلىۋېرىڭ بىز سىلەرنى مۇھاپىزەت قىلايلى!.....دىدى. گەرچە

شۇنچىۋالا«توغرا كىلىپ قىلىش»لارغا ئۇچرىغان بولسامۇ بىر تارىخشۇناس بولۇش سۈپىتىم بىلەن قارىغۇلاچسىغىلا ئىلمىي ئاساسي يوق ئىشلارنى خىيالىمغا كىرگۈزىۋىلىشنى توغرا كۆرمىدىم. شۇڭا قايتىدىن غەيرەتكە كېلىپ ئاران دېگەندە تاپقان بۇ زور كۆلەملىك قەبرىستانلىقنى چوڭقۇرلىغان ھالدا تەكشۈرۈش قارارىغا كەلدىم. ـ: ئىككىلار ئىككى چەتتىن بېرىپ قەبرىنىڭ ئۇ بېشىغا بارغۇچە بولغان بارلىق مەشئەللەرنى يېقىۋىتىڭلار!.....دىدى شىياڭشاۋ قول ئاستىدىكى ئىككىسىگە بۇيرۇق قىلىپ. مەن دەرھال ئۇنى توختاتتىم ـ: بولدى!.....بىز تەكشۈرگەن جايلاردا يېقىپ ماڭساقمۇ بولىدۇ!... چۈنكى مەقسىدىم ئۇلارنىڭ چېقىلىشقا بولمايدىغان نەرسىلەرگە چېقىلىپ قىلىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن ئىدى. شىياڭشاۋمۇ سۆزۈمنى ئىلىك ئىلىپ ئارتۇق سۆزلىمىدى. بىز شۇ تەرىقىدە ئالدىمىزدىكى قاتاردىن باشلاپ تەكشۈرۈشنى باشلىدۇق. قەبرىلەرنىڭ جايلىشىش ئورنى ئالاھىدە بولۇپ، ئاستىدىن ئۇستىگە پەشتاقسىمان سېلىنغان ئىدى. بۇنىڭ نىمە سەۋەپتىن ئىكەنلىكىنى كىينىكى تەكشۈرۈشلەردە ئىنىقلىغىلى بولۇشى مۇمكىن ئىدى. شۇڭا ئەڭ ئاستىنقى رەتتىن باشلاپ تەكشۈرۈشنى باشلىدۇق. بۇ جايدىكى قەبرىلەر ناھايىتى مۇكەممەل ساقلانغان بولۇپ ھەممە قەبرە دېگۈدەك بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىمايدىكەن. بىز ئالدىمىزدىكى تۇنجى قەبرىنىڭ ئېغىزنى بۇزۇپ ئىچىگە قولچىراق تۇتتۇق. دەرۋەقە ئىچىدە بىر جەسەت بار بولۇپ چىرىپ ئۇستىخىنىلا قالغان ئىدى، قەبرىنىڭ ئىچىدە يەنە ئۇنىڭغا يانداش مەلۇم بۇيۇملار قويۇلغان بولۇپ ئارىسىدا يەنە ئىككى دانە كىچىك ساندۇق تۇراتتى. دەل شۇ پەيتتە ئىككى بۆلۈك ئادەمنىڭ ئىككى نەرسىگە كۆزى چۈشتى، يەنى بىز تەكشۈرگۈچىلەر بولساق جەسەت ھەم ئۇنىڭغا ھەمدەپنە قىلىنغان نەرسىگە نەزىرىمىزنى ئاغدۇرغان ئىدۇق، ئەمما قوغدىغۇچىلار بولسا ئىككى دانە كىچىك ساندۇقنى قىزىقىپ قالغان ئىدى. ـ: ئىچىدىكى ھەممە نەرسىنى چىقىرىڭلار!.....دىدى شىياڭشاۋ قول ئاستىدىكىلەرگە. ئۇلار گۆرگە چۈشۈپ ئىچىنى پاكىز يۇغۇشتۇرۇپ چىقتى. ئۇلار جەسەتنى ئىلىپ چىققاندا بولسا كۆرۈپ ھەيرانلا قالدىم، چۈنكى بۇ جەسەتنىڭمۇ ئالا چىشلىرىنىڭ شۇنداق ئۇچلۇق ئۆسۈپ چىقىپ قالغانلىقىنى ھەم تىرناقلىرىنىڭ ئاندىنقى جەسەتنىڭكىدەك ئۇزۇن ھەم توم ئۆسۈپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ بۇنىڭ ھەرگىزمۇ تاساددىبىيلىق ئەمەسكىنى ھېس قىلدىم. ـ: پاھ!...، مەن نېمە دېگەن...بۇ جايدا چوقۇم بايلىق بار دىسەم ئىشەنمىگەنتىڭلار مانا بايلىق دېگەن!.....دىدى شىياڭشاۋ ئىغىزى قۇلىقىغا يەتكەن ھالدا ھىجىيىپ. دەرۋەقە ئۇنىڭ قولىدا ساندۇقتىن ئالغان ئۇنچە ـ مارجانلار تۇراتتى. بۇلار ھېچقانداق بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىمىغان بولۇپ، يېڭىلىقىدىن قولچىراقنىڭ يورۇقىدا كۆزنى چاقناتقىدەك پارقىراپ تۇراتتى. ـ: كۆردىڭىزمۇ پىرافېسور...دىدى شىياڭشاۋ ئۇنچىلەرنى سومكىسىغا قاچىلىغاچ ـ: بۇ جايدا يەنە نۇرغۇن بايلىقلار بولۇشى مۇمكىن، ئىلىپ كىتەلىسەكلا ھەددى ھىساپسىز پۇلغا ئېرىشىمىز ھا ھا ھا!...مىنىڭ مەقسىدىمۇ دەل مۇشۇ ئىدى، جاپا تارتقانغا چۈشلۇق ئىش بولىدىغان

بولدىدە!.....ھە، ھە...باشقا قەبرىلەرنىمۇ ئالا قويماي ئېچىڭلار، ۋاقتى كەلگەندە سىلەرگىمۇ ئۇلۇشۇڭلارنى بېرىمەن!..... شىياڭشاۋنىڭ سۆزى بىلەن تەڭ قوغدىغۇچىلارنىڭ سۈرئىتى ئىتتىكلەپ تەرەپ ـ تەرەپكە بۆلۈنۈپ قەبرىلەرنىڭ ئىغىزىنى ئوڭ ـ تەتۇر بۇزۇشقا باشلىدى. ـ : شىياڭشاۋ بۇنداق قىلماڭ، بىر باشتىن كىلەيلى.....ھىلىتىن بۇنداق بۇزغىلى تۇرسىڭىز مەن نىمىنى تەكشۈرىمەن!.....دىدىم سەل ئاچچىقلىنىپ. شىياڭشاۋ بولسا ـ: سىزگە كىرەكلىك بولغان جەسەتلەرنى شۇ پېتى قويۇپ قويدۇق، دىيىشكىنىمىز بويىچە سىز تەكشۈرىشىڭىزنى قىلىۋىرىڭ بىزمۇ بايلىقلىرىمىزنى قازايلى قانداق؟ ...ھە، ھە بولۇڭلار تېز، ساندۇق بار بولسا ھەممىسىنى ئېلىپ چىقىڭلار!..... شىياڭشاۋنىڭ بۇ قىلىقىنى كۆرۈپ شەخسىيەتچىلىك قىلغىنىمغا بەكلا پۇشايمان قىلدىم. ئەملىيەتتە ئۇلار ماڭمىز دىگەندە قايتىپ كەتسەم بوپتىكەن، ھازىر بولسا ئۇلارغا پۇرسەت يارىتىپ بەرگەندەكلا بىر ئىش قىلغان ئىدىم. دىگەندەك قوغدىغۇچىلار ھەربىر قەبرىنىڭ ئىچىدىن ئوخشىمىغان دەرىجىدىكى چوڭ ـ كىچىك ساندۇقلارنى ئېلىپ چىقىشقا باشلىدى، شىياڭشاۋ بولسا كۆزلىرى تىخىمۇ يوغىناپ ئىغىزى يۇمۇلمايلا قالغان ئىدى. ئۇ ماڭا قاراپ كۈلۈپ تۇرۇپ دىدى ـ : ھى ھى، ئەنسىرىمەڭ پىرافېسور، بۇ بايلىقلاردا ئەلۋەتتە سىزنىڭمۇ ئۈلۈشىڭىز بار. چۈنكى سىزنىڭ ياردىمىڭىزدە تاپتۇقتە، ۋاقتى كەلگەندە سىزگىمۇ خېلى كۆپ بېرىمىز!..... ھازىرچە قۇلۇقۇمغا ئۇ گەپلەر ھېچ كىرمەس ئىدى، چۈنكى مىنى بايىلا تۇڭمەس بىرخىل قورقۇنچ چىرمىۋالغان بولۇپ، ئويلىغانلىرىمنىڭ خاتا چىقىپ قىلىشىنى تولىمۇ ئارزۇ قىلاتتىم. ئىلىپ چىققان جەسەتنىمۇ قوللىرىم تىترىگەن ھالدا ناھايىتى تەستە تەكشۈرۈپ چىقىپلا ئولتۇرۇپ قالدىم. چۈنكى بۇ ئادەم ئەمەس ئىدى، بۇنى باشقا نەرسە دەپ چۈشىنىشكىمۇ ھەم جۈرئىتىم يوق ئىدى. مىنىڭ ئەنسىز ئولتۇرغىنىمنى كۆرگەن ئالىننا بىر ئىشنى سىزىپ قالدى بولغاي مەندىن سورىدى ـ : بۇ جەسەت ئادەمنىڭ ئەمەس شۇنداقمۇ؟ ..... مەن ئالىنناغا نىمە دەپ جاۋاپ بېرىشىنىمۇ ھەم بىلمەيتتىم، ئۇنىڭغا قارىغىنىمچە ئولتۇرۇپ قالدىم. ئۇ قايتا ئىغىز ئاچتى ـ : ئۇنداقتا بۇ شۇ دەۋىردىكى.....بۇ قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن!...ئۇنداق بولغاندا ئىلىم ـ پەن بىلەن تۇپتىن قارشى چىقىپ قالمامدۇ؟ ..... ـ : سۆيۈملۈكۈم، نىمىلەرنى دەۋاتىسىز، بىزگىمۇ دەڭە ھەممىمىز تەڭ بىلىپ قالايلى!.....دىدى شىياڭشاۋ ئالىنناڭ گېپىنى چۈشىنەلمەي. ـ : ئىغىزىڭىزغا بېقىپ سۆزلەڭ، سىزگە گەپ قىلىدىغانغا ۋاقتىم يوق، بۇ پىرافېسور بىلەن بىزنىڭ ئارىمىزدىكى ئىش!..... ـ : ئوھھو!...شۇنداقمۇ؟ ...ئەمىسە پاراڭلىرىنى قىلىۋىرىڭلار سىلەرگە دەخلى قىلمايلى!.....شىياڭشاۋنىڭ ئاۋازى تەنە ئارىلاش چىقىۋاتاتتى. ئالىننا تاقەت قىلىپ تۇرالماي ماڭا ـ : پىرافېسور بۇ چاقچاق قىلىدىغان ئىش ئەمەس، نىمىشقا ئۇلارغا ئەھۋالنى تولۇق چۈشەندۈرمەيسىز؟ .....دىدى. بۇنى ئاڭلىغان شىياڭشاۋ ماڭا قاراپ ھەيرانلىق بىلەن ـ : نىمە؟ ...بىزدىن يوشۇرىۋاتقان ئىشمۇ بارمىتى تېخى.....سىزنىزە، تىخى بىزدىنمۇ گەپ

يوشۇردىڭىز دەيلى...قېنى دەڭە قانداق مۇھىم ئىشتى ئۇ؟ ..... مەن نىمە دېيىشىمنى بىلەلمەي تۇرۇپلا قالدىم. ئالىننا بولسا مىنى دەۋىتىشكە ئۇندەۋاتاتتى ـ : پىرافېسور، ئەمدى دىمىسىڭىز بەلكىم ھەممىز تەڭ ھالاك بولۇشىمىز مۇمكىن!...ئۇلارغا ئەمەلىي ئەھۋالنى ئېيتىپ خەتەرنىڭ ئالدىنى ئالايلى ماقۇل دەڭ، بولمىسا ئۆزۈم دەيمەن!..... مەن ئالىننانى گەپتىن توسىدىم، شىياڭشاۋ ئىككىمىزنىڭ ھەربىكەتلىرىنى كۆرۈپ گۇمانلىنىپ سوربدى ـ : پىرافېسور، سىز نىمە ئىشنى بىلىسىز تىز ماڭا ئېيتىڭ. ئۇ بىزنى ھالاك بولىمىز دەيدۇ بۇ زادى قانداق گەپ تىز دەڭ!..... مەن ئاخىرى ئىلىم ـ پەننى بىر چەتتە قايرىپ قويۇپ ئۆز گۇمانىمنى ئوتتۇرىغا قويدۇم ـ : شىياڭشاۋ...بۇ...سىزگە قانداق چۈشەندۈرسەم بولار!.....ئەمەلىيەتتە باشتىن ئاخىر تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە ئىرىشكەن ھاسىلاتىمىز تازا ياخشى ئەمەس.....مەن بۇ جەسەتلەرنى تەكشۈرۈش جەريانىدا ئۇلارنىڭ ئادەم ئەمەسلىكىنى بايقىدىم، يەنى تىرىك ئادەم ئەمەسلىكىنى بايقىدىم!..... مەن شۇنداق دەپ بولۇپلا دىمىم ئىچىمگە چۈشۈپ كەتتى. شىياڭشاۋ بولسا ـ : نىمە؟ ...سىز بۇلارنى ئۆلگەندىن كېينمۇ ھەربىكەت قىلالايدىغان ئالۋاستى دىمەكچىمۇ؟ ..... ـ : شۇ.....شۇن...داق!..... ـ : ھا ھا ھا!...بۇ قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن، ئۇلار ئېنىقلا چىرىپ كەتكەن جەسەتلەر تۇرسا يەنە كېلىپ ھەربىكەت قىلالايدۇ دېگىنىڭىز قانداق گەپ!... شىياڭشاۋ بىر ھازا قاتتىق كۈلۈپ كەتتى ئۇنىڭدىن كېيىن غەزەپلەنگەن ھالدا يەردىكى جەسەتنى قۇرالىنىڭ پاينىكى بىلەن چوقۇپ چۈل ـ چۈل قىلىۋەتتى. ئۇنىڭدىن كېيىن ـ : مانا قاراڭ پىرافېسور!...ئەگەر ئۇ ھەربىكەت قىلاكايدىغان بولسا بىزگە قارشى تۇراتتى ئەمما ئۇ قارشى تۇرالمايدۇ، چۈنكى بۇ ئۆلگەن جەسەت، ئۆلگەن!.....ئۇنىڭ ئورنىدىن تۇرۇپ بىزگە قارشى تۇرىشى ھەرگىزمۇ مۇمكىن ئەمەس، سىزنىڭ دېگىنىڭىز پەقەت بىزنى بايلىقلارنىڭ ھەممىسىنى ئۆزىنىڭ قىلىۋالماقچى دەپ ئويدۇرغان قۇرۇق گېپىڭىز!...بىز كەتكەندىن كېيىن يەنە قايتىپ كېلىپ بۇ بايلىقلارنىڭ ھەممىسىنى ئۆزىڭىز يالغۇز يۆتكەپ كەتمەكچى شۇنداقمۇ!..... ـ : ياق، مەن ھەرگىز ئۇنداق دېمەكچى ئەمەس!...بۇ تەكشۈرۈش نەتىجىسىدە..... ـ : كۆتۈرۈڭ ئۇنداق قۇرۇق گېپىڭىزنى!.....ئۇ تەكشۈرىشىڭىز ھېچنىمىنى ئىسپاتلاپ بېرەلمەيدۇ، ئادەم ئۆلدىمۇ ئۇنىڭدا جان يوق دېگەن گەپ، يەنە كېلىپ شۇنچە يىللاردىن بىرى سىسىغان ھالدا قەبرىدىن چىقماي ياتقان جەسەتنىڭ ئورنىدىن تۇرۇپ بىزگە ھۇجۇم قىلىشى مۇمكىنمۇ!.....سىز ئەتەي بىزگە شۇنداق دەپ نىيىتىمىزدىن ياندۇرماقچى، بايلىقلارنىڭ ھەممىسىنىڭ بىز تەرىپىمىزدىن يۆتكەپ كېتىلىشىگە چىدىماي شۇنداق گەپلەرنى توقۇپ چىقتىڭىز...ئۆزىڭىزچە نىمە دىسەم بۇ پاڭقايلار شۇ گېپىمگە ئىشىنىدۇ دەپ ئويلاپ قالدىڭىزما؟ .....ئىسىڭىزگە سىلىپ قويماي، پەن ـ تېخنىكا ھەرگىزمۇ جىن ـ ئالۋاستىلارنى ئىتىراپ قىلمايدۇ.....بۇنى سىز دېگەن يادىڭىز دىن چىقىپ كەتمىگەن بولسىلا ئەسلىيەلەيسىزغۇ دەيمەن!.....دېدى شىياڭشاۋ گېپىمنى بۆلۈپلا. مەن قانچە چۈشەندۈرسەممۇ ئۇنىڭ ئاڭلايدىغىنىغا ئىشەنچىم قالمىدى،

چۈنكى ئۇنىڭ كۆزىنى بۇ جايدىكى بايلىقلار ئېتىۋالغان ئىدى. مەن يەنە تىرىشىپ باقتىم ـ: شۇنداق ئۇ گەپنى مەن دېگەن، ئەمما بۇ قېتىم ئوخشىمايدۇ چوقۇم گېپىمنى ئاڭلىشىڭىز كېرەك!..... ـ: ئاۋارە بولماڭ پىرافېسور، مەن بايلىقلارنى تېپىپ بولۇپ يەنە قويۇپ قويۇپ چىكىتىدىغان سارىڭ ئەمەس!.....خالىسىڭىز سىز چىقىپ كەتسىڭىز بولىدۇ، بىز بۇ جايىنى يىغىشتۇرىۋېتىپ ئاندىن چىقىپ كەتسەكمىكىن دەيمەن...قانداق؟ ..... شىياڭشاۋنىڭ گەپ يىمەيدىغىنىنى ھىس قىلىپ ئاخىرى ئۇنىڭ ئىش تېرىپ قويىشىدىن ئەنسىرەپ تەكشۈرۈشنى ئاخىرىغىچە قىلىشنى قارار قىلدىم. شىياڭشاۋ كۈلۈپ قويۇپ ـ: ماۋۇ ئىشىڭىز بولىدۇ، بۇ ئىشتا سىزمۇ قۇرۇق قول قالمايدىغان تۇرسىڭىز يەنە نېمىگە ئىككىلىنەتتىڭىز!...قېنى تەكشۈرۈشنى داۋاملاشتۇرايلى!.....دىدى قولىنى يېرىم ئېچىپ يول باشلىغان قىياپەتتە. مەن بولسام نېمە دېيىشىمنى بىلەلمەستىن ئامالسىز داۋاملىق تەكشۈرۈشكە باشلىدىم.....

كۈندىلىك خاتىرە(6 ـ باب8 ـ قىسىم)

كۆڭلۈم ناھايىتى ئەنسىز بولغاچقا ئالدىدىكىدەك تەپسىلىي تەكشۈرمەستىن يۈزەكىيلا تەكشۈرۈپ كېتىۋاتاتتىم، ئەمما يەنىلا بولۇنماقچى بولغان، ئادەم خىيالىغا كەلتۈرۈشتىنمۇ قورقىدىغان ئىشقا يۈزلىنىۋاتاتتىم. ھەربىر جەسەتنى ئانالىز قىلىۋاتقاندا خۇددى جەسەت ئورنىدىن تۇرۇۋىلا مېنى بوغۇپ قويىدىغاندەك ئەندىكىپ كېتەتتىم بىراق شىياڭشاۋ بولسا بايلىقنىڭ دەردىدە نەچچە پەشتاق ئىگىزلىككە چىقىپ بولغان ئىدى. ھەمدەپنە بۇيۇملىرىنىڭ ئارىسىدا گاھى چوكا ئالتۇنلارمۇ چىقىپ قالاتتى، بۇنداق چاغدا شىياڭشاۋ ۋە ئۇنىڭ ئادەملىرى خۇشاللىقىدا ئۆزىنى تىخمۇ يوقۇتۇپ قويىاتتى. ھەتتا ئازراق بۇيۇم چىقىپ قالغان قەبرىدىكى جەسەتلەرنى پارچىلاپ پارە ـ پارە قىلىۋېتەتتى. بۇنداق چاغدا ۋەك سىلىشىم تىخمۇ تىزلىشىپ كەلمەيدىغان جايغا كىلىپ قالغىنىمغا تولىمۇ ئۆكۈنەتتىم. ئاخىرى شىياڭشاۋنى باشقىچە قايىل قىلىش ئۈچۈن تىرىشتىم ـ: شىياڭشاۋ، ھازىر ۋاقتىمۇ خېلى بىر يەرگە باردى...يېرىم كېچىدە بۇ جايدا يۈرمەي چىقىپ كېتىپ ئارام ئالايلى، قالغىنىنى ئەتە قىلساق بولمىدىمۇ!..... بىراق شىياڭشاۋنىڭ قۇلىقىغا سۆزلىرىم كىرىدىغاندەك ئەمەس ئىدى، ئۇ بىر چوكا ئالتۇننى كۆزەتكەچ ماڭا قاراپمۇ قويماي ـ: قاراڭ پىرافېسور، سىز مۇشۇنداق بايلىقلارنى تاپقاندا ئۇيقۇڭىز كىلەمدۇ؟ ...بۇنداق ئالتۇندىن يەنە قانچىلىك باردۇ ھە!...ھەر بىرىنى سىزچە قانچە پۇلدىن ئالار؟ ...كۆپ پۇلغا ئالىدۇ شۇنداقمۇ.....دىدى ئۇ ماڭا قاراپ ـ: مۇشۇنداق ياخشى نەرسىنى تاپقاندا ئۇيقۇ كىلەمدۇ؟ ...ھازىر مەن بىر كېچىدىلا باي بولۇپ كېتىشىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى ھىس قىلىپ يەتتىم، قاراڭ بۇلارغا!..... ئۇ يەنىلا سۆزۈمنى ئاڭلايدىغابدەك قىلمايتتى. بىراق مەن خەتەرگە تىخمۇ يېقىنلىشىۋاتقىنىمزنى ھىس قىلىۋاتاتتىم، ئويلىغانسىرى بەدەنلىرىم ھالسىزلىنىپ كېتىۋاتاتتى. لېكىن قانداقلا بولسۇن مەن ئالۋاستىلارنى ئويغۇتۇپ قويماسلىقىم كېرەك ئىدى.

ئەللىك نەچچە يىل ياشاپ تالاي رىيازەتلەرنى باش ئەگدۈرۈپ پىراففىسورلۇق دەرىجىسىگە ئېرىشىپتىمەن ئەزەلدىن جىن ـ ئالۋاستىلارنىڭ بارلىقىنى ئىنكار قىلىپ كەلگەن ئىكەنمەن. ئەمما كۆز ئالدىمدىكى ئىسپاتلارغا قاراپ كۆز قارىشىم پۈتۈنلەي ئۆزگەرگەن ئىدى. لېكىن بۇنىڭغا ئۇلارنى ئىشەندۈرۈش ئەمدى بەكلا مۇشكۈل ئىش ئىدى. شۇڭا بارلىق كۈچۈمنى ئىشقا سېلىپ ئۇلارنى قايىل قىلارلىق بىرەر نەتىجىگە ئېرىشمىسەم چوقۇم چوڭ تالاپەتكە ئۇچرايتتۇق.

شۇ پەيتتە ئالىننا يىنىمغىراق كىلىپ بوش ئاۋازدا دېدى ـ: پىراففىسور، نېمىشقا قاراپ تۇرۇپ ئۆزىمىزنى خەتەرگە ئىتتىرىمىز!...ئۇلار قانداق قىلسا قىلسۇن بىز بۇ جايدىن چىقىپ كەتسەكلا بولمىدىمۇ..... ـ: بولمايدۇ ئالىننا...ئۇلار بىلىپ بىلمەي جەسەتلەرنى ئويغىتىپ قويۇشى مۇمكىن، مەن ئۇلارنى توسىمسام زور تالاپەتكە ئۇچرىشىمىز مۇمكىن...شۇڭا ھازىرچە چىقىپ كېتىشكە ھەرگىز بولمايدۇ!.....دىدىم مەن جاۋابەن. ئالىننامۇ گەپ قىلغۇسى كىلىپ ئىغىزنى مىدىرلاتتىيۇ سۆزنى دېمەستىن ئىچىگە يۇتىۋەتتى. ـ: پاھ قاراڭلار ماۋۇ توقماقلا!.....تەگسىلا جاننى ئالىدىكەنغۇ بۇ نېمە!..... بىر قوغدىغۇچى قەبرىدىن تارتىپ چىققان قانقۇش بىر توقماقنى كۆتۈرىۋالغىنىچە سۆزلەۋاتاتتى. بىز ئاردا خېلى كۆپ جايلارنى تەكشۈرۈپ بولدۇق، پەشتاقنىڭ ئوتتۇرىغىراق كەلگەندە شىياڭشاۋ قولچىراقنى ئۇستى تەرەپكە يورۇتۇپلا ۋارقىرىدى ـ: ھوي قاراڭلار ئاۋۇ جايغا!..... ئۇنىڭ ۋارقىرىشى بىلەن تەڭ يۈرۈكۈم سېلىپ ئىشمنى توختىتىپلا ئۇ تەرەپكە قاردىم. قەبرىلەرنىڭ ئەڭ ئۈستۈنكى قەۋىتىدە يالغۇزلا ياسالغان بىر ئۆي تۇراتتى. شىياڭشاۋ ماڭا قاراپ قويۇپ ـ: سىزچە ئۇ نېمە ئۆيدۇ؟ ياكى پادىشاھنىڭ قەبرىسىمۇ؟ ..... ئۇ شۇنداق دەپلا ناھايىتى تىزلىكتە يەنە ئۇ ئۆي تەرەپكە قاردى ـ: ھا ھا ھا ھا!.....بۇرادەرلەر، ئۇ چوڭ قەبرە چوقۇم پادىشاھنىڭ قەبرىسى دەرھال ئۈستىگە چىقىڭلار ئۇنىڭ ھەمدەپنە بۇيۇملىرى چوقۇم ئىنتايىن كۆپ!.....ھاھ ھا!...بۇ بايلىقلار بىلەن بىر شەھەرنى گەپ يوق ستىۋالالايمىز!..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ مېڭەمدىن تۇتۇن چىقىپ كەتتى، ھەمدە قېرى تىنمىنى سۆرەپ ئۇلارنىڭ كەينىدىن ئۈستىگە يۈگۈردۇم. ئۇلار ئۆينىڭ ئىشىكىنى تېپىپ يۈرۈم گۈمران قىلدىدە ھىجايغىنىچە ئىچىگە كىرىپ كەتتى. بۇ چاغدا كۆڭلۈم بىر شۇملۇقنى سېزىپ بارلىق كۈچۈم بىلەن ئۈستىگە چىقىپ ھاسىرىغان ھالدا ئۆينىڭ ئىچىگە كىردىم.....قوغدىغۇچىلار بولسا ھاڭۋاققىنىچە ئۆينىڭ ئوتتۇرىغا سېلىنغان چوڭ بىر تاش سۇپىغا قاراپ تۇراتتى. ئۆي ئىچى قۇيقۇرۇق بولۇپ تاش سۇپىدىن باشقا ھېچنىمە كۆرۈنمەيتتى. ـ: ئاناڭنى!.....دىدى شىياڭشاۋ ئاچچىقلاپ ـ: شۇنچە ئالاھىدە سېلىنغان بۇ ئۆيدە نۇرغۇن بايلىقلار بار دېسەم قۇرۇقلا تۇرىدىغۇ!.....كىلىڭلار بۇ تاش سۇپىنى يۆتكەپ بېقىڭلار، بەلكىم بايلىقلار مۇشۇنىڭ ئىچىدە بولسا كېرەك!..... قوغدىغۇچىلارنىڭ ھەممىسى يوپۇرۇلۇپ كىلىپ تاش سۇپىنى يۆتكەشكە كىرىشتى، ئەمما ھەر قانچە قىلىپمۇ ئۇنى يۆتكىيەلمىدى. شۇنداڭ شىياڭشاۋ يەنە ئاچچىقلاپ ـ: ھۇ نان قېپىلار!...ئالتىڭ بىر بولۇپمۇ بۇنى يۆتكىيەلمەيۋاتامسەن؟ .....دىدى.

ئاربدىن بىر قوغدىغۇچى ـ : شىياڭشاۋ، بۇ تاش سۈپا بەك ئېغىركەن، ھەر قانچە قىلساقمۇ ئېچىلمايۋاتىدۇ!.....دىدى يەرگە قاراپ. شۇندا شىياڭشاۋ ئۇنىڭ ئالدىغا دېۋەيلەپ كەلدى ھەمدە تەستىكىگە بىرنى سېلىپ ـ : ئەبلەخ!...ماڭا باھانە ـ سەۋەپنىڭ لازىمى يوق، ماڭا لازىمى ئەمەلىي نەتىجە بىلدىڭمۇ!...يەنە بىر قېتىم سىناپ باقايلى ھەممىڭ بارلىق كۈچۈڭنى چىقىرىش!.....دىگىنىچە يەڭلىرىنى تۈرۈپ تاش سۈپىنىڭ يېنىغا كەلدى ـ : بىر...ئىككى...ئۈچ!..... ئۇلار شۇنداق دىگىنىچە تاشنى كۆتۈرۈشكە ئۇرۇندى بىراق ھەرقانچە قىلىپمۇ تاشنى مىدىرلىتالمىدى. مەن بولسام سۈپىنىڭ ئىچىلماسلىقىنى ئۈمۈد قىلاتتىم، چۈنكى ئىچىلسا ئىچىدىن نېمىلەرنىڭ چىقىدىغانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيتتى. شۇندا شىياڭشاۋ ھەممىسىنى نىراق كەتكۈزىۋېتىپ تاشنىڭ ئەتراپىنى ئايلىنىشقا باشلىدى. ھەمدە ئاستىدىن تارتىپ تەكشۈرۈشكە باشلىدى، ئاندىن قولىنى ئاستىدىكى بىر جايىغا سېلىپ ماڭا قاراپ ھېجىيىپ قويۇپ قولىنى بۇرىدى. شۇندا تاش سۈپا قاتتىق نەرە تارتىپ ئېچىلىشقا باشلىدى. بىز بولساق كۆزىمىز ئېتىلىپ چىقىپ كېتىدىغاندەك قاراپ تۇراتتۇق. شۇندا تاش سۈپا تولۇق ئېچىلىپ ئىچىدىن يېشىل بىر ئىس تارىدى، بىز دەرھال كەينىمىزگە چېكىنىپ بۇرۇنلىرىمىزنى ئېتىشتۇق. بىر ئازدىن كېيىن ئىسلار تاراپ بولۇپ ئىچىدە ناھايىتى بەستىلىك، قوللىرىنىڭ تىرناقلىرى ئالاھىدە ئۇزۇن بىر چىرىنما جەسەت نامايان بولدى. بىراق يىنىدا ھېچنىمە يوق بولۇپ پەقەت بىر تېرە كىتاپ ئۇنىڭ بەدىنىگە پاتۇرۇلغان ھالەتتە تۇراتتى. بۇ ھالنى كۆرگەن شىياڭشاۋنىڭ تىخىمۇ غەزىپى ئۆرلىدى ـ : ئەبلەخ!.....شۇنچە ئۈمۈد بىلەن ئاچساق زەھەرلىك ئىس بىلەن سىسىق كىتاپتىن باشقا ھېچنىمە يوققۇ!..... ئۇ شۇنداق دەپ كەينىگە ئۆرۈلۈپلا قولچىراقنىڭ يورۇقىدا بىز كىرگەن ئىشىكنىڭ ئۈدۈلىدا يەنە بىر ئىشىكنى كۆرۈپ قالدى. ـ : ئوھھو!...بۇ قانداق يەر ئەمدى؟ ...كېلىڭلار بۇ ئىشىكنى چېقىڭلار!..... ئۇنىڭ سۆزى تۈگىشى بىلەن تەڭ قوغدىغۇچىلار ئىشىكنى چېقىپ كۈكۈم ـ تالقان قىلىۋەتتى. ئۇلار ئىچىگە كىرەي دەۋاتقاندا مىنىڭ پەقەتلا تاقىتىم قالماي ئۇلارنى توسىغاچ ئېغىز ئاچتىم ـ : ئەمدى بولدى قىلىڭ شىياڭشاۋ!...پەستىكى بايلىقلارمۇ سىزگە يېتىپ ئاشىدۇ، يەنە ئىچكىرىلەۋەرسىڭىز زور تالاپەتكە ئۇچرايمىز!..... بىراق يەنىلا سۆزۈم ئىلىك ئېلىنمىدى. شىياڭشاۋ ـ : سىز ئىشىڭىزنى قىلىڭ، كىرگەنىكەنمىز ھەممىسىنى بىراقلا ئېلىپ كېتىمىز...ھېچنىمىنى قالدۇرۇپ قويۇشقا بولمايدۇ!...سىز ماۋۇ ئالاھىدە جەسەتنى ھەم سېپىق كىتاپنى تەكشۈرۈپ بېقىڭ بەلكىم مۇشۇنىڭدىنلا نۇرغۇن پۇلغا ئىرىشىشىڭىز مۇمكىن!...بەلكىم تارىختىكى ئونتۇلماس بىر تارىخشۇناس بولۇپ قالامسىز تېخى!.....دىدى كىنايە قىلىپ. ئۇلار ئىچىگە كىرىپ كېتىشى بىلەن تەڭ مەن دەرھال جەسەتكە پاتۇرۇلۇپ قويۇلغان تېرە كىتاپنى ئالماقچى بولدۇم، بىراق ئۇ جەسەتنىڭ بەدىنىگە ناھايىتى چىڭ جېپىسلىنىپ كەتكەن ئىدى. ـ : كېلىڭلار ماڭا ياردەم قىلىڭلار!..... ياردەمچىللىرىم سۆزۈمنى ئاڭلاپ ياردەمگە كەلدى، بىز تەسلىكته كىتاپنى ئاجرىتىپ ئىلىشمىزغا قەبرىستانلىقنىڭ ئىچى تەۋرەپ كەتتى، بۇ

ئادەتتىكىدەك تەۋرەش بولماستىن ھەتتا پەس قەۋەتتىكى قەبرىلەرنىڭ ئۈستىمۇ يېپرىلىپ چۈشۈپ كەتكەن ئىدى. بىردەمدىن كېيىن ئەتراپ يەنە جىمجىتلىققا چۆمدى. بىز بىردەم ئەنسىزلىك بىلەن قاراپ تۇرغاندىن كېيىن نېمە ئىشلىقىنى ئاڭقىرالماي كىتاپقا قاراشتۇق.....ھالبۇكى كىتاپ قان بىلەن يېزىلغان بولۇپ ناھايىتى مۇھىمدەك قىلاتتى. بەلكىم يەر تەۋرىگەننىڭ ئىشى مۇشۇ كىتاپ بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولسا كېرەك!... ـ: بۇ نېمە ئىش!.....ددى شىياڭشاۋ ئەتراپقا قولچىراقنى يورۇتقاچ. مەن ـ: بۇ ياخشى ئىش ئەمەستەك قىلىدۇ، شىياڭشاۋ ئۇنداق قىلماي نېتىڭزدىن يېنىڭ!...بۇ بىزگە بىر بېشارەت بولۇشى مۇمكىن، چىقىپ كېتەيلى ماقۇل دەڭ شىياڭشاۋ!..... بىراق ئۇ مىنىڭ سۆزلىرىمگە پەرۋا قىلىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. ـ: بولمايدۇ، بۇ پەقەت ئادەتتىكى تەۋرىنىش خالاس...بەلكىم بۇ ئىشىكنى ئاچقانىڭ تەسىرىدىن بولسا كېرەك. بەلكىم ئۇلى بىر بولغاچقا بېسىم تۈپەيلى تەۋرىگەن بولۇشى مۇمكىن!..... شىياڭشاۋ شۇنداق دەپلا قول ئاستىدىكىلەرنى باشلاپ ئىچىگە كىرىپ كەتتى. مەن بولسام بىر ئىش يۈز بېرىدىغانلىقىنى ھىس قىلىپ دەرھال قولۇمدىكى قانلىق كىتاپنى ۋاراقلاشقا باشلىدىم ھەمدە رەسىمگە ئوخشايدىغان بۇ يېزىقلارنىڭ ئۆزۈم بىلىدىغانلىرىنى ئوقۇشقا باشلىدىم. كىتاپنىڭ مەزمۇنى«روھنى تىنىچلاندۇرغۇچى مۇقەددەس كىتاپ»، «ئالۋاستى قوشۇنىنى كونترول قىلىش»، «ئالماس گۆھەر، سەھرىلەنگەن قەلئەنىڭ ئاچقۇچى».....دىگەندەك چۈشىنىكسىز سۆزلەر تۇراتتى. قالغىنىنى ئوقۇيالمىغاچقا باغلاشتۇرۇشقا ئامالسىز قالدىم. شۇڭا يەنە بىر ۋاراقنى ئۆرۈدۈم، بۇنىڭدا رەسىم بار بولۇپ ئۇزۇن تىرناقلىق، ئۆتكۈر چىشلىق بىر مەخلۇقنىڭ بىر ئادەمنىڭ روھىنى سۈمۈرۈپ ئۇنى ئىسكىلىتقا ئايلاندۇرۇپ قويغان رەسىمى بار ئىدى. رەسىم قان بىلەن سىزىلغاچقا ئادەمگە چىن تۇيغۇ بېرەتتى، بۇنى كۆرۈپ تىخىمۇ قورقۇپ كەتتىم. شۇ چاغدا ئىچىدىن ئاۋاز چىقتى ـ: پاھ، قاراڭلار!بۇ قانداق جاي ئەمدى؟ ..... مەن ئاۋازنى ئاڭلاپلا ئىچىگە كىرىپ ھەيرانلا قالدىم. چۈنكى ئىچى تەرەپ يەنە بىر كەڭ زال بولۇپ ئىچىگە تۇتىشىدىغان جەمئىي ئالتە ئىشىك بار ئىدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىز كىرگىنىمىزلا ئىشىكى بار بولۇپ قالغىنى ئۆڭكۈرنىڭ ئىغىزىدەك قاپقاراڭغۇ كۆرۈنەتتى. زالنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىدا يۇمىلاق تاش سۇپا قوپۇرۇلغان بولۇپ ئۇنىڭ ئۈستىدە«T»شەكىللىك يەنە بىر تاش ساندۇق بار ئىدى. ئۇنىڭ ئېغىزى بىزگە تەتۇر ھالدا ئوچۇق بولۇپ بىرخىل نۇر تارقىتىپ تۇراتتى. شىياڭشاۋ سەل ئىھتىيات قىلغان ئاساستا قۇرالىنى بەتلەپ ئاستا تاش ساندۇقنىڭ كەينى تەرىپىگە ئۆتۈپلا ئىغىزىنى ئىچىپ تۇرۇپ قالدى. ئۇنىڭ قانداق ھېسىياتتا بۇنداق ئىغىزىنى ئىچىپ تۇرۇپ قالغىنىنى ئاڭقىرالماي دەررۇ يىنىغا بىرىپ تاش ساندۇقنىڭ ئىچىگە قاراپلا مىنىڭمۇ ئىغىزىم ئىچىلىپلا قالدى. شۇ تاپتا نېمە قىلارىمنىمۇ بىلمەيتتىم، دەماللىقتا تىلىم گەپكىمۇ كەلمەي قالغان ئىدى. چۈنكى ئالدىمىزدا قىممىتىنى ھېساپلاش مۇمكىن بولمايدىغان بىر ئابى گۆھەر يالىلداپ تۇراتتى. شۇ پەيتتە شىياڭشاۋ ئۇنىڭغا قولىنى ئۇزاتتى، مەن دەررۇ ئىسمىگە كىلىپ ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋالدىم ـ: توختاڭ، ئۇنىڭغا چېقىلىشقا ھەرگىز

بولمايدۇ!.....بايا كىتاپنى كۆردۈم، بۇ بىر ئاچقۇچكەن...ئىلىۋەتسىڭىزلا ئالۋاستىلار ئويغىنىپ كېتىدۇ، بايا قاتتىق يەر تەۋرىگىنى يادىڭىزدا بارمۇ؟ بۇ چوڭ بېشارەت!..... شىياڭشاۋ قولۇمنى سىلكىۋېتىپ ـ: جۆيلىمە ھۇ قېرى!.....بۇ ئۇلارنىڭ ئەتىۋارلايدىغان گۆھىرى، قانداقتۇر بىرەر جايىنىڭ ئاچقۇچى ئەمەس!...سەن بۇنىڭغا كۆز سېلىپ شۇنداق دەۋاتامسەن؟ .....دېگىنىچە قولىنى ئالماس گۆھەرگە يەنە ئۇزاتتى. مەن قايتا باشتىن قارشىلىشىپ ئۇنىڭ قولىنى تۇتىۋالغاچ دېدىم ـ: ستان سىلاق!...(شىياڭشاۋنىڭ ئەسلى ئىسمى)بۇنى ئالسىڭىز ھەرگىز بولمايدۇ!...قاراپ تۇرۇپ ھەممىزنى ھالاكەتكە ئېتتىرىشىڭىزگە يول قويمايمەن!..... شۇندا ئۇ قورالىنى ماڭا تەڭلىدى ـ: نېرى ئۆت قېرى، بولمىسا مېڭەڭدىن تۆشۈك ئېچىۋېتىمەن!...كىلىڭلار بۇ ئالجىغان قېرىنى ئىلىپ كېتىڭلار!... مەن ھەرقانچە قارشىلىق قىلغان بولسامۇ ئۇلارغا كۈچۈم يەتمىدى، ئۇلار مېنى ئۆچ ھەمراھىم بىلەن بىرلىكتە ئەسىرگە ئىلىۋالدى. شۇنچە قارشىلاشقان بولساقمۇ ھېچقانداق ئۇنۇمى بولمىدى. شىياڭشاۋ زەھەرخەندىلىك بىلەن ھېجايغىنىچە ئالماس گۆھەرنى ئىز ئورنىدىن قومۇرۇپ ئېلىشى بىلەن تەڭ ئالماستىن چىقىۋاتقان نۇر بىردىنلا سۇسلاپ ئۆچۈپ قالدى، شۇندا ئەتراپ مەلۇم بىر بېسىمنىڭ تەسىرىدە شۇنداق پىرقىرىدىكى ھەمە نەرسە ئاستىن ـ ئۈستۈن بولۇپ كەتتى. ھەممىز قەلئە بىلەن تەڭ پىرقىراۋاتاتتۇق، ئەتراپنى ئاللا ـ كاللا قاپلىغان بولۇپ ھەممىسى ئۆزىنىڭ جېنىنى قۇتقۇزۇش كويىدا ئىدى. ئەتراپتا بىز بىلەن تەڭ چۆرگىلەۋاتقان تاش، باشقا شەئىيلەر زەردە بىلەن باش كۆزلىرىمىزگە ئۇرۇلاتتى. بىر ئازدىن كېيىنلا خۇددى بومبا پارتىلىغاندەك«بوڭ!...»قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ ھەممىز تەرە ـ تەرەپكە ئۇرۇلۇپ توختاپ قالدۇق، ئارىمىزدا ھەممىز دېگۈدەك ئاساسەن يارىلانغان بولۇپ قوغدىغۇچىدىن بىرسىنىڭ مېڭىسى چۈۋۈلۈپ كەتكەن ئىدى. مەن قاتتىق ئاغرىۋاتقان باشلىرىمنى تۇتقىنىمچە ئەتراپتىكى ئىڭراشلار ئارىسىدىن ئۆز يارەمچىللىرىمنى ئىزدەۋاتاتتىم ـ: ئالىننا، سىز قەيەردە!..... مەندىن نېراقتىراق بوشقىنا جاۋاپ كەلدى ـ: پىرافېسور، مەن...بۇ يەردە!..... ئالىننانىڭ پۇتىنى بىر تاش بېسىۋالغان ئىدى، مەن ئۆمۈلەپ يۈرۈپ ئۇنىڭ پۇتىنى تاش ئاستىدىن ئاجرىتىۋالدىم، ئۇنىڭغىچە شىياڭشاۋ باشچىلىقىدىكى قوغدىغۇچىلارمۇ ۋايساشقىنىچە تاشلارنىڭ ئارىسىدىن چىقىپ كەلدى ـ: ۋايجان!.....ئاناڭنى، زادى نېمىش بولدى؟ ..... مەن بىر قولۇمدا بېشىمدىكى يېرىقتىن چىقىۋاتقان قانلارنى چىڭ بېسىۋالغاچ ئەتراپقا نەزەر سېلىشقا باشلىدىم. قەبرىلەرنىڭ ھەممىسى پۈتۈنلەي يېرىلىپ كەتكەن بولۇپ تاشلارنىڭ ئارىسىدا قالغان ئىدى. مەن دەررۇ تاشلارنىڭ ئارىسىدىن بىر نەرسىلەرنى ئىزدەشكە باشلىدىم، ئۇ دەل ھېلىقى قانلىق كىتاپ ئىدى. مەن جىددىيلىشىپ ئىزدەۋېتىپ بىر بۇرجىكى چىقىپ قالغان تېرە كىتابنى كۆرۈپ قالدىمدە ناھايىتى چوڭ بايلىق تېپىۋالغاندەك ئۇنىڭغا ئۆزۈمنى ئاتتىم. ئاردا شىياڭشاۋمۇ ئالماس گۆھەرنى ئىزدەۋاتاتتى ـ: بولۇشە، بولۇشە!...تېز ئالماس گۆھەرنى تېپىش، ئۇنىڭ باھاسى ھەرقايسىڭىنىڭ

جېنىنىڭ باھاسىدىنمۇ يۇقىرى!..... ئۇ شۇنداق دېگىنىچە قول ئاستىدىكىلەرنى ئالماسنى تېپىشقا ئۈندەۋاتاتتى. مەن بولسام ياردەمچىلىرىمنى بىر يەرلەردىن تېپىپ ئۇلارنىڭ ساق ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ خاتىرجەم بولدۇم. دەل شۇ پەيتتە توساتتىن غەيرى بىر نەرە تارتقان ئاۋاز ئاڭلاندى. شىياڭشاۋ ـ: نىمىش بولدى؟ بۇ ئېيىقنىڭ ئاۋازى ئەمەستۇ ھە؟ ...تېز بولۇڭلار ئالماسنى تېپىپ بۇ جايدىن چىقىپ كېتەيلى!..... ددى ھەركىتىنى تىزلىتىپ، بىراق بىز ئاللىبۇرۇن ئالۋاستىنى ئويغۇتۇپ بولغان ئىدۇق. بۇ نەرە تارتىش دەل شۇ ئالۋاستىنىڭ ئويغانغانلىقىدىن دېرەك بېرەتتى!.....

كۈندىلىك خاتىرە(6 ـ باب9 ـ قىسىم)

ئۆڭكۈرنى بىر ئالغان بۇ قاتتىق نەرە تارتىشتىن چۆچۈپ كەينىمىزگە چېكىنىشكە باشلىدۇق، ئەمما ئاۋازنىڭ قايسى تەرەپتىن چىقىۋاتقانلىقىنى بىلەلمەيۋاتقان ئىدۇق. بىراق شىياڭشاۋ بولسا قوغدىغۇچىلار بىلەن داۋاملىق ھېلىقى ئالماسنى ئىزدەۋاتاتتى. ـ: شىياڭشاۋ قاراڭ!..... بىر قوغدىغۇچى شۇنداق دېگەچ قولچىراقنى بىزدىن يىراقتىراق بىر جايغا تۇتتى. قولچىراقنىڭ يورۇقىدا ئالماس كۆزنى چاقناتقۇدەك پارقىراپ تۇراتتى. ـ: تېز ئۇنى ئىلىپ كەل!.....ددى شىياڭشاۋ قوغدىغۇچىغا. ئۇ مۇدۇرۇپ يۈرۈپ بېرىپ ئالماسنى ئىلىپلا قاتتىق ۋارقىراپ كەتتى، بىز تىخمۇ چۆچۈپ نىمە ئىشلىقىنى بىلەلمەي ئۇ تەرەپكە قولچىراق يورۇتتۇق، ئەمما قوغدىغۇچىنىڭ كەينىدىكى قاراڭغۇلۇقتا ھېچنىمىنى پەرق قىلالمىدۇق. شۇ تاپتا ئۇنىڭ مۇرىسىدىن جىرىلداپ قان چىقىۋاتاتتى، ئاغرىقىنىڭ دەردىگە چىدىيالمىغان قوغدىغۇچى ئېچىنىشلىق ۋارقىرايتتى. شۇ پەيتتە ئۇنىڭ ۋارقىرىغان ئاۋازى بارا ـ بارا پەسلەپ ئاۋازى چىقماي قالدى، بىر ئازدىن كېيىن ئۇنىڭ پەقەت ۋە پەقەت كىيىملا يەرگە پۈرلىشىپ چۈشتى. ئۆزى بولسا ئاللىقاچان قۇرۇق ئۇستىخانلا بولۇپ قالغان ئىدى. ـ: قېچىڭلاررررررررر!..... مىنىڭ ۋارقىرىشىم بىلەن تەڭ ھەممىسى ئۆرە توپا بولۇشۇپ سىرتىدىكى قەبرىستانلىق تەرەپكە قاراپ قاچتى. بىراق شىياڭشاۋ بولسا بىزگە قارشى تەرەپكە يۈگۈرىۋاتاتتى. ـ: شىياڭشاۋ سارىڭ بولدىڭىزمۇ تېز يىنىپ كېلىڭ!..... بىراق ئۇ مىنىڭ ۋارقىرىشىمغىمۇ پەرۋا قىلماستىن مۇدۇرۇپ يۈرۈپ بېرىپ بايىقى قوغدىغۇچىنىڭ قولىدىن دومۇلاپ چۈشۈپ كەتكەن ئالماسنى ئىلىپلا بىز تەرەپكە يۈگۈرۈپ كەلدى. بىز يالغۇز قەبرە بار ئۆيگە چىققاندا بولسا تاش ساندۇقنىڭ ئىچىدىكى جەسەت ھېچىيەردە كۆرۈنمەيتى. ـ: بۇ قانداق گەپ، بۇنىڭ ئىچىدىكى جەسەت قېنى!..... ددىم مەن چۆچۈپ كەتتىم. ـ: كارىڭىز بولمىسۇن پىرافېسور تىز قاچايلى!..... ئالىننا شۇنداق دېگىنىچە قولۇمدىن تۇتۇپلا سىرتقا تارتتى. بىز چوڭ قەبرىگاھقا چىقىۋاتقاندا بولسا غەيرى ئاۋاز ئۇلغۇيۇپ خۇددى ھەرىنىڭ غوڭۇلدىشىغا ئوخشاش بىر ئاۋاز ئۆڭكۈرنى بىر ئالغان ئىدى. ئۆڭكۈر ئىچى قاۋاق بولغاچقا ئەكس سادا قايتۇرۇپ ئاۋازلارنىڭ قەيەردىن چىقىۋاتقانلىقىنىمۇ پەرق قىلماق تەس ئىدى. بىز ھۇركىگەن ئوغلاقتەك چاپچىپ، تاشلارغا پۇتلىشىپ، يىقىلىپ قوپۇپ دېگۈدەك ئاللا ـ توۋا دېيىشكىنىمىزچە مەخپىي

كىرىش ئىغىزى تەرەپكە قاراپ قىچىشقا باشلىدۇق. ـ: ئاااااااااااااااااااا!..... شۇ پەيتتە تۇيۇقسىز يىنىمدىكى بىر ھەمرايىم ۋارقىرىغىنىچە مەلۇم بىر كۆچىنىڭ تەسىرىدە سۆرەلگەن پېتى بىر قەبرىنىڭ ئىچىگە ئەكىرىپ كىتىلدى. ـ: قۇتقۇزۇڭلار، مىنى قۇتۇلدۇرىۋىلىڭلار!.....پىرافېسور مىنى قۇتۇلدۇرىۋىلىڭ!..... ئۇ قولىنى ماڭا سوزغىنىچە ئېچىنىشلىق ناله قىلاتتى، بار كۆچى بىلەن تىرىشقى يەرگە پاتۇرىۋالغان بولسىمۇ ئىچىدىكى كۆچىنىڭ تەسىرىدە تىرناقلىرى بارمىقىدىن ئاجراپ جىرىلداپ قان چىقىشقا باشلىدى، شۇنداقتىمۇ ئۇ ھاياتلىقتىن ئۈمۈدىنى ئۈزمەي ئاغرىقىشا چىداپ خېلى تىركەشتى، ئۇنىڭغىچە مەنمۇ كەينىمگە يېنىپ بىرىپ ئۇنى تارتىۋالماقچى بولۇپ قولۇمنى سوزدۇم ـ: قولىڭنى ماڭا بېرىڭ، تېز بولۇڭ!..... مەن قولۇمنى ئۇزىتىشىمغا ئۇ ئېچىنىشلىق ۋارقىرىغىنىچە قەبرىنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەتتى. ـ: ۋېلىستووووووووووون!..... مەن ۋارقىرىغاندىن قەبرىنىڭ ئىچىگە چۈشەي دەپ تۇرغاندا ئىچى تەرەپتىن خۇددى فونتاندىن سۇ ئېتىلغاندەك قان چارتىلداپ ئېتىلىپ چىقىشقا باشلىدى، دېمەك ئۇ ئۆلگەن ئىدى.....مەن قاتتىق ئېچىنىش ھەم پۇشايمان ئىچىدە ئۇنى توۋلىغاندىن ئولتۇرۇپلا قالدىم. شۇ پەيتتە ئىككى قول ئىككى قولتۇقۇمدىن كۆتۈرۈپلا مىنى ئىلىپ ماڭدى. مەن ئازازاپلانغان ھالدا ـ: مېنى قويىۋىتىڭلار، مەن ئۇنى قۇتقۇزۇپ چىقىمەن!...ئۇ چوقۇم ھايات تىخى ئۆلمىدى!.....دېگەچ يىغلاپ كەتتىم. گەرچە ۋىلىستوننىڭ ئۆلگىنى ھەقىقەت بولسىمۇ مەن ئۆزۈمنى ئۇنىڭ تىخى جان تالىشىۋاتقانلىقىغا ئىشەندۈرۈشكە ئۇرىناتتىم. ـ: بولدى قىلىڭ پىرافېسور، ئۇ ئاللىقاچان ئۆلۈپ بولدى!...بىزمۇ ناھايىتى خەتەرلىك ھالدا تۇرىۋاتىمىز، ئۆزىمىزنى يوقۇتۇپ قويساق بىزمۇ ئۇنىڭدەك ئېچىنىشلىق ئۆلۈپ كىتىمىز شۇڭا دەرھال چىقىپ كېتەيلى، بىز بولساقمۇ ھايات قېلىپ ئەمەلىي ئەھۋالنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى ئاشكارلىشىمىز كېرەك!..... ئالىننا مىنى سىرىتقا تارتقاچ شۇنداق دىدى. بۇ چاغدا ئاۋازلار تىخىمۇ ئۇلغىيىپ قۇلاقنى يارغۇدەك دەرىجىدە يۇقۇرىلاپ كىتىۋاتاتتى. ـ: قورالىڭلارنى بەتلەڭلار!...دىدى شىياڭشاۋ ۋارقىراپ تۇرۇپ ـ: نىمە بارلىقىنى بىلمىسەكمۇ ئەمما بىز خەتەر ئىچىدە قالدۇق، شۇڭا ھەر قانداق نەرسىنى بايقىساڭلار دەررۇ ئوق چىقىرىڭلار!..... ئۇ شۇنداق دېگىنىچە قۇرالىنى ئېلىپ تەييارلىق ھالەتكە ئۆتتى. قالغانلارمۇ قېچىۋاتقاچ پات ـ پات كەينىگە قاراپ قوياتتى. ـ: شىياڭشاۋ ئاۋۇ نېمە؟ ..... بىر قوغدىغۇچى چۆچۈگەن ھالدا پەشتاقىنىڭ ئۈستى تەرەپكە قولچىرىغىنى يورۇتتى. مەلۇم بىر قارا گەۋدىنىڭ ئۆمىلىگىنىچە قەبرىدىن چىقىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ يۈرىكىم ئېغىزىمغا تىقىلىپلا قالدى، چۈنكى ئۇ قەبرىدىكى جەسەت ئىدى. ـ: ئالۋاستى!.....راستىنلا جەسەت ئالۋاستىكەن، تېز ئوق چىقىرىڭلار!..... شىياڭشاۋنىڭ ئەنسىزلىك بىلەن قىلغان بۇيرۇقىغا بىنائەن قوغدىغۇچىلار تارتىلدىتىپ ئوق چىقىرىشقا باشلىدى. ئەمدىلا قەبرىدىن ئۆمۈلەپ چىقىۋاتقان جەسەت بولسا ئوق زەربىسىدە كۆكۈم ـ تالقان بولۇپ كەتتى، ئەمما قورقۇپ كەتكەن قوغدىغۇچىلار ھېلىھەم ئوق

چىقىرىۋاتاتتى. ـ: ئانناڭنى نان قېپى ھارىمىلار!.....دىدى شىياڭشاۋ غەزەپ بىلەن ـ: ئوقنى تېجەپ قېلىشمىساك كىيىن ئۆلگۈڭ بار ئوخشىمامدۇ، جەسەت پارچىلىنىپ كەتكىلى نەۋاق تېخىچە ئوق چىقىرىۋتىشامسەن!.....دىگەچ ئۇلارنىڭ قۇرالىنى تۇتىۋالدى. ئەمدى بولسا قەبرىلەرنىڭ ئۈستى يىمىرىلىپ چۈشۈپ قۇرۇپ قاقشال بولۇپ كەتكەن قوللار ئەزمىلىك بىلەن يەرنى تېرىگىنىچە ھەربىدەت قىلىشقا باشلىدى. ـ: ئاھ تەڭرىم!...بىز تۇگىشىپتۇق..... دىدى ئالىننا ئىختىيارسىزلا. مەنمۇ ھەم شۇ قاراشتا ئىدىم، چۈنكى نۇرغۇن جەسەتلەر قۇتۇرغىنىچە، قۇرۇتلارغا ئوخشاش لۆمشۈپ دېگۈدەك ئۈستىگە يامىشىپ چىقىۋاتاتتى. ـ: چېكىنىڭلار، تېز چېكىنىڭلار!.....دىدى شىياڭشاۋ ئۈستىگە يامىشىپ چىقىۋاتقان جەسەتلەرگە ئوق ئۇزگەچ. ھەممىز جىددىيلىشىپ قولچىراقلارنى ئىگىرىپەس يېقىپ سىرتقا قاراپ قېچىشقا باشلىدۇق. ئالىننا بىلەن كىرىستوفېرسن ئىككى بېقىنىمدىن قولتۇقلىغىنىچە كىرىش ئېغىزىغا ئىلىپ كىتىۋاتاتتى، بىز ئىگىز ـ پەس دەسسەپ، مۈدۈرۈپ يۈرۈپ كىرىش ئېغىزىغا بىرىۋالدۇق. ـ: تېز چىقىپ كېتەيلى، ئۇلار بىزنى تۇتىۋالسا چوقۇم ئېچىنىشلىق ئۆلتۈرىۋىتىدۇ!..... ئالىننا جىددىيلىشىپ سۆزلەپ كىتىۋاتاتتى. بىز ئادەم باشلىرى بىلەن قوپۇرۇلغان مەخپي كىرىش ئېغىزىدىن سىرتقا قاراپ قېچىشقا باشلىدۇق، قوغدىغۇچىلارمۇ بىر تەرەپتىن جەسەتلەرگە ئوق ئاتقاچ بىر تەرەپتىن چېكىنىۋاتاتتى. بىز مەخپي يولدى چىقىپ چوڭ زالغا تۇتىشىدىغان تار بۆلۈنمە يولغا سالامەت چىقىۋالدۇق. بىراق قوغدىغۇچىلار تىخى چىقىپ بولالمىغان ئىدى. مەن ئۇلارنى ساقلاۋاتقاندا ئالىننا قولۇمدىن تارتتى ـ: نىمىگە قاراپ تۇرىسىز، تېز مېڭىڭ پىرافېسسور!..... ـ: بولمايدۇ، بىز بۇ مەخپي يولنىڭ ئېغىزىنى ئېتىۋىتىشىمىز كېرەك. بولمىسا ئالۋاستىلار سىرتقا قۇتراپ كېتىدۇ، ئۇ چاغدا بالايى ئاپەتنىڭ باشلىمى بولۇپ قالىمىز!.....دىدىم مەن. بىراق ئىككى ھەمرايىم مەجبۇر قولۇمدىن سۆرەپ ئېلىپ ماڭدى ـ: ۋاقىت قالمىدى، ئىشكىنى قوغدىغۇچىلار تاقىۋىتىدۇ بىز تېز چىقىپ كېتەيلى!..... مەن شۇنچە قارشىلاشقان بولساممۇ ئۇ ئىككىسى مىنى مەجبۇر ئىلىپ سىرتقا قاراپ قاچتى. بۇ چاغدا قوغدىغۇچىلارمۇ قوراللىرىنى«تاتات!»لاتقىنىچە چىقىپ كەلدى. مەن ئۇلارغا ۋارقىرىدىم ـ: تېز مەخپي يولنىڭ ئېغىزىنى تاقىۋىتىڭلار!..... شىياڭشاۋ سۆزۈمنى ئاڭلاپ قول ئاستىدىكى بىرسىگە بۇيرۇق قىلدى ـ: تېز ئىشكىنى تاقىۋەت، تېز بول!..... بىراق نۇرغۇن تۆشۈكنىڭ ئارىسىدىن مەخپي يولنىڭ ئىشكىنى تاقىۋىتىدىغان جايىنى تاپالماي يۈرەتتى ـ: قايسى تۆشۈكتىن تاقايمەن!..... ـ: خەتكە ئوخشاپ كېتىدىغان ئالاھىدە بىر تۆشۈك بار، ئىچىدە بۇرما تاش بار، شۇنى بۇرىساڭلا بولىدۇ!..... مەن شۇنداق ۋارقىرىغاچ ئالىننا بىلەن كىرىستوفېرسىننىڭ مەجبۇر ئېلىپ مېڭىشى بىلەن قايرىلما يول تەرەپكە كىتىپ قالدىم. بىر ئازدىن كېيىن بىرسىنىڭ ئېچىنىشلىق ۋارقىرىغان ئاۋازى، ئاندىن قۇرالىلاردىن ئۆزۈلمەي چىقىۋاتقان ئاۋازلار ئۆڭكۈرنى بىر ئالدى. بىز ئالدىمزغا كەلگەن يوللار بىلەن يۈرۈپ ئاخىرى چوڭ زالغا چىقىۋالدۇق، بۇ چاغدا ئۆڭكۈر ئېغىزىدىن غۇۋا يورۇق

چۈشۈپ تۇراتتى. ـ: تېز، ئۆڭكۈردىن تېزرەك چىقىپ كېتەيلى!..... ئالىننا شۇنداق دېگەچ مىنى تىخىمۇ كۈچەپ تارتىشقا باشلىدى. بىز ھاسراپ ھۆمۈدەپ سىرتقا ئۆزىمىزنى ئاتتۇق...بۇ چاغدا تاك سۈزۈلەيلا دەپ قالغان ئىدى. بىز تاغ ئۆڭكۈردىن خېلى يىراقلىشۋالغاندىن كېيىن توختاپ ئۆڭكۈر تەرەپكە قاراپ ئۇرۇندۇق، بىر ئازدىن كېيىن ئوق ئاۋازلىرى بارا ـ بارا كۈچەيىپ ئۈچ قوغدىغۇچى ئوق ئىتىۋاتقاچ كەينىچىلاپ مېڭىپ ئۆڭكۈردىن چىقىپ كەلدى. ھەمدە ئۇدۇل بىز تەرەپكە قاراپ يۈگۈرۈپ كېلىشكە باشلىدى. بۇ چاغدا ھەربىنىڭ غوڭۇلدىشىدەك ئاۋاز تىخىمۇ كۈچەيىپ كەتكەن ئىدى. دېمەك ئالۋاستىلار ئۆڭكۈردىن سىرتقا قاراپ كىلىۋاتقاندەك قىلاتتى. شۇنداشىياڭشاۋ قىچىپ كىلىۋاتقان بىزگە ۋارقىرىدى ـ: مەخپىي ئىشىكنى ئىتەلمىدۇق، ئالۋاستىلار كېلىۋاتىدۇ تېز قېچىڭلار!..... بۇ گەپنى ئاڭلاپ ھودۇقۇپ كەينىمىزگە ئۆرۈلۈپلا قاچتۇق. بىراق ئۇزاق ماڭمايلا ئالۋاستىلارنىڭ ئاۋازلىرى سۇسلىشىپ يوقاپلا كەتتى. دېمەك بىز ئۇلاردىن خېلى يىراقلىشىپ بولغان ئىدۇق. ئۇنىڭغىچە قوغدىغۇچىلارمۇ ھاسراشقىنىچە يېتىپ كەلدى، ھەمدە شىياڭشاۋ توختاپ ئۆڭكۈر تەرەپكە قاراپلا بىزگە ۋارقىرىدى ـ: توختاڭلار!..... ھەممىز توختاپ ئۇنىڭغا قارىدۇق، شىياڭشاۋ بولسا ھەيرانلىقتا ئۆڭكۈر تەرەپكە قاراپ تۇراتتى ـ: مەن چۈش كۆرۈۋاتامدىم ياكى بۇ خىيالىي سېزىممۇ!...قاراڭلار ئاۋۇ تاغدىكى ئۆڭكۈر قېنى؟ ..... بىزمۇ تاغ تەرەپكە قاراپلا تۇرۇپ قالدۇق، چۈنكى تاغدا راستىنلا بىز ھازىر تېخى چىققان ئۆڭكۈر كۆرۈنمەيتتى. ـ: بۇ چۈشۈمۇ ياكى ئوڭۇمۇ...بىرمۇنچە خەتەرگە يولۇقۇپ ئاران دېگەندە قۇتۇلۇپ چىققان جاي قانداقسىگە بىردەمدىلا يوقاپ كېتىدۇ!..... شىياڭشاۋ بۇ ئىشنى ئاڭقىرالماي سوئال نەزىرىدە بىزگە قاراپ تۇراتتى، بىزمۇ بۇ ئىشنىڭ تېگىگە يېتەلمەي ھەيران قالغان ئىدۇق. بىردەمدىن كېيىن شىياڭشاۋ يەنە ئېغىز ئاچتى ـ: ھاھ ھاھ ھاھ ھا!.....مەن ئەمدى چۈشەندىم، بىز پەقەت ئاشۇ جايدىن قېچىپ قۇتۇلالىساقلا سېھىر يىشىلىپ بۇ جاينى مەڭگۈگە ئىتىۋىتىدۇ!...دېمەك بىز ھازىر پۈتۈنلەي قۇتۇلۇپ بولدۇق ھا ھا ھا!.....دېگىنىچە يانچۇقىدىكى ئالماسنى ئېلىپ سۆيۈپ كەتتى ـ: ھاھ ھا!...ئەمدى سەن پۈتۈنلەي بىزگە تەۋە بولدۇڭ ئالمىسىم!...سىنى دەپ تاس قالدۇق جانىنى سېلىپ بەرگىلى، لىكىن ئەرزىيدۇ، ئەرزىيدۇ!.....ئۇ شۇنداق دېگىنىچە ئالماسنى پۈختا ئورۇنلاشتۇرىۋالدى. لىكىن مەن غەزەپلىنىپ ئۇنىڭ ياقىسىغا ئېسىلدىم ـ: ھۇ ئاچكۆز ئەبلەخ!...سېنىڭ دەستىڭدىن بىر ھەمراىمدىن ئايرىلىپ قالدىم، ئەگەر گېپىمگە كىرگەن بولساڭ بۇنچىۋالا ئىشلارمۇ يۈز بەرمىگەن بولاتتى...بىر مۇنچە جانىنىڭ بەدىلىگە ئېرىشكىنىڭ دوزاخ بولار ئىلاھىم!..... ـ: ھۇ ساراڭ قېرى، نىمە ياقامغا ئېسىلىسەن يوقال!.....ئۇ شۇنداق دېگىنىچە مىنى ئىتتىرىپ يىقىتىۋەتتى ھەمدە ـ: سېنىڭ بىر ئادىمىڭ ئۆلگەن بولسا مېنىڭ ئوچ ئادىمىم ئۆلدى، بەدەل تۆلەشكە تېگىشلىك بولسا مەن ئوچ ھەمراىمدىن ئايرىلىپ ئېغىر بەدەل تۆلىدىم، لىكىن نىمە بوپتۇ ئۇلارنى قۇربانلىق قىلىپ بىباھا بايلىققا ئېرىشتىم، بۇنىڭغا ئەرزىيدۇ!.....دىدى

يەنە. ـ: ھۇ ھايۋان!.....سىنى ئادەممىكىن دېسەم يىرتقۇچ ھايۋانلىرىنىڭ ئۆزىكەنسەن!..... مەن ئاچچىقىمدا ئۇنى تىللاۋاتقاندا ئۇ قورالىنى ماڭا تەڭلىدى ـ: ئىغىزىڭنى يۇم ئۆلگۈر قېرى، يەنە قالايمىقان جۆيلىيدىغان بولساڭ مەڭگۈ گەپ قىلالماس قىلىپ يولغا سېلىپ قويىمەن!..... ئىشىنىڭ چاتاقلىقىنى پەملىگەن ئالىننا مىنى دەررۇ يىنىغا تارتىۋىلىپ ـ: بولدى قىلايلى، بىزنىڭ ئامان قالغىنىمىزمۇ چوڭ ئىش، ئۆز ـ ئارا زىددىيەتلەشمەي بۇ جايدىن سالامەت چىقىپ كېتىشنىڭ ئامالىنى قىلايلى بولامدۇ!.....ددى شياڭشاۋغا. شياڭشاۋ بولسا ھىيلىگەرلىك بىلەن ھەجىيىپ تۇرۇپ ـ: ھى ھى ھى...يەنىلا قول ئاستىڭدىكى بۇ گۈزەللىرىڭ ئىشىنىڭ يولىنى بىلىدىكەن، بوپتۇ!...بۇ قېتىم بولدى قىلاي، بۇدا يەنە جۆيلۈيدىغان بولساڭ مەندىن رەنجىمە قېرى!...ياخشىسى بىزنىڭ قوغدىشىمىز ئاساسىدا دۆلىتىمىزگە ساق ـ سالامەت قايتىۋال.....بولدى، يۈرۈڭلار چىقىپ كېتىمىز!.....ددى يول باشلىغاچ. بىراق بىز جېدەل قىلىشىپ بولۇپ ئەتراپقا قارىغىنىمىزدا يەنە بىر قىيىن مەسىلىگە دۇچ كەلدۇق، يەنى بىز ھازىر ئۆزىمىز ئۆمرىمىزدە كۆرۈپمۇ باقمىغان بىر جايدا تۇراتتۇق، بۇ ھېچقاچان بىز كىرگەندىكى جاي ئەمەس ئىدى. ـ: بۇ قەيەر ئەمدى؟ ...ددى شياڭشاۋ ئەتراپقا قارىۋىتىپ ـ: يادىمدا خاتا قالمىغان بولسىلا بىز ئەزەلدىن بۇنداق جايغا كېلىپ باقمىغانغۇ دەيمەن!.....ئېيتە سەن ئەسلىيەلىدىڭمۇ!.....دەپ سوردى بىر قوغدىغۇچىسىدىن. بىراق ئۇمۇ بىشىنى لىڭشىتقىنىچە قاراپ تۇراتتى. ھەممىز دېگۈدەك جاۋاپسىز بىر ـ بىرىمىزگە قاراپ تۇراتتۇق، شياڭشاۋ بىردەم ئويلىنىپ تۇرۇپ كېتىپ ـ: بەلكىم بىز ئۆڭكۈرنىڭ يەنە بىر بېشىدىن چىقىپ قالغان بولساق كېرەك، بىراق ھېچقىسى يوق، مىڭىۋەتسەكلا بۇ دوپپامدەك جايدىن چىقىپ كېتىدىغان ئېغىزنى بىردەمدىلا تېپىۋالىمىز. ئەڭ مۇھىمى بىز ساق ـ سالامەت ئۆڭكۈردىن چىقىۋالدۇق، ئۆڭكۈرمۇ غايىپ بولدى. دېمەك بىز ناھايىتى بەختەر...لېكىن ئامال بار سەپتىن چۈشۈپ قالماي مىڭىلار، ئاۋۇ قېرىنى يۆلىۋىلىڭلار ئۆلۈپ قالمىسۇن يەنە!.....ددى مىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ. بىراق مەن غەزىپىمنى باسالماي ئۇنىڭغا ئالىيىپ قاراپ تۇراتتىم. چۈنكى بۇ ئىبلىس مىنى نۇرغۇن قىممەتلىك نەرسىلەردىن ئايرىغان ئىدى. يەنە كېلىپ مىنىڭ جاپادا يىغقان ئەۋرىشكىلىرىم بار سومكامۇ بىر يارىدەمچىم بىلەن بىللە مەڭگۈلۈك تاغ ئۆڭكۈرىگە بەد قىلىنغان ئىدى. ئەمدى بولسا ئامالسىزلىقتىن ئۇنىڭ كەينىدىن مىڭىشقا مەجبۇر بولدۇم. بىز چىقىپ كېتىش ئۈچۈن ئۆزىمىزمۇ بىلمەيدىغان، ھەم ئەزەلدىن كۆرۈپمۇ باقمىغان بۇ جايدىن خارابىيلىققا كىرگەن ئىشكنى ئىزدەپ نىشانسىز ھالدا ئايلىنىشقا باشلىدۇق.....

كۈندىلىك خاتىرە(6 ـ باب10 ـ قىسىم)

بۇ يوللار نىمانداق تۈگىمەيدۇ؟ .....ددى شياڭشاۋ مەس ئادەمدەك دەلدەڭشىپ ماڭغاچ ـ: كىرگەن ۋاقتىمىزدا بۇنچە ئۇزۇن بىلىنمىگەن ئىدى، ئەمدى بولسا شۇنچە ماڭساقمۇ بىرەر تونۇش

جاي يوققۇ!...شۇ تاپتا ئۇيقۇمۇ بەك كىلىپ كەتتى!.....دەپ زارلىنىپ قويدى. دىمىسىمۇ بىز ئىككى كۈن ئۇيقۇسىز قالغان ئىدۇق، شۇ تاپتا كۆزلىرىمىز ئېلىشىپ، پۈت ـ قوللىرىمىز بوشىشىپ كىتىۋاتاتتى. يۈز بەرگەن ئىشلارمۇ خۇددى خىيالىمىزدىكىدەك غۇۋا ئەكس ئېتىپ تۇراتتى. شىياۋشاۋ چىدىمىدىمۇ ئاخىرى ئۆزىنى يەرگە ئاتتى ھەمدە ـ: بولدى ماڭمايلى، بەربىر جەسەتلەردىن قۇتۇلدۇق ئەمدى قانغۇچە بىر ئۇخلىۋىلىپ ئاندىن يولىمىزنى داۋاملارشتۇرايلى، مەن كۆزۈمنى زادىلا ئاچالمىدىم!.....دىدى. ئۇنىڭ تۇرقىدىن جەسەتلەر كىلىپ پارچە ـ پارچە قىلىۋەتسىمۇ رازى بولىدىغاندەكلا قىلاتتى. ھەم شۇنداق دېگىنىچە يانچۇقىنى چىڭ قاماللىغان ھالدا ئۇيقۇغا غەرق بولدى. بىزمۇ ھەم ئۇيقۇسىزلىقنىڭ دەردىدىن كۆزلىرىمىز تورلىشىپ ئارانلا قالغان ئىدۇق. ـ: شۇنداق قىلايلى پىرافېسور، ئۇ ئىبلىسنىڭ دېگىنىدەك بىز ئالۋاستىلاردىن قۇتۇلدۇق، چوڭ غېمىمىز تۈگىدى!...ئەمدى كېچىلىك ئۇيقۇمىزنى ئۇخلىۋىلىپ ماغدۇرلانغاندا ئاندىن يولىمىزنى داۋام قىلايلى!.....چارچاپ كىتىپ ھىچ ئىش يادىمدا قالماپتۇ، بەلكىم كەلگەن يولنى تاپالماسلىقىمىزنىڭ سەۋەبىمۇ زىيادە چارچاپ كېتىپ خاتا سېزىمدە بولۇپ قالغانلىقىمىزدىنمىكىن!.....دىدى ئالىننا. مەنمۇ بۇ پىكىرگە قوشۇلدۇم، دېگەندەك ھىچ بولمىسا بىز ئۇ جەسەتلەردىن بولسىمۇ قۇتۇلغان ئىدۇق. ئەمدى پەقەت بۇ جايدىن چىقىپ كەتسەكلا ھەممە ئىش تۈگەيتتى. مەن ئۇلارنى ئارام ئىلىشقا ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇپ كۆزلىرىمنىڭ ئىيچىشىپ كىتىشىگىمۇ قارىماستىن خاتىرەمگە بۇ ۋەقەلەرنى يېزىشقا باشلىدىم. چۈنكى بۇ ئارقىلىق ھايات قالسام مەندە چوڭقۇر بىر ئۇنتۇلماس ئەسلىمە قالاتتى، ھايات قالالمىسام بۇ جايغا بىزدەك ئېزىپ كىرىپ قالغانلارغا چوقۇم پايدىسى بولاتتى. قانداقلا بولسۇن بۇ قاباھەتلىك ئىشلارنىڭ ھىچكىشىگە ئۇچراپ قالماسلىقىنى ئۈمۈد قىلىمەن!..... ـ: ئۇھ، بۇنى ئوقۇپ بولغىچىلىكمۇ كۆزلىرىم ئېيىچىشىپ كەتتى دېسە!..... دىدى غېنى خاتىرىنى قويۇپ كۆزلىرىنى ئۇۋۇلغاچ. بىز بولساق جىمجىتلىققا چۆمگەن ئىدۇق. غېنى ھەيران بولۇپ بىزگە قارىدى ـ: نىم بولدى سىلەرگە، قاراپلا قاپسىلەرغۇ!..... نىجات يالغاندىن يېشىنى سۈرتكەن ھالەتتە پوتلىسىنى تارتىپ قويۇپ ئىغىز ئاچتى ـ: ھەيىيىي!.....نىم بولاتتى، ھېكايەڭنى ئاڭلاپ مومام يادىمغا كىپ قالدى...رەھمەتلىك ساڭا ئوخشاش ھېكايە ئوقۇپ ئادەمنى ئىغىزىغا قارىتىپلا قويىدىغان!...لىكىن سەندەك قورقۇنۇچلۇق ھېكايە ئوقۇمايتتى، بالىلار ھېكايىسى ئىيتىپ بېرەتتى!..... ـ: ۋاي مىراخور، داۋاملىق شۇم ئېغىزلىق قىلىدىغان نىمىكەنسەن!...مومالك رەھمەتلىك بوپ كەتكەن بولسا جايى جەننەتتە بولسۇن، بۇنىڭغا نىمە مىنى چىشلەپ تارتىسەن، مەنيا رەھمەتلىك بولمىسام!.....دىدى غېنى تىرىكىپ. نىجات يەنە كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ ـ: ھوي لەقۋا، كىم سىنى رەھمەتلىك دەپتۇ!...مەن پەقەت مومام رەھمەتلىكنى ئەسلىتىپ قويدۇڭ دەۋاتىمەن، كالىنىڭ سۈتىنى ئىمىپ قالغان!.....دىدى غېنىغا. ـ: ھەي بولدى قىلىڭلا، كەچكىچە جىدەلنىڭ غېمى!...ئىشىڭلار بولمىسا مىڭىشە توشقان ئوۋلاپ

كىرىش!..... دىدىم مەن قەستەن ئاچچىقلانغان قىياپەتتە، لىكىن ئۇلارنىڭ سۆزلىرىگە ئىچ ئىچىمدىن كۈلگۈم كېلەتتى. نىجات يەنە ئېغىز ئاچتى ـ: نېمە؟ ...توشقان ئوۋلاش ئۇستىللىرى ئالدىمىزدا ئولتۇرسا يۈزىنى تۆكۈپ بىز تۇتۇپ كېلەمدۇق؟ .....بوپتۇ باردۇقمۇ دەيلى، ناۋادا ئاران بىر ـ ئىككىنى تۇتۇپ كەلسەك ئۇلارنىڭ يۈزىگە سەت ئەمەسمۇ. شاگىرتىم دەپ پەخىرلىنىپ يۈرسە بىز يۈزىنى تۆكۈپ قويىمىز شۇڭا ئەڭ ئاقىلانىسى ئابلاكام بىلەن سېلىشتۇرۇپ كەلسۇن قانداق، بۇنىڭدا ھەممىزنىڭ قورسىقى راۋۇرۇس تويىدۇ مانا!..... ئۇنىڭ ھەييارلىق بىلەن دېگەن سۆزلىرىنى ئاڭلاپ كۈلۈپ كەتتۇق. نىجات شۇنداق دېگەچ ئابلاكام بىلەن سېلىشتۇرۇپ قويدى. ئىككىسى بىر ـ بىرىگە قاراپ قويغاندىن كېيىن ئابلاكام سېلىشتۇرۇپ ـ: بۇرادەر، بۇ پىستەكلەرنىڭ قورسىغى ئېچىپتۇ ئاستا توشقان تۇتۇپ كىلەمدۇق، ھېلى قورسىقى ئاچ قېلىپ ئايلىنىپ قالمىسۇن بۇلار!.....دىدى كۈلۈپ قويۇپ. سېلىشتۇرۇپ بۇ گەپنى ماقۇللاپ ـ: شۇنداق قىلىلى، يەنە كېلىپ بۇلار ماڭا ئامانەت...شۇڭا ئۆزۈم ئاچ قالسامۇ بۇلارنىڭ قورسىقىنى ئويلاشمىسام بولمايدۇدە!.....دىدى، ئاندىن بىزگە قاراپ ـ: ئۇنداق بولسا سىلەر سىرتقا چىقماي تۇرۇڭلار، بىز چىقىپ توشقان تۇتۇپ كىلەيلى بولامدۇ!.....دېگەچ ئورنىدىن تۇردى. بىز خۇشاللىق بىلەن ماقۇل بولۇپ ئۇلارنى ئۇزىتىپ قويدۇق ھەمدە ئۆز ـ ئارا پاراڭغا چۈشۈپ كەتتۇق. بىر ئازدىن كېيىن ئۇلار بىرمۇنچە توشقانىنىڭ قۇلىقىدىن تۇتقىنىچە كۆتۈرۈپ كەلدى. نىجات بۇنى كۆرۈپلا يۈگۈرۈپ بېرىپ توشقانلارنى ئالغاچ ـ: مانا دىمىدىمۇ!...چۈشەن بولسىمۇ قاسساپ سويسۇن دەيدىغان گەپ با!...بايىاتىن مەن بارغان بولسام ئىككى بارمىقىمنى بۇرنۇمنىڭ تۆشۈكىگە تىقىپقىنە يىنىپ كىلەتتىم بەلكىم!.....دەپ قويدى مۇغەمبەرلىك بىلەن ھەجىيىپ. بىز توشقانلارنى كاۋاپ قىلىپ ئىشتاھا بىلەن مەزلىك توشقان كاۋىپىنى يىيىشكە باشلىدۇق. ـ: ۋوي، ۋوي!...تىزرەك يەڭلا ھېلى ما دېۋە ھەممىنى يەپ بولىدىغاندەك قىلىدۇ، ئا قاراڭلا ئانىڭغا...توشقانىنىڭ بىر پۇتىنى بىر يالماپلا يۇتىۋەتتى، ھاڭكەن مۇنۇنىڭ ئېغىزى!..... بىز نىجاتنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ تېلىقىپ كۈلەتتۇق، رۇسۇل بولسا قىزىرىپ ئىغىزىغا گەپمۇ كەلمەي نىجاتقا ئالىيىپ قاراپ قوياتتى. ئۇ تىرىككەنسىرى نىجات ئادەمنىڭ خىيالىغىمۇ كەلمەيدىغان گەپلەرنى قىلىپ بىزنى تىخىمۇ كۈلدۈرۈتەتتى. شۇ ھالدا غىزالىنىپ بولۇپ قورساقمۇ راۋۇرۇس تويدى. ئەمدى خاتىرىنىڭ ئاخىرىنى ئاڭلاشقا تەقەززا بولۇپ كەتكەن ئىدۇق. ـ: ھە روس ئاغىينەم ئېيتە ناخشاڭنى!.....بەلەن ئېيتىۋاتسەن جۇمۇڭ!.....دىدى نىجات غېنىغا. ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغان غېنى يەنە تېرىكتى ـ: ئۆلگۈر مىراخور، تاڭسىڭغا يارەملىشىپ نوم ئەكەلمەي نىمىشمۇ قىلا بوغىيىتىڭ بۇ جايدا، سېسىق ئوتتەك ھەممىزنى تىرىكتۇرۇپ!..... ئۇلار بىردەم گەپ سوقۇشۇشقا باشلىدى، بىز بولساق بۇ بالىلارچە سوقۇشۇاتقان ئىككىسىگە قاراپ مەستلىگىمىز كىلىپ كېتەتتى. ئاخىرى مەن قەستەن ئاچچىقلانغان قىياپەتتە ئۇلارغا دېدىم ـ: بىردەم سوقۇشامسىلە؟ .....مايەدە بىز ۋاقتىنىڭ قىسلىقىدىن ئالدىراۋاتساق سىلەر ئۆزۈڭلارنىڭ

پاربۇسنى قىلىپ ئولتۇرساڭلار قانداق بولىدۇ!..... گەرچە قوپال سۆزلىگەن بولسامۇ ئىچىمدىن بىر كۈلكە قىستاپ تۇراتتى، لىكىن چاندۇرمىدىم. شۇنداڭ نىجات ـ: خاپۇلىمىغىنە ئاداش، ماندابى چاقچاق قىلىپ قويدۇمغۇ ئەمدى!.....هە، هە...خاتىرىنىڭ داۋامىنى تەرجىمە قىلە زادى نىمە ئىشلىقىنى بىلىپ باقايلى!..... شۇنداق قىلىپ غېنى خاتىرىنى ئېچىپ كەلگەن جايدىن باشلاپ تەرجىمە قىلىشقا باشلىدى..... ـ: ئالدىمدا ۋىلىستون قانغا مىلەنگەن هالدا ماڭا قاراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ پۈتۈن ئەزايىدىن چىپىلداپ قان ئېقىۋاتقان بولۇپ ئېچ ئەزايى ساڭگىلاپ تۇراتتى، بىراق ئۇ ھېچ قىينالغاندەك ئەمەس ئىدى، ھەتتا بىر يۈرەكنى قولىغا ئېلىۋالغان هالدا ماڭا ـ: «مېنى قۇتۇلدۇرىۋالالايتىڭىز، ئەمما شۇنچە توۋلىسامۇ مىنى تاشلاپ قويۇپ قىچىپ كەتتىڭىز!...ئەمدى سىزمۇ ئۆلىسىز، بۇ رەزىل يۈرىكىڭىزنى مەن سۇغۇرۇپ ئېلىۋالدىم، شۇڭا ئۆلۈشىڭىز مۇقەررەر!.....»دەپ ۋارقىرىدى. مەن ھەيران بولۇپ بەدىنىمگە قارىغىنىمدا قارنىم يېرىلغان بولۇپ ئېچ ئەزايىم خۇددى ئۇنىڭكىدەك ساڭگىلاپ قالغان ئىدى، پۈتۈن ئەزايىم قانغا مىلەنگەن بولۇپ ھەتتا يۈرىكىمۇ يوق تۇراتتى. مەن قاتتىق چۆچۈپ ئالدىمدىكى«ۋىلىستون»غا قاريدىم، ئەمما ئۇنىڭ ئاۋازى بىردىنلا ئۆزگۈرۈپ ناھايىتى قورقۇنۇچلۇق تۈسكە كىردى، ئۇ قان ئىقىۋاتقان ئىغىزىنى بىلەر بىلىنمەس ئېچىپ ھىجايغان هالدا ـ: ئۆلىسەن!...ئەمدى ھەممىڭ ئۆلىسەن!.....دىگىنىچە ماڭا قاراپ تۇراتتى. ـ: «ياااااااااااااااااااق!...» مەن قاتتىق ۋارقىرىغىنىمچە چۆچۈپ ئويغۇنۇپ كەتتىم، شۇتاپتا پۈتۈن بەدىنىم چىلىق ـ چىلىق قارا تەرگە چۆمۈلگەن ئىدى. نەپسىم يېتىشمەي مەيدەمنى تۇتقان هالدا چوڭقۇر نەپەس ئېلىشقا باشلىدىم. ئاۋازىمنى ئاڭلاپ يىنىمدىكىلەرمۇ چۆچۈپ ئويغۇنۇپ كېتىشتى، ھەمدە ھەيرانلىق بىلەن ماڭا قاراپلا قالدى. ـ: نېمىش بولدى پىرافېسور؟ ..... ئالىننا بىشىمدا ماڭا قاراپ تۇراتتى. مەن تەرلىرىمنى سۈرتىۋىتىپ ئۇنىڭغا ـ: ھېچ ئىش يوق، قارا بېسىپ قاپتۇ!..... دىدىم جاۋابەن. كۆڭلۈم بىر شۇملۇقنى سىزىۋاتقاندەك قىلاتتى، يۈرۈكۈمنىڭ سوقۇشى تىزلىشىپ كۆرگەن چۈشۈمنى ئويلىنىپ ئولتۇرۇپلا قالدىم. ـ: ئاپلا ما ئىشنى كۆرمەمدىغان، كەچ بولاي دەپ قاپتۇ ئەمەسمۇ!...تىخى بايىلا ياتقاندەك قىلاتتۇق بىردەمدە كەچ بولۇپ بولغىنىنى كۆرمەمدىغان...ھەممىڭلار قوپۇڭلار، قاراڭغۇ چۈشۈپ يولنى پەرق قىلغىلى بولمايدىغان بولۇپ كەتكۈچە تىزرەك مېڭىپ چىقىدىغان جايىنى تېپىۋالايلى!..... دىدى شىياڭشاۋ سائىتىگە قاراپ قويۇپ. بىز ئورۇنلىرىمىزدىن تۇرۇشۇپ ئۇنىڭ كەينىدىن ماڭدۇق. بىراق قانداقلا ماڭايلى بۇ جاينىڭ ھەممىسى بىزگە ناتونۇشلا ئىدى، يەنە كېلىپ بىزنىڭ ئويلىغىنىمىزدىنمۇ كەڭ بولۇپ يەر شەكلىمۇ ئىنتايىن مۇرەككەپ ئىدى. مەن بولسام يۈرۈش جەريانىدا مۇشۇ ئىشنىڭ تىگىگە يېتەلمەي گاڭگىراپ قالغان ئىدىم. بىردىنلا ئۆزىمىزمۇ كۆرۈپ باقمىغان بىر جايغا چىقىپ قېلىش، نەچچە كىلومېتىرلا كېلىدىغان بۇ خارابىيلىقتا چىقىپ كېتىدىغان ئىشىكنى تاپالماي بىر كۈن يول يۈرۈش ماڭا نىسپەتەن گۈمان پەيدا قىلىپ قويغان ئىدى. ئاخىرى مېڭىشتىن توختىدىم ـ: توختاڭلار!...سىلەر غەلىتىلىك

ھېس قىلمىدىڭلارمۇ، ئەجىبا نەچچە كىلومېتر كىلىدىغان بۇ خارابىيلىقتا بىر كۈن يۈرۈپمۇ چىقىدىغان جايىنى تاپالماسلىقىمىز ئەجەپلىنەرلىك ئەمەسمۇ!..... ھەممىسى ماڭا قاراپ ھەيران قېلىشتى. شىياڭشاۋ ـ: ئەجىبا سىز بۇيەردە بىر مەسىلە بار دېمەكچىمۇ؟ .....دىدى ھەيرانلىق بىلەن. ـ: شۇنداق، مەنچە راستىنلا بىر غەلىتىلىك بار.....بۇ بەلكىم سىز ئىلىۋالغان ئالماس بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولۇشى مۇمكىن!..... ـ: جۆيلۈمەك!.....دىدى شىياڭشاۋ جىددى تەلەپپۇزغا ئۆتۈپ ـ: سىز يەنىلا شۇ گەپتىما؟ ...ئەجىبا بىرتال ئالماسنى ئېلىپ قويغانغا كىرىش ئىشكى يوقاپ كەتمەس!..... ـ: بۇ تامامەن مۇمكىن!...سۆزلىرىمنى تېرىكمەي ئويلاپ بېقىڭ، سىز ئالماسنى ئالغاندىن كېيىن ئىچىدە قاتتىق يەرتەۋرەش يۈز بەردى، ھەمدە ئۆڭكۈر ئىچى قاتتىق پىرقىراپ كەتتى، بۇ نىمە ئۇچۇن؟ يەنە يالغۇز دەپنە قىلىنغان تاش ساندۇقتىكى جەسەت بىز چىققاندا يوقاپ كەتتى بۇ نىمە ئۇچۇن؟ بىز ئۆڭكۈردىن قېچىپ چىققاندىن كېيىن ئۆڭكۈرنىڭ كىرىش ئېغىزى يوقاپ كەتتى بۇ نىمە ئۇچۇن؟ .....دېمەك سىز ئالماسنى ئالغان ۋاقىتتىن باشلاپلا ھەممە ئىش ئۆزگۈرۈپ كەتتى، ھەتتا بىز قېچىپ چىقىپمۇ يەنىلا خارابىيلىقنىڭ چىقىش ئىشكىنى تاپالماي يۈرىمىز بۇلارنىڭ ھەممىسى زادى نىمە ئۇچۇن؟ ...بۇلار دەل سىز ئالماسنى ئالغاندىن كېيىن بولۇنغان ئىشلار!...مەن ھېلىقى كىتاپنى ئوقۇغان، ئۇنىڭدا ئالماس گۆھەر توغۇرلۇق ئىزاھات بارىكەنتۇق. سىزگە شۇنچە دېگەن بولساموۇ سۆزۈمنى ئاڭلىماي يەنىلا ئۇ نەرسىنى ئالدىڭىز، شۇنىڭ كاساپىتىدىن تۆت ئادىمىمىز ئىچىدىن چىقماستىنلا ئۆلۈپ كەتتى. سىز يەنە ئۇ ئالماسنى ئەتىۋارلىماقچىما؟ ...بىلسىڭىز بىزنىڭ چىقىپ كېتەلمەيۋاتقىنىمىزنىڭ بىردىنبىر سەۋەبى دەل مۇشۇ ئالماس بىلەن مۇناسىۋەتلىك!..... سۆزۈمنى ئاڭلاپ شىياڭشاۋ بىر ھازا ئويلىنىپ تۇرۇپ قالدى ئاندىن ـ: مەيلى نىمىلا بولسۇن بىز ئۇ ئالۋاستىلاردىن قۇتۇلدۇق، ئۆڭكۈر ئېغىزىمۇ يوقاپ كەتتى. دېمەك ئۇلار قايتا قۇترىيالمايدۇ، شۇنىڭغا ئىشىنىمەنكى بۇ جايىنىڭ چىقىش ئېغىزىنى چوقۇم تاپالايمىز، چىقىپلا كەتسەك ئەمدى بۇ جايغا قايتا كەلمەيمىز!.....دىدى. ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ سەل تېرىكتىم ـ: ئۇنداقتا چىقىدىغان جاي قېنى؟ ...بوپتۇ چىقىدىغان جايىنى تاپتۇقمۇ دەيلى، بىز چىقىپ كەتكەندىن كېيىن جەسەتلەر يەنە قايتا ئويغانمايدۇ دەپ كاپالەتلىك قىلالامسىز؟ ...ناۋادا ئۇلار ئۆڭكۈردىن سىرتقا چىقىپلا قالسا نىمە ئىشلارنىڭ يۈز بېرىدىغىنىنى بىلەمسىز!..... ـ: بۇ قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن!...بىز ئەتتىگەن ئېنىق كۆرگەن تۇرساق، ئۆڭكۈرنىڭ ئېغىزى غايىپ بولدى، دېمەك ئۇلار مەڭگۈ شۇنىڭ ئىچىدىن چىقالمايدۇ. ھەم بۇنىڭدىن كېيىن باشقا كىشىلەر كىرىپ قالسىمۇ ئۇيەرنى ھەرگىز تاپالمايدۇ، بۇ ئىش پەقەت بىز بىلەنلا تۇغەيدۇ بىلىدىڭىزمۇ پىرافېسسور!..... دىدى شىياڭشاۋ يەنە. بىراق مەندە بىرخىل ئەنسىزلىك ئەۋج ئېلىپ تۇراتتى، قانداقتۇر بىر ۋاقىتتا ئۇ جەسەتلەرنىڭ قۇتراپ كېتىشىدىن ئەنسىرەيتتىم. ـ: كەچمۇ بولۇپ كېتىپتۇ، باشقىسىنى ئويلىماي چىدىر ياساش تەييارلىقىنى قىلايلى...قاراڭغۇدا بەربىر

يولنى پەرق ئەتمەكمەز تەس بولىدۇ شۇڭا بۇگۈن كېچە مۇشۇ جايدا تۇنەپ ئەتە سەھەردە چىقىپ كېتەيلى!.....دىدى شىياڭشاۋ سومكىسىنى يەرگە قويغاچ. دىمىسمۇ قاراڭغۇدا بۇنداق مۇرەككەپ جايدىن يولىمىزنى توغرا تېپىپ مېڭىشىمىز تەسكە چۈشەتتى، گەرچە كىچىلىك ئۈيقۇمىزنى ئەتتىگەندە ئۇخلىقۇالغان بولساقمۇ ئامالسىز بۇگۈن كېچىنى يەنە مۇشۇ جايدا ئۆتكۈزۈشنى قارار قىلدۇق. مەنمۇ بايا ئۆڭكۈرنىڭ يوقاپ كەتكىنىنى كۆرۈپ ئۆزۈمگە ئازراق تەسەللىي بەردىم، بەلكىم ئەمدى ئالۋاستىلار چىقالماسلىقى مۇمكىن ئىدى. بىز چېدىرلارنى تەييار قىلىۋىلىپ ئۇنىڭدىن كېيىن گۈلخان يېقىپ قويۇپ ئەتراپىدا ئىسسىنغاچ پاراڭغا چۈشتۇق. پاراڭ مەزمۇنى يەنە شۇ تۇنۈگۈن ئاخشامنىڭ ياقى يولۇققان خەتەرلىك ئىشلار ئۈستىدە بولۇۋاتقان ئىدى. بىراق مەن نىمىشقىدۇر ئەتتىگەن كۆرگەن چۈشلىرىمنى ئەسلەپ قالدىم، ۋېلىستوننىڭ قانغا مىلەنگەن ھالدا مىنىڭ يۈرۈكۈمنى تۇتۇپ تۇرۇشلىرى، ئۇنىڭ ئاۋازى قورقۇنۇچلۇق ئۆزگۈرۈپ ماڭا دېگەن گەپلىرى خىيالىمدىن كەتمەيتتى. نىمىشقىدۇر ئۆزۈمچە بىرخىل قورقۇنچقا ئەسىر بولدۇم. ـ: نىمىش بولدى پىرافېسور، نەگە بارىسىز؟ ..... ئالىننا مىنىڭ ئورنۇمدىن تۇرغىنىمنى كۆرۈپ سوريدى، مەن ئۇنىڭغا قىسقىلا قىلىپ ـ: چىدىرىمغا كىرىپ كېتەي، بەك چارچاپ كەتكەندەك قىلىمەن!.....دىدىم جاۋابەن. ئۇمۇ ئارتۇق گەپ قىلمىدى، مەن چىدىرىمغا يېنىپ كىرىپ خاتىرەمنى ئىلىپ بۇگۈن يولۇققان ئىشلارنى بىر ـ بىرلەپ خاتىرلەشكە باشلىدىم. ئەتراپ بارا ـ بارا قاراڭغۇلۇققا تولۇۋاتقان بولۇپ، بىردىنلا جىمجىتلىق قاپلىغان بۇ خارابىيلىقنى ھەرخىل غەيرى ئاۋازلار قاپلاشقا باشلىدى. ئاڭلىماقتا بەزىللىرى يىرتقۇچلارنىڭ ھوۋلىشىغا بەزىللىرى ھوۋقۇشلارنىڭ ئاۋازىغا ئوخشاپ كېتەتتى، يەنە بەزىللىرىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ قانداق ھايۋان ئىكەنلىكىنىمۇ پەرق قىلغىلى بولمايتتى. بۇ ئاۋازلارنى ئاڭلاپ كۆڭلۈم يەنە ئەنسىزلىككە چۈمدى، خىيالىمدا ئۆڭكۈر يەنە پەيدا بولۇپ قېلىپ جەسەتلەر سىرىتقا چىقىۋالىدىغاندەكلا تۇيغۇ بولۇپ ئىختىيارسىز تىترەپ كېتەتتىم. ئاخىرى قورقۇنچمىنى سەل بېسىش ئۈچۈن بىرەر ئىش بىلەن مەشغۇل بولۇشنى قارار قىلدىم ھەمدە دائىم بوينۇمغا ئېسىپ يۈرىدىغان سومكامنى ئاختۇرۇشقا باشلىدىم. قولۇمغا پەقەت قولچىراق، قەلەم، لومپا ئەينەكتىن باشقا ھېچنىمە چىقمىدى، ھەممە نەرسىنى ئۆڭكۈرنىڭ ئىچىدىكى قەبرىستانلىقتا تاشلاپ قويۇپ چىققان ئىدىم. تۇيۇقسىز قوينۇمغا سېلىۋالغان سېلىقى قانلىق كىتاپ يادىمغا كەلدى ۋە دەرھال ئۇنى قوينۇمدىن چىقاردىم. كىتاپتىن بىرخىل سېسىق پۇراق بىلەن قاننىڭ ھىدى كىلىپ تۇراتتى، ئۇنىڭ ئىچىدە يەنە نىمە ئىشلارنىڭ بايان قىلىنغانلىقىغا قىزىقىپ ۋاراقلاشقا باشلىدىم، كىتاپنىڭ باش بەتلىرىدە مەن چالا تەرجىمە قىلغان سۆزلەردىن باشقا يەنە ئۇزۇن تىرناقلىق مەخلۇقنىڭ...ياق مەخلۇق ئەمەس جەسەت ئالۋاستىنىڭ نۇرغۇن ئادەملەرنىڭ جەسەتلىرى ئۈستىدە دەسسەپ تۇرۇپ نەرە تارتىۋاتقان رەسىملىرىمۇ بار ئىدى، ئاخىرىنى ۋاراقلىغانسىرى ئۇششاق خەتلەر كۆپىيىشكە باشلىدى، ئۇلارنىڭ بەزىللىرىنىڭ تەرجىمىسى«بەند قىلىش»، «ئىلاھىي كۈچ»، «زور قوشۇن»دىگەندەك

سۆزلەر ئىدى. كىتاپنىڭ ئاخىرلىرىنى ۋاراقلاۋاتقىنىمدا توساتتىن سىرتتىن ئەنسىز ۋارقىرىغان ئاۋاز ھەممىمزنى ساراسىمگە سېلىۋەتتى... ـ: يىغلىڭلار!.....تېز يىغلىڭلار چاتاق بولدى تېز كىلىڭلار!..... مەن ھودۇقۇپ سىرتقا چىققاندا بىر قوغدىغۇچى جىدىيلەشكىنىچە چىدىر تەرەپكە يۈگۈرۈپ كېلىۋاتقاچ ۋارقىراۋاتاتتى. ـ: نېمە ئىش بولدى، نىمگە ئالاجوقا ۋارقىرايسەن؟ ..... دىدى شىياڭشاۋمۇ جىددىيلىشىپ. قوغدىغۇچى دۇدۇقلاپ تۇرۇپ جاۋاپ بەردى ـ: مەن...مەن، ھاجىتىم قىستاپ ئۇ تەرەپكە ھاجەت قىلغىلى ماڭغان، ھاجەت قىلغۇچە بىر نەرسە گۇدۇڭشىغاندەك قىلدى ھەيران بولۇپ قولچىراقنى يورۇتۇپ قارىسام بىز ھېلىقى...بايىقى يوقاپ كەتكەن ئۆڭكۈرنىڭ يىنىدىلا چىدىر قۇرۇپتۇق، تېخى ئۆڭكۈرنىڭ ئېغىزىمۇ پەيدا بولۇپ قاپتۇ، بىر نەرسىلەرنىڭ مىڭىپ يۈرگىنىنىمۇ ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۇم!..... ـ: جۆيلۈمە!...بۇ قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن، ئەتتىگەن تېخى يوقاپ كەتكىنىنى ھەممىز كۆرگەن تۇرساق...بەلكىم قاراڭغۇدا خاتا كۆرۈپ قالغانسەن!.....دىدى شىياڭشاۋ. قوغدىغۇچى يەنە ـ: ياق...ياق، ھەرگىز خاتا كۆرمىدىم!...تاغدىكى قاپقارا ئۆڭكۇر ئېغىزىنى پەرق قىلغىلى بولمىدىكەن، ئىشەنمىسىڭىز سىلەرنى باشلاپ باراي!.....دىگەچ ھاجەت قىلغان تەرەپكە ماڭدى. قالغانلارمۇ جىددىيلىشىپ قوراللىرىنى ئېلىشقىنىچە ئۇ قوغدىغۇچىنىڭ ئارقىدىن ماڭدى، بۇ ھالنى كۆرۈپ جېنىم چىقىپ كىتىدىغاندەك بەكلا قورقۇپ كەتتىم، چۈنكى مەن ئەنسىرىگەن ئىش دەل مۇشۇ ئىدى. نىمە قىلارىمنى بىلمەي ھودۇقۇپ كېتىپ دەرھال چىدىرغا كىرىپ سومكامنى بوينۇمغا ئېسىپ چىقتىم ھەمدە قانلىق كىتاپنى قوينۇمغا سېلىۋىلىپ يارەمچىللىرىمنى ئېلىپ قوغدىغۇچىلار كەتكەن تەرەپكە قاراپ ماڭدۇق. ئازغىنە ماڭغاندىن كېيىن قوغدىغۇچىلارنىڭ يۇلغۇنىنىڭ دالدىسىغا ئۆتۈپ ئالدى تەرەپنى كۆزىتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئۇلارنىڭ قېشىغا كەلدىم. دېگەندەك بىزدىن يىراقتىراق ھېلىقى تاغ تۇراتتى، قانداق بولۇپ بىركۈن يۈرۈپ يەنە بۇ جايغا كېلىپ قالغىنىمىزنى بىلەلمەي تېڭىرقاپ قالدىم. قوغدىغۇچى دېگەندەك تاغدا قاپقارا بىر بوشلۇق بار بولۇپ ئۇنىڭ ھېلىقى ئۆڭكۇر ئىكەنلىكى بىلىنىپلا تۇراتتى، لىكىن بىرەر نەرسىنى بايقىمىدۇق. ـ: قىززىق ئىش!...دىدى شىياڭشاۋ بوش ئاۋازدا ـ: ئۇيەر يوقاپ كەتكەن ئىدى، ئەجىبا يەنە پەيدا بولۇپ قاپتىغۇ!...ئۇنداق بولغاندا جەسەتلەر قەبرىللىرىگە كىرىپ بولغانمىدۇ ياكى..... ئۇ شۇنداق دەپلا چۆچۈپ بىزگە قارىدى. ئۇنىڭ قارىشىدىنلا ئاخىرقى سۆزلىرىنى چۈشىنىپ يەتتۇق. ـ: تېز قاچايلى، تېز!..... شىياڭشاۋ شۇنداق ۋارقىرىغىنىچە يوشۇرۇنغان جايىدىن قوپۇپلا كەينىگە بۇرۇلدى. ئەمما بىز كېچىككەن ئىدۇق، جەسەتلەر بىزنى پۈتۈنلەي قورشاپ بولغان ئىدى. كېچىكىپ ھېس قىلغىنىمىزدا بولسا جەسەت ئالۋاستىلار يۇلغۇنلارنىڭ ئارىسىدىن بىر ـ بىرلەپ چىقىپ سۆرەلمىلىك بىلەن بىزگە ئاستا ـ ئاستا يېقىنلىشىشقا باشلىدى.....

كۈندىلىك خاتىرە(6 ـ باب11 ـ قىسىم)

بىز ئۆزىمىزنى يوقتىپ قويغىلى تاسلا قالدۇق. بۇ جەسەتلەرنىمۇ ھەم ساناپ تۇگەتكىلى بولمايتتى. ـ: ئاننىاڭنى!...تېز قوراللىرىڭلارنى تەقلەڭلار، بۆسۈپ چىقىپ كېتەيلى!..... دىدى شىياڭشاۋ ۋارقىراپ تۇرۇپ. قوغدىغۇچىلارمۇ ھودۇققىنىچە قۇراللىرىنى بەتلىشىپ تەق بولۇشتى. جەسەتلەر يېقىنلاپ كەلگەندە شىياڭشاۋ بۇيرۇق چۈشۈردى ـ: ئېتىڭلار!..... بىردەمدىلا خارابىلىقنىڭ ئىچىنى ئوق ئاۋازلىرى قاپلاپ كەتتى. ئۇلارنىڭ چەنلىمەي ئاتقان ھەربىر ئوقى جەسەتلەرنى كۆكۈم ـ تالقان قىلىۋتىپ باراتتى، بىراق ئۇلارنىڭ سانى ئازلىماقتا يوق تېخىمۇ كۆپىيىپ كەتتى. ـ: شىياڭشاۋ، بۇنداق ئېتىۋەرسەك ئوقىمىز تۈگەپ كەتكۈدەك. شۇڭا بىر نىشاننى بويلاپ يول ئېچىپ چىقىپ كەتسەك بولارمىكىن!..... دىدى بىر قوغدىغۇچى ئالۋاستىلارغا ئوق ئېتىۋاتقاچ. شىياڭشاۋ ـ: بولدۇ، ئۇنداق بولسا بىر يۆلىنىش بويىچە ئېتىپ يول ھاسىل قىلىپ قۇتۇلۇپ چىقايلى!..... شىياڭشاۋ باشچىلىقىدىكى ئىككى قوغدىغۇچى بىر يۆلىنىش بويىچە ئېتىپ يول ھاسىل قىلىشقا باشلىدى. ـ: ئۇلار تىخىمۇ يېقىنلىشىۋاتىدۇ، ئامال بار ئۆزۈڭلارنى ئوبدان قوغداڭلار!.....دىدى شىياڭشاۋ ـ: پىرافېسور ئادەملىرىڭزنى يىغىپ ئېچىلغان يول ئارقىلىق بىزگە ئەگىشىپ مېڭىڭ، ئۇلارنىڭ سانى بەك كۆپ ئىكەن ئوقىمىز تۈگەپ قالسىلا ھەممىمىز تۈگىشىمىز!..... مەن ھودۇققىنىمچە ئالىننا بىلەن كىرىستوفىرسىننى يىنىمغا تارتتىم ھەمدە شىياڭشاۋنىڭ ئەسكەرتمىسى بويىچە ئېچىلغان يولدىن ئۇلارنىڭ ئارقىغا ئۇلىشىپ مېڭىشقا باشلىدىم. بىراق جەسەتلەرنىڭ بەدبەشىرە چىرايىنى كۆرۈپ ئايلىنىپ قالايلا دەپ قالغان ئىدىم. يۈزلىرىدە تېرە دەيدىغاندىن ئەسەرمۇ يوق بۇ يىرتقۇچ جەسەتلەر ئۆتكۈر تىرناقلىرىنى بىزگە تەڭلىگىنىچە بارغانسىرى يىقىنلىشىۋاتاتتى. گەرچە قوغدىغۇچىلار يول ئېچىۋاتقان بولسىمۇ ئەمما كەينىدىن ئۇلىشىپ كېلىۋاتقان جەسەتلەر يەنىلا يولنى توسۇپ بىزگە ئاۋارىچىلىك ئېلىپ كېلەتتى. شۇنداق قورقۇنچ ئىچىدە ھىچقانداق قوغدىنىش قۇرالى يوق ھالدا قوغدىغۇچىلار ئىچىپ بەرگەن يول بويىچە كېتىۋاتاتتىم... ـ: پىرافېسور دىققەت قىلىڭ!.....ئالىننانىڭ ئەنسىز ۋارقىرىشى بىلەن تەڭ تۈيۇقسىز بىر جەسەتنىڭ ئاردىدىك ئۇچلۇق تىرناقلىرى مەن تەرەپكە ئۇرۇلدى. بۇ ھالدا ئۇنىڭ تىرناقلىرى بىشىمنى تېشىپ ئۆتۈشى تامامەن مۇمكىن ئىدى. مەن بولسام دەققىلىك ۋاقىت ئىچىدە كاللام قۇپقۇرۇقلا بولۇپ ھىچقانداق قوغدىنىش تەدبىرىنى قىلالماستىن تۇرۇپ قالدىم، چۈنكى جەسەتنىڭ تىرناقلىرى مېڭەمنىڭ ئۇستىگىلا كىلىپ بولغان ئىدى. ئۆزۈمنىڭ ئەجىلىم توشقىنىنى ھېس قىلىپ يەتتىم، دەل شۇ پەيتتە جەسەتنىڭ قولى ئۇزۇلۇپلا يەرگە چۈشتى. ئېسىمنى يىغىپ قارىغىنىمدا شىياڭشاۋ بىر قولىدا ئۇزۇن بىر پىچاق تۇتۇۋالغان بولۇپ، جەسەتلەرنى ئېتىۋاتقاچ ماڭا ـ: دىققەت قىلىڭ پىرافېسور، بۇ ئويۇن ئەمەس!...سەللا بىخەستىلىك قىلساق جەسىدىمىز قالىدۇ.....دىدى جىددىي تەلەپپۇزدا. بىز شۇ ھالدا قوغدىغۇچىلارنىڭ يول ئېچىپ بېرىشى بىلەن جەسەتلەر توپىنى بۆسۈپ چىقىپ كېتىشكە ئازلا قالغان ئىدۇق. ـ: شىياڭشاۋ ئوق تۇگەي

دىدى، قورشاۋنى تىزرەك بۆسۈپ چىقىپ كېتەيلى!..... دىدى بىر قوغدىغۇچى، شىياڭشاۋ جاۋابەن ـ: ئۇنداقتا ھۇشيار بولۇپ ئوقنى تېجەڭلار، پەقەتلا ئامال بولمىسا پىچىقىڭلار بىلەن تاقابىل تۇرۇڭلار!..... قوغدىغۇچىلار بۇيرۇقنا بىنائەن ئوقنى ئۇزۇپ ـ ئۇزۇپ ئېتىشقا باشلىدى. ئۇنىڭغىچە باشقا تەرەپتىن قورشاپ كېلىۋاتقان جەسەتلەرمۇ بىزگە يېقىنلىشىپلا قالغان ئىدى. ـ: شىياڭشاۋ، مېنىڭ ئوقۇم تۈگىدى!..... بىر قوغدىغچى شۇنداق دېگەچ قۇرالىنى تاشلىۋىتىپ پىچىقىنى چىقاردى. ـ: غەيرەت قىلىڭلار يىگىتلەر، بۆسۈپ چىقىپ كىتەيلا دەپ قالدۇق. ئۆز ـ ئارا مۇھاپىزەتتە بولۇڭلار!..... شىياڭشاۋ شۇنداق دېگەچ چىكىنىۋاتاتتى. ـ: ئاااااااااااااااااااا!..... بىز جەسەتلەر قوشۇنىدىن بۆسۈپ ئۆتۈپ چىقىپ كېتەيلا دەپ قالغان ۋاقىتتا تۈيۇقسىز ئادەتتىكى جەسەتلەردىن ئالاھىدە پەرقلىنىپ تۇرىدىغان بىر جەسەت چەبدەسلىك بىلەن قولىنى شىلتىپلا كىرىستوفېرسىنىڭ كۆكرىكىدىن تېشىپ ئالدى. كىرىستوفېرسېن بولسا ئاغرىقىنىڭ دەستىدىن ئېچىنىشلىق ۋارقىراۋاتاتتى. ـ: شىياڭشاۋ ئۇنى قۇتۇلدۇرىۋىلىڭ!..... مىنىڭ جىددىي ۋارقىرىشىم بىلەن تەڭ شىياڭشاۋ جەسەتكە قارىتىپ ئوق ئۇزدى، ئەمما ئۇنىڭ ئوقىمۇ تۈگەپ كەتكەن ئىدى. ـ: ئاننىاڭنى!...ئوقۇم تۈگەپتۇ، ئۇنىڭ بىلەن كارىمىز بولمىسۇن، بەربىر ئۆلۈپ كىتىدۇ. ھازىر ساق قالغانلىرىمىز تېز سۈرەتتە قېچىپ قۇتۇلىشىمىز كېرەك!..... شىياڭشاۋ شۇنداق دېگىنىچە پىچىقىنى ئېلىپ جەسەتلەرگە شىلتىشقا باشلىدى. كىرىستوفېرسېن ئېچىنىشلىق ۋارقىرىغىنىچە ھىلىھەم ھېلىقى جەسەتنىڭ قولىدا قىينىلىۋاتاتتى. ئۇ جەسەت قاراشقىلا يالغۇز ئۆيدىكى تاش قەبرىنىڭ ئىچىگە قويۇلغان جەسەت شۇ ئىدى. بىز ئۆزىمىزنىڭ جېنىنى قۇتۇلدۇرۇش ھەلەكچىلىكىدە بولۇاتقاندا جەسەت ئالۋاستى ئۇنى يەردىن يۇلۇپ ئېلىپ ئۆزىگە تارتتىدە ئېغىزىنى شۇنداق يوغان ئاچتىكى ھەتتا بېشى ئىككىگە بۆلۈنۈپ كەتكۈدەك دەرىجىدە ئېچىپ ئۇنى دەم تارتىشقا باشلىدى. شۇ تاپتا جەسەتنىڭ كۆزلىرى بارا ـ بارا قىزىرىشقا باشلىدى، بەدەنلىرى ئوتقا ئوخشاش بىرخىل رەڭدە ئۆزگۈرۈۋاتاتتى. كىرىستوفېرسېن تىپىرلىغىنىچە بارا ـ بارا تېرىلىرى قۇرۇپ سۆڭەكلىرىگە چاپلىشىپ كېتىشكە باشلىدى. ئاۋازىمۇ ئاستا ـ ئاستا پەسلەپ بىر ئازدىن كېيىن قۇرۇق ئۈستىخان بىر جەسەتكە ئايلىنىپ قالدى. كۆز ئالدىمدا يۈز بېرىۋاتقان بۇ ھەقىقەتكە قەتئىيلا ئىشەنگۈم كەلمەي بۇتتەك قېتىپ قالغان ئىدىم. ـ: پىرافېسور نېمىش قىلىۋاتىسىز، ئۇنىڭ بىلەن كارىڭىز بولمىسۇن تېز مېڭىڭ!..... شىياڭشاۋنىڭ قاتتىق سىلكىپ تارتىشى بىلەن تەڭ ئىسىمگە كېلىپ سەنتۈرۈلۈپ كەتتىم. ئالىننا چاقىرىلىق بىلەن مىنى يۆلەپ ئۇدۇلغا قاراپ قېچىشقا باشلىدى. بىز ھەرھالدا جەسەتلەرنىڭ قورشاۋىدىن قېچىپ قۇتۇلغان ئىدۇق، ئەمما ئۇلار يەنە بىزنى نىشان قىلىپ ئارقىمىزدىن قوغلاپ كېلىۋاتاتتى. جەسەتلەرنىڭ سۈرئىتى بەك ئاستا بولغاچقا ئۇلاردىن خېلىلا يىراقنا قېچىپ بولدۇق، لېكىن ئەزا سانىمىز بارغانسېرى ئازلاپ كېتىۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە قوغدىغۇچىلارنىڭ ئوقلىرى تۈگەپ قوراللىرىمۇ ئەس قاتماس ھالغا كىلىپ قالدى. شۇ

تاپتا كىرگەن ئون ئادەمنىڭ يېرىمىلا جەسەتلەرنىڭ قۇربانلىقىغا ئايلاندى. بۇ پاجىئەلەرنى ئويلىغانسېرى بىزنىڭمۇ بۇ جايدىن هايات چىقىپ كېتەلەيدىغىنىمىزغا ئىشەنچىمۇ قالمىغان ئىدى. شۇ هالدا جەسەتلەردىن خېلىلا يىراقلاپ بولدۇق، ئەمما ئەندىشىمىز تېخىچە بېسىلمايۋاتاتتى. ـ: توختاڭلار!.....دىدى شىياڭشاۋ ئارقىغا قاراپ قويۇپ ـ: ئۇلاردىن خېلىلا ئۇزاپ كېتىپتۇق، جەسەتلەر كېلىپ بولغۇچە بىز پاناهلىنىدىغان بىرەر جاينى تېپىۋالمىساق بولمايدۇ. شۇڭا هۇشيارلىقىمىزنى يوقاتمىغان ئاساستا بىرەر بىخەتەر جاينى تېپىۋالايلى!..... ئۇنىڭ پىكرىگە بىزمۇ قوشۇلدۇق، چۈنكى بۇ كېچىدە ئۇقۇشماستىن چۆرگىلەپ يۈرۈپ يەنە ئالۋاستىلارغا ئۇچراپ قېلىشىمىزدىن ئەنسىرەيتتۇق. بىز ئارىلاپ يۈرۈپ بۇ جايدا نۇرغۇنلىغان ئوخشىمىغان هەجمدىكى تاش قەلئەلەرنىڭ بارلىقىنى كۆرۈپ هەيران قالدۇق، چۈنكى كىرگەن ۋاقتىمىزدا بۇنداق جايلارنى ئەسلا ئۇچرىتىپ باقمىغان ئىدۇق. سىرلىق ئىشلار ئارقا ـ ئارقىدىن يۈز بەرگەن بولسىمۇ لېكىن هازىر ئۇ ئىشلارنى مۇنازىرە قىلىپ ئولتۇرىدىغان ۋاقىت ئەمەس ئىدى، نىمىلا دېگەن بىلەن بىز بۇ ئىشلارغا يۈزلىنىپ بولغان ئىدۇق. تاش قەلئەلەرنى بىر ـ بىرلەپ تەكشۈرگەن بولساقمۇ ئەمما هەممىسى دېگۈدەك بىزنى ئالۋاستىلارغا تۇتۇپ بېرىدىغان ئۆڭكۈرلەر ئىدى، ئۇلاردا نە ئىشىك، نە قېچىپ قۇتۇلغىلى شارائىت يوق ئىدى. شۇڭا شىياڭشاۋ بىزنى ئېلىپ بىر تەرەپكە ئىككى قوغدىغۇچىنى بىر تەرەپكە بۆلدى. ـ: ئىككىڭلار ئۇ تەرەپنى ئىزدەڭلار، بىز بۇ تەرەپنى ئىزدەيلى، ئەمما هۇشيارلىقىڭلارنى ئۆستۈرمىسەڭلار بولمايدۇ. ۋاقىت قىس بولغاچقا مۇشۇنداق قىلماي ئامال يوق، بايا تىندىن بېرى هەممىز شۇنچە ئارىلىغان بولساقمۇ ئەمما مۇڭاپىق جاي تېپىلمىدى، بۇنداق بولۇۋېرسە جەسەتلەر تىزلا يېتىپ كېلىدۇ. بۇدا قورشاۋدا قالساق ئۆزىمىزنى قوغداپ يول ئېچىپ قاچىدىغان قۇراللىرىمىز ئوقسىز قالدى، كىچىك«كىلتىرىك»پىچاقلار بىلەن ئالۋاستىلارغا تاقابىل تۇرغىلى بولمايدۇ. ئامال بار تېزرەك پاناهلىنىدىغان جاي تېپىۋىلىشىمىز كېرەك بىلدىڭلارمۇ!..... ـ: بىلدۇق شىياڭشاۋ!..... دىدى قوغدىغۇچىلار جاۋابەن. شىياڭشاۋ يەنە قېتىم قويدى ـ: ئامال بار بەك يىراقلاپ كەتمەڭلار، تاپالمىغۇدەك بولساڭلار دەرهال يېنىپ كېلىڭلار!..... شۇنداق قىلىپ ئىككى قوغدىغۇچى بىر تەرەپكە بىز يەنە بىر تەرەپكە بۆلۈنۈپ پاناهجاي ئىزدەپ ماڭدۇق. ئىككى قوغدىغۇچىدىن ئايرىلغاندىن كېيىن بىز شىياڭشاۋنىڭ هىمايىسىدە قولچىراقلارنى يورۇتۇشۇپ ئەنسىزلىك بىلەن يۈرۈشاتاتتۇق. شۇنداشىياڭشاۋ كىتىۋىتىپ بىر ئۆڭكۈرنى بايقاپ قالدى، گەرچە ئىچى تور باغلاپ ناهايىتى قورقۇنۇچلۇق بولۇپ كەتكەن بولسىمۇ شىياڭشاۋغا نىسپەتەن بۇنداق جايلار ئەڭ بىخەتەر هېساپلىناتتى، ئەلۋەتتە ئىچىدە خەتەر بولمىسىلا!.....بىز ئاستا تاش ئۆڭكۈرنىڭ ئىچگە كىردۇق. ئۆڭكۈر ئىچى قاپقاراڭغۇ بولۇپ پەقەت قولچىراق يورۇتقان مەلۇم دائىرىلا كۆز ئالدىمىزدا نامايان بولاتتى، چاچقانلار نىملەرنىڭدۇر چىرىندى پارچىللىرىنى چىشلەشكىنىچە ئۇياقتىن بۇياققا چېپىشىپ يۈرەتتى. ـ: سىزچە.....بۇ جاي بىخەتەرمىدۇ؟ ..... دىدىم

مەن سەل ئەنسىرەپ. بىراق شىياڭشاۋ ئۆڭكۈر ئىچىنىڭ ھەممە يېرىگە قولچىراق يېقىپ قاراپ باققاندىن كېيىن ـ: مەنچە مۇشۇ جاي بىخەتەركەن!...ئۆڭكۈر ئېغىزىنى قېلىن تور قاپلاپ كېتىپتۇ، دېمەك جەسەتلەر بۇنداق جايغا ئادەم يوشۇرنىۋالغىنىنى ئەسلا بايقىيالمايدۇ!.....دىدى. بىراق مەن ئۇنىڭ سۆزىنى خۇددى كىچىك بالىلارچە ئېيتىلغان سۆزدەك ھېس قىلىپ قالدىم ـ: شىياڭشاۋ بۇ نىمە دېگىنىڭىز!...ئالۋاستىلاردا پەقەت«ئادەم»دېگەن ئۇقۇملا بار، ئۇلاردا ئۆمۈچۈك تورلىرىغا قاراپلا ئادەم يوقكەن دەپ قايتىپ كەتكۈدەك ئاڭ سەۋىيە بار بولسا بىزلەر بۇ جايدا ئۇلارنىڭ ئوۋ نىشانى بولۇپ قالاتتۇقمۇ؟ .....ئۇلار پەقەت مەلۇم بىرخىل كۈچىنىڭ تەسىرىدە كونترول قىلىنىدۇ، پەقەت شۇ بۇيرۇقلا ئەمەل قىلىدۇ. ئۆز ئالدىغا كۆز قارشى بار بولۇشى مۇمكىن ئەمەس!..... شىياڭشاۋ سۆزۈمنى ئاڭلاپ ھەيران قالدى ـ: سىز ھەجەپ ئۇلارنى چۈشىنىدىغاندەك سۆزلەپ كەتتىڭىزغۇ؟ ...ئۇلاردا ئاڭ يوقلىقىنى نەدىن بىلىسىز، ئەگەر ئاڭ بولمىسا ئادەم بىلەن ئۆز تۈرىدىكىلەرنى پەرق قىلالايتىمۇ!..... ـ: مەن كىتاپلاردا شۇنداق ئوقۇغان!...دىدىم قىسقارتىپلا. بىراق شىياڭشاۋ سۆزۈمگە رەددىيە بېرىۋەتتى ـ: كۆتۈرۈك ئۇنداق كىتاپلىرىڭىزنى!...بىز ھازىر ھېكايە ئوقۇۋاتمايمىز پىرافېسسور، ئۇنداق نەزەريىلىرىڭىز ھازىر ئەسقاتمايدۇ. بولۇنۇۋاتقان ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئەمەلىيەت، بىز بەش ئادىمىمىزدىن ئايرىلىپ قالدۇق چۈشىنىۋاتامسىز...بۇ ھەرگىزمۇ سىز ئويلىغاندەك ئۇنداق ئاددىي ئىش ئەمەس، جەسەتلەر ھەر ۋاقىت بىزلەرنى تېپىۋىلىشى مۇمكىن، شۇڭا بىز ھازىر ھەممىدىن قۇرۇق پاراڭغا ئەمەس بىخەتەر جايغا مۇھتاج!..... ئۇنىڭ سۆزى تۈگىشى بىلەن تەڭ ئارىمىزنى جىمجىتلىق قاپلىدى، قىسقىسى ئۇنىڭ سۆزىگە قانداق جاۋاپ بېرىشىمنىمۇ بىلمەيتىم. ـ: شۇڭا بۇ ئەڭ ئاقىلانە تاللاش!...خالىسىڭىز مۇشۇ جايدا بۈگۈن كېچىدىن بىز بىلەن بىللە بىخەتەر ئۆتۈڭ، خالىمىسىڭىز سىرتقا چىقىپ جەسەتلەرگە يەم بولۇڭ، ئۇلار سىزنىڭ گۆشلىرىڭىزنى پاك ـ پاكىزە يەپ پەقەت قۇرۇق ئۇستىخانلىرىڭىزنىلا قالدۇرۇپ قويسۇن قانداق؟ ..... شىياڭشاۋنىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ سەل پەسكويغا چۈشتۈم، چۈنكى ھايات قېلىشنى مەنمۇ ئۈمۈد قىلىمەن ئەلۋەتتە!ھېچ بولمىسا ئۆزۈم يالغۇز سىرتتا يۈرگەندىن بۇلار بىلەن بىللە تۇرسام تېخىمۇ بىخەتەر بولاتتى. شىياڭشاۋغا قارارىمنى ئېيتاي دەپ تۇرۇشۇمغا توساتتىن سىرتتىن ۋارقىرىغان ئاۋاز ئاڭلاندى. بىز چۆچۈپ ئۆڭكۈردىن چىقىپ ئاۋاز چىققان تەرەپكە قاردۇق، دەرۋەقە بىر قوغدىغۇچى پالاقشىغىنىچە بىز تەرەپكە قېچىۋاتاتتى ـ: جەسەت.....جەسەتلەر بىلەن ئۇچرىشىپ قالدۇق.....ئۇلار ھەمرايىمنى تۇتىۋالدى!..... ئۇ شۇنداق دېگىنىچە ھاسىراپ سۆزلەيتتى. بىز ھودۇقۇپ نېمە قىلارىمىزنى بىلەلمەيلا قالدۇق. ـ: ئۇنى قەيەردە تۇتىۋالدى؟ ..... دەپ سوردى شىياڭشاۋ جىددىيلىشىپ. قوغدىغۇچى تىترىگەن قوللىرىدا ئۆزى كەلگەن تەرەپنى كۆرسەتتى. ـ: ئاناڭنى!.....دىدى شىياڭشاۋ غەزەپلىنىپ ـ: بىز بېرىپ بولغۇچە ئالۋاستىلار ئۇنى ئۆلتۈرىۋېتىدۇ، شۇڭا ئۇنىڭدىن ئۈمۈدىمىزنى ئۈزۈپ بۇ جايدىن

دەرھال كېتەيلى!..... شياڭشاۋنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ قوغدىغۇچى يەنە ئىنىز ئاچتى ـ: ياق!...ئۇنى...ئۇنى تۇتۇپ كەتتىڭىز...ئۇنىڭغا چېقىلمىدى، خۇددى بىرسىنىڭ بۇيرۇقى بىلەن تۇتقۇن قىلغانغا ئوخشاش ئۇنى يالاپ ئېلىپ كەتتىڭىز!..... قوغدىغۇچىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ تېخىمۇ غەيرىلىك ھېس قىلدىم، چۈنكى ئۇلارنىڭ ئادەملەرنى بۇنداق چېقىلمىغان ئاساستا تۇتۇپ كېتىشنى ئويلاپمۇ باقمىغان ئىكەنمەن، ھەم بايىقى سۆزلىرىم پۈت تېرەپ تۇرالماي قالدى. ئەسلىدە ئالۋاستىلاردىمۇ ئاڭ بار ئىكەن، ئۇلار بىرسىنىڭ بۇيرۇقىنى بەجا كەلتۈرىۋېتىپتۇ!...شۇنداق شياڭشاۋنىڭ سۆزىنىڭ توغرا ئىكەنلىكىنى چۈشىنىپ يەتتىم. ـ: شياڭشاۋ، ئەگەر قوغدىغۇچى راسلا ھايات بولسا ئۇنى بۇنداقلا تاشلاپ قويمايلى، ئۇنىمۇ قۇتۇلدۇرۇپ بىللە ئېلىپ كېتەيلى!.....دېدىم مەن ھاياجانلىنىپ. شياڭشاۋ ـ: نېمە...سىز مۇشۇ قېرى جېنىڭىزنى تىكىپ قۇرۇق قول بېرىپ ئاشۇ ۋەھشى ئالۋاستىلارنىڭ قولىدىن ئۇنى قۇتقۇزۇپ چىقماقچىما؟ ...ئۇنداقتا بىرەر كارامىتىڭىز بارمۇ، مەسىلەن سېھىرگەرلىك دېگەندەك.....تاغنى يۆتكەپ ئۇلارنى باستۇرۇپ قويۇش، بىر شامال بىلەن ئالۋاستىلارنى ئۇچۇرىۋېتىش دېگەندەك ئىشلار قولىڭىزدىن كېلەمدۇ؟ ..... شياڭشاۋنىڭ كىنايە ئارىلاش بۇ سۆزىگە بوشقىنە جاۋاپ بەردىم ـ: كەلمەيدۇ، ئەمما!..... ـ: دېمەك قولىمىزدىن ئۇنى قۇتۇلدۇرۇش كەلمەيدۇ، ئەمما ئۆزىمىزنى قۇتۇلدۇرۇش كېلىدۇ. شۇڭا ئەك ياخشى ئامال ئالۋاستىلار كەلگۈچە بىز تىزدىن يىراقلىشىۋىلىشىمىز كېرەك!..... شياڭشاۋ گرېپىمنى بۆلۈپلا شۇنداق دېدى. مەن يەنە ـ: شياڭشاۋ سۆزۈمنى ئاڭلاك، ئادەمگە كېرەك بولىدىغىنى بۇ ئەرزىمەس جان بولماستىن بەلكى ھەقىقىي ساپ يۈرەك بولۇشتۇر!...ئۇ ئۆلگەن بولسىمۇ بوپتۇ دەپ تاشلاپ كەتسەك، ئەمما ھېچقانداق زەخمىگە ئۇچرىمىغان تۇرسا قاراپ تۇرۇپ ئۇنى قۇتقۇزماي ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرسەك، ئۇنى بىز ئۆلتۈرگەن بىلەن نېمە پەرقى!..... ـ: پاھ، پاھ!...بارغانسېرى ئالىيجاناپ بولۇپ كېتىۋاتىسىزغۇ، ئەمسە سىز بۇ ئەرزىمەس قېرى جېنىڭىزنى تىكىپ ئۇلارنىڭ تۇزىگە بېرىڭدە ئۇلارغا«كەچۈرۈڭلار، ئۇ بىزنىڭ ئادەم ئىدى، خاپا بولماي قايتۇرۇپ بەرسەڭلار بوپتىكەن!...»دەك...ئاندىن ئۇلار سىزدىن ئەپۇ سوراپ ئادىمىمىزنى قويۇپ بەرسۇن قانداق؟ ..... شياڭشاۋ بارغانسېرى ماڭا نەشتىرىنى سانجىۋىلىۋاتاتتى. ـ: بولدى قىلىڭ!.....دېدىم مەن ۋارقىراپ تۇرۇپ ـ: ئۆلۈپ كەتسەمۇ غۇرۇرۇم بىلەن ئۆلىمەن، سىزدەك قورقۇنچاقلىق بىلەن ئەمەس!.....ئۆز ئادىمىنى تاشلاپ قويۇش، ئۇلارغا قەست قىلىش پەقەت ھايۋانلارنىڭ ئىشى، يۈرىكى ھەقىقىي سوقىدىغان ئادەملا بولىدىكەن بۇنداق ئىشقا ھەرگىز يول قويمايدۇ!..... مەن شۇنداق دەپلا قوغدىغۇچى كۆرسەتكەن تەرەپكە قاراپ ماڭدىم. بۇ چاغدا شياڭشاۋ ۋارقىرىدى ـ: ساراك بولىدىڭىزمۇ!...بۇ چاققا ئالۋاستىلار ئۇنى ئۆلتۈرۈپ يەپمۇ بولغاندۇ، بارغان بىلەنمۇ ئۇنى قۇتۇلدۇرۇش تۈگۈل ئۆزىڭىزنىمۇ ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرىسىز!..... ـ: مەيلى، بىر ئەزايىمىزنىڭ ھايات ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ ئۇنى قۇتقۇزماي چاشقاندەك مۇكۈنۈپ يۈرگەندىن بېرىپ قۇتقۇزۇش يولىدا ئالۋاستىلارغا يەم بولغان

ياخشى!..... ـ: ھەيىيىيىيي!.....بۇ جاھىل قىرىنىزە!.....بوپتۇ يۈرۈڭلار، نىملا بولسۇن بىر بىرىپ باقايلى!...توختاڭ پىرافىسور بىللە بارايلى!..... شىياڭشاۋ شۇنداق دېگىنىچە ماڭا ئەگەشتى. بىز قوغدىغۇچىنىڭ كۆرسەتكەن يۆلىنىشى بويىچە ئۇنى ئىزدەپ ماڭدۇق، بىردەم ماڭغاندىن كېيىن غۇۋا بىر ۋارقىرىغان ئاۋازنى ئاڭلاپ قالدۇق. قوغدىغۇچى ـ: ئاشۇ شۇ، ئۇ دەل ھەمرايىمنىڭ ئاۋازى. ئالۋاستىلار ئۇنى تېخى ئۆلتۈرمەپتۇ، تېز بارايلى!.....دېگەچ ئۇ تەرەپكە يۈگۈردى، بىزمۇ ئۇنىڭغا ئەگەشتۇق. ئاۋاز بارغانسېرى ئىنىق ئاڭلىنىۋاتاتتى ـ: مېنى قۇتقۇزىۋىلىڭلار!...ئادەم بارمۇ، مېنى قۇتقۇزىۋىلىڭلار!..... بىز ئاستا بېرىپ يۇلغۇنلۇقتا مۆكۈنۈپ ئۇ تەرەپنى كۆزەتتۇق، دەرۋەقە بىر توپ جەسەتلەر ئۇنى تۇتىۋالغان بولۇپ قالغانلىرى يۇمۇلاق ھالەتتە ئەتراپىنى قورشاپ تۇرغان ئىدى. قوغدىغۇچى بولسا توۋلاۋىرىپ ئۇنى پۈتۈپ گاكىراپ قالغان ئىدى. شۇنداً ھەممىسى قاتتىق نەرە تارتىشقا باشلىدى، بۇ ئاۋاز ئادەمنىڭ قۇلاق مېڭىسىنى يەپ كېتەتتى. دەل شۇ پەيتتە مەن چاچراپ ئورنۇمدىن تۇردۇم ئەمما شىياڭشاۋنىڭ مېنى چىڭ تۇتىۋىلىشى بىلەن توختاپ قىلىپ ئۇنىڭغا قاردىم، شىياڭشاۋ بولسا گەپ قىلماستىن ئۇلار تەرەپنى ئىشارەت قىلدى، مەن ئۇنىڭ نېمە دېمەكچى بولغىنىنى چۈشىنەلمەي تۇرغىنىمدا جەسەتلەر ئاربىسىدىن يول ئېچىلىپ قىپقىزىل جادۇ كۆزلۈك بىر نەرسە ئاستا قوغدىغۇچى تەرەپكە كەلدى. ئۇنىڭ ئۈستىدە پىلاچ بار بولۇپ نېمە ئىكەنلىكىنى دەمالىلىققا پەرق ئېتەلمىدىم. قوغدىغۇچى بولسا تىپىرلاپ ئۆزىنى ھەرياقتا ئۇراتتى، ۋارقىرايتتى، ناله قىلاتتى. ئۇنىڭ بۇ ھالىنى كۆرۈپ تاقىتىم قالماي شىياڭشاۋنىڭ قولىنى سىلكىپلا ئۇ تەرەپكە ماڭماقچى بولدۇم، ئەمما شىياڭشاۋ بىلەن قوغدىغۇچى مېنى چىڭ تۇتىۋالدى ھەم بوش ئاۋازدا ـ: توختاڭ، قارامىلىق قىلىشقا بولمايدۇ!...ئاۋۇ نەرسىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى تېخى بىلمەيمىز، بۇنداق ئەھۋالدا چىقىش بەك خەتەرلىك!..... ـ: نېمە؟ ...خەتەرلىك؟ .....ئەجىبا خەتەرلىك دەپلا ئۇنى ئۆلۈمگە ئېتىتىرەمدۇق...ياق بولمايدۇ، مەن چوقۇم بېرىشىم كېرەك!..... مەن شۇنداق دەپلا ئۇلارنىڭ قولىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىپ تۇرۇشۇمغا ئۇ تەرەپتىن ئېچىنىشلىق ۋارقىرىغان ئاۋاز چىقىپ جايىمدا تۇرۇپلا قالدىم. ئۇ نەرسە ئىككى قولىنى قوغدىغۇچىنىڭ ئىككى مۈرىسىدىن تېشىپ چىقىرىپ تۇتىۋالغان بولۇپ ئالدىغا تارتىپ ئەكىلىپ غەيرى بىر نەرسىلەرنى دەپ ئۇنى دەم تارتىشقا باشلىدى. قوغدىغۇچى بولسا قاتتىق تىپىرلايتتى، تىركىشەتتى. ئەمما ھىچقانداق ئۇنۇمى بولمىدى، بىر ئازدىن كېيىن ئۇنىڭ قۇرۇق ئۇستىخىنى يەر چىشلىدى. شۇندىلا ئۇ پىلاچلىق، قىزىل كۆز نەرسىنىڭ دەل ھېلىقى ئالاھىدە جەسەت ئالۋاستى شۇ ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدىم، يەنى ئالۋاستى شاھىنىڭ نەق ئۆزى ئىدى، قالغان ئۇششاق جەسەتلەر ئۇنىڭ بۇيرىقىغا شەرتسىز بويسۇناتتى. ئارىمىزدىن يەنە بىرسى ئۆلۈپ پەقەت تۇتىمىزلا قالدۇق، يۈرۈكۈم ئىيچىشىپ قاتتىق ئازاپلىنىپ كېتىۋاتاتتىم. ئۆزۈمۇ بىلمەستىن كۆزلىرىم نەمدەلدى. شۇ پەيتتە ئالۋاستىلارمۇ ئاستا ـ ئاستا تارقىلىۋاتاتتى، بىز ئاشكارلىنىپ قالماسلىق ئۈچۈن قولچىراقنىڭ

يورۇقىنى دەرھال باشقا تەرەپكە قارىتىپ تۇرىۋالدۇق. ئۇلار ماڭا تەسەللىي بەرگەچ ـ: بولدى قىلىڭ پىرافېسور، بىز ھەممە كۈچىمىزنى چىقاردۇق ئەمما ئامالسىزمىز!..... دېگىنىچە مېنى يۆلەپ ئېلىپ ماڭدى، بىز بۇ قاراڭغۇچىلىقتا چۆمگەن قورقۇنۇچلۇق خارابىيلىقتا يەنە بىر سەپدىشىمىزنى تاشلاپ قويۇپ جەسەتلەردىن يىراقلاشقاچ يەنىلا پاناھلانغىلى جاي ئىزدەپ ماڭدۇق.....

كۈندىلىك خاتىرە(6 ـ باب12 ـ قىسىم)

جىددىي ھالەتتە يول مېڭىۋاتقان بولساقمۇ ئەمما مېنىڭ خىيالىم يەنىلا ئۆلۈپ كەتكەن ئەزالىرىمىزدا ئىدى. تۇرۇپلا ئۇلارنى قۇتقۇزالمىغىنىمدىن ئۆزۈمنى ناھايىتى يارىماس ھېس قىلىپ قالاتتىم. بىز شۇنچە يول يۈرۈپمۇ تۈزۈكرەك پاناھلانغۇدەك جاي تاپالمىدۇق، يەنە كېلىپ بۇ كېچە بىز بىلەن قېرىشقاندەك ھېچ تاڭ ئاتمايۋاتاتتى. شىياڭشاۋ كىتىۋاتقاچ قاپاقتىكى سۈيىدىن بىر ئوتلىۋىلىپ ماڭا تەڭلىدى. مەن بىر ئوتلىۋىلىپ ئالىنىغا قارىدىم، ئۇ جاۋابەن ئۆزىنىڭ سۇ بوتۇلكىسىنى كۆرسىتىپ قويدى. مەن قاپاقنى يەنە شىياڭشاۋغا قايتۇرۇپ بەردىم. شۇندا ئۇ قاپاقنى بېلىگە تاڭغاچ ـ: سۈيىمزمۇ بارغانسېرى تۈگەي دېدى، يەنە كېلىپ ھازىر يېمەكلىكمۇ بىر مەسىلە. بىزدە بار يېمەكلىكلەرنىڭ يەنە نەچچە كۈن يېتىشىنى بىلمەيمىز، شۇڭا ئامال بار ۋاقىتنى چىڭراق تۇتۇپ تاڭ ئاتقاندا ھەرقانداق قىلىپ بولسىمۇ بۇ جايدىن چىقىپ كەتمىسەك بولمايدۇ. ئۇنداق بولمايدىكەن ئالۋاستىلارغا تۇتۇلۇپ قالمىغان تەقدىردىمۇ ئاچلىق، ئۇسسۇزلۇق دەستىدىن ئۆلۈپ كېتىشىمىز مۇمكىن!.....دېدى. ئۇنىڭ دېگىنىمۇ بىر ھىساپتا توغرا ئىدى، بىز سۇ ۋە يېمەكلىكتىن ئايرىلىپ قالساقلا بۇ خارابىيلىقتا ئۇزاق ياشىيالمايتتۇق. شۇنداق قىلىپ كېچىچە ئەنسىزلىك ئىچىدە ھېچيەرنى تاپالماي تەمتىلەپ يۈرۈپ تاڭغا ئۇلاشتۇق. ھەم ئۆزىمىزنىڭ ۋەھىمە باسقان قورقۇنۇچلۇق بىر كېچىدىن ئۆتۈۋالغىنىمىز ئۈچۈن ناھايىتى خۇشال بولدۇق. چۈنكى ئىككى كۈندىلا ئالتە ئادىمىمىزدىن ئايرىلىپ قالغان ئىدۇق، بۇ بىزگە ئېغىر بېسىم بولدى. تاڭ راۋۇرۇس سۈزۈلگەندە كۆزلىرىمىز ئەتراپنى پەرق ئېتىشكە باشلىدى، قولچىراقنى ئۆچۈرىۋېتىپ پۈتۈن كۈچىمىز بىلەن چىقىش ئىغىزىنى ئىزدەشكە ئاتلاندۇق. بۇ قېتىم ناھايىتى ئېھتىياتچان بولۇپ كەتكەن ئىدۇق، ماڭغان ھەربىر يولىمىزدا بەلگە قويۇپ ماڭدۇق. ئەمما كۈن چۈش بولغان بولسىمۇ يەنىلا چىقىش ئېغىزىنى تاپالمىدۇق. شۇندا بۇ ئىشنىڭ زادى بىر سىرلىق ئىش ئىكەنلىكىنى چۈشىنىپ يەتتىم. بەلكىم بۇ بىزدىكى خىيالىي سېزىم بولۇپ چىقىش ئېغىزى ئالدىمىزدىلا تۇرسىمۇ ئۇنى بايقىيالمايۋاتقاندەك ھېس قىلدىم. بىراق بۇنىڭ ئاساسى يوق ئىدى، چۈنكى بىز ھەربىر ماڭغان يولىمىزدا بەلگە ئۇرۇپ ماڭغان بولساقمۇ يېرىم كۈن يۈرۈش جەريانىدا بەلگە ئۇرۇلغان جايلارغا قايتا كېلىپ باقمىدۇق، ئەكسىچە ماڭغان يولىمىزدا بەلگە ئۇرۇپ مېڭىۋەردۇق. ئەپسۇس نەتىجە يەنىلا ئارتۇقچە يول يۈرۈش بىلەن ئاياقلاشتى. بىز چىقىش ئېغىزىدىن ھازىرچە ئۇمۇدىمىزنى ئۈزۈپ يورۇق ۋاقىتتىن پايدىلىنىپ بىخەتەر جاي تېپىشنى قارار قىلدۇق. يەنە كېلىپ كۈندۈزدە بىرمۇ جەسەتنى

بايقىمىغىنىمىزدىن ئۇلارنىڭ پەقەت كىچىسىلا ھەركەت قىلىدىغان ئالاھىدىلىكىنى بىلىۋالدۇق. بۇمۇ بىر ھېساپتا بىزگە بىر پۇرسەت ئىدى. بىز كۈننىڭ يورۇقىدىن پايدىلىنىپ خېلى كۆپ تاش ئۆڭكۈرلەرنى تەكشۈرۈپ چىقتۇق، ئارىسىدا ئىككى، ئۈچتەك ئۆڭكۈر بىزنىڭ پاناھلىنىش شەرتىمىزگە خېلى ئۇيغۇن كەلدى. شۇڭا ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئەڭ بىخەتەر دەپ ئويلىغان بىرىنى پاناھلىنىش ئوبيېكتىمىز قىلىپ تاللىدۇق. بۇ ۋاقىتتا قاراڭغۇمۇ چۈشەيلا دەپ قالغان بولۇپ جەسەتلەرنىڭ ھەربىرىدە قىلىدىغان ۋاقتىغىمۇ ئاز قالغان ئىدى. لېكىن بىز بىخەتەر جاي تاپقاچقا ئەندىشىمىزمۇ سەل بېسىقتى. بىز تارچۇق كەلگەن بۇ ئۆڭكۈرگە ئورۇنلىشىۋالغاندىن كېيىن سەل ھاردۇقىمىزنى ئېلىۋالدۇق، ئاندىن مەن ئۆز ئادىتىم بويىچە خاتىرەمنى ئېلىپ داۋاملىق بۇ جايدا يۈز بەرگەن ۋەقەلەرنى خاتىرىلەشكە باشلىدىم.....

خاتىرە مۇشۇ جايغا كەلگەندە غېنى توختاپ قالدى. بىز ھەيرانلىق بىلەن ئۇنىڭدىن نېمىشقا توختىۋالدىغانلىقىنى سورىدۇق. ئۇ سەل تۇرىۋېلىپ ـ: مايەردە قان يۇقى تۇرىدۇ!.....دىدى خاتىرىنى كۆرسىتىپ. ـ: ئەكسىلە مەن كۆرۈپ باقاي!..... نىجات شۇنداق دەپ غېنىنىڭ قولىدىكى خاتىرىنى ئالدىدە بىر قارىۋىتىپ ـ: خەت ئوقۇرىپ كۆزۈڭ تورلىشىپ قالمىغاندۇ؟ ...نەدە قان بولىدۇ بۇ، ھۆل تېگىپ كېتىپ شۇنداق قۇرۇپ قالغان نېمە ئوخشايدۇ. ئىشقىلىپ قان ئەمەس، سىز كۆرۈپ بېقىڭە ئابلاكا!.....دېگەچ ئابلاكامغا بەردى. ئابلاكام خاتىرىگە بىر قاراپ بېقىپ ـ: راستىنلا قانكەن!...ئۇزاق يىللاردىن بېرى تاشلىنىپ قالغاچقا قان داغلىرى شۇنداق سۇس قىزىل رەڭگە كىرىپ قاپتۇ...دىدى. ھەممىمىز ھەيران بولۇپ نېمە ئىشلىقىغا تېخىمۇ قىزىقىپ قالدۇق. شۇندا ئابلاكام يەنە خاتىرىنى غېنىغا سۇنغاچ ـ: نىمىلا بولسۇن ئاخىرىسىنى ئوقۇۋەتكىنە ئازلا قاپتۇ. بەلكىم بىزگە ياردىمى تېگىدىغان گەپ سۆزلەر چىقىپ قالسا ئەجەپ ئەمەس!..... غېنى ئابلاكامنىڭ قولىدىن خاتىرىنى ئېلىپ داۋامىنى ئوقۇشقا باشلىدى ـ: شۇ تاپتا ئۆزۈمنىڭ قانچىلىك ۋاقتىم قالغىنىنى بىلمەيمەن، ئەمما نەپسىم توختاپ قالغۇچىلىك ئارىلىقتا بۇلارنى يېزىۋىلىشنى توغرا تاپتىم..... بىز ئۆڭكۈرگە ئورۇنلىشىۋالغاندىن كېيىن مەن ئادىتىم بويىچە كۈندىلىك خاتىرەمنى يېزىۋاتاتتىم، قالغانلار بولسا ئۆز ئىشلىرى بىلەن مەشغۇل ئىدى. شۇ ئاردا قاراڭغۇ چۈشۈپ سىرتتىن يەنە غەيرى ئاۋازلار ئاڭلىنىشقا باشلىدى، بۇنىڭغا ئەگىشىپ بىزمۇ ھۇشيار ئولتۇرۇشقا باشلىدۇق، كۆڭلىمىزدە«ئالۋاستىلار بۇ جاينى تېپىۋالمىسا بولاتتى!»دەپ ئويلايتتۇق. شۇ ئاردا خېلى ۋاقىت ئۆتكەن بولسىمۇ باشقا ئالاھىدە ئەھۋال يۈز بەرمىدى، بىزمۇ سەل خاتىرجەم بولۇپ قالدۇق. كەچ بولۇشى بىلەن تەڭ ۋاقىت ناھايىتى ئاستا ئۆتۈشكە باشلىدى، بىز بولساق ئۆڭكۈرنىڭ ئىچىدە بېكىنىپ ئولتۇرۇپ تېزرەك تاڭ ئېتىشىنى ئۈمۈد قىلاتتۇق. ئاخىرى ھەر بىرىمىز ئىككى سائەتتىن نۆۋەتلىشىپ كۈزەتچىلىك قىلىدىغان قالغانلىرىمىز ئارام ئىلىۋالىدىغان بولۇپ كېلىشتۇق. شۇ تاپتا ھەممىمىز ئۇيقۇزسىز قالغاچقا كۆزلىرىمىز ئېلىشىپلا تۇراتتى. بىرىنچى بولۇپ ئالىنىنا كۈزەتچىلىك قىلىدىغان بولدى، چۈنكى ھازىر بەك خەتەرلىك بولمىغاچقا ئۇ

ياخشى نامزات بولالايتتى. شۇنداق بولسىمۇ ھەممىز ھۇشيار بولغان ھالدا ئازراقتىن ئارام ئىلىۋالدۇق. بىردەمدىن كېيىن چۆچۈپ ئويغۇنۇپ كەتتىم، چۈنكى چۈشلىرىم يەنىلا ناھايىتى قورقۇنۇچلۇق ئىدى. مەن سەل ئېسىمگە كىلىۋلىپ ئالىنىنانىڭ ئويغاق ئىكەنلىكىنى كۆردۈم ھەمدە ئۇنىڭغا ـ : بولدى سىز ئارام ئېلىڭ، مەن بىردەم كۈزەتچىلىك قىلاي!.....دىدىم. ئۇمۇ بەك چارچاپ كەتكەن بولسا كېرەك بىشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ ئارام ئالدى، مەن بولسام بايا كۆرگەن چۈشلىرىمنى ئويلاپ ئولتۇراتتىم. بىز ئازدىن كېيىن جىمجىتلىقتا مىنىڭمۇ كۆزلىرىم يەنە ئېلىشىشقا باشلىدى، ئۆزۈمنى شۇنچە سەگەك تۇتاي دېسەممۇ ئۇيقۇ مېنى ئەسىر قىلىشقا باشلاۋاتاتتى. بىردەمدىن كېيىن سىرتتىكى بىر ئاۋازدىن چۆچۈپ تۇرۇپ كەتتىم، بايا ئۆزۈممۇ بىلىپ ـ بىلمەيلا مۈگدەپ قالغان ئىكەنمەن. ئۇيقۇچىلىقتا ئاۋازنىڭ قەيەردىن چىقىۋاتقانلىقىنى بىلەلمەي ئەتراپقا قولچىراق يورۇتتۇم...ھەممىسى ئۇيقۇغا كەتكەن بولۇپ ھازىر مەنلا بۇ قاراڭغۇچىلىقتا ئويغاق ئىدىم. شۇندا كاللامدا«خەتەر»دىگەن ئۇقۇم چاقماق تېزلىكىدە ئۆتۈپ كەتتى. چۆچۈپ ئەتراپقا ئالاقىزادىلىك بىلەن قاراشقا باشلىدىم، ئەمما ھىچقانداق خەتەر بايقالمىدى. قالغانلارنى ئويغىتاي دىدىمىمۇ لىكىن ئۇيقۇچىلىقتا خاتا ئاڭلىۋالغان ئاۋاز بولسا ئۇلارنىڭ ئۇيقۇسىنى بۇزماي دەپ ئويلاپ توختاپ قالدىم. سەل ئەنسىزلىككە چۈشۈپ قالغان بولسامۇ قايتىدىن باشقا ئەھۋالنى بايقىمىغاندىن كېيىن سەل پەسكويغا چۈشتۈم. بۇ ۋاقىتتا سائەت ئون ئىككىدىن سەل ئۆتكەن ئىدى، ئىككىنچى قېتىملىق چۆچۈشۈم بولغاچقا ئۇيقۇم قەۋەتلا ئېچىلىپ كەتتى. شۇڭا باشقىلارنى ئويغاتماي قوينۇمدىن ھېلىقى قانلىق كىتاپنى ئىلىپ كۆرۈشكە باشلىدىم. كىتاپتىكى يېزىقلارنىڭ ھەممىسى قەدىمكى زامان يېزىقى بولۇپ كۆپىنچىسىنى دىگۈدەك ئوقۇيالماي بەكلا تىت ـ تىت بولۇپ كەتتىم، چۈنكى بىزنىڭ قۇتۇلۇشىمىزغا مۇشۇ كىتاپ ياردەم قىلاتتى. كىتاپنى ۋاراقلاپ ئەڭ ئاخىرقى بەتلىرىگە كەلگەندە ككزلىرىم چەكچىيىپلا قالدى، شۇ تاپتا كۆزلىرىمگە ئىشەنمەيلا قېلىۋاتاتتىم. قانلىق كىتاپنىڭ ئەڭ ئاخىرقى بەتلىرىدە يېزىلغىنى مەن ئوقۇيالايدىغان ھەم چۈشىنەلەيدىغان يېزىقتا يىزىلغان ئىدى، مەن خۇشلۇقمدا پۈتۈن زېھنىم بىلەن ئۇلارنى ئوقۇشقا باشلىدىم. ..... شۇ تاپتا باشلىرىم قېيىپ ماغدۇرسىزلىنىپ كېتىۋاتقىمەن شۇڭا بارلىق كۈچۈم بىلەن كىتاپتىكى ئەڭ ھالقىلىق مەزمۇنلارنى يېزىپ قالدۇرماقچىمەن!...كىتاپتا مۇنداق خاتىرىلەنگەن ئىكەن«بۇ بىر ناھايىتى زور كۈچلۈك قوشۇنغا ئىگە پادىشاھلىق بولۇپ، شۇ زامانلاردا كاتتا شان ـ شەرەپلەرنى قۇچقان. ئەمما مەلۇم سەۋەپلەر تۈپەيلى ئىشلاردا ئۆزگىرىش بولۇپ پادىشاھلىق ئۆزىنى تېخمۇ كۈچلەندۈرۈش مەقسىدىدە ئالۋاستى قوشونى بەرپا قىلدى. ئەلۋەتتە بۇ ئىنسانلار ئۈچۈن ئەڭ قورقۇنۇچلۇق، ھەم تەھدىتلىك بىر ئىش ئىدى. پادىشاھ مەڭگۈ ئۆلمەس قوشۇن تەشكىللەش ئۈچۈن پۈتۈن پادىشاھلىقنى سېھىرلىۋەتتى، بۇ سەۋەپلىك كۆپلىگەن ئىنسانلارغا زور تالاپەتلەرنى ئېلىپ كەلدى. ئۆزىنىڭ ئالۋاستى قوشۇن تەرىپىدىن تالان ـ تاراج قىلىنغىنىغا چىدىيالمىغان ئىنسانلار بىرلىشىپ چوڭ

قوشۇن توپلاپ ئالۋاستى شاھقا قارشى ئۇرۇش قوزغىدى. بۇ قېتىملىق تۆلەنگەن بەدەل ئىنتايىن ئېغىر بولۇپ ئىنسانلار قوشۇنىنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكى ئالۋاستى قوشون تەرىپىدىن ۋەھشىيلەرچە ئۆلتۈرۈلدى. ئالۋاستى شاھ ئىنسانلارنىڭ روھىنى شۇمۇرۇش ئارقىلىق تېخىمۇ كۈچلىنىپ كىتىپ بارغاندا مەزكۇر كىتاپ قان بىلەن يېزىلىپ ئالۋاستى شاھقا تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن تەييارلاندى. كىتاپتا ئالۋاستى شاھنىڭ روھىنى ئاجىزلاشتۇرىدىغان ئەپسۇنلار بار بولۇپ، ئۇنى مەڭگۈلۈك بەند قىلىش ئىشقا ئاشۇرۇلدى. ئەمما بۇ كىتاپ ئۇنىڭ بەدىنىدىن ئاجرىغاندىن كېيىن ئالۋاستى شاھ قايتىدىن ئويغىنىدۇ!...شۇڭا ئاۋاستى قوشۇننىڭ زىمىنغا تاراپ كىتىشىنى كونترول قىلىش ئۈچۈن سېھرىلىك ئالماس گۆھەر بۇ جايىنى سېھرىلەپ ئۇلارنىڭ چىقىش يولىنى مەڭگۈلۈك توسۇتىدۇ. ئالۋاستى شاھنىڭ ئەسكەرلىرى بىلەن جەڭ قىلىش جەريانىدا ئۇلارنىڭ باشچىسى بولغان ئالۋاستى شاھى بىلەن ئېلىشىپ نۇرغۇنلىغان ئىنسانلارنىڭ قۇربانلىق بېرىشى بەدىلىگە ئاخىرى بۇ كىتاپ بىلەن بەند قىلىۋىتىلدى، كىينكى دەۋردىكى ئىنسانلارنىڭ ئۇنى قايتا ئويغىتىپ قويماسلىقى ئۈچۈن بۇ جاي مەخپىي تۈتۈلۈپ ئېغىزى ئېتىۋىتىلدى. ھەمدە ئالۋاستى شاھ بىلەن قوشۇلۇپ قىپ قالغان ئونمىڭ كىشىلىك ئەسكىرى قوشۇن بىلله مەخپىي قەبرىگاھقا كۆمۈتىلدى. يىنىپ چىققان ئىنسانلارنىڭمۇ مەخپىيەتلىكنى ئاشكارىلاپ قويماسلىغى ئۈچۈن ھەممىسى قۇربانلىق قىلىندى. ئالۋاستى شاھنى يوقىتىش مۇمكىن ئەمەس ئەمما سېھرىلەنگەن قانلىق كىتاپ بىلەنلا ئۇنى مەڭگۈلۈك بەند قىلىشقا بولىدۇ، ئەگەر ئۇ قايتا ئويغىنىپ كەتسە ئىنسانلار ئۈچۈن زور بالايى ئاپەت كەلتۈرۈپ چىقىرىشى مۇمكىن!.....»ئۇنىڭدىن كېيىن يەنە بىرمۇنچە خەتلەر بار ئىدى، بۇ بەلكىم ئەپسۇن بولسا كېرەك!...شۇندىلا ئۆزىمىزنىڭ ناھايىتى چوڭ بىر خاتالىق ئۆتكۈزۈپ قويغانلىقىمىزنى ھېس قىلىپ يەتتىم. ھەمدە دەرھال قالغانلارنى ئويغاتتىم ـ: تۇرۇڭلار تېز تۇرۇڭلار!..... ئەنسىز ۋارقىرىشىم بىلەن تەڭ ھەممىسى چۆچۈپ ئويغۇنۇپ ئەتراپقا ئالاقزادىلىك بىلەن قاراشقا باشلىدى. مەن ئۇلارنى يىنىمغا ئەكىلىپ كىتاپتا بار بولغان مەزمۇنلارنى بىرىنى قويماي ئېيتىپ بەردىم. سۆزلىرىمنى ئاڭلىغان شىياڭشاۋ كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ كىتاپقا قارىدى ـ: بۇنى سىز قاچان ئېلىۋالغانتىڭىز؟ ..... ـ: بىز قەبرىستانلىقتا تالاپەتكە ئۇچرىغان چاغدا ئىلىۋالغان ئىدىم!..... شىياڭشاۋ سۆزۈمنى ئاڭلاپ قاپىقى تۇرۇلدى ـ: ئۇنداقتا بۇ ئېنىقلا سىزنىڭ قىلغان ئىشىڭىزكەنغۇ؟ .....سىز كىتاپنى ئۇنىڭ بەدىنىدىن ئاجرىتىۋىتىپ ئويغىنىپ كېتىشىگە سەۋەپچى بوپسىز، بىز شۇ سەۋەپلىك نۇرغۇن تالاپەتكە ئۇچراپ ئاران تۆتىمىز قالدۇق. ئىشلار بارغانسېرى ناچار تەرەپكە قاراپ مېڭىۋاتىدۇ، دەپ بېقىڭە ئەمدى قانداق قىلىمىز؟ ..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ مەنمۇ نېمە دېيىشىمنى بىلەلمەيلا قالدىم، دىمىسىمۇ مەن ئۇقۇشماستىن ئالۋاستىنى ئويغۇتۇپ قويغان ئىدىم، ئەمدى قانداقلا قىلغان بىلەن ئورنىغا كەلمەيتتى. ئاخىرى بىر قارارغا كېلىپ ئۇلارغا دىدىم ـ: بىلىمەن، بۇ مېنىڭ خاتالىغىم. ئەمما ئۇ جاي بىلەن ئالماس گۆھەرنىڭمۇ بىۋاستا ئالاقىسى بارىكەن، بىزنىڭ چىقىپ

كېتەلمەسلىكىمىزنىڭ سەۋەبىمۇ دەل ئاشۇ ئالماستا ئىكەن. شۇڭا ھازىرقى ئەڭ ياخشى ئامال، كىتاپ بىلەن ئالماس گۆھەرنى ئۆزى تېگىشلىك بولغان جايغا ئاپىرىۋىتىش!..... ـ: ساراڭ بولدىڭىزمۇ!.....دىدى شىياڭشاۋ ئاچچىقلاپ ـ: بىز ئۇ جايدىن ئاران دېگەندە قۇتۇلۇپ چىققان تۇرساق يەنە كىرەمدۇق؟ شۇ تاپتا ئالۋاستىلار ئۇنىڭ ئىچىدە مىغىلداپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن، كىرگەن تەقدىردىمۇ ئوچۇقتىن ـ ئوچۇق ئۆزىمىزنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرگەندەك ئىش بولمامدۇ؟ . يەنە كېلىپ ئالۋاستى شاھنى قانداق بەند قىلىمىز، ئۇنىڭ يىنىغا كىلىش مۇمكىنمۇ!..... ـ: بۇ مۇمكىنمۇ ئەمەسمۇ مەنمۇ بىلمەيمەن، ئەمما ئۇلار ئۆز ئورنىنى تاپمىسا بۇ جايدىن مەڭگۈ چىقىپ كېتەلمەيمىز!...بەلكىم نەچچە كۈنگە بارمايلا جەسەتلىرىمىزنىڭ ئالۋاستىلاردىن ئېشىنغىنى چاشقانلارنىڭ ئوزۇقى بولۇپ كىتىشى مۇمكىن. يەنە كېلىپ بۇ ئىنسانلار ئۇچۇن زور بالايى ئاپەت!..... ھەممىسى بىردەملىك سۈكۈتكە چۆكتى، دىمىسىمۇ بۇ ھالدا كېسىپ قارار چىقىرىش ئىنتايىن مۈشكۈل ئىدى. شۇنداً شىياڭشاۋ ئېغىز ئاچاي دەپ تۇرىشىغا سىرىتتىنلا ناھايىتى قورقۇنۇچلۇق ئاۋاز چىقىپ ھەممىز ئالاقىزادە بولۇپ كىتىشتۇق، چۈنكى بۇ ئالۋاستىلارنىڭ كەلگەنلىكىدىن دېرەك بېرەتتى. قورقۇپ كەتكەن قوغدىغۇچى دەرھاللا قولچىرىقىنى ئۆڭكۈرنىڭ ئېغىزىغا يورۇتتى، بۇ چاغدا شىياڭشاۋ چەبدەسلىك بىلەن ئۇنىڭ قولىدىكى قولچىراقنى تارتىۋىلىپ ئۇنىڭغا كايىدى ـ: ساراڭ بولدۇڭمۇ، ئۇلارنىڭ بىزنى بايقاپ قېلىشىنى خالامسەن؟ .....ئۇلار چىراق يورۇقىنى كۆرۈپ قالسىلا ئىچىدە ئىكەنلىكىمىزنى بىلىپ قالىدۇ، ئۇ چاغدا بىرتوپ ئالۋاستىلارنىڭ چاڭگىلىغا چۈشۈپ قېلىپ ئېچىنىشلىق ئۆلۈپ كىتىمىز!.....ھىچقايسىڭلار ئاۋاز چىقارماڭلار، ئۇلار كەتكەندىن كىيىن دەرھال بۇ جايدىن ئايرىلايلى!..... شىياڭشاۋنىڭ بۈيرۇقى بىلەن تەڭ ھەممىز چىراقلارنى ئۆچۈرۈپ جىمجىت تۇرىۋالدۇق. شۇ تاپتا ئۆزىمىزنىڭ يۈرەك سوقۇشىنىمۇ ئاڭلىيالىغۇدەك دەرىجىدە ۋەھىمىگە چۆككەن ئىدۇق. سىرىتتا ئارىلاپ ـ ئارىلاپ چىقىدىغان غەيرى ئاۋازلارنى ھېساپقا ئالمىغاندا ئالاھىدە بىرەر تىۋىش يوق ئىدى. شۇنداق جىمجىت تۇرۇپ بىردەمدىن كىيىن مەلۇم بىرسىنىڭ شۇنداق ئېغىر تىنىۋاتقانلىقىنى سېزىپ قالدىم ھەمدە سەل گۇمانلىنىپ بوش ئاۋازدا سورىدىم ـ: ئېغىر تىنىۋاتقان قايسىڭلار ئۇ؟ ..... ـ: سىزمۇ ئاڭلاپسىزدە؟ راس قايسىڭلار ئۇ؟ ..... ئالىنىنانىڭ سۆزى بىلەن تەڭ شىياڭشاۋ بىلەن قوغدىغۇچىمۇ تەڭلا چۆچۈپ كەتتى ـ: نېمە؟ ..... شۇنداً كۆڭلۈم بىر شۇملۇقنى سېزىپ دەرھال قولچىراقنى يورۇتتۇم..... ـ: ئاااااااااااااااااااا!..... كۆز ئالدىمىزدا ناھايىتى قورقۇنۇچلۇق چىرايدىن بىرسى بىزگە تىكىلىپ قاراڭ تۇراتتى. ـ: ئالۋاستىكەن تېز قېچىڭلار!..... شىياڭشاۋنىڭ ئەنسىز ۋارقىرىشى بىلەن تەڭ ھەممىز پاتپاراق بولۇپ كېتىشتۇق، جەسەت بولسا خىرقىرىغىنىچە بىز تەرەپكە ئاستا كەلدى. شۇنداً شىياڭشاۋ پېچىقىنى چىقىرىپ ئۇنىڭغا قارشىلىق قىلىشقا باشلىدى، جەسەتمۇ ئۆتكۈر تىرناقلىرىنى ئىشقا سېلىپ شىياڭشاۋغا قارشى زەربىگە ئۆتتى. ئۇ ھەربىر قېتىم شىياڭشاۋغا

ئېتىلغاندا قاتتىق ھۆركىرەيتتى. ـ: تېز ماڭا يارەملەش!..... دىدى شىياڭشاۋ ئالۋاستى بىلەن تىركەشكەچ قوغدىغۇچىغا. ئۇنىڭغىچە قوغدىغۇچىمۇ پىچىقىنى ئىلىپ ئالۋاستىغا قارشىلىق قىلىشقا باشلىدى. ئىككىسى ئىككى تەرەپتىن ھۇجۇم قىلغاچقا جەسەتنى مەغلۇپ قىلىپ كاللىسىنى ئۈزۈپ تاشلىدى. ـ: ئاناڭنى، بىزنى بىرەمدە بايقاپ بوپتا!.....بۇ جايدىن تېزرەك چىقىپ كەتمىسەك بولمىغۇدەك، لازىمەتلىكلىرىڭلارنى تېز يىغىشتۇرۇڭلار، بۇ يەردىن دەرھال ئايرىلمىساق بولمايدۇ!..... دىدى شىياڭشاۋ سومكىسىنى ئاسقاچ. ـ: ھازىرچە نىسپەتەن كېرەك بولمايدىغان نەرسىلەرنى تاشلىۋېتەيلى، بولمىسا بىزگە ئوشۇق يۈك بولۇپ قالىدۇ. مۇھىم نەرسىلەر بىلەن يېمەكلىك، سۇ قاتارلىقلارنىلا ئېلىۋىلىڭلار!..... بىز دەرھال مۇھىم نەرسىلەرنى ئېلىپ قالغان ئوشۇقچە نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۆڭكۈرگە تاشلاپ قويدۇق. ھازىر مەندە پەقەت يان سومكامدىن باشقا ھېچنىمە يوق ئىدى. شۇ ئارىدا يىقىنلا جايدا يەنە غەيرى ئاۋازلار ئاڭلىنىشقا باشلىدى. شىياڭشاۋ ـ: تېز بولۇڭلار، ئۇلار يەنە كەلگەندەك قىلىدۇ!..... دېگەچ سىرتقا قاراپ ماڭدى. ـ: شىياڭشاۋ دىققەت قىلىڭ!..... مىنىڭ ۋارقىرىشىم بىلەن تەڭ غايىپتىن كەلگەن بىر چىرىندى قول شىياڭشاۋنىڭ كۆكرىكىگىلا پېتىپ كەتتى. شىياڭشاۋ بولسا قاتتىق ۋارقىرىغىنىچە پىچىقىنى شىلتىپلا قولنى ئۈزۈۋالدىدە كەينىگە داجىپ كەتتى، ئۇنىڭغىچە بىز يۈگۈرۈپ بېرىپ ئۇنى يۆلۋالدۇق. ئەمما قول ئۇنىڭ مەيدىسىگە پاتۇرۇلغان ھالدا ئۈزۈلۈپ قالغان ئىدى، يارا ئېغىزىدىن قان چىقىشقا باشلىدى. شىياڭشاۋ چىداپ تۇرۇپ قولنى كۆكرىكىدىن كۆچەپ تارتىشى بىلەن تەڭ قان جىرتىلداپ ئېتىلىپ چىقتى. ـ: ئاناڭنى!...بۇ ئالۋاستى قەيەردىن كەلدى ئەمدى!..... دىدى مەيدىسىنى چىڭ بېسىۋالغاچ. قان ئۇنىڭ كىيىمىنى پۈتۈنلەي بويىاپ بولدى، بۇ چاغدا يەنە بىر تۈركۈم جەسەتلەر ھوۋلىغىنىچە بىز تەرەپكە كېلىشكە باشلىدى. ـ: ئالۋاستىلار كېلىۋاتىدۇ، دەرھال بۇ جايدىن چىقىپ كېتەيلى!.....دىدى شىياڭشاۋ. بىز دەرھال ئېسىمىزگە كېلىپ شىياڭشاۋنى يۆلىگىنىمىزچە سىرتقا قاراپ قاچتۇق، قولى ئۈزۈلگەن جەسەت بولسا چىرقىرىغىنىچە يەردە ياتاتتى، شىياڭشاۋ ئاچچىقىدا ئۇنىڭ بېشىغا كۈچەپ دەسسەپلا مىجۇەتتى. ئۇنىڭ بۇ تۈرقىدا غەزىپى تېشىپ كەتكەندەك قىلاتتى. بىز شۇ ھالدا سىرتقا قېچىپ چىقىپ داڭ قېتىپلا تۇرۇپ قالدۇق، چۈنكى نۇرغۇنلىغان جەسەتلەر بىزنىڭ ئەتراپىمىزدا ئىزىلەڭگۈلۈك بىلەن مېڭىپ يۈرەتتى، ئۇلار بىزنى كۆرۈپلا يۆلىنىشىنى بىز تەرەپكە يۆتكەپ ئاستا ـ ئاستا كېلىشكە باشلىدى. ـ: ئىش چاتاق!...ئۇلار بىزنى قورشاپ بوپتۇ، ئەمدى باشقا كەلگەننى كۆرمەي ئامال يوق!..... دىدى شىياڭشاۋ ھاسىرىغان ھالدا. مەن ـ: بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟ ...ئەمدى قانداق قىلساق بولىدۇ؟ ..... ـ: ئامال يوق، ئېلىشايلى!..... شىياڭشاۋنىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتىم ـ: نېمە دەيسىز، ئېلىشايلى؟ ..... ـ: شۇنداق، ھازىر بۇنىڭدىنمۇ ياخشى بىرەر ئامال بار بولسا دەپ بېقىڭ ئەمسە!..... شىياڭشاۋنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ تۇرۇپلا قالدىم، قارىماققا بىزگە چىقىش يولى قالمىغاندەك

قىلاتتى. بىراق ئۆلۈشىمىز دېگەن تەقدىردىمۇ بىزدە ئىككى پىچاقتىن باشقا ھېچنىمە بولمىسا قانداقمۇ ئۇلارغا تەڭ كەلگىلى بولسۇن!.....جەسەتلەرنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرى بىزنى تىتىپ قېيما قىلىۋەتمەمدۇ!.....ئويلىغانسىرى بەدەنلىرىم تىترەپ كېتىۋاتاتتى. ـ: دېققەت قىلىڭلار، ئۇلار يېقىنلاشتى. ئامال قىلىپ بۆسۈپ ئۆتەيلى!..... شىياڭشاۋ شۇنداق دېگىنىچە بىر قولىدا مەيدىسىدىن چىقىۋاتقان قانىنى بىسىۋالغاچ يەنە بىر قولىدا پىچاقنى مەھكەم تۇتۇپ ئاستا ئالدىغا ئىلگىرلىدى. بەلكىم مۇشۇنىڭدىن باشقا ئامالمۇ بولمىسا كېرەك..... شۇنداق قىلىپ بىز جاننى تىكىپ قويۇپ«مۇھاسىرە»دىن بۆسۈپ چىقماقچى بولدۇق. جەسەتلەرنىڭ سانى بىز ئويلىغاندىنمۇ كۆپ بولۇپ ئارىلىق قالدۇرماي دېگۈدەك بىزنى قورشاپ كىلىشكە باشلىدى. ـ: ئاتلىنايلى!..... شىياڭشاۋ ۋارقىرىغىنىچە ئالۋاستىلارغا ئۆزىنى ئاتتى، ھەمدە پىچىقىنى شىلتىغىنىچە نەچچە جەسەتنى كاللىسىدىن جۇدا قىلدى. بىزمۇ ئۇنىڭ كەينىدىنلا جەسەتلەر توپىغا ئېتىلدۇق. شىياڭشاۋ بىلەن قوغدىغۇچى بىردىنبىر قوغدىنىش قۇرالى بولغان پىچاقلىرىنى ئوڭ ـ تەتۇر شىلتىپ يول ئېچىشقا باشلىدى ئەمما ئۇلار جەسەتلەرنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرىدىن قېچىپ قۇتۇلالمىغان ئىدى. بىردەمدە ئىككىسىنىڭ پۇتۇن ئەزايى قانغا مىلەندى، شۇ ھالدا جەسەتلەر ئارىسىدىن ئېچىلغان يول بىلەن قېچىپ چىقىۋاتقىنىمىزدا توساتتىن بېلىم كۆيۈشۈپ ئاغرىپ كەتتى، ئاغرىقتا تولغىشىپ كەتتىم. قارىغىنىمدا بىر جەسەت بېلىمنى تىلىۋەتكەن ئىدى، يارا ئېغىزىدىن قان چىقىپ بىردەمدىلا كىيىملىرىمنى قىزىلغا بويىاپ بولدى. مەن بىلىمنى چىڭ تۇتىنىمچە يەنە ئالدىغا قاراپ ئىلگىرلەشكە باشلىدىم. ـ: پىرافېسور، مېنى قۇتقۇزىۋىلىڭ.....ئاااااااااااااااا!..... ئالىننانىڭ ۋارقىرىشى بىلەن تەڭ كەينىمگە ئۆرۈلۈپ قارىغىنىمدا نەچچىلىگەن جەسەت ئۇنىڭ مۇرىسىگە ئۆتكۈر تىرناقلىرىنى پاتۇرغىنىچە جەسەتلەر توپىنىڭ ئارىسىغا ئەكىرىپ كەتتى، ئالىننا قاتتىق بىر چىرقىراپلا جىمىپ قالدى، جەسەتلەر بولسا ئۇنى پارچىلاپ ئۈلگۈرگەن ئىدى. مەن نىمە قىلارىمنى بىلەلمەي ئاھ ئۇرغىنىمچە جايىمدا تۇرۇپلا قالدىم. ـ: تېز مېڭىڭ، نىمىگە قاراپ تۇرىسىز!..... شىياڭشاۋ پۇتۇن بەدىنى قانغا مىلەنگەن ھالدا ماڭا ۋارقىراۋاتاتتى، مەن كۆزۈم كەينىدە قالغان ھالدا ئالدىمغا قاراپ يۈگۈردۈم. ئىككى قوغدىغۇچى بولسا ئالدىغا كەلگەننى چېپىپ ماڭا يول ئېچىپ بىرىۋاتاتتى. مەن بېلىمنى تۇتقىنىمچە ئىرغاڭلاپ كېتىۋاتقىنىمدا شىياڭشاۋ پىچاقنى قولۇمغا تۇتقۇزۇپ قويدى ـ: ئېلىڭ، بۇنىڭ بىلەن ئۆزىڭىزنى قوغداڭ!.....مەن پەقەتلا بولالمىدىم..... كىچىككىنە ۋاقىت ئىچىدە ئۇنىڭغا سەپسالغىنىمدا بويۇن قىسمى يىرتىلىپ قان ئېقىۋاتاتتى. ـ: سىزچۇ؟ ..... دېدىم ئالدىراپ، بىراق شىياڭشاۋ مېنى مۇھاپىزەت قىلىپ جەسەتلەر توپىدىن ئىتتىرىپ چىقىرىۋەتكەچ ـ: بىز بىلەن كارىڭىز بولمىسۇن، دەرھال بۇ جايدىن ئايرىلىپ يىراققا كېتىڭ!...قانچە يىراق بولسا شۇنچە ياخشى!.....دەپ ۋارقىرىدى. مەن جەسەتلەر توپىنى يېرىپ چىقىپ ئۆلارغا قارىغىنىمدا ئىككىلىسى جەسەتلەر ئارىسىدا قالغان ئىدى. ئەمدى ئۇلاردىنمۇ

ئۈمۈد قالمىغانلىقىنى ھېس قىلىپ قاتتىق ئېچىندىم، كۆزلىرىم نەمدىلىپ ئامالسىز ئارقامغا ئۆرۈلۈپ ماڭاي دەۋاتقاندا بىر جەسەت ئېتىلىپ كېلىپ كۆكرىكىمگىلا تىرنىقىنى قاتتىق سانچىدى..... ـ: ئاااااااااااااااااا!..... مەن ئاغرىقنىڭ دەستىدىن قاتتىق ۋارقىراپ كەتتىم، ئاۋازلىرىم ناھايىتى ئېچىنىشلىق چىقاتتى. ئەمدى ئۆزۈمنىڭمۇ ئۇلارنىڭ قولىدا ئۆلىدىغىنىمنى ھېس قىلىپ تۇرغاندا شىياڭشاۋ جەسەتلەر توپىدىن ئېتىلىپ چىقىپ مىنى يارىلاندۇرغان جەسەتنىڭ بويۇنىدىن تۇتۇپ سۆرىگىنىچە قايتىدىن جەسەتلەر توپىغا ئەكىرىپ كەتتى. ـ: شىياڭشاۋ!..... ئۇ ناھايىتى زەئىپ ئاۋازدا ئىككى ئېغىزلا سۆز قىلدى ـ: تېز.....تېز قېچىڭ!..... يارامنىڭ ئاغرىقىدا باشلىرىم چىڭقىلىپ كۆزلىرىمگە قاراڭغۇلۇق تىقىلدى، شۇنداقتىمۇ شىياڭشاۋنىڭ دېگىنى بويىچە پۇتۇن كۈچۈمنى يىغىپ ئۇلار تەرەپتىن يىراقلىششقا باشلىدىم. بىراق يەنىلا ئۇلارغا قىيماي كەينىمگە ئۆرۈلگىنىمدە جەسەتلەر شىياڭشاۋنىڭ بېشىنى ئۈزۈۋېلىۋاتقان ئىكەن. شۇ ئاردىدا توساتتىن قاتتىق بىر پارتىلاش يۈز بېرىپ قوغدىغۇچىلار بىلەن جەسەتلەرنىڭ كۈلى كۆككە سورۇلۇپ كەتتى. پارتىلاش زەربىسىدىن ئەتراپ بىردەملىك يورۇپ ھەممە نەرسە كۆيۈشكە باشلىدى. مەن ۋارقىرىغىنىمچە ئۆزۈمنى قويۇپ بېرىپ يىغلاپ كەتتىم، ئەسلىدە شىياڭشاۋ بىللە ئىلىۋالغان پارتىلاچقۇچىنى جېنىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى مىنۇتلىرىدا جەسەتلەر بىلەن بىللە پارتىلاتقان ئىكەن. بىردىنلا ئەتراپ جىمىپ ئوتنىڭ گۈرۈلدىگەن ئاۋازىلا قىپ قالدى. شۇندا تۇيۇقسىز ماڭا ئانچە يىراق بولمىغان بىر جايدا ئوتنىڭ يورۇقىدا يالىلداپ تۇرغان بىر نەرسىنى كۆرۈپ قالدىم، ئۇددەل ئالماس گۆھەر ئىدى. مەن ئۇنى ئېلىپ قان ئىچىدە يىقىلىپ قوپۇپ يۈرۈپ بۇ مەخپىي جايىنى بايقاپ قالدىم، ھەمدە ئىچىگە كىرىۋالدىم. شۇ تاپتا ئۆزۈمنىڭ قانچىلىك ۋاقتىم قالغىنىنى ھەم بىلمەيمەن، ئەمما ئەھۋالىمدىن قارىغاندا ئۇزاققا بارالمايمەن شۇڭا ئەڭ ئاخىرقى نەپەسلىرىمدە سىلەرگە ئالۋاستىنى قانداق يوقۇتۇش، ئۇ مەخپىي قەبرىستانلىققا قانداق بېرىش توغرىسىدا ئەڭ مۇھىم بولغانلىرىنى يېزىپ قالدۇرماقچىمەن!.....

ئەڭ ئاخىرقى جەڭ(7 ـ باب1 ـ قىسىم)

ئوقىمامسەن، ئەڭ نوچى يەرلىرىگە كەلگەندە يەنە توختىۋالدىڭغۇ؟ ..... دىدى نىجات غېنىنىڭ توختاپ قالغىنىنى كۆرۈپ. غېنى بولسا خاتىرىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ ـ: تۇڭسە نىمىنى ئوقۇيمە، خاتىرە مۇشۇ يەرگە كەلگەندە تۇگەپ كىتىپتۇ. بەلكىم ئۇ ئادەم يىزىشقا ئۆلگۈرمەي ئۆلۈپ كەتكەن بولسا كېرەك!.....دىدى جاۋابەن. نىجات ـ: نېمە، مۇشۇنداقلا تۇگىدىما؟ .....قىزىق ئاداشكەنغۇ ئۇ ئوروس، ئاخىرىنى يىزىۋىتىپ ئۆلسە نىم بولىدۇ دەيمە...يا دېمەي ئولتۇرماپتۇ، ئەڭ ھالقىلىق يىرىگە كەلگەندە ئۆلۈپ قالغىنىنى دەيمە!..... ئابلاكام بىردەم جىمىپ كەتكەندىن كېيىن ئېغىز ئاچتى ـ: ئەملىيەتتە ئۇ ئاخىرىنى يازغان..... ئابلاكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەممىمىز ھەيرانلىقتا ئۇنىڭغا قاراپلا قېلىشتۇق. ئابلاكام ـ: توغرا، ئۇ ئاخىرىغىچە يىزىپ قالدۇرغان. ئەمما مەن ئۇ خەتلەرنى

ئوقۇيالمىغاندا ئاچچىقىمدا نەچچە بەتنى يىرتىۋەتكەن ئىدىم، بەلكىم ئاخىرىدىكى سۆزلەر دەل شۇ بەتلەردە بولسا كېرەك!..... بۇنى ئاڭلاپ غېنى دەرھال خاتىرىگە قارىدى ـ: توغرىكەن، خاتىرىنىڭ ئاخىرقى بەتلىرى يىرتىلىۋېتىپتۇ. قارىماققا سەپسېلىپ قارىمىسا بىلگىلى بولمايدىكەن..... ـ: ئەستاخپۇرۇللا، ئالۋاستىنى يوقىتىدىغان ئەڭ ھالقىلىق سۆزلەر يىرتىلىۋىتىلگەن بولسا ئەمدى قانداق قىلارمىز!..... دىدى نىجات ئۇھسىنغان ھالدا. ـ: ياكى بولمىسا ئاشۇ جايغا يەنە بىر بېرىپ باقايلى، بەلكىم يىرتىلغان ئۇ بەتلەر ھېلىھەم شۇ جايدا بولۇشى مۇمكىن!..... دىدى ناھايىتى جىمغۇر ئابلىكىم ئاخىرى. ـ: ۋۇي بۇ بولىدىغان گەپ، دېگەندەك خاتىرىنىڭ ئاخىرقى بەتلىرى يەنىلا ئاشۇ جايدا بولۇشى مۇمكىن. ئابلاكا بىزنى شۇ جايغا باشلاپ بېرىڭە، تىزرەك ئالۋاستىنى يوقىتىپ بۇ جايدىن چىقىپ كېتىۋالايلى!..... نىجاتنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ئابلاكام بىردەم جىمىپ كەتكەندىن كېيىن ـ: بولىدۇ، بارساق بارايلى...ئەمما ھۇشيار بولمىساق بولمايدۇ، ئەينى ۋاقىتتا ئۇ جايغا بىر قانچە ئالۋاستىنى سولاپ قويغان، بەلكىم ئۇلار ھېلىھەم شۇ جايدا بولۇشى مۇمكىن!.....دىدى. بىز شۇ ھالدا ئۇ جايغا باردىغان تەييارلىقلارنى قىلىپ قويۇپ پەيتىنى تاللاپ ئۇيەرگە بېرىپ ئاخىرقى مۇھىم سۆزلەرنى ئوقۇپ ھەممىنى تەپسىلىي بىلىۋالماقچى بولدۇق. ھەمدە ۋاقىت توشقىچە ئۆز ئارا پاراڭغا چۈشتۇق. ـ: ھەي، بۇ شىياڭشاۋ دېگەن ئەبلەخنىڭ ئاچ كۆزلىكى سەۋەپلىك نۇرغۇن ئىشلار ئاستىن ـ ئۈستۈن بوپ كېتىپتۇ. لىكىنغۇ ئاخىرىدا يەنىلا ئىچىم ئاغرىپ قالدى، بىچارە ئۆزىنى قوشۇپ پارتىلىتىپ جەسەتلەر بىلەن بىللە ھالاك بوپتۇ. ھىيىي توختاڭلا!.....راس ئاۋۇنىڭدا ئالماسنى پىرافېسورغا تاشلاپ بەرگەنكەن، ئەمما پىرافېسور خاتىرىسىدە ئۇنى نەگە قويغانلىقىنى يازماپتۇ، يەنە كېلىپ ھېلىقى قانلىق كىتاپمۇ بار.....ئۇ نەرسىلەرنى نەدىن تاپىمىز راس؟ ...ئابلاكام ئۇنى بايقىغاندا پەقەت يىنىغا ئېسىلۋالغان سومكىسىنىڭ ئىچىدىن خاتىرىنىلا تېپىپتىكەنتۇق، ئۇنداق بولغاندا ئۇ قېرى ئەبلەخ ئالماس بىلەن قانلىق كىتاپنى قىچۇاتقىچە چۈشۈرۈپ قويمىغان بولغىيتى ھە؟ ..... نىجاتنىڭ سۆزى بىلەن تەڭ ھەممىمىز بۇ ئىشنى ئويلىنىپ قالدۇق. ـ: راس، ئۇ كىتاپ بىلەن ئالماسنى قەيەرگە قويغاندۇ؟ ...ئەگەر ئۇلارنى تاپالماي قالساق بىر مەسىلە بولىدىدە بۇ!.....دىدىم مەنمۇ. ئابلاكام بىردەم ئويلىنىپ تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن ـ: راس بۇمۇ بىر مەسىە بوپتۇ، دېگەندەك مەن ئۇنى بايقىغاندا پەقەت خاتىرىلا بار ئىدى. ئالماس بىلەن قانلىق كىتاپ يوق ئىكەنتۇق. ئۇنداق بولغاندا بىر بولسا ئۇ نەرسىلەرنى بىر يەرگە يوشۇرۇپ قويدى، يەنە بىر بولسا نىجات دېگەندەك يولدا چۈشۈرۈپ قويغان بولۇشى مۇمكىن. ئەگەر چۈشۈرۈپ قويغان بولسا ئۇ نەرسىلەرنى تاپمىقىمىزمۇ خېلى تەسكە توختىغۇدەك!.....يەنە كېلىپ ئۇ ماڭغان يولىنى ئىنىق خاتىرلىمەپتۇ، بۇنداق ھالدا تېخىمۇ تەسكە چۈشۈشى مۇمكىن!.....دىدى. شۇ تاپتا يەنە بىر ئۇمۇدىمىزدىن ئايرىلغاندەك بولۇپ قالدۇق، چۈنكى خاتىرىنىڭ ئورامىدىن قارىغاندا ئالماس گۆھەر بىلەن قانلىق كىتاپ ئالۋاستىنى يوقىتىشتىكى ئەڭ مۇھىم ئىككى ئامىل

ھېساپلىناتتى. ئاخىرى بىز ئاۋۋال جەسەتنى بايقىغان مەخپىي جايغا، ئۇنىڭدىن كېيىن شۇ جايغا يېقىن ئەتراپلارنى ئىزدەشنى توغرا تاپتۇق. بەلكىم بۇنىڭدىن ياخشىراق ئامالمۇ بولمىسا كېرەك!.....شۇنداق قىلىپ بىز لازىمەتلىكلەرنى ئېلىپ ئابلاكامنىڭ يول باشلىشىدا خاتىرە بايقالغان جايغا ئاتلاندۇق. ـ: ئابلاكا، بۇ جايغا بەلگە سېلىۋالامدۇقىيا؟ ...كەچتە كىلىپ قالساق يەنە تاپالماي يۈرمەيلى!.....دىدى نىجات كىتىۋاتقاچ. ئابلاكام ئۇنىڭغا قاراپ قويۇپ جاۋاپ بەردى ـ: ئەمدى كەلمەيمىز، ئەگەر بىزگە لازىملىق نەرسىلەر بار بولۇپ قالسىلا بۇگۈن كېچە جەڭگە ئاتلىنىشىمىز كېرەك!..... ـ: نېمە، شۇنچە تېزما؟ ...بىز تېخى تولۇق تەييارلىق قىلىپ بولالمىغان تۇرساق، بۇنداقلا ئۇ خەتەرلىك قەبرىستانلىققا بارساق قاراپ تۇرۇپ ئۆزىمىزنى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرمەمدۇق!.....يەنە كېلىپ ئاۋۇ ئۇنچە ـ مارجانلار قىپ قالغان تۇرسا، ئېلىۋالمىساق بولماس؟ ... شۇنداً ئابلاكام نىجاتنىڭ دولىسىغا ئۇرۇپ قويۇپ ـ: ئۆزۈڭگە ئىشەن!.....بىزنىڭ ئارىمىزدا بولۇمسىزلار يوق، ھەممىسى بىر ـ بىردىن پالۋان نوچى يىگىتلەر!.....بىز چوقۇم ئالۋاستىنى بىچچىت قىلىپ بۇ جايدىن سالامەت چىقىپ كېتىمىز.....ئۇنچە مارجانلارغا كەلسەك، ئالۋاستىلارنى يوقىتىپ بولغاندىن كېيىن مەن ساڭا ئۇلارنى ئەكىلىپ بېرەي قانداق؟ ... ئابلاكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەممىزگە قايتىدىن يۈرەك پەيدا بولدى. نىجات جاۋابەن ـ: بولىدۇ، بىز چوقۇم ئۇ ئالۋاستىنى مەغلۇپ قىلىپ ئىنسانلارنىڭ يەنە تالاپەتكە ئۇچرىشىنى توسىمىز!.....دىدى مەيدىسىنى كېرىپ تۇرۇپ. ـ: ئوغۇل بالا!.....بىلسەڭلار ئۇلاردىن قانچىلىك قورقىنسېرى ئۇلا بىزگە شۇنچىلىك قورقۇنۇچلۇق بىلىنىدۇ، ئەگەر قورقماي ئۇلار بىلەن ئېلىشالىساقلا ئالۋاستىلارنىڭ ئەمەلىيەتتە ئۇنچىلىك قورقۇنۇچلۇق ئەمەسلىكىنى بايقايمىز...شۇڭا قورقۇنچىنى تاشلىۋېتىپ يۈرەكلىك بولۇشۇڭلار كېرەك!..... ئابلاكام مەغرۇر ھالدا شۇ گەپلەرنى قىلدى. ئۇنىڭ سىزنىى ئاڭلاپ بىز تىخمۇ روھلىنىپ كەتكەندەك بولدۇق. بىز شۇ ھالدا يولىمىزنى داۋاملاشتۇرۇپ خېلى ئۇزاق يول يۈرگەندىن كېيىن ئابلاكام توختىدى ـ: ئەنە ئاشۇ ئۆڭكۈر شۇ!...ئەما ھۇشيار بولۇڭلار، ئالۋاستىلار قاراڭغۇلۇقتا ئوخشاشلا نورمال ھەرىكەت قىلالايدۇ. شۇڭا ئاۋال مەن كىرىپ باقاي ئۇنىڭدىن كېيىن سىلەرنى توۋلايمەن!..... بىز ئابلاكام كۆرسەتكەن ئۆڭكۈرگە قاردۇق، دەرۋەقە ئىچى قاپقاراڭغۇ بولۇپ شەئىيلەرنى كۆرگىلى بولمايتتى. ئابلاكام بولسا ئۆڭكۈر تەرەپكە قاراپ ماڭدى، ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ئۆڭكۈرنىڭ ئىچىگە كىرگىنىمىزدە بولسا ئۇستىلىرىنى پۈتۈنلەي تور قاپلاپ كەتكەن بولۇپ ئىچكىرىسىگىرەك كىرگىنىمىزدە دېگەندەك چاسا شەكىللىك يوغان بىر تاش قەبرە تۇراتتى. ئابلاكام خەنجىرىنى قېنىدىن سۇغۇرۇپ ئېلىپ بىزگە ـ: سىلەر تۇرۇپ تۇرۇڭلار، ئاۋۇال مەن چۈشۈپ باقاي!.....دىگەچ تاش قەبرىنىڭ ئالدىغا كەلدى. بۇ چاغدا سېلىمكامۇ خەنجىرىنى قېنىدىن سۇغۇرۇپ ئېلىپ ـ: مەنمۇ سىلى بىلەن بىللە چۈشەي، ھەر ئېھتىمالغا بىردىن ئىككى ياخشى ئەمەسمۇ!.....دىدى. ئابلاكام بىشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ، تاش قەبرىنىڭ ئاستىدىكى بىر جايغا قولىنى سېلىپ بۇرىشى بىلەن تەڭ

قۇلاقنى يارغۇدەك ئاۋاز بىلەن تاش قەبرىنىڭ ئېچىلىشقا باشلىدى. بىز بۇ ئاۋازنى ئاڭلاپ يۈرەكلىرىمىز تىترەپ كېتىۋاتاتتى، قورقۇنۇچلۇق جايىنىڭ ھەممە نېمىسى شۇنداق قورقۇنۇچلۇق ئاۋاز چىقىرىدىكەن دېسە!..... سېلىمكام بىر قولىدا قولچىراقنى يەنە بىر قولىدا خەنجىرىنى تۇتقىنىچە ابلاكامغا ئەگىشىپ ئېھتىيات بىلەن قەبرىنىڭ ئاستىدىكى يولغا چۈشۈپ كەتتى. ـ: سېلىمكا دىققەت قىلىڭ!..... دىدىم مەن سەل ئەنسىرەپ. سېلىمكامنۇ جاۋابەن ـ: ئەنسىرىمە، سىلەر مۇشۇ جايدىن ئايرىلماڭلار!.....دېگەچ ئىچىگە كىرىپ كېتىپ بولدى. بىز ساقلاشقا باشلىدۇق، ئەمما كۆڭلىمىز سەل ئەنسىز ئىدى. بىر ئازدىن كېيىن ئىچىدىن ئاۋاز ئاڭلاندى ـ: كىرىۋېرىڭلار بىخەتەركەن!..... بىز ئاۋازنى ئاڭلاپ خاتىرجەم بولۇپ قولچىراقلىرىمىزنى يورۇتقىنىمىزچە ئاستىغا سوزۇلغان پەشتاقتىن ئىچىگە قاراپ ئىلگىرلىدۇق. بىز ئاستىغا چۈشكەندە سېلىمكام پەستە بىزنى ساقلاپ تۇرغان ئىكەن ـ: كىلىڭلار، ئىچىدە جەسەتلا بارکەن. ئالۋاستىلار بەلكىم چىقىپ كەتكەن بولسا كېرەك!..... بىز يەنە بىر تەرەپكە سوزۇلغان تارتۇق يولدى مېڭىپ ئۇستىگە چىقىدىغان پەشتاقتا يېتىپ كەلدۇق، ھەمدە ئۇستىگە چىقتۇق. چىقىپلا كۆرگىنىمىز شۇ بولدىكى چېتىپ ئىسكىلىتلا بولۇپ قالغان جەسەتتىن ئىككى ئۇچى تۇراتتى، قالغانلىرى ئاللىقاچان پارچىلىنىپ توپىغا ئايلىنىپ كېتەيلا دەپ قالغان ئىدى. جەسەتلەرنىڭ بەدبۇي ھىدلىرى بۇ جايىنى بىر ئالغان بولۇپ، ئۇستىدىكى تۇڭلۇكمۇ ئۇلارنىڭ پۈرىقىنى چىقىرىۋېتەلمىگەندەك قىلاتتى. ئابلاكام ئەتراپقا بىر قارىۋېتىپ ـ: توغرا ئەمەستەك قىلامدۇ نېمە!.....ئەينى چاغدا مەن پەقەت ئاشۇ جەسەتنىلا كۆرگەندەك قىلغان، ماۋۇ ئىككىسى نەدىن پەيدا بولغاندۇ ئەمدى!.....دېگەچ يەردە ياتقان بىر جەسەتنىڭ قېشىغا كەلدى. ئابلاكام دېگەندەك بۇلۇڭدىراق بىر جەسەت تامغا يۆلەنگەن ھالدا ئىدى. بۇ بەلكىم ھېلىقى پىرافېسورنىڭ جەسىدى شۇ بولسا كېرەك...قالغان ئىككىسى يەردە ياتقان بولۇپ تېخى تولۇق چىرىپ بولالمىغاندەك قىلاتتى. ئابلاكام جەسەتكە قارىۋېتىپ ـ: بۇ جەسەت ئالۋاستىكەن، لېكىن قانداق بولۇپ جىمىپ قالغاندۇ؟ .....دەپ ھەيران بولدى. جەسەتنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرى بىلەن، ئىغىزنىڭ تېرىلىرى ياپالماي كۆرۈنۈپ قالغان ئۆتكۈر چىشلىرى ئۇلارنىڭ جەسەت ئالۋاستىلار ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ تۇراتتى. ئابلاكام يېقىنراق كېلىپ ئۇنى مىدىرلىتىپ باقتى، بۇ چاغدا سېلىمكام سەل ئەنسىرەپ ـ: دېققەت قىلىڭلار، ئۇ قوپۇپ قالمىسۇن يەنە!.....دىدى. ئابلاكام جاۋابەن ـ: ئۇ قوپىدىغان بولۇپ قالسا بايىلا قوپاتتى، بەلكىم ھەركەتتىن قالغان بولسا كېرەك.....دېگەچ ئاستا قولىنى ئۇزاتتى. شۇنداق جىم ياتقان جەسەت ھۆركىرەپلا ئابلاكامنىڭ قولىغا تىرناق سالدى. ھەممىمىز تۇيۇقسىز يۈز بەرگەن بۇ ۋەقەدىن قاتتىق چۆچۈپ پاتپاراق بولۇپ كېتىشتۇق. شۇ پەيتتە سېلىمكام خەنجىرىنى شىلتىپلا ئۇنىڭ بېشىنى ئۈزۈپ ئالدى، جەسىنىڭ بېشى بولسا نېراقتا دومۇلاپ چۈشۈپ ناھايىتى قورقۇنۇچلۇق بىر چىرقىرىغىنىچە قايتىدىن جىمىپ قالدى. بىراق ئۇنىڭ تىرنىقى ھىلىھەم ئابلاكامنىڭ قولىغا پاتۇرۇقلۇق تۇراتتى، ئابلاكام قولىدىكى ئۆتكۈر تىرناقنى ئاجرىتىپ

ئېلىشتىپ قولىنى بېسىۋالغاچ سېلىمكامغا ـ: تېز يەنە بىرسىنىڭمۇ برشىنى ئۈزىۋىتىڭلار، بەلكىم ئۇمۇ قوپۇپ قېلىشى مۇمكىن!.....دەپ توۋلىدى، سېلىمكاممۇ چاققانلىق بىلەن يەنە بىرسىنىڭمۇ بىشىنى تىنىدىن جۇدا قىلىۋەتتى، بىراق ئۇ ئالۋاستى ئېپادىسىز ھالدا ئىدى. شۇنداۋ ئابلاكام خاتىرجەم بولۇپ ـ: ئەبلەخ!...ئۇلارنىڭمۇ ھېيلە مىكىرلىك ئىكەنلىكىنى پەقەتلا ئويلاپ باقماپتىمەن، تىخى ئۆلگەن بولۇپ جىممىدە يېتىۋىلىشىنى بىلىدىكەن دېسە!.....دىدى قولىنى چىك تۇتقاچ. ـ: قانداقراق ئابلاجان، ياراڭلا خېلى ئېغىر ئوخشايدۇ ئاۋۋال سىلىنىك قولۇڭلارنى تېڭىۋالايلى، قالغىنى كېيىن بىر گەپ بولار!..... ـ: ھېچقىسى يوق، بۇنداق ياربلار ماڭا نىسپەتەن ھېچقانچە ئىش ئەمەس، تېڭىۋالساملا ئەتىگىچە ئوڭشىلىپ بولىدۇ!... دىگەچ ئىچىگە كۆز يۈگۈرتتى ـ: قاراپ باقايلى خاتىرىنىك ئاخىرقى بەتلىرى مۇشۇ جايدا بولۇشى كېرەك!..... بىز ئابلاكامنىڭ سۆزى بويىچە قولچىراقلىرىمىزنى يەرگە يورىتىشىپ خاتىرىنىك يىرتىلغان قىسمىنى ئىزدەشكە باشلىدۇق. ـ: مانا تاپتىم!..... نىجاتىنىڭ ئاۋازى بىلەن تەڭ ھەممىزنىڭ كۆزى يورۇپ كەتتى، ھاياجاندا ئۇنىڭ قېشىغا يىغىلدۇق. غېنى ئۇنىڭ قولىدىكى بىر پۈرلاقلىق قەغەزنى ئىلىپ ئىچىپ قاراپ باققاندىن كېيىن نىجاتقا ئالايدى ـ: ماڭغىنەۋە، قۇرۇق قەغىزىڭ بىلەن ئادەمنى ئالدىماي. بۇنىڭدا نەدە خەت بولىدۇ، ماندا خەت يىزىلغان ۋاراقنى تاپە قۇرۇق ۋاراق بىلەن جار سېلىپ يۈرمەي!..... ـ: شۇ قەغەزكەن، مەن تىخى خاتىرىنىڭ تىرتىلغان قىسمى ئوخشايدۇ دەپتىمە. ئىچىپ باقمىسام نىمە بىلىمە شۇ ياكى ئەمەسلىكىنى!..... بىز قايتىدىن ئىزدەشكە باشلىدۇق، بىراق ھېچيەردىن تېپىلمىدى. ئاخىرى ئۈمۈدىمىزنى ئۈزۈپ ئىزدەشتىن توختىدۇق. ئابلاكام ـ: بەلكىم ئۇ قەغەزلەرنى ئالۋاستىلار يۆتكىۋەتكەن بولۇشى ياكى ئۇزاق يىللاردىن بېرى تۇرىۋېرىپ سېسىپ توپىغا ئايلىنىپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن!.....دىدى ئەپسۇسلىنىپ. مەن ئۇنىڭدىن سورىدىم ـ: ئابلاكا ئوبدانراق ۋاراپ بېقىڭە، شۇ چاغدا سىز ئاچچىقلاپ خاتىرىنى يىرتىپ ۋاراقلىرىنى قەيەرگە تاشلىغان؟ ..... ئابلاكام ئوڭايسىزلىنىپ ـ: ئۇ ئىش بولغىنىغىمۇ بەش يىل بولۇپ كەتتى، ئۇنىڭدىن كېيىن نۇرغۇن ئىشلار يۈز بەرگەچكە، ھەم شۇ ۋاقىتتا كەيپىياتىم ناھايىتى ناچار بولغاچقا ئىسىمگە ئالالمىدىم!...دەپ توختاپ قالدى. ـ: ھېچقىسى يوق، ئىشقىلىپ بىرەر ئامالى بولۇپ قالىدۇ. ئۆزۈڭلارغا بېسىم قىلىۋالماڭلار ئابلاجان!..... بىزمۇ سېلىمكامنىڭ گېپىنى قۇۋەتلەپ قويدۇق. بۇ جايىنى قايتىدىن شۇنچە تەپسىلىي ئىزدىگەن بولساقمۇ ئەمما يەنىلا خاتىرىنىڭ يىرتىلغان قىسمىنى تاپالماي ئاخىرى ئۈمۈدىمىزنى ئۈزۈپ چىقىپ كەتمەكچى بولۇپ كەينىمىزگە ياندۇق. بىز پەشتاقتىن پەسكە چۈشۈپ سىرتقا قاراپ ماڭغاندا ئابلاكام ئەڭ ئاخىرىدا پەشتاقتىن چۈشۈاتقاچ ئىچى تەرەپكە قاراپ قويۇپ بىز تەرەپكە ماڭدى. بۇ خاتىرىنىڭ يىرتىلغان قىسمىنى تاپالمىغانلىقىمىزدىن دېرەك بىرەتتى. بىزمۇ نا ئۈمۈدتە سىرتقا ماڭدۇق. ـ: توختاڭلار!..... ئابلاكام شۇنداق دەپ ۋارقىرىغىنىچە پەشتاقتىن چۈشۈاتقاچ ئېڭىشىپ بىر نەرسىلەرنى قولىغا ئالدى ـ:

شۇكەن!.....خاتىرىنىڭ يىرتىلۇان قىسمى مايەردىكەن، قاراڭلار مانا ئىنىق مۇشۇ شۇ!..... ئابلاكام شۇنداق دىگەچ قولىدىكى پۇرلاشقان قەغەزلەرنى بىز تەرەپكە ئېلىپ كەلدى. توساتتىن خاتىرىنىڭ يىرتىلغان قىسمىنىڭ تېپىلىشى بىلەن تەڭ بىز خۇددى تۇڭمەس بايلىق تېپىۋالغاندەك خۇشال بولۇپ كەتتۇق. ـ: تېز، تېز!.....سىرىتقا چىقىپ بۇلارنى ئوقۇپ باقايلى!..... دىدى ئابلاكام خۇشال بولغان هالدا. بىز سىرىتقا چىقىپ خالىي بىر جايغا كېلىپ ئولتۇرۇپ خاتىرىنىڭ ئەڭ مۇهىم جايلىرىنى ئاڭلاش ئۈچۈن تەقەززالىق بىلەن غېنىنىڭ ئېغىزىغا قاراپ ئولتۇردۇق. غېنىمۇ پۇرلىشىپ كەتكەن قەغەزلەرنى ئاۋايلاپ ئېچىپ تەرجىمە قىلىشقا باشلىدى.....

ئەڭ ئاخىرقى جەڭ(7 ـ باب2 ـ قىسىم)

ئالۋاستى شاھ بارغانسىرى كۈچلىنىپ كېتىشكە باشلىدى، سىز ئۇنى يوقىتىمەن دەيدىكەنسىز چوقۇم ئاۋۋال پۈختا تەييارلىق قىلىۋىلىشىڭىز كېرەك!...ئۇنىڭدىن كېيىن سىز بۇ خاتىرىدە دىيىلگىنى بويىچە ئالۋاستى قەبرىستانلىقىنى تېپىپ ئىچىگە كىرىشىڭىز كېرەك. بۇنىڭ ئۈچۈن سىزدە قورقماس يۈرەك، جاسارەت بولمىسا مەڭگۈ ئۇ جايغا كىرەلمەيسىز، چۈنكى ئونمىڭ كىشىلىك ئالۋاستى قوشۇن سىزنىڭ كىلىشىڭىزنى تەقەززالىق بىلەن كۈتىۋاتقان بولىدۇ، يەنە تېخى ئالۋاستى شاھىمۇ بار. شۇ ئېسىڭىزدە بولسۇنكى جەسەتلەر خارابىيلىقنىڭ ئىچىگە يامراپ بولدى، سىز ھەرۋاقىت ئۇلارنىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچرىشىڭىز مۇمكىن. شۇڭا ئامال بار كۈندۈزنى تاللاپ ئاندىن ھەركەت قىلىڭ، سىز مەن دىمەكچى بولغان تاغنى تاپقاندىن كېيىن ئۇنىڭ ئەكسىچە كېچىدە ھەركەت قىلىشىڭىز كېرەك، چۈنكى تاغدىكى ئۆڭكۈر پەقەت كېچىدىلا پەيدا بولىدۇ. سىز ئۇيەر ۋە ئالۋاستىلار بىلەن ئازراق تونۇشتىڭىز ئەمدى بولسا ئەڭ ھالقىلىق يېرىگە كەلدى..... مەن مەخپىي ئۆيگە يوشۇرىنىۋالغاندا ھەر ئېھتىماللىق ئۈچۈن قانلىق كىتاپ بىلەن ئالماس گۆھەرنى بۇ ئۆينىڭ كىرىش ئوڭ تەرەپتىكى تامنىڭ بىر تۆشۈكىگە تىقىپ كاھىش بىلەن ئىتىۋەتكەن. سىز شۇ تامدىكى نورمالسىز، ياكى بوش بىكار كاھىشنى بايقىسىڭىز ئۇ دەل قانلىق كىتاپ بىلەن ئالماس گۆھەر يوشۇرۇلغان جاي، سىز ئۇنى ئېلىپ ئەقلىڭىزنى يوقۇتۇپ قويماڭ، چۈنكى ھاياتىڭىز ئۇ بايلىقتىنمۇ بەك مۇھىم...ئۇنى چوقۇم ئۆزلىرىنىڭ تىگىشلىك جايىغا قويمىسىڭىز بۇ جايدىن مەڭگۈ چىقىپ كېتەلمەيسىز، چۈنكى بۇ جاينىڭ سېھرىنىڭ يېشىمى دەل قانلىق كىتاپ بىلەن ئالماس گۆھەردە!.....سىز ئۇلارنى ئېلىپ بۇ مەخپىي ئۆيدىن ئايرىلغاندىن كېيىن شىمالغا قاراپ مېڭىۋېرىڭ، قانچىلىك مېڭىشىڭىزدىن قەتئىي نەزەر كەينىڭىزگە يانماڭ، شۇندا كۆز ئالدىڭىزدا قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان ئېگىز تاغلار نامايان بولىدۇ، سىز قاراڭغۇ چۈشكىچە يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپ، قاراڭغۇ چۈشكەندىن كېيىن قارىغىنىڭىزدا شۇ تاغلارنىڭ ئارىسىدىكى بىرسىدە ئۆڭكۈر ئېغىزىنى بايقايسىز. بەلكىم جەسەتلەر ئويغۇنۇپ سىرىتقا چىقىشى مۇمكىن، شۇڭا ھۇشيار بولمىسىڭىز بولمايدۇ. سىز كىرگەندىن كېيىن چوڭ بىر زال بار، زالنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر ئالۋاستىنىڭ ھەيكىلى قاتۇرۇقلۇق

ئىكەنلىكىنى كۆرىسىز. سىز شۇ ھەيكەلنىڭ ئوڭ ئارقا تەرەپتىن ساناپ ئىككىنچى بۆلۈنمە يول بىلەن مېڭىڭ، ھەمدە يول قاياققا باشلانغان بولسا لىنىيە بويىچە شۇ تەرەپكە يۈرۈڭ، يۈرۈش جەريانىدا يەنىلا ئالۋاستىلارنىڭ سىزگە تۈيۈقسىز ھۇجۇم قىلىشىدىن قاتتىق ساقلىنىڭ، ئەگەر ئۇلار سىزگە ھۇجۇم قىلىپ قالسىلا ئۆتكۈر تىرناقلىرىدىن قۇتۇلالمايسىز، جەسەتلەر ئارقا-ئارقىدىن كېلىپ سىزنى پارە-پارە قىلىۋېتىدۇ، شۇڭا ناھايىتى ھۇشيار، سەگەك بولۇشىڭىز كېرەك!.....بۆلۈنمە يولدىن باشلانغان لىنىيە بويىچە ماڭغاندا يول يەنە ئىككىگە بۆلۈنىدۇ، بۇ چاغدا سىز يەنىلا ئوڭ تەرەپتىكى يول بىلەن مېڭىڭ، بىردەم ماڭغاندىن كېيىن مەخپىي قەبرىستانلىقنىڭ ئىشىكى ئېتىلىپ قالمىغان بولسىلا سىز چوقۇم ئۇ جاينى بايقايسىز. ئۇ جاي تارچۇقراق كەلگەن بولۇپ ئىككى تام ئىسكىلىت باشلىرى بىلەن قاتۇرۇلغان، يولنىڭ يەنە بىر ئۇچى دەل كۆز يەتكۈسىز ئالۋاستى قەبرىستانلىقىغا تۇتىشىدۇ، ئۇ جايدا بەلكىم نۇرغۇنلىغان ئالۋاستىلار بولۇشى مۇمكىن. مۇنداقچە قىلىپ ئېيتقاندا ئۇ قەبرىستانلىق دەل ئۇلارنىڭ ئۇۋىسى ھېسابلىنىدۇ. پەشتاقسىمان بۇ قەبرىلەرنىڭ ئەڭ ئۈستىدە ئالاھىدە ياسالغان يالغۇز بىر ئۆي بار بولۇپ ئۇ ئالۋاستى شاھنىڭ تاش قەبرىسى. ئۇنىڭدىن كىرىپ ئۇدۇلدىلا بىر كىرىش ئىغىزى بار، ئۇمۇ چوڭ زال بولۇپ زالنىڭ قاپ ئوتتۇرىدا سۇپا چىقىرىلغان، سۇپىنىڭ ئۈستىگە تاش ساندۇق قويۇلغان، ئۇ جاي دەل ئالماس گۆھەرنىڭ ئىز ئورنىدۇر. ئەمما ئۇنىڭ باشقا تۈتىشىدىغان بەش ئېغىزى بار بولۇپ ھەممە ئىشىك پەرەز قىلىشمچە ئوخشاشمىغان جەسەتلەر قەبرىستانلىقلىرىغا تۇتىشىدۇ. ئۇلار چوقۇم سىلەر بىلەن قاتتىق جەڭ قىلىشى مۇمكىن، چۈنكى ئالۋاستىلارنى سېھىرلەپ جىمىقتۇرىدىغان نەرسە دەل ئالماس گۆھەردۇر!...ئۇنىڭ بىلەن تەڭ قانداق ئەھۋاللار يۈز بېرىدىغانلىقىنى مەنمۇ ئېنىق بىلمەيمەن، چۈنكى مەن دېگەنلىرىمنى قىلىپ بولغۇچە بۇ دۇنيا بىلەن مەڭگۈلۈك خوشلىشىشىم مۇمكىن. ئەڭ ئاخىرقى ئۇمۇدۇم كىم مۇشۇ خاتىرىنى تېپىۋالسا شۇنىڭ مۇشۇ يىزىلغىنى بويىچە بۇ جايدىن ئامان-ئېسەن چىقىپ كېتىشىنى ئۈمۈد قىلىمەن!.....ئاخىرىدا سىزلەردىن كەچۈرۈم سورايمەن...بىز سەۋەپلىك نۇرغۇن ئىشلار ئاستىن-ئۈستۈن بولۇپ كەتتى، بايلىق تاماسىدا جەسەتلەرنىمۇ ئويغىتىۋەتتۇق، ئەمما ئاخىرىدا ئېرىشكىنىمىز يەنىلا ئۆلۈمدىن باشقا نەرسە بولمىدى. شۇڭا سىزگىمۇ كۆچلۈك تەۋسىيە قىلىمەنكى، بىزنىڭ يولىمىزدا ماڭماستىن ئەكسىچە پۈتۈن ئىنسانلارنى قۇتقۇزۇپ قېلىشىڭىزنى سورايمەن، بۇ جايدىكى بايلىقلار قانخوردۇر، ھېچ كىشى بايلىقلارنى ئېلىپ ھايات چىقىپ كېتەلمەيدۇ. چۈنكى بايلىقلار ئالۋاستىلارنىڭ، ئۇنىڭغا چېتىلغان ھەر-بىر كىشى ئۆلۈمگە مەھكۇمدۇر!..... -: ئاننىڭنى سىراڭ ئورۇس!.....قىلىدىغانلىنىڭ ھەممىنى قىلىپ بولۇپ كەچۈرۈم سوراپ قويسىلا ئىش تۈگەمدىكىنە!...ئۇغۇ كەچۈرۈم سوراپ قويۇپ ئۆلۈپ قاپتۇ، بىراق بىز تىخچە شۇلارنىڭ كاساپىتىدىن بۇ نەس باسقۇر جايدىن چىقىپ كېتەلمەيۋاتىمىز!.....دەپ قاقشاپ كەتتى نىجات. قالغانلار بولساق چوڭقۇر خىياللارغا چۆككەن ئىدۇق، نىجات يەنە ئىغىز ئاچاي دىدىيۇ

بىزنىڭ جىمجىت خىيالغا چۆمگەنلىكىمىزنى كۆرۈپ سۆزنىنى يۇتىۋەتتى. ـ: بولار ئىش بوپ بولدى!.....دىدى ئابلاكام جىمجىتلىقنى بۇزۇپ ـ: مىڭ قاخشىساقمۇ ھېچنىمە ئۆزگۈرۈپ قالمايدۇ، بىز ئەمدى مۇشۇ خاتىرە بويىچە ئىش قىلمىساقمۇ بولمىغۇدەك. ئۇ روس ھېچ بولمىسا بىزگە مۇھىم بولغان يىپ ئۇچىنى قالدۇرۇپ قويۇپتۇ، بۇنىڭ ئۆزىمۇ قەدىرلەشكە تېگىشلىك!...بىز ئاۋال يەنە مەخپىي ئۆيگە قايتىپ ئالماس گۆھەر بىلەن قانلىق كىتاپنى تاپايلى، ئۇنىڭدىن كېيىن ھېلىقى دىيىلگەن تاغلارنى تاپايلى، بەلكىم بىز بۇ نەرسىلەرنى تىپىپ بولغىچىمۇ قاراڭغۇ چۈشۈپ بولۇشى مۇمكىن، شۇڭا ۋاقىتنى بىھۇدە ئۆتكۈزىۋەتمەي دەرھال تۇتۇش قىلمىساق بولمايدۇ. مەن سەل بىنورمال بولۇشقا باشلىدىم، بۇ ئۆزگۈرۈشكە ئاز قالغانلىقىمدىن دېرەك بېرىپ تۇرىدۇ. شۇڭا ھەرىكەتنى قانچە تېز باشلىساق شۇنچە ياخشى!..... ئابلاكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەممىمىز چۆچۈپ كەتتۇق، چۈنكى ئۇ ئۆزگۈرۈپ قالسىلا ھەممە ئىش سۇغا چىلىشاتتى، ئابلاكام بولمىسا بىزنىڭ ئۇ جايغا بېرىپ مۇڭاپىقىيەتلىك ھالدا ئالۋاستىلارنى يوقىتىشقا كۆزىمىز يەتمەيتتى. شۇندا سېلىمكام ئابلاكامدىن سورىدى ـ: نېمە، ئۇنداقتا بۇ ئىشلارنى سىلى ئەسلىڭلىگە كەلگەندىن كېيىن قىلساق بولماسمۇ ئابلاجان!.....ناۋادا بىز ئىچىگە كىرگەندە تاساددىبى ئۆزگۈرۈپ قالساڭلا ئۇ چاغدا قانداق بولار؟ ..... ـ: سىلىگە بۇرۇن ئېيتقان ئىدىمغۇ، دەل شۇنداق قىلىسىلەر!..... سېلىمكام بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتى ـ: بولمايدۇ!.....سىلىنى ئاران تاپقاندا قانداقمۇ ئۆز قولۇم بىلەن!..... ـ: ھاي، ھاي!.....بۇ ئىشنى بالىلار بار يەردە دىيىشىدىغان ئىش ئەمەس سېلىماخۇن، كىچىكلىك قىلماڭلا...گەپ بولسا ئايرىم دېيىشەيلى!..... ئابلاكام شۇنداق دەپلا سېلىمكامنىڭ سۆزىنى توختىتىۋالدى. شۇندا سېلىمكام ئۇنىڭ قولىدىن تارتىپ بىزدىن يىراققىراق ئاپىرىپ ئۇنىڭ بىلەن ئۇزاقتىن ـ ئۇزاق پاراڭلىشىپ كەتتى. سېلىمكامنىڭ جىددىيلىك چىقىپ تۇرغان قىياپىتىدىن ئابلاكامنىڭ سېلىمكامغا ئۆزىنىڭ ئۆزگۈرۈپ قالغۇدەك بولسا سېلىمكامنىڭ دەرھال ئۆلتۈرىۋېتىشىنى ئېيتقانلىقى چىقىپلا تۇراتتى. سېلىمكامنىڭ ئابلاكامنىڭ قولىنى چىڭ سىقىپ بىر نىمىلەرنى دىگەچ بىشىنى چايقاۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى پاراڭنى بىز ئاللىقاچان ھېس قىلىپ بولغان ئىدۇق. بىر ئازدىن كېيىن ئۇلار يىنىپ كەلدى، ئەمما سېلىمكامنىڭ كۆزىدە ياش لىغىرلاپلا تۇراتتى لىكىن بىزگە كۆرسەتمەسلىككە تىرىشاتتى. ـ: بولدى يىگىتلەر!...دىدى ئابلاكام نەرسىلەرنى دولىسىغا ئاسقاچ ـ: بىز ھازىر بېرىپ مەخپىي ئۆيدىكى ئالماس گۆھەر بىلەن قانلىق كىتاپنى تاپايلى، ئۇنىڭدىن كېيىن خاتىرىدە دىيىلگىنى بويىچە تاغدىكى ئالۋاستى ئۆڭكۈرنى تېپىپ سېھىرنى بىكار قىلايلى، ئەمما ئالۋاستىلارنىڭ ھۇجۇمىدىن پەخەس بولىشىڭلار كېرەك!.....ئالۋاستىلارنى يوقىتىپ سېھىرنى يېشىشكە ئىرادەڭلار بارمۇ يوق؟ ..... ئابلاكامنىڭ ۋارقىراپ تۇرۇپ دېگەن سۆزلىرىگە ھەممىمىز تەڭلا قاتتىق ۋارقىراپ تۇرۇپ جاۋاپ بەردۇق ـ: باااااااررررررررر!..... ـ:

ئىشەنچىكىلارچۇ؟ ..... ـ: ئىشەنچىمىزمۇ باااررر!..... ـ: ھەقىقىي ئەركەك دېگەن مانا مۇشۇنداق بولىدۇ. باتۇرلۇقۇكلارغا ئاپىرىن، ئەمىسە يۈرۈكلار!..... بىز ئابلاكامنىڭ سۆزلىرى بىلەن قايتىدىن جانلىنىپ ئۇنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ مەخپىي ئۆيگە يەنە كىردۇق. ئابلاكام بىزگە قاراپ ـ: سىلەر قاراڭغۇدا ياخشى كۆرەلمەيسىلەر، شۇڭا مەن تامنى ئىزدەپ نورمالسىز جايىنى بايقىسام سىلەرگە دەي شۇ جايىنى تەكشۈرۈپ بېقىڭلار!.....دىدى. بىز قوشۇلىدىغانلىقىمىزنى بىلدۈردۇق، شۇنداً ئابلاكام خاتىرىدە دىيىلگىنى بويىچە ئوك تەرەپتىكى تامنى تەپسىلىي تەكشۈرۈشكە باشلىدى. تامنىڭ كاھىشلىرى ناھايىتى ئېگىز پەس بولۇپ قاراشقىلا نورمالسىز جايىنى تاپماق ئۇنچە ئاسان ئەمەس ئىدى. شۇڭا ئابلاكام پىرافېسورنىڭ بوي ئېگىزلىكىنى خىيالەن پەرەز قىلىپ مۇمكىنچىلىكى بولغان ئېگىزلىكتىن باشلاپ تەكشۈرۈشكە باشلىدى. خارابىيلىققا ئۈزۈن يىللار بولۇپ كەتكەچكىمىكىن كۆپ قىسىم كاھىشلىرىمۇ بوشىشىپلا قالغان ئىدى، شۇنداقتىمۇ ئابلاكام چاققانلىق بىلەن تەكشۈرۈپ نورمالسىزنىڭ ھەممىسىنى بىزنىڭ تەكشۈرىشىمىزگە تاپشۈرۈپ داۋاملىق ھالدا ئىزدەۋاتاتتى. ئارىدا ئون نەچچە بوشىشىپ قالغان كاھىشلارنى قومۇرۇپ ئېلىپ قارىغان بولساقمۇ ئەمما كىتاپ بىلەن ئالماسنى بايقىمىدۇق، ئابلاكام تەپسىلىي تەكشۈرۈپ كېلىپ تىز ئېگىزلىكىگە كەلگەندە ئىغىز ئاچتى ـ: قاراڭلار قان ئىزى!..... بىزمۇ دەرھال ئۇ جايغا قولچىراق يورۇتتۇق. دەرۋەقە تامدىكى بىر كاھىشنىڭ ئۈستىدە بارماقنىڭ شەكلىدە قان ئىزى تۇراتتى. ئابلاكام ئۇ يەرنى مىدىرلىتىپ بىقىۋىدى دىگەندەك كاھىش ئاستا ـ ئاستا بوشىشىپ چىقىشقا باشلىدى، بىز كاھىشنى قومۇرۇپ ئېلىۋىتىپ ئىچىگە قارىغىنىمىزدا راستىنلا بىر ئۇرالما لاتىنى بايقىدۇق. ئابلاكامنىڭ يۈزىگە كۈلكە يۈگۈردى ھەمدە ئۇرالما لاتىنى ئاۋايلاپ تارتىپ چىقتى. ئۇرالما لاتا نەچچە قات قىلىپ يۆگەلگەن بولۇپ چاسا شەكىلدە ئىدى، ئابلاكام ھەممىزگە قاراپ قويغاندىن كېيىن ئاستا ـ ئاستا لاتىنى ئېچىشقا باشلىدى، بىز بولساق كۆزلىرىمىز يوغىناپ ئىچىدىن نىمە چىقىدىغانلىقىغا قارىغىنىمىزچە قېتىپ قېلىشقان ئىدۇق. لاتا تولۇق ئېچىلغاندا ئىچىدىكى ئەينەككە ئوخشاش نەرسىگە قولچىراقنىڭ نۇرى چۈشۈپ كۆزلىرىمىزنى چاقنىتىۋەتتى. ئۇ خۇددى ھۈنەرۋەن قىيىپ قويغاندەك كۆپ قىرلىق نەرسە بولۇپ قارىماققىلا ئادەمنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلىۋالاتتى. ـ: بىز ئىزدەۋاتقان نەرسە دەل مۇشۇ شۇ!..... دىدى ئابلاكام ئالماسنى قولىغا ئېلىپ ـ: قاراڭلار، ئالۋاستىلارنى بەند قىلىدىغان ئالماس گۆھەر!.....ئۇنىڭ كىشىلەرنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلىشى ئەجەپلىنەرلىك ئەمەسكەن، نىمىدىگەن چىرايلىق، پارقىراق نەرسە ھە بۇ!..... ئابلاكام شۇنداق دېگىنىچە ئۇنى سېلىمكامغا تەڭلىدى. سېلىمكام ئالماسنى قولىغا ئېلىپ كۆرۈپ باقماندىن كېيىن ھاياجانلانغىنىچە قېتىپلا قالغان ئىدى. ـ: ياھ!...ھەقىقەتەن ئېسىل ئالماسكەن!.....راستىنلا بۇنىڭ باھاسىنى قويغىلى بولمىغۇدەك، ئەمما نىملا بولسۇن بۇ نەرسىنى جايىغا قويۇپ قويىمساق بىزنىمۇ ھالاكەتكە ئىتتىرىشى مۇمكىن!..... شۇنداً ئابلاكام لاتىنىڭ ئىچىدىن

تۇرقى يېڭىدەكلا كۆرۈنىدىغان بىر تېرە كىتاپنى ئالدى، بۇ دەل قانلىق كىتاپ شۇ ئىدى. ئۇنىڭ شەكلى مەن پەرەز قىلغىنىمغا تۇپتىن ئوخشىمايدىغان بولۇپ ۋاراقلىرىمۇ ھازىرقى دەۋردە ئىشلىتىۋاتقان قەغەزلەرگە پەقەتلا ئوخشمايتتى. ئابلاكام كىتاپنىڭ بىرىنچى بېتىنى ۋاراقلاپ كۆردى، راس دېگەندەك ئىچىدە قان بىلەن سىزىلغان بىر رەسىم بولۇپ ئالۋاستىنىڭ بىر ئادەمنىڭ روھىنى شۇمۇرىۋاتقانلىقى قەيت قىلىنغان ئىدى. گەرچە غېنى تەرجىمە قىلىپ بەرگەندە ئانچە ئېرەن قىلمىغان بولساممۇ ئەمما ھەقىقىي كىتاپنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرگەندە بەدىنىمگە تىترەك ئولىشىپ كەتتى. ھەم كىتاپتىنمۇ بىرخىل قانىنىڭ ئۆتكۈر ھىدى دىماقىغا ئۇرۇلۇپ تۇراتتى. ئابلاكام ئىككىنچى بەتنى ئۆرۈۋاتقاندا توساتتىن ئوت چاقناپ كىتاپ قولىدىن چۈشۈپ يېپىلىپ قالدى. بىز بولساق چۆچۈپ كېتىشتۇق، نىمە كارامەتلەرنىڭ يۈز بېرىۋاتقىنىنى بىزگە قاراڭغۇ ئەمما بۇنىڭ راستىنلا ئەپسۇنلەنگەن كىتاپ ئىكەنلىكى ئېنىق ئىدى. ـ: ئابلاجان سىلىگە بىرەر ئىش بولمىغاندۇ ھە!..... دىدى سېلىمكام جىددىيلىشىپ. ئابلاكام بىشىنى چايقاپ قولىغا قارىغاچ ـ: ياق ھىچ ئىش بولمىدى، بىراق نىمىشقا كىتاپنىڭ ئىككىنچى بېتىنى ۋاراقلىغاندا ئوت چېقىپ كېتىدۇ؟ .....قولۇمنىمۇ خۇددى توك تەپكەندەكلا قىلىۋەتتى!..... دېگەچ قولىنىڭ ئالقىنىنى سىلاپ قويدى ھەمدە ـ: مەيلى نىمىلا بولسۇن بۇ نەرسىلەرنى تاپتۇق، ئەمدى ئالۋاستى ئۆڭكۈرىگە بېرىپ بۇ نەرسىلەرنى تېزدىن جايىغا سېلىۋەتمىسەك بولمايدۇ!...ئىشقىلىپ نېمىلا دېگەن بىلەن قۇتۇلۇشقا ئازلا قالدۇق، يەنە ئازراق چىدىۋەتسەكلا چوقۇم سالامەت چىقىپ كېتەلەيمىز مەن بۇنىڭغا ئىشىنىمەن!.....دېگەچ كىتاپنى قايتىدىن لاتىغا ئوراپ قويىنىغا سالدى. بىز بۇ ئىككى مۇھىم نەرسىنى ئاسانلا تاپقىنىمىزدىن خۇشال ئىدۇق، ھەمدە پىرافېسورغىمۇ كۆڭلىمىزدە رەھمەت ئېيتتۇق. مەخپىي ئۆيدىن سىرتقا چىقىنىمىزدا بولسا قاراڭغۇ چۈشەيلا دەپ قالغان ئىدى، ئابلاكامنىڭ بىزگە يول باشلىشىدا خاتىرىدە دېيىلگەن تاغنى ئىزدەپ يۈرۈپ كەتتۇق.....

ئەڭ ئاخىرقى جەڭ(7 ـ باب3 ـ قىسىم)

بىز خاتىرىدە دېيىلگىنى بويىچە شىمال تەرەپكە قاراپ ئاتلاندۇق. يول بويى بىز ئەمەس ھەتتا ئابلاكامۇ كۆرۈپ باقمىغان جايلارغا يېتىپ كەلدۇق. ئابلاكام كىتىۋاتقاچ ـ: بۇ خارابىيلىقتا بۇنداق جايلارنىڭمۇ بارلىقىنى ئەسلا بىلمەيدىكەنمەن، ئۇنداقتا بىز بارماقچى بولغان جاي خارابىيلىقنىڭ چەك چىگرىسى بولسا كېرەك!.....نىمىلا بولسۇن ئۇ جاينى تېپىپ ئالۋاستىلارنى يوقىتىشىمىز كېرەك!.....دىدى ئەتراپقا قاراپ قويۇپ. بىز شۇ ھالدا يولىمىزنى داۋام قىلىۋاتاتتۇق، كۈنمۇ ئاستا ـ ئاستا ئولتۇرۇشقا باشلىدى. يەنە بىر ئازدىن كېيىنلا ئەتراپنى ئالۋاستىلارنىڭ ھوۋلىشى، نامەلۇم جانلىقلارنىڭ ھەرخىل ئاۋازلىرى قاپلايتتى. بىز شۇنىڭغىچە تاغقا تېزرەك بېرىۋىلىشنى ئارزۇ قىلاتتۇق. ـ: يولدىن ئېزىپ قالمىغاندىمىز ھە ئابلاكا!.....دىدى نىجات ئەتراپقا شۇبھىلىك قاراپ قويۇپ ـ: ھېلى قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتسىلا نىشانىمىزدىن ئادىشىپ ئالۋاستىلارغا يەم بولمايلى يەنە!..... ـ: ھا ھا

ھا!...ئابلاكاڭنىڭ كېچىدىمۇ شۇنداق ياخشى كۆرىدىغانلىقىنى ئۇنتۇپ قالدىڭما؟ ...مەنلا بولىدىكەنمەن يولدىن ئېزىپ قالمايمىز خاتىرجەم بول!..... دىدى ئابلاكام نىجاتنى خاتىرجەم قىلىپ. ـ: ئۇغۇ شۇ، بىراق بىز ئاران سەككىز ئۈلار بولسا نەچچە مىڭ...ناۋادا ئۆڭكۈرنى تېپىپ بولغۇچە قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتسە ئالۋاستىلار بىلەن بىر مەيدان قانلىق جەڭ قىلىپ قالارمىزمىكىن!...ئۇ چاغدا بۇ سەككىزەيلەندىن نەچچىمىز ھايات قالىمىز بۇنىسى نامەلۇم، شۇڭا ئىلگىرى بىرەرسىڭلارنى رەنجىتىپ قويغان بولسام رازى بولاپ كېتىڭلار!..... نىجاتنىڭ بىمەنە سۆزىنى ئاڭلاپ ھەممىمىز كۈلۈپ كېتىشتۇق. سېلىمكام ـ: ھاھ ھاھ ھاھ!...ھۇ تەنتەك، نىمىلەرنى دەپ يۈرىسەن!...مەن بىلەن ئابلاكاڭلا بولىدىكەن سىلەرنى زىيانغا ئۇچراتماي ئېلىپ چىقىپ كېتىمىز، بۇنىڭغا ئىشەنگىن!.....دىدى ئۇنىڭ چېچىنى سىلاپ قويۇپ. شۇ تاپتا بۇ ئىككى باشچىمىز ھەم ئۇستازلىرىمىز كۆزۈمگە باشقىچە ئىللىق ھەم تېخىمۇ باتۇر كۆرۈنۈپ كېتىۋاتاتتى. بىز شۇ ھالدا خېلى ئۇزاق يول يۈردۇق، كۈنمۇ پۈتۈنلەي ئولتۇرۇشۇپ ئەتراپنى نىمىلەرنىڭدۇر غەلىتە ھەم قورقۇنۇچلۇق ئاۋازلىرى قاپلاشقا باشلىدى. ـ: دىققەت قىلىڭلار، ئالۋاستىلار ئويغۇنۇپتۇ. بەلكىم كىينىكى يولىمىزدا ئۈلار بىلەن ھەر قەدەمدە بىردىن تۇتۇشۇپ قېلىشىمىز مۇمكىن!.....ئامال بار سەپتىن چۈشۈپ قالماڭلار، ئۈلار كۆپىنچە ھالدا يالغۇز ئوۋنى نىشان قىلىدۇ، شۇڭا قانداق ئىش بولىشىدىن قەتئىي نەزەر توپتىن ھەرگىز ئايرىلماڭلار!..... دىدى ئابلاكام. بىزمۇ قوشۇلۇپ بىللە ئېلىشۋالغان قىلىچلىرىمىزنى تەقلىشىپ ئەتراپنى ئىنچىكە كۈزەتكەن ھالدا يولىمىزنى داۋام قىلدۇق. ئاردا ئابلاكام قۇرۇپ قالغان بىر يۇلغۇندىن بىجىرىمرەك شاخچىدىن بىرنى ئوشتۇۋالدى. مەن ھەيران بولۇپ سورىدىم ـ: ئابلاكا ئۇنى نىمە قىلىسىز؟ ...ئالۋاستىلارغا تاقابىل تۇرۇشقا ئىشلەتمەكچىما؟ ..... ئابلاكام قىسقىلا قىلىپ جاۋاپ بىرىپ يولىنى داۋاملاشتۇردى ـ: شۇنداق، بۇنى ئالۋاستىلارغا تاقابىل تۇرغىلى ئوشتۇۋالدىم، قالغىنىنى كىيىن بىلىپ قالىسەن!..... ئابلاكامنىڭ گېپىنىڭ ئورامىدىن ئالۋاستىلارغا ئىشلىتىدىغانلىقى چىقىپ تۇراتتى، ئەمما ئۇنى قانداق ئۇسۇلغا ئالۋاستىلارغا تاقابىل تۇرىدىغان قورال قىلىدىغانلىقىنى بىلەلمەي تېڭىرقاپ قالدىم. ـ: دىققەت قىلىڭلار ئالدىمىزدا بىر نەرسە بارکەن!.....دىدى سېلىمكام مېڭىشتىن توختاپ. بىزمۇ دەرھا سېلىمكامنىڭ سۆزى بويىچە دەرھا توختاپ ئادى تەرەپكە نەزەر سالدۇق. ئەمما ئۇ تەرەپتە ھېچنىمە كۆرۈنمەيتتى. ـ: خاتا كۆرۈپ قالمىغانسىز سېلىمكا، مەن ئالدى تەرەپتە ھېچنىمىنى بايقىمىدىمغۇ؟ ..... دىدى نىجات بويۇنىنى سوزۇپ ئالدىغا يەنە بىر قاراپ بېقىپ. سېلىمكام ـ: ياق، مەن راسلا ئالدىدا بىر نەرسىنى بايقىدىم. ھەربىرىڭلاردىن قىلغانتى ھازىر راسلا يوق تۇرىدۇ!.....دىگىنىچە ئەجەپلىنىپ تۇرۇپ قالدى. ئابلاكام بولسا ئۇن ـ تىنسىز ھالدا ئالدى تەرەپكە تىكىلىپ قاراپ تۇراتتى. ـ: ئابلاجان، بىرەر نەرسىنى بايقىغاندىڭ قىلدىڭلارمۇ؟ ..... ئابلاكام ئالدى تەرەپتىن كۆزىنى ئۈزمەي تۇرۇپ سېلىمكامغا جاۋاپ

بەردى ـ : بىلمەيمەن، بايا مەنمۇ كۆرگەنىدەك قىلغان ئەمما ھازىر راس شۇ ياكى ئەمەسلىكىنى بىلەلمەيۋاتىمەن!..... بىز ئابلاكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ سەل تەشۋىشكە چۈشتۇق، ھەمدە ئەتراپقا ئالاقىزادىلىك بىلەن قاراشقا باشلىدۇق. شۇندا نىجات ئېغىز ئاچتى ـ : ئاكىلار پەقەت بولمىسا ئەتراپتىن بىرەر ئۆڭكۈر تېپىپ كىرىۋىلىپ تۇرامدۇقيا!...كىچىك تەرىتىم بەك قىستاپ كەتتى، ئەگەر بىرەر ئالۋاستىغا ئۇچراپ قالغۇدەك بولساق شەرتسىزلا چىقىرىۋىتىشىم مۇمكىن!..... ـ : ئۇششششششش!...گەپ قىلماي تۇرۇڭلار!..... ئابلاكامنىڭ جىددىي تەلەپپۇزىدىن ھەممىز جىمجىتلىققا چۆمدۇق. ئابلاكام بولسا ئالدى تەرەپكە ئۆتكۈر كۆزلىرىنى تىكىپ قاراپ تۇراتتى، بىر ئازدىن كېيىن ئۇ ناھايىتى ئاۋايلاپ خەنجىرىنى قېنىدىن سۇغۇرغاچ بىزگە بوش ئاۋازدا دېدى ـ : تەييارلىنىڭلار، ئۇلار بىزنى قورشاپ بوپتۇ!.....

ئابلاكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەممىز چۆچۈپ كەتتۇق. ـ : تېز سومكىدىكى لاتىلارنى ئېلىپ بۇنىڭغا يۆگە!..... دىدى ئابلاكام بايىقى ئوشتۇۋالغان يۇلغۇننى ماڭا تەڭلەپ. مەن ئالاقىزادىلىك بىلەن سومكامنى ئاختۇرۇپ ئاستىمزغا دائىم سېلىۋالىدىغان رەختنى تارتىشقا باشلىدىم، لېكىن سومكامغا قاچىلىۋالغان ئۇنچە ـ مارجانلارمۇ ئىلىنىشىپ تەڭ چىقىۋاتاتتى. مەن ئۇلارنى ئاقرىتىپ بولالماي لوپۇلداپ ئولتۇراتتىم. ـ : نىمىش قىلىۋاتسەن تېز بول!..... ئابلاكامنىڭ ئاۋازى جىددىي چىقىۋاتاتتى. مەن تىخىمۇ جىددىيلىشىپ ئۇنچىلەرنى ئايرىپ ئېلىپ يۇلغۇنغا يۆگەشكە باشلىدىم، بۇنى كۆرگەن نىجاتنىڭ كۆزلىرى چەكچىيىپ كەتتى ـ : ھوي، ھوي ئادىشوي!...ئۇنچىلەرنى يۆگەپ نىمە قىلسەن، لاتىنى يۆگىمەمسەن!..... مەن شۇندىلا ئېسىمگە كىلىپ ئۇنچىلەرنى تاشلاپ لاتىنى ئېلىپ يۆگەشكە باشلىدىم. ـ : ۋاقىت قالمىدى، تېز بول دەۋاتىمەن!..... مەن جىددىيلىشىپ بىر تەرەپتىن لاتىنى يۇلغۇننىڭ بىر ئۇچىغا يۆگىگەچ بىر تەرەپتىن ھودۇقۇپ ئالاى تەرەپكە قارىدىم، دىگەندەك بىزگە ئانچە يىراق بولمىغان يەردە بىرتوپ قارا گەۋدە بىز تەرەپكە بۆرە تىزلىكىدە ئېتىلىپ كىلىۋاتاتتى. مەن ئۇنى كۆرۈپ تىخىمۇ جىددىيلىشىپ قوللىرىم تىترەشكە باشلىدى. ـ : قەھرىمان نىمىش قىلىۋاتسەن تېز بول دەۋاتىمەن!..... ـ : مانا، مانا!..... مەن قولىشا قولاشماس لاتىنى يۆگەپ بولۇپ ئابلاكامغا تەڭلەۋاتقىنىمدا يۆگىگەن لاتام سىرغىپ يەرگە چۈشتى. شۇندا ئابلاكام خەنجىرىنى ئويىنىتىپ ئالدى تەرەپكە ئېتىلدى. بۇ چاغدا ئالۋاستىلارمۇ بىزگە يېقىن كىلىپ قالغان بولۇپ ھەرخىل ئاۋازدا چىرقىرايتتى. جەڭ باشلىنىپ ئابلاكامنىڭ نەرە تارتىشلىرى، ئالۋاستىلارنىڭ قورقۇنۇچلۇق ھۇۋلاشلىرى ئەتراپنى بىر ئالدى. ئۇنىڭغىچە سېلىمكامۇ چاقىنالىق بەن بېرىپ ئابلاكامغا ياردەملەشتى. بىز بولساق نىمە ئىشلار يۈز بەرگىنىمۇ ئاڭقىرالماستىن ھاڭۇېقىپ قالغان ئىدۇق. شۇندا ئابلاكام ماڭا قاراپ ۋارقىرىدى ـ : ۋوي ئۇكام، سەن تېخىچە باما؟ .....تېز لاتىنى ئورا دەۋاتىمەن!..... ئابلاكام شۇنداق دىگىنىچە يەنە ئالۋاستىلار بىلەن تۇتۇشۇپ كەتتى. مەن تىترىگەن قوللىرىمدا لاتىنى چىڭ يۆگەپ چىگىۋەتكەندىن كېيىن ئابلاكامغا ۋارقىرىدىم ـ : چىگىپ بولدۇم!..... ـ : ئۇنداق بولسا تېز ئوت يېقىپ ماڭا چۆرۈپ

بەر!.....دىدىدە سېلىمكامغا قاراپ ـ: مەن بۇلارغا تاقابىل تۇراي، سىلە بالىلار تەرەپكە قايتىڭلار، ئالۋاستىلار ئۇلارغا زىيان يەتكۈزۈپ قويمىسۇن!.....دەپ ۋارقىرىدى. ـ: ئابلاكا!.....مەن شۇنداق ۋارقىرىغاچ قولۇمدىكى ئوت يېقىلغان«مەشئەل»نى ئابلاكامغا قارىتىپ چۆرىدىم. ئابلاكاممۇ چاققانلىق بىلەن ئۇنى تۇتۇۋلىپ ئالۋاستىلارغا شىلتىدى، دەرۋەقە بۇنىڭ ئۇنۇمى كۆرۈلۈپ ئالۋاستىلار قورقۇپ كەينىگە داجىپ سەت چىرقىراشقا باشلىدى. ئابلاكام بۇ پۇرسەتتە يېنىمىز يېنىپ كەلدىدە ھەممىمزنى بىر يەرگە يىغدى ـ: ھەممىڭلار قولچىراقلارنى يورۇتۇڭلار، ئەنۋەرنى ئاراڭلارغا ئېلىپ مىنىڭ ئارقامدىن يۈرۈڭلار. يەنە بىردەي، ئەنۋەرنىڭ يارىسى ئېچىلىپ قان چىقىپ كېتىپ قالسىلا قانىنىڭ ھىدى نۇرغۇن جەسەتلەرنى چاقىرىپ كىلىدۇ شۇڭا ئۇنىڭ يارىسى قاناپ كەتمەسلىكى كېرەك...ئۇنىڭغا ياخشى كۆز ـ قۇلاق بولمىساڭلار بولمايدۇ!...سېلىماخۇن، سىلە بالىلارنىڭ كەينىدىن قوغداپ مېڭىڭلار!..... ـ: چۈشەندۇق!..... بىز ئابلاكامنىڭ دېگىنى بويىچە سەپ تۈزىۋالغاندىن كېيىن ئەنۋەرنى ئارىمىزغا ئېلىۋالدۇق. ئابلاكام بولسا قولىدىكى ئوتنى ئالۋاستىلارغا شىلتىپ ئۇلارنى قورقۇتۇپ قاچۇرۇش ئارقىلىق يول ئېچىپ مېڭىۋاتاتتى. بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن لاتا كۆيۈپ بولۇپ ئوت ئۆچەيلا دەپ قالدى، شۇندا ئابلاكام ـ: ئوتمۇ ئۆچەي دەپ قالدى، ئۇنىڭغىچە ئازراق يولنى بولسىمۇ بېسىۋالمساق بولمايدۇ. ئوت ئۆچكەندە ھەممىڭلار ناھايىتى ھۇشيار بولۇڭلار، جەسەتلەر قايتا ھۇجۇم قىلىپ كېلىشى مۇمكىن!...ئامال بار يۆلىنىشمىزنى ئۆزگەرتمەي مېڭىشمىز كېرەك. ھازىر كۈنمۇ ئولتۇرۇپ بولدى، يولىمىزدىن بىر ئېزىپ قالساقلا ئۆڭكۈرنى تاپالمايمىز!.....دىدى جىددىي تەلەپپۇزدا. ئابلاكامنىڭ سۆزى بىلەن بىزمۇ قايتىدىن ھوشىمزنى يىغىپ ئالۋاستىلارنىڭ ھۇجۇمىدىن قوغدالغان ھالدا ئالدىغا قاراپ ماڭدۇق. ئەمما بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن راس دېگەندەك مەشئەل ئۆچۈپ قالدى، ئەمدى بولسا ئالۋاستىلار قايتا باشتىن يىغىلىپ بىزگە ھۇجۇم قىلىشنى كۆزلەۋاتاتتى. ـ: قارىغاندا ئۇلارنى پۈتۈنلەي يوقاتمىساق كەينىمىزگە كىرىۋالغان ئىكەن!.....باشقا ئالۋاستىلارنىڭ كېلىشىدىن بۇرۇن بۇلارنى بىرتەرەپ قىلىپ بۇ جايدىن تېزرەك ئايرىلمىساق بولمايدىغان ئوخشايدۇ!.....ئابلاكام شۇنداق دېگەچ بىزگە قانداق قىلىشنى ئېيتىپ بەردى ـ: ئالۋاستىلار يېقىن كەلگەندە ئۇلارنىڭ يۈزىگە قولچىراقنى يورۇتۇڭلار ھەم ئالۋاستىلارنىڭ يورۇقتىن قېچىشقا ئورۇنۇۋاتقان بىخۇدلىقىدىن پايدىلىنىپ باش قىسمىغا ھۇجۇم قىلىڭلار، ئۇلار بېشىدىن ئايرىلسىلا ھەرىكەتتىن توختايدۇ!..... بىز ئابلاكام دېگەندەك، بىز تەرەپكە ئېتىلىپ كەلگەن ئالۋاستىلارنىڭ چىرايىغا قولچىراقنى يورۇتتۇق، دەرۋەقە ئۇنۇمى بولۇپ ئۇلار يورۇقتىن قېچىشقا ئورۇندى شۇ پەيتتە قىلىچلىرىمىزنى ئوينىتىپ ئۇلارنىڭ كاللىسىنى ئۈزۈۋالدۇق. ئەمما ھەر قېتىم ئۇلارنىڭ چىرايىغا قولچىراق يورۇتقىنىمدا ھەرخىل قورقۇنۇچلۇق چىرايلارنى كۆرۈپ يۈرۈكۈم قېپىدىن چىقىپ كەتكىلى تاسلا قالاتتى. ئەمما نىمە ئامال، ئۇلاردىن قورقۇپ ئولتۇرساق يەم بولساق بولىدۇ شۇ!.....شۇڭا قىلىچىمىزنى كەسكىن قىلىپ ھۇجۇم

قىلغانلىرىنىڭ ھەممىسىنى شۇ ئۇسۇل بويىچە قىلىپ كاللىسىدىن جۇدا قىلدۇق. شۇ ئاردا نىجات توختاپ قېلىپ ئىككى پۇتىنى ئالمىۋالدى، ئۇنىڭ بۇ قىلىقىدىن ھەيران بولۇپ سورىدىم ـ: ھەي نىمە پۇتۇڭنى ئالمىۋالدىڭ؟ ..... نىجات كۆپ گەپ قىلالماستىن ـ: تولا گەپ سوراۋەرمىگىنە!...ئالۋاستىلارنىڭ سەت تەلەتىنى كۆرۈپ چىدىيالمايۋاتقاندا!.....دىدى ئارانلا. ئۇنىڭ غەيرى قىلىقىنى كۆرۈپ ئەجەپلىنىپ قالغان ئىدىم. توساتتىن ئابلاكام ۋارقىرىدى ـ: قەھرىمان يىنىڭغا دىققەت قىل!..... ئابلاكامنىڭ ۋارقىرىشى بىلەن تەڭ چۆچۈپ يىنىمغا قارىغىنىمدا بىر چىرىندى جەسەتنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرىنى ماڭا تەڭلىگەن ھالدا ئېتىلىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئىنكاسسىزلا تۇرۇپ قالدىم، بۇ ھالدا قالغانلارمۇ مىنى قوغداشقا ئەسلا ئۇلگۈرەلمەيتتى. شۇ دەقىقىدە ئۆزۈمنىڭ قانداق قىسمەتكە دۇچ كېلىشىمنىمۇ ھەم بىلمەيتتىم، كاللام قۇيقۇرۇقلا بولۇپ قېلىپ كۆزۈمنى يۇمدۇم. پەقەت ئەتراپىمدىكىلەرنىڭ ئەنسىز تۇۋلاشلىرى قۇلاق تۈۋىمدە جاراڭلايتتى. شۇندا ھەممە ئىش ئۆزىگە كېلىپ جەسەتنىڭ تىرناقلىرى تېزلىك بىلەن كۆرەك قىسىمىغا ئۇدۇللاپ كەلدى..... كۆزۈمنى ئاچقاندا بولسا ئالۋاستى قاتتىق چىرقىرىغىنىچە قولسىز ھالدا تىپىرلاۋاتاتتى، شۇندا يىنىمدا نىجاتنىڭ قىلىچنى تۇتقان ھالدا ساموراىلاردەك پىسا ھالەتتە ئىككى تىزىنى يېرىم ئېگىپ قېتىپ تۇرغىنىنى كۆردۇم، شۇ تاپتا ئۇ ياپۇن فىلىملىرىدىكى قەھرىمانلاردەك ناھايىتى ھەيۋەت ھالدا شەكىل چىقىرىپ تۇراتتى. ئەمما ئېغىدىن بىلەر بىلىنمەس سۇ تامچىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم، ئۇمۇ سەزدى بولغاي دەرھاللا يەنە پۇتىنى ئالمىۋالدى. ھازىرقى ھالەت جىددىي بولغاچقا ئۇنى ئويلىغۇدەكمۇ بولمىدىم، ھەم قايتىدىن قىلىچمنى ئوينىتىپ سەپداشلىرىم بىلەن بىرلىكتە ئالۋاستىلارنى پۇتۇنلەي بىچچىت قىلىۋەتتۇق. شۇ تاپتا ئەتراپىمىز جىمجىتلىققا تولغان بولۇپ يىراقلاردىن بىلەر ـ بىلىنمەس غەيرى ئاۋازلار كېلىپ تۇراتتى. ئابلاكام ئەتراپقا سەپ سېلىپ قارىۋەتكەندىن كېيىن ـ: ھازىرچە خەتەر تۇگىدى!.....دىگەچ مىنىڭ يېنىمغا كەلدى ـ: ساڭا بىرەر ئىش بولمىغاندۇ؟ ..... ئۇنىڭغىچە قالغانلارمۇ يىنىمغا يۈگۈرۈپ كېلىپ ھەممە يىرىمگە قويماي قارىدى. ـ: خۇداغا شۈكرى ھېچنىمە بولماپسەن!.....دىدى سېلىمكام جىددىيلەشكەن ھالدا بەدىنىمنى سىيلاپ بېقىپ. مەن ئاددىيلا جاۋاپ بەردىم ـ: ھەئە، ھېچنىمە بولمىدىم ئەنسىرىمەڭلار!..... ـ: ساڭا بىرەر ئىش بولۇپ قالغان بولسا قانداقمۇ قىلار ئىدىم!...ئاناڭغا نېمە دەپ جاۋاپ بېرەر بولغىيتتىم ھېلىمۇ ياخشى نىجات ئۇكام چاقچان كېلىپ قالدى بولمىسا نىمە ئىشلار يۈز بىرەر بولغىيتى!..... سېلىمكام شۇنداق دىگەچ نىجاتقا رەھمەت ئېيتىپ كەتتى، باشقىلارمۇ ئۇنىڭ چاقچانلىقىغا ئاپىرىن ئوقۇشتى، نىجات بولسا ھېلىھەم پۇتىنى ئالمىۋالغىنىچە يالغان كۈلۈپ قاراپ تۇراتتى. بىز ئۇنىڭغا قاراپ ئەجەپلىنىپ قالدۇق. ئاخىرى ئابلاكام ئېغىز ئاچتى ـ: ئۇكاموي، ساڭا بىرەر ئىش بولمىغاندۇ!..... ـ: يا...ياق...ھېچنىمە بولمىدى!..... ـ: ئەمىسە نىمىگە پۇتۇڭنى ئالماپ تۇرۇپ كەتتىڭ،

جەسەتلەرنى تازىلاپ بولدۇق ئەمدى تېزرەك مېڭىۋالمىساق باشقا جەسەتلەرنىمۇ چاقىرىپ كەلمەيلى يەنە، شۇڭا تېزرەك ماڭايلى يۈرۈڭلار!..... ئابلاكامنىڭ سۆزى بىلەن تەڭ ھەممىز ئالغا ئىلگىرلىدۇق. نىمىشقىكىن نىجاتنىڭ مېڭىشلىرىمۇ بىرخىل بۇدىجۇر ئىدى، ماڭغاندا ئىككى پۇتىنى جۈپلىۋىلىپ تار يوپكا كىيىۋالغان قىزلاردەك ئاۋايلاپ دەسسەپ ماڭاتتى.

ـ: ئۇكام ساڭا بىرەر ئىش بولمىغاندۇ؟ ...دىدى ئابلاكام ئەجەپلىنىپ. نىجات يەنە دۈدۈقلاپ جاۋاپ بەردى ـ: يا...ياق، بايا دىدىمغۇ...ھىچ ئىش يوق دەپ!..... ـ: ئۇنداق بولسا تۈزۈك ماڭمامسەن، يەرنىڭ بېلى قايرىلىپ كەتمەيدۇ...گۈس!گۈس! بىر دەسسەپ مېڭىپ باققىنە كۆرۈپ باقاي!..... نىجات نىمە قىلارىنى بىلەلمەي بىزگە قاراپ قويۇپ ئىككى قەدەم ئىلىپلا يەنە پۇتىنى قىسىۋالدى. شۇندا دەررۇ بايا ئۇنىڭ چاتىرىقىدىن سۇ تامچىغانلىقى يادىمغا كېلىپ قاھقاھلاپ كۈلۈپ كەتتىم. قالغانلار بولسا ھودۇقۇپ ماڭا قاراپ تۇراتتى. ـ: ھا ھا ھا ھا!...ھېي ئېغىڭ نەم دىگىنە ھا ھا ھا ھا!..... مەن شۇ گەپنىمۇ ئارانلا دىيەلىدىم، شۇنچە قىلىپمۇ كۈلكەمنى ھېچ توختىتالمايۋاتاتتىم. ـ: مۇندا قىلە!..... ئابلاكام شۇنداق دەپلا ئۇنىڭ ئىشتىنىنى تارتتى. نىجات يەنە چاقچاقلىق بىلەن ئىشتىنىنى ئوڭشىۋالدى. شۇندا ھەممىز كۈلۈپ ئايلىنىپ قالايلا دەپ قالدۇق. بايىقى قورقۇنچ، ۋەھىمىلەر ئاللىقاياقلارغا ئۇچۇپ كەتكەن ئىدى. نىجات بولسا تېرىكىپ سەكرەۋاتاتتى ـ: ھەممىنى قىلغان سەن!...كىچىك تەرىتىم قىستاپ ئاران تۇرغاندا ئالۋاستىنىڭ ھۇجۇمىغا ئۇچرىمىغان بولساڭ مەنمۇ قويۇپ بەرمەيتىم!...شۇ چاغدا پەقەت سېنىڭ جىنىڭنى قۇتۇلدۇرۇشنىلا ئويلىغان، بىراق كىم بىلسۇن ئالۋاستىنى بىشىدىن جۇدا قىلغاندا ناھايىتى يېنىكلەپ قالغاندەك بوپ قالدىم، قارىسام چىكىتىپ بوپتۇ ئەمەسمۇ!..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ تىخىمۇ قاتتىق كۈلۈپ كەتتۇق، نىجات بولسا ئۆپكىدەك قىزىرىپ كەتكەن ئىدى. ئاردا رۇسۇل قوپتى ـ: ھە پالۋان، مىنى«ئىشتانغا چىقىرىۋەتكەن»دەپ مازاق قىلىۋاتاتتىڭ ئۆزۈڭمۇ بەلەنلا يېتىشىپ قاپسەن مانا!...ھو ھا ھا ھا!..... ـ: ئوتىرە دېۋە پىرىم، كىم ساڭا گەپ قىپتۇ!.....مەن قورقۇپ ئەمەس كىچىك تەرىتىم قىستاپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن ئامالسىز چىقىرىۋىتىپ قالدىم، سەندەك ماڭدامدا تىترەپ ئوتىراپ قويۇنتۇەرمىدىم...تورموزغۇ چىڭتى بۇدا بوشاپ قاغان چىغىۋا!..... نىجات شۇنداق دىگەچ بىشىنى قاشلاپ تۇراتتى. ـ: بولدى، بولدى...بۇ جايدا كۈلۈپ ئوتىراپ غەپلەت باسمىسۇن، يولىمىزنى داۋام قىلايلى!...يولدا ماڭغاچ ئېغىڭنىمۇ قۇرۇتىۋالامىز!..... دىدى ئابلاكام كۈلكىسىنى ئاران توختىتىپ. بىراق بىز قايتىدىن كۈلۈپ كەتتۇق، نىملا دېگەن بىلەن بۇ كۈلكە شۇنداق ساپ ھەم پاك كۈلكىلەر ئىدى. بىز بايىقى ئىشلارنى بىراقلا ئۇنتۇپ كۈلۈشمەك ئىچىدە يولىمىزنى داۋام قىلدۇق.....

ئەڭ ئاخىرقى جەڭ(7 ـ باب4 ـ قىسىم)

بارغانسېرى قاراڭغۇ چۈشۈشكە ئەگىشىپ قولچىراقنى ياقمىساق ھېچنىمىنى پەرق قىلالمايدىغان ھالغا يەتتى. بىراق ئابلاكام بولسا سېھرلىك كۆزلىرى بىلەن كۈندۈزدە ماڭغاندەك بىمالال

ماڭاتتى. ـ: كىلەي دەپتۇقمۇيا ئابلاكا، ماڭغانسېرى بۇ يول بەك ئۇزۇن بىلىنىپ كېتىۋاتىدۇ!..... دىدى نىجات تاقەتسىزلىنىپ. ئابلاكام ئالدىنى كۆزەتكەچ دىدى ـ: ھە، بەلكىم كىلەي دەپ قالغاندۇق. ئۇنچە ئاسانلا كېلىدىغان ئىش بولسا مەن بەشىيل بۇ جايدا يۈرەتتىممۇ...سەۋىرلىك بول، چوقۇم ئاز قالدۇق!..... توساتتىن ئەتراپىمىزدىلا بىر نەرسىنىڭ شۇنداق سەت چىرقىرىغان ئاۋازى ئاڭلىنىپ هەممىمزنى چۆچۈتىۋەتتى. ـ: نىمىنىڭ ئاۋازى بۇ!..... سېلىمكام شۇنداق دىگىنىچە خەنجىرىنى قېنىدىن سۇغۇرۇپ ئېلىپ ئەتراپقا قولچىراق يورۇتتى. ـ: مىدىرلىماڭلار، هەممىڭلار يىغىلىڭلار!.....بەلكىم ياخشى ئىشتىن دېرەك بەرمىسە كېرەك!..... ئابلاكاممۇ دەرھال خەنجىرىنى ئېلىپ بىزنى هىمايە قىلغان هالدا ئەتراپىنى تەپسىلىي كۆزىتىشكە باشلىدى. بىراق ئەتراپتىن يەنىلا هېچنىمىنى بايقىمىدۇق، ئابلاكام بولسا پۈتۈن دىققىتى بىلەن هەممە يەرنى كۆزىتىۋاتاتتى. ـ: هېچنىمە كۆرمىدىم، ئۇلار ئادەتتە يۇلغۇنلارنىڭ ئارىسىغا يوشۇرۇنۇۋىلىشقا ئامراق، ئامال بار يۇلغۇنلاردىن يىراقراق تۇرۇڭلار!..... بىز ئابلاكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ دەرھال يۇلغۇنلاردىن يىراقلاشتۇق. هەمدە ئەنسىزلىك بىلەن ئەتراپقا قارىدۇق. ـ: هېچنىمە يوق بولسا ئۇ ئاۋاز نەدىن كەلدى؟ ...يەنە كېلىپ شۇنداق ئوچۇق ئاڭلانغان تۇرسا!..... دىدىم ئەجەپلىنىپ. ئابلاكام جاۋابەن ـ: بەلكىم ئۇلار بىزنى بايقاپ بولدى، شۇڭا يوشۇرۇنۇۋلىپ ئوۋ پەيتىنى كۈتىۋاتقان بولۇشى مۇمكىن!...ئۇلارنىڭ دائىرىسىگە كىرىپ قالساقلا بىزگە چوڭ تالاپەت يېتىدۇ، شۇڭا هۇشيار بولۇپ دائىرىدىن چىقىپ كېتىشىمىز كېرەك!.....دىگەچ ئالدى تەرەپنى ئىشارەت قىلدى. بىز ئىككى قەدەم ماڭا ماڭمايلا ئۇ ئاۋاز باشقا بىر تەرەپتىن يەنە ئاڭلاندى. بۇ قېتىم خېلىلا ساراسىمىگە چۈشۈپ قالدۇق. چۈنكى ئاۋازنىڭ بىر شەيئىدىن ياكى باشقا ـ باشقا ئىككى شەيئىدىن ئاڭلانغىنى بىزگە نامەلۇم ئىدى. بۇمۇ بىزگە نىسپەتەن بىر تەھدىت.....ئەگەر بىرسىنىڭلا ئاۋازى بولسا ئۇنىڭ يوشۇرۇنۇش هەم تېزلىكىگە گەپ كەتمەيتتى. ئىككى شەيئىي بولسا دېمەك ئەتراپىمىزدا يەنە باشقا خەتەرلەرمۇ بار دېگەن گەپ!..... ـ: ئابلاجان، تەپسىلىي قاراپ بېقىڭلار...ئاۋاز ئەتراپىمىزدىنلا چىقىۋاتىدۇ، دېمەك ئۇلار بىزنى ئاللىقاچان بايقاپ بولدى!..... دىدى سېلىمكام جىددىيلىشىپ. ـ: قاراۋاتىمەن.....ئۇلارنىڭ بىزنى بايقاپ بولغىنى ئېنىق، ئەمما بىز ئۇلارنى تېخى بايقىيالمايۋاتىمىز...هەممىڭلار جەڭ تەييارلىقىنى قىلىڭلار، قارىغاندا يەنە بىر مەيدان جەڭ باشلىنىدىغان ئوخشايدۇ!..... ئابلاكامنىڭ سۆزى بۇ قېتىم تىخمۇ قىيىن بولغان بىر ئۆتكەلنىڭ بىزنى ساقلاپ تۇرغىنىدىن دېرەك بېرەتتى. بىز قىلىچلىرىمىزنى تەقلىشىپ جەڭ هالىتىگە ئۆتتۇق هەمدە ناهايىتى سەزگۈرلۈك بىلەن ئەتراپىنى تەكشۈرۈشكە باشلىدۇق. ـ: بىرەر غەيرى ئەھۋالنى بايقىدىڭلارمۇ؟ ..... دىدى ئابلاكام بىزگە. ـ: ياق..... ـ: ياق، هەممە جاي شۇنداق جىمجىت...بىراق بىرەر ئىش چىقىدىغانلىقىنى كۆڭلۈم سېزىپلا تۇرىدۇ!..... سېلىمكام شۇنداق دىگەچ ئەتراپقا قارىدى. شۇ تاپتا ئالۋاستىلارنىڭ تىخچە هۇجۇم قىلمىغىنىدىن چوڭ بىر ئىشنىڭ چىقىدىغانلىقىنى

كۆڭلۈم سىزنىپ تۇراتتى. ـ: ئابلاكا قاچامدۇقيا!.....دىدىم مەن بوش ئاۋازدا. ئابلاكام جاۋابەن ـ: بولمايدۇ!...ھازىر قارىغۇلاچسىغىلا قاچساق بەلكىم ئالۋاستىلارنىڭ ئالدىغا چىقىپ قېلىشىمىز مۇمكىن...ئاۋۋال ئۇلار ئۆزىنى كۆرسەتسۇن شۇ چاغدا ئەھۋالغا قاراپ ئىش تۇتايلى!..... ـ: بولىدۇ، مەيلى ئەمىسە!..... بىز شۇ ھالدا ئەتراپىنى ناھايىتى ھۇشيارلىق بىلەن كۈزىتىپ ئاستا قەدەم يۆتكىدۇق. بىزنىڭ ھەركەت قىلىشىمىز بىلەن تەڭ ئەتراپتىكى يۇلغۇنلار يىنىك تەۋرىنىپ قويدى. ـ: دىققەت قىلىڭلار!...ھەممە يۇلغۇننىڭ ئاربىسىدا جەسەت باركەن!..... ئابلاكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەممىز چۆچۈپ كەتىشتۇق. ـ: ئۇنداقتا قانداق قىلىمىز؟ .....ئالۋاستىلار كۆپىيىپ كەتسە ھايات قېلىشىمىز مۇمكىن ئەمەس!... ـ: ئامال يوق، دەرھال ئۇدۇل يۆلىنىشنى كېسىپ ئۆتۈپ كېتەيلى!...باشقا تەرەپتىكى جەسەتلەر بىلەن كارىڭلار بولمىسۇن، توپتىن چىقىپ كەتمىگەن ئاساستا بار كۈچۈڭلار بىلەن ئالدىمىزدىكى جەسەت توپىغا ھۇجۇم قىلىڭلار!..... ئابلاكام شۇنداق دېگەچ خەنجىرىنى بىر سىلاپ قويۇپ بىزگە بۇيرۇق قىلدى ـ: ئاتلىنىڭلار!..... ئابلاكامنىڭ ياڭراق ئاۋازى ئاڭلىنىشى بىلەن تەڭ ھەممىز ئۇدۇل تەرەپكە بار كۈچىمىز بىلەن يۇگۈردۇق. جەسەتلەرمۇ مەقسىدىمىزنى چۈشەنگەندەك تەرەپ ـ تەرەپتىن بىزگە ئېتىلىشقا باشلىدى. ئۇلار خاتىرىدە دىيىلگىنىدەك سۆرىلىپ ماڭماستىن ئەكسىچە ناھايىتى چاققان ھەركەت قىلاتتى. بەلكىم يىللار ئۆتكەنسېرى ئۇلارنىڭ سۈرئىتىدە چوڭ ئۆزگۈرۈش بولغان بولسا كېرەك!...شۇ ھالدا جەسەتلەر بىلەن بىز سەككىز ئادەمدىن تەشكىل تاپقان تەۋەككۈلچىلەر قوشونى ئاربىسىدا قانلىق جەڭ باشلىنىپ كەتتى، ھەتتا ئالۋاستىلارنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرىنى توسۇغىنىمىزدا قىلىچلىرىمىزدىن ئوت چاقناپ كېتەتتى. ـ: ئابلاكا ئەتراپىمىزدىن قورشاپ كەلگەن جەسەتلەر يېقىنلاپ قالدى!..... دىدى ئەنسۈر ئەنسىزلىك بىلەن. ئابلاكام بىر جەسەتنىڭ كاللىسىنى تىندىن جۇدا قىلىۋتىپ تىزلىك بىلەن ئارقىغا قاردىدە ۋارقىرىدى ـ: كىچىكلەر

تېز ئالدىغا ئۆتۈڭلار، ئالدى تەرەپ تازىلىنىپ بولايلا دەپ قالدى!...ئارقىمىزدىن كەلگەن جەسەتلەرگە سېلىم پالۋان بىلەن مەن تاقابىل تۇراي!..... بىز تېزلا ئابلاكاملارنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ ئالدى تەرەپتىكى نەچچىسىلا قالغان جەسەتلەر بىلەن ئېلىشىشقا باشلىدۇق، ئابلاكام بىلەن سېلىمكام بولسا قەدىمىنى توختىتىپ كەينىمىزدىن ئېتىلىپ كىلىۋاتقان جەسەتلەر توپىغا ئېتىلدى. قارىغاندا بۇ قېتىمقى جەڭ ئۇنچە ئاددىيلا ئاخىرلىشىدىغاندەك ئەمەس ئىدى، جەسەتلەر سەت چىرقىراشقىنىچە جان ـ جەھلى بىلەن ئېتىلىپ كىلىۋاتاتتى. ئابلاكام بىلەن سېلىمكام بولسا ئۆز يولىدا قوغدىلىپ تۇرۇپ جەسەتلەرگە چاقماقنىلىق بىلەن قىلىچ ئۇراتتى. ـ: ئابلاكا دىققەت قىلىڭ!..... ئابلىكىمنىڭ ئەنسىز توۋلىشى بىلەن تەڭ جەسەتلەر ئارىسىدىن ئۆتكۈر بىر تىرناق ئابلاكامنىڭ مۇرىسىنى تىلىپ ئالدى، لېكىن ئەجەپلىنەرلىك يېرى يارا ئېغىزىدىن قان چىقمىدى. شۇنداً ئابلاكام غەزەپ بىلەن خەنجەر ئۇرۇپ جەسەتنى ئوتتۇرىدىن ئىككى پارچە قىلىپ تاشلىدى. بىردەملىك جەڭدىن كېيىن ئالدى تەرەپ پۈتۈنلەي تازىلىنىپ يول ئېچىلدى، شۇنداً مەن ۋارقىرىدىم ـ: ئابلاكا، سېلىمكا...ئالدى تەرەپ ئېچىلدى تېزرەك ماڭايلى!..... ئۇلارمۇ كەينىدىن كىلىۋاتقان جەسەتلەرنى يوقاتقاچ بىز تەرەپكە چېكىندى. ئابلاكام كىلىۋاتقاچ يىنىدىكى يۇلغۇندىن بىرنى چاناپلا ئىلىپ كەلدىدە كۆينىكىنى يىرتىپ ئېلىپ يۇلغۇنغا يۆگىدى ـ: تېز ئوت يېقىڭلار!..... ئابلاكامنىڭ بۇيرۇقى بىلەن دەرھال كۆينەككە ئوت ياقتۇق. ئابلاكام يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقاچ ئالدىغا ئۇچرىغان ھەممە يۇلغۇنلارغا ئوت تۇتاشتۇرىۋەتتى. بىز ئازدىن كېيىن ئوت بارا ـ بارا تۇتىشىپ ھەممە يۇلغۇنلار گۈرۈلدەپ كۆيۈشكە باشلىدى، جەسەتلەرنىڭ ئۆتىۋالغانلىرى داۋاملىق بىزنى قوغلاۋاتاتتى، قالغانلىرى ئوتتىن قورقۇپ جايىدا توسۇلۇپ قالدى. بىز كەينىمىزدىن داۋاملىق قوغلاپ كىلىۋاتقان جەسەتلەرنى يوقىتىپ خاتىرجەم بولدۇق، قارىماققا بىر قېتىملىق چوڭ جەڭ ئاخىرلاشقاندەك قىلاتتى. سېلىمكام كېتىۋاتقاچ ئابلاكامنىڭ مۇرىسىگە قارىغاچ سورىدى ـ: مۇرەڭلا تىلىنىپ كېتىپتۇ، چوڭ چاتاق يوقتۇ؟ ..... ـ: ھېچقىسى يوق، سەللا زەخىم يەپتۇ!..... دىدى ئابلاكام مۇرىسىگە قاراپ قويۇپ. ئەمما يارا ئېغىزى خېلىلا چوڭ بولۇپ، پاقىنىڭ ئېغىزىدەكلا ئېچىلىپ قالغان ئىدى. لېكىن بىزنى ئەڭ ئەجەپلەندۈرگىنى يارا شۇنچە ئېغىر بولسىمۇ قان چىقمىغان ئىدى. ـ: ئابلاكا، سىزدىن قان چىقمايدىغان بولۇپ قاپتىغۇ!..... دىدى نىجات ھەيران قالغان ھالدا. ئابلاكام نىجاتقا بىر قارىۋىتىپ ـ: ھېس قىلىپ قاپسەندە، بۇنىڭ نىمە ئىشلىقىنى مەنمۇ بىلمىدىم...بەلكىم تىنىمدىكى ئالۋاستى روھنىڭ تەسىرىدىن بولسا كېرەك!.....دىدى كۈلۈپ قويۇپ. بۇنى ئاڭلاپ ھەممىز ھەيران قېلىۋاتقاندا نىجات يەنە ئىغىز ئاچتى ـ: ۋاھ!...ئۇنداق بولغاندا سىز ياردىنسىڭىزمۇ قان چىقمايدىكەندە؟ ...ئۇنداقتا نىمدىگەن ياخشى، ياردىنسىڭىزمۇ قان چىقمىسا.....مەن شۇنداق بولۇپ قالغان بولسام بەك نوچى ئىش بولاركەن!..... ـ: بولدى قىل...ئۆز كۆڭلۈڭدە مۇشۇنداق بولۇپ قېلىشنى ياخشى دەپ ئويلامسەن!...روھىڭ ئالۋاستى تەرىپىدىن

كونترول قىلىندۇ، ئۆزۈڭنىڭ نىمە قىلىۋاتقانلىقىڭنىمۇ بىلمەي ھايۋاندىنىمۇ بەتتەر ۋەھشىيلىشىپ كېتىسەن!ئادەم تۇرۇپ ئادەمنى قانخولارچە ئۆلتۈرۈپ يەيسەن، بەدىنىڭ قاتتىق ئاغرىيدۇ، بۇ ئاغرىقنى بەرداشلىق بېرىش ئەسلا مۇمكىن ئەمەس!...تېرىنىڭ سۆڭىكىگە چاپلىشىپ كەتكەندە انداق بولۇپ قالىدىغىنىڭنىمۇ ھېس قىلالمايسەن، بەئەينى ئالۋاستىلارغا ئوخشاپ قالىسەن، ئىسىڭگە كەلگەندىن كېيىن نەچچە كۈنگىچە پۈت ـ قولۇڭ سىرقىراپ ئاغرىيدۇ، قاتتىق چاڭقايسەن، مۇشۇ قاقاس خارابىيلىقتا سۇ تاپالماي ئامالسىز ئۆسۈملۈك سۈيىنى ئىچىپ ئۇسسۇزلىقىڭنى قامدايسەن!..... ئەمدى ئېيتىپ باقە، سەنچە مەندەك بولۇپ قالسا ياخشىمىكەن؟ ..... بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ ھەممىز زۇۋانىمىز تۇتۇلۇپ قالغاندەك جىممىدە بولۇپ قېلىشتۇق. ئابلاكامنىڭ قاينىاپ كېتىشىدىنلا قانچىلىك ئازاپلىنىۋاتقىنىنى بىلىۋالغىلى بولاتتى. شۇنداً سېلىمكام كۆڭۈنىكىنى سېلىپ ئابلاكامغا كىيدۈرۈپ قويدى ـ: كەچتە سوغۇق بولىدۇ، يەنە كېلىپ ھەرقانچە بولسىمۇ باللارنىڭ ئالدىدا ئېيىقتەك يۈرۈشنى خالىمايدىغانسىلە؟ ..... ئابلاكام شۇئان كۈلۈپ كەتتى. چوڭ دىگەن يەنىلا چوڭدە، ئارىمىزدىكى خىجىلچىلىقنى بىرەمدە چاقچاقلا ئايلاندۇرۇپ يوقىتىۋەتتى مانا!... ـ: كۆينىكىڭلىنى مەن كىيىۋالسام سىلى نىمە كىيىسىلە؟ ..... ـ: ۋىيى، مانا ئاسما مايكام بولسىمۇ تۇرمامدۇ!...ھېچ بولمىسا يالىڭاچ قالمايمەن خاتىرجەم بولۇڭلا!..... ھەممىز كۈلۈپ كېتىشتۇق ھەمدە يولىمىزنى داۋام قىلدۇق. كەينىمىزدە بولسا گۈركىرەپ كۆيۈۋاتقان ئوت بىزگە مەدەت بېرىۋاتقاندەك بىرخىل ئىللىقلىقىنى تارىتاتتى.....

ئەڭ ئاخىرقى جەڭ(7 ـ باب5 ـ قىسىم)

ـ تاڭ ئاتقىچە تېزرەك ئالۋاستى ئۆڭكۈرىنى تېپىۋالساق بولاتتى!..... دىدى ئابلاكام كېتىۋاتقاچ. سېلىمكامىمۇ ئۇنىڭ سۆزىنى قۇۋۋەتلەپ قويدى ـ: شۇنداق، تېزرەك تېپىۋالمساق تاڭ ئاتسىلا ئۆڭكۈر غايىپ بولىدۇ، ئۇ ۋاقىتتا يەنە بىر كۈن ساقلىشىمىزغا توغرا كىلىپ قالغۇدەك!..... ـ: مېنىڭ ئۇنچىلىك ۋاقتىم قالمىدى!.....دىدى ئابلاكام ئۇلاپلا. ئابلاكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەممىز ئۇنىڭغا قاراپلا قېلىشتۇق. ـ: شۇنداق، بايىدىن بېرى سىلەرگە چاندۇرمىغان ئىدىم. ھازىر پۈتۈن بەدىنىم قىززىپ ئۇيقۇ بېسىۋاتىدۇ، ئەگەر كۆزۈم يۇمۇلۇپلا قالسا ئۆزۈمنىڭ نىمىلەرگە ئايلىنىپ قالىدىغانلىقىمنىمۇ بىلمەيمەن!...شۇڭا ئەڭ ئاخىرقى غەيرىتىم يەتكەن جايغىچە سىلەر بىلەن ماڭالىغۇدەكمەن، ئۇنىڭدىن كېيىنكى يوللارنى ئۆزۈڭلارنىڭ بېسىشىغا توغرا كىلىدۇ!..... ـ: نېمە دەۋاتىسىلەر ئابلاجان!...بىز سىلىنى تاشلاپ قويۇپ ماڭمايمىز، ئاۋۋال شۇ چاغ بولسۇن ئۇنىڭدىن كېيىن بىرنىمە دەيلى...سىلە قالايمىقان خىيالىلاردا بولماي چىقىپ كېتىشكە ئىشەنچ باغلىشىڭلار كېرەك!ئويلاپ بېقىڭلا، مۇشۇ جايدا بەش يىل تىركىشىپ ياشاپ ھايات قېلىشىڭلارنىڭ ئاساسلىق سەۋەبى نېمە؟ ...يەنىلا ئۆيگە، يۇرتقا قايتىش ئۈچۈنغۇ!...ئەمدىلىكتە قۇتۇلايلا دەپ قالغاندا بۇنداقلا بەل قويىۋەتسەڭلار قانداق بولىدۇ، بۇ ھەرگىزمۇ سىلىگە ماس ئىش

ئەمەس!..... ـ: بۇ دىگىنىڭلىمۇ توغرا سېلىماخۇن!...لېكىن ئۆزۈمنىڭ ھالى ئۆزۈمگە ئايان، ئەملىيەتتە مىنىڭمۇ قورقىدىغىنىم ئۆزگۈرۈپ قالغاندىن كېيىن سىلەرگە ئاۋارچىلىك تېپىپ بېرىشتۇر...ئۆزۈمنى كونترول قىلالىغان بولسامغۇ مەيلىدى، ئەمما ئۆزگەرگەندىن كېيىن ھېچكىمنى تونىمايمەن. ھەتتا شۇ دەرىجىدە ۋەھشىيلىشىپ كېتىمەنكى ئالدىمغا ئۇچرىغان ھېچقانداق ھەركەتچان شەيئىي قولۇمدىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ!...مىنىڭ ھازىر ئەڭ ئەنسىرەۋاتقىنىم ئەڭ ھالقىلىق ۋاقىتتا كەلگەندە ئۆزگۈرۈپ قېلىپ سىلەرنىمۇ تەڭ ھالاك قىلىشتىن قورقىمەن!..... ئابلاكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ سېلىمكام ئۇنىڭغا تەسەللىي بەردى ـ: ئۇنچىلامۇ بوپ كەتمەس ئابلاجان!.....بەلكىم سىلى ئۆزگۈرۈپ بولغۇچە ئالۋاستى شاھنى يوقىتىپ روھىي كونتروللىقتىن خالاس بولارسىلەر، ئۇمۇدلا بولىدىكەن ھەرگىز بەل قويۇۋەتمەيمىز!..... ئابلاكام بۇ سۆزنى ئاڭلاپ يۈزىگە كۈلكە يۈگۈردى ـ: ئىنشائاللاھ، شۇنداق بولغاي!.....ئابلاكام شۇنداق دەپلا ئالدىغا قاراپ توۋلىۋەتتى ـ: قاراڭلار تاغ!..... بىز ئالدىغا قارىغان بولساقمۇ ئەمما قولچىراقنىڭ يورۇقى چەكلىك بولغاچقا ئابلاكام دېگەن«تاغ»نى كۆرەلمەي بويىنىمزنى سوزۇشقا باشلىدۇق. شۇندىلا كېچىدە ئۇنىڭدەك ئېنىق كۆرەلمەيدىغىنىمىز يادىغا كېلىپ ـ: ۋوي راس، سىلەر ئىنىق كۆرەلمەيسىلەر!...خاتىرىدە دىيىلگەن تاغ ئالدىمىزدىكەن، قارىماققا يېقىنلاپ قالغاندەك قىلىمىز تېزرەك ماڭايلى!.....دېگەچ قەدىمنى تېزلەتتى. بىزمۇ ئابلاكامغا ئەگىشىپ ئۇ كۆرگەن تاغ تەرەپكە قاراپ ئىلگىرىدۇق. ـ: ئەمدى ياخشى بولدى، بۇ جايدىن ئاخىرى قۇتۇلىدىغان بولدۇق!..... ئابلاكام خۇشاللىقىدا ئۆز ـ ئۆزىگە سۆزلەيتتى، تۇرقىدىن ناھايىتى خۇشال بولغانلىقى چىقىپلا تۇراتتى. ـ: جەسەتلەر بىزنى كۈتۈپ تۇرغانمىدۇيا، كۈزىتىۋتىپ ئاندىن بارمىساق چاتاق چىقامۇ!.....دىدى رۇسۇل سەل تەشۋىش ئىچىدە. بۇنى ئاڭلىغان نىجات ئۇنىڭغا ھۇجۇمغا ئۆتتى ـ: ھەئە، تەۋەككۈلچىلەر قوشونى قايىاندىن كېلەكى دەپ ئالدىڭغا پايانداز سېلىپ تۇرۇپتۇ!...چۈنكى ئارىمىزدا دېۋە پىرىدىن بىرسى بار ئەمەسمۇ، ئۇ ئالۋاستىلار بىلەن يۈمغاقسۈتىنىڭ ئۇرۇقىدەك بولسىمۇ قانداشلىقىڭ بولغاندىكىن!..... ـ: ئاي...مۇشۇنداق چاغدىمۇ چاقچاق قىلىدىغانغا رايىڭ بارمۇ سېنىڭ!...قورقۇپ ئاران تۇرىۋاتقاندا بىمەنە گەپلەرنى قىلىپ!.....دىدى رۇسۇل نىجاتنىڭ سۆزىگە قارىتا. نىجات يەنە ئېغىز ئاچتى ـ: جەسەتلەر ساقلاپ تۇرغانمىدۇ دېگەنمۇ گەپمۇ؟ ...ئەلۋەتتە ئۇلارنىڭ ماكانى بولغاندىكىن ساقلاپ تۇرىشى مۇقەررەدە!...تېخى بارغان چاغدا بىر مەيدان ۋەھشى جەڭ بولىشى مۇمكىن، نەچچىمىز ھايات قالىمىز، نەچچىمىز ئۇ دۇنياغا سەپەر قىلىمىز بۇنى خۇدا ئۆزى بىلىدۇ. سەن ئۇلارنىڭ بىزنى ساقلاپ تۇرغىنىغا كۆڭۈل بۆلمەي، ئۇلارنى قانداق يوقىتىمىز، ئىچىدىكى مۇرەككەپ يوللاردىن مېڭىپ ئالماس بىلەن قانلىق كىتاپنىڭ جايىنى قانداق تاپىمىز دېگەنگە بەكراق كۆڭۈل بۆلە!..... ـ: ئىشتىنىڭ قۇرۇپ بولدىمۇ!..... رۇسۇلنىڭ ئىختىيارسىزلا دېگەن سۆزى نىجاتنىڭ مېڭىسىنى قاينىتىۋەتتى ـ: پىيىڭنى كېسىمە،

پىيىڭنى!.....نىجات شۇنداق دېگەچ قىلىچىنى قولىغا ئېلىۋالدى ـ: ئىشتىنىم قۇرامدۇ قۇرامدۇ سىنىڭ نېمە كارىڭ ئۆلگۈر دېۋە!...نامەرت گۈيكەنسەن، شۇ گەپنىمۇ قايتا ـ قايتا يۈزۈمگە سېلىپ يۈرەمسە...سەن ئىشتىنىڭغا نەچچە قېتىم چىقىرۋەتكەندە مەن قايتا يۈزۈڭگە سېپ باققانما؟ ..... ـ: نەچچە قېتىم يۈزۈمگە سالدىڭغۇ!..... ـ: ئاپ!.....ئۇ دېگەن ئۆتكەن ئىش، دەپ يۈرۈشنىڭ ھاجىتى يوق. ھازىرقىنى دېيىشەيلى!..... ـ: بۇمۇ ئۆتۈپ بولدى، ئەڭ ياخشىسى بۇنىمۇ دېيىشمەيلى بولدى!..... ـ: خەپ كالامپاي دېۋە، ئالۋاستىلارغا تۇتۇلۇپ قالساڭ ھەرگىز قۇتقۇزماسمىنا!..... ـ: سەنمۇ تۇتۇلۇپ قالساڭ مەنمۇ قۇتقۇزماسمىنا!..... ـ: ھىلى بىكا جۇما مانى!..... نىجات شۇنداق دېگىنىچە رۇسۇلنى قوغلاپ ئەتراپىمىزنى ئىككى پىرقىرىتىۋەتتى. بىز بولساق بۇ ئىككىسىگە قاراپ كۈلۈشۈپ كەتتۇق. ـ: بولدى چۈجە خورازلار، ئەمدى بولدى قىلىڭلار...ھازىر بىر ـ بىرىمىز بىلەن ئۇرىشىدىغان ۋاقىت ئەمەس، ئەكسىچە تېخىمۇ ئۆم بولۇپ ئالۋاستىلارغا بىرلىكتە تاقابىل تۇرىدىغان ۋاقىت!.....ددى ئابلاكام ئۇ ئىككىسىنى ئاجراتقاچ. نىجات ـ: قاراڭە ئاكا ما گۈينىڭ دەۋاتقان گېپىنى!...مۇشۇ كالامپاي دېۋىنىڭ دەددىن چوقۇم بىرەرسىمىز پالاكەتكە ئۇچرايمىز!..... ـ: ھاي ئۇنداقمۇ دەپ كەتمە، تىخى ۋاقتى كەلسە رۇسۇل باتۇرلۇق بىلەن بىزنى قۇتقۇزۇالمدۇ تېخى!..... نىجات ئابلاكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ رۇسۇلغا بويۇن سوزغاچ ئىغىز ئاچتى ـ: ئىشۇ دەلتىما؟ .....كۆپتەك ئۇسقىنى بىلەن ماڭدىغان يولىمىزنى توسۇۋالمىسلا بولىدىغۇ، خاتىرىدە دەپتىكەنغۇ تار يول كۆپ دەپ، ما گۈي يولنى توساپ قويساپ بىز قاچالماي ئالۋاستىلارغا تۇتۇلۇپ قالساق كۆرەڭ كارامەتنى!..... ـ: سەن نىم بىلسە ئورۇق مايمۇن!...شۇ تاپتا ماۋۇلاردىن نۇمۇس قىلدىم بولمىسا قۇچقاچنى كۆتۈرگەندەك كۆتۈرۈپ دەرەخنىڭ شېخىغا ئېسىپ قويىاتتىم!..... ددى رۇسۇل. بۇنى ئاڭلاپ نىجات يەنە سەكرىدى ـ: كىمنى؟ ..... ـ: سېنى!...يەنە كىمنى بولاتتى!... ـ: نېمە؟ .....قويساپ بېرىڭلا ما دېۋىنىڭ بۇگۈن تاياق يىگىسى كىپ قاپتۇ!...مەكىلە دېۋە...ئاكاڭ دەرسىڭنى بىر بېرىپ قويمىسا بولمىغۇدەك!...گۈمپامغا قارا ھاييييييييت!..... نىجات شۇنداق دېگىنىچە پۇتىنى كېرىپ بىر ھەركەتلەرنى قىلىپ قاراپ تۇراتتى. شۇندا ئۇنىڭ بىر پۇتىنى پۇتلىۋىتىشىم بىلەن تەڭ يەردە ئولتۇرۇپ قالدى ـ: ۋايجان!.....نىماندىق قىلىسە قەھرىمان ئاداش؟ ...سەن جىم تۇپ تۇرە، ما گۈينىڭ بىر دەرسىنى بېرىۋالاي!..... شۇندا ئاچچىقىم تۇيىدىن تۇتۇپ ئۇنىڭغا دوق قىلدىم ـ: ئەمدى بولدى قىلامسەنيا؟ .....بۇ يەردە پو ئېتىپ تۇرىدىغانغا ۋاقتىمىز شۇنچە كۆپ ئوخشامدۇ؟ ...بىز غۇ مەيلى، ما ئىككى ئاكاڭنى بولسىمۇ كۆزۈڭگە ئىلىپ قوي ئىنسان. بىز مەيەدە سىنىڭ قىلىقلىرىڭغا قاراپ تۇرۇپ بەرسەك«بولىدىغان ئىشكەن» دەپ تىخىمۇ سەكرىگىلى تۇردۇڭغۇ!..... نىجات سۆزۈمنى ئاڭلاپ سەل پەسكويغا چۈشتى ـ: ياق، مانىڭ دېگەن گەپلىرى قوسقامنى كۆپۈپ!..... مەن ئىغىز ئاچاي دېيىشمىگە ئابلاكام سۆزۈمنى تارتىۋالدى ـ: بولدى

قىلىڭلار ئەمدى، كىچىكلىكتە قىلغان قىلىقىڭلارنى توغرا چۈشىنىمىز...قەھرىمان دېگەندەك ھازىر ۋاقتى ئەمەس، بۇ جايدىن قۇتۇلۇپ چىققاندىن كېيىن بۇنداق چاقچاقلارنى كۆپ قىلىۋالىسىلەر تېخى. قانداق دېدىم؟ ..... ـ: شۇ، شۇ، ھەئە!...ئاچچىقىمدا ھەممىنى ئۇنتۇپتىمەن، يولىمىزنى داۋاملاشتۇرىلى بولدى. مەندىن ئۆتۈپتۇ ھەممىڭلاردىن كەچۈرۈم سورايمەن!.....دىدى نىجات قۇۋلۇق بىلەن ھىجىيىپ قويۇپ. نىمىلا دىگەن بىلەن ئۇنىڭ ھەييارلىقى دائىم ھەممىزنىڭ ئاچچىقىنى بىراقلا يوق قىلىۋېتەتتى. بىز جىدەلنى ئايرىپ بولۇپ يولىمىزنى داۋام قىلىۋاتقاندا يەنە تەقدىرنىڭ چاقچاق قىلىشىغا ئۇچرىدۇق. ـ: «ئاااااااااااااااااااااااااااا!.....» غېنىنىڭ تۇيۇقسىز ئازاپلىق توۋلىشىدىن ھەممىز چۆچۈپ ئۇ تەرەپكە قارىدۇق. غېنى دولىسىنى تۇتىۋالغان بولۇپ ئۆزىنى بىز تەرەپكە ئاتتى، شۇندىلا ئەتراپىمىزنى يەنە بىر قوشۇن جەسەتلەرنىڭ قورشاپ بولغانلىقىنى ھېس قىلىپ يەتتۇق، ئەمما كېچىكىپ ھېس قىلغان ئىدۇق. جەسەتلەر بىزگە يېقىنلىشىپ بولغان ئىدى، ھەم قانداقتۇر غەيرى بىر ئاۋازلاردا غىڭشىغىنىچە ئاستا ـ ئاستا بىزگە يېقىنلاپ كىلىۋاتاتتى. ئابلاكام ئەتراپقا تېزلىك بىلەن بىر قۇر قارىۋەتكەندىن كېيىن ۋارقىرىدى ـ: تېز يىغىلىڭلار، جەسەتلەر بەك كۆپكەن!..... ئابلاكامنىڭ بۇيرۇقى بىلەن تەڭ ھەممىز تېزلىكتە چەمبەر شەكلىدە يىغىلىپ قىلىچلىرىمىزنى چىڭ تۇتقان ھالدا يەنە بىر قېتىملىق چوڭ جەڭگە تەييارلاندۇق!.....

ئەڭ ئاخىرقى جەڭ(7 ـ باب6 ـ قىسىم)

ھېچقايسىڭلار سەپتىن ئايرىلماڭلار!..... ئابلاكام بىزنى ھمايە قىلغاچ ۋارقىرىدى. بىزمۇ دەرھاللا توپلىشىپ ئەتراپنى كۈزىتىشكە باشلىدۇق. بۇ قېتىمقى جەسەتلەر ئۇنچە ئاز ئەمەستەك قىلاتتى، ھەممىسى بىزگە تىكىلگىنىچە خىرىس قىلىپ، ئۆتكۈر تىرناقلىرىنى بېلەپ تۇرىشاتتى. ـ: بۇ قېتىم تۇگەشتۇقمۇ نىمە!..... دىدى نىجات ئۆز ـ ئۆزىگە. ھەممىزنىڭ چىرايىدىن بىر خىل ئەنسىزلىك جۇش ئۇرۇپ تۇراتتى، نىمىشقىكىن قوللىرىمۇ ئىختىيارسىز تىترەپ ئۆزۈمگە بويسۇنمايتتى. شۇندا جەسەتلەر پوق قۇرتىدەك مىغىلداپ بىزگە ھۇجۇم قىلىشقا باشلىدى. جەسەتلەرنىڭ چاققان ھەركەتلىرى، ئۆتكۈر قورالى بولغان تىرناقلىرى بىزنى خېلىلا گاڭگىرىتىپ قويدى، ھەر قېتىم تىرناقلىرى قىلىچىمىزغا ئۇرۇلغاندا چاراسلاپ ئاۋاز چىقىپ كېتەتتى. كەينى ـ كەينىدىن كىلىۋاتقان جەسەتلەرنىڭ توختىماي قىلغان زەربىسىدىن خېلىلا ھالسىراپ قالدۇق. ئەمدىلىكتە بولسا ئۇلار توپىمىزنى بۆسۈپ كىرىپ بىزنى تەرەپ ـ تەرەپكە بۆلۈۋەتتى، ھەر قانچە قىلىپمۇ ئۇلارنىڭ بۆلۈۋېتىشىنى توسۇيالمىدۇق. شۇنداقتىمۇ ھەمراھلىرىمىزنىڭ كەينىدىن ھۇجۇم قىلىۋاتقان جەسەتلەرگە ئۇنۇملۇك ھالدا تاقابىل تۇرۇپ ئۆز ـ ئارا ھەمدەمدە بولدۇق. شۇ تاپتا جەسەتلەر بىلەن جەڭ قىلىۋاتقىنىمىزغىمۇ يېرىم سائەتلەرچە بولۇپ قالغان ئىدى، بىراق ئۇلار ھېچ تۇگەيدىغاندەك ئەمەس ئىدى. جەڭ ئارىلىقىدا ھەمراھلىرىمنىڭ پات ـ پات ئەنسىز توۋلاپ قويۇشلىرى منى تېخىمۇ جىددىيلەشتۈرۈپ قويدى.

ئۇلارغا قارىغىنىمدا بولسا ئوخشىمىغان ھالدا يارىلىنىپ، قان ئىچىدە تىز پۈكمەستىن بار كۈچى بىلەن ئېلىشىۋاتاتتى. ئۇلارغا قاراپ روھىم تېخىمۇ كۆتۈرۈلۈپ غايىپتىن كۈچ ئالغاندەك بولۇپ قالدىم ھەمدە قىلىچىمنى ئويناتقىنىمچە جەسەتلەر توپىغا شۇڭغۇدۇم!..... ھازىر كىم قەيەردە، كىم يارىلاندى، كىم ئاۋارىچىلىككە ئۇچرىدى ھېچقايسىمىز بىلمەيتتۇق، جەسەتلەر بىزنى بىردىن ئىككىدىن قورشاۋغا ئېلىۋالغان بولۇپ زەردە بىلەن ھۇجۇم قىلاتتى. ـ: سىلەر قەيەردە!..... دىدىم مەن جەسەتلەر بىلەن ئېلىشىۋاتقاچ. شۇنداً بىرسىنىڭ بىر يەردىن، يەنە بىرسىنىڭ يەنە بىر يەردىن ئاۋازى كېلىشكە باشلىدى. ـ: نىجات قېنىسەن؟ ..... نىجات ئاڭلىدىڭمۇ، جاۋاپ بەر!.....نىجات!..... مەن شۇنچە ۋارقىرىغان بولساممۇ ئەمما ئۇنىڭدىن سادا كەلمىدى. بىر چاغدا سىلىمكامنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى ـ: ئابلاجان قېنى سىلە؟ ..... سىلىمكام قايتا ـ قايتا توۋلىغان بولسىمۇ ئابلاكامدىن قايتۇرما جاۋاپ كەلمىدى. مەن يەنە ۋارقىرىدىم ـ: سىلىمكا، ئابلاكام بىلەن نىجات يوقاپ كەتتى!...ئاۋۋال بىز بىر ـ بىرىمىزنى تېپىۋالايلى ئۇنىڭدىن كېيىن ئابلاكام بىلەن نىجاتنى تاپايلى!..... ـ: بولىدۇ، ئەمىسە ھەممىڭلار قولچىراقنى ئاسمانغا تۇتۇپ بەلگە قىلىڭلار شۇ بويىچە يىغىلايلى!..... مەن سىلىمكامنىڭ ئاۋازى بىلەن تەڭ قولچىراقنى ئاسمانغا يورۇتقاچ جەسەتلەر بىلەن تىركىشىشكە باشلىدىم، شۇ پەيتتە ئاسمانغا ئەتراپتىنمۇ يورۇق چۈشۈشكە باشلىدى. دېمەك ئۇلار مەندىن ئانچە يىراق ئەمەس ئىدى. مەن بىر تەرەپتىن جەسەتلەرگە تاقابىل تۇرغاچ بىر تەرەپتىن يورۇق چۈشكەن جايغا قاراپ چېكىنىشكە باشلىدىم. بۇ چاغدا نىجات بىزدىن خېلىلا يىراق جايغا كېتىپ بولغان ئىدى. ئەمدى گەپنى نىجاتتىن ئاڭلايلى!..... نىجات سەپتىن بۆلۈنۈپ كەتكەندىن كېيىن بىزنى تاپالماي ئۆز خائىشى بويىچە چېكىنىشكە باشلىدى، بىراق ئۇ قېچىۋاتقاندا بىر نەچچە جەسەت ئۇنى قوغلاشقا باشلىدى، نىجات بولسا ئۆزىگە يېتىشىپ كەلگەن جەسەتلەر بىلەن ئېلىشىپ يوقاتقاندىن كېيىن بىزنى تاپالماي ئالدىغا كەلگەن يول بويىچە قېچىشقا باشلىدى. ئۇ خېلى قاچقاندىن كېيىن قوغلاپ كەلگەن جەسەتلەرنىڭ يوقلىقىنى بايقاپ ئازراق خاتىرجەم بولۇپ توختاپ بىرەدەم دېمىنى ئېلىۋىلىپ ئەتراپىنى كۈزىتىپ بىزنى ئىزدەشكە باشلىدى. بىراق بىزدىن يىراقلاپ كەتكەن بولغاچقا ئۆزىنىڭ قەيەرگە كېلىپ قالغىنىنىمۇ ئاڭقىرالماي بىر مەھەل تۇرۇپ قالدى. دەل شۇ پەيتتە ئەتراپىدىن چىرقىراق بىر ئاۋازنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتكىنىچە يەنە قېچىشقا تەمشىلىۋاتقاندا ئالدى تەرەپتىكى يۇلغۇنىڭ ئارىسىدىن بىر جەسەت ئېتىلىپلا چىقتى. جەسەت تۇيۇقسىزلا چىقاچقا نىجات ئۆزىنى توختىتىۋالالماي ئۇنىڭغا قاتتىق ئۈسسۈپ ئىككىلىسى تەڭلا ئارقىغا يىقىلىپ كەتتى. نىجات بېشىنى بىر سىلىۋىتىپ قارىغۇدەك بولسا ئالدىدىلا بىر جەسەت مەس ئادەمدەك ئەلەڭشىپ يۈرەتتى. بۇنى كۆرگەن نىجات ھودۇقۇپ ئەتراپىدىن بايا قاتتىق سوقۇلغاندا قولىدىن چۈشۈپ كەتكەن جەسەتلەر بىلەن ئېلىشىپ يوقاتقاندىن كېيىن بىزنى تاپالماي ئالدىغا كەلگەن يول بويىچە قېچىشقا باشلىدى. ئۇ خېلى قاچقاندىن كېيىن قوغلاپ كەلگەن جەسەتلەرنىڭ يوقلىقىنى بايقاپ ئازراق خاتىرجەم بولۇپ توختاپ بىرەدەم دېمىنى ئېلىۋىلىپ ئەتراپىنى كۈزىتىپ بىزنى ئىزدەشكە باشلىدى. بىراق بىزدىن يىراقلاپ كەتكەن بولغاچقا ئۆزىنىڭ قەيەرگە كېلىپ قالغىنىنىمۇ ئاڭقىرالماي بىر مەھەل تۇرۇپ قالدى. دەل شۇ پەيتتە ئەتراپىدىن چىرقىراق بىر ئاۋازنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتكىنىچە يەنە قېچىشقا تەمشىلىۋاتقاندا ئالدى تەرەپتىكى يۇلغۇنىڭ ئارىسىدىن بىر جەسەت ئېتىلىپلا چىقتى. جەسەت تۇيۇقسىزلا چىقاچقا نىجات ئۆزىنى توختىتىۋالالماي ئۇنىڭغا قاتتىق ئۈسسۈپ ئىككىلىسى تەڭلا ئارقىغا يىقىلىپ كەتتى. نىجات بېشىنى بىر سىلىۋىتىپ قارىغۇدەك بولسا ئالدىدىلا بىر جەسەت مەس ئادەمدەك ئەلەڭشىپ يۈرەتتى. بۇنى كۆرگەن نىجات ھودۇقۇپ ئەتراپىدىن بايا قاتتىق سوقۇلغاندا قولىدىن چۈشۈپ كەتكەن قولچىرىقىنى ئالدىدە ئەتراپتىن قىلىچىنى ئىزدەشكە باشلىدى، قېرىشقاندەك قېلىچى ھېچ يەردە كۆرۈنمەيتتى. ئۇ ھودۇقۇپ تۇرغاندا

جەسەت سەل ئېسىگە كېلىپ ئۇ تەرەپكە ئاستا-ئاستا كېلىشكە باشلىدى. - : يېقىن كەلمە!.....يوقال، نېرى يوقال.....ۋايجىيان!..... نىجات شۇنداق دىگىنىچە كەينىگە چىكىنىۋاتقاچ بىر نەرسىگە پۇتلىشىپلا يىقىلىپ چۈشتى، بىراق ئۇ قورقۇنچتا يەرنى تېپىچەكلەپ يۈرۈپ كەينىگە داجىۋاتاتتى. شۇنداجەسەتمۇ ئۇنىڭغا يېقىنلىشىپ كېلىپ بولدى. هايات-مامات قىل ئۈستىدە قالغاندا نىجات ئۆزىنىڭ تەقدىرىگە تەن بېرىپ ئۇنىڭ بىلەن يەكمۇ-يەك قۇرۇق قول هالدا بىر مەيدان قانلىق جەڭگە چۈشمەكچى بولۇپ تەييارلاندى ئەمما يەنىلا قورقۇپ تۇراتتى. دەل شۇ پەيتتە جەسەت بىلەن نىجاتنىڭ ئارىلىقى بىر مىتىرچىلا قالغان بولۇپ ئويلىمىغان يەردىن جەسەت قەدىمنى توختىتىپ يەردىن بىر نەرسىلەرنى ئېلىپ قاراشقا باشلىدى. - : شېشخىلىم!..... نىجات شۇنداق دىگىنىچە ئىتتىك يانچۇقىنى تۇتتى. ئەسلىدە بايا نىجات كەينىگە يىقىلىپ چۈشكەندە شېشخال ئۇنىڭ يانچۇقىدىن يېنىپ قالغان بولۇپ، جەسەت ئۆمرىدە تۇنجى قېتىم كۆرگەچكىمىكى ئالاهىدە كۆرۈنۈپ كەتكەن ئىدى. شۇ پەيتتە نىجات پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ ئاستا قاچاي دەۋاتقاندا جەسەتنىڭ خىرىلدىغان ئاۋازى بىلەن تەڭ توختاپ قالدى. جەسەت بولسا شېشخالنى نىجاتقا تەڭلىگىنىچە قاراپ تۇراتتى. شۇنداجەسەتمۇ نىجات هودۇقۇپ كېكەچلەپ كەتتى - : بۇ...بۇ...بۇ!.....شېشخال...شېشخالچۇ، هېلىقى ماندا قىلىپ ئېتىپ ئۇيىنايدىغان!..... ئۇ شۇنداق دىگەچ مەيدىسىگە«پاق!...»قىدە بىرنى قويۇپلا يۆتۈلۈپ كەتتى. هودۇقۇپ كەتكەچكىمىكى ئۆزىمۇ تۇيماستىنلا مەيدىسىگە قاتتىق ئۇرىۋىتىپ قېقىلىپ كەتكەن ئىدى. جەسەتمۇ چۆچۈپ كېتىپ كەينىگە داجىپ نىجاتقا خىرىس قىلىپ قويدى. - : قوقما، قوقما!.....مەن...مەن...ئانى قانداق ئۇيىنايدۇ كۆرسىتىپ قويدۇم، هاياجانلانما هە!..... نىجات جەسەتنى تىنىچلاندۇرغاچ ئەتراپتىن قىلىچنى تېپىۋىلىشنى شۇنچە ئارزۇ قىلىپ ئەتراپقا قاراتتى. بىراق قېرىشقاندەك قىلىچنى تاپالمايۋاتاتتى، شۇ تاپتا نىجات كەينىگە ئۆرۈلۈپ قاچسىلا جەسەتنىڭمۇ قوغلاپ كېلىشى مۇقەررەر ئىدى، شۇڭا ئۇ بەدبەشىرە بۇ ئالۋاستىدىن يىرگىنىپ يۈرىكى سېلىپ تۇرسىمۇ ئامال بار ئۇنى چۆچۈتۈپ قويماسلىق ئۈچۈن هەركىتىنى تېخىمۇ سىلىقلاشتۇرۇشقا تىرىشىۋاتاتتى. شۇنداجەسەتمۇ سۆڭەكلىرى كۆرۈنۈپ قالغان ياغاق قوللىرىنى ئىشقا سېلىپ مەيدىسىگە مۇشلىغاچ - : هۆها!هۆها!هۆها!.....دىيىشكە باشلىدى، جەسەتنىڭ ئاۋازى بوم چىقىقاچقا خۇددى ماسلا بولۇپ قالغان كانايدەك غەيرىلا چىقاتتى. نىجات بولسا ئۇنىڭ هەركەتلىرىنى كۆرۈپ بىر مەهەل ساراڭدەك قاراپلا قالدى. جەسەت بولسا هەر بىر قېتىم مەيدىسىگە ئۇرغاندا ئۆتكۈر تىرناقلىرى گۆشلىرى ساڭگىلاپ قالغان كۆكرىكىگە«گاچ...گاچ!...»قىلىپ سانجىلاتتى، ئەمما جەسەتتە بۇنىڭغا بىسىپەتەن هېچقانداق ئىنكاس يوق ئىدى. نىجات ئۆز-ئۆزىگە پىچىرلىدى - : ساراڭمۇ نىمە بۇ، ئۆزىنىڭ بەدىنىگە ئۆزى تىرنىقىنى سانجىپ يۈرىدىغۇ!...يەنە تېخى هېچنىمە بولمىغاندەك تۇرۇشلىرىنى قارا بۇنىڭ!..... شۇنداجەسەت هەركىتىنى توختىتىپ نىجاتقا ئىشارەت قىلدى. نىجات - : نىمە دەيسەن؟ .....ۋاي ئاللا، نىمىلەرنى

دەۋاتقانسەن...گېپىڭنىڭ بىرنى چۈشەنگەن بولسام ئۆلەي!.....دېدى جەسەتكە ھاڭۋاققىنىچە. جەسەت بولسا ھۆركىرەپ بىر قانداق ئىشارەتلەرنى قىلىۋاتاتتى. ـ: يېقىن كەلمە!...مەن...مەن گۇمپا ئۈگەنگەن...كېلىپلا قالساڭ پەشۋايىمدىن قېچىپ قۇتۇلالمايسەن!..... نىجات جەسەتنىڭ ئۆزى تەرەپكە كېلىۋاتقىنىنى كۆرۈپ هودۇققىنىچە بىر پۇتنى جەسەتكە تەڭلەپ تۇراتتى. بىراق جەسەتنىڭ شېشخالنى ئۆزىگە تەڭلەۋاتقىنىنى كۆرۈپ پۇتنى چۈشۈرۈپ جەسەتنىڭ ھەركىتىگە سەپ سېلىپ قارىدى. دەرۋەقە جەسەت نىجاتقا شېشخالنى تەڭلەۋاتقان بولۇپ مەيدىسىگە ئۇرغانىنىڭ ھەركىتىنى چىقىرىۋاتاتتى. شۇندىلا نىجات ئۇنىڭ مەقسىدىنى چۈشىنىپ ئىختىيارسىزلا كۈلۈپ تاشلىدى. ـ: ھوي مەخلۇق، بۇنى مەيدىسىگە ئۇرمايدۇ...قارا ھە بۇ تۆتتال شېشخالنى قولۇڭغا ئېلىپ يەرگە ئاتىسەن ئۈستىدىكى سانلار قاتار ياكى جۈپ بولۇپ قالسا ئۇتتۇڭ دېگەن گەپ، ھەممىسى ئوخشاش بولۇپ قالسىغۇ باي بوپ كەتتىڭ دەيلى!..... نىجات شۇنداق دېگەچ شېشخالنى جەسەتنىڭ قولىدىن ئېلىپ ئۇنىڭغا شېشخالنىڭ ئۈستىدىكى چېكىتلەرنى كۆرسىتۋاتاتتى، شۇ تاپتا بۇ قىمارۋاز ئۆزىنىڭ كىم بىلەن پاراڭلىشۋاتقانلىقىنى، جەسەتنىڭ ئۇنىڭ سۆزلىرىنى چۈشىنەلمەيدىغانلىقىنىمۇ ئۇنۇتقان ئىدى. ـ: كۆردۇڭمۇ، بۇنىۋاغۇ سەن بىر قېتىم ئاتىسەن مەن بىر قېتىم ئاتىمەن. قايسىمىز ئاتقاندا يۇقارقىدەك ئەھۋاللار بوپ قالسا يا سەن ئۇتىسەن ياكى مەن ئۇتىمەن!.....ئەگەر بۇنداق چۈشمەي قالسا ئېتىۋىرىمىز..... نىجات شۇندا بېشىنى كۆتۈرۈپ بۇ سەت چىرايىغا قاراپ تېنى شۇركىنىپ كەتتى ـ: مەن كىم بىلەن پاراڭلىشىۋاتمەن ھوي!.....ساراڭ بوپ قاپتىمەن، ساراڭ!..... نىجات چاچراپ قوپۇپ كۆزلىرىنى ئۇۋۇلىۋىتىپ ئالدىغا يەنە قاراپلا چۆچۈپ كەينىگە داجىدى ـ: ۋايجاااان!.....خىيالىم بولۇپ قالسىدى دېسەم ماۋۇ يەنە ئوسمىناخۇنىدەك ھىجىيىپ قاراپ تۇرىدىغۇ ماڭا!...بۇنىڭدىن قانداق قۇتىلامە ئەمدى..... نىجات ئۆزىگە شۇنداق سۆزلىگەچ شېشخالنى جەسەتكە تەڭلىدى ـ: مە.....بۇنى ئېلىپ ئەمدى كەتكىن ھە!.....گەپ ئاڭلا، بۇ ناھايىتى قىممەتلىك نەرسە بۇنى باشقا جەسەتلەرگە كۆرسەتسەڭ سېنى ھازىرلا پادىشاھ قىلىپ سايلىۋىتىدۇ مانا!.....گېپىمگە ئىشەنمىسەڭ بېرىپ سىناپ باققىنە، جەسەتلەر ئاۋۇ تەرەپتىمىكى!..... ئۇ شۇنداق دېگەچ قولىدا ئۆزىمۇ بىلمەيدىغان بىر يەرنى كۆرسەتتى. جەسەت بولسا ئېغىر تىنغان ھالدا ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتى. نىجات ئۇنى ئالدىيالايدىغانلىقىغا كۆزى يەتمەي ئامالسىز شېشخالنى يەنە تارتىۋىلىپ يەردە زوڭزىيىپ ئولتۇردى ھەمدە جەسەتكە ـ: ئوتىرە مەيدە، مانى ئاتىمىز ئەگەر ئۇتتۇرىۋەتسەڭ بولدى قىلىپ قايتىپ كېتىسەن چۈشەندىڭمۇ؟ .....دېدى، بىراق جەسەتنىڭ ئىپادىسىز قاراپ تۇرغىنىنى كۆرۈپ تىرىكىپ كەتتى ـ: ئاھ خۇدا، كالىكەنغۇ مۇنۇ!.....ئەتتىگەننىڭزى بىر مۇنچە ۋالاقلىسام ئىپادىسىز قاراپ تۇرغىنى تۇرغان!..... جەسەتكە قانداق چۈشەندۈرۈشنى بىلەلمىگەن نىجات ئاخىرى يانچۇقىدىن كىچىك قاتلانما پىچىقىنى چىقاردى ـ: مانى كۆدۈڭمۇ؟

ئۇتتۇرىۋەتسەم بۇنى ساڭا بېرىمەن، ئۇتىۋالسام ماڭا چېقىلماي قايتىپ كېتىسەن...ئەمدى چۈشەندىڭمۇ گومۇش!..... شۇنداق جەسەت قولىنى بەدىنىڭ ئىچىگە تىقىپ بىر نەرسىلەرنى ئاختۇرۇشقا باشلىدى، بۇنى كۆرگەن نىجاتنىڭ كۆڭلى ئېلىشىپ قۇشۇۋەتكىلى قىل قالدى ـ: ھۆ!.....بۇ تەلۋە ئالۋاستى يۈرەك، بۆرەكلىرىنى دوغا تىكمىگىيدى تېخى!..... شۇنداق جەسەت بەدىنىڭ ئىچىدىن ئىچ باغرى ئارىلاش بىر نەرسىنى ئېلىپ نىجاتقا تەڭلىدى. ـ: نېرى تارت ئۇ بىر نىمەڭنى!.....دەپ تۇرسام راسلا ئىچ باغرىنى ئاپتىغۇ ماۋۇ.....ئەستا، ئەستا!...بۇ ساراڭدىن قانداق قۇتۇلامە ئەمدى!..... نىجات چۆچۈپ كەينىگە داجىغاچ سۆزلەپ كەتتى، شۇ تۇرقىدا جەسەت بىلەن يەنە بىرەدەم تۇرسىلا يىغلىۋىتىدىغاندەك قىلاتتى. جەسەت بولسا قولىدىكى نەرسىگە يۆگىشىۋالغان ئىچ باغرىنى ئاجرىتىۋىتىپ نىجاتقا قايتىدىن تەڭلىدى، نىجات بولسا سەل گۇمانسىراپ ئۇ نەرسىگە قاراپلا كۆزلىرى يوغىناپ كەتتى. چۈنكى كۆز ئالدىدا چوكىغا ئوخشاش ئۇزۇنراق كەلگەن، توم بىر نەرسە سېرىق رەڭدە پارقىراپ تۇراتتى. شۇنداق نىجات ئۇنى چاقماقلىق بىلەن قولىغا ئېلىپ يەرگە بىر مىلىۋەتكەندىن كېيىن پاكىز سۈرتىۋىتىپ قايتىدىن قارىدى. دەرۋەقە قولىدا تۇرغىنى ئاچقۇچقا ئوخشاپراق كېتىدىغان سېرىق رەڭلىك نەرسە ئىدى. ئۇ ھاياجاندا چىشلەپ باقاي دېدىيۇ توختاپ قالدى، چۈنكى جەسەت ئۇنى بايا ئىچ باغرىلىرىنى كولاپ يۈرۈپ ئالمىغانمىتى؟ .....لېكىن قانداقلا قارىسا بۇ ساپ ئالتۇن بولۇپ مۇشۇنداق قاراڭغۇدىمۇ سېرىق رەڭدە پارقىراپ تۇراتتى. نىجات كۆزىگە ئىشەنمەستىن قولىدىكى ئالتۇن ئاچقۇچنى ئۇيان ـ بۇيان چۆرۈپ قاراشقا باشلىدى، شۇنداق جەسەت ھۆركىرەپ ئالتۇن ئاچقۇچنى نىجاتنىڭ قولىدىن تارتىۋىلىپ يىنىغا قويدى. دېمەك ئۇ نىجات بىلەن بىر مەيدان تاۋكاغا چۈشمەكچى ئىدى. نىجاتمۇ ئۇنىڭ مەقسىدىنى چۈشىنىپ شېشخالنى ئالدىدە ئۇنىڭغا قارىتىپ«گۇپ!»پىدە ئاۋاز بىلەن تەڭ يەرگە ئاتتى ـ: ئاپلا كەلمىدى ما قىتتىم!...ھە ئەمدى سەن ئاتە!..... جەسەت بولسا ئاۋاق قوللىرى بىلەن شېشخالنى ئاران تەستە توپا ئارىلاش يەردىن تېرىپ ئېلىپ نىجاتنىى دوراپ«يەر»گە ئاتتى. بىراق جەسەتنىڭ بۇ ھەركىتىنى ئېتىش دىمەستىن چۆرۈش دېسەك توغرا بولاتتى، چۈنكى ئۇنىڭ ئاتقان شېشخلى ئۇلاردىن نەچچە مېتىر يىراقتا ئۇچۇپ كەتكەن ئىدى. نىجات جەسەتكە ئالىيىپ قاراپ قويۇپ يۈگۈرۈپ بېرىپ شېشخالنى ئېلىپ جەسەتنىڭ يېنىغا يىنىپ كەلدى. ھازىر نىجاتنىڭ كاللىسىدا«قېچىش» ئەمەس بەلكى«ئالتۇن ئاچقۇچنى ئۇتۇش»دىگەن خىيال ئۇستۇن ئورۇنغا ئۆتۈپ بولغان ئىدى. ئۇلار شۇ تەرىقىدە«ئېتىپ»، «چۆرۈپ»دېگەندەك قىلىپ ئولتۇراتتى، نىجات شېشخالنى ئېتىپ بولۇپ پات ـ پات ئۆزىنىڭ تەلىيىنىڭ كاجلىقىغا ئېچىنىپ قاقشاپ قوياتتى، كۆزلىرى ھامان جەسەتنىڭ يىنىغا قويۇلغان ئالتۇن ئاچقۇچتا ئىدى. نىجات بۇ قېتىم شېشخالغا«سۇق»لەپ قويۇپ بىر ئېتىۋىدى ئىككى جۈپ چۈشتى، بۇنى كۆرگەن نىجات سەكرەپ كەتتى ـ: ۋاھ، قارا مەن ئۇتتۇم ئەمدى ئالتۇن مېنىڭ بولدى!.....نىجات شۇنداق دەپ ئالتۇنغا قولىنى

ئۇزىتىشىغا توساتتىن«قىمارۋاز»جەسەتنىڭ بېشى ئۇزۇلۇپلا نىجاتنىڭ ئالدىغا دومۇلاپ چۈشتى. تۇيۇقسىز يۈز بەرگەن بۇ ۋەقەدىن قاتتىق چۆچۈپ كەتكەن نىجات ۋارقىرىغىنىچە كەينىگە بىرنى موللاق ئېتىپ كەتتى. ھەمدە تېزلىكتە ئورنىدىن تۇرۇپ قولچىرىغىنى تىترىگەن قوللىرىدا چىڭ تۇتۇپ ئالدىغا يورۇتۇپ يەنە ۋارقىراپ تاشلىدى«ئاااااااااااا، قۇتقۇزۇڭلار ئالۋاست!.....»شۇندا نامەلۇم بىر گەۋدە چەبدەسلىك بىلەن كېلىپ نىجاتنىڭ ئىغىزىنى تۇتۇۋالدى، نىجاتنىڭ ئىغىزىنى تۇتۇۋالغان بۇ گەۋدە قارىماقتا ئالۋاستىدەك قىلاتتى. شۇندا ئۇنىڭدىن سادا كەلدى ـ: ئۇششششششش!...ئاۋازىڭنى چىقارما، مەن ئابلاكاك!..... شۇندا نىجات ئۇنىڭ قولىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىپ يەنە سەپسېلىپ قاراشقا باشلىدى. بىراق قانداقلا قارىسا ئۇ ئابلا ئاكىغا ئوخشىمايتتى، كۆز ئالدىدا تۇرغان كىشىنىڭ يۈزلىرى قىزىرىپ كەتكەن بولۇپ تېرىلىرى سۆڭىكىگە چاپلىشىپ ئۇنى ئالۋاستىغىلا ئوخشىتىپ قويغان ئىدى. نىجات ھودۇقۇپ ئۇنىڭدىن قايتا سورىدى ـ: ئابلاكام؟ .....سىز راسلا ئابلاكاما، ئەمىسە نىمىشقا بۇنداق بولۇپ كەتتىڭىز!..... ـ: مەندىن كۆپ گەپ سورىما، ئۆزگۈرىدىغىنىمغا ئاز قالدىم شۇڭا شۇنداق.....ئېيتە سەن قانداق كېلىپ قالدىڭ؟ ..... ئابلاكام سۆزلىگەندە ئاۋازى بىرخىل بوغۇق چىقاتتى. نىجات دۈدۈقلاپ جاۋاپ بەردى ـ: مەن...مەن!.....توپتىن ئايرىلىپ قېلىپ ماڭغان يولۇمدىن ئېزىپ قالدىم، شۇ چاغدا بۇ جەسەتكە ئۇچراپ قالغان!..... ـ: بولدى، ئارتۇق ۋاقتىم قالمىدى!...ئېسىمنى يوقاتقىچە سېنى ئېلىپ سېلىماخۇنلارنىڭ قېشىغا ئاپىرىپ قويمىسام بولمايدۇ!.....ئابلاكام شۇنداق دېگىنىچە نىجاتنىڭ قولىدىن تارتتى، بىراق نىجات توختۇلىپ ئابلاكامنىڭ قولىدىن ئاجرىلىپ چىقىپ جەسەتنىڭ يېنىغا يۈگۈردى، ھەمدە يەردىكى ئالتۇن ئاچقۇچنى يانچۇقىغا سېلىپ ئابلاكام تەرەپكە يېنىپ كەلدى. ئابلاكام ئۇنىڭ ھەركىتىنى كۆرۈپ ھەيران بولۇپ سورىدى ـ: ئېلىۋالغىنىڭ نېمە ئۇ؟ ..... ـ: قاراڭ ئابلاكا، مەن ئۇ ئالۋاستىدىن بۇنى ئۇتۇۋالغاندا سىز ئۇنىڭ كاللىسىنى ئۇزىۋەتتىڭىز، ئۆزىغۇ يۇۋاش كاساپەتكەن!..... ـ: ساراڭموسەن!...ئالۋاستىنىڭ يۇۋاش بولغىنىنى نەدە كۆرگەنتىڭ؟ ..... ـ: بايا ئۇ ماڭا چېقىلمىدى، ئەكسىچە ئۇنىڭ بىلەن قىمار ئويناپ ئۇتۇۋالدۇق!..... ـ: چۈشۈڭدە شۇنداق بولغان ئوخشايدۇ، جىق گەپ قىلماي تېز ماڭايلى!..... ئابلاكام شۇنداق دېگىنىچە نىجاتنىڭ سۆزىگىمۇ پەرۋا قىلماستىن قولىنى چىڭ تۇتقىنىچە ئۇنى قوغدىغان ئاساستا بىزنى ئىزدەپ قاراڭغۇلۇققا شۇڭغۇدى!.....

ئەك ئاخىرقى جەڭ(7 ـ باب7 ـ قىسىم)

سېلىمكا قېنىسىز؟ ..... مەن ھەمراھلىرىمنىڭ چىراق يورۇقى بويىچە چېكىنىۋاتقاچ سېلىمكامنى توۋلىدىم. ـ: مانا مەن!.....ئالۋاستىلار بارغانسېرى كۆپىيىپ كېتىۋاتىدۇ، ئامال بار ئۆزۈڭلارغا دىققەت قىلىڭلار!..... سېلىمكام شۇنداق توۋلىغاچ ئاۋازىم چىققان تەرەپكە باشلىدى. شۇندىلا قاراڭغۇلۇق ئىچىدىن ئەتراپىنى نۇرغۇن جەسەتلەر قورشاپ ئالغان

سېلىمكامنى غۇۋا كۆرۈپ قالدىم. ـ: سېلىمكا مەن يان تەرىپىڭىزدىلا!.....ئامال قىلىپ ئەزالىرىمىزنى يىغىۋالايلى!..... ـ: بولىدۇ!..... سېلىمكام شۇنداق دېگەچ مەن تەرەپكە سۈرۈلۈپ كېلىشكە باشلىدى. نەچچە سېكۇنتتىن كېيىن سېلىمكامنىڭ قاتتىق نەرە تارتىشى بىلەن تەڭ ماڭا يېقىنلا جايدىكى ئۇچ ـ تۆت جەسەتنىڭ كاللىسى بىراقلا ئۇزۈلۈپ يەرگە يېقىلدى ھەمدە سېلىمكام كۆز ئالدىمدا نامايان بولدى. سېلىمكامنىڭ بەدەنلىرى قانغا مىلەنگەن بولۇپ ئۇچىسىدا قېپ قالغان ئاسما مايكىسىمۇ يىرتىلىپ كەيگۈسىزلا بولۇپ كەتكەن ئىدى. ـ: قولۇڭنى ماڭا بەر!..... سېلىمكامنىڭ توۋلىشى بىلەن تەڭ ئېسىمگە كېلىپ ئۇنىڭغا قولۇمنى ئۇزاتتىم..... ـ: كەينىڭگە دېققەت قىل!..... تۇيۇقسىز توۋلاشتىن ھېچنىمىنى ئاڭقىرالماي تۇرغىنىمدا سېلىمكام مىنى كۆچەپ ئۆزى تەرەپكە تارتىۋىتىپلا ئالدىغا ئېتىلدى. ـ: «ئاااااااااااااااا!.....» سېلىمكامنىڭ ئەنسىز ۋارقىرىشىدىن چۆچۈپ نىمە ئىشلىقىنى بىلگىنىمدە بولسا بىر جەسەتنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرى سېلىمكامنىڭ كۆكرىكىگە سانجىلىپ بولغان ئىدى. بۇ ھالنى كۆرۈپ غەزىپىم تېشىپ، قېنىم قىزىدىدە زەردە بىلەن قىلىچ ئۇرۇپ جەسەتنىڭ قولىنى ئۈزۈپ تاشلىدىم، سېلىمكام بولسا ھالسىزلىنىپ يەردە ئولتۇرۇپ قالدى. شۇندا تېخىمۇ غەزەپلىنىپ كۆزلىرىمگە قان تولغان ھالدا ھۇجۇم قىلىپ كېلىۋاتقان جەسەتلەرگە تاشلاندىم. مەن ئالۋاستىلار بىلەن ئېلىشىۋاتقاندا سېلىمكام زەئىپ ئاۋازدا ـ: تېز قاچ، مەن بىلەن كارىڭ بولمىسۇن!...تېزدىن باشقا ئەزالارنى يىغىپ دەرھال ئالۋاستى ئۆڭكۈردىكى ئالماس بىلەن قانلىق كىتاپنىڭ ئورنىنى تېپىڭلار، بۇ ھالدا جەسەتلەرنى قىرىپ تۈگىتىپ بولالمىغۇدەكمىز!...بۇلارغا مەن تاقابىل تۇراي، سىلەر تېزدىن خارابىيلىقنىڭ سېھرىنى يوق قىلىڭلار تېز!.....دېگەچ ئاستا ـ ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ خەنجىرىنى قايتىدىن قولىغا ئالدى. بىراق كۆكرىكىدىن قان چىقىۋاتقاچقا شۇنچە مەدەت قىلسىمۇ پۇت ـ قولى بوشىشىپ كېتىۋاتاتتى. ـ: بولمايدۇ!.....دىدىم مەن قەتئىيلىك بىلەن ـ: نېمە كۆرسەك تەڭ كۆرىمىز، سىز بىزنى قۇتقۇزىمەن دەپ شۇنچە خەتەرگە تەۋەككۈل قىلىپ كەلگەن تۇرسىڭىز ئەمدىلىككە كەلگەندە مەن سىزنى مۇشۇنداقلا تاشلاپ قويامدىم؟ .....بۇنى ئۇخلاپ چۈشىڭىزدىمۇ ئويلىماڭ، جېنىم تېنىمدىلا بولىدىكەن سىزنى ھەرگىز تاشلاپ قويمايمەن!..... مەن شۇنداق دەپ سېلىمكامنى يۆلىۋالغاچ جەسەتلەر بىلەن ئېلىشىپ ئاستا ـ ئاستا باشقا ھەمراھلار تەرەپكە چېكىنىشكە باشلىدىم. ـ: قەھرىمان قېنى سىلەر!..... رۇسۇل بىلەن غېنىنىڭ تەڭلا توۋلىغان ئاۋازىدىن خۇددى يۈتتۈرۈپ قويغان بىر نەرسەمنى تېپىۋالغاندەك خۇشال بولۇپ كەتتىم ـ: مانا بىز، قولچىراقنى ئاسمانغا يورۇتاي يورۇقنى كۆرسەڭلا دەرھال بىز تەرەپكە كېلىڭلار، سېلىمكام يارىلاندى!..... ـ: بولىدۇ، توختا بىز ھازىرلا بارىمىز!..... بىز ئازدىن كېيىن ئەتراپىمدىكى جەسەتلەرنىڭ سانى ئازلاشقا باشلىدى، شۇندىلا رۇسۇل بىلەن غېنىنىڭمۇ بىر بۆلۈك جەسەتنى ئۆزىگە تارتىپ ئېلىشىۋاتقانلىقىنى كۆردۇم. ـ: قەھرىمان، سېلىمكامنى دەرھال خالىي جايغا يۆتكە. بىز

ئەتراپىڭدىكى جەسەتلەرنى ئۆزىمىزگە تارتقاچ تۇرايلى، خاتىرجەم بول سېنى ھمايە قىلىمىز!..... مەن غېنىنىڭ سۆزى بىلەن تەڭ جەسەتلەرنى يىقىن كەلتۈرمەي سېلىمكامنى يۆلەپ كەينىمگە چېكىنىشكە باشلىدىم، غېنىلار بولسا بىزگە ھۇجۇم قىلىۋاتقان جەسەتلەرنى ئۆزىگە تارتىپ كۈچ ئېلىشىۋاتاتتى. شۇندا مەن، بىزگە ئەگىشىپ كەلگەن بىر نەچچە جەسەتنى تازىلاپ سېلىمكامنى خالىي بىر جايدا ئولتۇرغۇزدۇم ـ: سېلىمكا قانداقراق؟ ..... ـ: ھېچقىسى...يوق، ئازراق ئاغرىۋاتىدۇ شۇ!..... مەن سېلىمكامنىڭ يارىسىغا قاراپ تۇرۇپلا قالدىم، ئۇنىڭ كۆكرىكىدە مېغىز چوڭلۇقىدا نەچچە تۆشۈك تىشىلىپ قالغان بولۇپ، ھەتتا بىلەر بىلىنمەس قان سىرغىپ تۇراتتى. شۇندا چاقماقنىڭ بىلەن كۆينىكىمنىڭ يېڭىنى يىرتىپلا ئۇنىڭ كۆرىكىنى تېڭىشقا باشلىدىم. ـ: ئابلاجان بىلەن نېجاتچۇ؟ ..... سېلىمكامنىڭ تۇرۇپلا سورىغان سوئالىدىن دەرھال ئابلاكام بىلەن نىجات يادىمغا كەلدى ـ: توغرا، ئابلاكام بىلەن نېجاتنى تېخىچە تاپالمىدۇق، تېخى ئابلىكىم بىلەن ئەنۋەرنىڭمۇ خەۋرى كەلمەيۋاتىدۇ. رۇسۇل بىلەن غېنىمۇ بىزگە ھۇجۇم قىلىۋاتقان ئالۋاستىلارنى ئۆزىگە تارتىپ جەڭ قىلىپ قالدى!..... ـ: ئۇنداقتا بۇ يەرگە نىمگە كىلىۋالدۇق، دەرھال ئۇلارنىڭ قېشىغا بارايلى!..... ددى سېلىمكام قوپۇشقا ئۇرۇنۇپ. شۇندا سېلىمكامنى تۇتىۋالدىم ـ: مىدىرلىماڭ!...يارىڭىز ئېغىر، بارغان بىلەنمۇ جەسەتلەرنىڭ زىيانكەشلىكىگە ئۇچرايسىز. شۇڭا ئاۋۋال سەل ئارام ئېلىۋىلىڭ قالغان ئىشنى كېيىن بىرنىمە دېيىشەيلى، ياكى بولمىسا سىز مۇشۇ جايدا ئارام ئېلىپ تۇرۇڭ، مەن بېرىپ غېنىلارغا ھەمدەمدە بولاي. جەسەتلەرنى تازىلاپ بولغاندىن كېيىن قالغانلارنى ئىزدەپ تېپىپ ئاندىن ئالۋاستى ئۆڭكۈرىگە كىرەيلى بولامدۇ؟ ... سېلىمكام سۆزۈمگە قوشۇلمىدى ـ: بولمايدۇ، مەن ھېچنىمە بولمىدىم...ئالۋاستىلار بىلەن يەنە جەڭ قىلالايمەن، تېزدىن بېرىپ ئەزالىرىمىزنى تېپىۋالايلى، ئۇلارغا بىرەر ئىش بولۇپ قالسا ئۆزۈمنى كەچۈرەلمەيمەن!..... ئۇ شۇنداق دېگەچ خەنجىرىگە تايىنىپ ئورنىدىن تۇردى. سېلىمكامغا شۇنچە چۈشەندۈرگەن بولساممۇ ھېچ گەپ يەيدىغاندەك ئەمەس ئىدى، ئاخىرى ئامالسىز سېلىمكام بىلەن بىللە غېنى بىلەن رۇسۇل تەرەپكە ماڭدۇق. بىز بارغاندا ئۇلار جەسەتلەرنىڭ ئارىسىدا قورشىلىپ قالغان بولۇپ جېنىنىڭ بېرىچە قارشىلىق قىلىۋاتاتتى. ئۇلارنى كۆرۈپ سېلىمكام ئۆزىنىڭ يارىلانغىنىغمۇ پەرۋا قىلماستىن خەنجىرىنى ئويناتقىنىچە جەسەتلەر توپىغا ئېتىلدى، مەنمۇ سېلىمكامغا ئەگىشىپ جەسەتلەر توپىنى بېسىپ كىردىم. ـ: قانداقراق، ئىككىڭلارغا بىرەر ئىش بولمىغاندۇ؟ ..... ـ: ياق، ئازىراق يارىلاندۇق...لېكىن چوڭ مەسىلە يوق!...سەن سېلىمكامنى يەنە ئېلىپ يىنىپ كەپسەنغۇ، ئۇنى بىخەتەر جايغا يۆتكەپ كەت دېمىگەنمىدىم؟ ..... ددى غېنى ئاچچىقلاپ. مەن جاۋابەن ـ: شۇ سېلىمكام ئۇنىماي تۇرىۋالدى، گەپكە كىرگۈزەلمەي ئاخىرى كەينىدىن بىللە يېنىپ كەلدىم!.....ددىم. غېنى جەسەتلەر بىلەن ئېلىشىۋاتقاچ ماڭا بىردەم تاپا ـ تەنە قىلىپ قويۇپ ئىغىز ئاچتى ـ: بۇنداق ئېلىشىۋەرسەك ھەممىمىز ئۆلۈپ كەتكۈدەكمىز،

ياخشىسى قورشاۋنى بۆسۈپ چىقىپ بىرەر جايدا دالدىلىنىۋالايلى، ئالۋاستىلارنىڭ سانى سەل ئازايغاندا قەدەم ـ قەدەمدىن ئۇلارنى يوقىتىپ ماڭساق ياخشىراق بولارمىكىن!..... ـ: شۇنداق قىلساقمۇ مەيلى، لىكىن ھازىرقى ئەڭ مۇھىم ئىش ئابلاكام بىلەن نىجاتنى تېزرەك تېپىۋالساق بولاتتى. ئەنىۋەر بىلەن ئابلىكىمۇ يوقاپ كەتتى، قەيەرلەردە يۈرگىنى نامەلۇم!..... غېنى سۆزۈمنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتتى ـ: نېمە دەيسەن، ئابلىكىم بىلەن ئەنىۋەرمۇ يوق دېدىڭما؟ ..... ـ: شۇنداق، بايا جەسەتلەر بىزنى بۆلۈۋەتكەندە يىقىنلا جايدىن ئاۋازى چىققاندەك قىلىۋاتقان لىكىن بۇلار بىلەن ئېلىشىپ بىردەمدىن كېيىن ئۇلارنىمۇ يوقىتىپ قويدۇم!..... ـ: ئەستا!...ئۇلار قەيەرگە كەتكەندۇ ئەمدى!...بولدى ياخشىسى ھازىر سېلىمكامنى ياخشى قوغداپ قورشاۋدىن بۆسۈپ چىقايلى، ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇلارنىمۇ بىر يەرلەردىن تاپارمىز!..... ـ: بۆسۈپ چىقالمايدىغاندەك قىلىمىز، قاراڭلار ئۇياقتا!..... رۇسۇلنىڭ ئىختىيارسىزلا دىگەن سۆزىدىن ھەيران بولۇپ ئۇ دىگەن تەرەپكە قاربدۇق، دېگەندەك يەنە بىر توپ قارا گەۋدە بىز تەرەپكە ئۇچقاندەك كېلىۋاتاتتى. ئۇلارغا سەپسېلىپ قاراۋاتقىنىمدا تۇيۇقسىز قۇلاق تۈۋۈمدىن بىر نەرسە«ۋىڭ!»قىلىپلا ئۆتۈپ كەتتى. ـ: قەھرىمان نىمە ھاڭۋېقىپ قاراپ تۇرسەن، ئۇلار نىمە بولسا كارىڭ بولمىسۇن، ھازىر ئۆزۈڭگە ئىھتىيات قىل!..... غېنى شۇنداق دېگەچ ماڭا ئېتىلىپ كەلگەن بىر جەسەتنىڭ كاللىسىنى ئۈزۈپ تاشلىدى، جەسەتنىڭ قولى بولسا قۇلاق تۈۋۈمدىن ۋىڭىلداپ ئۆتۈپ كەتكەن ئىدى. شۇ تاپتا يەنە بىر قېتىملىق چوڭ خەتەر بىزگە يېقىنلاپ كېلىۋاتقان ئىدى. كۆڭلۈمدە ئابلاكام بىلەن نىجاتنىڭ تېزرەك كېلىشىنى ئۈمۈد قىلاتتىم. شۇنداق قارا گەۋدىلەرمۇ بىزگە بارا ـ بارا يېقىنلىشىپ كەلگىنىدە ئۇلارنى سەل ئىلغا قىلالىدىم ھەمدە قاراپلا ۋارقىراپ كەتتىم ـ: ئەنىۋەر!..... دەرۋەقە يۈگۈرۈپ كېلىۋاتقانلارنىڭ ئالدىدىكىسى ئەنىۋەر بولۇپ يۈگۈرۈپ كېلىۋاتقاچ ۋارقىرايتتى ـ: بىزگە ياردەم قىلىڭلار، جەسەتلەر ئارقىمىزدىن قوغلاپ كېلىۋاتىدۇ!..... شۇ تاپتا ئۆزىمىزنى ئاران قوغداۋاتقاندا ئەنىۋەرنىڭ يەنە بىرتوپ جەسەتنى بىز تەرەپكە باشلاپ كېلىشى مېڭەمنى قاينىتىۋەتتى. ئۇنىڭ كەينىدىكىسى ئابلىكىم بولۇپ پات ـ پات كەينىگە قىلىچ ئۇرغاچ بىز تەرەپكە چېكىنىپ كېلىۋاتقان ئىدى، شۇنداا ئەھۋالنىڭ جىددىي ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ سېلىمكامنى جەسەتلەر شالاڭراق جايغا يۆتكەپ كەلدىم. ـ: نىمىش قىلىۋاتىسەن، مەندىن ئەنسىرىمە مەن يەنە جەڭ قىلالايمەن!...سېلىمكاڭنى ئۇنداق بوش چاغلاپ قالما، تىنىقمىلا بولىدىكەن نەچچە مىڭ جەسەتنىڭ كاللىسىنى تېنىدىن جۇدا قىلىمەن!..... سېلىمكام شۇنداق دەپلا مېنى ئارقىغا تارتىپ جەسەتلەرنى يېرىپلا چىقىپ ئەنىۋەر بىلەن ئابلىكىمنى قوغلاپ كېلىۋاتقان جەسەتلەرگە ئېتىلدى. ـ: سېلىمكا ئۇنداق قىلماڭ!..... ئاخىرقى دېگەن سۆزلىرىم ھاۋادا لەيلەپ قالغان ئىدى. سېلىمكام سۆزلىرىمگە پەرۋاسۇ قىلماستىن جەسەتلەر بىلەن قاتتىق جەڭگە چۈشۈپ كەتتى. سېلىمكامنىڭ تۇرقىدىن قەتئىي نىيەتكە كەلگەنلىكى چىقىپلا تۇراتتى، مەن

ئۇنىڭغا بىرەر خەتەر يېتىشىدىن ئەنسىرەپ كەينىدىنلا ئۇ تەرەپكە ئېتىلدىم. جەك قايتىدىن بىر قەپەس باشلىنىپ ئەتراپنى قىيا-چىيا قاپلاشقا باشلىدى. لېكىن مەن ئابلاكام بىلەن نىجاتتىن باشقا ھەمراھلىرىمىزنى تىپىۋالغانغا خۇش ئىدىم. كۆڭلۈمدە«ئامال قىلىپ بۇلاردىن قۇتۇلۇۋالساقلا، ئابلاكام بىلەن نىجاتنى چوقۇم ئىزدەپ تاپىمىز»دەپ ئويلايتتىم. بىراق جەسەتلەر بىزگە قۇتۇلدىغان پۇرسەتنى بەرمەيۋاتاتتى، شۇ تاپتا بىز پۈتۈن زېھنىمىز بىلەن جەسەتلەردىن قوغدالغاچ ئۇلاردىن قۇتۇلۇشنىلا ئويلايتتۇق. جەك خېلى داۋاملاشقاندىن كېيىن مىنىك قىلىچنى كۆتۈرگىدەكمۇ ماغدۇرۇم قالمىدى، ئالدىدا جەسەتلەرنى پارچىلاپ ھارمىغان قىلىچىم ئەمدى بولسا ئۇلارنى«سىيلاپ»ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى. توساتتىن يىراقلاردىن ئاڭلانغان غۇۋا ئاۋاز ئۆلۈمدىن قۇتقۇزغۇچى پەرىشتىدەك ناھايىتى يېقىملىق ئاڭلىنىپ كەتتى. -: ئۇلارنى كۆردۈم، قارا ئاۋۇ يەردىكەن تېز بارايلى!..... بۇ ئاۋاز دەل ئابلاكامنىڭ ئاۋازى ئىدى. شۇنداً ئۇ تەرەپتىن يەنە ئاۋاز كەلدى -: قەھرىمان بىز كەلدۇق، يىقىلىپ قالماي تۇر!..... بىرەمدىن كېيىنلا ئادەمنىڭ ئىشەنگۈسى كەلمەيدىغان بىر ئىش يۈز بەردى، يەنى بىر جەسەت چاقماقتەك كېلىپ بىزنى قورشۇالغان جەسەتتىن يەتتە سەككىزنى قوشۇپلا تۆت - بەش مېتىر يىراقلىققا ئۇچۇپ كەتتى، جەسەتلەر بولسا بىز بىلەن ئېلىشىشتىن توختاپ ھەيران قالغاندەك بىر نۇقتىغا تىكىلىپ قالغان ئىدى. ئۇلار قارىغان تەرەپتە بولسا گەۋدىلىك كەلگەن بىر«جەسەت»نىجات بىلەن تۇراتتى. بۇ ھالنى كۆرۈپلا ئۆزۈمنى يوقتىپ قويغىلى قىل قالدىم -: نىجات يىنىڭغا دىققەت قىل!..... -: ۋوي، نىمە دەپ يۈرىسە...بۇ ئابلاكام!..... -: نېمە؟ ..... نىجاتنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەممىمىز ھەيرانلىق بىلەن قاراپلا قالدۇق. شۇنداً جەسەتلەرمۇ بىردىن - ئىككىدىن بولۇپ يۆلىنىشىنى ئۆزگەرتىپ ئابلاكام تەرەپكە مېڭىشقا باشلىدى. جەسەتلەر قارىماققا ئىككىلىنىپ قالغان بولۇپ، ئابلاكامنىڭ ئەتراپىدا ھەيرانلىق بىلەن، پات - پات خىرىس قىلىپ قويۇپ تۇراتتى. شۇنداً ئابلاكام نىجاتقا قاراپ -: تېز ئۇلارنىڭ قېشىغا قايت!...مىنىڭ ۋاقتىم كۆپ قالمىدى، كۈچۈمۇ ئويلىغىنىمدىن ھالقىپ بوپتۇ. دېمەك ئەك بولغاندىمۇ نەچچە مىنۇتلا ۋاقتىم قاپتۇ، سىنى تونۇيالمىغۇدەك بولۇپ قالغۇچە ئارىلىقتا ئۇلارنىڭ قېشىغا ئەكىلىپ قويدۇم، ئەمدى ئەنسىرىشىم يوق.....دېگەچ بىزگە قارىدى -: تېزدىن بۇيەردىن ئايرىلىپ ئالۋاستى ئۆڭكۈرنى تېپىڭلار، بۇلارغا ئۆزۈم تاقابىل تۇرىمەن!..... شۇنداً سېلىمكامنىڭ كۆزىگە ياش كەلدى -: ئابلاجان، قانداق بولۇپ كەتكىنىڭلار بۇ؟ ...ياق...سىلىنى تاشلاپ قويمايمىز، بىللە ئېلىپ كېتىمىز. بۇلارغا تەك تاقابىل تۇرايلى ماقۇل دەڭلا!..... -: جاھىللىق قىلماڭلا سېلىماخۇن، ھېچقايىسىڭلارنى تونۇيالماس بولۇپ كەتكۈچە دەرھال كېتىڭلار، ئەمدى ئۇلارنىڭ سىلەر بىلەن كارى يوق، چۈنكى مەن ئۇلارنىڭ دىققىتىنى تارتىپ بولدۇم. ۋاقىت قالمىدى، ھامىنى ئۆزگۈرۈپ قالسام سىلىنىڭ قولۇڭلاردا ئۆلۈشنى داۋاملىق دەپ كىلىۋاتقان ئىدىم، خۇدا سىلىنى تەڭقىسلىكتە قويماي دەپ ماڭا بۇ ئارقىلىق ئۆلۈشنى بەرگەن

ئوخشايدۇ!.....ئەمدى ھېچقانداق پۇشايمىنىمۇ يوق، ئارزۇ قىلىدىغىنىم پەقەت سىلەرنىڭ ساق سالامەت چىقىپ كېتىشىڭلارلا خالاس.....بولدى ۋاقىت قالمىدى تېز مېڭىلار!..... ـ : ياق بولمايدۇ، سىلىنى تاشلاپ قويمايمىز!..... ـ : تېز مېڭىڭلار دەۋاتىمەن!..... بۇ قېتىم ئابلاكامنىڭ ئاۋازى شۇنداق قورقۇنۇچلۇق بولۇپ، كۆزلىرىمۇ بىلەر بىلىنمەس قىزىللىقتا تولغان ئىدى. ئابلاكام شۇنداق دېگەچ خەنجىرىگە تىرىنىپ تۇرۇپ يەرگە ئېڭىشىپ قالدى. بىز ئۇنىڭ تۇرقىدىن ئەھۋالنىڭ ياخشى ئەمەسلىكىنى بىلىپ كەينىمىزگە ئاستا چېكىنىشكە باشلىدۇق. شۇنداا بىردەم جىمجىت تۇرۇپ كەتكەن ئابلاكام چارچاپ تۇرۇپلا جەسەتتىن بىرنى تۇتۇۋىلىپ كۆتۈرۈپ يەرگە كۈچەپ ئاتتى، شۇنداا بايىدىن بېرى ئۇنىڭ ئەتراپىدا ھەيرانلىق بىلەن تۇرۇشقان جەسەتلەر تۇشمۇ ـ تۇشتىن ئابلاكامغا ھۇجۇم قىلىشقا باشلىدى. ھازىر ھۆركىرەۋاتقان ئاۋازلارنىڭ ئابلاكامدىن ياكى جەسەتلەردىن چىققانلىقىنى بىلگىلى بولمايتتى ئەمما جەسەتلەرنىڭ كۆپلۈكىدىنلا ئابلاكامنىڭ ھايات قالمايدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ يەتكەن ئىدۇق. بىز ئازاپ ئىچىدە ئۇنسىز ياش تۆككىنىمىزچە ئۆزىمىزنىڭ نىجاتكارى بولغان ئابلاكامنىڭ ھاياتى بەدىلىگە جەسەتلەر توپىدىن قۇتۇلۇپ چىقىپ ئالۋاستى ئۆڭكۈرىنى تېپىش ئۈچۈن قاراڭغۇلۇقتا شۇڭغۇدۇق.....

ئەڭ ئاخىرىقى جەڭ(7 ـ باب8 ـ قىسىم)

سېلىمكا قانداقراق تۇرىسىز؟ ..... دىدىم مەن كىتىۋاتقاچ سېلىمكامغا قاراپ. ئۇ كۆكرىكىنى سىلاپ قويۇپ ـ : چوڭ چاتاق يوق!...ئىسىڭدىمۇ مەن ئەينى چاغدا چوڭ بوغما يىلاننىڭ ھۇجۇم قىلىشىغا ئۇچراپ پۇتۇمنىڭ لوق گۆشى تىشىلىپ كەتكەن، شۇنىڭغا چىدىغان يەردە بۇ قانچىلىك ئىشتى دەيسەن!..... ـ : لېكىن بۇ كۆكرىكىڭىز تۇرسا، قانداقمۇ پۇتىڭىز بىلەن سېلىشتۇرغىلى بولسۇن!...يەنە كېلىپ ئالدىمىزدا قانداق خەتەرلەرنىڭ بىزنى ساقلاپ تۇرغانلىقىنىمۇ بىلمەيمىز، بۇنداق شارائىتتا ئالۋاستىلار بىلەنمۇ جەڭ قىلىشمىز تەسكە چۈشەرمىكىن...ئابلاكام بولسىغۇ ياخشى بولاتتى!..... ئەڭ ئاخىرقى گەپنى دەپ بولۇپ بوغۇزۇمغا ئاچچىق بىر يىغا كەپلىشىپ قالدى، «دىمىگەن بولسامچۇ!»دەپ ئويلاپمۇ ئۆلگۈردۇم، چۈنكى سېلىمكام سۆزۈمنى ئاڭلاپلا ناھايىتى ئازاپلىنىپ كەتتى، ھەتتا كۆزىدىن ئىككى تامچە ياشنىڭ سىرغىپ چۈشۈاتقانلىقىنىمۇ سېزىپ قالدىم. شۇنداا نىجات دەررۇ گەپنى يۆتكەپ مېنى يىنىغا تارتتى ـ : ئاداش نەدىبى گەپلەرنى قىلماي مانىڭغا قارىغىنە!..... ئۇنىڭ سۆزى بىلەن تەڭ قولىغا قاراپلا قېتىپ قالدىم. چۈنكى ئۇنى قولىدا سېرىق رەڭدە ۋالىلداپ تۇرغان بىر ئاچقۇچنى كۆرگەن ئىدىم. ـ : بۇ...بۇنى نەدىن تاپتىڭ؟ ..... ـ : ھا ھا، دېسەم ئىشەنمەيسەن!...بۇنىڭغۇ بىر جەسەت ئالۋاستىدىن ئۇتىۋالدىم!..... ـ : چاقچاق قىلىۋاتامسەن؟ ...دىدىم مەن ئۇنىڭغا گۇمان نەزىرىدە قاراپ. نىجات بولسا چىكىلداپ قويۇپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى ـ : چىك ئاي ئاداش!.....مۇشۇنداق چاغدىمۇ ساڭا چاقچاق قىلامدىم. راس دەۋاتىمەن، بۇنىڭغۇ بىر جەسەت ئالۋاستى بىلەن شېشخال ئويناپ ئۇتۇۋالدىم. قارا مانا، ساپ

ئالتۇن دىگىنە!..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ پەقەتلا ئىشەنگۈم كەلمەيۋاتاتتى، بىر جەسەت قانداقمۇ شېشخال ئويۇنىيالىسۇن!... ـ: ھەي مايمۇن، چاقچاق قىلماي دىگىنە زادى نەدىن تاپتىڭ بۇنى؟ ..... ـ: ئەستاخپۇرۇللا!...مەن ساڭا ئۇيغۇرچە گەپ قىلۋاتامدىم يا؟ .....بۇنى ئالۋاستىدىن ئۇتۇۋالدىم دەۋاتىمەن!..... نىجاتىڭ ئاخىرقى سۆزلىرى ناھايىتى ئۇرغۇلۇق چىقىۋاتاتتى، ئۇ يەنە ـ: ئادەمنى قەسەم قىلىشقا مەجبۇرلىمىغىنە، باشتىلا دىگەنتىمغۇ زادى...سەن سۆزلىرىمگە ئىشەنمەيسەن، شۇ بۇنى تۇنجى قېتىم ئاڭلىغان ئادەمگە غەيرى تۇيىلىدۇ شۇنداقمۇ؟ ...مەنمۇ دەل تۇنجى قېتىم ئۇ جەسەت بىلەن تاۋكاغا چۈشكەندە ئىشەنمەيلا قالغانتىم، كىيىن بۇنى ئۇتۇۋالغاندا ئابلاكام نەدىن پەيدا بولدىكىن ئۇنىڭ بېشىنى ئۇزۇۋەتتى.....ھەي!.....يەنە بىرەدەم كەلمىگەن بولسا ئۇ جەسەتنى دۇۋانلا قىلىپ قويىاتتىمدە!.....دىگەچ ئۇھسىنىپ قويدى. ئۇنىڭغا قاراپ سەل بىنورمال ھېس قىلىپ سورىدىم ـ: سارائ بوپ قالمىغانسەن؟ ...ئىشقىلىپ قانداقلا قارىسام سەن سەل بىنورمال!.....بايا جەسەتلەرنىڭ بىزگە قانچىلىك ۋەھشىيلىك بىلەن ھۇجۇم قىلغانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ، ھەتتا ئابلاكامۇ ئۇلارنىڭ قولىدا!..... سۆزۈمنىڭ ئاخىرىنى دىيەلمەي قالدىم. نىجات ھەرقانچە قىلىپمۇ سۆزىگە ئىشەندۈرەلمىگەندىن كېيىن ـ: قانداقلا دېسەم ئىشەنمەيسەن، بولدى دىمىگەن بولاي!.....ئابلاكامنىڭ ئىشىغا كەلسەك ئۇ ئۆزگۈرۈپ بولدى، ئەمدى بىزنى تونىيالمايدۇ. بىز ئۇنى قۇتۇلدۇرۇۋالغان شارائىتتىمۇ يەنىلا ئۆزىمىز ئاۋارىچىلىككە ئۇچرايمىز...بايا كۆرگەنسەن بىر جەسەتنى بالىسىنى كۆتۈرگەندەك كۆتۈرۈپ يەتتە سەككىز جەسەت بىلەن قوشۇپ ئۇچۇرىۋەتكىنىنى!...بىزنى شۇنداق قىلىپ قالسا نىم بولماقچى، ھەممىمىز ئۆلىمىز شۇ. مەنمۇ بەك قايغۇردۇم ئەما ئابلاكامنىڭ قاراپ تۇرۇپ بىزگە قەست قىلىشىدىن، ئالۋاستىلارنىڭ چاڭگىلىدىن قۇتۇلدۇرۇپ ئۆلگىنى ياخشى ئەمەسمۇ!...بۇنداق بولغاندا بىزنىڭ قەلبىمىزدىكى ھەقىقي«ئابلا ئاكا»بولۇپ مەڭگۈ ياد ئىتىلىدۇ، بۇنىچۇ قەھرىمانلارچە ئۆلۈش دەيمىز!..... گەرچە نىجاتنىڭ سۆزلىرى ئورۇنلۇق بولسىمۇ لىكىن يەنىلا يۈرىكىم ناھايىتى ئازاپلىنىپ كېتىۋاتاتتى. شۇ ھالدا بىر ئۇھسىنىپ قويۇپ يولۇمنى داۋاملاشتۇردۇم. ـ: قاراڭلار تاغنى تېپىپتۇق!..... سېلىمكام ئالدى تەرەپكە قولچىراقنى يورۇتقاچ ۋارقىرىدى. دەرۋەقە تەخمىنەن بىزدىن بىرەر كىلومېتىر يىراقلىقتا تاغنىڭ سىيماسى كۆرۈنۈپ تۇراتتى، بىراق ئۇ جاي بىز ئىزدىگەن جاي شۇمۇ ياكى ئەمەسمۇ بىلمەيتتۇق. ھەم شۇ بولغاندىمۇ يەنە قانداق خەتەرلەرنىڭ بىزنى كۈتۈپ تۇرغانلىقى نامەلۇم ئىدى. ـ: سېلىمكا، ئۇ راستىنلا بىز ئىزدەۋاتقان تاغ شۇمدۇ؟ ..... دىدىم مەن گۇمان نەزىرىدە ئالدىغا قارىغاچ. سېلىمكام ماڭا قاراپ قويۇپ ـ: شۇ بولسۇن ياكى ئەمەس بولسۇن بىز ئاۋۇال بېرىپ كۆرۈپ بېقىشىمىز كېرەك!.....لىكىن بەك يىقىن بىرىۋالماي، ئاۋۇال ئەتراپنى كۈزىتەيلى ئاندىن ئەھۋالغا قاراپ ھۇجۇمغا ئۆتەيلى. نىملا دىگەن بىلەن ئۇ يەر ئالۋاستىلارنىڭ ماكانى ئەمەسمۇ، شۇڭا ئالدىىكىدىنمۇ بەكرەك ئېھتىيات قىلىشىمىز كېرەك!...يەنە كېلىپ

ئابلاجان ئۆز جېنى بەدىلىگە بىزنى قۇتقۇزۇپ قالغان، ئەمدى بولسا سىلەرنى قوغداش مىنىڭ زىممەمگە يۈكلەندى، شۇڭا ئابلاجانىڭ بەدەل تۆلىشى بىكارغا كەتسە بولمايدۇ، جېنىمنى تىكىپ بولسىمۇ سىلەرنى بۇ نەس باسقان خارابىيلىقتىن چوقۇم سالامەت چىقىرىۋېتىمەن!..... سىلىمكامنىڭ ئەڭ ئاخىرىقى نەچچە جۈملە سۆزى يۈرىكىمنى تىترىتىۋەتتى. ئۇنىڭ دىمەكچى بولغىنىمۇ خۇددى ئابلاكامەدەك ئۆز ھاياتى بەدىلىگە بىزنى قۇتۇلدۇرۇشنى كۆڭلىگە پۈككەندەك قىلاتتى. ـ: نېمە دەۋاتىسىز سىلىمكا، چىقىرىۋېتىمەن ئەمەس بىللە چىقىپ كېتىمىز دەڭ!.....ئەگەر سىزگە بىرەر ئىش بولۇپ قالىدىغان بولسا مەنمۇ جېنىمنى تىكىپ قويىدۇم!...ئەڭ ياخشى ھىمايىچىمىز، نىجاتچىمىز بولغان ئېسىل خىسلەتلىك ئابلاكامدىن ئايرىلىپ قالدۇق، ئەمدى سىزدىنمۇ ئايرىلىپ قېلىشنى ھەرگىز خالىمايمەن، يەنە كېلىپ مېھرىبانىم ئانامغا قانداق جاۋاپ قىلىمەن!..... سۆزلەۋاتقىچە بەك ھاياجانلىنىپ كەتتىم بولغاي ئىككى تامچە ياش مەڭزىمنى بويلاپ ئېقىپ ئېڭىكىمدە تۇرۇپ قالدى. شۇ تاپتا سۆزۈمنى ئاڭلاپ ھەممىسى جىمجىتلا بولۇپ قېلىشقان ئىدى. سىلىمكامۇ گەپ قىلماي يولىنى داۋاملاشتۇرىۋاتقاچ چوڭ بىرنى تىنىۋىلىپ ـ: بولدى ئارتۇقىنى سۆزلەشمەيلى، تاغقىمۇ يېتىپ كىلەيلا دەپ قاپتۇق، ئاۋۇال مەلۇم دائىرىدىن ئۆڭكۈرنى بىر كۆزىتەيلى بىخەتەر بولغاندىن كېيىن ئاندىن ئۆڭكۈرگە ھۇجۇم قىلايلى!.....دىدى. بىز ئۇنىڭ سۆزىگە قوشۇلۇپ تاغقا يېقىنلاپ قالغاندا قەدىمىمىزنى توختىتىپ ھۇشيارلىق بىلەن كۈزىتىشكە باشلىدۇق. دەرۋەقە ئالدىمىزدا ئۇچ تاغ بار بولۇپ ئوتتۇرىسىدىكىدە ئىلغا قىلغىلى بولغۇدەك چوڭ ئۆڭكۈردىن بىرسى تۇراتتى، ئەتراپ تېخى قاراڭغۇ بولغاچقا دەمالىق تاغنىڭ ئەتراپىدا بىرەر خەتەرنىڭ بار يوقلىقىنى بىلەلمىدۇق. بىز شۇ ھالدا قۇرۇپ قالغىلى تۇرغان تىكەنگۈللەر بىلەن يۇلغۇنلارنى ئۆزىمىزگە دالدا قىلغان ئاساستا يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپ ئەتراپىمىزنىمۇ ياخشى تەكشۈرۈشكە باشلىدۇق. ـ: دىققەت قىلىڭلار، بىز يوشۇرۇنغان يۇلغۇنلار جەسەتلەرنىڭ ئەڭ ياخشى يوشۇرۇنۇش ئورنى...يەنە كېلىپ كېچىدىمۇ نورمال كۆرەلەيدىغان ئابلا پالۋان ئەمدى يوق، ھازىردىن باشلاپ ئۆز كۈچىمىزگە تايانمىساق بولمايدۇ. شۇڭا ھوشيارلىقنى بەك ئۆستۈرۈڭلار، پات ـ پات ئەتراپنىمۇ كۈزىتىشنى ئۇنتۇپ قالماڭلار!.....دىدى سىلىمكام. بىزمۇ ئۇنىڭ دېگىنىدەك ئەتراپىمىزنىمۇ چالا قويماي تەكشۈرۈپ چىقتۇق. ھەرھالدا ئەتراپىمىز ھازىرچە بىخەتەر ئىدى، لىكىن ھېلىغىچە يەنە نىمە ئىشلارنىڭ يۈز بېرىدىغانلىقى يەنىلا بىزگە نامەلۇم ئىدى. مەن سىلىمكامنىڭ پات ـ پات كۆكرىكىنى تۇتۇپ قويىشىدىن يارىسىنىڭ ئاغرىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلدىم، شۇندىلا ئەتراپىمدىكى ھەمراھلىرىمنىڭ شەخسەن ئۆزۈمنىڭ يارىسىنىڭمۇ بىرخىل يېقىمسىز ئاغرىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ يەتتىم. ـ: ھازىرچە ئەتراپ بىخەتەر ئىكەن، مۇشۇ پۈرسەتتە يارىلىرىمىزنى تېڭىۋالايلى، ئاندىن سەل ماغدۇرغا كەلگەندە ئەھۋالغا قاراپ ئىش قىلارمىز!..... دىدىم مەن. شۇندىلا ھەمراھلىرىم ئۆزلىرىنىڭ يارىلانغانلىقىنى ئېسىگە ئېلىپ ئۇلگۈردى. ـ: توۋا!.....سەن دېمىگەن بولساڭ بۇ

جىددىيچىلىكتە ئۆزۈمنىڭ ياردىلانغىنىمۇ ئۇنتۇپ قاپتىمەن ئەمەسمۇ!..... دىدى غېنى مۇرىسىنى سىلىغاچ، ئۇنىڭغىچە باشقىلارمۇ ياردىمىغا بىر قۇر قارىۋىتىپ كېرەكلىك نەرسىلەرنى ئېلىپ ياردىمىدىكى قېتىپ قالغان قانلارنى تازىلاشقا باشلىدى. ـ: بايىدىن بېرى ئاغرىق ھېس قىلمايۋاتاتتىم، سەن دىگەنىڭزى ئەجەپ ئاغرىپ كېتىۋاتىدا!..... دىدى رۇسۇل بېقىنىدىكى يارىسىنى چىڭ بېسىۋالغاچ ـ: كاساپەت!.....ئالۋاستىنىڭ تىرنىقى تېرەمنى يىرتىۋىتىپتۇ، ھېلىمۇ ياخشى چوڭراق ئەمەسكەن بولمىسا ئىچ باغرىم تۆكۈلۈپ قالاركەن!..... رۇسۇلنىڭ ۋايساپ ئېيتقان سۆزى نىجاتىنىڭ ئېغىزىنى ئاچتى ـ: ۋاي سەن قوسقۇڭنىڭ تويغىنىنى تۇتۇپ بېقىپ بىلىدىغان نىمە تۇرساڭ ياردىلانغىنىڭنى قانداق بىلەتتىڭ دېۋە!.....ئەگەر سەن دېگەندەك راسلا قورساق قىسىڭغىراق ھۇجۇم قىلغان بولسا ئەخلەت تۇڭدىن تۆكۈلگەندەك بىر دۆۋە ئەخلەت تۆكۈلەتتى سېنىڭ قورسۇقۇڭدىن!..... نىجاتىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ رۇسۇل يەنە تېرىكتى ـ: ھۇ دۇشمەن، ماڭا بىرەر ئىش بولسا خۇش بولامتىڭ!...ھېلىمۇ جەسەتلەر بىلەن ئېلىشىۋاتقاندا بىزنى تاشلاپ قويۇپ قېچىپ كەتتىڭ قورقۇنچاق مايمۇن!..... ـ: نېمە؟ ...مەن قاچمىدىم، جەسەتلەر ھۇجۇم قىلىپ بىزنى بۆلىۋەتتى. شۇ چاغدا قارىسام ئەتراپىمدا سىلەر يوق، تاپالماي بىر يەرلەرگە چېكىنىۋىرىپتىمەن، بىر چاغدا قارىسام ئەمەسلا بىر يەرلەردە يۈرىمەن جىمجىتلىقى ئۇ يەرنىڭ ئادەمنى تېخىمۇ سۈر باستۇرۇپ.....بىر ۋاقتا ئالدىمغا بىر جەسەت چىقىپ قېلىپ ئۇنىڭ بىلەن قاتتىق سوقۇشۇپ كەتتىم، ئۇنىڭدىن كېيىن.....ھەي ئىشقىلىپ دەپ كەلسەم گەپ بەك جىق، يەنە كېلىپ دىسەمۇ بەربىر سىلەر ئىشەنمەيسىلەر!..... دىدى نىجات ماڭا قاراپ قويۇپ. دىمىسىمۇ ئۇنىڭ سۆزىگە ھېچ ئىشەنگۈم كەلمەيتتى، قانداقسىگە بىر جەسەت ئۇنىڭ بىلەن قىمار ئوينىاپ ئالتۇن ئاچقۇچنى ئۇتتۇرىۋەتسۇن!...بەلكىم ئۇنى تېپىۋالغان بولسا كېرەك دەپمۇ ئويلىدىم. شۇنداق نىجاتىنىڭ سۆزى خىيالىمنى بۇزدى ـ: نىمىلا دىگەن بىلەن سەنمۇ خېلىلا باتۇرلۇق قىلدىڭ جۇما رۇسۇل، ئەسلى چۈشەنسەڭ مەن ساڭا ئىچىم كۆيەپ تېرىكتۇرۇپ قويىمەن، ئەما چىن كۆڭلۈمدىكىنى دېسەم سىلەر مېنىڭ جان ـ جىگەر ھەمراھلىرىم، ھېچقايسىڭلاردىن ئايرىلىپ قېلىشنى خالىمايمەن!..... ئۇنىڭ بۇ سۆزى ھەقىقەتەن چىن كۆڭلىدىن چىققان ئىدى، بىز مەمنۇن بولۇشقان ھالدا بىر ـ بىرىمىزنى ئاتەشلىك مېھرىمىز بىلەن چىڭ قۇچاقلىشىۋالدۇق. ئارىدىن نىجات يەنە قىزىقچىلىقنى باشلىدى ـ: ئادىشوي، قۇچاقلاپ قويغانغا قوساق تويمايدۇ!...ھامام يېقىپ بەرگەن توقاچلىرىڭنى چىقارمامسەن قورساق تارتىشىپ كەتتى شۇ تاپتا!..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ھەممىز كۈلۈپ كېتىشتۇق. ـ: سەندىن ئايلانسۇن ئاداش، ھازىرلا ئالاي ھە...مەززە قىلىپ بىر يەۋالغىنە!.....دىدىم مەن سومكامنى ئاختۇرغاچ. بىز ئولىشىپ ئولتۇرۇپ كىچىككىنە قالغان ئەڭ ئاخىرقى«ھاياتلىق ئۈمۈدى»مىزنى مەززە قىلىپ يىگەچ ئارام ئېلىپ خېلى ماغدۇرغا كېلىۋالدۇق. ـ: تېخىچە بىرەر شەپە يوققۇ!..... دىدى سېلىمكام سەل بىنورمال ھېس قىلىپ ـ: بۇ ئۇلارنىڭ ئۇۋىسى

تۇرۇقلۇقمۇ ئەتراپىدا بىرەر ئالۋاستىنىمۇ كۆرگىلى بولمايدىغۇ، بۇنداق جىمجىت بولسا سەل خەتەرلىكمۇ قانداق!..... ـ: بەلكىم ھەممىسى سىرتقا چىقىپ كەتكەن ئوخشايدۇ، تاك سۈزۈلۈشكە يېقىن ھەممىسى قايتىپ كېلەرمىكىن دەيمەن...بولسا بىزمۇ ئۆگۈر يوقاپ كەتكىچە كىرىۋالساق بولاتتى بولمىسا ئەتىگە قېپ قالساق يەنە نىمە ئىشلار يۈز بېرىدۇ بۇنىسى نامەلۇم!...يەنە كېلىپ ھازىر تېزرەك كىرىۋالمىساق جەسەتلەرنىڭ قايتىپ كېلىدىغان ۋاقتىغا ئودۇل كېلىپ قېلىپ ئاۋارىچىلىككە ئۇچرارمىزمىكىن!..... دىدىم مەن ئۆز پىكرىمنى ئوتتۇرىغا قويۇپ. سېلىمكاممۇ پىكرىمنى قۇۋەتلەپ قويدى ـ: قەھرىمانىنىڭ دېگەنلىرى ئورۇنلۇق، بەلكىم ئۇلار تاك سۈزۈلۈشكە يېقىن ئۇۋۇسىغا قايتىدۇ، ئۇنداق بولغاندا ئالۋاستىلار بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىشىمىز مۇقەررەر، شۇڭا ھازىر ئۆگۈرگە كىرىۋىلىشىنىڭ ئەڭ ياخشى پۇرستى!..... سېلىمكام بىردەم ئويلىنىپ تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن ـ: بولىدۇ، ھازىرمۇ خېلى ماغدۇرغا كىلىۋالدۇق، ئۇنداقتا سەزدۈرمەي ئۆگۈرگە كىرىۋالايلى. لېكىن مەن يەنىلا سىلەردىن چوڭ شۇڭا بىلىدىغىنىم سىلەردىن كۆپ، ئامال بار بەك دىققەت قىلىڭلار. ئەسلى بۇنچىۋالا جىمجىت بولۇپ كېتىشى ناھايىتى بىنورمال ھەم بەك خەتەرلىك ئىدى، تاك سۈزۈلۈپ كەتسىلا دېگەندەك ئۆگۈر يوقاپ كېتىدۇ شۇڭا مەنمۇ تەۋەككۈل قىلىشنى توغرا تاپتىم. نېمە كۆرسەك قەتئىي بوشاشماستىن ئالۋاستىلارنى ئۈزۈل ـ كېسىل يوقىتىۋېتىش ئۈچۈن تېرىشايلى!.....بۇنىڭغا غەيرىتىڭلار بارمۇ؟ ..... ـ: بار!..... ـ: ئۇنداقتا ياخشى، سەپتىن چۈشۈپ قالمىغان ئاساستا ماڭا ئەگىشىڭلار، ئامال بار بەك كۆزگە چېلىقماي يوشۇرۇنۇپراق مېڭلار!..... سېلىمكام شۇنداق دېگەچ ئەتراپنى بىر قۇر كۈزىتىۋېتىپ خەنجىرىنى قېنىدىن سۇغۇرۇپ ئېلىپ ئاستا تاغ تەرەپكە قاراپ ماڭدى، بىزمۇ ھەم سېلىمكامغا ئەگىشىپ ئالۋاستى ئۆگۈرىگە قاراپ ماڭدۇق.....

ئەڭ ئاخىرقى جەڭ(7 ـ باب9 ـ قىسىم)

بىز ئالۋاستى ئۆگۈرگە بارغانسېرى يېقىنلاپ كېلىشكە باشلىدۇق، دېگەندەك ئۆگۈر ئەتراپىدا ھېچقانداق تىۋىشمۇ يوق ئىدى. ـ: بۇيەر راسلا بەك جىمجىتكەنغۇ؟ ..... دىدى نىجات ئەتراپقا نەزەر سالغاچ. سېلىمكام ـ: توغرا، مىنىڭ ئەنسىرەۋاتقىنىمۇ دەل مۇشۇ ئىش...ئالۋاستى ئۆگۈرى تۇرۇقلۇق بىرەر جەسەتنىڭ ھەربىەت قىلغىنىنىمۇ كۆرگىلى بولمىغىنىدىن قارىغاندا بىرەر خەتەر بارەدەك قىلىدۇ، ئامال بار ئالدىراپ كەتمەڭلار!.....دېگەچ قەدىمنى يەنىمۇ ئاستىلاتتى. بىزمۇ سېلىمكامغا ئورتاقلىشىپ قەدەملىرىمىزنى ئاستىلاتقاندىن كېيىن ئۆگۈر تەرەپكە كۆز يۈگۈرتتۇق. تاغنىڭ شەكلى بىر مەخلۇققا ئوخشاپراق كېتىدىغان بولۇپ، ئۆگۈر خۇددى ئۇ مەخلۇقنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ تۇرغىنىغا ئوخشايتتى. ـ: بۇ جايىنى ئالۋاستى ئۆگۈرى دېيىشى بىكار ئەمەسكەن جۇمۇ، قاراڭلار تاغنىڭ تۇرقىمۇ شۇنداق قورقۇنۇچلۇقكەن. خۇددى غايەت زور بىر مەخلۇقنىڭ تاش قاتمىسىدەكلا!.....دىدى غېنى تاغقا قاراپ قويۇپ. ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ نىجات سۆز

قاتتى ـ : شۇنى دىگىنە، قاراشقا ئادەمنى دەم تارتىشقا تەييارلىق قىلىۋاتقاندەكلا كۆرۈنىدىكەن. شۇ تاپتا ئىچىگە كىرىشتىنمۇ سەل قورقۇۋاتىمەن جۇمۇ!..... ـ : يوقىلاڭ گەپ قىلمىغىنە، ئىچىگە كىرمەي قۇتۇلالايدىغان ئىش بولسا شۇنچە جاپا تارتىپ مۇشۇ جايغا كېلىپ ساراڭمۇ بىز!...بۇ چاققا ئاللىبۇرۇن چىقىپ كېتىپ ئائىلىمىزدىكىلەر بىلەن جەم بولۇپ بولمامتۇق!..... دىدىم مەن. نىجات يەنە ـ : شۇ شۇ، ئەگەر بۇنچىلىك ئىشلارنىڭ بولۇپ كىتىدىغىنىنى بىلگەن بولساق باشتىلا كىرمەستۇق بۇ جايغا...مەنمۇ ئۇنى ـ بۇنى قىلىپ يۈرۈپ خوتۇنمۇ ئېلىپ بولار ئىدىم!.....دەپ قويدى. شۇ پەيىتتە سېلىمكامنىڭ ئالدىمىزنى توسۇشى بىلەن جىممىدە بولۇپ ئالدىغا قاريدۇق. ـ : بىرەر ئىش بولمىغاندۇ سېلىمكا؟ ...دىدىم مەن بوش ئاۋازدا. سېلىمكام ـ : ياق، ئۆڭكۈر ئىچىدە خەتەر بار يوقلىقىنى كۆزىتىۋاتىمەن. شۇنچە يېقىنلاپ قالدۇق ئەمما بىرەر جەسەتنىڭ ھەركەت قىلغىنىنى كۆرمىدىم، شۇڭا كۆڭلۈم بىرخىل شۇملۇقنى ھېس قىلىۋاتىدۇ. ئادەتتە بۇنداق جىمىپ كېتىشى نورمال ئەمەس!.....سېلىمكام شۇنداق دىگەچ بىزگە ـ : سىلەر تۇرۇپ تۇرۇڭلار، مەن يەنىمۇ يېقىنراق بېرىپ ئەتراپنى ئوبدانراق كۆزىتىپ باقاي!.....دەپ ئالدىغا ماڭدى. مەن ئەنسىرەپ دەرھال سېلىمكامنى تۇتىۋالدىم ـ : بولمايدۇ سېلىمكا، سىزنىڭ ياركىز ئېغىر تۇرسا يالغۇز بېرىپ بىرەر ئىش بولۇپ قالسا ئۇ چاغدا قانداق قىلىمىز!..... سېلىمكام كۈلۈپ قويۇپ ـ : ئەنسىرىمە، سېلىمكاڭ ئۇنچە ئاجىز ئەمەس...بۇنچىلىك يارىلانغانغا ئالۋاستىلار بىلەن ئېلىشالمايدىغان ئىش يوق، ياكى بىرەر خەتەرگە ئۇچراپ قالسا سىلەرنى قاتتىق ۋارقىراپ توۋلاي، تېزدىن يېتىپ كەلسەڭلارلا بولىدۇ ئەمەسمۇ!.....دىگەچ يەنە يولىنى داۋام قىلدى. ـ : بىراق!..... سۆزۈمنىڭ ئاخىرىنى دېيىشكىمۇ ئۈلگۈرمەستىن ئابلاكام بىزدىن يىراقلاپ بولغان ئىدى. كۆڭلۈم ئەنسىزلىنىپ سېلىمكامدىن خاتىرجەم بولالماي ئۇنىڭ كەينىدىن چاندۇرماي ئىز قوغلاپ ماڭدىم. ـ : ھەي نەگە بارسەن ياغاچ قۇلاق!.....دىدى نىجات جىددىيلىشىپ ـ : سېلىمكام كەلگۈچە مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇرايلى، ھېلى سەنمۇ كەتسەڭ تېپىشالماي ئاۋارىچىلىككە ئۇچرىمايلى يەنە!..... ـ : ئەنسىرىمە، ئەتراپقا دىققەت قىلىپ ماڭمەن. سېلىمكامنى يالغۇز كەتكۈزىۋەتسەم بولماس!.....مەن شۇنداق دېگەچ يولىمنى داۋام قىلىپ سېلىمكامنىڭ كەينىدىن يوشۇرۇنچە ئەگەشتىم. سېلىمكام مېنىڭ كەينىگە چۈشكىنىمنى بايقىماستىن يوشۇرۇنۇپ يۈرۈپ دېگۈدەك ئۆڭكۈرگە بارغانسېرى يېقىنلىشىۋاتاتتى. مەنمۇ ئۇنىڭ كەينىدىن ماڭغاچ ئۆڭكۈرگە يېقىنلىشىپ قالغانسېرى يۈرۈكۈم جىددىي سوقۇشقا باشلىدى، قولۇممۇ بىلەر بىلىنمەس تىترەپ تۇراتتى. سېلىمكام شۇ ئاردا بىر يۇلغۇننىڭ كەينىگە ئۆتۈپ دالدىلانغاچ ئۆڭكۈرنىڭ ئەتراپىنى تەپسىلىي كۆزىتىشكە باشلىدى، مەن سەل جىددىيلىشىپ قولچىراقنى ئېلىپ يورۇتتۇم، ئەمما بۇزۇلۇ قالدىمۇ ياكى باتارىيەسى تۈگىدىمۇ يېقىلمايۋاتاتتى. مەن سەل تېرىكىپ قولچىراقنى سىلكىشكە باشلىدىم، لېكىن يەنىلا ئۈنۈمى بولمىدى. شۇندا سومكامنى

ئاۋايلاپ پەسكە ئېلىپ ئىچىنى ئاختۇرۇپ يۈرۈپ باتارىيەنى تاپتىمدە خۇشال بولۇپ ئۆز ـ ئۆزۈمگە سۆزلەپ قويدۇم ـ: ئەمدىغۇ يېقىلارسەن!..... ـ: بۇ يەردە نېمىش قىلىۋاتىسەن؟ ..... « ـ: ئاااااا!.....» تۈيۈقسىزلا ئارقامدىن ئاڭلانغان ئاۋاز بىلەن تەڭ قورقۇپ ۋارقىراپ كېتىپ قولچىراق قولۇمدىن چۈشۈپ كەتتى. ـ: ئۇششششش!...ئادەمگە ئىش تېپىپ بەرگۈچە ئۆلار بىلەن تۇرۇپ تۇرساڭ بولمامدۇ نېمىشقا گەپ ئاڭلىمايسەن دەيمە!..... سېلىمكام ئېغىزىمنى تۇتىۋالغاچ كايىۋاتاتتى. ـ: كەچۈرۈڭ سېلىمكا، شۇ مەن سىزدىن ئەنسىرەپ!..... شۇ گەپنى قىلىپ بولۇپلا كۆڭلۈم بىر ئىشنى سېزىپ چاقماق تېزلىكىدە بايا سېلىمكام يوشۇرۇنغان جايغا قاردىم.....بىراق سېلىمكام راسلا يوق ئىدى. ئۇنىڭ بىردەمدىلا قېشىمغا كېلىپ بولغىنىغا پەقەتلا ئىشەنگۈم كەلمەيۋاتاتتى. ئۇنىڭغىچە سېلىمكام ھەيران بولۇپ سورىدى ـ: نېمە جىندىن ئۈركۈپ كەتكەن ئادەمدەك ئالاقىزادە بولۇپ كېتىسەن، ماڭە قايتىپ كېتىمىز!..... ـ: ياق، بايا ئاۋۇ يەردە تۇراتتىڭىز قانداق بولۇپ شۇنچە تېز يىغىمغا كېلىپ بولدىڭىزكى شۇنىڭغا ھەيران قېلىۋاتىمەن!..... سېلىمكام كۈلۈپ كەتتى ـ: ھە.....ئۆڭكۈر ئىچىنى كۆزەتسەم ھېچقانداق شەپە يوق، شۇڭا سىلەرنى ئېلىپ كىلەي دەپ ماڭغان. قارىسام قاراڭغۇدا سەن ھەركەت قىلىۋىتىپتىكەنسەن مېنى بايقىمىدىك، مەنمۇ تېخى جەسەت بولسا تازلىۋىتەي دەپ يېقىنراق كەلسەم سەن بۇ يەردە ئولتۇرۇپسەن!..... سېلىمكامنىك سۆزىنى ئاڭلاپ يۈرىكىم قېپىدىن چىقىپ كەتكىنى تاسلا قالدى. ئەگەر مەن ئىكەنلىكىمنى بىلمەي، جەسەت ئوبشايدۇ دەپلا بىر چاپقان بولسا رەھمەتلىك بولۇپ كېتەركەنمەن!...خۇداغا شۈكرى، رىسقىم بار ئوخشايدۇ..... ـ: ماڭە، ھاڭۇېقىپ تۇرماي ئۇلارنىڭ قېشىغا بارايلى!..... سېلىمكام شۇنداق دېگەچ قولۇمدىن تارتتى. ـ: توختاڭ، سومكامنى ئېلىۋالاي!..... مەن شۇنداق دەپ سومكامنى ئېلىپ سېلىمكام بىلەن ھەمراھلىرىمنىڭ قېشىغا ماڭدىم. بىز بارغاندا بولسا نىجات ئەتراپىدىكىلەرگە نېمىلەرنىدۇر دەۋاتاتتى، بىزنى كۆرۈپلا گەپنى توختىتىپ سورىدى ـ: ھە، قانداق بولدى. ئۆڭكۈر ئىچى بىخەتەرمىكەنيا؟ ..... ـ: بىخەتەركەن!...دىدى سېلىمكام سەل تاپا ئارىلاش ـ: قانداق گەپ بۇ بەشىڭلار تۇرۇپ قەھرىمانىنى توسۇۋالماي قاراپ تۇردۇڭلارما، مەن تېخى بايا ئۇنى جەسەت ئوخشايدۇ دەپ تاس قاپتىمەن چېپىۋەتكىلى!..... ـ: ئوھ، شۇنداقمۇ ئىش بولدىما!.....بىز ئۇنى توسۇساقمۇ گېپىمىزنى ئاڭلىماستىن كەينىڭىزدىن كەتتى شۇ، يا ئۇنىڭغا قاتتىقراق گەپ قىغىلى بولمىغان!.....دىدى نىجات ماڭا قاراپ قويۇپ. ـ: بولدى، ئەمدى بۇنداق ئىشنى قىلماڭلار...توپ بۆلۈنۈپ كەتسىلا چوڭ ئاۋارىچىلىككە قالمىز شۇڭا بىر ـ بىرىڭلارغا ھېزى بولۇڭلار، بۇندىن كېيىن ھېچقايسىڭلارنىڭ ئۆز خائىشىڭلار بويىچە توپتىن ئايرىلىشىڭلارغا بولمايدۇ چۈشەندىڭلارمۇ؟ ...بولۇپمۇ سەن ياغاچ قۇلاق!.....دىدى سېلىمكام مېنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ. مەنمۇ سەل خىجىل بولغان ھالدا ـ: ماقۇل!..... دېگەننى ئارانلا دېيەلىدىم، قالغانلار بولسا ماڭا قاراپ ھىجىيىپ تۇراتتى.

سىلىمكام بىزنى ئۆڭكۈر تەرەپكە ئېلىپ ماڭدى، ھەر بىر قەدىمدە ھۇشيارلىق بىلەن ئەتراپنى كۆزىتىپ ماڭاتتى. بىز شۇ ھالدا مېڭىپ تاغنىڭ ئەتراپىغا قويۇق ئۆسۈپ كەتكەن يۇلغۇنلارنىڭ ئارقىسىغا كىلىۋالدۇق، ئەمدىكى قەدەمدە تەييارلىقنى پۈختا قىلىپ ئۆڭكۈرگە كىرسەكلا بولاتتى. لېكىن نىمىشقىدۇر ھەممىزنىڭ چىرايىنى بىرخىل ئەنسىزلىك قاپلىغان بولۇپ خۇددى ئىچىگە كىرسەكلا چىقالمايدىغاندەك بىرخىل تۇيغۇدا ئىدۇق، شۇنداقتىمۇ ئىچىگە كىرمىسەك زادى بولمايدىغان بولغاچقا ئۆزىمىزدىكى قورقۇنچلىرىمىزنى يوقىتىپ باتۇر بولۇشقا تىرىشاتتۇق. شۇ ھالدا ھەممىز بىر قولىمىزدا قولچىراقنى يەنە بىر قولىمىزدا قېلىچلىرىمىزنى چىڭ تۇتۇشقان ھالدا ئالدىمىزدىكى غايەت زور چوڭ بىر قېتىملىق قانلىق جەڭ، ھەم ئەڭ ئاخىرقى قېتىملىق چوڭ جەڭگە تەييارلىق قىلدۇق. بۇ قېتىملىق جەڭ ئالدىدىكىلەرگە ئوخشىمايدىغان بولۇپ غەلبە قىلساق چىقالايتۇق، مەغلۇپ بولۇپ قالساق جەسەتلىرىمىز مەڭگۈگە مۇشۇ جايدا قالاتتى. بۇ ھەممىزگە ئايان بولغاچقا ئۆز-ئارا رازىلىق ئېلىشۇالغاندىن كېيىن قولچىراقلىرىمىزنىڭ باتارىيەسىنى يېڭىسىغا ئالماستۇرىۋېلىپ ئۆڭكۈر ئىچىگە كىرىپ كەلدۇق. ئۆڭكۈر سىرتتىنمۇ قاراڭغۇ بولۇپ قولچىراقنىڭ يورۇقى بولمىسا ھەتتا سۈركىشىپ مېڭىۋاتقان ھەمراھلىرىمىزنىمۇ كۆرەلمىگۈدەك دەرىجىدە ئىدى. ئۆڭكۈر ئىچىگە كىرىپلا بىرىنچى ئىشىمىز ئەتراپقا چالا قويماي قولچىراق يورىتىش بولدى. لېكىن ئىچىدىكى كۆرۈنۈشلەرنى كۆرۈپ داڭ قېتىپلا قالدۇق. چۈنكى خاتىرىدە دېيىلگەن بۇ چوڭ زال جەسەتلەرنىڭ پارچىللىرى بىلەن تولغان ئىدى. بۇلارنىڭ قانچىلىك ئادەملەرنىڭ جەسىدى ئىكەنلىكىنىمۇ پەرەز قىلىش مۇمكىن ئەمەس، شۇ تاپتا بۇ جاي«سۆڭەك يىغىش ئورنى»غىلا ئوخشاپ قالغان بولۇپ بىرخىل ئاچچىق سېسىق پۇراق دىماغنى ئېچىشتۇراتتى. ـ: بۇ ئادەملەرنىڭ جەسىدىمۇيا ئالۋاستىلارنىڭ پارچىللىرىمۇ؟ ...نىمانداق كۆپ جەسەتلەر بۇ، شۇ تاپتا كۆرۈپلا پۈت ـ قولۇم بوشىشىپ كېتىۋاتىدۇ!..... دىدى نىجات بۇرنىنى ئېتىۋالغاچ. شۇ تاپتا ئۇلا ئەمەس بىزنىڭمۇ پۈت ـ قولىمىز بوشىشىپ كېتىۋاتاتتى. ئۆڭكۈرگە كىرىپلا بۇ ھالنى كۆرىشىمىز جاسارىتىمىزنى بىر بالداق تۆۋەنلىتىپ قويدى، ئەلۋەتتە بۇنچە كۆپ كىشىلەر سۆڭەك دۆۋىسىگە ئايلىنىپ كەتكەن يەردە بۇ يەتتىمىز نىمە بولماقچى!.....يەنە كېلىپ خاتىرىدە دېيىلگىنى راسلا بولۇپ قالسا ئونمىڭ ئەسكەرلىك غايەت زور جەسەتلەر قوشونى بىزنى ساقلاپ تۇرىدۇ دېگەن سۆز، يەنە ئۇلارنىڭ ئەڭ چوڭ قوماندانى بولغان ئالۋاستى شاھمۇ بار..... شۇلارنى ئويلاۋېتىپ دەررۇ قانلىق كىتاپ ئېسىمگە كېلىپ توۋلاپ سالدىم ـ: راس قانلىق كىتاپچۇ؟ ..... جىمجىتلىقتا تۇيۇقسىز ۋارقىرىشىمدىن چۆچۈگەن ھەمراھلىرىم جىددىيلىشىپ ماڭا قاراشتى. ـ: ساراڭمۇسەن، تۇيۇقسىزلا مەمەت ساراڭدەك توۋلاپ كىرە ـ كىرمەيلا يۈرىكىمىز چىقىپ ئۆلسۇن دەمسەنيا!..... نىجات بەك قورقۇپ كەتكەچكىمكى ۋارقىراپ سۆزلەپ كەتتى. ـ: ئۇششىش!...ئاۋازىڭلارنى پەسەيتىڭلار، نىمىش بولدى شۇنچە ۋارقىراپ كەتكۈدەك!..... سىلىمكاممۇ ئىشنى ئاڭقىرالماي سوردى. مەن

ئۆزۈمنى سەل بېسۋىلىپ ئۇلارغا ـ : ئەينى چاغدا ئابلاكام قانلىق كىتاپنى قوينىغا سېلىۋالغان ، ئۇ كىتاپ ئالۋاستى شاھنى يوقىتىدىغان بىردىنبىر مۇھىم نەرسە ئىدى . ئەمدى ئۇ كىتاپ بولمىسا ئالۋاستى شاھنى قانداق بەند قىلىمىز؟ .....دىدىم . شۇندىلا قانلىق كىتاپ ھەممىسىنىڭ يادىغا كەلدى . سېلىمكام ـ : توغرا!.....ئۇ كىتاپ بولمىسا ئالۋاستى شاھنى يوقاتقىلى بولمايدۇ ، لىكىن ئابلاجان جەسەتلەرنىڭ قورشاۋىدا قالغان چاغدا.....شۇندا سېلىمكام بىر نەرسە يادىغا كەلگەندەك گېپىنى ئۆزگەرتتى ـ : ھۇي توختاڭلار!.....ئەينى چاغدا ئابلاجان كىيىمنى يىرتىپ گۈلخان يېقىپ ئالۋاستىلارنى قاچۇرمىغانمىتى؟ .....ئۇنداق بولغاندا قوينىغا سېلىۋالغان قانلىق كىتاپ چۈشۈپ قالمامدۇ!..... بىز ھەيرانلىقتا سېلىمكامغا قاريدۇق ـ : ئۇنداقتا سىز شۇ چاغدا قانلىق كىتاپ چۈشۈپ قالغان دېمەكچىمۇ؟ ..... ـ : بىلمەيمەن ، ئۇ چاغدا ئەھۋال جىددي بولغاچقا دېققەت قىلماپتىكەنمەن ، ھېچقايسىڭلار دىققەت قىلمىغانما؟ .....دېدى سېلىمكام جاۋابەن . بىزمۇ تەڭلا بېشىمىزنى چايقىدۇق . شۇندا سېلىمكام جىددىيلەشتى ـ : ھەيىيىيىي!.....ما دۆتلۈكىمىزنى!.....شۇ چاغدا ئابلاجانمۇ جىددىيچىلىكتە كىتاپنىڭ چۈشۈپ قالغىنىنى بايقىمىغان ئوخشىمامدۇ ، سىلەردە سومكا بولغاندىكىن بىرەرسىڭلار سېلىۋالساڭلار نېمە بولاتتى دەيمە...ئەمدى قايتىپ بېرىپ كىتاپنى ئىزدەپ تېپىپ كەلگۈچە ئۆڭكۈر يوقاپ كېتىدۇ ، بىر نەسچىلىك بولدىغۇ بۇ!..... ـ : ياكى كەينىمىزگە يېنىپ كىتاپنى تېپىپ قاراڭغۇ چۈشكەندە قايتا كېلىمىزمىيا؟ ..... ـ : ياكى بولمىسا بىرەيلەن بېرىپلا تېپىپ ئەكىلەمدۇقيا!..... بىز ئۆزىمىز ئويلىغان ئاماللارنى ئوتتۇرىغا قويۇپ باقتۇق ، ئەمما سېلىمكام ھېچقايسىسىغا قوشۇلمىدى ـ : بولمايدۇ ، بىر كۈن ئۇزاق تۇرساق خەتەرمۇ شۇنچە چوڭىيىپ كېتىدۇ ، يەنە كېلىپ جەسەتلەر بىزنى ئاللىقاچان بايقاپ بولدى ، ئەمدى قانداقلا بولسا ھۇجۇم قىلمىساق يەنە بىر قاراڭغۇ چۈشكىچە نېمە ئىشلار يۈز بېرىدۇ ، بۇ جايغا قايتا كېلەلەمدۇق يوق بۇنىسىنى بىلمەيمىز!..... ـ : ئەمىسە قانداق قىلىمىز ، ئالۋاستى شاھقا قاراپ تۇرۇپ يەم بولۇپ بېرەمدۇق؟ ..... غېنىنىڭ ئەنسىرەپ دېگەن سۆزىگە سېلىمكام جاۋاپ قايتۇردى ـ : ياق ئۇنداق قىلمايمىز!.....سېلىمكام كۆزلىرى نۇرلانغان ھالدا سۆزلەۋاتاتتى ـ : بىز ئاۋۇال بۇ جاينى سېھرلەپ قويغان ئالماس گۆھەرنىڭ ئورنىنى تاپايلى ، ئالماسنى ئورنىغا سېلىۋەتسەكلا خارابىيلىقنىڭ سېھرى يېشىلىپ چىقىش ئېغىزى ئېچىلىدۇ . شۇ ۋاقىتتا بىز ئۆڭكۈردىن قېچىپ چىقىپ قانلىق كىتاپنى ئىزدەيلى ، ئۇ ۋاقىتتا مەنچىمۇ تاك ئېتىپ بولىدۇ ، يورۇقتا ئاسان تاپىمىز ئەمەسمۇ!...ئاندىن ئالۋاستى شاھنى قايتىدىن بەند قىلۋېتىپ بۇندىن كېيىن ھېچقانداق ئادەم تاپالمايدىغان بىر جايغا كۆمۈۋەتمەمدۇق!..... ـ : توغرا!...بۇ ئامال بولىدىغاندەك قىلىدۇ!.....دىدى نىجات ھاياجانلىنىپ ، لىكىن بىرەمدىلا چىرايى يەنە تۇتۇلدى ـ : بىراق تاك ئاتقاندا ئۆڭكۈر يوقاپ كېتىدىغان تۇرسا قانداق قېچىپ چىقىمىز...يەنىلا ئالۋاستىلارنىڭ چاڭگىلىغا تۇتۇلمايمىزمۇ؟ ..... ـ : ئۇنداق بولمايدۇ ،

سېھىر يېشىلسىلا مەنچە ئۆڭكۈرمۇ سېھرىنى يوقىتىپ يوقاپ كەتمەيدۇ، ئۇ چاغدا بىز دەرھال قېچىپ قۇتۇلمىز، جەسەتلەر بولسا يورۇقتىن قورقىدۇ شۇڭا بىزنى تۇتالمايدۇ بۇ بىز ئۈچۈن پۈرسەت...ئاندىن كىتابنى تېپىپ ئالۋاستى شاھنى بەند قىلىۋەتسەكلا ھەممە ئىش ئورنىغا چۈشىدۇ!..... بۇنى ئاڭلاپ نىجات يەنە گۈمان بىلەن سورىدى ـ: ئەگەر ئالماسنى ئورنىغا سېلىۋەتكەندىن كېيىنمۇ ئۆڭكۈر يەنىلا يوقاپ كەتسچۇ؟ ...پۈتۈن سېھىر شۇنىڭ بىلەن يېشىلىدۇ دەپ كاپالەتلىك قىلالامسىز؟ ..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ سېلىمكامۇ بىردەم جىمىپ كەتتى ئاندىن ـ: مەنمۇ بىلمەيمەن، بۇ مېنىڭ تۇنجى قېتىم كىرىشىم تۇرسا!...يەنە كېلىپ كۈندىلىك خاتىرىدە بۇ توغۇرلۇق ئېنىق چۈشەنچە بېرىلمەپتۇ، يازغۇچىمۇ پەقەت ئۆزىنىڭ پەرەز قىلغىنىنلا يازغاندەك قىلىدۇ. بۇنداق ئەھۋالدا كېسىپ ئېيتىش سەل تەسرەك، ئەمما بىزنىڭ قىلالايدىغانلىقىمىزغا ئىشىنىمەن!.....چۈنكى ئەترىتىمىزنىڭ نامى نىمە ئىدى؟ .....دەپ سورىدى. شۇنداا ھەممىمىزنىڭ يۈزىگە كۈلكە يۈگۈرۈپ بىرلىكتە جاۋاپ بەردۇق ـ: تەۋەككۈلچىلەر!..... ـ: توغرا، بىز تەۋەككۈلچىلەرمىز!شۇڭا بۇ ئىشقىمۇ تەۋەككۈل قىلىپ بېقىشىمىز كېرەك، گېپىمنى قوللايدىغانلار بارمۇ؟ ..... مەن سېلىمكامنىڭ سىكرى تۇگىشىگىلا قولۇمنى كۆتۈردۇم، چۈنكى سېلىمكام تاغاملا ئەمەس بەلكى مەھەللىنىڭ بىر پالۋىنى بولۇش سۈپىتى بىلەن بىزنى خاتا يولغا باشلىمايتتى. ماڭا ئەگىشىپ قالغانلارمۇ قولىنى كۆتۈرۈشتى، شۇنداا سېلىمكام كۈلۈپ قويۇپ ـ: ئەمىسە ياخشى، بۇ يەردىمۇ خېلى ئۇزۇن تۇرۇپ قالدۇق جەسەتلەر بايقاپ قېلىپ ھۇجۇم قىلمىسۇن دەرھال ئاتلىنايلى!.....دىدى. دەل شۇ ئاردا بىر نەرسىنىڭ ھۆركىرىگەن ئاۋازى ئاڭلاندى، لېكىن ئۆڭكۈردە ئەكس سادا چىقماچقا ئاۋازنىڭ ئىچىدىن ياكى سىرتىدىن چىقىۋاتقىنى بىلەلمەي تېڭىرقىغان ھالدا جەسەت پارچىلىرىغا دەسسەپ تېز ـ تېز مېڭىپ ئىچكىرىلەپ يۈرۈپ كەتتۇق.....

ئەڭ ئاخىرقى جەڭ(7 ـ باب10قىسىم)

ھوي قاراڭلار، مايەدە پۈتۈنلىرىمۇ بارکەن!..... دىدى نىجات يەردىكى جەسەتلەردىن بىرنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ. بىز ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ يەرگە قارىدۇق. دەرۋەقە بىر پۈتۈن جەسەت، جەسەت پارچىللىرىنىڭ ئاستىدا ئىنكاسسىز ياتاتتى. ـ: قاراڭلار بۇ يەرلەردىمۇ بارکەن، خېلى كۆپتەك قىلامدۇ نېمە؟ ..... دىدى غېنىمۇ قولچىراقنى پەسكە يورۇتقاچ. بۇلارنى كۆرۈپ ئەجەپلىنىپ قالدۇق، ئالۋاستىلار قانداقسىگە ئادەمنى پارچىلىمايلا يېيىشنى ئۇگىنىۋالغاندۇ؟ .....شۇنداا كاللام يورۇپ كەتتى ـ: بىلدىم، ئۇلار ئالۋاستى شاھ روھنى سۈمۈرىۋالغان كىشىلەر بولۇشى مۇمكىن!.....خاتىرىدە دېيىلگەندە ئالۋاستى شاھ روھنى سۈمۈرىۋالغاندا مۇشۇنداق قۇرۇق ئۇستىخانلا قالىدىكەنغۇ، دېمەك بۇ پۈتۈن جەسەتلەر ئالۋاستى شاھنىڭ قۇربانلىقى، پارچىللانغانلىرى بولسا ئەسكەر جەسەتلەرنىڭ قۇربانلىقى بولۇشى مۇمكىن!..... سۆزۈمنى ئاڭلاپ نىجات ئېغىز ئاچتى ـ: ۋۇي، كاللاڭ ئالامەت ئىشلەپ قويىدىغۇ سېنىڭ!...پەرىزىڭ توغرا، بۇلار چوقۇم ئاشۇ ئالۋاستى شاھنىڭ قۇربانلىقلىرى. ئۇ

ئالۋاستى بەك ۋەھشىيمۇ قانداق، ھەتتا ئىچ باغرى، كۆز دەيدىغان نەرسىنىڭ ھېچنىمىسىنى قويماي سۈمۈرىۋالىدىلا؟ .....بىر قېتىمدىلا بىر ئادەمنى ئىستىمال قىلىپ بولسا بىر كۈندە ئۈچ ئادەمنىڭ جېنى يوق دېگەن گەپ، ئۇنداق ھېساپلىغىلى تۇرساق ھازىرغا كەلگۈچە قانچە ئادەمنىڭ روھىنى سۈمۈرۈپ بولغاندۇ ئۇ قانخور ھە!..... ـ: ماڭە‌ۋا، بىر قېتىمدا بىر ئادەم دەيدا!...بىر قېتىمدا بىر ئادەم ئەمەس بەلكىم ما يەتتەيلەننىمۇ بىر قېتىمدا ئىستىنال قىلىپ بولار...ئالۋاستىلارغا ياخشى قارىمىغان ئوخشىمامسەن، ھېچقايسىسىنىڭ ئاشقازان ئەمەس ھەتتا تۈتۈپ بىرەر ئەزاسىنىمۇ تاپالمايسەن، شۇلار جېنىدا تۇتىۋالغان ھەربىر ئادەمنى شۇ پەيتىنىڭ ئۆزىدىلا پارە ـ پارە قىلىپ يەپ بولىدۇ بۇنى قانداق چۈشەندۈرىسەن؟ ..... دىدى رۇسۇل. شۇنداً نىجات يەردە ياتقان جەسەتنى ئاستا تېپىپ باقتى، ئۇنىڭ ھەركىتىدىن چۆچۈگەن غېنى ـ: ھۇي نىمانداق قىلىسەن، ئەگەر ئۇ جەسەت ئالۋاستى بولۇپ قالسا ئويغۇنۇپ كېتىپ ئىش تېرىمىسۇن، يەنىلا جىم ياتقىلى قوي!.....دىدى دەرھاللا. نىجات ـ: ماڭغىنەۋە نەدىبى ئاقماس گەپلەرنى قىلماي، ئۇلار جەسەت ئالۋاستى بولسا بۇ چاققا بىزنى بوش قويۇپ بېرەرمىتى؟ ...بۇ چاققا بىزنىڭ كىرىشىمىز بىلەنلا بىزگە ھۇجۇم قىلىپ جەڭنى باشلاپ بولمايتىمۇ...قارا مانا ئۇلاردا ھېچقانداق ئىنكاس بولمىسا يا!..... دېگىنىچە جەسەتنى قاتتىقراق تېپىپ قويدى. ـ: راسلا تەلۋىكەنسەن، ساڭا ئارتۇق گەپ قىلغان ئادەم سارىڭكەن!...بولدى قانداق قىلغۇڭ كەلسە شۇنداق قىل..... ئىككىسى گەپ تەگىشۋاتقاندا سېلىمكام ئېغىز ئاچتى ـ: بولدى گەپنى كېيىن قىلىشۋالايلى، ئاۋۋال مەخپىي قەبرىستانلىققا تۇتىشىدىغان يولنى تېپىپ ئۇيەرگە كىرەيلى قالغان ئىشلار تۇرۇپ تۇرسۇن!..... بىز سېلىمكامنىڭ سۆزى بىلەن جىمقىشىپ چوڭ زالدىن داۋاملىق ئالدىمىزغا قاراپ ماڭدۇق. خاتىرىدە دېيىلگەن مەخلۇقنىڭ چوڭ تاش ھەيكىلى ھېلىھەم بار بولۇپ بەزى جايلىرى بۇزۇلۇپ كەتكەن ئىدى. ـ: خاتىرىدە ھەيكەلنىڭ ئوڭ تەرىپىدىكى يول دەپتىكەن، شۇ جايغا بارايلى!.....دېدى سېلىمكام يۆلىنىشىنى ئۆزگەرتىپ. بىزمۇ سېلىمكامغا ئەگەشكەچ پات ـ پات كەينىمىزگە قاراپ قويياتتۇق. بىز ھەيكەلنىڭ ئوڭ بۇلۇڭىغىراق بارغاندا راسلا كىچىك كىرىش ئېغىزىدىن ئىككىسى بار ئىدى. ـ: ۋۇي، ئىككى كىرىش ئېغىزى بارىكەنغۇ، قايسىسى شۇ بولغىيتى!..... نىجات شۇنداق دېگەچ بېشىنى قاشلاپ قاراپ تۇراتتى. ـ: مەيلى قايسىلا بولسۇن ئوخشاشلا مەخپىي ئۆيگە تۇتىشىدىغان يول بولۇشى مۇمكىن، كىرىۋېرەيلى!..... دىدى سېلىمكام. بىزمۇ قوشۇلۇپ چەتتىكى يولدىن مېڭىشقا تەمشىلىپ تۇرغىنىمىزدا نىجات بىر ۋارقىراپلا ئېغىزىنى تۇتىۋالدى ـ: ئاااااااااااااااوۋپ!..... ئۇنىڭ تۇيۇقسىز ۋارقىرىشىدىن چۆچۈپ ئارقىمىزغا قارىدۇق. ـ: ساراڭمۇ سەن، نىمە ۋارقىراۋېرىسەن دەيمە!...ئۇھ... غېنى شۇنداق دېگىنىچە يۈرىكىنى تۇتۇپ تۇراتتى. نىجات بولسا گەپمۇ قىلماستىن قولچىراقنى بىر نۇقتىغا تۇتۇپ قولىدا ئۇ جايىنى كۆرسىتىپ تۇراتتى. بىز شۇنچە قاراپمۇ ئۇنىڭ نىمىنى كۆرسىتىۋاتقانلىقىنى بىلەلمەي

ھەيرانلىقتا تۇراتتۇق، ئەتراپتىمۇ بىردەر ئالاھىدە نەرسە بارەدەكمۇ قىلمايتتى. مەن نەچچە رەت ئۇنىڭ كۆرسەتكەن يۆلىنىشى بويىچە قاراپمۇ ھېچنىمىنى بايقىيالماي ئاخىرى تىت ـ تىت بولۇپ ئۇنىڭدىن ـ: ھېي قويۇپ بەرسە ھېچكىمگە گەپ بەرمەي ۋاتىلدايسەن، ئەمدى تىلىڭ تۇتۇلۇپ قالغاندەك نىمە قولۇڭدا بىر يەرلەرنى كۆرسۈتۈپ يۈرىسە؟ ...ما قولىڭنى تارتىپ گەپ قىلغىنە بى!..... دەپ سورىغاچ قولىنى ئېغىزىدىن ئاجرىتىۋەتتىم. نىجات دۇدۇقلاپ تۇرۇپ ـ: ئا...ئاۋۇ جايدىكى.....ئاۋۇ جەسەتكە...قاراڭلا!..... بىز يەنە ئۆرۈلۈپ ئۇ تەرەپكە قارىدۇق.

ـ: چىك ئاي، ئۇ تەرەپتە جەسەت كۆپكەن قايسىنى دەۋاتىسەن!..... ـ: ئاۋۇچۇ...ئولتۇرغانىنى دەي...دەيمە!..... شۇندىلا بىر جەسەتنىڭ تاش ھەيكەلگە يۆلەنگەن ھالەتتە ئولتۇرغانلىقىنى كۆردۇق. ـ: چىك ئاي، شۇنىڭغىمۇ ساراڭدەك ۋارقىراپ كېتەمسەن!...ناھايىتى ھەيكەلگە يۆلىنىپ ئۆلۈپ قالغان جەسەتكەنغۇ شۇ!..... سۆزۈمنى ئاڭلاپ نىجات جىددىيلىشىپ سۆزلەپ كەتتى ـ: ياق، ياق...مەن بايا بۇ تەرەپكە كەلگۈچە ھەيكەلنى تەپسىلىي كۆزىتىپ كەلگەن ئۇ چاغدا ھەيكەلگە يۆلىنىپ ئولتۇرغان بىردىر جەسەتنى بايقىمىغانتىم، ھازىر قارىسام ئۇ جەسەت ھەيكەلگە يۆلىنىپ ئولتۇرۇپتۇ!..... نىجاتنىڭ سۆزى بىلەن تەڭ ھەممىز سەل تەشۈشكە چۈشۈپ جىددىي ھالەتكە ئۆتتۇق. ـ: چاقچاق قىلىۋاتمايدىغانسەن؟ ..... دىدى سېلىمكام جىددىيلىشىپ. نىجات ـ: ياق چاقچاق قىلمىدىم، راسلا بايا ئۇ جايدا جەسەت كۆرمىگەن!..... شۇندا سېلىمكام خەنجىرىنى تەڭلىگىنىچە جەسەت تەرەپكە قاراپ ئاستا قەدەم ئېلىشقا باشلىدى. بىز جىمجىت تۇرغاچقا يەردە دۆۋلىنىپ ياتقان جەسەتلەرنىڭ پارچىلىرىغا ھەربىر دەسسىگەندە«قاراس!...»، «غىرچ!...»قىلغان ئاۋازلار ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ـ: سېلىمكا ئېھتىيات قىلىڭ!..... دىدىم مەن بوش ئاۋازدا، سەل جىددىيلىشىپ. سېلىمكام كىتىۋاتقاچ جاۋاپ قايتۇردى ـ: ئەنسىرىمە، دىققەت قىلمەن!..... سېلىمكام ھۇشيارلىق بىلەن ئاۋايلاپ مېڭىپ جەسەتكە يېقىنلاپ كەلدى، ئاندىن قەدىمىنى توختىتىپ خەنجىرىدە جەسەتنى نوقۇپ باقتى، ئەمما جەسەتتە ھېچقانداق ئىنكاس يوق ئىدى. سېلىمكام يەنە ئىشەنچ قىلالماي چىڭراق نوقۇپ بېقىۋىدى جەسەتتىن يەنە ئىنكاس كەلمىدى، شۇندا ھەممىز خاتىرجەم بولۇپ ئۇنىڭ ئالۋاستى ئىكەنلىكىگە بولغان گۇمانىمىز يوقاپ كەتتى. ـ: ئۆلۈككەنغۇ شۇ...سەنمۇزە ئادەمنى جىددىيلەشتۈرۈپ قىلغان ئىشىڭنى قارا!..... دىدى سېلىمكام كەينىگە يېنىۋاتقاچ. نىجاتمۇ ئوڭايسىزلىنىپ ـ: بايا خاتا كۆرۈپ قالغان ئوخشايمەن!..... دەپ چىچىنى سىلاپ قويدى. ئەمما سىكونت ئىچىدە يۈز بەرگەن ناھايىتى خەتەرلىك ۋەقەدىن چۆچۈپ ۋارقىراپ كەتتىم ـ: سېلىمكا ئارقىڭزغا دىققەت قىلىڭ!..... سېلىمكام گېپىمنىڭ ئورامىدىنلا نىمە ئىشلىقىنى چۈشىنىپ بولدى بولغاي خەنجىرىنى شىلتىغىنىچە كەينىگە ئۆرۈلدى..... ئەسلى بايىقى جەسەت راسلا ئالۋاستى بولۇپ سېلىمكام كەينىگە ئۆرۈلۈپ نىجاتقا گەپ قىلىۋاتقاندا چىرقىرىغاندىن ئۇنىڭغا ئېتىلىپلا قوپقان ئىدى، مەن ئۇنى

كۆرۈپ قېلىپ چۆچۈپ ۋارقىرىغان ئىدىم. ئالۋاستىنىڭ ھەركىتىدىن سېلىمكامنىڭ ھەركىتى چاققانراق كېلىپ قالغاچقا جەسەت ئىككى پارچە بولۇپ سېلىمكامنىڭ ئالدىغىلا چۈشتى. ـ: ئاناڭنى!...تېخى ئۆلگەن بولۇۋىلىشىنىمۇ ئۈگۈنۈپ بوپتۇ دېسە!..... دېدى سېلىمكام جەسەتكە يەنە ئىككى ـ ئۈچ خەنجەر ئۇرىۋېتىپ ـ: تېز كېلىڭلار، يەردە ياتقان پۈتۈن جەسەتلەرنىڭ ھەممىسىنى چېپىۋىتەيلى!...بولمىسا يەنە ئۆلگەن بولۇۋالغانلىرى كېيىن ئىشلىرىمىزغا كاشال بولىدۇ!..... بىز دەرھال ئەتراپىمىزدىكى پۈتۈن جەسەتلەرگە قىلىچ ئۇرۇشقا باشلىدۇق، دېگەندەك بەزىلىرىگە قىلىچ ئۇرىشىمىزغىلا سەت چىرقىراپ جىم بولۇپ قېلىشتى، بەزىلىرى ئۆزىنى ئاشكارلاپ بىزگە ھۇجۇم قىلىشقا باشلىدى. ـ: مەن بۇ جايىنىڭ جىمجىتلىقىدىنلا بىر خەتەرنىڭ بارلىقىنى بىلەتتىم!..... دېدى سېلىمكام جەسەتلەر بىلەن ئېلىشىۋاتقاچ. شۇ تاپتا يەردە دۆۋىلىشىپ ياتقان جەسەتلەرنىڭ قايسىنىڭ ئالۋاستى، قايسىنىڭ ھۇجۇمغا ئۇچراپ ئۆلگۈچىلەر ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولمايتتى، جەسەتلەر تۈيۈقسىزلا چاچراپ تۇرۇپ تۇچمۇ ـ تۇچتىن بىزگە ھۇجۇم باشلىدى. گاھىلىرى ئۆڭكۈرنى كۆتۈرىۋەتكىدەك ناھايىتى سەت چىرقىرايتتى، گاھىلىرى غالجىرلارچە بىزگە ئېتىلىپ كېلەتتى. ـ: سېلىمكام ئۇلار بىلەن ئېلىشىۋاتقاچ يەنە ۋارقىردى ـ: تېز مەخپىي يولغا مېڭىڭلار، ئالۋاستىلار يەنە قوشۇن چاقىرىۋاتىدۇ. سىرتتىكى جەسەتلەر كېلىپلا قالسا ئىشىمىز چاتاق بولىدۇ!..... بىزنىڭ كۆڭىمىزنى تېخىمۇ ئەندىشە قاپلاشقا باشلىدى. بىر تەرەپتىن جەسەتلەر بىلەن ئېلىشقاچ بىر تەرەپتىن مەخپىي يول تەرەپكە چېكىنىشكە باشلىدۇق. ـ: سېلىمكا، ئىچىدىمۇ ئالۋاستىلار ساقلاپ تۇرغان بولسا قانداق قىلىمىز؟ ..... دېدى نىجات تەشۋىشلىنىپ. سېلىمكام ـ: شۇنداق بولۇپ قالسا ئېلىشماي ئامال يوق، قانداق بەدەل تۆلەشتىن قەتئىي نەزەر سېھرنى چوقۇم يوق قىلمىساق بولمايدۇ...قالغىنى ئېرادەڭلارغا باغلىق!..... شۇندا ھەممىمىز قايتىدىن قەتئىي نىيەتكە كېلىپ ھېچنىمىنى ئويلىماستىن پۈتۈن كۈچىمىز بىلەن مەخپىي يول ئېغىزىغا يېتىپ كەلدۇق. ئاردا جەسەتلەر خېلىلا تازىلانغان بولۇپ ھازىر بولسا ئانچە چوڭ خەتەرمۇ يوق ئىدى. ئالدىراپ مەخپىي يولغا كىرىپ تۇرۇشۇمغا قاراڭغۇلۇقتىن ناھايىتى بەدبەشىرە بىر جەسەت ماڭا ئېتىلىپلا چىقتى. ـ: «ئاااااااااااااااا!...» مەن ۋارقىراپلا ئارقامغا داجىپ جەسەتلەر دۆۋىسىگە يىقىلىپ چۈشتۈم، يەردىمۇ ئادەمنى شۇركەندۇرىدىغان جەسەت پارچىللىرى ھەممە يەرنى قاپلىغاچقا شۇبھىلىنىپ دەرھالا ئورنۇمدىن تۇرىۋالدىم. ئۇنىڭغىچە ئېتىلىپ چىققان جەسەتنى ئابلىكىم بىر تەرەپ قىلىپ بولغان ئىدى. ـ: قارىغاندا ئىچىمۇ ئانچە بىخەتەر ئەمەستەك قىلىدۇ، ئامال بار دىققەت قىلىپ مېڭىڭلار!..... دېدى سېلىمكام. ھەمراھلىرىمۇ يىنىمغا كېلىپ مەندىن ئەھۋال سورىۋاتكەندىن كېيىن ماڭا ھېچ ئىش بولمىغىنىنى كۆرۈپ خاتىرجەم بولۇشتى. ئەمدىكى مەسىلە بىز بۇ ئىككى يولنىڭ قايسىسىنى تاللاپ مېڭىشىمىز كېرەك، قايسى ئەك بىخەتەر ھەم ئەك تېز سۈرەتتە مەخپىي قەبرىستانلىققا تۇتىشىدۇ؟ ..... بىز تېڭىرقاپ تۇرغاندا سىرتتىن، بىز خارابىيلىققا

كىرگەندىن باشلاپ تا ھازىرغىچە ئاڭلاپمۇ باقمىغان ناھايىتى قورقۇنۇچلۇق ھەم غەيرى بىر ئاۋاز ئاڭلاندى. ـ: بۇ نىمە ئەمدى؟ ..... دىدى نىجات چۆچۈگەن ھالدا. سىلىمكام ـ: مەيلى نىمە بولسۇن، ئىشقىلىپ ياخشىلىقنىڭ بېشارىتى ئەمەس!.....بولۇڭلار مەخپىي يولنى تېزرەك تېپىۋالايلى، ئەھۋالدىن قارىغاندا يەنە بىر ئاۋارىچىلىككە يولۇقىدىغاندەك قىلىمىز!..... دىدى يوچۇن ئاۋازنى تىڭشىغاچ قەدىمىنى تېزلىتىپ. بىزمۇ سىلىمكامغا ئەگىشىپ تېز قەدەملەر بىلەن مەخپىي قەبرىستانلىقنى ئىزدەپ قاراڭغۇلۇقتا كىرىپ كەتتۇق.....

ئەڭ ئاخىرقى جەڭ(7 ـ باب11 ـ قىسىم)

بۇ مەخپىي يول قاراڭغۇ بولۇپلا قالماستىن يانمۇيان تۇرغاندا بىر قېتىمدا ئىككى ئادەممۇ ئاران پاتقۇدەك دەرىجىدە تار ئىدى. ـ: يوۋ، «تار يەردە گۆش يىگۈچە كەڭ يەردە مۇش يە!»دېگەندەك نىمانداق تار يول بۇ!..... دىدى نىجات ماڭا ياندىشىپ قىستىلىپ كېتىۋاتقاچ. ـ: مۇشۇنداق تار قىلىپ قويىمغان بولسا مەخپىي يول بولاتتىمۇ، يەنە كېلىپ تاغنى كولاپ مۇشۇنداق يول ھاسىل قىلىشمۇ ئاسان گەپ ئەمەستە!..... نىجات سۆزۈمنى ئاڭلاپ ـ: توغرا، توغرا...لىكىنزە بىلگۈچە يولنى ئىتىۋتىپلا قۇتۇلماي نىمىشقا مەخپىي يول قويۇپ قويىدۇ دەيمە، شۇنداق قىلغان بولسا بىزمۇ بۇنچە قىينىلىپ يۈرمەيتۇق بۇيەدە!.....دەپ قويدى. بىز شۇ ھالدا ئىچكىرىلەپ مېڭىۋەردۇق، بەزىدە پات ـ پات غەيرى ئاۋازلار چىقىپ بىزنى چۆچۈتۈپ قويياتتى. ـ: گەپ بىلەن بولۇپ كېتىپ بىخۇدلۇق قىلماڭلار ھە!...بىز ھازىر ناھايىتى خەتەرلىك ھالەتتە تۇرىۋاتىمىز، كىچىككىنە سەۋەنلىكىمىز جېنىمىزنى ئېلىشى مۇمكىن!..... دىدى سىلىمكام كەينىگە ئۆرۈلۈپ. ـ: بىلدۇق سىلىمكا، ئەنسىرىمەڭ ھۇشيار مېڭىۋاتىمىز!..... بىز شۇنداق دەپ سىلىمكامنى خاتىرجەم قىلدۇق. بۇ تار يول ماڭغانسېرى ئۇزىراپ كېتىۋاتاتتى، ئەگىمە يوللارمۇ كۆپ بولۇپ بىز خاتىرىدە دىيىلگىنى بويىچە داۋاملىق ھالدا ئوڭ تەرەپتىكى يولنى بويلاپ مېڭىۋەردۇق لىكىن مەخپىي قەبرىستانلىقنىڭ كىرىش ئېغىزىنى ھېچ تاپالمايۋاتاتتۇق. ـ: ھېلىقى پىرافېسسور خاتىرىگە قەستەن خاتا يېزىپ بىزنىمۇ ئۆلۈمگە تۇتۇپ بەرمەس ھە!..... دىدى نىجات سەل گۇمان قىلىپ. مەن سۆز قىتىپ قويدۇم ـ: ئۇنداقمۇ ئەمەستۇ، ھازىرغىچە كۆرگەن ھەممە جايلىرىمىز دىگۈدەك خاتىرىدە دىيىلگىنى بىلەن ئوخشاش چىقتىغۇ!.....ئەگەر ئۇ يالغانىنى قېتىپ يازغان بولسا بۇ تاغ ئۆڭكۈرىنى تاپالايتۇقمۇ!..... ـ: ئۇغۇ شۇ، لىكىن ئاخىرىغا كەلگەندە يالغان سۆزلەپ قويغان بولسىچۇ؟ ..... نىجاتنىڭ بىمەنە سۆزىنى ئاڭلاپ سەل تېرىكتىم ـ: قالايمىقان گەپ قىلماي ھۇشيارراق ماڭە، ھېلى باكا جەسەتكە يەم بولىسەن!.....شۇ تاپتا ئۇ خاتىرىگە ئىشەنمەي نىمە ئامالىمىز بار بىزيا بۇرۇن بىرەر قېتىم بۇنداق ئىشنى باشتىن كەچۈرۈپ باقمىساق!..... ـ: تېرىكمىگىنە ساقام، تېرىكمىگىنە!.....مەنمۇ شۇ بىخەتەرلىكىمىزنى ئويلاپ شۇنداق دەۋاتىمەنغۇ، يامان گەپ قىلمىسام يا!..... ئۇنىڭدىن كېيىن نىجاتمۇ ئارتۇق سۆزلىمەي يولنى داۋام قىلدى. بىز ئالدىمىزغا ئۇچرىغانلىكى

بۆلۈنمە يولنىڭ ئوڭ تەرەپتىكىسى بىلەن ماڭغان بولساقمۇ ئەمما مەخپىي كىرىش ئېغىزىنى تېخىچە تاپالمايۋاتاتتۇق، ۋاقىت ئۆتكەنسېرى تېخىمۇ جىددىيلىشىشكە باشلىدۇق. چۈنكى كىرىش ئېغىزىنى تاپالمىساق تاكى ئېتىپ كەتسىلا ئۆڭكۈر ئېغىزى يوقاپ كېتىپ بىز ئىچىگە قاپسىلىپ قالاتتۇق، بۇ چاغدا قانداق ئىشلارنىڭ يۈز بېرىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلىشمۇ تەس ئىدى. شۇڭا ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ تېزرەك مەخپىي كىرىش ئېغىزىنى تېپىۋىلىش ئۈچۈن قەدىمىزنى تىزلىتىشكە باشلىدۇق. ـ: توختاڭلا، كەينىدىن شەپە ئاڭلىنىۋاتامدۇ قانداق؟ ..... كەينىمىزدە مېڭىۋاتقان ئابلىكىمنىڭ ئەنسىز ئاۋازى بىلەن تەڭ ھەممىز قەدىمىزنى توختىتىپ جىممىدە بولۇپ ئارقا تەرىپىمىزگە نەزەر سالدۇق. ـ: نېم دەيدىغانسەن، راسلا شۇنداق بولۇپ قالسا بىز قاپسىلىپ قالمايمىزمۇ!.....قەبرىستانلىقتا ئالۋاستىلار يوق دەپ قايسىمىز كېسىپ ئېيتالايمىز، بايا تېخى كىرىۋاتقىچە ئىچىدىن چىققان بىر جەسەتنى يوقاتقىنىمىز يادىڭلاردا باردۇ؟ .....ئەگەر شۇنداقلا بولۇپ قالسا بىز بۇ تارچۇق يولدا يا ئۇلار بىلەن ئېلىشالماي، يا قاچالماي ۋەھشىيلەرچە ئۆلۈپ كېتەرمىزمۇ!..... ـ: قالايمىقان سۆزلىمەي جىم تۇر!..... دىدى سېلىمكام نىجاتنى جىمقىتۇرۇپ. بىز قولچىراقنى تۇتقىنىمىزچە جايىمىزدا جىممىدە تۇرۇپ ئەتراپتىكى ئاۋازلارنى تىڭشاشقا باشلىدۇق. ئەتراپ بىردىنلا جىمجىتلىققا تولغان بولۇپ بىر مەھەل ھېچنىمىنىڭ ئاۋازى ئاڭلانمىدى، بىراق يۈرەك سوقۇشىمىز ئۆزىمىزگە ئاڭلىنىپ تۇراتتى. خېلى ئۇزۇن جىم تۇرىۋالغاندىن كېيىن خەتەر يوقلۇقىنى ھېس قىلىپ سەل ئەركىن بولۇشتۇق. شۇنداق نىجات ـ: ئۇھھھھھھھ!...خۇداغا شۈكرى، ھەر ھالدا بىرەر خەتەر باردەك قىلمايدۇ!..... دىدى چوڭ بىر تىنىۋېلىپ. بىزمۇ يېقىن ئەتراپتا شەپە بولمىغاندىن كېيىن بىر ئاز خاتىرجەم بولۇپ يېنىك نەپەس ئېلىۋېلىپ يولىمىزنى داۋام قىلدۇق. دەل شۇ پەيتتە توساتتىن چوڭ زال تەرەپتە ناھايىتى قورقۇنۇچلۇق چىرقىرىغان ئاۋاز ئاڭلىنىپلا كەينىدىن بىر نەرسىلەرنىڭ غالجىرلارچە بىر ـ بىرى بىلەن ئېلىشىۋاتقان تالاش ـ تارتىشلىرى ئاڭلىنىشقا باشلىدى. قارىماققا جەسەتلەر ئۆز ـ ئارا توقۇنۇشۇپ قالغاندەك قىلىدۇ ئۇلارنىڭ جېڭى ئاخىرلاشقىچە بىز مەخپىي يولنى تېپىپ بولامىز بەلكىم!..... ھەممىمىز سېلىمكامنىڭ دىگىنى بويىچە تېزلىكتە ئىچكىرىلەپ يۈگۈرۈشكە باشلىدۇق. يول يەنە ئوڭ تەرەپكە ۋە ئۇدۇل تەرەپكە بۆلۈنگەن ئىدى، بىز يەنىلا ئوڭ تەرەپتىكى يولنى تاللاپ يۈرۈپ كەتتۇق. بىز ماڭغان يولمۇ ئوخشاشلا نەچچە يولغا بۆلۈنگەن بولۇپ خۇددى ئادەم بەدىنىدىكى قىل ـ قان تومۇرلارغىلا ئوخشايتتى، كىرگەنسېرى يول شۇنچە ئىچكىرىلەپ باراتتى. ـ: روسلارنىڭ بۇ مەخپىي ئۆڭكۈرنى بىر كۈندە ئاران تاپقىنى بىكار ئەمەسكەندە!..... دىدى سېلىمكام قايمۇققان ھالدا ـ: نىمانچە كۆپ بۆلۈنمە يوللار بۇ، كىرگەنسېرى ئىچكىرىلەپ كېتىۋاتىدىغۇ!..... ـ: شۇنى دەڭە سېلىمكا، مۇشۇ

تاپتا كەينىمىزگە يانساقمۇ بايا كەلگەن يولۇمنى تاپالمايمە مەن!..... دىدى نىجات سېلىمكامنىڭ سۆزىنى قوللاپ. سېلىمكام يەنە ـ: مەيلى نىمىلا بولسۇن ئالدىمىزغا قاراپ مېڭىۋېرەيلى، چوقۇم كىرىش ئېغىزىغا يېقىنلاپ قالدۇق بەل قويۇۋەتمەيلى!.....دىدى. بىزمۇ قوشۇلۇپ داۋاملىق هالدا يولىمىزنى داۋاملاشتۇردۇق. ئازراق ماڭغاندىن كېيىن كەينىمىزدىن ئاڭلانغان غەيرى ئاۋازلار بارا ـ بارا پەسلەپ يوقاپ كەتتى، بىز بۇنىڭدىن«غەلبە قىلغۇچى»نىڭ ئارقىمىزدىن كېلىۋاتقانلىقىنى ياكى سىرتقا چىلەتكەنلىكىنى بىلەلمەي يەنە ئەندىشىگە چۈشتۇق. مەن جىددىيلىشىپ سېلىمكامغا دىدىم ـ: سېلىمكا، تاڭ ئاتاي دەپ قالدى. بەلكىم جەسەتلەر ئۆڭكۈرگە يېنىپ كىرىدىغان ۋاقتى بولغان بولۇشى مۇمكىن، داۋاملىق مېڭىۋېرەمدۇق ياكى بىرەر جايىنى تېپىپ يوشۇرىنىۋالامدۇق؟ ..... سېلىمكام كەسكىن قىلىپلا ئېيتتى ـ: داۋاملىق مېڭىۋېرىمىز، كەينىمىزگە يېنىشقا هەرگىز بولمايدۇ!..... ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ يەنە ئارتۇق گەپ قىلالماي«بۇيرۇق»قا بىنائەن داۋاملىق هالدا ئالدىمغا قاراپ ماڭدىم. لېكىن ئىچكىرلىگەنسېرى كۆڭلۈمگە بىر ئەندىشە چۈشۈپ قېلىۋاتاتتى. خىيالىمدا ئونمىڭ ئەسكەرلىك ئالۋاستى قوشۇن ئۆتكۈر تىرناقلىرىنى تەڭلىگىنىچە شۇنداق بەدبەشىرە تەلەتتە كۆز ئالدىمدا نامايان بولۋاتاتتى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بولسا بىز يەتتەيلەن ئىلاجسىز هالدا قورشاۋ ئىچىدە بىرەر «قۇتقۇزغۇچى»نىڭ بىزنى قۇتقۇزىشىنى تىلەپ بىچارىلەرچە قاراپ تۇراتتۇق..... ـ: قانداق گەپ بۇ، ئاخىرى يوق يولكەنغۇ!..... سېلىمكامنىڭ جىددىي تەلەپپۇزدا دېگەن سۆزىدىن چۆچۈپ ئېسىمگە كەلدىم ـ: نىمە؟ .....ئۇنداقتا بايىدىن بېرى ماڭغان يولىمىزنىڭ هەممىسى بىكارغا كېتىپتۇدە!..... نىجاتمۇ سېلىمكامنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ مەن بىلەن تەڭ قاقشاپ قويدى ـ: مەن بايا دىمىدىممۇ!.....ئۇ قېرى روس بىزنى ئالداپ خالتا كوچىغا باشلاپ قويۇپتۇ، ئەمدى بىز ئۆلىدىغان بولدۇقتە...ۋاي ئانامەي مەن تېخى توي قىممىغانتىم!..... نىجاتنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ كۈلكىلىرىم قىستاپ كەتتى ـ: ۋاي تېخى!.....ئېشەك ئۆلسە بىر يەلىرى غېجەك تارتىپتۇ دەپ، مايەردە قاپسىلىپ قالغۇلۇتاساق سەن يەنە خوتۇننىڭ غېمىدىما!..... ـ: ۋاي ئاداش ئۇنداق دېگىنىڭ بىلەن خوتۇن ئېلىش ئوغۇل بالىغا پەرىزمىش!...پەرىزنى ئادا قىلمايلا كېتىپ قالسام ئۇ دۇنيادا قانداق جاۋاپ بېرىمەن!..... ـ: شۇم ئېغىز، يوقىلاڭ گەپ قىلماي قىلىچىڭنى قولۇڭغا ئالە..... نىجات سۆزۈمنى بۆلۈپلا قىلىچىنى كۆرسەتتى ـ: مانا قىلىچىم قولامدىغۇ!..... ـ: هە، ئۇنداق بولسا قولۇڭدا يۈك قىلىپ كۆتۈرۈپ يۈرمەي ئالۋاستىلار بىلەن جەڭ قىل!...هېلىتىن ئۆلۈمگە تەييارلىق قىلىپ بولساڭ هايات چىقىپ كېتىشتىن ئۈمۈد بولاتتىمۇ!..... نىجات سۆزۈمنى ئاڭلاپ بىرەر نەرسىنى چۈشەندىمۇ بىشىنى لىڭشىتىپ قويدى ـ: توغرا دەيسەن!ئۆز هاياتىم ئۆز قولۇمدا، يەنى مۇشۇ خەنجەردە...مەن ئاخىرىغىچە جەڭ قىلىپ هايات چىقىپ كىتىش ئۈچۈن كۈرەش قىلىمەن!..... ئۇ سۆزلەۋاتقاندا خۇددى غايىۋى چوڭ ئىشلارنى قىلىۋاتقاندەك مەغرۇر

كېرىلىپ قويدى. دىمىسىمغۇ ھازىرقى ئىشىمىزمۇ بەك كىچىك ئىش ئەمەس ئەمدى!..... ـ: ۋاقىت قىس، تېز كەينىمىزگە يانايلى!..... دىدى سېلىمكام گەپنى تارتىۋىلىپ. بىزمۇ تارچۇقتا پوملىشىپ يۈرۈپ دېگۈدەك ئارقىمىزغا چېكىندۇق ھەم كەلگەن يۆلىنىش بويىچە كەينىمىزگە قاراپ يۈگۈردۇق. ـ: قالاڭلار، بايا بىز قايرىلىپ كەلگەن ئېغىزغا كەپتۇق!..... دىدى ئابلىكىم يۈزىگە كۈلكە يۈگۈرگەن ھالدا. دېگەندەك ئالدىمىزدا ئوڭغا، سولغا بۆلۈنگەن يول ئېغىزى تۇراتتى. ـ: يەنە ئوڭغا مېڭىڭلار!..... دىدى سېلىمكام ئارتۇقىنى ئويلىمايلا. بىز يول ئېغىزىغا كېلىپ تۇرىشىمىزغا سول تەرەپتىكى يولدىن توپا رەڭ جەسەتتىن بىرسى ئېتىلىپلا ئالدىمىزغا چىقتى..... ـ: ئايجان!..... رۇسۇل ئەمەسلا بىرخىل زىل ئاۋازدا توۋلاپلا تامغا يۆلىنىپ قالدى. ئۇنىڭغىچە بىزمۇ چۆچۈپ كەينىمىزگە داجىپ بىر ـ بىرىمىزنىڭ پۇتلىرىغا دەسسىشىپمۇ ئۈلگۈردۇق. شۇ ئارىدا سېلىمكامنىڭ خەنجىرى قۇلاقلىرىمىزنىڭ يېنىدىن ۋىڭلداپ ئۆتۈپ جەسەتنىڭ بېشىنىڭ قاپ ئوتتۇرىسىغا سانجىلغان باراۋەردە تامغا مىقلاپ قويدى. سېلىمكامنىڭ بۇ مەرگەنلىكىنى كۆرۈپ ھەممىز ئېغىزىمىزنى ئېچىپلا قالغان ئىدۇق. سېلىمكام بىزنى قىستاپ يۈرۈپ سەپنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ خەنجىرىنى جەسەتنىڭ بېشىدىن زەردە بىلەن تارتتىدە چاقماق تېزلىكىدە يەرگە يىقىلىۋاتقان جەسەتنىڭ بېشىنى ئۈزۈپ تاشلىدى ھەمدە بىزگە قاراپ قويۇپ ـ: ياخشىسى سەپنىڭ ئالدىدا يەنىلا ئۆزۈم ماڭسام بولغۇدەك!.....دېگىنىچە خەنجىرىنى دولىسىغا ئارتىپ مەغرۇر قەدەملەر بىلەن يولىنى داۋام قىلدى. شۇ تاپتا سېلىمكامۇ كۆزۈمگە خۇددى«مەرھۇم»ئابلاكامغا ئوخشاش ئالۋاستى ئوۋچىسىدەك كۆرۈنۈپ كېتىۋاتاتتى. مەن مەنۇن بولغان ھالدا كۈلۈپ قويۇپ بىرخىل بىخەتەرلىك تۇيغۇسى بىلەن سېلىمكامغا ئەگىشىپ مېڭىشقا باشلىدىم...لېكىن بۇ بىخەتەرلىك تۇيغۇسى ئۇزاققا بارمىغان ئىدى. بىردىنلا ئەتراپىمىزنى جەسەتلەرنىڭ ھۆركىرىگەن ئاۋازلىرى قاپلاشقا باشلىدى، شۇ تاپتا نۇرغۇنلىغان جەسەتلەرنىڭ ئاۋازى بىرىكىپ خۇددى بىرتوپ ھەربىلەرنىڭ غوڭۇلدىغان ئاۋازىغىلا ئوخشاپ قالغان ئىدى. سېلىمكامۇ ئاۋازلارنى ئاڭلاپلا جىددىي تۇسكە كىرىپ ئەتراپىنى كۆزىتىشكە باشلىدى. ـ: بۇ ئاۋاز قايىقتىن چىقىۋاتىدۇ زادى، قايسى تەرەپنى تېڭىسسام شۇ تەرەپتىن چىقىۋاتىدىغۇ!..... نىجات شۇنداق دېگەچ پىرقىراۋاتاتتى. ـ: ھەي بىردەم جىم تۇرغىنە، سىنى كۆرۈپ مىنىڭمۇ بېشىم قىيىپ كېتىۋاتىدۇ!..... دىدىم مەن. شۇنداڭ نىجات چۆرگىلەشتىن توختاپ ئۈياق ـ بۇياقتا ئالاقىزادىلىك بىلەن قاراشقا باشلىدى. ھەممىز ۋەھىمىگە چۈشۈپ پۈتى كۆيگەن توخۇدەك تىپىرلاپ كېتىشتۇق. غېنى جىددىيلىشىپ سېلىمكامغا قارىدى ـ: سېلىمكا قانداق قىلىمىز، ئۇلار بىزنى قورشىۋالسىلا بۇ تار يولدا ھېچقايسىمىز قېچىپ قۇتۇلالمايمىز!..... سېلىمكام بىردەم ئاۋازلارنى تېڭىشىغاندىن كېيىن ئىغىز ئاچتى ـ: قارىغاندا تاڭ ئېتىشقا باشلىغاندەك قىلىدۇ، جەسەتلەر يورۇقتىن قېچىپ ئۆڭكۈرگە يىنىپ كىرىۋاتقان بولۇشى مۇمكىن. ئەگەر راسلا شۇنداق بولسا ئۇلار مەخپىي قەبرىستانلىققا قاراپ ماڭىدۇ دېگەن

گەپ!.....مۇنداق قىلايلى، بىز ئاۋۋال كەينىمىزگە يېنىپ ھىلىقى ئايىقى يوق يولغا يوشۇرۇنۇۋالايلى، مېنىڭچە ئالۋاستىلار ئۇ جايغا ھەرگىز كىرمەيدۇ، چۈنكى ئۇلارنىڭ ئۆيى قەبرىستانلىق. ...شۇڭا بۇ بىزگە ياخشى پۇرسەت!...ئۇنىڭدىن كېيىن جەسەتلەر بىزنى بايقىماستىن مەخپىي قەبرىستانلىققا قاراپ ماڭىدۇ شۇ چاغدا بىز ئۇلارنىڭ ماڭغان يۆلىنىشى بويىچە كەينىدىن ئەگىشىپ مېڭىپ ئۇ جايىنى ئاسانلا تېپىۋالىمىز!..... ـ: ئۇنداق قىلالماسمىزمىكى!..... دىدى ئەنىۋەر زەئىپ ئاۋازدا. بىز ئەجەپلىنىپ ئۇنىڭغا سوئال نەزىرىدە قارىدۇق. شۇندا ئۇ يەرنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ سۆزلەشكە باشلىدى ـ: مېنىڭچە جەسەتلەر قەبرىستانلىقنى ئەمەس بەلكى بۇ قان ئىزىنى بويلاپ كەلدىمىكىن!..... شۇندىلا بىز ئەنىۋەرنىڭ بېقىنىدىن قان ئېقىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتۇق. مەن جىددىيلىشىپ سورىدىم ـ: ۋۇي، بىقىنىڭدىن قان ئېقىۋاتىدىغۇ، زادى نىمە ئىش بولدى!..... ئەنىۋەر بېقىنىنى چىڭ تۇتۇۋالغان بولۇپ قاراڭغۇلۇقتا ئۇنىڭ يارىلانغىنىغىمۇ دىققەت قىلمىغان ئىدۇق. شۇندا ئەنىۋەر جاۋاپ بەردى ـ: بايا زالدا ئالۋاستىلار بىلەن ئېلىشىۋاتقاندا بىرسى جىممىدە يېتىپتىكەن كۆرمەي باشقىسى بىلەن بولۇپ كىتىپتىمەن، توساتتىنلا ئېتىلىپ قوپۇپ مىنى يارىلاندۇردى..... ـ: ئىش چاتاق!.....دىدى سېلىمكام ھودۇقۇپ ـ: ئۇنداقتا ئالۋاستىلار ئاللىبۇرۇن بىزنىڭ ئىزىمىزغا چۈشۈپ بوپتۇ، دېمەك ئۇلار تېزلا يېتىپ كېلىشى مۇمكىن...ھازىر كەينىمىزگە يانساق ئىنتايىن خەتەرلىك، تېز مەن بىلەن مېڭىلار ئالدىغا قاراپ مېڭىۋېرەيلى چوقۇم مەخپىي ئېغىزنى تاپالايمىز...قەھرىمان، سەن نىجات بىلەن يىنىك يارىلانغانلارنى ئېلىپ كەينىدە ماڭ. ئەنىۋەر بىلەن بىر قەدەر ئېغىررراق يارىلانغانلار ماڭا ئەگىشىپ مېڭىڭلار، ئامال بار يارىڭلارنى چىڭ تۇتۇۋلىڭلار قان كۆپ چىقىپ كەتمىسۇن!..... سېلىمكامنىڭ سۆزى تۇگىشى بىلەن تەڭ كەلگەن يولىمىز تەرەپتىن ئالۋاستىلارنىڭ ئاۋازى بارغانسېرى يېقىنلاپ كېلىشكە باشلىدى. ـ: تېز بولۇڭلار، تېز!..... سېلىمكامنىڭ ئەنسىز ۋارقىرىشى بىلەن تەڭ بىز ئوپۇر ـ توپۇر سېپىمىزنى ئۆزگەرتىپ ئېغىررراق يارىلانغانلارنى ھمايە قىلغان ھالدا ئالدىمىزغا قاراپ قېچىشقا باشلىدۇق. مەن نىجات بىلەن پات ـ پات ئارقىمىزغا تەشۈش ئىچىدە قاراپ قويۇپ ئالدىمىزغا يۈگىرەيتتۇق. بىرئازدىن كېيىن سېلىمكامنىڭ ھايانجانلانغان ھالدا دىگەن سۆزلىرى ئاڭلاندى ـ: مانا، ئادەمنىڭ باش ئىسكىلىتلىرىدا قوپۇرۇلغان تامنى تاپتىم!.....مەخپىي كىرىش ئېغىزنى ئاخىرى تاپتۇق، تېز ماڭا ئەگىشىڭلار!.....

ئەڭ ئاخىرقى جەڭ(7 ـ باب12 ـ قىسىم)

مەن سېلىمكامنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپلا ناھايىتى خۇش بولۇپ كەتتىم، گەرچە قەبرىستانلىقمۇ بىخەتەر ئەمەس بولغىنى بىلەن ئەمما ھېچ بولمىسا بۇ تار يولدىن قۇتۇلۇپ كەڭ قەبرىستانلىققا چىقاتتۇق، بۇنداق بولغاندا ئۆزىمىزنى قوغداشقا ئازراق بولسىمۇ پايدىسى تېگەتتى. بىز دەرھال مەخپىي يولغا كىرىپ ئادەم باش ئىسكىلىتلىرى بىلەن قوپۇرۇلغان تامنى ھەقىقىي ئۆز كۆزىمىز

بىلەن كۆردۇق. بۇ تۈپتىن خاتىرىدە ئوقۇغان بىلەن ئوخشمايتتى، بەلكى خاتىرىدە دىيىلگىنىدىنمۇ بەكرەك قورقۇنۇچلۇق ئىدى. ھەربىر باش ئىسكىلىتنىك چىراي تۈرقى ھەرخىل بولۇپ ئادەمنىڭ تېنىنى شۇركەندۈرەتتى. بەزىللىرىنىڭ تېخى كۆز قارچۇقىمۇ بار بولۇپ ئادەمگە تىكىلىپ قاراپ تۇرغاندەك كۆرۈنۈپ قوللىرىم تىترەپ قولچىراقنى تاشلىۋەتكىنى قىل قالدىم. قورقۇپ كەتكەچكە تېزرەك ئۆتۈپ كېتەي دەپ مېڭىۋاتقىنىمدا ئەنىۋەر بىقىنىنى مۇجىغىنچە ھاسىراپ ئولتۇرۇپ قالدى. ـ: تېز قوپە ئەنىۋەر، چىدىۋەتكىن ئازلا قالدى. ئالماسنى جايىغا سېلىۋەتسەكلا بۇ قاباھەتلەردىن بىراقلا قۇتۇلىمىز!..... ئەنىۋەر دەمالىلىقا جاۋاپ بېرەلمەي ھاسىراپ ئولتۇرۇپ قالدى ـ: مە...مەن بىلەن.....كارىڭلار بولمىسۇن...ھۇھ!..... ئۇنى كۆرگەن نىجات قوپال قىلىپلا ـ: دۈمبەڭگە تاشپاقنىڭ قېپىدەك ئېغىر سومكىنى ئارتىۋېلىپ قېرى ئادەمدەك ھاسىرىماي ئېلىۋىتە ما بىرمەڭنى!.....دىگىنىچە ئەنىۋەرنىڭ سومكىسىنى ئېلىپ تاشلىۋەتتى ـ: ھازىر باغۇ جان ھەممىدىن مۇھىم، جېنىڭنى ساقلاپ قالساڭلا ئۇنداق سومكا دېگەندىن كۈرمىڭنى تېپىۋالالايسەن!..... نىجات شۇنداق دىگىنىچە ئەنىۋەرنى يۆلەپ ئىلىپ مېڭىۋاتاتتى. ـ: قەھرىمان ئاداش، سەنمۇ ئىلىۋىتە دۈمبەڭدىكىنى!...ھېلى ماغدۇرۇڭ قالماي ئىشتىن چاتاق چىقىدۇ..... ـ: ياق!...بۇ سومكام بولمىسا بولمايدۇ، ھەممە مۇھىم نەرسىلەر مۇشۇ سومكىدا...مەيلى مەن بەرداشلىق بىرەلەيمەن!..... نىجات سۆزۈمنى ئاڭلاپ خاتىرجەم بولدى ـ: ئۇنداقتا مەيلى، ئاۋۇال تېزرەك قەبرىستانلىققا بىرىۋالايلى!..... بىز ئازىراق ماڭغاندىن كېيىن ناھايىتى كەڭ كەتكەن چوڭ بىر قەبرىستانلىققا چىقىپ قېلىپ يۈگۈرۈشتىن توختاپ ھاڭۋاقىنىمىزچە تۇرۇپلا قالدۇق. چۈنكى ھەممىز بۇنداق چوڭ قەبرىستانلىقنى تېخى بىرىنچى قېتىم كۆرىشىمىز ئىدى. ـ: خاتىرىدە دىيىلگىنى ھەقىقەتەن راسكەن!.....دېدى سېلىمكام ئالدىغا نەزەر سالغاچ. ئالدى تەرەپ راسلا پەشتاقسىمان سېلىنغان بولۇپ ھەربىر پەشتاقتا بىر رەت قەبرە بار ئىدى، قەبرىلەر بارغانسېرى ئېگىزلەپ قولچىراقنىڭ نۇرىمۇ يەتمىگەن ۋاقىتتا ئەڭ ئۈستىدە چوڭراق ياسالغان يالغۇز تاش ئۆينى غۇۋا ئىلغا قىلدۇق. دېمەك ئۇ جاي ئالۋاستى شاھنىڭ قەبرىسى ئىدى. قەبرىستانلىقنىڭ ئىچى ئېغىر دەرىجىدە بۇزغۇنچىلىقتا ئۇچرىغان بولۇپ ھەر قەدەمدە تاش پارچىللىرى، چوڭ ـ چوڭ داڭگاللار پۈتلىشىپ تۇراتتى. قەبرىلەرنىڭمۇ ھەممىسى ئوچۇق بولۇپ ئەينى چاغدا ئالۋاستى ئەسكەرلەر ئويغانغاندا قەبرىنى بۇزۇپ چىقانلىقىنىڭ ئىسپاتى ئىدى. ـ: بۇ جايدا بىرەرمۇ ئالۋاستى كۆرگىلى بولمايدىغۇ، ھەممىسى سىرتقا چىقىپ كەتمىگەن بولغىيتى ھە!.....دېدى غېنى سەل تەشۋىشلىنىپ ئەتراپقا قارىغاچ. سېلىمكام ـ: مەيلى قانداقلا بولسۇن ئېھتىيات قىلىڭلار. بىز ھازىر ئالۋاستىلارنىڭ ماكانىدا، جەسەتلەرنىڭ تۈيۈقسىز ھۇجۇمىغا ئۇچرىمايمىز دەپ ئېيتالمايمىز!...ھازىر تېزدىن ئۈستىگە چىقىپ ئالماسنىڭ ئورنىنى تاپايلى!.....دىگىنىچە ئالدىغا قاراپ ماڭدى. بىزمۇ دەرھاللا كەينىمىزگە ھودۇقۇپ قاراپ

قويۇپ سېلىمكامغا ئەگەشتۇق. بۇ ۋاقىتتا كەينىمىزدىن چىقىۋاتقان جەسەتلەرنىڭ ئاۋازلىرىمۇ بىزگە بارغانسېرى يېقىنلا جايدا ئاڭلىنىشقا باشلىدى. دېمەك ئۇلار كىلىپ بولغان ئىدى..... بىز مۇشۇنداق جىددىي پەيتتە جېنىمىزنى ئالقانغا ئېلىپ قويۇپ داۋاملىق ئالدىمىزغا قاراپ ماڭدۇق، بەلكىم بۇنىڭدىنمۇ باشقا ئامال بولمىسا كېرەك!..... شۇنداق قىلىپ يەردىكى تاش دۆۋىلىرىگە پۈتلىشىپ يۇرۇپ قەبرىستانلىقنىڭ ئۈستى تەرەپكە قاراپ ئۆرلەشكە باشلىدۇق، چىقىۋاتقاچ قەبرىلەرنىڭ ئىچىگە ئەنسىزلىك بىلەن قاراپ قويىاتتۇق. «قورقمىغا قوش كۆرۈنەر»دېگەندەك قەبرىنىڭ ئىچى ھەم چۈشكۈر ھەم قاراڭغۇ بولغاچقا ئىچىدە بىرەر ئالۋاستىنىڭ بارلىقىنىمۇ ئىنىق پەرق قىلغىلى بولمايتتى. بۇنداق بولغانسېرى خۇددى قاراڭغۇلۇقتىن بىرەر جەسەت ئېتىلىپ چىقىپلا تارتىپ ئەكىرىپ كېتىدىغاندەك ھېس قىلىپ يۇرۇكۇم تىخىمۇ تىز سوقۇپ كېتەتتى. شۇنداق ئەنسىزلىكتە كېتىۋاتقىنىمدا قۇلاقنى يارغۇدەك غوڭشىغان ئاۋاز بىلەن تەڭ بىر تۇركۈم جەسەتلەر قەبرىستانلىققا يېتىپ كەلدى، قاراڭغۇلۇقتا ئۇزۇن تۇرۇپ كەتكەچكىكىن كۆزىمىزمۇ تەبىيلا كۆنۈپ قالغاچقا مەلۇم شەئىيلەرنى خېلى ئېنىق كۆرىۋاتاتتىم، شۇنداقتىمۇ قولچىراق بولمىسا جىق ئىشلىرىمىز توسالغۇغا ئۇچرايتتى. ـ: سېلىمكا ئۇلار كەلدى!..... مىنىڭ توۋلىشىم بىلەن تەڭ ھەممىسى ئارقىغا ئۆرۈلۈپ كىرىش ئېغىزى تەرەپكە قاريدى. سېلىمكام چۆچۈپ ـ: تېز مېڭىلار، ئۇلار ئىشىمىزغا توسالغۇ بولغۇچە ئارىلىقتا ئالماسنى جايىغا قويۇپ قويايلى!.....دېگەچ بىزنى ئۈستىگە تارتىشقا باشلىدى. بىراق ئالۋاستىلار تۆت پۈتلاپ مېڭىۋاتامدىكىن تىزلا بىزگە يېقىنلىشىشقا باشلىدى. ـ: قەھرىمان ئالماس سەندىمۇ؟ ..... دىدى سېلىمكام ئالدىراپلا. مەن ـ: ھەئە مەندە، سومكامدا ساقلاۋاتىمەن!..... ـ: ئۇنداقتا سەن ئالدىدا مېڭىۋەر، قارىغاندا ئۇلار بىز چىقىپ بولغۇچە يېتىشىپ بولىدىغاندەك قىلىدۇ...بىز ئۇلارنى توسۇپ تۇرايلى سەن تېزدىن ئالماسنى جايىغا قويۇپ قوي!..... مەن سېلىمكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپلا ئارقامغا ئۆرۈلۈپ ئۈستىگە چىقىشقا باشلىدىم. تېخى ئىككى پەشتاق ئۆرلىشىمگە تۆۋەن تەرەپتىن قىيا ـ چىيا ئاڭلىنىپ كەتتى، ئارقامغا قارىغىنىمدا بولسا جەڭ باشلىنىپ بولغان ئىدى. ھەمراھلىرىم ئالۋاستىلارنى توسۇپ، چىقىشقا ئۇرىنىۋاتقان جەسەتلەرنى ئۇدۇللۇق تازىلاۋاتاتتى، ئەمما ئۇلار قانچىلىك بەرداشلىق بېرەلەيدۇ بۇنىسى نامەلۇم، چۈنكى كىرىۋاتقان جەسەتلەرنىڭ سانىنىمۇ ھېساپلاش تەس ئىدى. ـ: سېلىمكا ئېھتىيات قىلىڭلار!..... مەن ئۇلارغا ۋارقىرىدىم، سېلىمكام جەسەتلەر بىلەن ئېلىشىۋاتقاچ جاۋاپ قايتۇردى ـ: بىز بىلەن كارىڭ بولمىسۇن، تېزدىن بېرىپ ئالماسنى جايىغا سال!..... ـ: ماقۇل!..... مەن شۇنداق دەپلا كەينىمگە ئۆرۈلۈشۈمگە غايىپتىن كەلگەن بىر جەسەتنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرى كۆكرۈكۈمنى يىنىك سۇرۇپلا ئۆتۈپ كەتتى. ئىش تۇيۇقسىز يۈز بەرگەچكە چۆچۈپ كېتىپ ئۆزۈمنى كونترول قىلالماي ـ: ۋوي، ۋوي، ۋوي!.....ۋايجان!.....دېگىنىمچە كەينىمگە موللاق ئېتىپ

كەتتىم. ھېلىمۇ ياخشى ئامان قالدىم، ئەمما ئىنجىقلاپ يۈرۈپ ئاران ئىككى پەشتاق ئۆرلىگەندە يەنە كەينىمگە يىنىپ چۈشۈشۈم بەك ھار كەلدى. مەن ئۆمۈلەپ ئورنۇمدىن تۇرغاندا بولسا جەسەت ماڭا ئېتىلىپ كېلىۋاتاتتى. بايىقى ئاچچىقىمنى بىراقلا چىقىرىۋىلىش ئۈچۈن مەنمۇ ئۇنىڭغا تاشلاندىم..... جەسەت كاللىسىنىڭ ئۈستى تەرەپتىن دومۇلاپ چۈشكەنلىكىنى كۆرگەن سېلىمكام مەندىن ئەنسىرەپ سورىدى ـ: ساڭا بىرەر ئىش بولمىغاندۇ؟ ..... مەن مەغرۇر ھالدا«ھېچ ئىش يوق!...»دىمەكچى ئىدىم ئەمما دىيەلمەي قالدىم، چۈنكى ئۈستى تەرەپتىكى ئالۋاستى شاھنىڭ قەبرىسىنىڭ ئىچىدىنمۇ بىر تۈركۈم جەسەت مەن تەرەپكە تاشلىنىپ كېلىۋاتاتتى. شۇندا ئاۋازىم تىترەپ چىقىپ كەتتى ـ: ھېچ...ئىش بولمىدى...ئەمما بولماقچى!..... سۆزۈمنى ئاڭقىرالمىغان سېلىمكام ھەيرانلىقتا ماڭا قاراپ سوئال نەزىرىدە سورىدى ـ: نېم دەيسە؟ ..... شۇئان سېلىمكامنىڭ ئۈستى تەرەپتىن كېلىۋاتقان جەسەتلەرنى كۆرۈپ ھودۇقۇپ كەتتى ـ: چاتاق بولدىغۇ، ئۈستى تەرەپتىكى جەسەتلەرمۇ ھۇجۇم باشلاپتۇ. قەھرىمان ئۇلارغا يالغۇز تەك كېلەلمەيدۇ، تېزدىن ئۇنىڭ قېشىغا چىقايلى!..... ھەمراھلىرىم سېلىمكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپلا پەستىكى جەسەتلەر بىلەن تىركەشكەچ ئۈستىگە ئۆرلەشكە باشلىدى. شۇ تاپتا بىز پۈتۈنلەي مۇھاسىرىدە قالغان ئىدۇق، جەسەتلەرنىڭ پەيلى بىر ـ بىرىدىن يامان بولۇپ بىزدەك«بۆسۈپ كىرگۈچى»لەرنى بوش قويىۋىتىدىغاندەك ئەمەس ئىدى. ـ: ئاااااااااااااااااااااااا!..... غېنىنىڭ ئەنسىز ۋارقىرىشى بىلەن تەك بىر جەسەت ئۇنىڭ پۇتىغا ئېسىلىۋىلىپ پەس تەرەپكە سۆرەۋاتاتتى، شۇندا نىجات چاقماقلىق بىلەن يەردىن بىر تاش پارچىسىنى ئېلىپ ئۇنىڭغا كۈچەپ ئېتىشىغا جەسەتنىڭ قولى ئاجراپ كەينىگە داجىغىنىچە بەش ـ ئالتە جەسەت بىلەن بىراقلا پومداقلىشىپ كەينىگە دومۇلاپ كەتتى. ـ: ۋوي، بۇ ئامالمۇ بوپ قالامدۇ نېمە!.....ئۇلارغا قېلىچ بىلەن تاقابىل تۇرغىچە تاش ئاتايلى، خېلى ياخشى بولىدىكەن!..... نىجات شۇنداق دېگەچ غېنىنى تارتىۋىلىپ قولىغا يەنە ئىككى ئۇچتەك تاشنى ئېلىۋىلىپ ئالۋاستىلارغا قارىتىپ ئېتىشقا باشلىدى ـ: ئۆلىشە ئەبلەخلەر!...ئاكاڭ قارىغاينىڭ كارامىتىنى بىلىشمىگەن ئوخشايسەن، سەنلەرگە ئۆزۈمنى بىر كۆرسىتىپ قويايي!..... نىجات توختىماي يەرگە ئېڭىشىپ يۈرۈپ تاش تېرىپ جەسەتلەرگە ئېتىۋاتاتتى، بۇنىڭ دەماللىقىغا ئۇنۇمى بولۇپ بىر قېتىمدا نەچچىلىگەن ئالۋاستىلارنى كەينىگە موللاق ئاتقۇزىۋەتكەن بولسىمۇ بىراق زەربىگە ئۇچرىغان جەسەتلەر مەس ئادەمدەك ئەلەڭشىپ قوپۇپ بېشىنى سىلكىۋىتىپ تېخىمۇ ۋەھشىيلىك بىلەن ئېتىلىپ كىلىشكە باشلىدى. ئەمدى بولسا نىجاتنىڭ بۇ ئانالىمۇ كارغا كەلمەي قالدى، ئۇنىڭغىچە سېلىمكام مىنىڭ يىنىمغا چىقىپ ئۈستى تەرەپتىن ھۇجۇم قىلىۋاتقان جەسەتلەرگە تاقابىل تۇرۇشقا باشلىدى. ـ: سېلىمكا جەسەتلەر بارغانسېرى كۆپىيىپ كەتتى، ئەھۋالدىن قارىغاندا تېزلا بىزنى يۇتۇپ كېتىدىغاندەك قىلىدۇ!..... دىدى غېنى ھودۇقۇپ. سېلىمكام ئېغىز ئاچاي دىيىشىگە ناھايىتى كەمسۆز ئابلىكىم ئېغىز ئاچتى ـ: سىلەر تېزدىن

ئۇستىگە چىقىپ كېتىڭلار، پەستىن چىقىۋاتقان جەسەتلەرنى مەن توسۇپ تۇراي!..... ـ: بولمايدۇ، سەن بۇنى ئويۇن دەپ قېلىۋاتامسەن؟ .....پەستىكى ئالۋاستىلارنىڭ سانىنمۇ بىلگىلى بولمايۋاتسا ئۆزۈڭ يالغۇز قانداق تاقابىل تۇرالايسەن!.....دىدى سېلىمكام جىددىيلىشىپ ـ: ھەممىمىز بىرلىكتە قارشى تۇرايلى، سىلەرمۇ دىققەت قىلىپ ئۇستىگە چىكىنىپ چىقىڭلار!..... شۇنداً ئابلىكىم نىجات، غېنىلارنى ئۇستىگە ئىتتىرىپ چىقىرىۋەتتى ـ: سىلەر چىققاچ تۇرۇڭلار مەن كەينىڭلاردىنلا چىقىمەن، قېلىچىڭنى ماڭا بەر!..... ئابلىكىم شۇنداق دەپلا غېنىنىڭ قولىدىكى قىلىچنى تارتىۋېلىپ پەستىن تۇركۇملەپ چىقىۋاتقان جەسەتلەرگە قارشى جەڭگە ئۆتتى. ـ: ئابلىكىم قايتىپ كەل خەتەرلىك!..... سېلىمكام شۇنچە ۋارقىرىغان بولسىمۇ ئۇ پەرۋاسىزلىق بىلەن قوش قىلىچنى ئويناتقىنىچە جەسەتلەر بىلەن ئېلىشىۋاتاتتى. شۇنداً سېلىمكام جىددىي ھالدا ماڭا ـ: تېز بېرىپ ئابلىكىمنى ئېلىپ كەل، ئۇنىڭ قارامىقى ناھايىتى خەتەرلىك!.....دىدى. مەن تېزلىكتە پەسكە چۈشۈپ ئۇنىڭ مۇرىسىدىن ئۇستىگە تارتقاچ ئېيتتىم ـ: ئابلىكىم ھازىر تەلۇلىك قىلىدىغان ۋاقىت ئەمەس، ۋەزىيەت بەك جىددىي تېزدىن مەن بىلەن ماڭ!..... ئۇ ئىككى قىلىچنى جۈپلەپ ئوڭدىن سولغا بىرلا شىلتىپ ئالدىنقى رەتتە ئۇستىگە يامىشىشقا ئۇرىنىۋاتقان جەسەتلەردىن بىر تۇركۇمنى كەينىگە دومۇلىتىۋېتىپ ماڭا قاريدى ـ: سەن تېخىچە تۇرىسەنغۇ!...تېز ئالماسنىڭ جايىنى تاپ، ھازىر تالاش ـ تارتىش قىلىدىغان ۋاقىت ئەمەس!..... ـ: بولمايدۇ...ئۇستى تېخىمۇ خەتەرلىك بولۇشى مۇمكىن، ھەممىمىز بىرلىكتە چىقىمساق ماڭا بىرەر ئىش بولۇپ قالسا قانداق قىلىمىز؟ قاراپ تۇرۇپ ئۆلۈپ كېتىشىمنى خالامسەن؟ .....دىدىم مەن ئەتەي ئۇنى قايىل قىلىش ئۈچۈن. ئابلىكىمنىڭ جىمىپ قالغاندىن كېيىن ئېغىز ئاچتى ـ: بولىدۇ، ئەمسە بىللە چېكىنەيلى...ئاۋۋال سەن ماڭ!..... مەن ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ خۇشال بولۇپ كەينىگە ئۆرىلىشىگە ئۇ قاتتىق ۋارقىراپ كەتتى. چۆچۈپ كەينىگە قارىغىنىمدا بولسا بىر جەسەتنىڭ تىرناقلىرى ئۇنىڭ يوتىسىدىن قاماللاپ بولغان ئىدى. ئاغرىق ئازابىدىن بولسا كېرەك ئۇنىڭ قولىدىكى قىلىچىنى يەرگە چۈشۈپ كەتتى. ـ: ئابلىكىم!..... مەن ۋارقىراپلا ئىنكاس قايتۇراي دەپ بولغۇچە ئۇ سۆرىلىپ جەسەتلەرنىڭ ئارىسىغا كىرىپ كەتتى. مەن شۇئان ۋارقىرىغاندىن جەسەتلەرگە ئېتىلدىم، ئۇنىڭغىچە قالغانلارمۇ ئەھۋالنىڭ خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى بىلىپ ئوقتەك بىز تەرەپكە قاراپ كەلدى. مەن جەسەتلەرنىڭ ئارىسىنى يېرىپ ئۆتۈپ ئۇنى ھېلىھەم سۆرەپ كېتىۋاتقان جەسەتكە قىلىچ ئۇردۇم، ئابلىكىمنى مەلۇم بىر جەسەتلەرنىڭ پۇتلىرىغا ئېسىلىۋالغان بولۇپ جەسەتلەر ئۇنى ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىۋاتاتتى. بىراق غايىپتىن كەلگەن كۈچنىڭ تەسىرىدىنمىكىن ئالۋاستىلار ئۇنىڭغا چېقىلىپ بولغىچە يەردىن ئابلىكىمنىڭ قېلىچنى چاقماللىق بىلەن ئېلىپ قوش قېلىچتا نەچچە جەسەتنىڭ كاللىسىنى تېنىدىن جۇدا قىلىپ بولغان ئىدىم. ئۇنىڭغىچە سېلىمكامنى تېزلىكتە

كېلىپ ماڭا ھەمدەمدە بولدى، نىجات بولسا جەسەتلەرنىڭ ئاستىدىن ئۆملەپ ئۆتۈپ ئابلىكىمنىڭ ئىككى قولىدىن تارتقىنىچە ئۈستى تەرەپكە تارتىۋالدى. ـ: نىمانداق خەتەرلىك، گەپ ئاڭلىساڭ بولمامدۇ دەيمە!...تېز ئابلىكىمنى ئۈستىگە ئەپچىقىقاچ تۇرۇڭلار، بۇلارغا بىرەر ئامال قىلمىساق ئۇۋۇسى بۇزۇلغان چۈمۈلىلەردەك قۇتراپ كەتكىلى تۇردى!..... سېلىمكام شۇنداق دېگىنىچە ئاسما مايكىسىنى سېلىپلا نىجاتقا چۆرىدى ـ: تېز بۇنىڭغا ئوت ياقە!..... نىجات مايكىغا ئوت يېقىۋاتقاچ ـ: كىيىمىزنى مۇشۇنداق كۆيدۈرىۋەرسەك قۇتۇلۇپ چىققۇچە يالىڭاچلىنىپ قالامدۇق نېمە!..... دەپمۇ ئۈلگۈرگەن ئىدى. ئۇ مايكىنىڭ بىر ئۇچىغا ئوت يېقىپ سېلىمكامغا بەردى ـ: مانا ئېلىڭ!..... سېلىمكام چاقماقلىق بىلەن گۈرگىرەپ كۆيۋاتقان مايكىنى خەنجىرىگە يۆگەپلا پەستىكى جەسەتلەرگە شىلتىدى. دەرۋەقە بۇنىڭ ئۈنۈمى بولۇپ ئېتىلىپ كېلىۋاتقان جەسەتلەر ھۆركىرەشكىنىچە كەينىگە داجىشقا باشلىدى. ـ: تېز، بۇ پۈرسەتتە ئۈستىگە چىقىپ رۇسۇللارغا يارەملىشىپ ئۈستىدىكى جەسەتلەرنى تازىلىۋېتەيلى!..... بىز ئۈستىگە چىقىشقا باشلىدۇق، ئوتتىن ھۈركىگەن جەسەتلەرمۇ ئۈياق ـ بۇياق مېڭىپ بېقىپ مەلۇم ئارىلىق تاشلاپ بىزگە ئەگىشىشكە باشلىدى. شۇ تاپتا يارىلانغانلاردىن ئەھۋال سوراشقىمۇ ئۈلگۈرمەي پۈتۈن كۈچىمىز بىلەن ئۈلارنى ھىمايە قىلغان ھالدا ئۈستى تەرەپكە قاراپ ئۆرلەشكە باشلىدۇق. ـ: نىجات، يەنە لاتا تېپىپ ئوت ياق!..... ـ: نېمە؟ ..... نىجات سېلىمكامنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ توۋلاپ كەتتى. ئاندىن ـ: نىمىگە ئوت ياقمەن؟ .....دەپ ھەيران بولۇپ سورىدى. سېلىمكام ـ: نىمە بولسا مەيلى، ئىشقىلىپ ئۇزاق كۆيىدىغان، ئاسان ئۆچۈپ قالمايدىغان نەرسىگە ياق!..... نىجات جىددىيلىشىپ ئەتراپىغا قاراشقا باشلىدى ـ: توختاڭ ھە، ئويلىنىپ باقاي!..... ئۇ شۇنداق دېگىنىچە ئىشتىننىڭ بېغىنى يېشىۋتىپ دەرھال توختاپ قالدى ـ: بۇنداق قىلسام كالتە ئىشتان بىلەن قالمامدىمەن، بۇ ئامال بولمايدىكەن باشقا ئامال تاپاي!..... ئۇ شۇنداق دېگىنىچە ئەتراپقا قولچىراق يورۇتۇشقا باشلىدى. بىز بولساق ئۈستىدىكى جەسەتلەرنى تازىلاش بىلەن ئالدىراش، سېلىمكام بولسا پەستىكى جەسەتلەرنى يېقىن كەلتۈرمەي نىجاتنى ئالدىرىتىۋاتاتتى ـ: نىمىش قىلىۋاتسەن تېز بول، بۇ ئۆچەيلا دەپ قالدى!..... ـ: ئامال تاپتىم!.....ئۇ شۇنداق دېگىنىچە تام تەرەپكە قاراپ يۈگۈرۈپ كېتىپ قالدى، ئۇنىڭ شۇ تاپتا قانداق ئامال تاپقانلىقىمۇ بىزگە نامەلۇم ئىدى. بىر ئازدىن كېيىن ئۇ كىرسىنغا چىلانغان مەشئەلدىن بىرنى كۆتۈرۈپ كەلدى ـ: مانا ئېلىپ كەلدىم، سېلىمكا قولىڭىزدىكىنى ماڭا بېرىڭ!..... نىجات يۈگۈرۈپ كېلىپ سېلىمكامنىڭ قولىدا كۆيۋاتقان ئوتنى ئېلىپلا مەشئەلگە يېقىپ جەسەتلەرگە كۈچەپ ئاتتى. دېگەندەك مەشئەلدىكى كىرسىن جەسەتنىڭ ئۈستىگە چېچىلىشى بىلەن تەڭ«گۈپ»پىدىلا ئوت ئېلىپ كەتتى، جەسەتلەر بولسا چىرقىرىغىنىچە ئۆزىنى تەرەپ ـ تەرەپكە ئاتقىنىچە كۆيۈۋاتاتتى. كىرسىن چاچرىغان نەچچە جەسەت بىراقلا ئوت ئېلىپ كۆيگىنىچە ئوڭ ـ تەتۈر

يۈگۈرۈشكە باشلىدى، قالغان جەسەتلەرمۇ ئۆڭكۈرنى بىر ئالغۇدەك چىرقىراپ ئۆزىنى ئوتتىن قاچۇراتتى. بىز نىجاتلىك ئەقلىگە باركاللا ئوقۇشۇپ ئۇلارنىڭ تېزىپ كەتكەن پۇرسىتىدىن پايدىلىنىپ داۋامىق ئۈستىگە قاراپ چىقىشقا باشلىدۇق. شۇ تاپتا ئابلىكىم يارىسىنىڭ ئاغرىقىدا ئورنىدىن تۇرالماي قالغان ئىدى، بىز ئۇنى يۆلەشتۈرۈپ يۈرۈپ ئىلىپ ماڭدۇق. ـ: ئۈستىگىمۇ يېتەيلا دەپ قاپتۇق غەيرەت قىلىۋىتىڭلار پالۋانلىرىم، غەلبە قىلىشىمىز سىلەرنىڭ ئېرادەڭلارغا باغلىق بولۇپ قالدى!..... سېلىمكام جەسەتلەرنى تازىلاپ يول ئاچقاچ بىزگە ئېلهام بېرىۋاتاتتى. بىزمۇ ھەم غەلبىمىز ئۈچۈن پۈتۈن كۈچىمىز بىلەن ئۈستىگە قاراپ چىقىشقا باشلىدۇق.....

ئەڭ ئاخىرقى جەڭ(7 ـ باب13 ـ قىسىم)

ئۈستىدىن چۈشۈۋاتقان جەسەتلەر بىر قۇر تازىلىنىپ ئالدىراشلىق بىلەن ئۈستىگىمۇ چىقىپ بولدۇق .بىر ئېغىزلا چوڭ قىلىپ سېلىنغان ئالۋاستى شاھنىڭ قەبرىسىگە كىرىپ كەلگىنىمىزدە بولسا ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدىكى تاش قەبرە كۆزگە ئالاھىدە چېلىقىپ تۇراتتى .قەبرىنىڭ ئۈستى ئوچۇق بولۇپ ئالۋاستى شاھ كۆرۈنمەيتتى، ئەلۋەتتە بۇ بىزگىمۇ ئايان. چۈنكى ئالۋاستى شاھ سىرتتىكى ۋاقىتتا بىز ئۇنىڭدىن ئاران قۇتۇلۇپ تاغنى ئىزدەپ تاپقان ئىدۇق. خاتىرىدە دېيىلگىنىدەك بىز كىرگەن ئىشىككە ئۇدۇللاپلا ئۆينىڭ يەنە بىر تەرىپىگىمۇ ئىشىك ئېچىلغان بولۇپ بۇ دەل ئالماس گۆھەر قويۇلغان چوڭ زالغا تۇتىشىدىغان ئىشىك ئىدى. شۇنچە بەدەللەرنى تۆلەپ ئاخىرى بۇ جايغا ھايات كېلەلىگىنىمىز ئۈچۈن ھەممىمىز ناھايىتى خۇشال بولغان ئىدۇق. ئىچىمدە ـ: «شۇ تاپتا بۇنى ئابلاكامۇ كۆرگەن بولسا نىمىدىگەن ياخشى بولاتتى ھە!.....» دەپ ئويلاپ كۆزۈمدە ياش لىغىرلىدى. ـ:ئاخىرى كەلدۇق، بۇيەرگىچە كېلەلىشىمىزنى ئويلاپمۇ باقماپتىكەنمەن!..... دىدى سېلىمكام ھاياجانلانغان ھالدا ـ: تېز بېرىپ ئالماسنى جايىغا قويۇۋېتەيلى، كەينىمىزدىن كېلىۋاتقان جەسەتلەر چىقىپ قالمىسۇن يەنە!..... ـ:غېنى ئەھۋالىڭ قانداقراق؟!.....دىدىم مەن ئۇنىڭغا، غېنى يارىسىنى بېسىپ قويۇپ جاۋاپ قايتۇردى ـ:ھېچقىسى يوق، ئۆزۈم ماڭالايمەن ئەنسىرىمە!..... ـ:ئۇنداقتا نىجات سەن ئەنىۋەرنى يۆلە، مەن رۇسۇل بىلەن بىللە ئابلىكىمنى يۆلەي!... ـ:بولدۇ!..... نىجات شۇنداق دېگىنىچە ئەنىۋەرنىڭ قولتۇقىدىن يۆلىۋالدى. مەن رۇسۇل بىلەن بىللە ئابلىكىمنىڭ ئىككى قولتۇقىدىن يۆلەپ ئېلىپ ماڭدۇق، ئىشىكتىن كىرگەندە كۆز ئالدىمىزدا يەنە بىر چوڭ زال نامايان بولدى، زال يۇمۇلاق شەكىلدە ياسالغان بولۇپ قاپ ئوتتۇرىسىغا سۇپا چىقىرىلىپ ئوتتۇرىسىدا «T» شەكىللىك بىر تاش ساندۇق بار ئىدى. زال جەمئىي ئالتە ئىشىككە تۇتاشقان بولۇپ قالغان بەش ئىشىكنىڭ يەنە قەيەرلەرگە تۇتىشىدىغانلىقىنى بىلگىلى بولمايتتى. ـ: نىمانداق سۇرلۇك جاي بۇ!... مۇمكىن بولسا ئالماسنى تېزرەك جايىغا قويۇۋېتىپ چىقىپ كېتەيلى،ماڭا بىر شۇملۇقتىن بېشارەت بولۇاتىدۇ!.....دىدى نىجات ئەتراپقا قارىغاچ شۇبھىلىنىپ. دەل شۇ پەيتتە مەن قولچىراقنى ئەتراپقا يورۇتۇاتقاچ بىر نەرسىنىڭ تېز سۇرەتتە

يان تەرەپتىكى ئىشكتىن كىرىپ كىتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم ـ: ئاۋۇ نېمە؟.....
مىنىڭ ئەنسىز تۇۋلىشىم بىلەن تەڭ ھەممىسى ھودۇقۇپ ئۇ تەرەپكە قولچىراق يورۇتتى.
ـ: ھېچنىمە يوققۇ؟..... ـ:ياق مەن بايا راسلا كۆردۈم،بىر نەرسە تېز سۈرەتتە ئۇ ئېغىزدىن كىرىپ كەتتى! ئۇلار يەنە بىر قېتىم قارىۋەتكەندىن كېيىن نىجا ئىغىز ئاچتى ـ: بەلكىم ئارىلىق يىراق بولغاچقا قولچىراقتىن چۈشكەن سايىسىدا شۇنداق كۆرۈپ قالغانسەن... جەسەتلەرنىڭ ھەممىسى ئارقىمىزدا قالغان تۇرسا بۇ جايدا نىمىش قىلىدۇ؟ ئۇنىڭ ئېلىك ئالماي بەرگەن جاۋابىدىن سەل ئاچچىقىم كەلگەن بولسىمۇ لىكىن گەپ ـ سۆز قىلمىدىم. ئەمما ئۇ تەرەپكە يوشۇرۇن ھالدا زەن سېلىۋاتاتتىم. نىجات ئالدىراپ كەتتى بولغاي ئالدىغا مېڭىشى بىلەن تەڭ سېلىمكام ئۇنى توسۋالدى ـ: توختا، بۇيەرنىڭ ئىشكلىرى كۆپكەن بەلكىم خەتەر بار بولۇشى مۇمكىن!..... ـ:ئۇنداق بولسا بېرىپ تەكشۈرۈپ باقامدۇقيا.....دىدى نىجات سېلىمكامغا قاراپ. سېلىمكام ـ: مەنمۇ شۇنداق ئويلاۋاتىمەن، ئەگەر بۇ بىر قىلتاق بولسا ھەممىز بىراقلا تۇگىشىمىز..... بىز باشقا ئىشكىلەرگە بېرىپ تەكشۈرۈپ باقايلى، ئۇنىڭغىچە قەھرىمان ئالماسنى جايىغا قويۇپ قويسۇن!..... دىگەچ بىزنى تۇرگە بۆلدى
ـ: غېنى سەن ئەنۋەر بىلەن ئابلىكىمنى ئېلىپ مۇشۇ جايدا تۇرۇپ تۇر، قالغانلىرىمىز ئىشكىلەرنى تەكشۈرۈپ كېلەيلى... قەھرىمان سەن ئالماسنى جايىغا قويۇشقا مەسئۇل بول!..... راس ئالماسنى ئېلىۋالدىڭمۇ؟... ـ:ھەئە!..... مەن شۇنداق دېگەچ سومكامنى پەسكە قويۇپ ئىچىدىن ئالماسنى تېپىپ ئالدىم ـ: مانا!.....ئالماس قولۇمدا يالىداپ تۇراتتى. ـ: ئەمىسە ياخشى، كۈزەتكىچە دىققەت قىلىڭلار بىرەر ئىش بولۇپ قالمىسۇن!..... بىز ماقۇل بولۇپ ئۆز «ۋەزىپە» لىرىمىز ئۈچۈن ئاتلاندۇق.ئەمدى ئىككى قەدەم ئېلىشمىزغا يەر لىغىرلاشقا باشلىدى. ـ: نىمە كارامەت بۇ؟!...قاپقان قۇرۇپ قويمىغان بولغىيتى ھە، ئەمدى قەدەم ئېلىشمىزغىلا يەر تەۋرەپ كىتىۋاتىدىغۇ!..... نىجات شۇنداق دىگىنىچە قەدىمنى توختىتىپ ئەتراپقا قاراشقا باشلىدى. سېلىمكام بىرەر ئىشنى چۈشەنگەندەك بىزنى «ئۇش!» لەپ قۇلىقىنى يەرگە يېقىپ بىرەدەم تۇرغاندىن كېيىن ۋارقىرىدى ـ: تېز بولۇڭلار، مەلۇم بىر توپ بىزگە يېقىنلاپ كېلىۋىتىپتۇ!..... ھەممىڭلار جەڭ ھالىتىگە ئۆتۈڭلار، قەھرىمان سەن تېزدىن ئالماسنى جايىغا سال!.....سېلىمكامنىڭ ۋارقىرىشى بىلەن تەڭ ھەممىز جىددىيلىشىپ ئوپۇر ـ توپۇر بولۇشۇپ كەتتۇق. مەن تېزلىكتە تاش ساندۇقنىڭ قېشىغا قاراپ يۈگۈردۈم، سېلىمكام بولسا جىددي ھالدا بىزنى ئورۇنلاشتۇرىۋاتقاچ سۆزلەۋاتاتتى ـ: ئېغىر يارىلانمىغانلار بىردىن ئىشكىكە مەسئۇل بولۇڭلار، مەن بۇ ئىشكىكە مەسئۇل بولاي تېز!..... ئۇ شۇنداق دىگىنىچە بىز كىرگەن ئىشكىكە مختەڭ قادالغان ھالدا خەنجىرىنى چىڭ تۇتۇپ تۇراتتى. قالغانلارمۇ ئۆز جايىنى تېپىشىپ قولچىراقنى كىرىش ئېغىزلىرىغا قاراتقىنىچە قاراڭغۇلۇقتىن نىمىلەرنىڭ چىقىشىغا قورقۇنچ ئىچىدە قاراپ تۇراتتى. ئازدىن كېيىنلا گۈلدۈرلىگەن ئاۋازلار بىزگە ئېنىق ئاڭلىنىشقا باشلىدى، يەنە ئالۋاستىلارنىڭ

ھۆركىرگەن ئاۋازلىرىمۇ بار ئىدى. مەن ئەھۋالىڭ خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ تاش ساندۇقىڭ يېنىغا كېلىشىمگە ئالۋاستىلار ئىشىكە سوقۇلغىنىچە تەرەپ ـ تەرەپتىن كىرىشكە باشلىدى. ـ : چاتاق بولدى ئۇلار بەك كۆپكەن!..... نىجاتىڭ ئەنسىز توۋلىشى بىلەن تەڭ ئۇ تەرەپكە قارىدىم. دېگەندەك بىر تۈركۈم جەسەتلەر نىجات تەرەپتىكى ئىككى ئىشىكتىن تەڭ بۆسۈپ كىرىپ ئۇ تەرەپكە ئېتىلىۋاتاتتى. شۇ تاپتا ئىككى تەرەپتىن قورشاپ كەلگەن جەسەتلەر نىجاتنى بىردەمدىلا قۇرۇق سۆڭەككە ئايلاندۇرۇپ قويۇشى ئېنىق ئىدى. ئۇمۇ چۆچۈگىنىچە قايسى تەرەپتىن كەلگىنىگە تاقابىل تۇرۇشنى بىلەلمەي ھودۇقۇپ كەينىگە داجىدى. ـ :سەن ئوڭ تەرەپتىكى ئىشىكتىن كىرگەنلىرىگە تاقابىل تۇر!.....دىدىم مەن يەنە بىر تەرەپتىكى ئىشىكتىن كىرىۋاتقان جەسەتلەرگە ئېتىلغاچ. نىجاتمۇ دەررۇ ئېسىگە كېلىپ كىرىۋاتقان جەسەتلەرنى چېپىشقا باشلىدى. ئۇنىڭغىچە بۇ چوڭ زالدا قانلىق ئۇرۇش باشلىنىپ ھەمراھلىرىمنىڭ ھەممىسى يارىلانغىنىغىمۇ قارىماستىن جەڭ باشلاپ بولغان ئىدى. جەڭنىڭ جىددىيلىكىدە كىملەرنىڭ ئېچىنىشلىق تۇۋلاۋاتقانلىقى، كىملەرنىڭ ۋارقىراپ بىر نەرسىلەرنى دەۋاتقانلىقى ھېچ قۇلۇقىمغا كىرمەيتتى. پەقەت ئالدىمدىكى ئىشىكتىن ئۇزۇلمەي كىرىۋاتقان جەسەتلەرنى چېپىش بىلەن بەند ئىدىم. ـ : قەھرىمان سېنى تۇۋلاۋاتىمەن ئاڭلىمىدىڭمۇ!..... سېلىمكامنىڭ ناھايىتى ئۇنلۇك ۋارقىرىشى بىلەن تەڭ چۆچۈپ ئۇنىڭغا قاراپلا ـ : نىمە دەيسىز؟!.....دېگەن سۆزنى ئارانلا قىلىپ يەنە جەسەتلەر بىلەن تۇتۇشۇپ كەتتىم. ـ : سەن نىمە ئۈ جايدا يۈرىسەن، تېز بېرىپ ئالماسنى جايىغا سال!..... ـ : نىجات ئىككى تەرەپتىن كەلگەن جەسەتلەر بىلەن كۈچ ئېلىشىپ بولالمايدۇ، شۇڭا مەن ئۇنىڭغا ھەمدەمدە بولۇۋاتىمەن! ..... سېلىمكام سۆزۈمنى ئاڭلاپ يەنە ۋارقىردى ـ : كارىڭ بولمىسۇن، بەربىر ئۆلتۈرۈپ تۈگۈتۈپ بولالمايسەن!... كۆرمىدىڭمۇ ئايىقى ئۇزۇلمەي كىرىۋاتقان جەسەتلەرنى، بۇ تەرەپنى مەن توسۇپ تۇراي ئۇ تەرەپكە رۇسۇل بېرىپ تۇرسۇن سەن تېزدىن ئالماسنى جايىغا سېلىۋەت!..... ـ : بولدۇ،ھازىرلا باراي!.....ئۇنىڭغىچە رۇسۇلمۇ ئورنىنى ئۆزگەرتىپ مەن تەرەپكە يېتىپ كەلدى ـ : بولدى سەن تېز بېرىپ مۇھىم ۋەزىپەڭنى بېجىر، بۇ غالجىرلارغا ئۆزۈم بار!.....مەن ماقۇل بولۇپ كەينىمگە چېكىنىپ تاش ساندۇق تەرەپكە يۈگۈرگەچ ئالماسنى يانچۇقۇمدىن ئالدىم. ـ : ۋايجان!...ھۇ ئەبلەخ تېخى مىنى يارلاندۇرغىدەك بولدۇڭما؟... ساڭا جېنىمنى تىكىپ قويدۇم!.....نىجاتىڭ ئاۋازى بىلەن تەڭ كەينىمگە ئۆرۈلۈپ قولچىراقنى ئۇنىڭغا يورۇتتۇم. ئۇ شۇنداق ۋارقىرىغىنىچە تىخمۇ قېنى قىزىپ جەسەتلەرنى قىرىشقا باشلىدى ـ : كېلىشە، قانچىلىك يارىلاندۇرىشالايسەن قېنى!..... ـ : نىجات دەققەت قىل خەتەرلىك!..... ـ : سېنىڭ كارىڭ بولمىسۇن مەن ناھايىتى ياخشى، تېز ئالماسنى جايىغا سېلىۋەت!..... نىجات ئۆزىنى ھېچ ئىش بولمىغاندەك كۆرسىتىشكە تېرىشۋاتقان بولسىمۇ ئەمما ئۇنىڭ ئۇزاققا بەرداشلىق بېرەلمەيدىغانلىقى چىقىپلا تۇراتتى. شۇنداق قالغان ھەمراھلىرىمغا نەزەر سالدىم، ئۇلارنىڭمۇ جېنى ئارانلا قالغان بولۇپ پۈتۈن ماغدۇرىنى يىغىپ

جەسەتلەرنى توسۇپ تۇرىۋاتقان ئىدى. ئەتراپتىكى بىر نەچچە ئىشىكنى ھېساپقا ئالمىغاندا قالغان ئىشىكتىن تۇركۈملەپ كىرىۋاتقان جەسەتلەرنىڭ سانىنىمۇ ناھايىتى كۆپ ئىدى. شۇ تاپتا ئېغىر يارىلانغان ھالدا قانغا مىلىنىپ تۇرۇپ تىز پۈكمەستىن يەنە جەسەتلەر بىلەن جان تىكىپ ئېلىشىۋاتقان ھەمراھلىرىمغا قاراپ ئىچىم ئېيىچىشىپ كەتتى.بۇلارنىڭ ھەقىقەت بولماستىن بىر چۈش بولۇپ قېلىشىنى، چۆچۈپلا ئويغىنىپ كەتسەم ھەممە ئىشنىڭ ئاخىرلىشىشىنى بەكمۇ ئارزۇ قىلاتتىم، بىراق بۇلارنىڭ ھەممىسى ھەقىقەت بولۇپ دەل ھازىرنىڭ ئۆزىدە يۈز بېرىۋاتقان ۋەقەلەر ئىدى. ـ: قەھرىمان نىمىش قىلىۋاتسەن، تېز ئالماس گۆھەرنىڭ ئىز ئورنىنى تېپىپ جايىغا سال!.....سېلىمكامنىڭ ۋارقىرىشى بىلەن تەڭ ئېسىمگە كېلىپ ئۇلارغا قارىدىم. ـ: مەنمۇ بەرداشلىق بېرەلمىدىم، ھەممە ئۈمۈدىمىز سەندىلا قالدى ئاداش!.....غېنى بىر تەرەپتىن تەلمۈرۈپ توۋلاۋاتاتتى، ھەتتا ئابلىكىمنىڭ بىر پۇتى يۈكۈنۈپ قالغان ھالەتتە پۈتۈن كۈچىنى چىقىرىپ جەسەتلەر بىلەن تىركىشۋاتاتتى. جەسەتلەر بىردىنلا قولۇمدىكى ئالماسنى كۆرۈپ ھۇجۇمنى ماڭا قارىتىشقا باشلىدى. ـ: چاتاق بولدى، ئالۋاستىلار قەھرىمانغا ھۇجۇم قىلماقچى بولىۋاتىدۇ!.....دەپ ۋارقىرىدى نىجات ئەندىكىپ. سېلىمكامۇ ئەھۋالنىڭ جىددىيلىقىنى كۆرۈپ ۋارقىرىدى ـ: تېز قەھرىمانىنى ھىمايە قىلىڭلار، جەسەتلەر ئۇنىڭغا يېقىنلىشىپ قالمىسۇن!.....ھەمراھلىرىم ماڭا تاشلىنىپ كېلىۋاتقان جەسەتلەرنى ئۆتكۈزمەي مىنى قوغداشقا باشلىدى. مەن بولسام ئالدىراپ تېنەپ تاش ساندۇققا قارىدىم...

ـ: «نىمە ئىش بۇ!... خاتىرىدە بۇنى ئاچىدىغان توغۇرلۇق دېيىلمەپتىكەنغۇ!.....» دىدىم ئىچىمدە. چۈنكى تاش ساندۇقنىڭ ئېغىزى ئېتىكلىك تۇراتتى. شۇ تاپتا قۇتراپ كەتكەن جەسەتلەر غەزەپ بىلەن ھۆركىرىگەن ھالدا مىنى نىشان قىلىپ ئېتىلىپ كىلىۋاتاتتى، ھەمراھلىرىم بولسا ئۇلارنىڭ يولىنى توسۇپ ماڭا يېقىن كەلگىلى قويمىدى. مەن قوللىرىم تىترىگەن ھالدا تاش ساندۇقنىڭ ئەتراپىغا قاراشقا باشلىدىم ـ: ئەستا،مۇشۇ يەرلەردە بولۇشى كېرەكتىغۇ!.....توساتتىن بارمىقىم ئاستى تەرەپتىكى بىر تۆشۈككە كىرىپ قالدى، مەن دەرھال قولچىراقنى ئۇ جايىغا تۇتۇپ زەن سېلىپ قارىدىم، دىگەندەك بۇ تۆشۈك مەلۇم بىر شەكىلدە لاھىيلەنگەن بولۇپ بىر ئاچقۇچنىڭ ئورنى ئىدى. شۇندا دەررۇ يادىمغا يېتىپ نىجاتقا ۋارقىرىدىم ـ: نىجات ھېلىقى ئالتۇن ئاچقۇچنى ماڭا ئېتىپ بەر!..... ئۇ جەسەتلەر بىلەن ئېلىشىۋاتقاچ توۋلىدى ـ: نىمە نېمە؟..... ياق ياق بولمايدۇ، مەن ئۇنى ھېلىقى ئىسكىلىت ئالۋاستىدىن تاۋكا ئويناپ ئۇتۇۋالغان، ئۆلسەمۇ بۇنى ھەرگىز بەرمەيمەن!..... ـ: سارا بولدۇڭمۇ، ھازىر ھاياتىڭ مۇھىممۇ ياكى ئۇ ئالتۇنمۇ؟... ۋاقىت قالمىدى ئۇنى تېز ماڭا بەر!.....نىجات قىيمىغان ھالدا ئالتۇن ئاچقۇچنى ماڭا قارىتىپ ئاتتى. مەن ئاچقۇچنى تۇتۇۋېلىپ تۆشۈككە سېلىپلا بۇرىدىم ـ: «ئىلاھىم مۇشۇ شۇ بولسىدى!...» ئاچقۇچ تولغىنىشى بىلەن تەڭ تاش ساندۇقنىڭ ئېغىزى ناھايىتى قاتتىق نەرە تارتقىنىچە گۈركىرەپ ئېچىلدى. ساندۇقنىڭ ئوتتۇرى ئويۇلغان بولۇپ قولۇمدىكى ئالماس نەق كەلگۈدەك قىلىپ لاھىيلەنگەن

ئىدى. گەرچە خەتەر ئىچىدە تۇرساموۇ ئەما بۇنداق سىرلىق قۇرۇلۇشلارنى قىلغان ئۇستىلارغا قايىل بولماي تۇرالمىدىم..... ـ :قەھرىمان دىققەت قىل!.....نىجاتىنىڭ ئەنسىز ۋارقىرىشى بىلەن تەڭ چۆچۈپ قارىغىنىمدا بىر جەسەت مەن تەرەپكە ئېتىلىپ كىلىۋاتاتتى، مەن ئۇنىڭ پەيلىدىن ئۆزۈمنىڭ هايات قالمايدىغانلىقىنى هېس قىلىپ بولغان ئىدىم... دەل شۇ پەيىتتە جەسەتتىن ئۆزۈمنى قاچۇرۇش ئۈچۈن بىر قولۇمدا تاش ساندۇققا تېرىنىپ تۇرۇپ كەينىمگە شۇنداق ئېگىلدىمكى ئۆمرۈمده بۇنداق ئېگىلەيدىغانلىقىمنى تۇنجى قىتىم هېس قىلىۋاتاتتىم. ئۇنىڭغىچە قولۇمدىكى ئالماس ئىز ئورنىغا جىپسلىنىپلا ناهايىتى كۈچلۈك بىر نۇر تاراتتى، نۇرنىڭ كۈچلۈكلىكىدىن ئەتراپ ئاپئاق بولۇپ هېچنىمنى كۆرەلمەيدىغان دەرىجىده بولۇپ كەتكەن ئىدى. شۇنداً بەدىنىمگە ئاچچىق بىر سېزىم تاراپ كەينىمگە يىقىلدىم. ئەتراپىمدا هەمراهلىرىمنىڭ مىنى توۋلاشلىرى، مەلۇم نەرسىلەرنىڭ خىرىلداپ تۇرغان ئاۋازلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى.....

ئەڭ ئاخىرقى جەڭ(7 ـ باب15 ـ قىسىم)

شۇنداً جەسەت مىنى ئۆزىگە تارتىپ ئېغىزىنى ئېچىشقا تەمشەلدى، دېمەك ئۇ مىنىڭ روهىمنى سۈمۈرۈشكە تەييارلىنىۋاتاتتى. ـ :«ياق، بۇنداق بولسا هەرگىز بولمايدۇ!... چوقۇم بىرەر ئامال قىلىشىم كېرەك، بۇنداقلا ئۆلۈپ كەتسەم هەرگىز بولمايدۇ!.....» ئىچىمده شۇنداق دەيىتتىم ئەما گېپىم بوغۇقلۇق بولغاچقا سېلىمكاملاردىنمۇ ياردەم سورىيالمىدىم. ـ :هۆۆۆۆۆۆۆ!..... توساتتىن قەبرىستانلىق تەرەپتىكى ئىشىكتىن ئۆڭكۈرنى تىترەتكۈدەك هۆركىرىگەن ئاۋاز ئاڭلاندى. ئالۋاستى شاه ئاۋازنى ئاڭلاپلا مىنى يەنە ئۆزىدىن يىراقلاشتۇرۇپ ئاۋاز چىققان تەرەپكە قارىدى. ئۇنىڭغىچە قولۇمدىكى تاش بىلەن ئۇنىڭ چىرايىغا كۈچەپ بىرنى سالدىم. زەربىگە بەرداشلىق بېرەلمىگەن ئالۋاستى شاه مېنى چۆرىۋىتىپ چىرايىنى تۇتقان هالدا چىرقىراشقا باشلىدى. مەن بۇ پۇرسەتتە ئۇنىڭدىن يىراقلىشىپ ئىشىك تەرەپكە قاراپلا ۋارقىرىۋەتتىم ـ :ئا..... ئابلاكا!..... شۇ تاپتا بۇ ئىشلارنىڭ ئوڭۇم ياكى چۈشۈم ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي تېڭىرقاپلا قالغان ئىدىم. ئىشىكتىن كىرىۋاتقىنىنى راسلا ئابلاكام ئىدى، بىراق بىز تونۇيدىغان، بىزنى تونۇيدىغان ئابلاكام ئەمەس بەلكى ئالۋاستىغا ئۆزگەرگەن، ئۆزگەرگەندىمۇ ئىنتايىن ۋەهشى ئۆزگىرىپ كەتكەن ئالۋاستى ئابلاكام ئىدى. ئۇنىڭ جەسەتلەردىن پەرقى يوق بولۇپ كۆزلىرى قىپقىزىل بولۇپ كەتكەن، تېخى ئۇزۇن هەم ناهايىتى ئۆتكۈر تىرناقلىرىمۇ ئالاهىده كۆزگە چېلىقىپ تۇراتتى. مەن ئىشىنىڭ خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى پەملەپ سېلىمكاملار تەرەپكە ماڭغاچ ۋارقىرىدىم ـ : دىققەت قىلىڭلار، ئابلاكام هاياتكەن ئەما ئۆزگۈرۈپ بوپتۇ سىلەرگە زىيان يەتكۈزۈپ قويىدۇ!..... مەن شۇ گەپنى قىلىشقا ئارانلا ئۈلگۈردۈم. ئۇنىڭغىچە «ئالۋاستى» ئابلاكام هۆركىرىگىنىچە سېلىمكاملار تەرەپكە قاراپ ئېتىلدى، شۇ تاپتا بىز بولايلى ياكى ئالۋاستىلار بولسۇن ئۇنىڭ ئۈچۈن بەربىر ئىدى، كېتىۋاتقاچ ئالدىغا ئۇچرىغان هەممىنى قارا قويۇق پارچىلاپ مېڭىۋاتاتتى. ئۇ شۇنداق

مېڭىپ سېلىمكاملارغا يېقىنلاپ قالدى، بۇ ئەھۋالدا ئۇلارنىڭ قېشىغا بېرىۋالسىلا ھەمراھلىرىمنىڭ جېنى ئامان قالمايدىغانلىقى ئېنىق ئىدى. مەن كەينىمگە قاردىم، ئالۋاستى شاھ ئەمدىلەتىن ئازراق ئېسىگە كېلىۋاتقان بولۇپ ھۆركىرىگىنىچە بېشىنى چايقاپ تۇراتتى. دەرھال كۆڭلۈمگە بىر ئىشنى پۈكۈپ قولۇمغا تاشتىن بىرنى ئالدىمدە ئابلاكامغا قارىتىپ كۈچەپ ئاتتىم... دېگەندەك تاش نەق ئۇنىڭ چېكىسىگىلا تېگىپ دىققىتى ماڭا مەركەزلەشتى. ھەمدە غەزەپ بىلەن نەرە تارتقىنىچە مەن تەرەپكە قاراپ كېلىشكە باشلىدى، مېنىڭ مەقسىدىمۇ دەل مۇشۇ بولغاچقا ئۇنى تېخىمۇ قىزىقتۇردۇم ـ: كېلە!... قېنى كەممەسەن!..... مېنى تۇتە! ..... مەن شۇنداق ۋارقىرىغانسېرى ئۇ سۈرىتىنى تېزلىتىشكە باشلىدى، ئەمما ئويلىمىغان يەردىن سېلىمكاملار ئىشنى بۇزدى..... ـ:سېلىمكا يېقىن كەلمەك تېز كېتىڭ!..... مەن شۇنچە ۋارقىرىغان بولسامۇ سېلىمكام گېپىمگە كىرمەستىن مەن تەرەپكە كېلىۋاتقان «ئالۋاستى» ئابلاكامغا ئېسىلىۋالدى ـ:ئابلاجان بۇ مەن سېلىم!..... ئېسىڭلىگە كېلىڭلا، ئۇنداق قىلماڭلا خۇش بولۇپ كېتەي!..... بىراق ئابلاكامنىڭ كۆزلىرى تېخىمۇ قىزىرىپ كەتكەن بولۇپ ھازىر ئۇنىڭغا ھېچقانداق گەپ تەسىر قىلمايتتى. ئۇ سېلىمكامنى كۈچىمەيلا بىر سىلكىپ نەچچە مېتىر نېرىغا دومىلىتىۋېتىپ داۋاملىق ھالدا مەن تەرەپكە كېلىشكە باشلىدى. ـ:«ياخشى، ياخشى!... كېلىڭە، تىخىمۇ يېقىن!.....» كۆڭلۈمدە شۇنداق دېگەچ تەييارلىق ھالەتكە ئۆتتۈم. ئابلاكام ماڭا ئازلا قالغاندا پۈتۈن كۈچى بىلەن ماڭا ئېتىلدى..... ـ:قەھرىمان!..... سېلىمكام بارلىق ئاۋازى بىلەن ۋارقىراپ كەتكەن ئىدى. مەن بولسام ھايات ماماتلىق شۇ دەقىقىدە ئابلاكامنىڭ ئېتىلىشى بىلەن تەڭ ئۆزۈمنى يان تەرەپكە كۈچەپ ئاتتىم. ئۇنىڭغىچە ئېسىگە كېلىپ ماڭا ئېتىلغان ئالۋاستى شاھ بىلەن ئابلاكام تەڭلا كېلىپ بىر بىرىگە چىرمىشىپ كەتتى. ئەمدى بولسا جەڭ بىز بىلەن ئالۋاستىلار ئوتتۇرىسىدا ئەمەس بەلكى ئابلاكام بىلەن ئالۋاستى شاھ ئوتتۇرىسىدا بولۇۋاتاتتى. ئىككىلىسى بىر ـ بىرىدىن كۈچلۈك بولۇپ كۈچ جەھەتتە تەڭ چىقىپمۇ قالمىغاندەك قىلاتتى. مەن بۇ پۇرسەتتە غېنىنىڭ يېنىغا كەلدىم ـ:ئاداش كۆزۈڭنى ئاچە!..... ئادەمنى بۇنچە قورقۇتمىغىن، ئىشىنىمەن... چوقۇم ساڭا ھېچ ئىش بولمايدۇ!..... كۆزلىرىمدىن ياش تارىلايتتى، ئۇنىڭ يۈزلىرىنى توختىماي سىيلايتىم ـ:سېلىمكا ماڭا ياردەم قىلىڭ!..... سېلىمكام دەرھال نىجات بىلەن بىللە قېشىمغا كىلىپ غېنىنى يۆلەپ ئابلىكىملەرنىڭ قېشىغا ئېلىپ ماڭدى. ئابلاكام بىلەن ئالۋاستى شاھ ھېلىھەم قاتتىق جەڭ قىلىۋاتقان بولۇپ ئابلاكام ئۇنىڭ ئېڭىكىنى ئىككى قولىدا كېرىۋالغان ئىدى، ئالۋاستى شاھ بولسا ھۆركىرىگىنىچە ئابلاكامنىڭ قولىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىپ ئوت شارى ئېتىشقا ئۇرىنىۋاتاتتى. شۇنداق تۇرۇپلا بىرخىل غايىۋى كۈچ مېنى ئابلاكامغا ياردەم قىلىشقا كۈشكۈرتىشكە باشلىدى. ئۆزۈمنى شۇنچە تارتىشقا ئۇرۇنسامۇ پۈتلىرىم ئېغىرلىشىپ ماڭالمىدىم. ياردەم بېرەي دېسەمۇ نېمە قىلىپ بېرىشىم كېرەكلىكىنى بىلمەيتتىم... شۇ تاپتا ئۇلارنىڭ جېڭىگە ئارىلىشىپلا قالسام

يەنجىلىپ كېتىشىم ئېنىق ئىدى، شۇڭا يېقىن بارماي ئەتراپتىن قىلىچنى ئىزدەشكە باشلىدىم. لېكىن نەگىلا قارىسام تاشلا ئۇچرايتتى ئاخىرى ۋاقىت ئىسراپ قىلماسلىق ئۈچۈن يەردىن تاش تېرىپ پۈتۈن كۈچۈم بىلەن ئالۋاستى شاھقا قارىتىپ ئېتىشقا باشلىدىم. ئەمما قېرىشقاندەك ئاتقان تاشلىرىمدىن نەچچىسى ئابلاكامنىڭ بېشىغا تېگىپ كەتتى. ئۇ ھۆركىرەپ قويۇپ يەنە ئالۋاستى شاھ بىلەن ئېلىشاتتى، بەلكىم پاختا ئاتقاندەك ھېس قىلغان بولسا كېرەك!..... خېلى قاتتىق جەڭدىن كېيىن ئالۋاستى شاھ بارغانسېرى ئۈستۈنلۈكىنى ئىگىلەشكە باشلىدى، ئۇ تەرەپتە بولسا سېلىمكام كارنىيى يېرتىلغىدەك توۋلاپ مېنى چاقىراتتى. دەل شۇ پەيتتە ئابلاكامنىڭ بەلبېغى يېرتىلىپ مىنىڭ يېنىمغىلا چۈشتى، ئەجەپلىنەرلىكى بەلباغنىڭ ئارىسىدا بىر نەرسىنى كۆرۈپ قېلىپ ۋارقىراپ كەتتىم ـ :قانلىق كىتاپ!.....سېلىمكا قانلىق كىتاپ ئابلاكامنىڭ بەلبېغىدىكەن!..... مەندىن خاتىرجەم بولالمىغان سېلىمكام مەن تەرەپكە كېلىۋاتقاچ سۆزلۈمنى ئاڭلاپلا ھەيران قالدى ـ : نېمە، قانلىق كىتاپ؟!.....سېلىمكام يۈگۈرۈپ كېلىپ مەن ئەمدىلا يەردىن ئالغان كىتاپنى قولۇمدىن تارتىۋېلىپ قارىدى.

ـ :راسلا شۇكەنغۇ!..... سېلىمكام خۇشاللىقىدا ئابلاكامنى قانداق مەدھىيەلەشنى بىلمەيلا قالغان ئىدى ـ :بەك ياخشى بولدى، بۇنى قانداق قىلىدىغان بولغىيتۇق... ئىچىدىكى ئەپسۇننى ئوقۇمتۇقيا؟!... يا بۇ خەتلەرنى تونۇمسا ئادەم، قانداق قىلغۇلۇق ئەمدى!..... بىز ئىككىلىنىپ تۇرغاندا ئابلاكام ئالۋاستى شاھنىڭ قولىدا خۇددى قۇچاقىتەك تولغاشقىنىچە قولىدىن ئاجراشقا ئۇرىنىۋاتاتتى، بىزنى ئەڭ ھەيران قالدۇرغىنى ئابلاكامنىڭ تېرىلىرى ئەسلىگە كېلەيلا دەپ قالغان بولۇپ ئەمدىكى ۋارقىرىغان ئاۋازىمۇ نورمال ئىدى. دېمەك ئابلاكام ئەسلىگە كېلىۋاتقان ئىدى. ـ :سېلىمكا تېز بىر ئامال قىلىڭ ئابلاكام ئەسلىگە كېلىپ قاپتۇ، ئەمدى ئالۋاستى شاھ بىلەن كۈچ ئېلىشالمايدۇ!..... شۇندا سېلىمكام چاقچاقلىق بىلەن يېنىدىن قەتئىي ئايرىمايدىغان ياقۇت كۆزلۈك پىچىقنى چىقىرىپ ئالۋاستى شاھنىڭ قولىنى چاپتى..... بۇ ھۇجۇم ھەرھالدا ئۇنۇمنى كۆرسىتىپ ئالۋاستى شاھ قاتتىق ھۆركىرىگىنىچە ئابلاكامنى يىراقتا ئېتىۋەتتى، بىراق ئەمدى بالاغا سېلىمكام قالغان ئىدى. ئالۋاستى شاھى سېلىمكامنىڭ ھۇجۇم قىلىشىدىن غەزەپلىنىپ ئۇنىڭغا ئوت شارى ئاتتى، سېلىمكامۇ ئۆزىنى يانغا ئېتىۋېلىپ بىر قېتىملىق خەتەردىن قۇتۇلۇپ قالغان بولدى، ئەمما ئورنىدىن تۇرىشىغىلا ئالۋاستى شاھنىڭ ئۆتكۈر تىرناقلىرى سېلىمكامنىڭ مۇرىسىدىن تېشىپ چىقىپ كەتتى. ئاغرىقتا چىدىمىغان سېلىمكام ۋارقىراپ كىتىۋاتاتتى، شۇندا كاللامغا ھېچ ئىش كەلمەي ئالۋاستى شاھنىڭ كەينىگە ئۆتۈپ ئۇنىڭ ئىككى كۆزىگە بارمىقىمنى پاتۇرۇپ تۇرىۋالدىم، نېمىشقىكىن قولۇم كۆيۈشۈڭ كېتىۋاتاتتى. ئالۋاستى شاھ غەزەپ بىلەن ھۆركىرىگىنىچە سېلىمكامنى تاشلاپلا قاتتىق سىلكىندى، مەنمۇ سىلىكىنىشىنىڭ زەربىسىدە ئالدىمغا موللاق ئېتىپ چۈشتۈم. ئۆزۈمنى رۇسلاپ بولغىچە بىر قول مۇرەمدىن تارتىپلا ئارقامغا يەنە بىر موللاق ئاتقۇزىۋەتتى. ئارقا ـ ئارقىدىن كەلگەن زەربىنىڭ تەسىرىدە باشلىرىم قېيىپ

مەس ئادەمدەك ئەلەڭشىپ يۈرۈپ ئېسىمنى يىغىپ قارىغىنىمدا ئابلاكام قانلىق كىتاپنى تۇتقىنىچە ئالۋاستى شاھقا ئېتىلىپ كىتىۋاتقان ئىدى. مەن گەپ قىلاي دەپ بولغىچە ئابلاكام ئېتىلىپ ببرىپلا ئالۋاستى شاھقا كىتاپنى تاڭغىنىچە چىڭ قۇچاقلىۋالدى. شۇ دەملەردە كۆز ئالدىمىزدا شۇنداق بىر مەنزىرە نامايان بولدىكى، ئابلاكام بىلەن ئالۋاستى شاھنىڭ ئارىسىدا چاقماق چېقىلىۋاتاتتى، شۇندىمۇ ئابلاكام ئۇنى پەقەتلا قويىۋەتمىدى. ئالۋاستى شاھ بولسا ناھايىتى سەت چىرقىرىغىنىچە ئابلاكام بىلەن قېتىلىپ ئۆزىنى ھەر يانغا ئۇراتتى. مىنۇت ئۆتكەندىن كېيىن بىردىنلا قاتتىق يەر تەۋرەپ ئۇستىدىن تاشلار گۈمۈرۈلۈپ چۈشۈشكە باشلىدى.

ـ:تېز، دوسلىرىڭنىڭ قېشىغا بارايلى ئەھۋال خەتەرلىكتەك تۇرىدۇ!..... سېلىمكام قولۇمدىن تارتقاچ ۋارقىرىدى. بىراق مەن ئۇلارغا تىكىلىپ قالغان بولۇپ شۇ تاپتا قانداق ئىش ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي ھاڭۋېقىپ تۇراتتىم. بىردىنلا ئۇلارنىڭ بەدىنىدىن ئىس ئۆرلەشكە باشلىدى، ئالۋاستى شاھ بولسا توختىماستىن چىرقىرايتتى، ئۆڭكۈرنىڭ تەۋرىنىشى تېخىمۇ ئېغىرلاپ ئەمدى بولسا چوڭراق تاشلار گۈمۈرۈلۈپ چۈشۈشكە باشلىدى. بىز ئەھۋالنىڭ خەتەرلىك ئىكەنلىكىنى پەملەپ تېز سۈرەتتە كەينىمىزگە چېكىنىپ ھەمراھلىرىمنىڭ قېشىغا كەلدۇق، ئۇلارمۇ ئۆزىنىڭ ھالى بىلەن ئارانلا قالغان بولۇپ ئەنسۈر ھوشىغا كېلىپ ئىڭراپ ياتاتتى، لېكىن غېنى ھېلىغىچە ھۇشسىز ئىدى. ـ:تېزدىن ئېغىر يارىلانغانلارنى كۆتۈرۈپ ئېلىپ چىقىپ كېتەيلى... كېلىڭلار ماڭا ياردەملىشىڭلار!..... سېلىمكام شۇنداق دېگىنىچە بىزنى ئېلىپ بۇ جايدىن ئايرىلىشقا تەييارلاندى، ئەمما توساتتىن ئارقىغا قاراپ چۆچۈپ بىزگە بۇيرۇق قىلدى ـ:سىلەر تېزدىن چىقىپ كەتكەچ تۇرۇڭلار، مەن كەينىڭلاردىنلا چىقىمەن!..... ـ:بىراق سېلىمكا..... ـ:مەن تېز چىقىپ كېتىڭلار دەۋاتىمەن ۋاقىت قالمىدى! ..... سېلىمكام سۆزۈمنى ېېرىپلا كەسكىن قىلىپ ئېيىتتى. مەنمۇ ئامالسىز ھەمراھلىرىمنى يۆلەشتۈرۈپ يۈرۈپ سىرتقا قاراپ ماڭدىم، شۇ تاپتا ھەممە ېېرىم بىرسى چېقىۋەتكەندەك ئاغرىۋاتقان بولسىمۇ جىددىيچىلىكتە ئاغرىقلىرىمغىمۇ پەرۋا قىلمىغان ئىدىم. توساتتىن ئابلاكام ئېچىنىشلىق ۋارقىراپلا خېلى يىراق جايغا ئۇچۇپ چۈشتى، ئۇنىڭ بۇ ھالىتىدە ھايات قالغانلىقىغىمۇ ئىشەنچ قىلىش تەس ئىدى. ـ:سېلىمكا ئابلاكام ئۇ!..... ـ:مەن ساڭا گەپ قىلىۋاتىمەن ھېچنىمە بىلەن كارىڭلار بولمىسۇن، بارلىق كۈچۈڭلار بىلەن سىرتقا قاراپ قېچىڭلار!..... سېلىمكام شۇنداق دەپلا مېنى چىڭ بىر قۇچاقلىۋالدى، بۇنىڭ نىمىدىن دېرەك ېېرىدىغانلىقىنىمۇ ھەم بىلمەيتتىم. ئاخىرى سېلىمكامنىڭ دېگىنى بويىچە بۇ جايدىن ئايرىلىپ قەبرىستانلىق تەرەپكە چىقتۇق، سېلىمكام بولسا ئابلاكام تەرەپكە يۈگۈرۈپ كېتىپ قالدى..... بىز قەبرىستانلىققا چىققاندا بولسا ئۇيەر بۇيەرلەردە ھېلىھەم جەسەتلەر بار بولۇپ ئۆزىنى تامغا ئۇرغىنىچە چىرقىراپ قارا تۇمانغا ئايلىنىپ يوقاپ كېتىۋاتاتتى. ـ:خۇدا ئۆزەڭ با، بۇ نېمە كارامەت ئەمدى!..... دىدى نىجات ھەيران بولۇپ. بىز شۇ ھالدا پۈتۈن كۈچىمىز بىلەن سىرتقا قاراپ ماڭدۇق، سىلكىنىش بارغانسېرى كۈچىيىشكە باشلىدى،

ئۇنىڭغا ئەگىشىپ تاش تۇۋرۇكلەرمۇ چاك ئېلىشقا باشلىدى. بىز يېقىلىپ قوپۇپ يۈرۈپ قەبرىستانلىقتىن ئايرىلىپ مەخپىي يولدىن ئۆڭكۈر سىرتىغا قاراپ قېچىشقا باشلىدۇق.

ـ :ئاا!.....مەن بولالمىدىم سىلەر كېتىۋىرىڭلار!.....ئابلىكىم شۇنداق دېگىنىچە تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ قالدى.

ـ : بەكلا قانسىراپ كەتتىم، ئۆلۈپ كىتىدىغان ئوخشايمەن، شۇ تاپتا باشلىرىمۇ قېيىپ كۆزۈم قاراڭغۇلىشىپ كېتىۋاتىدۇ!...سىلەر تېز مېڭىلار، مەن بىلەن كارىڭلار بولمىسۇن!.....

ـ :بولمايدۇ، سېنى تاشلاپ قويۇپ قانداق كېتەلەيمىز. بىر غەيرەت قىلىۋەتكىن كېلەيلا دەپ قالدۇق!..... قەيەردىن كەلگەن كۆچكىن مەن شۇنداق دەپلا غېنىنى دولۇمغا ئېلىپ بىر قولۇمدا ئابلىكىمنىڭ قولتۇقىدىن يۆلىۋالدىم ـ :تېزماڭ، ئەگەر سەن ماڭمىساڭ بىزمۇ سەن بىلەن تەڭ ئۆلۈپ كىتىشىمىز مۇمكىن!..... گېپىم ئۇنىڭغا تەسىر قىلدىمۇ قانداق كۆچەپ ئورنىدىن تۇرۇپ پۇتىنى سۆرىگىنىچە بىز بىلەن ماڭدى. ئاخىرى مەخپىي يولدىن ئايرىلىپ ئۆڭكۈر ئېغىزىدىكى زالغا يېتىپ كەلدۇق. يەر تەۋرەشنىڭ تەسىرىدىنمىكىن ئالۋاستىنىڭ ھەيكىلى گۈمۈرۈلۈپ چۈشلەن ئىدى، مەن كىتىۋاتقاچ مەلۇم ئىستەكلەردە پات ـ پات كەينىمگە قاراپ قوياتتىم بىراق سېلىمكامنىڭ قارىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى. كەينىمگە ياناي دىدىمىيۇ ئېغىر يارىلانغان بۇ ھەمراھلىرىمنى كۆزدە تۇتۇپ چىشىمنى چىشلەپ تۇرۇپ سىرىتقا قاراپ ماڭدىم. بۇ ۋاقىتتا ئاللىقاچان تاڭ ئېتىپ بولغان بولۇپ خۇددى چاڭقىغان ئادەم سۇغا تەشنا بولغاندەك يورۇقلۇقتا شۇنچىلىك تەشنا بولۇپ كەتكەن ئىدىم. ـ :ئازلا قالدۇق غەيرەت قىلايلى!..... مەن يورۇقلۇقتا چىقىپلا ناھايىتى ئەركىن بىر نەپەس ئېلىۋالدىم، ئىچىمدە ئەمدى بۇ نەس باسقۇر قاراڭغۇلۇقتىن مەڭگۈلۈك خوشلاشقىنىمدىن قىن ـ قىنىمغا پاتماي خۇشال بولاتتىم. بىز ئۆڭكۈردىن يېنىپ چىقىپ خېلى يىراقتا بىرىۋالغاندىن كېيىن ئۆزىمىزنى بىراقلا تاشلىدۇق ..... توساتتىن چوڭ ـ چوڭ نەپەس ئېلىۋاتقاچ تاغنىڭ يىمىرىلىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدىم ـ : نېمە!.....سېلىمكام تېخى ئىچىدە ئىدى!..... مەن جىددىيلىشىپ ئۆملەپ يۈرۈپ يەنە ئۆڭكۈر تەرەپكە قاراپ ماڭدىم ـ : «بولمايدۇ، سېلىمكام ئۆلسە بولمايدۇ!.....مەن ئۇنى ئېلىپ چىقىمەن چوقۇم ئېلىپ چىقىمەن!.....» مەن ئىچىمدە شۇنداق دېگەچ چىداپ تۇرۇپ ئورنۇمدىن تۇردۇم، شۇ تاپتىكى ھالىتىمدە ئەھۋالنى بىلمەيدىغان بىرسى كۆرسە قورقۇپ ئايلىنىپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى. بەدىنىمنىڭ ھەممە يېرى يارا، كىيىملىرىم قانغا بويىلىپ قىزىل رەڭلىك بولۇپ كەتكەن ئىدى. مەن شۇ ھالدا نەچچە ئون قەدەم ئېلىشىمغا تاغ پۈتۈنلەي يىمىرىلىپ ئەتراپنى توپا ـ تۇمان قاپلاشقا باشلىدى، ھەتتا بېسىم تەسىرىدىن بىز تۇرغان جايلارمۇ توپىنىڭ ئاستىدا قالدى. ـ :سېلىمكا!..... مەن تىزلانغىنىمچە پۈتۈن ئاۋازىمنى قويۇپ بېرىپ ھۆكۈرەپ يىغلاپ كەتتىم، ئەڭ ئاخىرقى دەقىقىلەردە سېلىمكامدىن ئايرىلىپ قېلىشنى خىيالىمغىمۇ كەلتۈرمىگەن ئىكەنمەن، ئەمما مەن خىيالىمغا كەلتۈرمىگەن ئىش كۆز ئالدىمدىلا يۈز بەردى. شۇ تاپتا ئۆچ تاغدىن

ئوتتۇرىسىدىكىسى يىمىرىلىپ پەقەت ئىككى تاغلا قالدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە سېلىمكام بىلەن ئابلاكام..... ئويلىغانسېرى بوغۇلاتتىم، كۆزلىرىمده ياش لىغىرلاپ تۇرغاچقا ھەممە جاي تەك لىغىرلايتتى. شۇندا مۆجىزە يۈز بەرگەندەكلا ئىش بولۇپ كۆزۈمگە ئىشەنمەيلا قالدىم. چۈنكى توپا ـ چاڭنىڭ ئارىسىدىن بەستىلىك بىر سايە بىز تەرەپكە كېلىۋاتاتتى. مەن يەنە ئىشەنچ قىلالماي ئۇ سايىنى تولۇق پەرق قىلغۇچە زەن سېلىپ قاراپ تۇردۇم، دېگەندەك ھايال ئۆتمەي سېلىمكام دولىسىغا ئابلاكامنى ئارتقىنىچە تۇمان ئارىسىدىن چىقىپ كەلدى. شۇ تاپتىكى خۇشاللىقىمنى ئىپادىلەپ بېرىشكە ئاجىزلىق قىلاتتىم، نىمە قىلارىمنى بىلەلمەي دېگۈسلىغىنىمچە ئۇلار تەرەپكە قاراپ يۈگۈردۇم ـ :سېلىمكاااا!..... قانداق قىلغىنىمنى بىلمەيمەن خۇشاللىقتا يۈگۈرۈپ بېرىپلا شۇنچە بەستىلىك سېلىمكامنى ئابلاكام بىلەن قېتىپلا قۇچاقلاپ كۆتۈرۈپ بىرنى پىرقىرىتىۋەتتىم. ئەگەر كەيپىياتىم تۇراقلاشقاندا بۇ مۇمكىن بولماس بەلكىم..... ـ :ھېي، نىمە خوتۇن كىشىدەك ئېسەدەپ كىتىسەن!... سەن دېگەن بارغۇ ئەركەك، ئەركەكنىڭ قېنى ئاقسا ئاقسۇنكى...ئاخىرى؟!..... مەن بىردىنلا كۈلۈپ تاشلاپ ياشلىرىمنى سۈرتكەچ ئاخىرىنى چۈشۈردۈم ـ : ھەرگىز يېشى ئاقمىسۇن!..... ـ :ھە، مانا ئەمدى ھەقىقي قەھرىمانغا ئوخشىدىڭ!... بۇ قاباھەتلەرمۇ ئاخىرى ئاياقلاشتى، يۈرە ئەمدى ئۆيىمىزگە قايتىپ كېتەيلى!..... دىدى ئۇ مىنىڭ مۈرەمدىن يېتىلەپ. ـ :ئابلاكام ئۇ.....ئۆلۈپ كەتتىما؟!..... ـ :ياق ئەما تېزرەك ماڭمىساق ئۆلۈپ كېتىشى مۇمكىن، شۇڭا ھاردۇقنى كېيىن ئېلىپ دەرھال قايتايلى!..... بىز ئالەمچە خۇشاللىقلار ئىچىده قورقۇنۇچلۇق قاباھەت بىلەن ئاخىرى خوشلىشىپ چىقىش ئىشىگە قاراپ يول ئالدۇق!.....

خاتىمە

بىز نىمجان بولۇپ قالغان ھالدا تەستە خارابىيلىقنىڭ بېشىغا كەلدۇق، شۇندىلا ھېلىقى گىگانىت ئىشىك كۆز ئالدىمىزدا نامايان بولدى. ـ :مۇشۇ ئىشىكنى تېپىش ئۈچۈن نۇرغۇن جاپالارنى باشتىن ئۆتكۈزدۇق ھە!..... دەپ قويىدى نىجات ئۇھسىنغان ھالدا پۈتلىرىنى سۆرەپ ماڭغاچ. شۇ تاپتا بىزده ئالاھىده خۇشال بولۇپ «دوممىمزنى ئاسمانغا ئاتقۇدەك» ماجالمۇ قالمىغان ئىدى، قەدەملىرىمىز بارغانچە ئېغىرلىشىپ كېتىۋاتاتتى. بىز شۇ ھالدا خارابىيلىقتىن سىرتقا چىقىپ جاڭگال تەرەپكە قاراپ ماڭدۇق، بىز خارابىيلىقتىن تولۇق ئايرىلىپ چىققاندا جاڭگالدا ئوتۇن تېرىۋاتقان بىرسى بىزنى كۆرۈپلا ۋارقىرىغىنىچە مەھەللە تەرەپكە كېتىپ قالدى، بەلكىم بىزنىڭ بۇ تۇرقىمىزنى كۆرۈپ قورقۇپ كەتكەن بولسا كېرەك. ھەم ئۇنى توۋلاپ ئەھۋالنى چۈشەندۈرگىدەكمۇ ھالىمىز يوق ئىدى..... شۇ تاپتا ئابلاكام بىلەن غېنىنىڭ يارىسى ئەك خەتەرلىك بولۇپ تىنىقمۇ توختايلا دەپ قالغان ئىدى. بىز ئەنسىرەپ ئۆزىمىزنىڭ نىمە بولۇشىمىزنى ئويلاشماستىن ئۇلارنى كۆتۈرۈپ ئېلىپ كېتىۋاتاتتۇق، شۇندا نىجاتلىق يولى بىزگە ئالدىنى قىلىپ كېلىشكە باشلىدى... يەنى ھېلىقى قېچىپ كەتكەن ئادەم مەھەللىدىكى

قاۋۇل كەلگەم بىر تۈركۈم كىشىلەرنى باشلاپ بىزنى كۆرسەتكىنىچە ئاتلىق كېلىۋاتاتتى. ئۇلارنى كۆرۈپ بىردىنلا ماغدۇرۇم ئۆزۈلۈپ يىقىلىپ قالدىم.....قىزىق ھە؟!.....بۇ ھېلىقى «چۈن تەگسە غىڭشىيسەن، كالتەك تەگسە جىم!» دېگەندەكلا بىر ئىش بولغان ئىدى. شۇنچە جايدىن غەيرەت قىلىپ يارلانغىنىمغىمۇ قارىماي يىنىپ چىقىپ قۇتقۇزغىلى ئادەم كەلگەندە ئۆزۈمنى بىراقلا تاشلىغان ئىدىم. ئاتلىق كىشىلەر بىردەمدە بىزنىڭ يىنىمىزغا كېلىپ ھەممىزنى ئاتقا مىندۈرگىنىچە مەھەللە تەرەپكە قاراپ يۈرۈپ كەتتى. شۇنىڭدىن باشلاپ قاباھەت ئاياقلىشىپ ئاسايىشلىق بىزگە يار بولدى. مەھەللىدىكى داڭلىق تېۋىپلەر بىزلەرنى تۈجۈپىلەپ داۋالاش نەتىجىسىدە يارلىرىمىز تېز ساقىيىشقا باشلىدى. ئالاھەزەل ئون بەش كۈندىن كېيىن غېنى بىلەن ئابلاكامۇ مىدىرلىغۇدەك ھالغا كەلدى، بىزمۇ بۇنىڭدىن بەك خۇش ئىدۇق. تېۋىپ بىزگە كۈلۈپ قويۇپ ـ :ھەقىقەتەن جېنىڭلار تاشتىنمۇ قاتتىق ئىكەن، مەن تېخى ئۇ ئىككەيلەننى ئۆلۈپ كېتەرمىكىن دەپ ئويلىغان ئەمما ئەجرىم بىكار كەتمەپتۇ ئىككىلىسىلا ئۆلۈمدىن قۇتۇلۇپ قالدى!..... ددى مەنۇنلۇق بىلەن. ـ :ياق، بۇ سىلىنىڭ كۆڭۈل قويۇپ داۋالاشلىرىنىڭ نەتىجىسىدىن بولدى... سىلى بولمىغان بولسىلا ئەجەل قۇشى يەنە نەچچىمىزنىڭ بېشىغا قوناتتى بۇنىسى نامەلۇم ئىدى. رەھمەت سىلىگە!..... تېۋىپ قولىنى چىڭ سىقىپ تۇرۇپ سۆزلەۋاتقان سېلىمكامغا جاۋاپ قايتۇردى ـ :يوقسۇ، ئەۋۋىلى خۇدا، ئۇنىڭدىن قالسا مەن چارىسىنى قىلدىم خالاس!... يەنە كېلىپ ئۇلارنىڭمۇ ھاياتقا بولغان تەلپۈنىشى ناھايىتى كۈچلۈككەن، بۇمۇ ئۇلارنىڭ ئامان قېلىشىنىڭ ئەڭ ئاساسلىق سەۋەپلىرىدىن بىرىدۇر!..... داۋالاشلار تۈگەپ تېۋىپ بىزلەرگە بىر تۈركۈم كېرەكلىك دورىلارنى تەييارلاپ بەرگەندىن كېيىن دۇئاغا قول كۆتۈرىۋىتىپ ئاسايىشلىق تېلەپ كېتىپ قالدى. بىز ئۆيدىكىلەرنى ئەنسىرىتىپ قويماسلىق ئۈچۈن سەللىمازا ساقىيىۋالغاندىن كېيىن ئاندىن قايتىشنى توغرا تېپىپ مۇشۇ جايدا يەنە يېرىم ئايچە تۇرۇپ قالدۇق، بۇ جەريانداا مەھەللىدىكى ئاقكۆڭۈل كىشىلەر كۈندە بىزنى يوقلاپ ئەھۋال سوراپ تۇردى. بىزمۇ سېلىمكامنىڭ ئۆيىدە خانىنىڭ كۈنىنى كۆرۈپ ياخشى كۆتۈندۇق. مىنى ئەڭ خۇشال قىلغىنى شۇ بولدىكى بەش يىل ئائىلە ـ قېرىنداشلىرىدىن، ئەل ـ مەھەللىدىن ئايرىلىپ يالغۇزلۇق دەردىنى يەتكۈچە تارتقان پالۋان ئابلاكام ئاخىرى ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن جەم بولغان ئىدى. ئۇنىڭ ھەم ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ شۇ تاپتىكى خۇشالىقىنى تىل بىلەن تەسۋىرلەپ بېرىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى، ئەل ـ مەھەللە ئۇنىڭ باتۇرلىقىغا ئاپىرىن ئوقۇشۇپ كەتتى، ھەتتا بەزىلىرى بۇ ئىشقا ئۇلگۈرۈپ تۇغۇلغان پەرزەنتلىرىگە ئابلاكامدەك پالۋان ئادەم بولسۇن ئۈچۈن «ئابلا، ئابدۇللاھ، سېلىم» دېگەندەك ئىسىملارنى قويۇشۇپ ئابلاكام، سېلىمكاملارغا ئېغىزلاندۇرۇپمۇ ئۇلگۈرگەن ئىدى. كۈنلەر شۇنداق ئۆتۈپ بىزنىڭ يارىمىزمۇ خېلى ساقىيىپ قالدى. كىچىك يارلىمىزغا دورا سۈرتۈش ئارقىلىق يېڭى تېرىلەر ئۆسۈپ بىلىنمىگۈدەك ھالدا ساقايدى، ئەما چوڭ يارلار بولسا بىزنىڭ تەۋەككۈلچىلىكىمىزنىڭ شاھىدى بولۇپ

بەدەنلىرىمىزدە مەڭگۈلۈك ئۇنتۇلماس «تامغا» لارنى قالدۇرغان ئىدى. شۇنداق قېرىنداشلىمىز بىلەن دىدارلىشىش ئىستىكى بىزنى تېزرەك ئۆز شەھرىمىز، ماكانىمىزغا قايتىشقا ئۇندەيتتى. بىز هاياتىمىزدا ئۇنتۇلماس ئەسلىمىلەرنى قالدۇرغان بۇ يېزىغا قىيمىغان هالدا ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ ئۆز شەھرىمىزگە قاراپ يول ئالدۇق، سېلىمكام، ئابلاكاملار بىزگە ياخشى تىلەكلەرنى تىلەپ ئۇزۇتۇپ قويدى!.....مەن ماشىنىدا كېتىۋاتقاچ سېلىمكام ماڭا يادىكار قىلىپ هەدىيە قىلغان ياقۇت كۆزلۈك پىچاقنا تويماي قارايتتىم، قولۇمدىكى بۇ پىچاقنا قارىسامىلا باشتىن ئۆتكۈزگەن خەتەرلىك هەم مەنىلىك كەچمىشلىرىم كۆز ئالدىمغا كېلەتتى.

ـ :هەجەپ بىر ئۇنتۇلما تەۋەككۈلچىلىك بولدى هە!..... دىدى يىنىمدا ئولتۇرغان نىجات ماشىنا دېرىزىسىدىن سىرتقا قارىغاچ. ـ :شۇنداق، هەقىقەتەنمۇ ناهايىتى چوڭ تەۋەككۈلچىلىك بولدى. بۇ قېتىملىق سەپەرگە چىققانلىقىڭغا پۇشايمىنىڭ بارمۇ؟!..... نىجات سۆزۈمنى ئاڭلاپ ئىتتىك ماڭا قاردى ـ :نىمە دەيدىغانسەن، خىيالىمغىمۇ كەلتۈرۈپ باقمىدىم!..... ساڭا راستىمنى دېسەم قارا، بۇندىن كېيىن يەنە مۇشۇنداق پۇرسەت بولۇپ قالسا يەنە بىر قېتىم تەۋەككۈلچىلىك قىلىپ باققۇم بار!..... ـ :ماڭغىنەۋە، يوق گەپنى قىلماي!..... مەن شۇنداق دەپ ئۇنىڭ مۇرىسىگە مۇشتلاپ قويدۇم. ـ :ۋايجان، بوش ئۇرە!...يارام تېخى تولۇق ساقىيىپ بولالمىدى، ئاغرىۋاتسا ئۇرىۋاتقىنىنى بۇنىڭ!..... ـ :ۋوي بۇ تاۋى نازۇكنى كۆرەي، ئىشۇ هالىڭغا يەنە بىر قېتىم تەۋەككۈلچىلىك قىلىپ باقمۇقۇڭ بارما تېخى!..... ـ :ئۇنىمۇ دىدۇق، بۇنىمۇ دىدۇق... لېكىن راسلا بەك پەيزى سەپەر بولدى جۇمۇ!... هەي راس بۇ ئۇنتۇلماس خەتەرلىك سەرگۈزەشتىلىرىمىزنى يېزىپ بىر خاتىرە قالدۇرۇپ قويۇشنى ئويلاشمىدىڭمۇ؟!..... دىدى نىجات ماڭا قاراپ مەنىلىك كۈلۈپ تۇراتتى. ـ :تۆۋە دېگىنە، شۇنداق قىلساق بولارمۇ؟!..... ـ :ئەلۋەتتە بولىدۇ، ئەجىبا بۇ كىملا كەلسە يولۇقېۋېرىدىغان ئىش دەپ ئويلامسەن؟... بۇ بارغۇ بىزگە نىسىپ بولغان تەۋەككۈلچىلىك بىلسەڭ!..... شۇڭا ئەلۋەتتە خاتىرىلەپ قويۇشقا ئەرزىيدۇ، يەنە كېلىپ سېنىڭ قەلەم كۈچۈڭمۇ خېلى يۇقىرى پەچەت يېزىۋتىدىغىنىڭغا ئىشىنىمەن!..... ـ :بولىدۇ، ئۇنداقتا يېزىپ باقاي!..... ـ :هە، ما ئىشىڭ جايىدا!...دىدى نىجات ماڭا ئېسىلىپ تۇرۇپ ـ :ئاۋۇ هېلىقى مەن ئالۋاستى بىلەن قىمار ئوينىغان ۋاقىت بارغۇ، شۇنىمۇ ساڭا تەپسىلىي دەپ بېرىمەن چالا قويماي ياز جۇما شۇ ئىشىنمۇ!..... نىجاتنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ رۇسۇل كەينىگە ئۆرۈلۈپ ئېغىز ئاچتى ـ :سىيىپ قويغىنىنمۇ ياز ماۋۇنىڭكى!.....هېلىقى ياپۇنلۇق سامورايدەك تۇرۇپ سىيىۋەتكەن ۋاقتى يادىڭدا باردۇ، شۇنى دەيمە!..... ـ :يوقىلە سارائ دېۋە، شۇنىمۇ يېزىپ يۈرسە يۈزۈمگە سەت ئەمەسمۇ. يېزىش توغرا كەلسە سېنىڭ جايلاپ سىيەلمەي قورقۇپ ئىشتىنىڭنى هۆل قىغىنىڭنى يازسا ئاندىن قاملىشىدۇ!..... ئارىمىزدا كۈلكە كۆتۈرۈلدى، بىز ئەڭ بېشىدا قانداق خۇشال هالدا كەلگەن بولساق شۇنداق خۇشاللىق هەم كۈلكە ـ چاقچاق ئىچىدە ئەزىزانە شەھرىمىزگە قاراپ يۈرۈپ كەتتۇق!.....